ПЕРЕСОПНИЦЬКЕ ЄВАНГЕЛІЄ

1556-1561

10-річчю незалежності України
та
440-річчю від часу створення
Пересопницького Євангелія
п р и с в я ч у є т ь с я

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Інститут української мови
Український мовно-інформаційний фонд

ПЕРЕСОПНИЦЬКЕ ЄВАНГЕЛІЄ
1556-1561

Дослідження. Транслітерований текст.
Словопокажчик

Київ 2001

Пересопницьке Євангеліє – визначна пам'ятка української мови та книжкового мистецтва XVI ст. загальнослов'янського значення – уперше публікується в повному обсязі. Це – один з перших перекладів українською мовою канонічного євангельського тексту.

Видання супроводжується науковими дослідженнями про рукопис та повним словопокажчиком з вичерпною граматичною характеристикою кожної словоформи та її локалізацією в тексті.

Видання підготувала *І. П. Чепіга* за участю *Л. А. Гнатенко*

Науковий редактор
В. В. Німчук, чл.-кор. НАН України, д-р філол. наук

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ
О. С. Онищенко (голова), *Л. А. Дубровіна* (заступник голови),
Г. В. Боряк, Н. М. Зубкова, В. В. Німчук, М. М. Пещак,
Р. Процик, В. М. Русанівський, В. А. Широков

Рецензенти
В. Л. Карпова, канд. філол. наук,
А. В. Майборода, канд. філол. наук

Видано за сприяння Фонду Катедр Українознавства (ФКУ).
Програма українознавчих досліджень, фундатором якої є ФКУ,
фінансується за рахунок благодійних пожертв
українських громад США і Канади

© Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Інститут української мови, Український мовно-інформаційний фонд, 2001
© О. С. Онищенко, вступне слово, 2001
© І. П. Чепіга, Л. А. Гнатенко, транслітерований текст, 2001
© І. П. Чепіга, Л. А. Гнатенко, Л. А. Дубровіна, дослідження, 2001
© І. П. Чепіга, бібліографія праць, 2001
© І. П. Чепіга, словопокажчик, 2001

ISBN 966-02-2138-X

ЗМІСТ

Слово про Пересопницьке Євангеліє

Видатна пам'ятка української писемної культури Пересопницьке Євангеліє (1556–1561) – перший відомий переклад канонічного євангельського тексту українською літературно-писемною мовою, національна святиня нашої незалежної держави: Президенти України під час інавгурації присягають народові не лише на Конституції, а й на Пересопницькому Євангелії, яке символізує історичні корені української духовності.

Фоліант вагою понад 9 кг, писаний на Волині, складається з 482 пергаментних аркушів вишуканого уставу XVI ст., ілюстрованих мініатюрами. Рукописна книга декорована заставками, ініціалами, кінцівками, що виконані талановитими українськими майстрами, які зробили спробу органічно поєднати українське народне мистецтво з притаманною йому природною орнаментикою із основоположними принципами мистецтва італійського Ренесансу.

Роботу над рукописом було розпочато 15 серпня 1556 р. у Дворецькому монастирі князів Заславських при церкві Святої Трійці (нині – с. Дворець Ізяславського р-ну Хмельницької обл.). Цього року було написане Євангеліє від Матвія та перша половина тексту Євангелія від Марка. Далі роботу було припинено і відновлено лише 1561 р. в Пересопницькому монастирі при церкві Різдва Богородиці (тепер – с. Пересопниця Рівненської області). Тут було дописане Євангеліє від Марка (з арк. 155 зв.), завершено Євангелія від Луки та Йоана, Післямову до пам'ятки і Місяцеслов (увесь процес завершився 29 серпня 1561 р.).

Традиційно вважається, що над створенням Євангелія працювали архімандрит Пересопницького монастиря Григорій та писець Михайло Василієвич, син протопопа Сяноцького. Невідомим залишається ім'я видатного українського ілюмінатора, який написав чотири чудових мініатюри євангелістів та декорував перші сторінки Євангеліїв з використанням рослинних орнаментів, характерних для українського книжкового декору.

Фундували створення рукопису відомі волинські меценати княгиня Настасія Юріївна Жеславська-Гольшанська (Заславська-Ольшанська) та князі Черторизькі.

Подальша доля Пересопницького Євангелія подекуди й досі загадкова. Відомо лише, що в 1701 р. український гетьман Іван Мазепа передав його Переяславському кафедральному собору. Зберігалося воно у Переяславській семінарії, а після переведення семінарії до Полтави перебувало у цьому місті до Великої Вітчизняної війни. У 1948 р. фоліант з фондів музею-заповідника "Києво-Печерська лавра" було передано до відділу рукописів Бібліотеки Академії наук УРСР (нині – Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського), де він зберігається й донині.

Пам'ятка містить унікальний матеріал для вивчення не лише історії української мови, а й відображає внесок українських подвижників у справу збереження і розвитку своєї культурної та релігійної самобутності. Створений у період релігійної полеміки православ'я з католицизмом, переклад церковнослов'янського тексту Євангелія українською мовою в національній мистецькій традиції був покликаний відстоювати власну релігію та мову, а отже, свою національну самобутність, мав стати взірцем для подальших перекладів конфесійних текстів на основі глибокого знання всієї християнської традиції трактування канонічних текстів.

Слава відкриття рукопису в 30-х роках XIX ст. у Переяславській семінарській бібліотеці належить філологу-славісту О. Бодянському, який писав про цей рукопис як про надзвичайний скарб, де "мова південноруська чиста, як зорі небесні". Побутування рукопису в Переяславі пов'язане з іменами Т. Шевченка та М. Максимовича. М. Максимович доводив, що мова Пересопницького Євангелія є взірцем книжної української літературної мови XVI ст. Протягом XIX–XX ст. рукопис вивчали П. Білецький-Носенко, П. Житецький, Д. Думитрашко, М. Драгоманов, О. Грузинський, В. Перетц, І. Огієнко, Г. Павлуцький, С. Маслов, П. Плющ, Я. Запаско, Я. Янів, В. Німчук, І. Чепіга та інші дослідники мови, літератури, мистецтва, взагалі української культури.

Пересопницьке Євангеліє стало одним з основних джерел для "Словника історичної мови" (понад 10 тис. слів), що був підготовлений Комісією історичного словника української мови ВУАН під керівництвом Є.К. Тимченка й виданий у двох зошитах (літери А–Ж) у 1930, 1932 рр. На жаль, через реорганізацію Академії в 1933 р. цю справу було припинено.

Спроба видати Пересопницьке Євангеліє була здійснена наприкінці 70-х років Інститутом української мови АН УРСР та Бібліотекою на базі видавництва "Наукова думка". Транслітерований текст, коментарі і примітки підготувала І. Чепіга під керівництвом В. Німчука. Тоді ж фахівцями видавництв "Мистецтво" (Київ) та "Искусство" (Москва) за сприяння Бібліотеки було зроблено кольорові слайди рукопису для факсимільної частини, проте економічні умови в республіці не дозволили на той час здійснити видання.

Із здобуттям Україною незалежності, подальшим розвитком національної науки і культури, змінами технічних можливостей публікації текстів (залу-

чення комп'ютерних технологій) стало можливим створення факсиміле як традиційно поліграфічними засобами, так і на компакт-дисках.

Час наклав свій відбиток на стан збереженості рукопису: після активного використання втрачено первісну оправу, пошкоджено аркуші, обсипаються золоті фарби мініатюр. Тому разом з академічними історико-кодикологічними і мовознавчими дослідженнями рукопису та публікацією тексту пам'ятки у транслітерованому вигляді Редакційна колегія має на меті підготувати факсимільне відтворення тексту. Воно не тільки наблизить пам'ятку до читача, а й страхуватиме збереженість оригіналу, який уже гостро потребує реставрації.

Публікація рукопису Пересопницького Євангелія – одного із символів української духовності – є ознакою вірності нашого народу славним традиціям своїх предків на благо майбутнього України.

О. С. Онищенко, академік НАН України

ДОСЛІДЖЕННЯ

І. П. Чепіга

Пересопницьке Євангеліє – унікальна пам'ятка української мови

Провідною тенденцією розвитку української літературної мови XVI–XVII ст. був процес утвердження її на народнорозмовній основі. У першій половині XVI ст. у конфесійних текстах переважала ще словеноросьска (словеноукраїнська) – церковнослов'янська, тобто старослов'янська, – мова, що протягом віків зазнавала впливу українських редакторів. Незважаючи на тісну взаємодію староукраїнської літературної і церковнослов'янської мов, відмінності між ними збільшувалися, церковнослов'янська мова ставала дедалі менш зрозумілою для людей, спеціально не підготовлених. У зв'язку з цим демократично настроєні українські книжники доходили висновку про необхідність перекладу культових творів зрозумілою для народу мовою. Уже з кінця XV – першої половини XVI ст. відомі спроби перекладу ряду старозавітних книг[1], дійшла до нас також Четья 1489 р.[2] з досить помітними на-

[1] *Евсеев И. Е.* Книга пророка Даниила в переводе жидовствующих // Чтения в императ. об-ве истории и древностей рос. – 1902. – Кн. 3. – С. 127–164. Тут і текст перекладу; *Перетц В. Н.* Книга Руфь в западнорусском переводе. – Киев, 1908. – 47 с.; *Перетц В. М.* До історії перекладу Біблії в Західній Русі. Книга Естери в перекладі кінця XV віку // Філол. зб. пам'яті К. Михальчука. – К., 1915. – С. 23–45; *Перетц В. Н.* К истории литературного движения на Украине в XV в.: Опыт перевода "Измарагда" // Исслед. и материалы по истории старинной украинской литературы XVI–XVIII веков. – Л., 1929. – Вып. 3. – С. 1–19; *Яворский Ю. А.* Ветхозаветные библейские сказания в карпаторусской церковно-учительной обработке конца XVII века // Наук. зб. товариства "Просвіта" в Ужгороді за 1927 рок. – 1927. – Роч. 5. – С. 125–204. Тут і уривки текстів; Старинный южнорусский перевод Песни песней с послесловиями о любви // Основа. – 1861. – Дек. – С. 33–64.

[2] *Карпинский М.* Западно-русская Четья 1489 г. // Русский филологический вестник. – Варшава, 1882. – Т. 21. – № 1. – С. 59–109; *Перетц В. Н.* К изучению "Четьи" 1489 г. // Исследования и материалы по истории старинной украинской литературы XVI–XVIII вв. – Л., 1928. – Вып. 2. – С. 1–107; *Симонова К. С.* Українська мова в конфесійному письменстві XV ст. (на матеріалі "Четьї" 1489 р.) // Жанри і стилі в історії української літературної мови. – К., 1989. – С. 56–79; *Гринчишин Д.* Четья 1489 року – видатна конфесійна пам'ятка української мови // ЗНТШ. – 1995. – Т. 229 – С. 251–271.

роднорозмовними рисами. У XV – першій половині XVI ст. з'являється ряд спроб надати новозавітним книгам українського мовного колориту[3].

У цей період уже існували переклади культових текстів мовами інших слов'янських народів. Так, поява церковних книг чеською мовою пов'язана з гуситським рухом. Списки окремих перекладних частин Біблії чеською мовою з'явилися на початку XV ст., у 80-х роках XV ст. чехи вже мали повну друковану Біблію рідною мовою[4].

У 1517–1519 рр. відомий білоруський учений-просвітитель, громадський і культурний діяч, уродженець Полоцька Франциск (Георгій) Скорина видрукував у Празі 22 старозавітні книги в перекладі руською мовою під загальною назвою "Біблія руська"[5]. Переїхавши до Вільни, Ф. Скорина продовжував друкарську справу. І хоч його віленські видання вийшли не в перекладі руською мовою, все ж у них відчутний значний білоруський живомовний елемент, є чимало глос на полях тексту[6]. Основним джерелом, яким користувався Ф. Скорина, здійснюючи переклад Біблії, була чеська Біблія 1506 р., видана у Венеції[7]. Скорининські видання мали велике значення в справі перекладу культових книг мовами східнослов'янських народів.

---

[3] *Соболевский А. И.* Очерки по истории русского языка. Ч. 1. Галицко-Волынское наречие в XII–XV веках. – Киев, 1884. – 156 с.; *Крыжановский Г.* Рукописные евангелия киевских книгохранилищ. – Киев, 1889. – 372 с.; *Крыжановский Г.* Рукописные евангелия Волынского епархиального древнехранилища: Ист.-диалектол. очерки // Волын. ист.-археол. сб. – 1896. – Вып. 1. – С. 1–75; *Крыжановский Г.* Каменец-Стромиловское евангелие 1411 года и волынское наречие в XIV–XV вв. – Житомир, 1886. – 19 с.; *Добрянский Ф. Н.* Описание рукописей Виленской публичной библиотеки. – Вильна, 1882. – 533 с.; *Карский Е. Ф.* Два памятника старого западнорусского наречия // Журн. М-ва нар. просвещения. – 1893. – Авг. – С. 406–430; *Карпинский М.* Южнорусский Апостол XV в. // Рус. филолог. вестн. – 1888. – № 12. – С. 68–73; *Требін О.* Матеріали до історії української мови з рукописів XV віку Київських бібліотек // Зап. Укр. наук. т-ва в Києві. – 1910. – Т. 7. – С. 1–16; *Владимиров П. В.* Обзор южнорусских и западнорусских памятников письменности от XI до XVII ст. // Чтения в ист. о-ве Нестора летописца. – 1880. – Кн. 4. – С. 101–142.

[4] *Головацкий Я. Ф.* Несколько слов о Библии Скорины и о рукописной Библии из XVI столетия, обретающейся в библиотеке монастыря св. Онуфрия во Львове // Науковый сборник Галицко-Русской Матицы. – 1865. – № 4. – С. 225–226; *Будилович А. С.* Общеславянский язык в ряду других общих языков древней и новой Европы: В 2 т. – Варшава, 1892. – Т. 2. – С. 189; *Мыльнікаў А. С.* Ф. Скарына і чешскае кнігадрукаваннє // 450 год беларускаго кнігадрукавання. – Мінск, 1968. – С. 179–193.

[5] *Владимиров П. В.* Доктор Франциск Скорина. Его переводы, печатные издания и язык. – Спб., 1888. – С. 100–172; *Флоровский А. В.* Чешская Библия в истории русской культуры и письменности // Sb. filol. – Прага, 1940/46. – Sv. 12. – С. 153–258. Див. ще: *Коршунаў А. Ф.* Творчая спадчына Францыска Скарыны // Францыск Скарына. Творы. Прадмовы, сказанні, пасляслоўі, акафісты, пасхалія. – Мінск, 1990. – С. 5–14.

[6] *Жураўскі А. І.* Мова друкаваных выданняў Ф. Скарыны // 450 год беларускаго кнігадрукавання. – С. 277–304; *Аніченка І. Ф.* Беларуска-украінскія письмова-моўныя сувязі. – Мінск, 1969. – С. 103.

[7] *Владимиров П. В.* Доктор Франциск Скорина. – С. 127–130; *Флоровский А. В.* Указан. соч. – С. 222–224.

Ідея перекладу конфесійних текстів староукраїнською писемно-літературною мовою підтримувалася й реформаторським рухом, який у XVI ст. через Польщу дійшов до України. Взагалі ідея перекладу біблійних творів народними мовами була найвизначнішою ідеєю Середньовіччя, а самі переклади стали найсильнішою ідеологічною зброєю проти католицизму[8].

У XVI ст. більша частина українських земель перебувала під владою Речі Посполитої. Соціальне поневолення українського народу супроводжувалося тут пригніченням національним та культурно-релігійним. Католицизм на українських землях був ідеологією панства і королівської влади, а православ'я стало релігією пригноблених мас. Боротьба між цими двома релігіями фактично була основною формою ідеологічної боротьби в Україні в XVI і XVII ст. В епоху, коли духовне життя було повністю підпорядковане теології, всякі соціальні рухи одночасно кваліфікувалися як відступ від панівного віровчення, як єресь по відношенню до нього[9]. Ось чому справа перекладів культових текстів українською мовою тісно пов'язана з тогочасним суспільно-політичним рухом в Україні, зокрема з необхідністю ведення релігійної полеміки, в процесі якої слід було посилатися на авторитетні джерела, що були б зрозумілі кожному.

Наступ книжної української мови на церковнослов'янську в конфесійному стилі відбувався поступово й дуже обережно: перекладачі побоювались конфесійно небезпечних перекручень у процесі перекладу. Тим сміливішою видається діяльність пересопницьких книжників, які здійснили переклад канонічного євангельського тексту книжною українською мовою, залишивши нащадкам унікальну рукописну пам'ятку.

Середина і друга половина XVI ст. залишили нам чимало перекладених українською мовою культових книг. З-поміж них найвизначнішою пам'яткою щодо мови і художнього оформлення є Пересопницьке Євангеліє (1556–1561)[10]. Крім того, відомі ще такі перекладні євангельські тексти: Волинське Євангеліє 1571 р.[11], Новий Заповіт, перекладений 1581 р. з польського тексту Валентином Негалевським у с. Хорошові на Волині[12], уривок Літківського Євангелія у

---

[8] *Огієнко Іван.* Українська літературна мова XVI ст. і український Крехівський Апостол. – Варшава, 1930. – С. 19–32.

[9] *Нічик В. М.* До питання про схоластичність філософських курсів у Києво-Могилянській академії // Від Вишенського до Сковороди. – К., 1972. – С. 61.

[10] Зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (м. Київ), шифр: 1.15512. Див ще: *Житецкий П. И.* Описание Пересопницкой рукописи XVI в. с приложением текста Евангелия от Луки, выдержек из других евангелистов и 4-х страниц снимков. — Киев, 1876. — 79+4 с.

[11] *Трипольский Н. И.* Волынское рукописное Евангелие XVI века // Волын. ист.-археол. сб. — 1900. — Вып. 2. — С. 1–114. Тут і великі уривки тексту пам'ятки.

[12] Зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (м. Київ), шифр: п. 421 (1636). Див. ще: *Назаревский А. А.* Язык Евангелия 1581 года в переводе В. Негалевского. — Киев, 1911. — 137 с.

старослов'янському тексті, знайденому в с. Літках (тепер Броварського р-ну Київської обл.)[13], а також переклад деяких книг Старого Заповіту, відомий як український біблійний кодекс 1596 р. Луки з Тернополя[14], рукопис перекладу книг Старого Заповіту, виконаний 1575–1577 рр. Дмитром із Зінькова (на Поділлі)[15], Крехівський Апостол, перекладений у 60-х роках XVI ст. і знайдений у с. Крехові (на Львівщині)[16], Нягівські повчання[17], Псалтир XVI ст.[18] тощо. Крім того, від XVI ст. дійшло кілька десятків учительних Євангелій (рукописних і друкованих), написаних українською літературно-писемною мовою XVI–XVII ст.[19]

Особливо поширеними були переклади Нового Заповіту, які використовувалися й у богослужінні, про що свідчить, наприклад, текст Пересопницького Євангелія, розбитий не тільки на глави, але й на зачала.

* * *

Місце створення Пересопницького Євангелія – Волинь. На це є вказівки в самому рукопису: *"Доконана єсть прьшаа часть наоуки читана презь рокь сті̃го єv(г)лїа. В дво(р)ци манастыри жєслав'скω(м). При цр̃кви сты̃а и живоначал'ныа тр(о)ца"* (3)[20]. Цю цитату різні дослідники тлумачать по-різному. Так, П. Г. Житецький не помітив надрядкового *р* у слові *дво(р)ци*, прочитав його як *дв̃оци* і переклав, як "дівочий"[21]. А. Сендульський, описуючи місто

---

[13] *Грузинский А. С.* Из истории перевода Евангелия в Южной России в XVI веке. Летковское Евангелие // Чтения в ист. о-ве Нестора летописца. — 1911. — Кн. 22, вып. 1/2. — С. 42–79; 1912. — Кн. 22, вып. 3. — С. 81–124; Кн. 23, вып. 1. — С. 1–48. Уривок у перекладі староукраїнською мовою являє собою частину Євангелія від Луки (гл. 1, стихи 58–80; гл. 2–8; гл. 9, стихи 1–27) та частину глави 9 Євангелія від Марка (стихи 1–10).

[14] *Головацкий Я. Ф.* Указан. соч. — С. 233. Я. Головацький вказує, що рукопис за його часів зберігався у бібліотеці Варшавського університету.

[15] Зберігається у Відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника АН України, шифр ВМ/1290. Див. ще: *Головацкий Я. Ф.* Указан. соч.— С. 225–226.

[16] Зберігається у Відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника АН України, шифр ВМ/1291. Див. ще: *Огієнко Іван.* Зазнач. праця.

[17] *Петров А.* Отзвук реформации в русском Закарпатье XVI в. // Материалы для истории Угорской Руси. – Прага, 1923. – Т. 8. – С. 1–226; *Дэже* Л. Язык Няговских поучений // Очерки по истории закарпатских говоров. – Будапешт, 1967. – С. 123–243; Дэже Л. Украинская лексика серед. XVI века: Няговские поучения: (словарь и анализ). – Дебрецен, 1985. – 525 с.

[18] *Востоков А. Х.* Описание русских и словенских рукописей Румянцевского музеума. — Спб., 1842. — С. 472–474; *Соболевский А. И.* Заметки о малоизвестных памятниках юго-западного письма XVI–XVII вв. // Чтения в ист. о-ве Нестора летописца. — 1885. — Кн. 9. — С. 3–24; *Карский Е. Ф.* Западнорусские переводы Псалтыри в XV–XVIII веках. — Варшава, 1896. — XIII, 444 с.

[19] *Тиховский Ю. И.* Малорусские и западнорусские учительные Евангелия XVI-XVII вв. и их место среди южно-русских и западно-русских переводов Священного Писания // Тр. XII археол. съезда в Харькове 1902 г. — М., 1905. — Т. 3. — С. 355.

[20] Тут і далі, посилаючись на текст пам'ятки, у кінці цитати в дужках зазначаємо номер аркуша.

[21] *Житецкий П. И.* Описание Пересопницкой рукописи. – С. 11.

Заслав, відзначив, що Пересопницьке Євангеліє перекладене частково при Пересопницькому, а частково в "дівочому монастирі Жеславському"[22]. В. В. Стасов у роботі про орнаментальне оформлення рукописів старої і нової доби подав знімки з Пересопницького Євангелія і в супроводжуючому тексті до однієї з таблиць зауважив, що книгу переписано в монастирі св. Трійці в Жеславі[23]. О. С. Грузинський вважав *дво(р)ци* топонімом[24]. На доказ своєї думки він наводив акт, яким Дворецькому монастиреві з церквою св. Трійці надавалися певні володіння, серед них було й село Дворець: *"Я, Януш Кузминич Жеславский, весполок з єи милостью кнегинею, маткою моєю, кнегинею Настасєю Юрьєвною Гальшанского, што ж отец мой нєбожчик князь Козма Иванович Жеславский мѣл надати монастыру нашому дворєцкому ку церкви святой Тройцѣ имѣние своє отчизноє, сєло Дворець, с ставом и з млыном того сєла"*[25].

Село Дворець було і є на території сучасного Ізяславського району Хмельницької області (на південний захід від Ізяслава). Можливо, Дворецький монастир відомий і як жіночий монастир у самому Заславлі (Ізяславі)[26]. Ігуменею під ім'ям Параскеви була в ньому дружина князя Заславського (Жеславського) Кузьми Івановича Анастасія Юріївна, що походила з роду Ольшанських (Гольшанських)[27], коштом якої, як свідчить переписувач в одному із своїх записів, і було перекладене та написане Пересопницьке Євангеліє: *"Накладомь, бл҃говєр'нои, и хр(с)толюбивои, кн҃гнѣ Козминои Ивановича Жєсла(в)скои, кн҃гнѣ Параскєвгїї възван'нои Настасѣ Юрєвны Голша(н)ско(г)[о]"* (481 зв.).

Закінчено переклад і переписування тексту у Пересопниці[28]: *"За помочоу божою єсть съвръшена чєтвєртаа книга нового закона при ц҃ркви рождєства б҃городичина [!] монастыра пръвосоп'никого [!]"*[29] (442 зв.).

[22] *Сендульский А.* Город Заслав // Волын. епархиал. ведомости. – 1875. – № 20. – С. 797.

[23] *Стасов В. В.* Славянский и восточный орнамент по рукописям древнего и нового времени / Собрал и исследовал Владимир Стасов. – Спб., 1884–1887. – С. 16–17.

[24] *Грузинский А. С.* Пересопницкое Евангелие как памятник искусства эпохи Возрождения в Южной России в XVI в. – Киев, 1911. – С. 1–2.

[25] Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные Археографическою комиссиею. – Спб., 1863. – Т. 1. 1361–1568. – С. 140.

[26] *Зверинский В. В.* Материалы для историко-топографического исследования о православных монастырях в Российской империи с библиографическим указателем. – Спб., 1897. – С. 66.

[27] Там само.

[28] Пересопниця – село Рівненського р-ну Рівненської обл. на березі р. Стубли (басейн Прип'яті). У XVI ст. було власністю князів Черторизьких, які заснували тут Пречистенський монастир.

[29] Явна помилка. Пор. *архиман'дритомь пєрєсопницким'* (481 зв.), *архиман'дрита пєрєсопницкого* (482).

Пам'ятку було відкрито в 30-х роках XIX ст. видатним українським та російським філологом-славістом і педагогом Осипом Бодянським. З 1837 по 1842 р. О. Бодянський перебував у закордонному науковому відрядженні. Ще з дороги на закордон він повідомляє свого вчителя і колегу по Московському університету й Московському товариству історії й старожитностей російських М. П. Погодіна в листі від листопада 1837 р. з Києва про те, що в одному забутому куточку України відкрив він два харатійні Євангелія XVI ст., одне з яких його особливо зацікавило, і він висловив думку про значення своєї знахідки: "Найважливіше, що повинне порадувати не тільки Вас, але й усіх інших слов'янофілів, що, нарешті, вирішує остаточно і, здається, назавжди позитивно питання: якою мовою було перекладене Святе Письмо Кирилом та Мефодієм?.. У післямові сказано, що те Євангеліє *выложено из языка блъгарского на мову рускую.* Отже, ось вам слова перекладача, якою слов'янською мовою найперше хвалили наші прадіди Бога"[30]. Під мовою руською, зауважує О. Бодянський, перекладач розумів мову південноруську, малоруську, тобто українську. Ось другий пункт важливого значення пам'ятки, адже поки що невідомо було, щоб Святе Письмо, зокрема Євангеліє, було перекладене цією мовою. Нарешті, по-третє, вчений звертає увагу на те, що Євангеліє чудово оформлене, вражають, зокрема, прекрасні чотири мініатюри – зображення євангелістів, що важливо для вивчення історії оформлення української рукописної книги в XVI ст. О. Бодянський згадав також, що пам'ятка раніше перебувала в досить примітному в Україні храмі, збудованому свого часу Іваном Мазепою. Справді, на нижньому полі аркушів 2–7 Пересопницького Євангелія є такий запис: *"Сіє Єѵ(г)ліє прислано и дано є(ст) ѿ ясневел'можного єгѡ м(л)сти п. пана Іѡанна Мазепы, войскъ єго цр(с)кого пресвѣтлого величества Запорозки(х) обоихъ сторонъ Днѣпра гетмана, и славного чина Ст҃го ап(ст)ла Андреа кавалера, до пре(с)тла Переяславскогѡ єп(с)пскогѡ; который ѿ єго жъ ктиторской мл(с)ти созданъ, ѿновленъ, и драгоцѣнными ѹтвари црк҃овными оукрашенъ, при преосще҃(н)но(м) єп(с)пѣ Захарії Корниловичѣ. Року ҂аѱа, априла з҃і дна".*

На цих же аркушах розгонистим скорописом зазначено латинською мовою: "Із книг бібліотеки малоруської Переяславської семінарії".

Очевидно, подарованим Євангелієм активно користувалися при богослужінні в Переяславському кафедральному соборі. Коли ж українська церква остаточно підпала під відання російського Синоду і на переяславську кафедру почали призначатися єпископи росіяни, Євангеліє як непотрібне для кафедри, було передане до бібліотеки Переяславської семінарії. Дослідники вважають, що це могло трапитись не раніше 1799 р., коли переяславський єпископ став називатися малоросійським.

[30] Письма к М. Погодину из славянских земель (1835–1861). Вып. 1. Письма О. М. Бодянского. – М., 1879. – С. 1–2.

У цьому ж листі О. Бодянський дав стислий опис пам'ятки: розміри, характер письма, звернув увагу на наявність сумаріїв на початку кожної глави і глос, хоч і не називає їх цими термінами, наводить кілька уривків тексту. У кінці вчений просить у М. Погодіна поради і допомоги придбати пам'ятку для Московського університету або для Московського товариства історії та старожитностей російських, називаючи її "драгоценностью".

Другого листа до М. Погодіна О. Бодянський писав уже з Праги, його датовано 20 грудня (1 січня) 1837–1838 р. У ньому вчений повторює зміст першого листа, крім того, звертає особливу увагу на мову пам'ятки, підкреслюючи, що "мова південноруська чиста, як зорі небесні".

Нарешті 12 (24) квітня 1838 р. датовано шостий лист О. Бодянського до М. Погодіна, в якому він розкриває секрет, що знайшов пам'ятку у Переяславській семінарській бібліотеці (Переяславську семінарію О. Бодянський свого часу закінчував). З цього листа довідуємося, що на основі тих виписок, які вдалося зробити в Переяславі, він склав опис пам'ятки і надіслав його міністрові народної освіти у вигляді повідомлення через "Журнал Министерства народного просвещения".

У травневому номері "Журнала Министерства народного просвещения" справді видрукуване повідомлення О. Бодянського, в якому вчений подає такий зовнішній опис знайденого Євангелія: "...розміром понад 1/2 аршина, оправлене в дошки, оббиті малиновим оксамитом, з яких уціліла лише перша; писане прекрасним великим уставом, дуже добрим чорнилом, усіх аркушів у ньому 482"[31]. Тут же дається більш розгорнута, ніж у листах до М. Погодіна, характеристика мови рукопису: "... мова цього Євангелія південноруська, переважно русинська, якою говорять у колишній Червеній (Червленій), нині Галицькій Русі, з невеликою домішкою церковнокнижних слів, від яких важко було відступити, перекладаючи із спорідненого наріччя, вважаючи, що вони більше відповідають важливості самого предмета, більш виразні і ніби вже освячені, з дотриманням скрізь закінчення минулого часу на **-лъ**, допоміжного дієслова **єсмь**, у деяких місцях (особливо в Матвії) булгарського юса великого замість відомої голосної (в малоруській і великоруській, але не в булгарській, де ця буква відбиває носовий звук, що дорівнює польським **ą, ę**)"[32].

Опублікованим повідомленням О. Бодянський сподівався привернути увагу міністра до знайденого рукопису з метою придбання його, як це писав

[31] *Бодянский И. М.* Донесение г. Министру народного просвещения магистра Московского университета из Праги от 25 марта ст. ст. 1838 г. // Журн. М-ва нар. просвещения. – 1838. – Кн. 5. – С. 393. Про історію оправи пам'ятки див. відповідний розділ у статті Л. Дубровіної та Л. Гнатенко "Археографічний та кодикологічний опис Пересопницького Євангелія", вміщеній у цьому виданні.

[32] *Бодянский И. М.* Указан. соч. – С. 395.

учений у листах до М. Погодіна. Однак, на наше щастя, справа не зрушила з місця, і рукопис залишився в Україні.

У 40-х роках XIX ст. знайдений О. Бодянським рукопис зберігався ще в Переяславі. Принаймні коли в 1845–1846 рр. за дорученням Київської Археографічної комісії в Переяславі перебував Т. Г. Шевченко й оглядав тамтешні старожитності, його увагу привернули два Євангелія, написані на пергаменті. У своїх нотатках як член Археографічної комісії поет зазначає, що Євангеліє 1556–1561 рр. "... вишуканіше й розкішніше від іншого, написане малоросійським наріччям 1556 р. з написом на краях перших аркушів..." (наводиться напис про передачу книги Іваном Мазепою Переяславському кафедральному соборові). І зауваження: "Це Євангеліє детально описане п. Бодянським в «Журнале Министерства народного просвещения» № 5, 1838 р., м. травень"[33].

Згадка про пересопницький рукопис за часу зберігання його в Переяславі є в М. Максимовича. Він не згоден з О. Бодянським у тому місці, де той характеризує мову пам'ятки як русинську, галицьку. М. Максимович слушно вважає, що мову Пересопницького Євангелія не можна назвати галицькою, волинською чи київською. Це – писемна книжна українська мова XVI ст.[34] Як про пам'ятку української мови говорить про Пересопницьке Євангеліє український мовознавець і письменник П. Білецький-Носенко у статті "О языцѣ малоросійскомъ", уміщеній перед текстом "Малороссійского словаря"[35].

З переведенням Переяславської семінарії до Полтави в 60-х роках XIX ст. туди разом з бібліотекою потрапила й наша пам'ятка, де нею зацікавилося більше вчених і любителів старовини. Першим там звернув увагу на рукопис полтавський протоієрей і любитель старожитностей М. Думитрашко. Йому належить більш-менш детальний зовнішній опис пам'ятки, опублікований 1874 р. в "Полтавских епархиальных ведомостях"[36].

Важливі відомості про долю рукопису в 70-х роках XIX ст. подав М. Драгоманов. На початку 70-х років XIX ст. над рукописом почав працювати молодий учений-мовознавець Павло Житецький і зацікавив ним організаторів III Археологічного з'їзду, який збирався 1874 р. у Києві. Ці обставини сприяли тому, що полтавське духовенство зрозуміло, яким скарбом є Пересопницьке Євангеліє, і ще 1873 р. показало його тодішньому міністрові народної освіти і обер-прокуророві Синоду графу Д. Толстому, котрий був у Полтаві проїздом. Граф Толстой – один із провідників шовіністичної політики царського само-

---

[33] *Шевченко Т.* Повне зібрання творів: У 6 т. – К., 1964. – Т. 6. – С. 305–306.

[34] *Максимович М. А.* Воспоминание о городах Пересопнице и Дубровице и о князьях, ими владевших // Киевлянин. – 1840. – Кн. 1. – С. 232–244.

[35] *Білецький-Носенко П. П.* Словник української мови // Підгот. до вид. В. В. Німчука. – К., 1966. – С. 22.

[36] *Думитрашко Н.* Замечательная рукопись Полтавской семинарии Пересопницкое евангелие. – Полтава, 1874. – 28 с.

державства, спрямованої на посилення національного гноблення українського та інших народів Росії (готувався сумнозвісний Емський указ 1876 р.), сприйняв український рукопис XVI ст. як докір своїй політиці і розпорядився, щоб полтавський архієрей подарував унікальну пам'ятку української культури йому, хоча вона була власністю бібліотеки духовної семінарії, аби нею менше цікавився науковий світ. Організатори Археологічного з'їзду і виставки, що планувалася під час роботи з'їзду, звернулися до самого графа Толстого з проханням позичити рукопис на час роботи з'їзду, але дістали відмову, мотивовану тим, що рукопис, мовляв, передано цареві "на височайшее воззрение". Подальшої долі рукопису М. Драгоманов не знав[37]. З інших джерел відомо, що рукопис було подаровано великому князю Петрові Георгійовичу, принцу Ольденбурзькому 1873 р., який скоро помер, і 1887 р. книга повернулася до Полтави. До Великої Вітчизняної війни Пересопницьке Євангеліє зберігалося в Полтавському історико-краєзнавчому музеї[38]. Після визволення України з-під фашистської окупації книга опинилася в Києві, вона потрапила до фондів музею-заповідника Києво-Печерської лаври. Там її виявив проф. С. І. Маслов, його зусиллями пам'ятку було передано на зберігання до Центральної наукової бібліотеки АН України[39].

Багато уваги Пересопницькому Євангелію приділив П. Житецький, який розглядав рукопис у колі інших перекладних конфесійних текстів XVI ст. як невід'ємну частину писемної культури народу, вважав його таким же повноправним джерелом вивчення літературної мови свого періоду, як і оригінальні тексти. 1874 р. вчений підготував реферат про Пересопницьке Євангеліє і прочитав його на III Археологічному з'їзді. Пізніше він опублікував його, додавши повний текст Євангелія від Луки та уривки з інших євангелістів[40]. Цей текст потім використовували більшість дослідників історії української мови. Згодом О. С. Грузинський відзначив ряд недоглядів у публікації П. Г. Житецького: пропуски тексту (в одному місці пропущене ціле зачало – одинадцяте, яке є описом другої родословної Христа), перекручення окремих місць тексту, описки[41]. П. Г. Житецький описав історичні обставини, в яких виникла пам'ятка, підняв питання про її джерела, наголосивши на тому, що самі творці писали про переклад *"изь ѧзыка блъгарского*

---

[37] *Драгоманов М. П.* Литературно-политические заметки // Драгоманов М. П. Собрание политических сочинений. – Париж, 1906. – Т. 2. – С. 579.

[38] На арк. 1 рукопису є штамп музею Полтавщини. Див. також: *Перетц В. Н.* Отчёт об экскурсии Семинария русской филологии в Полтаву и Екатеринослав, 1–9 июня 1910 г. // Унив. изв. – Киев, 1911. Февраль. – С. 10–15.

[39] *Шубинський Й. В.* Рукопис у дерев'яній скриньці // Друг читача. – 1966. – 9 серп.

[40] *Житецкий П. И.* Описание Пересопницкой рукописи.

[41] *Грузинский А. С.* Палеографические и критические заметки о Пересопницком Евангелии // Журн. М-ва нар. просвещения. – 1912. – Ч. 39, июнь. – С. 322–325.

на мовоу роускоую", зробив спробу визначити автора перекладу. Значне місце в рефераті П. Житецького відведене характеристиці графіки рукопису, відзначено при цьому риси південнослов'янського впливу, коротко охарактеризовано палеографічні та фонетичні риси пам'ятки, підкреслено значення її для вивчення історії української мови.

Згодом пам'яткою зацікавилися учасники семінарія В. М. Перетца[42]. Предметом їхньої уваги були палеографічні особливості рукопису в зв'язку з розв'язанням питання автохтонності пам'ятки і вивчення її джерел.

У 20-і роки XX ст. Пересопницьке Євангеліє стало предметом пильної уваги співробітників Інституту української наукової мови. Пам'ятку було включено до складу джерел історичного словника української мови, який готувався в інституті. Розписувався як текст, опублікований свого часу П. Житецьким, так і текст рукопису[43]. На жаль, світ побачив лише перший том цього словника (літери А–Ж).

У післявоєнний час проблемами, пов'язаними з Пересопницьким Євангелієм, цікавився П. П. Плющ[44]. Проте завдання, що стоять перед дослідниками української мови у зв'язку з Пересопницьким Євангелієм, неможливо розв'язати без видання тексту пам'ятки.

Увагу вчених привернуло також оздоблення рукопису, зокрема його орнамент. Вивченням орнаментики Пересопницького Євангелія спеціально займалися О. Грузинський та Г. Павлуцький[45]. Суть висновків їхніх досліджень зводиться до того, що орнамент пересопницького рукопису є типовим зразком італійського орнаменту епохи Ренесансу (архітектурні мотиви, химерний стиль, перевага рослинних зразків). У 90-х роках XIX ст. було відкрито рукопис Апостола 1554 р. Загорівського монастиря на Волині (Загорівський Апостол), який має художнє оформлення, схоже з Пересопницьким Євангелієм. Титульний аркуш Загорівського Апостола оздоблений такою ж заставкою і рамкою, як і титул Пересопницького Євангелія, навіть розміри їх збігаються.

---

[42] *Грузинский А. С.* Пересопницкое Евангелие; *Грузинский А. С.* Палеографические и критические заметки; Сокращенное изложение сообщения И. Каманина, провозглашенное 22 ноября 1910 г. "Дошло ли до нас в подлиннике Пересопницкое Евангелие?" // Чтение в ист. о-ве Нестора летописца. – 1919. – Кн. 22, вып. 3. – С. 83–85.

[43] Історичний словник українського язика. – Т. 1. А–Ж. Зредагував проф. Є. Тимченко. – К.–Х., 1930. – С. XII–XIII. [Список джерел].

[44] *Плющ П. П.* Із спостережень над мовою Пересопницького Євангелія // Вісник Київського ун-ту. Серія філології та журналістики. – 1965. – № 17. – С. 27–34; *Плющ П. П.* Пересопницьке євангеліє як пам'ятка української культури // З історії української та інших слов'янських мов. – К., 1965. – С. 142–156.

[45] *Грузинский А. С.* Пересопницкое Евангелие. Див. також повідомлення про те, що 17 жовтня 1910 р. відбулося засідання історичного товариства Нестора літописця, де з доповіддю про орнамент Пересопницького Євангелія виступив Г. Г. Павлуцький (Киевлянин. – 1910. – 20 окт.). А також: *Павлуцкий Г.* Орнамент Пересопницкой рукописи // Искусство. – 1911. – № 2. – С. 83–92.

Цей факт наводить на думку, що в середині XVI ст. на Волині існував скрипторій і спеціальна майстерня оздоблення рукописної книги[46]. Обидві пам'ятки створено в гуртку українських книжників, які, однак, були добре обізнані з західною культурою. П. Г. Житецький, якого цікавила насамперед мова пам'ятки і який про орнамент говорив лише побіжно, зауважив свого часу, що в малюнках Пересопницького Євангелія представлена переважно місцева флора[47].

В останні десятиліття декор пересопницького рукопису досліджує відомий знавець художнього оформлення старої книги – рукописної і друкованої – Я. П. Запаско. Не заперечуючи впливу ідей італійського Відродження на художнє оформлення рукописних книг першої половини і середини XVI ст. в Україні, зокрема на землях Волині і Галичини, дослідник переконливо доводить самобутній характер художнього оформлення рукописів з цих територій. Він розглядає орнамент Пересопницького Євангелія на широкому тлі розвитку художньої орнаментики тодішньої України, зіставляє його з оздобленням інших рукописних книг (Загорівського Апостола, Служебника XVI ст., Євангелія з Хишевичів, Холмського Євангелія XII ст. та ін.), а також знаходить багато спільного між орнаментом нашого рукопису та декоративним різьбленням львівських житлових і культових споруд другої половини XVI ст. Я. П. Запаско зробив висновок, що орнаментика Пересопницького Євангелія, безперечно, пов'язана певним чином з мистецтвом Відродження, проте має яскраво виражений характер українського твору, в якому великою мірою відбиті вітчизняні мотиви. Дослідник відзначає також зв'язок українських друків Івана Федорова, зокрема його острозьких видань, з орнаментикою Пересопницького Євангелія. Цей факт наводить на думку, чи не знав Іван Федоров пересопницького рукопису[48].

Щодо автора художнього оформлення Пересопницького Євангелія, то Я. П. Запаско дотримується такої думки: художніх оформлювачів було два. Переписувач Михайло Василієвич виконав усе оформлення, крім чотирьох мініатюр – зображень чотирьох євангелістів, кожному з яких відведено окрему сторінку рукопису. Мініатюри, на думку дослідника, виконувала людина іншого мистецького складу, яка дотримувалася інших художніх принципів [49].

Над текстом рукопису Пересопницького Євангелія працювало щонайменше дві особи: Михайло Василієвич із Сянока та чернець Григорій, архімандрит Пересопницький. Проте лишається спірним питання про те, хто з

---

[46] *Бугославский Г. К.* Волынские рукописные Евангелия и апостолы // Тр. IX археол. съезда в Вильне 1893 г. – М. – Т. 2. – Табл. 24. – С. 307; *Грузинский А. С.* Палеографические и критические заметки. – С. 329–335.

[47] *Житецкий П. И.* Описание Пересопницкой рукописи. – С. 24.

[48] *Запаско Я. П.* Мистецтво книги на Україні в XVI–XVIII ст. – Львів, 1971. – С. 63; *Запаско Я. П.* Українська рукописна книга. – Львів, 1995. – С. 85–89, 354–363.

[49] *Запаско Я.* Перлина книжкового мистецтва // Пам'ятки України. – 1986, № 3. – С. 24–25.

них яку роботу виконував. Після кожного Євангелія переписувач чи редактор давав своєрідний підсумок, у якому вказував, скільки глав, зачал і стихів міститься в закінченому Євангелії та чиєю рукою виписана книга: *"Роукою многогреш'наго раба вл(д)цє хр(с)тоу имєнємь михайла василиєвича, Протопопы саноцко(г)[о]..."*(123 зв.); *"...роукою многогреш'наго раба михаила..."* (198 зв.); *"...прєзь писара михаила василїєвича. зь санока..."* (335); *"...роукою михаила василїєвича протопопы саноцко(г)[о]..."*(442 зв.). Відомості про переписувача Михайла є й у запису в кінці рукопису: *"Я тыжь многогрєшныи, слоуга, або рабь бж̃їи Михаило Василїєвич сн̃ь протопопы саноцкого. того тыжь и оучєнь... Похотєль єсми... за помочоу бж̃їєю и исписаль"* (482–482 зв.). Отже, переписувачем був Михайло Василієвич із Сянока[50]. Мабуть, він справді був сином сяноцького протопопа, як про це сам написав у кінці рукопису. На думку М. Думитрашка та П. Житецького, в приписках після Євангелій від Матвія та Йоана переписувач пропустив слово *"син"*[51].

У запису в кінці рукопису йдеться про ще одну особу: *"Тыи книгы чтыры єѵ(г)листовє соу(т) оустроєны кро(т)кымь смирєн'нымь и бг̃олюбивымь єр'монахо(м) Григорыє(м) архиман'дритомь пєрєсопницким"* (481 зв.). В іншому місці: *"Тоє всє радою, пил'ностю и прилєжанїємь* (підкреслення наші. – *І. Ч.*) *выш'шє рєчєн'ного монаха григорїа, архиман'дрита пєрєсопницкого, постановлєн'но є(ст)"* (482). На основі цих зауважень П. Житецький зробив висновок, що Григорію належала роль керівника при виконанні копіткої перекладацької праці, а перекладав і переписував Михайло. Думку П. Житецького підтримував також польський учений Я. Янів, що займався дослідженням джерел пам'ятки [52], а також І. Огієнко, який, крім того, відзначив ряд лемкізмів у мові Пересопницького Євангелія і припускав, що архімандрит Григорій міг, як і Михайло, походити із Лемківщини[53].

О. С. Грузинський вважав, що переклад здійснив архімандрит Григорій, а Михайло був переписувачем[54]. Про Григорія свідчиться лише в запису в кінці рукопису. Дієслово *устрояти* П. Беринда пояснює так: *оустроаю – споражую, приготовляю, настроюю, направляю, ѡновляю, привєртаю*[55]. І. Срез-

---

[50] Сянок – місто на Лемківщині, тепер у Республіці Польща, в Жешувському воєводстві, на р. Сян (притока Вісли).

[51] *Думитрашко Н.* Указан. соч. – С. 16; *Житецкий П. И.* Описание Пересопницкой рукописи. – С. 1-2.

[52] *Janów J.* Żvódła Ewangelji Peresopnickiej // Slavia. – 1927. – Roč. 5, z. 3. – S. 470–499.

[53] *Огієнко І.* Пересопницька Євангелія 1556–1561 рр. // Путь правды. – 1930. – № 1. – С. 12-32.

[54] *Грузинский А. С.* Пересопницкое Евангелие. – С. 24.

[55] Лексикон словенороський Памви Беринди / Підгот. тексту і вступ. ст. В. В. Німчука. – К., 1961. – С. 141.

невський серед інших значень цього слова наводить такі: "подготовить, научить, учредить"[56].

Безперечно, Григорієві належала ініціатива й організація перекладу. Михайло навіть не одразу схилився до думки про його необхідність. Сам він про це пише таке: *"Был' бо мои разоумь в тыа дни моутєнь яко воды в рєкоу приходащіи из' горь. И яко плънын былины ѿ вѣтровь колєблємы. дла троски сєго мимо идоучого свєта"* (482). Переписував текст Михайло, як сам він свідчить про це, і, можливо, ще один писець. Якщо припустити, що переклад здійснив Пересопницький архімандрит Григорій, а оформив уже остаточний варіант Михайло Василієвич, то нашому спискові повинен був передувати рукопис перекладу; наявні в тексті пам'ятки помилки, пропуски, дописування, повтори можуть бути підтвердженням цієї думки. Михайло в такому разі був не просто переписувачем, а, очевидно, виступав і частковим редактором тексту. На користь авторської участі Михайла у цій праці говорить і великий запис, складений ним і вміщений у кінці рукопису. Про те, що над текстом працювала не одна особа, свідчить і той факт, що при словах неслов'янського походження, а також при церковнослов'янських і навіть українських лексемах подаються переклади-пояснення кількома українськими словами, до того ж різнодіалектними[57]. В останні роки з'явилася думка про те, що над текстом Пересопницького Євангелія працювало не двоє, а більше людей[58]. Остаточно розв'язати питання авторства перекладу пам'ятки великою мірою міг би допомогти скрупульозний аналіз комплексу мовних ознак рукопису, які, безперечно, відбивають рідну говірку як перекладача, так і редактора.

* * *

Для вивчення мови певної епохи чи закономірностей розвитку лінгвістичних процесів перекладні конфесійні тексти дають матеріал такого значення, який не може бути почерпнутий з пам'яток оригінальних. З одного боку, ці тексти являють собою пам'ятки, абсолютно однакові за змістом, ті самі думки в них передано в однаковій послідовності. З іншого боку, перекладалися й переписувалися такі тексти різними людьми, що походили з різних територій, по-різному володіли літературною мовою, відбивали різні мовні тенденції й смаки й різні літературні манери, належали до різних писарських шкіл тощо. Таким чином, перекладні конфесійні тексти є ніби результатом заданого епохою змагання, що показує різні варіанти вирішення

[56] *Срезневский И. И.* Материалы для словаря древнерусского языка по письменным памятникам. – Спб., 1903. – Т. 3. – Ст. 1287.

[57] *Німчук В. В.* Староукраїнська лексикографія в її зв'язках з російською та білоруською. – К., 1980. – С. 46.

[58] Докладніше про людей, які брали участь у створенні пам'ятки, див. у статті Л. Дубровіної та Л. Гнатенко.

тих самих завдань[59]. Слід також враховувати і той факт, з якого оригіналу здійснювався переклад, – зі старослов'янського, старопольського, старочеського і т. п. Визначення тексту джерела перекладу – не проста справа. Якщо в науці відомо, що В. Негалевський переклав Новий Заповіт з польського социніанського тексту М. Чеховича 1577 р.[60], то про джерело Пересопницького Євангелія й досі не можемо говорити точно.

Найбільше уваги цій проблемі приділив О. С. Грузинський[61]. Він вивчав окремо євангельський текст і тексти передмов і дійшов справедливого висновку, що останні треба розглядати як самостійні пам'ятки перекладної літератури українською мовою. Якщо, перекладаючи євангельський текст, можна було користуватися чеськими чи польськими зразками, то передмови Феофілакта Болгарського не могло бути в католицьких Бібліях, це пам'ятка лише православної традиції, отже, потрібно було перекладати лише зі старослов'янського оригіналу. Учений слушно розглядає передмову Феофілакта Болгарського як продукт самостійної діяльності перекладача. Що ж до євангельського тексту, то О. С. Грузинському так і не пощастило визначити ні церковнослов'янського, ні чеського джерела. Церковнослов'янське джерело він розшукував за Г. Воскресенським, класифікація якого ґрунтується лише на московських рукописах. В Україні могли існувати й інші редакції цих текстів, що не потрапили в поле зору Г. Воскресенського. Чеським джерелом, на думку Грузинського, міг бути «Nowy Zakon» 1545 р. Проте докази його не переконливі. Ряд місць пересопницького рукопису не пояснюються у Грузинського ніякими джерелами. У запису в кінці рукопису переписувач двічі стверджував, що книга перекладена *"изь языка блъгар'ского на мовоу роускоую"* (481 зв., 482). Отже, безперечно, переклад зроблено з церковнослов'янського тексту. Проте досить відчутне і західнослов'янське джерело, про нього свідчить той факт, що текст розбито на глави, а також наявність сумаріів у тексті – короткого викладу змісту кожної глави, вміщеного на її початку. Багато дослідників дотримувалося думки, що, крім церковнослов'янського, джерелом Пересопницького Євангелія був якийсь чеський текст[62]. У 20-х роках XX ст.

---

[59] *Иссерлин Е. М.* Лексика русского литературного языка второй половины XVII в. по материалам переводных и других памятников "среднего стиля" : Автореф. дис. ... д-ра филолог. наук. – Л., 1961. – С. 8–9.

[60] *Назаревский А. А.* Язык Евангелия 1581 года. – С. 18–29.

[61] *Грузинский А. С.* Палеографические и критические заметки // Журн. М-ва нар. просвещения. – 1912. – Ч. 38, апр. – С. 320–335; *Перетц В. Н.* Отчёт об экскурсии Семинария. – С. 10, 13.

[62] *Житецкий П. И.* Описание Пересопницкой рукописи. – С. 2; *Владимиров П. В.* Доктор Франциск Скорина. – С. 235–237; *Будилович А.* Указан. соч. – С. 206; *Петров М. І.* Київська Академія: (З нагоди минулого 300-ліття її існування) // Зап. іст.-філол. відділу УАН. – 1919. – Кн. 1. – С. 3; *Возняк М.* Історія української літератури. – Т. 2: Віки XVI–XVIII. – Львів, 1921. – Ч. 1. – С. 11.

було висловлено ще одну гіпотезу щодо джерел пам'ятки. Польський лінгвіст Ян Янів, не заперечуючи можливості чеського впливу, зауважує, що в XVI ст. більш поширеними в Україні були вже польські рукописи перекладів, зроблені також на взірець чеських. Дослідник зіставляє текст Пересопницького Євангелія з двома польськими перекладами Нового Заповіту і робить висновок, що логічніше було б припустити, крім церковнослов'янського, польське, а не чеське джерело для пересопницьких перекладачів[63].

З відомих українських перекладних конфесійних текстів Пересопницьке Євангеліє сумарії фіксує вперше. Переписувач пояснює наявність їх завданням полеміки з католиками: *"Розоумѣй же и ѡ то(м) братє, ижє тыи писмєна дробныи. въ ѡчєръта(х) положєныи, гдє то взываєтсѧ глава. // Нє бєзь причины соу(т) написаны. Алє абы єси зналь, ижє єдина глава, замыкаєть в' собѣ кол'ко зачаль. и што єсть, в нєи написано. Ты(ж) длѧ людій законоу рим'ского, сирє(ч), латинань. ижє в них не взываю(т)сѧ зачала. єдно капитоулы. А по нашємоу языкоу главы. боудє ли ѡнь тєбє ѡ што просити. абы єси ємоу нємєдло, сирєчь, бо(р)зо нашєдьши оуказаль"* (443–443 зв.). Таким чином, Пересопницьке Євангеліє перекладене, безперечно, із церковнослов'янського оригіналу, а за взірець перекладу правив якийсь західнослов'янський текст. Крім того, церковнослов'янських текстів могло бути кілька. Освічені кола в XVI ст. уже не сприймали церковнослов'янські тексти Біблії як раз назавжди дані. Наприклад, білоруський перекладач В. Тяпинський у своїй роботі користувався апракосами церковнослов'янських текстів Євангелія, московським друкованим виданням другої половини XVI ст. і польським текстом[64].

Глоси, наявні в Крехівському Апостолі, свідчать про те, що перекладач користувався різними старослов'янськими канонічними текстами, Апостолом, надрукованим Ф. Скориною, грецьким і польським текстами. Праця перекладача, отже, була великою творчою роботою над словом, пов'язаною із знанням кількох мов. А скрупульозний аналіз мови перекладної пам'ятки може допомогти у розв'язанні проблеми джерела, з якого здійснено переклад.

* * *

Рукопис Пересопницького Євангелія являє собою том in folio, оправлений у дубові дошки, обтягнуті зеленим оксамитом, уже досить потертим. Написано текст на пергаменті доброї якості, хоч не однакової товщини.

Уперше серйозну увагу на графіку рукопису звернув П. Г. Житецький, який охарактеризував письмо Пересопницького Євангелія як уставне із заок-

---

[63] *Janów J.* Op. cit. – S. 470–499.

[64] *Жураўскі А. І.* Тыпы і асаблівасці глос у "Евангеллі" В. Цяпінскаго // Працы Інстытута мовазнаўства АН БССР. – 1960. – Вып. 7. – С. 219.

руглено-роздільними літерами, що відрізняє цю пам'ятку від інших, у яких букви пишуться більш стисло. Щодо накреслення окремих літер, то вчений відзначає дивовижне поєднання дуже давньої манери письма (літера *ч* у формі чаші, у *ф* коло займає всю ширину рядка, *у* у формі *оу*, пізніше *ѵ* зустрічається лише в кінці рядка за браком місця) з новішою, наприклад, послідовне вживання лігатури *ѿ*, у літери *х* обидві лінії виведено за межі рядка, а точка їх перетину вище середини, новіше накреслення йотованих, літер *з* та *ы* тощо. Особливу увагу дослідник звертає на юси. Його спостереження зводяться до того, що юс великий (*ѫ*) наявний лише в першій половині рукопису – в Євангеліях від Матвія і Марка, а далі заступається літерою *оу*. Юс малий (*ѧ*) зустрічається в найрізноманітніших накресленнях і скрізь вживається для вираження йотованого *а*.

Відомо, що на графіці Пересопницького Євангелія дуже відчутний так званий другий південнослов'янський вплив. П. Г. Житецький розрізняє риси болгарські і сербські у письмі рукопису[65].

На початку XX ст. палеографічними особливостями пам'ятки зацікавився О. С. Грузинський. На його думку, письмо пересопницького рукопису абсолютно оригінальне. Воно не належить до уставного, водночас почерк пам'ятки не схожий на жоден з існуючих типів почерків, відомих в напівуставному письмі східних слов'ян. Особливий інтерес ученого викликало так зване «дробне» письмо, яке він характеризує як зовсім неприпустиме для скоропису і дуже індивідуальне для півуставу. О. С. Грузинський вважав, що на цьому письмі відбився вплив накреслень якихось друкованих літер, а загалом в основі почерку пересопницького рукопису лежить своєрідний півустав молдавського типу XVI ст.[66] Він першим помітив зміну почерку в тексті, починаючи з арк. 155 зв., зокрема на літерах *з* і *ж*. Крім того, вчений зауважує, що почерк другої частини відзначається більшою стислістю і висотою. Загальне враження таке, що весь текст написано однією рукою, проте в різний час. Ця думка, гадає вчений, знайшла своє підтвердження у двох датах рукопису: 1556–1561. О. С. Грузинський відзначає парадність і красу почерку Пересопницького Євангелія, велику винахідливість писаря у зображенні літер. Накреслення деяких букв (*п, д, л, з, р, є, м* тощо) основного почерку пояснюється впливом друкованих видань (скорининського шрифту – краківського і венеціанського). Учений розшукав і інші рукописні тексти XVI ст. за походженням з Волині, письмо яких дуже подібне до письма Пересопницького Євангелія[67].

---

[65] *Житецкий П. И.* Описание Пересопницкой рукописи. – С. 5.

[66] *Грузинский А. С.* Пересопницкое Евангелие. – С. 46; *Грузинский А. С.* Палеографические и критические заметки. – Ч. 38, апр. – С. 320–335; Ч. 39, июнь. – С. 322–341.

[67] *Грузинский А. С.* Палеографические и критические заметки. – Ч. 38, апр. – С. 324–327.

Основний текст пам'ятки виписано великим уставним письмом, висота літер 7 мм, ширина 5–11 мм (11 мм ширини сягають літери ***ж, м, ω, ш, щ***), товщина вертикальних ліній 1,5–1,75 мм. Письмо надзвичайно чисте і акуратне. На кожній сторінці 20 рядків основного тексту. Крім того, у рукопису є й так зване "дробне письмо", яким виписано сумарії, глоси, зроблено приписки, окреслені орнаментованими рамками після кожного з Євангелій, та два записи в кінці рукопису. Один з них міститься одразу за припискою переписувача після Євангелія від Йоана – *"Сказаніє ω главахъ и зачалє(х), ω поча(т)коу, и коньцєхь, чтомымь єѵ(г)ліамь. оутрѣнимь. и литорѓїинымь"*, другий – в самому кінці рукопису. Деякі літери "дробного" письма мають таке ж накреслення, як і в основному тексті (***а, з, м, п, оу, ц, ч***), окремі букви за накресленням наближаються до скорописних (***с, ю, ъ, ѣ***), ще інші літери дуже схожі до тих, що характеризують перші стародруки (***в, ж, к, р, х, ш***).

Текст виписано темно-коричневим та коричневим чорнилом, яке добре збереглося. Крім того, в рукопису багато кіноварі (червоної фарби), якою виконано такі записи: нумерація глав та зачал, на бічних полях рукопису зауваження про те, коли які місця тексту потрібно читати, початкові літери зачал і сумаріїв, різні зауваження на полях, крім пропусків тексту та глос, так звані великі крапки, значки в тексті і відповідно на полях при пропусках тексту і дописуваннях. Багато кіноварі також у покажчикові євангельських читань та Місяцеслові[68].

За складом тексту пересопницький рукопис являє собою тетраєвангеліє (четвероєвангеліє), у ньому текст чотирьох євангелістів розміщено послідовно один за одним: Матвія, Марка, Луки, Йоана. Пересопницьке Євангеліє було призначене для церковного користування, про що свідчить поділ тексту на зачала, наявність вказів на полях рукопису та вказівок у тексті про закінчення окремих читань.

Система розділових знаків рукопису досить складна. Найпоширенішим розділовим знаком є крапка. Звичайна проста крапка, написана чорним чорнилом, заступає й інші відповідно до сучасних розділові знаки: кому, двокрапку, знаки питання й оклику. Кома також зустрічається в тексті, проте вона менш уживана, ніж крапка. Є ще чорна крапка чотирикутна ромбовидної форми (♦), вона відділяє більші відрізки тексту, які мають певну смислову самостійність. Обидві чорні крапки зустрічаються також у сполученні зі скісною лінією (./, ♦/). Крім того, в рукопису є ще розділовий знак, який П. Житецький називає списом (♦–), він часто стоїть у сполученні з крапкою і, можливо, відіграє роль художнього оформлення тексту. Найчастіше його

---

[68] Детальний археографічний та кодикологічний опис рукопису див. у статті Л. А. Дубровіної та Л. А. Гнатенко "Археографічний та кодикологічний опис Пересопницького Євангелія", вміщеній у цьому виданні. Письмо та правописні особливості пам'ятки охарактеризовано у статті Л. А. Гнатенко, яка теж міститься у цьому виданні.

місце в кінці зачал, глав або окремих читань. Є ще червона крапка – кругла і чотирикутна. П. Житецький і М. Думитрашко вважали, що вона стоїть на межі стихів[69]. Насправді це не відповідає дійсності. У главі першій Євангелія від Матвія, наприклад, яка складається з 25 стихів, усього три червоні крапки, у главі третій – дві.

* * *

Пересопницький рукопис привертає увагу вчених насамперед своєю українською мовою.

Аналізуючи фонетичний склад мови Пересопницького Євангелія, варто зважити не лише на пануючу традицію етимологічного написання, а й на наявність у правопису пам'ятки багатьох явищ, пов'язаних з другим південнослов'янським впливом, який виявився насамперед у графіці рукопису. Так, наприклад, звук ***у*** в основному позначається графічно *оу*, у кінці рядка за браком місця часом зустрічається лігатура *ꙋ*. Проте за середньоболгарською традицією звук ***у*** часто позначається юсом великим: *сѫботы* (2 зв.), *замѣтажщихъ* (29), *бѫдж(т)* (30 зв.) і т.п. Середньоболгарська графіка відбита також у накресленні юсів та літери ***ы*** (а не по-старому ***ъı***), у відсутності йотованого ***ѥ***, замість якого на початку складу чи після голосної маємо довгоязичне широке ***є***, у наявності ***о*** подвійного та з крапкою посередині в словах *око, очи*.

Рукопис рясніє надрядковими знаками. Знаки наголосу (оксії та варії) не позначають фактичних наголосів. Над одним словом може стояти два і більше таких знаків. У рукопису послідовно вжито знак дасії – придиху, схожий на сучасний апостроф. Він наявний над усіма голосними літерами, які починають слово, і часто над поствокальними голосними: *твоє̓го* (35 зв).), *соблаж'наєшь* (74 зв.), *є̓диного, а̓л'бо* (80). У східнослов'янських рукописах знаки придиху були лише даниною етимологічному правописному принципу, традиції, що йшла від грецької орфографічної системи, хоча при суцільній системі письма (scriptura continua) вони могли бути використані як допоміжний засіб при розбиванні тексту на слова. Знаки придиху ввійшли і в друкарську практику східних слов'ян, передбачені вони були й граматичними працями[70].

Досить поширеним надрядковим знаком у Пересопницькому Євангелії є кендема – подвійна варія – надрядковий знак грецького походження, наявність якого у нашому рукопису пояснюється сербським впливом. У сербських рукописах це був просодичний знак[71], тоді як у східнослов'янській рукопис-

---

[69] *Думитрашко М.* Указан. соч. – С. 6; *Житецкий П. И.* Описание Пересопницкой рукописи. – С. 25.

[70] *Смотрицький М.* Граматика / Підгот. факс. вид. та дослідження пам'ятки В. В. Німчука. – К., 1979. – Розд.: "Ѡ просѡдіи".

[71] *Неделькович О.* Знаки ударения в средневековых сербских рукописях (XII–XIV вв.) // Источники и историография славянского средневековья. – М., 1967. – С. 101–134.

ній практиці він залишився периферійним щодо вживання[72]. У Пересопницькому Євангелії кендема засвідчується в окремих випадках над *ы* у значенні *ыи*: *радовы̏ єv(г)лїа* (2), *боудоучи сами зли̏* (58), *без'вод'ны̏ мѣста* (59), *ты̏ рѣчи* (206), *ѡны̏ то моужеве* (241 зв.). Частіше кендема заступала *й*, тобто відбивала наслідок стягнення: *ночи̏ чотыр'десѧ(т)* (27 зв.), *не вы̏де(ш)* (32 зв.), *не кож'ды̏* (40 зв., 218), *народе... прелюбодеины̏* (72 зв.), *квасоу фарисе̏ска* (73 зв.), *дръжав'ны̏ ѳеѡѳиле* (204 зв.), *м'ножество люди̏* (205), *з'лы̏ ч҃лкь* (238) тощо. Засвідчуються випадки, коли слово написане з кендемою при наявності відповідної літери: *съ̏и* (17 зв.), *тъ̏й* (50), *злы̏и* (58, 82, 94), *изы̏йде(т)* (59), *ты̏и то д҃нове* (102 зв.) і т. ін. Кендема ставилася також над іжицею за грецькою традицією: *до єгѷп'тоу* (25), *Моѷси* (41 зв., 83, 176, 311), *на Моѷсеовѣ* (97), *Моѷсеѡвы(х)* (177), *Сѷмиѡ(н)* (215 зв.) і т. д. Досить часто кендему вжито над односкладовими словами: займенниками, у тому числі й енклітиками (*ты̏* – 27, 28, 130; *мы̏* – 162, 168, 189; *вы̏* – 36, 153 зв., 177; *тѧ̏* – 32 зв., 131), односкладовими словами з утраченими зредукованими (*где̏* – 23 зв., 24 зв., 139, 276 зв.; *дла̏* – 41 зв., 299, 300 зв.; *два̏* – 80, 106 зв.; *з'де̏* – 146 зв.), над часткою *бы̏* (27 зв., 274, 294 зв.). Найчастіше кендема фіксується над кінцевим відкритим складом багатоскладових слів на місці варії, зокрема над інфінітивними формами дієслів (*радовати̏* – 205 зв., *з'нати̏, наз'вати̏* – 210, *бавити̏, оучинити̏* – 210 зв., *дати̏* – 211, *ловити̏* – 228, *позычати̏* – 236 зв., *прїйти̏* – 241 зв., *ѡтирати̏, ѡмывати̏* – 243 зв. тощо), в імперативі на кінцевому складі (*чти̏* – 51 зв.), в іменниках над кінцевим складом, який закінчується на *-ы*, зокрема в родовому відмінку однини іменників основ на *-а*: *ѿ Роуфы̏* (21 зв.), *жены̏ твоей* (23), *мъзды̏ своєа* (49), *дла Иродиѧды̏* (150 зв.), *ѿ молитвы̏* (321 зв.), *зь... трoскы̏* (321 зв.), *тои годины̏* (358 зв.), *до славы̏ своєи* (332 зв.); в називному – знахідному відмінках множини іменників з основою на приголосний та на *-а*: *принесли... дары̏* (24 зв.), *прелюбы̏ не дѣлаи* (32 зв., 83, 84), *тръгати колосы̏* (55), *тайны̏* (60 зв.), *народы̏* (63), *книж'никы̏* (90 зв.), *акрыды̏* (129 зв.), *сестры̏ его... с нами соу(т)* (146 зв.), *покор'мы̏* (153 зв.), *воеводы̏* (18 зв.), *робот'никы̏* (260 зв.), *грехы̏* (266, 380 зв.), *оукроухы̏* (365) і т. д. Можливо, це вплив традиції ставити кендему над довгими голосними. Пор. ще наявність цього знака над *ѣ* та *и* < *ѣ*: *ѡбѣ̏* (28 зв.), *оузрѣ̏в'ши* (133), *оузрѣ̏ль* (160 зв.), *оузрѣ̏ла* (190), *оузри̏те* (282), *позрѣ̏те* (316) тощо; над *ы* у префіксах: *вы̏плънило* (23), *вы̏хожали* (26), *вы̏стерѣгайтесѧ* (35), *вы̏мовите* (324) і т. ін. Над словом *три* і його формами іноді засвідчується надрядковий знак, що є потрійною варією.

Важко визначити функцію ще одного надрядкового знака, засвідчуваного пересопницьким рукописом, – камори, конфігурація якої нагадує дужечку з опущеними донизу кінцями. Її вжито над односкладовими сло-

[72] *Колесов В. В.* Надстрочные знаки "силы" в русской орфографической традиции // Восточнославянские языки: Источники для их изучения. – М., 1973. – С. 228–256.

вами, зокрема над часткою і сполучником *бо* (18, 24, 26, 28 зв. і т. д.); над займенниками *кто* і *ш'то* (31 зв., 55., 85, 89 і т. д.); над енклітиком *ма* (52, 74 зв., 82, 152 зв. і т. д.); у багатоскладових словах над останнім відкритим складом незалежно від наголошуваності: *п'шеницж* (27), *ростворилиса, на поустыню* (27 зв.), *двѣма господинома* (37), *лода* (43 зв.), *тисачи* (73 зв.), *до мора* (91), *има* (205 зв.) тощо; над початковим складом багатоскладових слів незалежно від наголосу: *дидра(г)моу* (77 зв.), *болшїи* (383) і т. ін. У білоруських рукописах цього періоду камора пов'язана з наявністю сонорного у тому складі, над яким її вжито[73]. У Пересопницькому Євангелії, як бачимо, така закономірність відсутня.

Надзвичайно поширеним надрядковим знаком у пам'ятці є паєрок, який вживається не завжди згідно з етимологічними вимогами, тобто не завжди на місці колишніх зредукованих голосних **ъ** та **ь**, наприклад: *п'шеницоу, с'вою* (27), *з'наменїа* (101), *з'наю* (115 зв., 383), *зем'лѣ* (227, 371 зв.) тощо.

Найвиразнішою орфографічною особливістю Пересопницького Євангелія, пов'язаного із впливом південнослов'янського письма, є написання **ь** у кінці слів, незалежно від характеру кінцевого приголосного: *лєжаль* (133 зв.), *ѡнь* (134), *свѣть* (159) і т. ін. Як і в південнослов'янських текстах, виписаних згідно з вимогами середньоболгарського правопису, літера **ъ** у кінці слів пишеться лише в прийменниках з кінцевим приголосним: *къ їсви* (113 зв.), *съ страхо(м)* (122 зв.), *въ в'сєи* (210), *въ т'мѣ* (211 зв.), *съ мною* (328 зв.), *къ братїамь* (436 зв.) тощо. У середині слова **ъ** фіксується у префіксах *въ-, въз-, съ-: възлюблєн'ный* (27 зв., 220 зв.), *събрав'ши* (23 зв.), *сътвори* (209), *въз(д)асть* (35 зв.), *въстанїє* (215) тощо, а іноді і в середині слів: *тъгды* (111 зв., 118 зв., 160 зв.), *дъч'ко* (145 зв.), *вълосы* (237), *къкошь* (283), *въла* (321). Пор. ще такі випадки: *възєро* (249 зв.), *въброу(с)* (305 зв.), *въдѣна* (325 зв.), які можна поділити на слова так: *въ [ѡ]зєро, въ [ѡ]броу(с), въ [ѡ]дѣна*.

І все ж основні особливості української фонологічної системи яскраво виступають у тексті пам'ятки.

Рукопис відбиває наявність української народнорозмовної фонеми переднього ряду і високого підняття, що виникла внаслідок збігу двох давньоруських фонем: *ы* та *і*. Сплутування традиційного написання *ы* та *и* є свідченням цього факту: *на моры* (43, 139), *на мори* (365 зв.), *сєстри* – наз. відм. мн. (59), *тисячи* (73), *тисачоув* (157), *тисачами* (287), *тыи которы(и) бы били в' зем'ли* (315), *били... оуслышали* (344 зв.), *в' поус'тини* (376 зв.), *з' рибами* (440). Після задньоязикових *г, к, х* переважає традиційне написання – з *ы*: *вєликый* (68, 188, 195 зв. і т.д.), *погыбаємь* (142), *погыбєль* (39 зв.), *книгы*

---

[73] *Булыка А. М.* Развіццё арфаграфычнай сістэмы старабеларускай мовы. – Мінск, 1970. – С. 165.

(481 зв.) тощо, проте фіксуються й написання з *и*: *книги* (19, 21 зв., 221 зв., 223), *велики(м)* (266, 302 зв.), *роуки* (82 зв.), *погиноула* (320), *погиноуло* (365).

Етимологічний *ѣ* у Пересопницькому Євангелії переважно позначається традиційним *ѣ*: *хотѣль* (65 зв.), *слѣпыи* (69 зв.), *бѣда* (79), *вѣрєнь* (106), *бѣсы* (138), *до мѣста* (212) і т. д. Досить часто для позначення рефлексу давнього *ѣ* простежується літера *є*, що пояснюється, очевидно, насамперед традицією писати *е* на місці етимологічного *ѣ*, хоча не виключено, що така традиція підтримувалася поширеною в деяких українських говорах практикою вимовляти давній *ѣ* у ненаголошеній позиції як *е*. В абсолютній більшості випадків *є* замість давнього *ѣ* в нашому рукопису виступає в ненаголошеній позиції: *дєвици* (66), *лєнивыи* (107), *выстєрєгаитеса* (156 зв.), *пов'тєкали* (188 зв.), *роздєлиль* (288 зв.), *ѡслєпиль* (404 зв.). У ділових документах, писаних у той період і на тій же території, що і Пересопницьке Євангеліє, написання *є* на місці етимологічного *ѣ* переважає[74]. Засвідчується також літера *и (ы)* для позначення рефлексу давнього *ѣ*: *или* – форма мин. часу множини від дієслова *ѣсти* (67, 72), *посли* (156), *всѣ рычи* (182 зв.), *исть* (185), *смотрили* (195, 196), *очи... засмотрилиса* (223 зв.), *ликарю* (224), *ижь* (274 зв.), *лич'бою* (356), *хотили* (375 зв.), *свитаню* (376 зв.). Ці приклади відбивають, очевидно, тогочасну вимову етимологічного *ѣ* людьми, котрі створили пам'ятку. У наш час на території написання пам'ятки панує рефлекс *і* на місці давнього *ѣ*, хоча в окремих волинських говорах, зокрема на північний схід від Рівного, відомі також é-рефлекси його[75].

Етимологічні *о, е* у новому закритому складі у переважній більшості випадків у нашій пам'ятці за традицією зберігаються. Проте фіксується велика кількість випадків, коли в цій позиції засвідчуються літери *у, ю* на місці етимологічних *о, е*: *влосоувь* (26), *братоув* (29 зв.), *юй* (33), *до оученикоувь* (45 зв.), *слоувь* (51 зв.), *на доброуй землі* (60 зв.), *дивоувь* (65), *кроу(м) жєнь* (67), *кошоувь* (67, 150 зв., 157), *о ню(м)* (76), *по лѣвоуй сторонѣ* (77 зв., 107 зв., 108 зв.), *оплюль єго* (92 зв.), *с'тоуй* (120), *ботоувь* (130), *покор'моувь* (153), *тисячоувь* (157), *на боудущоу(м)* (158), *в' поульночи* (183), *покоуй* (183 зв.), *постоу(и)тє* (194 зв.), *наплъню(н)* (205 зв.), *в' крас'ноумь ѡдѣанїи* (312 зв.), *злодѣювь* (328 зв.), *по сюй сторонѣ, по тоуй сторонѣ* (431 зв.), *фоун'тоувь* (434 зв.) тощо. У сучасній мовознавчій літературі немає усталеної думки про те, який звук передавався літерами *у, ю* в такій позиції. Можливо, ними

---

[74] *Шило Г. Ф.* Деякі фонетичні явища галицько-волинського діалекту за пам'ятками XVI–XVII ст. // Наукові записки Дрогобицького педінституту ім. І. Франка. – Дрогобич, 1962. – С. 51.

[75] *Приступа П. І.* Рефлекси давнього ненаголошеного ѣ на території західних говорів української мови // Дослідження і матеріали з української мови. – К. – 1961. – Т. 4. – С. 147–149 і карта. Див. ще: Атлас української мови. – Т. 2. Волинь, Наддністрянщина, Закарпаття і суміжні землі. – К., 1988. – Карта 30. Далі: АУМ.

позначалися дифтонгічні голосні різної якості, адже думка про те, що давні *о, е* в новозакритому складі пройшли стадію дифтонгізації в усіх говорах української мови, видається найаргументованішою[76].

Літери *у, ю* на місці етимологічних *о, е* у новозакритому складі широко фіксуються також у волинських і галицьких ділових документах XVI ст.[77] У сучасних говорах на території створення Пересопницького Євангелія (від Ізяслава до Пересопниці) панує рефлекс *і* (< *о*), в районі, що оточує Пересопницю, зустрічаються рефлекси *у, и, ї* (< *о*)[78].

Пам'ятка відбиває також перехід секундарного *о* в *і* (*и, ы*) у префіксах *зо-, изо-, обо-, розо-, со-,* де це явище відбувається за аналогією до префіксів з *о* етимологічним (*до-, по-, про-*): *зыш'ли* (22 зв.), *изышо(л)* (41), *изыйде(т)* (59), *розыш'лиса* (94), *ѿишоль* (121), *ѡбыздрѣв'шиса* (196 зв.), *ѡбыбрали* (264), *ѡбыбрала* (265 зв.), *ѡбыбравши* (317), *ѡбыймоу(т)* (307 зв.), *ѡбыймаєть* (341 зв.) тощо.

Пересопницьке Євангеліє досить часто засвідчує таку важливу рису українського вокалізму, як лабіалізація *е* після шиплячих та ѡ перед споконвіку твердим приголосним: *ящор'чина* (26), *лєжачого* (45), *жона* (83, 83 зв., 85 зв. і т. д.), *рєкоучого* (89 зв.), *ночоваль* (90 зв.), *ящоричєє* (100), *чотырьдєса(т)* (130), *очищонь* (132 зв.), *чотыри* (156), *ин'шого* (177 зв.), *ѿхожовала* (215), *наивыш'шого* (221), *погы(б)шою* (287 зв.), *жо(р)новый* (295), *боу(д)щомь* (302), *выхожова(л)* (317), *владычого* (322), *шостаа* (353 зв.), *родичовь* (386), *высвєд'човаль* (401 зв., 402) тощо. Перехід *е* в *о* в даній позиції документується незалежно від наголосу. Наведені приклади свідчать також про диспалаталізовану вимову шиплячих, після яких стояв лабіалізований звук. Ствердіння шиплячих засвідчується також написанням після них літери *ы*: *пригожый* (317 зв.), *лжывыи* (331), *ѡвєчый* (389) та ін.

У пам'ятці відбито українські рефлекси давньоруських ***гъ, lъ, гь, lь*** між приголосними: *блистаючєєса* (256), *блистающиса* (297), *блистающих'са* (330), *кривавымь* (317), *криница* (353).

Текст Пересопницького Євангелія широко ілюструє усунення явища зіяння, тобто збігу голосних у середині слова, через розвиток інтервокального *j*. Це тим показовіше, що, з іншого боку, як наслідок другого південнослов'янського впливу у пам'ятці наявні випадки випадіння *j* між двома голосними у словах типу *знамєнїа* (58 зв.), *покаанїа* (129 зв.), *роуганїа* (138), *своа* (67), *смѣати* (234 зв.), *чєрєзь сѣанїа* (135 зв.) тощо. Як діалектна особ-

---

[76] *Жовтобрюх М. А., Русанівський В. М., Скляренко В. Г.* Історія української мови. Фонетика. – К., 1979. – С. 275–276.

[77] *Шило Г. Ф.* Зазнач. праця. – С. 51.

[78] *Приступа П. І.* Рефлекси давнього ненаголошеного *о* в нових закритих складах на території західних говорів української мови // Дослідження і матеріали з української мови. – К., 1962. – Т. 5. – С. 135–142 і карта. Див. ще: АУМ. – Т. 2. – Карти 51, 52, 54.

ливість праслов'янської мови явище зіяння успадкувалося окремими слов'янськими мовами, зокрема старослов'янською[79]. Випадіння інтервокального *j* з подальшим стягненням голосних або без нього відоме й окремим українським говорам, зокрема лемківським[80]. Проте українська мова взагалі характеризується загальною тенденцією до усунення явища зіяння як у середині слова, так і в міжслівній позиції. У пересопницькому рукопису поряд із традиційною передачею на письмі слів *диаволь*, *Иродиада*, *Иоуда* тощо переважають написання, що відбивають народнорозмовну вимову їх: *дияволь* (371 зв.), *диявола* (68 зв.), *дияволомь* (41 зв.), *дияконь* (449), *иродиядина дъщерь* (65 зв.), *иродиядиноув* (175 зв.), *дла иродияды* (65 зв.), *родияды* (148 зв.), *ѡ иродиядѣ* (220), *июдинь* (221) *июдиноу* (406) тощо.

У пам'ятці фіксується голосний *а* на місці етимологічного *о*, зокрема у словах, що відбивають часокількісне чергування спільнослов'янського періоду: *выганати* (137, 138, 308), *выганаю* (57, 268, 282), *выганає(т)* (48, 57, 138), *ламаль* (156), *помагаль* (198).

Українська фонологічна система відбита в такому явищі, як перехід давньоруських зредукованих звуків *ĭ* та *ў* у сильній позиції в *і* та *ы* на відміну від фонологічної системи російської мови, де ці звуки в такій позиції перейшли в *е* та *о*. Це зокрема стосується прикметникових наголошених закінчень: *злыи* (58, 58 зв., 72 зв. і т.д.), *стъіи* (131, 180 зв., 207 зв. тощо), *старыи* (231 зв.), *простыи* (338), *живыи* (368), а також слів типу *скры(и)* (64), *ѿкрыє(т)са* (50 зв.), *винопїйца* (243) тощо.

Пам'ятка засвідчує властиву для української фонологічної системи редукцію давнього ненаголошеного *і* на початку слова: *Єр(с)лима* (68 зв., 87, 90, 201 зв. і т. д.), *Єр(с)лимь* (100 зв.), *Єрихона* (169, 264), *по Єрихоноу* (303), *єроусалимлановь* (374), *Ларисѡна* (450), *єр'монахом* (481 зв.). Боротьба етимологічного й фонетичного правописів виявляється в паралельному написанні тих самих слів – з початковим ненаголошеним *і* і без нього: *из'гоубили* (117 зв.) – *зьгоубила* (288 зв.); *из'борище* (239 зв.) – *на з'борища(х)* (50), *на зборищє(х)* (65, 312 зв.) і т. д.; *и(з)готовили* (110 зв.), *из'готовити* (206) – *з'готовимо* (110 зв., 184 зв.), *зьготовали* (185), *з'готовиль* (215, 277 зв., 411) тощо. З 319 слововживань у різних формах дієслова *мати (<имати)* 105 разів фіксується початковий ненаголошений *і*, а в 214 слововживаннях засвідчується його редукція: *маю* (84, 149, 240 і т. д.), *має(ш)* (371, 477) тощо.

Кілька прикладів відбивають розвинений секундарний приставний *і* на початку слова перед сонорним *р*, якщо після нього був редукований у слабкій позиції: *ани ир'жа* (37), але *р'жа* (36 зв.); у прийменнику *к (<къ): икъ дѣянїю* (135), *икъ женѣ* (244 зв.), *ик нимь* (326); у слові *ішов (<шьдлъ): ишо(л)* (67 зв.,

---

[79] *Мейе А.* Общеславянский язык. – М., 1951. – С. 33–36; *Ван-Вейк Н.* История старославянского языка. – М., 1957. – С. 125.

[80] *Верхратський І. Г.* Про говір галицьких лемків. – Львів, 1902. – С. 5–6, 53–54.

114 зв. і т. д.). Загальна норма української мови відбита у злитті колишніх давньоруських прийменників *съ* та *изъ* в одному прийменникові. Цьому сприяло виникнення новорозвиненого приставного *і* у прийменнику *съ* та асиміляційні зміни *с* і *з*: *оуз(д)рѣль... двоу братоувь... изь Зеведеѡ(м)* (29 зв.), *приш'ли в' до(м)... изь Иаковомь и съ Іѡан'номь* (131 зв.), *взаль из лихвою* (305 зв.), *пришли есте изь ѡроужіемь и дреколми* (322), *еѵ(г)ліа из приписками дробного писаніа* (482).

Пересопницьким рукописом засвідчується властиве для української мови чергування *у* з *ў* (графічно *в*) на початку слова: *в'весь* (139, 388, 398 зв. і т. д.) – *оувесь* (172); *в'чиниль – оучиниль* (357 зв.); *зав'треш'ній днь – заоутра* (38); *ар'хіерее врадили* (401) – *оурадили абы его забили* (399) і т. ін.

Характерна риса українського консонантизму – спрощення в групах приголосних після занепаду зредукованих – також відбита в мові Пересопницького Євангелія. Так, поряд з по-традиційному написаними словами *праз(д)никъ* (191 зв., 326, 348 зв. і т.д.), *рос'поустный* (33) пам'ятка широко фіксує написання із спрощенням тризвукових сполучень: *власьный* (389), *мѣсце* (97 зв., 223, 283), *праз'никь* (117 зв., 183, 216 і т. д.), *праз'ника* (216, 317 зв., 375), *празьничный* (357 зв., 372 зв.), *в'по(л)праз'ника* (373), *оусланоую* (185, 318) тощо.

Жива українська вимова відбита також у тих словах, де між звуками *з* та *р* з'являються вставні *д* і *т*: *оуз(д)рѣти* (24 зв., 30, 36 і т.д.), *здражоваті* (101 зв.), *зоз(д)рѣеть* (141 зв.).

Про живомовні елементи в мові пам'ятки свідчить наявність епентетичного *л* після губних перед наступним *j*: *домовлати* (54), *оуздоровлати* (137, 253), *оуздоровлайте* (261) тощо.

Широко представлене в Пересопницькому Євангелії властиве українській консонантній системі явище асиміляції приголосних звуків, пов'язане із занепадом зредукованих. Наслідком регресивної асиміляції є заміна глухого приголосного на дзвінкий у позиції перед дзвінким приголосним: *проз'би* (36), *прозбами* (325); заміна свистячих приголосних на шиплячі: *ж'жирають* (178 зв.), *нѣ щи(м)* (309, 400), *ні жа ш'то* (383) тощо. Особливо часто фіксується асиміляція у прийменниках та префіксах: *бес' при(т)чѣ* (63), *ис клатвою* (66), *роспнете* (100), *з'дрѣмалиса, з'гасаю(т)* (105), *з'бираю* (107), *ис коусто(ди)ею* (121 зв.), *з ни(м)* (146), *з' нихь* (155 зв.), *ис коренемь* (172 зв.), *ис' црькве* (179), *ж' ш'колы* (250 зв.); *ись (со)бою* (252), *ис соутажцею* (278 зв.), *зготовай* (296), *з' дорогы* (353), *з' глины* (384 зв.), *з' вами* (411 зв., 414), *зростити* (414 зв.) тощо.

Явище дисиміляції приголосних виразно засвідчене у словах *хто (<къто)*, *що (<чьто)*. Щодо займенника *хто*, то в рукопису переважає традиційна форма його, хоч трапляється й *хьто* (158 зв., 159 і т. д.). Крім того, форма *хьто* послідовно вживається у складі заперечного займенника *них'то (нѣхьто)*

(352 зв., 368 і т.д.). Займенник *що* фіксується переважно у формі проміжної стадії *ш'то*, *што*. Ця форма була панівною у мові більшості українських пам'яток XVI ст.[81] Зрідка трапляється форма *что* (45, 46) і *що* (35, 77, 81 зв., 304). Вимова *што* стала літературною нормою у російській та білоруській мовах, в українській мові вона збереглася в лемківських та деяких бойківських говорах[82].

* * *

На морфологічному рівні в мові пам'ятки засвідчено велику кількість варіантів. З одного боку, широко вживаються старі флексії, успадковані українською мовою з мови києворуської, або їх старослов'янські відповідники, з другого боку – фіксуються новіші закінчення, властиві народнорозмовній практиці.

Пересопницьке Євангеліє відбиває багато своєрідного в еволюції іменника. Старі форми є даниною книжній традиції або старослов'янському оригіналові. Новіші форми вже широко вживалися в мові ділової писемності, куди вільніше проникали народнорозмовні варіанти, а з середини XVI ст. запанували і в перекладних текстах. Так, у наз. відм. одн. іменники жін. р. на *-ā*, основа яких закінчується на *-ц*, переважно зберігають стару форму з непалатальним приголосним: *десница* (35), *девица* (47, 115 зв.), *птица* (60), проте таке живомовне слово, як *криница* вживається з палатальним *ц* (353). Пор. ще *овца* (50) і *ов'ца* (56). Іменник *магдалына* фіксується в старій формі (*мр҃іа магдалыни и маріа иосифова смотрили где его положили* – 196) і в новій, з явною кількісною перевагою новішої форми: *і была тоу мр҃іа магдалына* (121), *приш'ла мр҃іа маг'далына* (122).

Іменники серед. р. типу *зілля* в наз. відм. одн. поряд із старим закінченням *-є (-иє, -ьє)* фіксують новіше: *-я / -а*: *боудована* (179 зв.), *засмоучена* (140 зв.), *листа* (182), *роп'тана* (372 зв.), *трьна* (139 зв.). Окремі слова засвідчуються в тексті в паралельних формах: *ωдѣяніє* (75 зв., 122) і *ωдѣна* (256 зв.); *написаніє* (95) і *написана* (176); *скрегьтаніє* (104 зв.) і *скрегьтана* (95 зв.) тощо.

У род. відм. одн. варіативністю флексій відзначаються іменники м'якої групи жін. р. Закінчення *-и* фіксується в усіх іменниках, основа яких закінчується на голосний: *братіи* (108 зв., 314 зв.), *вер'віи* (347 зв.), *надѣи* (151, 169 зв.). Іменники з основою на *-ц*, м'який приголосний та шиплячий переважно приймають флексію *-ѣ*: *жит'ницѣ* (275), *лодѣ* (142, 142 зв.), *постелѣ* (360), *доушѣ* (264, 286). Деякі іменники жін. р. з основою на м'який приголосний та шиплячий в род. відм. одн. засвідчуються то з флексією *-ѣ*, то з

---

[81] *Керницький І. М.* Система словозміни в українській мові: На матеріалах пам'яток XVI ст. – К., 1967. – С. 132.

[82] *Жовтобрюх М. А., Русанівський В. М., Скляренко В. Г.* Зазнач. праця. – С. 215–216.

-и: *зємлѣ* (24 зв., 60 і т. д. – усього 21), *зємли* (31, 54 зв. і т. д. – всього 6), *при(т)чѣ* (63, 182), *при(т)чи* (103, 140, 141 зв.). Поплутання закінчень *-ѣ* та *-и* може свідчити про те, що *ѣ* вимовлялося як *і*.

Іменники жін. р. колишніх *ĭ*-основ у род. відм. одн. послідовно приймають закінчення *-и: боязʼни* (157 зв.), *жалосʼти* (166 зв.), *кости* (334), *молодости* (84–84 зв.), *моудрости* (416), *радости* (64, 106 зв.). Лише спорадично зустрічаються випадки з кінцевим *-ї: винʼності* (324 зв., 325 зв.), *трості* (56 зв.). Навряд чи вони свідчать на користь того, що перекладач або переписувач вимовляв кінцеве *-и* як *-і*. Правда, в деяких пам'ятках XVI ст., переважно галицького походження, часто засвідчується в таких формах поплутання *-и* з *-ы*, що дає підставу стверджувати про вимову там кінцевого *-и* як сучасного українського *и*[83]. У кожному разі це закінчення довго фіксувалося пам'ятками української мови[84]. Мабуть, підтримувалося воно й розмовною практикою, адже в багатьох говорах української мови форма род. відм. цих іменників і дотепер має закінчення *-и*[85]. До 1932 р. воно було нормою й літературної української мови[86], а сучасним правописом допускається в текстах художнього стилю.

Від іменників колишніх *-ū*-основ род. відм. одн. засвідчується і з старішим закінченням *-є* (*цр̃квє* – 55 зв., 100 зв.), і з *-и* (*кʼръви* – 118, *цр̃кви* – 179 зв., *ѡбоуви* – 27, 49).

У пересопницькому рукопису досить виразно представлено процес змішування в род. відм. одн. закінчень іменників колишніх різних основ чол. р., що відбивався в пам'ятках доби Київської Русі і не завершився й понині. Група назв на означення збірності, які в сучасній українській літературній мові послідовно закінчуються на *-у*, *-ю* в род. відм. одн., у Пересопницькому Євангелії виступають то з *-у*, *-ю* на кінці, то з давнім *-а*, *-я*: *винаградоу* (86), *винограда* (85 зв., 86); *народа* (65 зв., 91 зв.), *народоу* (29, 180); *людоу* (214 зв., 252, 350). Процес боротьби старих і нових тенденцій відчувається в закінченнях цього відмінка і в іменниках-ойконімах: *каперʼнаоума* (74 зв.,133) – *каперʼнаоумоу* (41 зв.–42); *назарєта* (90, 130, 214) – *назарєтоу* (216, 217); явищ природи: *вѣтроу* (142, 365 зв.) – *вѣтра* (242), *громоу* (137 зв.), *дожʼда* (34 зв.).

Незначна кількість іменників чол. р. колишніх основ на приголосний, можливо, не без впливу старослов'янського тексту зберігають у род. відм.

---

[83] *Керницький І. М.* Зазнач. праця. – С. 86.

[84] *Бевзенко С. П.* Історична морфологія української мови. – Ужгород, 1960. – С. 54.

[85] *Верхратський І. Г.* Говір батюків. – Львів, 1912. – С. 46; *Верхратський І. Г.* Про говір галицьких лемків. – С. –121–122; *Панькевич І. А.* Українські говори Підкарпатської Русі і суміжних областей. – Прага,1938. – С. 227; *Кобилянський Б. В.* Гуцульський говір і його відношення до говору Покуття // Український діалектологічний збірник. – К. – 1928. – Кн. 1. – С. 48; *Брахнов В. М.* Характерні риси говірок трьох населених пунктів на Бориспільщині Київської області // Діалектол. бюл. – 1951. – Вип. 3. – С. 30; *Ващенко В. С.* Полтавські говори. – Х., 1957. – С. 106–107.

[86] Найголовніші правила українського правопису. – К., 1921. – С. 9.

одн. старе закінчення ***-е:*** *до днєш'нєго днє* (54 зв.), ***нє имаєт(т) в собѣ корєнє*** (61 зв.), *с полоуднє* (279 зв.), однак паралельно в цих іменниках фіксується й новіше закінчення ***-я:*** *днѧ* (47, 97, 123), ***корєнѧ*** (183 зв.). Архаїчна флексія в род. відм. одн. цих іменників засвідчується й у сучасних південно-західних говорах[87].

Старе закінчення ***-е*** поряд з новим ***-и*** виступає в род. відм. одн. в іменниках серед. р. з основою на ***-с, -н, -т:*** *козьлатє* (290 зв.), *ѡтрочатє* (25 зв.), *ис пл(є)мєнє* (375 зв.); *имєни* (50, 101 зв.), *кнѧжати* (283), *ѡтрочати* (24), *сѣмєни* (41, 246).

У дав. відм. одн. іменників жін. р. м'якої групи зберігаються старі традиційні закінчення, засвідчено лише один випадок впливу твердої групи: *к лодѣ* (366). Іменники чол. р. в дав. відм. одн. фіксують флексії ***-у, -ю*** й ***-ови, -еви*** приблизно однаковою мірою. Аналіз пам'яток XVI ст. свідчить про те, що вживання закінчень ***-у, -ю*** чи ***-ови, -еви*** залежало від жанрової приналежності пам'ятки та її територіального походження. Так, у пам'ятках ділового письменства переважали закінчення ***-у, -ю,*** що зумовлено авторитетом правопису державних канцелярій[88]. У пам'ятках релігійного характеру, що походять з Галичини й Волині, однаково поширені були флексії ***-у, -ю*** й ***-ови, -еви***[89]. У мові Пересопницького Євангелія обидва типи закінчень вживаються незалежно від категорії живих чи неживих істот: *авраамови* (209, 381), *авраамоу* (26 зв., 211), *вѣтрови* (248 зв.), *вѣт'роу* (142), *иродови* (66, 148, 148 зв.), *къ иродоу* (24 зв.), *мирови* (378, 384 зв., 413), *мироу* (31), *ѡгнєви* (226), *ѡгню* (32), *пєтрови* (74 зв., 78, 112 зв.), *пєтроу* (145 зв.), *сн҃ви* (89 зв., 93 зв., 278), *сн҃оу* (217 зв., 273 зв., 353), *оуглови* (175, 310), *оуглоу* (93) і т. д. Щодо вимови кінцевого ***-и*** в закінченнях ***-ови, -еви,*** то І. М. Керницький схильний вважати, що воно вимовлялося в XVI ст. як сучасне українське ***и,*** підтверджуючи свою думку фактами поплутання закінчень ***-ови, -еви*** з ***-овы, -евы***[90]. У нашій пам'ятці двічі зафіксовано флексію ***-овѣ:*** *ар'хієрєѡві* (426), *кѵтовѣ* (58 зв.). Відсутність варіантів з ***-овы, -евы*** і наявність ***-овѣ*** може свідчити про те, що переписувач Пересопницького Євангелія вимовляв ці закінчення з кінцевим ***-і.***

В оруд. відм. одн. іменників чол. р. відбито тенденцію до поширення флексій іменників твердої групи на іменники м'якої групи: *архієрєѡмь*

---

[87] *Панькевич І. А.* Зазнач. праця. – С. 199; *Бандрівський Д. Г.* Говірки Підбузького району Львівської обл. – К., 1960. – С. 53; *Бандрівський Д. Г.* Деякі морфологічні особливості говірок Турківського р-ну Львівської обл. // Дослідження і матеріали з української мови. – К., 1960. – Т. 2. – С. 36.

[88] *Керницький І. М.* Зазнач. праця. – С. 44; *Венєвцева Л.В.* До характеристики морфологічних особливостей мови молдавських грамот XV ст. // Вісн. Харк. ун-ту, серія філол. – 1965. – № 7, вип. 1. – С. 103.

[89] *Керницький І. М.* Зазнач. праця. – С. 44; *Назаревский А. А.* Указан. соч. – С. 81.

[90] *Керницький І. М.* Зазнач. праця. – С. 44–45.

(398 зв., 399, 425 зв.), *зеведеѡ(м)* (29 зв.), *моvсеѡмь* (159 зв.); *господарѡ(м)* (136), *товаришѡ(м)* (82).

Іменники серед. р. типу *зілля* в оруд. відм. одн. фіксуються то з традиційним закінченням *-ієм* (*каменіємь* – 92 зв., 100 зв., *ѡдѣяніємь* – 434 зв., *ѡбьяденіємь* – 316 зв.), то з новішою флексією *-ям* (*на(д) имѣна(м)* – 277, *пре(д) ѡбличамь* – 348 зв., *ѡдѣна(м)* – 53, 435 зв., *по(д) замышлена(м)* – 178, *предъ свитанамь* – 332).

Деяку варіативність форм відбито також у місц. відм. одн. іменників жін. р. М'який варіант іменників з основою на *-а* приймає в місц. відм. одн. традиційне закінчення *-и: по вечери* (319), *на земли* (36, 36 зв.), *в неволи* (380 зв.) і т. д. Проте, якщо основа іменників цієї групи закінчується на *ц*, то можливе закінчення як *-и*, так і *-ѣ*: *ѡ грешницѣ* (288 зв.), *на мыт'ници* (45 зв.), *в' тем'ници* (66, 108), *на оулицѣ* (285 зв.). Форми з кінцевим *-ѣ* найімовірніше пояснюються впливом іменників твердого варіанту. У Крехівському Апостолі, наприклад, є навіть виправлення закінчення *-и* на *-ѣ*[91].

Своє первісне закінчення *-и* зберігають у місц. відм. одн. іменники колишніх основ на *-ĭ* та на *-ŭ*: *по волости* (68), *в' моудрости* (206, 217), *на постели* (154 зв., 229), *въ крови* (99 зв.). Лише поодинокі випадки засвідчують флексію *-ѣ* у цій формі: *на кровѣ* (298). Усі зафіксовані випадки поплутання закінчення *-и* з *-і* та *-ѣ* у місц. відм. одн. іменників жін. р. можуть бути свідченням того, що кінцеве *и* вимовлялося як *і*.

Велика варіативність відмінкових закінчень іменників засвідчена у множині. Так, у називному відмінку іменники чол. р. зберігають усі традиційні флексії *-и, -ове, -еве*: *вол'ци* (40), *к'ниж'ници* (98, 99), *работ'ници* (92 зв., 309); *вѣтрове* (44), *господареве* (306 зв.), *мытареве* (92), *свѣдькове* (334 зв.). Новіші флексії (*-ы, -и* < *-ы*), перенесені із знахідного відмінка множини, вживаються також досить часто: *воини* (114, 118 зв.), *вълосы* (273), *з'накы* (314), *маловѣри* (38, 44, 73), *народи* (82 зв., 251), *оучин'кы* (351, 363), *хлѣбы* (27 зв.). Серед іменників із суфіксом *-ин* в однині в наз. відм. мн. переважає форма на *-е*: *галилеяне* (279, 357 зв.), *люде* (58, 73 зв.). Іменники з м'якою основою виступають у наз. відм. множини з флексією *-ѣ*, перенесеною із знах. відмінка множини основ на *-jŏ*: *жен'цѣ (63 зв.), непріателѣ* (306, 307 зв.) або *-и* (*-і* < *-ѣ*): *пріатели* (209 зв.).

Варіативність відмінкових форм іменників у род. відм. мн. свідчить на користь тенденції введення народнорозмовних елементів. Так, наприклад, іменник жін. р. *тысяча* в род. відм. мн. засвідчується у формі *тисачоув* (157) – форма, витворена під впливом іменників чол. р., *тисачій* (67, 73) – утворилася під впливом іменників колишніх *-ĭ*-основ, *тысячь* (150 зв.), яка стала літературною нормою.

---

[91] *Керницький І. М.* Зазнач. праця. – С. 92.

Старі форми род. відм. з нульовою флексією в іменниках чол. р. -*ŏ*-основ засвідчуються зрідка: *до гра(д)* (49 зв.), *ѿ грѣ(х)* (23), *ѿ к'нижникъ* (152). Більш поширене в цій формі є новіше закінчення *-овъ*, що за походженням є флексією род. відм. мн. іменників *-ŭ*-основ: *братовъ* (95 зв., 167 зв.), *вѣтровъ* (103, 182), *врагов*ъ (211), *градовъ* (66 зв., 151 зв.), *греко(в)* (375) і т. д. Фонетичний варіант цієї флексії *-оувъ* відбиває рефлексацію *о*: *ботоувъ* (130), *братоувъ* (29 зв.), *влосоувъ* (26), *покор'моувъ* (153), *тала(н)тоувъ* (106), *оучєникоувъ* (45 зв.), *фоун'тоувъ* (434 зв.).

Велику кількість варіантів засвідчують у род. відм. мн. іменники колишніх *-jŏ*- та *-ĭ*-основ: *-євъ, -овъ* (*-оувъ, -ювъ*), *-єй, -ий* (*-їй, -ый*): *гвоз'дєй* (437 зв.), *господарєй* (171), *грошїй* (150, 288), *грошєй* (244), *злодѣювъ* (328), *лѣкарєв* (144 зв.), *людїй* (35 зв., 73), *людєй* (50, 93 зв.), *м(с)цы(й)* (224, 356 зв.), *са(д)доукєєвъ* (311), *фарисєй* (32), *фарисєѡвъ* (58 зв., 232), *фарисєоувъ* (175 зв.). У деяких південно-західних говорах іменники колишніх *-ĭ*-основ у род. відм. мн. дотепер зберігають форму на *-ий*[92].

Варіанти закінчень іменників жін. р. з м'якою основою в дав. та місц. відм. мн. свідчать про перевагу новішого закінчення *-ямъ, -яхъ* (*з'лостамъ* – 220, *на высокоста(х)* – 171, 213, *в повѣста(х)* – 380 зв., *в тємноста(х)* – 272 зв.). Збережена в кількох випадках традиційна флексія *-емъ* (*болєзнємъ* – 180, *къ д'вєрємъ* – 132, 196, *повѣстємъ* – 206), можливо, підтримувалася народнорозмовною практикою, вона відома й деяким сучасним південно-західним говорам[93]. У давальному, а також місцевому відмінках множини іменники чол. р. і в більшості випадків іменники серед. р. зберігають старі традиційні закінчення, рефлекси яких живуть і в сучасних українських говорах[94].

У пам'ятці відбито закономірне закінчення оруд. відм. мн. іменників *-ĭ*-основ *-ьми* (*д'вєрьми* – 389, *пєчал'ми* – 316 зв.) і тенденцію, властиву українським пам'яткам XVI ст. до заміни флексії *-ьми* на *-ями*: *двєрами* (389 зв.), *нємоцами* (29 зв.). Відомий і зворотний процес, коли іменники *-jā*-основ під впливом іменників *-ĭ*-основ приймали в оруд. відм. мн. закінчення *-ьми* паралельно зі своїм закономірним *-ами*: *тисач'ми* (286 зв.), але *тисачами* (287).

Іменники чол. р. в оруд. відм. мн. фіксуються частіше в традиційній формі: *на(д) доухы* (48 зв., 147), *из' книжники* (194), *мєжи народы* (315 зв.), *со*

[92] *Панькевич І. А.* Зазнач. праця. – С. 228; *Верхратський І. Г.* Про говір галицьких лемків. – С. 121–122; *Верхратський І. Г.* Говір батюків. – С. 45; *Бевзенко С. П.* Зазнач. праця. – С. 83.

[93] *Верхратський І. Г.* Говір батюків. – С. 46.

[94] *Верхратський І. Г.* Про говір галицьких лемків. – С. 119; *Верхратський І. Г.* Говір батюків. – С. 42–44; *Панькевич І. А.* Зазнач. праця. – С. 191, 192, 205–207; *Бандрівський Д. Г.* Деякі морфологічні особливості говірок Турківського р-ну. – С. 6–7; *Кобилянський Б. В.* Зазнач. праця. – С. 51–52; *Лисенко П. С.* Деякі особливості говірок Олишківського р-ну Чернігівської обл. // Діалектол. бюл. – 1954. – Вип. 4. – С. 32; *Матвіяс І. Г.* Поширення деяких морфологічних явищ у середньонаддніпрянських говорах // Середньонаддніпрянські говори. – К., 1960. – С. 159–160; *Шило Г. Ф.* Південно-західні говори УРСР на північ від Дністра. – Львів, 1952. – С. 123–129.

оучєникы (45 зв., 110 зв.). Однак відчувається тенденція до поширення нового закінчення *-ами, -ями*: *богами* (392 зв.), *въинами* (351), *вълосами* (129 зв., 393 зв., 400), *голосами* (324 зв.), *злочин'цами* (320 зв.), *лан'цоухами* (142 зв.), *лов'цами* (130 зв.), *оучєниками* (136 зв., 387 зв., 399).

Пам'ятка засвідчує окремі форми двоїни іменників, більшість яких існують і в сучасній українській літературній мові та її говорах[95]. Від іменників жін. р. це – форма наз.-знах. відм. у поєднанні з числівником *двѣ*: *двѣ нозѣ* (79, 164), *двѣ рыбѣ* (66 зв., 67), *двѣ роуцѣ* (79, 163 зв.), *д'вѣ соук'ни* (219), *двѣ тисачи* (143 зв.). Від іменників чол. р. засвідчені форми дав.-оруд. двоїни: *двѣма господинома* (37), *колѣнома* (85), *съ дв(х)манадєса(т)ма оучєникома* (110 зв.)[96]. Форми наз.-знах. дв. від іменників чол. р. зустрічаються дуже рідко: *два брата* (29), *два гроша* (78), *два сны* (91 зв., 288 зв.), *патєро хлѣба* (67, 150 зв.). Серед іменників серед. р. послідовно форму наз.-знах. двоїни зберігають іменники *око* і *ухо*: *очи* (47 зв., 61 зв.), *обѣ оцѣ* (79 зв., 164), *оуши* (50 зв., 53 зв.); в оруд. відм.: *очима* (61, 93), *оушима* (61).

Наявні приклади двоїни пояснюються, з одного боку, живучістю цих форм у народнорозмовній практиці, а з іншого – силою літературно-книжної писемної традиції. Однак той факт, що навіть у сполученні з числівниками *два, оба* замість двоїни вживається множина (*два грошѣ* – 264 зв., *два моужѣ* – 256 зв., *ѡбѣ половины* – 28 зв., 29, *два члкы* – 44, 299), є доказом втрати категорії двоїни в мові пам'яток XVI ст.

Аналіз числівників, наявних у Пересопницькому Євангелії, свідчить про те, що ця категорія слів утверджувалась у культовому письменстві, орієнтуючись на народнорозмовні форми. Числівник *одинь* вживається переважно з початковим *є*, можливо, під впливом старослов'янського оригіналу. Правда, пам'ятки XVI ст., що походять з Галичини та Прикарпаття, також фіксують числівник *один* переважно з початковим *є*[97], така форма характерна й для сучасних південно-західних говорів[98]. Зрідка засвідчуються й форми з по-

---

[95] *Мельничук О. С.* Південноподільська говірка с. Писарівки (Кодимський район Одеської області) // Діалектол. бюл. – К. – 1950. – Вип. 2. – С. 65; *Бова (Ковальчук) Л. П.* Говірки південної Житомирщини і їх відношення до полтавсько-київського діалекту // Полтавсько-київський діалект. – К., 1954. – С. 110; *Гладкий П.* Говірка села Блиставиці Гостомельського р-ну на Київщині // Український діалектологічний збірник. – К., 1928. – Кн. 1. – С. 127; *Ващенко В.* Полтавські говори. – С. 263–264; *Панькевич І. А.* Зазнач. праця. – С. 218; *Верхратський І. Г.* Про говір галицьких лемків. – С. 124–125.

[96] Пор. в сучасних закарпатських говорах: *зубома, язикома* (*Панькевич І. А.* Зазнач. праця. – С. 194, 207, 208, 220 і т. д.); у гуцульському говорі: *грош'ема, кл'уч'ема* (*Кобилянський Б. В.* Зазнач. праця. – С. 52); у південноподільських говірках: *мишима, грошима* (*Мельничук О. С.* Зазнач. праця. – С. 65); у полтавських говорах: *грошима, дверима* (*Ващенко В. С.* Зазнач. праця. – С. 144, 146).

[97] *Керницький І. М.* Зазнач. праця. – С. 153.

[98] *Шило Г. Ф.* Південно-західні говори. – С. 144; *Приступа П. І.* Говірки Брюховицького р-ну Львівської обл. – К., 1957. – С. 46.

чатковим *о: ѡдинь* (244, 272), *зь одини(м)* (79 зв.). У числівнику *два* в род. відм. зафіксовано стару іменникову форму (*двоу* – 92, 118), проте переважає форма новіша: *ѿ дво(х) лѣть* (25), *дво(х)... свѣ(д)ковь* (80). В оруд. відм. поряд з новішою зрідка виступає форма *двѣма* (37, 197), яка була досить поширеною в пам'ятках XVI ст.[99] і живе в сучасних говірках західної Волині[100].

У складних числівників ще відчувається відокремленість обох частин. Поряд з прикладами, коли відмінюється лише друга частина складного числівника (*ѿ дванадєсати лѣть* – 251, *одинадєсатємь* – 330, *из' дванадєса(т)ми* – 185), засвідчено випадки, коли відмінюються обидві частини (*изь двѣманадєса(т)ма* – 139 зв., *пятидєсати* – 383 зв.). Фіксуються випадки, коли частини складного числівника навіть розбиваються іншими словами (*єдини (ж) на деса(т)* – 123). На означення числа "дев'ять десятків" у пам'ятці вживається числівник *дєва(т)дєса(т)*, який, мабуть, був живим у говірці перекладачів, він і тепер живий у наддністрянських і карпатських говорах[101].

Збірні числівники фіксуються лише в наз. та знах. відм.: *двоє* (214, 253), *троє хлѣба* (466 зв.), *пятєро хлѣба* (67, 150), *сємєро хлѣбовь* (156, 157). Форми непрямих відмінків не засвідчуються.

Варіанти традиційних і народнорозмовних форм фіксовані серед порядкових числівників. Порядковий числівник, що відповідає кількісному *один,* виступає в традиційній формі (*пръвый* – 48 зв., 88, *пєр'вого* – 435), а також у новішій: *пръшїй* (92), *єдинь з' пєршихь* (255), *на(и)пръшаа* (177 зв.). Порядковий числівник *в'торый* (95 зв.), *втораа* (177 зв.) майже витіснено було формою *дроугый* (*дроугого пакь дна* – 257, 264 зв., *даль... дроугомоу два* – 106). Крім того, лексема *дроугый* ще виступає із семантикою "інший": *дроугыи... повєдали* (148), *дроугыхь позабивали* (174 зв.). Порядкові числівники, утворені від складних кількісних, мали тенденцію до відмінювання лише другої частини: *в годиноу одинадєсатоую* (86), *о єдинадєсатой годинѣ* (86 зв.).

Серед займенників певний інтерес викликають енклітичні форми. Текст Пересопницького Євангелія свідчить про втрату енклітичних форм у літературно-писемній мові XVI ст. Пам'ятка засвідчує їх лише в дав. та знах. відм. одн. від особових займ. *я, ти: ми* (24, 43), *мі* (114), *ти* (45, 110). Проте кількісно переважають повні форми *мнѣ* (24, 27), *тобѣ* (24 зв., 28), *тєбѣ* (35 зв., 74). Найуживанішим був енклітик *ми,* поширений і в сучасних західноукраїнських говорах[102]. Пам'ятка зрідка фіксує старі форми знах. відм. одн. особових займенників 3-ї ос. чол. і серед. р.: *и ѡсоудать и* (58 зв., 269 зв.), у приймен-

---

[99] *Керницький І. М.* Зазнач. праця. – С. 159–160.

[100] *Шило Г. Ф.* Південно-західні говори. – С. 144.

[101] Там само.

[102] *Верхратський І. Г.* Говір батюків. – С. 49; *Верхратський І. Г.* Про говір галицьких лемків. – С. 126; *Шило Г. Ф.* Південно-західні говори. – С. 136; *Панькевич І. А.* Зазнач. праця. – С. 253; *АУМ.* – Т. 2, карта № 207–208.

никовій конструкції: *на нь* (27 зв., 130, 137). У 3-й особі особових займенників жін. р., в знах. відм. одн. переважає новіша форма *на неи* (280 зв., 377 зв.), проте ще засвідчується й стара: *на ню* (46 зв., 144 зв.), яка досить популярна і в говорах української мови, як західних, так і східних[103].

Питально-відносні займенники *хто, що (< къто, чьто)* відбивають в Пересопницькому Євангелії перехідний етап розвитку форм цих займенників. Займенник *хто* виступає переважно в старішій формі: *кто, кьто,* новіша форма *х'то* зустрічається зрідка (158 зв., 159 зв. і т. д., всього 8 разів). Крім того, форма *х(ь)то* фіксується в другій частині заперечного займенника *них'то* (352 зв., 368 зв.), *нѣх'то* (293 зв.). Займенник *що* виступає у формі проміжної стадії *ш'то, што,* як і в більшості українських пам'яток XVI ст.[104] Зрідка засвідчується *що* (35, 81 зв., 304).

Означальний займенник *кожний* представлено у формі *кож'ды(и)* (40 зв., 57, 58) і *каждый* (32, 111). Звукосполучення *жд* зберігається послідовно, як і в сучасних наддністрянських та південноволинських говорах[105].

Багатий матеріал для вивчення історії української мови дають засвідчені в пам'ятці дієслівні форми. У 2-й ос. одн. дієслова теп. і простого майб. часів фіксуються переважно в новішій формі – із закінченням *-шь*: *берєшь* (305), *видишь* (145, 179 зв.), *выймєшь* (39), *выпоустишь* (430 зв.). Старіша східнослов'янська флексія *-ши* зустрічається значно рідше (*не д'баєши* – 142, 175 зв., *идєши* – 53, *възлюбиши* – 96 зв.). Щодо 3-ї ос. одн. дієслів теп. і простого майб. часів, то наша пам'ятка не може дати повної картини про вимову кінцевого *-т*, оскільки в кінці слів після приголосних послідовно пишеться *ь*. Однак пам'ятка засвідчує багато випадків відсутності *-т* в 3-й ос. одн.: *вѣє* (278 зв.), *живє* (396), *запоє* (116, 183), *можє* (85), *нє можє* (392), *йдє* (441 зв.), *найдє* (64), *нє найдє* (59), *нє помагає* (118), *рєчє* (107 зв.), *спсає* (194), *събирає* (283), *оупадє* (93 зв.), *ч'тє* (102, 180 зв.). Відповідно до сучасного літературного "немає" в Пересопницькому Євангелії вживається вираз *нє єсть: нє є(ст) имь потрєбы ѿити* (66 зв.), *бол'шєго с тыхь... нє є(ст) жа(д)ного* (242 зв.). Словосполучення *не є (не єсть)* у значенні "немає" побутує і в сучасних карпатських говорах[106].

У 1-й ос. мн. дієслова теп. і простого майб. часів засвідчують флексії *-мь, -мо, -мы.* Панівною є флексія *-мо: берємо* (328), *вѣдаємо* (175 зв., 310 зв.), *знаємо* (368 зв., 374), *коупимо* (150), *мовимо* (350), *моусимо* (226), *потрєбоуємо* (324), *просимо* (168), *свѣ(д)чимо* (350), *оучинимо* (118, 123), *хочємо* (58 зв.,

[103] *Булаховський Л. А.* З історичних коментаріїв до української літературної мови // Вибр. праці: В 5. т. – К., 1977. – Т. 2. – С. 309.

[104] *Керницький І. М.* Зазнач. праця. – С. 132.

[105] *Шило Г. Ф.* Південно-західні говори. – С. 143.

[106] *Панькевич І. А.* Зазнач. праця – С. 320; *Верхратський І. Г.* Про говір галицьких лемків. – С. 139.

304 зв., 402 зв.). Порівняно незначна кількість прикладів з флексією *-мъ* могла бути даниною книжній традиції або, як уважають деякі дослідники, наявність такого варіанту залежала від ритміко-інтонаційних особливостей тексту[107]: *иного ѡжидаємь* (241 зв.), *прав'доу повѣдає(м)* (261 зв.), *пойдє(м)* (439). Крім того, таке закінчення могло підтримуватися й розмовною практикою, адже в сучасних українських говорах воно досить поширене як на східній, так і на західній території України[108]. Спорадично вживані форми з флексією *-мы* (*имамы* – 66 зв., 381 зв., *хочємы* – 168) пояснюються впливом книжної мови.

У 3-й ос. мн. дієслова теп. і простого майб. часу, основа яких закінчується на задньоязиковий приголосний, не змінюють цього приголосного: *нє могоу(т)* (51, 135), *рєкоу(т)* (30 зв., 40 зв.), *стєрєгоу(т)* (269), *потєкоуть* (375) *нє прємогоу(т)* (74). Це явище знають і окремі сучасні волинські та закарпатські говори[109], хоча територія поширення його дедалі звужується.

У пам'ятці широко відбиті аналітичні форми майбутнього часу, зокрема утворені від інфінітива дієслів недоконаного виду і допоміжного дієслова *быти*: *нє боудоу исти* (318 зв.), *нє боудоу называти* (416), *боудєшь видѣти* (237 зв.), *боудє(т) вѣрити* (197 зв.), *чинити боудємо* (218 зв.), *бити боудєтє* (100), *боудоу(т) давати* (93). Пам'ятка фіксує також кілька випадків аналітичної форми майб. часу, утвореної поєднанням дієслова *быти* в особовій формі і дієприкметника відмінюваного дієслова на *-лъ*: *а боудоу пиль* (186), *што боудоу вєчєраль* (296), *нє боудєши могль шафаровати* (291), *нє боудоу(т) могли ѡповѣсти* (314.). В окремих українських говорах такі форми існують і в наш час, хоча вживаються зрідка, поряд із літературно-нормативними[110].

Для вираження минулої дії в Пересопницькому Євангелії використовується переважно перфект. З простих форм минулого часу засвідчується незначна кількість прикладів вживання аориста, що, очевидно, можна пояснити впливом старослов'янського оригіналу. Пам'ятки XVI ст., у тому числі й конфесійні, у більшості випадків у формі 1-ї та 2-ї ос. обох чисел зберігають дієслово-зв'язку в перфектних конструкціях, незалежно від вказівки на особу, яка творить дію. Однак фіксуються приклади, коли при наявності особового займенника, що вказує на особу – творця дії, дієслово-зв'язка опус-

---

[107] *Борковский В. И., Кузнецов П. С.* Историческая грамматика русского языка. – М., 1965. – С. 274; *Русанівський В. М.* Структура українського дієслова. – К., 1971. – С. 110.

[108] *Верхратський І. Г.* Говір батюків. – С. 55; *Мельничук О. С.* Зазнач. праця. – С. 63; *Дзендзелевский И. А.* Украинские говоры нижнего Поднестровья : Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – Одесса, 1952. – С. 11.

[109] *Панькевич І. А.* Зазнач. праця. – С. 301–302; *Шило Г. Ф.* Південно-західні говори. – С. 152.

[110] *Шило Г. Ф.* Південно-західні говори. – С. 161; *Приступа П. І.* Говірки Брюховицького р-ну Львівської обл. – С. 56; *Верхратський І. Г.* Говір батюків. – С. 99.

кається: *я ихь не оуздоровиль* (405), *я вась любиль* (410), *я вась полюбиль* (415 зв.), *я ва(с) выбраль* (416).

У 3-й ос. обох чисел зв'язка, за незначними винятками, відсутня: *ѡнь... в'сталь* (45 зв.), *и помиловаль бг̃ людіи* (241), *помыслиль самь в' собѣ* (244), *жена слезами ѡмыла* (244 зв.), *ні єдинь з' ни(х) не загиноуль* (422 зв.), *влъны са вливали* (142), *всѣ роптали* (303 зв.), *свои єго не прияли* (342), *многыи... оувѣрили* (374 зв.).

Пам'ятка фіксує чимало так званих злитих форм минулого часу аналітичного типу. Дієслово-зв'язка в цих випадках виступає в скороченому вигляді і зливається з дієприкметником чи з іншим словом у реченні, стає, за словами І. М. Керницького, немовби рухомою особовою флексією. Такі форми виступають у 1-й та 2-й ос. обох чисел: *рекльємь ва(м)* (102 зв.), *вѣдальєсь иже ж'ноу* (107), *которомоу єсь ты свѣд'чиль* (351 зв.), *с'поманоулис'мо* (121 зв.), *абыс(ь)мо чинили оучин'кы* (367), *чи не читалисте* (82 зв.), *насытилїстеса* (367), *не вы сте мене выбрали* (416). Такі злиті форми минулого часу фіксуються пам'ятками XVI ст. з різних територій[111], у наш час вони широко відомі південно-західним українським говорам[112].

Парадигма імператива широко включає аналітичні форми в 3-й ос. обох чисел з часткою *нехай,* що стали нормою й для нової української літературної мови: *нехай боуде(т) слово* (33 зв.), *нехай оумреть* (69), *нехай са... запри* (75), *нехай боуде(т) ва(м) слоуга* (88), *нехай боуде слоугою* (98), *нехай розоумѣє, неха(и)... оутекаю(т), нехай са не врътає(т)* (102), *нехай пропа(т) боуде(т)* (118).

Широко представлені в Пересопницькому Євангелії дієприкметники. Одні з них є старослов'янськими формами, інші свідчать про входження до мови конфесійних текстів народнорозмовних варіантів. Так, досить вживаними є старослов'янські форми активних дієприкметників теп. часу на *-щий* у членній і нечленній формах: *ал'чоуща* (108), *ал'чоущїй* (30 зв.), *болящаа* (29 зв.), *бѣсноующїй* (132), *възглашающї(м)* (53 зв.), *гласаща(г)[о]* (129 зв.), *гладающїи* (39), *делающоу* (35) і т.п. Активні дієприкметники мин. ч. на *-(в)ший* часто входять до складу книжного звороту з давальним самостійним, який, як правило, несе в собі часову семантику: *вечероу же бы(в)шоу сѣль съ... оученикома своима* (110 зв.), *вшо(д)шоу же ємоу до капер'наоумоу пристоупиль к немоу сот'никь* (41 зв.–42), *и прише(д)ши(м) и(м) к народо(м) пристоупиль к не(моу) чл̃кь* (76 зв.). Більшість же активних дієприкметників мин. часу на *-(в)ший* утворювала дієприкметникові звороти: *идѣте к ов'ца(м), погыб'шимь домоу ійлева* (49), *и прославили бг̃а, дав'шаго власть таковоую чл̃ко(м)*

[111] *Керницький І. М.* Зазнач. праця. – С. 202–203, 208–209, 214–216.

[112] *Верхратський І. Г.* Говір батюків. – С. 67; *Верхратський І. Г.* Про говір галицьких лемків. – С. 140–142; *Панькевич І. А.* Зазнач. праця. – С. 313–318; *Шило Г. Ф.* Південно-західні говори. – С. 163; *Кобилянський Б. В.* Зазнач. праця. – С. 61–62; *АУМ.* – Т. 2, карта № 245.

(45 зв.), *и рєклъ іс҃ ко пришє(д)ши(м) на нєго ар'хієрєѡмъ* (322). Усі ці дієприкметники не стали надбанням української національної мови.

У мові Пересопницького Євангелія досить широко представлені звороти з пасивними дієприкметниками на *-но, -то* в ролі присудка в односкладних безособових реченнях: *так єсть написано* (186, 222, 222 зв.), *є(ст) имъ повѣдєно* (213 зв.), *боудє(т)... ѿпоущєно* (273 зв.), *нє было нѣкого положєно* (329 зв.), *роуч'ничокъ, которы(м) было головоу єго стаг'нєно* (435 зв.). Присудкові форми на *-но, -то* виступають часто і без дієслова-зв'язки: *тѡго положєно въ главоу оуглови* (175), *дано ємоу книги* (223), *ѿ вѣко(в) нє слыхано* (388), *и павидѣно ємоу* (247 зв.), *а чи не написано в' законѣ вашємъ* (329 зв.).

Досить частими в мові Пересопницького Євангелія є дієприслівники теп. часу на *-чи* та мин. часу на *-ши, -вши: видѣвши* (194 зв., 300 зв.), *вышєдши* (290 зв.), *в'ложив'ши* (226), *вѣдаючи* (92, 175 зв., 246 зв.), *дав'ши* (72, 174), *даючи* (428), *заповєдаючи* (295), *звазав'ши* (191), *з'миловав'шиса* (132 зв.) і т. д.

* * *

Синтаксична структура мови Пересопницького Євангелія виразно українська. Свого часу П. Г. Житецький проаналізував синтаксис Пересопницького Євангелія, Нового Заповіту в перекладі В. Негалевського і деяких учительних Євангелій XVII ст., зіставив його із синтаксисом Остромирового Євангелія і показав, що конструкції з короткими дієприкметниками в Остромировому Євангелії передаються в мові пересопницького рукопису повними дієприкметниками або підрядними реченнями[113].

Звернемо увагу ще на деякі синтаксичні конструкції у плані їх зв'язку з попереднім періодом мовного розвитку і новими тенденціями, що знайшли своє втілення потім в українській національній літературній мові. Так, синтаксична сполука *к(ъ)* + дав. відм. помітно поступається місцем конструкції *до* + род. відм. Щодо семантики це можуть бути сполуки на означення місця, приміщення чи іншого об'єкта, всередину якого спрямована дія: *іѡан'нъ в'сажє(н) єс'тъ до тєм'ницѣ* (28 зв.), *пришолъ до цр҃квє* (376 зв.), *иди до домоу твоєго* (134). Досить поширеним були сполуки на позначення поселень, територій і т. п., всередину яких спрямована дія: *пришє(д)шимъ и(м) до капєр'наоума* (77 зв.), *ш'ли до околич'ны(х) сєлъ и мѣстъ* (150), *вєр'ноулиса до ієр(с)лима* (216 зв.). Відомі також конструкції *до* + род. відм. на означення особи, до якої спрямована дія: *соу(т) послани до тєбє* (100 зв.), *мовилъ до ни(х)* (138), *до кого бых'мо мѣли поити* (371). Засвідчуються також сполуки зі значенням стану, до якого потрапляє суб'єкт, чи середовища, до якого проникає дія: *оувръзѣтє єго до тє(м)ностїй* (94 зв.), *оувръжєноу быти до ѡгна* (164), *присталъ до и(х) рады* (329). Зі сполукою *до* + род. відм. у Пересоп-

[113] *Житецкий П. И.* О переводах евангелия на малорусский язык // Изв. Отд. рус. яз. и словесности императ. Академии Наук. – 1905. – Т. 10. – С. 1–65.

ницькому Євангелії конкурувала конструкція *к(ъ)* + дав. відм.: *ни(х)то бо нє можє(т) прїити ко мнѣ* (368 зв.). Така конкуренція особливо відчутна у реченнях, де повинно бути дві конструкції *до* + дав. У таких випадках, як правило, один раз вживається сполука *к(ъ)* + дав. і один раз *до* + род.: *Вшо(д)шоу жє ємоу до капєрнаоумоу. пристоупиль к нємоу сот'никь* (42), *Пєтрь па(к) в'став'ши побѣгль ко гробоу. и прихиливьшиса до нєго оуз'дрѣль простирала самыи положєныи* (331), *и приближилиса к' сєлоу до которого ш'ли.* У таких випадках старіша конструкція найчастіше вживалася на позначення поселень, територій тощо, до яких чи всередину яких спрямована дія, сполуки з іншою семантикою перекладаються конструкцією *до* + род.

Пересопницький рукопис засвідчує також варіативність конструкцій із значенням причини або підстави при дієсловах на позначення сміху, глузування, кепкування, лайки, зловтіхи тощо. Старіша безприйменникова конструкція типу *роугалиса ємоу* (119 зв.), *нас'мѣвалиса ємоу* (323 зв.) конкурувала з новішою, що складається з прийменника *з(із)* + род. відм. імені і стала панівною в українській літературній мові: *они са с'мѣяли з нєго* (146), *с'мѣялиса з ни(х)* (152), *насмѣвалиса з нєго* (292 зв.), *изь ины(х) са насмѣваю(т)* (292 зв.).

Пересопницьке Євангеліє засвідчує конструкції, які згодом стали нормою української національної літературної мови, зокрема сполука з прийменником *після* + род відм. з темпоральним значенням, тобто на означення явищ, дій, після яких щось відбувається (*и бор'зо посли того в'стоупиль в лодю* – 156), яка співіснувала із сполукою давнішою, що виявилась і дотепер досить стійкою в мові, *по* + місц. відм. (*по двохь пакы днєхь* – 183), конструкція з прийменником *о* + місц. відм. на означення годин: *вышоль о шєстой и дєватой годинѣ* (86). Усі інші сполуки *о* + місц. відм. на означення часу уже застарілі.

Безприйменникова конструкція родового часу засвідчується з тими ж іменниками, що й у сучасній українській літературній мові: *днь, година, рокъ* тощо: *кож(д)ого рокоу* (216), *дроугого... днє* (343 зв.), *тои годины* (358 зв.).

Виявляється тенденція до розвитку старої давньоруської конструкції *за* + знах. відм., що вказує на те, ким вважають, сприймають, визнають той чи інший предмет чи особу: *єи пояль за жєноу* (148), *прото жь єсми и за нєго(д)ного положиль абых' пришоль к' тобѣ* (239 зв.).

* * *

Якщо фонетичні й граматичні елементи рідної мови перекладача чи переписувача відбивалися в мові пам'ятки незалежно від їх волі, то на лексичному рівні робота перекладача виражалася в цілеспрямованому процесі заміни лексики оригіналу, з якого здійснювався переклад, староукраїнською лексикою. Адаптація староукраїнської лексики в перекладних текстах конфесійного стилю відбувалася різними шляхами. Вона могла вводитися до

тексту перекладної пам'ятки без будь-яких застережень, як, наприклад, у Євангелії в перекладі В. Негалевського, в українському уривкові Літківського Євангелія тощо. В інших випадках перекладачі застосовували комбінований метод: заміна малозрозумілих чи застарілих слів відбувалася і без застережень, і за допомогою глос. Такими є Пересопницьке та Волинське Євангелія, Крехівський Апостол, численні учительні Євангелія. У Пересопницькому Євангелії, наприклад, слово *рама* двічі пояснюється лексемою *плєчи* у формі глоси (287 зв., 404 зв.), один раз слово *плєчи* вжите у тексті без застереження: *в'складоують на плєчи* (97 зв.). Лексема *палєць* у Пересопницькому Євангелії фіксується п'ять разів, з них один раз як глоса до старослов'янського *пьрсть: писаль пєрьстомь на земли* *пал'цємь* (377); чотири рази вживається без застереження. У тексті Острозької Біблії в цих місцях засвідчено старослов'янську лексику: *вложи прьсты своа в оуши єго*[114], *вложоу прьста моєго* (55) і т. д. Та сама лексема в тому ж самому тексті може змінюватись на живомовну, а в іншому місці залишатися без змін. Наприклад, нормативними для конфесійного типу письменства були лексеми *мрѣжа, ѿчєство, поуть*; слова *сѣть, ѿчиз'на, дорога* є їх українськими народнорозмовними відповідниками. Пор.: *въ ѿчизноу свою* (146 зв.), *въ ѿчиз'нѣ своєи* (224), але *въ ѿчєствѣ твоємь* (224); *запоущоу сѣть* (227), *завръстє мрѣжоу* (227); *при дорозѣ* (246 зв.) *при поути* (246) і под.

Найвиразніше процес уведення староукраїнської лексики до перекладних текстів простежується на глосах. У Пересопницькому Євангелії глоси відповідним чином виділені – вони обрамлені прямокутниками і виписані так званим «дробним» письмом. Кілька глос винесено на поле. У Волинському Євангелії, яке вважається списком Пересопницького, їх значно менше, і не завжди вони збігаються з глосами Пересопницького Євангелія[115].

Залежно від походження пояснювальних слів глоси перекладних євангельських текстів можна поділити на кілька груп: пояснення неслов'янських слів, глоси до слів церковнослов'янського походження, глоси до слів спільносхіднослов'янських і українських[116].

Певна група неслов'янських слів у більшості випадків залишалася неперекладеною в біблійних текстах від початку слов'янської писемності. У

---

[114] Библіа сырѣ(ч) книги ветхаго и новаго завѣта по языку словенску. – Острог, 1581. – Арк. 21. Далі: *ОБ.*

[115] Зіставлення глос Волинського і Пересопницького Євангеліїв підтверджує думку про те, що Волинське Євангеліє є не копією Пересопницького, а його списком. У Волинському Євангелії є ряд глос, яких немає в Пересопницькому, а деякі глоси Пересопницького Євангелія відсутні у Волинському (*Німчук В. В.* Староукраїнська лексикографія в її зв'язках з російською та білоруською. – К., 1980. – С. 48-49).

[116] *Німчук В. В.* Староукраїнська лексикографія. – С. 41–47; *Чепіга І. П.* Глоси Пересопницького Євангелія і питання нормування староукраїнської літературної мови // Питання східнослов'янської лексикографії XI–XVII ст. – К., 1979. – С. 64–69.

Пересопницькому Євангелії ці слова іноді за традицією теж залишаються без уваги, але в більшості випадків пояснюються: *х'ламидою плащємъ* (118), *коустодію сторожоу* (121 зв.), *в сан'даліа в черевики* (147), *с'пєкоулатора ката* (149), *з' пигана з роуты* (270 зв.), *финиковыхъ пал'мовыхъ* (401–401 зв.), *сто литрь або фоун'тоувь* (434 зв.), *миромь дорогою мастию* (393 зв.) і т. д. Велика група неслов'янських слів у різних староукраїнських перекладних пам'ятках перекладається різними лексемами. Напр.: *дидра(г)моу грецки слово дидрагма, а по-нашємоу два гроша* (ПЄ, 78), *да(ни)* (ЄН, 19 зв.)[117]; *гємонови владарєви* (ПЄ, 116), *старостє* (ЄН, 32 зв.); *прє(д) игємономь прєдь владарємь* (ПЄ, 117), *пєрєд старостою* (ЄН, 33); *нар'да пистикіа многоцѣн'ны з нарьдового корєна* (183 зв.), *спикана(р)довоє вєлми дорогоє* (ЄН, 51 зв.); *ієрєωмь сщєн'никомь* (ПЄ, 232 зв.), *ωфєровником* (ЄН, 62 зв.); *лєгєωнь сирѣчь т'ма* (ПЄ, 249 зв.), *войско* (ЄН, 66); *єдинь ѿ ар'хисинагога ѿ оучитєла людоу жидовьско(го)* (ПЄ, 252); *нєкоторы(и) ѿ пєрєднє(и)шого з' згромажєн(н)я* (ЄН, 66 зв.); *в пер'фи(р) и в' вис'сонь в шарлать, а в дорогоє ωдѣна* (ПЄ, 293 зв.), *в пу(р)пуру, и в бисє(р)* (ЄН, 76 зв.); *на слоугоу ар'хієрєωвого владычого або митрополитового* (ПЄ, 322), *архієпископового* (ЄВ, 40), *слугу пєрєднє(и)шо(г)[о] ωфєро(в)ника* (ЄН, 83); *ароматы и миро пахоучїи рѣчи и масти* (ПЄ, 329 зв.); *во(н)ныхъ рєчє(и)* (ЄН, 85 зв.); *лєн'тиωнь полотно л'нанοє* (ПЄ, 406 зв.); *простирало* (ЄН, 103); *єпєн'дито(м) ωпоясальса соукномь нєшитымь ωгор'ноул'са* (ПЄ, 439 зв.), *пєрєпаса(л)са сукнєю* (ЄН, 111). У цьому випадку проявляються як синонімічні можливості мови, якою здійснювався переклад, так і різне розуміння перекладачами тих понять і реалій, які пов'язані з природним середовищем, суспільним ладом, побутом, відбитим у євангельських текстах. Іноді в глосі дається кілька варіантів перекладу, власне, кілька синонімів, в інших перекладних текстах наявний тільки один з них. Напр.: *дєса(т) мнась або ӏ҃ гривєнь або ӏ҃ ко(п) або ӏ҃ зло(т)(х)* (ПЄ, 404 зв.), *прєторь домь радєцкий, або ратоушь* (192 зв.), *скорьпію скоролоупоу, або мєдвєдька* (267).

Деякі неслов'янські слова в одних текстах перекладаються, в інших залишаються неперекладеними. Напр., у Пересопницькому Євангелії є глоси до слів *статирь, ωсан'на, пасха, фарисєи, х҃с, литостратонь*, у Євангелії в перекладі В. Негалевського вони залишились без перекладу.

Підсумовуючи сказане про лексику неслов'янського походження в перекладних пам'ятках конфесійного змісту, можна зробити висновок, що староукраїнська мова XVI ст. мала в своєму розпорядженні лексичні засоби для вираження понять, що традиційно позначалися в слов'янських перекладах

[117] При посиланні застосовуємо такі скорочення : *ЄВ – Трипольский Н. П.* Волынское рукописное Евангелие XVI в. // Волынский историко-археологический сборник. – Житомир, 1900. – Вып. 2; *ЄН – Євангеліє*, 1581 р., в пер. В. Негалевського. Рукопис; *ПЄ* – Пересопницьке Євангеліє.

грецькими або навіть гебрайськими (східними) словами. Одні перекладачі використовували їх ширше, інші – меншою мірою. Перекладачі Пересопницького Євангелія намагалися максимально наблизити старослов'янський текст до українського слухача.

Найбільшу групу лексики, яка прекладалася в конфесійних текстах, становлять старослов'янські слова. Частина цих слів у ряді євангельських текстів перекладається або пояснюється однаково. Напр.: *смоква(м) фик'гамь* (ПЄ, 171 зв.), *смоквамъ фікгам* (ЄВ, 36), *фикгамъ* (ЄН, 48); *чресла ваши або бедра* (ПЄ, 276), *чресла або бедра* (ЄВ, 38), *бедра ваши* (ЄН, 72); *пристав'ника або шафара* (ПЄ, 291), *приставника або шафара* (ЄВ, 39), *шафара* (ЄН, 75 зв.); *хищ'ници драпѣжци* (ПЄ, 300), *хищниці драпежци* (ЄВ, 39), *драпежные* (ЄН, 78); *бракь весѣла* (ПЄ, 345), *на бракъ або на весилїє* (ЄВ, 38), *весе(л)е* (ЄН, 89) і под. Більшість же старослов'янської лексики у різних перекладних євангельських текстах перекладалася по-різному. Ті самі місця у різних перекладачів неоднаково реалізуються. Напр.: *по в'сѣхь оукраина(х)* (ПЄ, 241), *по вси(м) пограничу* (ЄН, 64), пор.: *и по всеи странѣ* (ОБ, 31); *тростиноу ли котораа то ѿ вѣтра колѣбле(т)сѧ* (ПЄ, 242), *черетины, которая ся ѿ ветру колыше(т)* (ЄН, 64 зв.), пор.: *трость ли вѣтро(м) колѣблема* (ОБ, 31 зв.); *и бар'зо оускочило стадо възеро и потоноуло* (ПЄ, 249 зв.), *и порвалося спру(д)ка ѡноє стадо у возеро и потопилося* (ЄН, 66), пор.: *и устремисѧ стадо по брегу въ єзеро и істопе* (ОБ, 32); *и зобрали ѡпосли ш'то было ѡстало ѡкроуховъ дванадесать кошовь* (ПЄ, 255), *и зобраша останкы окроу(х) дванадесѧ(т) кошовь* (ЄЛ, 45), *и зобралъ ся збыто(к) уломко(в) ихъ, которые имъ збывали кошовъ двана(д)ца(т)* (ЄН, 67), пор.: *и взаша избывшаа им' оукрухы, коша дванадесѧте* (ОБ, 33); *и дивовалисѧ в'сѣ* (ПЄ, 258), *и здумелися вси* (ЄН, 68), пор.: *всѣм' же чудащемъсѧ о всѣхъ* (ОБ, 33) і т. д.

У деяких перекладних текстах старослов'янські слова залишено, очевидно, зі стилістичною метою, щоб зберегти високий стиль писемно-літературного жанру. Однак перекладач відчував, що для широкого слухача вони можуть бути незрозумілими, і тому пояснює їх за допомогою глос. Напр.: *б'дѣти не спати* (ПЄ, 112 зв.), пор.: *чути* (ЄН, 31 зв.); *съ ороужіємь и дреколʼми, з' мечѣ и рогатина(ми)* (ПЄ, 113), пор.: *з ме(ч)ми и з ки(и)ми* (ЄН, 31 зв.); *по(д)оустили народы направили* (ПЄ, 192), пор.: *наустили натравілі* (ЄВ, 37), *намовили лю(д)* (ЄН, 54); *зра(д)ца июда* (ПЄ, 188), пор.: *то(и) которы(и) его выдалъ* (ЄН, 52 зв.); *ѡнь помаваше им навѣщ'кы даваль* (ПЄ, 206 зв.), пор.: *презъ знаки указова(л)* (ЄН, 56 зв.); *оучрѣж'деніє великоє калацыю* (ПЄ, 230 зв.), пор.: *великую учту* (ЄН, 62); *лицемѣр'ниче ѡ глоупыи ч҃лче* (ПЄ, 237 зв.), пор.: *ѡблуднику* (ЄН, 63 зв.); *жи(т)ницоу мою клоуню або стодолоу* (ПЄ, 274–274 зв.), пор.: *гумна мои* (ЄН, 71 зв.); *съ соупер'никомь або ис соутѧжцею* (ПЄ, 278 зв.), пор.: *с противнико(м)* (ЄН, 72 зв.); *на ягодичиноу на дикоую фикгоу* (ПЄ, 303 зв.), пор.: *на сикомо(р)* (ЄН, 79); *ѡбыбрали або*

ѡдєжоу зволокли (ПЄ, 264), пор.: *злупивши* (ЄН, 69); *ѡмыл'ныи и(х) повѣсти або лжывыи* (ПЄ, 331), пор.: *блазє(н)скиє слова ихъ* (ЄН, 86) і под. В усіх цих випадках в Пересопницькому Євангелії народнорозмовний варіант уводиться в текст за допомогою глос, у Євангелії В. Негалевського даються переклади цих місць, деякі варіанти перекладу є і в Волинському Євангелії. Отже, до старослов'янського *по(д)оустили* в українських текстах засвідчено такі варіанти: *направили, натравілі, намовили,* до старослов'янського *жи(т)ницоу – клоуню, стодолоу, гоумна* і т. д. Усі слова, якими перекладалася старослов'янська лексика, були стилістично нейтральними синонімами до нормативних для цього типу письменства слів. Були випадки, коли староукраїнські народнорозмовні слова використовувалися перекладачами в основному тексті, в а глосу виносилося слово, що традиційно вживалося в культових творах: *троудоватого прокаженого* (ПЄ, 183 зв.), *и пагорокъ и хол'мъ* (218), *жол'нѣрє воини* (219), *оучинилъ болото з' слины брєніє або грѣзь* (384 зв.) і т. д. Перекладач ніби не наважувався залишати без пояснення ненормативне для даного літературно-писемного жанру слово і підпирав його глосою – усталеним для даного стилю письменства словом-нормою. Показовим у цьому плані є текст Крехівського Апостола. У ньому українську лексику введено в текст, у глосах же виступають переважно старослов'янські лексичні елементи. Лише окремі глоси є українськими словами, які заступають або пояснюють українські ж слова, закреслені в тексті. Це – наслідок редагування перекладеного тексту[118].

У результаті зіставлення однакових місць у кількох перекладних текстах можна виявити синонімічні ряди лексики, за допомогою якої передавалося те ж саме поняття. Так, *алабастръ мνра* могло перекладатися *алабастръ масти* і *масти скланицоу; нє бранитє – не забороняйтє* і *не гаму(й)тє; по(д) одръ – подь постѣлю* і *по(д) ложє* і т. д. Внаслідок роботи кількох перекладачів конфесійних текстів у їх мові засвідчуються такі синоніми: *вєлить, розказує(т); заг'лоушити, задусити, подавити; заплата, мзда, нагорода; надѣется, сподєвается, чаєтъ; нємоц'ныи, тыи што ся злє маю(т); нннѣ, тєпєрь; оузьдрѣль, обачилъ; палиця, пруть; позычати, в'заємь давати; помимо шоль, проминуль; притча, подобєнство; прєдатєль, зра(д)ца; роптали, шємрали* і т. д.

У тих перекладних текстах, де наявні глоси, особливий інтерес викликають українські глоси до українських же слів. Вони свідчать про пошуки наддіалектного слова, вироблення загальноукраїнської лексичної норми на письмі. Напр.: *стрѣхоу дахь* (ПЄ, 133), *поустиса скочь* (222 зв.), *чєрєзь з'божа чєрєзь пашь'ню* (232), *ворогы... або нєпріатєлѣ* (235 зв.), *ани мош'ны або тор'бы* (253), *господоу... або по(д)вора* (259), *грабєжовь або лоупѣз'ства*

[118] *Німчук В. В.* Староукраїнська лексикографія. – С. 48–49.

(270 зв.), *в стоуд'ню або в колодазь* (283 зв.), *ѡснову або фоудоментъ* (286 зв.), *до села або до мѣстечка* (331), *колодазь стоу(д)на або криница* (353), *вѣдро... або глекъ, або збанъ* (356).

Творча нормативна робота перекладача виразно проявляється у тих випадках, коли одна глоса ніби доповнює чи уточнює іншу. Утворюється, таким чином, ряд синонімів. Це можуть бути слова з різних мов (грецької, старослов'янської, чеської, польської, української та ін.) або слова-синоніми однієї мови. Так, наприклад, у Пересопницькому Євангелії грецьке слово *алекторь* ужите в тексті рукопису двічі і пояснене один раз спільнослов'янским *коурь*, поширеним у більшості старослов'янських перекладів, особливо старшого періоду[119]: *алекторь възгласи(т) коурь не запое* (ПЄ, 112), а другий раз словами *когоуть і пѣвень: не възгласить алекторь не запоеть когоуть або пѣвень* (410 зв.). Слово *коурь*, крім того, вжите один раз в основному тексті і пояснене народнорозмовним *пѣвень*: *коурь запѣ(л)* або *пѣвень* (328). В основному тексті вжито також старослов'янське *пател* і пояснене спільнослов'янським *коурь: пател възгласиль коурь запѣль* (116).

У словнику П. Беринди так пояснено старослов'янське *пѣтель*: чески и руски *когутъ*, волынски *пѣвень*, литовски, *петухъ* (Бер. Лекс., 1627, 104). Слово *когут* засвідчує також словник Л. Зизанія: *пѣте(л), когу(т), пѣве(н), петухъ* (Зиз. Лекс., 1596, 67). Закріпилася думка, що слово *когут* прийшло до нас, як і до польської мови, з мови чеської, поширилося в літературній польській мові та в сусідніх українських землях і побутувало поряд з українським *пѣвень*[120]. Маємо, отже, цілий ряд слів на позначення того самого поняття: *алекторь – коурь – пател – пѣвень – когоуть*. Найуживанішими в старослов'янських текстах були *пател*, *коурь* або узвичаєне грецьке *алекторь*. Пересопницькі перекладачі уводять ще народнорозмовні слова *пѣвень* і *когоуть*. Можна думати, що вони, як і П. Беринда, розрізняли ці назви щодо територіального поширення, розуміючи, що слово *когут* відоме не на всій території України, а тому самостійно його у глосі не залишають, а підкріплюють загальновідомим *пѣвень*. Таким чином, у коло писемного вживання, більше того, до тексту конфесійного жанру втягуються слова, досі відомі лише в місцевих говірках.

Проникнення живомовної лексики в конфесійний стиль, не кажучи вже про живомовну фонетику й граматику, сприяло тому, що церковнослов'янську мову було зламано, народнорозмовна стихія запанувала в усьому українському письменстві. Тому від середини XVI ст. можна говорити про різностильову українську літературно-писемну мову. І хоча в майбутньому екстралінгвіс-

[119] *Львов А. С.* Очерки по лексике памятников старославянской письменности. – М., 1966. – С. 150–153.

[120] *Дзендзелівський Й. О.* Українсько-західнослов'янські лексичні паралелі. – К., 1969. – С. 77.

тичні чинники завадили остаточній перемозі народнорозмовної мови в конфесійному письменстві, в усіх інших писемних стилях вона панувала[121].

Отже, творці Пересопницького Євангелія залишили нащадкам унікальну рукописну книгу, пам'ятку мови та культури, яка не втратила цінності до сьогодні. Вона є свідченням того, що переклади конфесійних текстів – це невід'ємна частина писемної культури народу. В історії України ця традиція йде від Пересопницького Євангелія. Перекладацька діяльність українських книжників продовжувала, таким чином, кирило-мефодіївські традиції щодо розбудови національної церкви і оцінюється як подвижницька праця українських патріотів, котрі майже за століття до початку національно-визвольної війни 1648–1654 рр. виявили прагнення українського народу до відродження своєї мови і своєї духовної культури.

[121] *Чепіга І. П.* Взаємодія української і церковнослов'янської мов XVI століття (на матеріалах перекладів Євангелія) // ЗНТШ. – 1995. – Т. 229. – С. 286–287.

Л. А. Гнатенко

Письмо Пересопницького Євангелія та графіко-орфографічні особливості пам'ятки

Письмо Пересопницького Євангелія виконане на найвищому рівні писарського мистецтва, в його орнаментованій графіці чітко простежуються традиції волинської книжкової школи.

Згідно із записами в манускрипті, текст Євангелія писав Михайло Василієвич[1], син сяноцького протопопа, а керував роботою, можливо, й здійснив переклад пам'ятки, як зазначено на арк. 482, "*изь языка блъгар'ского на мовоу роускоую*" (староукраїнську літературно-писемну) архімандрит Пересопницького монастиря Григорій[2].

Проведене дослідження письма Пересопницького Євангелія та графіко-орфографічних особливостей пам'ятки, а також кодикологічний та палеографічний аналізи записів показали, що писав пам'ятку, крім Михайла Василієвича, ще один писець, ім'я якого залишилося невідомим. Безпосередньо брав участь у створенні Євангелія і архімандрит Григорій[3].

Пересопницьке Євангеліє написане двома типами письма – уставом та півуставом з елементами скоропису. Текст пам'ятки умовно поділяється на дві частини, оскільки з арк. 155 зв. відбувається зміна в системі письма текстів, писаних уставом, на що першим звернув увагу О. Грузинський[4].

Уставом великим та вишуканим виконано основний текст пам'ятки, а також покажчики читань на полях аркушів. Цей тип письма – так званий новий український устав. Письмо чітке й акуратне, в ньому поєднана давня манера письма з новішою[5], в декорі відчувається південнослов'янський вплив[6].

[1] У статті ономастичні назви подаються за оригіналом.

[2] Див. записи на арк. 123 зв., 198 зв., 335, 442 зв., 481 зв.–482 зв.

[3] Див.: *Гнатенко Л.А.* Хто писав Пересопницьке Євангеліє 1556–1561 рр.? // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство : Міжвід. наук. зб.– К., 2001.– Вип. 3. – С. 447–457.

[4] *Грузинский А.С.* Пересопницкое евангелие как памятник искусства эпохи Возрождения в Южной России в XVI в. // Искусство.– К., 1910.– № 1.– С. 45.

[5] *Житецкий П.* Описание Пересопницкой рукописи XVI в. с приложением текста Евангелия от Луки, выдержек из других евангелистов и 4-х страниц снимков.– К., 1876.– С. 4.

[6] *Чепіга І.П.* Національна святиня // Київ. старовина.– 1992. – № 4.– С. 9.

Над основним текстом пам'ятки, писаним першим типом письма – уставом, працювало два писці: Михайло Василієвич із Сянока та невідомий писець.

Михайло Василієвич почав писати пам'ятку в Дворецькому монастирі князів Жеславських (Заславських) при церкві Святої Трійці 15 серпня 1556 р. Тут він написав першу частину рукопису, від початку до арк. 155 зв. (приблизно до середини Євангелія від Марка). Далі роботу було припинено, а продовжено в Пересопницькому монастирі при церкві Різдва Богородиці, де й завершено 29 серпня 1561 р.[7]

У Пересопницькому монастирі над уставним текстом другої частини пам'ятки працювало вже два писці. З арк. 155 зв. пам'ятку продовжив писати інший писець. Ним виконано тексти на арк. 155 зв.–202 зв., 204–259 зв., 341–399 зв.[8] Михайло Василієвич написав тексти на арк. 260–339 зв., 399 зв.–442 зв., 444–481 зв.

У почерках обох писців літери великі, чітко виписані, широкі букви ритмічно чергуються з вузькими, яскраво виражене контрастне співвідношення між потовщеними головними літерами і дуже тонкими, майже волосяними додатковими штрихами, що надає їм особливого декоративного ефекту. Графічній виразності й естетичній привабливості письма сприяє й те, що знайдено помірний інтервал між рядками відносно висоти літер, а вся площа тексту має форму строго вивіреного прямокутника. Такі високі мистецькі якості письма Пересопницького Євангелія дали право сказати О. Грузинському, що рукопис не має собі рівних серед відомих йому рукописів і палеографічних альбомів: за красою, витонченістю і довершеністю малюнок письма не поступається орнаменту[9].

Чіткі зміни системи письма та почерку відбулися з арк. 155 зв. З цього аркуша змінюється і висота літер – з 6 мм на 7 мм. Це особливо помітно при порівняльному вивченні форм таких букв, як Є, Ж, З, О, Р, С, Ѡ та ін.[10] Характер почерку в другій частині рукопису виділяється більшою стислістю і висотою. Букви писані вільно й розмашисто вгору і вниз. Почерк кутастий, готично-загострений[11].

Повністю змінилася сама система письма внаслідок іншого повороту кисті руки і письмового приладдя. Цього висновку свого часу дійшов О. Грузинський, провівши порівняльне дослідження накреслень букв. Нова система тримання пера, зауважував дослідник, відбилась майже на всіх буквах основ-

---

[7] Інформацію про монастирі див. у статті І. Чепіги "Пересопницьке Євангеліє – унікальна пам'ятка української мови", поданій до цього видання.

[8] Текст на арк. 243 зв.–259 зв., 341–399 зв. виконаний іншим пером та чорнилом трохи інакшого кольору.

[9] *Грузинский А.С.* Пересопницкое евангелие.– С. 44.

[10] Там же.– С. 45–46.

[11] *Грузинский А.С.* Палеографические и критические заметки о Пересопницком евангелии.– Спб., 1912.– С. 7.

ного почерку[12], при цьому він не стверджував, що в другій частині пам'ятки брав участь ще один писець[13].

Хоча почерки другої частини відрізняються від першої, загалом уся пам'ятка виконана в манері волинської школи письма.

У накресленні букв почерків двох писців другої частини Пересопницького Євангелія, як показало дослідження, наявні певні відмінності.

Почерк Михайла Василієвича в другій частині більш вишуканий, ніж почерк другого писця, деякі букви виведені витіювато, характерним є таке написання літер: 1) **Є широка** – двох накреслень: Є широка загострена донизу, нижня частина опущена під рядок, завершується волосинкою з перетинкою; Є широка кругла, писана в рядку. Перша графема вживається тільки на арк. 260–265 зв. у позиції на початку слова. 2) О – двох накреслень: О широка та о вузька. О широка переважно пишеться тоді, коли над нею стоїть діакритичний знак, в інших позиціях – о вузька. 3) Ѡ – з високою середньою частиною. 4) Ѧ – накресленням схожа до юса великого. Таке написання зрідка трапляється і в першій частині пам'ятки, наприклад, арк. 102: *пръсами кръмацим*. 5) З – двох накреслень: З кругла, стоїть в рядку; З загострена, з маленькою гострою голівкою, нижня частина опущена під рядок. Два варіанти використовуються паралельно, тільки на арк. 399 зв.–442 зв. вживається перше накреслення. 6) М – двох накреслень: М з середньою частиною, опущеною під рядок; М художньо виписана в рядку, паралельно з першим накресленням на арк. 260–262 зв., 399 зв.–442 зв. 7) Р – двох накреслень: Р з круглою голівкою, писана вся в рядку; Р з витягнутою голівкою, нижня частина опущена під рядок. Тільки перший варіант написання Р використаний на арк. 260–265 зв., з арк. 266 починає використовуватися другий варіант, а перший поступово майже зникає до арк. 339 зв., на наступних аркушах, писаних Михайлом, використовується перше накреслення, друге наявне лише зрідка. 8) Х – двох накреслень: Х маленька, в рядочку; Х середнього розміру, нижня частина опущена під рядок. Тільки перший варіант використовується на арк. 260–268 зв., 399 зв.–442 зв., з арк. 269 починає вживатися другий варіант накреслення, який домінує аж до арк. 339 зв. 9) Ч – з маленькою голівкою. 10) Щ – з прямою нижньою частиною.

У накресленнях букв Є широкої, Р, У, Ф, Ц, Щ нижні частини закінчуються дуже тонкими, майже волосяними розчерками пера, повернутими праворуч, у другого писця вони переважно відсутні.

Почерк другого писця менш витончений та більш розгонистий, йому притаманні такі написання букв: 1) **Є широка** – двох накреслень: Є широка загострена донизу, нижня частина опущена під рядок; Є широка кругла,

---

[12] Там же.– С. 9.

[13] *Грузинский А.С.* Пересопницкое евангелие.– С. 47; *Грузинский А.С.* Палеографические и критические заметки.– С. 7.

трохи опущена під рядок. Тільки перша графема вжита на арк. 155 зв.–175, іноді зустрічається на цих аркушах і друга графема, але в написаннях, де вже стоїть перша графема. Вживання двох графем спостерігається на арк. 175 –219 зв., 341–399 зв. Тільки друга графема пишеться на арк. 220–259 зв. 2) О – двох накреслень: О широка та о вузька. О широка пишеться, коли над нею стоїть діакритичний знак, в інших позиціях – о вузька. На арк. 155 зв.–175, 204–216 зв. вживається тільки о вузька. 3) ω – з низькою середньою частиною. 4) Ѧ – звичайного накреслення. 5) З – двох накреслень: З кругла, часто нижня частина опущена під рядок; З загострена, з маленькою круглою голівкою, нижня частина опущена під рядок. 6) М – з середньою частиною, опущеною під рядок. 7) Р – з витягнутою голівкою, нижня частина опущена під рядок. 8) Х – середнього розміру, нижня частина опущена під рядок. 9) Ч – з голівкою середніх розмірів. 10) Щ – із загостреною нижньою частиною.

Графіко-орфографічні особливості основного тексту Пересопницького Євангелія, писаного уставом, відбивають узус староукраїнської конфесійної писемності середини XVI ст.[14] і є спільними для обох писців.

У графіці використані такі букви: на позначення голосних звуків – А, Є (широка), є (вузька), І, И, О (широка), о (вузька), ОУ, ȣ, ω, Ъ, Ы, Ь, Ѣ, Ю, ꙗ, Ѫ, Ѧ, Ѵ; на позначення приголосних звуків – Б, В, Г, Д, Ж, Ѕ, З, К, Л, М, Н, П, Р, С, Т, Ф, Х, Ц, Ч, Ш, Щ, Ѯ, Ѱ, Ѳ, Ѵ.

Далі розглянемо узусні особливості основного тексту пам'ятки.

У системі голосних звуків, на відміну від приголосних, використовуються дублетні букви при передачі одного звука.

Звук А позначається буквою А на початку слів, після твердих приголосних, шиплячих та Ц: *авраамь* 21, *радовати* 205 зв., *вѣдали* 226; *почаль* 167 зв., *ωдєр'жати* 363, *оуслыша*^л^ 28 зв.; *ѿца* 43 зв., *випопїица* 53 зв., *ц҃рца* 269.

Буква Ѧ послідовно вживається за давньоукраїнською традицією після

[14] Див. праці: *Москаленко А.А., Терлецька В.М.* Український правопис (Бібліографія, матеріали на допомогу науковій та учбовій роботі).– О., 1971.– С. 57–64; *Чепіга І.П.* Деякі графіко-орфографічні особливості другого південнослов'янського впливу в Пересопницькому євангелії // Пам'ятки писемності східнослов'янськими мовами XI – XVIII ст.– К., 1995.– Вип. 2: Матеріали наукової конференції пам'яті Лідії Петрівни Жуковської.– С. 245–248; *Гнатенко Л.А.* Відбиття другого південнослов'янського впливу в правописному узусі українських пам'яток XVI ст. // Тези доп. наук.-практ. конф. "Писемні пам'ятки східнослов'янськими мовами XI–XVIII ст."– Київ–Слов'янськ, травень 1993.– К. : Слов'янськ, 1993.– С. 77–81; *Гнатенко Л.А.* Графіко-орфографічні особливості староукраїнського узусу в правописі голосних конфесійних рукописних пам'яток останньої чверті XIV – першої чверті XVII ст. // Рукописна та книжкова спадщина України.– К., 1996.– Вип. 3.– С. 39–57; *Гнатенко Л.А.* Староукраїнський правопис останньої чверті XIV – першої чверті XVII ст. у зв'язку з проблемою другого південнослов'янського графіко-орфографічного впливу (Букви на позначення голосних звуків) : Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 1997; *Гнатенко Л.А.* Середньоболгарські орфограми як засіб ідентифікації часу написання староукраїнських конфесійних пам'яток // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського.– К., 2000.– Вип. 3. – С. 266–277.

м'яких приголосних, проте зрідка в цій позиції трапляється і ꙗ: *цр҃ѧ* 21 зв., *помышлѧжщих* 124 зв., *кнѧзю 202 / в'зꙗв'ши 264 зв.*[15]

Йотація звука А позначається буквою ꙗ за давньоукраїнською традицією послідовно на початку слів: ꙗдоша 72, ꙗв'лєнїа 211 зв., ꙗсно 337 зв. Букви ѧ, ꙗ пишуться після голосних, іноді паралельно, проте значно переважають написання з ѧ за південнослов'янською традицією: *матѳєѧ* 3 – *матѳєꙗ* 2, *многыѧ* 26 зв., *стоѧчи* 205, *живыѧ* 375; *боꙗл'сѧ* 65 зв., *боꙗлисѧ* 172, *поꙗв'ши* 431.

У пам'ятці відбилося нове правило, вироблене староукраїнською писемною практикою, – писати ꙗ на початку слів, а ѧ після голосних та приголосних.

У позиції після голосних поширені середньоболгарські написання без йотації через А (вони домінують над ѧ або вживаються паралельно): *бж҃їа хотєнїа* 15 зв., *пїа – пїѧ* 53 зв., *єѵ҃лїа* 2, 167 зв., *знамєнїа* 179 зв., 315 зв., *ѡчищєнїа* 336 зв.

Наявне в пам'ятці як правописна норма і південнослов'янське правило вживання -АА в займенниках, прикметниках, дієсловах у середині та в кінці слів, хоча для староукраїнської писемності ці форми були книжними: *в'сѧ болѧщаа* 29 зв., *богатѧщаа* 209, *мир'наа* 339.

Іноді в Євангелії наявне написання ІА на місці ꙗ, яке здебільшого фіксується в словах неслов'янського походження: *дїаконы* 126, *дїавола* 221 зв., *исаїа* 466.

Звук Е після приголосних передається за традицією через є вузьку: *рєчєн'ноє* 63, *пєр'выи* 176, *цєсарєви* 430 зв.

Йотація звука Е позначається через Є широку на початку слів та після голосних, що є свідченням використання середньоболгарської орфограми, часом у цих позиціях пишеться і є вузька: *єдинь* 159 зв., *єлисавєть* 206 зв., *єѵ҃листѣ* 339; *мєн'шєє* 63, *блг҃овѣщєнїє* 208, *ѿпоущєнїє* 218 / *єго* 206 зв., *вєсєлїє* 205 зв.

Середньопередній звук И передається буквами Ы та И після приголосних (переважно між приголосними та в кінці слів), які було прийнято за давньоукраїнською традицією писати за етимологією, хоча трапляються написання і проти етимології, переважно після глухих та шиплячих: *соуд'ный* 54, *смирєныѧ* 209, *чистыми* 414 зв.; *ап҃лми* 337 зв., *зєм'ли* 337, *мир'наа* 339.

Після глухих Г, К, Х переважно пишеться буква Ы: *грєхы* 129 зв., *оучн҃икы* 233 зв., *ворогы* 312 зв. Написання проти етимології букви И на місці Ы також засвідчуються в пам'ятці: *правєд'ники* 46, *загиноуть* 231 зв., *дол'ж'ники* 244.

Буква И після шиплячих та Ц наявна постійно, коли за нею йде приголосна або в кінці рядка: *ѿ лживых* 16, *кричачи* 226, *написавших* 18 зв.,

[15] Далі, при ілюстраціях, кінець рядків позначається похилою рискою, а написання з відхиленням від узусу подаються через тире.

молащих'са 205, *оученици* 30, *слоужеб'ници* 254 зв. Зрідка наявні не етимологічні написання букви Ы на місці И після шиплячих і одиничнo після Ц, які в староукраїнських конфесійних пам'ятках стали вживатися з кінця XV ст.: *жыт'ницоу* 62 зв., *продающы*ᴹ 105 зв., *м҃цы*ᴵ *шєсть* 224 зв., *лєжєчый* 435 зв.

Після приголосних у кінці рядків за давньоукраїнським правописом пишеться Ї (ї) (в давніх пам'ятках її використовували, якщо не вистачало місця в кінці рядка для букви И): *рєкоучї/* 116 зв., *прї/вазаноє* 170, *прї/йти* 365 зв.

Іноді можна зустріти букву Ї перед голосними та Й, не закріплену в цих позиціях у правописі пам'ятки, вжиту за середньоболгарською орфографією: *бж҃їихь* 28, *иньшїй* 86, *ар'хиєрєй – ар'хїєрєωва* 190.

Буква V наявна в пам'ятці спорадично: *в' чрєвѣ кvтовѣ* 58 зв., *сvмиωнь* 214 зв., *мωѵсїй* 312, *лѵ҃р'* 469 зв. У ранніх давньоукраїнських пам'ятках вона зрідка використовувалася для передачі звука і, а з XIV ст. почала вживатися на позначення середньопереднього звука И в іншомовних словах, переважно грецьких.

Звук і передається буквами Ї (і) та И: буква Ї (і) вживається, як і в давньоукраїнських пам'ятках, на початку власних назв іншомовного походження (в словах грецького походження грецьке ει передавалося через Ї[16]), в інших випадках писалася буква И: *ї҃с* 82 зв., *їωр'даньской* 218, *їюдєйскыхь* 229; *избавлєнїє* 88 зв., *идє*ᵀ 205 зв., *изыаснила* 338.

Буква Ї (і) пишеться перед голосними та Й послідовно за правописною нормою середньоболгарських текстів, ця норма в XVI ст. була закріплена узусом: *бл҃говолєнїє* 54 зв., *з'намєнїа* 156 зв., *въплощєнїи* 337; хоча зрідка можна зустріти і И, напр.: *м'ноѕии* 205 зв.

Буква Ѣ вживається після приголосних майже послідовно на місці етимологічного Ѣ у наголошених складах: *хотѣль* 210, *оувѣрив'ши* 246 зв., *кнаѕѣ* 325 зв.

Йотація звука і передається буквою И з діакритичним знаком. На початку слів послідовно наявна буква И зі спіритусом: *ӥм'* 18, *ӥхь* 155 зв., *ӥмь* 206 зв. На початку слів та після голосних у середині слів над И пишеться спіритус із варією: *ты*ˣ *которыи ӥлї* 67, который *боудоу*ᵀ 180 зв.–181, *заповѣди мои* 413. Такі написання послідовно використовуються саме в другій частині пам'ятки. А коли буква И стоїть у кінці слів, над нею ставиться варія: *боудоуть пръвїи послѣднїи, а послѣднїи пєр'вїи* 167 зв.

Звук О передається за давньоукраїнською традицією: букви Ѡ або О широка вживаються на початку слів та складів, а о вузька – після приголос-

---

[16] *Огієнко І.* Новочасний церковнослов'янський правопис: Історичний нарис з палеографії та палеотипії (З семінару церковнослов'янської мови Православного Богословського Відділу Варшавського університету).– Варшава, 1926.– С. 11.

них. На початку слів у першій частині пам'ятки пишеться буква О широка, але часто зустрічається і Ѡ: *одѣанїа* 102, *очицонь – за ѡчище^{н}є* 132 зв.; у другій частині пам'ятки використовується виключно буква Ѡ: *ѡкоупоуючи* 159, *ѡставлєна* 298 зв., *ѡб'новлє^{н}ꙗ* 479 зв.

Після голосних пишеться буква Ѡ (у першій частині пам'ятки спорадично вживана і О широка: *ал'ѳєовь* 48 зв., *ан'дрєовь* 131 зв.), особливо в словах грецького походження або запозичених за грецьким посередництвом: *оу виѳлеѡмѣ* 25, *фарисєѡвє* 297, *лєѡнь* 381.

Особливістю правопису пам'ятки, яку з часом спостерігаємо і в стародруках останньої чверті XVI ст., є послідовне використання букви О широкої (як і Є широкої) після приголосних, коли над нею стоїть у середині слів оксія та в кінці слів – варія (в односкладових словах пишеться кендема: *оубо* 17 зв., *по, до* 194), в інших позиціях – о вузька: *в корот'кости* 17 зв., *многоє* 25, *которого* 357 зв. Іноді трапляються написання з Ѡ, напр.: *рѡствоу* 207, *тѡг'ды* 208.

Перед виносними буквами вживаються Ѡ та О широка: *пр^{о}ркѡ^{м}* 25, *потѡ^{м}* 152, *фарисєѡ^{м}* 376; *иро^{д}* 25 зв., *до^{м}* 301 зв., *ѿ соубо^{т}* 476 зв.

Написання з Ѡ наявне в лігатурі Ѿ у словах, які починаються з префікса ОТ-, і в прийменнику ОТ (трапляються і написання через ѠТ): *ѿдай* 34, *ѿиш'лї* 175, *ѿповидѣли* 427 зв., *ѿ людій* 91 зв.

При збігові двох О спостерігається тенденція до вживання різних букв – О та Ѡ: *о ѡкаанїи* 14 зв., *ѡ окаанїи* 200, *ѡ ослꙗти* 335.

У правопису пам'ятки використовується і буква О "очна", яка має різні графемні вираження. Здавна в давньоукраїнських писемних пам'ятках наявна О "очна" з крапкою всередині. Така графема використовується в рукописах протягом вживання уставу та півуставу. Особливо часто пишеться О "очна" в слові око. У досліджуваній пам'ятці вона вживається з однією крапкою всередині (в слові *око* в формах однини): *ѳко* 32 зв., *ѳкомь* 127, вь *ѳкоу* 237 зв., *въ ѳцѣ твѳємь* 38 зв.; та з двома крапками всередині (в формах двоїни лексеми *око*): *обѣ ѳцѣ* 79 зв., *ѳчи* 113, *ѳчима* 234 зв. Коли мова йде про два предмети, вживаються дві букви О широкі, в які вписано по одній крапці. Такі написання більш поширені в другій частині пам'ятки: *ѳѳчи* 187 зв., *ѳѳчей* 47 зв., *ѳѳчима* 405.

У пам'ятці використовуються Ъ, Ь для позначення звуків О, Є з сильних редукованих, що є відбиттям другого південнослов'янського графіко-орфографічного впливу. Написання Ъ на місці О засвідчуються в префіксах та в середині слів: *съшествїє* 5 зв., *въплощенїи* 337, *дивъвалисꙗ* 144, *въз'дъх'ноувьши* 156 зв.; Ь на місці Є фіксується в середині слів: *чл҃чьскыи* 45, *сщ҃енничьскомоу* 205, *пр^{оо}рчьскыꙗ* 271 зв.

Під дією другого південнослов'янського графіко-орфографічного впливу в правописі староукраїнських конфесійних пам'яток з XV ст. поширю-

ються написання **РЪ, ЛЪ, РЬ, ЛЬ** на місці давньоукраїнських **ЪР, ЪЛ, ЬР, ЬЛ**, які в пам'ятках XIII – XIV ст. послідовно передавалися через **ОР, ОЛ, ЕР, ЕЛ**.

У Пересопницькому Євангелії **ОР, ОЛ** передаються через **РЪ, ЛЪ, ЕР** – через **РЪ**, передача **ЕЛ** через **ЛЬ** не зафіксована: *вытръгоуючи* 62 зв., *търговцомь* 172, *тръжищеˣ* 312; *блъше* 39, *стлъпь* 174, *влъны* 366; *на връхоу* 31, *тръпѣти* 158, *ѡдръжаль* 336 зв.

Звук **У** передається через диграф **ОУ** на початку слів, після голосних та твердих приголосних: *оусты* 15 зв., *оучител'ми* 216 зв., *оуздоровиль* 405; *іоудоу* 21, *іоудейского* 204 зв., *наоукы* 336; *доушоу* 51, *братоу* 237 зв., *каж'домоу* 432.

Буква **ȣ** пишеться переважно в кінці рядків і має давнє накреслення: *въ іамȣ* 69 зв., *слоугȣ* 290, *бȣдоучи* 371 зв.

Йотований **У** за давньоукраїнською традицією передається буквою **Ю** на початку слів, після голосних та м'яких приголосних: *юнѻша* 84, *юнѻшоу* 196 зв., *южь* 206 зв.; *цѣломѫдрїю* 16 зв., *ѿповѣдаючи* 206, *наполнєноую* 422 зв.; *о глющиˣ* 14, *оучителю* 256 зв., *мов'лю* 420 зв.

При передачі звука **У** та його йотації в пам'ятці фіксується буква **Ж**, що є виявом другого південнослов'янського впливу. Вона поширена лише в першій частині пам'ятки і передає звук **У** між приголосними та в кінці слів, **У** йотований – після голосних, проте традиційні написання значно переважають: *гѻлѫби* 16 зв., *въспоманѫли* 18, *женѫ* 33 зв.; *ѡбѣщаваѫще* 16 зв., *братїѫ* 21, *тобоѫ* 53; у другій частині пам'ятки вона трапляється зрідка.

Зникнення букви **Ж** у другій частині пам'ятки першим відзначив П. Житецький, вивчаючи систему графіки[17]. На це звертає увагу і сучасний дослідник пам'ятки І. Чепіга[18].

Вилучення з правопису пам'ятки букви **Ж** є виявленням розуміння староукраїнськими книжниками штучності використання цієї букви, яка не має фонетичного значення.

Звук **йот**, який займає проміжне становище між голосними та приголосними, передається буквою **Й** (тобто **И** з діакритичним знаком).

Буква **Й** вживається в давньоукраїнській орфографії ще з кінця XIII ст., вона не мала такого накреслення, як сучасна. Писарі використовували букву **И**, а для того, щоб показати, що вона позначає **йот**, над нею ставили спіритус із варією (῝), причому спіритус міг бути різної конфігурації (῾, ᾿, ˘ і т.д.), приблизно з XVI ст. над **И** пишеться переважно тільки спіритус, який ми вживаємо й тепер.

У Пересопницькому Євангелії **йот** чітко передається переважно в середині слів, менше в кінці, через букву **И** зі спіритусом, писаним зліва направо з хвостиком угору, схожий на сучасне накреслення: *истин'нѣйшиˣ* 18 зв.,

[17] *Житецкий П.* Указ. соч. – С. 24.

[18] *Чепіга І.П.* Пересопницьке євангеліє як джерело вивчення історичної фонетики української мови // Проблеми сучасної ареалогії.– К., 1994.– С. 82.

покайтє^{с} 130 зв., *который* 386; *нєхай* 88 зв. – *нєхай* 88. Таке написання спіритуса переважно характерне тільки на позначення йота. Проте така форма спіритуса використана в першій третині першої частини пам'ятки і над **Ж** та **ОУ** (арк. 15 зв.–23 зв.) при передачі звука **У** йотованого, а також, як виняток, і над іншими буквами.

На початку слів над **И** ставиться спіритус із хвостиком донизу, а в кінці слів над **И** стоїть варія, як і при передачі через цю букву і в цих же позиціях інших звуків (напр., звука і та його йотації), що було пов'язане із узусним уживанням діакритичних знаків: *идєшь* 27, *ишли* 66 зв., *ити* 353; *їѡан'нь бгословнѣйшій 17* зв., *ан'дрєй рєкоучи* 179 зв., *стыхь страстєй* 424 зв.

У кінці рядків, зрідка в кінці слів, буква **Й** виноситься над рядок. Вона подається майже паралельно двома накресленнями – **И**, лежачою на боці, або двома скісними рисками: *на*^{И}*/дє*на 22 зв., божї``/ 28, казаль моvси`` 165, слѣпы``/ 169 зв., црь жидов'скы^{И}/ 428.

У передачі приголосних дублетність букв не поширена.

В орфографії пам'ятки відбито передачу специфічної риси української мови – вимови фрикативного та проривного Г. У правопису приголосних Євангелія послідовно через букву **Г** передається фрикативний звук **Г** [h]: *голоуба* 130, *жад'ного* 210, *розогнаныи* 399. Передача проривного звука **Г** [g] в іншомовних словах сполученням **КГ** у пам'ятці зафіксована тільки в одному випадку в глосі: *на дикоую фикгоу* 303 зв.

Інтерес становлять писання Пересопницького Євангелія, в яких знайшов відбиття другий південнослов'янський графіко-орфографічний вплив, а також традиційні написання, підтримувані або відновлені цим впливом.

Сполучення **ЖД** поширене на місці **Ж**: *такождє* 16 зв., *пръворож'дєн'наго* 212 зв., *оутвръждаючи* 321, *рождєнїи* 337 зв. Часто те саме слово має подвійне написання: *порождєнїа ıацорʼчина* 26 зв. – *порожєнїє ıацоричєє* 100, *рожєство* 22 зв. – *рождєства* 65 зв.

Вживання **ГГ** на позначення **НГ** використовуються постійно: *аггль* 23, *агглѡвє* 176 зв., *агглы* 436. Давньоукраїнське написання сполучення **НГ** засвідчене тільки один раз, як показав комп'ютерний аналіз графіки пам'ятки: *англѡ*^{м} 263.

Епентетичний **Л** послідовно вживаний після губних перед давніми голосними переднього ряду: *расслаблєн'наго* 4 зв., *покорьмлєна* 254 зв., *застоуплєна* 229 зв. Але: *любации*^{х} 34 зв., 97 зв., *любать* 236, 312. Такі написання почали відновлюватися в староукраїнській писемності під дією другого південнослов'янського графіко-орфографічного впливу.

У Євангелії використані грецькі букви за правилами, виробленими староукраїнською орфографією під впливом південнослов'янської.

Буква **V** (іжиця) передає два звуки – приголосний **В** та голосний **і**. Вона вживається в іншомовних словах, переважно грецьких: *єvглистѡ*^{м} 2, *єvглиста* 209, *єvрєи* 342 зв.

Букви **Ф** і **θ** передають звук **Ф**. Поширенішим є вживання букви **Ф**, проте часто наявні й написання з **θ**: *їωсафат'* 21 зв., *филипа* 234, *фарисеистѣ* 14 – *θарисєорвє* 136 зв. У давніх пам'ятках (XI – XIII ст.) вони були закріплені за конкретною групою іншомовних слів, переважно грецьких, у залежності від того, з яким звуком (φ або θ) ці слова вимовлялися в мові-джерелі, але з часом така практика була втрачена.

Буква **ѯ** (ксі) в значенні **КС** вживається в іншомовних, переважно грецьких, словах: *до алеѯаньдрыи* 126, *въ алеѯан'дрїи* 446, *алеѯан'дрїйского* 452 зв.

Буква **Ѕ** стала знову використовуватися тільки під південнослов'янським впливом (у середньоболгарських текстах букви **Ѕ** і **ȥ** вживалися на позначення звука **ДЗ** або рідко **З**). У Пересопницькому Євангелії, як і в староукраїнських пам'ятках, наявна функціональна ідентичність літер **З** і **Ѕ** на позначення звука **З**: *пѣнєѕь* 32 зв., *ѕвѣз'ды* 181 зв., *скрорѕѣ* 229 зв.; *на дорозѣ* 87, *розоумѣтє* 247 зв., *помазовала* 400.

Буква **Ѱ** (псі) позначає звукосполучення **ПС** виняткова в іншомовних словах, переважно грецьких. Такі написання зафіксовані тільки в Євангелії від Луки, з паралельним вживанням **ПС**: *въ ѱаломьстѣи* 312 зв. – *в' псал'мѣхь* 334.

Написання **Щ (Щ)** на місці **Ч** були характерними тільки для окремих груп слів давньоукраїнської мови, які за традицією перейшли до староукраїнських пам'яток. У Пересопницькому Євангелії написання **Щ** замість **Ч** (із праслов'янських ***tj**, ***kt** перед голосним переднього ряду), підтримувані південнослов'янським впливом, спостерігаються, напр., в іменниках із ***kt**: *дъщєрїи* 209 зв., *дъщєрѧ* 215 зв. – *дорч'ка* 338 зв.

Букви **Ъ** і **Ь** як буквені знаки (вони втратили своє звукове значення ще в XI ст.) послідовно вживаються в Євангелії. У пам'ятці за середньоболгарською орфографією **Ъ** пишеться на місці звучного голосного в прийменнику та префіксі, **Ь** – у кінці слова; за давньоукраїнською орфографічною традицією поміж двома приголосними ставиться **Ь**: *въ* 179 зв., 205, *нє сънизитисѧ* 3, *въстав'ши* 132; *дрт'кноульсѧ* 76, *спочатькоу* 204 зв., *радовальсѧ* 383 зв.; *мровиль* 76, *арьхиєрєи* 217 зв., *соуть* 433. Проте в пам'ятці на місці **Ъ**, **Ь** при сполученні приголосних у будь-якій позиції в слові, крім кінця слова, перевага надається вживанню паєрка: *в'сє* 167, *ωрєчен'ными* 285, *взапамѧтал'* 337.

У Пересопницькому Євангелії використаний орфографічний прийом скорочення слів, який передається такими засобами: титлами, скороченням слів через пропуск голосних букв, простим скороченням слів із винесенням букви над рядок та лігатурами.

Титли в пам'ятці вживані різних форм. Титла, яка має форму горизонтальної лінії, перекресленої посередині і загнутої з двох боків, ставиться над буквами-цифрами та над священними словами, скороченими через пропуск голосних букв: *ї҃с* 41, *б҃жїю* 175 зв., *ст҃гр* 447 зв. Вона традиційно стоїть і над такими словами, як: *д҃ни* 155 зв., *ч҃лчє* 323, *н҃нѣ* 410.

Титли-букви використовуються при частковому скороченні слів, коли буква виноситься над рядок і зверху покривається титлою, яка має форму дуги. У Пересопницькому Євангелії традиційно використані слово-титла ^{с}, он-титла ^{о}, глагол-титла ^{г}: *цр*^{с}*тво* 297, *тр*^{о}*ца* 5 зв., *жидовьско*^{г}/ 329. Виносяться з покриттям й інші букви, що є вже більш пізнім узусним утворенням (крім букв, які було прийнято не покривати титлою): *гла*^{в} 3 зв., *про*^{к} 448, *проповєда*^{л} 129 зв., *ко*^{н} 130, *конє*^{ц} 228, *на вє*^{ч}*р'ни* 3 зв., *ма*^{б} 124 та ін.

Послідовно використовується орфографічне правило для вживання добро-титли ^{д}. Ця буква-титла поширилася під впливом сербських пам'яток, а не за грецьким зразком. Вона була введена до сербської орфографії Костянтином Костенецьким без покриття. У правопису Пересопницького Євангелія буква Д використовується зі збільшеною перекладинкою і квадратною голівкою в двох видах скорочень: 1) коли слово скорочується опущенням голосних літер, уживається добро-титла, тобто, як свого часу з цього приводу зауважував І. Огієнко[19], буква Д вживається не як виносна: *срци* 32 зв., *дв҃ь* 232 зв., *празникомь влчни*^{м} 444; 2) коли слово скорочується тільки за допомогою винесення букви Д, яка ставиться над попередньою буквою: *виногра*^{д} 174, *напєре*^{д} 312 зв., *боу*^{д}*тє* 421.

За староукраїнською писемною практикою в досліджуваній пам'ятці титлою також не покриваються букви Ж, З, М, Р, Т, Х: *ро*^{ж} *хвымь* 21, *оу*^{з}*дрѣли* 143 зв., *прїатєлє*^{м} 430 зв., *де*^{р}*жати* 416 зв., *постанови*^{т} 104 зв., *моуд'ры*^{х} 105. Надрядкові Ж, Т, Х пишуться без ніжок, а З, М, Р мають скорописне накреслення (Р – лежить на боці) і переважно вживаються в кінці рядків, речень, зачал, за винятком першої частини пам'ятки, в якій вони пишуться і в середині слів.

Поширене в Євангелії і винесення двох приголосних, в яких другою є буква Т, яка накресленням схожа до арабської цифри 7 і слугує титлоподібним покриттям для попередньої приголосної: *да*^{ст} 16, *соу*^{бт}*ѣ* 155 зв., *па*^{кт} 155 зв., *ѡ*^{пт} 468 зв.

Виносяться також і деякі голосні букви: в середині рядків, це – буква О або дві ОО з покриттям титлою – *тр*^{о}*ца* 5 зв., *пр*^{о}*рkомь* 117 і *пр*^{оо}*ркомь* 211, *пр*^{о}*рчици* 198 зв. і *пр*^{оо}*рци* 63 зв., *пр*^{о}*ркь* 343; у кінці рядків, під впливом сербської орфографії, виноситься Ѣ, але без покриття – *сп*^{с}*тл*^{ѣ}/ 20 зв., *сп*^{ѣ}*/ш'но* 303 зв., *мн*^{ѣ}/ 385, 403. Виноситься і буква И при передачі йота, переважно в кінці рядків, менше в кінці слів, без покриття титлою: *в' та*^{и}*нѣ* 35, *на*^{и}*/пръшаа* 177 зв., *вєлїкы*^{и} *патокь* 433.

Виносяться над рядок і склади – в окремих випадках у середині слів і часто в кінці рядків: *спло*^{ди}*ль* 21, *оупо*^{до}*/бимо* 281 зв., *стар'ши*^{ми} 122 зв., *оуби*^{ти}/ 148, *єдино*^{мꙋ} 105 зв. Титлою покриваються тільки склади з приголосною, яку було прийнято писати з покриттям.

---

[19] *Огієнко І.* Новочасний церковнослов'янський правопис.– С. 10.

Поширеним способом скорочення є лігатури.

Лігатури Ѿ (Ѡ+Т), Щ (Ш+Т) використовуються: Ѿ – у прийменниках і префіксах, а також на початку слів – *ѿ* 55 зв., *ѿповѣдѣли* 155 зв., *ѿц҃ь* 34 зв.; Щ – *ѡтрочище*ˣ 13, *єще* 157, *соборища* 273 зв. Лігатура ȣ (О+У) переважно наявна в кінці рядків: *мирȣ/* 31, *ємȣ/* 385, *свѣтȣ/* 426 зв., трапляється і написання лігатури з Ѡ замість О (Ѡ + У), переважно в Євангелії від Йоана – *ѡ҄/мр҃ли* 395, *ємѡ҄/* 400.

Коли виносяться приголосні, які стоять після голосного А перед У, то в цих випадках із двох голосних утворюється лігатура, навіть коли голосні належать до різних слів, – переважно У пишеться тільки з верхньою частиною, такого ж накреслення, як і V. Такі лігатури найчастіше використані в покажчиках читань та в Місяцеслові: АУ – *в гла*ᵂ*у* 52, *ча*ᶜ*у* 135, *на у*ᵀ*р'* 5, *на v*ᵀ*р'ні* 445. Поширені в цих текстах і лігатури ЛУ та ЛV: *в лу*ᶜ 13, *лу*ᴷ 335 зв., *ѿ лv*ᴷ 445; *на лv*ᵀ*р* 5, *на лv*ᵀ*р'* 446 зв., *на лv*ᵀ 469.

Зустрічаються й інші лігатури, напр.: Ꙟ (ТВ) – *ѡтво/рив'ши* 24 зв.; Ти (ТИ) – *допоуст*ͥ*л* 27.

У діакритичній системі Пересопницького Євангелія, крім розглянутих вище вживань паєрка та титл, використовуються знаки придиху (спіритуси), словесного наголосу (варія, оксія, камора) та кількості (кендема)[20].

Знаки придиху, які звичио називаються спіритусами, – псіла (' – тонкий придих) та дасія (' – густий придих).

Псіла ставиться над голосними на початку слів та складів, а також над сполучниками і прийменниками: *а̓ и̓ 1*94 зв., *ѡ̓ни* 54 зв., *свои̓мь* 38 зв., *лариѡ̓на* 450. У цих позиціях вона також позначає йотацію голосних звуків: *ꙗ̓* 179 зв., *є̓го* 63, *ꙗ̓мы маю̓ть* 259 зв., *дроугоє̓* 387. Псіла пишеться і при передачі звука і над буквою І тільки на початку слів, в інших позиціях у слові вживаються подвійна оксія чи кендема (див. далі): *ї̓ѡсифови* 22 зв., *о ї̓он'нѣ* 124, *ї̓рода* 204 зв.

Дасією (з хвостиком, піднятим догори) передається переважно тільки йот: *наймєн'шимь* 31 зв., *прийдоу* 179 зв., *сп҃ь ч҃лкый* 404. Лише в першій частині пам'ятки дасія пишеться при позначенні звука У йотованого над Ж у позиції в середині слова: *бѣсноуӂщи*ᴹ*сѧ* 13, *бесѣдоуӂщоу* 15 зв., *замѣтаӂщихь* 29, та над ОУ на арк. 15 зв.–23 зв.: *ї̈оўдеи* 18, *ї̈оўдоу* 21, *ї̈оўдеискыи* 23 зв.

У пам'ятці послідовно наявні діакритичні знаки словесного наголосу та кількості, які вжиті штучно під впливом середньоболгарської орфографії

---

[20] Діакритична система пам'ятки була частково представлена І. Чепігою на науковій конференції 1995 р. (*Чепіга І.П.* Деякі графіко-орфографічні особливості.– С. 246–248), а також в роботі М. Кея, безпосередньо в передачі *йота* та *І йотованого* (*Kay Matthew*. New wine in old bottles: A non-Traditional Liturgical Language in Traditional Orthography // Die Welt der Slaven.– 1997.– [Bd.] 42.– S. 291–305).

(саме рукописи Євфиміївської редакції характеризуються строгим вживанням чотирьох надрядкових знаків: ´ , ` , ¨ , ˆ). Вони не позначають в пам'ятці фактичних наголосів[21]. На це звернув увагу ще І. Огієнко, аналізуючи роботу П. Житецького про Пересопницьке Євангеліє, в якій Житецький вважав, що проставлення наголосів у пам'ятці болгарське[22]. Проте, зауважував І. Огієнко, тут треба говорити не про наголос, а лише про зазначки[23].

Оксія ставиться на голосному першого складу, а варія на кінцевому голосному: *пóгоубитѝ* 51, *зáкричав'шѝ* 192, на *мѣ́с'цѝ* 365. Іноді оксія ставиться над голосним у кінці слова, коли наступне за ним односкладове слово закінчується голосною, напр., *се́ бо̂* 452 зв.

Камора ставиться переважно над односкладовими словами з наголошеним О, а також часто над А, Ж, Ѧ: *оубо̂* 16 зв., *бо̂* 28 зв., *што̂* 133 зв., *кто̂* 247; *да̂* 6 зв., *нж̂* 15 зв., *тѧ̂* 28, *мѧ̂* 368. Постійно вжита камора в новому односкладовому слові *мнѣ̂* 24, 233. В інших позиціях вона більш поширена в першій третині першої частини пам'ятки: *раждає^т сѧ̂* 24, *ѡтрочѧ̂* 25 зв., *соудоу̂* 32.

Кендема послідовно вживається над Ы в односкладових словах і часто в кінці слів: *бы̏* 19, *мы̏* 46, *вы̏* 376; съблаз'ны̏ 79, *валы̏* 186, *тогды̏* 397. Іноді в односкладових словах вона наявна над Ѧ: *тѧ̏*, 33, *длѧ̏* 41 зв. Кендема пишеться над клітиками *бѣ, се*: бѣ̏ 15 зв., *се̏* 23 та в нових односкладових словах (і похідних) *два, три, зло* та ін.: *два̏* 17, *двѣ̏* 5, *три̏* 7 зв., *три̏ста* 400 зв., *зло̏* 33 зв., *зло̏дѣємь* 400 зв., а також над "звучним" Ъ: *тъ̏й* 17 зв., 125 зв., *съ̏й* 19.

Кендема також ставиться над буквою V: *мов̏си* 15 зв., *до єгѷп'тоу* 24 зв., *єѷреи* 342 зв. Вона пишеться і над буквою І в середині слів перед голосними та в кінці рядків у другій частині пам'ятки – спорадично до тексту Євангелія від Луки, а далі до кінця пам'ятки вже послідовно.

Знак ісо (поєднання спіритуса з оксією) послідовно використаний тільки над заголовними голосними буквами на початку сумаріїв та зачал: *Йноую* 62, *Й сталосѧ* 306, *й іс* 376 зв. Він також вживається в слові *очі*, при подвоєнні ОО: *őочи* 404 зв., *őочима* 405.

У Пересопницькому Євангелії виявлено передачу графічними засобами української вимови йотації звука і – поєднанням над буквою И двох діакритичних знаків – спіритуса з варією: *той рѣчї* 82 зв., *ѡни йли* 156, *роуки свой* 260.

У правопису двох писців є й відхилення від узусу. Простежимо ці відмінності у використанні графіко-орфографічних узусних та окремих правописних рис кожним із писців, ураховуючи й умовний поділ пам'ятки на дві частини, межею яких є арк. 155 зв.

При передачі звука А після шиплячих Михайло Василієвич лише в першій частині пам'ятки широко вживає букву Ѧ: *при^т чѧ* 14 зв., *ѡтрочѧ* –

---

[21] *Чепіга І.П.* Пересопницьке євангеліє.– С. 83.

[22] *Житецкий П.* Указ. соч. – С. 5.

[23] *Огієнко І.* Українська літературна мова XVI ст. і український Крехівський апостол 1560-х рр.: Літературно-лінгвістична монографія.– Варшава, 1930.– С. 223.

ѡтрочатє 25 зв., *вашѧ* 83, *троучѧли* 115. Тут відбита південнослов'янська орфограма, яку українські пам'ятки знають з XV ст. З цим впливом, можливо, пов'язуються і написання букви Ѧ після Ц: *се*^{д}*мицѧ* 3, *нємоцѧми* 29 зв., *двадцѧ*^{т}*ма* 286 зв. Її вживання можна було б пояснити впливом живомовної м'якості Ц, проте в текстах другої частини пам'ятки, писаних Михайлом Василієвичем та другим писцем, вона не поширена. Не притаманні другому писцю і написання з Ѧ після шиплячих.

У передачі йотованого звука Е на початку слів та після голосних спостерігається цікава особливість, пов'язана безпосередньо з графікою писців та їхнім свідомим уживанням графемних варіантів букви в орфографічних позиціях. Так, Михайло Василієвич у першій частині пам'ятки вживає в обох позиціях Є широку круглої форми і пише її в рядку. У другій частині він вживає Є широку двох накреслень: Є широку круглої форми, яка стоїть у рядку, та Є широку, загострену донизу, нижня частина графеми опущена під рядок, завершується волосинкою з перетинкою. У вживанні цих двох графем спостерігається така особливість: Є загострена пишеться на початку слів, а після голосних – Є кругла на арк. 260–265 зв.; Є кругла пишеться як на початку слів, так і після голосних на арк. 266–339 зв., 399 зв.–442 зв., 444–481 зв. Другий писець також використовує дві графеми: тільки Є загострена пишеться на початку слів та після голосних на арк. 155 зв.–175; Є загострена пишеться на початку слів, а Є кругла після голосних на арк. 175 зв.–219 зв., 341–399 зв.; тільки Є кругла пишеться на початку слів та після голосних на арк. 220–259 зв.

При передачі звука О буквою О широкою Михайло Василієвич у першій частині пам'ятки використовує дві графеми: О велику круглу, посередині з перетинками – на початку слів (тільки в цій частині: *Околич'ны*^{х} 150), після голосних та перед виносними буквами; О невелику витягнуту – після приголосних, у середині та в кінці слів, коли над нею стоїть оксія чи варія. У другій частині пам'ятки друга графема не вживається писцями, її місце зайняла перша графема, оскільки вона втратила своє становище на початку слів та після голосних, залишившись тільки в почерку Михайла Василієвича перед виносними буквами. Виняток становить графіка другого писця на арк. 155 зв.–175, 204–216 зв., на яких пишеться тільки о вузька.

Перед виносними буквами, переважно в орфографії Михайла Василієвича, в першій частині пам'ятки вживається буква Ѡ, хоча трапляється і О широка: *пере*^{д} *свѣтѡ*^{м} 132, *пр*ї*ахО*^{м} – *пр*ї*ахѡ*^{м} 17, *ирО*^{д} 25 зв.; у другій частині пам'ятки писцем перевага надається використанню О широкої: ї*єрар'хО*^{м} 478 зв. Другий писець рукопису переважно використовує в цій позиції букву Ѡ: *нарѡ*^{д} 155 зв., *ѡ*^{н} 377 зв.

Вживання за давньою традицією сполучення ѠТ поряд із Ѿ більш поширені в правопису Михайла Василієвича в першій частині пам'ятки до

арк. 78 зв., але зрідка зустрічаються і далі в написаннях обох писців: *ѡтрочатє* 25 зв., *ѡтроча* 162 зв., *ѡтворєныи* 346.

У графіці другого писця поряд з О "очною" зустрічається і О подвійна. Ця графема складена з двох половинок букви О широкої (накресленням схожа до Ѡ), всередині ставиться одна чи дві крапки залежно від того, скільки предметів вона позначає. Вона вжита переважно тільки на арк. 155 зв.–175, при написанні слова око і похідних: *ꙮкомь, ꙮкѻ* 164, а також у формах двоїни цього іменника: *двѣ ꙮцѣ* 164, *ꙮчи* 157 зв., *ꙮчима* 175.

У передачі звука У та його йотації цікавим є вживання букви Ѫ.

Проведений комп'ютерний аналіз графемного складу пам'ятки показав, що букву Ѫ широко використовує писець Михайло Василієвич у першій частині пам'ятки тільки на арк. 2–64 зв., наступний приклад наявний лише на арк. 102: *кръмѫщи*[м], а далі, до арк. 155 зв., ця графема зустрічається спорадично: *пѻсылаѫ* 129. У другій частині пам'ятки буква Ѫ трапилася в графіці обох писців лише близько 30-ти разів: *сѫ*[б] 158 зв., 225 зв., 231, 233 зв., 240 зв., *всєѫ дш҃єѫ твоєѫ, всєѫ кр*[ѣп]*стїѫ твѻєѫ* 177 зв., *нѫ* 274, 445 зв., 453, 475, сѫ 287, *ст҃ѫа, вєликѫа* 341, *бл҃гѻвѣствѫщє, исцѣлаѫщє* 465 . Ці одиничні вживання букви Ѫ у другій частині пам'ятки можна кваліфікувати тільки як вплив болгарського протографа. Про це свідчать не тільки написання Ѫ на місці ОУ, Ю, а також і середньоболгарська орфограма – при збігові двох великих юсів (ѪѪ) другий юс великий замінювати юсом малим (ѪѦ): *ст҃ѫа, вєликѫа* 341, *въ гѻр'нѫа* 472 зв. (три випадки трапилися і в першій частині пам'ятки: *в ст҃ѫа* 3, *въ ст҃ѫа и вєликѫа* 3 зв.).

Пересопницьке Євангеліє писано саме в той період, коли на українських землях (із середини XVI ст.) у провідних скрипторіях намагалися уніфікувати графемний різнобій. Найперше це позначалося на системі передачі голосних звуків. У передачі приголосних не було такого графемного розгалуження, і тому в правописі писців немає суттєвих відмінностей.

У системі скорочень слів писці дотримуються узусних уживань. Проте в першій частині пам'ятки, писаній Михайлом Василієвичем, на відміну від другої частини, скорочення слів за допомогою винесення букв над рядок значно поширеніші, наприклад, виносні букви З, М, Р скорописного накреслення в середині слів: *пра*[з]*никѡ*[м] 3 зв., *из'гѻнихѡ*[м] 40 зв., *кѻт*[р]*оє* 140 зв.

У першій частині пам'ятки при скороченні священних слів через пропуск голосних букв Михайло Василієвич використовує титлу, накресленням схожу до добро-титли, яка пишеться з круглою голівкою і більш поширена на арк. 2–22 зв.: *ст҃ѻ* 2, *дх҃а* 22 зв., х*в҃а* *129*. Графічно ця титла відрізняється від добро-титли та Д виносної, які пишуться з квадратною голівкою.

У діакритичній системі пам'ятки спостережені тільки деякі відмінності у вживанні писцями окремих знаків.

Спіритус накресленням, ідентичним до камори, пише в другій частині пам'ятки невідомий писець на арк. 155 зв.–156 зв. (з яких він починав

працювати над текстом Євангелія), але вже з арк. 157 він чітко вживає спіритус такого ж накреслення, як і Михайло Василієвич.

Варія ставиться на кінцевому голосному більш послідовно першим писцем, ніж другим.

Подвійна оксія та кендема пишуться над буквою І в середині слів перед голосними та в кінці рядків: у першій частині пам'ятки подвійна оксія послідовно використовується Михайлом Василієвичем: *сказанї́ю* 19, *дѣанї́а* 102, *видѣлї́/* 61; у другій частині пам'ятки подвійна оксія та кендема змішано вживаються невідомим писцем з арк. 155 зв. та до початку тексту Євангелія від Луки: *знаменї́и – з'знаменї́а* 156 зв.; кендема послідовно вживається обома писцями лише з Євангелія від Луки: *людї̏и* 241, *марї̏а* 393 зв., *оуз'дорованючї̏/* 253 зв.

Спіритус із варією різних накреслень ставиться над буквою И при передачі йотації звука і. У першій частині пам'ятки спіритус покривається варією, яка переважно має форму довгої загнутої риски і за накресленням майже схожа з покриттям над виносними буквами: *бесѣдоуеᵀ бытїи̑ хв̑ѣ* 18, *злодѣи̑ подкоповаюᵀ* 36 зв., *тыˣ которыи и̑лї* 67. У другій частині пам'ятки в графіці обох писців варія має форму довгої прямої риски: *ωни и̑ли* 156, *тыи̑то в'сѣ рѣчи* 217, *роуки свои̑* 260. Таке позначення йотації послідовно використовується саме в другій частині пам'ятки.

Спорадично спіритус із варією наявний над займенником *ѧ*. У першій частині пам'ятки Михайло Василієвич до арк. 55 вживає поряд зі спіритусом написання з варією у формі довгої загнутої риски: *ıа̑* 26 зв., 27, 55. Далі в пам'ятці писці використовують варію, яка має форму довгої прямої риски: *ıа̑* 107, 168 зв., 405. Проте такі написання фіксуються не послідовно, переважають майже паралельні вживання тільки зі спіритусом чи з варією, напр.: *ıа́* 32 та *ıа̀* 342.

Знак ісо, крім послідовного вживання над заголовними голосними буквами на початку сумаріїв та зачал, Михайло Василієвич ставить в середині речення над початковим неприкритим голосним переважно на арк. 2–19: *є̓vг̃лїа, ıа̓киˣ* 2, *и̓ всѣмь* 3 зв., *оу̓чителѧ* 16.

Камора, поряд із прийнятим уживанням над односкладовими словами з наголошеним О, а також над іншими буквами, більш широко вживана Михайлом Василієвичем в інших лексемах у першій третині першої частини пам'ятки: *землѣ̑* 25 зв., *Одѣнѧ̑* 26, *из' воды̑* 27.

Далі перейдемо до розгляду півуставних текстів.

Півуставом з елементами скоропису писані в Пересопницькому Євангелії тексти в рамках-заставках, сумарії[24], глоси[25] та Післямова. Півуставом зроблено й редакторську правку тексту та записи. Півуставні накреслення пам'ятки характерні для півуставу, яким користувалися староукраїнські книжники в середині XVI ст.

---

[24] *Сумарій* – короткий виклад змісту наступної глави.

[25] *Глоси* – українські лексичні відповідники до слів оригіналу.

Проведений порівняльний палеографічний та графіко-орфографічний аналіз півуставних текстів із уставними показав, що над півуставними текстами працювало двоє писців, а однотипність манери письма, притаманної кожному з них, зберігається від початку й до кінця пам'ятки. Проте в рукопису немає відомостей про те, хто писав ці тексти. Вважалося, що всі вони, як і основний текст пам'ятки, писані Михайлом Василієвичем.

Палеографічний аналіз записів 1556–1561 рр. також показав, що вони писані тими ж двома почерками, що й півуставні тексти. Ці записи писані від імені писця Михайла, проте він зробив тільки три з них, це підтвердив і кодикологічний та текстологічний їх розгляд.

У роботі над пам'яткою брав участь також архімандрит Григорій, імовірно другий почерк є саме його. Підтвердження цьому міститься в кінцевому колофонному записові Михайла Василієвича, в якому сказано, що Григорієм "*книгы чтыры єѵᴳлистовє соуᵀ оустроєны*" (арк. 481 зв.), а також, що він "*имєль любовь, и прилєжанїє къ бжᶜтвнѡмоу писанїю*" (арк. 481 зв.), "*смирєн'ныи ар'химан'дрить Григорїє, имєль пил'ность и любовь к писанїю сєи книгы*" (арк. 482).

Дослідження півуставних текстів пам'ятки та записів дали можливість визначити ці тексти за почерками.

Так, Михайло Василієвич написав тексти в рамках-заставках на арк. 20 зв., 128 зв., 203 зв., 340 зв., Післямову на арк. 443–443 зв., а також записи на арк. 3, 476 зв., 481 зв.–482 зв. Почерк твердий, накреслення літер каліграфічне, відбиває характерні ознаки, притаманні для графіки уставних текстів, писаних Михайлом у першій та другій частинах пам'ятки. Проілюструємо це прикладом із запису, оскільки саме завдяки аналізу записів вдалося визначити тексти, писані Михайлом. У запису на арк. 3 є одна графіко-орфографічна особливість, яка характерна переважно для першої частини пам'ятки – при скороченні священних слів вжита титла, яка накресленням схожа на добро-титлу: *сг͡то*. Графіка колофонного кінцевого запису на арк. 481 зв.–482 зв. відбиває особливості тексту другої половини Євангелія від Йоана – витіювате написання букв М, П, букви Р, ОУ пишуться, не опускаючись під рядок, та ін.

Архімандрит Григорій написав сумарії, глоси, провів редакторську правку тексту (він на бічних полях побіжно подавав додаткові вкази та зробив записи в кінці кожного Євангелія на арк. 123 зв., 198 зв., 335, 442 зв. Вони писані одним почерком, накреслення букв нечіткі й тремтячі. Хоча записи зроблено від імені Михайла Василієвича, вони йому не належать. Про це свідчить почерк записів, відмінний від почерку запису на арк. 3 та колофонного запису, писаних каліграфічними літерами Михайлом Василієвичем у кінці книги, а також розбіжності в тексті записів щодо статусу писця, які навряд чи міг допустити сам писець: "*роукою многогрєш'наго раба ...*

именемь михайла василиевича, Протопопы саноцко^{Г}" (арк. 123 зв.); "*роукою многогрєш'наго раба михайла*" (арк. 198 зв.); "*прєзь писара михайла василїевича. зь санока*" (арк. 335); "*роукою михайла василїєвича протопопы саноцко*^{Г}" (арк. 442 зв.). У кінцевому колофонному запису Михайло Василієвич називає себе "*мнОгогрєшныи, слоуга, абО рабь бжїи Михаило Василїєвичь снь ПрОтопопы Саноцкого*" (арк. 482) і каже, що він "*тОго тыжь, и оучєнь*". У запису на арк. 442 зв. перекручено назву монастиря: "монастыра пръвосоп'никого", а в колофонному запису правильно передано церковний чин Григорія: "*архиман'дритомь Пєрєсопницкимь*", "*архиман'дрита ПєрєсопницкогО*" (арк. 481 зв., 482).

Графіко-орфографічний аналіз півуставних текстів пам'ятки та записів виявив відмінності в правописі Михайла Василієвича та архімандрита Григорія.

Тексти в рамках-заставках, Післямова та записи, писані Михайлом Василієвичем, характеризуються узусними особливостями, притаманними основному тексту Євангелія.

Тексти сумаріїв, писаних архімандритом Григорієм, мають суттєві відмінності від узусних уживань основного тексту пам'ятки, які переважно відбилися в правописі голосних. Не послідовно вживаються дублетні букви на позначення певного звука, використовуються орфограми як конфесійного, так і ділового письменства.

Так, у передачі звука А після м'яких приголосних (поряд із буквою ѧ, як було прийнято в конфесійних пам'ятках), часто зустрічається вживання букви ꙗ за узусом ділових пам'яток, в яких ця орфограма почала закріплюватися з середини XVI ст.[26]: *пѣнꙗзѣ* 89, *ко справцꙗмь* 170, *примовлꙗє*^{Т} 279. При передачі йотації звука А після голосних наявне паралельне вживання букв ѧ, ꙗ: ѧ – південнослов'янська орфограма, вживана в конфесійних текстах: *покоѧ* 48 зв., *своѧ* 52, *братїѧ* 136.; ꙗ – давньоукраїнська орфограма, використана в актовій писемності: *многыꙗ* 78 зв., *грѣш'наꙗ* 239, *посмѣꙗнь* 324.

При передачі йотації звука Е на початку слів та після голосних відсутня послідовність у використанні Є широкої та є вузької: *єѵ*^{Г}*листа* 174, *повєдаЄ*^{Т} 26, *караЄ*^{Т} 266; *єго* 23, *повєдаєть* 23 зв., *камєнїємь* 387. Часто в цих позиціях, а також після приголосних при передачі звука Е зустрічається буква ѥ, як у правопису ділових пам'яток[27]: *поведаѥ*^{Т} 30, *въѥханїє* 399, *трєтѧꙗ* 30. Букву ѥ вживає архімандрит Григорій і при редагуванні тексту, наприклад, вставляючи її на місце пропущеної є вузької: *ѿ* ^{є}*вреи* 17 зв. (писець Михайло Василієвич на цьому ж аркуші пише: *ѿ єврєйска*), а також вписуючи на полі пропущену глосу: *ѥл'лины* 375.

---

[26] *Гнатенко Л.А.* Передача голосних звуків у староукраїнських ділових пам'ятках останньої чверті XIV – першої чверті XVII ст. // Східні слов'яни. Мова. Історія. Культура. За матеріалами пам'яток писемності XI – XVIII ст. : Зб. присвячений 90-річчю акад. Б.О. Рибакова.– К., 1999.– Вип. 3.– С. 154.

[27] Там само. – С. 155.

При передачі звука І в позиції перед голосними та Й за актовим узусом поширене вживання букви И поряд з і: *илиинѡ* 75, *ночии* 221 зв., *пиан'ства* 313; *мт҃рїю* 23 зв., *сотворєнїи* 283, *възнєсєнїи* 417 зв.

При передачі звука У широко вживана буква ȣ, як і в діловій писемності (в основному тексті пам'ятки вона переважно пишеться в кінці рядків): *ȣздоровиль* 44 зв., *ȣчитєлєи* 308 – *оучитєлєвє* 371 зв., *боудȣть* 179, *го^р^чичномȣ* 279. Не зафіксовано жодного випадку вживання букви Ѫ, яка в діловій писемності теж не використовувалася (якби сумарії писав Михайло Василієвич, то, ймовірно, в першій частині пам'ятки цю букву було б ужито, як в основному тексті).

У записах, що, на нашу думку, належать архімандритові Григорію, на відміну від записів Михайла Василієвича, спостерігаються ті ж правописні особливості, що і в сумаріях. Наприклад, уживання за узусом ділових пам'яток букви ꙗ після приголосних: *длꙗ читанꙗ* 442 зв.; є – у будь-якій позиції в слові: *лєта* 335, *василїєвича* 335, *по бо^ж^ємь* 442 зв.; И – перед голосними: *василиєвича* 123 зв., *єѵ^г^лии* 442 зв. та ін.

Отже, проведене дослідження письма Пересопницького Євангелія та графіко-орфографічних особливостей рукопису свідчить, що над текстом пам'ятки працювали архімандрит Пересопницького монастиря Григорій, писець Михайло Василієвич із Сянока та ще один писець, ім'я якого залишилося невідомим.

Правопис основного уставного тексту Пересопницького Євангелія, писаного Михайлом Василієвичем та невідомим писцем, а також півуставних текстів, писаних Михайлом, відбиваючи узусні особливості староукраїнських конфесійних пам'яток, є поєднанням давньоукраїнських, південнослов'янських та новітніх староукраїнських орфографічних норм. У першій частині пам'ятки більш уживані елементи правопису болгарського, кодифікованого патріархом Євфимієм Тирновським.

В орфографії півуставних текстів, писаних архімандритом Пересопницького монастиря Григорієм, уживаються, часто паралельно, орфограми як конфесійного, так і ділового письменства.

Л. А. Дубровіна, Л. А. Гнатенко

Археографічний та кодикологічний опис Пересопницького Євангелія

Пересопницьке Євангеліє – унікальна пам'ятка української мови та водночас усієї рукописно-книжної культури нашої держави, об'єкт особливої уваги палеографів, археографів та кодикологів, які вивчають історію рукописної книги, розвиток книжкової техніки, письма та мистецтва середньовіччя. Велике джерелознавче значення Євангелія пояснюється тим, що в умовах усталеної православною традицією анонімності при переписуванні релігійних кодексів це одна з небагатьох атрибутованих рукописних книг XVI ст. Наявність відомостей про місце написання рукопису (Волинь, Дворецький монастир князів Жеславських та Пересопницький монастир); його створювачів (архімандрита Пересопницького монастиря Григорія та писця Михайла Василієвича з Сянока); точні дати створення (15 серпня 1556 – 29 серпня 1561 рр.); імена жертводавців і покровителів (волинських князів: Парасковії, настоятельниці Дворецького монастиря, до прийняття постригу княгині Настасії Юріївни Жеславської-Гольшанської (Заславської-Ольшанської) та її зятя й дочки – князів Івана Федоровича та Євдокії Черторизьких) – дозволяють вважати цей рукопис еталонним для визначення волинської рукописної школи XVI ст.[1] Атрибутованість Пересопницького Євангелія є важливим підґрунтям для встановлення походження анонімних рукописних книг цього періоду й вивчення рукописно-книжної культури того часу, зокрема, матеріалу та графіки письма й шрифту, оздоблення, системи рубрикації і структурування тексту, принципів формування блоку та організації сторінки, мистецтва книги тощо. Тому детальний археографічний та кодикологічний аналіз Євангелія не лише дає змогу уточнити відомості записів, скласти цілісне уявлення про походження цієї рукописної книги,

[1] Детальніше про історію створення Євангелія та дані про монастирі див. у статті *І. Чепіги* "Пересопницьке Євангеліє – унікальна пам'ятка української мови", поданій до цього видання, а також у записах рукопису на арк. 3, 123 зв., 198 зв., 335, 442 зв., 481 зв.–482 зв., які представлені в кінці опису.

але і є методичним інструментарієм для вивчення історії книги в Україні в цілому.

Структура запропонованого нами археографічного та кодикологічного опису Пересопницького Євангелія пояснюється деякими особливостями цієї пам'ятки, які мають важливе значення для української мови та культури. Важливість графіко-орфографічного аналізу письма визначила його виокремлення в спеціальну статтю[2].

Археографічний та кодикологічний опис Пересопницького Євангелія складається із зовнішнього кодикологічного опису; характеристики мови перекладу; відомостей про створювачів кодексу; структури та змісту тексту, а також історії кодексу, що включає записи та всі інші ознаки побутування книги, зокрема шифри та помітки. Додається література з питань опису рукописної книги.

Пересопницьке Євангеліє зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (м. Київ) під шифром: ф. І, № 15512. Це значна за обсягом книга на 482 пергаментних аркушах, в оправі, вагою 9 кг 300 г.

Зовнішній опис рукописної книги є спеціальним методом джерелознавчого аналізу, який використовується кодикологією та археографією для встановлення походження рукописної книги, її змісту та історії побутування.

Кількість аркушів і матеріал письма. Книга складається з 482 пергаментних аркушів розміром 380 х 240 мм, пронумерованих олівцем у правому нижньому куті (імовірно, в 1948 р.). Чисті арк. 1–1 зв., 19 зв., 20 (з пізнішим записом), 128, 203 та 340.

Пергамент двох видів: 1) на арк. 22–74 – білий тонкий, високої якості; 2) на інших арк. рукопису – жовтуватий цупкий.

Організація сторінки. Поле тексту: 255 х 145 мм (арк. 1–15), 280 х 145 (арк. 15 зв.–19), 275–278 х 145 мм (арк. 21 зв.–127, 129 зв.–203 зв., 204 зв.–339 зв., 341 зв.–442 зв.), 275 х 145 мм (арк. 443–481 зв.).

На всіх сторінках текст розміщений на 20 рядках. Покажчики читань – на полях. Сумарії та глоси вписані в текст і обведені рамкою.

Письмо. Пересопницьке Євангеліє писане різними ***типами письма*** – уставом та півуставом з елементами скоропису, притаманними для волинської книжкової писарської школи[3]. Для шрифту характерними є графічна виразність, декоративність і пропорційність, з використанням чітко виписаних літер розміром: для першої частини рукопису 6 х 6–8 мм, для другої – 7 х 7–9 мм; з витриманими відступами між рядками: для першої частини 7–8 мм, для другої – 8 мм.

---

[2] Див. статтю *Л. Гнатенко* "Письмо Пересопницького Євангелія та графіко-орфографічні особливості пам'ятки", яка публікується в цьому виданні.

[3] Там само.

На думку О. Грузинського, рукопис не має собі рівних за красою, витонченістю і довершеністю орнаменту письма[4].

Чорнило. Тексти пам'ятки писані чорнилом різних кольорів: темно-коричневим чорнилом на арк. 1–4 зв.; інтенсивно темно-коричневим чорнилом різних відтінків на арк. 5–481 зв. (з арк. 155 зв. – майже чорним). Сумарії та глоси писано темно-коричневим чорнилом. Передмова до Науки читання, заголовки Євангеліїв, тексти в рамках-заставках, номер першої глави та зачала на початку кожного Євангелія писано золотом по кіноварному ґрунті. Покажчики читань на полях зроблено кіновар'ю, арк. 1–243, 261 зв., 335–339 зв., 341–343, 380 зв.–482, та суриком, арк. 236, 243–259 зв., 260–263, 342 зв.–380, 412. Сигнатури зшитків писано інтенсивно темно-коричневим та темно-коричневим чорнилом. Редакторські правки середини XVI ст. зроблені темно-коричневим чорнилом, правки пізнішого часу – коричневим чорнилом.

Блок книги. Складається з 63 зшитків, переважно по вісім аркушів, але зустрічаються й зшитки з різною кількістю аркушів[5]. Сигнатури відповідають часу створення рукопису, розміщені традиційно в нижньому правому куті. Для кожного Євангелія починається нова сигнатура, виконана різними почерками, що відповідають почеркам рукопису.

I сигнатура: арк. 1–127 (від початку рукопису та до кінця Передмови Євангелія від Марка). Зшитків 17: I^7, II^8, III^5, IV^8–IX^8, X^6, XI^8–XII^8, XIII^6–XIV^6, XV^8–XVII^8. У першому зшитку арк. 1 є форзацом, останній аркуш зрізано. Зшиток 17-й завершується арк. 126. На арк. 127 розміщено кінець Передмови до Євангелія від Марка, внизу аркуша писцем проставлено номер сигнатури зшитка 18-го. Проте цей аркуш є складовою частиною першого зшитка Євангелія від Марка, на останньому аркуші якого писцем проставлено номер сигнатури а҃. Сигнатура виконана одним почерком. Вона знаходиться на останньому аркуші зшитків I, IV; на першому аркуші зшитка III; на першому й останньому аркушах зшитків II, V–XVII.

II сигнатура: арк. 128–203 (від початку тексту Євангелія від Марка та до кінця Передмови Євангелія від Луки). Зшитків 11: I^5, II^6, III^8–X^8, XI^2. Про перший зшиток див. вище, в поясненнях до останнього зшитка I сигнатури. Зшиток XI складений з одного суцільного аркуша, на ньому розміщені кінець Передмови до Євангелія від Луки та мініатюра апостола

---

[4] *Грузинский А.С.* Пересопницкое евангелие как памятник искусства эпохи Возрождения в Южной России в XVI в. // Искусство.– К., 1910.– № 1.– С. 44.

[5] Деякі дослідники з цього приводу міркували, що нібито різну кількість аркушів можна пояснити тим, що аркуші зрізувалися, коли писець робив помилки (напр.,*Думитрашко Н.* Замечательная рукопись Полтавской семинарии – Пересопницкое евангелие.– Полтава, 1874.– С. 4–5). Але, на нашу думку, давніми книжниками не дуже зверталася увага на різну кількість аркушів у зошитах, коли матеріалом письма слугував пергамент.

Луки. Сигнатура двох почерків: на зшитках I–IV – тим же почерком, що і сигнатура Євангелія від Матвія; іншим – на V–X (з арк. 154). Вона знаходиться на останньому аркуші зшитка I, на першому аркуші зшитків II–X, відсутня на XI.

III сигнатура: арк. 204–339 (від початку тексту Євангелія від Луки та до кінця Передмови Євангелія від Йоана). Зшитків 17 по вісім арк. Сигнатура трьох почерків, кіновар'ю зроблена на зшитку IV: на II–IV – тим же почерком, що і текст Євангелія від Луки на цих аркушах; на V–IX (з арк. 236) – тим же почерком, що і сигнатура зшитків V–X Євангелія від Марка; на зшитках X–XVII (з арк. 276) – тим же почерком, що і сигнатура Євангелія від Матвія. Вона знаходиться на останньому аркуші зшитка I, на першому аркуші зшитків II, III, V–XVII, на першому й останньому аркушах зшитка IV.

IV сигнатура: арк. 340–482 (від початку тексту Євангелія від Йоана та до кінця пам'ятки). Зшитків 18: I^{8}–XII^{8}, XIII^{6}, XIV^{8}–XVII^{8}, XVIII^{9}. Зроблена одним почерком, тим же почерком, що і сигнатура Євангелія від Матвія. Вона знаходиться на останньому аркуші зшитка I, на першому аркуші зшитків II–XVIII.

Оздоблення Пересопницького Євангелія сучасне рукопису, поєднує різні техніки, стилі, засоби прикрашення рукописних книг і виконувалося, очевидно, двома анонімними майстрами: професійним ілюмінатором книги та менш досвідченим оздоблювачем.

Орнамент Пересопницького Євангелія та його стильові особливості спеціально вивчали О. Грузинський, Г. Павлуцький та Я. Запаско[6]. Найбільший внесок у вивчення мистецтва цієї книги зроблений Я. Запаском, який уважає її перлиною українського книжкового мистецтва XVI ст. Він особливо відзначає високий рівень мініатюр, виконаних у традиціях іконописної школи того часу, а також оригінальність плетінчастої та рослинної орнаментики рукопису, яка, зберігаючи певну єдність з мистецтвом Відродження, має яскраво виражений характер українського книжкового мистецтва, тісно пов'язаного зі східнослов'янськими традиціями.

Рукопис прикрашають 4 висохудожні мініатюри євангелістів, які відкривають усі чотири Євангелія і, за правилами оформлення, розміщені на лівосторонньому боці (повній сторінці) розвороту аркушів перед текстом: арк. 20 зв. – євангеліст Матвій (у кінці заставки вказаний рік написання –

[6] *Грузинский А.С.* Пересопницкое евангелие.– С. 8–43; *Грузинский А.С.* Палеографические и критические заметки о Пересопницком евангелии.– Спб., 1912; *Павлуцкий Г.* Орнамент Пересопницкой рукописи // Искусство.– 1911.– № 2.– С. 83–92; *Запаско Я.П.* Орнаментальне оформлення української рукописної книги.– К., 1960. – С. 6, 14, 63, 71, 78–84; *Запаско Я.П.* Перлина книжного мистецтва // Пам'ятки України, 1986.– № 3.– С. 24–25; *Запаско Я.П.* Мистецтво української рукописної книги.– Л., 1993.– С. 9, 14, 19, 26, 31, 75; *Запаско Я.П.* Українська рукописна книга.– Л., 1995. – С. 85–89, 354–363.

„афнѕ (1556); арк. 128 зв. – євангеліст Марко; арк. 203 зв. – євангеліст Лука; арк. 340 зв. – євангеліст Йоан з учнем, біля якого написано: "Профо(р)". Мініатюри виконані на ґрунті клейовими різнобарвними фарбами на золотому суцільному тлі. Під кожною мініатюрою вміщено текст в орнаментальній рамці – коротка анотація з відомостями про євангеліста та вказівкою на те, скільки в цьому Євангелії глав, зачал, стихів. Мініатюри обрамлені широкими бордюрними рамками з рослинним орнаментом. Такі ж рамки обрамляють початок тексту кожного Євангелія на правосторонньому аркуші розвороту арк. 21, 129, 204, 341 – у пропорції до лівостороннього, що обрамляє мініатюру. На цих аркушах вгорі є віньєтка, заголовок, виконаний в'яззю золотавою фарбою, та великий різнобарвний декорований ініціал у рамці. Усі 8 бордюрних рамок композиційно виконані в єдиному стилі рослинної орнаментики, який містить риси української флори, що є, на думку Я. Запаска, оригінальним вирішенням художника, котрий поєднав західноєвропейські та місцеві традиції[7]. Рослинні форми місцевої флори відзначив як особливість оздоблення рукопису П. Житецький[8].

Рукопис багатий на численні заставки, ініціали, орнаментації записів, колофонів, кінцівок, рубрикаційних і пунктуаційних знаків та інші прикраси. Зустрічаються контурні прості малюнки, елементи та мотиви зооморфного, антропоморфного і сюжетного орнаментів. Декорованим можна вважати й рукописний шрифт письма. Основна орнаментальна лінія – рослинні мотиви: в обрамленнях навколо зображень євангелістів, на початкових сторінках кожного Євангелія, в заставках, кінцівках, частково вкраплена в окремі ініціали[9].

Заставок у пам'ятці 14, вони відкривають книгу, кожне Євангеліє, Передмови до них та покажчики чорнописаних глав, Післямову до книги, Місяцеслов та його частини.

Заставки декількох видів, у залежності від рубрикаційного значення (розділу, підрозділу, покажчиків):

І. Великі заставки балканського типу відкривають книгу та кожне Євангеліє, арк. 2, 21, 129, 204, 341. Вони різнобарвні, характеризуються плетінчастим орнаментом, виконані акварельними фарбами й золотом. Ще дві заставки, але менш вишукано виписані без використання золота, відкривають Передмову до Євангелія від Матвія та покажчик читань на свята, арк. 15 зв. та 473.

---

[7] Див. детальніше про стиль оздоблення рамок-заставок у згаданих вище працях Я.П. Запаска.

[8] *Житецкий П.И.* Текст Евангелия Луки из Пересопницкой рукописи // Тр. III Археол. съезда в Киеве.– К., 1878.– Т. 2.– С. 56.

[9] Я. Запаском помічено, що стилістично м'яка рельєфність мотивів споріднює їх із декоративними оздобленнями львівських архітектурних споруд другої половини XVI ст. (*Запаско Я.П.* Орнаментальне оформлення.– С. 82).

Дві останні заставки та заставка на арк. 2[10] оздоблені стилізованими квітами. Використання заставок цього типу є загальною традицією східнослов'янської книги XIV–XVI ст., що мала за протографічні зразки рукописи болгарського і сербського походження. Як показує дослідження письма, протограф Пересопницького Євангелія також писаний за нормами середньоболгарського правопису[11].

II. Заставки малі плетінчасті, переважно з рослинними елементами: 1) різнобарвні – відкривають Науку читання, Передмови до Євангеліїв від Марка та Луки, Місяцеслов, арк. 3 зв. (з тератологічними елементами), 125, 201 зв. (без рослинних елементів), 444; 2) кіноварні – відкривають покажчик чорнописаних глав до Євангелія від Матвія, Передмову до Євангелія від Йоана та покажчики читань, арк. 13, 336 та 473 зв. (дві останні з тератологічними елементами).

III. Заставки прості, смужкоподібні: 1) різнобарвні – відкривають Післямову та кінцевий колофонний запис, арк. 443 та 481 зв.; 2) кіноварні – на початку покажчика чорнописаних глав до Євангелія від Йоана та покажчика читань, арк. 335 та 480.

Заголовки Передмови Науки читання та чотирьох Євангеліїв виконані золотом на кіноварному ґрунті, перший рядок великими літерами з елементами простої в'язі. Заголовки Науки читання, покажчиків чорнописаних глав, Передмов до Євангеліїв, Післямови, Місяцеслова та заголовки місяців виконані кіновар'ю, перший рядок великими літерами з елементами простої в'язі.

Кінцівки текстів різних типів:

I. Плетінчасті – Передмови Науки читання та в кінці Науки читання, арк. 3, 12 зв., виконані кіновар'ю.

II. Прямокутні – покажчика чорнописаних глав та Передмови до Євангелія від Матвія, тексту Євангелія від Марка, арк. 15 (з боків кінцівка оздоблена візерунком), 19, 198, писані чорнилом, останній рядок оздоблений ромбами, виконаними чорнилом або кіновар'ю.

III. Конусні, писані чорнилом. Одноконусні – Передмови та тексту Євангелія від Луки, арк. 335 (з боків кіноварні рослинні візерунки); Євангелія від Йоана, арк. 442 зв. (з боків гарно виписані різнобарвні стилізовані квіти);

---

[10] О. Грузинський, досліджуючи художнє оздоблення пам'ятки, вказував на те, що така сама заставка є на першому аркуші Патерика Печерського 1554 р., рукопису з бібліотеки Києво-Печерської лаври (*Грузинский А.С.* Пересопницкое евангелие.– С. 9). Проте це твердження вченого виявилося неточним. Проведене нами зіставлення двох заставок виявило, що заставка в Патерику Печерському (1553–1554 рр., зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського під шифром: ф. 306 (Зібрання бібліотеки Києво-Печерської лаври), № 386 п/157) зовсім інша, проте обидві заставки різних рукописів виконані в одному балканському стилі, виписані різнобарвними та золотавою фарбами, з використанням українських народних декоративних елементів.

[11] Я. Запаско для цих заставок вживає термін "плетінчастий стиль" (*Запаско Я.П.* Мистецтво української рукописної книги.– С. 36).

покажчика читань, арк. 481. Двоконусні – Передмов до Євангеліїв від Йоана та Луки, арк. 202 зв. (завершує малюнок стилізованої вази) та арк. 339 (перший конус завершує кіноварний малюнок стилізованої квітки, другий – численні ромби, виконані чорнилом).

IV. Чашоподібні – Післямови, арк. 443 зв., писані чорнилом, прикрашені кіноварним малюнком людської голови, різнобарвними плетінчастою смужкою, віньєткою та рослинними візерунками; у кінці деяких місяців у Місяцеслові, арк. 451, 454 зв., 457 зв., 462, 463 зв., 466 зв. (іноді оздоблені й чорнильними ромбами); в кінці запису писця, арк. 482 зв., писані чорнилом, прикрашені різнобарвними стилізованими вазою з квітами, віньєткою та квітами.

V. Кінцівки читань чорнописаних глав, зачал писані кіновар'ю або суриком.

Ініціали різних типів:

I. Великі плетінчасті балканського типу, різнобарвні, вписані в рамку – на початку Передмови до Науки читання (фон голубий, обведений золотом); на початку Євангеліїв ініціали вписані в рамку із золотим фоном; на початку глав – у рамку різних за кольором фонів. Є також великі плетінчасті ініціали з тератологічними елементами на арк. 27 зв., 55, 97, 421.

II. Великі білі прості: – на початку зачал, арк. 66 зв., 72 зв., 78, 82 зв., 89, 93 зв., 100 зв., вписані в рамки різних за кольором фонів; на початку глав, арк. 287, 291, на початку зачал, арк. 266, 268 зв., 270 зв., 274, 293 зв., 412, 413, 436, на початку Місяцеслова, арк. 443 та ін., вписані в рамки, фон яких заповнений кіновар'ю.

III. Ініціали кіноварні великі тонкі, іноді з рослинними елементами, відкривають зачала.

Заголовні літери кіноварні по всьому рукопису.

Номери глав на полях на початку Євангеліїв писані золотом по кіноварному ґрунті, в інших позиціях – кіновар'ю чи суриком, уписані в малюнок – рука тримає прапорець. Номери чорнописаних глав оздоблені по-різному: в Євангелії від Матвія – писані темно-коричневим чорнилом, уписані в кіноварний ромб з елементами прикрашення чи в кіноварний глечик або в кіноварне коло; в Євангелії від Марка – писані темно-коричневим чорнилом, уписані в кіноварний глечик, з арк. 177 не обрамлюються кіноварним малюнком; в Євангелії від Луки – писані темно-коричневим чорнилом, лише на початку вписані в кіноварний ківшик; в Євангелії від Йоана – писані темно-коричневим чорнилом, часто вписані в кіноварний ківшик. Номери зачал на полях писані кіновар'ю чи суриком, номер першого зачала кожного Євангелія писано золотом по кіноварному ґрунті.

Сумарії та глоси вписані в кіноварні або сурикові рамки, глоси на арк. 253 та 259 вписані в рамки, зроблені чорнилом.

Покажчики читань на полях виконані кіновар'ю, арк. 1–243, 261 зв.,

335–339 зв., 341–343, 380 зв.–482, та суриком, арк. 236, 243–259 зв., 260–263, 342 зв.–380, 412.

Сигнатури зшитків виписані інтенсивно темно-коричневим та темно-коричневим чорнилом, прикрашені переважно однотипними стилізованими зірочками (на зшитках Євангелія від Матвія) та стилізованими квітами.

Текст прикрашений кіноварними, суриковими та чорнильними різноманітними крапками: круглими (по всьому рукопису), іноді – схожими на сонце (напр., арк. 76), з рослинними елементами (напр., арк. 92 зв., 125 зв.); ромбовидними (по всьому рукопису); схожими на списи (напр., арк. 162 зв., 211, 398).

Малюнки: І. Св. апостол Петро з мечем, на полі арк. 425 зв., контурний малюнок коричневим чорнилом, зроблений, вірогідно, тим, хто редагував рукопис; ІІ. Руки, при них слово "зри", на полі арк. 443, малюнки кіноварні; ІІІ. Голова людини, на арк. 443, контурний малюнок кіновар'ю.

Записи вписані в кіноварні рамки: рамка на підставці, яку тримають дві руки, арк. 123 зв., 198 зв.; рамка проста, арк. 335; рамка на підставці, на нижніх кутах та вгорі стилізовані квіти, виписані темно-коричневою та зеленою фарбами, арк. 442 зв. Запис на арк. 476 зв. уписаний у стилізовану чашу.

На думку Я. Запаска, високохудожнє оздоблення Пересопницького Євангелія належить не одному, а принаймні двом майстрам, що дотримувалися різних мистецьких уподобань[12]. Одним із виконавців художнього оздоблення рукопису дослідник уважає писця пам'ятки Михайла Василієвича, який був вихованцем волинської рукописної школи. Він, за міркуваннями вченого, не мав навичок у малюванні людини (про що свідчать малюнки двох амурів), але виконав орнаментальні прикраси, йому можна приписати навіть монументальні багатобарвні рослинні облямування початкових сторінок і навколо зображень євангелістів, виконаних у ренесансному стилі з великою майстерністю[13].

Оправа рукопису не первісна, у суцільнокритому покритті з тканини (полотно із залишками зеленого оксамиту на нижній кришці оправи та на зворотах кришок), розмір: 400 х 250 х 130 мм.

Кришки – дерево, розмір: 400 х 250 х 4. Обріз визолочений (із залишками золочення), без застібок та прикрас. На корінці та форзацах залишки рогового коричневого клею від останнього грубого відновлення кришок і покриття [1840 р.]. Шиття блоку: 8 лляних бинтів (2 одинарних зверху й знизу та 6 подвійних у середині). Кришки, за конфігурацією з кантами, виступають за блок на 4 мм, без жолобків, із заокругленими кутами, краї скошені всередину.

Рукопис оправлявся не менш трьох разів.

1. Про первісну оправу маємо свідчення у Післямові рукопису, де на арк. 443 вказано, що на верхній дошці "єсть выѡбражен'но, распѧтїє, г҃а, б҃а, сп(с)тлѧ нашєго ї҃v, х҃а". Ці дані підкріплюються й відомостями з Інвентаря

[12] *Запаско Я.П.* Перлина книжного мистецтва. – С. 25.

[13] Там само. – С. 24–25.

Пересопницького монастиря, де 25 жовтня 1600 р. колишнім ігуменом Симеоном Косовським записано: "евангеліе ... тетр писаное, атласом зеленым крытое, на нем сребра белого бляшек пять"[14]. Тобто верхня кришка була оздоблена срібними чотирма наріжниками (на них, напевне, були зображення чотирьох євангелістів) та середником із зображенням розп'яття Христа.

2. Вірогідно, наступну оправу було виготовлено у 1701 р., коли гетьман Іван Мазепа вирішив подарувати це Євангеліє Переяславському кафедральному собору, який він побудував за власний кошт та "церковним дорогоцінним начинням прикрасив" (про дар цієї книги Іваном Мазепою свідчить запис-скріпа від 16 квітня 1701 р. на нижніх полях арк. 2–7). При цьому були зрізані краї аркушів, частково постраждали покажчики читань на верхніх полях та оздоблення сигнатур. Аналіз обрізу показує, що він був позолоченим під час обрізки. Дошки були покриті оксамитом. Про те, що колір покриття був малиновим, повідомляв О. Бодянський, який до 1838 р. бачив книгу в Переяславській семінарії: "оправлена в доски, обитые малиновым бархатом, из коих уцелела только одна первая"[15].

3. У 1840-х роках оправа була поновлена, про що свідчить філігрань на верхньому паперовому форзаці: "А. Гончаровъ 1840". Було прилагоджено нижню дошку, кришки зі зворотів заклеєні папером, приклеєні форзаци (верхній форзац з часом частково розірвався і був підклеєний усередині в XX ст.), оправу було покрито зеленим оксамитом. Про покриття свідчить опис М. Думитрашка, зроблений 1874 р. у Полтавській семінарії[16], в якому сказано, що дубові дошки викриті старим зеленим оксамитом[17].

Мова перекладу. Пересопницьке Євангеліє писано староукраїнською літературно-писемною мовою[18]. Це найраніший із відомих перекладів євангельського тексту українською мовою середини XVI ст., який дійшов до нашого часу в оригіналі та списках[19].

---

[14] Инвентарь Пересопницкого монастыря и села Пересопницы, составленный бывшим его игуменом Симеоном Косовским при передаче монастыря своему преемнику игумену Макарию Созанскому, 1600 г., окт. 25 // Архив Юго-Западной России.– К., 1883. – Т. 6. – Ч. 1: Акты о церковно-религиозных отношениях в Юго-Западной Руси (1322–1648 гг.).– С. 294.

[15] *Бодянский И.М.* Донесение г. министру народного просвещения магистра Московского университета Иосифа Бодянского из Праги от 23 марта 1838 г. // Журн. М-ва нар. просвещения.– 1838.– № 5.– С. 392–400. Грузинський, описуючи рукопис у 1910 р., поставив під сумнів малиновий колір покриття (*Грузинский А.С.* Пересопницкое евангелие. – С. 4).

[16] У 60-х роках XIX ст. Переяславська семінарія переходить до Полтави, куди в складі бібліотеки потрапляє і Пересопницьке Євангеліє (Див.: *Грузинский А.С.* Пересопницкое евангелие. – С. 4).

[17] *Думитрашко Н.* Указ. соч. – С. 4.

[18] Детально про мову пам'ятки див. у статті *І. Чепіги* "Пересопницьке Євангеліє – унікальна пам'ятка української мови", поданій до цього видання.

[19] Із списків пам'ятки відомі два найважливіших: 1. Волинське Євангеліє 1571 р. (*Трипольский Н.И.* Волынское рукописное Евангелие XVI века // Волынский историко-археологический сборник.– 1900.– Вып. 2. – С. 1–114.). 2. Уривок Літківського Євангелія кінця XVI – початку XVII ст. О. Грузинський уважав часом його написання 1595–1600 рр.

Євангеліє було перекладено з церковнослов'янської мови болгарської редакції, про що сказано в кінцевому колофонному записові на арк. 481 зв. та 482: "книгы четыре(х) єѵ(г)листовь, выложеныи изь языка блъгарского на мовѣ роускоую" та "прекладана изь языка блъгар'ского на мовоу роускоую"[20]. Про це свідчить також чітке й послідовне використання в пам'ятці елементів правопису орфографічної реформи болгарської писемності, проведеної Євфимієм Тирновським в останній чверті XIV ст. Правопис Пересопницького Євангелія є поєднанням давньоукраїнських, південнослов'янських та новітніх староукраїнських орфографічних норм.

Сам переклад не однаково досконалий, він доопрацьовувався в процесі роботи над текстом. Так, М. Думитрашко дійшов висновку, що спроби перекладу тексту Передмови Феофілакта Болгарського до Євангелія від Матвія рідкісні і доволі невдалі, тому мова Передмови залишилася переважно церковнослов'янською[21]. За спостереженнями Г. Житецького, ближче до слов'янського протографу перекладено Євангелія від Матвія і Марка, а ближче до народної мови – Євангеліє від Йоана і, особливо, Євангеліє від Луки[22].

В Євангелії є й оригінальні тексти пересопницьких переписувачів (архімандрита Григорія та Михайла Василієвича), які не є перекладами канонічних текстів, це сумарії та Післямова[23]. У тексті постійно вживаються глоси.

Аналіз тексту показав, що у роботі над перекладом українською мовою перевага надавалася церковнослов'янським джерелам. Крім того, безперечно, були використані грецькі тексти Євангелій та західнослов'янські, вірогідніше, польські[24], про що свідчить наявність сумаріїв та їх правопис, в якому вживані орфограми як конфесійного, так і ділового письменства, на відміну від основного тексту пам'ятки, писаного за конфесійним узусом.

Укладачі, писці, редактори пам'ятки. І нині залишається дискусійним питання про створювачів цього кодексу та роль кожного із згаданих і незгада-

---

(Див.: *Грузинский А.С.* Пересопницкое евангелие.– С. 3; *Грузинский А.С.* Из истории перевода Евангелия в Южной России в XVI веке. Летковское Евангелие // Чтения в Ист. о-ве Нестора летописца.– К., 1911. – Кн. 22, вып. 1/2.– С. 42–79; Вып. 3.– С. 81–124; 1912.– Кн. 23, вып. 1.– С. 1–48).

[20] Коментуючи ці дані, І. Огієнко наголошував, що переклад здійснено з мови старослов'янської мовою українською. В Україні в XVI ст. розрізняли сучасну на той час церковнослов'янську мову, яку тоді прийнято було називати словенською (славенською, слов'янською, словінською тощо), від мови старих слов'янських перекладів Святого Письма – старослов'янської, яку тоді називали болгарською (*Огієнко І.* Українська літературна мова XVI ст. і український Крехівський апостол 1560-х рр.– Варшава, 1930.– С. 183).

[21] *Думитрашко Н.* Указ. соч.– С. 8.

[22] *Житецкий П.* Описание Пересопницкой рукописи XVI в. с приложением текста Евангелия от Луки, выдержек из других евангелистов и 4-х страниц снимков.– К., 1876.– С. 4.

[23] Див.: *Чепіга І.П.* Національна святиня // Київ. старовина.– 1992.– № 4.– С. 8.

[24] *Janów J.* Żródła Ewanqelji Peresopnickiej // Slavia.– 1927.– R. 5, z. 3.– S. 470–499.

них осіб у перекладі, переписуванні або копіюванні тексту Євангелія. Так, О. Бодянський та М. Думитрашко перекладачем пам'ятки вважали Михайла Василієвича. П. Житецький, аналізуючи текст запису в кінці пам'ятки, зробив висновок, що Григорію належала роль керівника, а перекладав і переписував Михайло. Це твердження підтримували також польський учений Я. Янів та І. Огієнко. Останній, крім того, відзначив ряд лемкізмів у мові Євангелія і припускав, що архімандрит Григорій, як і Михайло, міг походити з Лемківщини. О. Грузинський уважав, що переклад здійснив архімандрит Григорій, а Михайло Василієвич був лише переписувачем. Цю думку поділяє й сучасний дослідник пам'ятки І. Чепіга, а М. Боянівська, львівська вчена, схиляється до того, що Михайло Василієвич був копіїстом пам'ятки[25].

О. Грузинський уважав, що архімандрит Григорій створив протографічний список перекладу (вчений називає його оригіналом), котрий був написаний тодішнім південно-руським скорописом, оскільки в тексті, при вишуканості оформлення письма, є механічні помилки, пропуски і т. д.[26]

На нашу думку, ініціатором, організатором і керівником роботи та автором перекладу Євангелія українською мовою був архімандрит Пересопницького монастиря Григорій. У справі перекладу брав участь і писець Михайло Василієвич, але переписував він не сам, йому допомагав ще один писець-копіїст, про що свідчить наявність двох почерків. До цієї думки схиляється й сучасний український учений-мовознавець В. Німчук, аргументуючи це наявністю при словах неслов'янського походження, а також при кількох церковнослов'янських і навіть українських лексемах перекладів-пояснень кількома українськими словами, до того ж різнодіалектними, чого не могло б статися, якби переписувачем була одна особа[27].

Проведене нами кодикологічне дослідження пам'ятки, зовнішньої структури (почерків, чорнила, організації сторінок та тексту, оздоблень, записів тощо), тексту Євангелія, характеру перекладів, додаткових текстів (передмов, післямов, сумаріїв тощо), записів пам'ятки, а також вивчення графіки й орфографії рукопису[28] свідчать, що від початку над її створенням працювали чернець Григорій, який згодом став архімандритом Пересопницького монастиря, а також писець Михайло Василієвич з Сянока. Після переїзду до Пере-

---

[25] Див.: *Бодянский И.* Указ. соч .– С. 392–400; *Думитрашко Н.* Указ. соч.– С. 15; *Житецкий П.* Описание Пересопницкой рукописи.– С. 1–2; *Janów J.* Op. cit. – S. 470–499. *Огієнко І.* Пересопницька євангелія 1556–1561 рр. // Путь правды. – 1930. – № 1. – С. 12–32; *Грузинский А.С.* Пересопницкое евангелие.– С. 24; *Чепіга І.П.* Національна святиня.– С. 7; *Боянівська М.* Переписувачі книжок як культурні діячі України. XV – перша половина XVII ст.– Л., 1994. – С. 21–22.

[26] *Грузинский А.С.* Пересопницкое евангелие. – С. 3.

[27] *Німчук В.В.* Староукраїнська лексикографія в її зв'язках з російською та білоруською.– К., 1980. – С. 46.

[28] Про письмо та правопис пам'ятки див. статтю *Л. Гнатенко* "Письмо Пересопницького Євангелія та графіко-орфографічні особливості пам'ятки", подану до цього видання.

сопиицького монастиря до роботи був залучений ще один переписувач-копіїст, ім'я якого залишилося невідомим[29]. Аргументом цього є:

1. Аналіз кінцевого колофонного запису, почерку редакторських правок та опрацювання всього тексту свідчать, що роботою керував архімандрит Григорій. Йому належать сумарії, глоси та чотири записи в кінці кожного Євангелія (арк. 123 зв., 198 зв., 335, 442 зв.). Ним також зроблені на полях додаткові вкази.

2. Перекладом пам'ятки українською мовою займався як сам Григорій, так і, очевидно, після переїзду до Пересопницького монастиря, його підручний писець Михайло Василієвич. Цілком логічно, що нові обов'язки архімандрита забирали у Григорія багато часу, і роботу було перекладено на Михайла Василієвича, яким, крім основного тексту, писано також тексти в рамках-заставках (арк. 20 зв., 128 зв., 203 зв., 340 зв.), Післямова (арк. 443–443 зв.), а також записи на початку та в кінці пам'ятки (арк. 3, 476 зв. та 481 зв.–482 зв.).

3. Основний текст виконаний уставом двох почерків, що належали різним особам. Першим писцем був Михайло Василієвич. Він писав текст на арк. 2–155 зв. у Дворецькому монастирі у 1556–1557 рр. Про це свідчить запис на арк. 3 (див. підрозділ опису: Записи). Хоча авторство запису не засвідчене, на нашу думку, він написаний рукою самого Михайла (тотожність почерків запису на арк. 3 та на арк. 481 зв.–482 зв., підписаних Михайлом, встановлена в результаті графіко-орфографічного аналізу).

Згодом робота відновилася в Пересопницькому монастирі, до її виконання були залучені два переписувачі: руці Михайла Василієвича належить і текст на арк. 260–339 зв., 339 зв.–442 зв., 444–481 зв. Другому, на жаль, анонімному переписувачу належить текст на арк. 155 зв.–202 зв., 204–259 зв., 341–399 зв.

У рукопису немає точних даних про дату відновлення роботи над текстом пам'ятки. Запис на арк. 335 свідчить, що Євангеліє від Луки було закінчено в рік завершення всієї праці – 1561.

Редакторські правки та приписки наявні впродовж усього тексту, вони переважно належать до часу створення пам'ятки. За аналізом почерків вони зроблені, ймовірно, архімандритом Григорієм та іноді писцем Михайлом Василієвичем. Зустрічаються подекуди і виправлення пізнішого часу. Правки писані вгорі рядків, а приписки – на полях. Зрідка зустрічаються невиправлені помилки та повтори слів.

Структура тексту. До складу тексту увійшли: Наука читання, яка відкривається передмовою; чотири Євангелія, кожному з яких передують

[29] Можливо тому, що його роль в роботі була тільки як копіїста, а можливо ним був сам архімандрит Григорій. Це припущення зроблено в статті *Л. Гнатенко* "Хто писав Пересопницьке Євангеліє 1556–1561 рр.?" // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство : Міжвід. наук. зб.– К., 2001.– Вип. 3. – С. 457.

покажчик чорнописаних глав та Передмова; Післямова до книги[30]; Місяцеслов.

Текст Пересопницького Євангелія, за зразком західнослов'янських перекладів, поділений на глави, кожна з яких починається з сумарія (короткого викладу змісту наступної глави), вписаного в рамку. Немає сумарія тільки на початку першої глави кожного Євангелія.

Текст кожного Євангелія розділено на зачала. Поділ тексту та нумерація зачал здійснена за давньою слов'янською традицією: в Пересопницькому Євангелії зберігаються непронумеровані зачала (арк. 39, 48 зв., 56 зв., 259, 262 зв., 391, 403 зв., 413; не вказано слово *зачало* на арк. 389) та нумерація в Євангелії від Матвія двох зачал під цифрою 83 (арк. 89, 90). Зазначено помилково слово *зачало* на арк. 64, 393, 402 зв., 403, 403 зв., а також помилково в Євангелії від Марка зачало 17 пронумероване як 16 (арк. 14).

До зачал належать т. зв. вкази (коли читати певний євангельський текст), вони розміщені на нижніх полях пам'ятки.

Постійно наявні глоси (українські лексичні відповідники до слів оригіналу), які виділені рамочкою й розміщені безпосередньо в тексті, іноді на полях рукопису[31].

У текстах усіх чотирьох Євангеліїв на полях, крім позначення звичних глав і зачал, указані чорнописані глави.

Зміст пам'ятки. За змістом Пересопницький рукопис – це четвероєвангеліє. Текст рукопису повний. Він схожий із православними Євангеліями, які призначені для церковного вжитку, особливо з київськими виданнями XIX ст.

У Пересопницькому Євангелії, як у євангельських текстах, так і в Місяцеслові, є деякі змістові особливості порівняно з друкованими виданнями Євангелій[32]. Так, у Передмові до Євангелія від Марка є велика вставка, в якій пояснюється "чотириликість" та надається, на противагу загальноприйнятому нині звичаю, євангелісту Марку символічне зображення орла, а євангелісту Йоану – лева. У Передмові до Євангелія від Луки вказано місце написання Євангелія (острів Крит), чого немає в друкованих виданнях Євангелія. У Передмові до Євангелія від Йоана наявний ще такий кінець: "А коли

---

[30] Це – "Сказанїє ѡ главахъ и зачалє(х) ѡ поча(т)ко(х), и коньцєхъ. чтомымъ єѵ(г)лїамъ. оутрънимъ. и литор'гїинымъ". У ньому вміщуються звернення до священників, дияконів і всіх причетників церковних з вибаченням за можливі помилки та детальні настанови, як читати це Євангеліє в церкві при Богослужінні та ін. (Див.: *Думитрашко Н*. Указ. соч. – С. 12–13).

[31] *Чепіга І.П*. Глоси Пересопницького Євангелія і питання нормування староукраїнської літературної мови XVI ст. // Питання східнослов'янської лексикографії XI – XVI ст.– К., 1979.– С. 64–69.

[32] *Думитрашко Н*. Указ. соч. – С. 9, 10–11, 12, 13.

южь тоє такь єсть. А мы почнѣмо, што жь єсть в' писанїи речен'но. Вначалѣ было слово. А затымь. нехаи боуде хвалено има ба ѿца. навѣкы цроуючого. зь єдинородным' снмь. и пр(с)ты(м) дхом' Аминь" (арк. 339–339 зв.). У Місяцеслові під кожним місяцем вказано, із скількох годин в ньому складаються дні й ночі, але ці дані подаються узагальнено на цілий місяць і без хвилин. Числа в місяцях перераховуються не всі, а тільки святкові, на які й призначені особливі євангельські читання.

Арк. 2–3. Повѣ(ст) на ѡбьхож(д)енїє всє(г)[о] лѣта, числа єѵ(г)льско. и єѵ(г)листѡ(м) прїатїє. ѿкж(дѹ) починаю(т)сѧ. и (до)колѧ ѡставаю(т).

Арк. 3 зв.–12 зв. Кѹ ты(м) сты(м) книга(м) съборѹ чотырє(м) єѵ(г)листѡ(м). придана єсть наоука читанѧ. и найденѧ єѵ(г)лнамь. сѫбота(м) же и нє(д)лѧ(м). и всѣмь днѡ(м). поча(т)кы, и кон'ци, всѧкомоу єѵ(г)лїю. яко сѧ въ црькви бжїи чтєть. и великомоу постоу. и страстє(м) хвѣмь. и гськы(м) пра(з)никѡ(м). и всѣ(м) стымь, и прочи(м) потрєба(м) нє ѡскоудно. начинає(т)сѧ ѿ великыѧ н(д)лѧ пасхы.

Арк. 13–15. Ижє в ма(т)ѳея стого написаны соу(т) вказы, противоу быв'шим' въ єѵ(г)лїи. чєрнописан'ны(м) глава(м).

Арк. 15 зв.–19. Выкладь ѳеѡфїлак'та арьхиеп(с)кпа болгар'скаго. в прє(д)рє(ч)ню, єѵ(г)лїа, стого матѳєѧ.

Арк. 20 зв. Ма(т)ѳеи єѵ(г)листа ї ап(ст)лъ гнь. Прьвѣє всѣ(х) єѵ(г)листовь написаль в римѣ єѵ(г)лїє єврє(и)ски(м) языкомь. Ѡ нарожєнїи гa сп(с)тл(ѣ) нашєго їѵ хa. А замыкає(т) в собѣ гла(в) ки, а зачаль р и sї. а стихо(в), ҂вх. Выдано єсть самѣмь тѣмь ма(т)ѳєѡ(м) по ѡсмихь лѣтѣ(х) възнєсєнїа хва.

Арк. 21. **Єжє ѿ ма(т)ѳєа стго єѵ(г)лїа. нє(д) прє(д) рѡ(ж) хвымь стыхь ѡць.** Глава 1.

Арк. 23 зв. Глава 2. Єѵ(г)листа повєдаєть. Якь три вол'сви принєсли дары. якь иѡсифь съ ѡтрочатє(м) и мтрїю єго, оутєкаль до єгипта. І якь иро(д) младен'цѣ побиває(т). І я(к) хс сѧ зь єгѵп'та, вєрноуль. Ма(л)хїѡ(н). аспарь. вал'таса(н).

Арк. 26. Глава 3. Єѵ(г)листа повєдає(т), ѡ наоучєнїи стго їѡанна кр(с)тлѧ. а ѡ стости живота єго. И тыжь якь ѿ нєго хс єсть крєсщєнь.

Арк. 27 зв. Глава 4. Єѵ(г)листа повєдає(т), якь хс пос'тил'сѧ чотырдєсѧ(т) днй и чотыр'дєсѧ[33] нощїи, и якь быль искоушєнь ѿ дїавола и якь тыжь позваль хс пєтра и якова, їѡанна. рыбарыи. И якь тыжь, в галилєи нємоцны(и) оуздоров'лѧл(ъ).

Арк. 30. Глава 5. Єѵ(г)листа повєдає(т), якь наоучає(т) хс ѡ правдиво(м) бл(с)вен'ствоу и якыи попь має(т) быти, досконалыи. боудь ко животоу. боу(д) к наоучєню. И я(к) ма боронити враж'ды брани, и гнєвоу. и смѣ(л)ства. ты(ж) ѡ тръпливости и ѡ люб'ви єжє ко ближ'нємоу.

Арк. 35. Глава 6. Єѵ(г)листа повѣдаєть. якь хс оучить. абы жа(д)ного доброго дѣла про мар'ноую хвалоу нє чинили. якь тыж' сѧ мають людє моли-

[33] Потрібно *чотыр'дєсѧ(т).*

ти. и повѣдає(т) ижь нє можємо дво(м) господарємь робити. ты(ж) абы лако(м)ство, и тєлєсноє попєчєнїє на(д) жадны(м) нє вла(д)ноуло.

Арк. 38 зв. Глава 7. Єѵ(г)листа пишє, якь заповєдаєть людємь всѧкои прѣ, свои(х) ближ'нихь соудоу. якь тыжь вєлить ближнимь, добрє чинити, и якь фал'шивыи пр(о)ркы ганить. и къ зломоу приpовноваєть ихь соромоу.

Арк. 41 зв. Глава 8. Єѵ(г)листа повєдаєть. якь х҃с очистиль нєдоужного чл҃ка. и якь тыжь слоуга сот'никовь єсть оуздоровлєнь. к томоу и ѡ тєщѣ, пєтровѣ. и ѡ иныхь мноѕѣ(х). и якь тыжь ѿповѣдає(т) томоу, которыи хотѣль за хр(с)томь ити. а оученикоу нє даль ѻ҃ца погрєб'сти. и якь тыжь приказаль мороу, и дияволомь.

Арк. 44 зв. Глава 9. Єѵ(г)листа повєдаєть, якь х҃с дноюю зломаного ѹздоровиль. и якь єго самого на ап(ст)льство позваль. и достатєч'нє, коу сопрєню ѿповидѣль. якь тыжь жєнѣ тєчєнїє крови оуставиль. якь ты(ж) дъщєрь кнѧжатє иаира, ѹставиль изь мрът'выхь. тыжь якь два слѣпы(и) ѹзьдоровиль.

Арк. 48 зв. Глава 10. О розосланїи двaнадєсѧ(т) ап(ст)ловь. а ижє х҃с нє пришоль, дати на зємлю покоѧ, алє мєчь.

Арк. 52. Глава 11. Якь їѡаннь ис тємницѣ пocлаль ко ї҃сви оученикы своѧ. я(к) тыжь х҃с прє(д) народы єго выславлѧє(т). якь тыжь прєти(т) мѣстомь нє кающим'сѧ. И вєл'бить ѻ҃ца своєго. И якь иго хв҃о єсть лєг'ко.

Арк. 55. Глава 12. Єѵ(г)листа повѣдаєть, якь оученици в соуботоу колосы выминаю(т). якь х҃с соухоую роукоу оуз(д)оровиль. потомь чл҃ка ѿ доуха нєчисто(г)[о], и слѣпаго и нѣмаго. якь тыжь затроскаль закон'никы, которыи просили знамєнїи. ты(ж) ѡзнаймоуєть кто є(ст) єго ма(т)ка, и братѧ.

Арк. 60. Глава 13. Єѵ(г)листа повєдає(т), якь х҃с оучить народы сѣдѧчи в лодѣ. и подобєн'ствы ѡ сѣмєни выкладає(т). и прикла(д) даєть ѡ кѹколи. и ѡ зєрноу гор'чично(м). Подобєньствы ѡ квасоу до моуки схованомь. ты(ж) ѡ покладоу скрыты(м) оу поли. и ѡ дорогѡ(м) пєрлѣ. и ѡ сѣти впоущєнои до морѧ. ижє ты(ж) пр(о)ркь нп҃ѣ в' своєи власти, нє єсть во ч'ти.

Арк. 65 зв. Глава 14. Выписоує їѡаннови ѿ ирода стѧтѧ. якь тыжь х҃с, пѧ(т)ма хлѣбы а двѣма рыбами пѧть тысѧчь моужєи накор'миль. И якь по мороу ходиль. якь тыжь в зємли гєнисарє(т)скои, мнѡгыи нємощныи оуздоровиль.

Арк. 68 зв. Глава 15. Повєдає(т) єѵ(г)листа и(ж) лѣпшє є(ст) мѣти чистоє ср(д)цє, нижли оумытыи роуцѣ, нєпосквєр'нєны. Ср(д)цє з' сєбє злыи мысли выдаває(т), и посквєрнѧє(т) чл҃ка. якь тыжь жєнѣ кананєйскоу(и) дѣвицѡ ѿ диявола высвободиль. Тыжь якь хромыи҃ слѣпыи и нѣмыи оуздоровиль. якь ты(ж) х҃с народы сємєрма хлѣбы накор'миль.

Арк. 72 зв. Глава 16. Єѵ(г)листа повєдає(т), якь ѿсылає(т) х҃с закон'никы к' замєнїю[34] ионы пр(о)рка. а закладаєть ц҃рковь свою на вѣрѣ ѿ пєтра высвє(д)чєнои. А каждыи свои кр(с)ть взѧвши. абы вслѣ(д) шєль за христомь.

Арк. 75. Глава 17. Єѵ(г)листа выписоуєть хв҃о прєображєнїє. И илиино

[34] Потрібно *знаменію.*

пришествіє. ты(ж) ѡ оуздоровлеііи немощи на мѣсачникоу. ты(ж) якь есть моц'на вѣра. и якь хс казаль дати мыто за себе и за петра.

Арк. 78 зв. Глава 18. Єѵ(г)листа выписоуе. якь хс оучить смиренію прикладо(м) дитате. тыжь абы люде причинь погор'шеню выстерѣгалиса. ты(ж) якь многыя бра(т) братоу мае(т) ѿпоустити грехы.

Арк. 82 зв. Глава 19. Єѵ(г)листа выписоуе, якь не годит'са жень соромотити. ты(ж) ѡ скопцехь. тыжь якь хс на дѣте(х) роуки покладоуе. ты(ж), кто коли дла ха богатество ѡпоустить. сто кроть больше возметь, и животь вѣчныи наслѣдить.

Арк. 85 зв. Глава 20. Подобеньство о наяты(х) дѣлателехь оу виноградь. якь ты(ж) хс свое оумоученіе напере(д) повѣдаеть. За(с) тыжь ѡ ш'то сынове зеведеови ха просили. якь ты(ж) два слѣпіи прозрѣли.

Арк. 89. Глава 21. Повѣсть о ѡслици изь ослѣтемь. и о народѣ крычащемь спсеніи споу двдовымь. О выгнаніи пѣнязѣ мѣнающи(м) з храмѹ. И о исьсохшои смоковници. Подобеньство о двоу сынѣхь. и о дѣлателехь, винограда.

Арк. 93 зв. Глава 22. Єѵ(г)листа выписоуе ѡ веселю, которы(м) позваніи погор'дѣли. а(ж) и пла(т) мае(т) дань быти цесареви. якь хс зь закон'ники и сь садѹкейми са гадае(т). ты(ж) о двою приказаню в законѣ на(и)бол'шимь.

Арк. 97. Глава 23. Єѵ(г)листа повѣдае(т). иже оучителеве оу добромь оученіи але не въ зло(м) животѣ мають наслѣдовани быти. тыжь якь примовлаеть хс оучителемь закона. А повѣдаеть и(х) быти морьдыре, апостоловь ѿ себе послан'ныхь.

Арк. 100 зв. Глава 24. Проповѣдае(т) хс, збоуренье црквное. ты(ж) о знамени на(и)послѣ(д)неиши(х) днєвь, которыи оукорочени боудоу(т). о л'живомь христѣ. и о л'живыхь пророкохь. о дни соу(д)но(м), и о слоуѕѣ вѣрно(м).

Арк. 104 зв. Глава 25. Подобеньство о десатихь девицахь. и платѣ пѣнежно(м). о дни соу(д)номь, И о оучин'кахь, милосрьд'ныхь. И о послѣднемь соудѣ.

Арк. 109. Глава 26. Єѵ(г)листа выписоуе, Якь жидове са радать абы ха имали. ты(ж) якь жена на главоу ісви миро выльяла. ты(ж) якь на послѣ(д)неи вечерѣ хс свое тѣло и кровь оученико(м) давае(т). И июдоу зра(д)цю своего ознаимоуеть. ты(ж) петрови падение его впере(д) повѣдаеть. ты(ж) якь млит'са въ городѣ. а июда его зражѹе. ты(ж) якь петрь мече(м) борони(т). ты(ж) якь са петрь іса ятого и по лицю біеного три кро(т) запрѣль, а потомь гор'ко плаче.

Арк. 116. Глава 27. Єѵ(г)листа поведае(т), якь хс к' пилатови приведюнь. И якь июда са ѡбѣсиль. И якь жидове выпоустивши варав'воу, хр(с)та на кр(с)тѣ роспали. а ш'то ты(ж) при оумоученю и смрти ісвѣ сталоса. и якь є(ст) поховань. а и якь ѡсажень гробь сторожами, и запечатань.

Арк. 121 зв. Глава 28. Єv(г)листа выписоує ѡ въскр҇сенїи г҇а і҇v х҇а. И якь сѧ потомь оуказаль. И якь сторожомь даны срєбрьникы. ты(ж) якь оучить х҇с оученикы. тыжь якоую маєть моць поведати имь. И якь розсылаєть ихь, мєжи народы, абы крєстили. И оучили.

Арк. 123 зв.–125. Сїа ѹказанїа противь чер'нопишемои лич'бє, котора є(ст) написана вь єv(г)лїи ст҇го мар'ка.

Арк. 125–127 зв. Прє(д)мол'ва єv(г)лїи ст҇го ма(р)ка гдє и в' коє го(ди)щє по възнє(с)нїи гп҇є(м) исписано бы(ст).

Арк. 128 зв. Марко єv(г)листь ї ап(ст)лъ гп҇ь оученикь ст҇го ап(ст)ла петра. Испїсаль в римѣ. второє єv(г)лїє. По десѧти(х) лѣтѣ(х) хв҇а възнесенїа. Котороє замыкає(т) в собѣ главь ѕ҇ї. а зачаль ѻ҇а. а стиховь ҂а҇х.

Арк. 129. **Ѿ мар'ка ст҇оє бл҇говѣстїє нє(д)лѧ прє(д) просвѣщенїємь.** Глава 1.

Арк. 133. Глава 2. Єv(г)листа выписоує, якь і҇с тѣломь расслаблен'номоу ѿпоусти(л) грєхы. И якь казаль ємоу взѧти постѣль. И якь лєв҇їи ал'ѳєовомоу вєлит' сѧ наслѣдовати. Тыжь поведаєть иже з(д)оровы(м)ь нє трєба лѣкарѧ. ты(ж) якь фарисєє поносѧ(т) х҇оу иже оуч҇їци єго нє по(ст)ѧ(тс).

Арк. 136. Глава 3. Єv(г)листа выписоує(т) якь х҇с в' дн҇ь соуботныи исцѣлиль соухоую роукоу. ч҇лкови. И ты(ж) якь дїаволовє єго сп҇омь бж҇їимь бы(ти) выз'наваютъ. И ѡ дванадєсѧть ап(ст)лѣхь. и якь ты(ж) ѡбличає(т) закон'никы про злобивость и(х). хв҇а мат'ка и братѧ и сєс'тры тыи то соуть. которыи слоухають и чинѧть слово бж҇їє.

Арк. 139. Глава 4. Єv(г)листа выписоуєть ѡ подобен'ствѣ роз'сѣвача ѡ доброи мѣрѣ. ѡ зєр'ноу горьчично(м)ь. И тыжь якь х҇с на лодѣ опочиваєть.

Арк. 142 зв. Глава 5. Єv(г)листа выписоує, якь х҇с оуздоровлѧєть ч҇лка, ѿ множєства дїаволовь. а идє коу кнѧжати щ(к)олы жидов'скои. дъщєрь єго ѹздоровлѧти. а жєноу ѿ нємочи высвободити. ты(ж) я(к) дв҇цю въскр(с)си(л).

Арк. 146 зв. Глава 6. Єv(г)листа выписоує(т). иже дивоую(т)сѧ мноѕ҇їи, наоученїємь хр(с)твы(м). и гръшє(т)сѧ а мовѧ(т). иже то(т) то єсть сн҇ь тєслинь. И якь х҇с роз'сылає(т) и оучить ап(ст)лы. якь ты(ж) їѡан'нь кр(с)титєль стѧ(т) єсть. и я(к) народь, накръмлєнь єсть пѧ(т)ма хлѣбы. И якь тыжь і҇с по морю ходиль. И якь многыи нємоц'ныи оуздоровиль.

Арк. 152. Глава 7. Єv(г)листа выписоуєть. якь закон'ници жалоую(т), же оуч҇їци нєоумытыми роуками ядѧть хлѣбь. и якь х҇с ѿповѣдаєть, ш'то до оусть входить нє скврънить ч҇лка. и якь дъщєрѧ хананєискои, и глоухыи и нѣмыи єсть оуздоровлєнь.

Арк. 155 зв. Глава 8. Єv(г)листа выписоує. якь х҇с сє(д)ма хлѣбы и мало рыбами накръми(л) д҇ тысѧчи людоу. И якь закон'ници знамєнїа ищоуть. и якь вєлит сѧ ихь оучєнїа выстєрєгати. И якь тыжь слѣпомоу очи направоує. Пет'рь вѣроу вызнаваєть. А и х҇с своє тръпєнїє напєрє(д) повѣдаєть. И иныи к' томоу жь напоминаєть.

Арк. 159. Глава 9. Єѵ(г)листа выписоуе, ѡ хв҃ѣ преѡбраженіи. а такь тыжь сѧ ѡзнаимѹе ижь доухь нечистыи не може выгнань быти, єдно млтвою и посто(м). А напередь повѣдаєть хс҃ своє оумоученїє. и напоминаєть оученикы, абы были покор'ни а ближнихь не горшили. Ты(ж) и ѡ соли змазанои.

Арк. 164 зв. Глава 10. Єѵ(г)листа выписоуе. якь хс҃ оучить. иже не годит'сѧ мал'жон'кы пропоускати. а дѣти прїимати. тыжь напоминаєть к' даваню милостынѣ. а и якь ты(ж) богатыи с тѧж'костю доидє. нб(с)нои радости. А напередь повѣдає своє боудоучеє оумоученѧ. и якь спо҃мь зеведеовѣм, примовлѧють. якь тыжь наоучаєть покорѣ. И якь тыжь слѣпомоу очи даль иже прозрѣль.

Арк. 170. Глава 11. Єѵ(г)листа выписоуе. якь іс҃ послаль по ѡслѣ. и якь смоковницоу безьпло(д)ноую оусоушиль. и якь коуп'цѣ ис' црк҃ве выганає(т). а ижь бы смо сѧ з надѣянїємь молили. а посполоу себѣ ѿпоущали. тыжь ко справцямь законоу. в' которои то моци дивы чинать, ѿповѣдаєть.

Арк. 174. Глава 12. Подобен'ство єѵ(г)листа выписоуєть ѡ виноградѣ з'лы(м) роботникомь наятымь. и ѡ дани цесаревои. хс҃ перемог'ши са(д)доукеи оучить закон'ника. наибол'ше ємоу в законѣ приказоуе. якь тыжь ганить закон'никы. тыжь якь оубогоую вдовоу выхвалѧєть.

Арк. 179. Глава 13. Єѵ(г)листа выписоуе ѡ поставленїи црк҃'внѣмь красномь. и ѡ ан'тихристоу. и ѡ противен'ствѣ ихь. а иже силы нб(с)ныя гыбатисѧ боудѹть. и ѡ соудномь дн҃и.

Арк. 183. Глава 14. Єѵ(г)листа выписоуе. ѡ выльяню масти на главоу хв҃оу. которы(и) то ѿ юды зражень. который то на послѣднеи вечерѣ своє тѣло и кровь роздаваль. которыи же зражень и пойманъ. ѿ него (ж) то и ап(ст)лове повтекали. и якь несправедливыми. а ѳал'шивыми свѣ(д)ками ѡсоуженъ. закрыва(н) ѡплюва(н). и поличковань. три кроть ѿ пилата запрень.

Арк. 191. Глава 15. Єѵ(г)листа выписоуе. якь іс҃ пилатови выдань. и якь били єго и посмѣвалисѧ ємоу. и якь на кр(с)тѣ повѣшень. и якь єго иѡсифь поховаль въ гробѣ.

Арк. 196. Глава 16. Єѵ(г)листа выписоуе я(к) хс҃ з мр҃твыхь в'став'ши многы(м) сѧ оуказа(л). а ап(ст)лы по все(м) свѣтѣ розо(с)ла(л) проповѣдати єѵ(г)лїє.

Арк. 198 зв.–201 зв. Сїа ѹказанїа противь чор'нопишемои личбе. котораѧ єсть в настоящеи кнїзе ст҃го ап(ст)ла и єѵ(г)листа лѹ(к).

Арк. 201 зв.–202 зв. Пре(д)молва книзе ст҃го ап(ст)ла и єѵ(г)листа хв҃а лоукы. где и в коє го(ди)ще, исписано бы(ст).

Арк. 203 зв. Лоука бж(с)тв'ныи ѿ полоуден'ныя страны. Написаль в' критѣ Єѵ(г)лїє. По еі҃-ти(х) лѣтѣ(х) хв҃а възнесенїа. Которое замыкаєть в собѣ гла(в), двадесать и четиры. А зачаль рд҃і. а стиховь, двѣ тысѧ(щ), и ѿ.

Арк. 204. **Ѿ лѹки ст҃го єѵ(г)лі҃а чте(н)е на ро(ж)ствоч(с)тнаго прѣ(д)течѣ.** Глава 1.

Арк. 211 зв. Глава 2. Єѵ(г)листа выписоуе. якь мр҃іа вь виолеомѣ г҃а і҃ѵ х҃а породила и якь агг҃ли б҃а хвалать. и якь пастыріє его навѣжаю(т). и якь х҃с осмого дн҃а обрѣзовань, и ѿ симеона бл(с)вен'. и якь ан'на о немь пророкоуєть. тыжь якь х҃с вь дванадесатихь лѣтѣхь. межи оучител'ми сѣдить.

Арк. 217 зв. Глава 3. Єѵ(г)листа выписоуе. якь іоан'нь повѣдаеть о покааніи. розли(ч)не оучистави [!]. повѣдаеть х҃а на(д) себе быти сил'нѣишого. на(д) которымь же то яко кр(с)тил'са дх҃ь с҃тыи в подобеньствѣ голоубином вѣдѣнь. а и голось зъ нб҃а слышань єсть. ты(ж) выписоуе родь хв҃ь ѿ иосиѳа ажь и до адама.

Арк. 221 зв. Глава 4. Єѵ(г)листа выписоуе якь х҃с ведень на поустыню. и якь постил'са м҃ дн҃и. и м҃ ночии, и възалькаль. который то коли его искоушаль сотона, каменемь. а потомь навратильса до галилеи. и читаль в щ'колѣ книги пр(о)рчьскыи, о собѣ. иже пр(о)ркь оу своеи власти не єсть в почтивости. Из неи жь то х҃с оу капернаоумѣ выгналь єсть доуха нечистого. И оуздоровиль тещоу петровоу ѿ зимнѣцѣ. И многыи иныи ѿ розличны(х) немощии простиль єсть. а діаволове выславоую(т) его сп҃омь бж҃імь быти.

Арк. 226 зв. Глава 5. Єѵ(г)листа выписоуе. яко х҃с стоячи в лодѣ народы наоуча(л) и нѣкоторыхь оучите(л)никовь ѿ ловаnа рыбь позваль. и якь троудоватого чл҃ка оуз'доровиль и якь молальса на поустыни якь тыжь рослаб'лен'ного скрозѣ стрѣхꙋ к собѣ споущен'ного оуз'доровиль. и якь грѣш'ного мыт'ника к собѣ поз'валь и якь тыжь ропот'никомь[35] ѿповѣдаеть.

Арк. 232. Глава 6. Єѵ(г)листа выписоуе. якь оученици в дн҃ь соуботныи колосы выминають роуками. х҃с посщ҃ен'ныи хлѣбы припоминаеть. и якь ты(ж) оусхлоую роукоу в соуботоу оуздорови(л). и якь черезь ночь молит'са. а ап(ст)ломь имена называе(т). и наоучаеть о бл(с)веньствѣ. и о слѣпомь вождоу. а несправе(д)ливого соуда противь ближнихь заборонаеть.

Арк. 239. Глава 7. Єѵ(г)листа выписоуе. яко х҃с оуздоровиль слоугоу сот'никово(г)[о] и сн҃а в'довичина въскр҃сив'. и я(к) іоа(н) посылаль свои оученикы къ іс҃ви. а онь его пере(д) народы, выславоуе(т) а зако(н)никы дѣте(м) играючи(м) приров'нове(т). повѣдае(т) иже жена грѣш'ная слезами ноги іс҃вы омываеть.

Арк. 245. Глава 8. Єѵ(г)листа выписоуе, при(т)чоу о рос'сѣваню. и о свѣчи на свѣтил'никь поставенои. якь ты(ж) ты(х) м҃трію, а братію называеть, которыи волю бж҃ію чина(т). а якь плаваючи боурꙋ укроти(л). якь тыжь чл҃ка ѿ множества бѣсовь высвобожоуе. якь тыжь и женоу ѿ немочіи еи оуздоровиль. якь ты(ж) въскр҃силь дъщероу, иаирову.

Арк. 252 зв. Глава 9. Єѵ(г)листа выписоуе, якы[36] і҃с розослаль оуч҃нкы свои абы наꙋчали. и яковоую єсть моць даль и(м). и якь накор'миль народы на поустыни па(т)ма хлѣбы. якь ты(ж) петрь вызнавае(т) вѣроу. и якь ты(ж) х҃с

[35] Потрібно *робот'никомь.*

[36] Потрібно *якь.*

напоминає(т) люди, абы были търпливыми. ты(ж) якь сѧ на горѣ преѡбразиль. а ѿишо(д)ши ѿтоле оуздоровиль чл҃ка, розбивано(г)[о] злою немочю. ты(ж) и ѡ своє(и) моуцѣ повѣдає(т), и наоучає(т) покорѣ. ты(ж) якь боронить мр҃тво(г)[о] погребати, ꙋченикоу которы(и) хотѣ(л) за ни(м) пойти.

Арк. 260 зв. Глава 10. Єѵ(г)листа выписоуєть, якь хс҃ пре(д)сылаєть иныхь оучениковь, се(д)мьдесѧть. и наоучаєть ихь. абы в собѣ не доуфали. якь ты(ж) ѿц҃а выславоує(т). и якь в законѣ перебываючомоу дорогоу. живота ѡказоує(т). ты(ж) повѣдаєть и при(т)чами ѡ чл҃коу ѿ разбойниковь раненомоу. и якь тыж' в марьѳы, гостемь быль.

Арк. 266. Глава 11. Єѵ(г)листа выписоуєть. якь іс҃ оучить по своєй мл҃твѣ оучн҃кы свои мл҃твѣ ѡбщой. коу оуставичности прозбы напоминає(т). и якь тыжь доухы нечистыи выганѧєть. ты(ж) якь закон'ні(ки) злыи҃, караєть. якь тыжь ѿ жены выхвалень єсть. тыжь злоє жидовскоє поколѣнѧ, из розличного, непослоушеньства, караєть.

Арк. 272. Глава 12. Єѵ(г)листа выписоуєть. иже хс҃ кажет' сѧ стеречи злости фарисейскои. тыжь якь б҃ъ своєю волею печалоует'сѧ ѡ своихь, и мовить имь, абы не боялисѧ ꙋбивающихь тѣла. тыжь якь не хотѣль межи братїами дѣлити имѣн҃ѧ. И ѿвожоуєть ѿ лакомьства, черезь притчю бога того. тыжь якь наоучаєть, абы были люде кроткими. в жадости, и вѣр'ными въ владарьствѣ. тыжь противь непрїателѧ абы были на добромь ѡпатрению.

Арк. 279. Глава 13. Єѵ(г)листа выписоує, иже хс҃ в прит'чи, зморьдован'ныхь, галилеискыхь напоминаєть, абы чинили покаанїє, приводѧчи непло(д)ноую смоковницоу. якь тыжь женоу, котораа лѣ(т) и҃і ко(р)чена была, оуздоровлѣвае(т). ты(ж) оучителеви соборъномоу примовляє(т). ты(ж) яко повѣдаєть ѡ цр(с)твїи бж҃їи. коу зе(р)ноу го(р)чичномꙋ. и коу ква(с)у и(х) приро(в)нѧє(т). а ирода лисицею называє(т).

Арк. 283. Глава 14. Єѵ(г)листа выписоує, якь хс҃ оуздоровиль в дн҃ь ст҃чныи, водою затроудненого чл҃ка. тыжь наоучаєть. абы на оучта(х), або на калацѣяхь подлѣишеє мѣсце. посѣдати. а оубогыи на ѡбѣдь. або на вечерѣ позывати. ты(ж) при(т)ча або подобеньство, ѡ великои вечери. а ѡ сотворенїи стлъпа або вежѣ. и ѡ цр҃и которыи то маль воєвати.

Арк. 287. Глава 15. Єѵ(г)листа выписоуєть, притчоу ѡ сто ѡвець. и ѡ дра(г)мѣ. або ѡ грив'нѣ. и ѡ радости. агг҃льскои. надь єдины(м) грешникомь, кающи(м)сѧ. ты(ж) и ѡ заблоуждьшо(м) сн҃оу.

Арк. 291. Глава 16. Єѵ(г)листа выписоує, ѡ шафари, которыи глоупе оутрачоваль. а вел'ми ѡпатрьне собѣ починаль. ты(ж) ѡ то(м), иже жадныи дво(м) г(с)пдре(м) слоужити не мо(ж). ты(ж) ѡ лазари. и ѡ богатомь.

Арк. 295. Глава 17. Єѵ(г)листа выписоує, заповедаючи. абы(х)мо не приводили на лихоє ближ'нихь. але наказовали. а вѣр'ни боудоучи б҃оу, слоужили ємоу. тыжь ѡ десѧти прокажен'ныхь. и ѡ ѡчищенїю и(х). тыжь якь з нихь ѡдинь б҃гоу хвалоу даль. тыжь якь самь хс҃ повѣдаєть, иже цр(с)тво бж҃їє вноутрь нась єсть. ты(ж) выписоує ѡ соу(д)номь дн҃и.

Арк. 298 зв. Глава 18. Єѵ(г)листа выписоує(т). ѡ соудїи, который сѧ бг҃а нє бояль, и людїи сѧ, нє соромѣль. ты(ж) и ѡ закон'никоу. которыи жє въ млтвѣ, грєшного посоужоваль. тыжь якь хс҃ младєн'чики которыи єщє нє мовили коу собѣ пригорьтає. тыжь богатыи страшить. а и ѡ своєи моуцѣ оучєникомь свои(м), напєрє(д) повѣдаєть. ты(ж) якь слѣпомоу оубогомоу оочи дароує(т).

Арк. 303. Глава 19. Єѵ(г)листа выписоує, ѡ закхєю мытари. которыи то ма(л) быль тѣломь. и ѡ дєсѧти мнась. або копь. або гривєнь. або злоты(х). або грошїи, которыи соу(т) звѣрєны слоугамь. ты(ж) ѡ вьєханю хв҃ѣмь на ѡслѣтю въ їєр(с)лимь. ты(ж) якь хс҃ пла(ч), на(д) їєр(с)лимомь. а напєрє(д) повѣдає(т), ѡ разорєню єго. якь ты(ж), выганѧє(т) ис цр҃квє коупцѣ, а продавцѣ. тыжь якь кн҃зи, и архиєрєє, жидовскыи. хотѧть єго. забити.

Арк. 308. Глава 20. Єѵ(г)листа выписоує, якь законници пытають, ха҃, ѡ єго моци. якь тыжь ѡнь ѡ кръщєнїи иѡанновѣ, повѣдѣль подобєньствомь, то єсть, прит'чєю, ѡ злы(х) винoградарє(х). якь ты(ж) бг҃ь вєли(т), абы людє. царє(м) дань. давали. ты(ж) са(д)доукєйскоє заблоуждєнїє, посоромочовaє(т), и покрытость, ѹчитєлєи.

Арк. 313. Глава 21. Єѵ(г)листа выписоує(т). якь хс҃ выславоуєть оубогоую вдовицоу. якь тыжь напєрєдь повѣдаєть ѡ разорєнїи цр҃ьквє їєр(с)лимьскои. и боудоучїи противности. ты(ж) ѡ искон'чанїи свѣта. ты(ж) заповѣдаєть. абы сѧ стєрєгли. ѡбъядєнїа. и пиан'ства.

Арк. 317. Глава 22. Єѵ(г)листа выписоуєть. якь июда слоушныи часъ ѡбыбравши зрадиль ис҃а. якь ты(ж) хс҃, изьидши вєликодєн'ного баран'ка. або агньца. роздаєть оучєникомь своимь тѣло своє и кровь свою. и якь тыжь молит'сѧ на горѣ. кривавымь потомь. гдє то єго жидовє поимали. и якь тыжь пєтрь ѿтѧль слоужєбникови архиєрєѡвомоу ухо правоє. и якь тыжь ї҃са, ѡплюваного. посмѣваного. по лицоу битого. три разы сѧ запрѣль.

Арк. 324. Глава 23. Єѵ(г)листа выписоує, якь жидовє на хр(с)та прєдь пилато(мь) жалоують. которыи жє то ѿ пилата до ирода повєдєн'. и ѡпѧть ѡдосланъ ѿ ирода. и посмѣянь. и пороуга(н). тыжь якь мєжи двѣма разбойниками роспѧть єсть. ѡцтомь и жєльчїю напоєнь єсть. и оумрътвєнь. як' тыжь єго иѡсифь, которыи быль пришоль. зь аримаѳєи в новѣмь гробѣ положиль єсть.

Арк. 330. Глава 24. Єѵ(г)листа выписоуєть. ѡ въстанїи хв҃ѣмь из мрътвыхь. ты(ж) якь (с) єсть оуказаль оучн҃комь своимь, въ єлмаоусѣ. стаанїи шє(ст)дєсѧ(т) ѿ їєр(с)лима. тыжь, и о славно(м) єго. на нєбо възнєсєнїи.

Арк. 335–335 зв. Сїа ѹказанїа противь чєр'нопишємои ли(ч)бє. ко(т)рыи соу(т) писаны(и) в' настоящои сєи книѕє, ст҃го и всєхвал'ного ап(ст)ла хв҃а ї єѵ(г)листа їѡа(н)на бг҃ослова, и въ ины(х).

Арк. 336–339 зв. Прє(д)мо(л)ва книзє ст҃го и громогласного ап(ст)ла. ї єѵ(г)листа хв҃а їѡан'на бг҃ослова. сн҃а мт҃рє єствънои, са(л)мїи бабы. и сн҃а прч(с)тыа дв҃ы бц҃а марїина. по словєси гн҃ю. гдє хс҃ оусты своими къ прч(с)тѣй рєк'ль. жєно. сє сн҃ь твои. яко оучн҃коу рєкль. сє мати, твоѧ.

Арк. 340 зв. Їѡаннь же бг҃ословнѣйшїи по л҃в лѣтѣ(х) хв҃а възнесенїа. Быль заточень в пато(м)скыи ѡстровь. И та(м) написаль еѵ(г)лїе. Которое замыкаеть в собѣ главь, к҃а. а зачаль, ҂з. а стиховъ, ҂в и т҃.

Арк. 341. Ѿ їѡан'на ст҃го еѵ(г)лїа чтение въ ст҃жа и великжа не(д) па(с)хы. Глава 1.

Арк. 346. Глава 2. Єѵ(г)листа выписоуе, якь і҃с на бракоу, то є(ст) на веселю, водоу, на вино переложиль. и якь тор'говники вонь ис црк҃ве выгналь. и якь ты(ж) ѡ своихь страсте(х) и ѡ въскр(с)нїи напере(д) повѣдае(т).

Арк. 348 зв. Глава 3. Єѵ(г)листа выписоуе, ѡ розмовлаию хв҃ѣмь изь никодимо(м). и ѡ кр(с)тоу и ѡ иныхь таиньствахь. И якь ты(ж) б҃ъ ѹмиловаль свѣть. якь тыжь иѡаннь кр(с)тиль еноноу. и якь хв҃о кр(с)щенїе надь свое быти выславоуе.

Арк. 352 зв. Глава 4. Єѵ(г)лис'та выписоуе якь і҃с сѣдачи при стоуден'ци съ женою самаританьскою розмоваеть. и поведаеть иже пр(о)рк ь въ ѿчизне своеи не есть прїемныи. и я(к) ты(ж) сна цр(с)кого ѹздоровиль.

Арк. 358 зв. Глава 5. Єѵ(г)листа выписоуе, якь х҃с на ѡвчои коупели оуздоровиль чл҃ка, лежачого л҃и лѣ(т). тыжь якь жиды наоучае(т) ѡ свое(м) бо(ж)ствѣ. и ѡ въскр(с)нїи из' мр҃твы(х). а ѿсылаеть ихь. абы са в' писмѣ мойсеѡвѣ дочитовали.

Арк. 364. Глава 6. Єѵ(г)листа выписоуе, якь і҃с накор'миль люди па(т)ма хлѣбы. и двѣма рыбами. ѿ которы(х) же то мѣль на цр(с)тво поставень быти. и пошоль на гороу. якь тыжь по мороу ходил' якь тыжь наоучаеть. ѡ хлѣбѣ небесномь. которыи же то есть. христось.

Арк. 371 зв. Глава 7. Єѵ(г)листа выписоуе. якь і҃с при праз(д)никоу жидовско(м) наоучаеть люди жидовьскыа. то есть при сѣдѣню в коуч'кахь, в х[р]амѣ. а в послѣднїи дн҃ь праздника. напередь поведаеть ѡ пришествїи дх҃а ст҃го. и якь ты(ж) закон'ници то є(ст) оучителеве людѹ з нико(ди)мо(м) са гадаю(т).

Арк. 376 зв. Глава 8. Єѵ(г)листа выписоуе. якь есть привели фарисее пре(д) х҃а женѹ на прелюбодѣйствѣ поиманоую. якь са ты(ж) х҃с поведаеть быти свѣтило(м) свѣта, и початкомь. и ты(ж) иже есть пер'шїи нижли, авраамь.

Арк. 384. Глава 9. Єѵ(г)листа выписоуе. яко х҃с оуз(д)оровиль слѣпого з наро(ж)[е]на. которого то з жидовь ись с҃тилища выгнано, добротли(в) приналь. тыжь повѣдаеть, иже есть дла соудоу, на тоть то свѣть пришоль.

Арк. 388 зв. Глава 10. Єѵ(г)листа выписоуе. иже х҃с, црк҃ве дверь с҃таа, и добрыи пастырь. которого жь жидове, иже имь свое правдивое бж҃ество, вызнаваль. каменїемь оубити хотѣли. але имь зышоль.

Арк. 393 зв. Глава 11. Єѵ(г)листа повѣдае. якь х҃с лазара въскресиль. и якь ты(ж) жидове радат'са якь бы х҃а забити мо(г)лї.

Арк. 399 зв. Глава 12. Єѵ(г)листа поведае. якь мр҃їа помазала ногы і҃сви миромь. и тыжь якь въеханїе его было на ѡслатю въ їер(с)ли(м). я(к) ты(ж) народы оучи(т). ты(ж) ѡ зернати пло(д)номь в землю оусѣяно(м). якь ты(ж) к немоу ста(л)са голо(с) з неба. якь ты(ж) многыи зъ закон'никовь, оувѣрили.

Арк. 406. Глава 13. Єѵ(г)листа повєдаєт(т), якь х̃с оучн̃ко(м) ногы оумываєт(т), и наоучаєт(т) и(х) новомоу приказаню. абы милова(л) єдинь дроу(г)[о]го. и июдинꙋ зра(д)у. и петрово ѿвер'жена, напере(д) повѣдаеть.

Арк. 410 зв. Глава 14. Єѵ(г)лис'та выписоує. якь х̃с оучить, иже ѿц̃ь в немь пребываеть. а ѡнь вь ѿц̃и. ты(ж) заповѣдає, абыхмо приказана єго попольнали. якь тыжь ѡ зосланю дх̃а ст̃го напере(д) повѣдає.

Арк. 414 зв. Глава 15. Єѵ(г)листа выписоує. иже х̃с повєдает са быти виньною лозою. а оучн̃кы лѣторослами. ты(ж) приказоуєть. абыхмо са всѣ посполоу миловали.

Арк. 417 зв. Глава 16. Єѵ(г)листа выписоує, иже х̃с оучн̃комь напередь повѣдаеть, ихь терьпливости. ты(ж) повѣдаеть и ѡ своємь на нєбєса възнесенїи, и дх̃а ст̃го сошествїи.

Арк. 421. Глава 17. Єѵ(г)листа выписоує, иже х̃с, ѿ ѡц̃а своєго жадаеть ѡславена. и мл̃т'са за оучн̃ки. и за тыи которыи ꙋвѣра(т) в него презь и(х) повѣсти. и б̃гоу ѿц̃оу ихь пороучаеть. и просить рекоучи. где єсми а, абы и ѡни со мною были.

Арк. 424. Глава 18. Єѵ(г)листа выписоує(т), якь ї̃с ѿ июды єсть продань. и якь ты(ж) жидовє, коли хотѣли єго поймати на землю ниць падали. ты(ж) якь са єго петрь ѿвръгль. ты(ж) якь х̃с ѿ слоугы ар'хиереѡвого, великыи вытер'пѣ(л) поличо(к). и якь ѡтослань к пилатови.

Арк. 429. Глава 19. Єѵ[(г)]листа повєдаеть. якь пилать ї̃са оубичовал'. которыи же и посмѣвань. а якь ты(ж) межи двѣма разбойникома распать єсть на кр(с)тѣ. якь ты(ж) мт̃рь свою оучн̃кови пороучи(л). потомь якь ѡц'томь напоєнь. якь тыжь, и дх̃а ст̃го испоустиль. и як' ты(ж) ѿ иѡсифа. и никодима. славно погребень.

Арк. 435. Глава 20. Єѵ(г)листа выписоує, иже х̃с по своємь въскр(с)нїи многымь са оуказаль. тыжь якь оучн̃ци ст̃го дх̃а прїнали. и якь тыжь ѳома оувѣрень єсть.

Арк. 438 зв. Глава 21. Єѵ(г)лис'та выписоує(т), якь х̃с явил'са оучн̃комь свои(м) оу мора тивериядьского, и якь тыжь, петрови, стадо своє, пороучиль.

Арк. 443–443 зв. **Сказанїє ѡ главахь и зачале(х) ѡ поча(т)ко(х), и коньцехь. чтомымь єѵ(г)лїамь. оутрьнимь. и литор'гїиньмь.**

Арк. 444–472 зв. **Последованїа чинꙋ ц̃ркнаго собрано: Собрано на в̃і м(с)ц̃й.** почав'ши ѿ се(п) м(с)ца. ажь до авгоу(ст) м(с)ца, оуказоуючеє, главы и зачала. поча(т)кы, и кон'цѣ кождомоу єѵ(г)лїю. праз(д)никомь вл(д)чни(м). и б̃городїчиньмь. и ап(ст)льскы(м), и пр(о)рчьскї(м), и ст̃льскы(м). и мч̃ничьски(м). и прпо(до)бны(м) ст̃ы(м) ѿц̃емь.

Арк. 473. Здє пакь починаєт(т)са вка(з) ѡ ст̃ои великои м̃-ци. котораа поимоує(т)са ѿ не(д) възваной мытара и фарисеа.

Арк. 473 зв. А з'де оуказоуємо вамь єѵ(г)лїа соу(б), и не(д)ла(м), ст̃го великого по(с)та.

Арк. 474 зв. Оуказь ѡ слоу(ж)бѣ стр(с)теи сты(х) га нашего ісь ха.

Арк. 476. После(до)ваніє часо(м), стго, и велико(г)[о] пѧ(т)ка

Арк. 477. Початокь и найденѧ єѵ(г)ліамь въскресны(м).

Арк. 478. Єѵ(г)ліа различныи на всѧкоую потребоу.

Арк. 478 зв. Єѵ(г)ліа различнаа на памѧть сты(м).

Арк. 480. Из'вѣстноє роздѣленіє оуказоуемо ва(м). Иже въ ѡхтаикоу гласы и якь маю(т) быти читаны оутрьніи єѵ(г)ліа въскр(с)ныи, и ап(с)лы. и лѵ(т)р'гіиныи єѵ(г)ліа...

Арк. 481 зв. Оуказь якь чтоу(т)сѧ тет'роєѵ(г)ліа оу великоую не(д) на часѣхь.

Післямова до книги писана писцем Михайлом Василієвичем у [1561 р.], на арк. 443–443 зв., маленьким півуставом з елементами скоропису, темно-коричневим чорнилом: "Сказаніє ѡ главахь и зачале(х) ѡ поча(т)ко(х), и коньцехь. чтомымь єѵ(г)ліамь. оутрьнимь. и литор'гіиньмь.

Ѿци, и братіа, сщн'ници, и діакони, и всѣ причетници црковніи. Видьте, а внимайте собѣ. Абы есте на(м) пишоучи(м), сіє єѵ(г)ліє пренедозорь свои, не зле речили. Што есмо мели, в предьписа(н)но(м) ключи. а постанов-лен'но(м) в сеи книзе, пре(д) сты(м) єѵ(г)лісто(м) ма(т)оеемь, по(д) дъщ'кою връхнею. На ко(то)рой то есть выѡбражен'ню, распатіє, га, ба, сп(с)тлѧ нашего іѵ, ха. Вамь, коу вырозоумленю, ѡзначити, и выписати. главы зачала, поча(т)ки, и кон'цѣ. Всѣмь єѵ(г)ліамь. соуботны(м). и не(д)л'ны(м). стр(с)тны(м), и въскр(с-)нымь. и повсадііевнымь. Ѿколе которое почи-нає(т)сѧ. и где ты(ж) конча-ет'сѧ. Почавши ѿ стои великои не(д)лѣ пас'хы. ажь до неделѣ сыропоустьнои. Которы(х) есмо за недозорь нашь в пре(д)писан'номь ключи, поча(т)ковь, и кон'цовь, не ѡзначили.

Здє пакь братіа. и ѿци. сщен'ници, и діакони. Прочитаючи тоє писаніє розоумѣйте. ѡ чомь даємы вамы [!] наоукоу. котораа есть моудрѣи, и доскона-леи положена. В тръжествіахь вл(д)чнихь. и бгородичины(х). ап(ст)лъскы(х). и стительскы(х). и мчнчьскы(х). и прп(до)бничьскы(х). сиречь, оу свѧ(т)цехь. Тамь соу(т) положены главы. зачала. поча(т)кы, и кон'цѣ. чтомы(м) єѵ(г)ліамь въ црькви, на оутрънѧ(х), и на лито(р)гіахь.

Прошоу тебе, видь. абы еси не зоупыниль себе, на преписко(х), дробнаго писаніа. Которыи седѧть въ ѡчерьта(х). где взывает'сѧ, глава. А если бы на(д) ѡною ѡчерьтою, краснымь а великымь писменемь не быль написань коне(ц), ни(д)ели. любо пне(д)л'коу. любо вто(р)коу. либо сре(д). либо че(т)р'кѹ. либо пѧ(т)коу. либо соуботѣ. не ставаи. Але дотоле чти где ти боудеть написань, краснымь писменемь конець.

Розоумѣи же и ѡ то(м) брате. иже тыи писмена дробныи. въ ѡчерьта(х) положеныи, где то взываетсѧ глава. Не безь причины соу(т) написаны. Але абы еси зналь, иже єдина глава, замыкаеть в' собѣ кол'ко зачаль. и што есть, в неи написано. Ты(ж) длѧ людіи законоу рим'ского, сире(ч), латинѧнь. иже

в нихь нє взываю(т)сѧ зачала. єдно ка // питоулы. А по нашємоу языкоу главы. боудє ли ѡнь тєбє ѡ што просити. абы єси ємоу нємєдло, сирєчь, бо(р)ьзо нашєдьши оуказаль.

Здє пакь починаємь, събор'никь. дванадєсѧтємь м(с)цємь. в которо(м). вамь оуказоуємо. главы, зачала. поча(т)кы, и кон'цѣ. Каждомоу. єван'гєлїю. чтомомоу. либо на оутрънѧ(х) либо на ли(т)р'гїахь. на праз(д)никы, владычнаѧ. и богородичины. и вы(б)ранымь сты(м)ь в' мѣсѧци сєп'тє(в)рїи. рєкомѣмь, юрьїмь. которыи дръжить, тридєсѧ(т) дни. а дєнь маєть в собѣ, годинь. дванадєсѧть. а и ночь. в͞і".

Записи на аркушах та полях рукопису різночасові та різнопланові за змістом.

Підсумкові записи – в кінці кожного Євангелія, виконані півуставом з елементами скоропису, темно-коричневим чорнилом. Тим же почерком виконані й сумарії в тексті. За даними аналізу, підсумкові записи зроблені, очевидно, архімандритом Григорієм, хоча він і вказує на те, що основний текст Євангелія писав Михайло Василієвич.

1) Арк. 123 зв., [1556 р.][37]: "С помощїю бж͞їю и прч(с)тыѧ єго бг͞омт͞рє дописана єсть пръшаа часть наоуки, книгы єѵ(г)лїи ст͞ои. з дх͞а ст͞го выложонои бг͞огласнымь ма(т)ѳєѡ(м). Которого вє(д)лє писанѧ єго называємо ст͞ымь єѵ(г)листомь. Роукою многогрєш'наго раба вл(д)цє хр(с)тоу имєнємь михайла василиєвича, Протопопы саноцко(г)[о]. Бг͞оу в' троици славимомоу к оуч'ти. И людоу посполитомоу К доброи наоуцє. В которои к'низє замыкає(т)сѧ главь к͞и. а зачаль р͞ѕ͞і. а стиховь ҂в͞ и х͞".

2) Арк. 198 зв., [1561 р.?][38]: "С помочоу бж͞їєю. и прч(с)тыѧ єго бг͞омт͞рє. єсть дописана книга ст͞го и всєхвалнаго ап(с)ла ї єѵ(г)листа мар'ка. роукою многогрєш'наго раба михаила. б͞оу к оучти. и людоу посполитомоу. к доброи наоуцє. в которой то книзє замыкаєт'сѧ главь ѕ͞і. а зача(л) о͞а а стихо(в) ҂а͞х".

3) Арк. 335, 1561 р.: "За помочоу бж͞їєю, єсть доконана книга. ст͞го и славнаго ап(ст)ла ї єѵ(г)листа хв͞а лоуки. в которои книзє. замыкаєт'сѧ главь к͞д. а зачаль. р͞ и д͞і. а стиховь. двѣ тисѧчи, и ѡсмьсоть. бг͞оу коу читаноу. а посполитымь людємь коу добромоу вырозоумлєню. прєзь писара михайла василїєвича. зь санока. По бж͞їємь нарожєнїи лєта, ҂а ф͞ѯ͞а-го".

4) Арк. 442 зв., 1561 р.: "За помочоу божою, єсть съвръшєна чєтвєртаа книга, нового закона. ст͞ои єѵ(г)лии. з дх͞а ст͞го выложєнои прє(з) ст͞го а славна(г)[о] и всєхь възлюблєн'наго ап(ст)ла ї єѵ(г)листа, їѡанна бг͞ословца, и напєръсника гн͞ѧ. при цр͞кви. рождєства бц͞ародичина [!] монастыра пръво-

[37] Дату поставлено за даними запису на арк. 3 та палеографічним аналізом почерків основного тексту пам'ятки.

[38] Дата запису приблизна, поставлена за даними записів другої частини пам'ятки та палеографічним аналізом почерків основного тексту.

соп'никого [!]. рокоу по бо(ж)ємь нарожєнїи, ҂ѕ҃ф҃ѯ҃а, роукою михаила василїєвича протопопы саноцко(г)[о], для читаня цр҃квєи бж҃їи(х). а для наоуки людоу хр(с)тїан'ско(г)[о]".

Про те, що ці записи писані не рукою Михайла Василієвича, свідчить відмінність почерку заключних записів та сумаріїв від почерку колофонного запису, зробленого каліграфічними літерами власноруч Михайлом Василієвичем у кінці книги на арк. 481 зв.–482 зв.

Можна навести й різнобій у посиланнях на ім'я у тексті записів, що, на нашу думку, не міг зробити Михайло Василієвич, наприклад: "роукою многогрєш'наго раба ... имєнємь михайла василиєвича, Протопопы саноцко(г)[о]", "роукою многогрєш'наго раба михаила", "прєзь писара михайла василїєвича. зь санока", "роукою михаила василїєвича протопопы саноцко(г)[о]". У колофонному кінцевому запису Михайло Василієвич називає себе "многогрєшныи, слоуга, або рабь бж҃їи Михаило Василїєвичь сн҃ь протопопы саноцкого". У запису на арк. 442 зв. є помилка у назві монастиря: "монастыра пръвосоп'никого", в колофонному записові правильно передано назву монастиря "Пєрєсопницкого".

Михайлом Василієвичем, основним писцем пам'ятки, зроблено три записи маленьким півуставом з елементами скоропису, темно-коричневим чорнилом:

1) Арк. 3, [1557 р.][39]: "Доконана єсть Пръшаа часть Наоуки Читанѧ. Прєзь рокь Ст҃го Єѵ(г)лїа. В Дво(р)ци манастыри Жєслав'скѡ(м). При цр҃кви Ст҃ыѧ и живоначал'ныѧ Тр(о)ца. А почало(с) єсть Писати Сїє Єѵ(г)лїє рокоу ҂ѕ҃ф҃н҃ѕ-го. м(с)ца авгѹ(ст) є҃ї. На дєнь Оуспєнїа Пр(с)тыѧ нашєа Бц҃а и Пр(с)но Дв҃ы Мр҃їа".

2) Арк. 476 зв., [1561 р.]: "Здє пакь, скончалисѧ єѵ(г)лїа всєго годища. А на дєнь, пас'хы, ст҃го и славнаго въскръсєнїа, г҃а б҃а сп҃стєлѧ нашєго Ї҃ѵ х҃а. воз'ми в клоучи. которыи ти єсть напєрє(д) єѵ(г)листа ст҃го матьѳєѧ поставлєно. И ѿтолє дръжи рѧдь на в'вєсь годь".

3) Арк. 481 зв.–482 зв., 1561 р., перша літера кіноварна: "Ю(ж) за помочоу Бж҃їєю маєшь всѣ зоуплъна выписаныи книгы чєтырє(х) єѵ(г)листовь, выложєныи изь языка блъгарского на мовѹ роускоую читачоу милыи. Которыє соу(т) доконаны, в лєто тисѧ(ч)ноє. ф҃,ѯ҃а. на памѧ(т) ѹсѣкновєнїа, Ст҃го и славнаго пр(о)рка и прєдитєчѣ и кр(с)титєлѧ Гп҃ѧ Їѡан'на. м(с)ца ав'гоуста, к҃ѳ-го дн҃ѧ. При дръжавѣ, Жик'гимон'товичоу Авгоустє кроли пол'скомь. вєликомь кн҃ѕи литовскомь, роускомь, проускомь, жомои(т)скомь, мазовєцкомь, пн҃оу и дєдичоу на то(т) часъ боудоучомь. Накладомь, бл҃говєр'нои, и хр(с)толюбивои, кн҃гнѣ Козминои Ивановича Жєсла(в)скои. кн҃гнѣ Параскєвгїи възван'нои Настасѣ Юрєвны Голша(н)ско(г)[о]. И при бл҃говєрномь, и хр(с)-

[39] Дата встановлена на основі змісту запису, в якому вказано, що спочатку було написано Євангеліє від Матвія, робота над яким завершилася через рік, тобто влітку 1557 р., і тоді була написана перша частина Науки читання, після якої і вміщено цей запис.

толюбивомь кн҃зю Їѡан'не, Федоровича Чрьторыйскомь. зятю єи мл(с)ти. И при бл҃говѣрнои и хр(с)толюбивои кн҃нѣ єго Євдокіи. Тыи книгы чтыры єѵ(г)листовє соу(т) оустроєны кро(т)кымь смирен'ныимь и бг҃олюбивымь єр'монахо(м) Григорыє(м) архиман'дритомь Пєрєсопницкимь. силою Бж҃ією и поспѣшеніємь Ст҃го Дх҃а. и моленіємь Ст҃ыѧ вл(д)ча нашеѧ Бг҃ороди(ц) занє нє любиль злата и срєбра тлєющихь. алє имєль любовь, и прилєжаніє къ бж(с)твномоу писанію. ѡ которое проси(л) Г҃а Б҃а, // вьдн҃є и вночи такь мовачи. Гн҃и сподоби менє видѣти дела сего конєць, и почитати в немь начєрьтан'наа писмєна. ст҃ыми четыр'ми єѵ(г)листы. Ма(т)ѳеємь, Мар'комь, Лоукою, і Иѡан'номь. В которы(х) жє то. лежать таємницѣ цр(с)тва нб(с)ного. бл҃говѣщеніа, рожества, крєщеніа, и оу(ч)ніа, чоу(до)твореніа. преѡбраженіа. и стр(с)ти(и). погрєбеніа, и въскр(с)ніа ѿ мр҃твыхь. вьзнесеніа єжє на нбса, и посланѧ Дх҃а Ст҃го, на Ст҃ыѧ своѧ оучн҃кы а ап(ст)лы. И сѣденіа ѡдєсноую Б҃а Ѿц҃а. И пакы втораго слав'наго и страшна(г)[о] пришествіа єго. Коли прийдеть соудити живы(х) а мр҃твы(х), ал'бо такь рєчи, праведны(х) и грєшны(х). И заплатоу давати каждомоу противь слоу(ж)бы є(г)[о]. А ижє єсть такь изведен[а] таѧ то книга Ст҃аа Єѵ(г)лїа, ис прєписками дробнаго писаніа. вь ѡчер'тахь положеного. гдє знаменоує(т)сѧ г'лава. То длѧ людіи законоу рым'ского, сирєчь латинѧнь. А ижє єсть прєкладана изь языка блъгар'ского на мовоу роускоую. то длѧ леп'шо(г)[о] вырозоумлєнѧ людоу хр(с)тїан'ского посполитого. Ѡ томь товаришꙋ милыи нє скрьби. алє дрьжи такь, якь єсмо ти в перє(д)немь оуказаніи, а постановлен'номь по кон'ци бл҃говєстіа стлъпа Їѡан'нова ѡзначили. тоє всє радою пил'ностю и прилєжаніємь, выш'шє рєчєн'ного, монаха Григоріа, архиман'дрита Пєрєсопницкого, постановлен'но є(ст). Прото ижє єсми єщє нєдооумєль, прє нєсталость розоума моєго. Был' бо мои разоумь в тыѧ дн҃и моутєнь яко воды в рєкоу приходѧщіи из' горь. и яко плъныи былины ѿ вѣтровь колєблємы. длѧ троски сего мимо идоучого свєта. Прото жь вышє рєчєн'ныи смирен'ныи ар'химан'дрить Григоріє, имєль пил'ность и любовь к писанію сєи книгы. котораа длѧ пил'ности и любвє єго сьврьшиласѧ. Якь жє і ап(ст)ль Павєль, в ри(м)ско(м) посла(н)и, ѡ таковы(х) пишєть мовачи. Братіє любѧщи(м) Б҃а всє доброє єсть поспѣшно. а наболєи кто єго ѡ то с пил'ностю просить. Як жє і Иѡан'нь єѵ(г)листа ѡ то(м) посвєдчаючи пишєть. в главє д҃і, а в за(ч)лє, мѳ҃. Всѧкомоу просѧщомоу боудєть дано. Я тыжь многогрєшныи, слоуга, або рабь бж҃іи Михаило Василієвичь сн҃ь протопопы саноцкого. того тыжь, и оучєнь. // Надєючисѧ я, на тоє слово тєбє вл(д)кы и Х҃а моєго. а нє по моєи оумєєтности. алє по доброти дан'нои мнє ѿ тєбє истин'наго Б҃а. похотєль єсми написати сію книгоу Ст҃оую Єѵ(г)лію. наоукоу людоу мєшкаючомоу в ново(м) тастамєн'тє, або в ново(м) законѣ вѣры хр(с)твы. которою єсми за помочоу Бж҃ією и исписаль. Накладомь вышеѡписанои бл҃говєр'нои и хр(с)толюбивои кн҃ни Козминои Ивановича Жєславскои. кн҃нѣ Парасковгіи възван'нои Настасѣ Юрьєвны Голь-

шан'ского. Прото (ж) прошоу ва(с) сщен'ници ѿци и діакони, и в'си которыи єстє в клиросє(х) причтен'ныи, слоугы црквныи. єсли в ко(т)рои главє, любо зачалє либо поча(т)коу либо кон'ци изгроубихь. с товаришємь мовачи, ал'бо в помыслє(х) сєгосвєтни(х) мыслачи, исправлайтє, а нє злє рєчѣтє писав'шємоу. Алє просѣтє Ба та(к) мовачи. Всє нєхаи боудєть блгооугодно и подобно твоємоу члколюбномоу мл(с)рдію. Тыжь и мє(н) Спсє спси по милости твоєи. и по многым' щєдробливостамь твоимь. И даи мнѣ абыхь тєбє єдиного истин'наго, Бга. хвалиль, ѿнтѣ, ажь и до смрти моєи. А затымь нєхаи боудєть хва(л) и чєсть, Бгоу Ѿцоу. съ Сно(м) и Дхомь, Стымь на вѣкы вѣчныи, славнє, триваючємоу. Аминь".

У рукопису є записи й пізніших часів:

1) Вкладний запис, зроблений 17 квітня 1701 р. на нижньому полі арк. 2–7, староукраїнською мовою, півуставом, темно-коричневим чорнилом: "Сїє Єѵ(г)лїє прислано и дано є(ст) ѿ яснє вєл'можного єгѡ мл(с)ти п. пана // Іѡанна Мазєпы. войскъ єго цр(с)кого прєсвѣтлого вєличєства Запорозки(х) // обоихъ сторонъ Днѣпра гєтмана, и славного чина Стго ап(ст)ла Андрєа кавалєра, // до пр(с)тла пєрєаславскогѡ єп(с)пскогѡ; который ѿ єго жъ ктиторской мл(с)ти // создань, ѿновлєнь, и драгоцѣнными ѹтвари црковнимы оукрашєнь, при // прєосщє(н)но(м) єп(с)пѣ Захарїи Корниловичѣ. Рокѹ ҂аѱа, априла зі дна".

2) Бібліотечний запис, зроблений [1799 р.][40] на нижньому полі арк. 2–8, латинською мовою, скорописом, темно-коричневим чорнилом: "Ex libris bibliotheca seminariy parvo rutheni Pereiaslaviensis" (Із книг бібліотеки семінарії малоруської Переяславської).

3) Власницький запис, зроблений у XIX ст. на арк. 20, літерами, стилізованими під друковані, темно-коричневим чорнилом: "Сїє рѹкописноє чєтвєро-Евангєлїє писано 1556 года въ монастырѣ Жєславскомъ при цєркви Св. Живоначальныа Троицы, а написано многогрѣшнымъ слѹгою, рабомъ бжїимъ, Михаиломъ Василїєвичємъ сыномъ протопопы саноцкаго". На цьому аркуші, на верхньому і нижньому полях, іншим почерком XIX ст. темно-коричневим чорнилом написано: "Евангелїє". Цим же почерком на нижньому полі арк. 372 зазначено "Іѡаннъ".

Збереженість рукопису. Рукопис повний, втрачених арк. немає. У своїх описах М. Думитрашко та П. Житецький, посилаючись на вказівку в Післямові, вважали, що між верхньою дошкою та текстом був втрачений малюнок із зображенням розп'яття Христа[41]. Але уважне прочитання тексту

[40] Точно не відомо, коли цей запис було зроблено, але, як зазначав свого часу М. Думитрашко, він не міг з'явитися раніше 1799 р., оскільки тільки в цьому році єпископ Переяславський, який уважався з 1701 р. коад'ютором Київської Митрополії, отримав титул Малоросійського Переяславського. У цей же час звичайно така назва була дана і місцевій семінарії (*Думитрашко Н.* Указ. соч.– С. 19).

[41] *Думитрашко Н.* Указ. соч.– С. 5; *Житецкий П.* Описание Пересопницкой рукописи.– С. 14.

Післямови показує, що розп'яття Христа було саме на верхній дошці оправи, а між дошкою та текстом аркуша не було. На початку Післямови, арк. 443, йдеться не про малюнок, а про Науку читання. Також писцем вказується і на розміщення розп'яття Христа на верхній дошці оправи, на якій є зображення "…мєли, в прєдьписа(н)но(м) клıочи. постановлєн'но(м) в сєи книзє, прє(д) сты(м) єѵ(г)лı̈сто(м) ма(т)ѳєємь, по(д) дъщ'кою връхнєю. На ко(то)рой то єсть вышбражєн'но, распѧтı̈є, г҃а, б҃а, сп(с)тлѧ нашєго ı̈ѵ, х҃а". У доповнення можна вказати й на те, що на звороті форзаца (арк. 1) відбилися фарби заставки та головного ініціала тексту, розміщені на арк. 2. Це також означає, що між форзацом та текстом не могло бути аркуша із зображенням Христа.

Кольорове оздоблення частково осипається, наявні відбитки заставок, заголовних великих ініціалів початку глав на сусідніх аркушах. Пергамент перших зшитків Євангелія від Матвія хвилястий, – це пояснюється тим, що певний час рукопис не мав оправи, а захисним аркушем слугував форзац (арк. 1), дуже затертий та заплямований під час використання. Перші зшитки зазнали впливу підвищеної вологості оточуючого середовища, є водяні плями на початку та в кінці рукопису, через що вицвіло чорнило на аркушах першої половини тексту Євангелія від Марка та іноді в інших Євангеліях.

На початку рукопису краї аркушів пошкоджені. Забруднені праві нижні кути, що свідчить про активне використання рукопису; відсутні праві нижні кути – арк. 2, 8, 61, 67, 84, 113, 125, 130, 139, 172, 187, 457, 481, 482; верхні кути – арк. 2, 8, 29, 62, 427; розірваний нижній кут арк. 68. Розірвані береги: праві – арк. 9, 10, 27, 31, 70, 80, 139; нижні – арк. 26, 83, 109, 341; відсутні шматки берегів – арк. 45, 74. Воскові плями на арк. 406 зв.–407.

На пергаменті є пошкодження, зроблені під час обробки шкіри: дірки – на арк. 13, 17, 26, 45, 55, 71, 80, 82, 85–88, 94, 95, 101, 104, 109, 131, 185, 188, 230, 263, 242, 367, 257, 434, 440, 456, 458 та ін.; тріщини – на арк. 40, 55, 113, 116, 125 та ін., які були зшиті, наявні лише сліди від голки.

Старі шифри в Пересопницькому Євангелії наявні: 1). На звороті верхньої кришки оправи, зроблені простим олівцем "144"; фіолетовим чорнилом "121"; коричневим чорнилом "50300"; чорним чорнилом, перекреслено – "І. 1. 1" (такий же шифр і також перекреслений є на форзаці верхньої кришки оправи) та під ним "І. 1. 51". 2). На паперовому аркуші форзаца верхньої кришки оправи, простим олівцем проставлено "КПЛ 147". На звороті верхньої кришки оправи приклеєні дві жовті друковані наклейки: "Музей Полтавщини п–в. № __".

Шифри належать бібліотекам Переяславської та Полтавської семінарій, Полтавському історико-краєзнавчому музею та заповіднику "Києво-

Печерська лавра", до якого пам'ятка потрапила випадково після Другої світової війни.

Пересопницьке Євангеліє було передано із заповідника "Києво-Печерська лавра", за сприяння С. Маслова, на постійне зберігання до відділу рукописів Державної публічної бібліотеки УРСР[42] 24 грудня 1948 р., а вже 25 грудня 1948 р. рукопис був заінвентаризований у ф. І за № 15512, за яким зберігається й понині[43].

Література з опису пам'ятки: Инвентарь Пересопницкого монастыря и села Пересопницы, составленный бывшим его игуменом Симеоном Косовским при передаче монастыря своему преемнику игумену Макарию Созанскому, 1600 г., окт. 25 // Архив Юго-Западной России.– К., 1883.– Т. 6.– Ч. 1: Акты о церковно-религиозных отношениях в юго-западной Руси (1322–1648 гг.).– С. 294; [*Бодянский И.М.*] Донесение г. министру народного просвещения магистра Московского университета из Праги от 25 марта ст. ст. 1838 г. // Журн. М-ва нар. просвещения.– 1838.– Кн. 5.– С. 392–400; *Максимович М.А.* Воспоминание о городах Пересопнице и Дубровице и о князьях, ими владевших // Киевлянин.– 1840.– Кн. 1.– С. 232–244; *Максимович М.А.* Книжная старина южнорусская // Временник императорского московского общества истории и древностей российских.– М., 1849.– Кн. 1.– С. 1–2; *Думитрашко Н.* Замечательная рукопись Полтавской семинарии – Пересопницкое евангелие.– Полтава, 1874.– 29 с; *Терещенко А.В.* Евангелие княгини Жеславской // Библиогр. зап.– 1861.– Т. 3.– С. 457–467; *Житецкий П.* Описание Пересопницкой рукописи XVI в. с приложением текста Евангелия от Луки, выдержек из других евангелистов и 4-х страниц снимков.– К., 1876.– 79, IV с.; [*Стасов. В.*] Славянский и восточный орнамент по рукописям древнего и нового времени / Собрал и исследовал Владимир Стасов. – Спб., 1884–1887.– С. 16–17; *Трипольский В.* Полтавское Епарх. Древнехранилище (указатель с описанием).– Полтава, 1909.– С. 31 (№ 121); *Грузинский А.С.* Пересопницкое евангелие как памятник искусства эпохи Возрождения в Южной России в XVI в. // Искусство.– К., 1910.– № 1.– С. 1–53; *Грузинский А.С.* Палеографические и критические заметки о Пересопницком евангелии.– Спб., 1912.– 37 с.; *Павлуцкий Г.* Орнамент Пересопницкой рукописи // Искусство.– 1911.– № 2.– С. 83–92; *Огієнко І.* Українська Пересопницька Євангелія 1556 р. –

[42] Нині – Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (ІР НБУВ).

[43] Євангеліє було передано до бібліотеки згідно з розпорядженням Комітету в справах культпросвітніх установ УРСР від 26 жовтня 1948 р. за № І–622 (Арх. ІР НБУВ, оп. 1, № 50, с. 25) завдяки зусиллям С.І. Маслова (1880–1957), українського літературознавця і книгознавця, чл.-кор. АН УРСР, члена Бібліотечної ради Президії АН УРСР. який ґрунтовно вивчав давню літературу і писемну спадщину України. Архів ученого зберігається в Інституті рукопису НБУВ – ф. 33.

Тарнів, 1921; *Огієнко І.* Пересопницька євангелія 1556–1561 рр. // Путь правды.– 1930.– № 1.– С. 12–32; *Апанович Е.М.* Вкладные, владельческие, дарственные записи и приписки переписчиков XVI – XVIII вв. на рукописных книгах ЦНБ АН УССР // История книги и издательского дела.– Л., 1977.– С. 49–52; *Запаско Я.П.* Перлина книжного мистецтва // Пам'ятки України.– 1986.– № 3.– С. 24–25; *Чепига И.П.* Уникальный памятник украинского языка – Пересопницкое евангелие // Рукописные фонды ЦНБ им. В.И. Вернадского.– К., 1989.– С. 64–78; *Чепіга І.П.* Національна святиня // Київ. старовина.– 1992.– № 4.– С. 6–11; *Запаско Я.П.* Українська рукописна книга.– Л., 1995.– С. 85–89, 354–363; *Чепіга І.П.* Пересопницьке Євангеліє. Історія відкриття пам'ятки // Бібл. вісн.– 1997. – № 1.– С. 38–39.

Бібліографія праць про Пересопницьке Євангеліє

Уклала *І. П. Чепіга*

Апанович Е.М. Вкладные, владельческие, дарственные записи и приписки переписчиков XVI – XVIII вв. на рукописных книгах ЦНБ АН УССР // История книги и издательского дела.– Л., 1977.– С. 49–52.

Білецький О.І. Скарби нетлінні: Українське мистецтво у світовому художньому процесі.– К., 1974.– С. 51.

Білецький-Носенко П.П. О языцѣ малороссійском // Словник української мови / Підгот. до вид. В.В. Німчук.– К., 1966.– С. 22.

Білодід О., Бражник І. Пересопницьке євангеліє і клятва Президента Л. Кравчука.– К., 1992.– 36 с.– (Б-ка українця; № 8).

Бодянский И.М. Донесение г. министру народного просвещения магистра Московского университета Иосифа Бодянского из Праги от 23 марта 1838 г. // Журн. М-ва нар. просвещения.– 1838.– № 5.– С. 392–400.

Боянівська М. Переписувачі книжок як культурні діячі України. XV – перша половина XVII ст.– Л., 1994.– С. 21–22.

Бугославский Г.К. Волынские рукописные евангелия и апостолы // Тр. IX археол. съезда в Вильне 1893 г.– М., 1897.– Т. 2.– Табл. 24.– С. 307.

Будилович А.С. Общеславянский язык в ряду других общих языков древней и новой Европы : В 2 т.– Варшава, 1892.– Т. 2.– С. 206.

Будовниц И. Словарь русской, украинской, белорусской письменности и литературы до XVIII в.– М., 1962.– С. 55, 168, 211.

Владимиров П.В. Доктор Франциск Скорына. Его переводы, печатные издания и язык.– Спб., 1888.– С. 235–237.

Владимиров В.П. Обзор южно-русских и западно-русских памятников письменности от XI до XVII столетий // Чтения в Ист. о-ве Нестора летописца.– К., 1890.– Кн. 4, отд. 2.– С. 25.

Власовський І. Нарис історії Української Православної Церкви.– К., 1998.– Т. 1.– (X – XVII).– С. 240–242.– Репр. вид.

Возняк М. Історія української літератури.– Л., 1921.– Т. 2: Віки XVI – XVIII.– Ч. 1.– С. 11–16.

Возняк М.С. Старе українське письменство: Вибір для середніх шкіл.– Л., 1922.– С. 216–220.

Возняк М.С. [Рец. на працю О. Грузинського «Пересопницкое евангелие как памятник искусства эпохи Возрождения в Южной России в XVI в.»] // Зап. Наук. т-ва ім. Т. Шевченка.– К., 1911. – Т. 101.– С. 163–164.

Гнатенко Л.А. Відбиття другого південнослов'янського впливу в правописному узусі українських пам'яток XVI ст. // Тези доп. наук.-практ. конф. "Писемні пам'ятки східнослов'янськими мовами XI – XVIII ст."– Київ–Слов'янськ, травень, 1993.– К. ; Слов'янськ, 1993.– С. 77–81.

Гнатенко Л.А. Графіко-орфографічні особливості староукраїнського узусу в правописі голосних конфесійних рукописних пам'яток останньої чверті XIV – першої чверті XVII ст. // Рукописна та книжкова спадщина України.– К., 1996.– Вип. 3.– С. 39–57.

Гнатенко Л.А. Староукраїнський правопис останньої чверті XIV – першої чверті XVII ст. у зв'язку з проблемою другого південнослов'янського графіко-орфографічного впливу (Букви на позначення голосних звуків) : Автореф. дис. ... канд. філол. наук.– К., 1997.– С. 8–10, 12–13, 14–16, 17–19, 20–22, 23–24.

Гнатенко Л.А. Середньоболгарські орфограми як засіб ідентифікації часу написання староукраїнських конфесійних пам'яток // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського.– К., 2000.– Вип. 3.– С. 266–277.

Гнатенко Л.А. Хто писав Пересопницьке Євангеліє 1556–1561 рр.? // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство : Міжвід. наук. зб.– К., 2001.– Вип. 3.– С. 447–457.

Грузинский А.С. Пересопницкое евангелие как памятник искусства эпохи Возрождения в Южной России в XVI в. // Искусство.– К., 1910.– № 1.– С. 1–53, табл.

Грузинский А.С. Пересопницкое евангелие, как памятник искусства эпохи Возрождения в Южной России в XVI в. : История рукописи, орнаментика, графика // Искусство.– 1911.– № 1.– С. 1–48.

Грузинский А.С. Из истории перевода Евангелия в Южной России в XVI веке: Летковское Евангелие // Чтения в Ист. о-ве Нестора летописца.– К., 1911.– Кн. 22, вып. 1/2.– С. 42–44, 57–59, 73–79; –К., 1912. – Кн. 23, вып. 1.– С. 81–124.

[*Грузинский А.С.*] Приложение к статье А.С. Грузинского "Из истории перевода Евангелия в Южной России в XVI веке: Летковское Евангелие" // Чтения в Ист. о-ве Нестора летописца.– К., 1912.– Кн. 22, вып. 3.– С. 67–74; Кн. 23, вып. 1.– С. 1–48.

Грузинский А.С. Палеографические и критические заметки о Пересопницком евангелии.– Спб., 1912.– 37 с.

Грузинский А.С. Палеографическия и критическия заметки о Пересопницком евангелии // Журн. М-ва нар. просвещения. – Спб., 1912.– Т. 38, № 3/4.– С. 320–335; Т. 39, № 5/6.– С. 322–341.

Грушевський М. Історія України-Руси.– К. ; Л., 1907.– Т. 6.; Те ж саме.– К., 1995.– Т. 6.– С. 430–431.– Репр. вид.

Грушевський М. Культурно-національний рух на Україні в XVI – XVII віці.– К.; Львів, 1912.– С. 46–58: іл., с. 35, 37, 39, 41, 45, 51.

Дмитриев Ю. Одна из лицевых рукописей Новгорода // Из истории русского и западноевропейского искусства.– М., 1965.– С. 61–80.

Драган М. Українська декоративна різьба.– К., 1976.– С. 27–28.

Драгоманов М.П. Литературно-политические заметки // Собр. полит. соч.– Париж, 1906.– Т. 2.– С. 579.

Думитрашко Н. Замечательная рукопись Полтавской семинарии Пересопницкое евангелие // Полтавские епархиальные ведомости.– 1874.– № 8.– С. 271–282; – № 9.– С. 314–327.

Думитрашко Н. Замечательная рукопись Полтавской семинарии – Пересопницкое евангелие.– Полтава, 1874.– 29 с.– Рец.: Христианское чтение.– 1874.– Ч. 2, июль.– С. 578–581.

Житецкий П.И Очерки звуковой истории малорусского наречия.– К., 1876.– С. 360–364.

Житецкий П. Описание Пересопницкой рукописи XVI в. с приложением текста Евангелия от Луки, выдержек из других евангелистов и 4-х страниц снимков / Сост. П. Житецкий.– К., 1876.– 79, 4 с.

Житецкий П.И. Текст Евангелия Луки из Пересопницкой рукописи // Тр. III Археол. съезда в Киеве.– К., 1878.– Т. 2, прилож.– С. 43–111.

Житецкий П. Старинные воззрения русских на русский язык // Киев. старина.– 1882, нояб.– С. 277–291.

Житецкий П.И. О переводах Евангелия на малорусский язык // Изв. Отд-ния рус. яз. и словесности императ. Акад. наук.– 1905.– Т. 10.– С. 1–65.

Житецкий П.И. О переводах Евангелия на малорусский язык.– Спб., 1906.– 65 с.

Жовтобрюх М.А., Русанівський В.М., Скляренко В.Г. Історія української мови : Фонетика.– К., 1979.– С. 49–50 та ін.: іл. між с. 128–129.

Жолтовський П.М. Графіка другої половини XVI – першої половини XVII ст. // Нариси з історії українського мистецтва.– К., 1966.– С. 66: іл. між с. 48–49.

Жолтовський П.М. Мініатюра XIV – першої половини XVII ст. // Історія українського мистецтва.– К., 1967.– Т. 2.– С. 328, рис. 23.

Запаско Я.П. Орнаментовані рукописи XI – XVI ст. в книгосховищах Української РСР // Матеріали з етнографії та художнього промислу.– 1957.– С. 155.

Запаско Я.П. Орнаментальне оформлення української рукописної книги.– К., 1960.– С. 6, 14, 63, 71, 78–84, рис. 47–49.

Запаско Я.П. Ренессансные мотивы в украинском рукописном искусстве середины XVI в. // Книговедение и его задачи в свете актуальных проблем советского книжного дела : Вторая Всесоюз. науч. конф. по пробл. книговедения. Секция рукописной книги : Тез. докл.– М., 1974.– С. 13, 15, 16.

Запаско Я.П. Мистецька спадщина Івана Федорова.– Л., 1975.– С. 44, 52, 54, 71.

Запаско Я.П. Рукописна книга як попередник української друкованої книги // З історії книги на Україні.– К., 1978.– С. 89.

Запаско Я.П. Перлина книжного мистецтва // Пам'ятки України.– 1986.– № 3.– С. 24–25.

Запаско Я.П. Мистецтво української рукописної книги.– Л., 1993.– С. 9, 14, 19, 26, 31, 75.

Запаско Я.П. Українська рукописна книга.– Л., 1995.– С. 85–89, 354–363.

Инвентарь Пересопницкого монастыря и села Пересопницы, составленный бывшим его игуменом Симеоном Косовским при передаче монастыря своему преемнику игумену Макарию Созанскому, 1600 г., окт. 25 // Архив Юго-Западной России.– К., 1883.– Т. 6. – Ч. 1: Акты о церковно-религиозных отношениях в Юго-Западной Руси (1322–1648 гг.).– С. 294.

Искусство народов СССР.– М., 1974.– Т. 3.– С. 19: іл. 138.

История Украинской ССР : В 10 т.– К., 1982.– Т. 2.– С. 531.

Історичний словник українського язика.– К. ; Х., 1930.– Т. 1. А – Ж.– С. XII – XIII.– Список джерел.

Історія українського мистецтва : В 6 т.– К., 1966.– Т. 2: Мистецтво IX – першої половини XVII ст.– С. 328–329.

Карский Е. Образцы славянского кирилловского письма с X по XVIII век. – 2-е изд. – Варшава, 1902.– С. 64.

Карский Е.Ф. Славянская кирилловская палеография.– Л., 1928.– Пр. № 93; – Л., 1979.– Пр. № 43.

Кожин Н.А. Украинское искусство XIV – начало XX вв.– Львов, 1958.– С. 26, 28–33, 34.

Костирь Г. Филологические изыскания проф. Костиря в Переяславе и Киеве // Журн. М-ва нар. просвещения.– 1853.– Т. 77.– С. 24–25, 27.

Крымский А. Украинская грамматика для учеников высших классов гимназий и семинарий Приднепровья.– М., 1907.– Т. 1.– С. 79–80, 157, 202 є–202 s, 303 γ–303 d, 411–412, 414, 472, 482.

Кримський А. Нарис історії українського правопису до 1927 р. // Зап. іст.-філол. відділу ВУАН.– К., 1929.– Кн. 25.– С. 176–176 зв.

Логвин Г.Н. Украинское искусство. X – XVIII вв.– М., 1963.– С. 169–170.

Логвин Г.Н. З глибин. Давня книжкова мініатюра XI – XVIII століть.– К., 1974.– С. 106–107, 150–152.

Максимович М.А. Воспоминание о городах Пересопнице и Дубровице и о князьях, ими владевших // Киевлянин.– 1840.– Кн. 1.– С. 232–244.

Максимович М.А. Книжная старина южнорусская // Временник императорского московского о-ва истории и древностей российских.– М., 1849.– Кн. 1.– С. 1–2.

Марченко М.І. Історія української культури.– К., 1961.– С. 131–132.

Міляєва Л.С. Майстер XVI ст. Андрійчина // Українське мистецтвознавство.– К., 1971.– Вип. 5.– С. 165, 168.

Москаленко А.А., Терлецька В.М. Український правопис (Бібліографія, матеріали на допомогу науковій та учбовій роботі).– О., 1971.– С. 57–64.

Назаревский А.А. Язык Евангелия 1581 года в переводе В. Негалевского.– К., 1911.– С. 9–14, 34.

Немировский Е.Л. Начало книгопечатания на Украине: Иван Федоров.– М., 1974.– С. 19, 20, 21.

Німчук В.В. Староукраїнська лексикографія в її зв'язках з російською та білоруською.– К., 1980.– С. 41–48.

Огієнко І. Українська Пересопницька Євангелія 1556 р.– Тарнів, 1921.– 36 с.

Огієнко І. Причини повстання перших перекладів Письма Святого на українську мову // Дніпро.– Львів, 1923.– С. 89–91.

Огієнко І. Українська літературна мова XVI ст. і український Крехівський апостол 1560-х рр. : Літ.-лінгвіст. моногр.– Варшава, 1930.– С. 213–247 та ін.

Огієнко І. Пересопницька євангелія 1556–1561 рр. // Путь правды.– 1930.– № 1.– С. 12–32.

Огоновський О. Історія літератури руської / Написав Омелян Огоновський.– Львів, 1887.– Ч. 1.– С. 169–171.

Павлуцкий Г. Орнамент Пересопницкой рукописи // Искусство.– 1911.– № 2.– С. 83–92.

Пересопницьке євангеліє // Український радянський енциклопедичний словник.– К., 1987.– Т. 2.– С. 648.

Пересопницьке євангеліє // Енциклопедія українознавства : Перевид. в Україні.– Л., 1996.– Т. 6.– С. 2014.– Репр. відтворення вид. 1955–1984 років.

Перетц В.Н. Отчет об экскурсии Семинария русской филологии в Полтаву и Екатеринослав, 1–9 июня 1910 года // Унив. изв.– К., 1911.– Февр.– С. 10–15.

Петров М.І. Київська Академія (З нагоди минулого 300-ліття її існування) // Зап. іст.-філол. відділу УАН.– 1919.– Кн. 1.– С. 3.

Плющ П.П. Із спостережень над мовою Пересопницького євангелія // Тези доп. V міжвуз. респ. славіст. конф. 25–30 верес. 1962 р.– Ужгород, 1962.– С. 104–105.

Плющ П.П. Завдання вивчення мови Пересопницького євангелія // Тези доп. VI укр.-славіст. конф.– Чернівці, 1964.– С. 78–70.

Плющ П.П. Із спостережень над мовою Пересопницького євангелія // Вісн. Київ. ун-ту. Сер. філології та журналістики.– 1965.– № 17.– С. 27–34.

Плющ П.П. Пересопницьке євангеліє як пам'ятка української культури // З історії української та інших слов'янських мов.– К., 1965.– С. 142–156.

Сендульский А. Город Заслав // Волын. епархиальные ведомости.– 1875.– № 20.– С. 797.

Слободянюк А. Пересопницьке Євангеліє – святиня українського народу // Друкарство.– К., 2000.– Січень/лютий.– С. 4–8.

Соболевский А.И. Лекции по истории русского языка.– 4-е изд.– М., 1907.– С. 18.

Соболевский А. [Рец.] // Рус. филол. вестн.– 1911.– Т. 65, № 1/2.– С. 481.– Рец. на кн.: Грузинский А.С. Пересопницкое евангелие как памятник искусства эпохи Возрождения в Южной России в XVI в.– К., 1910.

Сокращенное изложение сообщения И. Каманина, провозглашенное 22 ноября 1910 г. "Дошло ли до нас в подлиннике Пересопницкое Евангелие?" // Чтения в Ист. о-ве Нестора летописца.– 1912.– Кн. 22, вип. 3.– С. 83–85.

Стасов В. Славянский и восточный орнамент по рукописям древнего и нового времени / Собрал и исслед. Владимир Стасов.– Спб., 1884–1887.– С. 16–17.

Терещенко А.В. Евангелие княгини Жеславской // Библиогр. зап.– 1861.– Т. 3.– С. 457–467.

Тиховский Ю.И. Новые данные о западнорусских переводах священного писания XVI века // Тр. XIV Археол. съезда.– М., 1911.– Т. 3.– С. 124–125.

Трипольский В. Полтавское Епарх. Древнехранилище (указатель с описанием).– Полтава, 1909.– С. 31 (№ 121).

Трипольский Н.И. Волынское рукописное Евангелие XVI века // Волынский историко-археологический сборник.– 1900.– Вып. 2.– С. 33, 41–42. 97–108, 114.

Українські письменники: Біо-бібліографічний словник / Уклав Л.Є. Махновець.– К., 1960.– Т. 1.– С. 656–657.

Флоровский А.В. Чешская библия в истории русской культуры и письменности // Sbornik filologicky.– Praha, 1940/46.– Sv. 12.– С. 153–260.

Франко І. [Рец.] // Зап. Наук. т-ва ім. Т. Шевченка.– 1906.– Т. 70.– С. 214–215.– Рец. на пр.: Житецького П. О переводах евангелия на малорусский язык // Изв. ОРЯС.– 1905.– Т. 10.

Франко І. Історія української літератури. Часть перша. Від початків українського письменства до Івана Котляревського // Зібр. тв. : У 50 т.– К., 1983.– Т. 40.– С. 222–223.

Харлампович К. Западнорусские православные школы XVI и начала XVII века.– Казань, 1898.– С. 193–196.

Чепіга І.П. Глоси Пересопницького Євангелія і питання нормування староукраїнської літературної мови XVI ст. // Питання східнослов'янської лексикографії XI – XVI ст.– К., 1979.– С. 64–69.

Чепига И.П. Уникальный памятник украинского языка – Пересопницкое евангелие // Рукописные фонды ЦНБ им. В.И. Вернадского.– К., 1989.– С. 64–78.

Чепіга І.П. Пересопницьке Євангеліє // Наука і культура України.– К., 1990.– Вип. 24.– С. 190–195.

Чепіга І.П. Національна святиня // Київ. старовина.– 1992.– № 4.– С. 6–11.

Чепіга І.П. Пересопницьке євангеліє як джерело вивчення історичної фонетики української мови // Проблеми сучасної ареалогії.– К., 1994.– С. 82–88.

Чепіга І.П. Деякі графіко-орфографічні особливості другого південнослов'янського впливу в Пересопницькому євангелії // Пам'ятки писемності східнослов'янськими мовами XI – XVIII ст.– К., 1995.– Вип. 2: Матеріали наукової конференції пам'яті Лідії Петрівни Жуковської.– С. 245–248.

Чепіга І.П. Взаємодія української і церковнослов'янської мов XVI ст. (на матеріалах перекладів Євангелія) // Записки наук. т–ва ім. Шевченка.– 1995.– Т. 229.– С. 277–288.

Чепіга І.П. Пересопницьке Євангеліє і морфологічний стандарт української мови (на матеріалі іменника) // Український діалектологічний збірник.– К., 1997.– Кн. 3.– С. 231–236.

Чепіга І.П. Пересопницьке Євангеліє. Історія відкриття пам'ятки // Бібл. вісн.– 1997.– № 1.– С. 38–39.

Чепіга І.П. П.Г. Житецький про Пересопницьке Євангеліє // Східні слов'яни.

Мова. Історія. Культура. За матеріалами пам'яток писемності XI – XVIII ст. : Зб., присвяч. 90-річчю акад. Б.О. Рибакова.– К., 1999.– Вип. 3.– С. 73–79.

Чепіга І.П. Пересопницьке Євангеліє // Українська література у портретах і довідках. Давня література – література XIX ст. : Довід.– К., 2000.– С. 239–240.

Шевченко Т. Повне зібрання творів у шести томах.– К., 1964.– Т. 6.– С. 305–306.

Шелухин С. Слово *україна* в Пересопницькій Євангелії // Науковий збірник в 30 річницю наукової праці проф. д-ра Івана Огієнка.– Варшава, 1937.– С. 190–205.

Шубинський Й.В. Рукопис у дерев'яній скриньці // Друг читача.– 1966.– 9 серп. (№ 32).– С. 8.

Яворский Ю.А. Ветхозаветные библейские сказания в карпаторусской церковной учительной обработке к XVII в.– Ужгород; Прага, 1927.– С. 18.

Janów J. Żródła Ewanqelji Peresopnickiej // Slavia.– 1927.– Ročnik 5.– Zešit 3.– S. 470–499.

Kay Matthew. New wine in old bottles: A non-Traditional Liturgical Language in Traditional Orthography // Die Welt der Slaven.– 1997.– [Bd.] 42.– S. 291–305.

Sokolowski M. Studja i szkice z dziejów sztuki i cywilizacij.– Kraków, 1899.– T. 1.– S. 386.

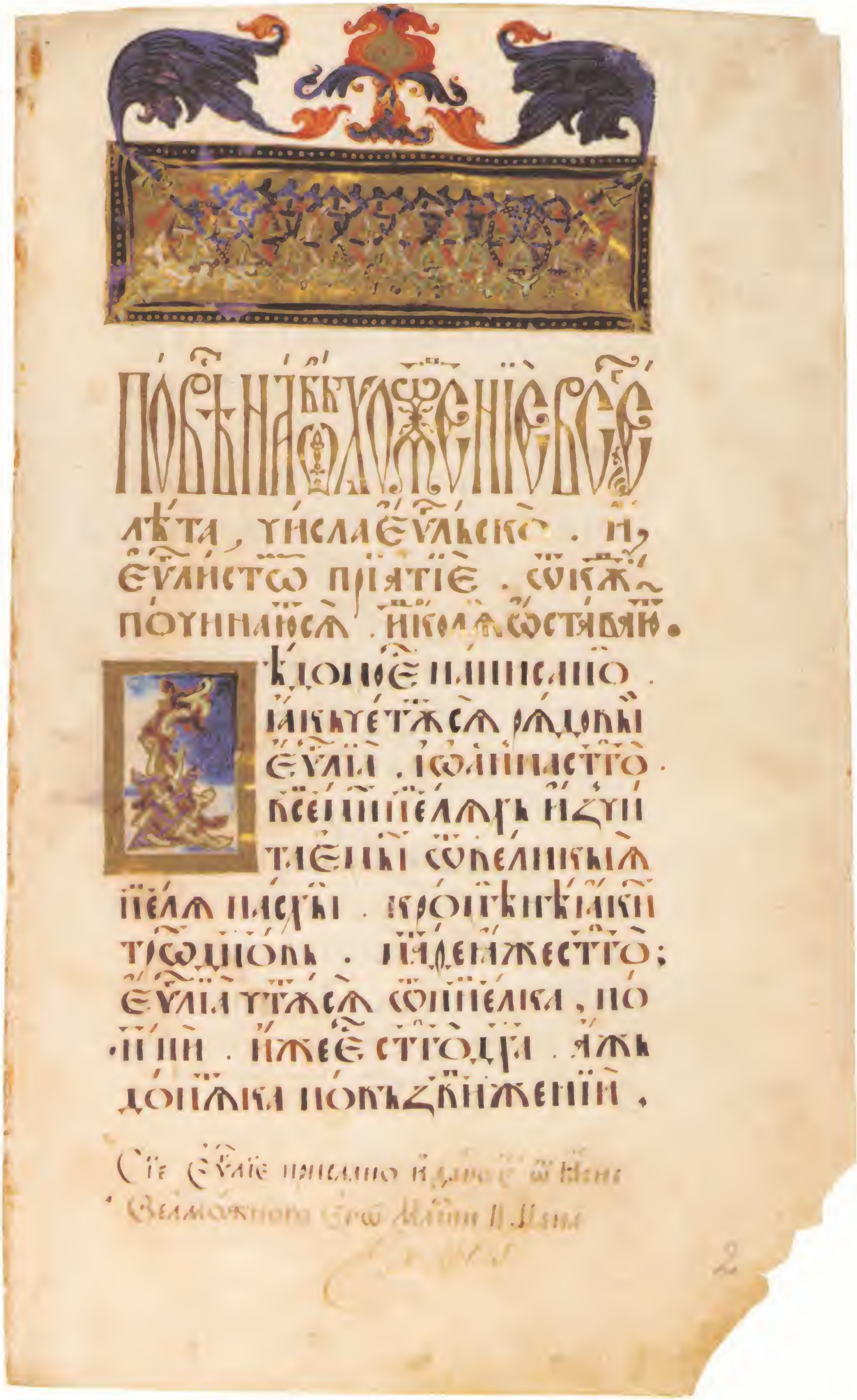

1. Арк. 2. Передмова до Науки читання

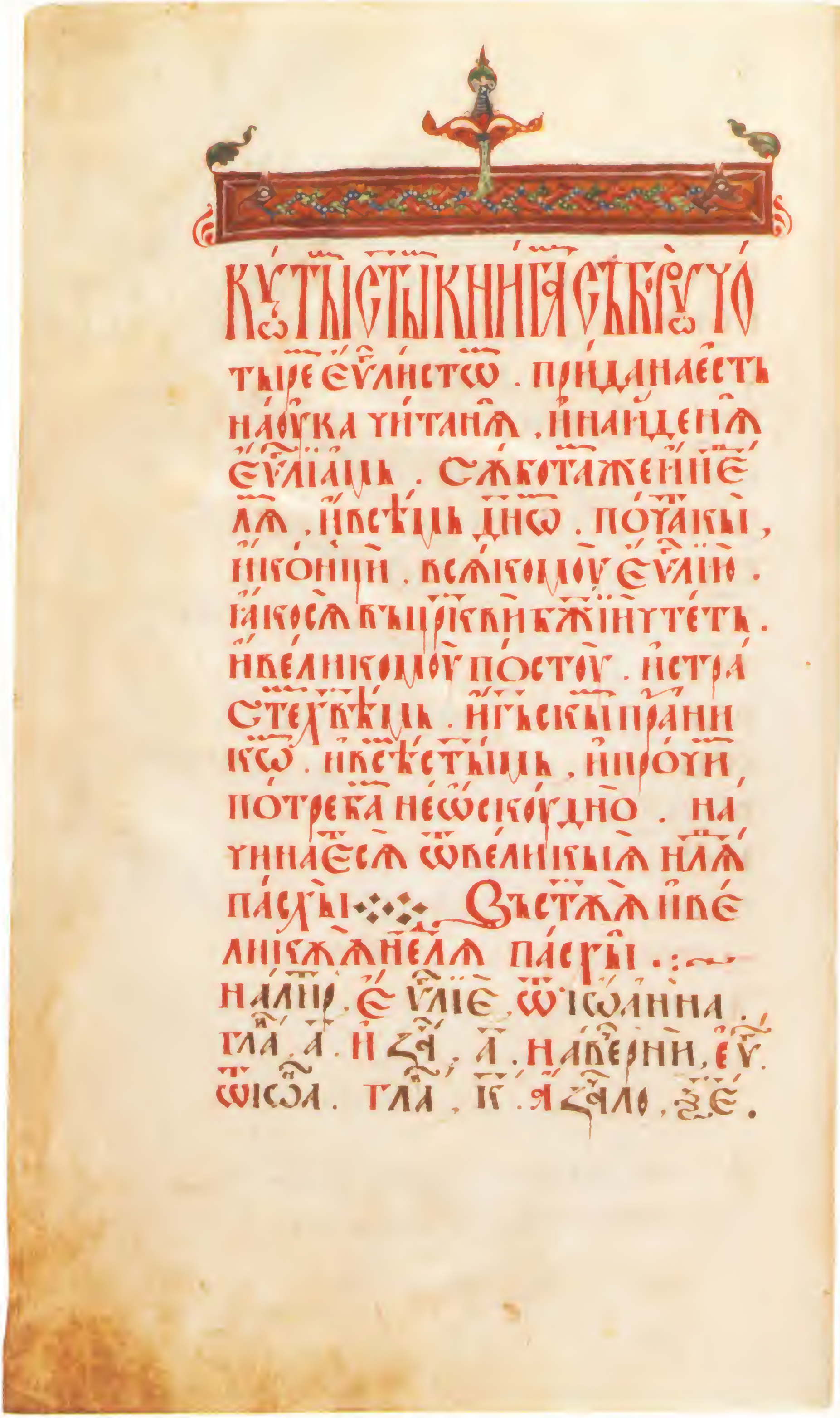

2. Арк. 3 зв. Початок Науки читання

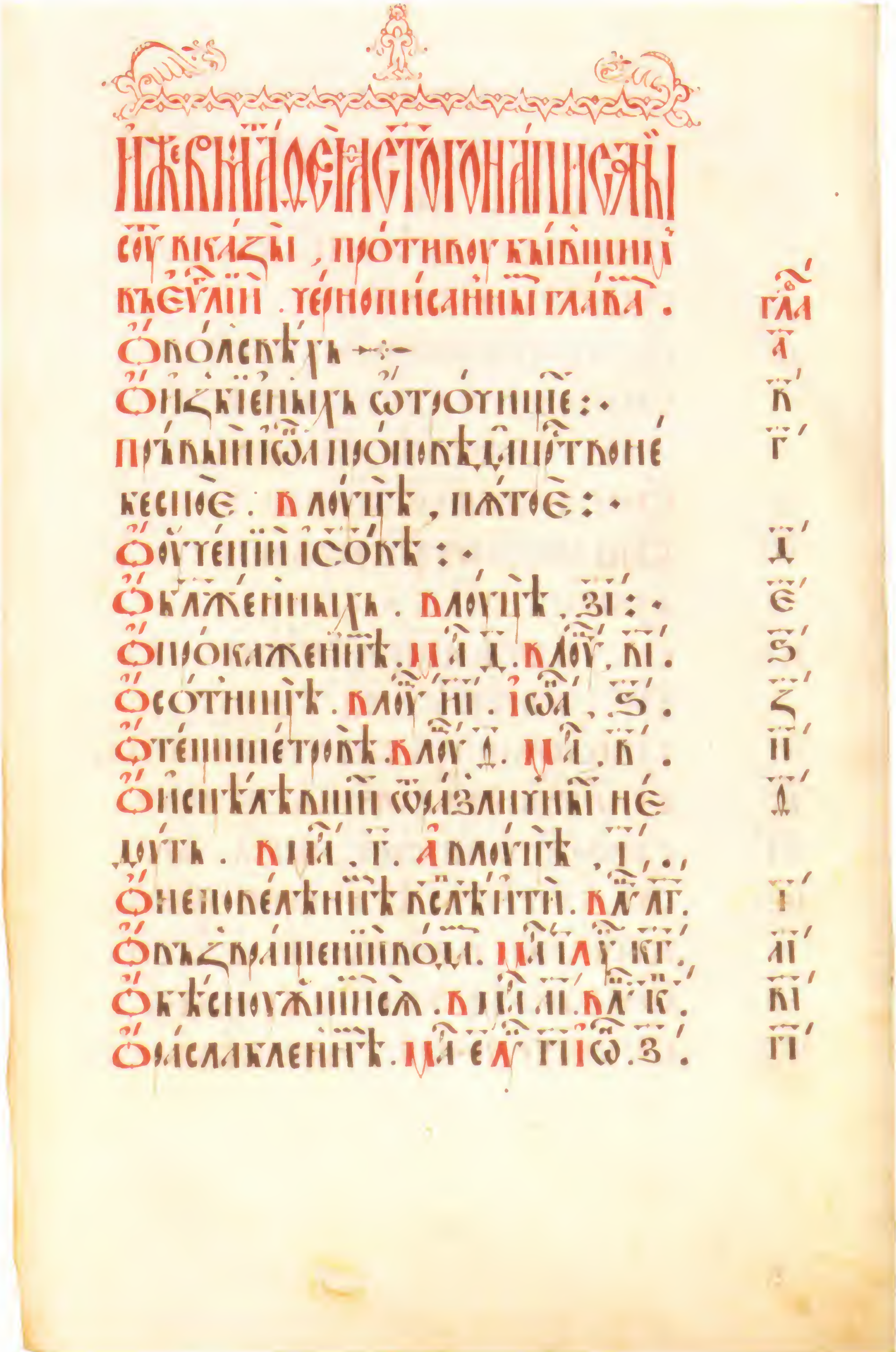

3. Арк. 13. Покажчик чорнописаних глав до Євангелія від Матвія

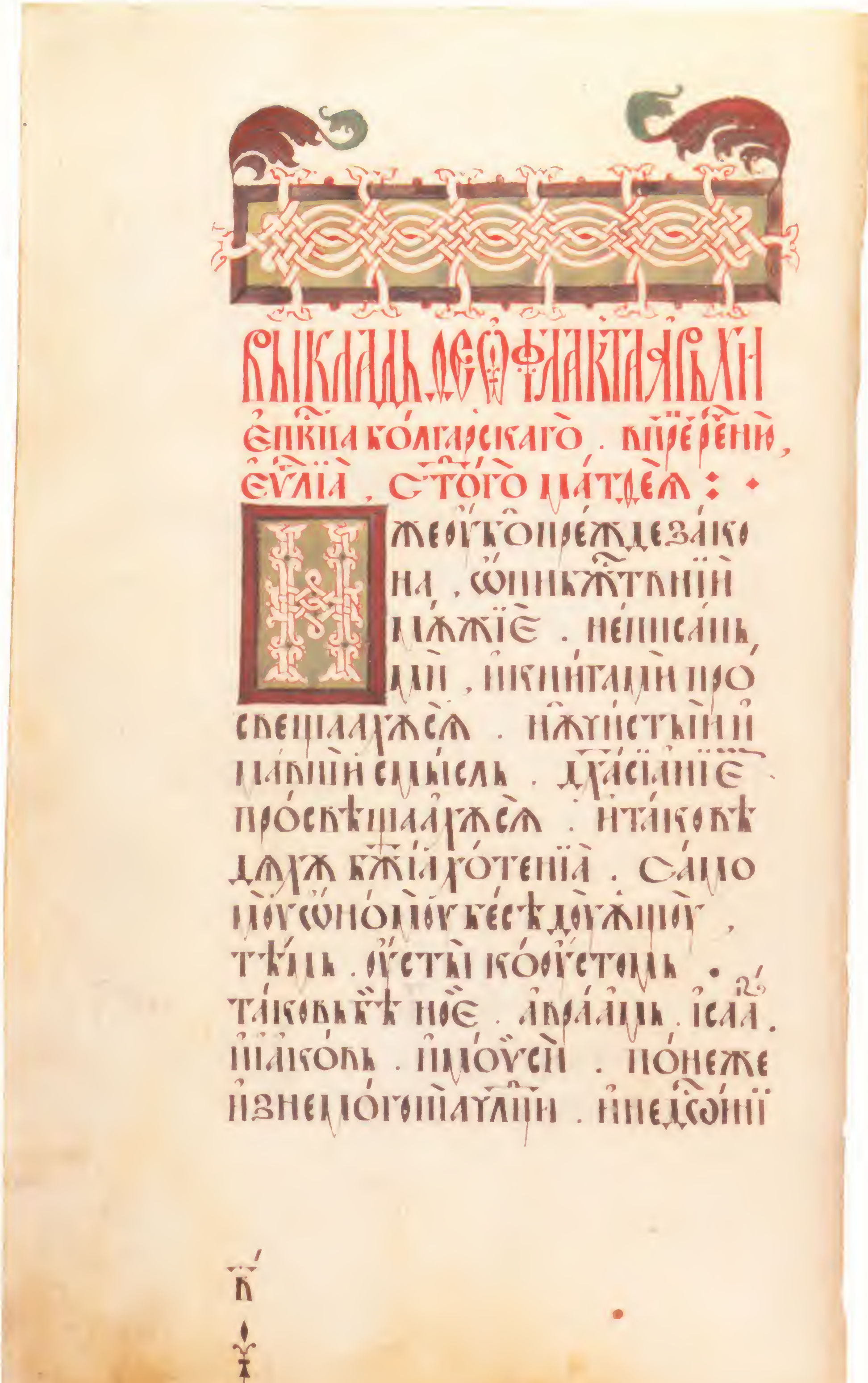

4. Арк. 15 зв. Початок Передмови Феофілакта Болгарського до Євангелія від Матвія

5. Арк. 20 зв. Мініатюра "Євангеліст Матвій"

6. Арк. 21. Початок Євангелія від Матвія

7. Арк. 128 зв. Мініатюра “Євангеліст Марко”

ѾМАРКАСТОЕБЛГОВѢСТЇЕ

ачало еѵаглїа Іу
ха сна бжїа
ꙗкоже есть писа
но въ пророцѣ: се
азъ посылаю
аггла моего пре
лицемъ твоимъ
иже оуготовитъ поуть твой

8. Арк. 129. Початок Євангелія від Марка

9. Арк. 203 зв. Мініатюра “Євангеліст Лука”

10. Арк. 204. Початок Євангелія від Луки

11. Арк. 340 зв. Мініатюра "Євангеліст Йоан з Прохором"

12. Арк. 341. Початок Євангелія від Йоана

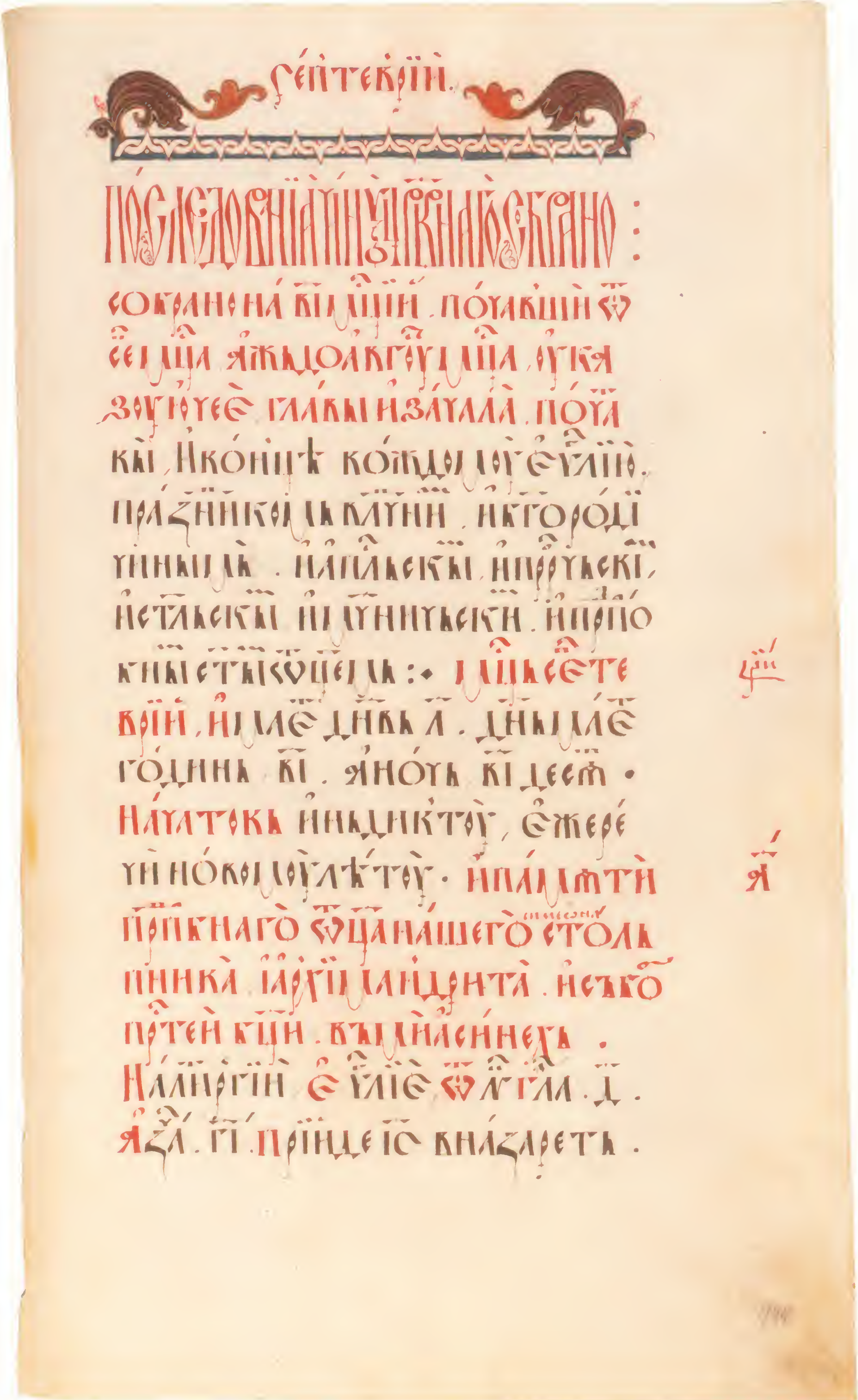

13. Арк. 444. Початок Місяцеслова

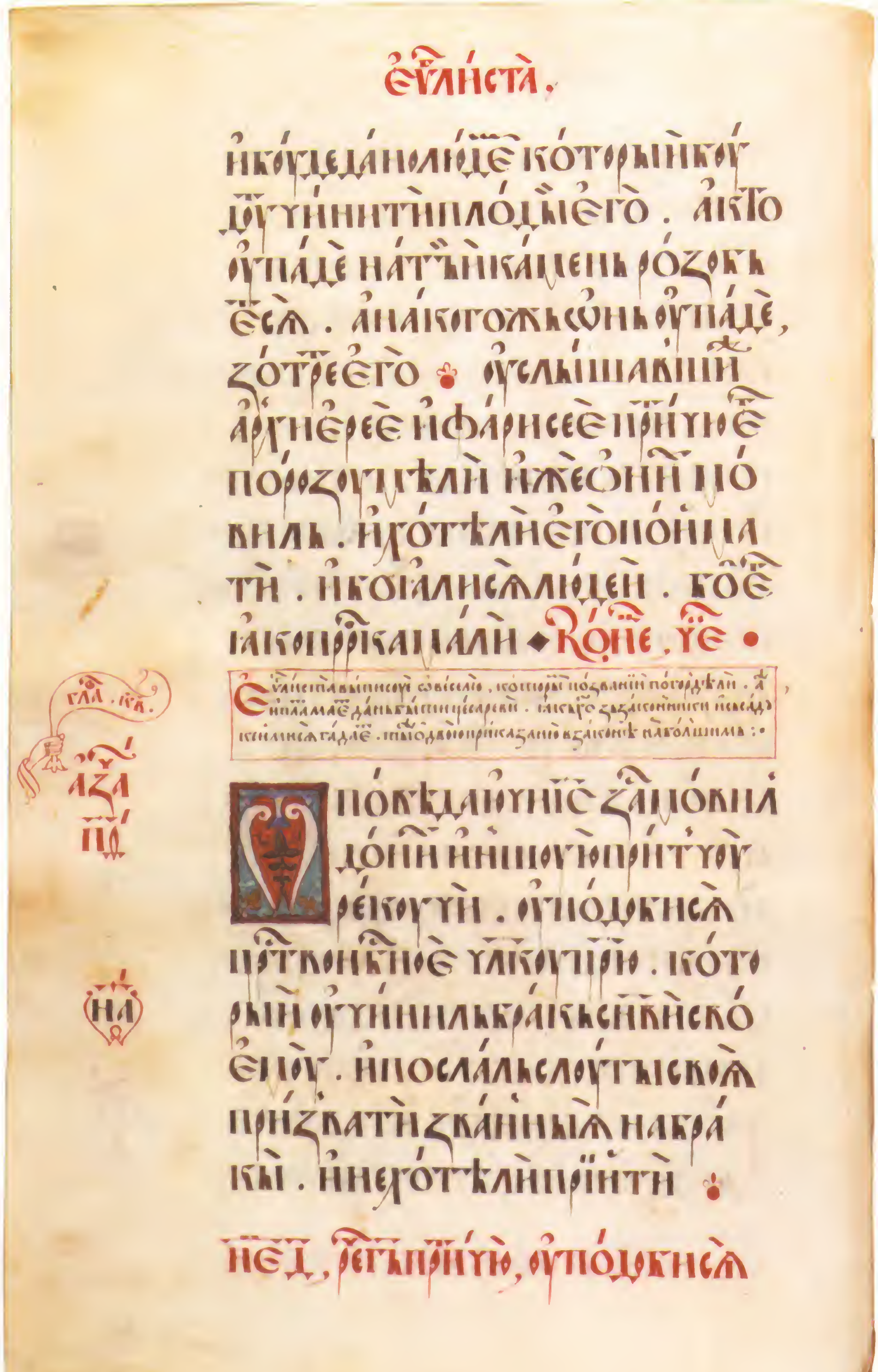

14. Арк. 93 зв. Зразок почерку писця Михайла Василієвича. Сторінка з сумарієм та ініціалом

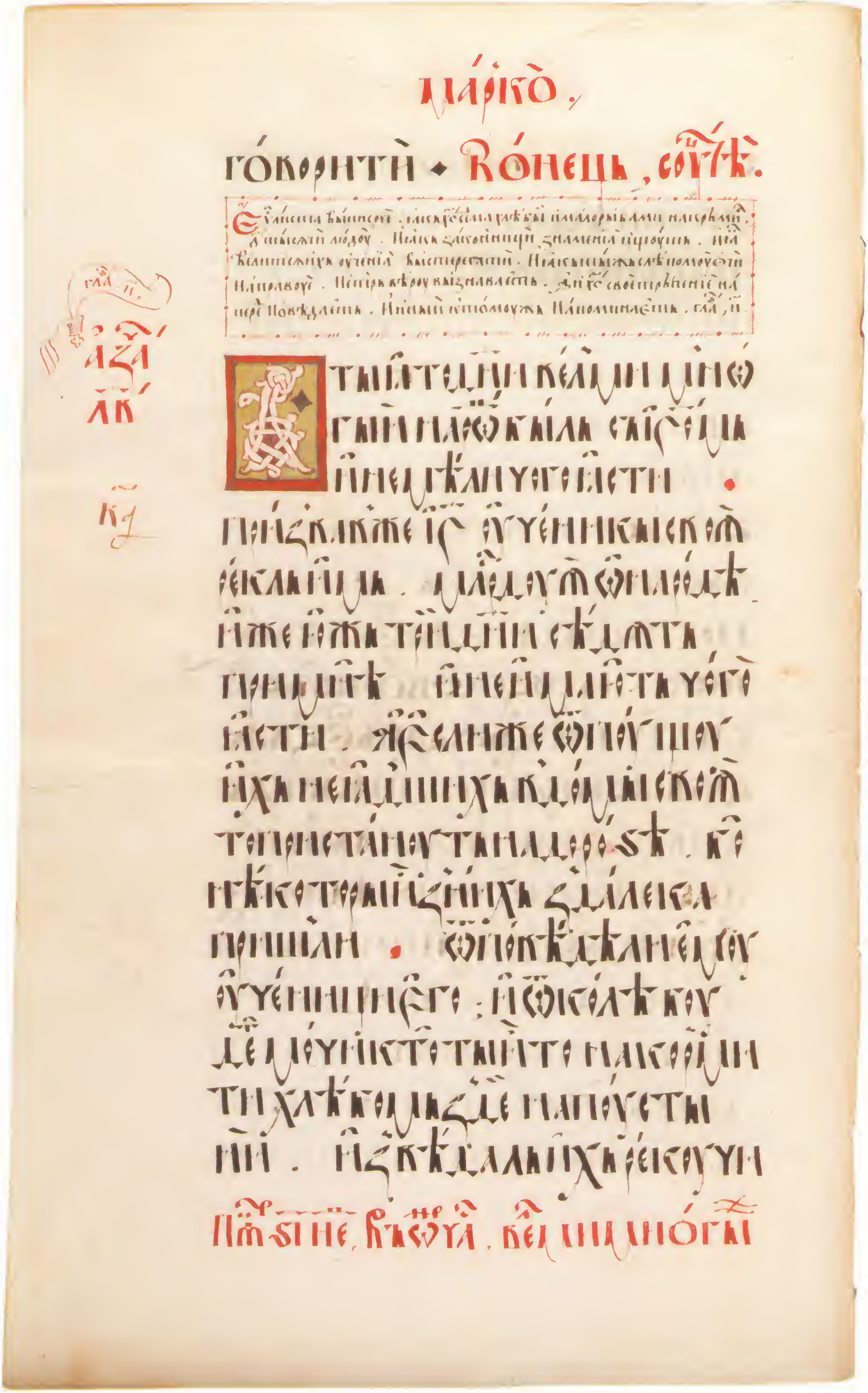

15. Арк. 155 зв. Зразок почерку другого писця.
Сторінка з сумарієм та ініціалом

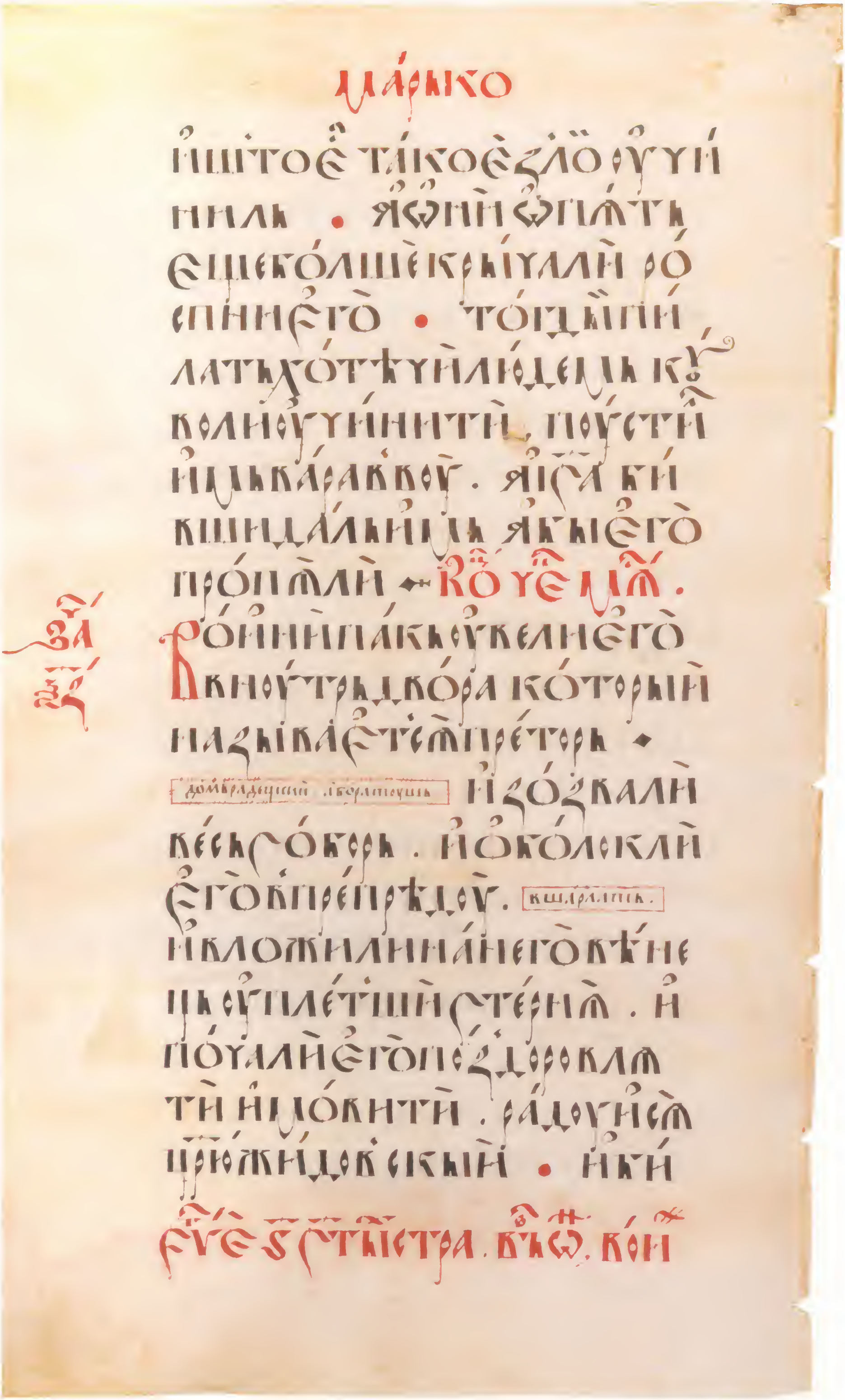

16. Арк. 192 зв. Зразок уживання глос у тексті Євангелія від Марка

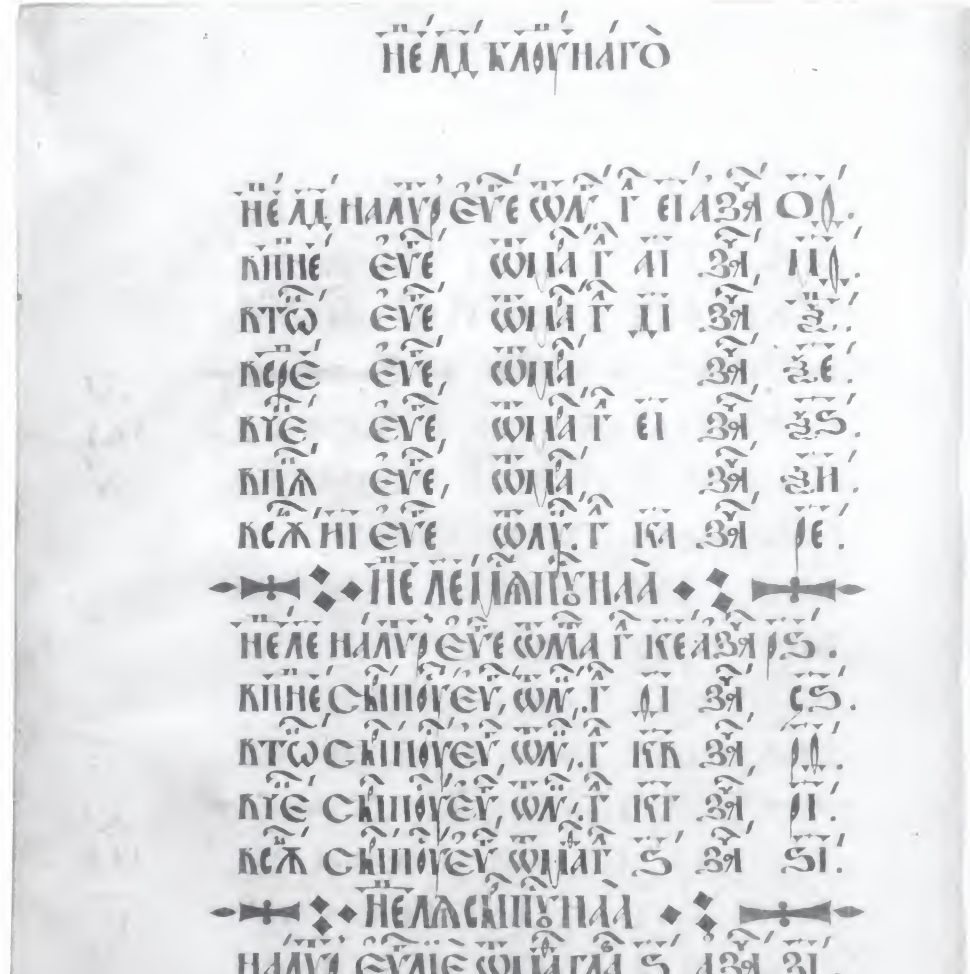

17. Арк. 12 зв. Кінець Науки читання

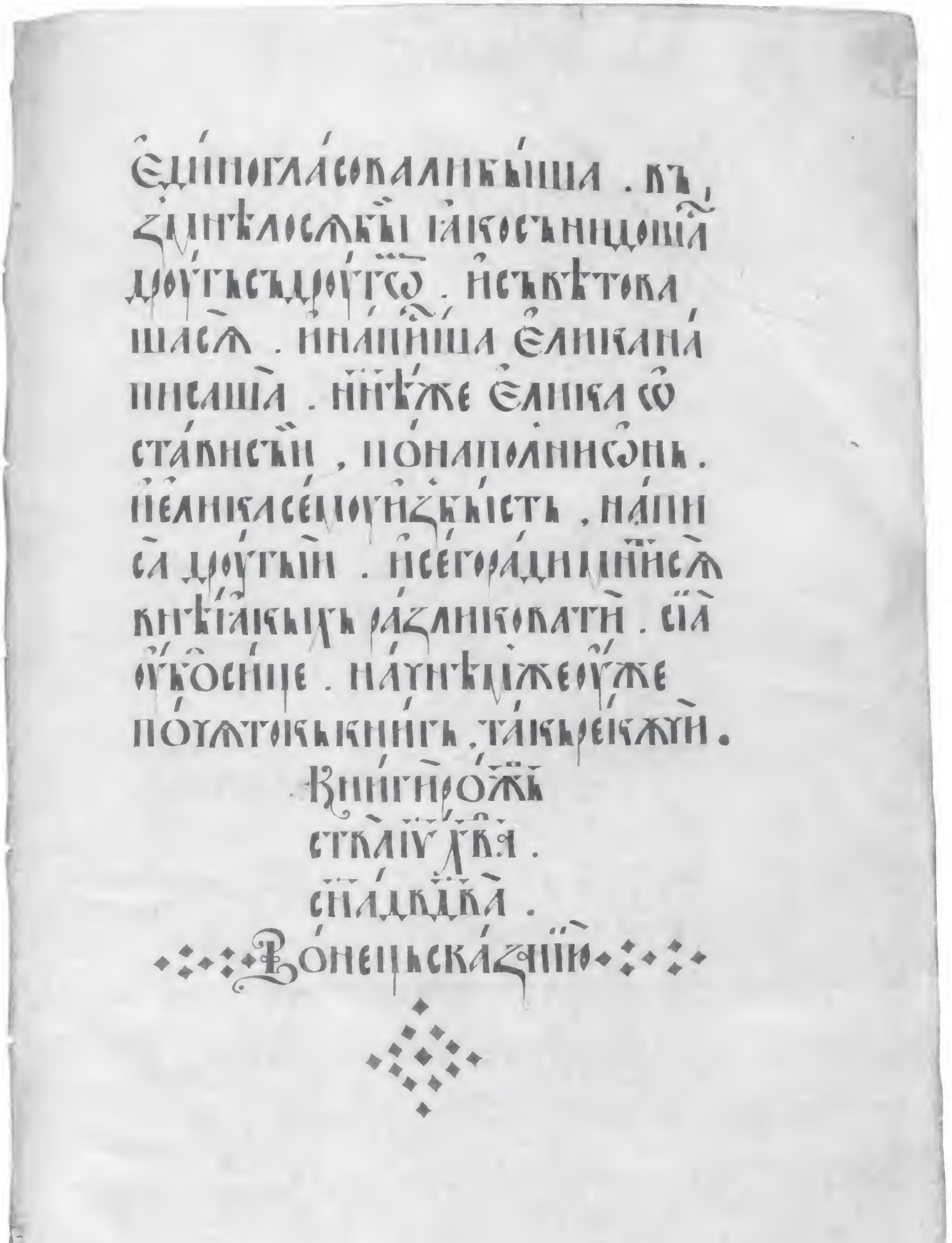
єдиногласовавша. къ
єдинѣ словѣ якоже сънидоша
другъ съ другомъ. и съвѣтова
шася. и написаша єлика на
писаша. и иже єлика ѿ
ставиша, по наполниша.
и єлика се иноу иныи вѣсть, напи
са другыи. и сего ради мнитися
книгамъ якы в ныхъ разликовати. сїа
оубо сице. начнемъ же оуже
початокъ книгъ, такъ рекуще.
Книги рожства
стаго іу ха.
сна двдва.
Конецъ сказанию

18. Арк. 19. Кінець Передмови Феофілакта Болгарського до Євангелія від Матвія

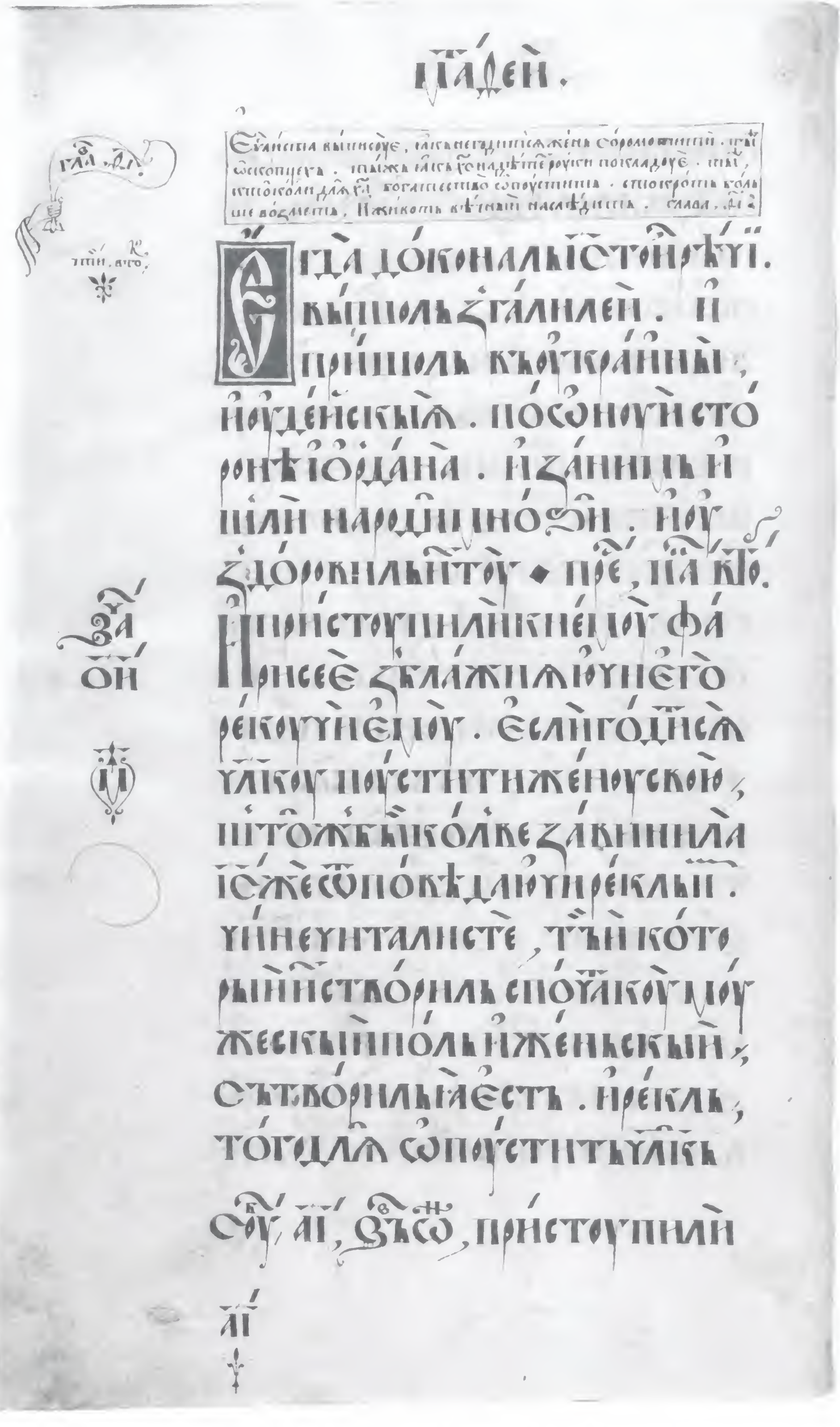
Матфей.

Егда доконал Іс҃ словеса сїи.
выйшол з Галилеи. и
пришол ку оукраинам
иоудейским. по сто
ронѣ Иордана. и за ним ш
ли народи многи. и оу
здоровил их там. пре. на кю.
И приступили к нему фа
рисеѣ скушаючи его
рекоучи ему. если годится
чл҃кови пустити жену свою,
што ж бы колвек завинила
Іс же отповѣдаючи рекл им.
чи не читали есте, тот кото
рый створил с початкоу моу
жеский пол и женьский,
створил их есть. и рекл,
тогда оупустит члвк

19. Арк. 82 зв. Сторінка з Євангелія від Матвія

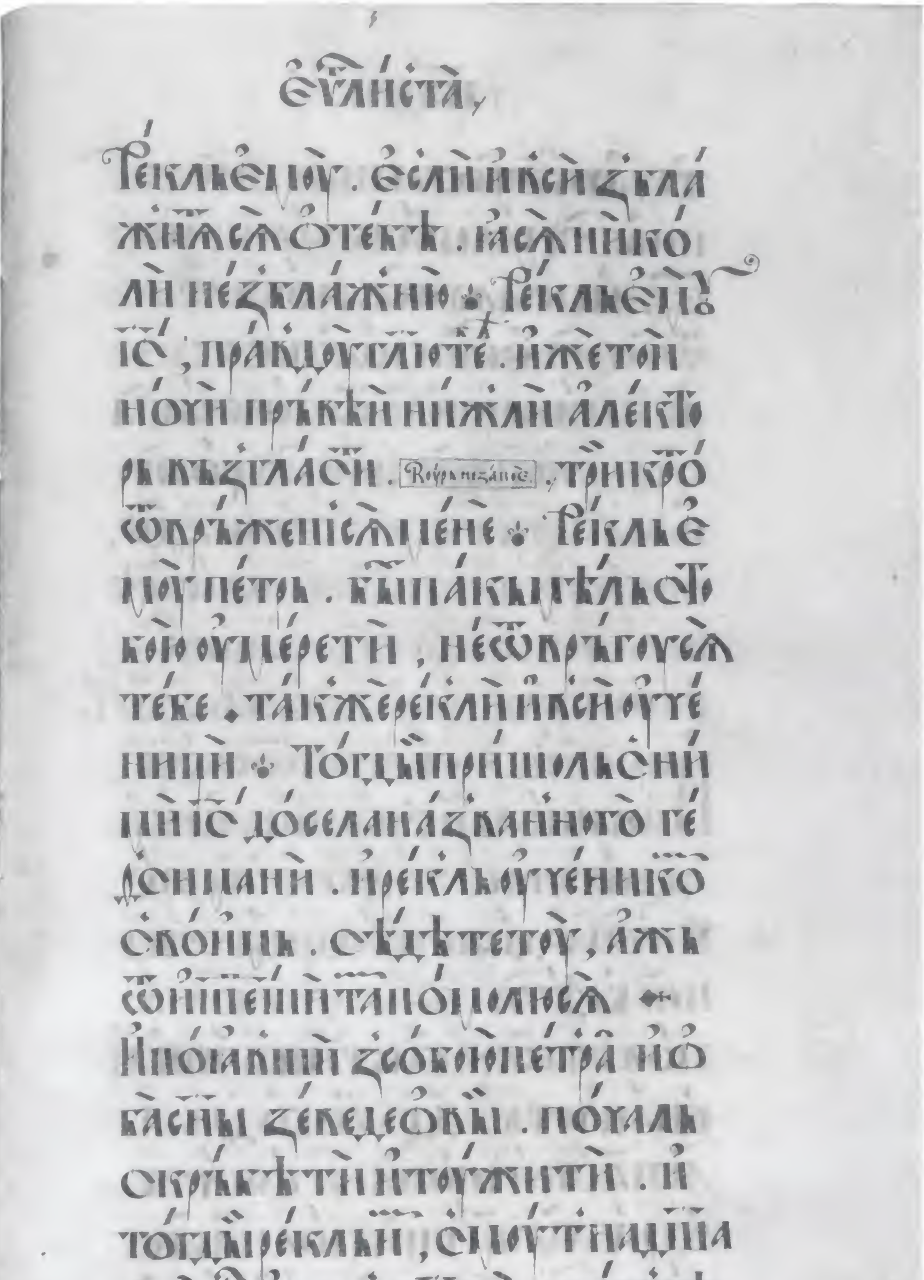

Єѵ҃анїста

Рекль ѥмоу. Ѥсли и всѝ зъбла-
жнѧтсѧ ѡ тебѣ. ıа сѧ нико-
лѝ незъблажню. Рекль ємоу
Іс҃, правдоу глю тебѣ. иже тоѝ
ноуи пръвѣи нижли алекто-
ръ възгласит. [Коурь незапѣе.] трикро-
ть ѿвръжешисѧ мене. Рекль є-
моу Петръ. Бы и пакы гѣбль с то-
бою оумерети, не ѿвръгоусѧ
тебе. Также реклѝ и всѝ оуче-
ници. Тогды пришоль с ни-
ми Іс҃ до села на званного Ге-
фсимани. и рекль оученико-
вѡм своим. сѣдѣте тоу, ажь
ѿиду тамо и помолюсѧ.
И поıавши з собою Петра и ѡ-
бох сыны Зеведеѡвы. почаль
скорбѣти и тоужити. И
тогды рекль им, смоутна ѥсть
доуша моѧ ажь до смерти. пождѣ

20. Арк. 112. Сторінка з Євангелія від Матвія

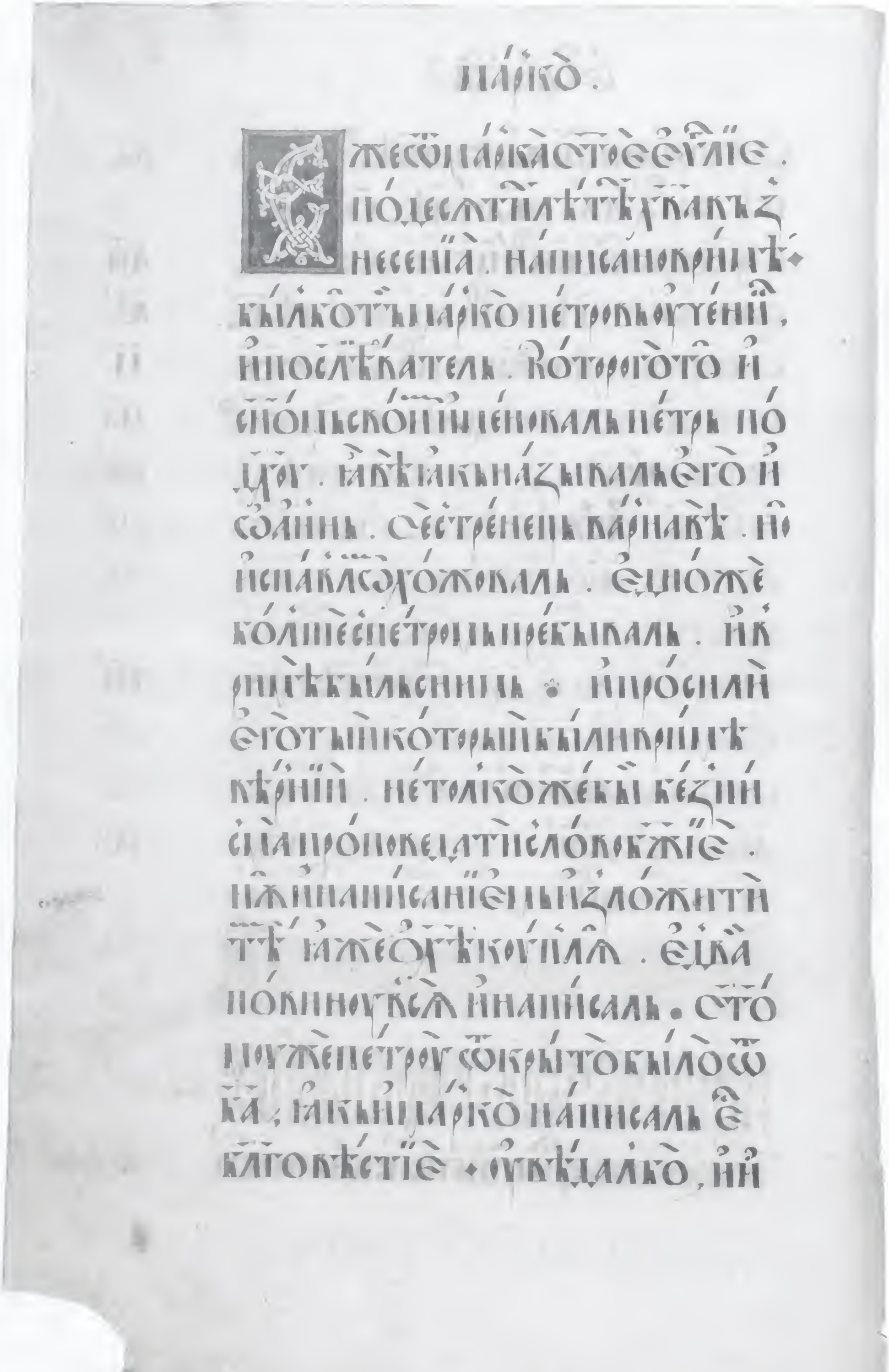

Марко.

Еже со Марка стое еѵглие.
по десяти лѣт хва възъ
несениа. написано в Римѣ.
было от Марко Петрова оучении,
и последователь. которого то и
сном своим именовал Петр по
д[р]оу. а вѣ иаков называл его И
оанн. сестренец Варнавѣ. но
и с Павлом хожовал. Еще же
коли ж е Петро[в] прекывал. и к
Римѣ к[а]клс[и]ниц[а]. и просил
его ты, который был в Римѣ
вѣрнии. не толко же бы в езни
слова проповѣдати слово божие.
и же и написание[м] изложити
тѣ ижe оучѣкоупим. Еща
по вниоу ксм[а] и написал. Сто
и оуже Петроу сокрыто было от
ка, як ни Марко написал е
благовѣстие. оувѣдалко, ни

21. Арк. 125 зв. Початок Передмови до Євангелія від Марка

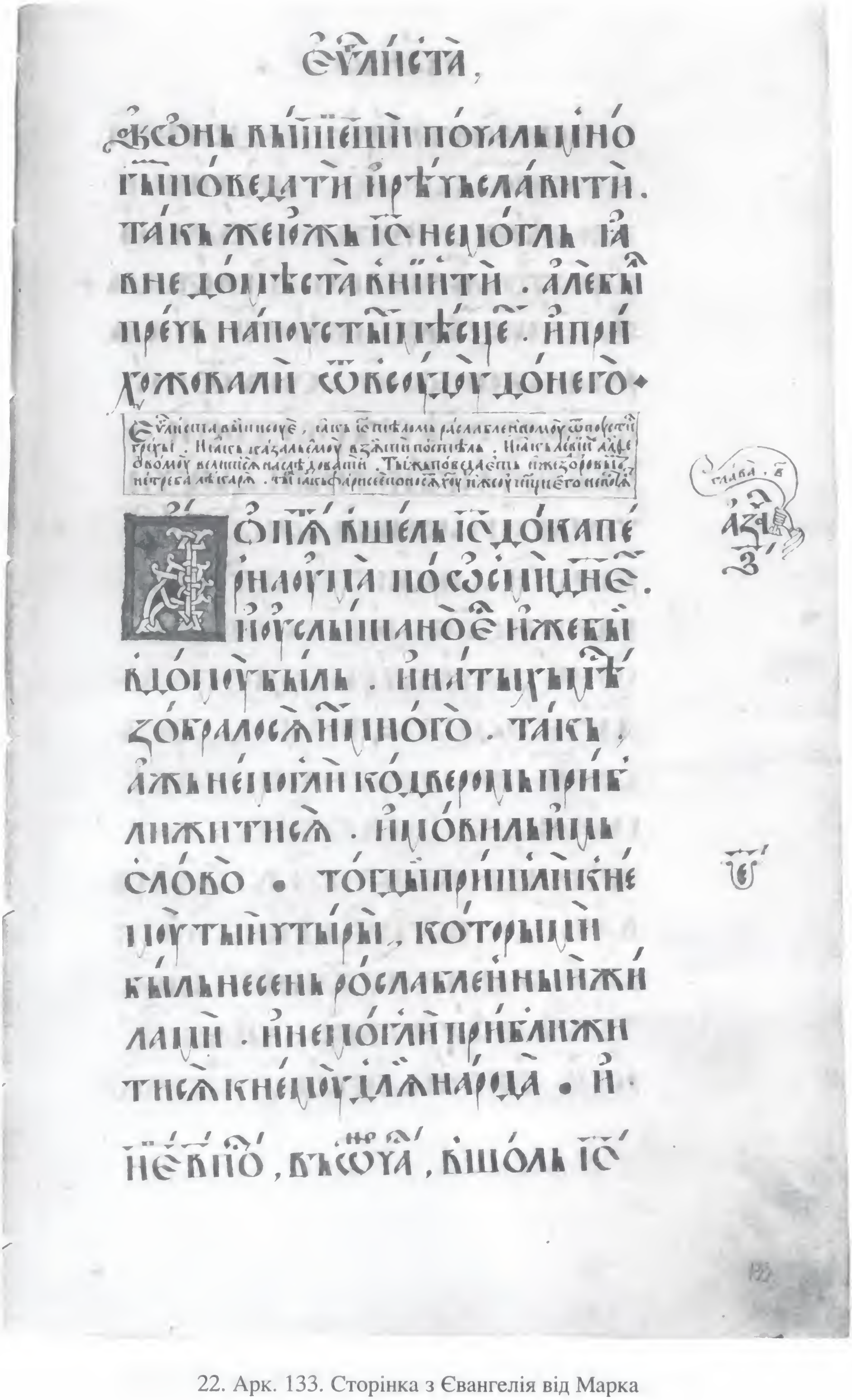

22. Арк. 133. Сторінка з Євангелія від Марка

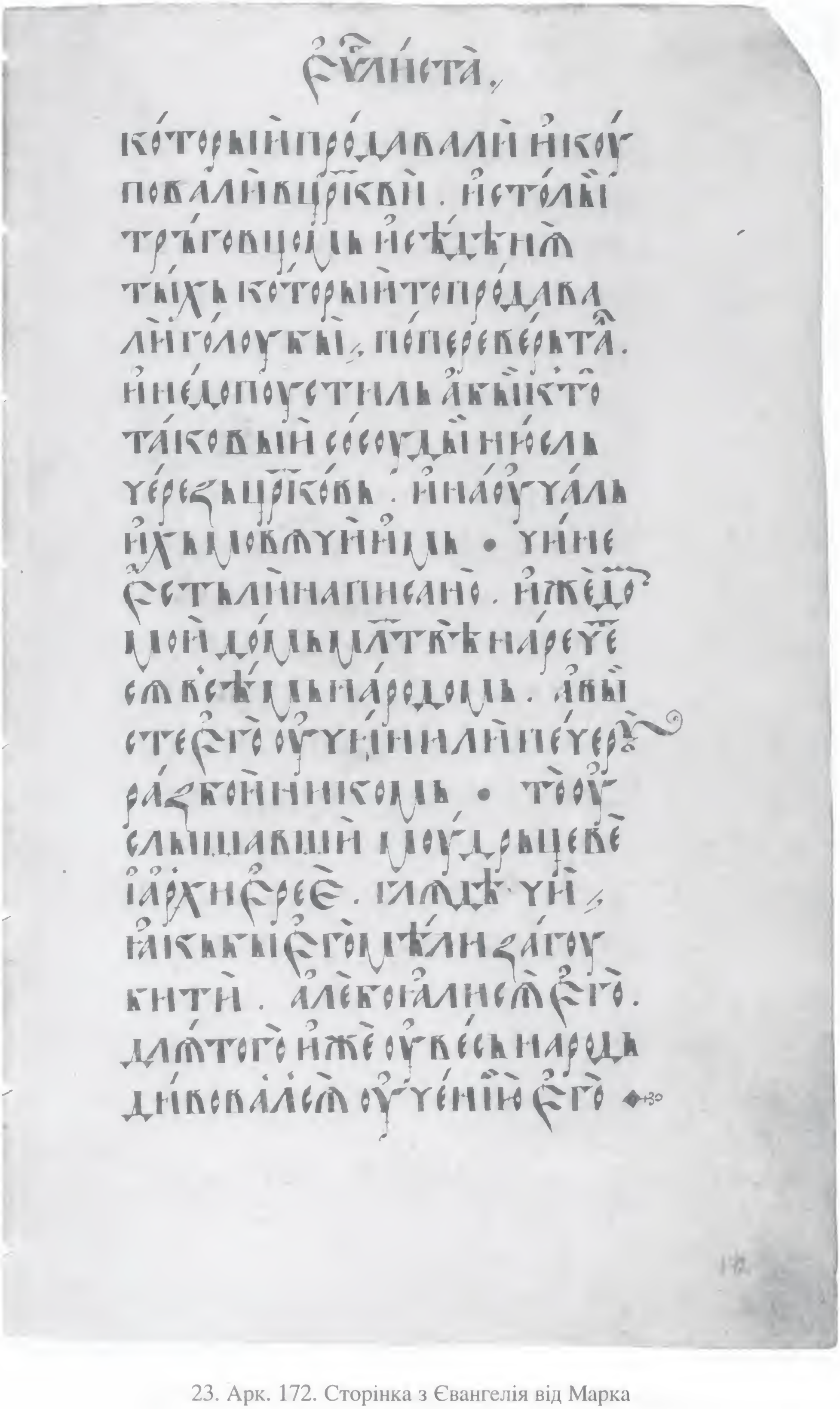

єѵлиста.

которыи продавали и коу
повали в церкви. и столы
трьговцєв и сѣдалища
тыхъ которыи то продава
ли голоуби, поперевертал.
и не допоустилъ абы кто
таковыи сосоуды носилъ
черезъ церковь. и научалъ
ихъ словами. чи не
єсть ли написано. иже до
мой мой домомъ молитвѣ наречет
сѧ всѣмъ народомъ. а вы
єсте єго оучинили печер
разбойникомъ. то оу
слышавши мудрецеве
и архиерее. и искали
ѧкъ бы єго могли загоу
бити. але боали сѧ єго.
для того иже оувесь народ
дивовалсѧ оученїю єго.

172

23. Арк. 172. Сторінка з Євангелія від Марка

24. Арк. 201 зв. Початок Передмови до Євангелія від Луки

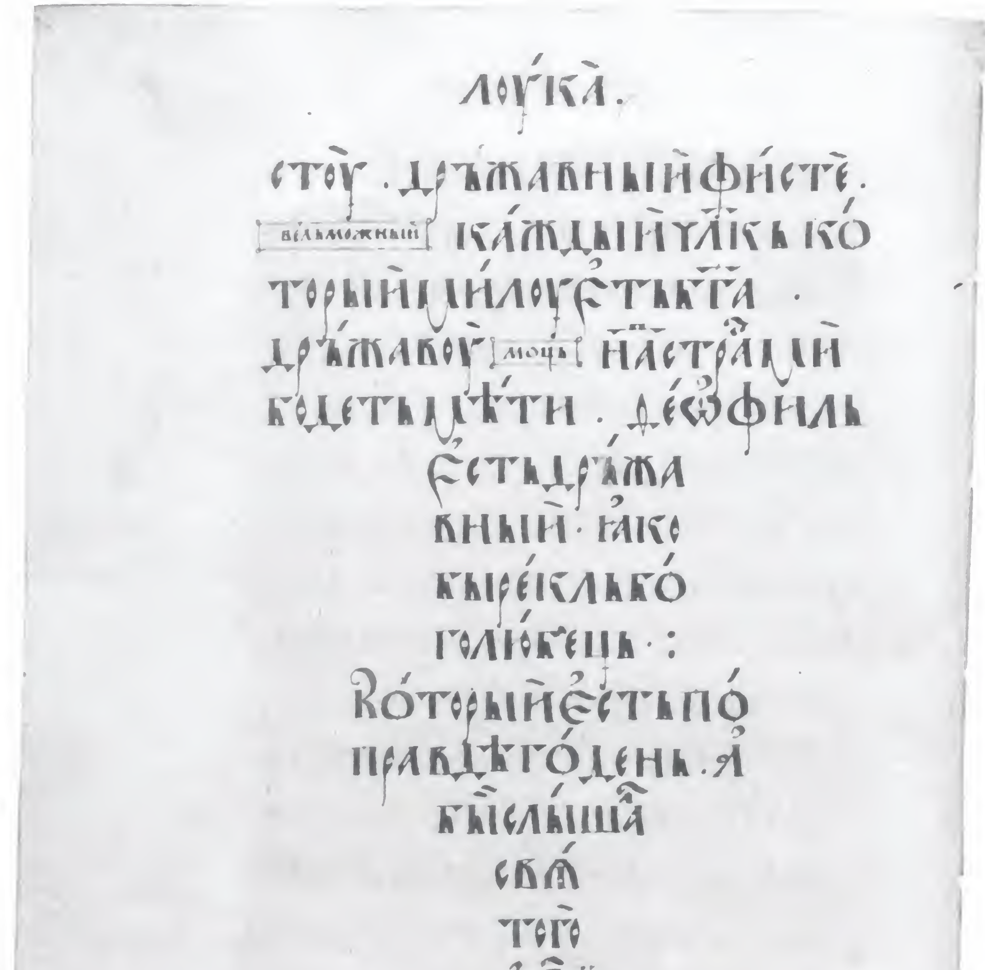
Лоукѧ.
стоу. дръжавный ѿ нѣстѣ.
вельможный
каждыи тѧкъ ко
торыи милоуетъ ѧкъ тга.
дръжавоу
моць
нѣ страли и
боудетъ мѣти. Феѡфилъ
естъ дръжа
вный. ѩко
бы рекла ко
го любецъ:
который естъ по
правдѣ его денъ. а
бы слышала
сва
того
еѵлїи

25. Арк. 202 зв. Кінець Передмови до Євангелія від Луки

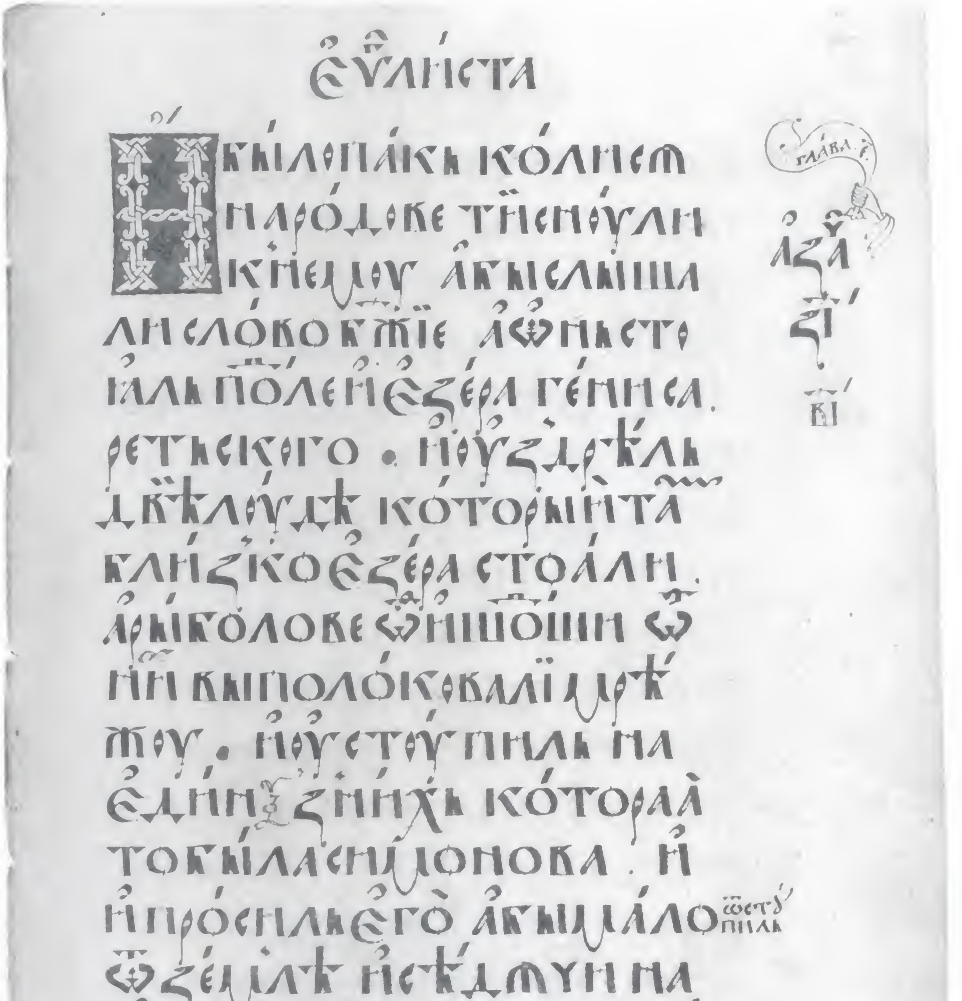

26. Арк. 227. Сторінка з Євангелія від Луки

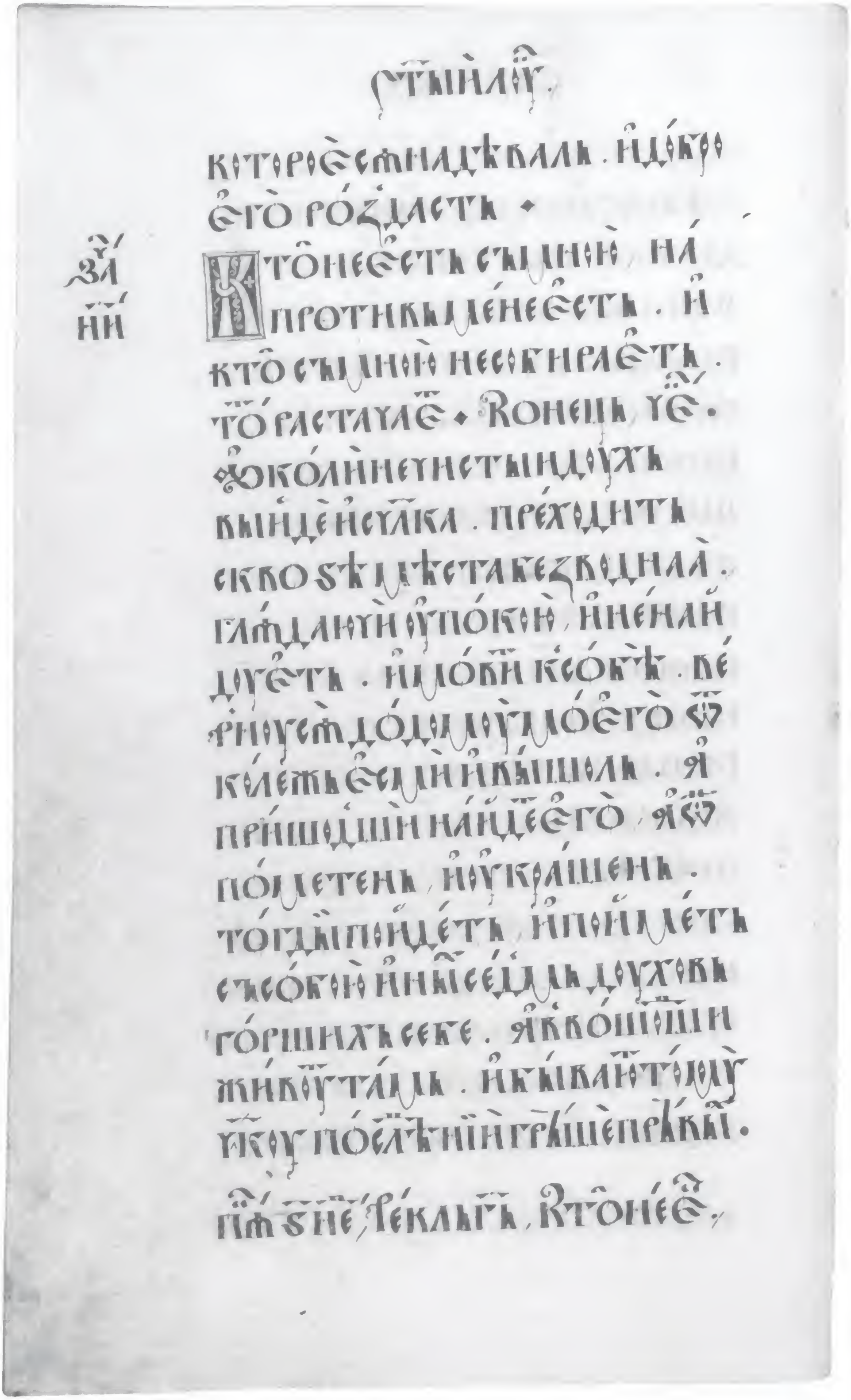

27. Арк. 268 зв. Сторінка з Євангелія від Луки

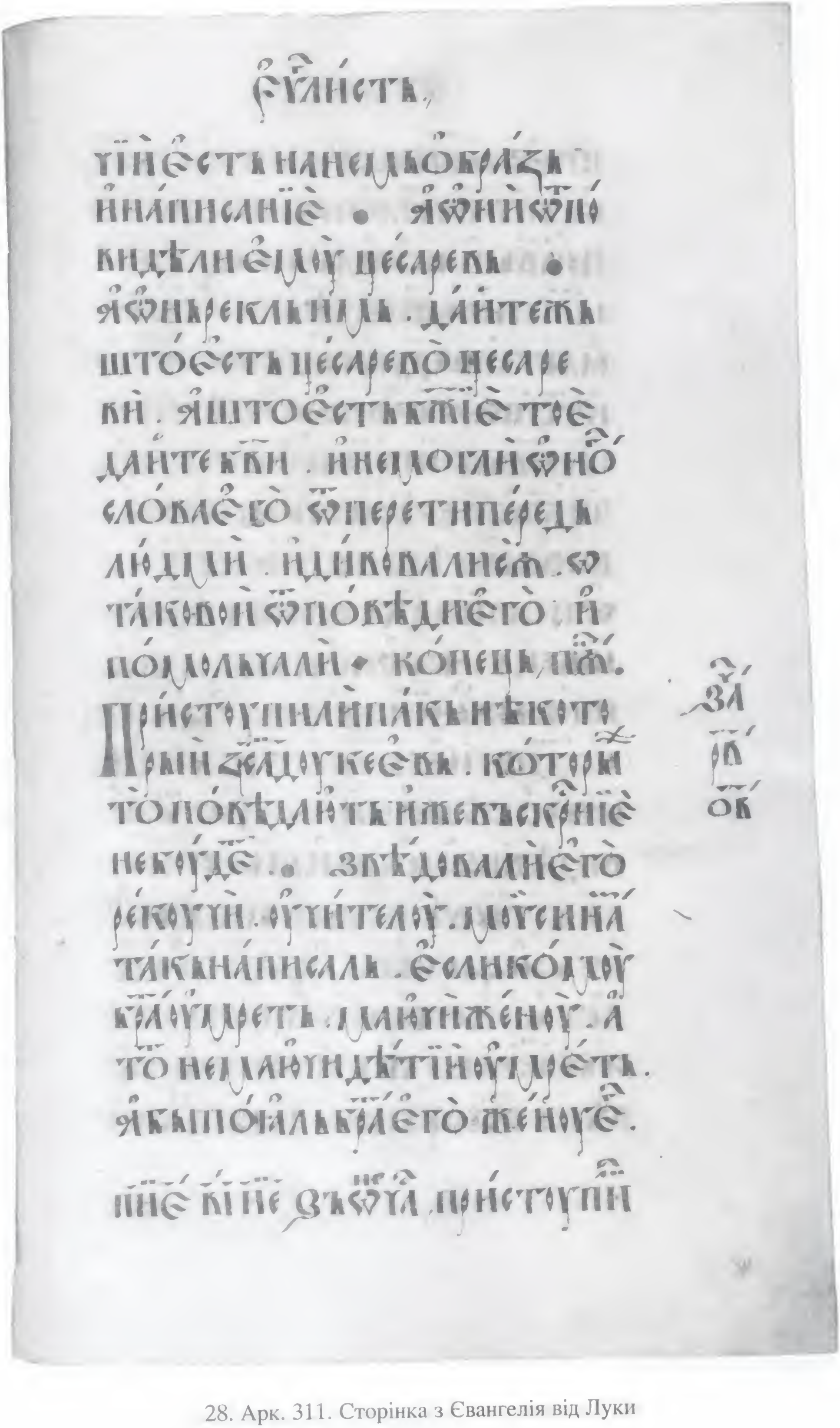

еѵлистъ.

тїи есть на немъ ѡбразъ
и написанїе. а ѡни ѿпо
видѣли емоу цесаревъ.
а ѡн рекль имъ. дайте жь
што есть цесарево цесаре
ви. а што есть бжїе тое
дайте бви. и не могли ѡно
слова его ѿперет перед
людми. и дивовалисѧ ѡ
таковои ѿповѣди его. и
помолчали. конець пк.
Приступили пакъ нѣкото
рыи зсадоукеевъ. которы
то повѣдали иже въскрснїе
не боуде. звѣдовали его
рекоучи. оучителю. моусийа
такъ написаль. если комоу
брат оумреть. а маючи женоу. а
то не маючи дѣтїи оумреть.
а бы поймаль брат его женоу.

пне кі пе въ ѡна. приступи

зл
лк
ок

28. Арк. 311. Сторінка з Євангелія від Луки

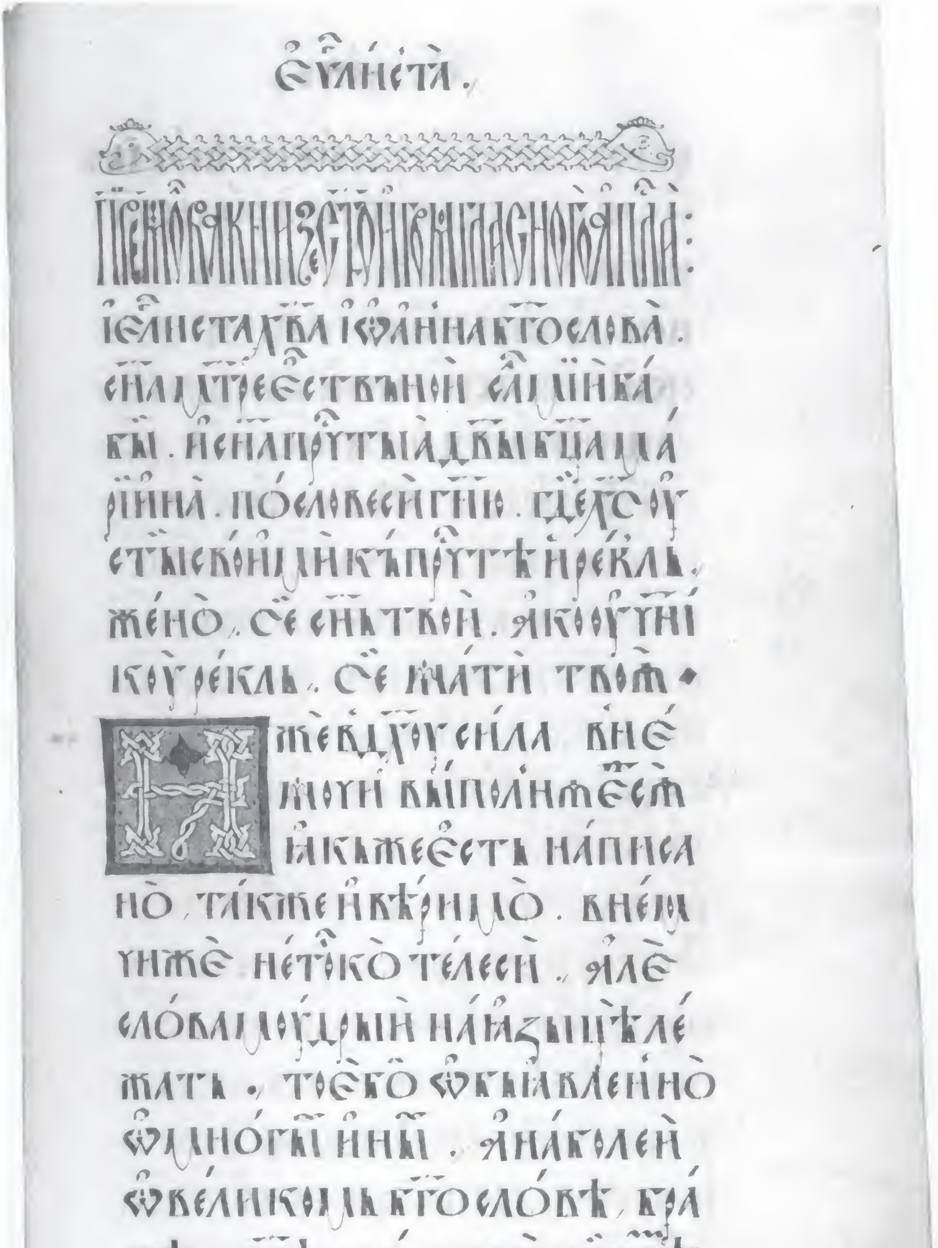

29. Арк. 336. Передмова до Євангелія від Йоана

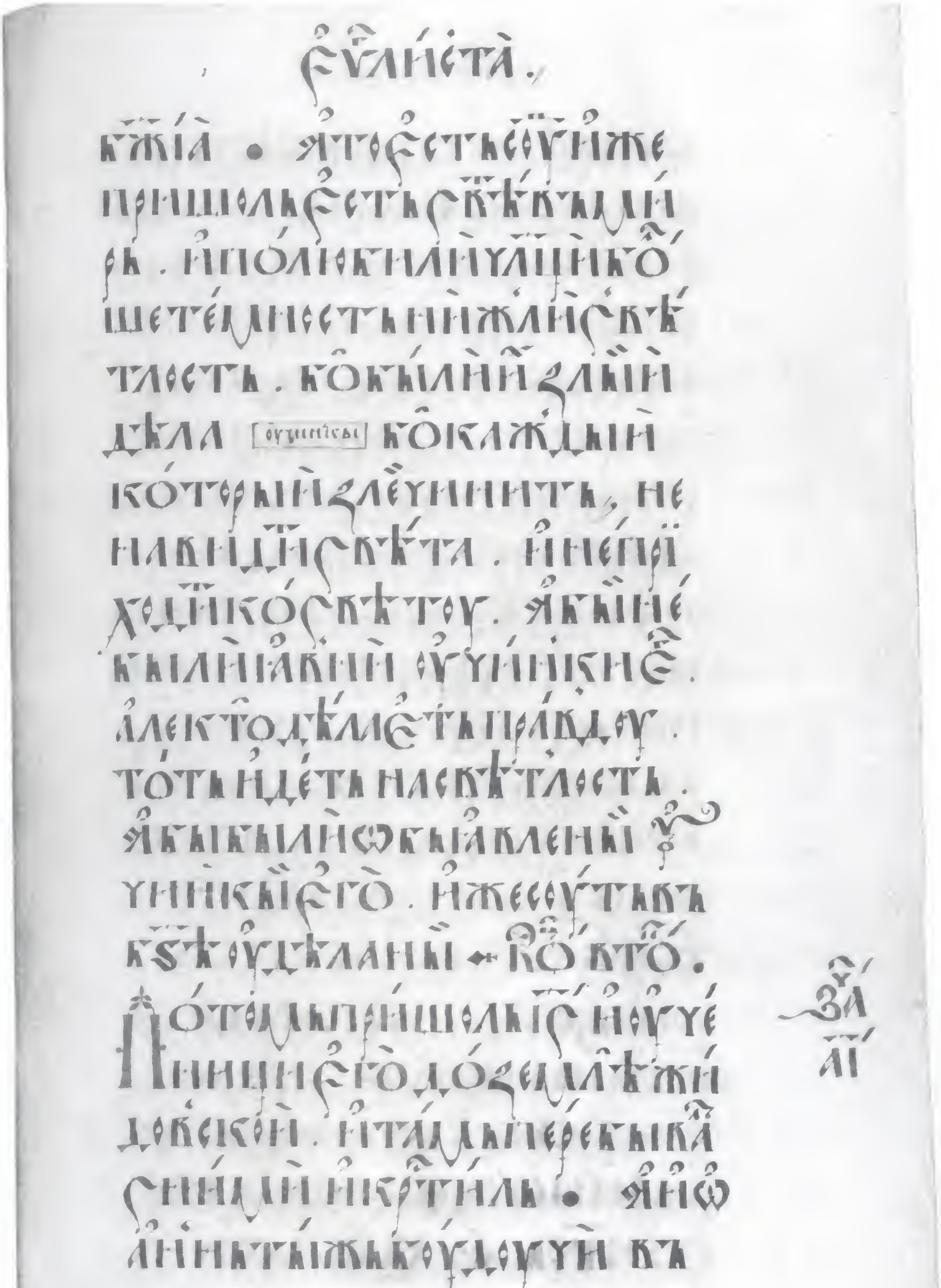
еѵ҃листа.
бж҃ія • А то есть суд, иже
пришол есть свѣт въ ми
ръ. И полюбили люди бол
ше тму нежли свѣ
тлость. Бо были их злыи
дѣла (учинки) бо каждыи
который злѣ чинит, не
навидит свѣта. И не при
ходит къ свѣту. Абы не
были явни учинки его.
Але кто дѣлает правду.
Тот идет на свѣтлость.
Абы были объявлены у
чинки его. Иже суть так
в Бозѣ удѣланы • конец.
Потом пришол Іс҃ и уче
ници его до землѣ жи
довскои. И там мешкал с ни
ми и крестил • А Іо
анн тыж хрестил въ
[illegible]
за҃ аі

30. Арк. 351. Сторінка з Євангелія від Йоана

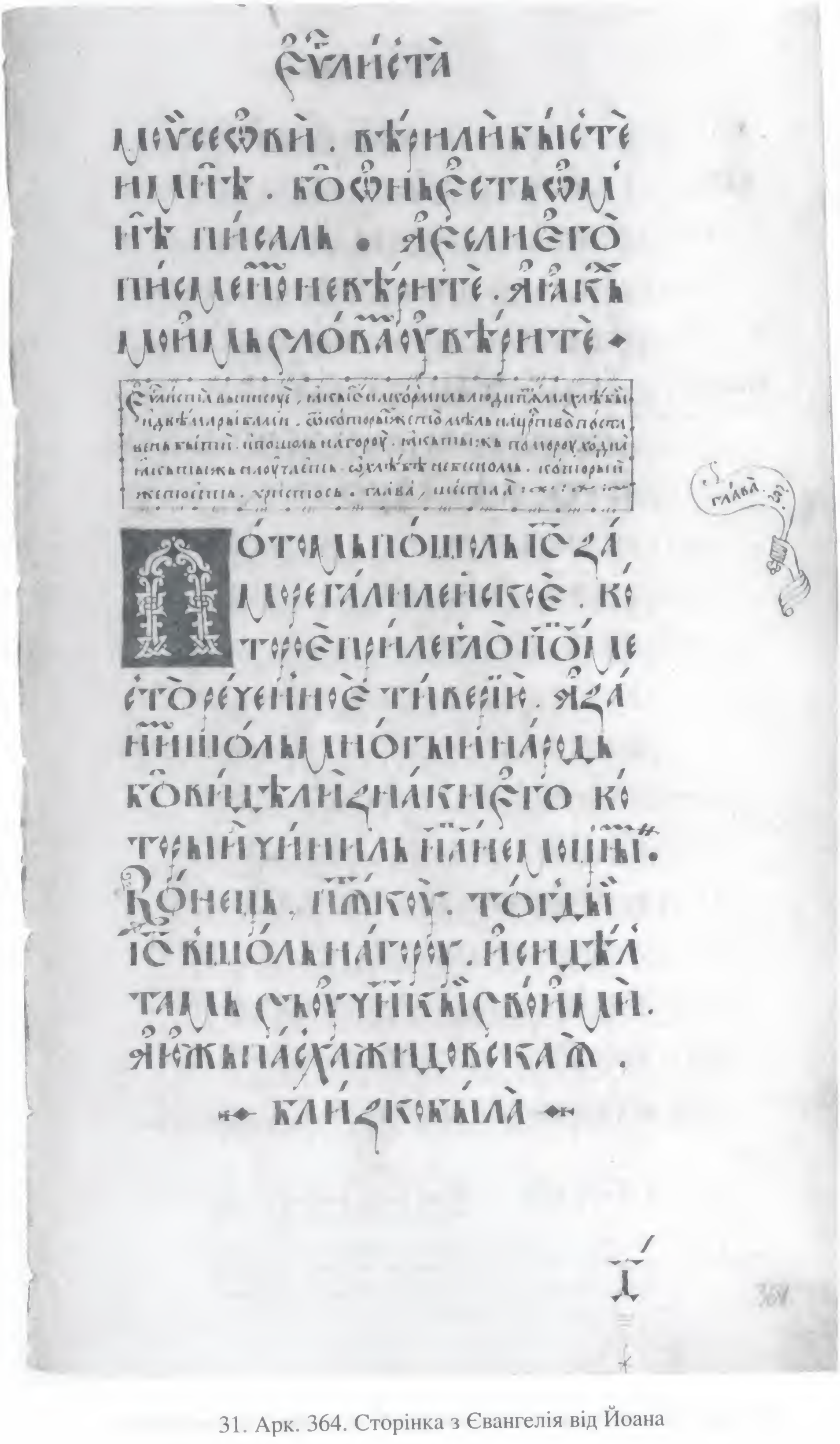

31. Арк. 364. Сторінка з Євангелія від Йоана

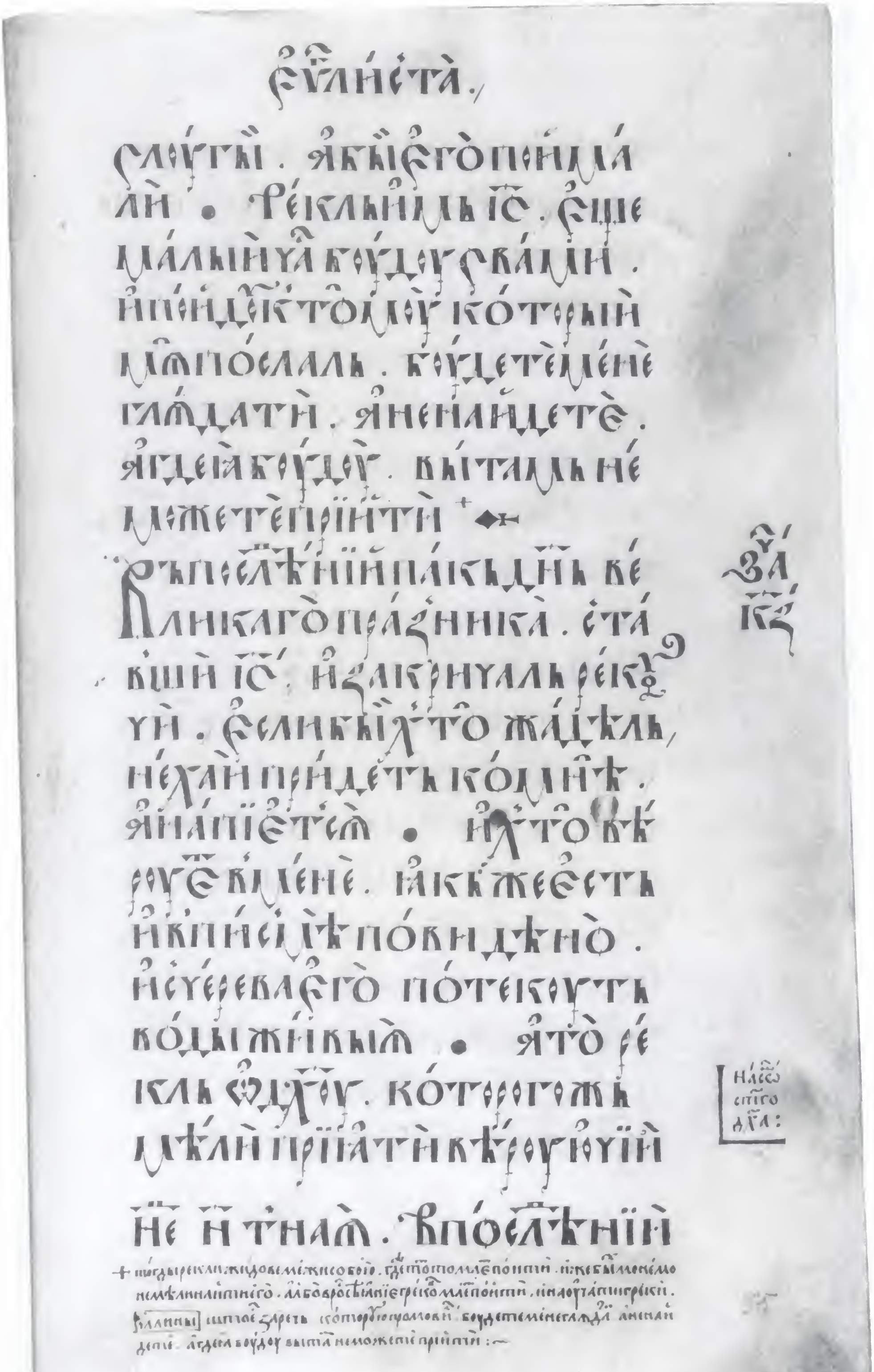
євⷢлиє та.

слугы. абы єго поимали. Рекл жє имъ Іс҃. єще мало ти час буду с вами. и иду до того который мя послал. будете мене глядати. а не найдете. а где я буду. вы там не можете прийти. + В послѣдний пак день великаго праздника. ставши Іс҃. и закрикнул рекучи. єсли кы хто жадаєть, нехай придеть ко мнѣ. а напиєтся. и хто вѣрует в мене. як же єсть в писмѣ повѣдено. и с черева єго потекуть воды живыи. а то рекл о дусѣ. которого же мѣли приняти вѣрующии не и тнам. В послѣднии

зач҃ кз

32. Арк. 375. Сторінка з Євангелія від Йоана з додатковим вказом на правому полі та редакторською вставкою на нижньому полі

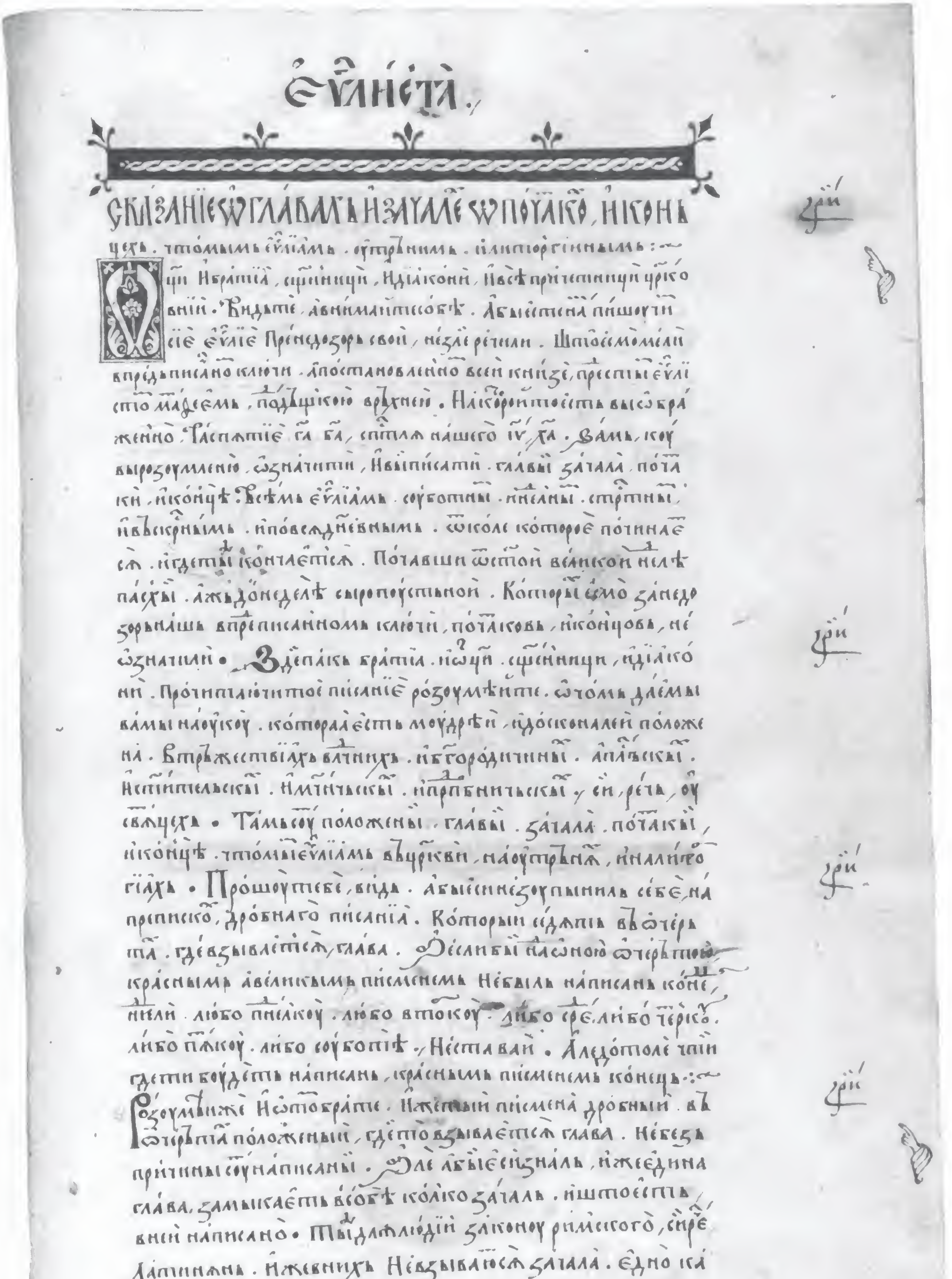

33. Арк. 443. Початок Післямови до Пересопницького Євангелія

Кн҃ мсца.

ппитоулы. Зпо нашемоу азыкоу главы. боуделанѣ ѡнътіе
ке ѡшито просити. а бы еси емоу немедло, сирѣчь. бо
зо нашедши оуказаль :— Здѣ паки починаемъ со
борника. дванадесятіемь мцемъ. вкоторо
вамъ оуказоуемо. главы, зачала. по
таковы, и конци. Каждомоу. е
вангеліи. што момоу. либо
на оутрени
либо на литур
гіахъ. напра
зникы, вла
дычныя. и
богородич
ны. и на избра
нымъ свтымъ

в мцы септевріи.
рекомемъ, первымъ. ико
первый дрѣ житъ, три
десятнiи. ядина маеть
всобѣ, го дина. двана
десять. дцать, ві.

34. Арк. 443 зв. Кінець Післямови до Пересопницького Євангелія

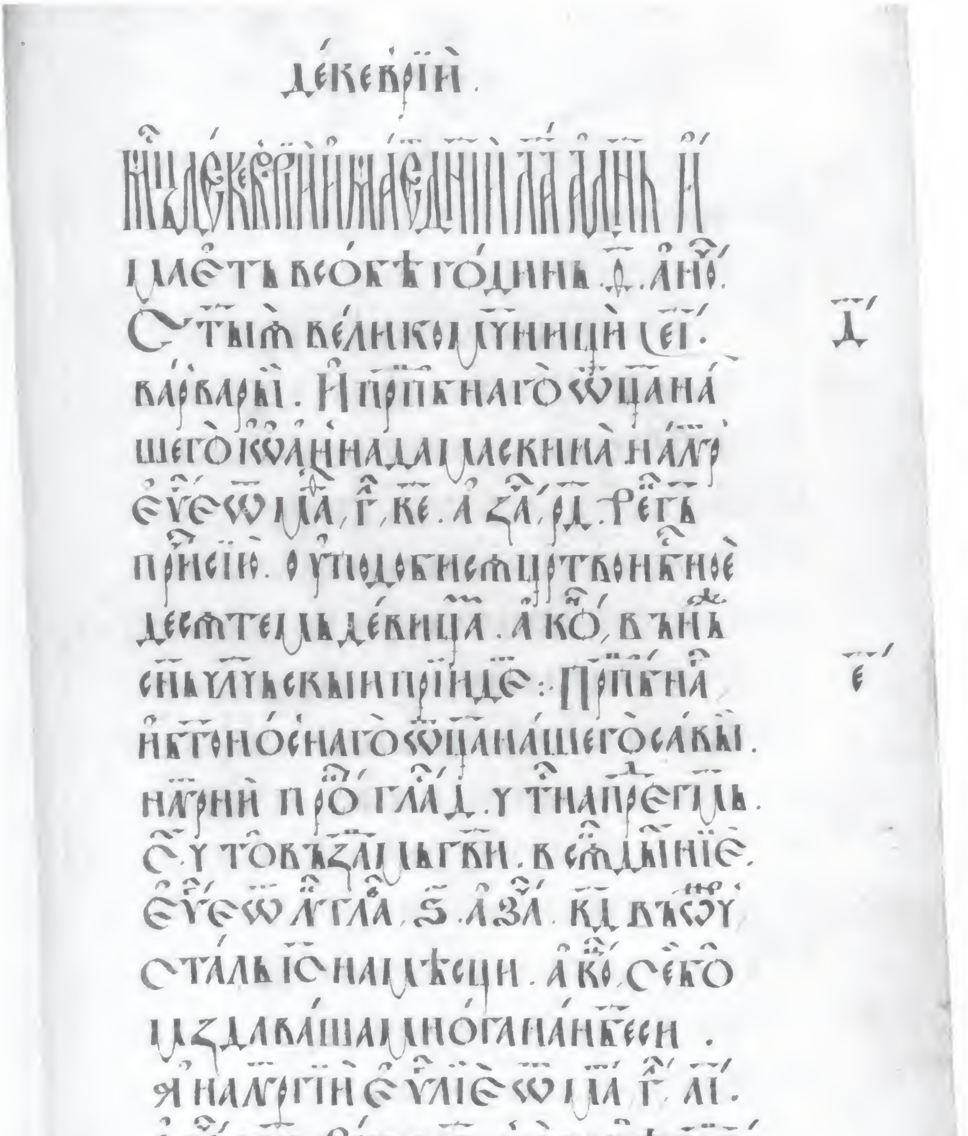

35. Арк. 455. Сторінка з Місяцеслова

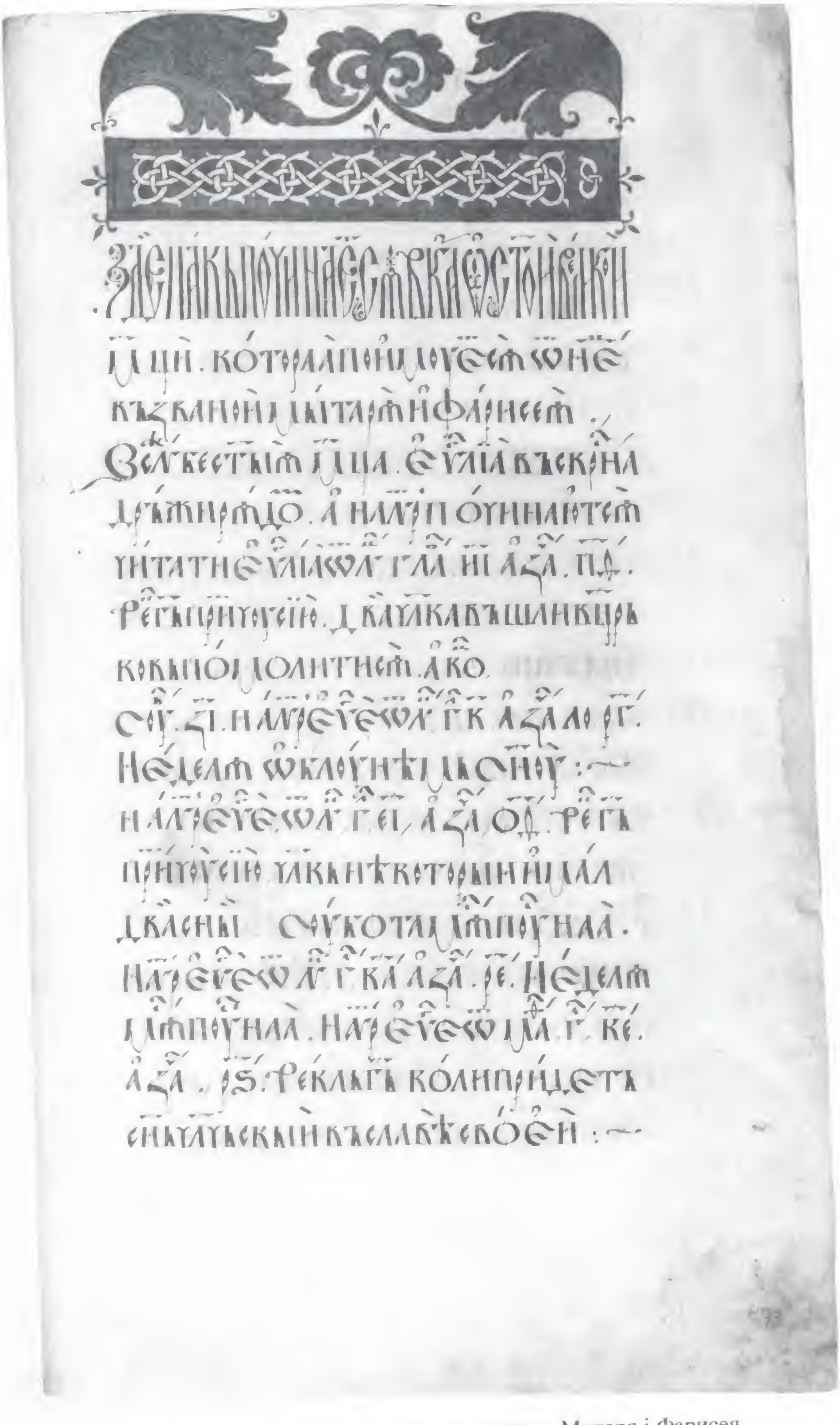

36. Арк. 473. Початок читань на тиждень Митаря і Фарисея

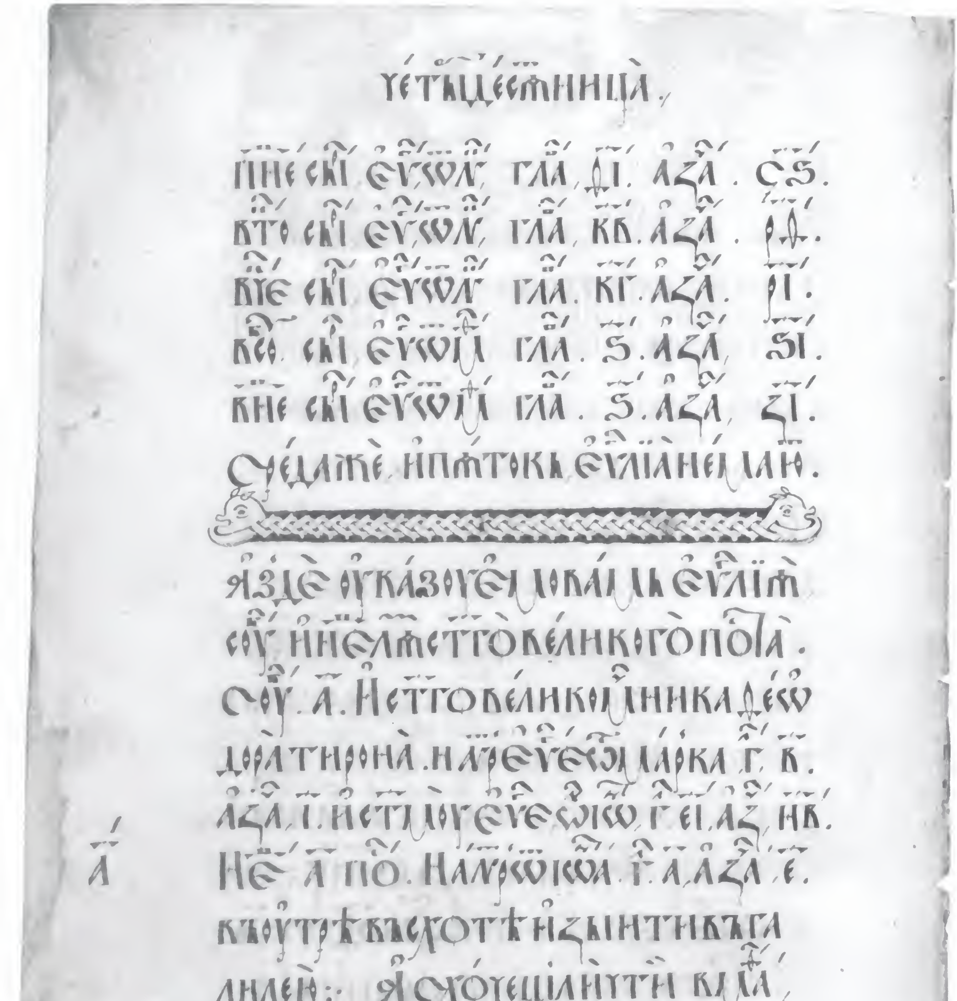

37. Арк. 473 зв. Покажчик читань на тиждень Великого посту

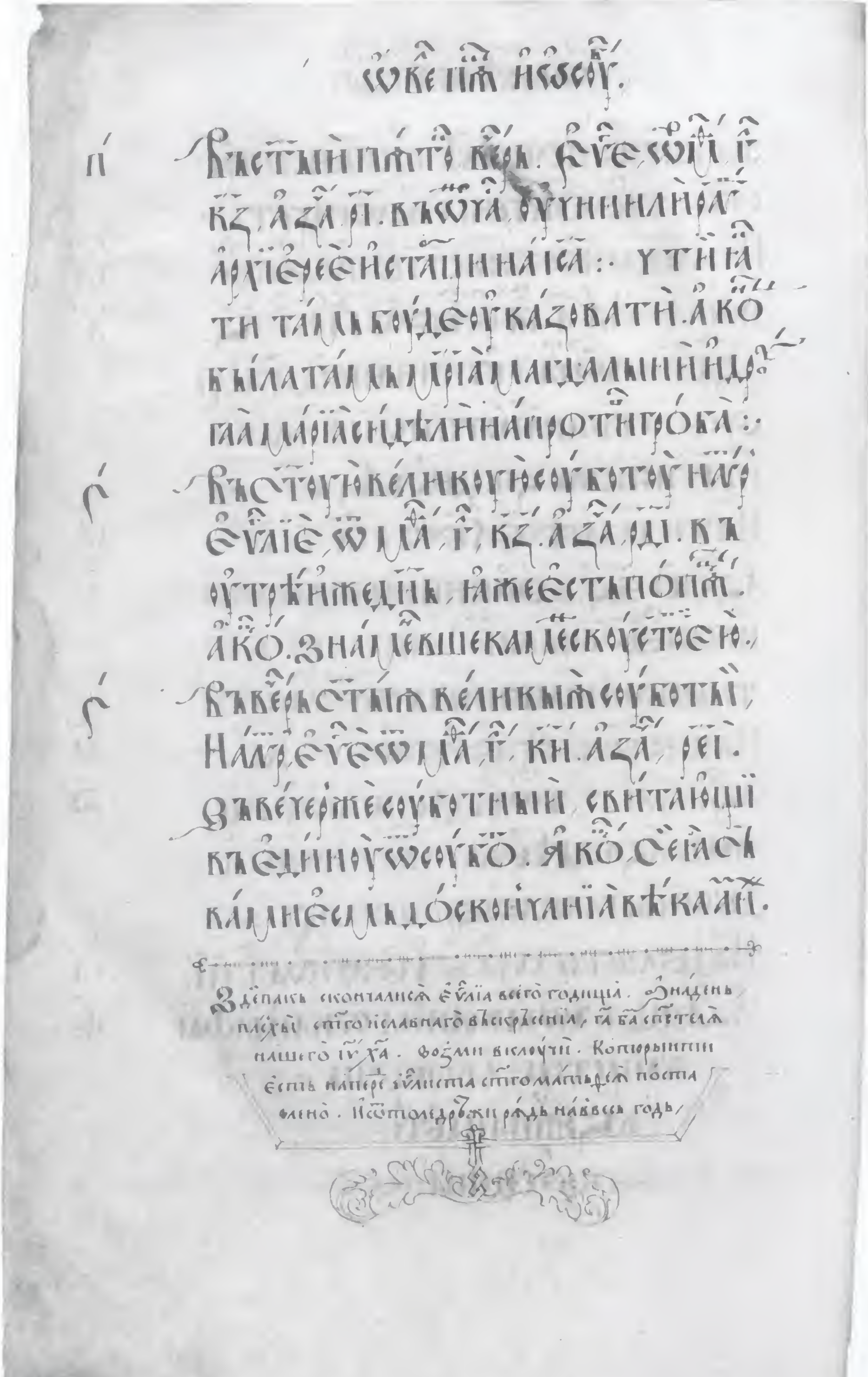

38. Арк. 476 зв. Кінець покажчика читань Євангелія на весь рік

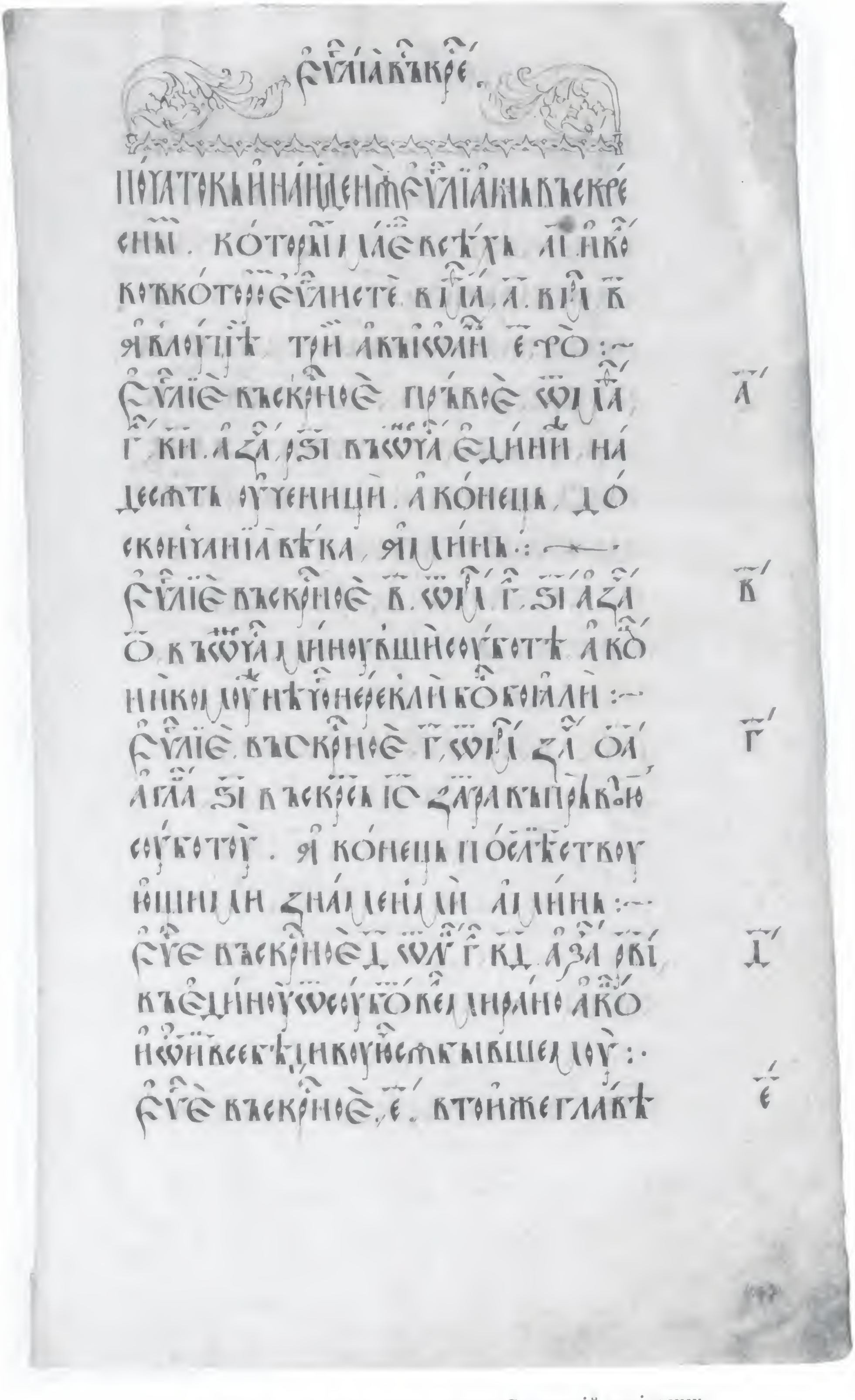

39. Арк. 477. Покажчик читань Євангелій недільних

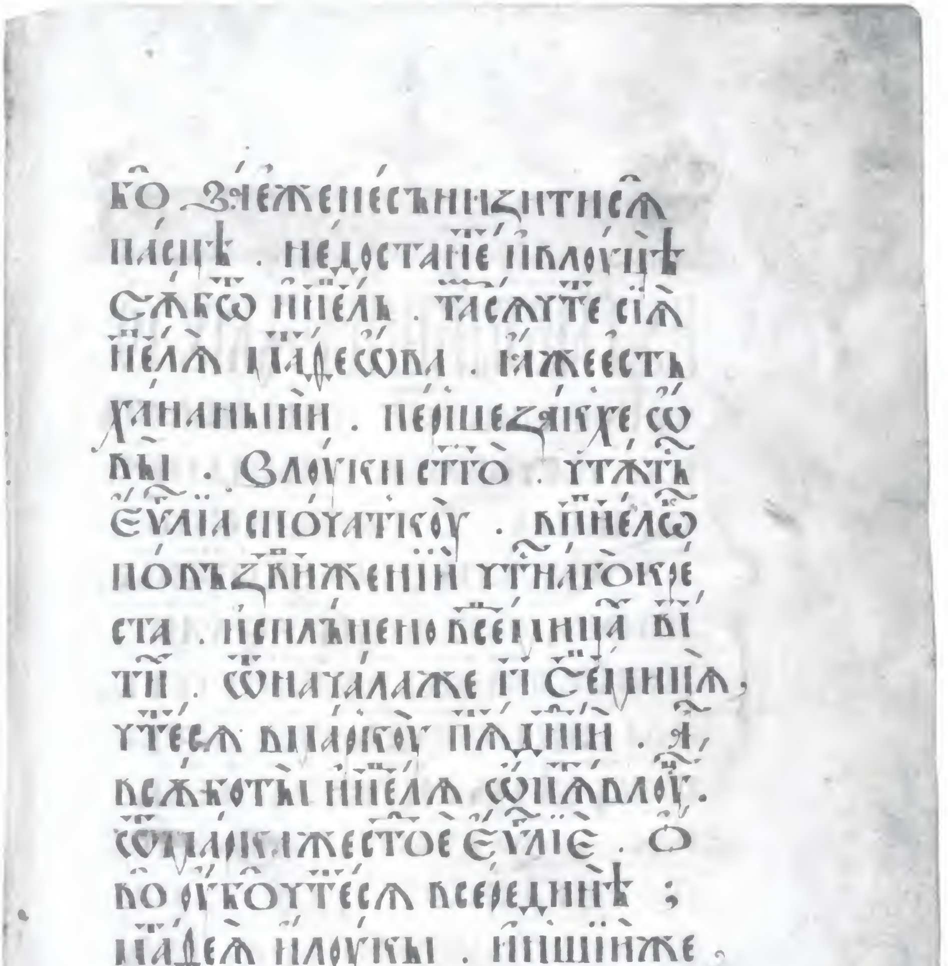

40. Арк. 3. Запис писця Михайла Василієвича [1557 р.]

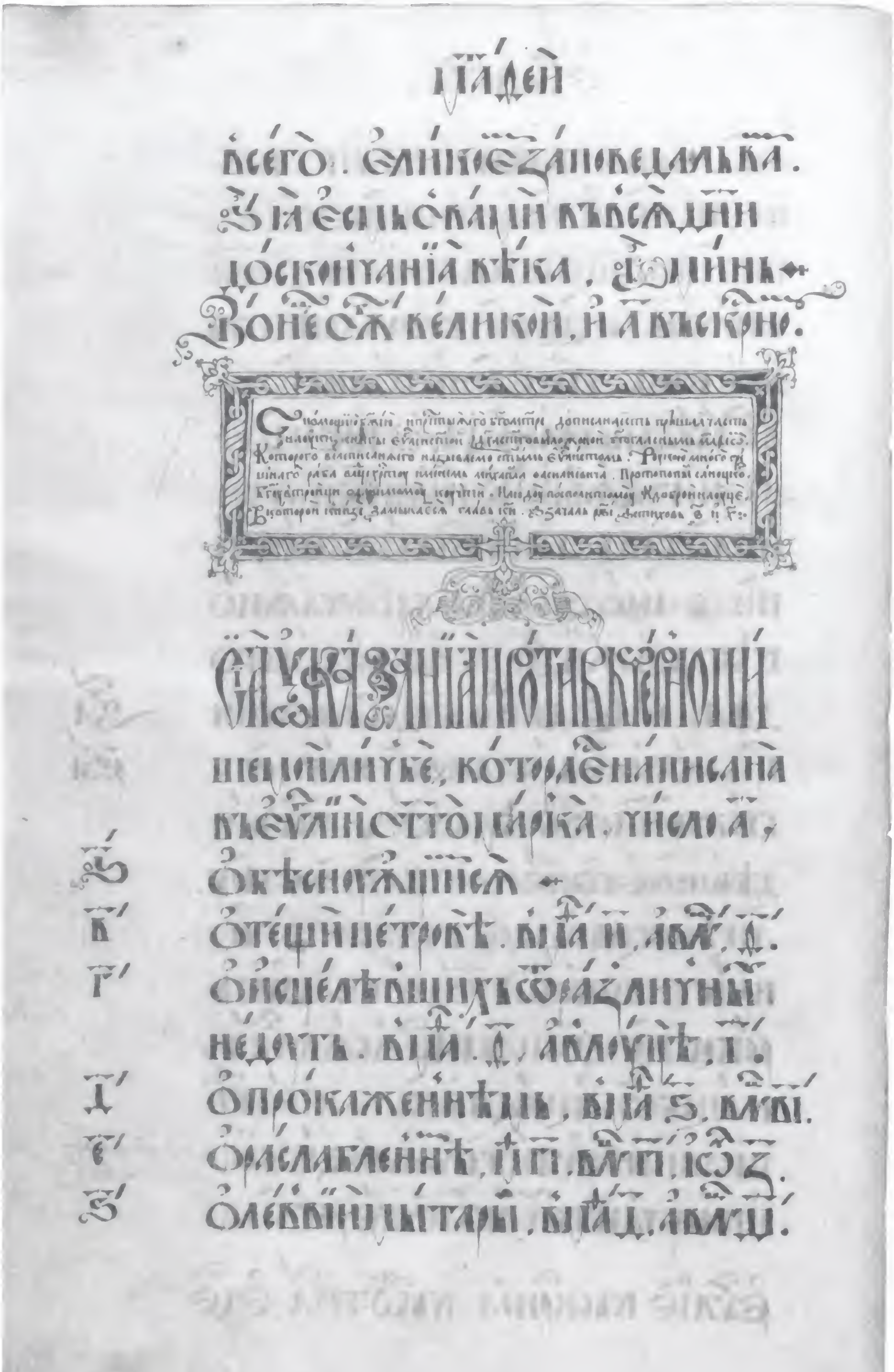

41. Арк. 123 зв. Запис [1556 р.] в кінці Євангелія від Матвія

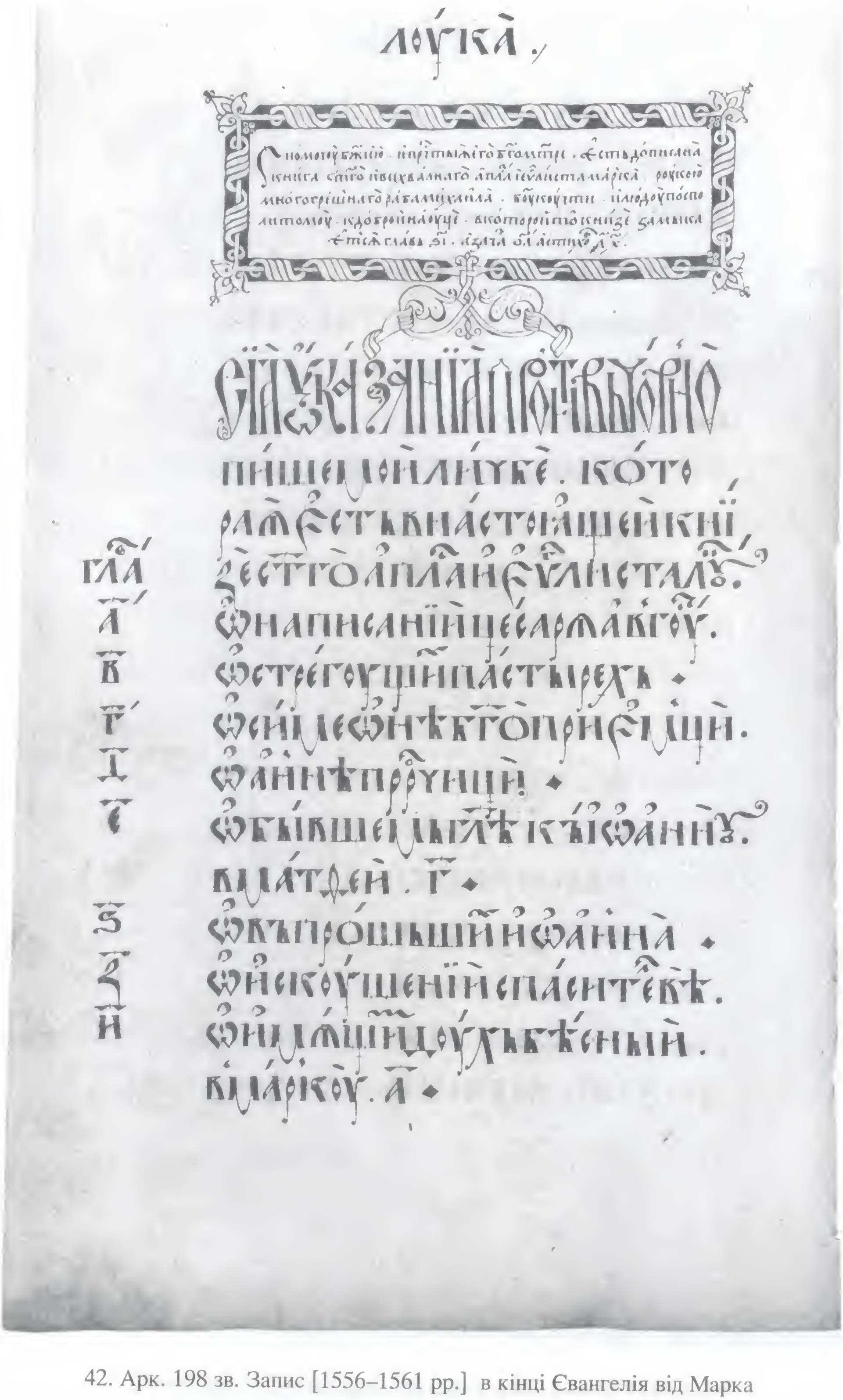

42. Арк. 198 зв. Запис [1556–1561 рр.] в кінці Євангелія від Марка

ѥѵлїстъ.

И възношѡвалсѧ на нб҃о. а ѡ
ни сѧ ємоу поклонивши. и ве
рнулисѧ до ієрслима з радо
стїю великою. и были всегда
в цр҃кви. хвалѧчи и бл҃го сло
вѧчи бг҃а

ѡ҃

и н и

н

ѧ

За помочю Бж҃ею єсть доконана книга. ст҃го и славнаго ап҃ла и еѵ҃анг[е]листа
Лоуки. в которой книзе замыкаєтсѧ глав кд҃ а зачал ри҃ и дї
листов. двѣ писмени и осем сот. Бг҃оу хвала. а просто
литым людем ку доброму вырозумленю. през писара Михаила
Василїєвича з Санока. По Бж҃ием нароженїи лѣта ҂аф҃ѯ҃а го

Сїа сказанїа ... ѿ ... ї ... ѡ ...
лис. которыи соу писаны в настоѧщой сей книзе. ст҃го и всехвал
ного ап҃ла х҃ва и еѵ҃анг҃листа Іѡанна
его слова, и в инны, гла ѧ҃:

43. Арк. 335. Запис 1561 р. в кінці Євангелія від Луки

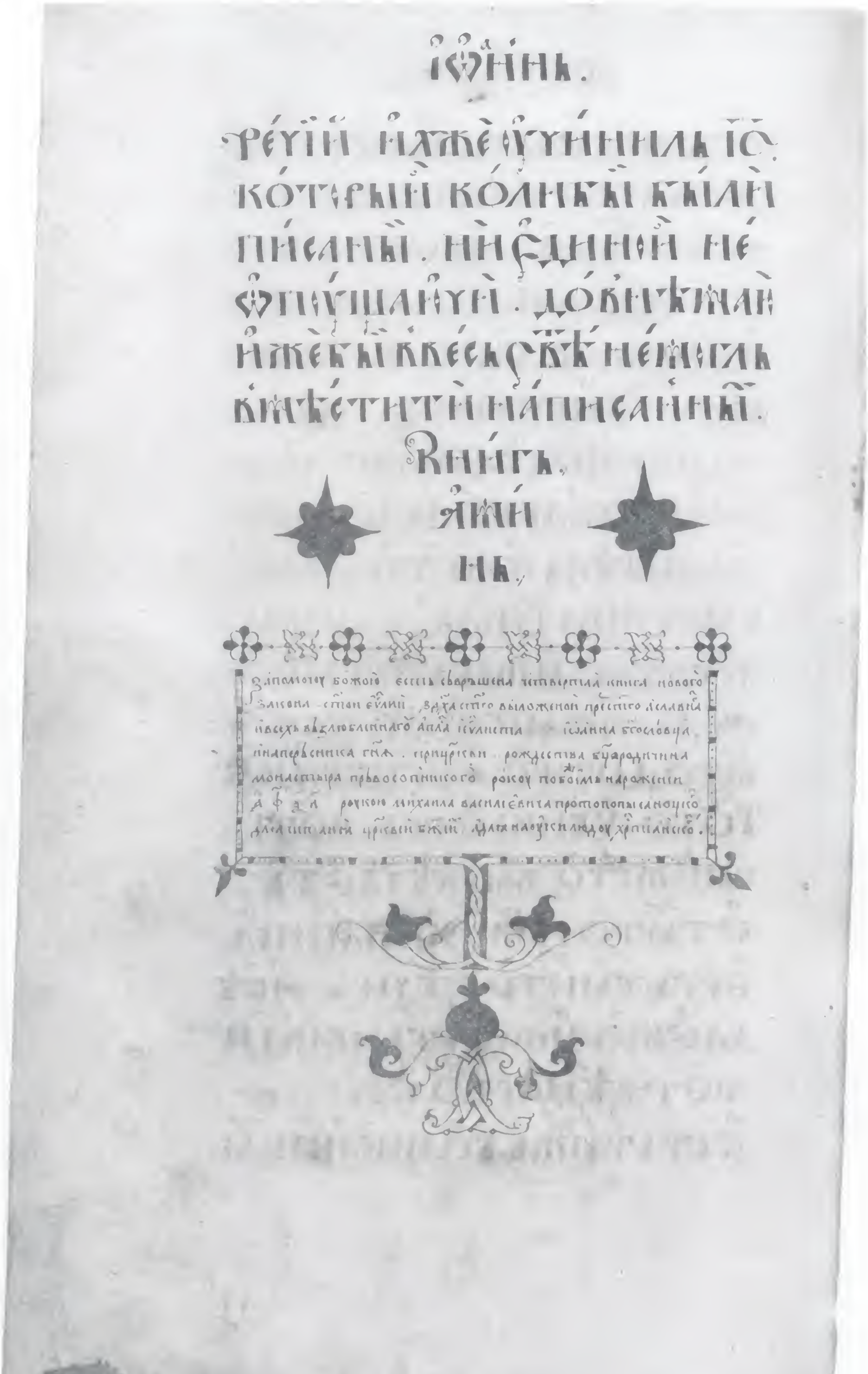

44. Арк. 442 зв. Запис 1561 р. в кінці Євангелія від Йоана

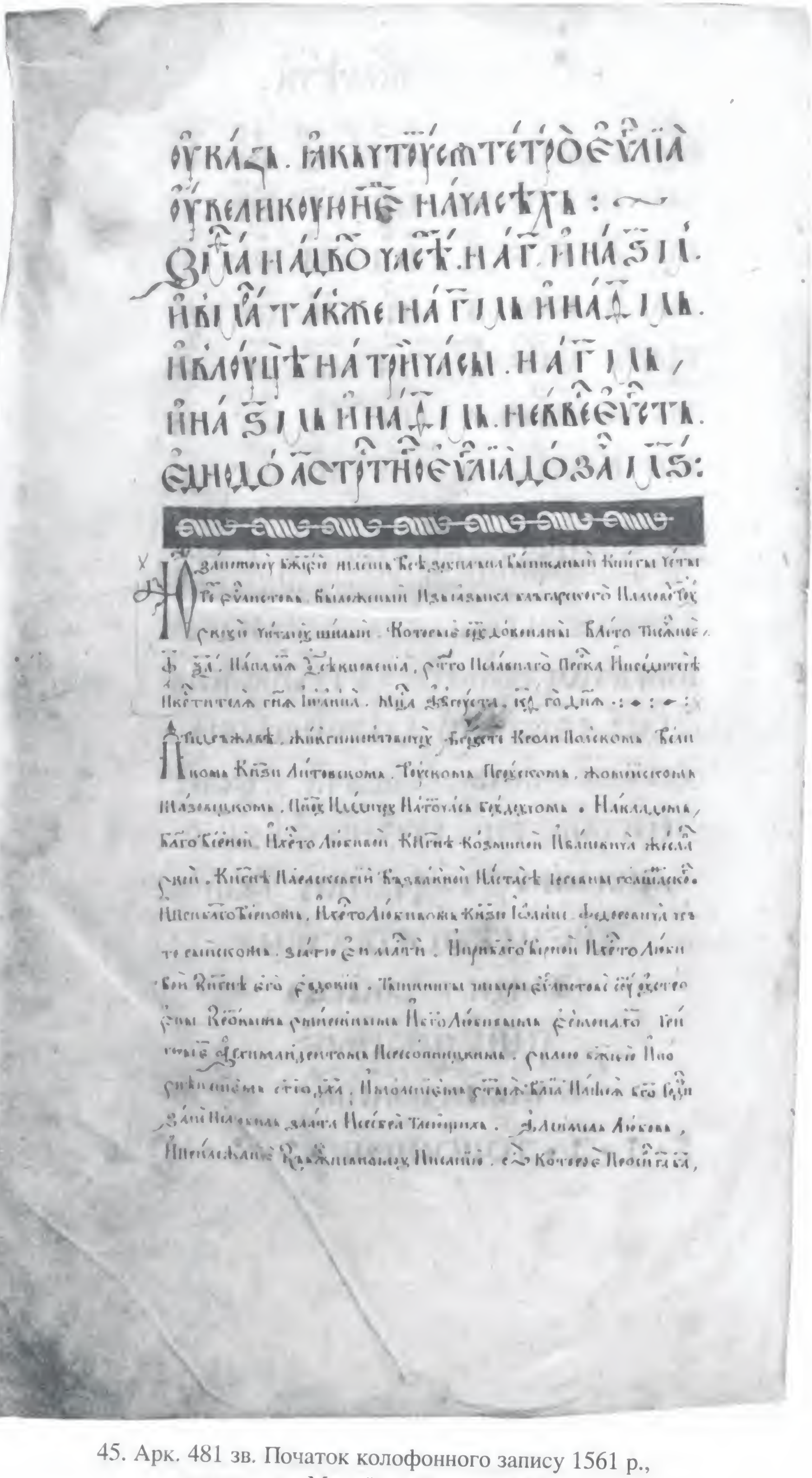

45. Арк. 481 зв. Початок колофонного запису 1561 р., виконаного Михайлом Василієвичем

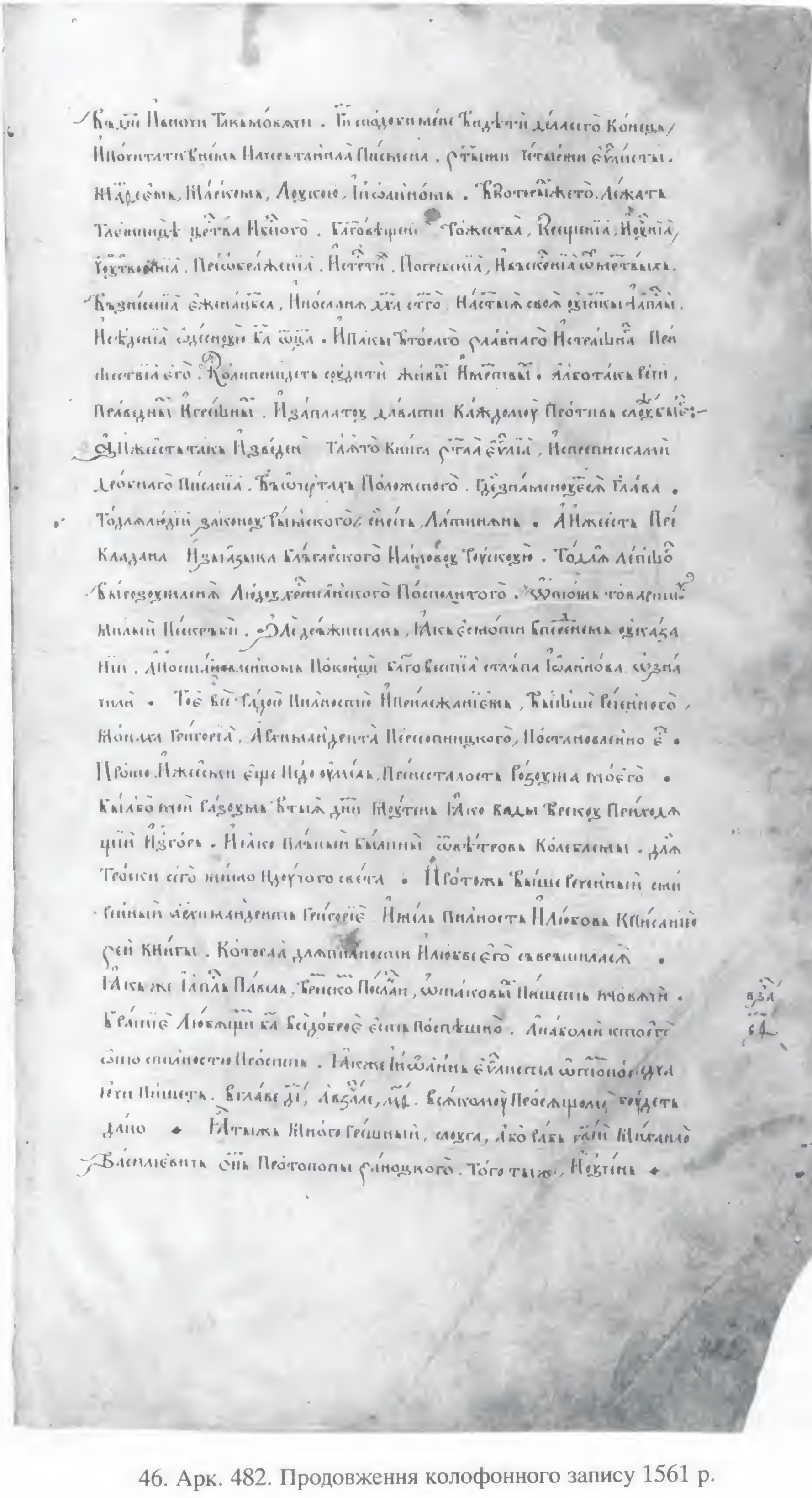
Вадйи и покои таковъ мокати. Ги сподоби мене видѣти и дѣла сего конца/
И почитати книги на пресвятаная писмена. свтыми четырьми еѵангелисты.
Матфеемъ, Маркомъ, Лукою, Иоанномъ. В которых же то лежать
тлѣнницѣ царства небесного. Благовѣщения. Рожества, крещения, науки,
чудотворения. Преображения. Распятия. Погребения, и въскресения от мертвых.
Възнесения еже на небеса, и послание духа святаго на святыя своя ученикы апостолы.
И сѣдения одесную къ отцу. И пакы второго славнаго и страшнаго при-
шествия его. Коли приидеть судити живым и мертвым. Яко то и рече,
праведным и грешным. И заплату давати каждому противъ служьбы:-
А и же есть так изведена тая то книга святая еѵангелия, и переписана ми
деокнаго писания. В четыре тах положеного. Где знаменуется глава.
Тогда люди закону римского, сиесть, латинянь. А и же есть пре-
кладана из языка болгарского на мову рускую. Тогда лепшо
бы розумлено людом христианского посполитого. От многих говорено
милый всекъкий. Але держали, яко есмо пи[сали] преречены, указа-
нии. А посполитостеннонок по конци благовестия стлпа Иоаннова обзна-
чили. То е все радою пилностию и прилежанием, вышше реченного
монаха Григория, архимандрита Пересопницкого, постановленно е.
Прото и же есми еще не доумеваль, преставлость розума моего.
Былобо мой разумъ в тыя дни мутень, яко воды в реку приходя-
щии и згорь. И яко пламиный былинный от ветров колебленны. Для
трески сего мира и злого того света. И прото ж вышереченный сми-
ренный архимандрит Григорие. И мел пилность и любов к писанию
сей книгы. Которая для пилности и любве его свершилася.
Яко же апостолъ Павел, в римско послании, о таковых пишеть и мовит.
Братие любимии къ всякому добро есть поспешно. А наколи кто ее
от и что пилности просить. Яко же Иоаннъ еѵангелиста от поподельца
лети пишеть. Вглаве ді, авгале, мр. Всякому просимому будеть
дано. А ты ж многогрешный, слуга, яко рабъ божий Михаило
Василиевич сынъ протопопы сяноцкого. Того ты ж и мутень.

46. Арк. 482. Продовження колофонного запису 1561 р.

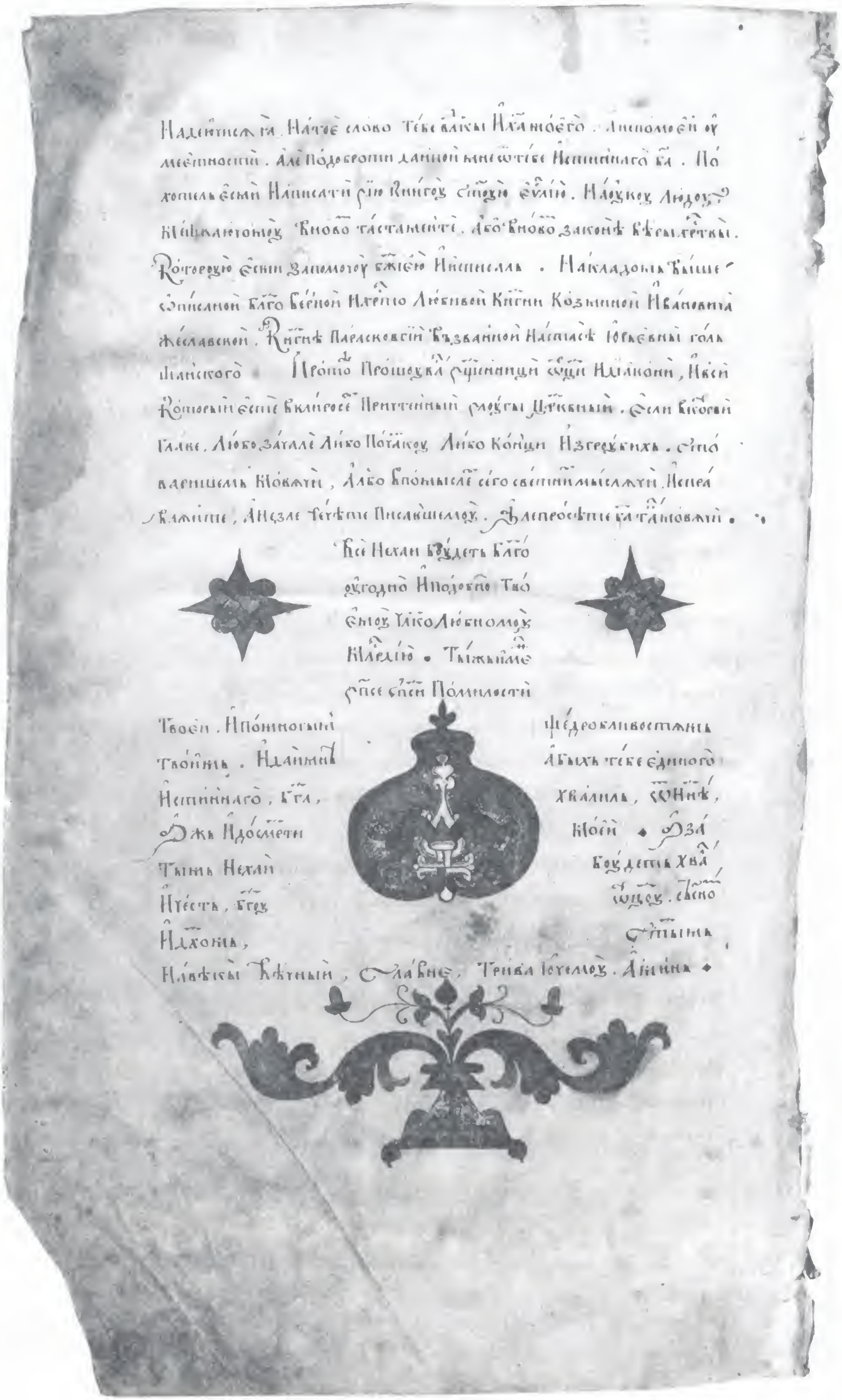

47. Арк. 482 зв. Кінець колофонного запису 1561 р.

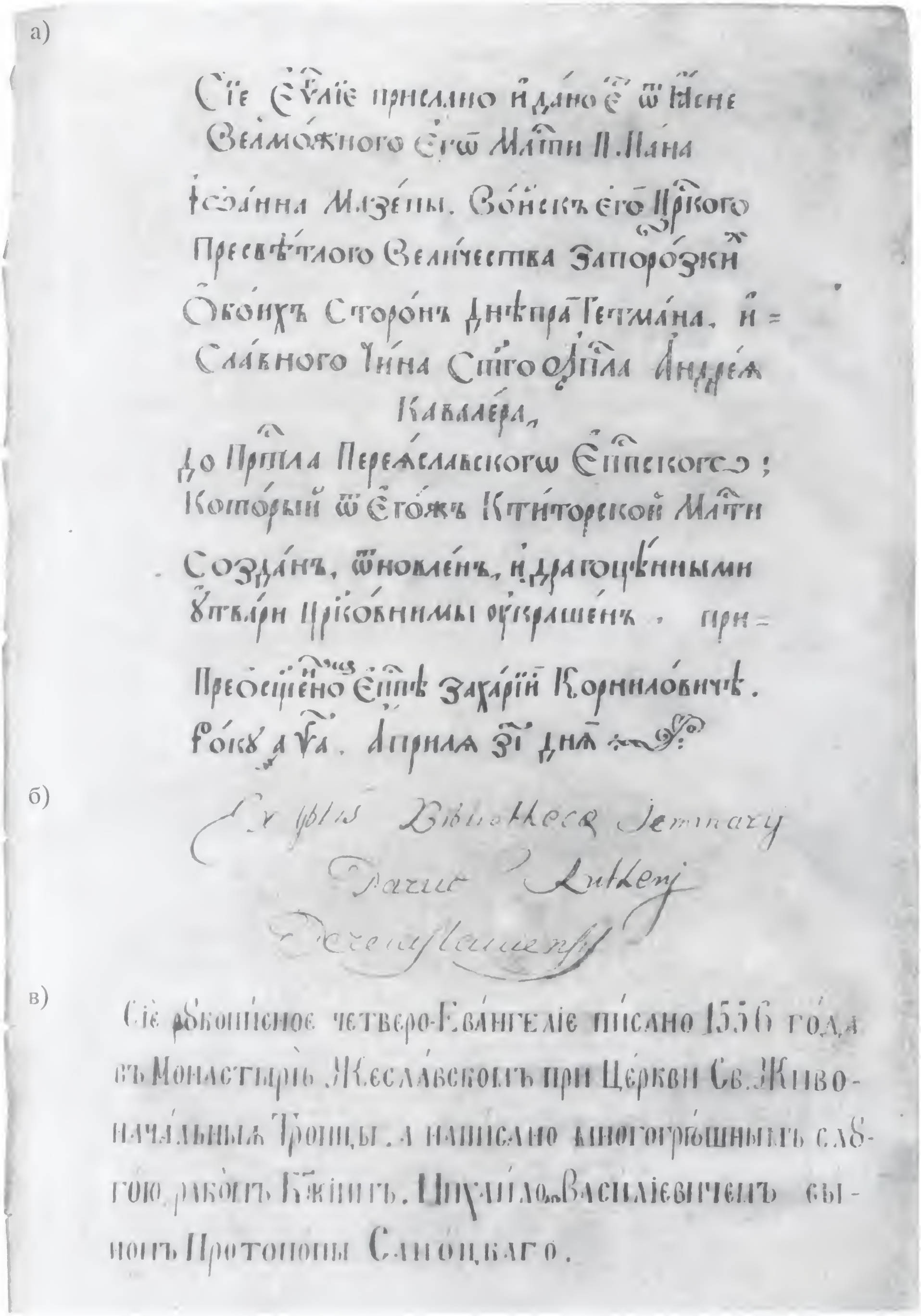

а)

Сїе Еѵлїе принесено и дано е(с) ѿ Ясне Велможного Его Млти П. Пана Іωанна Мазепы, Войскъ его Црского Пресвѣтлого Величества Запорозких Обоихъ Сторонъ Днѣпра Гетмана, и Славного Чина Стго Апла Андрея Кавалера, до Пртла Переяславского Еппского; Который ѿ Егож Ктиторской Млти Созданъ, ѡновленъ, и драгоцѣнными утвари Црковнимы оукрашенъ, при Преωсщенно Еппѣ Захарїи Корниловичѣ. Року аѱа. Апрѣля зі дня.

б)

Ex libris Bibliothecae Seminarii ... Pereaslaviensis

в)

Сїе рукописное четверо-Евангелїе писано 1556 года въ Монастырѣ Жеславскомъ при Церкви Св. Живоначальныя Троицы, а написано многогрѣшнымъ слугою рабомъ Божїимъ Михаиломъ Василїевичемъ сыномъ Протопопы Саноцкаго.

48. Записи, які свідчать про історію побутування пам'ятки:

а) арк. 2–7. На нижньому полі вкладний запис 1701 р. про передачу Пересопницького Євангелія гетьманом України Іваном Мазепою до Переяславського кафедрального собору.

б) арк. 2–7. Екслібрис бібліотеки Переяславської семінарії (не раніше 1799 р.).

в) арк. 20. Запис XIX ст. про історію створення пам'ятки

ТРАНСЛІТЕРОВАНИЙ ТЕКСТ

Принципи транслітерації тексту

Пересопницьке Євангеліє має чітку структуру, яка повністю зберігається при публікації. Рукопис починається з так званої Науки читання, тобто зі своєрідного ключа до читання євангельських текстів. Далі вміщено запис писця з повідомленням про час і місце створення рукопису. Цей запис у публікації відокремлюється від основного тексту мережкою. Потім ідуть тексти чотирьох Євангеліїв, перед кожним з яких у публікації вміщено шмуцтитул. Усі чотири шмуцтитули, як і основний, яким відкривається книга, оздоблені за мотивами прикрас пересопницького рукопису. Текстові кожного з Євангеліїв передує мініатюра із зображенням відповідного євангеліста за роботою. Під мініатюрою вміщено рамку з текстом, де подаються короткі відомості про євангеліста і вказівки на те, скільки глав, зачал та стихів міститься в цьому Євангелії. Ці тексти в публікації винесено на окрему сторінку. Перед початком кожного Євангелія вміщено покажчик так званих чорнописаних глав, тобто перелік притч, а також Передмова. Євангелію від Матвія передує Передмова Феофілакта Болгарського, традиційна для канонічних православних євангельських текстів. У кінці кожного Євангелія в орнаментованій рамці зроблено запис про завершення роботи над цією частиною рукопису, відомості про те, хто переписав текст, а також вказується, скільки в ньому міститься глав, зачал та стихів. Ці записи в публікації подаються в подвійній рамці з мережкою. Після Євангелія від Йоана вміщено Післямову, друга частина якої є і своєрідною Передмовою до наступної частини пам'ятки – Місяцеслова. У кінці пересопницького рукопису писцем зроблено колофонний запис, який дотепер у науковій літературі також іменувався Післямовою. У публікації він відокремлюється від основного тексту мережкою. Після транслітерованого тексту подаються примітки до нього. У тексті посилання на примітки позначені зірочками.

Згідно з оригіналом текст поділяється на глави та зачала. На початку глав, крім першої глави кожного Євангелія, в рамці вміщено сумарій, у ньому викладається короткий зміст глави, якій він передує. Нумерацію глав та зачал, як і в рукопису, відбито на бічних полях. Початок тексту глави

та зачала в публікації виділено в абзац; у межах зачала також іноді виділяються абзаци. На бічних полях кожного з чотирьох Євангеліїв міститься ще нумерація притч, яку здійснював писець, частково, очевидно, доповнював редактор, однак передано її не послідовно, як іноді й нумерацію зачал, тому в публікації пропущена нумерація подається в квадратних дужках. Її відновлено на основі звірки тексту Пересопницького Євангелія з текстами двох стародруків XVII ст. (Євангеліє.– Вільно, 1644; Євангеліє.– Львів, 1690).

Глоси, які в пам'ятці вписано до тексту в кіноварних рамках, у публікації виділяються курсивом і підкреслюються. Глоси, дописані писцем чи редактором на полях рукопису, вносяться до тексту із зірочкою й коментуються у примітках.

Колонтитули у тексті пам'ятки писано на верхньому полі посередині сторінки. У публікації вони подаються в такий спосіб: у текстах Науки читання та Місяцеслова вони містяться у посторінкових виносках, а в євангельських текстах їх подано й прокоментовано у примітках.

На нижніх полях текстів Євангеліїв писано так звані вкази, тобто вказівки на те, коли читати певний євангельський текст. Вкази належать до зачал. У публікації вкази із зачалами пов'язані посторінковими виносками, окремими для кожного Євангелія. Незначна кількість вказів міститься в рукописові на бічних полях. Це, як правило (за незначними винятками, які коментуються в примітках), вторинні вкази, зроблені редактором. У публікації вони друкуються на нижньому полі з абзаца по відношенню до основного вказу.

Пізніші записи, наявні в пам'ятці, що стосуються історії її побутування, відзначено зірочкою над номером аркуша та подано у примітках.

Художнє оздоблення пам'ятки, наприклад, місце розташування мініатюр та заставок, безпосередньо в тексті публікації не відзначається (іноді коментується в примітках), лише півжирним шрифтом передаються заголовки частин текстів, ініціали, нумерація глав та чорнописаних глав (які, переважно, взяті в орнаментовані обрамлення), зачал, колонтитули та вкази, писані кіновар'ю чи суриком, а також золотою фарбою.

Основний текст пам'ятки, писаний уставом, надруковано шрифтом одного розміру, а тексти, писані півуставом, виділено меншим кеглем – сумарії, колонтитули, вкази, покажчики глав і зачал, а також записи.

Текст рукопису подається без відзначення кінця рядка, двома скісними рисками відзначається кінець аркуша, а на бічному полі проставляється його порядковий номер відповідно до пагінації, здійсненої в пам'ятці олівцем. У публікації кожне Євангеліє відкривається шмуцтитулом, тому для зручності користування у кінці тексту кожного Євангелія також ставиться порядковий номер останнього аркуша, а дві скісні риски, що позначають його кінець, стоять уже на початку тексту наступного Євангелія. У публікації

порядковий номер аркуша з технічних причин може стояти нижче від його відзначення двома скісними рисками. Це трапляється тільки тоді, коли в кінці аркуша рукопису починається текст нової глави й зачала або тільки зачала, а іноді й притчі, і їх нумерація має стояти перед номером аркуша. Адже до зачал прив'язані тексти вказів на посторінкових виносках.

Транслітерований текст наближено до оригіналу, отже, він відбиває основні особливості правопису пам'ятки.

При друкуванні використовується сучасний український шрифт із доданням літер: ε, ѕ, ѡ, ъ, ы, ѣ, ѫ, ѧ, ѯ, ѱ, ѳ, ѵ; диграфа оу; лігатур ȣ та ѿ.

В основному тексті пам'ятки є два різновиди літери е: вузьке є та широке Є. Як правило, перше з них виступає в середині або в кінці складу, друге – на початку складу чи слова. Однак послідовно такі написання не витримані, тому при транслітеруванні тексту було проведено уніфікацію: на початку складу чи слова пишеться сучасна українська літера є, в усіх інших позиціях – грецька ε (епсилон). Через епсилон передається і літера ε, яка в рукопису спорадично зустрічається в сумаріях, записах та редакторських правках. Широкі та вузькі варіанти літер оригіналу є та о не відтворюються, вони передаються за загальними правилами. Не передається о "очна", яка має різні графемні вираження; тільки коли мова йде про два предмети, за оригіналом ставиться дві літери о: *оочи* 263. Літера І, незалежно від діакритичного знаку над нею, передається як ї, а ꙗ заступається сучасною літерою я.

Лігатури, крім ȣ та ѿ, розкриваються без застережень. Вони в основному тексті наявні переважно в кінці рядків (напр., тв, ти), у тексті Місяцеслова зустрічаються частіше (зокрема лѵ – *лѵтоур'гїѧ*, ау – *ча(с)у*, лу – *лука*). У публікації лігатури ау та лу розкриваються через у, що вказує на те, що це лігатура, оскільки ця літера в пам'ятці ніколи не вживається не в складі диграфа оу. У цих лігатурах іноді замість у фіксується ѵ, – такі написання зберігаються.

Слова, писані під титлою, скорочені через опущення переважно голосних літер, а також слова, скорочені шляхом винесення літер над рядок, не розкриваються. Тільки у флексіях родового відмінка однини прикметників та деяких розрядів займенників чоловічого й середнього роду, коли надрядковий г за текстом відповідає склад -го, такі написання передаються як *(г)[о]*. У словах із виносною с, яка покривається літерою т, накресленням схожою до арабської цифри 7, у круглих дужках ставиться буквосполучення ст, це ж буквосполучення ставиться в словах із ст, коли над виносним с стоїть титла: *ап(ст)лы, повѣ(ст)*. Зберігається і особливість скорочення слів у вказах (крім зазначених вище) через уживання тільки початкових складів слів і навіть літер. Звертаємо увагу на послідовне вживання у вказах двох фраз, які скорочуються так: *въ (в) ѡ(н)* (въ время ѡно) та *въ*

ω(н) (т) ча(с) (въ ѡнь то часъ). У другій фразі після ѡ літери н і т писані разом скорописним накресленням або виносна н з покриттям. Проте наявні й написання, коли т відсутня, тоді ця фраза передається як *въ ω(н) ча(с).*

Виносні літери та склади вносяться в рядок у круглих дужках. Не беруться в круглі дужки в позиції в кінці рядків виносні ь, ъ та о, ȣ, вписані в літеру м, оскільки такі написання не є власне прийомом скорочення, а пов'язані з намаганням писця не вийти за поле тексту. Вносяться в рядок у круглих дужках лише такі голосні, писані в кінці рядків: и, яка часто в пам'ятці позначається двома скісними рисками, та ѣ, вживання якої в цій позиції є сербським впливом. Виносні скорописні накреслення літер та складів подаються за узусом оригіналу, наприклад, літера м із буквеним знаком ь чи ъ передається в закінченнях через -мь: *и(мь)* 164 зв.

Буквені знаки ь та ъ передаються в точній відповідності до їх уживання у тексті. Якщо в кінці рядка вони писані над рядком, то їх внесено в рядок без застережень.

Письмо Пересопницького Євангелія характеризується складною системою діакритичних знаків (оксії, варії, знаки придиху, камора, кендема, паєрок, титла тощо), яка не відбиває закономірностей розвитку фонетичної системи української мови, а є наслідком другого південнослов'янського графіко-орфографічного впливу. Наприклад, оксії та варії не позначають фактичних наголосів. Тому в публікації діакритику передаємо не повністю. З діакритичних знаків зберігаються титла (крім випадків, коли титла стоїть над літерами, які за традицією було прийнято писати з покриттям при винесенні над рядок) та паєрок (на позначення ь, зрідка ъ). Титла та паєрок передаються в уніфікованому вигляді. Титла, як правило, ставиться при скороченні на другій приголосній (при збігові двох, трьох та більше приголосних), за винятком: *блж҃ни* 471 зв., *въскр҃се* 18 зв., *смр҃ти* 159 та ін. З технічних причин паєрок ставиться вгорі між літерами. Зберігаються надрядкові знаки на позначення стягненого та йотованого і: й та й҃, які теж подаються уніфіковано. У практиці писців XVI ст. засоби для передачі стягненого та йотованого і ще не були остаточно вироблені, тому ці звуки на письмі передавалися різними діакритичними знаками. У Пересопницькому Євангелії це також має місце, однак у публікації відбиваються здебільшого ті випадки, де й та й҃ фіксуються чітко. Іноді писець замість і йотованого (й҃) вживав й. Інші надрядкові знаки (оксія та варія, знаки придиху, камора, кендема тощо) опускаються. В окремих випадках кендема могла позначати йотоване і (яке передавалося через и) або й, у цьому разі вона подається як и і вводиться в рядок у круглих дужках: *изы(и)де(т)* 24, *сп҃овє брач'ны(и)* 46.

Текст рукопису розбивається на слова згідно з сучасними нормами. Частка сѧ пишеться разом з дієсловом, коли вона перебуває у постпозиції щодо нього, окреме її написання збережене у препозиції. Залишки особо-

вих форм допоміжного дієслова быти у постпозиції при дієсловах пишуться разом, у препозиції та при інших частинах мови – окремо.

Зберігається написання великої та малої літер оригіналу.

Тексти, писані простою в'яззю, подаються за прийнятими принципами передачі тексту.

Зберігається літерне позначення цифр, і над ними послідовно ставиться титла, незважаючи на те, що вона може бути пропущена в оригіналі. У цифрах виносна д вноситься в рядок без круглих дужок. Буквою ч на позначення числа 90 передається класична грецька "капа", яка в рукопису послідовно писана через с із хвостиком донизу, наприклад, арк. 7 зв. При написанні порядкових числівників, які передаються цифрою з приєднаним до неї закінченням, це закінчення поєднується з числівниковою основою дефісом: *в҃-оє*. Це стосується й складних іменників, першою частиною яких є числівник, виражений цифрою: *н҃-цѧ*.

Помилкові написання оригіналу або невиправдані повтори зберігаються з відповідним застереженням – знак оклику в квадратних дужках. В окремих випадках вони коментуються в примітках.

У рукописові наявні випадки гаплографії та асимілятивних змін у сполученнях прийменника з іменником або іншими повнозначними частинами мови, які також коментуються в примітках.

Зберігається пунктуація оригіналу: крапка, двокрапка, кома. Однак усі види крапок (крапка звичайна, велика кругла, ромбовидна, червона – кіноварна тощо) замінюються звичайною сучасною крапкою. У другій частині рукопису (з арк. 155 зв.) поширена скісна риска, роль якої зводилася, можливо, до поділу тексту на слова. Замість неї у публікації ставиться кома.

Правки та доповнення тексту, зроблені редактором, а іноді й писцем, коментуються в примітках. Коли вони вносяться в текст, то це здійснюється за прийнятими правилами публікації.

Повѣ(ст) на ѡбьхож(д)ениє всє(г)[о] лѣта, числа єѵ(г)льско. и єѵ(г)листѡ(м) пріатїє. ѿкж(дꙋ) починаю(т)сѧ. и (до)колѧ ѡставаю(т)

Вѣдомо є(ст) написано. якь четж(т)сѧ рѧдовы(и) єѵ(г)лїа, їѡан'на ст҃го. в сє(д)ми(х) нє(д)лѧхь из'читаємы(х) ѿ великыѧ нє(д)лѧ пасхы. кромѣ нѣяки(х) трѡ(х) дн҃овь. ма(т)ѳея же ст҃го; єѵ(г)лїа чтж(т)сѧ ѿ пнє(д)лка, по н҃-ци. иже є(ст) ст҃го дх҃а. ажь до пѧ(т)ка по въз(д)ви- женїи, // ч(с)тнаго кр(с)та. ѡб'ходи(т) же сѧ в сє(д)мица(х) сє(д)мьна- десѧть. и(х) же оубо єди(н)надесѧть нє(д)ль имоу(т). В ма(т)ѳеи на в'сѧкь дн҃ь, чтомо єѵ(г)лїє, ѿ сє(д)мица же двожнадесѧть. иже ѿ ма(р)ка єѵ(г)лїє, в' пѧти(х) дн҃ехь показоуѧ. яко в сжботы и нє(д)лѧ. ѡпѧ(т) в ма(т)ѳеи чтє(т)сѧ до кон'ца, сє(д)мыѧнадесѧ(т) сє(д)мица. бо вѣмь сє(д)мьнадесѧ(т) сє(д)миць. сжботы и нє(д)лѧ ток'мо. за єже мал ижды честисѧ, з҃і сє(д)мица(м) ма(т)ѳеѡвѣмь. нж єсли бждеть внжтрь пасха. а єсли внѣ пасха бждє(т). никако же сирѣчь честисѧ хощє(т). сїа сє(д)маанадесѧ(т) сє(д)мица. ѡбер'нжв'шисѧ вза(д). ѿколѧ схочєшь чти пѧ(т) дн҃и. аще // бо за єже не сънизитисѧ пасцѣ. не до- станє(т) и в лоуцѣ сжбѡ(т) и нє(д)ль. та(м) сѧ чтє(т) сїѧ нє(д)лѧ ма(т)- ѳеѡва. яже єсть хананыни. пер'ше зак'хеѡвы. В лоуки ст҃го. чтжть(с) єѵ(г)лїа спочат'коу. в пнє(д)лѡ(к) по въз(д)виженїи ч(с)тнаго креста. испльнено в сє(д)мица(х) в҃і-ти(х). ѿ начала же г҃і сє(д)мица, чтє(т)сѧ в мар'коу пѧ(т) дн҃и. а в сжботы и нє(д)лѧ ѡпѧ(т) в лоу(ц). ѿ марка же ст҃ое єѵ(г)лїє. ово оубо чтє(т)сѧ в середин ѣ; ма(т)ѳеѧ и лоукы. ин'шїи же въ сжботы и нє(д)лѧ в ст҃жѧ м҃-цꙋ.

2*

2 зв.

⁘⁘⁘⁘⁘⁘⁘⁘⁘⁘⁘⁘⁘⁘⁘⁘⁘⁘⁘⁘⁘⁘⁘⁘⁘⁘⁘⁘⁘⁘

Доконана єсть Пръшаа часть Наоуки Читанѧ. Прєзь рокь Ст҃го Єѵ(г)лїа. В Дво(р)ци манастыри Жєслав'скѡ(м). При цр҃кви Ст҃ыѧ и живоначал'ныѧ Тр(о)ца. А почало(с) єсть Писати Сїє Єѵ(г)лїє рокоу ҂а҃ф҃п҃ѕ-го. м(с)ца авгꙋ(ст) є҃і. На дєнь Оуспенїа Пр(с)тыѧ нашеа Бц҃а и Пр(с)но Дв҃ы Мр҃їа*. //

3

Кѹ ты(м) ст҃ы(м) книга(м) съборѹ чотыре(м) єѵ(г)листѡ(м). придана єсть наоука читана. и найдена єѵ(г)лїамь. сѫбота(м) же и нє(д)ла(м). и всѣмь дн҃ѡ(м). поча(т)кы, и кон҄ци, всакомоу єѵ(г)лїю. яко са въ цр҃кви бж҃їи чтеть. и великомоу постоу. и страсте(м) хв҃ѣмь. и гс҃кы(м) пра(з)никѡ(м). и всѣ(м) ст҃ымь, и прочи(м) потрєба(м) нє ѡскоудно. начинає(т)са ѿ великыа н(д)ла пасхы

Въ ст҃ѫа и великѫа нє(д)ла пасхы

На ли(т)р҄, єѵ(г)лїє, ѿ їѡан҄на. гла(в), а҃. и за(ч), а҃.

3 зв. на вє(ч)рни, єѵ(г). ѿ їѡа(н). гла(в), к҃, а за(ч)ло, ҂ѕ҃є. //

В пнє(д) свѣ(т) нє(д) єѵ(г)є ѿ їѡа(н), за(ч), в҃.

втѡ(к)	єѵ(г)є	ѿ	лу(к)	г(л)	кд҃	за(ч)	рг҃ї.
в срѣ(д)	єѵ(г)є	ѿ	їѡ(н)	г(л)	а҃	за(ч)	д҃.
в чє(к)	єѵ(г)є	ѿ	їѡ(н)	г(л)	г҃	за(ч)	и҃.
в па(к)	єѵ(г)є	ѿ	їѡ(н)	г(л)	в҃	за(ч)	з҃.
в сѫ(б)	єѵ(г)є	ѿ	їѡ(н)	г(л)	г҃	за[!]	аї҃.

гла(с) а҃[1] нє(д) в҃ ѳомина єѵ(г)є оу(т)р҄нєє, а҃.

на лѵ(т)ргїи єѵ(г)лїє ѿ їѡа(н)на за(ч) ҂ѕ҃є.

В пнє(д)	єѵ(г)є	ѿ	їѡ(н)	г(л)	в҃	за(ч)	ѕ҃.
втѡ(к)	єѵ(г)є	ѿ	їѡ(н)	г(л)	г҃	за(ч)	ї҃.
в срє(д)	єѵ(г)є	ѿ	їѡ(н)	г(л)	є҃	за(ч)	єї҃.
в чє(к)	єѵ(г)є	ѿ	їѡ(н)			за(ч)	ѕї҃.
в па(к)	єѵ(г)є	ѿ	їѡ(н)			за(ч)	зї҃.
в сѫ(б)	єѵ(г)є	ѿ	їѡ(н)	г(л)	ѕ҃	за(ч)	ѳї҃.

гла(с) в҃ нє(д) г҃ мироносиць. єѵ(г)є оу(т)р҄нєє г҃.

на лѵ(т)р єѵ(г)є м(р) г(л) єї҃, а за(ч)ло, ҂ѕ҃ѳ.

В пнє(д)	єѵ(г)є	ѿ	їѡ(н)	г(л)	д҃	за(ч)	гї҃.
втѡ(к)	єѵ(г)є	ѿ	їѡ(н)	г(л)	ѕ҃	за(ч)	к҃.

[1] Пат҄десат҄ница.

в срє(д) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) за(ч) к҃а. // 4*
в чє(к) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) за(ч) к҃в.
в па(к) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) за(ч) к҃г.
в сѫ(б) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) г(л) є҃ї за(ч) н҃в.

нє(д) д҃ расслаблен'наго, єѵ(г)лїє оу(т)р' д҃. гла(с) г҃
на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) г(л) є҃ а за(ч), д҃ї.

В пнє(д) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) г(л) ѕ҃ за(ч) к҃д.
втѡ(к) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) г(л) з҃ за(ч) к҃є.
в срѣ(д) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) за(ч) к҃ѕ.
в чє(к) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) г(л) и҃ за(ч) к҃ѳ.
в па(к) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) за(ч) л҃.
в сѫ(б) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) за(ч) л҃а.

нє(д) є҃ самаранын и єѵ(г)є оу(т)р' з҃. гла(с) д҃
на лѵ(т)р' єѵ(г)лїє ѿ ї҇ѡ(н) г(л) д҃ а за(ч) в҃ї.

В пнє(д) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) г(л) и҃ за(ч) л҃в.
втѡ(к) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) за(ч) л҃г.
в срє(д) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) г(л) ѕ҃ за(ч) и҃ї.
в чє(к) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) г(л) ѳ҃ за(ч) л҃є.
в па(к) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) г(л) ї҃ за(ч) л҃з. // 4 зв.
в сѫ(б) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) за(ч) л҃и.

нє(д) ѕ҃ слѣпаго єѵ(г)є оу(т)рнєє, и҃. гла(с) є҃[2]
на лѵ(т)р єѵ(г)є ѿ ї҇ѡан'на г(л) ѳ҃ а за(ч) л҃д.

В пнє(д) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) г(л) а҃ї за(ч) м҃.
втѡ(к) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) г(л) в҃ї за(ч) м҃в.
в срѣ(д) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) за(ч) м҃г.

В чє(к) възнєсєнїа, г҃а б҃а и сп҃са нашєго ї҇ѵ х҃а. на оу(т)р' єѵ(г)лїє, въскр(с)но г҃. на лѵ(т)р єѵ(г)лїє въскр(с)но ѕ҃. ѿ лоукы гла(в) к҃д а за(ч) р҃д҃ї.

в па(к) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) г(л) д҃ї за(ч) м҃з.
в сѫ(б) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) за(ч) м҃и.

нє(д) з҃ ст҃ы(х) ѿц҃ь єѵ(г)є оу(т)р'нєє, ї҃. гла(с) ѕ҃
на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) г(л) ѕ҃ї, а за(ч) н҃ѕ.

в пнє(д) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) г(л) д҃ї за(ч) м҃ѳ.
втѡ(к) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) г(л) ѕ҃ї за(ч) н҃г.
в срє(д) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) за(ч) н҃д.
в чє(к) єѵ(г)є ѿ ї҇ѡ(н) за(ч) н҃є. // 5

[2] Пат'дєса(т)ница.

в па(к)	єѵ(г)є	ѿ	і͏ѡ(н)	г(л)	ѕі҃	за(ч)	н҃з.
в сж(б)	єѵ(г)є	ѿ	і͏ѡ(н)	г(л)	к҃а	за(ч)	ѯ҃з.

гла(с) ѕ҃

не(д) и҃ н҃-ца еже є(ст) съшествіє д҃ха ст҃го на ст҃ыа ап(ст)лы. єѵ(г)ліє оу(т)р' ѳ҃. на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ і͏ѡ(н) г(л) ѕ҃ а за(ч) к҃з.

В пне(д) сице праз(д)нже(м) ѡ три со(л)нечнѣ(м) бж(с)тва свѣтѣст҃ыа тр(о)ца. єѵ(г)ліє ѿ ма(ѳ) г(л) и҃і а за(ч) ѳ҃є.

втѡ(к)	ѿ	ма(ѳ)	єѵ(г)є	г(л)	д҃	за(ч)	і҃.
в сре(д)	ѿ	ма(ѳ)	єѵ(г)є	г(л)	є҃	за(ч)	в҃і.
в че(к)	ѿ	ма(ѳ)	єѵ(г)є			за(ч)	г҃і.
в па(к)	ѿ	ма(ѳ)	єѵ(г)є			за(ч)	д҃і.
в сж(б) а҃	ѿ	ма(ѳ)	єѵ(г)є			за(ч)	є҃і.

гла(с) и҃[3]

не(д) а҃ всѣ(х) ст҃ы(х) єѵ(г)ліє оу(т)р'нее, а҃. на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) і҃ а за(ч) л҃и.

	В пне(д)	єѵ(г)є ѿ	ма(ѳ)	г(л)	ѕ҃	за(ч)	ѳ҃і.	
5 зв.	втѡ(к)	єѵ(г)є ѿ	ма(ѳ)	г(л)	ѕ҃	за(ч)	к҃в.	//
	в сре(д)	єѵ(г)є ѿ	ма(ѳ)			за(ч)	к҃г	
	в че(к)	єѵ(г)є ѿ	ма(ѳ)	г(л)	и҃	за(ч)	к҃з.	
	в па(к)	єѵ(г)є ѿ	ма(ѳ)	г(л)	ѳ҃	за(ч)	л҃а.	
	в сж(б) в҃	єѵ(г)є ѿ	ма(ѳ)	г(л)	ѕ҃	за(ч)	к҃.	

гла(с) а҃

не(д)ли второа

не(д) в҃ на лѵ(т)р' єѵ(г)є в' ма(ѳ) г(л) д҃ а за(ч), ѳ҃.

в пне(д)	єѵ(г)є ѿ	ма(ѳ)	г(л)	ѳ҃	за(ч)	л҃д.
втѡ(к)	єѵ(г)є ѿ	ма(ѳ)	г(л)	і҃	за(ч)	л҃є.
в сре(д)	єѵ(г)є ѿ	ма(ѳ)			за(ч)	л҃ѕ.
в че(к)	єѵ(г)є ѿ	ма(ѳ)			за(ч)	л҃з.
в па(к)	єѵ(г)є ѿ	ма(ѳ)			за(ч)	л҃и.
в сж(б) г҃	єѵ(г)є ѿ	ма(ѳ)	г(л)	ѕ҃	за(ч)	к҃д.

гла(с) в҃

не(д)ли третіа

не(д) г҃ на лѵ(т)р' єѵ(г)є в' ма(ѳ) г(л) ѕ҃, а за(ч) и҃і.

	в пне(д)	єѵ(г)є ѿ	ма(ѳ)	г(л)	а҃і	за(ч)	м҃.	
	втѡ(к)	єѵ(г)є ѿ	ма(ѳ)			за(ч)	м҃а.	
	в сре(д)	єѵ(г)є ѿ	ма(ѳ)			за(ч)	м҃в.	
	в че(к)	єѵ(г)є ѿ	ма(ѳ)			за(ч)	м҃г.	
	в па(к)	єѵ(г)є ѿ	ма(ѳ)	г(л)	в҃і	за(ч)	м҃д	
6	в сж(б) д҃	єѵ(г)є ѿ	ма(ѳ)	г(л)	и҃	за(ч)	к҃ѕ.	//

[3] Не(д)ла перваа.

нε(д) д҃ на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) и҃ а за(ч) к҃є. гла(с) г҃[4]

в пнε(д) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) в҃і за(ч) м҃є.
втѡ(к) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) за(ч) м҃ѕ.
в срε(д) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) за(ч) м҃и.
в чε(к) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) за(ч) м҃ѳ.
в пѧ(к) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) г҃і за(ч) н҃.
в сѫ(б) є҃ єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) ѳ҃ за(ч) л҃.

нε(д)ли пѧтоа гла(с) д҃

нε(д) є҃ на лѵр' єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) и҃, а за(ч) к҃и.

в пнε(д) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) г҃і за(ч) н҃а.
втѡ(к) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) за(ч) н҃в.
в срε(д) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) за(ч) н҃г.
в чε(к) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) за(ч) н҃д.
в пѧ(к) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) за(ч) н҃є.
в сѫ(б) ѕ҃ єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) ѳ҃ за(ч) л҃в.

нε(д)ли шεстоа гла(с) є҃[5]

нε(д) ѕ҃ на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) и҃ а за(ч) к҃ѳ.

в пнε(д) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) г҃і за(ч) н҃ѕ.
втѡ(к) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) д҃і за(ч) н҃з.
в срε(д) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) за(ч) ѯ҃. // 6 зв.
в чε(к) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) є҃і за(ч) ѯ҃а.
в пѧ(к) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) за(ч) ѯ҃г.
в сѫ(б) з҃ єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) і҃ за(ч) л҃ѳ.

нε(д)ли сεмоа гла(с) ѕ҃

нε(д) з҃ на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) ѳ҃ а за(ч), л҃г.

в пнε(д) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) ѕ҃і за(ч) ѯ҃є.
втѡ(к) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) за(ч) ѯ҃ѕ.
в срε(д) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) за(ч) ѯ҃и.
в чε(к) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) за(ч) ѯ҃ѳ.
в пѧ(к) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) з҃і за(ч) о҃а.
в сѫ(б) и҃ єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) в҃і за(ч) м҃з.

нε(д)ли ѡсмоа гла(с) з҃

нε(д) и҃ на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) д҃і а за(ч) н҃и.

в пнε(д) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) и҃і за(ч) о҃д.

[4] Нε(д)ли четвε(р)тоа.
[5] Нε(д)ли шεстоа.

	втω(к)	єѴ(г)є ѿ	ма(ѳ)			за(ч)	о҃ѕ.
	в срε(д)	єѴ(г)є ѿ	ма(ѳ)	г(л)	к҃	за(ч)	п҃.
	в чε(к)	єѴ(г)є ѿ	ма(ѳ)			за(ч)	п҃а.
	в пѧ(к)	єѴ(г)є ѿ	ма(ѳ)	г(л)	к҃а	за(ч)	п҃г.
7	в сѫ(б) ѳ҃	єѴ(г)є ѿ	ма(ѳ)	г(л)	є҃і	за(ч)	ѯ҃д. //

гла(с) и[6]

нε(д) ѳ҃ на лѴ(т)р҄ єѴ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) д҃і а за(ч) н҃ѳ.

в пнε(д)	єѴ(г)є ѿ	ма(ѳ)	г(л)	к҃а	за(ч)	п҃д.
втω(к)	єѴ(г)є ѿ	ма(ѳ)			за(ч)	п҃є.
в срε(д)	єѴ(г)є ѿ	ма(ѳ)			за(ч)	п҃ѕ.
в чε(к)	єѴ(г)є ѿ	ма(ѳ)			за(ч)	п҃и.
в пѧ(к)	єѴ(г)є ѿ	ма(ѳ)	г(л)	к҃в	за(ч)	ч҃а.
в сѫ(б) і҃	єѴ(г)є ѿ	ма(ѳ)	г(л)	з҃і	за(ч)	о҃г.

гла(с) а҃

нε(д)ли дεсѧтоа

нε(д) і҃ на лѴ(т)р҄ єѴ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) з҃і а за(ч), о҃в.

в пнε(д)	єѴ(г)є ѿ	ма(ѳ)	г(л)	к҃г	за(ч)	ч҃д.
втω(к)	єѴ(г)є ѿ	ма(ѳ)			за(ч)	ч҃є.
в срε(д)	єѴ(г)є ѿ	ма(о)			за(ч)	ч҃ѕ.
в чε(к)	єѴ(г)є ѿ	ма(ѳ)	г(л)	к҃д	за(ч)	ч҃ѳ.
в пѧ(к)	єѴ(г)є ѿ	ма(о)			за(ч)	р҃.
в сѫ(б) а҃і	єѴ(г)є ѿ	ма(о)	г(л)	ѳ҃і	за(ч)	о҃и.

гла(с) в҃

нε(д)ли, а҃і

нε(д) а҃і на лѴ(т)р҄ єѴ(г)є ѿ ма(о) г(л) и҃і а з(ч) о҃з.

	в пнε(д)	єѴ(г)є ѿ	ма(р)	г(л)	а҃	за(ч)	в҃.
	втω(к)	єѴ(г)є ѿ	ма(р)			за(ч)	г҃.
7 зв.	в срε(д)	єѴ(г)є ѿ	ма(р)			за(ч)	д҃. //
	в чε(к)	єѴ(г)є ѿ	ма(р)			за(ч)	є҃.
	в пѧ(к)	єѴ(г)є ѿ	ма(р)	г(л)	в҃	за(ч)	ѳ҃.
	в сѫ(б) в҃і	єѴ(г)є ѿ	ма(о)	г(л)	к҃	за(ч)	п҃в.

гла(с) г҃[7]

нε(д) в҃і на лѴ(т)р҄ єѴ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) ѳ҃і а за(ч) о҃ѳ.

в пнε(д)	єѴ(г)є ѿ	ма(р)	г(л)	г҃	за(ч)	а҃і.
втω(к)	єѴ(г)є ѿ	ма(р)			за(ч)	в҃і.
в срε(д)	єѴ(г)є ѿ	ма(р)			за(ч)	г҃і.
в чε(к)	єѴ(г)є ѿ	ма(р)			за(ч)	д҃і.

---

[6] Нε(д)ли девѧтоа.

[7] Нε(д)лѧ в҃і.

в пѧ(к) єѵ(г)є ѿ ма(р) г(л) д҃ за(ч) є҃і.
в сѫ(б) г҃і єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) к҃в за(ч) ч҃.

нε(д)лѧ г҃і — гла(с) д҃

нε(д) г҃і на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) к҃а а за(ч) п҃з.

в пнε(д) єѵ(г)є ѿ ма(р) г(л) д҃ за(ч) ѕ҃і.
втω(к) єѵ(г)є ѿ ма(р) за(ч) з҃і.
в срε(д) єѵ(г)є ѿ ма(р) за(ч) и҃і.
в чε(к) єѵ(г)є ѿ ма(р) г(л) є҃ за(ч) ѳ҃і.
в пѧ(к) єѵ(г)є ѿ ма(р) за(ч) к҃.
в сѫ(б) д҃і єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) к҃г за(ч) ч҃г. // 8

нε(д) д҃і на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) к҃в а за(ч) п҃ѳ. — гла(с) є҃[8]

в пнε(д) єѵ(г)є ѿ ма(р) г(л) є҃ за(ч) к҃а.
втω(к) єѵ(г)є ѿ ма(р) г(л) ѕ҃ за(ч) к҃в.
в срε(д) єѵ(г)є ѿ ма(р) за(ч) к҃г.
в чε(к) єѵ(г)є ѿ ма(р) за(ч) к҃є.
в пѧ(к) єѵ(г)є ѿ ма(р) за(ч) к҃ѕ.
в сѫ(б) є҃і єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) к҃д за(ч) ч҃з.

нε(д)лѧ є҃і — гла(с) ѕ҃

нε(д) є҃і на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) к҃в а за(ч) ч҃в.

в пнε(д) єѵ(г)є ѿ ма(р) г(л) ѕ҃ за(ч) к҃з.
втω(к) єѵ(г)є ѿ ма(р) г(л) з҃ за(ч) к҃и.
в срε(д) єѵ(г)є ѿ ма(р) за(ч) к҃ѳ.
в чε(к) єѵ(г)є ѿ ма(р) за(ч) л҃.
в пѧ(к) єѵ(г)є ѿ ма(р) г(л) и҃ за(ч) л҃в.
в сѫ(б) ѕ҃і єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) к҃д за(ч) р҃а.

нε(д)лѧ ѕ҃і — гла(с) з҃

нε(д) ѕ҃і на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) к҃є а за(ч) р҃є.

в пнε(д) єѵ(г)є ѿ ма(р) г(л) і҃ за(ч) м҃и.
втω(к) єѵ(г)є ѿ ма(р) г(л) а҃і за(ч) н҃.
в срε(д) єѵ(г)є ѿ ма(р) за(ч) н҃а. // 8 зв.
в чε(к) єѵ(г)є ѿ ма(р) г(л) а҃і за(ч) н҃в.
в пѧ(к) єѵ(г)є ѿ ма(р) г(л) в҃і за(ч) н҃г.
в сѫ(б) з҃і єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) к҃є за(ч) р҃д.

---

[8] Нε(д)лѧ д҃і.

гла(с) и҃[9]

нε(д) ѕ҃і на лѵ(т)р҄ єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л) є҃і а за(ч) ѯ҃в.
начатω(к) новомоу лѣтоу єѵ(г) лу(к) г(л) а҃ за(ч) а҃.

в пнε(д) а҃ єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) г҃ за(ч) і҃.
втω(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) за(ч) а҃і.
в срε(д) єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) д҃ за(ч) в҃і.
в чε(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) за(ч) г҃і.
в пѧ(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) за(ч) д҃і.
в сж(б) а҃ єѵ(г)є ѿ лу(к) за(ч) є҃і.

гла(с) а҃

нε(д)лѧ и҃і
нε(д) и҃і на лѵ(т)р҄ єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) є҃ а за(ч) ѕ҃і.

в пнε(д) єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) д҃ за(ч) ѕ҃і.
втω(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) є҃ за(ч) и҃і.
в срε(д) єѵ(г)є ѿ лу(к) за(ч) к҃а.
в чε(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) ѕ҃ за(ч) к҃г.
в пѧ(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) за(ч) к҃д.
9 в сж(б) в҃ єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) є҃ за(ч) ѳ҃і. //

гла(с) в҃[10]

нε(д) ѳ҃і на лѵ(т)р҄ єѵ(г)є ѿ лу(к)
г(л) к҃в а за(ч) к҃ѕ.

в пнε(д) єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) ѕ҃ за(ч) к҃є.
втω(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) за(ч) к҃з.
в срε(д) єѵ(г)є ѿ лу(к) за(ч) к҃и.
в чε(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) з҃ за(ч) л҃а.
в пѧ(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) за(ч) л҃в.
в сж(б) г҃ єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) є҃ за(ч) к҃.

гла(с) г҃

нε(д)лѧ к҃
нε(д) к҃ на лѵ(т)р҄ єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) з҃ а за(ч), л҃.

в пнε(д) єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) з҃ за(ч) л҃г.
втω(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) и҃ за(ч) л҃д.
в срε(д) єѵ(г)є ѿ лу(к) за(ч) л҃з.
в чε(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) ѳ҃ за(ч) м҃а.
в пѧ(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) за(ч) м҃в.
в сж(б) д҃ єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) ѕ҃ за(ч) к҃в.

гла(с) д҃

нε(д)лѧ к҃а
нε(д)лѧ к҃а на лѵ(т)р҄ єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) и҃ за(ч) л҃є.

в пнε(д) єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) ѳ҃ за(ч) м҃г.

[9] Нε(д)лѧ ѕ҃і.
[10] Нε(д)лѧ ѳ҃і.

втω(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) за(ч) м҃д.
в срε(д) єѵ(г)є ѿ лу(к) за(ч) м҃з. // 9 зв.
в чε(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) за(ч) м҃и.
в пѧ(к). єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) ї҃ за(ч) н҃.
в сж(б) є҃ єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) з҃ за(ч) к҃ѳ.

нε(д) к҃в на лѵ(т)р' єѵ(г)лїє* ѿ лу(к) гла(с) є҃[11]
г(л) ѕ҃ї а за(ч) п҃г.

в пнε(д) єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) ї҃ за(ч) н҃в.
втω(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) а҃ї за(ч) н҃є.
в срε(д) єѵ(г)є ѿ лу(к) за(ч) н҃ѕ.
в чε(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) за(ч) н҃з.
в пѧ(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) за(ч) н҃и.
в сж(б) ѕ҃ єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) й за(ч) л҃ѕ.

нε(д)лѧ к҃г гла(с) ѕ҃

нε(д) к҃г на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) й а за(ч) л҃и.

в пнε(д) єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) а҃ї за(ч) н҃ѳ.
втω(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) за(ч) ѯ҃.
в срε(д) єѵ(г)є ѿ лу(к) за(ч) ѯ҃а.
в чε(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) за(ч) ѯ҃в.
в пѧ(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) в҃ї за(ч) ѯ҃г.
в сж(б) з҃ єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) ѳ҃ за(ч) м҃. // 10

нε(д) к҃д гла(с) з҃[12]
на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) й а за(ч) л҃ѳ.

в пнε(д) єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) в҃ї за(ч) ѯ҃є.
втω(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) за(ч) ѯ҃и.
в срε(д) єѵ(г)є ѿ лу(к) за(ч) ѯ҃ѳ.
в чε(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) г҃ї за(ч) о҃.
в пѧ(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) за(ч) о҃г.
в сж(б) й єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) ѳ҃ за(ч) м҃ѕ.

нε(д)лѧ к҃є гла(с) й

нε(д) к҃є на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) ї҃ а за(ч), н҃г.

в пнε(д) єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) д҃ї за(ч) о҃є.
втω(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) за(ч) о҃з.
в срε(д) єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) є҃ї за(ч) о҃и.
в чε(к) єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) ѕ҃ї за(ч) п҃.

[11] Нε(д)лѧ к҃в.
[12] Нε(д)лѧ к҃д.

	в пѧ(к)	єѵ(г)є ѿ	лу(к)			за(ч)	п҃в.
	в сѫ(б) в҃	єѵ(г)є ѿ	лу(к)	г(л)	в҃	за(ч)	м҃ѳ.

гла(с) а҃

нε(д)лѧ к҃ѕ

нε(д) к҃ѕ на лѵ(т)рʹ єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) в҃і а за(ч) ѯ҃ѕ.

	в пнε(д)	єѵ(г)є ѿ	лу(к)	г(л)	ѕ҃і	за(ч)	п҃ѕ.
	втω(к)	єѵ(г)є ѿ	лу(к)			за(ч)	п҃з.
10 зв.	в срε(д)	єѵ(г)є ѿ	лу(к)	г(л)	и҃і	за(ч)	ч҃. //
	в чε(к)	єѵ(г)є ѿ	лу(к)			за(ч)	ч҃в.
	в пѧ(к)	єѵ(г)є ѿ	лу(к)	г(л)	ѳ҃і	за(ч)	ч҃є.
	в сѫ(б) і҃	єѵ(г)є ѿ	лу(к)	г(л)	а҃і	за(ч)	н҃а.

гла(с) в҃[13]

нε(д) к҃з на лѵ(т)рʹ єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) г҃і а за(ч) о҃а.

	в пнε(д)	єѵ(г)є ѿ	лу(к)	г(л)	ѳ҃і	за(ч)	ч҃з.
	втω(к)	єѵ(г)є ѿ	лу(к)			за(ч)	ч҃и.
	в срε(д)	єѵ(г)є ѿ	лу(к)	г(л)	к҃	за(ч)	ч҃ѳ.
	в чε(к)	єѵ(г)є ѿ	лу(к)			за(ч)	р҃.
	в пѧ(к)	єѵ(г)є ѿ	лу(к)			за(ч)	р҃а.
	в сѫ(б) а҃і	єѵ(г)є ѿ	лу(к)	г(л)	в҃і	за(ч)	ѯ҃з.

гла(с) г҃

нε(д)лѧ к҃и

нε(д) к҃и на лѵ(т)рʹ єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) д҃і а за(ч) о҃ѕ.

	в пнε(д)	єѵ(г)є ѿ	лу(к)	г(л)	к҃	за(ч)	р҃в.
	втω(к)	єѵ(г)є ѿ	лу(к)	г(л)	к҃а	за(ч)	р҃ѕ.
	в срε(д)	єѵ(г)є ѿ	лу(к)			за(ч)	р҃д.
	в чε(к)	єѵ(г)є ѿ	лу(к)			за(ч)	р҃з.
	в пѧ(к)	єѵ(г)є ѿ	лу(к)			за(ч)	р҃и.
11	в сѫ(б) в҃і	єѵ(г)є ѿ	лу(к)	г(л)	г҃і	за(ч)	о҃в. //

гла(с) д҃[14]

нε(д) к҃ѳ на лѵ(т)рʹ єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) ѕ҃і а за(ч) п҃є.

	в пнε(д)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)	г(л)	и҃	за(ч)	л҃г.
	втω(к)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)			за(ч)	л҃д.
	в срε(д)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)			за(ч)	л҃ѕ.
	в чε(к)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)	г(л)	в҃	за(ч)	л҃ѳ.
	в пѧ(к)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)			за(ч)	м҃а.
	в сѫ(б) г҃і	єѵ(г)є ѿ	лу(к)	г(л)	д҃і	за(ч)	о҃д.

13 Нε(д)лѧ к҃з.

14 Нε(д)лѧ к҃ѳ.

нє(д)лѧ л҃ гла(с) є҃

нє(д) л҃ на лѵ(т)р҆ єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) и҃і а за(ч) с҃а.

в пнє(д)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)	г(л)	ѳ҃	за(ч)	мв҃.
втѡ(к)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)	г(л)	і҃	за(ч)	мг҃.
в срє(д)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)			за(ч)	мд҃.
в чє(к)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)			за(ч)	мє҃.
в пѧ(к)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)			за(ч)	мѕ҃.
в сж(б) д҃і	єѵ(г)є ѿ	лу(к)	г(л)	ѕ҃і	за(ч)	па҃.

нє(д)лѧ ла҃ гла(с) ѕ҃

нє(д) ла҃ на лѵ(т)р҆ єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) и҃і а за(ч) чг҃.

в пнє(д)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)	г(л)	і҃	за(ч)	ми҃.
втѡ(к)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)	г(л)	а҃і	за(ч)	н҃.
в срє(д)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)			за(ч)	на҃. // 11 зв.
в чє(к)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)			за(ч)	нв҃.
в пѧ(к)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)	г(л)	в҃і	за(ч)	нг҃.
в сж(б) є҃і	єѵ(г)є ѿ	лу(к)	г(л)	з҃і	за(ч)	пд҃.

нє(д) лв҃ на лѵ(т)р҆ єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) ѳ҃і а за(ч) чд҃. гла(с) з҃[15]

в пнє(д)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)	г(л)	в҃і	за(ч)	нд҃.
втѡ(к)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)			за(ч)	нє҃.
в срє(д)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)			за(ч)	нѕ҃.
в чє(к)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)			за(ч)	нз҃.
в пѧ(к)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)	г(л)	г҃і	за(ч)	ни҃.
в сж(б) ѕ҃і	єѵ(г)є ѿ	лу(к)	г(л)	и҃і	за(ч)	пи҃.

нє(д) лг҃ мытарєва гла(с) и҃

нє(д) лг҃ на лѵ(т)р҆ єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) и҃і а за(ч) пѳ҃.

в пнє(д)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)	г(л)	г҃і	за(ч)	нѳ҃.
втѡ(к)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)			за(ч)	ѯ҃.
в срє(д)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)			за(ч)	ѯа҃.
в чє(к)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)			за(ч)	ѯв҃.
в пѧ(к)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)	г(л)	д҃і	за(ч)	ѯг҃.
в сж(б) з҃і	єѵ(г)є ѿ	лу(к)	г(л)	к҃	за(ч)	рг҃. // 12

нє(д) лд҃ на лѵ(т)р҆ єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) є҃і а за(ч) о҃ѳ[16].

в пнє(д)	єѵ(г)є ѿ	ма(р)	г(л)	а҃і	за(ч)	мѳ҃.

[15] Нє(д) лв҃ зак҆хєѡва.

[16] Нє(д) лд҃ блоу(д)наго.

втω(к)	єѵ(г)є	ѿ	ма(р)	г(л)	ді҃	за(ч)	҂ѯд.
в срε(д)	єѵ(г)є	ѿ	ма(р)			за(ч)	҂ѯє.
в чε(к)	єѵ(г)є	ѿ	ма(р)	г(л)	єі҃	за(ч)	҂ѯѕ.
в пѧ(к)	єѵ(г)є	ѿ	ма(р)			за(ч)	҂ѯи.
в сѫ(б) иі҃	єѵ(г)є	ѿ	лу(к)	г(л)	ка҃	за(ч)	рє҃.

нε(д) лє҃ мѧ(с)пѹ(ст)наа

нε(д) лє҃ на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ ма(т) г(л) кє҃ а за(ч) рѕ҃.

в пнε(д)	сы(р)поу(ст)	єѵ(г) ѿ	лу(к)	г(л)	ѳі҃	за(ч)	чѕ҃.
втω(к)	сы(р)поу(ст)	єѵ(г) ѿ	лу(к)	г(л)	кв҃	за(ч)	рѳ҃.
в чє(к)	сы(р)поу(ст)	єѵ(г) ѿ	лу(к)	г(л)	кг҃	за(ч)	рі҃.
в сѫ(б)	сы(р)поу(ст)	єѵ(г) ѿ	ма(ѳ)	г(л)	ѕ҃	за(ч)	ѕі҃.

нε(д)лѧ сы(р)пѹ(ст)наа

на лѵ(т)р' єѵ(г)лїє ѿ ма(ѳ) гла(в) ѕ҃, а за(ч) ѕі҃.

12 зв. в срε(д) и пѧ(к) сы(р)пѹ(ст)ныа нε(д)лѧ єѵ(г)лїа нѣ(ст) //

Євангеліє від Матвія

Иже в ма(т)ѳєя с҃тогo написаны соу(т) вказы, противоу быв'шим' въ єѵ(г)лїи. чернописан'ны(м) глава(м)

	Гла(в)
О вол'свѣхь	а҃
О из'бїєныхь ѿтрочищє(х):	в҃
Пръвыи їѡа(н) проповѣда цр(с)тво нєбєсноє. в лоуцѣ, патоє.	г҃
О оученїи ї҃совѣ.	д҃
О бл҃жєн'ныхь. в лоуцѣ, зї҃.	є҃
О прокажєн'нѣ(м). ма(р) д҃. в лоу(ц), вї҃.	ѕ҃
О сот'ницѣ. в лоу(ц) иї҃. їѡа(н), ѕ҃.	з҃
О тєщи пєтровѣ. в лоу(ц) ѳ҃. ма(р), в҃.	и҃
О исцѣлѣвши(х) ѿ раз'лич'ны(х) нєдоугь. в ма(р), г҃. а в лоуцѣ, ї҃.	ѳ҃
О нєповєлѣннѣ(м) вслѣ(д) ити. в лу(ц) лг҃.	ї҃
О въз'вращєнїи вода(м). ма(р) ї҃ лу(к) кг҃.	аї҃
О бѣсноужщи(м)сѧ. в ма(р) аї҃. в лу(ц) кд҃.	вї҃
О раслаблєн'нѣ(м). ма(р) є҃. лу(к) гї҃ їѡ(н) з҃.	гї҃ // 13
О ма(т)ѳєи мытари. ма(р) ѕ҃, в лу(ц) дї҃.	дї҃
О дъщєри ар'хисинаговѣ. в ма(р) вї҃. а в лоуцѣ, кє҃.	єї҃
О кровоточивѣи. ма(р) гї҃ лу(к) кѕ҃.	ѕї҃
О двою слѣп'цю.	зї҃
О бѣсноужщим'сѧ глоусѣ.	иї҃
О послан̇їи дванадєсѧ(т) в ма(р) и҃, и дї҃. а в лоуцѣ, ѕї҃. и кз҃.	ѳї҃
О послан'ны(х) ѿ їѡан'на в лу(ц) к҃.	к҃
О имѧщи(м) соухоу роукоу. в ма(р). з҃. а в лоуцѣ, єї҃.	ка҃
О бѣсноужщи(м)сѧ слѣпоу и глꙋхоу. в лоуцѣ, лѳ҃.	кв҃
О просѧщихь знамєнїа лу(к) ма҃.	кг҃
О при(т)чѧ(х). ма(р) ѳ҃. лу(к) кв҃, и мв҃.	кд҃
О їѡан'нѣ и їродѣ. в ма(р), єї҃.	кє҃

Выкладь ѳеѡфїлак'та арьхиеп(с)кпа болгар'скаго. в прε(д)рε(ч)ню, єѵ(г)лїа, ст҃ого матѳеа

Ижε оубо прεждε закона, ѡни бж(с)твнїи мѫжїє. нε писаньми, и книгами просвεщаахѫсѧ. нѫ чистыи имавши смысль. дх҃а сїанїє(м) просвѣщаахѫсѧ. и таковѣ дахѫ бж҃їа хотεнїа. самомоу ѡномоу бεс҃ѣдоужщоу, тѣмь. оусты ко оустомь. таковь б҃ѣ ноє. авраамь. їсаа(к).

15 зв. ияковь. и моѵси. понεжε изнεмогоша чл҃ци. и нεдѡ(ст)инї // были просвѣщатисѧ, и оучити(с) ѿ ст҃го дх҃а. да(ст) чл҃колюбεць б҃ъ писанїа. да понε сими въспоминаѫть того хотεнїа. Сицε и хс҃ ап(ст)лѡмь оубо самоличнѣ бεс҃ѣдова. и дх҃а блг(д)ть оучитεлѧ тѣмь посла. и понεжε по си(х) хотѧхѫ єрεси прозѧбнѫти. и ѡбычѧи наши растлити. бл҃говоли написатисѧ, бл҃говѣстїємь. да ѿ си(х) оучими истин'нѣ. ѿводими бѫдε(м) ѿ л'живы(х) єрεсεи. ни(ж) в'сεконεч'нѣ растлѧт'сѧ ѡбыча(и) наши. Чтыри жε бл҃говѣстїа да(ст) на(м) приклад'но. занε събор'ны(м) и връховны(м) чεтырε(м) добродѣтεлε(м). ѿ си(х) оучими єсмы. мѫжεствоу мѫдрости правдѣ, и цѣломѫдрїю. мѫж'ствоу εг(д)а

16 гл҃ть г҃ь, нε оубойтεсѧ ѿ оубива // ѫщи(х) тѣло, дш҃ѣ жε нε могѫщи(х) погоубити. мѫдрости жε єгда пооучає(т). бѫдѣтε мѫдри яко ѕмїа. и цѣли яко голѫби. правдѣ жε єгда оучи(т), яко жε хощεтε да творѧ(т) ва(м) чл҃ци, и вы творѣтε и(м) такождε. цѣломѫдрїю яко жε єгда ѿричεть, възрѣвыи на жεнѫ къє жε въждεлѣти тоу. оужε прεлюбодѣяль є(ст) въ ср(д)ци своє(м). и инако жε сѫ(т) чтыри бл҃говѣстїа. яко да яви(т) яко чтыри сїа ѡб'дръжа(т); сε рεкѫчи, прεданїа. заповѣди прεщεнїа. ѿбѣтованїа. и вѣровав'ши(м) оубо прεданїємь. заповѣди нε хранѧщи(м). бѫдѫщими прεти(т) мѫками. хранѧщи(м) жε вѣчнаа

16 зв. ѡбѣщаваѫщε бл҃гаа. Бл҃говѣстїє жε гл҃т'сѧ // занε вѣсти(т) на(м) вεщи, бл҃го и добрѣ имоуща. Сε рεкѫчи, ѡставлεнїє грѣхо(м). прав'доѫ всхо(д) на нб҃са. сн҃оположεнїє бж҃їє. вѣстит' жε яко бл҃гооудобнѣ сїа прїахо(м). єда бо троудихѡ(м)сѧ мы о стѧжанїи си(х) бл҃гь. или ѿ сво-

и(х) исправлєнїи сїа прїахω(м). нѫ блг(д)тїѫ и чл҃колюбїємь бж҃їимь, толикы(х) бл҃гь сподобихω(м)сѧ. чтыри оубо соу(т) єѵ(г)листи. ѿ сих' жє оубо два: ма(т)ѳєи, и їωан'нь. были ѿ лика дванадєсѧтихь. два жє марко и лоука, ѿ сє(д)мидєсѧти(х). быль оубо марко послѣ(до)ватєль и оучєнь пєтровь. лоука жє павловь. Ма(т)ѳєи (ж) оубо пръвѣє всѣ(х) написа єѵ(г)лїє єврєискы(х) [!] языкомь. къи жє // ѿ єврєи* вѣровав'шимь. по ωсмь лѣтє(х) гн҃ѧ възнєсєнїа. прєложи жє сїє їωан'нь, ѿ єврєиска языка на єл'лин'скыи. яко жє гл҃ють. марко жє по дєсѧти(х) лѣтѣ(х) хв҃а възнєсєнїа написа. ѿ пєтра наоучив'сѧ. лоука жє по пѧтинадєсѧти(х) лѣтѣхь. їωан'нь жє бг҃ословнѣйшїи, по тридєсѧти(х), и двоу. глю(т) бо яко по смр҃ти ωнѣ(х), възыскав'шоу ємоу. принєсєна быти три бл҃говѣстїа. да види(т) сїа и сѫди(т), єсли прав'дивє списаны соу(т). ωн' жє прєоуказа; кол'ко ωни оставили, тъи понапол'нѧль. що жь ωни в корот'кости рєк'ли. съи роспростєр'ль в' своє(м) бл҃говѣстїи. прото (ж) и ѿ бг҃о // словїа начѧ(т). понєжє бо дрѹ҃зїи нє въспоманѫли прєвѣч'ноє бытїє б҃аслова. тъи бг҃ослови сїа. да нє въз'мнит'сѧ бж҃їє слово прость чл҃кь быти. сє рєкѫчи, кромѣ бж(ст)ва. Ма(т)ѳєи точїѫ ω плъ(т)стѣ(м) бєсѣдоує(т) бытїи хв҃ѣ. къ єврєω(м) бо писашє. им' жє довол'но было навык'нѫти. яко ѿ авраама и дв҃да, родисѧ хс҃. почиває(т) бо їоудєи єгда слыши(т), яко ѿ дв҃да єсть хс҃. нѫ гл҃ши ми. яко нє доволѣли єдинь бла(г)вѣстникь. Слыши яко доволѧшє оубо. нѫ да покажє(т)сѧ пачє истин'на. Сєго ради попѫстишасѧ чтыри, написати. єгда бо видиши си(х) чтырєхь нєсъшє(д)ши(х)сѧ, ни жє сѣ(д) // ши(х) дроугь съ дроугω(м). нѫ иного индє сѫща. тажє написавши(х) ω тѣ(х) жє яко ѿ єдинѣхь оусть. нє оубо ли оудивиши(с) бл҃говѣстїю истин'нѣ. и рєчєши яко ѿ дх҃а ст҃а гл҃ахѫ. и нє гл҃и яко нє єдиногласоуѫ(т), въ всє(м). виждь бо в' которы(х) нє єдиногласоуѫ(т). Єда ωво оубо рєчє, яко родисѧ хс҃. Ов' жє гл҃ть, ни. или ωво ѹ҃бо, въскр҃сє хс҃. Ов' жє гл҃є(т), ни. нє бѫди то. в ноужнѣйши(х) бо и истин'нѣиши(х) нє раз'ликоуѫ(т). и ащє в' нѫжнѣйши(х) и истин'нѣиши(х) нє разликоуѫ(т). чого сѧ дивоуєшь(с); єсли в' мєн'ши(х) мни(т)сѧ разликовати. занє бо пачє истин'ствоуѫ(т). яко ащє по в'сємѹ // єдиногласовали быша. въз'мнѣлося бы яко сънидоша(с) дроугь сь дроугω(м). и съвѣтовашасѧ. и напи(с)ша єлика написаша. нн҃ѣ жє єлика ωстави съи, понапол'ни ωнь. и єлика сємоу из'бысть, написа дроугыи. и сєго ради мни(т)сѧ в нѣякыхь разликовати. сїа оубо сицє. начнѣм' жє оужє початокь книгь, такь рєкѫчи. Книги рож(д)ьства їѵ хв҃а. сн҃а двд҃ва. Конєць сказанїю. //

17

17 зв.

18

18 зв.

19

19зв.*

20*

Ма(т)ѳєи єѵ(г)листа ї ап(ст)лъ гїїь.
Пръвѣє всѣ(х) єѵ(г)листовь
написаль в римѣ єѵ(г)лїє євре(и)ски(м) языкомь.
Ѡ нарожєнїи г҃а сп(с)тл(ѣ) нашего і҃ѵ х҃а.
А замыкає(т) в собѣ гла(в) к҃и,
а зачаль р҃ и ѕ҃і. а стихо(в), ҂в҃х.
Выдано єсть самѣмь тѣмь ма(т)ѳєѡ(м)
по ѡсмихь лѣтѣ(х)
възнєсєнїа х҃ва*. //

20 зв.

Єже ѿ ма(т)ѳеа сто
еѵ(г)лїа. не(д) пре(д) ро(ж)
хвымь стыхь оцъ

Книги ро(д)ства їѵ хва, сна дв(д)а. сна. авраамлѣ. авраамь сплодиль исаака исаак' же спло(ди)л' їакова їаков' же спло(ди)л' їоудоу и братїж єго. // иоуда же сплодиль фареса и зара, ѿ фамары. фарес' же сплодиль, єс'рома. єс'ро(м) же сплодиль, арама. арамь (ж) сплодиль, аминадава. амина(д)в' же сплодиль, нас'сона. нас'сон' же сплодиль, са(л)мона. сал'мон' же сплодиль, воѡза. ѿ рахавы. воѡзь (ж) сплодиль, овида. ѿ роуфы. ови(д) же сплодиль, їесеа. иесей же сплодиль, двда цра. двдь же црь сплодиль, соломона. с той жены, которая (ж) была оурїєва. Соломон' же сплодиль, ровоама. ровоам' же сплодиль, авїю. авїа же сплодиль, ас'са. ас'са (ж) сплодиль, їѡасафата. їѡасафат' же сплоди(л), їѡарама. // иѡарам' же сплодиль, ѡзїю. ѡзїа же сплодиль, їѡафама. їѡафам' же сплодиль, ахаза. ахаз' же сплодиль, єзекеа. єзекея же сплодиль, манасїю. манасїа же сплодиль, амона. амон' же сплодиль, иѡсїю. иѡсїа же сплодиль, єхонїю, и братїю єго. В пресеенїє вавилон'ское; по пресеенїй же вавилон'стѣ(м). їехонїа сплодиль, салаѳиила. салаѳиил' же, сплодиль, зоровавела. зоровавел' же сплодиль, авиоуда. авиоуд' же сплодиль, єлиакима. єлиаки(м) же сплодиль, азора. азор' же сплодиль, садока. садок' же сплодиль, ахима. ахи(м) же спло // дил, єлиоуда. єлиоуд' же сплодиль, єлеазара. єлеазар' же сплодиль, ма(т)ѳана. ма(т)ѳан' же сплодиль, їакова. їаков' же сплодиль, їѡсифа моужа мрїина. и з' нея (ж) са родиль їс рекомыи хс. Всѣ(х) же народовь, ѿ авраама. ажь до двда. родовь чтырынадеса(т). а ѿ двда, до пресеенїа вавилон'ского. родовь чтыр'надеса(т). а ѿ пресеенїа, вавилон'ского, ажь до ха. родовь чтыр'надесать.

гла(в) а
за(ч) а
21
21 зв.*
22*
за(ч) в[1]*

[1] На ро(ж) хво на у(т)р'ни, їѵ хво ро(ж)ство.

Ї҃ѵ хв҃о рожество так' сѧ стало. ѡброучена бо была маріа мати єго їѡсифови. преж'дє ниж'ли сѧ зыш'ли. на(и)дєна є(ст) имаючи в' животѣ ѿ дх҃а ст҃го. їѡсифь (ж) моужь єѧ. // справєд'ливыи. нє хотѣль єи ѡбличити. и хотѣль єй, тайно ѿпоустити. Єдно ж' тоє помыслиль. явил'сѧ ємоу агг҃ль гн҃ь въ снѣ повѣдаючи. иѡсифє сн҃є дв҃двь. нє бойсѧ прияти маріамь, жєны твоєй. рождьшєє бо сѧ, в' нєи. ѿ дх҃а є(ст) ст҃а. породить сн҃а. и нарєчєшь имѧ ємоу ї҃с. тъй бо сп҃сєть люди своѧ, ѿ грѣ(х) ихь. Сєє жє в'сє бы(ст), абы (с) выплънило рєчєн'ноє ѿ г҃а пророкѡ(м) гл҃ющимь. сє дв҃аа въ животѣ пріймєть, и породи(т) сн҃а. и нарєкоу(т) имѧ ємоу, є(м)маноиль. єжє є(ст) рєчєн'но, с нами б҃ъ. Встав'ши їѡсифь ѿ сна. оучиниль, якь жє повєлѣль ємоу агг҃ль гн҃ь. и пріа(л) // мр҃їю жєноу свою. а нє позна(л) єй ажь породила сн҃а своє(г)[о], пръворєчєн'наго. и нарєчє имѧ єго ї҃с. кѡ(ц) нє(д) ї оу(т) ро(ж) хв҃а.

22 зв. — 23

Єѵ(г)листа повєдаєть. Якь три вол'сви принєсли дары. їакь иѡсифь съ ѡтрочатє(м) и мт҃рїю єго, оутєкаль до єгипта. І якь иро(д) младєн'цѣ побиває(т). І я(к) х҃с сѧ зь єгѵп'та, вєрноуль. Ма(л)хїѡ(н). аспарь. вал'таса(н)*.

гла(в) в҃ а за(ч) г[2] [а҃]**

Ї҃соу жє рож(д)ьшоусѧ въ виѳ'лєємѣ їоудєистѣ(м). за дн҃ов' ирода цр҃ѧ. тогда мѫдрьцєвє ѿ сходоу сл҃нца. до їєрꙋ(с)лима приш'ли гл҃ющє. гдє є(ст) народил'сѧ цр҃ь їоудєискыи. видѣли бо єсмо ѕвѣз(д)оу єго, на в'сходѣ сл҃нца. и приш'лис'мо поклонитисѧ ємоу. оуслышав'ши ж' то ирѡ(д) цр҃ь, засмоутил'сѧ вєл'ми и вєсь їєр(с)лимь с ни(м). и събрав'ши всѧ ар'хїєрєа, и оучитєли лю(д)скїа. и испыталь и(х), гдє х҃с // раждає(т)сѧ. а ѡни рєкли ємꙋ, въ виѳлєємѣ їоудєистѣмь. бо такь є(ст) написано пр(о)ркомь. и ты виѳлєємє зємлє їоудова. ничи(м) жє нє мєн'ша єси въ владыка(х) їоудова(х). изы(и)дє(т) бо ми ис тєбє вож(д)ь. которыи оупасє(т) люди моѧ ї҃илѧ. Тогда ирѡ(д) таино приз'вав'ши моудрьцѣ. и пыталь ихь ча(с)у, явлъшаясѧ ѕвѣз(д)ы. и посылючї* ихь до виѳлєєма, рєкль и(м). шє(д)шє а прав'дивє пытайтєсѧ ѡтрочати тѡ(м). а єсли жє найдєтє єго, повѣж'тє и мнѣ. да и ѧ єхав'ши поклонюсѧ ємоу. а ѡни (ж) послоухав'ши цр҃ѧ пойдоша. а таѧ ѕвѣз(д)а єя жє видѣли, на всходоу сл҃нца, ишла пєрє(д) ними. а пришє(д)ши стала є(ст) // гдє было ѡтрочѧ. оуз(д)рѣв'ши

23 зв. — 24

[2] Єѵ(г)лїє на ли(т) ро(ж) хв҃оу. Ї҃соу жє ро(ж).

ѕвѣз'доу, радовалиса ра(до)стїж, вел'ми великож. и вшо(д)ши въ храминж, оувидѣли ѡтроча, з' мрїеж мт҃рїж єго. и па(д)ше поклонилиса ємоу. а ѡтворив'ши скровища своа, принесли ємоу дары. злото и кадило, и мир'роу. *лива(н)**. а потѡ(м) вѣсть в'зали в' снѣхь. не єхати къ иродоу. нж ин'ши(м) поуте(м) ѿиш'ли в' страноу свою. **конець, єѵ(г)лїю на лѵ(т)р'гїи ро(ж)ства хв҃а.**

Ѿше(д)ши(м) жює** и(м). то агг҃ль гн҃ь в'*** снѣ явил'са ї ѡсифоу гл҃а, в'стань а пойми ѡтроча и мт҃рь єго, и бѣжи до єгѵп'тоу. и боуди тамо, ажь а повѣ(м) тобѣ. хоче(т) бо ирѡ(д) искати ѡтроча те, абы // из'гоубиль єго. їѡсиф' же, в'став'ши, в'зaль ѡтроча, и появ'ши мт҃рь єго, и в'ночи ѿиде до єгѵп'тоу. и быль тамо ажь до смр҃ти иродовы. абы (с) выплънило то ш'то є(ст) речен'но ѿ г҃а пр(о)ркомь гл҃юощи(м). зь єгѵп'та въз'валь єсми сн҃а моєго. Тогды иро(д) оувѣдаль, иже посмѣянь є(ст) ѿ моудрьцевь. розьгневал'са вел'ми. и послав'ши слоугы свои и побивь в'са дѣти, оу вифлеѡмѣ. и по всѣ(х) оукраина(х) єго. ѿ дво(х) лѣть, и ни(ж)шеи. а по часоу пакь испыталь правьдиве ѿ моудрьцевь. тогда з'былоса є(ст) речен'ное пр(о)ркѡ(м) їеремїє(м)* гл҃щи(м). гла(с) и в рамѣ слышань быль. плачь и крычанїє многоє. рахиль плачоучи(с) сн҃овь // свои(х), и не хотѣла оутѣшити(с), иже бы и(х) южь не было.

за(ч) д҃[3]

24 зв.

в҃

25

Тогды пакь оумер'ль иро(д). то агг҃л' гн҃ь въ снѣ явил'са їѡсифоу въ єгип'тѣ гл҃а. в'стань а въз'ми ѡтроча и пойми мт҃рь є(г)[о], а иди в' землю їи҃льт'скоую. бо южь оумерль є(ст) тои, которыи искаль дш҃а ѡтрочате. ѡнь (ж) в'став'ши в'заль ѡтроча, и пояль мт҃рь єго. и пришель до землѣ їи҃левы. и оуслышаль иже ар'хелае цр(с)твоує(т) во иоудеи, на мѣс'ци ирода ѿц҃а своєго. и боял'са та(м) ити. вѣсть же взав'ши во снѣ ѿ агг҃ла, и навратил'са до краинь галилейскы(х). а приш(д)ши жиль в' градѣ речен'но(м), назаретѣ. абы са напол'нило, // речен'ное пр(о)ркы, иже назаранинѡ(м) наречe(т)са. **ко(ц), мла(д)нце(м).**

25 зв.

Єѵ(г)листа поведає(т), ѡ наоученїи ст҃го їѡанна кр(с)тла. а ѡ ст҃о(сти) живота єго. И тыжь якь ѿ него х҃с єсть кресщень. гла(в), г҃.

В ты(х) же дн҃ехь, пришель иѡан'нь кр(с)титель. проповедаа в' поустыни їоудеистѣи гл҃а. покайтеса, бо приближилоса цр(с)тво

гла(в) г҃
а за(ч) є҃[4]
г

---

[3] Не(д) по ро(ж) хв҃ѣ, ѿше(д)ши(м) моудрьце(м).
Тоє (ж) деке(бр) к҃ѕ мла(д)нце(м) и агг҃ло(м).

[4] Соу(б) пре(д) про(с)ще(н)є(м), в ты(х) (ж) дн҃е(х) прише(л).

нб(с)ное. се бо є(ст) реченʼныи исаиємь пр(о)рко(м) гла҃щи(м). гласа въпїѫщаго, вʼ поустыни. оуготовайте поу(т) гн҃ь, а правы дѣлайте стежʼки єго. са(м) пакь їѡанʼнь, имѣль одѣнѧ своє, ѿ влосоувь велʼблюдовы(х). а поясь кожаныи, на бедра(х) свои(х). яденїє же єго было, верʼшїє и ме(д) дикыи. Тогʼды выхожали к немоу изь їер(с)лима, и зо всей їоудей. и зо вʼсей страны иѡрʼданʼской. // а кр(с)тилисѧ во иѡрʼдани рѣцѣ ѿ него. исповѣдающе грехи своѧ. видѣвʼ же многыѧ фарисей и са(д)доукеѧ, идоущаѧ на кр(с)щенїє єго, рекль имь. порожденїа ящорʼчина, и кто ва(м) оуказаль бѣжати ѿ боу(д)щаго гнѣва. оудѣлайте пло(д) до(ст)йныи покаанїю. а не починайте мовити в собѣ, ѿц҃а и мамы авраама. ва(м) бо гл҃ѧ иже може(т) б҃ъ и ѿ каменїа сего оудѣлати сн҃ы авраамоу. а южь бо и сокира при корени древа лежи(т). всѧкое бо древо иже не роди(т) плода доброго. высѣчено бывае(т), и на ѡгнь поверʼжено. Я кр(с)щꙋ ва(с) водою на покаанїє. але той который иде(т) по мнѣ, крѣпль // шїи є(ст) ѿ мене. ємоу же не єсмь ѧ годень обоуви носити. тъй ва(с) кр(с)тить дх҃омь ст҃ымь. конець, сѫ(б). Ємоу же єсть и лопата вʼ роуцѣ єго. и протереби(т) гоумно сʼвоє. и изʼбере(т) пʼшеницѫ вʼ житʼницю сʼвою. а плевелы попали(т) ѡгне(м) неоугасаѫщи(м).

[26] [26 зв.]

[за(ч) ѕ[5]] Тогды пришель є(ст) іс҃ зʼ галилеи на иѡрʼдань, ко їѡанʼноу. кр(с)титисѧ ѿ него. їѡаннь (ж), оузʼборонѧючи ємоу рекль, я и самь потребоѫ ѿ тебе кр(с)тити(с). а ты пакь идешь ко мнѣ. ѿповидѣль іс҃ и рекль ємоу. понехай же того нн҃ѣ. такь бо на(м) годно є(ст) наплънити всѧкꙋ правʼдоу. тогда пакь допоусти(л) ємоу, и кр(с)тивʼсѧ іс҃. и борʼзо, выстоупиль є(ст) изʼ воды. тог(д)ы // ростворилисѧ ємоу нб҃са. и видѣль дх҃а бж҃їа, яко голоуба приходѧщаго на нь. а и гла(с) съ нб҃се гл҃ѧ. тьи є(ст) сн҃ь мой възлюбленʼныи, ѡ не(м) же бл҃говолихь. коне(ц) єѵ(г)лїю на лѵ(т)рʼ кр(с)щнїа.

[27]

Єѵ(г)листа поведае(т), якь хс҃ посʼтилʼсѧ чотырдесѧ(т) дн҃й и чотырʼдесѧ [!]* нощїи, и якь быль искоушень ѿ дїавола и якь тыжь позваль хс҃ петра и якова, їѡанна. рыбарыи. И якь тыжь, в галилеи немоцны(и) оуздоровʼлѧл(ъ).

[гла(в). д҃ а за(ч) з҃[6]] Тогда пакь ведень бы(л), іс҃ доухомь на поустыню. иже бы быль, покоушень ѿ дїавола. постилʼсѧ дн҃и, чотырʼдесѧть. и ночи(и) чотырʼдесѧ(т). послѣ дѣ возалʼка. а пристоупивʼши к немоу искоуситель,

[5] На кр(с)щнїє г(с)дне на лѵ(т)рʼ, въ (в)ре(м), при(д) іс҃.

[6] Сѫ(б) по просвѣ(щ). въ (в)ре(м), въве(д)нь бы(л).

рекль. если же сн҃ь еси бж҃їй. реци, да каменіє тоє хлѣбы бжд(т).
Іс҃ же ѿповидѣль ємоу рече. не о єдино(м) хлѣбѣ живь бжде(т), // 27 зв.
чл҃кь. але ѡ всако(м) реченїй, исходащѡ(м) изь оусть бж҃їихь. тогды
пояль єго дїаволь во ст҃ыи гра(д). и поставиль єго, на вер'хоу цр҃кв'-
нѣмь. и рекль ємоу. если же еси ты сн҃ь бж҃ї(и), поустиса на доль.
писано бо є(ст). иже агг҃лѡ(м) свои(м) заповѣ(ст) ѡ тобѣ. съхрани-
ти та, и на роука(х) воз'моу(т) та. да некогда прит'кнеши ѡ камен'
ногь твои(х). И рекль ємоу іс҃, и так тыж є(ст) писано. не ис'коусишь
г҃а бг҃а своего. паки пояль єго дїаволь на гороу вел'ми высокоую. и
оуказаль ємоу в'са цр(с)тва сего свѣта, и славоу и(х). и рекль ємоу,
тоє в'се тобѣ да(м). если же паднешь, а поклониш'са мнѣ. Тогда // 28
пакь гл҃а ємоу іс҃. иди жь ты за мною шатане. бо такь є(ст) написа-
(но). г(с)доу бг҃оу твоємоу поклониш'са. и томоу єдиномоу послоу-
жишь. тогды пакь ѡпоустиль єго дїаволь. Тогды агг҃ли пристоу-
пив'ши слоужили ємоу. **коне(ц), сж(б). по просвѣщенїи.**

Оуслыша(л) пакь іс҃, ижь їѡан'нь в'саже(н) єс'ть до тем'ницѣ. за(ч) й[7]
пошель, до галилеи зоставив'ши назарета. прише(д)ши, и жиль в'
капер'наоумѣ за морем. на оукраина(х) заоулон'скыхь, и неѳалим'-
скыхь. абы (с) напол'нило то ш'то есть речен'но исаїємь пр(о)ркомь
гл҃ащимь. земла заоулонь, а земла неѳалимь. поу(т) мора, ѡбѣ // по- 28 зв.
ловины їѡр'дана. и галилеа, чюжего народоу. людїє сѣдащеи вь т'мѣ.
оувидѣша свѣ(т) великыи. и сѣдащїй, в сторона(х) а сѣни съмр҃тнѣи.
свѣ(т) вьсїяє(т) имь. ѿтолѣ пакь почаль іс҃ проповѣдати, и гл҃ги. покай-
теса, приблїжило бо са цр(с)тво небесноє. **конець не(д)ли, по про-
свѣ(щ)нїи.**

Ходиль пакь іс҃ при мори галилейстѣ(м). а оуз(д)рѣль та(м), два за(ч) ѳ[8] д҃
брата. симона ре(ч)н'наго, петра. и ан'дреа брата єго. замѣтажщихь
сѣ(т) в' море. бо были рыбареве. и рекль и(м), идѣта за м'ною. а оучи-
ню ва(с) лов'ца чл҃комь. а ѡни того (ж) часоу, зоставив'ши сѣ(т) свою,
и за нимь пош'ли: а поѿше(д) // ши ѿтоудоу. оуз(д)рѣль ин'шї(х) 29
двоу братоувь. їакова зеведеѡва, їѡан'на брата єго, в лодѣ. изь зеве-
деѡ(м) ѿц҃емь ихь. а ѡни с'шивали сѣть свою. и поз'валь и(х). ѡни жь
зоставив'ши лодю и ѿц҃а своего. а за ни(м) пош'ли.

Тог'ды ѡб'ходиль в'сю галилею*, іс҃. и наоучаль и(х) на собори-
ща(х) ихь. и проповѣдаль и(м), єѵ(г)лїє цр(с)твїа. и оуз(д)ороваль вса-

[7] Не(д) по просвѣ(щ)* вь (в)ре(м), слыша(в) іс҃.

[8] Не(д) в҃ по всѣ(х) ст҃ы(х), вь (в)ре(м) ходи(л) іс҃.

кїи нєдоугь, и всѧкоую нємощь в людєхь. **ко(ц) нє(д) в҃, а пнє(д)локь а҃ нє(д). ищи напєрє(д), гла(в) ѝ, а за(ч), оѕ҃.** И пош҆ла повѣсть єго по в҆сєи сирыи. тогды принєсли к нємоу в҆сѧ болѧщаа, роз҆лич҆ными нєдоугы. а нємоцѧми по // ражєныи. и ты(х) которыи дꙋ(х) нєчистыи мѣли. и мѣсѧч҆ннкы. и дною зламаныхь. и исцѣлиль и(х) всѣ(х): **а** протѡ(ж):

29 зв.

за(ч) ї [9]

За ї҃сомь иш҆ли многыи народовє. з҆ галилєи, и из҆ дєсѧти мѣсть. и изь їєр(с)лима. и изь їоудєи. и изь ѡнои, стороны иѡр҆дана.

> Єѵ(г)листа повєдає(т), якь наоучає(т) х҃с ѡ правдиво(м) бл(с)вєн҆ствоу и якыи попь має(т) быти, досконалыи. боудь ко животоу. боу(д) к наоучєнїю. И я(к) ма боронити враж҆ды брани, и гнєвоу. и смѣ(л)ства. ты(ж) ѡ трьпливости и ѡ люб҆ви єжє ко ближ҆нємоу.

гла(в) є҃

є҃

Ѹз(д)рѣв҆ши і҃с народы, и в҆зышоль на гороу. и сѣль тамо. тогды пристоупили к нємоу оучєници єго. ѡтворив҆ши і҃с оуста свои, наоучѧль и(х) мовѧчи бл(с)вєни оубозїи дх҃омь. я(к) такы(х) є(ст) цр(ст)во нб(с)ноє. бл(с)вєнї плачоущїи, яко тїи оутѣша(тс) // бл(с)вєни крот҆ци, тїй бо наслѣдѧ(т) зєм҆лю. бл(с)вєни, ал҆чоущїи и жадоущїи прав҆ды, бо ѡни насычєни бѫдоу(т). бл(с)вєни мл(с)рдныи, бо и ѡни помиловани бѫдѫ(т). бл(с)вєни ч(с)тыи ср(д)цємь, бо, ѡни б҃га, видѣти бѫдѫ(т). бл(с)вєни покор҆нїи, ти(и) бо с҃ны б҃жїими, наз҆ваны бѫдѫ(т). бл(с)вєни выгнаныи длѧ прав҆ды, таковы(х) єсть цр(с)тво нб(с)ноє. бл(с)вєни єстє, єгда поносѧ(т) ва(м), и выжєноу(т) ва(с), и рєкоу(т) в҆сѧкоє злоє слово на ва(с). л҆жоущєи мєнє ради, радоуитєсѧ, а вєсєлѣтєсѧ. бо є(ст) мъз҆да ваша многа на нбсєхь. **кѡ(ц) прп(д)бны(м).** так҆ жє бо выгна(ли) // и пр(о)ркы. которыи были прьвѣи ва(с).

30

30 зв.

вы єстє соль зємли. а єсли жє соль з҆мажєт҆сѧ, то чи(м) ѡсолитсѧ. южь сѧ ничємоу болшє нє годить, тол҆ко абы была вонь высыпана. и потоп҆та ч҃лкы. **конє(ц) вторкоу.**

за(ч) ѕі [10]

Вы єстє свѣ(т) мирꙋ, бо сѧ нє можє(т) горѡ(д) оукрыти, на врьхоу горы стоѧчи*. ани жє росвѣтив҆шоую свѣчоу поставлѧю(т) єй по(д) сосоудѡ(м). алє поставлѧє(т)сѧ** на свѣщ҆никь. длѧ того

---

[9] Вто(к) а҃ нє(д), вь (в)рє(м), ш҆ли за і҃сомь.
Сє (ж) и прп(до)бн(мь).

[10] Рєчє г҃ь свои(м) оу(ч)нкѡ(м), вы єстє.
Сє (ж) ѡб҆щє с҃тєлє(м).

абы всѣ(м) свѣтила, которыи в домоу соу(т). також да освѣти(т)ся свѣ(т) вашь пре(д) чл҃кы. абы ѡни видѣли ваши добрыи дѣла. и прославили ѿц҃а вашего, иже є(ст) на нбсе(х). Не дов'нимайте, абы(х) прише(л) // роушити закона, або пр(о)ркї. не придѡ(х) бо роушити, але напол'нити. амин' бо правдоу гл҃ю ва(м). дон'деже не преминe(т) нбо и земла. ѡта едина, или едина чръта не перейде(т). ажь в'са сїа бѫдж(т). а если же бы к томоу, перестоупилъ единоу заповѣдїй си(х) малы(х). и наоучиль такь чл҃кы. наймен'шимь нарече(т)са въ цр(с)твїи нб(с)нмь. а если кто бѫде чинити, а и ины(х) оучити. той великь нарече(т)са въ цр(с)твїи нб(с)нѣ(м). конець, с҃тителемь. 31

гл҃ю бо ва(м): Не бѫде(т) ли бол'шаа прав'да ваша ниж'ли є(ст), оув оучителеи и фарисей. не в'нїйдете в' цр(с)тво нб(с)ное. // Слышали есте яко реченно є(ст) стар'ши(м). не забїй. а если же кто забїє(т). винень бѫде(т), сѫдоу. але и я ва(м) гл҃ю. и то(т) каждыи которыи гнѣвае(т)са на брата своего, винен' бѫде(т) сѫдоу. а кто бы пакь рекль братоу своемоу, слово потоуп'ное. годень бѫде(т), соудоу. а если же рече(т) оуроде. годень бѫде(т) ѡгню геѡньскомоу. а если принесеш' дарь свой къ ѡл'тароу. то са роспаматаи. иже мaеть нѣшто бра(т) твой противь тебе. постави дарь твои пере(д) ол'таре(м). а иди пер'вей, и оумириса з' брато(м) твои(м). тѡ(ж) пакь прише(д)ши принеси даръ* свои. в'въйди в' доброую волю, // с' сопротив'нико(м) твои(м). поколе еси на поути с ни(м). абы не выдаль тебе против'никь твои соудѣ. а соудїа та выда(ст) слоуѕѣ, и в' темницю оусажень боудешь. прав'доу мовлю тобѣ, иже не вы(и)де(ш) ѿтоудоу. ажь и послѣдн҃їй ѿдаси пѣнеѕь. коне(ц), сре(д). за(ч) ві[11] 31 зв. 32

Слышали есте, яко речено є(ст) стар'ши(м). прелюбы, не дѣлаи. але я ва(м) гл҃а. вса(к) который позри(т) на женоу с похотїю. южь є(ст) прелюбы оучиниль в' ср(д)ци своемь. если же око твое правое, соблаж'нае(т) та. выбоди его, и връзи ѿ себе, бо є(ст) лѣп'ше тобѣ, абы загыноуль единь ѿ члоньковь // твои(х). ниж'ли в'се тѣло твое оувер'жено бы было, оу геєноу огныноую. а если же роука твоа праваа з'блаж'нае(т) та. ѿсѣц҃ї ю, и верзь ѿ себе. лѣп'ше бо є(ст) тобѣ, абы погынꙋ(л) единь ѿ члонковь твоихь. ниж'ли в'се тѣло твое оувръжено бы было, оу геєноу ѡгнъноую. Речен'но є(ст) такь. если (ж) бы кто поустиль женѫ своѫ. абы юи даль ли(ст) рос'поустныи. але я ва(м) за(ч) гї[12] 32 зв.

[11] В срѣ(д) а҃ не(д), ре(ч) г҃ъ свои(м) оу(ч). не бѫ(д).

[12] Че(к) а҃ не(д). Рече гъ, слыша(ли) есте.

глю. єсли же кто поусти(т) женоу свою. кро(м) словесє прелюбодѣйнаго. оудѣлає(т) єи прелюбодѣйцею. а єсли же кто поущеницю поймєть, прелюбы дѣєть. **конє(ц), чє(к).**

за(ч) ді[13] Пакы слышали єстє, якь рєчен'но є(ст) стар'шимь. нє при
33 // сагаи л'живє. бо ѿда(с) гви присагы твои. алє и я ва(м) гла, абыстє са нє присагали ѡ всє(м). ани нбомь, бо є(ст) то пр(с)тль бжій. ани землею, бо то є(ст) по(д)ножїє ногама єго. ани їєр(с)лимо(м), бо є(ст) то мѣс'цє великого цра. ани тыжь главою своєю нє клиниса. бо нє можешь волоса ни єдиного бѣлого ани чор'ного оучинити. нехаи боудє(т) слово вашє, єй, єй. ни, ни. бол'шє же ѿ того, зло є(ст). Слышали єстє, якь рєчен'но є(ст) стар'ши(м). око, за ѡко. и зоубь, за
33 зв. зоубь. алє я вамь глю. абыстє са нє противили з'лоу. Єсли же кто та // оудари(т) в' правоє лицє твоє. наставь ємоу и дроугоє. а томоу, кто са хочє(т) с тобож соудїти, и ѡдѣянїє твоє в'зати. ѿдаи ємоу и срачицоу. Єсли (ж) бы тебє кто коли приноудил', поприщє єдино ити. иди жь с ни(м) двѣ. **конець, па(т)коу.**

за(ч) єі[14] А кто проси(т) тебє дай ємоу, а кто бы хотѣль выпозычити ѿ тебє, нє ѿворочайса.

Слышали єстє, иже рєчен'но єсть. възлюбиши ближ'на(г)[о] твоєго. а ненавидѣти бждешь, ворога твоєго, алє я ва(м) глю, любѣтє ворогы ваша. и бл(с)витє, к'лноущи(х) ва(с). и добрє дѣлайтє нена-
34 видащи(м) ва(с). а молѣтєса, за против'никы ваша. и за // выганающаа ва(с). абыстє были сіве ѿца вашего. которыи є(ст) на нбсєхь. якь (ж) бо и слнцє сїяєть, на добрїа и злыа. и дож'да даєть, на справед'ливыи, и на несправед'ливыи. а єсли же любитє любащи(х) ва(с). котороую мъз'доу боудєтє мати. бо и яв'ногрѣш'ницї, так' же дѣлаю(т). а єсли же цѣлоуєтє тол'ко дроугы ваша. ш'то жь лишє дѣлаєтє. а ви(д) же и погани тоє чина(т). прото жь бжд'тє совер'шени, яко же ѿць вашь нб(с)ныи совръшень є(ст). **конець соуботѣ. а нє(д)ла**
34 зв. **а, всѣ(х) стыхь. ищи напєрє(д), в' ма(о), глава, ї. а за(ч)ло, ли.** //

> Єν(г)листа повѣдаєть. якь хс оучить. абы жа(д)ного доброго дѣла про мар'ноую хвалоу нє чинили. якь тыж' са мають людє молити. и повѣдає(т) ижь нє можемо дво(м) господарємь робити. ты(ж) абы лако(м)ство, и тєлесноє попечєнїє на(д) жадны(м) нє вла(д)ноуло.

[13] В па(к) а нє(д), Рєчє гь, слы(ш)ли єстє.

[14] Сж(б) а по н-ци. Рєчє гь, про(с)щє(мо).

Выстерѣгайтеса, абы єсте не дѣлали мл(с)тынѣ ваша пере(д) люд'ми. да не бждете ими оувѣдани. а єсли же ни, то мъз'ды не имаєте ѿ ѡц̃а вашего, который є(ст) на нбсехь. Єг'да бо даєшь* мл(с)тыню, не троуби пере(д) собож, яко же лицемѣр'ници чина(т). в соборища(х) и в' воулица(х). да прославa(т)са ѿ чл̃кь. аминь гл̃ю вамь, иже ѡни примоу(т) мъз'доу свою. Тобѣ же мл(с)тыню делающоу. да не оувѣдає(т) шоуица твоа, що делає(т) десница твоа. та(к) абы была мл(с)тына твоа в'та(и)нѣ. а ѿц̃ь твои видай та // в'тайнѣ, тъи яв'но пада(ст) тебѣ.

гла(в), ѕ а за(ч) ѕ̃і[15]

35

Єгда бо м̃литеса не бждѣте яко лицемѣры. люба(т) бо в' соборища(х), и на поути оулич'нѡ(м) стояще, м̃литиса. абы были видѣни ѿ людїи. аминь гл̃ю ва(м), иже ѡни в'спрїймоуть м'здоу свою. але ты єгда м̃лишиса, в'ниди до оупокою твоєго. и затвори двери твоа. и помл̃иса ѿц̃оу твоємоу в'тайнѣ. а ѿц̃ь твой видачи тебе в'тайнѣ. въз(д)асть тобѣ яв'нѣ. м̃лаще же (с), не мов'те много, яко же поганове. надѣваю(т) бо са, ижь в' многѡ(м) своє(м) реченїи оуслышани боудоу(т). прото жь не приров'новайтеса имь. // вѣдає(т) бо ѿц̃ь вашь, чого вы потребоуєте пер'ше проз'бы вашеи. а прото жь вы такь бждете са м̃лити. Ѡ̃че нашь, иже єси на нбсехь. да с̃титса има твоє. да прїйде(т) цр(с)тво твоє. да боуде(т) вола твоа. яко на нбси и на земли. хлѣбь нашь насыщ'ныи. даж'дь на(м) дне(с). и ѿпоусти на(м) дол'гы наша. яко же и мы ѿпоущаємо дол'жникѡ(м) наши(м), и не оуводи на(с) въ искоушенїє. нж из'бави на(с) ѿ лоукаваго. яко твоє є(ст) цр(с)тво, и сила, и слава въ вѣкы аминь. **конець сжбо(т), сыропоу(ст)нои.**

35 зв.

Єсли же ѿпоущаєте чл̃комь съгрешенїа ихь. ѿпоустить и ва(м) ѿц̃ь вашь нб(с)ныи. а єсли (ж) // не ѿпоущаєте чл̃комь съгрѣшенїа и(х). то ни ѿц̃ь вашь ѿпоусти(т) ва(м) съгрешенїи ваши(х).

за(ч) ѕ̃і[16]

36

а коли поститеса. не быва(и)те яко же лѣцемѣры сѣтоужще помрачаю(т) бо лица свой. яко да яват'са чл̃комь постащеса. амин' бо гл̃а вамь, иже въспримоу(т) мъз'доу свою. ты же єгда постиш'са, пома(ж) главоу твою. а лице твоє оумыи. абы єси людемь не явиль себе постайса. але ѿц̃оу твоємоу иже є(ст) в'тайнѣ. а ѿц̃ь твои вида та втайнѣ*. възда(ст) тебѣ явѣ. не скрывайте собѣ сокровищь на зем'ли. идеже р'жа изьєдаєть. иде(ж) злодѣи̑ по(д)коповаю(т), и крадоуть. але покладайте // собѣ скровища на нбси. идеже ани чръвь, ани

36 зв.

[15] Сж(б) сыропоу(ст), ре(ч) г̃ь, выстерѣга(и).

[16] Не(д) сыропоу(ст), Рече г̃ь, єсли (ж) ѿпоу.

ир'жа нε изьядаε(т). и гдε жε татїε нε по(д)коповажъ(т), ани краджъ(т). идεжε бо є(ст) съкровищε вашε. там' жε бждж(т) и ср(д)ца ваша. **конεць нε(д), сыропоустныꙗ.**

за(ч) ні[17] Свѣтил'никь тѣла твоєго єсть око. бждε(т) ли око твоє просто. то в'сε тѣло твоє свѣтло бждε(т). а єсли (ж) пакь око твоє нεсправε(д)-ливо бждε(т). то и в'сε тѣло твоє тεмно бждε(т). а єсли жε свѣ(т) ижε в' тобѣ т'ма є(ст). то колькова пакь т'ма бждεть. никто жε бо нε мо-жε(т) двѣма господинома, слоужити. любо єдинаго възлюбить, а дроу-

37 гаго въз'нεнавидить. // Єдинаго бо дръжи(т)сꙗ, а ѡ дроузѣм' жε нεд'бати поч'нε(т). нε можεтε бо̃у слоужити, и мамонѣ. того длꙗ гл̃ю ва(м). нε пεчалоуйтεсꙗ ѡ животѣ вашε(м), ш'то ястε. или ш'то пїєтε. и ни тѣломь ваши(м), в' што ѡболочεтεсꙗ. ци нε бол'ша ли є(ст) дш̃а ниж'ли пища. и тѣло ѡдεж'да. възрѣтε на п'тицѣ нб(с)ныи. и(ж) они нε сѣю(т), ани ж'ноуть. ани в' жит'ницю нε з'бираю(т). а оц̃ь вашь нбс̃ныи кор'ми(т) ихь. вы пакь и много ѿ нихь лѣпшїи єстε. кто пакь ѿ ва(с) пεчалоуꙗсꙗ, можε(т) причинити въз'растоу своємоу єдинь

37 зв. локоть. и о ѡдεж'ди чємꙋ пεчалоуєтε(с). // посмотрѣтε на ц'вѣты плъныи, ꙗкь ростоу(т), нε троудꙗ(т) бо сꙗ, ани прꙗдоу(т). гл̃ю жε ва(м), ꙗко ни соломонь въ в'сεи славѣ своєй облεчεт'сꙗ, ꙗко єдинь ѿ ни(х). а єсли жε трава пол'наа, котораа днε(с) єсть. а заоутра в' коупоу быва-єть зложεна. бг̃ь тако ѡдѣваε(т). чи(м) єсть бол'ша ва(с) ѡ маловѣры.

за(ч) єї[18] Нε пεчалоуйтεсꙗ ш'то ꙗмы или ш'то пїємь, или чи(м) приѡдε-жε(м)сꙗ. всѣ(х) тыхь, погани ищоу(т). вѣдаε(т) бо ѿц̃ь вашь нб(с)ныи, ижε потрεбоуєтε ты(х) всѣ(х). ищѣтε (ж) първѣє цр(с)тва бж̃їа, а прав'ды є(г)[о]. а тоє в'сε бждε(т) ва(м) дано. **ко(ц) нε(д).** прото жь нε

38 пεчалоуйтεсꙗ на зав'трεш'нїи дн̃ь. заоутрεш' // нїй бо дн̃ь, пεчало-вати бждε са(м) ѡ сεбѣ. довол'на бо єсть дн̃εви изьѡбилїа єго. **прε-стоупи пн̃ε(д)локъ в̃ нε(д)ли.**

> Єѵ(г)листа пишε, ꙗкь заповεдаεть людεмь всꙗкои прѣ, свои(х) ближ'-нихь соудоу. ꙗкь тыжь вεлить ближнимь, добрε чинити, и ꙗкь фал'шивыи пр(о)ркы ганить. и къ зломоу пририовноваεть ихь соромоу.

гла(в), з̃[19] а за(ч) к̃ Нε соудитε, абыстε нε были соужεни. которы(м) бо соудѡ(м) соудитε, соудꙗть ва(м). а которою мѣрою боудεтε мѣрити, ѿмѣрит'сꙗ

---

[17] Нε(д) г̃, Рεчε гь̃ при(т)чж, свѣтил'.

[18] Пнε(д) в̃ нε(д), Рεчε гь̃ нε пεчалоуй.

[19] Соу(б) в̃ нε(д) по всѣ(х), Рε(ч) гь̃ нε соу(д)тε.

ва(м). ш'то жь пакь видиши соучєць во ѡцѣ брата твоєго. а бръв'на которое єсть въ оцѣ твоємь, нє чоуєши. или якь рєчєши братоу твоємоу постои, я(ж)* ѧ выймоу соучєць изь ока твоєго. алє бръвно є(ст) въ окоу твоє(м). яв'ныи грєш'никоу, // выйми пръвѣє бєр'вєно изь ока твоєго. и тогды прозьдришь, и выймєшь соучєць изь ока брата твоєго. нє давайтє сто п'сомь. и нє помѣтайтє пєрєль вашихь прє(д) свиніами. абы нє потоп'таліи и(х) ногами своими. а п'си па(к) обръноув'шисѧ ростор'гноу(т) ва(с). 38 зв.

Просѣтє и дастьсѧ ва(м), ищѣтє, и найдєтє. тол'цѣтє, и бѫдєть ва(м) ѿворєно. всѧкыи кто жь просить, бєрєть. а глѧдающіи, на(и)доуєть. и томоу которыи тлъчєть, бѫдє(т) ѿворєно. **ко(ц) соу(б), чти пнє(д) в҃ нєдєлѣ.** Которыи любо змєжи вас єсть члкь таковыи. которого жь то коли бы просиль // сн҃ь єго хлѣба, чи пакь камєнь пода(ст) ємоу. а єсли бы рыбы просиль, чи пакь гадиноу подасть ємоу. прото жь єсли вы зли єстє, а в'мѣєтє добрыи дары давати сн҃омь ваши(м). блъшє пакь ѿць вашь которыи є(ст) на нєбєсє(х), даєть добраа просѧщи(м) оу нєго. **конє(ц) пнє(д) в҃ нє(д).** за(ч)[20] 39

Всє бо єжє хощєтє, абы вамь чинили члци. чин'тє и вы и(м) також'дє. тото бо є(ст) законь и пророци. внійдѣтє оуз'кыми вороты. бо простороныи ворота, а широкыи поу(т). оуводи(т) на погыбєль. а много є(ст) ты(х) которыи ходѧ(т) ни(м). алє оузькаа вра // та, и тѣсныи поу(т) которыи вєдє(т) к' животоу. алє мало є(ст) тыхь, которыи бы найдовали єго. за(ч) ка҃[21] 39 зв.

Вєл'ми сѧ стєрєзѣтє ѿ л'живы(х) пр(о)рковь. которыи приходѧ(т) к ва(м) въ ѡдєж'да(х) ѡв'чихь. алє в'ноутрь соу(т) вол'ци и хищ'ници. по дєло(х) ихь поз'наєтє и(х). єсли (ж) из'бираю(т) ѿ трънїа гроз'ды. или з рѣпѧ смок'вы. так' бо и всѧкоє дрєво доброє, пло(д) добрыи роди(т). а злоє дєрєво, и пло(д) злыи роди(т). нє можє(т) бо дрєво доброє злого плода родити. ани ты(ж) злоє дєрєво, доброго плода родити. Всѧкоє бо дєрєво, котороє нє роди(т) доброго плодоу. высѣкаю(т) єго, и на огнь помѣ // таю(т). прото жь по дѣланїє(м) и(х), поз'наєтє и(х). за(ч) кв҃[22] 40

И нє кож'ды(и) которыи мови(т) гн҃и гн҃и внійдє(т) в цр(с)тво нб(с)ноє. алє кто чини(т) волѣ ѿц҃а моєго, которыи є(ст) на нєбєсє(х). за(ч) кг҃[23]

[20] На всѧ(к) про(ш), Рєчє гь҃, просѣтє.

[21] Прп(д)б'ны(м), Рєчє гь҃. всє бо є(ж).

[22] Вто(к) в҃ нє(д) Рєчє гь҃ при(т)чѧ, вєл'ми.

[23] Срѣд в҃ нє(д), Рєчє гь҃ нє кож'ды(и)*.

тои вн҇їйде(т) въ цр(с)тво нб(с)ное. **ко(ц), вторь(к). в҇ не(д), и прп(до)б'ны(м).** мнозїй бо рекоу(т) мнѣ в' дн҇ь онь, г҇и г҇и. не в' твое ли имѧ пр(о)рчьствовахо(м). и твои(м) именемь бѣсы из'гонихѡ(м). и твои(м) имене(м), дивы многыи чинихѡ(м). тогды ѿповѣмь и(м), иже я николи не з'наль вась. ѿидѣте (ж) ѿ мене в'си дѣлажщїи неправ'дж. **конець, срѣ(д).**

за(ч) к҇д[24] Всѧкыи бо которыи слыши(т) тыя то слова мои, и чини(т) и(х). 40 зв. подобень бждеть моу // жеви мждромоу, которыи поставиль до(м) свои на камени. и зышоль дож'дь, и приш'ли рѣкы. и повстали вѣтры, и ѡпер'лисѧ на то(т) до(м), и не пал' сѧ. длѧ того иже быль основань на камени. Всѧкыи которыи слыши(т) слова мои, и не дѣлае(т) ихь. подобень є(ст) мжжеви глоупомоу. которыи поставиль є(ст) домь свои на пѣскоу. и зышо(л) дож(д)ь, и приш'ли рѣкы. и пов'стали вѣтры. и ѡпръли(с) на то(т) до(м), и пал' сѧ. и было паденїє его велико. и ег(д)а докон'чаль і҇с словеса сїа. дивовалисѧ народове ѡ 41 наоученїи его. бо оучиль и(х), яко власть имѣѧ. а не яко // оучители и(х), и фарисеи.

> Єѵ(г)листа поведаеть. якь х҇с очистиль недоужного ч҇лка. и якь тыжь слоуга сот'никовь есть оуздоровлень. к томоу и ѡ тещѣ, петровѣ. и ѡ иныхь мнозѣ(х). и якь тыжь ѿповѣдае(т) томоу, которыи хотѣль за хр(с)томь ити. а оученикоу не даль ѿц҇а погреб'сти. и якь тыжь приказаль мороу, и дияволомь.

гла(в) и҇ ѕ҇ Єгда же изьшель из' горы. за нимь ишли народове мнозн. тог'ды прокаженыи пришоль, кланаясѧ емоу и гл҇а. г҇и если хочешь, можеш' мѧ ѡчистити. и простер'ши роукоу і҇с, косноул'сѧ емоу гл҇а. хощоу ѡчистисѧ. и в то(т) же ча(с) ѡчистисѧ емоу проказа. И рекль емоу і҇с. ви(д) же а никомоу жь не повѣждь. ед'но ше(д)ши покажисѧ їереѡви. и принеси дарь, и(ж) повель въ законѣ моѵси. длѧ свѣдоц'ства и(м). **конець, соуботѣ.**

за(ч) к҇є[25] Вшо(д)шоу же емоу до капер' // наоумоу. пристоупиль к немоу 41 зв. сот'никь. просѧчи его гл҇а. г҇и слоуга мои лежить в домоу дною з҇ зломаныи, и вел'ми сѧ моучи(т). И рекль емоу і҇с, я прише(д)ши оуздоровлю его: ѿповидѣль сотникь рекоучи емоу. г҇и, не є(ст)емь годень, абы еси в'шоль по(д) кровь мои. але тол'ко слово реци, и

[24] Соу(б) г҇ не(д), Рече г҇ь. в'сѧкы(и) бо.

[25] Не(д) д҇. въ ѡ(н)я то дн҇и, вшо(л) і҇с.

оуз'доров'лєнь бжде(т) слоуга мои. бо и я є(ст)є(м) чл҃къ по(д) властїж оучинєны(и). а има(м) по(д) собож воины. и рєкоу сємоу иди, и идєть. а дроугомоу при(и)ди, и прїйдє(т). а слоузѣ моємоу оучини так' жє, и оучини(т). оуслышав'ши то іс҃. подивовал'сѧ. и до ты(х) которыи ш'ли // за ни(м) рєкль. аминь гл҃ю ва(м). ижє є(м) нє нашоль так' вєликои вѣры, в людоу из'раильтєскѡ(м). повѣдаю (ж) пакь ва(м), ижь придоу(т) мноѕи ѿ въстока и запада. и сѧдоу(т) зь авраамо(м), исаако(м), їаковѡ(м), в' цр(с)твїи нб(с)нѣмь. алє сн҃овє цр(с)твїа оуг'нани бждж(т) в' тмоу кромѣш'нюю. тоу бждє(т) плачь, и скрєжєтанїє зоубѡ(м). и рєкль іс҃ сотникови. иди, якь жє єси вѣроваль. такь бждєть тобѣ. и оуз'доровлєнь є(ст) слоуга єго в тои дн҃ь. **ко(ц) нє(д).** 42

И пришє(д)ши іс҃ в до(м) пєтровь. оуз(д)рѣль тєщоу єго. а ѡна лєжить ѡгнє(м) ж'гома. и прикосноул'сѧ роуки // єѧ, и ѡставиль ю огнь. а в'став'ши она, и послоуговала ємоу. а коли ю(ж) быль вєчєрь привєли к нємоу б'єсны(х) много. а ѡнь выгна(л) доухы нєчистыи словомь. и вса нємоц'ныѧ оуз'доровиль. абы сѧ напол'нило то, ш'то є(ст) рєчєно исаиє(м) пр(о)ркомь гл҃щимь. ѡнь то є(ст) в'зѧль нєдоугы наша, и болєз'ни понєсє. за(ч) кѕ[26] 42 зв. и ѕ

Видѣль пакь іс҃ многыи народы около сєбє. и повєлѣль оучєникѡ(м) своимь ити на ѡноую стороноу морѧ. И пристоупив'ши єдинь к'нижь'никь рєкль ємоу. оучитєлю, поидоу за тобою тамь, коуды ты коли идєши. и рєкль ємꙋ іс҃, лисицѣ яз'вины имаю(т) // а п'тица нб(с)ныѧ гнѣз'да. алє сн҃ь чл҃ка нє має(т) гдє бы главоу свою склониль. а ин'шїи пакь зь оучєникѡ(в) єго рєкль ємоу. г҃и повєли ми пръвѣє ити, и погрєб'сти ѿц҃а моєго. іс҃ жє рєкль ємоу, пойди за мною. оставь мр҃твы(х), погрєб'сти своѧ мр҃тв'ца. ї 43

И в'шо(д)шꙋ ємоу в лодю. за ни(м) пош'ли и оучєници єго. **ко(ц), сж(б).** И сталасѧ боурѧ вєликаѧ на моры. аж' сѧ лодѧ покрывала вол'нами, алє ѡ(н) спаль. тог'ды пристоупив'ши к нємоу оучєници єго. и з'боудили єго гл҃щє, г҃и, из'бави на(с), загыбає(м). И рєкль и(м) іс҃, чого бойтє(с), // маловѣры. тогды в'ставьши приказаль вѣтро(м) и морꙋ. и сталасѧ пакь тишина вєликаа. людїє пакь дивовалисѧ гл҃щє. кто то є(ст) ижє вѣтровє и морє слоухають єго. **конє(ц), чє(к).** за(ч) кз҃[27] аї 43 зв.

Пєрєшо(д)шоу їсв҃и на ѡноую стороноу морѧ, до оукраинь гадарин'скыхь. стрѣтилисѧ с ни(м) два чл҃кы. которыи мали б҃єси. вышо(д)- за(ч) ки҃[28] вї

[26] Соу(б)та д҃, въ ѡ(н)я то дн҃и, при.

[27] Чє(к) в҃ нє(д), въ ѡ(н)я то дн҃и, вшо(д)шꙋ іс҃ови, тоє (ж) и ѡ(к), кѕ.

[28] Нє(д) є҃, въ ѡ(н)я то дн҃и, прєшє(д)шꙋ.

ши з' гробовь, вєл'ми лютыи. такь ажь жад'ныи нє моглъ миноути поутє(м) ты(м). тыи крычали рєкоучи. што тобѣ до на(с) і҃сє сн҃оу бж҃іи. пришєль єси прє(д) часѡ(м) моучити на(с). было жь нєдалєко ѿ

44 ни(х) стадо свиноє много, пасєно. бѣсовє жє просили єго // гл҃щє. єсли жє выгонишь на(с) ѿсєлє, повєли жь на(м) ити въ стадо свиноє. И рєкль имь, идѣтє, а ѡни из'шє(д)ши, в'шли в' стадо свиноє. алє проу(д)костю вєликою бѣжало в'сє стадо по бєрєгоу в' морє. и потоноули оу водахь пастырєвє пакь оутєкли а пришє(д)ши до мѣста повидѣли то в'сє. и о тыхь которыи то бѣсы мѣли. то пакь в'сє мѣсто выш'ло на стрѣтєнїє і҃сови. и оувидѣв'ши єго просили єго, абы ѿшєль з оукраинь и(х).

44 зв.

> Єѵ(г)листа повєдаєть, якь х҃с дною зломаного ѻздоровиль. и якь єго самого на ап(ст)льство позваль. и достатєч'нє, коу сопрєню ѿповидѣль. якь тыжь жєнѣ тєчєнїє крови оуставиль. якь ты(ж) дъщерь кнажатє иаира, ѻставиль изь мрът'выхь. тыжь якь два слѣпы(и) ѻздоровиль: глава дєвятаа. //

гла(в) ѳ҃ а за(ч) к҃ѳ[29] И в'шо(д)ши і҃с в корабль. прєидє и прїйдє въ сво(и) градь. конєць, нє(д).

г҃і И сє принєсоша ємоу рослаб'лєн'ного жилами. на одрѣ лєжачого. и видѣвь і҃с вѣроу и(х). рєкль рослаблєн'номоу. дрьзаи чадо ѿпоущаю(т)са тобѣ грѣхы твои. а нѣкоторыи зь оучитєлєвь рєк'ли сами в' собѣ, сє(и) хоули(т): И видѣвь і҃с помышлєнїа и(х), рєкль. чого вы мыслитє злаа въ ср(д)цихь ваши(х). что є(ст) лѣп'шє рєщи, ѿпоущаю(т) ти са грѣси твои. ал'бо рєщи въстани а ходи. алє абы єстє вѣдали, ижє сн҃ь чл҃чьскыи має(т) моць на зєм'ли ѿпоущати грѣхы.

45 тогды рєклъ // рос'слаблєн'номоу: в'стань а въз'ми ѡдръ свои и иди въ дѡ(м) свои. и всталь взаль ѡдръ свои, и пошоль в дѡ(м) свои. видѣв'шє жє то народовє чоудовалиса и прославили бг҃а, дав'шаго власть таковоую чл҃ко(м). конє(ц), нє(д).

за(ч) л҃[30] д҃і Прєхода і҃с ѿтоудоу. оу(з)дрѣ чл҃ка сѣдащаго на мыт'ници, имєнє(м) ма(т)ѳєа. и рєкль ємоу, за мною иди. а ѡнь в'сталь, и шєль за нимь. И бы(ст) сѣдащоу ємоу в домоу. и сє мноѕи мытарє и грєшнїци, приш'ли. и сѣли съ і҃сомь и со оучєникы єго. видачи то фарисєи

45 зв. рєкли до оучєникоувь єго. дла чого з' мытары и грѣш'ни // ки оучитєль вашь ясть, и пїєть. оуслышав'ши то і҃с, рєкль и(м). нє потрє-

---

[29] Нє(д) ѕ҃, въ ѡ(н)я то дн҃и, вшє(д) і҃с.

[30] Соу(б) є҃, въ (в) ѡ(н), прєхо(д) і҃с сє (ж) ноє(м) ѕ҃і.

боую(т) здоровыи врача, нѫ болащїи. шо(д)ши наоучитєса что є(ст) мл(с)ти хощоу а нє жрътвѣ. нє прїйдω(х) бо приз'вати правєд'ники. нѫ грѣш'ники на покааніє. **конєць, сѫ(б).**

за(ч) лā[31]

Тог'ды пристоупили к нємꙋ оучєници їωан'нови. и рєк'ли, чого дла мы и фарисєи пости(м)са много. а твои оучєници нє поста(т)са. И рєкль имь їс҃. єгда ли имаютъ сн҃овє брач'ны(и) плакати. донєлѣ єсть ис ними жєни(х). алє прїйдоу(т) дн҃овє. ког'да ѿимє(т)са ѿ ни(х) жєни(х). тогда боудоу(т) са постити. никто жє бо нє // приставлає(т) приставлєнїа плата нєбѣлєна(г)[о] рызѣ вє(т)сѣ. въз'мє(т) бо конєць свои ѿ рызы. и гръшаа дюра боудєть. ани вливаю(т) вина нового, в мѣхы вє(т)хы. а єсли жє инакь. то продєроу(т)са мѣси. и вино пролѣє(т)са. и мѣховє погыб'ноу(т). но въливаю(т) вино новоє в мѣхы новыи. и обоє нє погыб'ноу(т). **ко(ц), па(к).**

46

за(ч) лв҃[32] є҃і ѕ҃і

Сїє ємоу гл҃щю к нимь. сє кназь нѣкоторыи пришє(д)ши к нємоу, кланал'са ємꙋ гл҃а. г҃и дъщєра моа нн҃ѣ оумръла. нѫ пришє(д)ши положи на ню роукоу свою, и ѡживєть. Встав'ши їс҃ за ни(м) пошоль, и оучєници єго. И сє жєна кровоточиваа, // в҃і лѣтъ. пристоупив'ши зьзадоу. и до(т)кноуласа подол'ка ризь єго. мыслила сама в' собѣ, рєкоучи. ижє єд'но дот'кноуса ризь єго, здорова боудоу. їс҃ жє ѡбратив'са и оуз(д)рѣль єи, и рєкль. дръзаи дъщи. вѣра твоа здоровоую тєбє оучинила. и оуз(д)оровєна є(ст) жєна ѿ того дн҃а. и пришоль їс҃ в до(м) кн҃жїи. видѣ съп'ѣл'ника, и нарω(д) мовачїи. рєкль имь, ѿидѣтє (ж). бо нє є(ст) оумръла дєвица алє спи(т). и посм'ѣвалиса. а когда южь выгнань быль народь. вшо(д)ши та(м), яль єй за роукоу єи, и встала дєвица. и рознєсласа таа повѣ(ст). по в'сєи зємли тои. **ко(ц), сѫ(б).** //

46 зв.

47

за(ч) лг҃[33] з҃і

И прєходащꙋ* ѿтоудоу їс҃ови. ш'ли за ни(м) два сл'ѣпцєвє. крычащє рєкоучи. змилоу(и)са на(д) нами сн҃оу дв(д)ь. а коли пришєль додомоу. пристоупили к нємоу слѣп'цєвє. рєкль и(м) їс҃. вѣроуєтє ли. и(ж) то могоу оучини(ти) ва(м). рєкли ємоу, вѣроуємо г҃и. тогды прикосноул'са оочєи и(х) гл҃а. по вѣрѣ вашєи бѫди вамь. и ѡтворилиса оочи ихь. запрєтиль пакь и(м) їс҃ гл҃а. стєрєжѣтє да никто жє оувѣдає(т). алє они вышє(д)ши, прославили єго по всєи зємли тои. ты(м) жє исходащи(м). тогды пакь привєли к нємоу чл҃ка нѣма, и бѣсноуєма. и выгналь бѣса // їс҃. и промовиль нѣмыи. и дивовалиса

и҃і

47 зв.

[31] Па́(к) в҃ нє(д), въ (в) ω(н), Пристѫпили.

[32] С́оу(б) ѕ҃ нє(д), въ (в) ω(н), кназь нѣ.

[33] Нє(д) з҃. въ ω(н)я (т) дн҃и, прихо(д)щꙋ.

народовє рєкоучи. николи сѧ такь нє явило в людє(х) ійльтєскы(х). алє закон'ници мовили. кназє(м) бѣсов'скымь выганаѥ(т) бѣсы. и ѡб'хождаль іс грады и вєси. оуча ихь на съборища(х) ихь. и пропо-даль и(м) єѵ(г)ліє цр(с)твіа. и исцѣлаль всакыи нєдоугь. и всакоую болєзнь въ людєхь. **конєць, нє(д).**

за(ч) лд[34] Видѣл' жє іс народы, и милосрьдова ѡ нихь. ижє были сматєни; и ѿвръжєни, яко ѡв'цѣ. которы(и) нє маю(т) пастыра. тог'ды рєкль оучєникомь свои(м). жатва бо є(ст) многа. а дѣлатєлій мало. молитєса

48 оубо господиноу жатвѣ. да из'вє // дє(т) дѣлатєлѣ на жа(т)воу свою.

> О розосланіи дванадєса(т) ап(ст)ловь. а ижє хс нє пришоль, дати на зємлю покоа, алє мєчь. глава дєсатаа.

гла(в) і за(ч)[35] И призваль ві оучєниковь свои(х). и даль и(м) вла(ст) надоухы [!]* нєчистыми, да из'ганаю(т) ихь. и исцѣлити всакь нєдоугь, и всакѹ болєзнь. **прєстѹ(п), врачє(м).** дванадєсатєм' жє ап(ст)лѡмь имєна соу(т) сіа. Пръвыи, симонь, ижє называѥ(т)са пєтрь. и ан'дрєа бра(т) єго. фили(п)пь, и вал'ѳоромєи**. іаковь зєвєдєѡвь. іѡань бра(т) єго. ѳома, и ма(т)ѳєи, мытарь. іаковь ал'ѳєовь. и кєлєвєи нарєчєн'-ныи ѳа(д)дєи. симонь кананійскіи. іоуда скариѿскіи, которыи и

48 зв. продаль єго. **чти, врачє(м).** //

ві Тыи ві послаль іс и заповєдаль и(м) гла. на поу(т) погановь нє идѣтє. и в' грады самариньскыи нє в'хожайтє. алє идѣтє кь ов'ца(м) погыб'шимь домоу ійлєва. ходащє (ж) проповѣдайтє глщє. ижє при-б'лижилоса цр(с)тво нб(с)ноє. бол'ныа исцѣлайтє. мртвыа вьскр(с)ша-йтє. маломощ'ныа*, очищайтє. бѣсы из'ганайтє. тоунє єстє пріали, тоунє и давайтє. **ко(ц) пнє(д), и вра(ч).**

за(ч) лє[36] Нє носѣтє злата ани срєбра. ани пѣнєзіи при поясѣхь ваши(х). ани мѣш'ка на поути. ани двоєго ѡдѣна. ани обоуви. ани палицѣ. годє(н) бо є(ст) дѣлатєль мъз'ды своєа, и кръмлѣ своєа, а в' кото-

49 ры(и) и(ж) // коли ж' до гра(д) или вєсь внійдєтє. спытайтє кто в нє(м) го(д)ныи є(ст), и тоу прєбоудѣта. а(ж) и выйдєтє. а в'ходачи в до(м), цѣлоуйтє єго. и рєцѣтє, ми(р) домоу сємоу. а єсли жє бѫдє(т) домь тъи достойныи, прійдє(т) мирь вашь на нєго. а єсли жє нє бѫдє(т) достойныи, мирь вашь к' ва(м) наврати(т)са. а єсли жє нє пріймоу(т)

[34] В пнє(д) г нє(д), въ ѡ(н)я (т) дни, ви(д)ль (ж).

[35] Сє (ж) і ию(л) и ноє(м) а сты(м) вра(ч).въ (в) ѡ(н) приз'ва іс.

[36] В'то(к) г нє(д), Рєчє гь свои(м), нє но(с)тє.

ва(с), ани тыжь послоухають словєсь ваши(х). исходаще же з' домоу, или з' мѣста того. ѡтрасѣте и порѡ(х) з' ногь ваши(х). аминь гл҃ю ва(м). ѿраднѣє бꙋдє(т) земли содо(м)стѣи, и гоморьстѣи въ дн҃ь соуд'ныи. неже градоу томоу. **ко(ц), вто.**

за(ч) лѕ[37] 49 зв.

Се азь посылаю вась, яко // овца посредѣ волковь. бꙋдѣте мꙋдри, яко ѕмїя. и цѣли яко голоубїє. выстерѣгайтеса людеи. бо выдавати ва(с) боудоу(т), на сон'мы. и на з'борища(х) ихь боудоу(т) бити ва(с). пре(д) владари же и цр҃а ведени боудете имени моего ради. на свѣдоц'ство и(м) и народом. Єгда же выдадоу(т) ва(с). не мысльте, якь или ш'то възгл҃ете. дасть бо са ва(м) в' тои часъ. не вы бо боудете гл҃щей. нꙋ дхъ ѿц҃а вашего гл҃ай въ вась. преда(ст) же бра(т) брата на съмр҃ть. а ѿц҃ъ сн҃а. пов'станоу(т) сн҃ове против'коу родителе(м), и оубїють и(х). и боудете ненавидими ѿ всѣ(х) имени моего ради. претръпѣвый же до кон'ца, тъй сп҃сень // боуде(т). **ко(ц) срѣ(д), и м(ч)нико(м).**

50

за(ч) лз[38]

Єгда же гона(т) ва(с) в' градѣ семь. бѣгаите в' дроугыи. аминь бо гл҃ю ва(м). не имаєте об'ходити грады ї҃илевы. ажь прїйде(т) сн҃ъ чл҃чьскыи. Не єсть оученикь на(д) оучителе(м) свои(м). ани тыжь слоуга на(д) госпо(д)ре(м) свои(м). досы(т) є(ст) оученикоу. абы быль яко оучитель єго. а слꙋга яко господарь єго. єсли (ж) господара* домового, вел'заоулѡ(м) нарекоша. чи(м) пакь бол'ше домаш'нїи єго. прото жь не бойтеса и(х). ничто же бо є(ст) покровен'но єже не ѿкрыє(т)са. и тайно єже не оувѣдано боуде(т). єже гл҃ю вамь въ т'мѣ. рецѣте на свѣтлѣ. а єже въ оуши слышите. проповѣдайте, // на дахѡ(х). и не бойтеса тыхь, которыи забиваю(т) тѣло. доушоу же не могоу(т) оубити. але бол'ше бойтеса того. которыи може(т) и дш҃оу и тѣло погоубити, вѣчны(м) ѡгне(м). Не двѣ ли п'тицѣ цѣните, єдиномоу ас'сарїю. <u>*ассарїи пѣнезь*</u>*. ани єди(н) з' ни(х) не оупаде(т) на землю бе(з) ѿц҃а вашего. ваши пакь и волосове на глава(х) в'си изьличени соу(т). прото жь не бойтеса, бо мноѕѣ(х) п'тиць дорож'шїи єсте вы. **ко(ц), че(к).**

50 зв.

за(ч) ли҃[39]

Всакый бо. которыи исповѣсть ма пере(д) люд'ми. исповѣмь єго и азь пре(д) ѿц҃е(м) моимь, иже є(ст) на нб҃сехь. а єсли же ѿвръже(т)са мене пере(д) люд'ми. ѿвръгоу(с) єго // и азь пре(д) ѿц҃емь моимь, которыи є(ст) на нб҃сѣ. **престоу(п), всѣ(м) ст҃ымь.** Не домнимайте, бы(х) пришель мирь дати на землю. не придѡ(х) дати мирь, але мечь.

51

[37] Срѣ(д) г҃ не(д). Рече г҃ь, се азь по. Се (ж) и мч҃нико(м)*.

[38] Че г҃ не(д), Рече г҃ь свои(м), єгда гона(т).

[39] Не(д) а҃ всѣ(х) ст҃ы(х), Рече г҃ь, вса(к) бо. Се (ж) и па(к) г҃ не(д)**.

и придохь роз'лоучити чл҃ка на ѿц҃а своего. а д'щерь против'ь [!] мт҃рє єй. а невѣсть проти(в) свекры єи. а неприятели боудоу(т) чл҃коу домаш'нїй єго. **прє(ст) пѧ(к), чти всѣ(м) ст҃ымь.**

за(ч) лѳ҃[40] Кто люби(т) ѿц҃а или мт҃рь, бол'шє нижʼли мєнє нє є(ст) мєнє до(ст)инь. а ижє люби(т) сн҃а или д'щєрь, бол'шє ниж'ли мєнє нє є(ст) мєнє до(ст)инь. а кто ты(ж) нє воз'мє(т) кр(с)та своє(г)[о], а нє идє(т) вслѣ(д) мєнє нє є(ст) мєнє до(ст)инь. **прє(и)ди всѣ(м) ст҃ы(м),** // **в гла(в)у ѳ҃ї, а за(ч) ѻ҃ѳ ѿ по(л).** тог(д)ы ѿповидѣль петрь. Ѡбрѣтыи дш҃оу свою погоубить ю. а кто погоуби(т) дш҃оу свою* мєнє ради, найдє(т) ю. и ижє вась прїимаєть, мєнє прїймає(т). а кто прїймає(т) мєнє, прїймає(т) послав'шаго мѧ. а кто прїймає(т) пр(о)рка, вь имѧ пр(о)р(о)чє. мъз(д)оу пр(о)р(о)чю примє(т). а кто прїймє(т) правєд'ника во имѧ правє(д)ничє, м'здоу правєд'ничю примє(т). а кто коли напои(т) єдиного ѿ малыхь си(х) чашоу стоудєнои воды, тол'ко въ** имѧ оучєника. аминь гл҃ю ва(м) нє погоуби(т) мз(д)ы своєѧ. **чти пѧ(тк).**

51 зв.

> Якь їѡаннь ис тємницѣ послаль ко їсв҃и оучєникы своѧ. я(к) тыжь хс҃ прє(д) народы єго выславлѧє(т). якь тыжь прєти(т) мѣстомь нє каѫщим'сѧ. И вєл'бить ѿц҃а своєго. И якь иго хв҃о єсть лєг'ко. Глава, пръваанадєсѧть.

гла(в) ап҃ї

52 **И** было єгда скон'чаль іс҃ заповєдаа в҃і-тємь оучєникѡ(м) // свои(м). и пошєль ѿтоудоу, оучити и пропов'ѣдати в' градѣ(х) ихь. **конєць пѧ(к), и соубо(т).**

за(ч) м҃[41] к Їѡан'нь жє слышавь оу вѧзєню дѣла хв҃а. послаль два оучєникы своѧ, рєкль ємоу. ты ли єси пришєдыи. или иного ждє(м). Ѿповидѣль іс҃ и рєкль и(м). шо(д)ши повѣж'тє їѡан'нови. ш'то слышитє, и видитє, слѣпїй прозираю(т). хромїи ходѧ(т). прокаженїи, очищаю(т)сѧ. и глоухыи слыша(т). и мр҃твыи изь мр҃твы(х) в'стаѫть. оубози(и) єѵ(г)лїє ст҃оє прїймоую(т). бл(с)вє(н) є(ст) тьй, которыи нє съблаж'ни(т)сѧ ѡ мнѣ.

Єгда жє ѡни ѿишли. почаль іс҃ народомь повєдати ѡ їѡан'нѣ, чого* // приш'ли єстє на поущоу видѣти. трости ли вѣтрѡ(м) колєблємы. нж чого приш'ли єстє видѣти. чл҃ка в' мѧкоє одѣнѧ ѡболочєна. который сѧ ѡдѣнѧ(м) мѧки(м) ѡдѣваю(т), в домо(х) цр(с)ки(х) соу(т). алє чого єстє выш'ли видѣти, пр(о)рка ли. прав'доу гл҃ю вамь, и бол'шє

52 зв.

[40] Соу(б) з҃, и соу(б) прє(д) во(з), Рєчє гь и(ж) лю.

[41] Пнє(д) д҃ нє(д), въ (в) ѡ(н), слыша(в) їѡа(н).

Сє (ж) и на ѡбрѣтє(н)є ч(с)тныѧ главы на ли(т)рь.

пр(о)рка. Тъ(и) бо есть, о нем' же є(ст) писано. се азь посылаю аггла моего пре(д) лице(м) твои(м)*, иже оуготови(т) поу(т) твои пре(д) тобож. аминь глю ва(м). не пов'ста рож'ден'ныи женами бол'шіи їωан'на, кр(с)тла: мен'шїй же в' цр(с)тви(и) нб(с)нѣмь бол'шіи его есть: ѿ днїй же їωан'на кр(с)тла, ажь и доселѣ. цр(с)тво нб(с)ное, // ноуди(т)са. и ноуж(д)ници въс'хыщаю(т) є. в'си бо пр(о)р(о)ци законь до їωан'на пр(о)р(о)коша. если хощете пріяти. тъ(и) є(ст) иліа хотаи прійти. к'то имає(т) оуши слышати слы(ш). **конець пне(д), і иωа(н)ноу.**

53

Комоу (ж) оуподоблю ро(д) съ(и). по(до)бень є(ст) дѣте(м) сѣдащи(м) на тръжище(х). и възглашающі(м) дроугω(м) свои(м) и рекоущи(м). пискали есмо ва(м), и не пласали есте. плакали есмо вамь, и не рыдали есте: пришель бо їωан'нь, не яды(и) ани піа. глте бѣса имаєть. прише(л) спь члчьскыи ядыи и піа, глте, съ(и) члкь яд'ца и винопїйца. мытаре(м) дроугь и грѣш'никω(м). и оучинена есть // справедливаа премоудрω(ст). ѿ сповь и(х).

за(ч) мā[42]

53 зв.

Тогда їс поча(л) домовлати мѣстомь. в ни(х) же то чинены соу(т) многыи дивове его. занеже не покаялиса. **конець, втор'кѡ.**

за(ч) мв[43]

Горе тобѣ хоразинь. горе тобѣ виосаида. если же бы в' тироу а в сидоноу были чинены дивове тыи, которыи жь соу(т) чинены в' вась. дав'но бы были оу веретищи и попелѣ покааніє чинили. ωбаче глю вамь, ѿраднѣє бжде(т) тироу и сидоноу, в' днь соуд'ныи ниж'ли вамь. И ты капер'наоуме иже до небесь по(д)несыйса, до ада изьвръжень бждешь. если (ж) бы в' содомѣ были чинены тыи // дивове. которыи жь соу(т) чинены в' тобѣ. перебыли бы ωни ажь и до днеш'него дне. ед'нач' же глю ва(м) иже зем'ли содом'стѣи ѿрад'нѣє бжде(т) в' днь соуд'ныи, ниж'ли тобѣ. В то(т) ча(с) ѿповидѣ(л) їс и рекль. хвалю тебе ѿче ги нбси и земли. иже оутаиль еси сіа ѿ премоудры(х) и разоумны(х). и изьявиль еси тая младеньце(м). ей ѿче, яко тако бы(ст) блговоленіе пре(д) тобою. **конець, сре(д).**

54

Вса мнѣ предана є(ст) ѿце(м) моимь. никто (ж) знає(т) сна, ток'мо ѿць. ани ѿца кто знаєть тол'ко снь. а комоу бжде(т) хотѣти снь зьявити. придѣте ко мнѣ вси троуж'дающіи(с), // и ωбрѣменении. я оупокою ва(с). възмѣте иго мое на себе, и наоучитеса ѿ мене. якь кротокь есмь и смѣрень ср(д)цемь. и найдете оупокои дшамь ваши(м). иго бо мое сла(д)ко, и брема мое лег'ко є(ст). **конець че(к), и прп(до)б'нымь.**

за(ч) мг[44]

54 зв.

[42] Вто(к) д не(д), Рече гь, ко(мѡ) оупо(до).

[43] Срѣ(д) д не(д), въ (в) ω(н), почаль їс.

[44] Че(к) д не(д), Рече гь свои(м), в'са мнѣ.

> Єν(г)листа повѣдаєть, якь оученици в соуботоу колосы выминаю(т). якь х҃с соухоую роукоу оуз(д)оровиль. потомь ч҃лка ѿ доуха нечисто(г)[о], и слѣпаго и нѣмаго. якь тыжь затроскаль закон'ники, которыи просили знаменїи. ты(ж) ѡзнаймоуєть кто є(ст) єго ма(т)ка, и брата.

глав(в) в҃і а за(ч) м҃д[45] Въ ѡно то время, ше(л) і҃с в' соуботы сквозѣ сѣянїа. оученици же єго были голод'ни. и почали тръгати колосы, и ясти. фарисеє же видѣв'ши рекли ємꙋ. оученици твои чина(т). єже не го(д)но є(ст) чинити в соуботы. а ѡнь ѿповидѣль и(м) рекоучи. не єсте ли читали, 55 ш'то оу // чинил д҃вдь. єгда голоде(н) быль самь и быв'шїи с нимь. якь вшо(д)ши в до(м) б҃жїи, и хлѣбы пос҃щеныи яль. которы(х) не годно было ємоу ясти. ани ты(м) которыи были з' ни(м). тол'ко єд'ны(м) їєреѡ(м). або не є(ст) єсте чли в' законѣ. иже в' соуботы с҃щен'ници в' ц҃ркви, соуботы сквер'на(т) и соу(т) без' грѣха. Рекоу же ва(м). иже ц҃ркве бол'ши є(ст) зде. єсли бысте вѣдали, што є(ст) мл(с)ти хощꙋ а не жрьтвы. николи бысте не ѡсоуждали неповин'ны(х). г҃ь бо є(ст) соуботѣ с҃нь ч҃лчьскыи. **конець, па(т)коу.**

за(ч) м҃є[46] И преше(д)ши ѿтоудоу, пришє(л) на соборище и(х). и быль та(м) 55 зв. ч҃лкь, которыи ма(л) соухоую // роукоу. и спытали єго г҃лще. єсли же к҃а годи(т)ся єго в соуботы исцѣлити. для того, абы єго ѡскаржили. а ѡнь ѿповидѣль и(м) рекоучи. которыи бы з'межи вась ч҃лкь има(л) єдиноу ов'цю. и таа бы в'пала въ ямоу в' д҃нь соубот'ныи. чи не досагне(т) ли єй, и вытагне(т). чи пакь не бол'ши(и) и лѣп'шїи є(ст) ч҃лкьниж'ли ѡв'ца. того для годи(т)ся в' соуботы добре чинити. тогды пакь рекль ч҃лкови простри роукоу твою, и простер'ль. и сталася цѣла, яко и дроугаа. **коне(ц), пне(д).**

за(ч) м҃ѕ[47] Выше(д)ши пакь фарисеи. оучинили радоу против'ко немоу. 56 якь бы єго имали загоубити. а і҃с вѣ // даль то, и пошоль ѿтоудоу.

за(ч)[48] И за ни(м) пош'ли народове мнози, и оуздоровиль и(х) всѣ(х). и приказаль и(м), абы єго не выславляли. **пре(ст), вторѡ(к).** абы ся наплънило то ш'то є(ст) речен'но їсаїє(м) пр(о)рко(м) г҃лщи(м). се отрокь мои єго же из'воли(х) възлюбленныи мои. на него же б҃говоли д҃ша моя. положоу д҃ха моєго на немь. и соу(д) народѡмь възвѣсти(т). не боуде ся вадити, ани крычати. ани оуслыши(т) никто на оули-

[45] Па(к) д҃ не(д), въ (в) ѡ(н), ше(л) і҃с. се (ж) и ге(н) к҃г.

[46] Пне(д) є҃ не(д), въ (в) ѡ(н), пришоль і҃с.

[47] Вто(к) є҃ не(д), въ ѡ, фарисеє оучи.

[48] Соу(б) по ро(ж) х҃вѣ, въ (в) ѡ(н), за і҃сомь.

ца(х) гласа єго. тростї сокроушен'нои не преломить. а и л'ноу коурѧ-
чегосѧ, не оугаси(т). дон'деже изведе(т) на побѣдоу соу(д). и на имѧ
єго народове надѣятисѧ бѫдоуть. // **коне(ц), соу(б). чти, вто(к).** 56 зв.

Тогды пакь привели к немоу бѣсноующагосѧ, слѣпаго и нѣмаго. и кв҃
оуз'доровиль єго, так иже мовиль и видѣль. и дивовалисѧ в'си наро-
дове гл҃щеи. єгда ли є(ст) се(и) х҃с сн҃ь дв҃двь. але закон'ници оуслы-
шав'ши то рекли. тъ(и) то не выгони(т) бѣсы тол'ко ѡ вел'завоуле
кнѧѕи бѣсов'скомь. і҃с пакь вѣда(л) мысли и(х), и рекль и(м). кож'дое
цр(с)тво, роздѣлившеесѧ в' собѣ, запоустѣє(т). и кождое мѣсто, а
любо дѡ(м) роз'делен'ныи противь собѣ, не стане(т). а єсли же
сътона сътоноу выганѧє(т). против' собѣ розьдѣлив'сѧ є(ст). якь же
тогды стане(т) цр(с)тво єго. а єсли же // и я ѡ вел'завоулѣ выгоню 57
бѣсы. сн҃ове ваши ѡ кѡ(м) выганѧю(т). прото жь ѡни ва(м) бѫдѫ(т)
соудїи. а єсли же я ѡ дс҃ѣ бж҃їи выганѧю бѣсы. исте пришло межи
ва(с) цр(с)тво бж҃їє. ал'бо якь кто може(т) в дѡ(м) крѣп'каго в'нїйти. а
єго съсоуды побрати. але пръвѣи з'вѧже(т) крѣп'каго. и тогды пакь з
домоу єго побере(т).

Иже не єсть съ мною, против'ко мнѣ є(ст)*. а к'то не з'бирає(т) за(ч) мз҃[49]
со мною, ростачає(т). **коне(ц) вто(к).** Прото жь гл҃ю ва(м). в'сѧкыи
грѣ(х) и хоула ѿпоусти(т)сѧ чл҃ко(м). а иже на д҃хъ хоула, не
ѿпоусти(т)сѧ чл҃ко(м). а єсли же рече(т) слово на сн҃а чл҃чьскаго,
ѿпоустит'сѧ // ємоу. але кто бы рекль слово против'коу д҃хоу ст҃омоу. 57 зв.
не боуде(т) ємоу ѿпоущено. ани на томь свѣтѣ, ани на боудꙋщоу(м).
а єсли же щепите древо добро, и пло(д) єго добрь. а єсли же щепите
древо зло, и пло(д) єго злыи. ѿ плода древо поз'нано бѫде(т). по-
рож'денїе гадовоє. якь можете добре мовити. боудоучи сами зли. ѿ
из'быт'ка бо ср(д)цоу и оуста гл҃ють. а добры(и) чл҃кь з доброго покла-
доу ср(д)ца. выноси(т) доброє. а злыи чл҃кь, злого съкровища, из'но-
си(т) злоє. але повѣдаю вамь, иже с кождого слова порожьнего,
котороє (ж) бѫдѫ(т) мовитї люде. мають дати за него // ѿвѣ(т) в' дн҃ь 58
соуд'ныи. ѿ свои(х) бо слоувь боудешь оусправе(д)ливень. и ѿ свои(х)
словь бѫде(ш) ѡсоуж'день. **конець, соу(б).**

Тогды ѿповидѣль ємоу нѣкоторыи зь оучителевь, и фарисеѡвь, за(ч) мн҃[50]
гл҃ще. оучителю хочемо ѿ тебе знаменїе видѣти. ѡн' же ѿповидѣль и кг҃
рекль и(м). роде злыи и прелюбодѣйныи. знаменїа ищете. знаменїе

[49] Соу(б) и҃ не(д), Рече г҃ь, иже не є(ст) со.

[50] Срѣ(д) е҃ не(д), въ (в) ѡ(н), пристоупи(ли) къ і҃сви оучи(т)ли и фарисе(и) гл҃юще.

же не боуде(т) ва(м) дано. нж тлько знаменіє їωны пр(о)рка. якь же бо быль їωна в' чревѣ кѵтовѣ три дни, и три нощи. так' же боуде(т) снь члчьскыи в ср(д)ци земли. три дни и три нощи. моужїє нине-
58 зв. ви(т)стїи в'станоу(т) на соу(д), з родω(м) симь. и ωсоудать и. // яко покааніє оучинили, ведлоугь проповѣди їωнинои. але бол'шїи тотониж'ли їωна. црца ѿ полоудніє пов'стане(т) на соу(д) з родω(м) симь, и ωсоуди(т) и(х). бо єхала ѿ кон'ца зе(м)ли, абы слышала моудрость соломоновоу. и се(и) бол'ши зде ѿ соломона. коли жь пакь нечистыи доухь из' члка изыйде(т). переходи(т) черезь без'вод'ны(и) мѣста, ищоучи покоа, але не найде. тогды рече(т), наврьноуса до домоу моєго, ѿ которого єсми вышоль. а прише(д)ши найде(т) єго, а ωнь порож'день. пометень, и оукрашень. тогды пойде(т) и прїйме(т) к'
59 собѣ се(д)мь доуховь грьши(х) себе. и в'шо(д)ши жи // воу(т) та(м). и быває(т) послѣд'наа члкоу томоу гор'ше прьвыхь. такь боудеть и томоу то родоу. найгоршемоу. **конець сре(д).**

за(ч) мѳ[51] Єще ємоу глющоу к народω(м). се мти єго и братїа єго стояли на дворѣ. хотачи з ни(м) мовити. и рекль ємоу єдинь. ωво мти твоа и братїа твоя на дворѣ стоя(т), и хота(т) с тобою мовити. а ωнь ѿповидѣль томоу, которы(и) ємоу повидѣль, рѣкоучи. кто є(ст) мти моа, и кто соу(т) братїа моа. простръль роукоу свою на оученикы своа, и рекль. то соу(т) ма(т)ка моа, и братїа моа. и кто жь коли чини(т)
59 зв. волю ѿца моєго, иже є(ст) на небесе(х). то брать, и // сестра и мти ми єсть.

Єѵ(г)листа поведає(т), якь хс оучить народы сѣдачи в лодѣ. и подобен'ствы ω сѣмени выкладає(т). и прикла(д) даєть ω кѫколи. и ω зерноу гор'чичнω(м). Подобеньствы ω квасоу до моуки схованомь. ты(ж) ω покладоу скрыты(м) оу поли. и ω дорогω(м) перлѣ. и ω сѣти впоущенои до мора. иже ты(ж) пр(о)ркь нѣ в' своєи власти, не єсть во ч'ти.

гла(в), гї В ть(и) же днь из'шель їс из домоу. и сѣль подле мора. и собралиса к немоу народове мноѕи. такь ажь в'стоупиль в лодю и сѣль. и ве(с) нарω(д) стояль на берегоу. и глаль и(м) при(т)чами много. **конець че(к).**

за(ч) н[52] Изыйде сѣяи, да сѣе(т) сѣмено своє. єгда же сѣющоу ємоу. нѣкоторыи пали при поути. и прилетѣв'ши п'тица, и зьзобали ихь. дроу-

[51] Че(к) є не(д), вь (в) ω(н), глщю їсви к на.

[52] Па є не(д), Рече гь при(т)ч (с), изы(и)де.

Сѫ(б) є на(з) гла(в) ѳ а за(ч) а. и не(д) є на(з) гла(в) и а за(ч) ки.

гый же пали на камен'ны(х). иде же не имали много землѣ. и скоро в'зышло, прото ижь не имали глоубокости землѧ. егда же слнце зышло. из'вѧ // ноули, ажь не имали коренѧ, и пос'хли. иныи пакь впали в' тер'нїи, и в'зросло трънѧ, и подавило ихь. а ин'шїй пали на доброуи земли, и дали пло(д). которое сто. а которое ше(ст)десѧть. а иное тридесѧ(т). кто имає(т) оуши слышати слышь. **конець, пѧ(к).** 60

И пристоупив'ши къ їсоу оученици его рекли ємоу. чого длѧ при(т)чами мовишь к на(м). а ѡнь ѿповидѣль и рекль и(м). ва(м) бо дано є(ст) розоумѣти тайны. цр(с)твїа нб(с)наго. а инѣм' же не є(ст) дано. иже бо имає(т) да(ст)сѧ ємоу, и преиз'боуде(т) ємоу. а иже не имає(т), и єже имає(т), бѫде(т) в'зѧто ѿ него. // того длѧ в' при(т)ча(х) глю имь. бо видѧчи не видѧ(т). и слышачи не слыша(т), ани розоумѣю(т). и выпол'новає(т)сѧ в' нихь пр(о)рчество їсаино рекоущее. ѹшима слышати бѫдете, а не бѫдете розоумѣти. а видѧчи оузрите, и не боудете ви(ди)ти. Ѡтол'стѣло бо ср(д)це людїи си(х). и оушима тѧж'ко слышали. и очи свои заж'моурили. абы николи очима не видѣлї. и ѹшима не слышали. а ср(д)це(м) не з'розоумѣли. а не ѡбратилисѧ абы(х) ихь не оуздоровиль. але ваши очи бл(с)вныи соуть бо видѧ(т). и оуши ваши, иже слыша(т). амин' бо глю ва(м). иже мнѕи пр(о)рци и праведьници хотѣли видѣти, ш' // то вы видите. але не видѣли. и слышати, што вы слышите, а не слышѧли. за(ч) нā[53] [кд] 60 зв. 61

Прото жь вы слыш'те прит'чоу сѣющаго. кож'дыи которы(и) слыши(т) слово цр(с)твїа, а не розоумѣе(т). приходи(т) злы(и), а оухватоуе(т) то, ш'то жь є(ст) всѣяно в ср(д)це его. то є(ст) которое при поути сѣяное. а иже на камени сѣяное. то есть иже слыши(т) слово. и заразѡ(м) з радостю приймоує(т) є. а не имає(т) в собѣ корене. але є(ст) дочасень. а коли приде(т) зас' моченѧ а противен'ство, длѧ слова. бор'зо сѧ соблаж'нѧє(т). а сѣяное в' трънно. то є(ст). иже слыши(т) слово бжїе, и печаль вѣка сего. // и прелесть богатества подавлѧє(т) слово, и бес'плодно бывае(т). а сѣян'ное на доброи зем'ли. то є(ст) иже слыши(т) слово и розоумѣе(т). еще бо и пло(д) приноси(т). и дѣлае(т) ово сто. а ово ше(ст)десѧ(т). а иное тридесѧ(т). **конець пне(д).** 61 зв.

Иноую прит'чю повидѣль и(м) глѧ. подоб'но оучинено є(ст) цр(с)тво нб(с)ное чл̃коу. которы(и) насѣяль доброе сѣмѧ на селѣ свое(м). спѧщи(м) же чл̃комь, прїйде ворогь его. и насѣяль коуколю за(ч) нв[54]

---

[53] Пне(д) ѕ̃ не(д), въ (в) ѡ(н), пристоупив'.

[54] Вто(к) ѕ̃ не(д), Рече гь при(т), по(до)бно.

межи п'шеницю, и фишель. егда пакь в'зросла былина. и пло(д) оучинила. тогды са оуказаль, и коуколь. прото жь пристоупив'ши слоужеб'ници к' го // сподареви и рекли ємоу. гн̃и, а ви(д) же доброє сѣма є(ст) сѣяль на поли своє(м). где ж' са є(ст) пакь в'заль коуколь. а ѡнь рекль и(м), ворогь чл̃кь оучини(л) то. слоугы же его рекли ємȣ. хощеши ли, пошо(д)ши выполове(м) ихь: а ѡ(н) рекль и(м) ни*: абы нѣяко вытръгоуючи плевелы. вытръгнете с ними в'коупѣ и п'шеницоу. ѡстав'те рости обоє въкоупѣ ажь до жат'вы. а в ча(с) жатвы рекоу жен'цомь. вытръгнѣте пръвѣє плевелы. а свяжѣте и(х) в' снопы, яко пожечи и(х). а п'шеницȣ з'берѣте в' жыт'ницоу мою. **коне(ц) вто(к), пре(ст)пи агг̃ломь.**

62 зв.

за(ч) н̃г[55] И иноую при(т)чю повидѣль и(м) гл̃а. подно [!] є(ст) цр(с)тво небе // споє зерноу гор'чичномоу. его же взаль чл̃кь, и посѣя(л) на селѣ своє(м). которое есть мен'шее ѿ всѣ(х) сѣмень. егда же в'росте(т), болшее є(ст) ѿ всѣ(х) зелїи. и бываε(т) древо. и прилѣтаю(т) п'тицѣ небесныи. и гнѣзда(т)са на вѣтве(х) его. И иноую при(т)чю повидѣль и(м). по(до)бно є(ст) цр(с)тво нб(с)ное квасоу. его же взем'ши жена съкры в' тро(х) сита(х) моукы. ажь скисло все. Сїє все гл̃а ї̃с в' при(т)ча(х) народѡ(м). а бес' при(т)чѣ ничого же не гл̃аль и(м). абы(с) попол'нило речен'ное пр(о)рко(м) гл̃щи(м). ѿвръзоу в' при(т)ча(х) оуста моа. ѿриг(н)оу сокровен'наа ѿ сложенїа мироу. тогда оставиль народы, приде в дѡ(м) ї̃с. // **конець срѣ(д), чти агг̃лом.**

63

за(ч) н̃д[56] И пристоупиша к немоу оученици его гл̃ще. повѣжь на(м) при(т)чю, о коуколю пол'но(м). он' же повѣдаючи рекль и(м). посѣявыи є(ст) доброе сѣма. сн̃ь чл̃чьскыи. а поле є(ст) то(т) то свѣ(т). доброе же сѣма соу(т) сн̃ве цр(с)твїа. а коуколь сн̃ве неприяз'нины(и). а ворогь въсѣявыи есть дїаволь. а жатва є(ст) кон'чина свѣта. а жен'цѣ соу(т) агг̃лове. якь же бо вытръгаю(т) плевелы, и ѡгне(м) пожигаю(т). тако жь бѫдеть кон'чана свѣта сего. пош'ле(т) сн̃ь чл̃чьскыи агг̃лы своа. и выбероу(т) ис' цр(с)тва его в'са соблаз'ны. и дѣлающаа безаконїа. и оувръгоу(т) ихь въ // пещь огньноую. тоу боудеть плачь и скрежетанїе зоубовь. тогды праве(д)ници просвѣта(т)са яко сл̃нце в цр(с)твїи ѿц̃а и(х). кто имаε(т) оуши слышати. слышь. **коне(ц) че(к) и агг̃лѡ(м).**

63 зв.

за(ч) н̃е[57] Подобно є(ст) цр(с)тво нб(с)ное скровищоу скрытомоу в' полю.

[55] Сре(д) ѕ̃ не(д), Рече гь̃ при(т), по(до)б'но.

[56] Че(к) ѕ̃ не(д), въ (в) ѡ(н), вшо(л) ї̃с в дѡ(м) и.

[57] Па(к) ѕ̃ не(д) ре(ч) гь̃ при(т), по(до)бно є(ст) ца(р) скровищоу.

єго же нашє(д)ши чл̃кь скры. а ѿ радости єго идє(т). и продає(т) в'сє*, ш'то имає(т). и коупоує(т) полє тото.

Ѡпать подоб'но є(ст) цр(с)тво нб(с)ноє чл̃коу коуп'цю. гладаючємоу добри(х) пєрєль. а єсли же найдє єдиноу дорогоую пєр'лоу. шѡ(д)ши прода(ст) всє ш'то имаєть, и коупи(т) єго. ѡпа(т) по(до)б'но є(ст) цр(с)тво нб(с)ноє нєводоу оувєрьжєн'номоу в' морє. ѿ в'сакого // рода рыбного зобрав'шоу. а єгда наплъни(т)са, выволокоу(т) єго на бєрєгь, и сѣдачи выбираю(т) добрыи в' сосꙋды. а злыи вымѣтоують вонь. так' жє бꙋдє(т) и в' скончаніє свѣта. вы(и)доу(т) аг̃гли и ѿлоуча(т) злыа* з' сєрєдины правє(д)ны(х). и оуврьгоу(т) и(х) в' пѣ(ч) огньноую. тоу бꙋдє(т) плачь, и скрєжєтаніє зоубом. Рєкль и(м) і̃с, зрозоумѣли ли єстє томоу то в'сємоу. ѿповидѣлї ємоу рєкоучи. розоумѣє(м)** г̃и. а ѡнь пакь рєкль и(м). прото (ж) кождыи книж'никь наоучєныи цр(с)твїю нб̃сномоу. подобєнь єсть чл̃кови господарномоу. которыи выноси(т) ѿ схована своєго, // новаа и вє(т)хаа.

за(ч)[58]

64

64 зв.

Бы(ст) єгда скон'ча і̃с при(т)чю сїю. пошє(л) ѿтоудоу. и пришо(л) въ ѿч̃єство своє. и оучиль и(х) на з'борищє(х) ихь. **конєць, па(к).** яко дивоватиса и(м) и гл̃ти. ѿкоудоу томоу то прємоу(д)ро(ст) сїа и силы. а ви(д) тото єсть сп̃ь тєслинь. и ма(т)коу єго зовоу(т) мр̃їа. а брата єго, їаковь їѡсиф*. и симонь, иоуда. а сєстры єго ты(ж) в'сѣ в на(с) соу(т). ѿкоудоу оубо сємꙋ сїа в'са. и блаз'нилиса о нємь. а і̃с жє рєкль и(м). нє є(ст) пр(о)ркь в' бєз'чєстїи тлъко въ ѿч̃єствїи своє(м) и в' домоу своє(м). и нє оучинил'** тоу многыхь дивоувь. дла нєвѣр'ства и(х). **конєць, понєдєл'коу.** //

за(ч) н̃s[59]

65

> Выписоує їѡанново ѿ ирода стата. якь тыжь х̃с, па(т)ма хлѣбы а двѣма рыбами пать тысачь моужєи накор'миль. И якь по мороу ходиль. якь тыжь в зємли гєнисарє(т)скои, многыи нємощныи оуздоровиль.

Въ ѡнь то часъ, оуслыша(в) ирѡ(д) чєтвєровластникь славоу і̃сꙋ. и рєкь слоугамь свои(м). то(т) то є(ст) їѡан'нь кр(с)титєль. тъ(и) въсталь ѿ мр̃твы(х). и єго дѣла дивовє дѣлаю(т)са о нє(м). иро(д) бо поймав'ши їѡан'на свазаль є(г)[о], и всадиль до тєм'ницѣ. дла

гла(в). д̃i за(ч) н̃з[60] к̃в

[58] Рєчє г̃ь при(т)чю: По(до)бно є(ст) цр(с)тво нб(с)ноє чл̃кꙋ. тоє (ж) дєѡни(с)ю ѡ(к) г̃*.

[59] Пнє(д) з̃ нє(д), въ ѡ(н) (т), пришєль і̃с.

Соу(б) з̃ нє(д) на(з) гла(в) ѳ̃ а за(ч) л̃в. и нє(д) з̃ на(з) за(ч) к̃ѳ.

[60] Вто(к) з̃ нє(д), въ ѡ(н) то ча(с), слыша(в).

Сє (ж) и на ꙋсѣкновєніє.

иродияды жєны филип'па брата своєго. мовил' бо ємоу їωаннь. нє годит'сѧ тобѣ имѣти єи. и хотѣль єго оубити. алє боял'сѧ народа. бо яко пр(о)рка єго мали. На дєн' жє пакь рождєства иродова. пласала
65 зв. дъщєрь иродиядина, // прє(д) всѣми. и подобаласѧ иродови. длѧ того ис клѧтвою рєкль єй дати чого єдно коли попроси(т). а ωна (ж) наоучєна мт҃рїю своєю, и рєчє. дай ми тоу на мисѣ главоу їωан'на кр(с)титєлѧ*. и засмоутил'сѧ цр҃ь. длѧ ωнои клѧтвы, и длѧ сѣдѧщи(х) с ни(м). повєлѣль єй дати. и послав'ши даль стати їωан'на въ тєм'ници. и принєсєна є(ст) глава єго на мисѣ. и дана є(ст) дєвици. а ωна ѿнєсла єй мт҃ри своєи. и пришє(д)ши оучєници єго, и взѧли тѣло єго и поховалї є. а пришє(д)ши повидѣли то ї̃сви. Слышав'ши то ї̃с,
66 ѿєха(л) ѿтоудоу в' корабли на поу // стоє мѣсто єдинь. тоє ты(ж) оуслышав'ши народовє. за ни(м) ишли пѣши ѿ градовь. **ко(ц) вто(к), и оусѣкновенїю.**

за(ч) ни҃[61] кѕ҃ Вышє(д)ши ї̃с видѣ многъ народь, и милосръдова о нихь. и исцѣли нєдꙋ҆ж'ныѧ ихь. єгда жє к вєчєроу было. пристоупили к нємоу оучєници єго, и рєкли. поусто є(ст) мѣсто тото. и година оужє є(ст) миноула роспоусти народы. да шє(д)шє в сєла, коупѧ(т) собѣ браш'на. ї̃с жє рєкль и(м), нє є(ст) имь потрєбы ѿити. дайтє вы и(м) ясти. они па(к) повидѣли ємоу. нє имамы здє, єдно пѧ(т) хлѣбовь и двѣ рыбѣ.
66 зв. онь жє рє // кль имь, принєсѣтє ми и(х) тоу. и повєлѣль* народω(м) сѣсти на травѣ. взѧв'ши пѧтєро хлѣба и двѣ рыбѣ. възрѣвьши на нбо, бл(с)вивь и прєломивь. и даль оучєникомь хлѣбы, а оучєници дали народω(м). и ядоша вси и насытишасѧ. и зобрали из'быт'ки, оукроуховь в҃ї кошоувь полны(х). а ты(х) которыи ѣлї, было пѧ(т) тисѧчїи моужєвь. кроу(м) жєнь и дѣтєи.

за(ч) нѳ҃[62] Бор'зо приноудиль ї̃с оучєникы своа, встоупити в лодю. абы єхали прє(д) ни(м) на ωноую сторонoу. а(ж) бы ωнь ѿпоустиль народы.
67 **конєць, нє(д)ли.** а роспоустив'ши народы. в'шоль на гороу єдинь помо // литисѧ. Єгда быль вєчєрь, са(м) тоу зосталь. лодѧ (ж) была посрє(д)
кѕ҃ морѧ, змѣтоваласѧ волнами. был' бо против'ныи вѣтрь. в' чєт'вєр'тоую жє сторожоу нощи. ишоль к ни(м) ї̃с ходѧ по мороу. и оувидѣв'ши єго оучєници по мороу ходѧща, засмоутилисѧ, и рєкли ижє привидєнїє є(ст). а ѿ страха закрычали. а ї̃соусь бор'зо к ни(м) промовиль. дєрьзайтє я єсмь нє бойтєсѧ. ѿповидѣль пєтрь рєкоучи. г҃и, єсли жє ты

[61] Нє(д) н҃, въ (в) ω(н), видѣ ї̃с мно(г).

[62] Нє(д) ѳ҃, въ (в) ω(н), приноудиль ї̃с.

повели мнѣ прїйти к собѣ по водѣ. а ѡнь рекль ємоу прийди. и выстоупив'ши петрь с корабла шель по водѣ, и // хотѣль прити къ ї҃соу. видѣль иже вѣтрь великыи. оубоял'са и почаль оутапати. и крик'ноуль рекоучи, г҃и сп҃си ма. бор'зо простер'ль ї҃с роукоу, и яль єго. и рекль ємоу маловѣре. дла чого єси погыбоваль. и выстѹпив'ши(м) и(м) в лодю, пересталь вѣтрь. а которыи в лодѣ были. пришо(д)ши поклонилиса ємоу гл҃ще. въистин'ноу сн҃ь бж҃їи єси ты. И преєхав'ши, приш'ли въ землю генисаретьскоую. **конець, не(д).**

67 зв.

И поз'навьши єго моужїє того то мѣста. розослали по в'сеи волости тои. и принесли к немоу всѣ(х) немоцны(х). и про // сили єго абы тол'ко дот'кноулиса подол'ка одѣянїа єго. а который са коли дот'кноули были оуздоровлени.

за(ч) ѯ[63] 68

Поведає(т) єѵ(г)листа и(ж) лѣпше є(ст) мѣти чистоє ср(д)це, нижли оумытыи роуцѣ, непосквер'нены. Ср(д)це з' себе злыи мысли выдавае(т), и посквернає(т) чл҃ка. якь тыжь женѣ кананейскоу(и) дѣвицю ѿ диявола высвободиль. Тыжь якь хромыи̑ слѣпыи и нѣмыи оуздоровиль. якь ты(ж) х҃с народы семерма хлѣбы накор'миль:

Тогды пристоупили къ ї҃соу ѿ ер(с)лима оучителеве и фарисеи. гл҃ще. дла чого оученици твои престоупаю(т) оуставы старшихь. не оумываю(т) бо роукь свои(х), коли ядать хлѣбы. он' же ѿповидѣль и(м) рекоучи. чого дла вы престоупаєте приказанїє бж҃їє, дла оуставовь ваши(х). б҃ъ бо заповѣдаль гл҃а. чти ѿц҃а и матерь. // а кто бы злы(и) слова мови(л) ѿц҃еви или мт҃ри. смр҃тїю нехаи оумреть. але вы мовите. кто бы коли рекь ѿц҃оу ал'бо мт҃ри. б҃гоу то дароую. чи(м) бы кол'векь мѣль быти ѿ мене* в'споможень. кто бы не честоваль ѿц҃а або мт҃рь свою. а такь зроушили єсте приказанїє бж҃їє, дла оустановена вашего. лицемѣрници. добрѣ є(ст) пр(о)рчьствоваль ѡ ва(с) ї҃саїа гл҃а. приближаю(т)са мнѣ людїє сїи оусты своими. оустнами чтоу(т) ма. але сръ(д)це и(х) далеко є(ст) ѿ мене. даремно чтоу(т) ма. оученїа оуча(т) а приказанїа лю(д)ска. а призвав'ши к собѣ нарѡ(д) // рекль и(м). слыш'те а розоумѣйте. не тоє ш'то в'ходи(т) въ оуста посквернає(т) чл҃ка. але ш'то изь оусть выходи(т) тото спосквер'нає(т) чл҃ка. **конець, срѣ(д).**

гла(в) є҃і [к҃и]

68 зв.

69

Тогды пристоупив'ши оученици єго к немоу рекл ї ємоу. вѣдаєшь ли, иже закон'ници оуслышав'ши тоє слово соблазнилиса. а ѡнь

за(ч) ѯ҃а[64]

[63] Срѣ(д) з҃ не(д), въ (в) ѡ(н), позна(в)ши.

[64] Че(к) з҃ не(д), въ (в) ѡ(н), пристоупи(в).

ѿповѣдаючи рекль и(м). всакыи садь которого не садиль ѿцъ мои нб(с)ны(и), выкоренень боудеть. дайте имь покои. вожеве соу(т) слепіи слепыхь. слѣпыи єсли бы слѣпаго водиль, обадва бы въ ямꙋ в'пали.

69 зв. и промолвиль // петрь рекль ємоу. скажи намь при(т)чю сїю а іс рек'ль имь. чи и вы без' розоума єсте. чили не розоумѣєте, ижь в'се*. ш'то в'ходи(т) въ оуста, в' чрево вмѣщає(т)са, и за(д)кω(м) исходи(т). а исходащая же изь оусть ѿ ср(д)ца исходить. и таа скверна(т) чл̃ка. ѿ ср(д)ца бо помышленїа злыи исхода(т). оубїйства. прелюбодѣйства. любодѣйства. блоуды. крадежьства. и л'живыи свѣдоцьства. хоулы. тый посквернають чл̃ка. але неоумытыми рꙋками ясти не скквер'нить чл̃ка.

за(ч) зв[65] А выше(д)ши ѿтоудоу іс, шель до оукраинь // тир'ьски(х) [!] и

70 сидоньскихь. **конець че(к).** И се жена кананейска. з оукраинь ωны(х) выше(д)ши, крычала к немꙋ гл̃щи. змилоуйса надо мною г̃и сн̃оу

кв дв(д)ь. дъщерь моа зле са ѿ дїавола мꙋчить. ωн' же не ѿповидѣль єй противь того слова. И пристоупив'ши оученици єго к немꙋ, просили єго рекоучи. ѿпоусти єи, бо крычи(т) всл̃ѣ(д) ходачи за нами. а ωнь ѿповидѣль имь рекоучї. не єсмь послань, єд'но къ ωв'ца(м) погыб'шимь

70 зв. домоу ї̃ил̃ьтеского. а ωна пристоупив'ши поклониласа ємоу и рекла, // г̃и помози ми. ωн' же ѿповидѣль и рекль. не добро є(ст) в'зав'ши хлѣбь ѿ дѣтїй, и поверечи п'сомь. а ωна рекла є(ст) такь г̃и. а ви(д) же бо и п'си яда(т) ѿ кроупиць падающи(х) ѿ стола господареи своихь. тогды ѿповѣдаючї іс рекль єй, ω жено, велика є(ст) вѣра твоа. боуди тобѣ яко же хощешь. и оуз'доровлена єсть дъщерь єй ѿ того часа. **конець, не(д).**

за(ч) з̃г[66] И вышель ѿтоудоу іс. и прише(л) к мороу галилейскомоу. и всто-

л пиль на гороу, и сѣль тамь. и пристоупили к немоу народове мноѕи.

71 имаючи з' собою хромыи, слепыи, и немыи, и м'лыи. // и ины(и) многы(и). и покла(до)вали и(х) пре(д) ногами ісовыми, а ωнь оуз'доровиль и(х). та(к) же (с) народове дивовали. видачи немы(х) иже мова(т). а млыи, иже здровы. а хромыи, иже хода(т). и слѣпы(и), а они видать. и хвалили б̃га ї̃ил̃ева. **конець, па(к). а соубо(т) з̃ ищи на(з), в' гла(в), ї за(ч) л̃ѳ. и не(д) з̃ на(з) ищи в' гла(в) ѻ̃, за(ч) л̃г.**

за(ч) зд[67] лѧ Іс же призва(в)ши* оученикы своа рекль имь. милосръдоую о народѣ се(м). юж бо три дн̃и сѣда(т) при мнѣ. и не имаю(т) чого ясти. а роспоустити и(х) голодны(х) не хочоу. абы нѣяко не ослабѣли

[65] Не(д) зі въ ω(н) то ча(с), в'ше(л) іс до.

[66] Па(к) з не(д),въ (в) ω(н), прише(л) іс.

[67] Соу(б) ѻ̃. въ ω, призва(в)ши* іс.

на поути. и рєкли ємоу оученици є(г)[о]. // где бых'мо такь много взали хлѣба на поустыни, абых'мо накръмили толикыи наро(д). И рєкль имь ĩс. кол'ко хлѣбовь имаєте. а они рекли ємоу сє(д)мь. и мало рыбиць. И повєлѣль народѡ(м) сѣсти на земли. и в'завь се(д)мь хлѣбовь и рыбы. хвалоу дав'ши и прєломивь, и давь оученикомь свои(м). а оученици давали народѡ(м). и ядоша в'си и насытиша(с). и зобрали из'бы(т)ковь окроуховь сє(д)мь кош'ниць пол'ныхь. а ты(х) которыи ѩ̑ли, было чтыри тысащи моужеи, кро(м) жєнь, и дѣтєи. и роспоусти(в) народы. в'стоупивь в' лодю, и // пришель до оукраинь магдалын'скы(х). **Конєц, сꙋ(б).**

71 зв.

72

> Єѵ(г)листа поведає(т), якь ѿсылає(т) х̃с закон'никы к' замєнїю[!]* ионы пр(о)рка. а закладаєть ц̃рковь свою на вѣрѣ ѿ петра высве(д)чєнои. А каждыи свои кр(с)ть взавши. абы вслѣ(д) шель за христомь.

И пристоупили к нємоу закон'ници и са(д)доукєовє. покоушаючи просили єго, абы знамєнїє з' нба оуказаль имь. а ѡнь ѿповѣдаючи рекль и(м). коли бывае(т) вечерь. гл̃єтє, ясно боудє. чєр'вєни(т) бо са нбо. а рано днє(с) зима. чєрьвєни бо са нбо пох'моур'но нєвєсєло. лицємѣры. поставоу нба ро(с)соудити оумѣєтє. а знамєнїи и часовь нє можєтє вѣдати. народє злыи, и прєлюбодєины(и). знамєнїа ищєтє. а знамє // нїє ва(м) нє боудє дано. тол'ко знамєнїє иѡны пр(о)рка. а ѡставив'ши и(х) ѿишель а оученици єго прєєхав'шї на дроугоую сторону. забыли хлѣбы в'зати.

гла(в) ѕ̃ї
а за(ч) ѯ̃є[68]

72 зв.

Ĩс же рєкь и(м). выстєрѣгайтєса, квасоу фарисєйска и са(д)доукєйска. **ко(н) пн(д)***. а ѡни мыслили сами в' собѣ, рекоучи. хлѣба єсмо нє взали. порозоумѣв' томоу ĩс, и рєкль и(м). ш'то собѣ мыслитє, маловѣри. иже стє хлѣба нє в'зали. єщє жь нє розоумѣєтє, ани памятаєтє. на оно па(т) хлѣбовь. которы(х) са наѩ̑ло па(т) тисачїи людїи. а якь єстє много кошовь набрали. ани на сє(м) хлѣбовь, // которы(х) са чтыри тисачи, наило. и якь єстє много кошовь набрали. якь же нє розоумѣєтє. иже (м) вамь нє о хлѣбѣ рєкль, выстєрѣгайтєса квасоу фарисє(и)ска, и са(д)доукєиска. Тогды порозоумѣли, иже нє рекль имь. абы са стєрєгли квасоу хлѣбного. алє наоукї фарисєиски и са(д)доукєиски. **Конєць, в'то(р)коу.**

за(ч) ѯ̃ѳ[69]
л̃в

73

[68] Пнє(д) й нє(д), въ (в) ѡ(н), пристоупилї.
[69] Вто(к) й нє(д), Рє(ч) г̃ь свои(м), выстє.

за(ч) ѕз[70] лг Пришєль і҃с до оукраинь цєсаріа мѣста филипова. пыталь оучєниковь свои(х) рєкоучи. Кимь повєдаю(т) мѧ люде быти с҃на ч҃лчьскаго. а
73 зв. они рєкли, єд'ни иѡан'номь кр(с)тєлє(м). а ин'шіи иліѥю. а ин'ші(и) // пакь єрємѣєю. або єдны(м) с пр(о)рковь. Рєкль и(м) і҃с, вы пакь кы(м) мєнє быти повєдаєтє. ѿповидѣль симонь пєтрь и рєкль ємоу. ты єси х҃с с҃нь б҃га живаго. а і҃с ѿповидѣль и рєкль ємоу. бл(с)вєн' єси симонє, с҃оу иѡнинь. ижє тѣло и кровь нє обьявило тєбѣ. алє ѿ҃ць мои, которыи є(ст) на н҃бсєхь. и я тобѣ г҃лю. жє ты єси пєтрь. *якобы рєчи камєнь або ѡпока**. и на тобѣ пєтрє збоудоую цєр'ковь мою. а ворота адова нє прємогоу(т) єй. **Конє(ц), с҃щєнію.** И дамь тобѣ ключѣ цр(ст)ва нєбєснаго. а ш'то коли з'вѧжєшь на зємли. боудє(т) з'вѧзано на н҃бсєхь. а
74 ш'то коли роз'грєшишь на зємли // боудє(т) роз'грєшєно на н҃бсєхь. **Конєць, ап(ст)ломь.**

за(ч) ѕи[71] Тогды росказаль і҃с оучєникомь своимь, абы никомоу нє повєдали ижє онь єсть х҃с. а ѿ того часоу почаль і҃с повєдати оучєнико(м) свои(м). ижє онь моуси(т) ити до ієроусалима. а много боудє трьпѣти ѿ старєць. и ѿ оучитєлєи закона оубиєнь боудє(т). и в' трєтіи д҃нь в'станє(т). и ѿвє(д)ши єго пєтрь, почаль ємоу нарєкати мовѧчи: мл(с)тивь ты г҃и, нє имає(т) быти тобѣ тоє. а ѡнь обратив'шисѧ рєкль пєтрови. иди за
74 зв. мною сотоно. єд'но мѧ соблаж'нѧєшь. бо нє мыслишь ш'то є(ст) // б҃жіє. алє ш'то є(ст) ч҃лч(с)каѧ.

за(ч) ѕо[72] Тогды рєкль і҃с оучєникомь свои(м). єсли кто хочєть за мною ити. нєхай сѧ самь сєбє запри. и възмє(т) кр(с)ть свои, и за мною идєть. **ко(ц) срѣ(д).** бо кто бы хотѣль д҃шꙋ свою сп(с)ти погоуби(т) ю. а кто погоуби(т) д҃шоу свою, мєнє дѣлѧ найдє(т) ю. ш'то за помо(ч) ч҃лкоу, єсли бы вє(с) свѣть зыскаль. а д҃шоу свою погоубиль. ш'то пакь дасть ч҃лкь ѿмѣноу за д҃шоу свою. прійти бо имаєть с҃нь ч҃лчьскыи в' славѣ ѿ҃ца своєго, съ агг҃лы своими. и тогды ѿда(ст) кождомоу по дѣломь
75 єго. заправды повѣдаю* вамь. ижє соуть нѣ // которыи ѿ здє стоящи(х), ижє нє маю(т) в'коусити съмр҃ти. ажь оузрѧ(т) с҃на чловєчєскаго, пришє(д)шаго въ цр(с)твіи своє(м). **конєць, чє(к).**

Єѵ(г)листа выписоуєть х҃во прєображєніє. И илиино пришєствіє. ты(ж) ѡ оуздоровлєніи нємощи на мѣсѧчникоу. ты(ж) якь єсть моц'на вѣра. и якь х҃с казаль дати мыто за сєбє и за пєтра.

[70] Ию(л) к҃ѕ, въ (в) ѡ(н), Пришє(л) і҃с до.

[71] Срѣ(д) і҃ нє(д), въ (в) ѡ(н), Росказаль.

[72] Чє(к) і҃ нє(д), въ (в) ѡ(н), рєкль і҃с оу(ч).

По шести пакь дн҃ехь, появ'ши і҃с петра, иакова, ї иωан'на брата єго. и оувель и(х) на гороу высокоу особно єдины. и прєобразильсѧ перє(д) ними. и просвѣтилосѧ лицє єго яко сл҃нцє. и ωдѣяніє єго было бѣло яко свѣ(т). ты(ж) оуказальсѧ и(м) моѵси ї иліа мовѧчи с ни(м). и промовиль петрь рєкль ко ісви. г҃и добро є(ст) на(м) здє быти. єсли жє // хочешь. оудѣлає(м) тоу(т) три сѣни. єдиноу тобѣ. моѵсєови єдинь. ї иліи єдинь. єщє жь онь тъє мовиль тогды облакь свѣтлыи, зат'миль и(х). тыжь и глась изь облака рєкоучіи. сє(и) є(ст) сн҃ь мои възлюблен'ныи, о ню(м) жє добро изволи(х). того послоушайтє. и оуслышав'ши то оученици, пали на лица свои. и оустрашилисѧ вєл'ми. И пристоупив'ши і҃с дот'кноульсѧ и(х), и рєкль имь. в'стан'тє и нє бойтєсѧ. а они по(д)виг'ши очи свои, никого нє видѣли. тол'ко єдиного самого і҃са. а єгда з' горы исходили. приказаль и(м) і҃с рєкоучи ни // комоу нє повѣдайтє, што єстє видѣли. ажь сн҃ь чл҃чьскыи изь мр҃твы(х) въскр(с)нє(т). **Конєць, прєωбражєнію.**

(margin: гла(в) з҃і; а за(ч) о҃[73]; л҃д; 75 зв.; 76)

Просили єго оученици є(г)[о], рєкоучи. чого длѧ пакь оучитєли закона повєдаю(т). ижь иліа пръвѣє моусить пріити. а і҃с ѿповѣдаючи рєкль и(м). прав'да ижь иліа прєж'дє придє, и оустроить всє. алє ва(м) повѣдаю. ижє иліа ю(ж) пришєль, алє нє поз'нали є(г)[о]. и оучинили ємоу ш'то хотѣли. так' жє и сн҃ь чл҃чьскыи має(т) тръпѣти ѿ нихь. тогды порозоумѣли оученици ижь о иωан'нѣ к(с)титєли рєкль и(м).

(margin: за(ч) о҃а[74])

И пришє(д)ши(м) и(м) к народо(м). пристоупиль к нє(мꙋ) // чл҃кь поклонильсѧ ємоу, и просиль єго рєкоучи, г҃и з'милоуйсѧ на(д) сн҃омь мои(м). бо на новыи м(с)ць бѣсноує(т)сѧ, и злѣ страж'дєть. и мно(г) кро(т) в'падає(т) во ωгнь. и мно(г) кро(т) оу водоу. и приводильє(х) єго до оучєниковь твоихь, и нє могли єго оуз'доровити. А і҃с ѿповѣдаючи рєкль. ω рожаю нєвѣр'ныи, и пєрєворот'ныи. поколє боудоу з' вами, и доколє тръплю вась. привєдѣтє ми єго тоу. и пригрозиль ємоу і҃с, и вышєль из нєго бѣсь. и оуз(д)оровѣль є(ст) сн҃ь єго ѿ того ча(с). **Конєць, пѧ(к).**

(margin: 76 зв.; за(ч) о҃в[75]; л҃є)

Тогды пристꙋпив'ши оученици ко ісви, на особ'ности рєкли ємоу. // чого длѧ єсмо мы нє могли выгнати єго. і҃с жє рєкль и(м) длѧ нєвѣрьства вашєго. заправды повѣдаю ва(м). єсли быстє мѣли вѣрꙋ яко зєрно гор'чич'но. а рєкли бы єстє тъ(и) горѣ. прєйди ѿтолѧ та(м),

(margin: 77)

---

[73] Въ ω(н) то ча(с), появ'ши і҃с пєтра.
На прєω(б) на лѵ(т)рь.

[74] Пѧ(к) й нє(д), въ (в) ω(н), просили і҃са.

[75] Нє(д) ї, чл҃кь нѣкоторы(и) пристоупи(л) ко і҃соу*.

и прейде(т). и не бѹде(т) ва(м) ничого не невъз'мо(ж)но. а тои то рожаи не выходить, єдно молитвою и постомь. живоущи(м) же и(м) в' галилеи, рекль и(м) ӏ҃с. сн҃ь чл҃чьскь боуде выдань в роукы лю(д)скыи. и забїють єго. и в' третїи дн҃ь из' мр҃твы(х) въскр(с)не(т). **ко(ц), не(д).** И засмоутилисѧ вельми.

за(ч) о҃г[76] Пришe(д)шимь и(м) до капер'наоума. и пристоупили ты(и) которыи
77 зв. выбирали дидра(г) // моу *грецки слово дидрагма, а по-нашемоу два*
л҃ѕ *гроша*. и рекли к' петрови. мистрь вашь не да(ст) ли дидраг'ма. и рекь такь є(ст). *якобы ре(к) не дасть**. а єгда в'шель в до(м), оупередиль єго ӏ҃с рекоучи. ш'то сѧ тобѣ види(т) симоне. ц҃рїе земьстїи, ѿ которы(х) дани бероу(т), или ки(н)сонь *грец(к)и слово киньсонь, а по-нанемоу* [!] *чин'шь.* ѿ свои(х) ли сн҃овь или пакь ѿ чюжихь, а петрь рекль ѿ чоужи(х). Повидѣль ємоу ӏ҃с. тогды свободни соу(т) сн҃ве. але абы єсмо и(х) не погор'шилї. шо(д)ши до морѧ оувръзи оудицю. а тоую рыбоу которѹю найпръвѣи имешь, въз'ми. и ѿвори оуста єи и найдешь статирь
78 *а по-нашемоу, грошь***. а в'зѧв'ши єго даи и(м) за мене и за себе. //

> Єѵ(г)листа выписоуе. якь х҃с оучить смиренїю прикладо(м) дитате. тыжь абы люде причинь погор'шеню выстерѣгалисѧ. ты(ж) якь многыя бра(т) братоу мае(т) ѿпоустити грехы.

гла(в),н҃і а за(ч) о҃д[77] л҃з Въ ѡн' то ча(с), пришли оученици къ ӏ҃сови. мовѧчи. кто є(ст) бол'шїи в цр(с)твїи нб(с)нѣмь. И приз'вав'ши ӏ҃с малоє ѡтрочѧ. и поставиль єго межи ними, и рекль и(м). заправ'ды повѣдаю ва(м), если (ст) не наве(р)нете(с) и не боудете яко дѣти. то не в'нїйдете в цр(с)тво небесноє. если пакь кто смири(т)сѧ яко ѿрочѧ сее. тъ(и) є(ст) бол'шїи въ цр(с)тїи [!] нб(с)нѣмь. **Конець, соу(б).** А если же кто прїйме(т) ѡтрочѧ таково во имѧ моє. мене прїймаеть. если жь съблаз'ни(т)
78 зв. єдино(г)[о] з малы(х) сихь вѣроующихь // въ мѧ. лѣп'ше было бы ємоу абы завѣшь быль камень млыньскыи на шїи єго. и оуверьжень быль въ глоубиноу морьскоую. горе свѣтоу ѿ ты(х) которыи з'блажнѧю(т). моусѧ(т) бо прїйти съблаз'ны. але бѣда чл҃коу томоу. през которого съблаз'нь приходить. Если же роука твоѧ або нога твоѧ з'блажнѧе(т) тѧ. ѿсѣци єи҃, и завръзь ѿ себе. лѣп'ше бо є(ст) тобѣ хромомоу и бѣдномоу в' живо(т) в'нїйти. а нижли маючи двѣ роуцѣ и двѣ нозѣ. а оуверьженоу бытї въ ог'нь вѣчныи. а если (ж) пакь око твоє з'блаж-

[76] Соу(б) ї, въ (в) ѡ(н), пришe(д)ши(м) имь.
[77] В пне(д) ѳ҃ не(д), Въ ѡ ча(с), пристоу.

наε(т) тѧ. выколов'шї є, и // завръзь ѿ сεбε. лѣпшε бо є(ст) тобѣ зь одины(м) окомь в'нїйти в' живо(т). а ниж'ли маючи обѣ оцѣ. а оуверьжεноу быти въ огнь вѣ(ч)ны(и). 79

Стεрεжѣтε, абы єстε нε пεрεзрѣли єдиного ѿ малы(х) сихь. Повѣдаю ва(м) ижε агг̃ли ихь на нбсεхь всѣгъды видѧть лицε ѿц̃а моє(г)[о] нб(с)ного. пришεль бо сн̃ь чл̃чьскыи ѿискати и спасти погыб'шаго. **Ко(ц) пнε(д).** Што сѧ ва(м) бачи(т). єсли боудε(т) в нѣкоторого чл̃ка сто ѡвεць. и заблоуди(т) єдина ѿ ни(х). чи нε остави(т) ли дεвѧ(т)дεсѧ(т) и дεвѧ(т) на гора(х). и шε(д)ши ищε(т) заблоуж'дьшаго. а єсли жε бы могль найти єи. // заправды повѣдаю вамь. и(ж) сѧ радовати боудε на(д) нεю бол'шε а ниж'ли на(д) дεвѧ(т)дεсѧти(х) и дεвѧтε(х) нε заблоуждьшихь. так' жε нε є(ст) волѧ прε(д) ѿц̃εмь ваши(м) нб(с)ны(м). абы загыноуль єдинь ѿ малы(х) ты(х). а єсли бы з'грεшиль, против'коу тобѣ бра(т) твои. иди а ѡбличи єго мεжи собою, а мεжи ни(м) самымь. єсли жε тεбε послоухаε. ѿискаль єси брата твоєго. єсли жь пакь тεбε нε послоухаε. то поими з' собою єдиного ал'бо два. абы при оустѣ(х) дво(х) або трε(х) свѣ(д)ковь стала в'сѧкаѧ рѣчь. а єсли жь бы и оны(х) нε послоухаль. то ѡповѣжь єго всѣмь, // людε(м). а єсли жь пакь и всѣ(х) нε послоухаε, май жε єго собѣ яко поганина и яв'ногрεшника. за(ч) ѡ̃е[78] лн̃и 79 зв. 80

Заправды повѣдаю ва(м). коли кого звѧжεтε на зεмли боудε(т) звѧзань и на нбсεхь. а коли кого роз'грεшитε на зεмли. боудε(т) роз'грεшεнь и на нбсεхь. И єщε повѣдаю ва(м) правдоу. єсли ж' бы сѧ два з ва(с) зволилї на зε(м)ли о в'сѧкои рѣчи. о котороую (ж) бы коли просили. станε(т)сѧ имь ѿ оц̃а моєго которыи є(ст) на нб(с)сεхь. и дε (ж) бо два или трїε собрани въ имѧ моε. тоу и я єсмь посрѣдѣ ихь. **Ко(ц) пнε(д) ст̃го доу(х).** за(ч) ѡ̃s[79]

Тогды пристоупиль к нεмоу пεтрь и рεкль г̃и. Кол'ко // кро(т) єсли згрεши(т) брать мои против'ко мнѣ, до сεми ли кро(т), ѿпоущоу ємоу. Рεкль жε ємоу ї̃с, нε мовлю тобѣ до сεмь кро(т). алε* ажь до сε(д)мьдεсѧ(т) кро(т) сε(д)мεрицεю. **прεстоу(п), вто(к).** 80 зв.

Для того оуподобилосѧ цр(с)тво нб(с)ноε, чл̃коу цр̃оу. которыи хотѣль сѧ обличити из' слоугами своими. а коли онь почаль личити. привεли ємоу єдиного дол'жника. которыи быль винεнь т'мою талан'ть. и нε маль ємоу чого ѿдати. Єгда жε нε ималь ємоу чого ѿдати. за(ч) ѡ̃з[80] лв̃

[78] В пнε(д) а̃ по н̃, Рεчε г̃ь, стεрεжѣ.
[79] Вто ѳ̃ нε(д), рεкль г̃ь оу(ч), заправ'.
[80] Нε(д) а̃ї, Рεкль г̃ь при(т), оупо(до)би(с).

повєлѣ(л) єго г(с)днь є(г)[о] продати. и жєноу єго и дѣти. и всє што
81 ималь, а ѿдати. Пад'ши слоуга // тьи, и просиль єго рєкоучи. г(с)дроу потрьпи ми. и всє тобѣ ѿда(м). змилова(в) жє сѧ г(с)днь на(д) слоугою ты(м). поустиль єго, и дольгь ѿпоустиль ємоу. Вышє(д)шї пакь слоуга тьи. нашоль єдиного товариша своєго. которыи ємоу быль винєнь сто пѣнєѕїи. оухопиль и давиль єго, и мовиль ємоу. ѿдаи ми що ми єси дол'жєнь. Пад'ши дол'ж'никь єго на нога(х) є(г)[о]. просиль єго рєкоучи, пож'ди ми и всє тобѣ ѿдамь. а онь нє хотѣль. алє вє(д)ши всадиль єго в тємницо. а(ж) бы ѿдаль што винєнь. Видѣв'ши
81 зв. пакь товари // шє єго тоє ш'то сѧ стало. и роз'жаловалисѧ вєл'ми. и пришє(д)ши повидѣли г(с)дрєви своємоу в'сє. ш'то (с) дѣяло. тогды приз'вав'ши єго г(с)днь єго и рєкль ємоу. слоуго злыи, вє(с) ѡнь дол'гь ѿпоустиль є(см) тобѣ. длѧ того ижє єси мѧ просиль. чи нє годилосѧ и тобѣ з'миловати(с) на(д) товаришѡ(м) твоимь. я(к) сѧ я тыжь змиловаль надь тобою. и розгнѣвальсѧ господарь єго даль єго моучитєлє(м) доколє бы заплатиль дол'гь свои. так' жє и ѿц҃ь мои нб(с)ныи оучини(т) вамь. єсли быстє нє ѿпоустили кож'дыи братоу
82 своємоу ѿ ср(д)ць ваши(х) прєгрєшєнїа и(х). **ко(ц), нє(д).** //

Єѵ(г)листа выписоує, якь нє годит'сѧ жєнь соромотити. ты(ж) ѡ скопцєхь. тыжь якь х҃с на дѣтє(х) роуки покладоує. ты(ж), кто коли длѧ х҃а богатєство ѡпоустить. сто кроть большє возмєть, и животь вѣчныи наслѣдить. глава, ѳ҃ї.

гла(в) ѳ҃ї Єгда докональ і҃с той рѣчї*. вышоль з' галилєи. и пришоль вь оукраины, иоудєйскыѧ. по ѡноуи сторонѣ їор'дана. и за нимь иш'ли народи мноѕи. и оуз'доровиль и(х) тоу. **прє(ст), па(к) вто(р).**

за(ч) ѻи[81] м҃ И пристоупили к нємоу фарисєє з'блажнѧючи єго рєкоучи ємоу. єсли годи(т)сѧ ч҃лкоу поустити жєноу свою, ш'то ж' бы кол'вє завинила і҃с жє ѿповѣдаючи рєкль и(м). чи нє читалистє, тьи которыи и(х) створиль спочa(т)коу моужєскыи поль и жєньскыи, сътвориль
82 зв. я єсть. и рєкль, того длѧ ѡпоустить ч҃лкь // ѿц҃а своєго и матєрь. и прилѣпи(т)сѧ к' жєнѣ своєй. и бȣ́доу(т) обоє єдино тѣло. а та(к) нє соу(т) то два, алє єдина пло(т). их' жє б҃ь из'лоучиль, а ч҃лкь нєхаи нє розлоучає(т). рєкли* они. про ш'то є(ст) пакь моѵси росказаль дати ли(ст) роспоустныи, а ѿпоустити єй. і҃с пакь ѿповѣдаючи рєкль и(м). моѵси про твєр'дость ср(д)ца вашєго допоусти(л) ва(м) ѿпоущати

[81] Соу(б) а҃ї, вь (в) ѡ(н), пристоупили.

жены ваша. але спочa(т)коу нє было такь. и дла того мовлю ва(м). кто бы поустиль жоноу свою кро(м) слова прелюбодѣиного. а ѡжени(т)са дроугою, прелюбы дѣлаε(т). а женившыиса тыжь поущеницєю прелюбы чини(т). // и рекли ємоу оученици єго. если же таковая вина є(ст) чл҃коу з' жоною. то лѣп'ше є(ст) и нє женитиса. а ѡнь и(м) повидѣль, нє в'си бо могоу(т) выдръжати того слова. але тыи которы(м) то є(ст) дано. соу(т) бо скоп'ци, и(ж) ис чрева мт҃рна родишаса тако. и соу(т) скоп'ци, иже ископишаса ѿ чл҃кь. и соу(т) скоп'ци, которыи исказили сами себє дла цр(с)тва нб(с)наго. кто може вмѣстити, нехаи въмѣстить. **ко(ц) соу(б). чти вто(к).** 83

Тогды привели к немоу дѣти. абы на ни(х) роукы в'складаль, и молил'са. оученици пакь заказовали и(м). іс҃ же рекль и(м), нехайтє дѣтіи. а нє заборонайтє имь пріїти до менє. // бо таковы(х) есть цр(с)тво нб(с)ноє. Єгда ю(ж) в'складаль на нѣ роукы, ѿишоль ѿтоудоу. **ко(ц), вто(к).** 83 зв.

Алє єдинь нѣкоторыи пристоупив'ши рекль ємоу. оучителю добрыи, што добро(г)[о] маю чинити. абы(х) маль живо(т) вѣчныи. Он' же рекль ємоу, чемоу ма называєшь добры(м). никто нє есть добрыи, тол'ко єдинь бъ҃. если (ж) хочешь вніити в' живо(т). дръжи приказана. Рекль ємѹ, котороє. а іс҃ рекль ємоу. нє забіи. прелюбы нє дѣлаи. нє оукра(д). л'живє нє свѣд'чи. чти ѿц҃а и матєрь. и люби ближ'него твоєго яко са(м), себє. и рекль ємоу юноша в'сєго є(стм)ь* того стерегль з моло // дости моєй. чого жь єс'ми єщє нє докон'чаль. Рекль ємоу іс҃, хочеш ли съвръшен'ны(м) быти. иди а продаи имѣна твоє. а даи нищи(м). и имѣти боудєшь скровищє на небеси. и иди вслѣ(д) за мною. Коли оуслыша(л) юноша ты(и) слова, ѿшоль и засмоутил'са. бо ималь маєтности много. іс҃ же рекль оученико(м) свои(м). заправды ва(м) повѣдаю. ижь троудно є(ст) в'ніити богатомѹ в цр(с)тво нб(с)ноє. єщє повѣдаю ва(м). лац'нѣйшє є(ст) вел'боудоу сквозѣ оуши иглиныи пройти. а ни(ж)ли богатомоу в цр(с)тво нб(с)ноє в'ніити. оуслышав'ши (ж) // оученици єго дивовалиса вел'ми, рекоучи. кто может из'бавлень быти. Позрѣв' же іс҃ на нѣ рекль имь. оу людіи то є(ст) нє мож'но. алє оу бога вса є(ст) въз'мож'на. **Ко(ц) нє(д) ві҃, чти нє(д) всѣ(х) ст҃ыхь**[83].

за(ч) ѻ҃ь[82] мѧ҃ — 84 — 84 зв.

Тогды ѿповѣдаючи пєтрь рекль ємоу. мы пакь всє оставили, и вслѣдь тебе идемо. што тогды боудє(т) на(м). а іс҃ рекль и(м), заправ'ды повѣдаю ва(м). иже вы которыи естє за мною пошли. в' дроугоє быті́є,

[82] Нє(д) ві҃, въ (в) ѡ(н), нѣякы(и) юно(ш).

[83] Сє жє и м҃-темь мч҃никомь.

коли садє(т) сн҃ь чл҃чыи на пр(с)тлѣ славы своєа. садєтє и вы на двоунадєса(т) пр(с)тлѣ(х). соудити об҃ѣманадєсатє колѣнома ї҃и҃лєвома.
85 а въсакь которыи остави(т) дѡ(м). // или братїю. или сєстры. или ѿц҃а. или мт҃рє. или жоноу или дѣти или сєла, дла имєни моєго. сто кроть бол'шє въз'мє. и животь вѣчныи мѣти боудє. мнѕи пакь боудоу(т) пръвїй послѣ(д)нїй. а послѣ(д)нїй пръвїи. **Конєць нє(д), всѣ(х) ст҃ыхь.**

> Подобєньство о наяты(х) дѣлатєлєхь оу виноградь. якь ты(ж) х҃с своє оумоучєнїє напєрє(д) повѣдаєть. За(с) тыжь ѡ ш'то сыновє зєвєдєови х҃а просили. якь ты(ж) два слѣпїи прозрѣли:

гла(в) к҃ а за(ч) п҃[84] м҃в

Подобно є(ст) цр(с)тво нб(с)ноє чл҃кови господарьномꙋ, которыи вышоль рано на свитанию, абы наяль роботниковь до винограда своєго. и из'мовиль з роботники по пѣнєѕю на дєнь. и послаль и(х) до вино-
85 зв. града своєго. и вышоль въ // трєтюю годиноу. оуз(д)рѣль иньшїи на търговищи. а ѡни стоять порож'нюючи. рєкль и(м), идѣтє и вы до винограда моєго. а ш'то боудє справє(д)ливого да(м) вамь. а они пошли. Опа(т) пакь вышоль о шєстои и дєватои годинѣ. и так' жє оучиниль. Єгда пакь вышоль в годиноу одинадєсатоую. нашоль и дроугыи, а они порож'нюючи стоять. и рєкль имь, чомоу то стоитє цѣлыи дн҃ь порож'нюючи. а они рєкли ємоу, бо нась никто нє наяль. И рєкль и(м), идѣтє и вы до виноградоу моєго. а ш'то боудє справє(д)ливє воз'мєтє.
86 А єгда пришєль вєчєрь. рєкль господарь вино // града. к' приставʼникоу своємоу. призови робот'никовь. и заплатї имь. почав'ши ѿ послѣ(д)ни(х), ажь и до пєрьвы(х). И пришє(д)ши та(м) оныи, которыи были о єдинадєсатои годинѣ приш'ли. в'зали по пѣнєзю. и пришє(д)ши пръвыи дов'нимали(с), ижє бы бол'шє оузали. и так'жє в'зали по пѣназю. а в'зав'ши роп'тали противь гос'подарєви, рєкоучи. тоти послѣ(д)нїи єдиноу годиноу тол'ко робили. и ров'ны и(х) єси на(м) оучиниль. понєсьши(м) тагготоу дн҃є и горачєсть а онь ѿповидѣль
86 зв. єдиномꙋ з ни(х), рєкоучи. дроужє нє чиню тобѣ крив'ды. а чи нє по // пѣнєзю са єси зо мною змовиль. въз'ми своє, а ѿиди. хочоу я и томоу послѣднємꙋ дати яко и тобѣ. чи нє вольно мнѣ чинити што хочю з' своимь. ал'бо око твоє зло є(ст), ижє (м) такь добрыи. такь боудоу(т) послѣднїи пръвїй. а пръвїи послѣднїй. мнѕи бо соу(т) звани, алє мало из'бран'ны(х). **Конєць срѣ(д), и мч҃ко(м).**

---

[84] Срѣ(д) ѳ҃ нє(д), Рєчє г҃ь при(т) по(до)б'но є(ст).

Идоучи і͠с до єр(с)лима. пояль з' собою дванадєсѧ(т) оучєниковь своих(х) особно на дорозѣ рєкль и(м). ото в'ходимь въ ієр(с)лимь. с͠нь ч͠лчьскыи продань боудє(т) ар'хиєрєомь и книж'нико(м). и осоудать єго на съм͠рть. и выдадоу(т) є(г)[о] поганомь на посмѣяніє. // и біеніє. и пропатіє. и трєтіи д͠нь въскр(с)нєть. тогды пристоупила к нємоу м͠ти с͠новь зєвєдєовыхь. из' с͠ньми своими. кланѧючисѧ, а просѧчи нѣш'то ѿ нєго он' жє рєкль єй, чого хочєшь. рєкла ємоу. нєхай бы ты(и) то два с͠новє мои сѣдѣли. єди(н) по правои роуцѣ твоєи. а дроугыи по лѣвоуи в' цр(с)твіи твоє(м). а і͠с ѿповѣдаючи рєкль. нє вѣдаєтє чого проситє. можєтє ли пити чашоу, котороую я пити има(м). и кр(с)щніємь которы(м) ѧ кр(с)щюсѧ кр(с)титисѧ. а они рєкли ємоу можємо. а і͠с пакь рєкль и(м). чашоу бо мою испиєта. и кр(с)щєніємь, и // м' жє я кр(с)щоу(с) кр(с)титасѧ. а є(ж) сѣдѣти одєсноую мєнє. и олѣвоую мєнє. нє є(ст) моє дати ва(м). алє сѧ ты(м) достанє которы(м) єсть зготовано ѿ о͠ца моєго. оуслышав'ши то дєсѧ(т), розгнѣвалисѧ на дво(х) братовь. алє і͠с призва(в)ши и(х) к собѣ рєкль. вѣдаєтє, ижє кнѧжата поганьскыи госпо(д)ствоую(т) на(д) своими. и вєлици облада-ю(т) ими. нє та(к) боудє мєжи вами. алє кто бы хотѣль мєжи вами бол'шіи быти, нєхаи боудє(т) послѣ(д)нѣйшій. а єсли жь хочє(т) оу ва(с) быти пръвыи. нєхай боудє(т) ва(м) слоуга. якь жє бо и с͠нь ч͠лчьскыи нє пришоль абы слоужєно ємоу*, алє абы ѡнь // слоужиль и даль д͠шоу свою из'бавлєніє за многыхь. **Конєць, чєтрєрьт'коу ѻ҃-моу.**

за(ч) п͠в [85] — 87 — м͠г — 87 зв. — 88

И исходѧщоу ємоу зь єрихона. и за ни(м) ишоль наро(д) многь. а и два слѣпыи сѣдѣли при поути. и оуслышали ижє і͠с мимо нѣ идєть. и кричали рєкоучи. г͠и змилоуйсѧ на(д) нами с͠ноу д͠вдвь наро(д) жє заповѣдаль имь, абы мол'чали. алє они єщє бол'шє крычали рє-коучи. г͠и з'милоуйсѧ на(д) нами с͠ноу давыдовь. а і͠с станоув'ши при-з'вавь и(х) к' собѣ и рєкль и(м). ш'то хочєтє оучиню вамь. рєкли ємоу. г͠и абы сѧ ѿворили оочи наши. оумилосръдовав' жє сѧ на(д) ними і͠с. // до(т)к'ноул'сѧ оочіи ихь. и опѧ(т) прозрѣли оочи ихь. и за ни(м) пош'ли. **ко(ц), соубо(т).**

за(ч) п͠в [86] — [м͠д] — 88 зв.

Повѣсть о ѡслици изь ослѣтємь. и о народѣ крычащємь с͠пєніи с͠ноу д͠вдовымь. О выгнаніи п͠нязѣ мѣнѧющи(м) з храмѹ. И о исьсохшюи смоковници. Подобєньство о двоу сынѣхь. и о дѣлатєлєхь, винограда. глава, к͠а.

[85] Чє(к), ѻ҃ нє(д), въ (в) ѡ(н), идоучи і͠с.

[86] Соу(б) в͠і, въ ѡ(н) (т) ча(с), исходѧ(щ) і͠сви.

гла(в) ка̃
а за(ч) пг̃[87]
[мѐ]

Єгда же приближили(с) къ ієр(с)лимоу. и приш'ли до виѳ'сагыи, къ горѣ олив'нои. тогды послаль іс̃ двоу зь оучениковь своихь, и рекль имь. идѣте до села. которое є(ст) передь вами. и найдете ос'лицоу привазаноую и осла из' нею. ѿважѣте є, а приведѣте ко мнѣ. а если бы ва(м) к'то ш'то рекь. а вы повѣ(ж)те, иже гь̃ требоуеть его. и опа(т) пошле(т) его. а то все сталоса є(ст), абы са выпол'нило ш'то есть

89

реченно // черезь пр(о)рка рекоучого. повѣж'те дъщери сионьскои, ото црь̃ твои иде(т) к тобѣ кротокь сѣда на ж'реб'ци осли, сн̃ѣ ослицѣ роботнои. Пошо(д)ши оученици, оучинили такь яко же росказаль и(м) іс̃. и привели ослицоу и осла. и вложили на не одеж(д)ы свой. а его навръхоу посадили. и многыи народове постилали одѣна свои по поути. иныи пакь рѣзали вѣт'ви ѿ древь и метали по поути. а народове которыи шли перед ни(м), и которыи за ни(м) крычали мовачи. Осан'на сн̃ви дв̃довомоу. бл(с)веньныи которыи то идеть въ има гос-

89 зв.

под'не. Осан'на въ // выш'ни(х). а коли онь в'шо(л) до ер(с)лима. потраслоса все мѣсто. и замоутилиса в'си меш'какючїи в немь рекоучи. кто то є(ст). а народове мовили, є(ст) то іс̃ пр(о)ркь з назарета галилеискаго. **пре(ст) не(д).**

за(ч) пг̃[88]

Вшоль іс̃ до храмоу бж̃їего. и выгна(л) вса продающаа, и коупоующаа в цр̃кви. на(д)то и столы тръгов'цо(м) попереверьталь. и стол'цѣ ты(х) которыи прода(в)ли голоубы выметаль. и рекль имь писано є(ст) до(м) мои до(м) мл̃твы боуде въз'вань. а вы сте оучинили его

мѕ̃

пещероу раз'бойнико(м). И пристоупили к немоу хромїи и слѣпїи в'

90

цр̃кви, и исцѣлиль и(х). **пре(ст), патокь, чти не(д)лю ц'вѣт'ноую.** // Видѣв'ше же ар'хиерее и книж'никы чоудеса иже сътвори. и отроки зовоущаа и гл̃щаа в цр̃кви. Осан'на сн̃оу дв(д)ь. гнѣваючиса рекли емоу, слышиш' ли ш'то тїи мовать. а іс̃ рекль и(м). а чи есте нѣколи не читали. изь оусть младенець и еще соущихь съвръшиль еси хвалоу. **чти па(к).** а опоустив'шї ихь вышоль во(н) из' града до виѳанїи, и ночоваль тамь. **Ко не(д), цвѣ(т)нои.**

за(ч) пд̃[89]
мз̃

Рано пакь връноул'са до мѣста, и възал'кавь. и оузрѣ(л) смоков'ницю единоу при поути, и пришоль к неи. и не нашоль ничого на неи

90 зв.

тол'ко листа едино. и рекль ей, николи не боуде(т) ѿ тебе плода // навѣкы. и с'коро оус'хло дерево с'моков'нич'но. а выдачи то оученици дивовалиса рекоучї. якь бор'зо оус'хла є(ст) с'моков'ница. **Конець,**

[87] Въ ѡ(н) то ча(с), егда приближи(с).
[88] Па(к) ѕ̃ не(д), въ ѡ(н) то ча(с), вшоль іс̃.
[89] Пне(д) ї не(д),въ (в) ѡ(н), Рано па(к) връноу(л).

пѧ(т)коу. Ѡповидѣль і͠с рекоучи и(м). заправьды повѣдаю вамь. боудете ли мѣти вѣроу и не оусом'нитесѧ, не тол'ко ш'то сѧ стало с' смоков'ницею оучините. але єсли бысте рекли горѣ тои. д'виг'нисѧ а връз'сѧ до морѧ, станет'сѧ. и в'сѧкаѧ рѣчь которои бысте просили оу молит'вѣ въз'мете. **Конець, пне(д).**

И пришед'шоу ємоу въ црквь. пристоупили к немоу коли оучиль, ар'хїєрее и стар'шїи людe рекоучи. которою то волею чинишь. и кто є(ст) даль тобѣ тоую моць. // Ѡповидѣль і͠с и рек'ль имь, с'пытаю тыжь я ва(с) о єдиноу рѣчь. ес'ли же мнѣ повѣс'те и я ва(м) повѣмь, которою* моцю тоє чиню. кр(с)щнїє їѡан'ново Ѡколе было, з' неба ли, чили Ѡ людїй. а они сами в' собѣ мыслили рекоучи. єсли рече(м), с нба. рече(т) на(м). Про ш'то єсте пакь не вѣровали ємоу. а єсли рече(м) Ѡ людїи, боймосѧ народа. в'си бо имѣли їѡан'на яко пр(о)рка. и Ѡповедаючи ісви рек'ли, не вѣдаємо. Рекль имь і͠с, ани я тыжь ва(м) повѣ(м). которою моцю тоє чиню. **Конець, в'то(р).**

за(ч) пе[90] 91 мн

Ш'то сѧ ва(м) види(т). члкь нѣкоторый, ималь два сн͠ы. и пристоупів'ши к' пер'вомоу рекь. сн͠оу, // иди дне(с) роби въ виноградѣ моє(м). а онь Ѡповѣдаючи рек'ль, не хочю. а опос'лѣ рос'каяв'сѧ и пошоль. И прис'тоупив'ши Ѡ͠ць до дроугого, рек'ль так' же. а онь Ѡповидѣв'ши рекль. я гос'поди пойдоу и не пошоль. которыи з' ты(х) двоу волю Ѡ͠цевѹ оучиниль. рек'ли ємоу пръшїй. Рек'ль и(м) і͠с, заправ'ды повѣдаю ва(м). иже мытаревe и любодѣйци оупережаю(т) ва(с), въ цр(с)тво бж͠іє. бо пришоль к' ва(м) їѡань правы(м) поуте(м), и не вѣровалисте ємоу. мытаревe (ж) и людѣйца [!] оувѣровали ємоу. вы пакь вѣдаючи то, ани єсте покаанїє чинили потомь, абы єсте оувѣрили ємоу. **Конець срѣдѣ, десѧтои.** //

за(ч) пѕ[91] 91 зв. мѳ 92

И иноую при(т)чю слыш'те, члкь нѣкоторый быль господар'ны(и). который то оудѣлаль виногра(д). и оплюль єго плотомь. и выкопаль в не(м) погребь. и зьбоудоваль вежоу. и даль єго робот'нико(м), и Ѡшиль. а коли сѧ приближиль ча(с) плодѡ(м). послаль слоугы свои к дѣлателемь. абы в'зѧли плоды єго. Робот'ници пакь поймав'ши слоугы єго. иного з'били. а иного забили. а иного камениє(м) побили. Опѧ(т) пакь послаль иныи слоугы, бол'ше пръвы(х). а они так' же и(м) оучинили. на остатокь пакь послаль до ни(х) сн͠а своєго, рекоучи.

за(ч) пз[92] н

[90] Вто(к) ї не(д), въ (в) ѡ(н), прише(д)шоу.
[91] Срѣ(д) ї не(д), Рече гь при(т), члкь нѣ.
[92] Не(д) гї, ре(ч) гь при(т), члкь нѣкото(р).
Се (ж) и пръвом(ч) стефанѹ.

92 зв. оустыдѧ(т)сѧ сн҃а моєго. дѣлателїє пакь оуз(д)рѣв'ши // сн҃а єго рекли межи собою. тото є(ст) дѣдичь, по(д)мо забїймо єго. а боудемо мати дѣдицьство. и поймав'ши єго з'вели вонь из' винограда, и забили. Прото жь коли прїйдеть господарь винограда. ш'то оучїни(т) робот'нико(м) тымь. Ѿповидѣли ємоу, з'лыи з'ле погоуби(т), а виногра(д) свои ины(м) робот'нико(м) да(ст). которыи боудоу(т) давати ємꙋ вча(с) пло(д) свои. Рекль имь іс҃. чи николи есте не читали в' пис'мѣ. камень которыи не в рѧдоу положили боудоующїи҃. сей есть въ главоу оуглоу. ѿ г҃а стал'сѧ є(ст). съи є(ст) дивень пре(д) оочима нашима. **ко(ц) не(д) и ст҃моу.**

за(ч) п҃и[93] Длѧ того повѣдаю вамь, иже боуде(т) ѿ ва(с) в'зѧто цр(с)тво

93 бж҃їє. // и боуде дано люде(м) которыи боудоу(т) чинити плоды єго. а кто оупаде на тъи камень розобьє(т)сѧ. а на кого жь ѡнь оупаде, зотре(т) єго. оуслышав'ши (ж) ар'хиєреє и фарисеє при(т)чю є(г)[о] порозоумѣли иже о ни(х) мовиль. и хотѣли єго поймати. и боялисѧ людеи. бо є(г)[о] яко пр(о)рка мали. **Коне(ц), че(к).**

> Єѵ(г)листа выписоуе ѡ веселю, которы(м) позванїи погор'дѣли. а(ж) и пла(т) мае(т) дань быти цесареви. якь х҃с зь закон'ники и сь садꙋкейми сѧ гадає(т). ты(ж) о двою приказаню в законѣ на(и)бол'шимь:

гла(в) к҃в а за(ч) п҃о[94] н҃а Ѡповѣдаючи іс҃ за(с) мовил' до ни(х) ин'шоую прит'чоу рекоучи. оуподобисѧ цр(с)тво нб(с)ное ч҃лкоу ц҃рю. которыи оучиниль бракь сн҃ви своємоу. и послаль слоугы своѧ приз'вати зван'ныѧ на бракы.

93 зв. и не хотѣли прїйти. // а ѡнь за(с) послаль ин'шїи слоугы свои рекоучи, повѣж'те з'ванны(м)* иже є(см) обѣ(д) мои наготоваль. волы мои кор'мныи побиты и всѣ потребы готовы соуть, прїйдѣте жь на бракы. але они не д'бали и розыш'лисѧ. єдины(и) на села свои. дроугыи на коуплю свою. а ин'шїй па(к) поймав'ши слоугы єго, з'лости имь чинили и побили и(х). оуслышав'ши то ц҃рь и роз'гнѣвал'сѧ. и послаль въйска своѧ. и погоубиль оубїйца оны, и мѣсто и(х) запалиль. тогды рекль слоуга(м) свои(м). бракь заисте готовь є(ст). але тыи которыи поз'вани не были го(д)ни. прото жь идѣте на исходища поутїи. и

94 которыхь, // кол'ве найдете, зовѣте на браки. И пошо(д)ши слоугы оны на роспоутѧ. събрали всѣхь, которы(х) єд'но наш'ли, добры(и) и з'лыи. и напол'нил'сѧ есть бракь сѣдѧщи(х). тог'ды в'шо(л) ц҃рь абы видѣль

---

[93] Че(к) ї не(д), Рече г҃ь к' прише(д). Повѣ(д)ю.

[94] Не(д) д҃, ре(ч) г҃ь при(т)чю, оуподобисѧ.

на бракоу сѣдащи(х). и оуз'рѣль та(м) чл҃ка нє оубраного въ одѣяніє брачьноє. и рекль ємоу дроужє я(к) єси тоу в'шоль нє маючи одѣна брачного. а ѡнь из'мол'чаль. тогды рєкль цр҃ь слоуга(м) сважѣтє роуки єго и ногы. а оувръзѣтє єго до тє(м)ностїи кромѣш'ни(х). та(м) боудє плачь, и скрєгътана зоубовь. много бо є(ст) зван'ны(х), алє мало из'бран'ны(х). **конєць, нє(д)ли.**

Тогды пошє(д)шє фарисєє, оу // чинили радоу, якь бы єго оуловили в' словѣ. и пос'лали к' нємоу оучєникы свои изь слоужєб'никы иродовыми, рєкоучи. оучитєлю вѣмы ижє єсь правьдивыи. и доротѣ бж҃їи прав'дивє наоучаєшь. а нє д'баєшь ни ѡ кого. и нє гладишь на лица чл҃комь. повѣжь на(м) ш'то са тобѣ види(т). годи(т) ли са дань дати цєсарови, или нѣть. а іс҃ поз'нав'ши лєсть ихь и рєкль. ш'то ма искоушаєтє, лицємѣр'ници. в'кажѣтє ми золотыи чин'шовыи. а онї принєсли ємоу пѣназь. и рєкль имь іс҃. чїй то є(ст) образь и написаніє. рєкли ємоу цєсарєвь. Рєкль имь іс҃. дайтє (ж) тогды ш'то є(ст) цєсарєво цєсарєви. // а бж҃їє бв҃и. то оуслышав'шї дивовалиса. и зоставив'ши єго, ѿиш'ли ѿ нєго. **ко(ц) соу(б).**

за(ч) ч҃[95]

94 зв.

нв҃

95

В той дн҃ь пристоупили к нємоу са(д)доукєє, которыи повѣдаю(т) ижє нє боудє(т) въстаніа из' мрътвы(х). и пытали єго рєкоучи. оучитєлю. моvси росказаль. єсли бы к'то оумєр'ль нє маючї дѣтїи. нєхаи поймє бра(т) єго жоноу єго. и въскрєси(т) сѣма братоу своємоу. и было оу нась сє(д)мь братовь. пръвыи появ'ши жоноу, и оумєр'ль нє маючи дѣтїи, зоставиль жонꙋ свою братоу своємоу. так' жє в'торыи и трєтїи, ажь и до сємого. а найпослѣ жє пакь в'сѣхь оумєр'ла и жона. во въстаніє пакь из' мр҃твыхь, // которого зь оны(х) сємохь боудєть жона. бо в'си єй имѣли. Ѡповидѣль іс҃ и рєкль и(м). прєл'щаєтєса нє з'наючи писаніа, ани силы бж҃іа. єгда бо изь мр҃твы(х) в'станоу(т). нє жєна(т)са, ани замоужь выдавани боудоу(т). алє боудоу(т) яко агг҃ли бж҃їи в' нєбѣ. о въскр(с)нїи пакь мрътвы(х) чи нє читали єстє ш'то рєчєн'но є(ст) ва(м) ѿ бг҃а. которыи мови(т), азь єсмь бг҃ь авраамовь. и бг҃ь исааковь. и бг҃ь іаковль. нє є(ст) бг҃ь бг҃омь оумр҃лы(х), алє бг҃ь живы(х). а оуслышав'ши народовє, дивовалиса о наоучєню єго. **Конєць, па(к).**

за(ч) ча҃[96]

нг҃

95 зв.

ОУслышав'ши фарисєє, ижє зам'кнꙋ(л) оуста са(д)доукєѡ(м). зош'лиса в'к(ꙋ)поу. и спыталь єго єдинь ѿ // ни(х) законоу оучитєль. искоушаючи єго рєкль ємоу. оучитєлю. котораа є(ст) заповѣ(д) бол'шаа

за(ч) чв҃[97]

нд҃

96

[95] Соу(б) г҃ї, въ (в) ѡ(н), фарисєє на іс҃а оу.

[96] Пато(к) ї нє(д), въ (в) ѡ(н), пристоупили.

Соу(б) ї наза(д) гла(в) зї а за(ч) бг҃. И нє(д) ї наза(д) гла(в) зї а за(ч), бв҃.

[97] Нє(д) є҃, въ (в) ѡ(н), закон'ни(к) нѣкоторы(и) пристоупиль къ іс҃оу искоушаю(ч).

в' законѣ. рекль ємоу і͠с, възлюбиши г͠а б͠га твоєго въсѣ(м) ср(д)цемь твои(м), и в'сею д͠шею твоєю. и в'сею мыслїю твоєю. то є(ст) пръваа и бол'шаа заповѣдь. в'тораа пакь подоб'на є(ст) томоу. въз'любиши б'лиж'нѧ(г)[о] своєго яко са(м) себе.

[н͠е] На ты(х) д'во(х) заповѣде(х) весь законь залежи(т) и пр(о)р(о)ци. а коли сѧ фарисеове зобрали. пытал' и(х) і͠с рекоучи. ш'то сѧ ва(м) види(т) о хр(с)тѣ. чїй є(ст) с͠нь. рекли ємоу дв(д)ь. Рекль имь і͠с, якь же д͠вдь па(к) д͠хомь называє(т) єго господе(м), рекоучи. рекль г͠ь г͠ви

96 зв. моємȣ. сѣди одесноую мене. ажь по // ложоу ворогы твоѧ по(д)нож'ко(м) ногь твои(х). єсли же д͠вдь господе(м) єго называє(т), якь же є(ст) с͠номь єго. и никто ємоу на то не могль ничого ѿповидѣти. ани єго смѣль кто ѿ оного д͠нѧ из'вѣдовати. **Конець не(д)ли, пѧтоинадесѧ(т).**

> Єѵ(г)листа повѣдає(т). иже оучителеве оу добромь оученїи але не вь зло(м) животѣ мають наслѣдовани быти. тыжь якь примовлѧеть х͠с оучителемь закона. А повѣдаеть и(х) быти морьдыре, апостоловь ѿ себе послан'ныхь. гла(в) к͠г третѧя.

гла(в) к͠г а за(ч) ч͠г[98] Тогды і͠с мовиль к' народо(м) и оученикомь свои(м) рекоучи, на моѵсеовѣ стол'ци сѣли оучители и фарисеи. в'се ш'то бы коли повидѣли ва(м) абы есте стерегли. стережѣте и дѣлайте. але по(д)лоугь и(х) оучин'ковь не чинѣте. бо повѣдаю(т), а не чинѧ(т). навѧзоую(т) бо

97 беремена тѧж'каа, а не // зносител'наа. и в'складоують на плечи члч(с)кыи. але и пръстомь свои(м) не хотѧ(т) д'виг'ноутї и(х). в'се оучин'ки свои чинѧ(т). абы были видѣни ѿ людїй. и велики дѣлаю(т) хранилища своѧ. и роз'ширѧю(т) подол'ки одѣянїа своєго. и пова ж'нѣишее мѣсце на з'борищахь любѧть. и пре(д)нѧя сѣданїа на вечерѧхь. и цѣлованїа на тръжищахь. и званїа ѿ людїй оучителю. але вы не хотѣте называни быти оучител'ми. єдинь бо є(ст) оучитель вашь х͠с. а вы в'сѣ братѧ есте. а и ѿц͠а не называйте собѣ на зем'ли. єдинь бо є(ст) ѿц͠ь вашь которыи єсть на н͠бсехь. Ани же называйтесѧ

97 зв. настав'никы. єдинь // бо є(ст) наставникь вашь х͠с. к'то з ва(с) бол'шїй є(ст), нехаи боуде слоугою ваши(м). кто пакь възноси(т)сѧ смѣри(т)сѧ. а смѣрѧяй себе възнесе(т)сѧ. **Конець, соу(б).**

за(ч) ч͠д[99] Горе ва(м) к'ниж'ници и фирисее [!] лицемѣри. которыи из'жираєте домы в'довин'ныи. долгы(и) мол'бы чините. прото жь большее

[98] Соу(б) д͠ї, вь (в) ѡ(н), мовиль і͠с к' на.

[99] Пне(д) а͠ї не(д), Рекль і͠с к' прише(д)ши(м).

осоуж'денїє воз'мєтє. горє ва(м) оучитєли и фарисєє, лицємѣри. ҃нв
которыи затварѧєтє цр(с)тво нб(с)ноє прє(д) чл҃кы. сами та(м) нє
в'ходитє. а ты(м) которы(и) бы войти хотѣли, нє допощаєтє. горє ва(м)
к'ниж'ници и фарисєє лицємѣры. бо ѡб'ходитє зємлю и морє, абы єстє
оучинили єдиного нововѣр'ца. а коли боудє(т) оучинєнь. // оучинитє 98
єго сн҃а погыбєльнаго. два кро(т) бол'шє ниж'ли єстє сами. горє ва(м)
вожєвє слѣпїи. которыи вы мовитє, кто бы коли к'лал'сѧ цр҃квїю
ничого нє є(ст). алє к'то бы к'лал'сѧ з'лото(м) цр҃квны(м), винєнь є(ст).
г'лоупїи а с'лѣпїи. ш'то є(ст) бол'шє(г)[о], з'лото ли чили цр҃квь
посв҃щающаа з'лато. а к'то бы колї к'лал'сѧ ол'тарємь, ничого нє є(ст).
алє к'то бы к'лал'сѧ дарѡ(м) которыи є(ст) на нємь, винєнь є(ст).
г'лоупїи и с'лѣпїи. ш'то ж'ь [!] є(ст) бол'шєє, дар' ли чили ол'тарь,
которыи посщ҃ає(т) дарь. прото жь к'то к'линє(т)сѧ ол'тарємь, к'ли-
нє(т)сѧ и ты(м) ш'то лєжи(т) на нє(м). а к'то клинє(т)сѧ цр҃квїю, кли-
нє(т)сѧ єю и живоущимь в' нєй. // а кто клинє(т)сѧ нєбомь. к'линє(т) 98 зв.
пр(с)толо(м) бж҃їимь. и сѣдащимь на нємь. **конєць, пнє(д)л'коу.**

Горє вамь к'ниж'ници и фарисєє лицємѣр'ници. ижє даєтє дє- за(ч) ч҃є[100]
сатиноу з' маты, и копроу, и к'миноу. а ш'то бол'шого въ законѣ. то
єстє опоустили. соу(д), мл(с)рдїє, и вѣроу. тоє бол'шє мѣли єстє чини-
ти. а оно(г)[о] нє ѡпоущати. въжєвє слѣпии҃. комары процѣжаєтє. а
вєл'боуда пожираєтє. горє ва(м) к'ниж'ници и фарисєє лицємѣр'ници.
ижь очищаєтє зьвєр'хоу с'тлѧницѣ и мисы. алє в'ноутрь єстє пол'ни
грабєж'ства, и нєправ'ды. закоництє слѣпыи. вычисти пръвѣє ш'то
в'ноутрь є(ст) с'тлѧницѣ, а [!] // ал'бо мисы. абы и то ш'то є(ст) 99
з'вєр'хоу было чисто. горє ва(м) к'ниж'ници и фарисєє лицємѣры.
ижє є(ст) єс'тє по(до)бни гробо(м) побѣлєны(м). который то сѧ
видѧ(т) людємь звєр'хоу красны. а в'ноутрь пол'ны соуть костїи
мр҃твы(х). и в'сакоа нєчистости. так' жє и вы з'вєр'ха сѧ оказоуєтє
людє(м) быти справєд'ливи. а в'ноутрьностѧ(х) є(ст) єстє пол'ни
бєзаконїа и нєправ'ды. **ко(ц) в'то(к).**

Горє ва(м) к'ниж'ници и фарисєє лицємѣры. ижє боудоуєтє гробы за(ч) ч҃в[101]
пр(о)р(о)чьскыи. и оукрашаєтє памѧти правєд'ны(х). и мовитє, бы(х)мо
были за дн҃овь ѿц҃євь нашихь. нє были быхьмо оучастници и(х) въ
крови пр(о)р(о)кь. а так' жє и сами собѣ // свѣ(д)читє. ижє єстє сн҃вє 99 зв.
тыхь, которыи побили пр(о)р(о)кы. выпо(л)нитє и вы так' жє мѣроу

[100] Вто(к) а҃ї нє(д), Рєкль гь҃ к' пришє(д)ши(м).
[101] Срѣ(д) а҃ї нє(д), Рєкль гь҃ к' пришє(д)ши(м).

ѿцєвь ваши(х). гадовє порожєніє ящоричєє. якь оубѣгнєтє прє(д) соудѡ(м) ог'нѧ пєкєл'ного. то(г)[о] длѧ и я тыжь посылаю до вась пр(о)р(о)кы, а моудрыи оучитєли. а вы ис ты(х) нѣкоторыи побиєтє, и роспнєтє. а нѣкоторыи з ни(х) бити боудєтє на з'борищє(х), ваши(х). а боудєтє гонити из' мѣста до мѣста. абы приш'ла на ва(с) в'сѧкаѧ кровь справєд'ливая, котораѧ є(ст) вылита на зєм'ли. ѿ кровє авєлѧ правєд'на(г)[о]. ажь до кровє захаріа сна варахіина. которого жь єстє

100 забили мєжє црквію и ол'тарѡ(м). заправ'ды повѣдаю ва(м), ижє // прїйдоу(т) тыи то в'сѣ рѣчи на тои то рѡ(д). Єр(с)лимь єр(с)лимь который єсь позабиваль пр(о)р(о)кы. и камєніємь побиль тыи которыи соу(т) послани до тєбє. коли кро(т) хотѣль єсми събрати сны твои. яко и кокошь из'бирає(т) коур'чата свои по(д) крилѣ. и нє въсхотѣли єстє. прото ѡставлѧє(т)сѧ до(м) вашь поусть. повѣдаю бо ва(м), ижє южь нѣ маєтє мєнє видѣти, до того ча(с)у. ажь коли рєчєтє. бл(с)вєнь которыи идє(т) въ имѧ гнє. ко(ц), срѣ(д).

> Проповѣдає(т) хс, збоурєньє црквноє. ты(ж) о знамєни на(и)послѣ(д)нєиши(х) днєвь, которыи оукорочєни боудоу(т). о л'живомь христѣ. и о л'живыхь пророкохь. о днн соу(д)но(м), и о слоуѕѣ вѣрно(м).

гла(в) кд а за(ч) чз[102]

И вышє(д)ши іс и шєль ѿ црквє, и пристоупили к нємоу оучєници

100 зв. єго. абы ємоу оуказали зида(н)ѧ // црків'наѧ. іс жє рєкль и(м). видитє ли тоє то в'сє. заправ'ды повѣдаю ва(м). нє боудєть ѡставлєнь камєнь на камєни, которыи бы нє быль роз'бить.

за(ч) чи[103] [нз]

И сѣдѧщоу ємоу на горѣ олив'нои. пристоупили к нємоу оучєници на особ'ности рєкоучи. повѣжь на(м) коли то боудє(т) а ш'то соу(т) за з'намєніа твоєго пришєствіа. и докон'чаніє свѣта. ѿповѣдаючи іс рєкль и(м). стєрєжѣтє абы вась ник'то нє пєрєлєстиль. мноѕи бо прийдоу(т) въ имѧ моє рєкоучи, азь єсмь хс. и многы(х) прєлєстѧть. на(д)то оуслышитє бит'вы и слышаніа ѡ бит'ва(х). вѣдайтє жь а нє оужасай-

101 тєсѧ, бо моусить тоє // в'сє быти. алє и єщє нє конєць. пов'станє(т) бо языкь на языкь. и цр(с)тво на цр(с)тво. и боудоу(т) моровє. и голодовє. и трясєніє зємли по мѣста(х). а то в'сє початокь болєз'ни. тог'ды вась выдадоу(т) в' скръби. и оубию(т) ва(с). и боудєтє в' нєнависти всѣмь языкомь д'лѧ имєни моєго. и тогды соблаж'нѧ(т)сѧ мноѕи. и дроугь дроуга боудє зра(д)жоваті, и нєнавидѣти. и мноѕи л'живіи

[102] Соу(б) єі, въ (в)[!] ѡ(н) то ча(с) пристоупили.

[103] Въ сіыи вє(л) пнє(д) на лv(т)р', въ (в) ѡ(н), сѣ(д).

пр(о)рци пов'станоу(т). и прельста(т) многы(х). а за роз'множена неправды из'сак'не любы многы(х).

А кто претръпи(т) до кон'ца тъ спсень боудеть. ко(ц), соу(б). На(д)то боуде(т) проповѣдан'но єv(г)лїє цр(с)твїа по в'сеи въселен'нѣи на свѣдоцьство всѣ(м) народо(м). // тогды прїйде(т) кон'чина. прото жь коли оузрите мръзости и запоустенїа реченаа данилѡ(м) пр(о)ркомь. а она стои(т) на мѣсцю стомь. кто ч'те нехаи розоумѣе. тогды которыи бы в' зем'ли жидов'скои были. неха(и) же оутекаю(т) на горы. а к'то бы быль на дахоу нехаи не стоупоуе доловь, абы ш'то в'заль з'домꙋ своєго. а кто боудеть на поли, нехай са не врътає(т) наза(д) брати одѣянїа своєго. бѣда пакь бремен'ны(м) и пръсами кръмащи(м) въ оныя то дни. просѣте и молѣтеса, абы оутѣканїє ваше не было зимѣ ани въ соуботы. боудоу(т) бо тог'ды бѣды великыи. яковыи не бывали ѿ поча(т)коу свѣта, ажь и доселѣ. // ани же имають быти. а єсли бы не были оукорочени тыи то днове. не был' бы сп(с)нь нї єдин' члкь. але дла из'бран'ны(х) боудоу(т) оукорочени тый то днове. тогды єсли бы к'то рекль ва(м), се з(д)е хс или он'де, не имѣте вѣры. пов'станоу(т) бо л'живыи христи. и л'живыи пр(о)р(о)ки. а чинити боудоу(т) дивы великыи и чоудеса. и жебы могли прелестити из'бран'ны(х). о тѡ(м) же и в'пере(д) рекльемь ва(м). к'то бы ва(м) тогды рекль, на поустыни є(ст) не исходѣте. или в' скровище(х) єсть не имѣте вѣ(ри).

Яко же бо млънїи выходи(т) ѿ въстока, и оуказоуе(т)са ажь до запада. так' же боуде(т) и пришествїє сна члчьскаго. где коли быває(т) трꙋпь, тамо злѣтоую(т)са // и ор'ли. конець, четве(р)т'коу. И бор'зо по с'кръби днии тыхь. слнце зам'рък'не(т), и мѣсаць не дас'ть с'вѣтлос'ти своєй. и ѕ'вѣз(д)ы с'падоу(т) с нбсе. силы небес'ныи под'виг'ноу(т)са. и тог(д)ы зьяви(т)са з'наменїє сна члчьс'каго на нбси. и тог'ды жь боудоу(т), п'лакати в'сѣ поколѣна на зем'ли. и оуз'ра(т) сна члчьс'каго. а онь иде(т) по ѡб'лако(х) нбсны(х). съ силою и с'лавою м'ногою. и пош'ле(т) аггглы своа з' троубами голоса великого. и из'бероуть из'бран'ныи его ѿ четыро(х) вѣтровь. ѿ конець нбсь, ажь до кон'ца и(х). ѿ с'моков'ницѣ же наоучѣтеса при(т)чи. ег'да же лѣторос'ли ей боудоу(т) молоды(и). и листа выпоущаю(т). вѣдайте, // ижь близь є(ст) лѣто. так' же и вы, ег'да оувидите в'се тое. вѣдайте жь иже б'лизь є(ст) при д'верехь. пре(ст), па(к).

за(ч) чѕ[104]

101 зв.

102

за(ч) р[105]

102 зв.

103

---

[104] Че(к) аї не(д), рекль гь свои(м) оу(ч), пре.

[105] Па(к), аї не(д), Рекль гь свои(м), яко (ж).

за(ч) рӑ[106] Заправ'ды повѣдаю ва(м). не преминε(т) родь тъ(и). ажь тоє в'се боуде(т). нбо и зε(м)лѧ перεминоу(т), але слова мои нε прεминоу(т). **конε(ц), пнε(д), вε(л)комꙋ.**

за(ч) рв҃[107] [нӥ] Ѡ то(м) пакь дн҃и и годинѣ, ник'то не вѣдаε(т). ни агг҃ли нεбεснїи. тол'ко ѡ҃ць мои. и як' жε было въ дн҃и ноєвы. такь боудε(т) и в' пришес'твїє сн҃а чл҃чьска(г)[о]. и якь же было въ дн҃и преж(д)ε потопа. ѩ҃ли и пили ожεнѧли(с), и замоужь давали. ажь до то(г)[о] дн҃ѧ которого в'шоль ноє в' ков'чεгь. и нε оувѣдали ижь приш'ла вода, и

103 зв. забрала в'сѣ. та(к) боудε и в' пришεствїє. сн҃а чл҃чко(г)[о]. // тогды боудоу(т) два на поли. єдинь боудε в'зѧ(т), а дроугыи зоставлεнь. двѣ мεлющε въ млынѣ. єдина боудε(т) в'зѧта, а дрꙋгаѧ оставлεн'на. **чти, пѧ(к).**

за(ч) рг҃[108] Чоуйтε жь коли нε вѣдаεтε. котороι годины господинь вашь прїйдε(т). тото пакь вѣдаεтε, єс'ли жε бы вѣдаль гос'подарь домовыи в' которοую с'тра(ж) з'лодѣи прїйдε. чюл' бы и нε даль бы по(д)копати домоу своєго. того д'лѧ и вы боу(д)тε готови. в' которοую годиноу сѧ нε надѣваεтε сн҃ь чл҃чьскыи прїйдεть. **Конεць, соу(б).** Которыи є(ст) слоуга вѣр'ныи а моудрыи. которого (ж) пос'тановиль гос'подарь на(д) чεлѧдю своєю. абы и(м) даваль покорь(м) в'ча(с). бл(с)вεныи

104 є(ст) слоуга тои. // которого (ж) коли прїйдε(т) господарь єго. и найдε(т), а онь та(к) чини(т). заправ'ды ва(м) повѣдаю, ижε на(д) в'сѣмь имѣнїє(м) своимь постанови(т) єго. **ко(ц) ст҃мꙋ.** А єсли жε рεчεть злыи слоуга тъ(и) в ср(д)ци своє(м). з'мεш'каε(т) прїйти господарь мои. и поча(л) бы бити товаришѣ свои. а ясті и пити с пїяницами. и прїйдε(т) господарь слоугы того, в' дн҃ь в' которыи сѧ онь нε надѣε. и в' годиноу которои нε вѣдаε(т). и роз'дѣли(т) єго, а дѣль єго положи(т) з' нεвѣр'ными. тоу боудε(т) плачь, и скрεгьтанїє зоубовь. **Конεць, пѧ(к) пръвомоунадε(ст).**

Подобεньство о дεсѧтихь дεвицахь. и платѣ пѣнεжно(м). о дн҃и соу(д)-номь, И о оучин'кахь, милосръд'ныхь. И о послѣднεмь соудѣ, глава, двадε-сѧть, пѧтаѧ: //

104 зв.

[106] Сꙋ(б) ѕ҃і, рεкль г҃ь свои(м) заправды повѣ*.

[107] Въ ст҃ыи вε(л) в'то(к) на лѵ(т)р', Рεкль г҃ь свои(м) ѡ дн҃и пакь то(м).

[108] Рεкль г҃ь при(т)чю сїю, д'байтε колї.

Сε(п) л҃, ст҃моу григорїю вε(л) армε(н)ѧ.

Подоб'но боудє цр(с)тво нб(с)ноє десатє(м) девицамь. который в'зали с'вѣтил'ники с'вой. и выш'ли нап'ротив'ко женихови. па(т) же было ѿ ни(х) моуд'ры(х). а па(т) г'лоупы(х). г'лоупый же в'зали с'вѣтил'ники своа. и не в'зали з' собою олѣа. а моудрый в'за(ли) олѣи в' сосоудѣ(х) съ свѣтил'ники своими. замеш'кав'шоу же женихоу. з'дрѣмалиса в'сѣ и зас'ноули. в' плъночи же стал'са въпль. Се жени(х) иде(т), выидѣте на стрѣтеніє ємоу. тог'ды в'став'ші в'сѣ двцѣ тый, и оукрасили с'вѣтил'ники с'вой. г'лоупый пакь моуд'ры(м) рек'ли. оудѣлѣте и на(м), ѿ масла вашего. бо с'вѣтил'ники наши з'гасаю(т). ѿпови // дѣли и(м) моуд'рый рекоучи. а коли пакь и намь и вамь недос'тане(т). але рад'нѣйше идѣте к' продающы(м), и коупѣте себѣ. идоущи(м) же и(м) коупити. прійде жени(х). и готовый в'нійдоша с' ни(м) на браки. и зам'кнены(и) пакь были д'верѣ. опос'лѣ пакь приш'ли и оный двцѣ. который то мовили. ги ги ѿвори на(м). а онь ѿповѣдаючи рекль. заправ'ды повѣдаю ва(м). не вѣмь ва(с). а прото жь чоуйте, коли не вѣдаєте днє ани годины. в' которую снь члчьскыи прійде(т). **Конець, соуботѣ.**

гла(в) ке
за(ч) рд[109]
нѣ
105

Якь же бо и члкь нѣкоторый ѿходачи. п'рочь. п'риз'ва(л) с'вой слоугы. и роз(д)аль и(м) имѣніє своє. даль едино(мꙋ) пать // талан'ть. а дроугомоу два. а третемоу єдинь. кож'домоу вед'лоугь мож'нос'ти єго. и бор'зо ѿишоль. ѿишоль па(к) тъ(и), которыи в'заль па(т) тала(н)тоувь. и робиль ими, и оудѣлаль дроугы(х) па(т) талан'тоувь. так' же и тоть которыи то в'за(л) два. зыс'каль и тъ(и) д'роугыи два. то(т) пакь которыи єдинь в'заль, ѿишоль и закопаль єго в' зем'лю. и поховаль с'ребро господара с'воєго. по м'ного(м) пакь часоу. п'ришоль господарь с'лоугь ты(х). и оучиниль лич'боу с' ними. п'ристоупиль то(т), которыи быль в'заль па(т) талан'тоувь. п'ринесль и д'роугы(х) па(т) талан'ть, и рекль. ги па(т) талан'ть ми єси быль даль. а // се д'роугыи па(т) талан'ть ими зыс'кальє(х). Рек'ль ємоу гос'подарь єго. доб'рыи с'лоуго, бл(с)вен'ныи и вѣр'ныи. в' мало(м) был' ми єси вѣрень. на(д) бол'шіми та пос'танов'лю. в'ниди в' радос'ть гос'подина т'воєго. а п'рис'тоупив'ши. и тъ(и). которыи быль два талан'ты в'за(л). и рекль господине. д'ва талан'ты ми єси быль даль. ѿто (ж) ес'ми и д'роугы(х) два ими зыска(л). И рекль ємоу господарь єго. дакоую тобѣ с'лоуго доб'рыи, бл(с)вн'ныи и вѣр'ныи. на(д) малы(м) был' ми єси вѣр'ныи.

за(ч) ре[110]
105 зв.
з
106

[109] Соу(б) зі, Рекль гь при(т), по(до)б'но є(ст).
Се (ж) пръвом(ч) фек'лѣ.

[110] Не(д) ѕі. Рекль гь при(т)чю, члкь.

на(д) многыми тєбє пос'тав'лю. в'нійди жь до радости господина
106 зв. твоєго. Потѡ(м) пристоупи(л) и тъ(и) которыи быль єдинь // талан'ть
в'зѧль. рєк'ль гос'подинє. вѣдальє(м) ижє єсь чл҃кь г'нѣв'ливыи.
ж'нєшь г'дє єси нє росѣваль. а з'бираєшь г'дє єси нє росыпаль. оубо-
яв'ши(с) с'крыльє(м) шо(д)ши талан'ть твѫ(и) в' зєм'лю. а сє жь имаєшь
твоє. а ѿповѣдаючи господарь єго рєкль ємоу. с'лоуго з'лыи а лє-
нивыи. вѣдальєсь ижє ж'ноу, дє ємь нє росѣваль. а з'бираю, г'дє ємь нє
росыпаль. тог'ды ималь єси быль дати с'рєбро моє тръгов'цє(м). а я
пришє(д)ши в'зѧ(л) бы(х) с'воє з' лих'вою. възъ'мѣтє (ж) тог'ды ѿ
нєго талан'ть. и дайтє томоу которыи маєть дєсѧ(т) талан'ть. имащє-
моу бо в'сѧкомоу вєз(д)є дано боудє(т). и прєиз'боудє(т) ємоу. а ѿ
107 нєимѧ // щаго жє ижє надѣє(т)сѧ мѣтї, в'зѧто боудє(т) ѿ нєго. а слоу-
гоу нєпотрєб'ного оувръз'тє в' тємность кромѣш'нюю. тоу бѫдє(т)
пла(ч), и скрєг'танїє зоубовь. и сїє голос'но рєчє. к'то имає(т) оуши
с'лышати с'лышь. **Конєць нє(д).**

за(ч) ps[111] Коли прїйдє сн҃ь чл҃чьс'кыи в' славѣ своєй, и в'си ст҃їи агг҃ловє с'
нимь. тог'ды сѧдє(т) на пр(с)тлѣ с'лавы с'воєѧ. и боудоу(т) зобрани
в'сѣ народовє прє(д) нєго. и роз'дѣли(т) и(х) д'роугь ѿ д'роуга. я(к) (ж)
розлоучає(т) пас'тырь ов'цѣ ѿ коз'лищь. и постави(т) ов'цѣ по правоуи
сєбє. а коз'лы по лѣвоуи. тог'ды рєчє цр҃ь ты(м) которыи боудоу(т)
107 зв. по правои роуцѣ єго. прїйдѣтє бл(с)вєнїи ѿц҃а // моєго. наслѣдоуйтє
оуготован'ноє ва(м) цр(с)тво ѿ почат'коу с'вѣта. възал'ка(х) бо сѧ,
и далис'тє ми ясти. жаж'дєнь быльє(х), и напоили єстє мѧ. быльє(м)
гос'тємь, и прїяли єстє мєнє. нагь є(м) быль, и ѡдѣяли єстє мєнє.
нємоцєнь ємь быль, и навѣжали єс'тє мєнє. в' тєм'ници быльє(м), и
п'риш'ли єс'тє ко м'нѣ. тог'ды ѿповидѧ(т) ємоу с'правєд'ливїи рєкоучи.
г҃и ког'да єс'мо тѧ видѣли ал'чоуща и накръмили. или жаж'доуща,
и напоили. коли є(х)мо тѧ видѣли гос'тє(м), и оувєли єх'мо тѧ. или бо
нагого, ѡдѣяли єс'мо тєбє. єг'да єс'мо видѣли тєбє нємоц'ного, и
108 прихожовали є // с'мо к' тобѣ. а ѿповєдаючи цр҃ь рєчє и(м). заправ'ды
ва(м) повѣдаю, ш'то (ж) коли єстє чинили єдиномоу з' братїи ты(х)
то наймєн'шихь. м'нѣ єс'тє оучинили. потѡ(м) и ты(м) рєчє(т), которыи
по лѣвоуи с'торонѣ є(г)[о]. боудоу(т). ѿидѣтє ѿ мєнє п'рок'лѧтїи
въ ог'нь вѣч'ныи, з'готованыи дїаволоу и ан'тєло(м) єго. Възал'каль бо
єх' сѧ, и нє далис'тє ми яс'ти. въжада(х)сѧ, и нє напоили єс'тє мєнє.
гостє(м) быльє(м), и нє оувєли єс'тє мєнє. нагь и нє одѣяли єс'тє
мєнє. нємоцєнь, и в' тєм'ници, и нє навѣжали єс'тє мєнє. Тог'ды

[111] Нє(д) мѧ(с)поу(ст), Рєкль г҃ь свои(м), коли.

ѿповѣда(т) ємоу и они рєкоучи. г҃и коли єсмо тєбє видѣли ал'чного, ал'бо жа // ж'доущого. а любо гостє(м), ал'бо нагого. а любо нємоц'ного, ал'бо в' тєм'ници, и нє послоужили єс'мо тобѣ. тог'ды ѿповѣ(ст) и(м) рєкоучи. заправ'ды повѣдаю ва(м). ш'то єс'тє коли нє чинили єдиномоу з' наймєн'ши(х) ты(х) то. ни м'нѣ єс'тє нє чинили. и пойдоу(т) тыи҃ то на моукоу вѣчноую, а с'правєд'ливіи на живо(т) вѣчныи. **Ко(ц) нє(д) м(ст).**

108 зв.

> Єѵ(г)листа выписоує, Якь жидовє сѧ радѧть абы х҃а инѧли. ты(ж) якь жєна на главоу і҃сви миро выльяла. ты(ж) якь на послѣ(д)нєи вєчєрѣ х҃с своє тѣло и кровь оучєнико(м) даває(т). И июдоу зра(д)цю своєго ознаимоуєть. ты(ж) пєтрови падєніє єго впєрє(д) повѣдаєть. ты(ж) якь м҃лит'сѧ въ городѣ. а июда єго зражѹє. ты(ж) якь пєтрь мєчє(м) борони(т). ты(ж) якь сѧ пєтрь і҃са ятого и по лицю бієного три кро(т) запрѣль, а потомь гор'ко плачє. Глава двадєсѧть шєстаа.

гла(в) к҃ѕ а за(ч) р҃з[112]

И было єг'да с'кончаль і҃с с'ловєса сіѧ. рєкль оучєнико(м) свои(м). Вѣдаєтє ли, ижь по д'во(х) д҃нєхь пас'ха боудє(т). а с҃нь ч҃лчьскыи выданъ* боудє(т) на пропѧтіє. **ко(ц) вто(к) в(ли)** // Тог'ды зобралисѧ ар'хієрєє и оучитєліє, и с'тар'шіи людьскіи. въ д'ворь ар'хієрєовь, рєчєн'наго каияфы. и оучинили радоу, абы і҃са лєс'тивє яли, и оубили. алє мовили нє в' д҃нь с҃точ'ныи. абы мол'ва нє была в' людє(х).

109

за(ч) р҃и[113] ѕв

Єг'да жє быль і҃с оу виѳаніи҃ в' домоу симона троудоватого. прис'тоупила к' нємоу жєна. котораѧ то мѣла с'клѧницю мира м'ногоцєн'наго. и вылияла и҃ на главоу єго, сѣдѧщомоу ємоу оу стола. Видѣв'ши то оучєници єго роз'гнѣвалисѧ рєкоучи. д'лѧ чого таѧ оутрата. могло бы было сіє миро продано быти за м'ного. и дано бы то оубогы(м). Розоу // мѣв' жє то і҃с рєкль имь. про ш'то троу(д) дѣлаєтє жєнѣ. ис'тє доброє дѣло оучинила на м'нѣ. в'сєг'да бо ѹбогы(х)* имаєтє съ собою, мєнє жє нє в'сєг'да. вылив'шия бо сіє миро на тѣло моє. на пог'рєбєніє мнѣ оучинила. Заправ'ды повєдаю ва(м), г'дє жь коли п'роповѣдан'но боудє(т) єѵ(г)ліє сє въ всє(м) мирѣ. боудє(т) рєчєн'но, ижє то оучинила на памѧ(т) єй.

109 зв.

Тог'ды шєль єдинь з'мєжи в҃і-тє(х), рєчєньныи июда с'кариѿс'кыи. ко ар'хієрєѡ(м) рєк'ль. ш'то ми хочєтє дати, а я ва(м) єго выдамь. А

[112] Рєкль г҃ь с'вои(м) оу(ч). Вѣдаєтє лі.
В чє(к) вє(л)кі(и) на лѵ(т)р'гі.

[113] Въ ѡн' то ча(с), коли быль і҃с.
В срє(д) вєли(к) на ли(т)рги(и).

ѡни пос'тавили ємоу, тридєсѧ(т) с'рєб'рьникь. А ѿтолѣ ис'каль
110 подоб'ного часоу, абы єго п'рєдаль. **Конє(ц) срє(д), вє(л).** // **В** пєр'выи
ѯг жє дн҃ь опрѣсно(ч)ны(и). прис'тоупили оученици ко исоу, и рєк'ли
ємоу. г'дє хочєшь з'готовимо ти яс'ти пас'хоу. а ѡнь рєкль, идѣтє до
мѣста. до нѣкоторого чл҃ка. а рєчєтє ємоу, оучитєль в'сказаль є(ст),
ча(с) мои б'лиз'ко єсть. оу тєбє сътворoу пас'хоу съ ꙋчєникы моими.
и оучинили оучєници, якь жє и повєлѣль имь ис҃. и (з)готовили пас'хоу.
Вєчєроу жє бы(в)шоу, сѣль съ дв(х)манадєсѧ(т)ма оучєникома своима.
прєйди чє(к) вє(л) въ їѡа(н), в' гла(в)у г҃і, а в' за(ч), м҃д. вѣда(л) ис҃ ижє
ѯд **в'сє. И пакы ч'ти з'дє.** И ядоущи(м) имь рєкль. Зап'рав'ды повѣдаю
110 зв. вамь, ижє мѧ єдинь ѿ ва(с) прєдасть. // И зас'моутилисѧ вєл'ми. и почали каж'дыи з' ни(х) мовити. чи нє я єс'мь г҃и. а ѡнь ѿповѣдаючи
рєк'ль. к'то ѡмочи(т) съ м'ною роукоу в' солило. тъ(и) мѧ прєдасть.
сн҃ь жє чл҃чьс'кыи идє(т) якь жє и писано є(ст) о нє(м). горє чл҃коу томоу, прєз' которого сн҃ь чл҃чьскыи продань боудє(т). лѣп'шє бы было
ємоу, абы сѧ нє народиль чл҃кь тъ(и). ѿповидѣль пакь июда которыи и продаль єго рєкоучи. чи я єсмь г҃и. Рєкль ємоу ис҃, ты єси рєкль.
ядоущи(м) жє имь, прияль ис҃ хлѣбь и бл(с)виль. и прєломивь, и даваль оучєнико(м) своимь, и рєкль. прїймѣтє и ядитє сє єсть тѣло
111 моє. и в'зѧ // в'ши чашоу х'валоу даль. и да(л) имь, и рєкль. пїйтє ѿ нєѧ
в'си. сє бо є(ст) кровь моѧ новаго завѣта. яжє за м'ногы(и) из'ливаємаѧ
въ ѿпоущєнїє грєховь. Повѣдаю бо ва(м), ижє ѿ ты(х) мѣсть нє имамь
пити ѿ сєго плода лоз'на(г)[о] до того дн҃ѧ єг'да и҃ пїю з' вами ново
въ цр(с)твї҃и ѿц҃а моєго. єг'да южь пѣснь х'валы бж҃їєи ѿпѣли. выш'ли
на гороу олив'ноую. тъг'ды имь рєкль ис҃. в'сѣ вы з'блаз'нитєсѧ о м'нѣ в'
нощь сїю. писано бо єсть, поражоу пастырѧ и роз'бѣг'ноу(т)сѧ ов'ца
стада. а по въскр(с)нїи моє(м), в'пєрєдь прїйдоу ва(с), до галилєи.
111 зв. ѿповѣдаючи пєт'рь // Рєкль ємоу. єс'ли и в'си з'блаж'нѧ(т)сѧ о тєбѣ. я
сѧ николи нє з'блаж'ню. Рєкль ємꙋ ис҃, прав'доу гл҃ю тєбѣ*. ижє тои
ночи пръвѣи ниж'ли алєкторь възг'ласи(т). *коурь нє запоє.* три кро(т)
ѿвръжєш'сѧ мєнє. Рєкль ємоу пєтрь. бы(х) пакь мѣль с тобою оумєрєти, нє ѿвръгоусѧ тєбє. так' жє рєк'ли и в'си оучєници. Тогды пришоль
с' ними ис҃ до сєла наз'ван'ного гєѳ'симани. и рєк'ль оучєнико(м) с'воимь. сѣдѣтє тоу, ажь ѿишє(д)ши та(м) помолюсѧ. И появ'ши з' собою
пєт'ра и оба сн҃ы зєвєдєовы. почаль скръбѣти и тоужити. и тогды
112 рєкль и(м), с'моут'на дш҃а моѧ є(ст) ажь к' смр҃ти. пож'дѣ // тє, а
чоуйтє съ мною. и ѿс'тꙋпив'ши мало паль на лици с'воє(м), и молѧчисѧ мовиль. ѿч҃є мои єс'ли мож'но єсть, абы мимо иш'ла ѿ мєнє

чаша сїа. а ви(д) же не якь а хочоу нж яко же ты. **с'тани з'де, пакы че(к) ве(л) пойми в' лоуцѣ в' гла(в) кѕ, а в' за(ч), рѳ. яви же (с) ємоу агг҃ль с нбсе. и опа(т) з'де ч(ти).**

И прише(д)ши къ оучнко(м) с'вои(м), и нашоль и(х) с'пащи(х). и рек'ль петрови. так' ли ес'те не мог'ли єдинои годины съ м'ною б'дѣти, *не спати,* чоуйте а молѣтеса абысте не приш'лї в' напасть. дхъ бо бод'ръ але пло(т) немощ'на. Опать в'дроугоє шо(д)ши молил'са рекоучи, ѿч҃е мои, ес'ли же // не може(т) сїа чаша мимо ити ѿ мене, иже бы(х) не пиль єй. боуди вола твоа. И прише(д)ши нашоль и(х), а они заса спа(т), бо были очи и(х) об'тег'чени. зоставив'ши и(х) шоль опа(т) молитиса в'третеє, тоє жь слово мовачи. Потѡ(м) пришоль къ оученико(м) своимь, а рекль имь. спѣте жь южь а опочивайте. ото приб'лижиласа година. сн҃ь чл҃чьс'кыи продає(т)са в' роукы грѣш'никомь. в'стан'те (ж) а пойдѣмо. бо южь приб'лижил'са то(т) которыи продає(т) ма. Єще ѡнь тоє мовиль. тог'ды июда єдинь з'межи д'ванадесато(х) пришо(л). и съ ни(м) наро(д) многыи, съ орѹжїємь, и дреkол'ми. *з' мечѣ, и рогатина(ми).* // ѿ ар'хиереи и старець лю(д)скы(х) а тъ(и) которыи єго продаваль. даль и(м) таковыи з'накь рекѹчи. кото(ро)го а поцелоую, то(т) єсть. и имѣте єго. а бор'зо приступив'ши къ ісви рекль. боуди з(д)оровь оучителю, и поцеловаль єго. Рек'ль ємоу іс, д'роуже на ш'то єси п'ришоль, чини. Тог'ды п'рис'тоупив'ши в'ложили роукы на іса, и поймали єго. а и єдинь з'межи ты(х) которыи были съ исомь. прос'тръль роукоу с'вою. и вытаг'ноуль мечь свои. и оударивь с'лоужеб'ника ар'хиереова. и ѿталь оухо єго. тог'ды рекль ємоу іс, об'рати мечь твои в' мѣсто єго. в'си бо которыи прїєм'лють мечь, // мечемь погыноу(т). або надѣеш'са, иже не могоу нн҃ѣ оупросити ѿца моєго, и дал' бы мї бол'ше нн҃ѣ ниж'ли д'ванадеса(т) те(м) агг҃ловь. але як' же пакь наплъна(т)са писанїа. иже то такь мае(т) быти. В то(т) же часъ рекль іс к' народѡ(м). и яко бы на раз'бойника выш'ли єсте съ ороужїємь и дрекол'ми поимати ма. на кож'дыи бо дн҃ь сѣдовальємь межи вами въ црк҃ви. и не поймалисте мене. а то в'се сталоса єсть. абы са выплънили пис'ма пр(о)рч'скїи. тог'ды оучн҃ци в'си зос'тавивьши єго оутек'ли.

Воини (ж) єм'ше іса, и вели єго до каияфы ар'хїереа. г'де ж' то оучители и стар'шїи зоб'рали(с) // были. петръ же ишоль за ни(м) из(д)алека ажь до д'вора арьхїереова. и вшо(д)ши в'ноу(т)рь, сѣдѣль из'

112 зв.

ѯѕ

113

113 зв.

[за(ч)] рѳ[114]

114

[114] Въ ѡ(н) то ча(с), въини пойма(в)ши іса.
Єѵ(г)лїє г҃ сты(х) стра(ст).

слоугами ар'хиєреовѣми, абы видѣль кон'чиноу. ар'хиєреє же и оучителіє и весь з'борь. искали л'жівого с'вѣдоцьс'тва противь ісви, абы оубили єго. и м'ного л'живы(х) свѣ(д)ковь пристоупило, и не наш'ли. Опос'лѣ пакь приш'ли д'ва л'живыи свѣ(д)кове, и рек'ли. тъ(и) то є(ст) рекль, могоу разорити цр̃квь бж̃ію, и трома дн̃ы з'боудовати ю. А в'став'ши ар'хієреи рек'ль ємоу. ничого ли не ѿповедаєшь, ш'то тыи на

114 зв. тебе высвѣ(д)чаю(т). іс̃ же млъчаль. ѿповидѣль пакь а // р'хиєреи рекоучи ємоу. зак'линаю тебе бг̃омь живымь. абы єси на(м) повидѣль. єс'ли ты єси хс̃ сн̃ь бж̃іи. Рек'ль ємоу іс̃, ты єси повидѣль. А вид' же поведаю ва(м). ѿселѣ оузрите сн̃а чл̃чьс'каго. сѣдачого ѡдес'ноую силы бж̃іа, и идоущаго по ѡб'лацѣхь небес'ны(х). тог'ды ар'хиєреи рос'тръг'ноуль одѣна с'воа рек'ль, иже хоулоу мови(т). ш'то (ж) єще пот'ребоуе(м) с'вѣд'ковь. а и нн̃ѣ ес'те с'лышали роуганіє, ш'то са ва(м) видить. А они ѿповидѣв'ши рек'ли, годень є(ст) с'мр̃ти. тог'ды п'лювали на лице єго, и в' шію троучали єго. А инїй пакь по лицю

115 били єго, рекоучи. // прор'ци намь хс̃ к'то есть оударивыи та. Петръ

з̃s же сѣдѣль преч на сторонѣ. и прис'тоупила к' немоу єдина дѣвица, и рек'ла. и ты є(с) бы(л) съ іс̃омь галилеис'кы(м). тог'ды са онь пре(д) в'сѣми запрѣль, рекоучи. не вѣдаю ш'то ты мовишь. и выше(д)ши ємоу южь к' ворото(м), оуз(д)рѣла єго дроугаа. и рек'ла ты(м) которыи та(м) были. и то(т) тоу(т) быль съ іс̃омь назаран'скы(м). онь пакь оуд'роугоє са запрѣ(л) ис' клатвою рекоучи. иже не з'наю чл̃ка. А по мало(м) часꙋ, пристоупив'ши тыи которы(и) та(м) с'тояли. и рек'ли петрови. въистин'ноу и ты ѿ нихь єси. бо и рѣчь твоа яв'ного

115 зв. тебе // чини(т). Тог'ды почаль к'латиса и присагати. иже не з'наю чл̃ка. а в' то(т) часъ пател' възгласиль, *<u>коурь запѣль</u>*, и в'споманоуль петръ слово іс̃во. которое ємоу быль повидѣль. прьвѣи ниж'ли коурь запоє, т'ри кро(т) са мене запришь. А выше(д)ши вънь плакал'са гръко. **Ко(ц) єѵ(г)лію г̃, ст̃ыхь с'тр(с)теи.**

> Єѵ(г)листа поведає(т), якь хс̃ к' пилатови приведюнь. И якь июда са ѡбѣсиль. И якь жидове выпоустивши варав'воу, хр(с)та на кр(с)тѣ роспали. а ш'то ты(ж) при оумоученю и смр̃ти іс̃вѣ сталоса. и якь є(ст) похованъ. а а [!] и якь ѡсаженъ гробъ сторожами, и запечатанъ.

гла(в) кз̃ а за(ч) рі̃[115] **А** коли южь быль дн̃ь. ра(д)у оучинили ар'хиєреє, и с'таршїи люд'скїи, на іс̃а. якь бы оубити єго. и с'вязав'ши привели и дали єго

[115] В па(к) ве(л) наве(ч)р, въ ѡ(н) (т) ча(с), ра(д)у оучи.

пон'тійс'комоу пилатови, игемонови. <u>*владареви*</u>. **Конець че(к) великомоу, на литръгыи.** // 116

Тог'ды оувидѣль июда которыи и продаль єго, иже осоудили єго. жаловаль того и връноуль тръдєсѧ(т) с'ребрьниковь ар'хиєрєѡ(м) и с'тар'ши(м) рєкоучї. з'грешильє(м), иже є(м) выдаль кровь нєвин'ноую. а они ємоу ѿповидѣв'ши рєк'ли. ш'то на(м) до того, ты собѣ з'наєшь. А онь повръг'ши с'рєб'рьникї в' цр҇кви, и пошоль прочь. и шо(д)ши обѣсильсѧ. ар'хиєрєє же в'зѧв'ши с'рєб'рьникї рєк'ли. нє годи(т)сѧ и(х) в' скрыню цр҇кв'ноую в'ложити. понєже цѣна к'ръвє єсть. Радоу оучинив'ши, и коупили за нѣ полє с'коудєл'ничє, <u>*гончєрєво*</u>. на пог'рєбєнїє с'тран'ны(м). прото жь наз'вано є(ст) полє тоє, ахє(л)дама(х), // то єсть полє к'ръвє, ажь до днєш'нєго дн҇є. тог'ды из'былосѧ ш'то є(ст) рєчєн'но єрємѣє(м) пр(о)ркомь рєкоучи(м). в'зяли тридєсѧ(т) с'рєбрьниковь цѣноу цѣнєнаго. которо(г)[о] с'тор'говали оу сн҇вь їил҇ьтєскы(х). и дали ихь за полє с'коудєльничє. якь же с'казаль мнѣ г҇ь.

за(ч) раї[116] ЗЗ

116 зв.

Їс҇ же пак' сталь прє(д) игємономь <u>*прєдь владарємь*</u>, и пыталь єго игємонь рєкоучи. ты ли єси цр҇ь иоудєискыи. їс҇ жє рєкль ємоу. ты єси рєк'ль. єг'да на нєго мовили ар'хиєрєє, и с'тар'шїи. ничого нє ѿповѣдаль. тог'ды рєкль ємоу пила(т). нє с'лышиш' ли колико на тѧ высвѣ(д)чаю(т). А онь нє ѿповидѣль ємоу к' жад'номоу с'ловꙋ. и подивовальсѧ томоу гємонь // вєл'ми. быль обычаи гємонови на в'сѧкыи праз'никь выпоущати народови єдиного з'вѧзнѧ. кото(ро)го бы єд'но хотѣли. ималь на то(т) ча(с) вѧз'нѧ с'лав'наго п'роз'вищє(м) варав'воу. зобрав'ши(м)сѧ имь, рєкль и(м) пилать. которо(г)[о] хочєтє з'мєжи ты(х) д'во(х) ѿпоущоу ва(м). варав'воу ли, или їс҇а рєчєн'наго х҇а, бо вѣдаль, и(ж) д'лѧ завис'ти выдали єго. А коли онь сѣдѣль на мѣс'ци соудово(м). прислала к' нємоу жона єго рєкоучи, ничого нє мѣи чинити с' ты(м) то с'правєд'ливы(м). много бо єс'ми тръпѣла днє(с) въ с'нѣ длѧ нєго. ар'хїєрєє же и с'тар'шїи навєли на то лю(д), абы просили варав'вꙋ. // а їс҇а абы из'гоубили. и ѿповидѣль игємонь рєкоучи. которого хочєтє с' ты(х) д'воу выпоущоу вамь. а они рєк'ли варав'воу. Рєк'ль имь пилать, ш'то (ж) пакь оучинимо їсв҇и рєчєн'номоу хр(с)тоу. они пакь в'си рєк'ли, нєхаи рос'пѧ(т) боудєть. Рєк'ль и(м) игємонь. а ш'то єсть з'лого оучиниль. А они то єщє бол'шє крычали рєкоучи. нєхаи пропѧ(т) боудє(т). Видѣв'шї то пила(т), иже ты(м) ничого нє помагає. єд'но сѧ бол'шаѧ мова чинить. в'зѧв'ши водоу, и оумыль роукы

117

117 зв.

[116] Въ ѡн' то ча(с), видѣль июда ко.
Єѵ(г)лїє пѧ(т) ст҇ы(х) стра(ст).

прє(д) народо(м) рєкоучи. нєвинєнь є(м) я к'ръви с'правє(д)ливого того, вы тоє вѣдаитє. А ѿповидѣли в'сѣ людїє рєкоучи. кровь єго на нась, 118 и на // дѣтє(х) наши(х). тъг'ды выпоусти(л) имь варав'воу. а иса бив'ши даль и(м), абы рос'пали єго.

за(ч) рві[117] Тог'ды воини гємоновы в'зав'ши їса на соудищи, <u>*на ратуши*</u> зобрали на нєго в'сє множєс'тво воиновь. и роз'волок'ши єго одѣли єго х'ламидою черв'лен'ною, <u>*плащємь*</u>. А ис'плє(т)ши вѣнєць трьновыи, вложили на главоу єго. и дали трьсть в' правоую роукоу єго. и оук'лакаючи на колѣна пєрє(д) нимь, пос'мѣвалися ємоу рєкоучи. радоу(и)ся цр҃оу иоудєйскыи. и плювали на нєго, и бєроучи трьсть били по главѣ єго. А коли ся ємоу южь насмѣяли. з'волок'ли з' нєго багряницю. и 118 зв. оболок'ли єго вь одѣянїє єго. // И повели єго на пропятїє. А вышє(д)ши наш'ли чл҃ка с' киринєи, имєнє(м) симона. того примусѣли, абы понєсль кр(с)ть єго. **Конєць є҃ єv(г)лїю ст҃ы(х) стр(с)тєи, и пок'лонєнїю.**

за(ч) ргі[118] И пришє(д)ши на мєсто наз'ваноє глъгоѳа. єжє є(ст) рєчено кранїєво мєсто. и дали ємоу ѡцє(т) из' жльчїю з'мѣшєны(и), и покоушав'ши нє хотєль пити. А коли роспяли єго. Роз(д)ѣлили одѣня єго. и мєтали ѡ нѣ ж'рєбїа. абы ся наплънило, ш'то є(ст) рєчено пр(о)рков(м) мовячимь. Роз(д)ѣлили одѣянїа моа сєбѣ. и о матиз'мѣ моєй мєтали ж'рєбїа. и сѣдячи с'тєрєг'ли єго тоу. и в'ложили на(д) главоу єго виноу єго написан'ноую. то є(ст) іс҃ь цр҃ь їоудєискыи. тогды 119 рос'пяли // с ни(м) два раз'бойника єдиного поправоую, а дроугого олѣвоую. **прєйди пя(к) вє(л) в' лоу(к) в' гла(в) кг҃, а вь за(ч) раі҃. єдин' жє ѿ обѣ, и пакы ч'ти здє.**

Мимоходящїи (ж) роугалися ємоу покивоуючи головами своими, и мовячи, оуа. разарая цр҃квь. и трома дн҃ы зидая и҃. сп҃сися самь. єс'ли жє сн҃ь єси бж҃їи с'нїйди с кр(с)та. так' жє и ар'хиєрєє и к'нижʼники и стар'шїи и фарисєє мовили. ины(и) сп҃сє, сєбє ли нє можє сп(с)ти. єсли жє єсть цр҃ь їил҃ьтєскыи. нєхаи снїйдє(т) нн҃ѣ с кр(с)та, и оувѣримо ємоу. Надєял'ся на бг҃а. нєхай жє єго тєпєрь из'бави(т) єсли хочє(т) єго. бо ся повєдаль. рєкоу(чи)* ижє єсмь сн҃ь бж҃їй. ты(м) жє и раз'бой-119 зв. никовє // распятыи с ни(м) пороугали єго. ѿ шєстой пакь години т'ма была по всєи зєм'ли ажь до дєвятои. А в' годиноу дєвятоую закликаль іс҃ гласѡ(м) вєликы(м) рєкоучи. гєли, гєли лима сава(х)ѳани.

---

[117] Въ ѡ(н) то ча(с), воини поав'ши іс҃а.
Іюля на поклонєнїє ч(с)тно(м) дрєвоу.

[118] Воини пришє(д)ши на мѣс'цє на.
Єv(г)лїє з҃ ст҃ы(х) стра(ст).

то єсть, бже мои бже мои, чемоу мѧ єси ѡпоустиль. нѣкоторыи ѿ ты(х) которыи та(м) стояли. повидєли, и(ж) илїю зовє(т) сєй. тогды бор'зо бѣг'ши єдинь з'мєжи ни(х). и в'зѧвьши гоубоу и наплънилъ єй ѡц'то(м). и вложиль на трость. и напаваль єго. А дроугыи мовили, с'тоуи нєхаи оувидимо єсли прїйдєть илїа высвободити єго. ӏс жє опѧ(т) зак'ликав'ши вєликымь гласѡ(м), испоустиль дха. а и завѣса црк'наѧ розодралася надвоє. з' выш'нєго краю, ажь до // ниж'нѧго. и зєм'лѧ сѧ пот'рѧс'ла. и камєнїє сѧ распадовало. и гробовє сѧ ѿворили. и м'ногы(и) тєлєса оусоп'ши(х) сты(х) в'стали. и вышє(д)ши из' гробовь, по въскр(с)нїи єго п'риш'ли до стго мѣста, и оуказалисѧ м'ногы(м). сът'ник' пакь и тїи которыи с ни(м) стєрєг'ли ӏса. видєв'ши трасна* зємлѣ, и тоє ш'то было. оустрашилисѧ вєл'ми рєкоучи. въистин'ноу правдив'ыи [!] то снь бжїи быль. **ко(н), ѕ єѵ(г)лїю сты(х) стр(с)тєи. прєйди пѧ(к) вєли(к) въ ӏѡ(н), в' гла(в) ѳї, а в' за(ч) ѕїа. ӏоудєє (ж) понє(ж) пѧ(к), и пакы чти з'дє.**

Были пакь та(м) и жєны м'ногы(и). з'далєка** с'мотрѧчи. которы(и) были п'риш'ли з' галилєи за ӏсѡ(м) послоугоуючи ємоу. мєжи ними (ж) была мрїа маг'далынѧ. // и мрїа ияковова. и иосифова мти. и мти снвь зєвєдєѡвѣ(х). **конєць, ѕ ча(с)у.** А коли быль ю(ж) вєчєрь. п'ришоль єдинь члкь богатыи. ѿ аримаѳєи. имєнємь иѡсифь. которыи тыжь быль оучєнико(м) ӏсовы(м). тъ(и) пристоупив'ши к' пилатоу. просиль тѣла ӏсва. тогды пилать повєлѣль ѿдати ємоу тѣло. А иѡсифь в'зѧв'ши тѣло об'вивь є плащєницєѫ чистоѫ. *простираломь* и положиль єго в' новѣмь своє(м) гробѣ. которыи быль вытєсань в' камєни. а привалиль камє(н) вєликыи къ двєрѡ(м) гробовы(м), и ѿишоль прочь. и была тоу мрїа магдалынѧ. а дроугаѧ мрїа сѣдѣла тамь напроти(в) гробоу. **конєць пѧ(к) вє(л) вєчєрь.**

В зав'трєш'нїи пакь днь, которы(и) // которыи [!] є(ст) по пѧ(т)коу. зобрали(с) ар'хїєрєє и фарисєє до пилата рєкоучи. господароу, с'помѧнꙋлис'мо, ижє лєстєць ѡнь єщє живь бѫдѫчи рєкль. по трєхь днє(х) з мртвы(х) в'станоу. а длѧ то(г)[о] кажи пил'но с'тєрєчи гробоу ажь до трєтєго днє. Абы пришє(д)ши оучєници єго нє оукрали єго. и боудоу(т) повѣдати людємь ижє в'сталь є(ст) з' мртвы(х). и бѫдє(т) послѣд'нѧѧ лєсть гор'шє првои. и рєкль и(м) пила(т), имаєтє кꙋстодїю, *сторожоу* идѣтє и оумоцоуитє якь вы вѣдаєтє. А они пошо(д)ши

120

120 зв.

ѕи

за(ч) рді[119]

121

---

[119] Єѵ(г)є вї сты(х) стр(с)тєи. В' зав'трє.
Сє (ж) вє(л) соу(б) на у(т)рни.

оумоцовали гробь. запечатав'ши камень ис коусто(ди)єю. **Конець ві єѵ(г)лїю сты(х) стр(с)теи.**

> Єѵ(г)листа выписоує ѡ въскр̃сенїи г̃а ї̃ѵ х̃а. И якь сѧ потомь оуказаль. И якь сторожомь даны сребрыники. ты(ж) якь оучить х̃с оученикы. тыжь якоую маєть моць поведати имь. И якь розсылаєть ихь, межи народы, абы крестили. И оучили. глава, двадесѧ(т) ѡсмаѧ. //

121 зв.

гла(в) к̃и а за(ч) р̃ѕі[120]

Въ вечерь же сѫботны(и). с'витаюци въ единоу ѿ сѫбо(т). приш'ла мр̃іа маг'далынѧ. и дроугаѧ мр̃іа, абы видели гробь. и трѧсенѧ землѣ с'талосѧ є(ст) великоє. бо агг̃ль гн̃ь изыше(д)ши с нб̃се. пристоупив'ши ѿвалиль камень ѿ д'вери гроба. и сѣль на немь. был' же зракь его яко млънїи. а ѡдѣянїє его бѣло яко бы снѣгь. а ѿ страха є(г)[о] стрѧслисѧ сторожеве. и были яко мр̃тви. ѿповидѣль пакь женамь агг̃ль рекоучи. не бойте(с) вы. вѣм' бо иже ї̃са распѧтаго ищете не є(ст) его тоу. в'стал' бо есть якь же и напере(д) повидѣль ва(м). придѣте а вид'те мѣсце где лежа(л) г̃ь. а бор'зо шо(д)ши, повѣж'те оученико(м) его. иже в'ста(л) // из' мр̃твы(х). и в'передь ва(с) прїиде(т) до галилеи. та(м) его оузрите. ѡ то(м) есми ва(м) повидѣль.

122

А они выше(д)ши бор'зо из' гроба съ страхѡ(м) и радостїю великою. бѣг'ли поведати оученикѡ(м) его. А коли иш'ли поведати оученико(м) его. то ї̃с стрѣтиль и(х) и рекль имь, ра(д)оуитесѧ. А они прис'тӧпив'ши, хопилисѧ ногь его, и пок'лонилися емоу. тог(д)ы рекль имь ї̃с, не бойтесѧ. идѣте повѣж'те братїи моей. абы иш'ли до галилей̑. и та(м) мѧ ӧвидѧ(т). идѫщи(м) же имь, тогды нѣкоторыи с' сторожовь, шо(д)ши до мѣста. повидѣли ар'хиерешѡ(м) в'се ш'то сѧ стало. А зышо(д)шисѧ с' стар'ши(ми) радӧ оучинили. и дали доволѣ с'тра // же(м) сребрьниковь мовѧчи. поведайте, иже оученици его в'ночи пришо(д)ши украли его на(м) с'пѧчи(м). А если то оус'лышить игемонь, мы его оутолимо. а ва(с) безьпечал'ныхь оучинимо. А они в'зѧв'ши с'реб'ники оучинили такь, якь же были наоучени. и розьславиласѧ таѧ повѣсть оу жидовь. ажь и до сего дн̃ѧ.

122 зв.

за(ч) р̃ѕі[121]

Єдини (ж) на десѧ(т) оученици пош'ли до галилеи на гороу. где жь и(м) повелѣль ї̃с. и оувидѣв'ши его поклонилисѧ емоу. а нѣкоторыи зоумѣлисѧ. и пристоупив'ши ї̃с мовиль имь рекоучи. дана ми є(ст)

[120] В сѫ ве(л) на ли(т)р'. Въ вечер' же сѫбо.

[121] Є(г)лїе въскр(с)но а̃, въ ѡ(н) то ча(с), еде(н).

в'сѧ в'ла(с)ть на нєбєси и на зєм'ли. п'рото (ж) шо(д)ши наоучитє в'сѧ языки. кр(с)тѧщє и(х) въ имѧ ѿ(ц) и сн҃а и ст҃го дх҃а*. и наоучайтє и(х) абы с'тєрєг'ли, // в'сєго. єлико є(м) заповєдаль ва(м). А я єсмь с' вами въ в'сѧ дн҃и до скон'чаніа вѣка. Аминь. **Конєць сѫ(б) вєликои, и ѕ҃ въскр(с)но(мꙋ).** 123

С помощію бж҃ію и прч(с)тыѧ єго бг҃омт҃рє дописана єсть прьшаа часть наоуки, книгы єѵ(г)ліи ст҃ои. з дх҃а ст҃го выложонои бг҃огласнымь ма(т)ѳєѡ(м). Которого вє(д)лє писанѧ єго называємо ст҃ымь єѵ(г)листомь. Роукою многогрєш'наго раба вл(д)цє хр(с)тоу имєнємь михайла василиєвича, Протопопы саноцко(г)[о]. Бг҃оу в' троици славимомоу к оуч'ти. И людоу посполитомоу К доброи наоуцє. В которои к'низє замыкає(т)сѧ главь ки҃. а зачаль рѕ҃і. а стиховь ҂в҃ и х҃*. 123 зв.

Євангеліє від Марка

Сїа ѹ̂казанїа противь чер҆нопишемои лич҆бе, котора є(ст) написана въ єѵ(г)лїи ст҃го мар҆ка. число а҃.

О бѣсноужщи(м)сѧ	а҃	
О тещи петровѣ. в҆ ма(ѳ) и҃, а в лу(ц), ѳ҃.	в҃	
О исцелѣв҆шихь ѿ раз҆лич҆ны(х) недоугь. в҆ ма(ѳ), ѳ҃, а в҆ лоуцѣ, ї҃.	г҃	
О прокажен҆нѣмь, в҆ ма(ѳ) ѕ҃, в лу(ц) вї҃.	д҃	
О раслаблен҆нѣ(м), м(ѳ) гї҃, в лу(ц) гї҃, іѡ(н) з҃.	є҃	
О лев҆вїи мытары, в҆ ма(ѳ) д҃, а в лу(ц) дї҃.	ѕ҃ //	123 зв.
О имѧщомь соухоу роукоу, в҆ ма(ѳ) ка҃. а в҆ лоуцѣ, єї҃.	з҃	
О из҆бранїи вї҃ ап(ст)ль. в҆ ма(ѳ), ѳї҃. а в҆ лоуцѣ, ѕї҃.	и҃	
О сѣменї при(т)ча, в҆ ма(т), кд҃, а в҆ лоуцѣ, кв҃.	ѳ҃	
О запрещенїи водамь, в҆ ма(ѳ), аї҃. а в҆ лоуцѣ, кг҃.	ї҃	
О легеонѣ. в҆ ма(ѳ), вї҃. а в҆ лоуцѣ кд҃.	аї҃	
О дъщери ар҆хисинагоговѣ, в҆ ма(ѳ), єї҃, а в҆ лоу(ц), кє҃.	вї҃	
О кровоточивѣи. в҆ ма(ѳ) ѕї҃. в лу(ц) кѕ҃.	гї҃	
О повеленїи ап(ст)ломь. в҆ ма(т), ѳї҃. а в҆ лоуцѣ кз҃.	дї҃	
О їоан҆нѣ* и иродѣ. в҆ ма(ѳ) кє҃. а в лоуцѣ кз҃ ѿ полови.	єї҃	
О пѧти(х) х҆лѣбѣ(х) и двою рыбоу. в҆ ма(ѳ) кѕ҃. в҆ лоуцѣ ки҃, въ їѡ(н)нѣ, и҃.	ѕї҃	
О мор҆стѣ(м) хожденїи, в҆ ма(т) кз҃. въ їѡа(н) ѳ҃.	зї҃	
О престоупленїи заповеди бж҃їа. в҆ ма(ѳ), ки҃.	иї҃	
О финикисаныни, в҆ ма(ѳ), кѳ҃.	ѳї҃	
О гоуг҆нивѣмь и глоусѣмь.	к҃	
О се(д)ми(х) хлѣбѣхь. в҆ ма(ѳ), ла҃.	ка҃	
О к҆васѣ фари // сеистѣ. в҆ ма(ѳ) лв҃. а в҆ лоуцѣ, мд҃.	кв҃	124
О с҆лѣпци.	кг҃	
О въпрошенїи кесарїйс҆тѣмь. в҆ ма(ѳ), лг҃. в҆ лоуцѣ кѳ҃.	кд҃	
О преображенїи ї҃совѣ. в҆ ма(ѳ), лд҃, а в лоу(ц) л҃.	кє҃	

	О з'лодѣжщи(м)сѧ на м(с)цѣ, в' ма(ѳ) л҃є. а в' лоуцѣ, л҃а.	к҃ѕ
	О помышлѧжщи(х) кто є(ст) болїи. в' ма(ѳ) л҃з. а в лу(ц) л҃в,	к҃з
	О въпрош'ши(х) фарисεωхь о поущенїи жεнь, в' маѳєи, м҃.	к҃и
	О въпрош'ши(м) богатѣмь і҃са, в' ма(ѳ) м҃а, в' лоу(ц)*.	к҃ѳ
	О с҃ноу зεвεдεовоу. в' ма(ѳ) м҃д.	л҃
	О вар'тимεи с'лѣп'ци. в' ма(ѳ) м҃д. а в' лоу(ц) ҂д.	л҃а
	О жрεбѧти. в' ма(ѳ) м҃є. а в' лоуцѣ ҂и, въ їωа(н) д҃і.	л҃в
	О съх'шїи с'моков'ници, в' ма(ѳ) м҃з.	л҃г
	О нεпомнεнїи з'ла.	л҃д
	О въпрош'ши(х) г҃а ар'хїєрεεхь и к'ниж'ницѣ(х). в' ма(ѳ), м҃и. а в' лоуцѣ ҂ѳ.	л҃є
124 зв.	О виноградѣ при(т)ча. в' ма(ѳ) н҃ лу(к) о҃.	л҃ѕ //
	О въпрош'ши(х) льстив'нѣ о кин'сонѣ. в' ма(ѳ) н҃в. а в' лоуцѣ, о҃а.	л҃з
	О са(д)доукεи(х), в' ма(ѳ) н҃г, а в' лоуцѣ о҃в.	л҃и
	О к'ниж'ницѣ, в' ма(ѳ) н҃д, в' лоуцѣ л҃є.	л҃ѳ
	О въпрошεнїи г҃ни, в' ма(ѳ) н҃є, в лу(ц) о҃г.	м҃
	О жεнѣ котораѧ двѣ цѧтѣ оуврьг'ла, в' лоуцѣ о҃д.	м҃а
	О кон'чинѣ, в' ма(ѳ) н҃з. а в' лоуцѣ о҃є.	м҃в
	О д҃ни и часѣ. в' ма(ѳ), н҃и.	м҃г
	О помазав'шои г҃а миромь. в' ма(ѳ) ҂в. в' лоу(ц), к҃а їω(н) в҃і.	м҃д
	О пас'цѣ, в' ма(ѳ) ҂г, а в' лоуцѣ, о҃ѕ.	м҃є
	О прεданїи г҃ни, в' ма(ѳ), ҂д.	м҃ѕ
	О ѿврьжεнїи пεтровѣ, в' ма(ѳ) ҂ѕ. а в' лоуцѣ, о҃и.	м҃з
	О ис'прошεнїи тεлεсε г҃нѧ в' м(ѳ) ҂и в' лу(ц), п҃в. въ їω(н), и҃і.	м҃и

Пре(д)мол'ва єѵ(г)лїи сҭго ма(р)ка где и в' коє го(ди)ще по възне(с)нїи гн҃е(м) исписано бы(ст) //

125

Єже ѿ мар'ка сҭоє єѵ(г)лїє. по десѧти(х) лѣтѣ(х) хв҃а възнесенїа. написано в римѣ. был' бо ть(и) мар'ко петровь оучени(к), и послѣ(до)-ватель. Которого то и сн҃омь свои(м) именоваль петрь по дх҃оу. явѣ якь называль єго иωан'нь. сес'тренець вар'навѣ. но ис пав'лω(м) хожоваль. Єдно же бол'ше с' петромь пр҃ебываль. и в' римѣ быль с нимь. и просили єго тыи которыи были в римѣ вѣр'нїи. не тол'ко жебы без' пис'ма проповедати с'лово бж҃їє. нж и написанїємь из'ложити тѣ(м) яже о хѣ҃ коуп'лѧ. єд'ва повиноув'сѧ и написаль. сҭомоу же петроу ѿкрыто было ѿ б҃а, якь и мар'ко написаль є(ст) бл҃говѣстїє. оувѣдал' бо, и и // з'вѣствоваль иже истин'но єсть. Пото(м) пакь пришоль до алеѯаньдрыи и до єгѵп'тоу. и многыхь в' хр(с)та вѣровати наоучиль. и цр҃квы оукрасиль. и поставиль єп(с)пы. попы и дїаконы и ины(и) причет'никы. и которыи соуть к' полоден'нѣи с'транѣ ты(х) всѣ(х) просветиль сҭымь кр(с)щенїємь. єсть же и написанїє єѵ(г)лїа єго явлен'но не маючи ничого покровен'но. приб'лиз'ко по в'сем(ꙋ) ма(т)ѳеови. и мало ш'то бы роз'ниль свои(м) єѵ(г)лїємь. єд'но и(ж) ма(т)ѳеи ширеи выписоє. ма(т)ѳе(и) бо єже о плоти род'женїє гн҃е, на поча(т)коу к'нигы своєи с'поминає(т). А мар'ко починаєть ѿ пр(о)рка їωан'на. прото жь нѣкоторыи достаточнѣи надеваю(т)сѧ // быти. сеє бо нѣкоторыи мыслїю рек'ли о єѵ(г)листе(х). А иже на херовимѣ(х) сѣдѧи б҃ъ. то и(х) чет'верolич'но писанїє гл҃еть. и п'ридано на(м) четвоροобы(ч)но *д҃-образ'но* єѵ(г)лїє. єдинѣмь дх҃омь дръжимо. яко же оубо херовимо(м) кождомоу єдино лице, рекоша подоб'но л'воу. а дроугоє чл҃коу. а третеє ωр'лоу. а чет'вертоє, тел'цоу. то є(ст) єѵ(г)льскои проповеди коуп'лѧ. єже бо ѿ їωан'на єѵ(г)лїє, имає(т) лице л'вово. цр(с)ко бо левь и вл(д)чьстъв'но. так' же бо иωан'нь ѿ цр(с)каго и вл҃чьскаго саноу, ω бж(с)твѣ слово писати зачаль и рекль. въначалѣ было

125 зв.*

126*

слово. и слово было ѿ бг҃а. и бг҃ъ є(ст) слово. А єжє ѿ ма(т)ѳєа
126 зв. чл҃количʼно. // єжє бо по плоти рожденїє. и въчл҃ченїа словоу нача(т).
к'нигы ро(д)ства іс҃ хв҃а сн҃а дв(до)ва, сн҃а ав'раам'ла. А ѿ мар'ка
ѡрлови є(ст) приложєно. ѿ пр(о)р(о)чьс'тва бо началь ї ѡан'нова.
пр(о)р(о)чьскаа бо бл҃годать провидитєл'на сѫщи. остродалєкаа бо
види(т), орєль єсть. Повєдаю(т) бо ѡр'ла острозритєл'на быти. бо
єд'но иже тъ(и) єдинь ѡрєль з'межи иныхь живот'ны(х) може(т)
с'мотрыти против'ко сл҃нцю нє помизаа око(м). А єжє ѿ лоукы подоб'но
єсть тєл'цю. ты(м) иже ѿ сщ҃єн'ства захарїина почаль писати.
тогды бо приношовали тєл'ца на жрътвоу за грєхы. Начинає(т) бо
127 мар'ко єѵ(г)лїє, ѿ прє(ди) // тєчєва прєбыванїа и показанїа. с'лыши
127 зв. оубо ш'то рєк'ль є(ст). Зачало єѵ(г)лїа іс҃ хв҃а. //
128*

Марко єѵ(г)листь
і ап(ст)лъ гнь
оученикь стго ап(ст)ла петра.
Испісаль в римѣ.второє єѵ(г)ліє.
По десати(х) лѣтѣ(х)
хва възнесеніа.
Которoє замыкає(т) в собѣ
главь ѕі.а зачаль оа.
а стиховь ҂ах*. //

128 зв.

ѽ мар'ка ст҃ое бл҃говѣстїє
нε(д)ла прε(д) просвѣщенїємь

гла(в) а҃. за(ч) а҃. Зачало єѵ(г)лїа ї҃ѵ х҃ва с҃на б҃жїа. яко жε є(ст) писано въ пр(о)рцѣ(х) сε азь посылаж аг҃гла моєго прε(д) лицε(м) твоимь. ижε оуготовить 129 поу(т) твои, // прε(д) тобою. гласа гласающа(г)[о] въ поустыни. оуготоваитε поу(т) г҃нь. и правы дѣлайтε с'тεж'кы єго. Быль їѡан'нь на поустыни, кр(с)тиль и проповεдаль кр(с)щенїє покаанїа. на ѿпоущенїє грεховь. И прихожεвали к' нεмоу зо всεи оукраины їоудεйскои. и иεр(с)лимьлане. И кр(с)тилиса ѿ него въ їѡр'дани рѣцѣ. исповεдаючи грεхы с'воа. И быль їѡан'нь одѣань вълосами. вεл'боудовыми. а поясь кожаныи по бεд'рѡ(х) єго. А ядаль акрыды _саран'чю_ и мε(д) дикыи. а проповεда(л) рεкоучи. идε(т) за мною сил'нѣйшїи ни(ж)лї а. Кото- 129 зв. ромоу жь то а нε годε(н) прихилив'шиса роз'вазати // рεмεнь ботоувь єго. я єсмь ва(с) кр(с)тиль водою. алε онь ва(с) кр(с)тить д҃хомь с҃тымь. **Ко(н), нε(д) прε(д) просвѣщенїємь.**

за(ч) в҃[1] Въ оныа то д҃ни, пришεль і҃с з' назарεта галилεискаго. и кр(с)тил'са ѿ їѡан'на въ їѡр'дани. и бор'зо якь выс'тоупиль з' воды. и оувидѣль н҃бса, а они са ѿворили. и д҃ха яко голоуба ис'ходащого на нь. и голось с'тал'са с н҃бсε. ты єси с҃нь мои възлюб'лен'ныи, о нεм' жε бл҃говъли(х). **Ко(ц), б҃го. И** опа(т) д҃хь из'вεль єго на поустыни и быль та(м) на поустыни д҃нїи чотырьдεса(т). и иск8шовань ѿ дїавола. и быль из'вѣраты [!]*. а аг҃ловε с'лоужили ємоу. А коли їѡан'нь, // 130 поймань є(ст). Пришоль і҃с до галилεи. и проповεдаль єѵ(г)лїє цр(с)твїа б҃жїа. и рεкль, выплънил'са єсть ча(с). и приближилоса цр(с)тво б҃жїє. покайтε(с) а вѣроуитε въ єѵ(г)лїє. **Ко(ц) пнε(д).**

---

[1] Пнε(д) в҃і нε(д), въ ѡ(н) (т) д҃нїи, пришоль.
Сε (ж) и на б҃го на ли(т)р'гїи.
[2] Вто(к) в҃і нε(д), въ ѡ(н (т) ча(с), ходиль і҃с.

Ходѧчи при березѣ морѧ галилейского. и оуз(д)рѣль симона, и ан'дреа брата его. а они мечоу(т) сѣть оу море. бо были рыби(т)ви. И рекль и(м) ıс҃ поидѣте за мною. а я ва(с) оучиню лов'цами члкомь. А они гне(т) ѡставив'ши сѣти свои и за ни(м) пош'ли. а ѿишо(д)ши мало ѿтолѣ. оуз(д)рѣль ıакова зеведеова, ıѡан'на брата его. а они на лодѣ в'складаю(т) сѣти свои. и поз'валь и(х) ıс҃, а они тог'ды жь // зоставив'ши ѿц҃а своего в' лодѣ съ нае(м)никы, и пош'ли за нимь. И вшо(д)ши в' капрънаоумь. и бор'зо в' дн҃ь соуботныи в'шоль ıс҃ в' соборыще и наоучаль и(х). и дивовалисѧ о оученıи его. бо и(х) оучиль яко вол'ность имыи. а не яко оучителıе и(х). **конець, вто(к).**

за(ч) г҃[2]

130 зв.

И быль в' соборѣ и(х) члкь которы(и) то маль доуха нечистого И закрычаль рекоучи. ѡ(х) ш'то на(м) с тобою ıс҃е назарен'скыи. Пришель еси погоубити на(с). Вѣм' тѧ кто еси, ононь, ст҃ыи бж҃ıи. И пог'розиль емоу ıс҃ рекоучи, оумлък'ни, а вы(и)ди из него. И затрѧсь его доухь нечистыи. и закрычаль великы(м) гласомь и вышел' // из' него. и оустрашили(с) в'си, и пытали(с) межи собоѫ рекоучи. ш'то е(ст) тото. и ш'то то за наоука новаа. иже с'мѣле и доухомь нечистым* рос'казоуе(т), и слоухають его. И роз'несласѧ повѣсть его гне(т) по в'сеи оукраинѣ галилейскои. **Ко(ц), срѣ(д).**

за(ч) д҃[3] а҃

131

А бор'зо выше(д)ши из соборища. приш'ли в' до(м) симоновь и ан'дреовь. изь иаковомь и съ ıѡан'номь где теща симонова огне(м) жегома лежала. и бор'зо емоу повидѣли о неи. а онь пристоупив'ши въз'вел' ей яв'ши за роукоу ей. и ѡставиль ей огнь, и послоуговала имь. А коли быль ю(ж) вечерь, и заходило южь и сл҃нце. Принесли к немоу в'се немоц'ны(и), // и бѣсноующıи.

за(ч) е҃[4] в҃

131 зв.

И в'се мѣс'то было зыш'лосѧ къ д'верemь. и оуз(д)оровиль и(х) много. которыи на роз'маитыи немочи зле мѣли. и много бѣсовь выгна(л). и не доз'волиль бѣсомь мовити, иже бы его з'нали х҃а истин'на(г)[о].

г҃

А пере(д) свѣтѡ(м) вел'ми рано, въстав'ши вышолъ [!] ıс҃, и пошѡ(л) на мѣс'це поустое, а та(м) мл҃ил'сѧ. **Конець, че(к).** И шель за нимь симонь. и тыи которыи з ни(м) были. и нашо(д)ши рек'ли емоу. в'сѣ тебе г'лѧдаю(т). и рекль имь ıс҃ по(д)мо жь до б'лиж'ни(х) мѣ(ст), и сель. абы(х) и тамь наоучиль. бо есмь на тое пришоль. И наоучаль на со(б)рище(х) и(х) по в'сеи галилеи. и бѣсов'ства выганѧ(л). // И пришоль до него троудоваты(и) просиль его и до колѣнь емꙋ припада-

за(ч) ѕ҃[5]

132

д҃

---

[3] Сре(д) в҃ı не(д), въ ѡ(н) (т) ча(с), в' соборѣ и(х) бы(л).

[4] Че(к) в҃ı не(д), Въ ѡ(н) (т) ча(с) Пришоль ıс҃ в'.

[5] Соу(б) в҃ по(ст). Въ ѡ(н) (т) ча(с), Пошо(л) ıс҃ на.

ючи такь мовиль. г҃и єс'ли бы єси хотѣль, могль бы мѧ єси ѡчистити. А і҃с з'миловав'шисѧ прострь роукоу дот'кноул'сѧ єго и рєкль ємоу. хочоу боу(д) очищє(н) а коли тоє рєкль. тог'ды жь троу(д) ѡнонь ѿишоль ѿ нє(г)[о], и є(ст) очищонь. И погрозиль ємоу і҃с и бор'зо каза(л) ємоу прєчь ити. и рєкль ємоу. с'тєрєжи, абы єси ничого нѣкомоу нє повѣдаль. алє иди и ѕкажисѧ иєрєови. и принєси за ѡчищє(н)є твоє. ш'то є(ст) росказаль моvси на свѣдоцьс'тво имь. **Конє(ц), соу(б)тѣ.** // А ѡнь вышє(д)ши почаль м'ногы(м) повєдати и рѣчь славити. такь жє южь і҃с нє могль явнє до мѣста в'нїйти. алє бы(л) прєчь на поусты(х) мѣсцє(х). и прихожовали ѿв'соудоу до нєго.

132 зв.

Єѵ(г)листа выписоує, якь і҃с тѣломь расслаблєн'номоу ѿпоусти(л) грєхы. И якь казаль ємоу взѧти постѣль. И якь лєві҃и ал'ѳєовомоу вєлит' сѧ наслѣдовати. Тыжь повєдаєть ижє з(д)оровы(м)ь нє трєба лѣкарѧ. ты(ж) якь фарисєє поноса(т) х҃оу ижє оучн҃ци єго нє по(ст)ѧ(тс).

глава, в҃ а за(ч) з҃[6]

А опѧ(т) в'шєль і҃с до капєр'наоума по ѡс'ми дн҃є(х). и оуслышано є(ст) ижє бы в'домоу быль. и на тыхь мѣ(ст) зобралосѧ и(х) много. такь ажь нє мог'ли ко двєромь приб'лижитисѧ. и мовиль имь с'лово. тогды приш'ли к' нємоу тыи чтыры, которыми быль нєсєнь рослаблєн'ныи жилами. и нє мог'ли приб'лижитисѧ к нємоу д'лѧ народа. и // продрали стрѣхоу <u>дахь</u> домови. в' которѡ(м) быль і҃с. и оучинив'ши дѣроу с'поустили ложє на ко(то)рѡ(м) то расслаблєн'ныи лєжаль. А і҃с оузрѣв'ши вѣроу и(х), рєкль расслаблєн'номоу. сн҃оу ѿпоущаю(т)сѧ тобѣ грѣховє твои. И были та(м) нѣкоторыи зь оучитєлєвь и мыслили в ср(д)ца(х) свои(х) рєкоучи. прош'то жь то(т) та(к) хоулы мови(т). к'то можєть ѿпоущати грєхы єд'но са(м) б҃ъ. А і҃с бор'зо поз'нав'ши дх҃омь свои(м), ижє такь сами в' собѣ мыс'лили. и рєкль имь. прош'то ѡто мыс'литє въ ср(д)цахь ваши(х). ш'то є(ст) лѣп'шєи рєчи расслаблєн'номоу ѿпоущаю(т)сѧ тобѣ грѣхы твои. чили па(к) рєчи, в'стань а въз'ми ло(ж) твоє // и ходи. алє абы єстє оувѣдали ижє сн҃ь чл҃чьскыи маює(т) вол'ность на зє'мли ѿпоущати грєхы. И рєк'ль рослаблєн'номоу. тобѣ мов'лю в'стань. а въз'ми ложє твоє и иди до домоу твоєго. И бор'зо ѡнь в'сталь а в'зѧль ложє своє и вышоль прє(д) в'сѣми. такь жє сѧ дивовали в'сѣ. и хвалили б҃га рєкоучи. ижє єс'мо єщє нѣколи таковои рѣчи нє видали. **конєць, нє(д).**

в҃

133

133 зв.

[6] Нє(д) в҃ по(ст), въ ѡ(н) (т) ча(с), в'шоль і҃с.

И вышєль ѡпа(т) к' мороу. и оувєсь нарѡ(д) прихожаль к нємоу и наоучаль ихь. мимо идоучи оувидѣль чл҃ка прозвищє(м) лєвїю сн҃а ал'фєового. а ѡнь сѣди(т) на мыт'ници. И рєкль ємоу поиди за мною. А ѡнь в'став'ши и по // шоль за нимь. И сталоса, коли іс҃ сѣдѣль за столомь въ домоу єго. и мнози мытарє и грѣшници сѣдѣли со іс҃ѡ(м) и со оучєникы єго. было бо и ты(х) много которыи то за ни(м) ш'ли. оучитєліє пакь и фарисєє видѣли єго и(ж) иль з' мытникы и з' грєш'-никы. и рєк'ли оучєникомь єго. прош'то зь яв'ными и таиными грєш'-никы мис'трь вашь ясть и пиє(т). оуслышав'ши тоє іс҃ рєкль и(м). нє потрєбоую(т) здоровыи лѣкара, алє нємоцныи. нє пришоль бо я призвати правєд'никы. алє грѣш'ны(х) на покаанїє. **ко(ц), соу(б).**

за(ч) и҃[7] з҃

134

А коли оучєници їѡан'нови и закон'ничєстїи постили(с) // и пришо(д)ши рєк'ли ємоу. прошто (ж) то оучєници їѡан'нови и фарисєистїи поста(т)са. а твои нє поста(т)са. іс҃ пакь ѿповидѣв'ши и рєкль имь. єсли жє могоу(т) сн҃овє вєсєла поститиса, доколє є(ст) ис' ними жєни(х). до которого жь ча(с)у зь собож имаю(т) жєниха нє могоу(т) поститиса. алє прїидоу(т) дн҃овє таковыи коли то ѿя(т) боудє(т) ѿ ни(х) жєни(х). тог'ды боудоу(т) са постити в' ты(х) дн҃єхь ни жа(д)ныи зап'латы соук'на нового нє пришиває(т), икъ дѣянїю старомоу. а єсли (ж) иначєи ѿтръгнє(т)са конєць єго новоє ѿ старого. и бол'шаа дира боудє(т). и ник'то тыжь нє в'ливає(т) вина новѡ(г)[о]. // в' мѣхы вє(т)-хы. а єсли ж' бы иначєи, то роз'са(ди)ть вино молодоє мѣхы. и вино пролѣє(т)са, и мѣховє погыноу(т). Алє новоє вино має(т) быти въ мѣхы новыи з'ливано. **ко(ц) па(к).**

134 зв.

за(ч) ѳ҃[8]

135

И придалоса ємоу ити въ соуботы чєрєзь сѣанїа <u>*чєрєзь збожа*</u> а оучєници єго идоучи дорогою почали зрывати колоса. И фарисєєвє повидѣли ємоу рєкоучи. ви(д) ш'то дѣлають в' соуботы ш'то са нє годить. А іс҃ ѿповидѣв'ши рєкль и(м). а чи єстє николи нє читали. ш'то оучиниль дв҃дь. коли потрєбоу имѣль. и въза(л)ка са(м) и тыи которыи были з ни(м). а якь в'шо(л) в до(м) бж҃їи завиаѳара ар'хиєрєа. и хлѣбы прє(д) // ложєн'ныи пояль. которы(х) са нє годи(т) ясти тлъко їєрєѡмь єдинѣмь. а и ты(м) тыжь дава(л) которыи были з ни(м). и повєда(л) имь ижє соубота дла чл҃ка є(ст) оучинєна. а нє чл҃кь дла соуботы. прото жь є(ст) господарѡ(м) сн҃ь члч(с)кы(и). соубо(т)*.

за(ч) і҃[9]

135 зв.

---

[7] Соу(б) г҃ по(ст), Въ ѡ(н) (т) ча(с). мимо идоу(ч).

Соу(б) ві҃ в ма(ѳ) в гла(в) к҃ а за(ч) пв҃. пиє(д) ві҃ в м(ѳ) в' гла(в) ѳі҃, а за(ч) ѻѳ҃.

[8] Па(к) ві҃ нє(д), Въ ѡ(н) (т) ча(с), оучєници и.

[9] Соу(б) а҃ по(ст), Въ ѡ(н) (т) ча(с), пригодило(с).

Єѵ(г)листа выписоує(т) якь хс в' днь соуботныи исцѣлиль соухоую роукоу. члкови. И ты(ж) якь діаволовє єго сномь бжимь бы(ти) выз'навають. И ѡ дванадєсать ап(ст)лѣхь. и якь ты(ж) ѡбличаѥ(т) закон'ники про злобивость и(х). хва мат'ка и брата и сєс'тры тыи то соуть. которыи слоухають и чинать слово бжіє.

глава г ѕ

И в'шоль заса в' соборищє. и быль та(м) члкь, которы(и) то имѣль соухоую роукꙋ. и стєрєг'ли єго єсли в' соуботы исцѣли(т) єго. абы єго ѡбьвинили. и рєкль томоу члкоу, которыи то имѣль оус'хлоую роукоу. стан' тоу на серединѣ. и рєкль и(м) годи(т) ли са в' соуботы добро чинити, чили злє оучи // нити. дшоу сп(с)ти чили погоубити. а ѡни млъчали. и позрѣль на ни(х) з' гнѣво(м). и жаловаль ѡ окамєнє(нн)и ср(д)ца ихь. И рєкль члкови простри роукоу твою. и простєрь. и оучинєна є(ст) роука єго здорова яко и дрꙋгаа. ко(ц) соу(б).

136

за(ч) аі[10]

А вышє(д)ши фарисєовє бор'зо изь слоугами иродовыми. оучинили ра(д)у противь ісови якь бы єго загоубили. а іс ѿшєль з оучєниками своими к' мороу. и многыи наро(д) ѿ галилєа за ни(м) пошоль. и зь іоудєй, и ѿ ієр(с)лима, и ѿ идоумєа. и зьза іѡр'дана. и тыи которыи были ѡколо тироу и сидоноу множєство вєликоє. оуслышав'ши яко много чиниль, // приш'ли к' нємоу. И рєкль оучєникѡ(м) своимь абы ємоу лодю изьєднали дла народа, и(ж) бы єго нє сти(с)кали. бо много и(х) быль оуз'доровиль. такь и(ж) ты(ж) валилиса на нь абы са єго дот'кноули. которыи (ж) мѣли коли нєдоугы. а доуховє нєчистыи коли видѣли єго, падали пєрє(д) нимь и крычали мовачи. ты єси снь бжіи. а ѡ(н) много грозиль и(м). абы єго нє обьявлали. ко(ц), пнє(д).

136 зв.

за(ч) ві[11] и

И вышє(д)ши на гороу призваль к' собѣ ты(х) которы(х) ѡнь са(м) хотѣль, и приш'ли к нємоу. и оустанови(л) и(х) дванадєса(т) абы были з ни(м). абы и(х) послаль проповєдати. и даль и(м) моць, хоробы оуздоровлати. и бѣсы выганати. // и пєрєз'валь има симонови пєтрь. і иакова сна зєвєдєово(г)[о]. и иѡан'на іаковового брата. А пєрєз'валь и(м) имєна въанєрьгєсь, то є(ст) сновє громоу. и ан'дрєа и филип'па. вал'форомєа, и ма(т)фєа и фомоу. і иякова ал'фєового. и фа(д)дєа и симона кананита. і июдоу с'кариѡскаго. который то и продаль єго. Конєць, в'тор'коу.

137

[10] Пнє(д) гі нє(д) вь ѡ(н) то (т)[!] ча(с), оучинили.

[11] Вто(к) ві нє(д), Вь ѡ(н) (т) ча(с), призва(л) іс.

за(ч) гі[12]

И якь южь в҆шли в҆ до(м). зобра(л)сѧ ѡпѧ(т) наро(д). так҆ же тыжь они ани хлѣба яс҆ти нє мог҆ли. И оуслышав҆ши тыи которыи были оу нєго повиноватыи. вышли єго поимати. бо мовили ижє ѿишоль ѿ розоумоу. алє оучитєли и фарисє(и), которыи (ж) были приш҆ли ѿ // ієр(с)лима, повєдали, ижє вєльзаоула при собѣ має(т). и о к҆нѧжати бѣсов҆скомь выганѧє(т) бѣсы. а онь призвав҆ши и(х) оу при(т)ча(х) мовиль до ни(х). и якь (ж) можє сотона сотоноу выганати. єс҆ли бы цр(с)тво было противь собѣ роздѣлєно. нє можє(т) стати цр(с)тво тоє. до(м) ты(ж) єсли бы быль против҆ко собѣ роздѣлєнь. нє боудє(т) мочи до(м) тои стати. а єсли сотона пов҆сталь противь собѣ и роз҆дєлил҆сѧ нє можє(т) стати, алє має конєць. И ник҆то нє можє съсоуды крѣп҆каго вшо(д)ши в до(м) єго взѧти. єсли нє в҆пєрєдь к҆рѣп҆каго свѧжє(т). тог҆ды и до(м) єго побєрєть. **конє(ц), срѣ(д).**

137 зв.

за(ч) ді[13]

Заправ҆ды вамь повѣдаю, и(ж) // в҆сѧкыи грѣхы боудоу(т) ѿпоущєни снωмь чл҇чьскы(м). и роуганїа которы(м) бы сѧ нароугали. а єсли жє похоули(т) на дх҇ь ст҇ыи, нє имає(т) ѿпоущєнїє навѣки. алє є(ст) винєнь вѣч҆номоу соудоу. бо мовиль ижє доуха нєчисто(г)[о] має(т). тогды пришла мт҇и єго и братѧ. и стоячи на дворѣ послали к нємоу вызываючи єго. а около нєго сѣдѣль наро(д), и рєкли ємоу. ото мт҇и твоѧ и братїа твоѧ, и сєстры твоѧ на дворѣ ищоу(т) тєбє. а онь ѿповѣдаючи и(м) рєкль. к҆то є(ст) мт҇и моѧ и братїа моѧ. И обьг҆ладаль около сєбє сѣдѧщи(х) и рєкль. то мт҇и моѧ и братїа моѧ. єсли жє к҆то боудє чинити // волю бж҇їю. то є(ст) бра(т) мои и сєстра моѧ и мт҇и мнѣ є(ст). **ко(ц), чє(к).**

138

138 зв.

Єѵ(г)листа выписоуєть ѡ подобєн҆ствѣ роз҆сѣвача ѡ доброи мѣрѣ. ѡ зєр҆ноу горьчично(м)ь. И тыжь якь хс҇ на лодѣ опочиваєть: Глава чєт҆вєртаа.

глава д
а за(ч) єі[14]

И опѧ(т) почаль оучити при моры. и зобралосѧ к нємоу множєство народа. такь ажь са(м) в҆стоупив҆ши в лодю сѣдѣль на моры. и в҆вєсь наро(д) быль на зєм҆ли по(д)лє морѧ. и оучиль и(х) при(т)чами мно(г)[о]. и мовиль и(м) в҆ своє(м) наоучєнїи. с҆лыш҆тє, ото вышєль ро(с)сѣвачь сѣяти. А коли роз҆сѣваль. єдино пало на поути. и прилєтѣв҆ши п҆тица нб(с)ныѧ и изьзобалї є. а дроугоє пало на камєни. г҆дє нє мѣло зємлѣ многы(и). и гнє(т) оусхло. бо нє мѣло глоубокости зєм҆лѧ. // а коли

б

139

[12] Срѣ(д) гі нє(д). Въ ѡ(н) (т) ча(с), в҆шоль іс҇.

[13] Чє(к) гі нє(д). заправ҆ды ва(м) повѣ.

[14] Пѧ(к) гі нє(д), Въ ѡ(н) (т) ча(с), почаль іс҇ оу(чит).

в'зыш'ло слнце, оуваноуло прото иже не мало корене и оусхло. А ин'шее пало межи терна. и в'з'бѣг'ло трьна коу горѣ, и оудоушило єго. и плодоу не дало. Ин'шее па(к) пало в' доброую зем'лю. и дало пло(д) оустоупоуючи к' горѣ и ростоучи. и приплоѫовало, овое т'ридеса(т). а иное ше(ст)деса(т). а нѣкоторое с'то. а на(д) тое рекль и(м). к'то мае(т) оуши слышати нехай слышить. **ко(ц) па(к).**

за(ч) ѕі[15] А коли быль са(м) єдинь. пытали єго тыи которыи коло него были изь двѣманадеса(т)ма ѡ при(т)чи. а іс ѿповѣдѣв'ши рекль имь. ва(м)

139 зв. є(ст) дано вѣдати таєм'ницѣ цр(с)тва бжіа. а оны(м) же ко // торыи в'нѣ в' при(т)ча(х) в'са бываю(т) абы видачи вѣдали и не видѣли. и слышачи слышали и не розоумѣли. да некогда ѡбрата(т)са. и ѿпоущени боудоу(т) имь грѣхове. И рекль имь. не знаете ли при(т)чи тои то. а якь же пакь в'сѣ при(т)чѣ порозоумѣете. роз'сѣвачь слово роз'сѣває(т). а то тыи соу(т) ш'то на поути. иже сѣе(т)са слово. а коли оуслышать. и бор'зо приходи(т) діаволь, и вынимає(т) слово всѣянное в ср(д)цехь и(х). а так' же и тыи соу(т) сѣянныи на мѣс'це(х) камен'ныхь. которыи то коли оуслышать слово. гне(т) з' радостію пріимаю(т) є. але

140 не маю(т) корене в собѣ и дочасни соу(т). а коли пріи(д)* [!] // засмоучена а противен'ство дла слова бжієго. бор'зо (с) з'блаж'наю(т). А то тыи которыи соу(т) в' трьню засѣяни. коли оуслыша(т) слово а троскана сего свѣта и прелесть бога(т)с'тва, и дроугы(х) похотіи. в'ходачи задоушаю(т) слово, и бес'пло(д)но бывае(т). А то тыи которыи соу(т) на доброи зем'ли оусѣяни. который ж' то слоухаю(т) слова бжіа и пріимаю(т) є. и приноса(т) пло(д). иное тридеса(т). иное ше(ст)деса(т). а иное сто. На(д)то пакь мовиль и(м). коли свѣчоу зажигаю(т). по(д) сосоу(д) ли или по(д) постѣль єи положа(т). чили не на свѣтил'никоу поставлена боуде(т). не є(ст) бо таино ко-

140 зв. то(ро)є бы са не зьявило. // ани боуде потаено. але иже бы на явность пришло. к'то мае(т) оуши слышати нехаи с'лышить. **Конець пне(д).**

за(ч) ѕі*[16] И мовиль и(м), стережѣте чого слоухаете. Которою мѣрою мѣрите. тою (ж) ва(м) боуде(т) ѿмѣрено. И боуде(т) придано ва(м), которыи слоухаете. бо если к'то имає(т) боуде(т) ємоу дано. и к'то не мае(т) и то ш'то мае(т) боуде(т) в'зато ѿ него. и мовиль и(м), таково є(ст) цр(с)тво бжіє. якобы коли члкь насѣна оуврьгль в' зем'лю, и спал' бы. а вставал' бы вьдне и вночи. а сѣма в'зыиде и в'зросте коли ѡнь не вѣдае(т). в собѣ бо земла плоди(т). напередь травоу, а потѡ(м)

[15] Пне(д) ді не(д) въ ѡ(н) (т) ча(с) бы(л) іс са(м) еди(н).

[16] Вто(рк) ді не(д), въ ѡ(н) (т), Рекль гь свои(м) оу(ч) стре(ж)те.

колось. потомь // наплънає(т) п'шеницоу в колосѣ. а коли зоз(д)рѣєть плодь. бор'зо пошлє(т) сєр'пь бо єсть пос'пѣла жа(т)ва. И рєкль и(м). к' чємоу приподобимь цр(с)тво бжїє. или яковои при(т)чи приложи(м) є. є(ст) яко зрьно гръчи(ч)ноє. котороє (ж) то коли всѣяно бываєт(т) в' зємлю. мєнши є(ст) ѿ всѣ(х) сѣмєнь которыи соу(т) на зєм'ли. а коли сѧ с'плоди(т), и в'зростє(т) оу былиноу. и бываєт(т) бол'шєє ѿ в'сѣхь зєлїи. и чини(т) лѣторосли вєликыи. такь ижє могоу(т) по(д) тѣню є(г)[о] г'нѣз(д)итисѧ п'тицѣ нб(с)ныѧ. А таковыми многыми при(т)чами мовиль и(м) слово. и якожє мог'ли слышати. а бєз при(т)-чи нє мовиль и(м) с'лова. // а на особливо(м) пакь мѣс'ци, всє росказаль оучнко(м) свои(м). **Конєць. вто(к).** 141 141 зв.

И рєкль имь онои то годины коли пришо(л) вєчєрь. пєрєвєзѣ(м)сѧ на дроу(г)ю стороноу. ѡпоустив'ши народы. пояли єго з' собою в лодю. алє и иныи лодѣ єщє были з нї(м). И якь южь быль в лодѣ, тог'ды сталасѧ боурѧ вєликаа ѿ вѣтроу. ажь и вльны сѧ вливали в лодю, якь бы южь потоноути єи. а ѡнь при кон'ци лодѣ спаль на вз'головю. и з'боудив'ши єго рєкли ємоу, оучитєлю нє д'баєши ли ижє погыбаємь. а ѡ(н) встав'ши запрєти(л) вѣт'роу, и рєкль морю, оумлъ-кни а пєрєстань. и пєрєсталь вѣтрь // и сталосѧ є(ст), бар'зо тихо. и рєкль и(м), ш'то такь єстє с'траш'ливи. и яко жь нє имаєтє вѣры. а ѡни сѧ бояли бояз'ню вєликою. и мовили єди(н) къ дроугомоу. и кто (ж) є(ст) тото. ижє вѣтрь и морє слоухаю(т) єго. **Ко(ц) срѣ(д)*.** за(ч) нї[17] [!] 142

> Єν(г)листа выписоує, якь хс оуздоровлѧєть члка, ѿ множєства дїаволовь. а идє коу кнѧжати щ(к)олы жидов'скои. дъщєрь єго ѡздоровлѧти. а жєноу ѿ нємочи высвободити. ты(ж) я(к) двцю въскр(с)си(л) [!].

И пєрєєхали на дроугою [!] стороноу до оукраинь гадарин'скы(х). а коли онь вышєль из лодѣ. бор'зо стрѣтиль єго ѿ гробь члкь. которыи то маль доуха нєчистого. и которыи в' гробѣхь мєш'канѧ мєль. а нє могль ты(ж) єго ник'то лан'цоухами з'вѧзати. бо часто поута(н) и рєтѧз'ми вѧзань. и бывали** // ѿ нєго лан'цоухы ростръгнєны, и поута поламаны. а ни жадныи єго нє могль оукротити*. а ть(и) жє то всєг-да в'ночи в' гора(х) и в гробѣ(х) быль. крычаль и би(л) са(м) сєбє камєнїємь. а оуз(д)рѣль їса з(д)алєка бѣжаль и поклонил'сѧ ємоу, и крычаль голосѡ(м) вєликымь рєкль. ш'то я има(м) с тобою їсє сноу глава, є а за(ч) ѳї[18] аї 142 зв.

[17] Срє(д) дї нє(д) Рєкль їс свои(м) оу(ч), пєрє.
[18] Чє(к) дї нє(д), Въ ѡ(н) ча(с) Пєрєєха(л) їс.

бг҃а вышнаго. зак'линаю тебе бого(м). абы єси мене не моучиль. мовил' бо ємоу і҃с выйди доухоу нечистыи с' ч҃лка. и пыталь єго, рекоучи. якь є(ст) тобѣ имѧ. Рекль ємоу, легеонь имѧ мнѣ єсть *або тма* бо на(с) єсть много. И просиль єго вел'ми, абы не выганѧль єго с тои оук'раины. было пакь тоу при гора(х) великоє // стадо свиніи пасено. и просили єго бѣсове рекоучи. пошли на(с) оу свинѣ. абыс'мо въш'ли в' нѣ. и казаль имь і҃с. а выше(д)ши доухове нечистыи. въш'ли до свиніи. и великою проу(д)кос'тю бѣжало тоє стадо по берегоу до морѧ. а было ихь якобы двѣ тисѧчи, и оутоноули в' моры. тыи пакь которыи и(х) пас'ли оутек'ли. и повидѣли то в' мѣстѣ(х) и в селѣхь. и выш'ли люде абы видѣли ш'то (с) то стало. А коли приш'ли ко і҃сови оу(з)дрѣли того которыи то быль моучень ѿ діаволовь. а онь седи(т) въдежоу* оболочен'ныи. и при добрѡ(м) розоумѣ. которыи то мѣль, легеон. и оустрашилисѧ. // а тыи которыи видѣли, повидѣли имь якь сѧ с'тало томоу которыи мѣль дїявольство, и о свинѧ(х). а они пакь почали єго просити. абы пошоль з оукраинь ихь. А коли в'стоупиль в' лодю. просиль єго и ононь бѣснꙋющїйсѧ абы быль с ни(м). і҃с пакь того не позволиль, але рекль ємоу. иди до домоу твоєго к' твоимь. а повѣжь и(м). якь тобѣ много г҃ь оучиниль, и змиловал'сѧ на(д) тобою. и ѿишоль и почаль проповедати в десѧтиградѣхь, иже много оучиниль ємоу і҃с. и дивъвалисѧ в'си. **коне(ц), че(к).**

143

143 зв.

за(ч) к҃[19]

144

в҃і

А коли і҃с переєехаль засѧ на дроугоую с'тороноу. зыш'ли(с) к не(мꙋ) // народове многыи. а онь бы(л) при моры. и пришоль єдинь ѿ архисинагога. кн҃жѧ щ'колы жидов'скои. именемь їаи(р). и оуз'дрѣв'ши єго припаль къ ногамь єго и просиль єго вел'ми рекоучи. дъщерѧ моѧ на кончинѣ є(ст). пойди а положи на ню роукоу твою. да спасен'на и жива боуде(т). и пошоль с' нимь і҃с.

за(ч) к҃а[20]

[г҃і]

144 зв.

И за нимь иш'ли народове многыи. и стискалисѧ. **престоу(п), пѧ(к).** А жена нѣякаа была в' точеню кръве в҃і лѣть. и много тръпѣла ѿ многы(х) лѣкаре(в). и южь была выдала на тоє, в'се добро своє. а ничого єй не помог'ло. але єще в' грьшеє нез'дорова приш'ла. // А коли оуслышала і҃са. приш'ла межи народѡ(м) и(з)задоу. и до(т)кноуласѧ одѣнѧ єго. мыслила бо сама в собѣ рекꙋчи. ес'ли же тол'ко до(т)к'ноусѧ одѣнѧ єго з'дорова боудоу. и бор'зо оусхло тече(н)є кръве єѧ. и порозоумѣла тѣломь иже исцѣлена є(ст) ѿ тои немочи. и бор'зо і҃с розоумѣль самь в' собѣ, иже сила выш'ла из' него. и обрьноув'ши(с) к'

[19] Пѧ(к) д҃і не(д), въ ѡ(н) (т) ча(с), переєха(л) і҃с.

[20] Пне(д) є҃і не(д), въ ѡ(н) (т) ча(с), иш'ли за і҃со(м).

народови рекль. к'то са до(т)кноуль ωдѣна моего. и рек'ли ємоу оученици єго. видишь же та наро(д) оугнѣтає(т). и мовишь кто са дот'кноуль мене. и гледель около себе абы еи видель котораа то оучинила. жена пакь бо // ячиса и трасоучи, и видачи ш'то са стало ей. прис'тѫпила и пала пере(д) нимь. и повидѣла ємоу в'сю правдоу. А і҃с рекль ей дъч'ко вѣра твоа з'доровоую тебе оучині҃ла. иди з' миромь, и боу(д) з'дорова ѿ немочи твоей. **Конець, пне(д).** 145

А коли ωнь єще мовиль. **ч'ти, па(к).** Приш'ли ѿ ар'хисинагога. поведаючи. ижь дъщера твоа южь оумръла. и д'ла чого движешь оучитела. и оуслышав'ши і҃с тоє слово рекль. не бойса тлъко вѣроуи. и не допоустиль за собою ни єдномоу поити. єд'но петроу ї иаковоу їωан'ноу, братоу їакововоу. // и въш'ли в до(м) ар'хисинагогω(в). оувидѣль мовоу и плачь, и крычана много. и вшо(д)ши рекль и(м). дла чого трощетеса и плачете. не оумръла є(ст) дв҃ца але спи(т). а они са с'мѣяли з него. а онь пакь выгналь вънь всѣ(х). тлъко поя(л) ѿц҃а и мт҃рь дв҃чиноу. и тыи которыи з ни(м) были въш'ли та(м), где то дв҃ца лежала. А яв'ши за роукоу дв҃цю, рекль ей. тали факоу(м). єже є(ст) речен'но, дв҃це тобѣ мов'лю в'стань. и бор'зо в'стала дв҃ца и ходила. было бо южь ей лѣ(т) в҃і, и дивовалиса великымь дивомь. А онь приказаль имь много. абы жадень о то(м) не вѣда(л). и рекль дайте ей яс'ти. // 145 зв. 146

> Єѵ(г)листа выписоуе(т). иже дивоую(т)са мнозїи, наоученїємь хр(с)твы(м). и гръше(т)са а мова(т). иже то(т) то есть сн҃ь теслинь. И якь х҃с роз'сылає(т) и оучить ап(ст)лы. якь ты(ж) їωан'нь кр(с)титель ста(т) есть. и я(к) народь, накръмлень есть па(т)ма хлѣбы. И якь тыжь і҃с по морю ходиль. И якь многыи немоц'ныи оуздоровиль:

И зышель ѿтоудоу и пришель въ ѿчизноу свою. и за ни(м) ш'ли оучн҃ци є(г)[о]. **Конець па(т)коу.** А коли была соубота. почаль на з'борыще(х) оучити и(х). и мнозн слышачи дивовалиса рекоучи. ѿколе онь тоє маеть. и ш'то то за премоудро(ст) котораа є(ст) ємоу дана. и дивове таковыи роукама єго бываю(т). чи не тои то є(ст) тесла сн҃ь мр҃їи(н). бра(т) їаковоу и ωсїи ї июдѣ и симонови. а вид' же и сестры єго з'де с нами соу(т). и б'лазнилиса о немь. а і҃с мовиль и(м). не є(ст) пр(о)ркь безь оу // чтивости. єд'но въ власти своей. и в родинѣ своей. и **гла(в) ѕ҃ а за(ч) к҃в**[21] 146 зв.

[21] Вто(к) є҃і не(д), Въ ω(н) (т) ча(с), Прише(л) і҃с.

в' домоу своємь. и нє могль тоу з'наменїа жа(д)ного оучинити. тлько мало на нємоц'ны(х) в'складаль роукы и исцѣлиль и(х). и дивовал'сѧ за нєвѣр'ствїє и(х). и обьхожоваль около по мѣс'то(х).

за(ч) кг[22] И приз'валь обанадєсать. и почаль и(х) посылати два а два. и даль и(м) моць на(д) доухы нєчистыми. **Конєць вто(к).**

дї И заказаль и(м), абы ничого нє брали на поу(т). тлько жєзль єдинь. ани мош'ны, ани хлѣба. ани в чєрєсь мѣди. алє обоуты ногы вь сан'далїа *в чєрєвикы.* абы сѧ нє оболокали вь д'вѣ соук'нѣ. и мовиль

147 и(м), // гдє жь коли вьидєтє в' домь, тоу прєбывайтє покы ажь и выйдєтє. а которыи жь бы коли ва(с) нє прияли. ани ва(с) слоухали. вышє(д)ши ѿтоу(д). ѡтрасѣтє поро(х) которыи бы быль по(д) ногами вашими. на свѣдоцьс'тво имь. зап'рав'ды повѣдаю вамь. ижь ѿраднѣи боудє(т) содомомь и гоморѡ(м) в' днь соудовыи. ни(ж)ли мѣс'тоу томоу. А они вышє(д)ши проповѣдали, абы (с) покаали. и бѣсы м'ногыи выганали. и помазовали много нємоц'ны(х) оливою. и были оуз'доровлєни. **ко(ц) срє(д).**

за(ч) кд[23] И оуслышаль иро(д) црь. бо было слав'но имѧ єго. и мовиль жєбы

147 зв. їѡан'нь крє // ститєль з' мртвы(х) в'сталь. прото сѧ дивовє чєрєз' нєго

єї дѣють. дроугыи пакь повєдали ижє бы илїа быль. а ин'шїи зась мовили ижє єсть пр(о)ркомь. або єдинь с' пр(о)рко(в). А иро(д) то оуслышав'ши рєкль. которого єс'мь я с'тѧль їѡан'на, то(т) то є(ст) з мртвы(х) в'сталь. иро(д) бо быль посладь и поймаль їѡан'на. з'вѧзав'ши и всадиль єго до тєм'ницѣ. д'лѧ иродїады жєны филип'па брата своєго. бо быль єй пояль за жєноу. мовил' бо їѡан'нь иродови. тобѣ бо нє годи(т)сѧ имѣти жєны филип'па брата твоєго. иродїада пакь гнѣва-

148 ласѧ на нєго. и хотѣла єго оуби(ти), // алє нє мог'ла. бо иро(д) бояльсѧ їѡан'на. бо вѣдаль єго быти моужа прав'дивого, и стго. и стєрєговал'сѧ єго. и ра(д) слоухаль єго. и м'ного рѣчїи чиниль. и сла(д)ко слѹхаль єго. И пригодил'сѧ дє(н) потрєб'ныи. коли иро(д) ро(ж)дєствоу своємоу дѣлаль вєчєроу. кнзємь своимь и гєт'манѡ(м). и пєрєдьнєйшимь людє(м) галилєйскы(м). и в'шо(д)ши двца тои то родиЯды. плѧсала и оуподобаласѧ иродови. и ты(м) которыи сѣдѣли з ни(м). и рєкль црь двци. проси оу мєнє єсли жє чого хочєшь. и да(м)

148 зв. тобѣ. и зак'лѧльсѧ єи. а єсли жє мѧ попросись да(м) тобѣ и до поль // цр(с)тва моєго. а она вышє(д)ши рєкла мтри своєй. чого маю просити.

[22] Вь срѣ(д) єї нє(д), Вь ѡ(н) (т) ча(с) призва(л) іс.

[23] Вь ѡ(н) то ча(с), оуслышаль ирѡ(д).

Авгоу(ст) кѳ на оусѣкновє(н) ч(с)тныя гла(в). на ли(т)р'гїи.

а мт҃и ей рек'ла. проси головы і҆ѡа(н)на кр(с)тла. и вшо(д)ши бор'зо а поспѣш'но къ цр҃ви. и просила рекоучи. хочоу абы ми еси даль на мисѣ головоу і҆ѡан'на кр(с)тителѧ. тог'ды засмоутил'сѧ цр҃ь клат'вы длѧ, и длѧ ты(х) который то сѣдѣли с' ни(м). не хотѣль ѿречисѧ ей. але послаль с'пекоулатора. *ката*, и росказаль принес'ти главоу его на мисѣ. и даль ей дв҃ци. а дв҃ца дала ей мт҃ри с'воей. то оус'лыша(в)ши оученици его. приш'ли и в'зѧли тѣло его. а поховали его въ гробѣ. // 149

Тогды приш'ли ап(ст)лве къ і҆с҃ови. и повидѣли емоу в'се, ш'то коли чинили и наоучили. конець оусѣкнове(н)ю. И рекль и(м) пере(и)дѣте вы сами в' поустое мѣсто едины. и опочин'те мало. было бо много ты(х) который приходили и ѿходили. а не было имь коли и яс'ти. и в'с'тȣпив'ши в лодю ѿиш'ли на мѣс'це поустое. и видѣв'ши и(х) коли то ишли. и поз'налі и(х) многыи. и из'бѣглисѧ та(м) пѣші ѿ всѣ(х) мѣсть. и оупередили его та(м) и зыш'лисѧ к' немоу. А і҆с҃ выше(д)ши оуз(д)рѣль многыи народь. и милость маль до ни(х). были бо яко ов'цѣ которыи то не // маю(т) пастырѧ. и почаль и(х) оучити много. а колі ю(ж) немалыи ча(с) миноуль. пристоупили к немоу оученици его и рек'ли. поустое то есть мѣсце. и ча(с) южь е(ст) не малыи. ѿпоусти и(х) абы ш'ли до околич'ны(х) сель и мѣсть. и накȣпѧ(т) собѣ хлѣбовь бо не маю(т) чого яс'ти. а онь ѿповидѣв'ши рекль имь. даите и(м) вы ясти. а они рекли емȣ, г'де коупимо за двѣстѣ грошіи хлѣба. и дамо имь яс'ти. а онь и(м) рек'ль. кол'ко хлѣбо(в) имаете. идѣте а оглѧдайте. а они доведав'шисѧ рек'ли, пѧтеро а двѣ рыбѣ. и росказаль и(м) посадѣте в'сѣ на коупы на коупы [!] на т'равѣ // зеленои. и роз'садилисѧ по стоу а по пѧтидесѧ(т). а в'зѧв'ши пѧтеро хлѣба и двѣ рыбѣ. възрѣв'ши на нб҃о бл(с)ви(в), и поламаль хлѣбы. и дава(л) оученикѡ(м) свои(м), абы клали пере(д) ними. и обѣ рыбѣ роз'делиль имь всѣ(м), и ꙗ҃ли в'си и насытилисѧ, и набрали окроуховь в҃і кошоувь пол'ны(х). а так' же и ѿ рыбь. а было ты(х) которыи то ꙗ҃ли пѧ(т) тисѧчь моужевь.

149 — за(ч) к҃в[24] — [ѕ҃і] — 149 зв. — 150

И бор'зо приноудиль оученикы своѧ в'сѣс'ти в лодю. и впере(д) ехати на оноую стороноу до ви҆ѡ'саиды. ажь покы са(м) роспоустить народы. Конець четвръгоу.

за(ч) к҃ѕ[25]

А рос'поус'тив'ши и(х) шель на гороу молитисѧ. а коли ю(ж) // быль вечерь. была лодѧ насере(д) морѧ. а ѡнь са(м) на зем'ли. и оувидѣль и(х) а они сѧ мрьдоують оу плаваніи. бо быль и(м) вѣтрь против'ныи. И яко бы о четвер'тои сторожи нощнои. пришоль к ни(м)

150 зв. — ѕ҃і

[24] Че(к) є҃і не(д), въ ѡ(н) то ча(с) приш'ли.

[25] Пѧ(к) є҃і не(д), въ ѡ(н) (т) ча(с), приноуди(л) і҆с҃.

ходѧи по мороу. и хотѣль ихь мин(ꙋ)ти. а они оузрѣли єго. а онь ходи(т) по мороу. дов'нималисѧ иже бы ш'то злоє было. и крык'ноули бо єго были в'сѣ оузрѣли. и засмꙋтилисѧ. и бор'зо промови(л) к нимь рекоучи. боуд'те доброи надѣи, не бойтесѧ я є(смь). и в'стоупиль до ни(х) в лодю. и пересталь вѣтрь. а они ты(м) бол'ше сами в' собѣ стра-

151 хом* сѧ дивили. бо не порозоумѣли // зь оны(х) то хлѣбовь. было бо ср(д)це ихь закамѧнѣло. А коли сѧ переплавили. приш'ли в' зем'лю генисаре(т)скоую. **Конець, пѧ(к).**

за(ч) кз[26] Бо та(м) была пристань. а коли выш'ли з лодѣ. бор'зо єго поз'нали. а бѣгаючи по в'сеи оукраинѣ тъ(и). почали на постелѧ(х) к немоу носити немоц'ныи. где (ж) коли оувѣдали о немь и(ж) бы быль тоу. А камо жь коли вхожаль до мѣсть альбо до сель. или до градовь. и на оулица(х) покладовали немоц'ныи. и просили єго иже бы сѧ подол'-ковь одѣнѧ єго до(т)к'ноули. и кол'ко коли сѧ ихь дот'кноуло оуз'до-

151 зв. ров'лени соу(т). //

Єѵ(г)листа выписоуєть. якь закон'ници жалоую(т), же оучн̃ци неоумытыми роуками ядять хлѣбь. и якь хс̃ ѿповѣдаєть, ш'то до оусть входить не скврънить чл̃ка. и якь дъщерѧ хананеискои, и глоухыи и нѣмыи єсть оуздоровлень. глава семаа.

гла(в) ꙃ И собралисѧ к' немоу фарисеє, и нѣкоторыи ѿ к'нижникь приш(д)ши(х) ѿ їєрꙋ(с)лима. и оувидѣли нѣкоторы(х) зь оучениковь єго. а они нечистыми роуками, то є(ст) неоумытыми ядѧ(т) хлѣбы. с'мѣялисѧ з ни(х). фарисеє бо и въси їоудеє. єс'ли бы час'то роукы не оумывали не ядали. дръжали оуставы с'тар'ши(х). и с тръгꙋ ты(ж) пришє(д)ши єс'ли бы сѧ не оумыли не ядали. и много ин'ши(х) рѣчїи є(ст) которыи прияли дръжати. оумыванѧ с'клѣниць и кон'вїи и мѣдѧниць и стол'цовь.

за(ч) ки[27] Потѡ(м) пытали єго фарисеє и к'ници [!] рекꙋчи. // д'лѧ чого оученици твои не дръжа(т) ведлоугь оуставы с'тарьши(х). але неоумытыма

152 [иї] роукама ядѧ(т) хлѣба. А ѡнь ѿповѣдаючи рекль имь. добрѣ пророчествоваль їсаїа о ва(с) лицемѣрѣхь. якь же и є(ст) писано. сїи людїє оусты мѧ чтоу(т). але ср(д)це ихь далеко ѿстои(т) ѿ мене. але мене порож'не хвалѧ(т). оуча(т) наоукы приказанѧ люд'ско(г)[о]. ѡпоустив'ши заповѣ(д) бж̃їю, дръжите оуставы стар'шихь чл̃кь. **Конець, пне(д)л'коу.**

[26] Пне(д) ѕ̃ї не(д), въ ѡ(н) (т) ча(с), Вышо(л) ї̃с.

[27] Вто(к) ѕ̃ї не(д), въ ѡ(н) (т) ча(с), звѣдова(ли).

ѾМЫВАНА С'КЛАНИЦЬ И ВѢДЕРЬ. И ИНЫ(Х) ПОДОБНЫ(Х) РѢЧЇИ ТАКЫ(Х) МНОГО ЧИНИТЕ. И МОВИЛЬ ИМЬ, ДОБРѢ ѾМѢТАЕТЕ ПРИКАЗАНЇЕ БЖЇЕ. // АБЫ ЕСТЕ ОУСТАНОВЛЕНЇЕ БЖЇЕ ЗАХОВАЛИ. МОѴСИ БО РЕКЛЬ. ЧТИ ѾЦА ТВОЕГО И МТРЬ ТВОЮ. А КТО БЫ ЗЛЫИ СЛОВА МОВИ(Л) Ѿ(ЦꙊ) ИЛИ МТРИ. СМРТЇЮ НЕХАИ ОУМРЕ(Т). А ВЫ ПОВѢДАЕТЕ ЕСЛИ БЫ ЧЛКЬ РЕКЛЬ ѾЦОУ ИЛИ МТРИ, КОР'ВАНЬ ТО Є(СТ) ДАРЬ. КОТОРЫИ (Ж) КОЛИ Є(СТ) Ѿ МЕНЕ. И ЮЖЬ ДАЛѢИ НЕ ДОПОУЩАЕТЕ ЕМОУ НИЧОГО ЧИНИТИ ѾЦОУ СВОЕМОУ ИЛИ МТРИ СВОЕИ. ПЕРЕСТОУПАЕТЕ ПРИКАЗАНА БЖЇЕ. ПРО ОУСТАНОВЛЕНЇЕ ВАШЕ КОТОРЫИ ЕСТЕ ОУСТАНОВИЛИ. И ПОДОБНЫ(Х) РЕЧИ(И) ТАКОВЫ(Х) МНОГО ДѢЛАЕТЕ.

152 зв.

за(ч) кѕ[28]

И призвав'ши ве(с) наро(д) мовиль имь. послоухайте мене в'сѣ, и розоумѣите. ничого не є(ст) с покор'моувь в'ходащи(х) в'ноу(т)р' // чловека, ш'то бы его мог'ли поскврънити. але которыи рѣчи с чл҃ка* выходѧ(т). тыи поскврънаю(т) чл҃ка. ес'ли кто имае(т) оуши слышати нехаи слыши(т). **Конець, втор'кꙋ.**

153

А коли в'шоль в' домь ѿ народа. пытали его оучн҃ци є(г)[о], о при(т)чи. и рек'ль имь, так' же ли и вы не разоумливи есте. не розоумѣете ли иже в'се ш'то входить з'внѣ вь чл҃ка. не може(т) его пос'квръннти. бо не в'ходи(т) в ср(д)це его ед'ню въ чрево. и афедроно(м) исходи(т). и всѣ покор'мы вычищае(т). але рекль которыи рѣчи с чл҃ка выходѧ(т). тыи с'кве(р)нѧ(т) чл҃ка. бо з'ноутрь ядоу ср(д)ца чл҃чьскаго помыш'ленїа, // исходѧ(т) злаа. прелюбодѣянїа. любодѣянїа. оубїйс'тва. крадена. лако(м)ства. обиды лоукав'ства. лесть. стоудодѣянїе. око злое. Роуганїе, пыха безꙋмьс'тво, всѣ тыи рѣчи злыи из'вноу(т)рь исходѧ(т) и скврнѧ(т) чл҃ка.

153 зв.

за(ч) л҃[29] ѳі

А в'став'ши пошоль ѿтолѣ до оукраинь тирьскы(х) и сидон'скы(х). **Конець, средѣ.** А в'шо(л) в' до(м) и хотѣль абы о немь ник'то не вѣдаль. и не могль сѧ оутаити. оуслышав'ши бо о немь жона. которои то дъщерѧ мѣла доуха нечистого. пришо(д)ши припала к' нога(м) его. жена (ж) была ел'лин'ска <u>греч'ка</u> сиропениска родо(м). и просила є(г)[о] // абы бѣса выгналь изь дъщерѧ еѧ. іс же рекль ей, нехаи пръвѣе насытѧ(т)сѧ сн҃ве. бо недобре є(ст) ѿяти хлѣба дѣтемь и поверечи п'сомь. а она ѿповидѣв'ши рек'ла емоу. прав'да є(ст) гн҃е. бо и п'си по(д) столомь ядѣть ѿ крохоть дѣтеи. И рекль ей. за тое слово иди изыиде бѣсь изъ дъщерѧ твоеѧ. А коли приш'ла до домоу с'воего. наш'ла бѣса изше(д)шого, и дѣвицю а она лежи(т) на постели с'воей. **Конець, че(тк).**

154

[28] Срѣ(д) ѕ҃і не(д), Въ ѡ(н) (т) ча(с), призва(л) іс.

[29] Че(к) ѕ҃і не(д), въ вре(м) ѡ(н), в'шо(л) іс до ꙋ.

за(ч) лā[30] 154 зв. к̃

Опа(т) вышоль зь оукраинь тирьски(х) и сидоньски(х). и пришо(л) к мороу галилейскомоу. межи оукраины декаполить // скыи. и привели к немоу глȣхого и нѣмого. и просили є(г)[о] абы на него вложиль роукȣ. И пояли его ѿ народа единаго. и вложиль палець свой въ оуши его и плюноу(л). и плюноув'ши до(т)кноул'са языка его. и възрѣв'ши на нбо въз'дъх'ноуль, и рекль емоу. ефаѳа. еже є(ст) отвориса. и бор'зо ѿвориса [!]* слȣха его. и роз'вазань є(ст) з'вазокь языка его. и мовиль право. и приказаль имь абы нѣкомоу не повѣдали. А чи(м) имь бол'шеи приказова(л). ты(м) бол'шеи проповѣдали. и през' лишь дивовали(с) рекоучї. добрѣ в'сѣ рѣчи чини(т), г'лоухы(м) каже(т) слышати. и нѣмымь // говорити. **Конець, соу(б)тѣ.**

155

Єѵ(г)листа выписоуе. якь х̃с се(д)ма хлѣбы и мало рыбами накръми(л) д̃ тысачи людоу. И якь закон'ници знаменїа ищоуть. и якь велит са ихь оученїа выстерегати. И якь тыжь слѣпомоу очи направоуе. Пет'рь вѣроу вызнаваеть. А и х̃с свое тръпенїе напере(д) повѣдаеть. И иныи к' томоу жь напоминаеть. гла(в) н̃.

гла(в) н̃ а за(ч) лв̃[31] ка̃

В тыя то дн̃и вел'ми м'нωгыи нарω(д) быль съ і̃сомь и не мѣли чого ясти. Приз'вав' же і̃с оученикы своа рекль имь. мл(с)рдоуа ω народѣ. иже южь три дн̃и сѣдать при мнѣ и не имають чого ясти. а если же ѿпоущоу ихь не яд'шихь в' домы своа то пристаноуть на дорѕѣ. бо нѣкоторыи з' нихь з'далека приш'ли. ѿповѣдѣли емоу оученици его, и ѿколѣ боуде(т) мочи кто тыи то накор'мити хлѣбомь з'де на поустыни. и з'вѣдаль ихь рекоучи // кωл'ко хлѣбовь имаете. а ωни рек'ли сед'мь. а ωнь повелѣль нарωдомь сѣсти на зем'ли. а в'зав'ши семеро хлѣбовь хвалоу въз'давь ламаль и даваль оученикомь своимь абы прѣ(д) кладали. а ωни клали прѣдь народомь. А имѣли тыжь и рыбь мало. и тыи бл(с)вивь и казаль пере(д) нѣ класти. А ωни и̃ли и насытылиса и набрали из'быткωвь ωкроуховь сед'мь кошовь. тыхь пакь которыи и̃ли было чотыри тисачи. и ѿпоустиль ихь. И бор'зо посли того в'стоупиль в лодю зь оученикы своими. и плыноуль до оукраинь дал'маноутьскыхь. **Кωнець, пат'коу.** //

155 зв.

156

за(ч) лг̃[32] кв̃

И выш'ли закон'ници и пωчали са з' нимь гадати. гладаючи ѿ него знаменїи з нба пωкоушаючи его. А онь въз'дъх'ноувьши дх̃о(м) своимь повидѣль. чого дла рω(д) тои з'наменїа ищеть. Заправ'ды

[30] Соу(б) д̃ по(ст), въ ω(н) (т) ча(с), вышо(л) і̃с.

[31] Па(тк) ѕ̃і не(д), Въ ω(н) (т) ча(с), ве(л)ми многы(и).

[32] Пне(д) г̃і не(д) въ (в) ω(н) выш'ли закон'ници.

повѣдаю вамь иже не боуде дано з'наменїе, родоу томоу тѡ. и зоставивьши ихь в'стоупиль заса в лодю и п'лавил'са черезь море. и забыли в'зати з' собою хлѣбовь. тлъко єдинь хлѣбь мѣли з' собою в лодѣ и приказоваль имь рекоучи. бачьте а выстерегайтеса квасоу фарисейскаго. и квасоу иродова. и мыслили рекоучи єдинь къ дроугомоу. ѡто жь // хлѣба не имаемо. и розоумѣль і̃с и рекль имь. што мыслите иже хлѣба не маете. Єще не з'наете а ни разоумѣете єще жь ли ѡкаменено ср(д)це ваше имаете. оочи маючи не видите. и оуши маючи не слышите. и не поматаете того, коли єс'ми патеро хлѣба роз'ламаль межи пать тисачоувь. колико есте кошоувь полны(х) зобрали ѡкроуховь. повидѣли ємꙋ, в҃і. А коли семеро межи ч'тыры тисачи. колико кошовь полны(х) ѡкроуховь єс'те в'зали. а ѡни рек'ли се(д)мь. И рекль имь, и якь же не розꙋмѣете. **Конець, пне(д).** 156 зв.

Приде до виѳ'саиды. и привели // к немоу слѣпого. просили его абы са его до(т)кноуль. и появ'ши за роукоу слѣпого вывель его вънь из' веси. и п'люноуль на оочи его. и вложиль на него роуцѣ свои. пыталь его видѣль ли бы што. А ѡнь прозрѣв'ши рекль. вижоу люди яко бы древа которыи хода(т). А ѡпосли пакь вложиль роуцѣ на оочи его. и оучиниль то иже прозрѣль и оуз'доровлюнь єсть. и в'са ясне видѣль. А с тымь послаль его до домоу его, и рекль ємоу. ани до села не ходи. и не повѣдаи никомоу. **Конець, вто(к).** за(ч) лд҃[33] 157 кг҃

Тог'ды вышоль і̃с и оученици его. межи мѣста цеса // рыа филиповы. и з'вѣдоваль на дорозѣ оучениковь своихь рекоучи. кимь мене повѣдають ч҃лци быти. А ѡни ѿповѣдѣли ємоу рекоучи. єд'ни иѡан'номь кр(с)тителемь. а дроугыи илиєю. А третїи єдинаго зь пр(о)р(о)ковь. тогды рекль имь. вы пакь кимь мене повѣдаете быти. ѿповидѣв'ши петрь рекль ємоу ты єси х҃с. за(ч) ле҃[34] 157 зв. кд҃

И приказаль имь, абы никомоу не повѣдали ѡ немь. И почаль оучити ихь. иже с҃нь ч҃лчьскыи маеть много тръпѣти ѿ старьшихь. и ар'хїереи и оучителеи. и оубїеноу быти. и по тре(х) д҃нехь з' м҃ртвыхь въс'кр(с)ноути. // **конець сж(б).** И яв'не єсть слово мовиль. а петрь появ'ши его к' собѣ почаль приказовати ємоу. а ѡнь ѡбръноув'ши(с) позрѣль на оученикы своа. и примовиль петрови рекоучи. иди за мною сотоно. бо не мыслишь ш'то єсть б҃жго, але ш'то людьского. и приз'вав'ши народы зь оученикї своими рекль имь. за(ч) лѕ҃[35] 158

[33] Вто(к) г҃і не(д)ли. въ ѡ(н) то час пришоль і̃с до виѳьсаиды.

[34] Соу(б) є҃ по(ст) в о(н) то час вышоль і̃с.

[35] Срѣ(д) г҃і не(д), Во ѡ(н) (т) ча(с), приказа(л) і̃с ꙋч҃нко(м).

за(ч) лѕ[36] Єсли же хочеть к'то за мною поити. нехаи са заприть себе. и въз'меть кр(с)ть свои и за мною идеть. **Конець, срѣдѣ.** А єсли же х'то хочеть дшоу свою сп(с)ти* погоубить єй. А єсли же погѹбить дшоу 158 зв. свою мене ради ї єѵ(г)лїа, // тои сп(с)ть єй. ш'то за помочь єсть чл̃кови єсли бы ѡдер'жа(л) весь свѣть. а дши своєй зле оучиниль. Ал'бо ш'то дасть чл̃кь ѡкоупоуючи дшоу свою. бо кто бы са оустыдиль мене и моихь словь в' родѣ семь прелюбодѣинѣмь и грѣшнѣмь. и сн̃ь чл̃кыи постыдит'са єго. коли придеть въ славѣ ѿц̃а своєго съ аггл̃ы своими. А над'то мовиль имь. заправ'ды повѣдаю вамь. иже соу(т) нѣкот'рыи* с' тыхь ш'то тоуть стоять. иже не мають в'коусити смр̃ти. ажь оуз'рать цр(с)твїє бж̃їє пришед'шеє во силѣ. **Конець не(д), и с'химѹ а(х).**

> Єѵ(г)листа выписоує, ѡ хв̃ѣ преѡбраженїи. а такь тыжь са ѡзнаимѹє ижь доухь нечистыи не може выгнань быти, єдно мл̃твою и посто(м). А напередь повѣдаєть хс̃ свое оумоученїє. и напоминаєть оученикы, абы были 159 покор'ни а ближнихь не горшили. Ты(ж) и ѡ соли змазанои. //

гла(в) ѳ̃ а за(ч) лз̃[37] кв̃ По шести пакь дн̃єхь пояль іс̃ пет'ра ї иакова ї иѡан'на. и вывель и(х) на гороу высокоую наѡсобность єдины(и). и преѡбрази(л)са пре(д) ними. и ѡдѣанїє єго было бѣло яко снѣгь. яко вы* х'то не можеть бѣлил'никь оубѣлити на зем'ли. И явильса имь илїа съ моѵсеѡмь. ко(т)рыи со їс̃омь мовили. А ѿповидѣв'ши петрь рекль ко їс̃ви. рав'ви. <u>*оучителю*</u>, добро єсть намь зде быти. и оучинимо тоу трои сѣни. <u>*холодникы.*</u> тобѣ єдинь. моѵсеѡви єдинь, а илїй єдинь. бо не вѣдаль ш'то мовиль. прото же были перестрашени. И стал'са ѡблакь и 159 зв. зат'ми(л) // ихь. а и голось изь ѡблака пришоль рекоучи. се єсть сн̃ь мои въз'люблен'ныи, того послоухаите. И бор'зо ѡбачив'шиса ни єдиного не видѣли, бол'ше. ед'но тол'ко їс̃а єдиного з' собою. А коли исходили з' горы приказаль имь. абы ни жад'номоу не повидѣли. ажь сн̃ь чл̃чьскыи из' мр̃твыхь въскр(с)неть. **Конець преѡ(б) на у(т).**

за(ч) лн̃[38] И задръжали тоє слово оу себе. пытаючиса межи собою. ш'то бы то было. иже изь мр̃твыхь въскр(с)ноути. И испытали єго рекоучи. ш'то жь тогды оучителе и закон'ници мовать. иже бы прьвѣє илїа 160 мѣль прїити. а ѡнь // ѿповѣдаючи рекль имь. илїа бо в'передь приде и оустрои(т) в'са. якь же и єсть писано ѡ сн̃оу чл̃чьскомь. иже имаєть

[36] Не(д) г̃ по(ст), Рекль гъ, Єс'ли х'то.

[37] На преѡ(б)ра(ж)нїє на у(т)рни по ше.

[38] Че(к) г̃і не(д), Во ѡ(н) (т) ча(с), задръжали ѹ(ч).

много трьпѣти и посмѣянь боудеть. але повѣдаю вамь иже иліа южь пришоль есть. и оучинили емоу ш'то хотѣли. такь якь есть и написано ѡ немь. тьгды пришоль ко оученикомь своимь. и оувидѣль народь многыи ѡколо нихь. а и закон'ници гадалиса з нимь. и бор'зо весь людь оузрѣль іса и подивовали(с), и оустрашили(с). а приходачи цѣловали его. **Конець четвер'коу.**

Тогды испыталь ихь, ѡ // ш'то са гадаете с ними. 160 зв.

Ѿповидѣв'ши единь из' народа рекль оучителю привелье(м) сна моего к тобѣ. которыи имаеть доуха нѣмого. которыи то коли име(т) его. роз'биваеть его и пѣны тѣщить и скрежеть зоубы своими. и ѡцѣпѣнѣваеть. И мовильемь оученикомь твоимь абы его выгнали. а не могли. А ѡнь Ѿповидѣль емоу рекль. ѡ роде невѣр'ныи доколѣ оу вась боудоу и доколѣ** вамь трьпѣти боудоу. приведѣте его ко м'нѣ. и привели его к немоу. и видѣль его доухь бор'зо страсноуль его и оупаль на зем'лю. // и валал'са пѣны тѣщачи. А іс испыталь ѡца его кол'ко лѣть есть якь са емоу то пригодило. А ѡнь рекль зь дѣтин'ства. м'ного бо мечеть его вь ѡг'нь и во воды. абы его загоубиль. а если ш'то можешь помоѕи намь з'милоуиса на(д) нами. а іс пакь рекль емоу если же можешь вѣрити. бо в'се есть мож'но вѣроуючимь. а на тыхь мѣсть крикноув'ши ѡць дитати и плачемь рекль вѣроую гі. и помоѕи моемоу недовѣрію. И оувидѣль іс иже нарѡдь из'бираєт'са к' немоу. погрозиль доухоу нечистомоу рекль емоу. доухоу нѣмыи // а глоухыи я тобѣ повелѣваю абы еси вышоль из' него. а бол'ше не в'ходи в' него. и крычаль и м'ного пркжал'са. и вышоль из' него. и бывь якобы мртвыи. так' же и м'ноѕи мовили иже есть оумер'ль. але іс яв'ши его за роукоу и двигноуль его и вьсталь. и я(к) южь в'шоль в домь, пытали его на ѡсобливомь мѣстѣ оученици его единого рекоучи. прош'то есмо мы его выг'нати не мог'ли. И рекль имь. тоть то рожаи ничим' же не можеть выгнань быти тлько млтвою и постомь. А Ѿтолѣ вышо(д)ши ш'ли скрозѣ галилею. и не хотѣль абы кто ѡ // немь вѣдаль. и оучиль оученикы свои. и мовиль имь. иже снь члч(с)кыи предань боуде(т) в' роукы члч(с)кыи, и оубію(т) его. и оубію(т) его [!]. и по тре(х) дне(х) изь мртвыхь вьскр(с)неть. **Конець не(д).** Але ѡни тои рѣчи не розоумѣли. и не смѣли его пытати.

161

161 зв.

162

зa(ч) м[39] кв*

И пришоль до капер'наоума. а якь южь в домоу быль. пыталь и(х) рекоучи. ш'то ес'те межи собою на поути роз'мовлали. А ѡни

за(ч) ма[40]

---

[39] Не(д) д по(ст), вь ѡ(н) (т) ча(с) члкь нѣкото(р)и пристоупив'ши из' на.

[40] В' па(к) гі не(д), вь ѡ(н) (т) ча(с) пришо(л) іс.

кз млъчали. Роз'мовали бо в дорозѣ єдинь ко дроугомоу. к'то єсть большіи. и сѣд'ши приз'вавь ѡбохьнадєса(т). и рєкль и(м). єсли кто хочєть
162 зв. стар'шимь быти. нєхаи боудє(т) ѿ всѣ(х) // мєншіи и всѣхь слоугою. а появ'ши ѡтроча постави(л) єго посрѣдѣ ихь. и ѡбьявьши єго рєкль имь. к'то коли єдино с таковыхь дѣтєи пріимєть въ има моє, мєнє пріймєть. а кто жь коли мєнє пріймаєть. нє мєнє пріймаєть, алє пославьшаго ма. ѿповидѣль ємоу ішан'нь рєкоучи. оучитєлю. видѣль єс'ми єдиного а ѡнь имєнємь твоимь выганаєть бѣсы. который то нє ходить за нами. и заборонали єсмо ємоу, ижє нє ходи(т) за нами*. А іс рєкль. нє боронѣтє ємоу. бо нє єсть жад'ного которыи бы чиниль силоу ѡ
163 имєни моємь. абы могль бор'зо злословити ма. ко // торыи бо нє єсть против'ны(и) намь. за нами єсть. а к'то бы коли напоиль вась чашєю вѡды въ има моє, прото ижє єстє хвы. прав'доу глю вамь. нє погоубить мєз'ды своєи. **Конє(ц), па(к). и стомоу.**

за(ч) мв[41] А єсли жє бы съблазниль єдиного ѿ малы(х) сихь, вѣроующихь въ ма. лѣп'шє было бы ємоу. абы быль завѣшонь камєнь млын'ныи на шію єго. и оувръжєнь быль в' морє. Єсли (ж) зьблажнаєть та роука твоа <u>*горшить та*</u> ѿсѣци єи. лѣпьшє тобѣ єсть в' животь в'нити. ниж'ли двѣ роуцѣ маючи в'нити до пєк'ла. въ ѡг'нъ нєоугасимыи.
163 зв. идє жє чръвь и(х) // нє оумираєть. и ѡгнь нє оугасаєть. а єсли жь пакь бы та и нога твоа з'блажнала ѿсѣци єи. лѣп'шє єсть тобѣ в' животь в'нити хромѹ. ниж'ли двѣ ноѕѣ имаючи, оувръжєноу быти до пєк'ла. въ ѡгнь нєоугасимыи. идє жє чръвь ихь нє оумираєть ани ѡгнь нє оугасаєть. А єсли око твоє зьб'лаж'наєть та из'бодї є. добрѣишє ти єсть зь єдинымь око(мь) в'нити в цр(с)тво бжїє. ниж'ли двѣ ооцѣ маючи оувръжєноу быти до ѡгна пєкєл'наго. идє жє чєр'вь ихь нє оумираєть. ани ѡгнь нє оугасає(т). бо в'сакь члкь ѡгнємь ѡсоудит'са.
164 и в'сака жрът'ва со // лїю боудє ѡсолєна. добра є(ст) соль. а єсли жє соль нє солона боудєть то чимь ѡсолит'са. мѣйтє соль в' собѣ. и мирь имѣйтє <u>*покоуи*</u> мєжи собою.

Єѵ(г)листа выписоує. якь хс оучить. ижє нє годит'са мал'жон'кы пропоускати. а дѣти пріимати. тыжь напоминаєть к' даваню милостынѣ. а и якь ты(ж) богатыи с таж'костю доидє. нб(с)нои радости. А напєрєдь повѣдає своє боудоучєє оумоучєна. и якь сномь зєвєдєовѣм, примовлають. якь тыжь наоучаєть покорѣ. И якь тыжь слѣпомоу очи даль ижє прозрѣль. гла(в) дєсатаа:

[41] Пнє(д) дї нє(д), Рєкль гь ижє съ.

А в'став'ши ѿтоудоу. и пришоль до оукраинь иоудейскыхь за иѡрьдань. и зобралиса к нємоу народовє. якь жє ѡбычаи мѣль и оучиль и(х). Ко(ц) пнє(д). гла(в) ї

И пристоупив'ши фарисєє. пытали єго покоушаючи єго. єсли жє годит'ся моужєви жєноу поустити. а ѡнь ѿповѣдаючи рєкль и(мь). ш'то єсть вамь приказаль // моѵси(и). А ѡни ѿповидѣв'ши рєкли. моѵсєи повєлѣль намь листь роспоустьныи написати а ѿпоус'тити. И ѿповидѣль іс рєк'ль имь. тоє приказанїє, написаль єсть вамь на затвєрьдѣлость ср(д)ца вашєго. алє ѿ почат'коу сотворєнїа. моужа и жєноу сотвориль и(х) єсть бъ. И дла того ѡпоущаєть члкь ѿца своєго и мтрь. а прилѣпит'ся жонѣ своєи. и боудоу(т) ѡбоє въ єдино тѣло. а такь ю(ж) нє соу(т) два алє єдина плоть. их жє бо бъ из'лоучиль єсть. а члкь нєхаи нє раз'лоучає(т). потомь коли южь быль в' домоу. пытали єго ѡ том' жє // оучєници єго. а ѡнь рєкль и(мь). за(ч) мг[42] ки 164 зв. 165

Кто бы ѡпоустиль жоноу свою а пояль ин'шоую. прєлюбы дѣлаєть на(д) нєю. А и єс'ли жєна поусти(т) моужа своєго. и пойдєть за иного. так'жє прєлюбодѣйство чинить. Конєць в'то(р)коу. И приносили к нємоу дѣтєи абы са и(х) дотыкаль. а оучєници нє допоускали тымь которыи приношали. оувидѣв' жє іс роз'гнѣвал'ся и рєкль и(мь). допоущайтє дѣтємь приходити ко мнѣ а нє боронѣтє имь. таковы(х) бо єсть цр(с)тво бжїє. заправды повѣдаю вамь. кто жь нє приймє(т) коли цр(с)тва бжїєго яко дѣта. нє вніидєть до нєго. // и ѡбьяв'ши ихь вложиль на нихь роукы и бл(с)виль и(х). Конєць срєдѣ. за(ч) мд[43] 165 зв.

А выходачи ємоу на поу(т) прибѣг'ши нѣкоторыи юноша поклонил'ся ємоу на колѣна, и пыталь єго. оучитєлю добрыи. ш'то быхь мѣль чинити. абы(х) живота вѣчнаго дошєль. а іс рєкль ємоу чємоу ма называєши добрымь. жадєнь нє єсть добрыи єд'но са(м) бгь. заповєди вѣдаєш' ли. нє дѣлай прєлюбы. а нє оубїи. и нє крадь. а л'живє нє свѣдьчи. чюжєго нє скористоуи. ч'ти ѿца твоєго и мат'коу твою. а ѡнь ѿповидѣль рєкль ємоу. оучитєлю. всєго того стєрєгль єс'ми, и // з молодости моєй. а іс позрѣв'ши на нєго полюбил' єго и рєкль ємоу. єщє єси єдиного нє докончаль. иди и ш'то имаєшь продаи. и роздаи нищимь. и боудєши мѣти скровищє на нбсєхь. а пришод'ши поиди за мною в'зяв'ши кр(с)ть свои. а ѡнь засмоутив'шися с тои мовы пошоль прочь з' жалос'ти. бо много богатьс'тва мѣль. за(ч) мє[44] кв 166

[42] Вто(к) дї нє(д). въ ѡ(н) (т) ча(с), пристоу.
[43] Срє(д) дї нє(д), Рєк'ль гь. кто бы ѡ.
[44] Чє(к) дї нє(д), въ ѡ(н) (т) ча(с), прибѣг'ши.

за(ч) мѕ[45] І҃с пакь погладѣль ѡколо, и рекль оученикомь своимь. якь имающимь богатество с трꙋдностю есть в'нійти до цр(с)тва бж҃їа. оученици
166 зв. пакь оустрашилиса ѡны(х) словь его. але і҃с ѡ // повидѣв'ши ѡпа(т) рекль и(мь). дѣти мл҃ыи. якь с троудностю тыи до цр(с)тва бж҃їего в'нїидоу(т). которыи то надѣваюот'са на богат'ство. снаднѣи есть велбоудоу *оужищꙋ де(б)лу* [!]* скрозѣ оухо иглиное проити. а ѡни еще и бол'шеи дивовалиса. мовачи межи собою. а к'то (ж) може(т) сп҃сень быти. позрѣв'ши пакь на ни(х) і҃с рекль имь оу людїи то не есть мож'но. але ѿ бг҃а вса есть въз'мож'на. **Ко(н) че(к).** А потомь пакь почаль емоу петрь мовити. ѡто есмо мы в'се ѡпоустив'ши пош'ли за тобою. а
167 і҃с ѿповидев'ши рекль. заправ'ды вамь повѣдаю. жадныи не есть. к'то // бы едно ѡпоустив'ши домь. ал'бо братю. ал'бо сес'тры. альбо ѿц҃а. ал'бо мт҃рь. ал'бо жоноу. ал'бо дѣти. ал'бо села. длѣ мене и длѣ еѵ(г)лїа. абы не взаль стокроть в' нн҃ѣш'нїи часъ. домовь. и братовь. и сестрь. ѿц҃а. и мт҃ре. и дѣтеи, и сель. по из'гнанїи. а оу вѣкь приходащїи животь вѣчныи. бо мноѕї боудоуть пръвїи послѣднїи. а послѣднїи пер'вїи. а надьто коли і҃с шоль пре(д) ними дорогою до їер(с)лима. и дивовалиса. и идоучи за нимь бoялиса. **Конець, па(к).**

за(ч) мз҃[46] А появ'ши д'ванадесать. почаль имь поведати. ш'то бы са емоу мѣло
167 зв. пригодити. // ѡто мы входимо до їер(с)лима. а сн҃ь члч(с)кыи продань боуде(т) ар'хїереемь и книж'нико(мь). и ѡсоуда(т) его на смр҃ть. и выдадоу(т) его поганомь. и посмѣватиса боудоу(т) емоу. и ѡплюю(т) его. и оубїють е(г)[о]. и в' третїи дн҃ь из' мр҃твыхь въскр(с)неть.

л҃ Тогда пристоупили к немоу їѡан'нь ї иаковь сн҃ове зеведеѡвы. рекоучи. оучителю хочемы ш'то жь коли просимо оу тебе, абы еси то даль намь. А ѡнь рекль имь. ш'то хочете абыхь вамь даль. а ѡни пакь рек'ли емоу. дай то намь. абы есмо мы сѣдѣли единь по правоуи
168 сторонѣ, тебе. а дроугыи // по лѣвоуи. въ славѣ твоеи. і҃с же рекль имь. не вѣдаете чого просите. можете ли пити чашоу котороую я пїю. и кр(с)щнїемь которымь то а кр(с)щоуса креститиса. а ѡни рек'ли можемо. і҃с пакь рекль имь. чашоу ко(т)роую я пїю, пити боудете. и кр(с)щнїе(мь) которымь то и я кр(с)щоуса. креститеса. а иже бы сѣсти ѡдесноую мене. и ѡшоуюю мене. не есть мое дати. але са тымь дасть которымь есть з'готовано. то оуслышав'ши десать. почали са
168 зв. гнѣвати на їѡан'на и на їакова. і҃с же приз'вав'ши и(х) рекль и(м). // Вѣдайте иже тыи которыи са надѣвали влад'ноути. на(д) люд'ми.

[45] Па(тк) д҃ї не(д), і҃с па(к) погладѣль.

[46] Не(д) е҃ по(ст), въ ѡ(н) (т) ча(с), появ'ши і҃с.

паноую(т) над' ними. и велицїи ихь владноу(т) ими. не такь боуде(т) межи вами. але кто жь коли боуде(т) хотѣти межи вами быти пре(д)-нѣйшїи. нехаи боуде(т) всѣмь слў(г)ю [!]*. а кто жь коли боудеть хо-тѣти быти стар'шимь. боуде(т) вашь слоуга. бо и сн҃ь члч(с)кыи не при-шо(л) абы ємоу слоужили. але абы ѡнь послоужиль. и абы даль дш҃оу свою из'бав'ленїє за многыхь. **Конець, н(д)ли.**

И приш'ли до єрихона. и я(к) южь шоль зь єрихона. и оученици єго. и многыи народь. и нѣк'то сн҃ь ти // меѡвь варьтимеи слѣпы(и). сѣдѣль при поути и просиль. и оуслышаль иже іс҃ назаранинь идеть. почаль крычати и мовити. іс҃е сн҃е дв҃двь з'милоуйса надо мною. и мно-ѕи заказовали ємоу. абы мол'чаль. але ѡнь єще больше крычаль. сн҃оу дв҃двь змилоуиса надо мною. А іс҃ сталь и казаль єго приз'вати. и приз'вали слѣпого, рекоучи. боудь дѡброи надѣи а встань, зѡветь та. а ѡнь повръг'ши ѡдѣанїа своа. и с'хопив'шиса пришоль ко іс҃ови. ѿповидѣль іс҃ и рекль ємоу. ш'то хочешь // абы(х) ти оучиниль. а слѣпыи рекль ємоу. оучителю, абы(х) видѣль. а іс҃ рекль ємоу. иди вѣра твоа сп(с)ть тебе. и бор'зо прозрѣль. и пошоль поутемь за іс҃омь. **Конець. пне(д).**

за(ч) ми҃[47]
169
ла҃

169 зв.

Єѵ(г)листа выписоуе. якь іс҃ послаль по ѡслѣ. и якь смоковницоу безь-пло(д)ноую оусоушиль. и якь коуп'цѣ ис' црк҃ве выганае(т). а ижь бы смо са з надѣянїємь молили. а посполоу себѣ ѿпоущали. тыжь ко справцямь законоу. в' которои то моци дивы чинать, ѿповѣдаеть. глава. аі҃.

Кѡли приближил'са ко ієр(с)лимоу. вь виѳагїю и виѳанїю до го-ры ѡливнои. послаль двохь изь оучениковь своихь. и рекль имь. идѣте до села которое предь вами єсть. и борзо входачи в не найдете ѡсла прївазаное. на которомь // жадныи чл҃кь не сѣдѣль. ѿвазав'ши є. а приведѣте ко мнѣ. а єсли бы кто ш'то рекль вамь. ш'то то чините. а вы рецѣте. иже гь҃ єго потребоуеть. а борзо єго тоу(т) пош'леть. тогды пошо(д)ши и наш'ли ѡсла привазаное, изь двора оу дверехь ѡныхь на роспоутю. и ѿвазалї є. а нѣкоторыи с' тыхь которыи тамь с'тояли. реклї имь. ш'то чините чемоу ѿвазоуете ѡс'ла. а ѡни имь ѿповидѣли та(к) якь росказаль имь іс҃. и дали имь покои. и привели ѡсла ко іс҃ови. и в'ложили на не ѡдѣ // янїа своа. и сѣль на не. мнози пакь по-стилали ѡдѣна своа по поути. а дроуѕїи з дерева роуз'кї оурѣзовали. а

гла(в) аі҃
а за(ч) мѳ҃[48]
лв҃
170

170 зв.

[47] Пне(д) єі҃ не(д), въ ѡ(н) (т) ча(с), шоль іс҃ зь.

[48] Пне(д) иі҃ не(д) ма(с). въ ѡ(н) (т) пришо(л) іс҃.

по дорозѣ покладали. тыи пакь которыи то перед нимь и за нимь ш'ли. и крычали рекоучи. ѡсан'на. *еже рещи сп҇си на(с).* бл(с)веныи которыи идешь въ има гн҇е. бл҇гословен'но приходащее царество въ има гн҇е. ѿц҇а нашего дв҇да. ѡсан'на, бл(с)вен'ныи тои. которыи живешь на высокоста(х).

за(ч) н҇[49] А потомь вьехаль і҇с до їер(с)лима. и в'шоль в' цр҇ьковь бж҇їю. и
171 ѡгладаль в'сего. а коли южь бы // ла година вечер'наа. вышоль до
лг҇ виѳанїи. изь ѡбоманадесать. Конє(ц) пнє(д). А назав'тра шоль з' виѳанїи. възал'каль и оувидѣль издалека смоков'ницоу. котораа то мѣла листа на собѣ. шоль до нє҇й. абы ш'то нашель на нєй. а коли пришель к неи и не нашоль ничого на неи єдно листа. бо єще не быль ча(с) смоква(м). *фик'гамь.* тог'ды ѿповидѣль і҇с рекль єй. южь бол'ше навѣкы жадного ѿ тебе нехаи не боуде(т) плода. оученици пакь єго слышали тоє. а приш'ли до їер(с)лима. и в'шоль і҇с въ цр҇ковь.
171 зв. почаль выгонити тыхь // которыи продавали и коуповали в цр҇кви. и столы търговцомь и сѣдѣна тыхь которыи то продавали голоубы, попереверьта(л). и не допоустиль абы к'то таковыи сосоуды нюсль черезь цр҇ковь. и наоучаль ихь мовачи имь. чи не єсть ли написано. иже до(мь) мои домь мл҇твѣ нарече(т)са в'сѣмь народомь. а вы сте єго оучинили печерꙋ разбоиникомь. то оуслышавши моудрьцеве ї ар'хиереє. гладѣчи, якь бы єго мѣли загоубити. але боялиса єго. дла того
172 иже оувесь народь дивовал'са оученїю єго. // А коли южь быль вечерь. вышоль пречь из' мѣс'та. а рано оученици идоучи оуз(д)рѣли смоков'ницоу. а ѡна оусхла ис коренемь. И спомятав'ши петрь рекль ємꙋ. оучителю. виждь с'моковницоу котороую єси прокла(л), якь оусхла.

за(ч) н҇а[50] Ѿповидѣв'ши і҇с рекль имь. имѣите вѣроу бж҇їю. заправ'ды вамь повѣдаю. кто ж' бы коли з вась рекль горѣ тои. здвигниса а връзиса в' море. а не розмыслить то въ ср(д)ци своємь. але боуде вѣрити. што жь коли речеть биваеть. и станет'са ємоу. ш'то єд'но коли речеть.
172 зв. Ко(ц), вто(к). // А д'ла того и вамь мовлю. в'се ш'то бы єс'те коли мо-
лд҇ лачиса просили. вѣроуйте. иже тоє приймете. и боуде(т) вамь. а коли стоите молачиса. ѿпоущайте. єс'ли ш'то на кого имаєте. абы и ѿц҇ь вашь которыи єсть на нб҇сехь ѿпоусти(л) вамь грѣхы ваша. а єсли же вы не ѿпоущаєте. ани ѿц҇ь вашь которыи є(ст) на нб҇сехь ѿпоустить ва(м) съгрешенїи вашихь. к(ц) ср(д).

[49] Вто(к) є҇і не(д). въ ѡ(н) (т) ча(с). оуєха(л) і҇с.

[50] Сре(д) є҇і не(д) въ (в) [!] ѡ(н) (т), рекль г҇ь свои(м).

И пришли ѡпѧ(т) до їер(с)лма. а тамь коли ѡнь ходил' в црк҃ви. пристоупили к' нємоу архїєрєє и закон'ници. и старшїи. и мовили ємоу. которою тоє // моцю чинишь. а кто є(ст) даль тобѣ тоую моць. абы єси тоє чиниль. тѡгды ѿповидѣв'ши і҃с рєкль имь. с'пытаю ты(ж) и я ва(с) ѡ єдино слово. а ѿповѣжтє ми. тог'ды пакь и я повѣмь вамь. которою моцю тоє чиню. Кр(с)щнїє їѡан'ново с' нбсь ли было. или ѿ людїи. ѿповѣжьтє ж' ми. а ѡни мыслили сами в' собѣ рєкоучи. єсли рєчємо с нба. рєчєть намь. чємоу жь єстє ємоу нє оувѣрили. а єсли жь пакь рєчємь ѿ члкь боймосѧ людїи. бо имѣли в'сѣ їѡан'на иже прав'дивымь пр(о)ркомь быль. // а ѿповидѣв'ши рєк'ли і҃сви. нє вѣмы. а і҃с ѿповидѣв'ши рєкль имь. ани же и я вамь повѣмь. которою моцю тоє чиню. **ко(ц), чє(к).**

за(ч) нв[51] лє

173

173 зв.

Подобєн'ство єѵ(г)листа выписоуєть ѡ виноградѣ з'лы(м) роботникомь наятымь. и ѡ дани цєсарєвои. хс҃ перемог'ши са(д)доукеи оучить закон'ника. наибол'шє ємоу в законѣ приказоує. якь тыжь ганить закон'никы. тыжь якь оубогоую вдовоу выхвалѧєть. глава. втораанадєсѧ(т).

Тѡгды почаль имь мовити оу притчахь. Члкь нѣкоторыи* насадиль виноградь. огородил' єго плотомь. и выкопаль ямоу. и оучиниль стлъпь. <u>*або вєжѹ*</u>**. а дав'ши єго роботникомь. ѿишоль на стороноу далєкѹю. А коли южь быль чась. послаль до виногра(д)никовь слоугоу. абы плоды з' вин'ницѣ в'зѧль ѿ виногра(д)никовь. А ѡни поимав'ши єго били. // и послали порож'нєго. и ѡпѧ(т) послаль к нимь и дроугого слоугоу. и того тыжь камєнїємь бивши и пробили ємоу главоу. и ѡсоромотив'ши єго ѡтослали. а ѡ(н) зась послаль слоугоу ин'шо(г)[о]. а ѡни и того забили. и ины(х) тыжь много єдины били а дроугыхь позабивали. и єщє тыжь имѣль єдиного сн҃а своєго. которого* вєлми миловаль. и того ѡпослѣ послаль до нихь рєкѹчи. єдначь ачєи сѧ боудоу(т) соромѣти сн҃а моєго. а виноградници рєк'ли єдины** ко дроугїмь. тото є(ст) дѣдичь. под'тє жь а забїимо єго. и боудєть нашє // дѣдицьство. и поймав'ши єго забили. и выв'ръг'ли вонь из винограда. ш'то ж' пакь оучинить господарь виноградовыи. прїйдєть, а погоуби(т) виноград'ники. и дасть виноградь ин'ши(мь). Ал'бо єстє вы нє читали того писма. камєнь которого* за нєпотрєбныи поличили. тыи҃ которыи҃ боудовали. тѡго положєно въ главоу оуглови. ѿ г҃а то(т) то оучинєнь

гла(в) ві҃ а за(ч) нг[52] лѕ

174

174 зв.

[51] Чє(тк) є҃і нє(д). въ ѡ(н) (т) ча(с). коли і҃с хо.

[52] Пѧ(к) є҃і нє(д). Рєкль г҃ь при(тч) члкь.

єсть. и єсть дивень пре(д) оочима нашима. а ѡни хотѣли его поимати, алє боялисѧ народа. бо порозоумѣли. иже к нимь тоую при(т)чоу
175 рєкль єсть. а ѡставив'ши єго ѿиш'лї // прочь. **Конєць, пѧ(т)коу.**

за(ч) НД[53] ЛЗ И послали к нємоу нѣкоторыхь з' фарисєоувь и иродияноувь. абы єго в'ловили в' мовѣ. которыи (ж) то пришод'ши рєк'ли ємоу. оучитєлю вѣдаємо. иже єси с'праведливыи. а нє дбаєши нѣ на кого. и нє смот'ришь на ѡсобоу лю(д)скоую. алє правдивомꙋ поутю бж҃їю наоучаєшь. годи(т) ли сѧ дань дати чили нѣть. дамо ли или нє дамо. а ѡнь вѣдаючи и(х) лєсть рєкл' имь. чємоу мѧ коусите. принєсѣтє ми пѣнєзь нєхаи ѡгладаю. а ѡни принєсли и дали ємоу. рєк'ль имь чиє то
175 зв. єсть выѡ // бражєнѧ и написанѧ. а ѡни ємоу повидѣли цєсарєвь. и ѿповѣдаючи і҃с рєкль имь. даитє жь тог'ды цєсарєви ш'то єсть цєсарєво. а бж҃їє б҃ви. и дивовали(с) томоу. **конєць пнє(д)л'коу.**

за(ч) НЕ[54] ЛИ Потомь приш'ли к нємоу са(д)доукєѡвє. которыи повѣдають изь мр҃твыхь въскрєсєнїю нє быти. и пытали єго рєкоучи. оучитєлю написаль намь моѵси. єсли бы чии бра(т) оумр҃ль. а ѡставиль бы по собѣ жєноу. а дѣтєи бы нє зоставиль. абы бра(т) єго пояль жєноу єго. и въскр҃силь сѣмѧ братоу своємоу. было пакь сєдмь братовь. пєр'выи по
176 // яль жєноу и оумръль. а сѣмєнє нє ѡставиль. а и дроугыи пояль єй и оумръль. и тѡ(т) тыжь нє ѡставиль сѣмєнє. а и трєтїи так'жє. а такь єй поймали всѣ сє(д)мь. и нє ѡставили по собѣ сѣмєнє. а наѡпос'лѣ пакь в'сѣхь оумєрла и жона. на въскр(с)нїє пакь коли въскр(с)ноуть*. которомоу з ни(х) боудє жєна. бо сє(д)мь ихь имѣли єй жєнож. ѿповѣдаючи і҃с рєкль имь. нє длѧ того ли кр(с)щаєтєсѧ нє знаючи пис'ма ани силы бж҃їа. бо коли з' мр҃твыхь в'станоу(т). южь ани сѧ жєнити боудоуть. ани замоужь боудоуть давани. алє соуть яко агг҃ловє бж҃їи на
176 зв. нєбєсє(х). // ѿ мр҃твы(х) пакь в'станоуть. а чи єстє нє читали в' книга(х) моѵсєѡвы(х). которыи ємоу б҃ъ в коупинѣ повидѣль рєкоучи. я єсмь б҃ъ авраамовь. и б҃ъ исааковь. и б҃ъ иаковль. нє є(ст) б҃ъ оумрълы(х) алє б҃ъ живыхь. протожь вы вєл'ми прєлєщаєтєсѧ. **ко(ц) вто(к).**

за(ч) НЅ[55] ЛЪ Тогды пристоупив'ши к нємоу єдинь зь оучитєлєвь. который то слышаль коли сѧ межи собож гадали. и видѣль иже имь добрє ѿповидѣль. и звѣдоваль єго. котораа єсть пръваа всѣ(х) заповѣдїи. а і҃с ѿповидѣль ємоу. иже ѿ всѣхь найпєршєє єсть приказанїє. слышь
177 їилю. г҃ь б҃ъ // вашь г҃ь єдинь єсть. възлюбиши г҃а б҃а твоєго въсѣмь

[53] В пнє(д) ѕ҃ї нє(д) въ (в) [!] ѡ(н) (т) послали къ.

[54] Вто(к) ѕ҃ї нє(д), въ ѡ(н) (т) ча(с) приш'ли.

[55] Срѣ(д) ѕ҃ї нє(д) въ ѡ(н) (т) ча(с), пристоупи.

ср(д)цемь своимь. и всєѫ дш҃єѫ твоєѫ. и всѣмь оумомь твоимь. и всєѫ кр(ѣп)стїѫ твоєѫ. тото єсть на(и)прьшаа заповѣдь. и втораа тыжь подобна єсть єй. Възлюбиши ближнєго своєго яко самь сєбє. а больши(х) приказанїи на(д) тыи то нє єсть ин'шихь. и рєк'ль ємоу философь, *книжникь.* заправды добрѣ єсь оучитєлю рєкь. иже єдинь єсть бг҃ь. ин'шого нє єсть ѡкро(м) нєго. и миловати єго зо всєго срь(д)ца и всѣмь розоумомь и в'сєю дш҃єю и всєю крѣпостїю. а єжє миловати ближ'наго // своєго яко самь сєбє. бол'шє єсть всѣхь сьжєжєнїи и жєртвь. тогды видѣль іс҃ иже моудрѣ ѿповидѣль рєкль ємоу. нєдалєко єсь ѿ цр(с)тва бж҃їа. и никто южь нє смѣль єго далє звѣдовати. и ѿповѣдаючи іс҃. оучачи мовиль в цр҃кви. и якь мова(т) книжници. иже хс҃ єсть сн҃ь дв҃дь. 177 зв.

ть бо самь дв҃дь повѣдѣль дх҃омь ст҃ымь. рєкль г҃ь гв҃и моє моємоу [!] сѣди ѡдєсноую мєнє. ажь положоу ворогы твоѧ на по(д)ножїє ногамь твоимь. а и сам' бо дв҃дь господємь є(г)[о] называєть. якь жє сн҃о(м) ємоу єсть. на(д)то мно // гыи народь сла(д)ко слоухаль єго. **конєць, срѣдѣ.** 178

И мовиль имь в наоучєнїи своємь. стєрєжѣтєсѧ ѿ оучитєлєи. который то ради вь ѡдѣянїи красномь ходити. и на трьгоу поздоровлѧни бывати. и на пєрєдьнємь мѣс'ци сѣдѣнѧ на соборищахь и на вєчєрѧхь. которыи жь то ж'жирають домы в'довин'ныи. по(д) замышлєнѧ(м) долгоє мл҃твы. а тыє примоу(т) болшєє ѡсождєнїє. и сѣдѣль іс҃ напротив'ко с'кар'бници црк҃в'нои. и смотриль яко народь мєчєть пѣнєзѣ до скарбницѣ. а мноѕїи которыи богаты(и) // оумѣтовали много. а пришо(д)ши єдина оубогаа вдова. и оуврьгла два пѣнєзѣ. иже зовє(т)сѧ кондран(т)*. *квар'тникь.* и призвавши оучєникы свои рєкль имь. заправды вамь повѣдаю. иже тaѧ оубогaѧ вдова болшє є(ст) оуврьгла нижли тыи всѣ которыи то мєтали. а ѡна з нєдостаткоу своєго в'сє ш'то имѣла оуврьгла. в'сю маєтность свою. **ко(ц) чєтвє(р)коу.** за(ч) н҃з [56] м҃а 178 зв.

Єѵ(г)листа выписоує ѡ поставлєнїи цр҃к'внѣмь красномь. и ѡ ан'тихристоу. и ѡ противєн'ствѣ ихь. а иже силы нб(с)ныа гыбатисѧ боудоуть. и ѡ соудномь дн҃и. гла(в). г҃і.

глава г҃і а за(ч) н҃и [57]

И якь южь выходиль ѡнь ис' цр҃кве и рєкль ємоу єдинь зь оучєниковь єго. оучитєлю. каковоє камєнїє и како // воє боудованѧ. а іс҃ 179

[56] Чє(к) ѕ҃і нє(д), вь (в) [!] ѡ(н) (т) мовиль и(м) іс҃.

[57] В пѧ(тк) ѕ҃і нє(д). вь ѡ(н) (т) ча(с). я(к) южь вы.

ѿповѣдаючи рєкль ємоу. видиш' ли тото великоє боудована нє ѡстанєть тоу камє(н) на камєни. абы нє быль зоп'сованъ. А коли ѡнъ сѣдѣль на горѣ ѡливнои напротивко цр҇кви. звѣдовали єго ѡсобно пєтрь иаковь їѡань и ан'дрєи рєкоучи. повѣжь намь коли то боудєть. и яковыи знамєнїа боудоуть коли то маєть сѧ скон'чатї. а і҇с ѿповѣдаючи почаль мовити. стєрєжѣтєсѧ абы ва(с) к'то нє прєлєстиль. бо мнoѕи прийдоу(т) въ имѧ моє рєкоучи ижє я єсмь. и многы(х) прєлєстѧть. [мв]

179 зв. А коли пакъ оуслышитє би(т)вы. // и вѣсти ѡ битвахъ. нє боитєсѧ бо и тоє моусить быти. алє єщє нє конєць. повьстанєть бо народь против' народоу. и цр(с)тво противь царьства. и боудє(т) трєсєна по мѣстахъ. и боудоу(т) голодовє и замѧтєна почато(к) болєзнємь тымь. **конє(ц) пѧ(т)кꙋ.**

за(ч) н҇ѳ[58] А вы стєрєзѣтє сами сєбє. бо боудоу(т) вась выдавати на соборища. и на сон'мища(х) боудоу(т) бити вась. а и пєрє(д) воєводы и пєрєдь цр҇ѣ боудоу(т) вьдити вась длѧ мєнє на свѣдоцьство имь. а въ вьсѣхъ языцѣхъ. напрьвѣи моусить быти проповѣдано єѵ(г)лїє. А коли повє-

180 доуть вась прєдавати. нє // примыш'лѧйтє што бы єстє мовити мѣли. ани наоучайтєсѧ. алє ш'то боудє(т) вамь дано в то(т) то ча(с) тоє мов'тє. нє вы бо боудєтє мовити алє дх҇ъ ст҇ыи прєдасть жє брать брата на смр҇ть. а ѿц҇ъ сн҇а. и повьстаноу(т) сн҇вє противь родитєлємь. и оубию(т) ихъ. а и вы боудєтє нєнавидѣни д'лѧ имєни моєго. алє к'то бы вытрьпѣль ажь до кон'ца* тъ(и) сп҇сєнь боудє(т). **ко(ц) пнє(д).**

за(ч) ѯ[59] А коли оуслышитє мръзости запоустєнїа. ѿ данила пр(о)рка повѣдєнаа. а ѡна стоить гдє бы нє мѣла стояти. к'то ч'тє нєхаи розꙋмѣєть.

180 зв. тогды который҇ // боудоу(т) в зєм'ли жидов'скои нєхаи оутѣкаю(т) на горы. А кто бы быль на дахоу. нєхаи нє стоупоуєть до домꙋ. а нєхаи нє входить абы ш'то взяль з домоу своєго. а кто боудє на поли нєхаи сѧ наза(д) нє врьтаєть. абы в'зѧль ѡдѣянїа своєго. Бѣда тыжь боудє бєрємѣн'ны(мь) и тымь которыи кормѧть прьсами в тыи дн҇и. протожь молитєсѧ абы нє было оутѣканѧ вашє зимѣ. боудоу(т) бо тыи дн҇и скрьб'ни таковыи яковыи жь то єщє нє были ѿ поча(т)коу свѣта. который҇ сътвориль є(ст) б҇ъ, ажь и до сєго дн҇ѧ. и нє боудє(т). а єсли

181 жє бы б҇ъ нє // оукоротиль дн҇ии ты(х). нє был' бы сп҇сєнь жадєнь чл҇кь. алє длѣ выбраны(х) который то єсть выбраль. оукоротиль дн҇и тыхъ. а тог'ды єс'ли к'то рєчє(т) вамь. сє здє х҇с. а либо ѡн'дє. нє имѣтє вѣры. пов'станоу(т) бо л'живыи христи. и льживыи пр(о)рци. и

[58] Пнє(д) ѕ҇ї нє(д). рєкль г҇ъ свои(м) с'тєрє.

[59] Въ вто(к) ѕ҇ї нє(д). рєк'ль г҇ъ сво колї.

боудоуть чинити дивы, и знаменїа. иже бы прелестити если бы моглъ выбраныи. прото жь вы стережѣтеса што жь пръвоє рекль ес'ми вамь в'се. **Конець в'торь(к).**

В тыа пакь дни по скръби тъ(и) и слнце помръкне(т) и м(с)ць не дасть свѣтлости своєй. а и ѕвѣз'ды нб(с)ны(и) // падати боудоу(т). а силы нбесныи боудоуть са гибати. тогды пакь оуздрѣть сна члчскаго. идоущаго въ ѡблацѣхь съ силою великою и славою. а тогды пош'ле(т) агглы своа. а выбероу(т) выбран'ныи свои ѿ четыре(х) вѣтровь. ѿ кон'-ца зем'ли ажь до връха нба. ѿ смоковницѣ же наоучитеса при(т)чѣ. коли южь лѣторосли еи ѿмолодноу(т). а выпоущаеться листа. зна(и)-те иже близко єсть лѣто. такь же и вы коли оузрите. ижь са тыи то рѣчи дѣють. вѣда(и)те иже тоу(т) єсть при дьверехь. заправ'ды повѣ-даю вамь. иже не преми // не(т) то(т) то родь. ажь са тыи всѣ рычи станоу(т).

за(ч) ѕа[60]
181 зв.
182

Нбо и земла переминоуть. але слово моє не переминеть. А ѡ ономь то дни и годинѣ. никто не вѣдаеть. ни аггли которыи соуть в нбѣ. ани снь єдно са(м) ѿць. мѣйтеса ѡсторож'не. а чоуйте а млтеса. бо не вѣдаєте коли часъ боудеть. якь же и тои члкь которыи же то далеко ѿишоль ѡпоустивши домь свои. и даль слоугамь своимь маєт-ности свои кождомоу з нихь, и роботоу. а воротномоу приказаль абы стерегль. прото жь чоуйте бо не вѣдаєте ко // ли господарь домо-выи придеть. любо въвечерь. ал'бо в'поульночи. чи пакь коли коурь запоє. ал'бо колї свитаеть. абы нагле пришо(д)ши не нашоль вась, а вы спите. а ш'то вамь мов'лю всѣмь мовлю, чоуйте.

за(ч) ѕв[61]
мг
182 зв.

Єѵ(г)листа выписоуе. ѡ выльяню масти на главоу хвоу. которы(и) то ѿ юды зражень*. который то на послѣдней вечерѣ** своє тѣло и кровь роздаваль. которыи же зражень и пoимaнь. ѿ него (ж) то и ап(ст)лове повтекали. и якь несправедливыми. а ѳал'шивыми свѣ(д)ками ѡсоужень. закрыва(н) ѡплюва(н). и поличковань. три кроть ѿ пилата запрень. глава ді.

По двохь пакы днехь. приходила пасха и опрѣсноци. и гладали ар'хїерее и закон'ници. якь бы їса лестиве яли и забили. и мовили але не въ празникь. жебы замѣшана межи люд'ми не было. **Конець, четвер'т'коу.** //

глава ді
183

[60] Срѣ(д) ѕї не(д). рекль гь своим*, в' тыа.

[61] Че(к) ѕї не(д). рек'ль гь сво, нбо и.

за(ч) ЗІ[62] МД А коли ѡнь быль въ виѳанїи в' домоу симона троудоватого прокаженого и сѣдѣль за столомь. и приш'ла к' нємоу* жона котораꙗ то мала алавастрь мира. бан'коу олѣю нар'да пистикїа многоцѣн'ны. з нарьдового корєна. и розьбивши бан'коу выльяла на главоу єго. и были пакь тамь нѣкоторыи. которыи то са гнѣвали, и сами в' собѣ мовили. и чємоу са таа то оутрата ѡлѣєви стала. могло тоє продано быти бол'шє нижли за трис'та пѣнєзїи. а оубогымь бы то дано. и заповѣдали єй. а іс рєкль имь. даитє єй по // коуи. чого дла єи таковоую троуд'ность чинитє. доброую рѣчь оучинила єсть надо м'ною. в'сєг'да бо оубогыи имаєтє з' собою. а коли боудєтє хотѣти можєтє и(м) добрє чинити. алє мєнє нє всєгда имаєтє. а ѡна ш'то могла тоє оучинила. оупєрєдила єсть абы тѣло моє помазала коу погрєбєнїю. заправ'ды повѣдаю вамь. гдє жь коли боудє(т) проповѣдано єѵ(г)лїє по всємь свѣтѣ. и тоє ш'то и ѡна оучинила боудє повѣдано на памать єи. **Конєць, па(тк).**

183 зв.

за(ч) ЗД[63] 184 А июда скариѡ̆скыи. єдинь ѿ // дванадєсати(х). пошоль до ар'хїєрєѡвь абы єго имь продаль. а ѡни оуслышавши тоє възрадовали(с). и обєцали ємоу дати срєбрьникы. и гладаль таковоого часоу якь бы имь єго выдаль.

МЕ И оу пръвы(и) днь ѡпрѣсночныи. коли пасхоу пожирали. и мовили ємоу оучєници єго. г'дє хочєшь з'готовимо тобѣ ясти пасхоу. баранка и посла ль дво(х) зь оучєниковь своихь а рєкль имь. идѣтє до мѣста. и стрѣти(т) ва(с) члкь в' скоудєл'ници водоу нєсоучи. в зьбаноу. або в глєкоу за ни(м) поидѣтє. а г'дє коли войдєть. рєцѣтє госпо // дарєви подворникови домовомоу. оучитєль такь повидѣти казаль. г'дє єсть дѡмь гостин'ныи. и гдє пасхоу съ оучєникы моими ясти боудоу. а ѡнь вамь оукажєть грьницоу вєлїкоу оусланоу и з'готованоу. там' жє и намь наготоуитє. и выш'ли оучєници єго. и приш'ли до мѣста. и нашли такь якь ѡнь повидѣль имь. и зьготовали пасхоу.

184 зв.

МЅ А коли южь был' вєчєрь пришоль из' дванадєса(т)ми. и якь южь сѣдѣли и или. рєкль имь іс, заправ'ды повѣдаю вамь. ижє єдинь з вась прода(ст) ма. кото(р)и исть со мною. // а ѡни почали са троскати, и мови [!]* єдинь по єдиномоу. чи нє я гй. ал'бо я гй. а ѡнь ѿповѣдаючи рєкль имь. єдинь змєжи дванадєсатихь которыи сагає(т) роукою съ мною до мисы. снь жє члч(с)кыи и(дъ) [!]**. якь жє и єсть писано ѡ нє(м). ѡ горє члкови томоу то. чєрєзь которого снь члчьскыи продань

185

[62] Па(к) зї нє(д), въ (в) ѡ(н), коли іс быль.

[63] Вто(к) иї нє(д) ма(с) въ (в)р, їюда с.

боудеть. лѣп'ше было бы ємоу абы (с) быль и нє народиль члкь ть(и). И якь южь ели. взаль ІС хлѣбь бл(с)виль и перєломиль и даль имь. и рекл' приимѣте и ядитє. сє єсть тѣло моє. И в'завши чашоу хвалоу в'здаль // и пили в'си из нєи. и рекль имь сє є(ст) кровь моа нового завѣта. за многыи изливаєма. заправ'ды повѣдаю вамь. ижь южь нє бδдоу пити ѿ плода лозна(г)[о], ажь до ѡного то днѧ коли а боудоу пиль ново вь цр(с)твіи бжіи. а коли пѣснь хвалы бжіи ѿпѣли. и выш'ли на гороу ѡливноую. и рекль имь ІС в'сѣ вы з'блажнитєсѧ ѡ мнѣ в' сію нощь. бо такь єсть написано. поражоу пастырѧ и розбѣгноу(т)сѧ ѡв'цѣ. а пото(м) коли въскр(с)ноу. оуперє(д) ва(с) приидоу до галилєи. тогды пєтрь рекль ємоу. // бы сѧ пакь и всѣ поблаз'нили(с). алє сѧ я нє з'блаж'ню. И рекль ємоу ІС. прав'доу повѣдаю тобѣ. ижє ты днє(с) той ночи прьшє ниж'ли два разы коурь запоє. три кроть ѿвръжєшьсѧ мєнє. а ѡнь єщє бол'шє повѣда(л) бы(х) пакь моусѣль с тобою сполоу оумєрєти нє запрδсѧ тєбє. так' жє тыжь и всѣ мовили. и пришли на мѣсто прозвищємь гєѳсиманіїо. и рекль ко оученикомь своимь. сѣдѣтє тоу. ажь а пошо(д)ши тамь помолюсѧ. и появ'ши з' собою пєтра и якова и иѡан'на. и почаль сѧ бояти и тоужити. // и рекль имь смоутна єсть дша моа ажь ко съмрти. а вы пождѣтє тоу а чоуйтє. И ѿишоль мало паль на зємли и молильсѧ. мог'ло ли бы быти абы ѿиш'ла ѿ нєго година. и мовиль ав'ва ѿчє. всѣ рѣчи мож'ны соу(т) тобѣ. мимо нєси ѿ мєнє чашоу сію. а вид' жє нє тоє што а хочоу алє ш'то ты. И пришоль к нимь и нашоль ихь а ѡни спа(т). и рекль пєтрови симонє ци спишь. нє могль ли єси єдинои годины стрьпѣти. чоуйтє а молѣтєсѧ. абы єстє нє вьшли в' напасть. дхь бо є(ст) готовыи. алє плоть // нємоц'на. И ѡпать ѿишоль и молильсѧ, тоє (ж) слово мовиль. а вьрноувшисѧ ѡпать и(х) нашоль а ѡни спа(т). бо были оочи и(х) ѡб'тяг'чєны. и нє оумѣли што бы ємоу ѿповидѣли. а пришоль втрєтєє и рекль имь. спѣтє (ж) а ѡпочивайтє. прис'пѣль конєць и пришла година. ѡто снь члчьскі(и) продаєтсѧ в роукы грѣш'никомь. в'стан'тє а пойдѣмо бо южь то(т) которыи мѧ продаєть з'близжильсѧ. **Конєць, вто(к).**

185 зв.

186

186 зв.

187

А коли ѡнь єщє тоє мовиль. пришоль июда скариѿскыи. єди(н) // ѿ дванадєсати(х). а з ни(мь) народь бар'зо вєликыи зь ороужїємь и з древы. посланыи ѿ ар'хїєрєѡвь и закон'никовь и ѿ старыши(х). зра(д)ца *Июда** пакь таковыи знакь даль быль имь рєкоучи. которого а поцєлоую то(т) є(ст). а вы єго поймайтє. и вєдѣтє єго ѡсторож'нє. а

за(ч) ѯє[64]

187 зв.

[64] Срє(д) иі ма(с). вь (в) ѡ(н) ІС єщє тоє.

тамь пришо(д)ши борзо пристоупиль к нємоу и рєкль ємоу. рав'ви. рав'ви. и поцѣловаль єго. а ѡни взложивьши роуцѣ свои на нєго и поймали єго. єдинь пакь з' ты(х) которы(и) то ѡколо єго стояли.
188 вынꙗв'ши ножь *кръдь* и оудариль на слоу(г) [!]** архїєрєѡво(г)[о]. // и ѿталь ємоу оухо. а і҃с ѿповѣдаючи рєкль имь. яко бы на раз'боиника пришли єстє зь ѡроужїємь и з' дрєвы поимати мєнє. на кож'дыи дн҃ь при вась бываль єсми в црк'ви и оучовальємь и нє поимали єстє мєнє. алє абы сꙗ наплънили писанꙗ. такь ѡставив'ши єго оученици и в'сѣ пов'тєкали. а єдинь нѣякыи младєнєць шоль за ни(м) ѡболочєныи в' простирало по голомь тѣлѣ. а ѡни поимали и того м'ладєн'ца. а
188 зв. ѡнь простирало зоставив'ши оутєкь нагь ѿ нихь. // И вєли і҃са ко ар'хїєрєѡви. и зышлисꙗ к нємоу в'си ар'хїєрєє. и старшїи и оучитєлєвє. пєтрь пакь шоль за нимь здалєка ажь до двора архїєрєѡвого. и сѣдѣль ислоу(г)ми [!]* и грѣл'сꙗ в огнꙗ. ар'хїєрєє жє и вєсь съборь. искали на і҃са свѣдоцьс'тва. абы єго на съмр҃ть выдали. алє нє на(и)довали. бо много и ты(х) было кото(р)и л'живє свѣ(д)чили на нєго. и ровного свѣдоцьства нє было. а нѣкоторыи вставши л'живє свѣдчили на нєго мовꙗчи. мы єсмо слышали коли ѡнь мовиль. ижь я разороу црковь сїю
189 роуками // оудѣланоую. а за три дн҃и иншоую нє роуками боудованоую поставлю. ани такь нє было ров'но свѣдоцьство ихь. а вставьши ар'хїєрєє и стали на сєрєдинѣ. и звѣдовали і҃са рєкоучи. ничого напротивь того нє ѿповѣдаєшь. ш'то ты(и) на тєбє высвѣд'чають. а ѡнь мол'чаль и ничого нє ѿповѣ(ди)ль. тогды ѡпа(т) ар'хїєрєи пыталь єго рєкоучи. ты ли єси х҃с сн҃ь бл(с)вєн'наго. а і҃с рєкль ємоу я єсмь. и оузритє сн҃а
189 зв. чл҃чьскаго а ѡнь по правоуи сторонѣ силы сѣдѣти боудє(т)*. // и поидєт* по ѡблацѣхь нб(с)ныхь. Тог'ды ар'хиєрєи розорьвав'ши ѡдѣнꙗ своє, повидѣль. и што далє за свѣдковь потрєба. слышали єстє хоулоу што сꙗ вамь видить. а ѡни в'сѣ ѡсоудили єго виного быти ср҃ти. и почали нѣко(т)рыи на нєго плювати. и покрывати лицє єго и моучити
[м҃з] єго. и мовили ємоу. прорєк'ни к намь. а и слоугы по лицоу били єго. та(м) жє и пєтрь быль на дворѣ низ'ко. и пришо(д)ши єдина дѣв'ка слоужєбница ар'хїєрєѡва. и оузрѣла пєтра, а ѡн' сꙗ грѣєть. и погладѣ-
190 в'ши** // на нєго и рєкла. и ты съ і҃сомь назарꙗниномь быль. а ѡнь запрѣльсꙗ рєкоучи. ани вѣдаю и нє знаю ш'то ты мовишь. и вышоль вънь прє(д) дворь. а в тоть ча(с) коурь запѣль. И оуз(д)рѣвши єго ѡная (ж) то дв҃ца почала мовити тымь которыи то ѡколо стояли. и то(т) з'мєжи ни(х) єсть. а ѡнь вдроугоє запрѣл'сꙗ. И по маломь часоу тыи которыи тоу стояли рєкли пєтрови. заправды и ты моусишь быти

змежи нихь бо и рѣчь твоѧ к томоу жь єсть подоб'на. а ѡнь почаль сѧ клѧти и присѧгати рекоучи. и(ж) // не знаю чл҃ка того кото-ро(г)[о] повѣдаєте. и пов'торе коурь запѣль. и в'спомѧталь петрь ѡноє то слово котороє ємоу быль іс҃ повидѣ(л). иже прьвѣи ниж'ли коурь два разы запоє. три кроть ѿвръжешисѧ мене. и почаль плакати грько. — 190 зв.

Єѵ(г)листа выписоуе. якь іс҃ пилатови выдань. и якь били его и посмѣвалисѧ ємоу. и якь на кр(с)тѣ повѣшень. и якь его иѡсифь поховаль вь гробѣ: глава. єі.

И бор'зо на свитаню радоу оучинили ар'хіерее и стар'шіи и кни(ж)ники. и весь сьборь. звѧзав'ши іс҃а и вели его и выдали пилатови. Ко(ц) срѣ(д). И звѣ(до)валь его пилать рекоучи. ты ли єси цр҃ь іоуде(и)скыи. а ѡнь ѿповѣда // ючи рекль ємоу ты єси рекль. и жаловали на него ар'хіерее много. а пила(т) его повторе звѣдаль рекѹчи. ничого жь не ѿповѣдаешь. видишь яко много противь тебе свѣдительствоую(т). а іс҃ и коу томоу ничого не ѿповидѣль. так' же сѧ и подиоваль пилать. на каждыи пакь праз(д)никь таковыи мѣль ѡбычаи. єдиного вязнѧ за которымь бы єд'но просили выпоущаль имь. быль тыжь прозвищемь варав'ва ис товариш'ми своими в'сажень. длѧ того иже в' мѣстѣ оубійс'тво // были оучинили. и закричавши народь почали его ѡ тоє просити. як' же и всѣгды имь чинова(л). А пилать ѿповидѣль имь рекоучи. хочете ли пѹщо [!] вамь цр҃ѧ іоудеиска. бо вѣдаль же его ар'хіерее длѧ ненависти выдали. А ар'хіерее по(д)оустили народы. *направили*. иже бы имь выпоустиль варав'воу. а пилать ѿповѣдаючи ѡпѧ(т) рекль имь. ш'то жь хочете абыхь оучиниль с ты(м) которого зовете цр҃емь жидовьскымь. а ѡни ѡпѧ(т) закрычав'ши мовили. расп(н)и его. а пила(т) рекль до нихь мовѧчи. // и ш'то є(ст) такоє з'ло оучиниль. а ѡни ѡпать єще болше крычали роспни его. тогды пилать хотѣчи людемь кѹ воли оучинити, поусти(л) имь варав'воу. а іс҃а бивши даль имь абы его пропѧли. Ко(ц) че(к) мѧ(с).

Воини пакь оувели его вноутрь двора которыи называет'сѧ преторь. *домь радецкии, або ратоушь*. и зозвали весь соборь. и оболокли его в' препрѣдоу. *в шар'лать*. и вложили на него вѣнець оуплет'ши с

Marginal notes: 190 зв. | глава єі а за(ч) ѯѕ[65] | 191 | 191 зв. | 192 | за(ч) ѯз[66]

---

[65] Че(к) и҃і не(д) мѧ(с)поу(ст) вь (в) ѡ(н) радоу.

[66] Єѵ(г)е ѕ҃ ст҃ы(х) стра. вь (в) ѡ(н), вои(н).

терна. и почали его поз'доровлати и мовити. радоуиса цр҃ю жидов'скыи и би // ли по главѣ его тростїю. и плювали на него. и пригыбаючи колѣна, оуклакали перед нимь. а колї южь са ємоу насмѣвали. зволок'ли из' него припрадоу *шар'лать* и ѡболокли є(г)[о], во ѡдѣянїа его. и вывели его абы его пропали. и приневолили* нѣякого которыи тоуды шоль мимо нѣ, симона киринеискаго. который то шоль ис' села ѡ҃ца алек'садрового и роуфового. абы понесь кр(с)ть его.

192 зв.

за(ч) ѯи[67] И привели его на мѣсто гол'гофоу. которое то назьвано лобное мѣсто. **пре(ст)пи па(к).** И давали ємоу пити есми(р) // исмено вино. ѡнь же не прїаль. а тыи которыи роспали его. роз(д)ѣлили ѡдѣна его. мечоучи жребїа ѡ нѣ к'то ш'то въз'ме(т). **чти па(к).**

193

Была пакь година третїа и пропали его. **пре(ст) па(к).** И быль напись вины его написаны(и) цр҃ь жидовскыи. а ис ни(м) роспали два раз'боиникы. єдиного на правоуи сторонѣ. а дроугого на лѣвоуи сторонѣ его. И выплънилоса писанїе. которое мовить, из' безаконными поличень є(ст). А тыи которыи мимо него ишли насмѣвали(с) ємоу. покываючи главами // своими. и мовили. оуа. разараешь црковь б҃жїю. и трома д'ны збоудоуешь еи сп҃сиса са(м) и зыиди со кр(с)та. так'же ар'хїерее посмѣвалиса межи собою из' книжники и мовили. иныи сп҃сае себе ли не може(т) спс(т)ти. [!] х҃с. цр҃ь иїл҃ьтескыи. нехаи днесь снїйде съ кр(с)та. абы(х)мо видѣли. а оувѣрили ємоу. **Коне(ц). стра(ст) ѕ єѵ(г)лїю.** И тыи которыи с нимь были пропатыи посмѣвалиса ємоу. **чти па(к).**

193 зв.

А коли была шестаа година. сталаса т'ма по в'сеи земли, ажь до деватои годины. а в' деватоую го // диноу. промовиль іс҃ великымь голосомь и рекль. ел'лои ел'лои лима сава(х)ѳани. єже є(ст) речено. б҃же б҃е мои. дла (ч)го ма еси ѡставиль. а нѣкоторыи з' тыхь который тоу жь ѡколо стояли слышали то и мовили. але илїю зоветь. Бѣг'ши па(к) єдинь наплъниль гоубꙋ ѡц'томь а в'зложиль на тросгь. и даль ємоу пити и мовиль. постоу(и)те ажь оувидимо если прїидеть їлїа снати є(г)[о]. а іс҃ выпоустив'ши голо(с) великыи и испоустиль дх҃а. а и запона цр҃кв'наа передраласа надвое ѿ // връхоу ажь до долоу. Видѣвши сотникь которыи напротивь стояль. иже такь великымь голосомь закрычаль, и выпоустиль дх҃а. и рекль въистин'ноу чл҃кь сеи сн҃ь б҃жїи быль. Были тыжь тамь и жены которыи на то здалека смотрили. а межи ними была мр҃їа магдалыни. и мр҃їа їакова малаго. и

194

194 зв.

[67] Па(к) ма(с) не(д), въ (в) ѡ(н). воини є(м)ше іс҃а.

иѡсифова мати. и саломи. бо коли єще быль в галилєи хожовали за нимь и послоуговали ємоу. и ины(х) много которыи то были приш'ли с нимь до ѥр(с)лма. **ко(ц) пѧ(к) мѧ(с)по(ст) и г҃-моу ча(с)у.** // А коли южь быль вєчєрь. быль бо южь вєликыи пѧтокь. которыи жє єсть пєрє(д) соуботою. 195

Пришоль иѡсифь зь аримаѳєи. бл҃гоѡбразныи совѣтникь. *панъ радныи*. бо и ѡнь тыжь ожидаль цр(с)тва бж҃їа. а смѣлє вшо(д)ши до пилата и просиль єго ѡ тѣло ис҃во. и пила(т) диновальсѧ єсли бы южь оумрьль. и призвав'ши сотника, извѣдаль єго єсли жє ю(ж) оумрьль. и довѣдав'ши(с) на сотникоу. даль тѣло ѥѡсифови. тогды иѡсифь коупиль полот'на и снѧв'ши єго ѡбвиль полотномь. и вложиль // єго в' гробь. которыи бы(л) вытєсань в' камєни. и приточив'ши привалиль камє(н). ко двєрємь гробовымь. а мр҃їа магдальни. и марїа иѡсифова. смотрили гдє єго положили. **ко(ц) ї єѵ(г)лїю стра(ст)номꙋ*.**

за(ч) ѕ҃ѳ[68] м҃[и]

195 зв.

> Єѵ(г)листа выписоує я(к) х҃с з мр҃твыхь в'став'ши многы(м) сѧ оуказа(л). а ап(ст)лы по всє(м) свѣтѣ розо(с)ла(л) проповѣдати єѵ(г)лїє.

И миноув'ши соуботѣ. мр҃їа маг'дальни, и мр҃їа ѥаковова и саломїа. накоупили пахоучи(х) мастїи. абы пришо(д)ши помазали іс҃а. И вє(л)ми рано въ єдиноу ѿ соуботь. приш'ли на гробь. ано южь сл҃нцє** в'зышло. и мовили*** мєжи собою. к'то ѿвали(т) намь камєнь ѿ // двєрєи гробовыхь. а ѡбыздрѣв'шисѧ обачили ижє камєнь ѿвалєнь єсть бо быль вєликыи вєл'ми. и пришо(д)ши ко гробоу оувидѣли юношоу. а ѡнь сѣдить на правоуи с'торонѣ ѡболочєныи въ ѡдѣанїє бѣлоє. и оустрашили(с). а ѡнь рєкль имь. нє боитє(с). іс҃а ищєтє назарѧнина пропѧтаго. в'сталь єсть. и нє єсть єго тоу(т). алє тото є(ст) мѣсцє гдє єго было положєно. алє идѣтє а повѣжтє оученикомь єго, и пєтрови. ижє впєрє(д) ва(с) придє(т) до галєи [!]. та(м) єго оуз(д)ритє якь (ж) єсть повѣдаль вамь. а ѡни вы // шє(д)ши бор'зо шли ѿ гроба. бо быль пришоль на нѣ стра(х) и трєпєть. и нє повѣдали никомоу ничого бо сѧ бояли. **ко(ц) вто(к) въскрє(с) и ми(р).**

глa(в) ѕ҃і а за(ч) о҃[69]

196

196 зв.

---

[68] Єѵ(г)є ї стра(ст). въ (в) ѡ(н). пришо(л).
Сє(ж) и г҃ нє(д) по пасцѣ.

[69] Въ ѡный то ча(с). миноу(в)ши.
Єѵ(г)лїє въскр(с) в҃.

за(ч) ҃оа[70]

Въскр҃сь же і҃с заоутра въ перьвꙋ̆ю соуботоу. и оуказа(л)сѧ найпръше мр҃іи магдалыни. с которои* жь то быль выгналь се(д)мь бѣ҃совь. а ѡна пакь пошо(д)ши повидѣла тымь который то с нимь бывали. плачоущи(м) сѧ и рыдающимь. а ѡни слышавше иже бы живь быль. и видѣнь ѿ неи. не яли вѣры. ѡпослѣ пакь двѣма з нихь идоу-

197 чима оуказальсѧ иньшимь ѡбразомь коли ш'лї // на село. а ѡни шо(д)ши повидѣли инымь. ани ты(м) вѣры яли. Наѡпослѣ па(к) коли сѣдѣли за столомь. єдиномоунадесѧ(т), яви(л)сѧ и поносиль невѣрьствїю ихь и твръдости ср(д)ца. иже видѣли его въстав'ша а не вѣрили. И рекль имь шо(д)ши по всемоу свѣтоу проповѣдаите єѵ(г)лїє всѧкои твари. которыи боуде(т) вѣрити и кр(с)тити(с) сп҃сень боуде(т). а которыи не иметь вѣры ѡсоуждень боудеть. знаменїа же тымь которыи боудоуть вѣрити таковыи боудоу(т). именемь моимь бѣ҃сы

197 зв. выганѧти боудоуть. и // языкы новыми мовити боудоуть. и ѕмі҃и боудоу(т) брати. а если што смр҃тного испїють не боуде имь шкодити. на немоцныѧ роукы боудоу(т) в'складати и з(д)рови боудоу(т). г҃ь пакь по пооученїю его к нимь възнесесѧ на нбо и сѧде ѡдес'ноую бг҃а. а ѡни пакь шо(д)ши проповѣдали в'соудоу. г҃ь помагаль и(м). и

198 слово и(х) оутвръждаль: дѣлаючи(ми) знаме(н)мї. Аминь. //

С помочоу бж҃їею. и прч(с)тыѧ его бг҃омт҃ре. есть дописана книга ст҃го и всехвалнаго ап(ст)ла ї єѵ(г)листа мар'ка. роукою многогреш'наго раба михаила. б҃оу к оучти. и людоу посполитомоу. к доброи наоуце. в которой то книзе замыкает'сѧ главь ѕ҃ї. а зача(л) ҃оа а

198 зв. стихо(в) ҂а҃х*.

[70] Єѵ(г)е г҃ въскре(с). въ (в) ѡ(н) въскре(с).
Се (ж) и на оу(т) възне(с)нїа.

Євангеліє від Луки

Сїа ѹказанїа противь чор'нопишемои личбє котораꙗ єсть в настоящеи кнїзє сг҃го ап(ст)ла и єѵ(г)листа лѹ(к).

	гла(в)	
ѡ написанїи цєсарꙗ ав'гоу(ст).	а҃	
ѡ стрєгоущи(х) пастырєхь.	в҃	
ѡ симєѡнѣ бг҃оприєм'ци.	г҃	
ѡ ан'нѣ пр(о)рчици.	д҃	
ѡ бывшємь гл҃ѣ къ ӏѡаннѹ. в матѳєи. г҃.	є҃	
ѡ въпрошьши(х) иѡан'на.	ѕ҃	
ѡ искоушєнїи спаситє(л)вѣ.	з҃	
ѡ имꙗщи(м) доухь бѣсныи. в' мар'коу. а҃.	и҃ //	198 зв.
ѡ тєщи пєтровѣ, в' м(ѳ) и҃ в м(р) в҃.	ѳ҃	
ѡ исцѣлѣвши(х) ѿ различны(х) нєдоугь. в' ма(ѳ). ѳ҃. в ма(р). г҃	ӏ҃	
ѡ ловитвѣ рыбь.	аӏ҃	
ѡ прокажєннѣмь. в ма(ѳ). ѕ҃.	вӏ҃	
ѡ раслаблєннѣ(м). в м(ѳ) гӏ҃ м(р) є҃ ѡ(н) з҃.	гӏ҃	
ѡ лєв'вїи мытары. в м(ѳ) дӏ҃ м(р) ѕ҃.	дӏ҃	
ѡ имꙗщи(м) соухоую роукоу. в' ма(ѳ), ка҃. а в ма(р). з҃.	єӏ҃	
ѡ из'бранїи ап(ст)льстѣмь. в ма(ѳ). ѳӏ҃. а в' мар'ка. и҃.	ѕӏ҃	
ѡ бл҃жєн'ны(х). в ма(ѳ). є҃.	зӏ҃	
ѡ сотници. в ма(ѳ) з҃ ӏѡ(н), ѕ҃.	иӏ҃	
ѡ сн҃ѣ вдовичинѣмь.	ѳӏ҃	
ѡ послан'ны(х) ѿ иѡан'на м(ѳ) к҃.	к҃	
ѡ помазавшои г҃а миромь. в ма(ѳ) ѯв. в ма(р). мд҃. ӏѡа(н). вӏ҃.	ка҃	
ѡ при(т)чи сѣющаго м(ѳ) к(д) м(р) ѳ҃.	кв҃	
ѡ запрєщєнїи мороу и вѣтро(м). в ма(ѳ). аӏ҃. в' ма(р). ӏ҃.	кг҃ //	199
ѡ лєгєѡнѣ. в ма(ѳ) вӏ҃ в' ма(р) аӏ҃.	кд҃	
ѡ дъщєри архисинагоговѣ. в ма(ѳ). єӏ҃. а в ма(р). вӏ҃.	кє҃	

Пре(д)молва книзе стго ап(ст)ла и еѵ(г)листа хва лоукы. где и в кое го(ди)ще, исписано бы(ст)

Лоука бж(с)тв'ныи зь ан'тїωхїи быль родомь. лѣкарь барьзо не посполитыи. и вноутрьнеи моудрости быль наоучень. не тлько але и жидо(в)скоую наоукоу. наоукоу [!]. з'выкль достаточне. и до єр(с)лима
201 зв.* пришоль. и гь на(ш) // наоучаль. якь же нѣкоторыи мова(т). иже и то(т) есть ѿ седмьдесатихь ап(ст)ль. и ѿ мртвыхь в'став'шоу хви срѣсти со клеωпою. а въз'нешоу же са гви и павлоу вѣровавшоу быти сошествена и послѣдователa томоу глa павлоу. съи бо исписа(в) в' критѣ еѵ(г)лїе. довѣ(д)в'ши(с) всего правдиве. якь же и самыи тъ(и) початокь высведчае(т). по пa(т)надесати(х) лѣтѣхь хва възнесенїа. пише(т) же ко феωфилоу сигьклитикоу бывшоу и кназю. которыи то старшїи надь кнзѣ и игемоны, мѣнил'са быти. и павель ты(ж)
202* рекль къ игемоноу фи // стоу. дръжавныи фисте. *вельможныи* каждыи члкь которыи милоуеть бга. дръжавоу *моць* на(д) стра(ст)ми бодеть мѣти. ѳеωфиль есть дръжавныи. яко бы рекль боголюбець:
202 зв. которыи есть по правдѣ годень. абы слыша(л) сватого еѵ(г)лїа. //
203*

Лоука бж(с)тв'ныи
ѿ полоуден'ныа страны.
Написаль в' критѣ Єѵ(г)ліє.
По єі-ти(х) лѣтѣ(х) хва възнесеніа.
Котороє замыкаєть в собѣ
гла(в), двадєсѧть и четиры.
А зачаль рді.
а стиховь, двѣ тысѧ(щ), и ѿ. //

203 зв.*

Ѿ лꙋки сг҃о єѵ(г)лїа чте(н)є на ро(ж)ство ч(с)тнаго прѣ(д)течѣ

гла(в) а҃ за(ч) а҃ Понєжє оубо м'ноѕи почали чинити повѣсти ω из'вѣствован'ныхъ в' нась вєщєхъ. яко жє соуть намь выдали тыи҃ ко // торыи то соуть сами 204 видѣли а слоужєб'ници тыхъ рѣчїи были. видѣлоса и мнѣ которыи жє єсми ажь испочатькоу с пил'ностю в'сє по радоу выписаль _вєл'мож'ны(и)_ дръжав'ны(и) ѳєωфилє. абы єси выдаль прав'доу тыхъ словь и тыхъ рѣчїи в' нихъ жє єси наоучєнь быль.

за(ч) б҃ Быль пакь за дн҃овь їрода цр҃а їоудєиского. нѣякыи їєрєи которомоу то было има захарїа ись дн҃єв'ныа чрѣды авїяна. а жона єго была ѿ дъщєрїи ароновѣхъ. которои то было има їєлисавєѳа. а были ωбоє справє(д)ливы(х) пєрє(д) бг҃омь. и ходили въ в'сѣхъ заповѣдєхъ 204 зв. гн҃ихъ // _бєз' приганы_ бєзь порока. и нє было в' нихъ плодоу. прото ижь їєлисавєть была нєпло(д)на. и ωбоє са были постарѣли въ дн҃єхъ своихъ. и было слоужачомоу ємоу в' чєр'гоу чиноу своєго пєрєдь бг҃омь. по ωбычаю сщ҃єничьскомоу. пригодилоса ємоу кадити. Пришод'ши въ цр҃ковь гн҃ю. и в'сє м'ножєство люди(и) было в' нєи молащи(х)са въ годиноу ωного то покаж'дєнїа _ладаноу_. Показал'са ємоу агг҃ль гн҃ь стоячи по правои сторонѣ ωл'тара кадил'ного. и засмоутил'са захарїа видѣв'ши. и страхъ наишоль на нєго. и рєкль къ нємоу агг҃ль нє боиса 205 заха // рїа. бо юж єсть оуслышана мл҃тва твоа. а жона твоа єлисавєть оуродить тобѣ сн҃а. и назовєшь има ємоу їωан'нь. и боудєть тєбѣ радость и вєсєлїє. а м'ноѕии изь єго нарожєна боудоут' са радовати. боудєть заправ'ды вєликыи пєрєдь бг҃омь. а вина и напою ωпоиного нє боудєть пити. а и дх҃омь ст҃ымь боудєть наплъню(н). єщє ис' чрѣва мт҃рє своєа. а м'ногыхъ ѿ сн҃овь из'раил'тєскыхъ наврънєть къ г҃оу бг҃оу ихъ. и тъ(и) в'пєрє(д) идє(т) пєрєд' ни(м) дх҃омь и силою илииною. 205 зв. ωбратити ср(д)ца ωц҃ємь на сн҃ы. // и против'ныхъ в' моудрости прав'дивыхъ из'готовити г(с)пдви люди съвръшєны. и рєкль захарїа до агг҃ла.

по чємоу быхь тоє моглъ розоумѣти. я южь єсми старь и жєна моа южь пєрєш'ла в лѣтєхь своих. а аг҃гль ѿповѣдаючи рєкль ємоу. я єс'мь гавріиль которыи жє стою пєрєдь бг҃омь. и посланъ єсмь абыхь мовиль к' тобѣ. а тыхь рѣчїи абыхь вєсєло тобѣ повидѣль а так' боудєши мол'чати и нє боудєшь мочи мовити. ажь до того дн҃а которого са ты(и) рѣчи выплънать. прото ижь єсь нє вѣриль повѣстємь моимь. которыи са выплъ // нать часоу своєго. а людїє пакь ж'дали захарїи и дивовалиса ижь ѡнь такь дол'го мєш'каль въ црк'ви. а и вышод'ши нє моглъ къ ни(м) ничого мовити и поз'нали ижє видєнїє видѣль въ црк'ви алє ѡнь помавашє имь <u>*навѣщ'кы даваль*</u> и прєбываль нѣмь. и сталоса якь южь выплъниліса дн҃овє слоуж'бы єго. пошоль до домоу своєго. 206

А по ты(х) па(к) дн҃єхь почала єлисавєть жона єго. а таиласа пать м(с)цєвь рєкоучи ижє мнѣ такь оучиниль г҃ь. въ дн҃єхь в' них' жє то оуз'дрѣль абы ѿналь соромотоу мою мєжи люд'ми. **Конєць, зачатїю. їѡан'новꙋ. // прѣстоупь. рѡствоу. їѡа(н)вꙋ.** за(ч) г҃[1] 206 зв.

Въ м(с)ць пакь шєстыи посла(н) єсть аг҃гль гавріиль ѿ бг҃а до мѣста галилєиского. которомоу жь то има назарєть. къ дв҃ѣи кътораа то была ѿдана моужєви. которомоу то има їѡсифь. зь домꙋ дв҃дового. а има дв҃ѣи мр҃їа. И в'шод'ши к' нєи аг҃гль рєкль. радоуиса ѡбрадован'наа г҃ь с тобою. бл(с)вєна ты в' жонахь. а ѡна оуз'дрѣв'ши єго засмоутиласа для повѣсти єго. и помыш'лала яково боудєть тоє цѣлованїє. а аг҃гль єи рєкль нє боиса мр҃їє вѣдаю ижє єси наш'ла мл(с)ть ѿ бг҃а. ѡто жь поч'нєшь в' животѣ. // и породишь сн҃а. и нарєчєшь има єго ї҃с. тъ(и) то боудє(т) вєликь и сп҃омь выш'наго назовєт'са. и дасть ємоу г҃ь б҃ь столєць дв҃да ѡц҃а єго. а цр(с)твовати боудєть в' домоу їаковову навѣкы. а цр(с)твоу єго нє боудєть кон'ца. и мр҃їа пакь рєкла къ аг҃глоу. и яко жь тоє боудє къли а моужа нє з'наю. а аг҃гль пакь ѿповѣдѣв'ши рєкль єи. дх҃ь ст҃ыи наидєть на та и сила выш'нагo ѡсѣнит' та прото жь и раж'даємоє ст҃о нарєчєт'са сн҃ь бж҃їи. а ѡто жь и єлисавєѳь прїатєл'ка твоа. и* ѡна єсть почала сн҃а в' старости своє(и). // а то м(с)ць шєстыи єсть єи. наз'ван'нои нєплоды а то ижє оу бг҃а нє боудє нєподоб'на в'сакаа рѣчь. и рєкла мр҃їа и а слоужєб'ница г҃на нєхаи мнѣ подлоугь повѣсти твоєи бꙋдє(т)*. и пошоль ѿ нєи аг҃гль. **Кѡ(ц) бл҃говѣщєнїю.** 207 207 зв.

Тѡг'ды в'став'ши мр҃їа в' тыа то дн҃и. ишла на горы поспѣш'нє до мѣста иоудова. и в'шод'ши в' домь захарїинь. и поцѣловала єлисавєѳоу и за(ч) д҃[2]

[1] На бл҃говѣ(щ) на лѵ(тр), въ дн҃и, по(ч)ла єли.

[2] На бл҃говѣщєнїє на у(т)р'ни и на ѡныє пра(з) бц҃и. Въ (в) ѡ(н) въстав'ши.

поз'доровила. и сталоса коли оуслышала иєлисавеѳа поз'доровлєна** ѿ мр҃іи. розыграл'са младєнєць в' животѣ єи. и напол'ниласа дх҃а ст҃о-
208 го // єлисавеѳь. и възопила голосомь вєликимь рєкоучи. бл(с)вєна ты в' жєнахь. и бл(с)вєнь пло(д) живота твоєго. а ѿкоула мнѣ сєє. ижь приш'ла мт҃и г҃а моєго до мєнє. бо коли стальса голось поз'доровлєна твоєго вь оушохь моихь. розыгралоса радостю ѡтроча в' животѣ моємь. а бл(с)вєна котораа єси оувѣрила. ижь боудєть съвръшєна рєчоными єи ѿ г҃а. и рєкла мр҃іа. вєличить дш҃а моа г҃а а из'радовал'са дх҃ь мои в' б҃зѣ сп҃сителм моємь. ижє ѡнь възрѣль на смѣрєніє слоужєб'ницѣ
208 зв. своє(и) // бо боудоуть мєнє ѿн҃нѣ бл(с)вєн'ною называти в'сѣ. родовє. и якь оучиниль мнѣ вєлєб'ность сил'ныи и ст҃о има єго. **прѣ(ст) б҃ци.**

И мл(с)ть єго в родь и родь на боащи(х)са єго. сътвори дръжавоу мыш'цєю своєю и расточи гор'дыа мысли ср(д)ца ихь. низьположиль сил'ныхь съ прєстоль и по(д)нєсль смирєныа. а альчоущихь наплъниль добра. и богатащааса ѿпоусти тощихь. пріаль ї з'рл҃а ѡтрока своєго. роспаматал'са на мл(с)р'діє своє. як' жє є(ст) и мовиль къ ѡц҃емь
209 нашимь. къ авраамови. и сѣмє // ню єго навѣкы. **чти б҃ци.** **П**єрємє-ш'кала пакь тамь мр҃іа з' нєю якобы три м(с)ци а потомь навєр'ноу-ласа до домоу своєго. **Конєць б҃ци чти рожєствоу їѡа(н).**

Єлисавєѳѣ пакь выпол'нил'са часъ абы породила и породила є(ст)* сн҃а. и оуслышали ѡколо живоущіи соусѣдовє и пріатєли єи. ижє вє-ликоє оучиниль є(ст) г҃ь мл(с)р'діє своє с нєю. и радовалиса з' нєю. и якь южь было в' дн҃ь ѡсмыи. приш'ли обрѣзовати дѣта и называ-ли є имєнємь ѡц҃а єго захаріа. тог'ды ѿповидѣв'ши мт҃и єго рєкла. нє
209 зв. та(к), нєхаи. на // з'вань боудєть їѡан'номь. а ѡни рєкли к' нєи. а видь жад'ного нє єсть в родоу твоємь которого бы называно имєнємь тымь. и дали з'нати ѡц҃оу єго довѣдоуючиса якь бы єго хотѣль наз'вати. а ѡнь попросиль дощицоу. и написаль рєкоучи їѡан'нь єсть. и дивовали-са томоу в'сѣ. и бор'зо пакь ѡтворилиса оуста єго. и языкь єго. и мо-виль єсть х'валачи б҃а. и пришоль страхь на в'сѣхь живоущихь ѡколо єго. и вь в'сєи странѣ їоудєистѣи. и повѣданы были в'сѣ рѣчи тыи.
210 и мыслили в'сѣ в ср(д)ци с'воємь, // рєкоучи. ш'то то за дита боудєть. и роука гн҃а была* с нимь. захаріа пакь ѡц҃ь єго наплънєнь єсть дх҃а ст҃го. и пр(о)р(о)коваль є(ст) рєкоучи. бл(с)вєнь єсть г҃ь б҃ь із'р҃льтєскыи. яко єсть навєдиль и оучиниль из'бавлєніє людємь своимь. **прє(ст) рож-(д)єствоу їѡан'но(вѹ).**

А възд(в)игль намь рогь сп҃сєніа в'** домоу дв҃да слоугы своєго. и якь жє єсть мовиль чєрєзь оуста ст҃ыхь. ѡныхь то ѿ вѣка пр(о)р(о)ковь

своихъ. иже насъ мѣлъ выбавити. ѿ непрїателеи нашихъ. и из роукы в'сѣхъ которы(и) на(с) ненавидать. и оучинити мл(с)р'дїє съ ѡц҃и на // 210 зв. шими. а роспоматал'са на свѣдоцьство своє ст҃оє. клат'вою єю же клал'са авраамоу ѡц҃оу нашемоу. и дати намъ иже бы єсмо из' роукы враговъ нашихъ высвобожени слоужили ємоу въ ст҃ости и в' справед'ливости перед' нимъ въ в'са д'н҃и живота нашего. **чти ро(ж) ї̈ѡа(н).**

И ты ѡтроча боудеши з'вано пр(о)р(о)комъ наивышьшого. бо предъ лицемъ гн҃имъ поидешь напере(д) готовати дорогы его. **престоу(п) роже(с) ї̈ѡа(н).** **И** дати розоумъ сп҃сенїа людемъ его на ѿпоущенїе грѣховъ ихъ. мл(с)рдїа // дла и* мл(с)ти б҃а нашего. в' них' же посѣтилъ 211 є(ст) на(с) въстокъ съвыше. просвѣтити въ т'мѣ и сѣни съмр҃т'нѣи сѣдащаа и направити ногы наша на поуть съмиренїа. **чти ро(ж) ї̈ѡан'ноу.**

Ѡтроча пакъ росло и оукрѣплалоса дх҃омъ. а было в' поустынахъ. ажъ до дн҃е яв'ленїа своего людемъ ї̈з'р҃льтескымъ. **кѡне(ц) ро(ж) ї̈ѡа(н).**

Єѵ(г)листа выписоуе. якъ мр҃їа въ виѳлеѡмѣ г҃а ї̈ѵ х҃а породила и якъ агг҃ли б҃а хвалать. и якъ пастырїе его навѣжаю(т). и якъ х҃с ѡсмого дн҃а обрѣзованъ, и ѿ симеѡна бл(с)вен'. и якъ ан'на ѡ немъ пророкоуеть. тыжъ якъ х҃с въ дванадесатихъ лѣтѣхъ. межи оучител'ми сѣдить:

гла(в) в҃ а за(ч) є҃[3] [а҃]

Въ ѡныа то дн҃и сталоса є(ст). иже выш'ло есть выречена // ѿ 211 зв. цесара ав'гоуста. абы былъ переписанъ весь свѣтъ. тото писана наипер'ше сталоса. ѿ владара сирьскаго киринеа. и ш'ли в'сѣ абы са приз'навали каж'дыи з' нихъ до своего мѣста. вышолъ пакъ ї̈ѡсифъ ѿ галилеи̑ из' мѣста назарета до жидовьскои̑ зем'ли до мѣста дв҃два которое зовоу(т) виѳ'леѡмъ. прото ижь былъ з' домоу и поколѣна дв҃дового абы былъ переписанъ изъ мр҃їею* ѡбрꙋчен'ною ємоу женою. а тог'ды то бремен'на была. и сталоса коли тамъ были. выплънилиса дн҃ове // 212 родити еи. и породила сн҃а своего пръворож'ден'наго и оувила его в' пеленьки. и положила его въ яслехъ дѣла того иже имъ в' домꙋ гостин'номъ оупокою не было.

А пастырїе были в' то(и) же сторонѣ и сторожоу ночьноую в҃ надъ стадомъ свои(м) стерег'ли. а и агг҃лъ гн҃ь сталъ близ'ко нихъ. а и ясность бж҃їа ѡсвѣтила ихъ и оустрашилиса великымъ страхомъ. и реклъ имъ агг҃лъ не боитеса. бо и а повѣмъ вамъ радо(ст) великоую*. котораа боуде и в'сѣмъ людемъ. бо са народилъ вамъ днь(с) из'бавитель

[3] В наве(ч)р' ро(ж) хв҃а. въ (в) ѡ(н) стало(с) є(ст), и(ж).

212 зв. которыи є(ст) // хс гь. которыи то є(ст) в' породѣ двдовѣ. а тото вамь з'наменіє. наидєтє младєньца пєлєнами повитого. а положєного въ яслєхь. а в' тоть часъ изь аггломь бор'зо стало м'ножєство въиньства нб(с)наго хвалачихь бга. и мовили боуди хвала бгоу. на высокостахь. а на зєм'ли мирь и межи людо(м) добраа вола. и сталоса ижє пош'ли ѿ нихь в' нбо аггли. ѡный то пастырє мовили єдинь къ дроугомоу. по(д)мо ажь до виѳ'лєѡма. а оувѣдаємо тоє слово котороє то са стало.

213 и тоую рѣчь котороую // намь гь зьявиль. и приш'ли бор'зо. и наш'ли тамь марію їѡсифа и дита лєжачєє въ яслєхь. а оуз'рѣв'ши рославили то ш'то є(ст) имь повѣдєно ѡ томь дитати. и дивовалиса в'сѣ который то слышали. ш'то имь пастырєвє повидѣли. а мріа захововала в'сѣ тый слова. роз'мышлаючи в' ср(д)ци своємь.

за(ч) ѕ[4] Пастырєвє пакь връноулиса назадь хвалачи бга зь того в'сєго. ш'то слышали и видѣли такь якь є(ст) имь повѣдєно. **Кѡ(ц) въ навє(ч)ріє. ро(ж). хва.**

213 зв. Якь южь пакь са ѡсмь днїи выплънило ижє бы // было дита ѡбрѣзано. нарєчєно є(ст) има ємоу їс. котороє є(ст) наз'вано ѿ аггла пръвѣє ниж'ли са в' животѣ почало. **прѣ(ст) ѡбрѣза(н).** А коли са выплънили днїє ѡчищєніа ихь подлоугь законоу моисєѡвого.

за(ч) з[5] Принєсли єго до їєр(с)лима. абы єго поставили пєрє(д) бгомь. якь жє и єсть написано в' законѣ гни. ижє в'сакыи младєнєць моужєскаго полоу ѡтвораючи ложєсна сто гви нарєчєтьса. абы даль жрътвоу за нєго *ѡбѣт'ницоу* якь жє єсть рєчєно в' законѣ гни. двоє гор'личокь.

214 ал'бо двоє // голоубать.

за(ч) и[6] г И быль члкь въ їєр(с)лимѣ которомоу то има сѵмиѡнь. а члкь тоть то быль справєд'ливыи. и бгобояз'нивыи. и ж'даль потѣхы* людоу їильтєского. и дхь стыи быль в' нємь. И было ємоу ѡбѣцано дхомь сты(м) нє видѣти смрти аж' бы пръвѣє оуз'дрѣль ха гна. и пришоль дхомь до цркьвє. а коли оуводили дита їса родичєвє єго. абы оучинили по ѡбычаю закон'номоу ѡ нємь. а ѡнь єго в'заль на

214 зв. роукы свой и хвалиль ба. и рєкль. Нн҃ѣ ѿпоу // сти слоугоу своєго вл(д)ко по глоу твоємоу з' миромь. яко видѣли очи мои спсєніє твоє

[4] Въ ѡ(н) ча(с). пастырєвє па(к) вєрноули(с).
На ѡбр(ѣ)заніє на лѵ(т)р.

[5] Въ ѡ(н) ча(с). принєсли їса до їєр(с)ли(м).
На стрѣтєніє гнє на ли(т)р'.

[6] На стрѣ(тн) на у(т)р'ь [!]. въ ѡ(н) бы(л) члкь въ їє.

которое жь то з'готовиль еси пере(д) лице(м) всѣхь людіи. свѣть на ѡкровеніе языкомь. *погано(м)* и славоу людіи твоихь їиз'р҃лѧ. **Конець на ли(т)р'.**

Ѻц҃ь пакь его и мт҃и дивовали(с) томоу ш'то е(ст) повѣдано ѡ немь. и бл(с)виль ихь сѵмеѡнь. и рекль къ мр҃іи мт҃ри его. се лежи(т) сеи. на паденѧ и на въстаніе м'ногымь въ їиз'р҃ли. а на з'наменіе прѣрѣкаемое. а и тобѣ самои дш҃оу проиде ѡроужіе. абы з' м'ногыхь ср(д)ць мысли ѿкрыты // были. была тыжь ї ан'на пр(о)р(о)чица дъщерѧ фаноуилева. с поколѣнѧ асирова. тая сѧ старѣла в д'н҃е(х) м'ногыхь. и жила из' моужемь своимь сед'мь лѣть ѿ дв҃чьства своего. а таа была в'довою лѣть ѡсмьдесѧть и чотыри. а ѿ цр҃кьве не ѿхожовала постомь а мл҃т'вами слоужила бг҃оу дн҃ь и нощь. а таѧ в' тоую (ж) годиноу приш'ла и хвалила б҃а а мовила ѡнымь* в'сѣ(м) которыи жь то чекали из'бав'леніа въ їер(с)лимѣ. **Кънець ст҃моу сѵмиѡ(н).** А коли южь доконали в'сего ш'то было под'лоугь законȣ бж҃іего. вер'ноулисѧ до // галилеи҃ до мѣста своего назаретоу. **нач'ни ѡбрѣзанію.**

215

[Д]

215 зв.

А дитѧ росло и оукрѣплѧлосѧ дх҃о(мь) и наплъналосѧ моудрости. а и мл(с)ть бж҃іа была на немь. **Конець стрѣтенію.** **И** хожовали родителеве его кож(д)ого рокоу до їер(с)лима на праз'никь пасхы. на *великьдн҃ь*. а коли южь было ємоу дванадесѧть лѣть. в'ходѧщимь имь въ їер(с)лимь по ѡбычаю праз'ника. и доконав'ши дн҃и. ѡпѧ(т) сѧ навратили. ѡстало дитѧ і҃с въ їер(с)лимѣ. и не ѡбачиль їѡсифь и мт҃и его. надѣвалисѧ // иже бы быль межи людьми. и оуш'ли якь м'ного черезь дн҃ь можь воити. и глѧдали его межи прирожеными. и межи знаемыми. и не наш'ли. вер'ноулисѧ до їер(с)лима глѧдаючи его. и было южь три дн҃и тожь наш'ли его въ цр҃к'ви. а ѡнь сѣдить межи оучител'ми а слоухаєть ихь и пытаєть ихь. и оустрашилисѧ в'си которыи то слоухали его. ѡ розоумѣ а ѡ ѿповѣдехь его. а ѡни оуз'дрѣв'ши его дивовалисѧ. и рекла мт҃и его к' немоу сн҃оу. прош'то есь намь оучиниль // такь. а се ѡц҃ь твои и и [!] ѧ. жалоуючи глѧдали есмо тебе. а ѡнь имь ѿповѣдиль рекоучи чемоу єсте мене глѧдали або есте не вѣдали иже ѧ в рѣчехь ѡц҃а моего моушоу быти. а ѡни не з'розоумѣли словоу. которое єсть мовиль к' нимь. и пошоль с ними. и пришоль до назаретоу. и быль имь повол'нымь. а мт҃и его заховала в' ср(д)ци своемь тыи҃ то в'сѣ рѣчи. а і҃с росль оу моудрости и в' зростѣ и в' милости ѿ б҃а и ѿ чл҃кь. **Коне(ц) ѡбрѣза(ни).** //

216

216 зв.

217

Єѵ(г)листа выписоуе. якь їωан'нь повѣдаеть ω покааніи. розли(ч)не оучистави [!]. повѣдаеть х҃а на(д) себе быти сил'нѣишого. на(д) которымь же то яко кр(с)тил'сѧ дх҃ь ст҃ыи в подобеньствѣ голоубином вѣдѣнь. а и голось зъ нб҃а слышань есть. ты(ж) выписоуе родь хв҃ь ѿ иωсифа ажь и до адама. глава третѧя.

глa(в) г҃
а за(ч) б҃[7]

Въ пѧтоєнадесѧть лѣто владар'ства тиверіѧ цесарѧ коли пон'теискыи пилать справоваль зем'лею жидовьскою. а иро(д) быль пано(м) чет'вер'того дѣлоу краины галилеискоѝ. филип'пь пакь брать его быль справ'ца атоуреи и трахонитьскыи. а лисанияшь абилен'скымь при арьхиереѝ ан'нѣ и каияфѣ. сталосѧ слово бж҃іе къ їωан'ноу сн҃оу захаріи-

є҃

217 зв.

'іоу. в поустыни. и ходиль по въсеи оукра // инѣ їωр'даньскои проповѣдаючи кр҃щеніе покааніа на ѿпоущеніе грѣховь. и якь же есть писано въ к'нигахь пр(о)р(о)чьства ісаія пр(о)р(о)ка рекоучего. гласа волающаго въ поустыни. готоваите поу(т) гн҃ь а правы дѣлаите стеж'кы его. в'сакаа дебрь боудеть наплънена. и в'сакаа гора и пагорокь и *хол'мь* смирит'сѧ. и боудоуть скривленыи* речи справ'лены. а ωстрыи стеж'кы боудоу(т) ров'ны. а оуз'рить кож'ды(и) сп҃сеніе бж҃іе. тог'ды мовиль їωан'нь къ приходѧщимь народомь кр(с)титисѧ ѿ него пле-

218

мена // з'міины. кто жь вамь оуказаль абы есте передь гнѣвомь приш'лыи оутекли. прото жь дѣлаите плоды год'ныи покаанію а не мов'те сами межи собою ѿц҃а и мамы авраама. мовлю вамь иже можеть бг҃ ѿ каменіа сего въз'двиг'ноути сн҃ы авраамови. южь бо и секира на корени древа лежить. в'сакое древо которое не чинить доброго плодоу высѣчено боудеть и на ωгень оувръжено.

ѕ҃

И просили его народове мовѧчи. ш'то жь тог'ды чинити боудемо.

218 зв.

а ωнь ѿповѣдаючи // рекль имь кто имаеть двѣ соук'ни. нехаи же дасть томоу которыи не имаеть. и кто имаеть стравные речи так' же нехаи чинить. Приш'ли пакь до него и мытаре кр(с)титисѧ ѿ него и рек'ли емоу оучителю што оучинимо. а ωнь рекль к' нимь ничого на(д) то не выбираите ед'но то што есть вамь постанов'лено. а и жол'нѣре *воини* пытали ты(ж) его рекоучи. ш'то мы ты(ж) боудемо чинити. рекль имь ни жад'ного не оутискоуите. ани крив'ды не чинѣте. а довол'ни

219

боуд'те* ωброкы вашими // а коли людь в' немь* надѣю мѣль. и в'сѣ в' ср(д)цахь своихь мыслили. ω иωан'нѣ** иже бы ωнь быль хс҃мь.

[7] Въ наве(ч)ріе бг҃аяв'ле(ни)ѧ въ пѧтоєнадесѧ(т) лѣто.

ѿповѣдѣль їѡань всѣмь рекоучи. я вась крщоу водою. идеть бо за м'ною сил'нѣишїи нѣж'ли ѧ. которого жь то не є(ст) єсми годень роз'вѧзати ремена ѡбоуви єго. тоть вась боуде кр(с)тити дхомь стымь и ѡг'немь. в которого жь то роуцѣ єго лопата єго. а вычистить гоум'но своє. а из'береть п'шеницоу в' жит'ницю свою. а половы палити боуде ѡг'немь неоугасимымь м'ного тыжь и и // ныхь рѣчїи напоминаючи єѵ(г)лїю людемь проповѣдаль. **Конець в' наве(ч)рїю. бгоѧв'ленїѧ. А пне(д) пръвы(и) нова(г)[о] лѣта.** 219 зв.

Ирѡ(д) пакь пань чет'врътого дѣлоу краины. коли быль ѿ него карань. ѡ иродиядѣ женѣ брата своєго. и ѡ в'сѣхь злыхь рѣчехь которыє єсть чиниль їрѡ(д). приложиль тыжь и тоє коу в'сѣмь з'лостамь своимь. ижь їѡан'на до тем'ницѣ в'садити казаль. и сталосѧ иж' сѧ кр(с)тили в'сѣ людїє. и ісоу кр(с)щьшоусѧ молѧщоусѧ ѿтворилосѧ небо. и зышоль дхь // стыи телеснымь ѡбразо(м) яко голоубь на него. и стал'сѧ гласъ съ нбсе. рекоучи ты єси снь мои възлюблен'ныи. ѡ нем' же блговолихь. **Ко(ц) пне(д).** за(ч) ї[8] 220

А ісь починаль быти якобы в' тридесѧтихь лѣтѣхь. во д'не дов'нимана снь їѡсифовь которыи быль илиєвь. алиматьтановь левиинь мельхиинь ианаєвь їѡсифовь. матьѳатиєвь амосовь наоумовь єслимовь на(г)геєвь. мааѳовь матьтаѳиєвь семеиєвь иѡсифовь иоудинь иѡаньнановь рисаивь зоровавелевь салаѳииле(в) // нириєвь мел'хиєвь. ад'диєвь косамовь єл'модамовь ировь иѡсиєвь єлеезеровь иѡримовь. матьѳатовь левїинь симеѡновь. иıодинь иѡсифовь иѡанамовь єлиакимовь мелеаиєвь маинановь матьтаѳиєвь наѳановь давыдовь иесеѡвь ѡвидовь воѡзовь сальмоновь наасьсоновь. аминодавовь. арамовь иѡрамовь иес'ромовь фаресовь июдинь їаковль їсааковь авраамовь ѳа(р)рановь нахоровь сероуховь рагановь фалеко(в) єверовь салановь каи // нановь. арьфак'садовь. симовь. ноєвь ламехо(в) маѳоусалевь. єноховь иаредовь. малелеилевь. каинановь. єносовь. сифовь. адамовь. бжїи. за(ч) аі[9] 220 зв. 221

> Єѵ(г)листа выписоує якь хс ведень на поустыню. и якь постил'сѧ м дпїи. и м ночии, и възалькаль. который то коли єго искоушаль сотона, каменемь. а потомь навратильсѧ до галилеи. и читаль в щ'колѣ книги пр(о)рчьскыи, ѡ собѣ. иже пр(о)ркь оу своєи власти не єсть в почтивости. Из неи жь то хс оу капернаоумѣ выгналь єсть доуха нечистого. И оуздоровиль тещоу петровоу ѿ зимнѣцѣ. И многыи иныи ѿ розличны(х) немощии простиль єсть. а дїаволове выславоую(т) єго снѡмь бжїимь быти.

[8] Въ ѡ(н) (т) ча(с). иро(д) пакь па(н)мь быль че.

[9] В'то(к) а не(д) въ ѡ(н) то ча(с) поча(л) іс.

гла(в) д̃ зa(ч) ві[10] з̃ — І҃с же наплънеными дх҃а ст҃ого. вер'ноул'са ѿ иѡр'дани и веденъ былъ на поустыню дх҃о(м)*. Ко(ц). в'то(к). Дн҃и пакъ четыридесатє искоушаємъ былъ ѿ діавола. а ничого не ꙗ̑лъ в' ты̑и ты дн҃и. а якъ са 221 зв. южъ дн҃иє скон'чали ѡпослѣ възал'калъ. // и реклъ ємоу діаволъ єсли жъ єсь сн҃ъ бж҃іи роскажи каменеви томоу абы бы(л) хлѣбомъ. и ѿповидѣлъ ємоу і҃съ рекоучи писано єсть ижъ не ѡ єдино(м) хлѣбѣ живъ боуде чл҃къ але ѡ в'сакомъ словѣ бж҃іимъ. и вывелъ его діаволъ на гороу вел'ми высокоую а ȣказалъ* ємоу в'са цр(с)тва того свѣта** во мыг'новеніи ока. и реклъ ємоу діаволъ дамъ тобѣ сію волость в'сю и славоу ихъ бо м'нѣ дана єсть а комоу єсли в'схочоу томоу єи дамъ. 222 а ты єсли са поклонишъ передо м'ною тобѣ*** боудоуть в'са. И ѿпо // повидѣлъ [!] і҃с реклъ ємоу иди за м'ною сотоно. бо такъ єсть написано поклонишьса г҃оу бг҃оу твоємоу и томоу єдиномоу послоужишъ. потомъ оувелъ єго до іер(с)лима и поставилъ єго на *крилѣ*. на връхоу цр҃ков'нѣмъ и реклъ ємоу єсли єси сн҃ъ бж҃іи поустиса ѿтолѣ *скочъ*. бо такъ єсть написано ижъ агг҃ломъ своимъ прикажетъ ѡ тебѣ абы та стерег'ли и на роукахъ своихъ възъ'моу(т) та абы єси не з'билъ ѡ камень ногъ 222 зв. твоихъ. И ѿповидѣлъ ємоу і҃съ рекоучи повѣдено єсть. // иже* не искоусишь г҃а б҃а твоєго. и скон'чалъ** в'се покоушеніє діаволъ и ѿишо(л) до ча[сȣ] ѿ него***. тог'ды навратил'са і҃с в' силѣ дх҃ов'нѣи до галиле̑и. и выш'ла ѡ немъ повѣсть по в'сеи оукраинѣ. и тоу наоучалъ на соборищехъ ихъ и былъ пох'валенъ ѿ в'сѣхъ. Конецъ, срѣ(д).

зa(ч) гі[11] — И пришолъ в' назаретъ г'де жъ то былъ въспитанъ. *выхованъ* и в'шолъ по ѡбычаю своєму в' день соуботныи въ собор'ище [!] и сталъ че(сти). и дано ємоу книги ісаіа пр(о)р(о)ка. а ѡнъ ѡтворив'ши книги 223 нашолъ мѣсце г'де то было написано дх҃ъ гн҃ъ на м'нѣ // которого то дла помазалъ и послалъ ма оубогы(м) єѵ(г)лію поведати. а оуз'доровити съкроуше(н)ныа ср(д)цемъ. абыхъ проповѣдалъ плѣненымъ ѿпоущеніє и слѣпымъ прозреніє. и выпоустити ѡсоуж'деныи̑ коу свободѣ и проповѣдати лѣто гн҃е пріат'но. и замък'ноув'ши книгоу ѿдалъ слоузѣ и сѣлъ. и в'сѣмъ очи которыи были в' соборищи засмотрилиса на него. и почалъ к' нимъ мовити. нн҃ѣ наплънилоса писаніє тоє въ оуше(х) 223 зв. вашихъ и в'сѣ ємоу посвѣдьчили. И дивовалиса любымъ словомъ // которыи жъ выходили зъ оусть єго. Ко(ц) четвер'.

зa(ч) ді[12] — И мовили чи не тотъ єсть сн҃ъ іѡсифовъ и реклъ к ни(м). в'сако

[10] Срѣ(д) а̃ не(д) во ѡ(н) то ча(с) іс же наплънен дх҃а ст҃а.

[11] Че(к) а̃ не(д) въ ѡ(н) то ча(с) пріиде і҃с въ.
Се (ж) и се(п) а̃ и пр(о)ркȣ иліи.

[12] В' па(к) а̃ не(д) въ ѡ(н) ча(с) див'ла.

ми речете притьчоу сїю *ликарю* врачоу из'лѣчиса самь. который͡ рѣчи слышали ємо иже єсь чиниль в' капер'наоумѣ оучини так'же и тоуть въ ѿчествѣ твоємь. и рекль іс вамь повѣдаю иже жадныи пр(о)-р(о)кь не єсть прїатень въ ѿчиз'нѣ своєи. але прав'доу вамь повѣдаю. иже м'ногы(и) вдовы были. въ днєхь илїи пр(о)р(о)ка межи люд'ми из'рлльтескыми. коли // было зам'к'нено небо три лѣта и м(с)цы(и) шесть. якь тог'ды быль великы(и) голодь по в'сеи зем'ли и ни ко єдинои з' нихь послань быль илия єд'но до сареѳы сидон'скои къ женѣ в'довици. и троудоватыхь тыжь было м'ного при єлисей͡ пр(о)рцѣ межи людомь їиз'рлльтескы(м). а жадень з' нихь не быль оуз'дорови'лень єд'но неєманъ зь сирїи. и тоє слышав'ши наплънили(с) гнѣвоу в'си который͡ были въ соборищи. а в'став'ши выг'нали єго вонь из' мѣста и вели єго ажь на вер'хь горы на ко // торои же то мѣсто ихь было з'боудовано. абы єго доловь зьвръг'ли. а ѡнь проше(д) посрѣ(д) ихь и вышоль. **Кѡ(ц) па(к) и стмо.** — 224 — 224 зв.

И стоупиль до капернаоума мѣста галилеискаго а тоу наоучаль в' сточ'ны(х) днєхь *в' соуботахь* и дивовалиса ѡ наоученю єго. а то иже рѣчь єго зь ѡсоб'ливой͡ силы была. и быль в' соборищи єдинь члкь которыи то мѣль доухь бѣса нечистого. и закричаль голосомь великимь рекоучи и ш'то жь мы с тобою маємо ісе назаранине пришель єси загоубити нась. вѣдає(м) // тебе кто єси стыи бжїи. и приказаль ємоу іс рекоучи оумол'ьк'ни [!] и вы(и)ди жь из' него. а коли* повръгь єго бѣсь посредѣ и вышоль из' него и ничого ємоу не заш'кодиль и пришоль страхь на в'сѣ. и мовили межи собою рекоучи. и яко є(ст) тоє слово. иже з' властїю и силою велить нечистымь доухомь и выходать. **Коне(ц) сж(б).** — за(ч) еі[13] [и] — 225

И росхожоваласа слава ѡ немь въ в'сѣкоє мѣсто и страны. **А** ѡнь вышо(д)ши соборища [!]** в'шоль до домоу симонова. а теща симонова. была // немоц'на ѡг'немь велики(м) и просили єго за нею. а ѡ(н) став'ши на(д) нею приказаль ѡгневи и пересталь. а ѡна тог'ды жь в'став'ши и послоуговала имь. и якь южь заш'ло слнце в'сѣ который͡ мѣли немоц'ный͡ роз'ными форобами. приводили ихь к' немоу а ѡнь ихь оуз'доровиль на кож'дого з' нихь в'ложив'ши свой͡ роуцѣ. и ѿ м'ногыхь выходили бѣсове кричачи и мовачи. ты єси снь бжїи. а ѡнь заповѣдаль и недопоущаль* имь повѣдати. бо соуть вѣдали же єсть самы(и) хс. // а коли южь быль днь вышоль и пошоль на поустоє мѣсто а народове* — за(ч) sі[14] [ѳ] — 225 зв. [і] — 226

[13] Сж(б) а въ ѡ(н) ча(с) стоу(пи)ль іс.

[14] Пне(д) в не(д) во ѡ(н) то ча(с) в'шо(л).

єго гладали. и приш'ли**. ажь до нєго. и задръжовали єго абы ѿ нихь нє ѿхожаль. а ѡнь рєкль к нимь ижє и дроугымь мѣстомь _або градо(м)_ моусимо проповѣдати єѵ(г)лїю ѡ цр(с)твїи бж҃їи бо єсмь на тото послань. и оучиль и проповѣдаль на соборищєхь галилєискыхь. **конє(ц) пнє(д).**

> Єѵ(г)листа выписоує. яко х҃с стоячи в лодѣ народы наоуча(л) и нѣкоторыхь оучитє(л)никовь ѿ ловаNA*** рыбь позваль. и якь троудоватого чл҃ка оуз'доровиль и якь молальса на поустыни якь тыжь рослаб'лєн'ного скрозѣ стрѣхꙋ к собѣ споущєн'ного оуз'доровиль. и якь грѣш'ного мыт'ника к собѣ поз'валь и якь тыжь ропот'никомь [!]**** ѿповѣдаєть. //

226 зв.

глава. є҃. а за(ч) з҃ı[15] в҃ı*

И было пакь коли са народовє тисноули к' нємоу абы слышали слово бж҃їє а ѡнь стояль по(д)лєи єзєра гєнисарєтьского. и оуз'дрѣль двѣ лоудѣ которыи та(м) близ'ко єзєра стоали. а рыболовє ѿишо(д)ши ѿ ни(х)** выполоковалї мрѣжоу. и оустоупиль на єдинꙋ*** з' нихь котораа то была симонова. и и [!] просиль єго абы мало ѿстꙋпиль**** ѿ зєм'лѣ и сѣдачи наоучаль с кораб'ла народы. а коли пєрєсталь наоучати ихь. рєкль к' симонови. постоупи на глоубиноу и за // връстє мрѣжоу вашоу на оуловлєна рыбь. а симонь ѿповѣдаючи рєкль ємоу. оучитєлю прєзь в'сю нощь троудили* єсмо са а ничого нє поимали. алє на слово твоє запоущоу сѣть. а коли тоє оучинили м'ножєство вєликоє рыбь загор'ноули ажь и мрѣжа са ихь прорывала. и пок'ликали своихь товаришовь которыи то были на инои лоудѣ. абы приєхав'ши помог'ли имь. и приш'ли а насыпали ѡбѣ лодѣ такь ажь са затоплали. коли оуз'дрѣ(л) // симонь пєтрь припаль к' ногамь ї҃совымь и рєкль ѿиди ѿ мєнє г҃и. бо чл҃кь єсть єсми грѣш'ныи. бо са быль оустрашиль. и в'сѣ которыи з' нимь были. ѡ ѡнои то ловит'вє рыб'нои которыи были поимали. так'жє и їакова и їѡан'на сн҃ы зєвєдєѡвы. которыи были товариши симоновы. И рєкль к' симонови ї҃с нє боиса. ѿ того часоу южь боудєшь чл҃кы ловити. а привєз'ши к' бєрєгоу лодѣ ѡставив'ши в'сє и пош'ли въслѣ(д) єго. **Конє(ц) нє(д).**

227

227 зв.

за(ч) и҃ı[16]

[в҃ı] И было коли быль ї҃с въ єдино(м) // мѣсто [!] быль тамь чл҃кь наплънєныи троудоватьства. и оуз'рѣль ї҃са пал' на лици и просиль єго рєкоучи. г҃и єсли хочєшь можєшь ма оуз'доровити. и прострыши ї҃с роукоу дотьк'ноул'са єго и рєкль хочоу боуди з'дравь. и бор'зо ѿишоль

228

[15] Нє(д) а҃, въ ѡ(н) (т) ча(с). стояль ї҃с при ѡ.

[16] Вто(к) в҃ въ ѡ(н) то ча(с) коли ї҃с.

ѡнонь троудь ѿ него. а ѡнь ємоу росказаль рекоучи. никомоу же не повѣдаи. але пошо(д)ши оукажиса ієреѡви и принеси за ѡчищеніє твоє. якь же повелѣль моvси на свѣдоцьство имь. тог'да рославиласа слава великаа ѡ не(м). // и исхожовали(с)* народове м'ноѕи абы слышали и** оуз'доров'лени были ѿ немочїи своихь. а ѡнь ѿхожоваль на поустыню и молильса. Коне(ц) в'тор'кѡ. — 228 зв.

И сталоса единого дн҃а коли ѡнь наоучаль и сѣдѣли тамь фарисеє и законоу оучителеве. которыи жь то были приш'ли зо в'сѣхь сѣль мѣста галилеиского. їюдеискыхь и єр(с)лимьскы(х). и была сила гн҃а котораа то ихь оуз'доров'лала. а нѣакыи моужеве несли на постели чл҃ка которыи то быль рославлень. *д'ною з'ламань* и хотѣли єго // в'нести а положити пре(д) нимь. и не нашли которою бы єго стороною принести мог'ли дла застоуплена народоу. и в'злѣз'ши на домь скроѕѣ стрѣхоу спустили єго з' ложемь на серединоу ажь пре(д) іс҃а. и оувѣдаль вѣроу ихь и рекль чл҃че ѿпоущаю(т)са тобѣ грѣхы твои. и тог'ды почали мыслити оучителїє и законьници мовачи. кто то є(ст) иже хоулоу мовить. а к'то можеть ѿпоущати грѣхы ток'мо єдинь бг҃ь. а іс҃ь порозоумѣв'ши мысли ихь. ѿпо // вѣдѣль и рекль имь ш'то мыслите въ ср(д)цехь ваши(х). што є(ст) лѣп'ше речи ѿпоущаютьса тобѣ грѣхы твои или речи в'стань а ходи. але абы єсте вѣдали ижь сн҃ь чл҃чьскы(и) маєть таковоую моць на зем'ли ѿпоущати грѣхы. и рекль рославлен'номоу тобѣ мовлю в'стань а въз'ми постелю твою. и иди до домоу твоєго. и бор'зо в'сталь пере(д) ними и в'заль постелю на которои то лежаль. и пошоль до домоу своєго хвалачи бг҃а. И наплънилиса страха. и мовили // иже видѣли єх'мо пре(д)чюд'ныи рѣчи дне(с). Ко(ц) сж(б). — за(ч) єі[17]; гі; 229; 229 зв.; 230

А потомь вышоль и оузьдрѣль мыт'ника имене(м) левїю а ѡнь сѣдить на мыт'ници. которомоу жь то рекль иди за м'ною. а ѡнь в'се зоставив'ши и став'ши пошоль за нимь. И оучиниль ємоу левїи оучрѣж'деніє великоє *калацью* в' домоу своємь. и было народоу мытниковь м'ного и иныхь которы(и) с нимь сѣдѣли. и роп'тали книж'ници на него и фарисеє. оученикомь єго мовили. чемоу жь то из' мыт'никы и г'рѣ // ш'никы ѣсте и пієте. ѿповѣдаючи іс҃ь рекль к нимь. не потребоую(т) з'доровыи лѣкарѣ але немоц'ныи не пришоль бо а приз'вати праведныхь але грѣш'ныхь на покааніє. Коне(ц) сж(б). — за(ч) к҃[18] [ді]; 230 зв.

[17] Соу(б) в҃ въ ѡ(н) то ча(с) коли іс҃ наоуча(л) и сѣ(д).

[18] Сж(б) г҃ въ ѡ(н) то ча(с) ходи(л) іс҃ и оуз'дрѣ(л).

за(ч) ка҃[19] А ѡни пакь рєк'ли ємоу прош'то ї҄ѡан'нови постатьса часто и млт҃'са. так'жє и фарисєистїи а твои ядать и пїють. а ѡнь рєкль к' нимь а ци можєтє сн҃ы вєселїа докола жєнихь с ними є(ст) казати са имь постити. алє прїидоуть дн҃овє коли ѿать боудєть ѿ нихь жєнихь
231 тог'ды // са боудоуть постити в' тыхь дн҃єхь. повѣдѣль пакь притьчоу к' ни(м) ижє ник'то плата нового соук'на нє оуставлаєть в соук'мань стары(и) а єсли иначыи тог(д)ы и новоє здєрєть а вєтьхомоу нєслоуш'но є(ст) залата з' нового. И никто тыжь нє в'ливаєть вина нового до соудины старои҃. а єсли жє бы иначєи вино молодоє росьсадить соудины и само роз'лѣєт'са. и сосоудовє загиноуть. алє вино новоє в' сосоуды
231 зв. новыи҃ в'ливати и ѡбоє заховано боудє(т). // и кто жє пив'ши староє бор'зо хочєть нового. мовить бо ижє лѣп'шєи єсть староє. Ко(ц) срѣ(д).

> Єѵ(г)листа выписоує. якь оученици в дн҃ь соуботныи колосы выминають роуками. хс҃ посщ҃єн'ныи хлѣбы припоминаєть. и якь ты(ж) оусхлоую роукоу в соуботоу оуздорови(л). и якь чєрєзь ночь молит'са. а ап(ст)ломь имєна назывaє(т). и наоучаєть ѡ бл(с)вєньствѣ. и ѡ слѣпомь вождоу. а нєсправє(д)ливого соуда противь ближнихь заборонаєть.

гла(в). ѕ҃. а за(ч) кв҃[20] Было пакь в' соуботоу второпръвоую ишоль чєрєзь з'божа *чєрєзь паш'ню* и вытръгали оучєници єго класы и и҃ли выминаючи роуками своими. а и нѣкоторыи зь фарисєѡвь мовили имь. прошто тоє чинать чого са нє годить чинити в' соуботы. а іс҃ ѿповѣдаючи рєкль //
232 мь [!]* або єстє ѡ томь нє читали ш'то оучиниль дв(д)ь коли быль голодєнь ѡнь самь и тыи҃ которы(и) с нимь были и якь въшод'ши до домоу бж҃їєго и хлѣбы прѣ(д)ложєныи яль *посвачєныи* и тымь даль который҃ с нимь были. которыхь то нє год'но было ясти єд'но єдинѣмь ї҄єрєѡмь *сщ҃єн'никомь* и рєкль имь ижє и соуботѣ є(ст) господарємь сн҃ь члч҃ьскыи.

И пригодилоса так'жє и в' дроугоую соуботоу. коли в'шоль в' со-
єі҃ борищє и оучиль. И быль тоу члк҃ь которомоу то роука праваа оусх'ла.
232 зв. // и нагладовали єго фарисєє и закон'ници єсли жє в' соуботоу исцѣлить єго. абы наш'ли причиноу на нєго. алє ѡнь вѣдаль помыслы и(х). и рєкль члк҃ови томоу которыи҃ мѣль соую [!] роукоу. в'стань а стань на сєрєдинѣ. а ѡнь в'став'ши и станоуль. И рєкль іс҃ к нимь. з'вѣдоую вась годить ли са в' соуботы добро чинити. или з'ло чинити.

[19] Срє(д) в҃ нє(д)* въ ѡ(н) то ча(с) пристоупи(в)шє къ іс҃ꙋ фари(с).

[20] Сж(б) д҃ въ ѡ(н) то ча(с). было в' сжбо(т) в'торопръ.

дш̃оу сп(с)ти ал'бо погоубити. И пог'ладѣв'ши по в'сѣ(х) рекль чл̃кови простри роукоу твою. а ѡнь оучиниль такь. и стала // такь роука его з'дорова яко и дроугаа. **коне(ц) сж(б).** А ѡни пакь наплънивъшиса безоумїа и мовили единь къ дроугомоу ш'то бы мѣли оучинити їсв̃и. 233

В' тыхь же пакы дн̃охь было. вышоль їс̃ на гороу молитиса. и быль черезь ночь на молит'вѣ бж̃їеи. А коли южь быль день и приз'валь оучн̃ики своа. и выбраль з'межи них дванадесать которыхь же то ап(ст)лы наз'валь. симона которого з'валь пет'ромь и ан'дреа брата его. и їакова. їѡан'на. // филипа и вальѳоромеа матьѳеа и ѳомоу їакова алфеѡва. и симона проз'вищемь ѕилота. иоудоу їаков'ла и їоудоу скариѡта которы(и) то быль продатель. за(ч) кг̃[21] ѕі 233 зв.

А из'шо(д)ши с ними з' горы и сталь на ров'номь мѣсци. и наро(д) оучениковь его. и м'ножество великое людїи ѿ в'сеа їюдеа и изь їер(с)лима и поморїа тирьскаа и сидоньскаа. которыи то были са зыш'ли д'ла того абы его слышали. а оуз'доровлени быти ѿ немочїи своихь и тый котo // рый были моучимый ѿ доуховь нечистыхь оуздоровлени бывали. и оувесь наро(д) хотѣль абы са ед'но дотькноули его. бо таковаа сила ѿ него выходила котораа всѣхь оуз'доровала. **Конець че(к).** А ѡнь поз'рѣвши очима своима на оученикы своа и такь рек'ль. бл̃жени нищїи бо ваше е(ст) цр(с)тво бж̃їе. бл(с)вени ал'чоущеи нн̃ѣ. бо насыщени боудете. бл(с)вени плачоущеи нн̃ѣ бо са смѣати боудете. бл(с)вени есте коли люде ненавидѣти боудоуть ва(с). // и роз'лоучать и посоромотать има ваше яко бы з'ло д'ла сн̃а чл̃чьска(г)[о]. радоуитеса в' тоть то дн̃ь и веселѣтеса. бо то е(ст) заплата ваша великаа на нбси. **Коне(ц) па(к) и прп(до)бь(н).** Такь же бо чиновали и пр(о)р(о)комь ѡц̃еве ихь. за(ч) кд̃[22] 234 ѕі* 234 зв.

Ѡ бѣда вамь богатымь иже далеко ѿстоите оутѣшенїа вашего. бѣда вамь насыщенїи нн̃ѣ бо боудете ал'кати. бѣда вамь смѣющим'са нн̃ѣ. бо рыдаете а плакати боудете. бѣда вамь коли вась боудоу(т) хвалити люде. такь бо чиновали ѿц̃еве ихь. // пр(о)р(о)комь. але вамь мов'лю которы(и) слышите любѣте ворогы ваша _або непрїателѣ_ и чинѣте добре тымь которы(и) вась ненавидать. бл(с)вѣте и ты(х) которы(и) вась к'лати боудоуть. и молитеса за тыхь который вамь з'лости выражають. а оударить ли к'то тебе в' лице едино наставь емоу и дроугое. а томоу который в' тебе ѿимаеть соукьманоу. не борони емоу и за(ч) кє̃[23] 235

[21] Че(к) в̃ не(д) въ ѡ(н) вышоль їс̃ на горѹ.

[22] Па(к) в̃ не(д) въ ѡ(н) (т) ча(с), ста(л) їс̃ на мѣ(с)цї.

[23] Пне(д) г̃ не(д) ре(к) г̃ь къ прише(д)ши(м) к не(мѹ) бѣда ва(м).

сорочьки. и кажьдомоу к'то бы ѡ ш'то тебе просиль даи. а ѿ того
235 зв. которыи бы твои рѣчи побраль не вытага(и). // Конець. пне(д).

за(ч) кѕ[24] И якь* же вы хочете абы ва(м) чинили люде. и вы имь такь же чинѣте. а єсли быстє любили тыхь которыи вась тыжь любать. и якоую боудете мѣти мл(с)ть. бо и грѣш'ници любать тыхь которыи ихь** любать. а єсли боудете добрѣ чинити тымь которыи тыжь вамь добре чинать. ш'то жь за доброта оу вась є(ст) бо заправ'ды и грѣш'ници такь же чинать. а єсли в'заемь даете тымь в' которыхь надѣетеса в'зати. ш'то за доб'ро(т) ваша є(ст). бо и грѣш'ници // такь же грѣш'никомь в'заемь дають. а боудете ли позычати тымь ѿ которыхь са надѣете зась в'зати. ш'то жь вамь за доброть є(ст). протожь вы милоуите неприятелѣ ваши. и добро чинѣте и позычаите. ничого са ѿтола не надѣючи. и боуде(т) заплата ваша м'нога. и боудете с̃ны выш'наго в'си. якь же и тои доб'рот'ливыи є(ст). коу недоброт'ливымь и з'лымь. протожь боудьте мл(с)рд'ни яко жь и ѿць вашь милосер'дь є(ст). Ко(н) не(д)ли.

236

236 зв. за(ч) кз[25] Не ѡсоуждаите абы єсте // не были ѡсоуж'дени. и не соудѣте и не соудать ва(м). ѿпоущаите а и вамь ѿпоущено боуде. даваите и вамь тыжь дано боудеть мѣроу доброу а польноу и натопьтаноу и потрасеноую и з' вер'хомь ѡпловитымь. дадоу(т) на лоно ваше. тою жь бо мѣрою которою мѣрите и вамь ѿмѣрено боудеть. Повидѣль и(м) таковыми подобеньствы рекоучи. и якь можеть слѣпець слѣп'ца водить ци не ѡба ли вь ямоу в'падоуть. Не є(ст) тыжь оученикь на(д) оучителемь. боуде наоуче(нь) // кож'дыи боуде ли яко оучитель его. але чемоу видишь соучець оув оцѣ брата твоего. а берьв'на которое є(ст) вь окоу твоемь не чоуєшь. ал'бо якь можешь речи братоу твоемоу брате стоуи нехаи выимоу соучець зь ока твоего. а самь пакь в окоу твоемь берьв'на не видишь. лицемѣр'ниче <u>*ѡ глоупыи ч̃лче*</u> выими впере(д) берьв'но зь ока твоего. и тогды боудешь видѣти вынать соучець зь ока брата твоего. не є(ст) доброе древо которое родить злы(и) пло(д). // и не є(ст) древо злое которое родить пло(д) добрыи. в'сакое бо* древо ѿ плода своего поз'нано боуде(т) не ѿ трьна бо из'бираю(т) смоквы. <u>*фик'ги*</u> ани с коупины з'бирають гроз'дїа. добрыи ч̃лкь ѿ доброго ськовища ср(д)ца своего выносить доброе. а з'лы(и) ч̃лкь. так' же ѿ з'лого скровища ср(д)ца своего выноси(т) злое. ѿ из'быткь вь ср(д)ца и оуста его мовать. Коне(ц) в'то(к).

237

237 зв.

[24] Не(д) в̃ Рекль г̃ь яко (ж) хоще(т).
[25] Вто(к) г̃ не(д) рекль гь не ѡсоу(ж).

И дла чого ма называєте, ги, ги. а нє дѣлаєте того ш'то а вамь повелѣваю. каж'дыи которыи приходи(т) ко (м)нѣ // и слышить слова мой и дѣлає(т) ихь. повѣмь вамь чємоу єсть подобєнь. подобєнь є(ст) члкови томоу которыи домь свои з'боудоваль иже глоубоко в'копаль и положиль ѡсновоу на камєни. а коли сталаса пово(д) и прибыла рѣка. и ѡпєр'ласа домови томоу. и нє могла єго пороушити. прото иже є(ст) ѡснова(н) на камєни. а кто пакь слышить а нє чинить. подобєнь є(ст) члкови томоу которыи з'боудоваль до(м) сво(и) на зєм'ли бєзь фоудомєньтоу на которы(и) то // коли припєр'ла рѣка и бор'зо са є(ст) з'вєр'ноуль и оучинилоса ѡного то домоу великоє падєна.

за(ч) ки[26]
238

238 зв.

Єv(г)листа выписоує. яко хс оуздоровиль слоугоу сот'никово(г)[о] и сна в'довичина въскрсив'*. и я(к) іѡа(н) посылаль свои оучєники къ ісви. а ѡнь єго перє(д) народы, выславоує(т) а зако(н)никы дѣтє(м) играючи(м) приров'новає(т). повѣдає(т) иже жєна грѣш'ная слєзами ноги ісвы ѡмываєть глава сємаа з-а.

А коли докон'чаль в'сѣ(х) словь своихь оу слы(х) людємь и в'шоль до капєр'наоума. **Ко(ц) срѣ(д).**

гла(в) з.

Сѡт'никови пакь нѣякомоу слоуга быль нємоцєнь вєл'ми. и хотѣль оумєрєти. которого то ѡнь любиль вєльми. а коли оуслышаль ѡ ісѣ послаль к' нємоу старьшии жь жидовь просачи єго абы пришо(л) // и оуз'доровиль слоужєбьника єго. а ѡни пришо(д)ши ко ісви просили єго вєльми. мовачи годєнь є(ст) тоть абы єси тоє дла нєго оучиниль. бо любить наро(д) нашь. и из'борищє тои з'боудоваль намь. тогды іс шоль с ними. а коли нєдалєко быль ѡ домоу посла(л) противь нєго сотьникь дроугыи приятєлѣ* рєкоучи. ги нє троудиса. бо нє є(ст) єсми годєнь абы єси в'шоль пѡ(д) покровь мои. а протожь єсми и сєбє за нєго(д)ного положиль абыхь пришоль к' тобѣ. алє рєци слово(м) // и боудєть оуз'доров'лєнь слоуга мои. бо и я єсми члкь по(д) владарьствомь оучинєныи. маю по(д) собою воины. и рєкоу єдиномѹ иди тамь а ѡнь идєть, а дроугомоу пріиди и пріидєть. а слоужєбникови моємоу оучини тото. а ѡнь оучинить. оуслышав'ши тоє іс и дивовальса ємоу. и ѡбєр'ноувьшиса к' народоу которы(и) то за нимь шоль. рєкль. то вамь повѣдаю иже таковоє вѣры ни мєжи жиды єсми нє нашоль. а коли са вєр'ноули додомоу ты(и) которыи были послани. и наш'ли // ѡного то нємоц'ного слоугоу оуз'доров'лєн'на **Конє(ц) сж(б)тѣ.**

за(ч) кѳ[27] ий
239

239 зв.

240

[26] Срѣ(д) г рєкль гь дла чо(г)[о].
[27] Сж(б) є вь ѡ(н) то ча(с) в'шо(л) іс.

за(ч) л҃[28] ѳ҃і И было пакь потомь шол' і҃с до мѣста проз'вищємь наина и с нимь оученици єго м'нозі. и наро(д) барьзо великыи. а коли сѧ южь приб'лижиль к' воротомь мѣсцьскымь. в' то(т) часъ несено мрът'вого которыи то єд'но єд'инь быль сн҃ъ в' мт҃рє своєи. и таѧ была в'дова. и наро(д) з' мѣста бар'зо великы(и) шоль з' нею. и оуз'рѣв'ши єи гсь. з'миловал'сѧ на(д) нею. и рекль єи, не пла(ч). и пристоупив'ши дотък-
240 зв. ноульсѧ ѡдра *мары* ты(и) па(к') // которыи мер'т'вого несли стали. и рекль м'лоден'че тобѣ мов'лю в'стань. и сѣль мр҃т'выи и початль мовити. и даль єго і҃с мт҃ри єго. и оустрашильсѧ [!]* в'сѣ и славили б҃а рекѹчи. и як' пр(о)р(о)кь великы(и) повьсталь межи нами и помиловаль б҃ъ людіи своихь. **Коне(ц) не(д)ли.**

за(ч) л҃а[29] И пош'ло тоє слово ажь по в'сеи іоудеи ѡ немь и по в'сѣхь оукраина(х). и повѣдѣли їѡан'нови оученици єго ѡ в'сѣ(х) си(х).

к҃ Приз'вав'ши два нѣякыи зь оученикьвь [!]** своихь иѡан'нь. посламь
241 ихь къ і҃сви рекоучи. // ты ли єси ѡныи которыи бы то прїити мѣль. чили иного ѡжидаємь. а пришо(д)ши к' немоу ѡны(и) то моужеве рек'ли. їѡа(н)н' кр(с)титель присламь нась к тобѣ мовѧчи. єсли ты єси которы(и) прїити маєшь. или иного ѡжидаємь. а в' тоть часъ м'ногы(х) оуз'доровиль ѿ немочїи. и рань. и доуховь з'лыхь. а и слѣпы(м) м'ногымь дароваль иже проз(д)рѣли. и ѿповидѣвьши і҃с рекль имь. поидѣте жь а повѣдаите їѡан'нови ш'то єсте видѣли и слышали. иже
241 зв. слѣпыи҃ прозираю(т). хромы(и) ходѧ(т) // троудоватыи чистыми бывають и глоусїи слыша(т). и мр҃т'выи҃ з' мр҃т'вы(х) в'стають. а оубозїи прїимаю(т) єѵ(г)лїю. бл(с)вень є(ст) то(т) которыи҃ сѧ не з'блаз'нить ѡ мнѣ. а коли оученици їѡан'нови ѿиш'ли початль мовити к' народо(м) ѡ їѡан'нѣ. чого єсте выш'ли видѣти на поустыни. тростиноу ли котораа то ѿ вѣтра кол'ѣбле(т)сѧ. и чого жь єсте вышьли видѣти. чл҃ка ли которыи бы быль ѡболочень в' дорогоє ѡдѣнѧ. ты(и) которыи в' дорого(м) ѡдѣню и в рос'коши живоуть при дворѣ цр҃ьско(м). ал'бо
242 чого // єсте выш'ли видѣти пр(о)рока ли. правдоу повѣдаю вамь и бол'шениж'ли пр(о)рка. тоть то є(ст) ѡ которо(м) є(ст) писано. а и я посылаю агг҃ла моєго пере(д) лицемь твоимь. иже бы нарѧдиль поуть твои пере(д) тобою. Заправ'ды ва(м) повѣдаю. иже бол'шего с тыхь которыи сѧ ѿ жен' родили пр(о)рковь на(д) їѡан'на кр(с)титєлѧ не є(ст) жа(д)ного. мен'ши же ѿ него але в' цр҃ьствїи бж҃їи бол'ши ѿ не(г)[о] є(ст). тогды в'сѣ людїє. слышав'ши то и мыт'ници. *явногрѣш'ници* величили

[28] Не(д) г҃ во ѡ(н) то ча(с) шо(л) і҃с до (мѣ).
[29] Че(к) г҃ не(д) въ ѡ(н) то ча(с) пош'ло ѡ і҃сѣ.

ба҃. и кр(с)тилисѧ кр҃щеніє(м) ıωан'новы(м). а фарисеє и законо // оучителіє. совѣть бж҃їи ѿвръг'ли ѿ себе не кр(с)тилисѧ ѿ него. **ко(ц) че(к) їωа(н).** 242 зв.

Комоу приподоб'ны люде рода сего. и чомоу соуть подобьны. подоб'ни соуть дѣте(м) которыи то сѣдають на търго(х). и прикликаючи(м) дроугь дроуга и мовѧчи(м). пис'калі єсмо вамь а вы єсте не плѧсали. нарѣкали єсмо пере(д) вами а вы єсте не плакали. Пришель бо ıωан'нь кр(с)титель не ядаючи(и) хлѣба. а не пиваль вина. а вы мовите иже бѣса имаеть. пришель же и сн҃ь чл҃чьскы(и) которыи то ясть и піеть. а вы мовите сеи чл҃кь ядьца и винопіица. това // ришь мыт'никомь и грѣш'никомь. и оусправедьливена є(ст) моудрость ѿ в'сѣ(х) сн҃овь ихь. **коне(ц) пѧ(ткꙋ).** за(ч) лв҃[30] 243

Просиль пакь его нѣякы(и) зь фарисеωвь абы иль с ни(мь) и в'шо(д)ши в' домь фарисеωвь сѣль коу столови. а жена которая жь была в' мѣстѣ грѣш'ница. и якь же сѧ довѣдала иже сѣль за столь в' домоу фарисеωво(м) принесла масти склѧницꙋ. а став'ши изьзадоу подле ногь его. плачоучи почала слезами ωмывати ногы его и волосы головы своеи ωтирати. и цѣловав'ши ногы его помазовала миромь. // оувидѣв'ши то фарисеи ωнонь которыи в' домь сво(и) просиль его помыслиль самь в' собѣ рекоучи. если бы быль то пр(о)р(о)кь. заправ'ды вѣдаль бы. кто и якаѧ є(ст) жена котораа сѧ его дотыкаеть. бо є(ст) грѣш'на. ѿповидѣль і҃с рекль ємоу. симоне. маю тобѣ нѣш'то повидѣти. а ωнь рекль ємоу оучителю повѣжь. а і҃с пакь рекль. были бо два дол'ж'ники, нѣякомоу чл҃коу вин'ни ωдинь был' винень пѧтьсоть грошеи <u>*динарьи*</u>*, а дроугыи пѧтьдесѧть. и не мѣли ωни** чимь бы то емꙋ ѿдати ωбѣма ѿпоусти(л). // повѣж' ми которыи з' ни(х) бол'ше любиль его. ѿповидѣ(л) симонь и рекль. надѣюсѧ иже тоть которомоу жь то бол'ше ѿпоусти(л). а ωнь рекль ємоу прав'диве єси росьсоудиль. а ωберьноув'шисѧ икь женѣ. рекль симонови. видиш' ли ты тоую женоу. в'шо(л) єсми в' домь твои. не даль єси воды на ногы мои҃. а таа жена слезами ωмыла ногы мои҃. а волосы головы своеи ωтер'ла. ани поцѣловаль єси мене. Але таа якь єсми в'шоль в' домь твои не переставаючи цѣловала ногы мои҃. ωлѣє(мь) головы моеи не помазаль // єси. а таѧ миромь помастила ногы мои҃. И д'лѧ того жь повѣдаю тобѣ ѿпоущают'сѧ еи м'ногыи грѣхы еи҃. бо м'ного за(ч) лг҃[31] ка҃ 243 зв. 244 244 зв.

[30] Пѧ(тк) г҃ не(д), Рек'ль г҃ь. Комꙋ при.

[31] Пне(д) д҃ не(д). Во ω(н) то ча(с) проси(л).

Се же и ст҃ои евьѳими(и) ию(л) аі҃.

є(ст) полюбила. а которомоу мало бываеть ѿпоущено, то(т) мен'ше и любить. И рекль еи ѿпоущены соуть тобѣ твои грѣхове. А ты(и) которыи посполоу з' ни(мь) седѣли. почали мыслити сами в' собѣ рекоучи. кто (ж') то є(ст) иже грѣхы ѿпоущаеть. И рекль женѣ вѣра твоа тебе избав'лаеть иди собѣ со миро(мь). **Коне(ц) пне(д) и сте҃и.**

> Єѵ(г)листа выписоуе, при(т)чоу ѡ рос'сѣваню. и ѡ свѣчи на свѣтил'никь поставенои. якь ты(ж) ты(х) мт҃рїю, а братїю называеть, которыи волю бж҃їю чина(т). а якь плаваючи боурꙋ укроти(л). // якь тыжь чл҃ка ѿ множества бѣсовь высвобожоуе. якь тыжь и женоу ѿ немочїи еи оуздоровиль. якь ты(ж) въскр҃силь дъщероу, иаировоу. глава ѡсмаа.

245

глава. и҃. а за(ч) лд҃[32]

И было потомь иже ѡнь ходиль по мѣстохь и по селѣхь. проповѣдоуючи цр(с)тво бж҃їе. а ис ни(мь) дванадесать. и жоны, нѣкоторыи. которыи то были оуз'дорова'лены ѿ з'лы(х) доуховь и немочїи. марїа наз'ванаа маг'далыни. с которои жь то было сед'мь бѣсовь выш'ло. ї ѡан'на жона врад'ника иродова. и соусан'на. и иныхь м'ного которыи слоужили ємоу зь имѣнїи своихь. **коне(ц) в'тор'коу.** И розоумѣл' то м'ногый народь и зо в'сѣхь мѣсть прихо // дили к немоу.

245 зв.

за(ч) ле҃[33] кв҃

Повѣда(л') имь прит'чоу вышоль розьсѣвачь сѣяти сѣмени своєго. а якь южь розьсѣваль. єд'но пало при поути и потоп'тано. а и п'тицѣ нб(с)ныи позобали є. А дроугоє пало на камени. и в'зышо(д)ши пос'хло. д'ла того иже не имало вольгот'ности. Третее пакь пало межи тер'на. и въсполокь в'з'росло тер'на и заг'лоушило є. А чет'верьтоє пало на доброи зем'ли. и вьз'росло. а оучинило пло(д) стокроть. то повѣдѣвьши в'голось мовиль кто маеть оуши коу слышаню нехаи слышить. // А оученици єго пытали єго ш'то бы того за причина была а ѡнь ѿповидѣв'ши рекль имь. вамь єсть дано з'нати таємности цр(с)тва бж҃їєго. а ины(мь) черезь причины. абы вѣдаючи не вѣдали. а слышачи не розоумѣли. Єсть того причина таковаа. сѣма є(ст) слово бж҃їє а тыи҃ иже соуть при дорозѣ. которыи слышать. потомь приходить дїаволь и выимоуєть то зь и(х) ср(д)ца. абы не были оувѣрив'ьши [!] з'бав'лени. А иже* на камени то соуть иже слышав'ши слово з' радостїю прїимоують. але ко // рене не мають. бо на часъ вѣроують а в' часъ напасти ѿпадають. а иже єсть межи тер'на в'пало. тыи соу(т) которыи слышали. дла троски и богатьства. а роскоши

246

246 зв.

[32] Вто(к) д҃ не(д) во ѡ(н) ча(с) ходи(л) іс҃ по.

[33] Не(д) д҃ Рече г҃ь при(т)чоу сїю вы(шол).

сєгосвѣт'ними бываютъ подавлєны и нє могоуть оучинити плода. А то ш'то на доброи зєм'ли. то тыи соуть. который добрымь ср(д)цємь а прав'дивы(мь) оуслышав'ши слово и дєр'жа(т) єго. и плоды в' тєрьпєнїи приносать. тоє повидѣвьши в'голось мовиль, к'то маєть оуши коу слышанїю, нєхаи слышить. **Конє(ц) нє(д).**

за(ч) лв[34]

Ник'то жє зажог'ши свѣчоу накрываєть єи соудиною // ани тыжь нє ставить подь постѣлю. алє на свѣтильникоу єи поставлаєть абы и тыи который в'ходать свѣт'ло видѣли. нє є(ст) бо ничого таиного што бы яв'но быти нє мѣло. и ни скрытого абы поз'нано нє было и яв'нє са нє ѡказало. Прото жь вы розоумѣ(и)тє якь слышитє. бо кто маєть. томоу жь боудє дано. а к'то нє маєть. и тоє ш'то са мѣти надѣєть боудєть в'зато ѿ нєго. Тог'ды приш'ли к' нємоу мти и братїа єго. и нє мог'ли к' нємоу пристоупити дла можьности людє(и) и повидѣно ємоу рєкоучи // мти твоа и братїа твоа з'вноутрь стоять и хотать абы са с тобою видѣли. А ѡнь ѿповидѣв'ши рєкль имь. мти моа и братїа мои тыи соуть который слышать слова мои и дєрьжать ихь. **Конє(ц) соу(б).**

247

247 зв.

за(ч) лз[35] кг

Сталоса пакь въ єдинь днь ижє в'стоупиль в' лодю и оучєници єго. и рєкль к нимь пєрєплынѣмо на ѡноую стороноу ѡзєра и поплыли на водоу. а коли плыноули того часоу быль оусноуль. и приш'ла боура и вѣтры на ѡзєро. ажь и вол'ны са в лодю в'ливали. такь ижє въ вєлико(мь) страхоу были. // Тог'ды пристоупив'ши з'бѹдили єго рєкоучи. оучитєлю оучитєлю загыбає(мь). а ѡнь в'став'ши приказал' вѣтрови и вол'намь водны(мь) и пєрєстали. и бор'зо са тихо оучинило. и рєкль и(мь) гдє єсть вѣра ваша. а ѡни оустрашив'шиса дивовалиса и мовили єдинь ко дроугомоу. а к'то жь то є(ст) ижь и вѣтромь и водѣ приказоує и слоухають єго. **конє(ц) срѣдѣ.**

248

за(ч) ли[36] кд

И пєрєєхали до оукраины гадариньской. котораа є(ст) з' дроугой строны напротивь галилєи. и якь южь выстоупиль из' лодѣ на зєм'лю. стрѣ // тиль єго нѣякыи члкь идоучи з' мѣста. который жє то маль бѣсы м'ного лѣть. ани во ѡдѣанїє нє ѡболоковальса ани в' домєхь нє мєш'каль. єд'но в' гробохь а оуз'дрѣв'ши їса закричаль и паль пєрє(д) ни(мь). и голосомь вєликымь рєкль. ш'то м'нѣ с тобою є(ст) їсє снє ба навышого [!]. Прошоу тєбє абы єси мєнє нє моучиль. А їс приказаль

248 зв.

[34] Сж(б) ꙅ Рєчє гь. никто (ж) за(жог).
Сє жє и стєи ан'нѣ.

[35] Срє(д) д нє(д) Во ѡ(н) ча(с). сталоса.

[36] Нє(д) ꙅ. въ ѡ(н) (т) ча(с). Пєрєєхаль їс.

доухови нечистомоу выити изь чл҃ка. ѿ м'н'огыхь [!] бо лѣть пох'ватоваль его. и вазовали его оужищами и поуты желѣз'ными поутовали
249 тыи҃ который҃ его стереговали. И роз'ры // воваль оужища и поута и бываль гонень ѿ бѣсовь на поустыню. а і҃с з'вѣдаль его рекоучи якь есть има твое. а ѡнь повидѣль легеѡнь <u>*сирѣчь т'ма*</u> бо было м'ного бѣсовь вош'ло в' него. Тог'ды просили его абы не казаль имь в' пропасть поити. было пакь тамь великое стадо свиное котороe на березѣ пасено было. и просили его абы имь допоустиль в' нихь воити. и допоустиль имь. Тог'ды выш'ли діаволове ись чл҃ка и вош'ли вь свинѣ. и бор'зо оускочило стадо възеро [!]*. и потоноуло. а коли оуз'дрѣли то
249 зв. пастоухове ш'то са // стало оутекли. и повидѣли в' мѣстѣ и в' селѣхь. Выш'ли пакь вонь абы видѣли ш'то са стало. и приш'ли ко і҃сви. и оуз'дрѣли чл҃ка. с которого то діаволове выш'ли. а ѡнь сѣдить в ногь і҃свыхь ѡболочень. и оу добромь розоумѣ. и оустрашилиса. а тыи҃ тыжь который҃ видѣли повидѣли имь. якь бѣсныи з'доровымь оучинень. и просиль его весь наро(д) стороны гадариньской҃. абы ѿишоль ѿ нихь бо са были вел'ми оустрашили. А ѡнь в'стѹпив'ши в' лодю. и верьноу-
250 льса назадь. и просиль его ѡнонь то моужь с которого // вышли бѣсове. абы при немь меш'каль. але его і҃с ѿпоустиль ѿ себе и рекль емоу вер'ниса до домѹ твоего. и повѣдаи рекоучи иже на(д) тобою великое з'милована бг҃ь оучиниль. и ходиль по в'семоу мѣстоу и повѣдаль ш'то емоу і҃с оучиниль. **коне(ц) не(д)ли.**

за(ч) лѳ҃[37] [кѕ҃] И было пакь коли наверьноулься і҃с и прїаль его народь бо в'сѣ ж'дали его. и пришоль моужь которомоу то было има иаирь. быль бо ѡнь кн҃земь ись ш'колы жидовьской҃ <u>*або наоукы*</u> и паль оу ногь
250 зв. і҃свыхь. и просиль его абы в'стоупиль в' до(мь) // его. бо мѣль доч'коу ед'но единоу на родоу. якобы вь дванадесатe(х) лѣтехь. котораа южь
кѕ҃ оумирала. А коли южь шоль. пригодилоса иже народи оугнѣталї его. тогды жона едина боудоучи в с'воей немочи. теченїю крове. ѿ дванадесати лѣть. котораа южь была на лѣкарьства выдала в'сю мает'ность свою. а ѿ жадного не могла оуздоровлена быти. пристоупи(в)ши з'задоу. и до(т)к'ноуласа подол'ка ѡдѣна его. и бор'зо теченїе крове еи҃. стало. и рекль і҃с кто (с) е(ст) мене дот'кноуль. и не прї-
251 зналься ник'то. Рекль // петрь. и тыи которыи з нї(м) были рек'ли. оучителю. народове тебе оугнѣтаю(т). и стискають. а ты мови(ш) кто са мене дот'кноуль. и пов'торе рекль і҃с дотькнѹл'са нѣкто мене. бо я позналь. иже сила вышла ѿ мене. Видѣв'ши то жена иже са затаити

[37] Не(д) ѕ҃ Въ ѡ(н) то ча(с) пришо(л) мѹ(ж) которо(мѹ).

нє може. трасоучисѧ пристꙋпила. а оупала близ'ко нѡ(г) єго. и повидѣла ємоу прє(д) в'сѣми люд'ми. про котороую причиноу дотнꙋласѧ єго. и якь сѧ єсть бор'зо здоровою стала. А ѡнь рєкль єй. доч'ко. боудь доброй надѣй. вѣра твоѧ тєбє здоровою оучи // нила иди собѣ с миромь. А коли ѡнь єщє мовиль. пришоль єдинь ѿ ар'хисинагога *ѿ оучитєлѧ людоу жидовьско(го)* рєкль ємоу ижє южь оумєр'ла є(ст) доч'ка твоѧ. нє троуди оучитєлѧ. А иcь оуслышав'ши тоє слово ѿповидѣль ѡц҃єви ѡной то дѣв'ки. нє трощисѧ. єдьно тол'ко вѣроуй боудєть з'дорова. а оушо(д)ши в' до(мь) нє допоустиль ись собою* м'ногы(м) воити єд'но пєтрови а иѡн'нови [!]. и їаковови. тыжь ѿц҃єви и мт҃ри ѡной то дѣвки. и плакали по нєи в'сѣ и кричали. А ѡнь рєкль нє плачьтє. бо нє оумєр'ла // єсть алє спить. А ѡни пакь смѣѧлисѧ з' нєго вѣдаючи ижє южь была оумєрьла. А ѡнь пакь росказаль всѣмь абы выш'ли вонь. и выш'ли. и яв'ши єи за роукоу єи. голосно рєкль дєвицє в'ста(нь)*. и навєр'ноульсѧ доухь єи и бор'зо въскр҃сьла, и казаль абы єи дали ясти. и дивовалисѧ родичєвє єи. А ѡнь имь приказаль. абы того никомꙋ нє повѣдали ш'то сѧ стало. **Конєць нє(д)ли.**

251 зв.

252

Єѵ(г)листа выписоує, якы [!]** іс҃ розослаль оучн҃кы свой. абы наꙋчали. и яковоую єсть моць даль и(м). и якь накор'миль народы на поустыни пѧ(т)ма хлѣбы. якь ты(ж) пєтрь вызьнаває(т) вѣроу. и якь ты(ж) хс҃ напоминає(т) люди, абы были тръпливыми. ты(ж) якь сѧ на горѣ прєѡбразиль. а ѿишо(д)ши ѿтолє оуздоровиль чл҃ка, розбивано(г)[о] злою нємочю. ты(ж) и ѡ своє(и) моуцѣ повѣдає(т), и наоучає(т) покорѣ. ты(ж) якь боронить мр҃тво(г)[о] погрєбати, ꙋчєникоу которы(и) хотѣ(л) за ни(м) пойти. //

252 зв.

Соз'вав'ши іс҃ дванадєсѧть ап(ст)ловь. и даль имь власть и силоу на(д) в'сѣми бѣсы и нємочи оуз'доровлѧти. и послаль ихь абы проповѣдали цр҃ьство бж҃іє и нємоц'ныи оуз'доровлѧти. и рєкль и(мь) абы ничого нє брали на дорогоу ни палицѣ ани мош'ны *або тор'бы* ани хлѣба. ани по двоє ѡдѣнѧ мѣваитє. а до которого жь коли домоу воидєтє тамь пєрєбываитє ажь покы ѿта(мь)толє выидєтє. а кто бы тыжь нє хотѣль вась принѧти. выходѧчи зь ѡно(г)[о] то мѣста и поро(х) з' ногь ваши(х) ѡтрѧсаитє. на с'вѣ // доцьс'тво против'ко нимь. а ѡни вышо(д)ши ходили. по мѣстѣ(х) проповѣдаючи єван'гєліє. и оуз'доровѧючі вєз'дє. **конєць. соуботѣ.**

гла(в) ѳ҃ за(ч) м҃[38] кз҃

253

[38] Сж(б) з҃ Во ѡ(н) то ча(с) съз'ва іс҃.

за(ч) мā[39]

И оуслышав'ши иродь чєтвєр'тои части кнѧзьс'тва в'ладарь. в'сѣ рѣчи которыи (с) дѣяли ѿ нєго. и нєдорозоумѣвал'сѧ. того д'лѧ. ижє было повидѣно ѿ нѣкоторы(х). ижє бы їѡан'нь в'сталь из' мр҃твы(х). а ѿ ины(х) ижє бы сѧ илиѧ явиль. а ѿ дроугы(х). ижє бы пр(о)ркь єдин' з' стары(х) в'сталь. И рєкль иродь даль єсми ѧ їѡан'на стѧти. а кто (ж) пакь то є(ст). ѡ которо(мь) ѧ слышꙋ таковыи рѣчи. и хотѣль // абы єго видѣль. А вєр'нꙋв'шисѧ ап(ст)лвє повидѣли ємоу. ш'то оучинили. А появ'ши ихь шоль ѡсоб'но єдинь на поустоє мѣсто котороє зовоуть виѳьсаида. тог'ды позьвали народовь и пош'ли за нимь. и приѧв'ши и(х) повєдаль имь ѡ цр(с)т'вѣ бж҃їи. а тыи҃ которыи҃ потрєбовали лѣкарьства оуз'доровиль. **Ко(ц) чє(к). и рожєствоу їѡан'новоу.** дн҃ь пакь южь почаль сѧ коу вєчєрови скланѧти.

253 зв.

за(ч) мв҃[40] кн҃

И пристоупив'ши дванадєсѧть рєкли ємоу. ѿпꙋсти народы. абы шо(д)ши до ѡколич'ны(х) мѣсть // и сєль пєрємєш'кали. и нашли собѣ покорьмлєнѧ бо єсмо тоу на поусто(м) мѣсци. А ѡн'ъ [!] рєкль и(м) даитє имь вы ясти. а ѡни рєкли. нє маємо бол'шє єд'но пѧть хлѣбовь и двѣ рыбѣ. Єсли бых'мо шли и накоупили страв'ныхь рєчїи на то(т) то вє(с) людь. а было моужєи яко пѧ(т) тисѧчїи. и рєкль оучєнико(мь) свои(м). повєлѣтє и(м) сѣсти на коупы по пѧтидєсѧ(т). и оучинили такь. и посадили ихь всѣхь. и в'зѧв'ши пѧть хлѣбьвь* и двѣ рыбѣ. поз'дрѣль на нбо. и бл(с)вивь и роз'ламаль. и даваль оучн҃ико(м) // абы прє(д) народо(м) покладали и҃ли в'си и наи҃лисѧ и зобрали ѡпосли ш'то было ѡстало ѡкроуховь дванадєсѧть кошовь.

254

254 зв.

за(ч) мг҃[41]

И сталосѧ є(ст) ижє сѧ ѡнь са(м) на ѡсоб'ливос'ти молиль. были ты(ж) с ни(м) и оучєници єго. **Конє(ц) пѧ(к).**

кѳ

И пыталь ихь рєкоучи. кимь мєнє народовє быти повѣдають. и ѡни ѿповидѣв'ши рєкли ємоу. їѡа(н)номь кр(с)титєлє(м) а дроугы(и) илиєю. а ины҃и пакь ижє пр(о)ркь єдинь з' пєршихь въскр҃сь. А ѡнь имь рєкль. вы пакь кимь* мєнє быти повѣдаєтє. ѿповидѣ(л) пакь симонь пєтрь. // х҃а бж҃їа. А ѡнь приказаль имь зь грозьбою абы того никомоу нє повѣдали. и рєкль сн҃ь чл҃чьскыи моуси(т) м'ного тєрьпѣти. и посмѣѧнь боудєть ѿ стар'шихь ар'хиєрєѡвь и оучитєлєи. и оубїєнь боудє(т) и в' трєтїи дн҃ь з' мрътвыхь в'станє(т). **Ко(ц) пнє(д).**

255

за(ч) мд҃[42]

И мовиль до в'сєхь єсли кто хочє(т) за м'ною поити. нєхаи сѧ самь

[39] Чє(к) д҃ нє(д) Во ѡ(н) ча(с) ꙋслыша(в).
Сє жє и на ро(ж)ство пр(д)тчи.

[40] Пѧ(к) д҃ нє(д)ли Во ѡ(н) ча(с) пристꙋ.

[41] Пнє(д) є҃ нє(д), въ ѡ(н) ча(с). стало(с) є(ст).

[42] Вто(к) д҃ нє(д) рєкль г҃ь єсли.

себе заприть. и въз'меть кр(с)ть свои. а за м'ною поиде(т). а кто бы хотѣль дшоу свою сп(с)ти погоуби(т) ей. а кто загоуби(т) дшоу свою дла мене то(т) спсеть ей. што є(ст) за пожитокь члкꙋ // хоть бы весь свѣть ѡдерьжаль. а самь себе загоубиль. ал'бо на щ'кодоу пришоль. если же са кто боуде(т) м'ною соромѣти ал'бо моихь повѣстеи. тымь тыжь са и снь члчьскыи соромѣти боуде(т). коли пріиде(т) въ славѣ своєи. и ѡцевьской. и сты(х) аггль. але прав'доу повѣдаю вамь иже соуть нѣкоторыи тоуть стоячи. который не мають в'коусити смрти. ажь оувида(т) цр(с)тво бжіє. **Ко(ц) вто(к).** 255 зв.

И сталоса по ѡных' то слове(х). якобы по ѡсмо(х) днехь. и поя(л) петра и їѡан'на и їакова и в'зышоль на гороу мли // тиса. и коли са молиль было лице єго якобы иное. и ѡдѣна єго было блистаючееса. и два моужеве мовили с нимь. то соуть моvсеи и їлїа видени с нимь въ славѣ. которыи и мовили ѡ смрти єго. котороую мѣль терпѣти въ їер(с)лимѣ. Петрь пакь. и тыи которыи с нимь были. ѡтажали были ѡ с'на. а пробоудив'шиса оувидѣли славоу єго. и ѡный два моужѣ стоячи с ни(м). и было коли южь са з' ни(м) розлоучали. рекль петрь къ ісови. оучителю добро є(ст) намь тоу(т) быти. оучини // мо тоуть три сѣни <u>*або холод'ники*</u> тобѣ єдинь моvсеѡви єдинь. и їлїи єдинь. не вѣдаль ш'то мовиль. и єще ѡнь того не домовил' оучинильса ѡболокь и затѣниль ихь. а ѡни са пострашили. коли въ ѡболокь в'ходили. и стал'са голось изь ѡблака рекоучїи. Сеи є(ст) снь мои въз'люблен'ныи. того слоухаите. и якь са южь тоть голось сталь. самь іс єдинь єдинь [!] ѡсталь. а ѡни мол'чали. ничого з'ь [!] ѡныхь то рѣчїи который видѣли. **Коне(ц) преѡбра(ж')нїю.** за(ч) ме[43] [л] 256 256 зв.

Дроугого пакь дна сталоса коли ю(ж) // ѡнь сходиль з' горы. стрѣтиль єго м'ногыи народь. И єдинь моужь з'межи народа закричаль рекоучи оучителю прошоу тебе погляди на сна моєго. бо єд'но того єдиного маю. и того доухь нечистыи попадоуеть. и вел'ми кричить и проужаєтьса и пѣны тѣщить. и ледва ѡ него ѡходи(т) в'морьдовав'ши єго. и просиль єсми оучениковь твоихь абы то выг'нали и не мог'ли. ѡповидѣль іс и рекль. ѡ роде невѣрьныи и переворотьный. доколѣ боудоу въ вась. и доколѣ з' вами тръпѣти боудꙋ // приведи ѡв'де ко м'нѣ сна твоєго. а коли єще ѡнь шоль идоучи до него. вер'гль нимь бѣсь. и трасль єго. А іс погрозиль доухоу нечистомоу. и сталса з'до- за(ч) мѕ[44] 257 ла 257 зв.

[43] Въ ѡныи то ча(с) пояль іс.
На преѡбра(ж) на утрни.

[44] Сж(б) и. Въ ѡ(н) то ча(с) стало(с) ко.

ровы(м) ѡныи то м'ладенець. и даль є(г)[о] ѡц҃еви его. и дивовалиса в'сѣ. ѡ великой моци бж҃іи. **Конє(ц) соубо(т).**

за(ч) мз҃[45] И в'сѣ са дивовали томꙋ ш'то оучиниль і҃с и рекль оученико(м) свои(м). пріимѣте тыи то слова до оушей ваши(х). бо сн҃ь чл҃чьскыи маєть выдань быти в роукы чл҃комь. а ѡни того слова не розоумѣли. бо 258 было ѿ ни(х) тоє слово за // крито. абы не мог'ли розоумѣти его. и боалиса пытати его ѡ то(м) словѣ, и мѣли в' собѣ таковыи оумысль. лв҃ кто бы з ни(х) быль старьшіи. А і҃с вѣдаючи мысли ср(д)ць ихь. принав'ши дита и поставиль его близ'ко себе. и рекль и(м). кто коли пріиметь тоє дита во има моє. мене пріимоуеть. а к'то бы мене приаль. пріимоуеть того которы(и) мене послаль бо кто є(ст) на(и)меньшіи быль межи вами всѣми. то(т) бол'шіи є(ст).

за(ч) ми҃[46] А іѡан'нь ѿповидѣв'ши рекль. оучителю. видѣли есмо нѣкоторого. 258 зв. ш'то именемь твои(м) бѣсы выганає(т). // и заборонали есмо емꙋ иже не ходить с нами. А і҃с рекль к' немоу не заборонаите. бо к'то не є(ст) против'ны(м) намь. по вась є(ст). **Конє(ц) срѣ(д).**

за(ч) И было коли са выпол'нали дн҃ове вьсхож'деніа его. и ѡнь оутвер'диль лице своє ити до ієр(с)лима. и послаль вѣстники пре(д) лицемь свои(м) которыи идоучи в'стоупили до мѣста самаританьского. абы емоу господоу наготовали <u>*або по(д)вора*</u>. и не хотѣли его приати. прото иже лице его было оутв'рьжено ити до ієр(с)лима а коли то 259 оувидѣли оученици его и іаковь и іѡа(н). // рекли, г҃и. хочеши ли речемо абы ѡгень зышоль з' неба а попалиль ихь. якь же и ілїа оучиниль. а і҃с ѡберьноув'шиса заказаль и(м) и рекль. не вѣдаете чиего доуха есте вы. бо сн҃ь чл҃чьскыи не пришо(ль) абы дш҃и чл҃чьскыи погꙋбиль але абы сп҃сь. и вьшьли до иного мѣста. **Конє(ц) чет'ве(р). пре(ст) ѡброу(с). в' главѣ. і҃. а за(ч) нв҃.**

за(ч) мѳ҃[47] [лг҃] И было коли иш'ли поутемь. рекль нѣкоторыи к' немоу поидоу за тобою где коли поидешь г҃и. и рекль емоу і҃с. лисици ямы мають. 259 зв. и п'тицѣ нб(с)ныи г'нѣз'да*. але сн҃ь чл҃чь // скый. не мае(т) где бы свою главоу склониль. а ко дроугомоу рекль. пойди за мною. а ѡнь повидѣль. г҃и. дозвол' ми. абы(х) шо(д)ши в'передь погребль ѿц҃а моего. Рекль емоу і҃с. нехай оумр҃лы(х). погреби своа мр҃твьца. а ты пойди и проповѣда(и) цр(с)тво бж҃іе. Рекль же и дроугый. пойдоу за тобою г҃и. але прьвѣй допоусті ми ити. абы(х) са пораді(л) с тыми который

[45] Срѣ(д) ѕ҃ не(д) рекль г҃ь* свои(м) ꙋ(ч) пріи(мѣ).

[46] Че(к) ѕ҃ не(д) Въ ѡ(н) ча(с) рекль іѡа(н).

[47] Сж(б) ѳ҃ Въ ѡ(н) ча(с) стало(с) коли.

соу(т) в' домоу моємь. а їс рекль ємоу. кто (ж) коли єс'лї положив'ши роуки свои на плоугъ. *або на рало*. а назадь гладѣль. нє є(ст) приго(д)ны(м) // къ цр(с)твоу бжїємоу. **Ко(ц) соу(б).** 260

> Єѵ(г)листа выписоуєть, якь хс пре(д)сылаєть иныхь оучениковь, се(д)мьдєсать. и наоучаєть ихь. абы в собѣ нє доуфали. якь ты(ж) ѡца выславоує(т). и якь в законѣ перебываючомоу дорогоу. живота ѡказоує(т). ты(ж) повѣдаєть и при(т)чами ѡ члкоу ѿ разбойниковь раненомоу. и якь тыж' в марьѳы, гостємь быль. глава, дєсатаа. а зачало, н.

глава. ї. а за(ч) н[48] лд

Потомь пакь зьявиль гь ины(х) сєд'мьдєсать. *и два*. а посла(л) ихь по два прє(д) лицємь своимь. до в'сакого города и до мѣста. где коли самь мѣль пойти. и мовиль имь. жатва заправды єсть многа. алє роботниковь мало. Просѣтє жь г(с)дна. которого то єсть жито. абы посль робот'никы на ж'ніво своє. Идѣтє жь. ѡто я вась посылаю яко ѡв'цѣ посрєдѣ влъковь. // Прото жь нє носѣтє з' собою мѣш'ковь. ани пири. *покарьмовь* ани ѡбоуви. а и никого нє цѣлоуйтє на дорозѣ. а в' который жє до(м) коли войдєтє, напєрьвѣй мов'тє мирь томоу домови. а єс'ли та(м) боуде(т) снъ мира. ѡпочиє(т) на нє(м), мирь вашь. а єс'ли пакь нє боудє(т). к' ва(м) са навръне(т). а в' то(м) домоу прєбывайтє. ядѣтє, и пійтє, ш'то єсть в ни(х). годєнь бо єсть робот'никь заплаты своєи. а из' домоу до домоу нє пєрєходѣтє. а до которого (ж) мѣста коли войдєтє. а пріймоу(т) ва(с). ядѣтє, поставлєн'ноє, пєрєдь вась. // а оуздоровлайтє нємоцьныи. который в ни(х) соуть. и мовтє и(м). приб'лижило(с) к вамь цр(с)тво бжїє. а до которого (ж) пакь коли мѣста выйдєтє. а нє пріймоу(т) вась. вышо(д)ши на оулицѣ єго повѣж'тє. и поро(х) которыи до наши(х) ногь прил'ноуль з' мѣс'та ваше(г)[о]. ѡтрасаємо на вась. алє вѣдайтє, ижь приближилоса на вась цр(с)тво бжїє. прав'доу вамь повѣдає(м). ижє съдом'ланомь въ ѡно(н) то днь лєг'чѣй боудєть. горє тобѣ хоразинь. горє тобѣ виѳьсаидо. бо коли бы в' тироу, а в' сидонѣ чинєны были та // ковый чоуда. который оу вась чинєны соу(т). дав'но бы в' пла(х)тѣ. *або в раднѣ* а на попєлѣ сѣдачи покаанїє чинили. а єднак' жє, тирови, и сидонови, лєг'чѣй боудє(т) на соудѣ. нижли ва(м). а и ты капєр'наоумє, который єсь ажь до нєба под'нєсльса. алє ажь до пєк'ла погроужєнь боудє(ш). **Конєць пат'коу.**

260 зв.

261

261 зв.

[48] Па(к) є нє(д), въ ѡ(н) (т) ча(с). зьяви(л) гь.
Сєє жь и ап(ст)ло(м).

за(ч) нѧ̃[49] Кꙷто вась слоухаєть, мєнє слоухаєть. а кто сѧ ва(с) ѿмѣтаε(т). мєнє ѿмѣтаєтьсѧ. а кто сѧ мєнє ѿмѣтаєть. ѿмѣтаєтꙷсѧ того, которыи мєнє
262 послаль. а сε(д)мьдεсѧть пакь наврьноулисѧ зꙷ ра // досꙷтїю рєкоучи. г҃и. и бѣсовє намь повиноуютꙷсѧ ѡ имєни твоємь. а ѡ(н) рєкль имь. видѣль єсми. сотонаиаила [!], коли то, ѡнь, яко млънїа с нб҃а спаль.

за(ч)[50] Ото жь ва(м) даю моць. настоупати на ѕмїю, и на скоропїю, и на всѧкоую силоу вражїю. и нє боудєть вамь ничого шкодовати. алє вы томоу то нє радоуйтє(с) ижє ва(м) доуховє повиноую(т)сѧ. алє томоу сѧ радоуитє. ижє имєна ваши написаны соу(т) на нб҃сєхь. той пакь, го-
262 зв. дины, възрадовальсѧ і҃с дх҃ѡмь, и рєкꙷль. хвалю тєбє ѿч҃є г҃и нб҃сь. и // землѣ. ижє тыи то рѣчї оутаиль єси ѿ моудꙷрыхь, а розоумны(х). а изьяви(л) єси то, младєнꙷцє(м) <u>*або дѣтємь*</u>. єй ѿч҃є. <u>*яко бы рєкль, гораздь ѿ*</u> ижꙷ (с) то тобѣ подобало. **ко(ц). соуботѣ, и ап(ст)ло(м) и анг҃ло(м). чти жь ѡброусоу.**

за(ч) нв҃[51] А ѡбєрꙷноувꙷшисѧ къ оучн҃икомь своимь рєкꙷль. вꙷсє мнѣ дано єсть ѿ ѡц҃а моє(г)[о]. и никто нє вѣдаєть, кто єсть сн҃ь, єдно ѿц҃ь. ани тыжь того нє вѣдаєть. кто єсть ѿц҃ь, єдно сн҃ь. а то(т) бы вѣдаль, комоу* бы хотѣль сн҃ь зьявити. а ѡбєрꙷнꙋвꙷшисѧ єдинь къ оучєникомь рєкль.
263 бл(с)вєнꙷный то оочи, который // тоє видѧть, што вы видитє. повѣдаю бо вамь. ижє многыи пр(о)р(о)ци, и ц҃рєвє, хотѣли видѣти, шꙷто вы видитє, а нє видѣли. и слышати тоє шꙷто вы слышитє, а нє слышали. **конєць, пнє(д). и ѡброусоу.**

за(ч) нг҃[52] лє҃ Алє єдинь чл҃кь законоу оучєныи. всталь. а покꙋшаючи єго, рєкꙷль. оучитєлю. што маю чинити. абы(х) животь вѣчꙷныи могль наслѣдовати. а ѡнꙷ рєкꙷль кꙷ нємоу. вꙷ законѣ, якь єсть написано, и я(к) читаєшь. а ѡнь ѿповѣдаючи рєкль. възꙷлюбибиши [!] г҃а б҃а твоєго, ѿ всєго
263 зв. ср(д)ца твоєго. и ѿ // всєй дш҃ѣ твоєй. и вꙷсєю крѣпостїю твоєю. и всєю мыслїю твоєю. а и бꙷлижнѧго твоєго, якь самого сєбє. и рєкꙷль ємоу і҃с. добрє єси повидѣль. то чини, и боудєшь живь. а ѡнь хотѣль самь сєбє правы(м) оучинити. рєкꙷль ко і҃сви. и кто жь єсть мой ближ-
лѕ҃ нїй. ѿповїдѣль пакь і҃с. и рєкль ємоу. Чл҃кь нѣкоторый шоль зь єр(с)лима, до єрихона. и оупаль вꙷ разбойникы. который єго ѡбыбрали. <u>*або ѡдєжоу зволокли*</u>, а изꙷранивꙷшї єго, ѿишли прєчь. наполымр҃твого

[49] Рєкꙷль г҃ь свои(м) оу(ч), кꙷто ва(с) слꙋ.
Сє (ж) ап(ст)ло(м) и агг҃ло(м) ѡбꙷщє.
[50] Соу(б). ї҃. Рєкль г҃ь свои(м) ѡто (ж) ва(м).
[51] Пнє(д) ѕ҃ нє(д), Рєкль г҃ь свои(м), вꙷсє мнѣ.
Тоє (ж) и прє(до).
[52] Нє(д) и҃, Въ ѡны(и) (т) ча(с). нѣя(к) чл҃кь.

зостави(в)шї. и пригодилоса иже един' // сщ҃никь шоль ты(м) же поутемь. оуз'дрѣв'ши є(г)[о] шоль мимо. так' же тыжь нѣкто лев'вить быль на тое жь мѣс'це пришоль. а оуз'дрѣв'ши его, помимо шоль. а и самаританинь пакь нѣкто единь пришоль, на(д) него, а оуздрѣв'ши є(г)[о] з'миловал'са. и пристоупи(в)ши позавиваль раны его. и налѣяль, ѡлѣє(м), и вино(м). и вложиль его на свою скотиноу. и припровадиль є(г)[о] ажь до гостин'ницѣ. и печаловалса ѡ немь. дроугого пакь дна в'зяв'ши два сребрьникы. <u>*два талары. або два грошѣ*</u>. и даль господаре // ви. и рекль емоу, пил'ноуй его. а што коли над' тое наложишь. а я наврънѹ́в'шиса ѿдамь тобѣ. Кто (ж) ед'накь с ты(х) трехь, видит'са тобѣ ближнимь быти томоу. который то впаль быль межи раз'бойникы. а ѡнь повидѣ(л). то(т) который же оучиниль мл(с)рда на(д) нимь. и рек'л' емоу іс҃. иди жь ты. а оучини так' же. **конє(ц), не(д).**

264

264 зв.

И сталоса коли шли до единого мѣстеч'ка нѣкоторого. жена нѣкотораа именемь мар'ѳа. прїяла его в до(м) свой. а тая то мала строу [!], которой было има марїа. котораа то сѣдѣла // при нога(х) ісовы(х). и слоухала словь его. але мар'ѳа мовила ѡ многой слоу(ж)бѣ. а стоячи рекла. г҃и. не д'баєш' ли ѡ то, иже сестра моа мене самоую тобѣ послоуговати зоставила. речи жь юй, абы ми помогла. ѿповидѣль іс҃. и рекль ей. мар'ѳо. мар'ѳо. печалоуєшиса, и мовишь ѡ многыхь речахь. едино же есть на потребоу. мр҃іа бо доброую часть ѡбыбрала которая жь то не ѿиме(т)са ѿ ней҃. **пре(ст)пи бц҃и, напре(д). в' главоу. а҃і. а в' зачало, н҃и. ѿ половины. было же коли мовили тое.** //

за(ч) н҃д[53] л҃з

265

265 зв.

Єv(г)листа выписоуеть. якь іс҃ оучить по своєй мл҃твѣ оучн҃кы свои мл҃твѣ ѡбщой. коу оуставичности прозбы напоминає(т). и якь тыжь доухы нечистыи выганаеть. ты(ж) якь закон'нї(ки) злый҃ караеть. якь тыжь ѿ жены выхваленъ есть. тыжь злое жидовское поколѣна, из розличного, непослоушеньства, караеть, глава. а҃і, а зачало, н҃е.

И сталоса есть коли са ѡнь на нѣкоторо(м) мѣс'ци молиль. и якь ю(ж) перес'таль. рекль к немоу еди(н) изь оучн҃ковь его. г҃и. наоучї нась молитиса. якь же їѡан'нь наоучиль оучн҃кы свои҃. И рек'ль имь. коли са мл҃ите такь мов'те. Ѿче нашь, иже еси на нб҃се(х). да ст҃и(т)са има твое. да прїйде(т) цр(с)тво твое. да боуде(т) вола твоа. яко на

гла(в). а҃і. а за(ч) н҃е[54] л҃и

[53] Въ ѡ(н) (т) ча(с), шо(л) іс҃ до единого.
Тое (ж) на вса пра(з)ни(к) бг҃ци.

[54] Въ ѡ(н) (т) ча(с), вто(к) ѕ҃ не(д), стало(с) есть.

нбси и на земли. хлѣбь нашь насоущ'ный. дай намь днє(с). и ѿпоусти
266 намь грєхы наша. яко (ж) // и мы ѿпоущаємо в'сакомоу дол'жникови
нашємоу. и нє въведи нась въ искоушєнїє. алє из'бави нась ѿ лоукаво-
го. И рєк'ль к' нимь. Кто з' вась боудє(т) мѣти приятєла. а пойдє(т) ли
к' нємоу ѡпол'ночи. и рєчє(т) ємоу, приятєлю. позыч' ми троє хлѣба.
бо пришоль до мєнє приятєль мой з дорогы. а нє маю ш'то бы(х) поло-
жиль прє(д) нєго. а ѡнь бы з'вноу(т)рь ѿповидѣль. а рєкль. дай ми
покои. южь дверѣ мои зат'ворєны соу(т). и дѣти мой со мною на ложи
соуть. нє могоу в'стати, а дати тобѣ. повѣдаю вамь. єсли и нє дасть
266 зв. ємоу, того дла иже є(ст) // ємоу прїятєлє(м). прє(д)са дла соромоу єго
встанє(т) и дасть ємоу чого єдно потрєбоує(т). А и я ва(м) мовлю*.

за(ч) нѕ[55] Просѣтє, и боудє(т) вамь дано. ищѣтє, и найдєтє. тлъцѣтє, и боу-
дє(т) вамь ѡтворєно. бо каждыи кто жь проси(т) бєрє(т). а кто ищє(т),
найдоує(т). и кто тол'чє(т). бываєть ємоу ѡтворєно. **Конє(ц), вто(р)коу.**
А коли которого з ва(с) ѿца снь боудє(т) просити хлѣба. чи камєнь
подасть ємоу. а либо рыбы. а в'мѣсто рыбы. гадиноу ли подасть ємоу.
ал'бо єсли бы просиль, яйца, чи скорыпїю. пода(ст) ємоу**. <u>*скоролоу-
поу, або мєдвєдька*</u>. єсли жє вы боудоучи злыми. а в'мѣєтє добрыи
267 дары давати дѣтємь вашимь. // якь пакь болшє ѿць вашь нб(с)ныи
дасть дха стго. ты(м). которыи бы просили єго. **конєць срєдѣ.**

за(ч) нз[56] лѣ И было коли іс выганаль бѣсы. и то(т) быль нѣмь. а коли южь
выг'наль бѣсы, промовиль нѣмыи. и дивовалиса народовє. а нѣкото-
рый мовили з' нихь. ѡ вєльзаоулѣ кнази бѣсовьскомь выганає(т)
бѣсы. а дроугыи пакь искоушаючи єго. знамєнїа ѿ нєго искали з нбсє.
алє ѡнь поз'наль помыш'лєнїа и(х) и рєкль имь. всакоє црьство
267 зв. само в' собѣ роздѣлаючиса запоустѣєть. и до(м), на домь. падєт' са, //
а єсли жє и сотона самь в собѣ роздєлиса. якь жє боудє стояти
цр(с)тво єго. якь жє вы мовитє, ижє а ѡ вєльзаоулѣ выганаю бѣсы. а
єсли жє я вєл'заоуломь выганаю бѣсы. снвє пакь ваши чєрєз кого
выганають. а того дла ѡни соудами вашими боудоу(т). а єсли жє а
пал'цє(м) бжїимь выганаю бѣсы. южь бо постигло на вась цр(с)тво
бжїє. а коли крѣп'кыи и въороужєн'ныи стєрєжєть двора своєго, и в'
покой соу(т) имѣнїа єго. а єсли жє моцьнѣйшїй ѿ нєго пришо(д)ши и
268 пєрєможє(т) єго. то и в'сє ѡроужїє єго побєрєть. на // котороє са надѣ-
валь. и добро єго роз'дасть.

---

[55] Срє(д) ѕ нє(д), Рєкль гь свои(м), просѣ.

[56] Чє(к) ѕ нє(д), Въ ѡ(н) (т) ча(с), было коли іс.

Кто нє єсть съ мною, напротивь мєнє єсть. и кто съ мною нє собираєть. то(т) растачає(т). **Конєць, чє(к).** А коли нєчистыи доухь выйдє ис чл҃ка. прєходить сквоѕѣ мѣста бєзводнаа. гладаючи оупокою, и нє найдоуєть. и мови(т) к' собѣ. вєр'ноуса до домоу моєго ѿколє жь єсми и вышоль. а пришод'ши найдє(т) єго, а ѡ(н) помєтєнь, и оукрашєнь. тогды пойдєть, и поймєть съ собою ины(х) сєд'мь доуховь горшихь сєбє. а в'вошо(д)ши живоу(т) тамь. и бываю(т) томоу чл҃коу послѣ(д)нїи грьшє прьвы(х). // **Конєць па(тк), чти жь бц҃и.** И было то, коли ѡнь тоє мовиль. възд'вигши нѣкотораа жєна глась з'мєжи народа, и рєк'ла ємоу. бл(с)вннЫ(и) живо(т), которыи тєбє носи(л). и прьси которыи єси с'саль. а ѡнь рєкль, въистин'ноу такь єсть. бл(с)вєни соу(т) тыи҃ которыи слыша(т) слово бж҃їє. и стєрєгоу(т) єго. **Конє(ц), бц҃и.**

за(ч) нн҃[57] 268 зв. м

Народом' жє събираающи(м)са. почаль мовити. то(т) то народь злыи. з'намєнїа ищє(т). а з'намєнїє, нє боудє(т) ємоу дано. єд'но з'намєнїє иѡны пр(о)рка. якь жє бо иѡна знамєнїє нинєвитомь бы(л)*, так' жє боудє и сн҃ь чл҃чьс'кыи родоу томоу. црц҃а с' по // лоу(д)нє повстанє(т) с' моужи, рода того то. а ѡсоудать ихь. а то ижь ѡна прїєхала с краєвь зємныхь слоухати моуд'рости соломоновы. а ѡто бол'ши(и) тоу єсть нищ'ли соломонь. и моужєвє нинєви(т)стїи пов'станоу(т) на соу(д) з родомь си(м), и ѡсоуда(т) и҃. прото ижє са ѡни покаали пр(о)р(о)чьство(м) иѡнины(м). алє тото болшїи єсть ниж'ли иѡна. Ник'то бо свѣчоу зажогши нє ставить єи в тѣнь. ани по(д) сосоу(д). алє на свѣщникь поставлає(т) єи҃. абы тыи҃ которыи҃ вхожаю(т) свѣт'ло видѣли. **Конєць пнє(д)л'коу.**

за(ч) нѣ[58] мѧ 269

Свѣтил'никь тѣла твоє(г)[о] // єсть око твоє. єсли жє око твоє просто боудєть. то в'сє тѣло твоє свѣтло боудєть. єсли пакь злоє было. то и тѣло твоє, тємно боудє(т). прото стєрєжи абы свѣтло котороє єсть в' тобѣ. тємно нє было. а єсли тѣло твоє свѣ(т)ло боудєть, нє маючи жадноиі тємности. боудєть всє свѣтло. якь жє и свѣча свѣтомь ѡсвѣти(т) тєбє. А коли ю(ж) ѡнь тоє мовиль. просиль єго нѣкто з' фарисєѡвь, абы ѡбѣдаль в' нєго. а вшо(д)ши посадил'са за столь. фарисєй пакь оуздрѣль, и дивовал'са. ижє (с) нє оумываль прє(д) ѡбѣдомь. // И рєк'ль ємоу іс҃. нн҃ѣ вы закон'ници што жь є(ст) з'вноутрь конвє, або мисы чиститє. а в'ноут'рьнєє вашє пол'но є(ст) грабєжовь, *<u>або лоупѣз'ства</u>*, и нєс'праведливос'ти. бєзоу(м)нїи. а ви(д) то(т) кото-

за(ч) ӡ[59] 269 зв. мв 270

[57] Па(к) ѕ нє(д), Рєкль г҃ь, Кто нє є(ст).

[58] Пнє(д) ӡ нє(д), Въ ѡ(н) (т) ча(с), Народо(м) съби.

[59] Вто(к) ӡ нє(д) Рєкль г҃ь свѣти(л).

рый єсть оучиниль з'вноу(т)ра, и внѣшнєє єсть оучиниль. алє на(д) тоє в'сє ра(д)нѣй давайтє мл(с)тыню. то и в'сѣ рѣчи чисты вамь боудоу(т). **Конє(ц) втрь(кѹ).**

за(ч) ѯа[60] Бѣда ва(м) фарисєѡмь. и(ж) даєтє дєсѧтины з' мѧты и пигана. *з роуты*, и в'сѧкого зєлїа. а соу(д) и мл(с)ть бж҃їю ѡпоущаєтє. тый то рѣчи заправ'ды мѣли єстє чинити. а ѡного нє ѡпоущати. горє ва(м) 270 зв. фарисєѡ(м). // ижє любитє пєрє(д)нѣйшїи҃ мѣс'ца на соборища(х), и поздоровлєнїа на тръгоу. горє вамь к'ниж'ници, и фарисєє лицємѣр'-ници. ижє єсть єстє яко гробовє нє(з)наємый, чл҃ци хода(т), а нє вѣда-мг҃ ють. Ѿповидѣль нѣкто єдинь из' закон'никовь, и рєкль ємоу. оучи-тєлю коли ты тоє мовишь, и намь соромотоу чинишь. А ѡнь рєкль. и вамь бѣда в' законѣ оучєны(м). ижє накладаєтє на чл҃кы бєрємєна. ко-торы(х) носити нє могоу(т). а сами ни єдинымь пръстомь ваши(м) бєрє-271 мєнє, до(т)кноутисѧ нє хочєтє. **Конєць. сєрєдѣ.** //

за(ч) ѯв[61] Горє ва(м), ижє боудоуєтє гробы пр(о)р(о)чьскыѧ. а ѿц҃євє ж' ваши побили и(х). въис'тин'ноу посвє(д)чаєтє и хвалитє оучин'кы ѿц҃євь ваши(х). того длѧ ижє ѡни и(х) поби(ли). а вы боудоуєтє гробы и(х). Прото жь и прємоудрость бж҃їа рєчє. пошлю до ни(х) пр(о)ркы и ап(ст)лы, а из' ни(х) нѣкоторыхь побїють и выганѧти боудоу(т). и боу-дє(т) глѧдана на томь то родоу кровь всѣхь пр(о)р(о)ковь, пролѣан'наа, ѿ почат'коу свѣта. ѿ рода сєго. ѿ кровє авєлєвы. ажь до кръвє заха-риины. которыи жє єсть загиноуль мєжи ѡл'тарємь, и домомь бж҃їимь. 271 зв. въистинноу вамь повѣдаю, и(ж) боудє(т) // глѧдана на томь то родоу. горє вамь законови оучєны(м). ижє єстє взѧли ключѣ розѹмєнїю. сами жь нє в'ходитє. а и ты(м) которыи бы войти хотѣли заборонѧєтє. а коли ѡнь тоє до ни(х) мовиль. почали сѧ на нєго законоу оучєныи, и фарисєѡвє вєлми, гнѣвати. а повѣсти єго, пєрєкажовати. и ѡ многы(х) рєча(х) зрадливє єго пытати. хотѧчи нѣшто зь оусть є(г)[о], оуловити. абы є(г)[о] ѡс'ка(р)жили. або *ѡ(б)жаловали**.

Єѵ(г)листа выписоуєть. ижє хс҃ кажєт' сѧ стєрєчи злости фарисєйскои. тыжь якь бъ҃ своєю волєю пєчалоуєт'сѧ ѡ своихь, и мовить имь, абы нє боялисѧ ѹбивающихь тѣла. тыжь якь нє хотѣль мєжи братїами дѣлити имѣнїа. И ѿвожоуєть ѿ лакомьства, чєрєзь притчю бога того. тыжь якь наоучаєть, абы были людє кроткими. в жадости, и вѣр'ными въ владарьствѣ. тыжь противь нєпрїатєлѧ абы были на добромь ѡпатрєню.

272 глава, в'тораанадєсѧть. //

[60] Срѣ(д) ѯ҃ нє(д) Рєкль гь҃ ко (п) бѣда ва(м).
[61] Чє(к) ѯ҃ нє(д), Рєкль гь҃ ко при(ш). горє ва(м).

А коли сѧ южь зобрали т'мы народа. такь ажь ѡдинь дроугого подоптовали. почаль мовити напрьвѣи оучн҃комь свои(м). стережитєсѧ ѿ кваса фарисєискаго. што сѧ выкладаєть лицемѣрьство. ко(ц). чє(к). гла(в). ві҃. мд҃

Ничого бо нн҃ѣ нє є(ст) скрытого. што бы нє мѣло ѿкрыто быти. ани єсть што тайного. абы нє было зьявлєно. тоє што єстє мовили в тємностѧ(х), а на свѣтѣ слышано боудєть. а што єстє мовили вь оуши, в хороминахь. тоє проповѣдано боудєть на домо(х). Алє вамь дроуго(м) моимь мовлю. абыстє сѧ нє бояли // ты(х), которыи забиваю(т) тѣло. а потомь нє могоу(т) што болшє оучинили. алє я ва(м) оукажоу кого быстє сѧ бояти мѣли. боитєсѧ того который по забитю має(т) моць оувєрєчи вь ѡгєнь пєкєл'ныи. въистин'ноу вамь мовлю того (с) бойтєсѧ чи нє пѧ(т) ли п'таховь продають за два пѣнєзѣ *або два галєрѣ*, а ни ѡдинь з ни(х) нє єсть забытымь оу бога. алє и вълосы головы вашєи всѣ соуть и(з)личєны(и). прото жь нє бойтє(с). многы(х) бо п'тиць лѣп'шии҃ єстє вы. за(ч) ѯі[62] 272 зв.

И тоє вамь повѣдаю, кьторыи мєнє исповѣсть прє(д) чл҃кы. и сн҃ь чл҃чьскыи ис'по // вѣсть єго прє(д) агг҃лы бж҃іими. а кто ѿвръжєтсѧ мєнє прє(д) чл҃кы. ѿвръжєнь боудєть прє(д) агг҃лы бж҃іими. и каж'домоу которыи бы што рєкль противь сн҃оу чл҃чьскоу. боудє(т) ємоу ѿпоущєно. алє томоу кто бы дх҃а ст҃го хоулиль. нє боудє(т) ємоу ѿпоущєно. а коли боудоу(т) вась приводити на соборища. и власти и владычєства *прєдь оурѧды, и соудіи*, нє трощѣтєсѧ якь або што быстє за ѿповѣдь чинити мали. въистинноу дх҃ь ст҃ыи наоучить ва(с) в то(т) ча(с). што быстє мали мовиті. конєць пѧ(т)коу и ст҃омоу. за(ч) ѯд[63] 273

И рєкль ємоу єдинь з наро // да. оуч҃тлю рєци братоу моємоу. абы сѧ сь мною ѿчизною роздѣлиль. А ѡнь рєкль ємоу, чл҃чє, кто мѧ поставиль соудією, або дѣлчимь на(д) вами. И рєкль к нємоу, выстєрѣгайтє(с) и ховайтєсѧ ѿ всѧкого лакомьства. абы нє ѿ из'бы(т)ка комоу живо(т) єго быль. нж ѿ имѣнїа єго. прє(ст) пнє(д). и мовиль к ни(м) по(д) при(т)чами рєкоучи. за(ч) ѯє[64] 273 зв. мє҃

Чл҃коу єдиномѹ богатомѹ. зродило полє вє(л)мї*. и мовил' самь в собѣ рєкоучи, што маю чинити, нє маю гдє быхь зобраль жита мои. *або паш'ню*. И рєкль, такь оучиню. роз'мєчоу жи(т)ницоу мою. // за(ч) ѯѕ[65] мѕ҃ 274

[62] Пѧ(тк) ѕ҃ нє(д). Рєкль г҃ь. ничто (ж) бо нн҃(ѣ).
Сє (ж) и ст҃о(мѹ) гєѡ(р)гію на оу(т)рнї.

[63] Ноє(м) ѕ҃, Рєкль г҃ь, всѧ(к) ижє и(с)по.

[64] Пнє(д) й҃ нє(д), вь ѡ(н) (т) ча(с), рєкль ємоу.

[65] Нє(д) ѳ҃, Рєкль г҃ь при(т), чл҃коу єди.

клоуню, або стодолоу. И бол'шїй побоудоую. и з'бероу до неи всѣ жита мой. и в'се добро мое. и рекоу дшѝ моей. дшѐ имаєшь много доброго. и на много лѣть положеного. ѡпочиваи*, йжь, пїй, а веселиса. Рек'ль ємоу бгъ. безоум'не. *або глоуп'че*, той то ночи дшоу твою вытагнꙋ(т) ѿ тебе. а тое што єси наготоваль комоу боудеть. такь єсть каждыи которы(и) собѣ громадить. а не в' бо(г) богатѣє(т). **Конець, не(д).** И рекль оучнꙋкомь свои(м). **чти, пне(д).** Прото жь вамь повѣдаю. абысте са

274 зв. не печаловали ѡ дшоу вашоу, што йсте. ани тѣломь // вашимь, въ ш'то ѡболочетеса. дша бол'шаа єсть нидж'ли покорьмлена. и тело ниж'ли ѡдѣанїє. смотрѣте на п'тицѣ, иже не сѣють ани ж'ноуть. и не єсть в ни(х) ни с'пижар'нѣ, ани жит'ницѣ, а всегда бъ ихь кръмить. а ви(д) же вы лѣп'шїи єсте ѿ птиць. Кто па(к) з вась печалоуяса, може(т) ли причити [!]* възрастоу своємоу локоть єдинь. я єсли пакь той наймен'шей рѣчи не можете. прош'то (ж) са, ѡ ин'шїй печалоуєте. Смотрѣте на квѣты пол'ныи. якь ростоу(т), не працꙋют са, ани пра-

275 доу(т). въистин'ноу повѣдаю вамь. иже // ни соломонь въ всей славѣ своєй, не ѡдѣвальса такь, якь ѡдинь с ты(х). а єсли трава котораа днє(с) на поли єсть. а на зав'тра быває(т) в печь оумѣтана. бъ такь ѡдѣваєть. чимь вась бо(л)ши(и) ѡ маловѣри. прото(ж) не ищѣте и вы, што бы єсте йли, або што бы єсте пили. а не възносѣтеса, всѣ(х) бо ты(х) рѣчїи поганове ищоу(т). вѣдає(т) бо ѿць вашь иже того потребоуєте. але напередь ищѣте цр(с)тва бжїа. а тый в'сѣ рѣчи боудоу(т) вамь даны. **ко(ц), пне(д).**

за(ч) ӡ[66] Не бойса малоє стадо. добрѣ бо оумыслиль ѿ(ц) вашь, хоче(т)

275 зв. дати ва(м) цр(с)тво. // Продаите жь имѣнїа ваша. а роздаите в мл(с)тыню. дѣлаите собѣ с'кровища неве(т)шающа. и схована неѡскꙋдѣющa на нбсехь. где злодѣй не доходѣть. ани моль не изъедаєть. бо где єсть скровище ваше. тамь боуде(т) и ср(д)це ваше. боудоу(т) чресла ваши *або бедра* препоясани. а и свѣчи горачїи в роука(х) ваши(х). а вы подобни боудьте члко(м) чекающи(м) г(с)пдна своєго, коли са врънеть з бракоу. *з весела, або свадьбы* абы ємоу бор'зо ѿворили, коли єдно прїиде, а покольтає. бл(с)вени слоугы ѡный. который, коли прїиде(т)

276 господарь ихь. и найде(т) ихь, а ѡни чоують. // *або не с'пать*. Прав'доу вамь повѣдаю. иже посадить ихь. а ѡпоясав'шиса боудеть и(м) слоужити. а єсли въ вьтороую сторожоу. и в' третюю сторожоу придеть. и такь (ж) ихь на(и)деть. бл(с)вни соуть слоугы ѡныи. а тое пакь вѣдаєте. єсли бы господарь вѣдаль в' котороую годиноу

[66] Соубо(т) аї, Рекль гь, не бойса.

злодѣй придє. чоул҅ бы и нє дал҅ бы по(д)копати домоу своєго. и вы тыжь боуд҅тє готови. бо в҅ которыи часъ нє надѣєтє(с) сн҃ъ чл҃чьскыи придєть. **Конєць соуботѣ.** И рєк҅ль ємоу пєтрь. г҃и, к на(м) ли тоую то прит҅чоу повѣдаєшь, чи пакь къ в҅сѣ(м). // 276 зв.

Рєк҅ль г҃ъ, кто бо єсть вѣрьнымь справцєю и моуд҅рымь. которого жь поставить господарь на(д) чєлѧдю своєю. абы в҅ часъ выдаваль имь ѡброкы. бл(с)вєный єсть слоуга то(т). которого жь пришо(д)ши господарь єго, и наидє(т) єго, а ѡнь такь чини(т). въистин҅ноу повѣдаю вамь, и(ж) на(д) всѣмь имѣнѧ(м) своимь. старшь поставить єго. а єсли бы тыжь ѡнонь слоуга помыслиль в ср(д)ци своє(м) рєкоучи. замєш҅каєть господарь мои пріити. и почал҅ бы бити слоугы, и слоужєб҅ницѣ, яс҅ти жє, и питї, и оупиватисѧ. Придєть пакь господарь слоугы ѡного. // в днь в҅ который сѧ нє надѣєть. а в҅ годиноу которои нє вѣдаєть. и роздєли(т) єго. __або розотнєть.__ и чєсть єго положи(т) з҅ нєвѣр҅ными. ѡно(н) пакь слоуга вѣдаючи вълю господарѧ своєго. ани з҅готовиль, ани оучиниль по є(г)[о] вълиі. боудє(т) ѡбложєнь ранами многыми. а которыи пакь нє вѣдаючи оучини(т) што, го(д)ного ранамь. мало бить боудєть.

(за(ч) ѯи[67]; 277)

Каждомоу кото(ро)моу єсть много дано. боудє(т) ты(ж) много в҅зѧто ѿ нєго. а комоу тыжь много пороучєно, въистин҅ноу ѿ нєго бол҅шє ѿисковано боудє(т). **конєць втор҅коу.** // Ѡгнѧ пришоль єсми оувєрєчи на зємлю. и ш҅то хочоу, ижє южь загорѣльсѧ. кр(с)щнїє єжє имаю кр(с)тити(с). и якь оудръжа(т)сѧ дон҅дєжє скончают҅сѧ. надѣєтє(с) ижє бы(х) мира пришоль дати на зємлю. ни. повѣдаю вамь, роздѣлєнїє. заправды, ижє ѿ того часа боудоу(т) пѧ(т) въ єдино(м) домоу роздѣлєни. триє, на д҅ва. а два, на три. боудєть роз(д)ѣлєнь ѿц҃ь противь сн҃ови. а сн҃ь противь ѿц҃оу своємȣ. м҃ти противь, дъщєрѣ. а дъщєрь, противь м҃три своєй. свєкры противь нєвѣс҅ткы. а нєвѣста, проти(в) свєкры своєй. а и до на // народовь тыжь мовиль. коли оуздритє ѡболокы а ѡни в҅сходѣть ѿ западоу. мовитє, за того жь дъждь боудє(т) __або на тыхь мѣсть.__ и такь бываєть. а коли оуздритє, ижє вѣтрь с полоуднє вѣє. тогды мовитє, тєпло боудє(т), и такь бываєть. лицємѣрници. пос҅тоуп҅кы нєбєс҅ный и зєм҅ныи в҅мѣєтє соудити. алє того часоу, якь нє познаваєтє. чємоу пакь и сами ѡ собѣ нє сȣдитє, што єсть справєдливого. коли па(к) идєшь съ соупєр҅никомь своимь __або ис соутѧжцєю__ до кн҃зѧ. на поути попрацоуй сѧ. с пи(л)ностю, абы

(за(ч) ѯѳ[68]; 277 зв.; 278)

[67] Вто(рк) й нє(д), Рєкль г҃ъ, кто бо є(ст).
[68] Срѣ(д) й нє(д), Рєкль г҃ъ, ка(ж)домоу.

278 зв. єси быль прощень ѿ него. абы та нѣя(ко) // не притагноуль к сѹдѣ. а соуда выдасть тебе слоуѕѣ. а слоуга всади(т) та в' тем'ницоу повѣдаю тобѣ, иже не выйде(ш) ѿтола, а(ж) ѿдаси послѣ(д)нїи пѣнезь. **конець средѣ.**

> Єѵ(г)листа выписоуе, иже х҃с в прит'чи, зморьдован'ныхь, галилеискыхь напоминаеть, абы чинили покаанїе, приводачи непло(д)ноую смоковницоу. якь тыжь женоу, котораа лѣ(т) и҃і ко(р)чена была, оуздоровлѣвае(т). ты(ж) оучителеви соборъномоу примовляе(т). ты(ж) яко повѣдаеть ѡ цр(с)твїи бж҃їи. коу зе(р)ноу го(р)чичномѹ. и коу ква(с)у и(х) приро(в)нае(т). а ирода лисицею называе(т).

гла(в). г҃і. за(ч) о̄[69] м҃з Приш'ли пакь тоу нѣкоторыи в' то(т) часъ, и повѣдали ємоу ѡ галилеѡ(х). которы(х) же то пилать кровь змешаль из' жрътвами и(х). і҃с пакь ѿповидѣль, и рекль имь. вы надѣетеса, иже бы тый то галилеяне на(д) всѣ(х) которыи живоуть в галилеи, грешнѣйшими были. 279 иже ѡни таковыи // рѣчи трътѣли. ни. повѣдаю бо вамь. єсли са не и҃і покаєте, всѣ, так' же погынете. Або ѡныи на которы(х) же то оупаль стол'пь силоуамьскыи. и побиль и(х). вы са такь надѣваете, иже бы тыи то надь в'сѣ люди, которыи живоу(т) въ ї ер(с)лимѣ, вин'нѣйшими были. ни. повѣдаю ва(м). але єсли (с) не покаєте. то в'сѣ так' же погынете. Повидѣль пакь и(м) тоую при(т)чоу рекоучи. чл҃кь нѣкоторыи маль смоков'ницоу въ виноградѣ своємь, саженоую. и прихоживаль, гладаючи плода на ней, и не нашоль. и рек'ль к' винареви. ѡто южь 279 зв. третее лѣто якь // прихожоу, а гладаю плода, на том то древѣ смоков'нич'но(м). а не найдоую. и того дла подотни єй. а нехаи землѣ не запорож'новаеть. а ѡнь ѡповѣдаючи рекль ємоу. г҃и. нехай єще и тоть рокь. ажь ѡкопаю около є͡й. и ѡсыплю гноємь. ачей па(к) оуроди(т) плодь. а єсли не бѹдеть. то в' приходащее лѣто, высѣчешь є͡й. **ко(нц), че(тк).**

за(ч) о҃а[70] Быль пакь і҃с на єдиномь ѿ съборищь. и наоучаль в соуботоу. была тыжь тамь жона таа. котораа немогла ѿ доуха и҃і лѣть. и такь была скор'чена, иже не могла в'з'гороу погладѣти. оувидѣль пакь 280 є͡й, // і҃с. и приз'вав'ши є͡й к' собѣ и рекль єй. жено, с'прощена єси ѿ немочи твоє͡й. и положиль на не͡й роукы. и бор'зо с'таласа прос'та. м҃и и хвалила б҃га. Тогды стар'шїи з'межи събороу гнѣваючиса рекль. иже і҃с в соуботоу єй здоровоую оучини(л). мовиль народови. шесть дн҃ии єсть. в' которыи годи(т)са робити. в' тыи жь приходачи оуздо-

[69] Че(тк) и҃ не(д), въ ѡ(н) (т) ча(с). Приш'ли нѣ.

[70] Не(д) ї въ ѡ(н) (т) ча(с). быль і҃с на єди(н).

ровлаитє(с), а нє в дн҃ь соуботныи. Ѡповидѣль і҃с и рєкль є(мꙋ). лицємѣрє. *ѡ глоупыи чл҃чє*, которы(и) з вась нє ѿвазоуєт' ли своєго вола, ал'бо ѡсла. ѿ яслі҃и* и вєд'ши напоить. таа па(к) дъщєрь авраамова. кото // роую быль звазаль сотона, южь и҃і лѣть. чи пакь нє годилоса роз'вазати єи҃, ѿ того звазана в дн҃ь соуботныи. а коли ѡнь тоє рєкль. засоромѣлиса в'сѣ против'ници єго. а в'сѣ людє радовалиса ѡ всѣхь славны(х) бывающихь ѿ нєго. **Конєць. нєдєли.** 280 зв.

А на(д) тоє мовиль. коу чємꙋ єсть подобно цр(с)тво бж҃іє. и комоу єго оуподоблю. Подобно є(ст) зрънати гор'чич'номоу. котороє в'зав'ши чл҃кь оуврьгъ въ ѡгоро(д) свои. и в'зросло. и оучинилоса дрєвомь вєликымь. и п'тицѣ нбсныи на вѣтвє(х) єго звивали собѣ гнѣз'да. // И пов'торє рєк'ль. чємоу оупо(до)бимо цр(с)тво бж҃іє. по(до)бно єсть квасоу. которого в'зявши жона с'крыла, *або схова(ла)* в' моуцѣ три ситѣ, ажь скисло всє. И прохожовальса і҃с по мѣстахь и по сєлѣхь наоучаючи, идоучи до ієр(с)лима. Нѣкоторы' [!] пакь рєкл' ємоу. г҃и. мало ли єсть тыхь которыи҃ з'бав'лєни боудоу(т). А ѡнь рєкль и(м). силоуи҃тєса воити скрозѣ тѣс'ныи вьрота. повѣдаю вамь, ижє многыи боудоу(т) гладати вои҃ти. алє нє боудоу(т) мочи. а коли ю(ж) в'станєть домоу вл(д)ка. и затворить двєрѣ. и почали бысте на д'ворѣ с'тояти, // и колтати в' двєрѣ рєкоучи. г҃и, г҃и ѿтвори [!] намь. а ѡ(н) ѿповѣсть вамь рєкоучи. нє знаю вась, ѿколє єстє. тогды поч'нєтє мовити. єдали єсмо, и пивали єс'мо прє(д) тобою. и на наши(х) оулица(х) оучоваль єси. а ѡнь рєчє(т) а ви(д) повѣдаю вамь, ижє ва(с) нє з'наю ѿколє єстє. ѿидѣтє ѿ мєнє вси дѣлающи(и) нєправ'доу. тамь боудє(т) пла(ч). и скрєг'тана зоубомь. Коли пакь оузритє. авраама. і исака. иакова. и в'сѣ пр(о)р(о)кы въ цр(с)тві҃и бж҃іи. а ва(с) вънь выг'наны(х). и прі҃идоуть ѿ въстока. и запада. и сѣвєра. и юга. и боудоу(т) сѣдѣти, в цр(с)тві҃и бж҃іи. **ко(ц), соубота(м).** // И сє соу(т) послѣ(д)ні҃и, которыи были пєрє(д)ними. а пръвыи҃ соу(т), которыи҃ были послѣ(д)ни(ми).

за(ч) ѻ҃в[71] м҃ѳ

281

н҃

281 зв.

282

И в' то(т) дн҃ь пристоупив'ши нѣкоторыи з' фарисєѡвь, и рєк'ли ємоу. изыиди, а поди ѿсєла. бо хочє(т) тєбє иро(д) забити. А ѡнь рєкль и(м). идѣтє, а повѣжьтє, лисоу, томоу. ижє бѣсы выганаю. и днь(с) и зав'тра оуз'доровлаю. а трєтєго дн҃а докон'чаю. обачє маю днєсь и зав'тра бли(ж) ити. бо нє має(т) пр(о)ркь индє загиноути ѡкромь ієр(с)лима. ѡ ієр(с)лмє ієр(с)лимє. которыи єси позабиваль

за(ч) ѻ҃г[72] н҃а

[71] Соу(б), в҃і. Рєкль г҃ь при(т). по(до)бно є(ст) цр(с)тво бж҃іє зє(р). Соу(б)та прє(д) ро(ж) хв҃ы(м).

[72] Па(тк) и҃ нє(д), Въ ѡ(н) (т) ча(с), прис'тоупи(в).

пр(о)р(о)кы. и каменїємь, ты(х), которыи послан'ныи к тобѣ, побиваєшь. клько // кро(т) хотѣль єсми зобрати дѣти твои. такь якь жє събирає къкошь. *або коурица*. свой коур'чата, по(д) свои крыла. алє вы нє хотѣли. ѡто (ж) вамь зоставаєть до(м) вашь поусть. повѣдаю вамь ижє мєнє нє оузритє. ажь тоє придє(т), коли рєчєтє. бл(с)вєнь грѧдыи въ имѧ гн̃є. ко(ц), пѧ(тк).

282 зв.

> Єѵ(г)листа выписоуе, якь х̃с оуздоровиль в дн̃ь ст̃чныи, водою затроуднєного чл̃ка. тыжь наоучаєть. абы на оучта(х), або на калацѣяхь подлѣишєє мѣсцє. посѣдати. а оубогыи на ѡбѣдь. або на вєчєрѣ позывати. ты(ж) при(т)ча або подобєньство, ѡ вєликои вєчєри. а ѡ сотворєнїи стлъпа або вєжѣ. и ѡ ц̃ри которыи то маль воєвати. глава д̃ї.

гла(в) д̃ї. а за(ч) б̃д[73] н̃в

И сталосѧ єсть. ижє ѡнь в'шоль в' до(м), нѣкоторого кнѧжати фарисєйского, хлѣба яс'ти. а тыи были назираючи єго. а та(м) быль нѣякый чл̃кь. который мѣль во(д)ныи троу(д). // *або ѡпоуховаль*. и стояль прє(д) ни(м). ѿповидѣль і̃с и рєкль къ законооучитєлємь, и фарисєѡмь. годи(т) ли сѧ в' соуботоу исцѣлити. а ѡни помол'чали. і̃с пакь в'зѧвши єго, и оуздоровиль. и ѿпоустиль єго ѿ сєбє. а ѡнымь ѿповидѣв'ши рєкль. єсли которого з' ва(с) ѡсєль або воль в стоуд'ню *або в колодѧзь*. оупадє(т). чи нє побѣгнєть а нє вытѧгнє(т) ли єго и в дн̃ь соубот'ныи. а ѡни ємоу на тоє ѿповидѣти нє в'мѣли. а пото(м) мовиль до поз'ван'ныхь при(т)чоу. видѣв'ши якь прє(д)нѣишїи мѣсца посѣдаю(т). рєкль к нимь. коли вась // боудє(т) кто просити на бра(к). *або на вєсєлѧ*. нє садѣтєсѧ на пєрєдьнѣйшомь мѣсци. бо єсли кто боудєть ѿ тєбє лѣп'шїи с' просѧщи(х). то прїйдєть то(т) которыи то тєбє и ѡного просиль. и рєчє(т) тобѣ. постоупи сємоу мѣсцє. ты пакь с' соромотою боудєшь сѣдѣти на послѣднємь мѣс'ци. Алє єсли боудєши позвань. пойди. а сѧ(д) на послѣднємь мѣс'ци. а єслї прїйдєть то(т) которыи тєбє просиль. и рєчє(т) тобѣ. братє. посадисѧ вышє. тог(д)ы боудє(т) тогды боудє(т) [!] тобѣ слав'но прє(д) тыми которыи сѣдѣли с тобою. бо каж'ды(и) которыи сєбє по(д)вышаєть. // то(т) смирит'сѧ. Ко(ц), соубо(т).

283

н̃г

283 зв.

284

за(ч) с̃є[74]

Вшоль пакь і̃с в домь нѣкоєго кн̃зѧ фарисєиского в' дн̃ь соубот'ныи, ясти хлѣба. И рєкль к' поз'вав'шомоу єго. коли чинишь ѡбѣдь.

[73] Соу(б) г̃ї, Въ ѡ(н) (т) ча(с), Вшо(л) і̃с в' дом'.

[74] Пнє(д) ѳ̃ нє(д), Въ ѡ(н) (т) часъ, Вшо(л), і̃с.

ал'бо вечероу. не проси жь приятелеи свои(х). ани братовь своихь. ани ближ'нихь твоихь. ани соусѣдовь богатыхь. бо и ѡни так'же тебе позовоу(т). и ѿдадоу(т) тобѣ. але если чинишь пирь. *честь, або калицию*, зови оубогыи. маломож'ныи. хромыи҃, и слепыи. и боудеши бл(с)вень. бо не маю(т) тобѣ чимь ѿдати. але боуде(т) тобѣ въз'данїе, при воскр(с)нїи правед'ныхь. // Коли тое оуслышаль единь с ты(х) который҃ тамь сѣдѣли рекль емоу. бл(с)внь то(т), которыи зьясть ѡбѣдь в' цр(с)твїи божїи. **конець пне(д)л'коу.** — 284 зв.

І҃С пакь рекль емоу. Ч҃лкь* нѣкоторыи оучиниль вечероу великоую. *або достаточноую*. и проси(л) многы(х). и послаль слоугы сво(и) в годиноу вечерѣ. мовачи зьван'ны(м), абы пришли. бо южь все есть зготовано. а ѡни пакь всѣ почали са един' яко и дроугыи вымовлати. Пръвыи рек'ль. коупиль есми село. пил'но ми есть потреба тамь доехати. а ѡглАдати его. прошоу тебе, имѣй мене ѿречен'нымь. *або вымовь мене*. а дроугыи, рекль. // коупиль есми пА(т) спрАговь воловь. моушоу пойти, а ѡглАдѣти ихь. прошоу тебе, имѣй мене ѿречен'на. а и третїи рек'ль. понАль ес'ми женоу. и того длА не могоу пойти. и връноув'шисА слоугы. повидѣли то господареви своемоу. тог'ды розгнѣвал'сА домоу вл(д)ка. и рекль слоуга(м) своимь. выидѣте (ж) борзо на ринокь, и на оулицѣ мѣст'цькыи. оубогыи. и бѣд'ныи. и слѣпыи. и хромыи. сюды и(х) оуведѣте. и рекли слоугы господареви. ю(ж) сА е(ст) стало, якь еси росказаль. И еще есть мѣсце. и еще есть мѣс'це [!]. и рек'ль г(с)пднь, // слоугамь. выидѣте на сте(ж)кы. и межи плоты. а принꙋдѣте ихь внїйти. абы сА наполниль до(м) мои. повѣдаю бо ва(м), иже ни единь, ис ты(х) моужеи зван'ны(х) не в'коуси(т) моеи вечерѣ. многыи бо соу(т) зван'нїи. але мало събранныхь. **Конець, не(д)лАмь.** — за(ч) ѡ҃s[75] н҃д; 285; 285 зв.

Ишли пакь з нимь народове многыи. а ѡберноув'ши(с) рекль имь. если кто идеть до мене. а не възненавидит' ѿц҃а своего. и м҃тре. и жены. и дѣтеи. и братїй. и сес'трь. а еще на(д)то, и дш҃ѣ своеи. то не може(т) быти моимь ꙋч҃нкомь. И к'то не носить кр(с)та своего, и вслѣ(д) за м'ною не ходи(т). не може(т) быти, оу // ченико* моимь. а кто бы з' ва(с) хотѣль стол'пь боу(до)вати. *або вежоу* то впере(д) сѣдьши розличи(т) маест'ности свои. если боуде(т) имѣти спотребоу, коу з'боудованю. бо если бы положиль ѡсновоу. *або фоудоменть*. а не могль бы доконати. всѣ который҃ бы едно видѣли. смѣяли бы (с) — за(ч) ѡ҃s[76]; 286 н҃е

[75] Не(д) а҃і, Рекль г҃ь при(т)ч(ꙋ). ч҃лкь нѣко(т).
Се же и в не(д) праѡ(ц).

[76] Вто(рк) в҃ не(д), въ ѡ(н) (т) ча(с). шли за і҃со(м).

з' него, рекоучи. тоть чл҃къ почаль боудовати. а не може доробити. ал'бо тыжь и цр҃ь. которы бы хотѣль поити напротивь иного цр҃ѧ воєвати. не ради(т) ли сѧ пер'ше сѣдѧчи. єсли бы могль по(т)катисѧ з ни(м) десѧ(т)ма тисѧч'ми. который против него иде(т) из двацѧ(т)ма // тисѧчами. а єсли пакь не можеть. єще ѡнонь далеко єсть. и пошле(т) послы к не(мꙋ). и проси(т) ѡ тоє, абы сѫ заховали в мироу. так' же бо и каж'дыи з вась. єсли не ѿвръже(т)сѧ всего своєго имѣнїа. не може(т) быти оучн҃ко(м) моимь. добра є(ст) соль. але єсли бы соль смакь оутратила. то чи(м) бы ѡсолено было. ани в' землю. ани в гнои не з'годитсѧ. але вонь высыпана боуде(т). кто имає(т) оуши коу слышаню. нехаи слыши(т). **ко(ц), в'то(рк).**

286 зв.

Єѵ(г)листа выписоуєть, притчоу ѡ сто ѡвець. и ѡ дра(г)мѣ. або ѡ грив'нѣ. и ѡ радости. аг҃гльскои. надь єдины(м) грешникомь, кающи(м)сѧ. ты(ж) и ѡ заблоуж(д)ьшо(м) сп҃оу. гла(в) єї.

глава. єї. а за(ч) ои[77]

Приближалисѧ къ їс҃ви всѣ мытници, и грѣ // шници слоухаючи єго. и роптали фарисеѡве, и книжьници мовѧчи. то(т) то прїймоуе(т) греш'никы. и ядає(т) с ними. а ѡнь повидѣ(л) имь тоу при(т)чоу рекоучи. Которыи бы чл҃къ змежи ва(с) маючи сто ѡвець. а страти(т) єдиноу з'межи ни(х). чи не ѡставить девѧ(т)десѧ(т), и девѧ(т), в поустыни. и идеть за ѡною погыб'шою, ажь є(и) найде(т). а коли южь найде(т), єи҃, вложи(т) єи на рамена свои҃. <u>*або на плечѣ*</u>. и радоує(т)сѧ. а додомоу пришод'ши. изьзове(т) прїателѣ свои, и соусѣды. и повѣсть и(м), и речеть. веселѣтесѧ съ мною. иже єс'ми нашоль ѡв'цю мою. ко // тораа южь была загиноула. повѣдаю бо вамь. иже та(к) боуде(т) радость на нб҃си на(д) єдїнымь греш'никомь кающи(м)сѧ.ниж'ли ѡ девѧтьдесѧ(т). и ѡ девѧти(х), праведныхь. которыи не потребоують покаанїа. або тыжь котораа жона маючи десѧть драг'мь. <u>*або десѧть гривень. або десѧть грошїи*</u>, єсли бы загоубила єдиноу драг'моу. а чи не зажигаєть свѣчѣ. и помететь хоромы. и попереврътає(т) всѣ рѣчи, што є(ст) в' ни(х). и глѧдаєть с' пил'нос'тю. ажь бы наш'ла. а з'нашо(д)ши изьзываєть приѧтел'кы свои, и жоны соусѣднїи. и повѣсть имь и рече(т). радоуйтесѧ съ мною, // бо нашла єсми драг'моу. котороую была єсми з'гоубила. повѣдю* вамь. так же боуде(т) радость аг҃гломь бж҃їимь. ѡ єдиномь грешницѣ кающи(м)сѧ. **ко(ц) сре(д).**

287

нѕ

287 зв.

288

[77] Сре(д) ѳ҃ не(д), Въ ѡ(н) (т) ча(с), приближи(с).

за(ч) о҃ѳ[78] н҃з

Рекль г҃ь. чл҃кь нѣкоторыи маль два с҃ны. и рекль моло(д)шїи с҃нь ѿц҃еви. ѿ҃че, да(и) ми достоиноую часть имѣнїа. и розделиль и(м) имѣнїе. не по многыхь пакь дн҃ехь. меншїи с҃нь все забрав'ши и пошоль в' сторону далекꙋю. и та(м) потратиль в'се свое имѣнїе, живоучи ѡблоу(д)но. а коли южь все оутратиль. стал'сѧ голодь великыи. вь ѡной то сторонѣ. а ѡнь почаль недо // статокь трьпѣти. и шо(д)ши присталь кь єдиномоу чл҃коу. живоучомоу вь ѡномь то мѣстѣ. который же то, послаль єго до села своєго, абы пасль свинѣ. а ѡ(н) южь бы быль ра(д) насытити чрево своє, ѿ рожець. *або млоутомь, або ѡтроубами*. которыи єдали, свинѣ. але и тыхь никто не хотѣль ємоу дати. тогды пакь пришоль к собѣ, и рекль. ѡ якь єсть много наймитовь в домоу ѿц҃а моєго. а якь много мають хлѣба. а я тоу(т) з' голодоу погыбаю. але нѣчого не оучиню, єд'но в'став'ши пойдоу кь ѿц҃оу моємоу, и рекоу ємоу. ѡ ѿ҃че. // сьгрешиль єсми на н҃бо, и пре(д) тобою. длѧ которы(х) мои(х) злостїи, не єсть єсми годень назватисѧ с҃но(м) твои(м). але оучини мене яко єдино(г)[о], з наємниковь твоихь. А встав'ши пошоль кь ѿц҃оу своємоу. и єще ѡнь далеко быль. оуздрѣль є(г)[о] ѿц҃ь єго. и роз'миловальсѧ єго. и прибѣг'ши паль на шїю є(г)[о]. и много цѣловаль єго. Рекль ємоу с҃нь. ѡ ѿ҃че. сьгрешиль єсми на н҃бо, и пре(д) тобою. и не годень єс'ми наз'ватисѧ с҃номь твоимь. а ѡц҃ь рекль до слоугь своихь. бор'зо принесѣте ѡдежоу найпрьшꙋю. а ѡболоцѣте* єго. и да(и)те // прьстень на роукоу єго. а ѡбоувы на ногы єго. А приведѣте телѧ тоучноє, и забїйте. а яд'ши веселѣ(м)сѧ. бо то(т) то с҃нь мои оумр҃ль бы(л). а засѧ єсть ѡжиль. загиноуль быль. и ѡпа(т) сѧ нашоль и почали сѧ веселити. А стар'шїи єго с҃нь быль на селѣ. *або на поли*, а коли шоль. и приближал'сѧ к' домови. и оуслышаль пѣсни, и игры. и приз'вав'ши єдиного слоугꙋ. и спыталь єго рекоучи. ш'то то єсть. а ѡнь рекль є(мꙋ). бра(т) твои пришоль. и забиль ѡтець твои тел'ца кормленого. длѧ того иже сѧ к немоу здоровь навръноуль. оуслышав'ши то, и роз'гнѣ // вался. и не хотѣль войти до домоу. Тогды ѿц҃ь єго вышодши почаль и єго просити. а ѡнь ѿповѣдаючи рекль ѿц҃еви своємоу. я тол'ко лѣ(т) роблю тобѣ. и николи єсми заповѣди твоєи҃ не переступиль. а мнѣ николи не даль єси ни козьлѧте. абыхь с прїател'ми моими повеселил'сѧ. Але коли пришоль то(т) то с҃нь твои. который же пожраль твоє имѣнїє з' любодѣйцами. скоро пришо(л). и забиль єси ємоу тел'ца тоуч'ного. а

288 зв. | 289 | 289 зв. | 290

[78] Рекль г҃ь при(т)чоу сїю, чл҃кь нѣ.
Не(д) з҃ї ѡ блꙋ(д) с҃поу.

ѡнь рек'ль ємоу. сн҃оу. ты в'сегда єси съ мною. и все моє твоє є(ст).
290 зв. Але годи(т)сѧ, веселитисѧ. // и радоватисѧ. иже то(т) бра(т) твоуй оумр҃ль быль, и ѡпѧ(т) ѡжиль. загиноу(л) быль. и нашольсѧ. **конець, не(д)лї.**

Єv(г)листа выписоує, ѡ шафари, которыи глоупе оутрачоваль. а вел'ми ѡпатрьне собѣ починаль. ты(ж) ѡ то(м), иже жадныи дво(м) г(с)пдре(м) слоужити не мо(ж). ты(ж) ѡ лазари. и ѡ богатомь.

гла(в).ѕ҃ї. а за(ч) п҃[79] н҃и

Рек'ль г҃ъ къ оуч҃нко(м) свои(м). ч҃лкь нѣкоторыи быль богатыи. который же то маль пристав'ника. <u>*або шафарѧ*</u>. которо(г)[о] (ж) то ѡскаржено до не(г)[о]. якобы ѡнь оутрачоваль имѣнѧ єго. и призвав'ши єго. и рек'ль ємоу. ш'то то ѧ слышȣ о тобѣ. здай ми лич'боу изь шафарьства твоєго. бо ю(ж) далѣи не боудеши могль шафовати.
291 прис'тав'ни(к) па(к) помыслиль самь в собѣ, рекоучи. што маю чинити. // коли южь господарь мои ѿ мене тоє старѣишин'ство ѿимоує. копати, не могоу. а просити съромѣю(с). Вѣдаю што оучиню. єсли южь боуде(т) ѿнѧто ѿ мене строенїє домовоє. прїймоу(т) мене в домы свои. И приз'вав'ши по єдиномоу каждого, из' должниковь господарѧ своєго. пръвомоу рекль. чи много єси винень г(с)пдареви моємоу. а ѡнь повидѣль, сто мѣр' мас'ла. и рекль ємоу въз'ми запись твои. а сѣд'ши бор'зо напиши пѧ(т)десѧ(т). а потомь дроугого звѣда(л). ты пакь якь
291 зв. єси много длъжень. а ѡнь пови(д)л'. // сто мѣрь п'шеницѣ. и рекль ємоу. въз'ми рейстры твои҃. а напиши, п҃. И похвалиль г(с)пдарь справ'цоу несправедливого. и(ж) тоє ѡнь моудре оучиниль. бо сн҃ве того то вѣкоу моудрѣишїи соу(т). ниж'ли сн҃ве свѣта в родѣ своємь соу(т). а и я повѣдаю вамь. чинѣте собѣ приятелѣ з' богатьства. <u>*з мамоны*</u>, несправедьливого. коли зьоубожаєте. абы прїали вась до домо(в) вѣч'ныхь. **Конець. че(тк).**

за(ч) п҃а[80] Кто єсть в малой рѣчи вѣр'нымь. и оу великои рѣчи єсть вѣр'нымъ.
292 А кто (ж) оу малои рѣчи єсть несправедливь. и оу болшои неспра // ведливь єсть. єсли же в' несправедливомь богатствѣ вѣрни не были. в' справед'ливо(м) пакь, кто сѧ ва(м) звѣрить. єсли в чоуже(м) не были єсте вѣр'ни. а што пакь ваше єсть. кто ва(м) даль. бо ни єди(н) ты(ж) слоуга не може(т) дво(м) г(с)пдаремь слоужити. любо єдиного полюби(т). а дроугого ненавидѣти боудеть. ал'бо єдиного дръжатисѧ

[79] Че(к) ѿ не(д), Ре(к) г҃ъ при(т)чȣ, ч҃лкь нѣко(т).
[80] Соу(б) д҃ї. Рекль г҃ъ. кто вѣ(р)ны(и).

боудеть. а ѡ дроугомь почне(т) нед'бати. не можете бг҃оу слоужити. и несправедливости. Слышали пакь тоє, всѣ фарисеѡве. которыи то были среб'ролюб'цами. и насмѣвалиса з него. а ѡ(н) рекль имь. // 292 зв.

Вы єсте которыи сами себе пре(д) люд'ми чи(ни)те справедливыми. але бг҃ь знаε(т) ср(д)ца ваша. бо ш'то єсть в людїи, высоко єсть. тоє єсть мрьзено пре(д) бг҃омь. **конець. соу(бт).** законь, и пр(о)р(о)кове, ажь до иѡан'на. а ѿ того часоу цр(с)тво бж҃їе проповѣдано боуде(т). и ка(ж)ды(и), которыи хоче(т) в' не в'нїйти, нехаи ноуди(т)са. лег'чѣй єсть нбоу и земли преминоути. ниж'ли ѿ закона єдиномоу словоу загиноути. кождыи который* пропоущає(т) женоу свою, а иноую поимоуеть. прелюбы дѣлаеть. а к'то жени(т)са поущен'ною ѿ моужа, прелюбы дѣлаеть. // **Престоупи. пат'коу.** 293

за(ч) пв҃[81]

Чл҃кь нѣкоторыи быль богатый. который же то ѡболочовальса в' пер'фи(р), и в' вис'сонь. <u>*в шарлать, а в дорогоє ѡдѣна.*</u> и на каж'дыи дн҃ь быва(л) ве(л)ми весель. быль тыжь нѣкоторыи оубогыи. которомоу то было има лазарь. который то лежаль оу вороть є(г)[о] боудоучи троудоватыи. и хотѣль насытити(с) ѿ крохо(т), которыи южь были помѣтаны истола [!]* богатого. але нѣх'то ємоу подати не хотѣль. Пси пакь приходачи ѡблизовали гнои єго. <u>*вроды, або болачки.*</u> И сталоса єсть. иже оумр҃ль ѡнонь оубогыи. и несень єсть агг҃лы // на лона авраамовы. оумр҃ль тыжь и богатыи. и погребень єсть. и в' пеклѣ по(д)несль оочи свои коли южь быль в' моукахь. и оуздрѣль авраама здалека. и лазара на лонѣ(х) єго. и закрычав'ши рекль. ѡ ѿ(ч) аврааме помл҃оуй ма. а пошли лазара. абы омочиль конець пальца своєго. оу водѣ. и оустоудить язык' мои. бо трьплю тах'коую моукоу в том' то пламени. авраамь пакь ѿповидѣв'ши рекль ємоу. сн҃оу, в'с'паматаи, иже єси оужиль добра своєго в' животѣ твоємь. а лазарь так'же з'лого. ѡтожь ѡнь теперь потѣша // є(т)са.* а ты моукоу трьпи(ш). а єще на(д)то межи нами. и вами. пропасть великаа. оучинена єсть. абы тыи который ѿселѣ хота(т) к ва(м) перейти, не могли. ани тыжь. ѿтоула к намь не прихода(т). Рекль пакь ѡнонь. прошоу тебе ѿч҃е. пошли єго в до(м) ѿц҃а моє(г)[о]. бо єще маю па(т) братовь, абы имь свѣдчиль. абы и ѡни не пришли на тоє мѣсце моучимоє. Рекль ємѹ авраамь. маю(т) мойсеа, и пр(о)р(о)кы. нехаи и(х) слоухають. А ѡнь рекль. ни. ѿч҃е аврааме. але єсли бы кто ѿ оумр҃лыхь шоль до нихь. каяли бы са ѿ злостїи. // Рекль ємоу ѡнь. єсли моvсеа и пр(о)рковь не слоухають. 294 зв.

293 зв.

за(ч) пг҃[82] нѣ

294

[81] Па(тк) ѳ҃ не(д), Рекль гь к при(шд), вы єсте.

[82] Не(д) ї. Рекль гь при(тч). чл҃кь нѣ.

то хота и к'то ѿ мр҃твыхь въскр(с)неть. не имоу(т) вѣры. **конець не(д)ли. чти, пато(к).**

Єѵ(г)листа выписоуе, заповедаючи. абы(х)мо не приводили на лихоє ближ'нихь. але наказовали. а вѣр'ни боудоучи б҃оу, слоужили ємоу. тыжь ѡ десати прокажен'ныхь. и ѡ ѡчищенїю и(х). тыжь якь з нихь ѡдинь б҃гоу хвалоу даль. тыжь якь самь х҃с повѣдаеть, иже цр(с)тво б҃жїе вноутрь нась єсть. ты(ж) выписоуе ѡ соу(д)номь д҃ни. глава, семаанадеса(т). а зачало.

глава. з҃і.

Рекль пакь до оучн҃ковь своихь. не може тоє быти. абы погор'шена прїйти не мѣло. але бѣда томоу черезь кого приходи(т) лѣпше бы ємоу было, абы камень жор'новыи оуваза(н) быль на шїю его. и оувръже(н) бы быль в' море. ниж'ли бы мѣль привести на соблаз'нѹ єдиного, ис тыхь малы(х).

295

Внимайте собѣ. ес'ли // согреши(т) против' тебе бра(т) твои. запрети ємоу. а если боуде(т) са того каатї ѿпоусти ємоу. а ес'ли бы и до се(д)ми разь согреши(л) противь тебе. а се(д)мь разь на день ѡпа(т) ѡбратив'ши(с) рече(т), каюса того. а ты ѿпоусти ємоу. **Коне(ц), па(к).** Рекли пакь ап(ст)лове їс҃ви. приложи намь вѣры. а і҃с рекль если боудете мѣти вѣроу. яко зерно горчичноє. а рекли бысте той то ягодичинѣ. вытръг'ниса. а в'корениса в' море. послоухала бы вась. Кто пакь з ва(с) маючи слоугоу. а ѡнь ѡреть або волы пасеть. а коли бы с' пола пришоль. и не // рече(т) ємоу. бор'зо сѣдь за сто(л). але речеть ємоу зготовай ми што боудоу вечераль. а ѡпоясавшиса послоужи ми. ажь са я наимь и напїю. а потомь и ты боудеши ясти, и пити. а чи дакоуе(т) пакь слоузѣ ѡномоу, иже такь оучиниль. якь ємоу роскаваль. не надѣю(с). так же и вы коли оучините в'сѣ рѣчи. которыи соу(т) вамь приказаны. мовте, яко и слоугы. непотребныи єсмо. што єсмо вин'ни были оучинити. то єсмо, оучинили. **Конець. соубо(т).** И сталоса, коли ишоль і҃с, до їер(с)лима. шоль промежи самарїею, и галилеею. //

за(ч) п҃д[83]

295 зв.

296

за(ч) п҃е[84]

А коли в'хожали до нѣякого села. стрѣтили є(г)[о] деса(т) моужеи прокажены(х) *троудоватыхь*. который то здалека стоячи голосомь великымь закрычав'ши рек'ли. і҃се, оучителю з'милоуйса на(д) нами. которы(х) то ѡнь коли оуз'дрѣль рекль имь. пойдѣте, а оукажѣтеса сщ҃н'никомь. а коли ѡни шли. сталоса, иже соу(т) ѡчищени.

[83] Соу(бт) є҃і. Рекль г҃ь оу(ч)ни(км), Внима(ит).

[84] Не(д) в҃і, въ ѡ(н) (т) ча(с). коли в'хожа(л) і҃с.

але єдинь з ни(х) коли оуздрѣль иже єсть ѡчищєнь. връноульса з великы(м) голосо(м), хвалачи бга. и паль на лици своємь нєдалєко ѿ ногь єго. и дяковаль ємоу. а тото быль самарани(н). // ѿповидѣль іс и рєкль. а чи нє дєсать ихь ѡчистило(с). а гдє жь єсть ихь дєвать. якь нє соу(т) са наврьноули, абы дали хвалоу бгоу. єд'но то(т) то иноплємєньникь. И рєкль ємоу вьстани. а пойди вѣра твоа спсє(т) та. **конєць, нє(д)ли.** 296 зв.

Пытали іса фарисєѡвє, коли прійдє(т) цр(с)твіє бжіє. ѿповидѣль имь. и рєкль. нє такь придє(т) цр(с)тво бжіє. иже бы єго мѣль кто оустєрєчи. ани рєкоу(т). сє(и) здє, альбо ѡньдє. бо цр(с)тво бжіє вноутрь вась єсть. и рєкль кь оучнкомь своимь. придоу(т) днову, коли боудєтє хотѣти, абыстє вид'ѣли. // єдинь днь сна члчьскаго. а нє оузритє. и рєкоу(т) ва(м). сє(и) з'дє албо тамь. нє ходѣтє. ани назирайтє. бо такь якобы млъніа блистающиса ѿ по(д)нєбєсныя. надь нєбєснѣи свѣти(т)са. такь боудє(т) снь члчьскыи в днь свои. алє напєрє(д) моуси(т) много трьпѣти. и покоушаємь боудє(т) ѿ народа того. **конє(ц), пнє(д).** за(ч) пз[85] 297

Якь было вь дни ноєвы. такь ты(ж) боудє(т) вь дни сна члчьскаго. йли. и пили. и жєны поймовали. и замоужь ѿдаваны были. ажь до тогна [!]*. которого в'шоль ноє вь корабль. и пришо(д)ши потопь, и потопи(л) // всѣ(х). такь ты(ж) боудєть я(к) было вь дни лотовы. йли. и пили. коуповали. и продавали. сады садили. и домы боудовали. алє которого дна вышоль лоть из' содома. паль з нба огє(н), и камєніє горачєє. и погѹбило в'сє. по томоу (ж) боудє(т) в днь в' которыи снь члчскы(и) яви(т)са. в' то(т) днь, кто боудє(т) на кровѣ. <u>на дахоу. або на с(т)рѣсѣ</u> а статьки єго в' домоу. нєхай нє сходи(т) взати ихь. и кто тыжь на поли. та(к)жє нєхаи нє врьтає(т)са назадь, памятаитє жєноу лотовѹ. бо к'то хочє(т) дшоу свою спасти, погоуби(т) єй. а єсли (ж) погоуби(т) єй. ѡживи(т) єй. // повѣдаю ва(м). иже в' тоую но(ч) боудоу(т) два на єдиномь ложоу. єдинь боудє(т) в'зя(т). а дроугыи ѡставлєнь. двѣ боудоу(т) молоти посполѹ. єдина боудєть взата. а дроугаа ѡставлєна. а ѡни пакь спытали єго рєкѹчи. гдє гй. а ѡнь рєкль и(м) гдє боудє(т) тѣло. та(м) са збєрѹ(т) и ѡрьловє*. за(ч) пз[86] 297 зв. 298

Єѵ(г)листа выписоує(т). ѡ соудіи, который са бга нє бояль, и людіи са, нє соромѣль. ты(ж) и ѡ закон'никоу. которыи жє вь млтвѣ, грєшного посоужоваль. тыжь якь хс младєн'чики которыи єщє нє мовили коу собѣ пригорьтає. тыжь богатыи страшить. а и ѡ своєи моуцѣ оучєникомь свои(м), напєрє(д) повѣдаєть. ты(ж) якь слѣпомоу оубогомоу оочи дароує(т).

[85] Пнє(д) ї нє(д), вь ѡ(н) (т) ча(с). пытали іса.

[86] Вто(рк) ї нє(д). Рєкль гь, якь бы(л).

глава. иі. Іс҃ пакь мовиль к ни(м) при(т)чоу сїю. иже потреба есть в'сегда
за(ч) пи[87] молитиса. а не тоужити собѣ.

И рекль. быль єдинь соудїа в нѣкоторомь мѣстѣ. которыи то не
298 зв. бояль(с) // бг҃а. и людїй са не соромѣл'. была тыжь тамь єдина в'дова
ѕа в то(м) же мѣстѣ. и прихожовала к немоу. и прошова(л)* его рекоучи. помьсти мн(ѣ), на(д) сопротив'никомь мои(м). а ѡнь на многыи ча(с) не хотѣ(л) але потомь помыслиль са(м) в' собѣ рекоучи. єсли са бг҃а не бою. и людїй са не соромѣю. але того дла иже ми докоучає(т) таа то вдова. пом'щ8са за нею. абы на ѡста(т)коу приходачи не ѡславала мене. Рек'ль гь҃ слышите. што то(т) несправе(д)ливыи соудїа мовить. а бгь҃ не мает ли оучинити ѿмъщенїа. дла выбраны(х) свои(х).
299 которыи к немоу крычать // вьдн҃е и в'ночи. а якь до(л)го тръпи(т) ѡ ни(х). повѣдаю вамь. иже бор'зо пом'стоу ихь оучинить. **ко(ц). соу(б).** Але коли сн҃ь члч҃ьскыи прїйде. найде(т) ли вѣроу на земли. Рек'ль к' нѣкоторымь, который то в' собѣ надѣю мѣли. иже соу(т) справед'ливи. а изь ины(х) са насмѣваю(т). рекль тоє подобеньство.

за(ч) пѕ[88] ѕв Два члк҃ы вьш'ли в црк҃овь помолитиса. єдинь фарисеи. <u>*законникь*</u>.. а дроугыи мытарь. <u>*явногрешникь*</u>.. фарисей же ставши. и такь са(м) в собѣ молил'са рекоучи. бж҃е хвалоу тобѣ въздаю. и(ж) не есмь такыи
299 зв. яко ин'шїй // члц҃и. хищ'ници. <u>*драпѣжци*</u>. нес'праведливїи. прелюбодѣйци. або яко то(т) то мытарь. пощоуса два разы в ты(ж)ден'. и десатины даю зо всего. што єдно маю. а мытарь пакь стоячи издалека. ани оочїи не смѣль к' небоу по(д)нести. але бил'са в пръси свои рекоучи. бж҃е мл(ст)вь боуди мнѣ грѣш'номоу. прав'доу вамь повѣдаю. иже то(т) пошоль до домоу своєго ѡправ'дань, лѣп'ше нижли ѡнонь. бо каж'дыи которыи са по(д)носи(т) смѣри(т)са. а кто са смѣрає(т).
за(ч) ч[89] то(т) по(д)несе(т)са. **конець, недели.**

300 Приносили пакь к немоу // и дѣти. абы са и(х) єдно дотыкаль. Видѣвши то оучн҃ци. не допоущали имь. А іс҃ приз'вав'ши дѣти к' собѣ рек'ль. допоущайте дѣте(м) приходити къ мнѣ. а не заборонайте и(м). бо таковы(х) есть цр(с)тво нб҃сноє. Прав'доу вамь повѣдаю. єсли кто не приме(т) цр(с)тва бо(ж)е(г)[о] яко дѣти. не в'нїйдеть до него. **пре(д)стоу(п). средѣ.**

---

[87] Соу(б). ѕ҃. Рекль гь҃ при(т)чоу. бы(л) є(ди).

[88] Рек'ль гь҃ при(т)чоу сїю. два члк҃и.
Не(д) ѕ҃і ѡ мы(тр) и ѡ фа(р).

[89] Сре(д) і҃ не(д), вь ѡ(н) (т) ча(с), приносили.

Пыталь его нѣкоторыи князь рекоучи. оучитε(л) добрыи. што маю оучиніти. абы(х) живо(т) вѣч'ныи могль наслѣдовати. А іс пакь рекль ємоу. для чого мя называєши добры(м). ник'то не є(ст) добры(и). // єдно єдинь бгь. вѣдає(ш). заповѣди. прелюбодѣйства не дѣлаи. не оубіи. не оукрадь. л'живе не свѣ(д)чи. чти ѿца твоєго, и мтрь твою. а ѡнь ре(к)ль. тоє єсми все чиниль, ѿ моло(до)сти моєи. а іс оуслышав'-ши тоє рекль ємоу. єще єси єдиного не доконьчаль. всѣ рѣчи ш'то маєшь продаи, и роздаи нищи(м). и боудеши имѣти съкровище на нбси. и пришо(д)ши поиди за м'ною. а ѡнь тоє оуслышав'ши. засмоу-тилсѧ велми. бо бы(л) вел'ми богат. и оуз(д)рѣ(л) его іс засмоучен'но-го, и рекль. якь єсть троуд'но // маючи(м) бога(т)с'тво в' цр(с)тво бжіє вніити. лац'нѣ(и)ше єсть въистин'ноу вельбоудоу оужищоу деб**еломоу**. скрозѣ иглиныи оуши пройти. нижли богатомоу в цр(с)тво біє вніити. **чти, сре(д).** Рекли пакь тыи, которыи то слышали. и кто (ж) може(т) сп(с)нь быти. а ѡнь рекль имь. што єсть не можно оу людіи. възмо(ж)-но єсть оу бга. **конε(ц), нε(д)ли.** Рек'ль пакь ємоу петръ. ѡто мы в'се ѡпоустили, и пошли єсмо за тобою. А ѡнь рекль имь. въис'тин'ноу повѣдаю вамь. иже єдиныи каждыи которыи бы ѡпоустиль до(м). // або родителѣ. або бра(т)ю. ал'бо женоу. або дѣти. для цр(с)тва бжієго. абы не в'зяль в то(м) то часоу многыи рѣчи. а в' боу(д)щомь вѣкоу живо(т) вѣчныи. **ко(ц) сре(д).**

Появ'ши іс дванадеся(т), и рекль имь. ѡто южь поидемо до єр(с)лима. и доконаю(т)ся всѣ рѣчи. которыи соу(т) писаны ѿ пр(о)-рковь. ѡ снѹ члч(с)комь. продадоу(т) бо его погано(м). и наругаю(т)ся ємоу. и ѡсмѣють его. и ѡплюють его. и бив'ші забіють его. а в' третіи днь въскр(с)неть. ѡни пакь томоу ничого порозоумѣти не могли. бо было тоє слово скрыто, пре(д) // ними. и не розоумѣли ш'то то єсть речен'но. **конε(ц), че(тк).**

А коли ся ѡнь приближоваль до іер(с)лима. слѣпець єдинь слѣ-пыи сѣдѣль на поути. и просиль милостынѣ. а коли оуслышаль на-родь помимо идоучіи. и пыталься кто то єсть. и повѣдали ємоу. иже іс назарянинь мимо идеть. ѡнь па(к) велики(м) голосомь закрычал' ре-коучи. ісе, снѹ двдвь, змилоуися надо мною. а тыи которыи наперь(д) иш'лі, мовили ємоу абы мол'ча(л). а ѡнь єще бол'ше крычаль. снѹ двдвь з'милоуйся надо мною. іс пакь сталь // и росказаль его привес'ти

за(ч) ча[90] эг

300 зв.

301

301 зв.

за(ч) чв[91]

302

за(ч) чг[92] эд

302 зв.

[90] Нε(д) гі. въ ѡ(н) (т) ча(с). пыталь іса.

[91] Че(тк) і нε(д), Въ ѡ(н) (т) ча(с), поя(в)ши іс.

[92] Нε(д) ді, въ ѡ(н) (т) ча(с). коли (с) ѡнь.

до себе. а коли сѧ ѡнь приближиль. звѣдаль его і͠с рекоучи. што хочешь. абы(х) ти оучиниль. а ѡнь рекль. г͠и дай мнѣ. абыхь проздрѣль. а і͠с рекль ємоу. прозри. вѣра твоя тебе здоровымь оучинила. и борзо прозрѣль. и шоль за і͠сомь. хвалѧчи б͠га. и в'сї людіє тоє оувидѣвши. да(ли) хвалоу б͠гоу. **Конець. недели.**

> Є͠ѵ(г)листа выписоуе, ѡ закхею мытари. которыи то ма(л) быль тѣломь. и ѡ десѧти мнась. або копь. або гривень. або злоты(х). або грошїи, которыи соу(т) звѣрены слоугамь. ты(ж) ѡ вьеханю х͠вѣмь на ѡслѣтю въ їер(с)лимь. ты(ж) якь х͠с пла(ч), на(д) їер(с)лимомь. а напере(д) повѣдає(т), ѡ разорению его. якь ты(ж), выганѧє(т) ис ц͠ркве коупцѣ, а продавцѣ. тыжь якь к͠нзи, и архиерее, жидовскыи. хотѧть его. забити: гла(в), ѳ͠ї.

гла(в).ѳ͠ї а за(ч) ч͠д

303 И вшоль і͠с. и похожоваль по ерихоноу моужь пакь нѣякы(и) // именемь закьхеи. который то быль старшїи надь мытниками. и быль [ѯє] богать велми. и хотѣль і͠са видѣти. кто есть. але не могль пре(д) ч͠д* народь. бо мал' быль тѣломь. б͠егши напере(д), и влѣзь на ягодичиноу. на дикоую. фикгоу. абы его видѣль. бо тоуды хотѣль пойти. А коли пришо(л) і͠с на тоє мѣс'це, и оуздрѣл' его, и рекль ємоу. зак'хею, бор'зо из'лѣзь на доль. бо днесь в домоу твоємь маю быти. и злѣзь сп(ѣ)ш'но, и прїяль его, и радовальсѧ. оувидѣв'ши то всѣ роптали, 303 зв. рекоучи. иже в'шоль грѣшного ч͠лка // витати. а зак'хеи пакь став'ши рекль къ г͠оу. г͠и, ѡто (ж) половиноу имѣнїа моєго да(м) нищимь. а если бы(х) що в' кого выпот'варѧл', връноу ємоу тоє в'чет'веро. Рекль к немоу і͠с, дне(с) сп(с)нїє сталосѧ домови томоу. иже бы и ѡнь быль с͠номь авраамовымь. пришол' бо с͠нь ч͠лчьскыи того длѧ, абы сп(с)лъ и нашоль погыбша(г)[о]. а коли ѡни того слоухали. приложив'ши рекль [ѯѕ] притчоу. прото иже были близко їер(с)лима. а ѡни сѧ надѣвалї иже за(ч) бы сѧ бор'зо мѣло явити цр(с)тво б͠жїє. протожь рек'ль.

ч͠е[94] Ч͠лкь нѣкоторыи доброго родоу. ѿшо(л) // на сторону далекоую. 304 абы могль мѣти своє цр(с)тво. и навръноувши(с). приз'валь десѧ(т) слоугь свои(х). и даль и(м) десѧ(т) мнась. або ї гривень або ї ко(п). ѯз або ї зло(тх). и рекль имь. коупець'ство дѣлайте. доколе я не прїйдоу. а мещане па(к)* его ненавидѣли его. и послали пос'лы за ни(м) рекоучи. не хочемо, абы то(т) цртоваль [!] на(д) нами. И сталосѧ есть коли сѧ ѡн' навръноуль. прїаль цр(с)тво. и казаль, к собѣ ѡны(х) то слоугь позвати. которы(м) то быль грошѣ даль. абы (с) довѣдаль в ни(х).

[93] Не(д) ѕ͠ї, Въ ѡ(н) (т) ча(с), Вшо(л) і͠с, въ ери.

[94] Пѧ(тк) ї не(д), Рек'ль г͠ь при(т)чѵ, ч͠лкь.

што бы которыи з ни(х). на ѡной то коуп'ли зыскаль. и пришо(д)ши пръвыи, рекль, г(с)пдроу. // мнаса твоѧ, причинила, ї мнась. И рекль 304 зв. ємоу дѣкоую тобѣ слоуго добрыи. иже на(д) малы(м) быль єси вѣр'ныи. боудешь мѣти старѣйшин'ство на(д) десѧ(т)ма мѣсты. И дроугый пакь пришо(д)ши рекль. г(с)дроу. мна(с) твоѧ. пѧ(т) мна(с) причинила. а ѡнь рекль и томоу. и ты ты(ж) боудешь на(д) пѧт'ми мѣсты. пришоль тыжь и третїи рекоучи, г(с)пдроу. мнась твоѧ котороую єс'ми мѣль въброу(с) [!]* завѧзаноую. бо єсьми сѧ тебе бояль. иже єси чл҃кь сръдитыи. берешь та(м), где єси не положиль. и пожинаєшь. где єси не сѣяль. Рекль ємоу. ись // твои(х) оусть соужоу 305 тобѣ злыи слоуго. вѣдаль єси иже єсть єсми чл҃кь жестокыи. берою то чого єсми не положиль. а пожинаю тамь, где єсми не рос'сѣва(л). а длѧ чого жь єси не даль грошїи мои търгов'цомь. а я бы(х) ихь быль прїєхав'ши взѧль из лихвою. И рекль ты(м), которыи҃ стояли пере(д) нимь. въз'мѣте ѿ него м'нась. и дайте томоу в' которого десѧ(т) мнась. а ѡни рек'ли ємоу. г҃и, имає(т) десѧ(т) мнась. Запра(в)ды повѣдаю вамь. иже каждомоу которыи маєть. боудеть ємоу дано. и бол'ше боуде(т) мѣти. але ѿ // того которыи нѣ маєть. и 305 зв. тоє што маєть боудеть ѿ него ѿнѧто. а ѡныи҃ непрїателѣ мои. которыи҃ не хотѣли, абы(х) быль цр҃е(м). на(д)д' [!] ними. приведѣте ихь тоу. и постинайте ихь передо мною. а повидѣв'ши тыи҃ то рѣчи, передь сѧ пошоль, идоучи до їер(с)лима. Конець. пѧткоу.

И сталосѧ єсть коли сѧ ѡ(н) приближоваль до виѳ'сагїи, и виѳанїи. до горы наз'ван'нои҃. ѡлив'нои҃. послаль дво(х) зь оучн҃ковь своихь. и рекль имь. идѣте до мѣста, котороє противь вась єсть. в' котороє жь то в'шод'ши наидете ѡслѧ, а ѡно // привѧзано. на коромь 306 [!] то єще жадныи ѿ людїи не сѣдѣль. ѿвѧжѣте єго. а приведѣте єго ко мнѣ. А єсли бы ва(с) кто пыталь рекоучи. длѧ чого єго ѿвѧзоуєте. а вы ємоу такь ѿповѣжте. иже єго г҃ь потребоує(т). а пошо(д)ши тыи которыи были послани. наш'ли такь якь и(м) повидѣль. Коли то ѡни ѿвазали ѡслѧ. рекли господареве єго к нимь. длѧ чого ѿслѧ [!] ѿвѧзоуєте. а ѡни рекли, г҃ь єго потребоуєть. и привели єго ко їс҃ви. и вложили ѡдѣнѧ свои на ѡслѧ. и в'садили на не їс҃а. а коли. ѡнь. ѡнь [!]* єхаль. єдины по // стилали ѡдѣнѧ свои по (до)розѣ. 306 зв.

А коли (с) ѡнь приближоваль. коу всходоу горы ѡлив'нои. тогда почало все множество оучн҃кь хвалити б҃а голосо(м) великымь. за

за(ч) чѕ҃[95] ӡи

за(ч) чз҃[96]

[95] Пне(д) сы(р), не(д), Въ ѡ(н) (т) ча(с), приб'лижи(с).

[96] Пне(д) а҃ї, не(д), Въ ѡ(н) (т) ча(с). коли (с) при.

ѡныи всѣ знакы, которыи видѣли, рекоучи. бл(с)веныи ѡн' то цр҃ь, которыи мѣль прійти въ има гн҃е. мирь на небеси, и слава въ выш'нихь. Нѣко(т)рыи пакь изь законьниковь. и из' народа. рек'ли к немоу. оучителю, запрети оученикомь твоимь. а ѡнь ѿповидѣвши рек'ль и(м). повѣдаю бо вамь. єсли бы тыи мол'чали. каменіє бы крычало. **пре-**

307 **стоупи пнє(д), сы(р)ныи, в гл(в)у, кв҃. а в' за(ч). ри҃.** // Прійде пакь дн҃ь ѡпрѣс'ночьныи. А коли (с) приб'лижиль на(д) мѣсто. рос'плакальса на(д) нимь. и рек'ль. ѡ коли бы єси ты познало дн҃ь то(т). в которыи (с) ты маєшь смирити. але нн҃ѣ єсть скрыто ѿ оочій твоихь. бо прійдоу(т) на тебе дн҃ове. в' которыи ѡстоупать тебе, непріятелѣ твои. и ѡстрого(м) ѡставать. *валомь, ѡкопають, або ѡсыплють*. и ѡблагоу(т) та. и ѡбыймоу(т) та в'сады. и роз'біють та, и дѣти твои которыи соу(т) в тобѣ. и не ѡстанеть в тобѣ камень на камени. прото, иже

307 зв. єси не познало, посѣченіа [!] твоє(г)[о]. **Конець, пнє(д)л'коу, аі҃.** //

за(ч) чи҃[97] А вшо(д)ши в' цр҃кь почаль выганати тыхь, которыи в неи продавали и коуповали. рекль имь. написано є(ст), до(м) мои, до(м) млтвныи єсть. але вы єсте єго оучинили печероу разбойникомь. и наоучаль на каж'дыи дн҃ь в' цр҃кві. А ар'хієреє и книж'ници**. и оучителеве. и старшіи межи людьми. гладали єго абы єго загоубили. и не наш'ли абы ємоу што оучінили. бо в'сѣ люде дръжали(с) и послоуховали єго. **ко(ц), вто(рк).**

> Єѵ(г)листа выписоує, якь законници пытають, х҃а, ѡ єго моци. якь тыжь ѡнь ѡ кръщеніи иѡанновѣ, повѣдѣль подобеньствомь, то єсть, прит'чею, ѡ злы(х) виноградаре(х). якь ты(ж) бг҃ь вели(т), абы люде. царе(м) дань. давали. ты(ж) са(д)доукейскоє заблоужденіє, посоромочоває(т), и покрытость, ѹчителеи. глава. к҃. а зачалао. чо҃.

глава. к҃. а за(ч) чо҃[98] Сталоса єсть въ ѡныа то дн҃и. коли ѡ(н) наоуча(л) люди // в'

308 цр҃кви. и проповѣдаль цр(с)тво бж҃іє. *и єѵ(г)лію*. Пришлі сщ҃н'ници,

зо҃ и книж'ници, истаршими [!]*. и мовили к немоу рекоучи. повѣжь намь которою моцоу чинишь. ал'бо кто то єсть. кто тобѣ даль моць тоую. а ѡнь ѿповѣдаючи реклъ имь. пытаю тыжь и я ва(с), ѡ єдино слово. а повѣжьте мнѣ. кр(с)щеніє, іѡаньново. с нб҃а ли, чили ѿ людіи было. а ѡни мыслили сами в' собѣ рекоучи. єсли речемо з' неба. речеть намь. дла чого (ж) єсте ємоу не вѣрили. а єсли речемь. иже ѿ людіи. то

[97] Вто(рк), аі҃ не(д), въ ѡ(н) (т) ча(с). вшо(л) іс҃ в цр҃ковь. поча(л)*.

[98] Сре(д) аі҃ не(д), въ ѡ(н) ча(с), наоуча(л) іс҃ лю(ди).

всѣ лю(д)є каменіємь побію(т) нась. // бо была рєчь прав'дива ѡ иѡан'нѣ. иже быль пр(о)р(о)ко(м). и ѿповидѣли рекочи [!]. нє вѣдаємо ѿкола. Рєк(л)ь пакь имь і͡с, и я тыжь нє повѣмь вамь. которою моцоу тоє чиню. **конєць, срє(д).** 308 зв.

Почаль і͡с мовити к людє(м) тоую притчоу. Ч͡лкь нѣкоторыи насадиль виноградь. и даль єго роботникомь. а самь ѿишоль далеко за м'ногыи лѣта. а коли южь быль час, посла(л) до робо(т)тниковь [!] слоугоу. абы ѿ плода виногра(д)ного дали ємоу. ѡныи пакь роботници. избив'ши єго, и нѣ щи(м) єго ѿпоустили. а ѡнь па(к) и дроугого слоугоу послаль. // а ѡни и того бивши єще и ѡсоромотив'ши, порож'нє(г)[о] єго ѿпоустили. а потомь и третєго послаль. А ѡни и того бив'ши вънь выгнали. тогды пакь рекль г(с)дрь винограда. што оучиню. пош'лю с͡на моєго милого. ачеи коли того оуз(д)рѣть, и посоромѣються. а ѡны(и) виногра(д)никовє. коли єго оуз(д)рѣли. и помыслили в' собѣ рекоучи. то(т) то єсть ѿчичь. пойдѣмо, а забіймо єго абы была наша ѿ͡чизна. и вывє(д)ши єго вънь, из' винограда, забили єго. ш'то жь пакь оучини(т) имь г(с)дрь виногра(д). // пріидє(т), и погоуби(т) тыи͡ то дѣлателѣ. а ин'ши(м) ѿдасть виногра(д). А ѡни оуслышавши тоє рекли. нехай тоє нє боудє(т). а ѡнь поз(д)рѣв'ши на нихь рек'ль. што то пакь єсть написано. камень ѡ котором нє д'бали боудоующіи͡. то(т) са єсть головою оуглови сталь. каждыи, которыи оупадеть, на то(т) то камень. ро(з)біється. а на ко(г)[о] пакь оупадє(т), сотрєть єго. **Конєць, четвертькоу.**

за(ч) р͡[99] б

309

309 зв.

А в' то(т) час искали ар'хієреє, и книж'ници вложиті на него роукы. абы єго поймали. але са бояли людіи. розоумѣли бо, иже // тоую притъчоу к ни(м) рекль є(ст). потомь по(д)стерѣгаючи єго послали за нимь лазоукы. которыи оуказовали быти себе справедливыми. абы єго в' словѣ пристерєчи могли, а* дла того врадови, и моци ге(т)мановои єго выдали. И пытали єго рекоучи. оучителю вѣдаємо иже с'праведливє мовишь и наоучаєшь. и нє на лица смотришь. але въистин'ноу поути б͡жію наоучаєшь. годи(т) ли са намь цесареви дань давати, або нѣть. А ѡнь порозоумѣ(л) лєсть и(х), и рекль имь. дла чого ма покоушаєте. оукажѣте ми пѣнезь. або грошь. // чіи єсть на немь образь и написаніє. а ѡни ѿповидѣли ємоу цесаревь. а ѡнь рекль имь. дайте жь што єсть цесарево цесареви. а што єсть б͡жіє тоє дайте б͡ви. и нє могли ѡно(г)[о] слова єго ѿперети передь людми. и дивовалиса. ѡ таковои ѿповѣди єго, и помольчали. **конєць, па(тк).**

за(ч) р͡а[100]

310

с͡а

310 зв.

[99] Че(тк) а͡і нє(д), Рекль г͡ь при(т), ч͡лкь нѣ.

[100] Па(тк) а͡і нє(д), въ ѡ(н) (т) ча(с), искали а(р).

за(ч) рв[101] ов

Пристоупили пакь нѣкоторыи з са(д)доукеєвь. которы(и) то повѣдають иже въскр(с)нїє не боуде(т). Звѣдовали его рекоучи. оучителоу. моvси на(м) такь написаль. если комоу бра(т) оумреть. маючи женоу. а

311

то(т) не маючи дѣтїи оумреть. абы пояль бра(т) его женоу є(г)[о]. // и поставиль сѣмѧ братоу своємоу. и было семь братїи. пръвыи пояль женоу, и оумрль не маючи дѣтеи. и пояль тыжь дроугыи женоу. <u>*тоую (ж)*</u> и то(т) не ѡставив'ши дѣтїи оумрль. и пояль еи третїи. так' же и всѣ седмь. не ѡставив'ши сѣмене помрли. ѡпосли пакь всѣ(х) оумрла и жена. въ ѡнонь пакь часъ при въскр(с)нїи которого з' ни(х) боуде(т) жена. се(м) бо и(х) имѣли ей собѣ женою. А іс ѿповидѣв'ши рекль имь. снове того то свѣта жены поймоують и замоужь ѿдають. але тыи которыи оудѣлають себе го(д)ными быти. ѡнон' вѣкь полоу-

311 зв.

чити, и въскр(с)нїє, // ѿ мртвыхь. ни женѧ(т)сѧ. ани замоужь не йдоу(т). ани оумрти не могоу(т) южь. але прировнаю(т)сѧ аггломь. и снъми бжїими боудоу(т). боудоучи снове въскр(с)нїа. моvсїи тое повидѣль при коупинѣ. якь (ж) называеть га, ба авраамова. и бга исаакова. и бга ияковлѧ. не есть бъ оумрлы(х), але живыхь. бо всѣ живи соу(т) ємоу. тогды ѿповидѣв'ши нѣкоторыи зь закон'никовь рекли ємоу. оучителю добре еси повидѣль. а потомь не с'мѣли его ѡ то(м) болше звѣдовати. прото жь рекль к нимь. якь же повѣдаю(т),

312 оѓ

иже бы хс быль сномь двдвымь. а и самь // двдь мовить въ книзе ѱаломьстѣи. Рекль гь гви моємоу сѣди ѡдесноую мене. ажь положоу ворогы твои по(д) ногами твоими. а если двдь г(с)пде [!]* его называеть. и якь же ѡнь есть сномь его. **конець пне(д).**

за(ч) рг[102]

А коли тое оуслышаль весь народь. рекль до оучнковь своихь. вел'ми сѧ стережѣте ѿ оучителеи, которыи хотѧ(т) ходити в' крас'ноумь ѡдѣанїи. и любѧть поздоровленїа на тръжище(х). и перед'нѣйшее сѣдѣнѧ на зборище(х). и абы напере(д) были прошены на вечерѣ. кото-

312 зв.

рыи то пожирають домы в'довин'ныи. и в** млтвахь длъго // молѧщи(х)сѧ. бо таковы(и) при(и)моу(т) бол'шее ѡсоуж'денїє.

> Єv(г)листа выписоує(т). якь хс выславоуеть оубогоую вдовицоу. якь тыжь напередь повѣдаеть ѡ разоренїи црькве їер(с)лимьскои. и боудоучїи противности. ты(ж) ѡ искон'чанїи свѣта. ты(ж) заповѣдаеть. абы сѧ стерегли. ѡбьяденїа. и пиан'ства. глава. двадесѧ(т). а.

---

[101] Пне(д) вї не(д), въ ѡ(н) (т) ча(с), пристоупи(ли).

[102] Соу(б) зї. Рекль гь до оучнковь.

Поздрѣв'ши и оуздрѣл' которыи то в'мѣтали дары свои. богаты(и) людє. глава. ка҃.
до скарьбницѣ цр҃ковнои. оуздрѣль ты(ж) там(ъ) єдиноу вдовоу оубо- оѯд
гоую. а ѡна оуврьгла два пѣнеѕѣ. <u>або два бѣльи</u>. и рек'ль заправды
ва(м) повѣдаю. иже таѧ оубогаа вдова. бол'ше ѿ всѣ(х) єсть оуврьгла.
бо в'сѣ тыи҃ то ѿ из'быт'ка своєго дали дары бг҃оу. алє таа з' нєдоста(т)коу
своєго в'сю свою мает'ность, котороую // мѣла. то оуврьгла. **ко(ц) соу(бт).** 313

Нѣкоторыи пакь мовили ѡ цр҃кви. котораѧ єсть добрымь а доро- за(ч)
гымь каменїємь оукрашена. а іс҃ рек'ль тый то рѣчи, которыи видитє. в рд҃[103]
ни(х) же то не боудє(т) зоставлєнь камє(н) на камени. который бы
нє мѣль быти разорєнь. Протожь, з'вѣдовали єго рекоучи. оучителю. оѕ҃
коли (с) тыи то рѣчи маıоть стати. а якыи боудоуть того знаменїа.
коли сѧ тоє маѥ(т) выпол'нити. **прє(ст), срєдѣ.**

А ѿповидѣв'ши рєкль и(м). стєрєжѣтєсѧ. абы єстє нє были прєл'- за(ч) рѕ҃[104]
щени. многый бо прїйдоу(т), который сѧ // боудоу(т) повѣдати имєнємь 313 зв.
моимь. иже я єсмь. ча(с) мои южь сѧ з'ближиль. нє ходѣтє жь тогды
за ними. а коли оуслышитє битвы. а нестройность. нє бойтєсѧ. бо
напєрє(д) тыи рѣчи моусѧ(т) сѧ выполнити. алє нє южь конєць.
прє(ст) соу(б). чти. срєдоу. Тогды повидѣль имь. иже повстанєть на-
родь против' народови. а цр(с)тво против' цр(с)тва. и боудоуть вєли-
кы(и) трасєнѧ по зємлѧмь, мѣ(с)цами. голодовє, а моровє боудоу(т).
боудоу(т) тыжь страшныи, а вєликыи з'накы з нб҃сь. **прєстоупи срєдѣ.** за(ч)

Алє прє(д) тими всѣми рѣчами. Поймають вась. // а противитисѧ рѕ҃[105]
вамь боудꙋ(т). выдаючи ва(с) на соборища, и вь тємницѣ. и боудоу(т) 314
вась вьдити кь владарємь и црє(м) длѧ имєнє моєго. а пригодит'сѧ
вамь тоє, на свѣдоц'ство. мѣйтє жь тоє положено в' ср(д)цахь вашихь.
абы єстє нє мыслили, якь бы єстє ѿповѣдати мѣли. я вамь в то(т) чась
ѡтвороу оуста. и да(м) вамь прємоудрость. напротивь которой҃, нє
боудоу(т) могли ѿповѣсти, в'си противѧщїи(с) вамь. И боудєтє зражє-
ни ѿ родитєлєи и ѿ братїи. и ѿ ближни(х) прїатєлєи. и замордоую(т)
з вась нѣкоторы(х). и боудєтє всѣмь в нєнависти. // длѧ имєнє моєго. 314 зв.
А, и, ни єдинь волось з головы вашєи нє погинє(т). вь тєр'пливости
вашєи владѣтє дш҃ами вашими. **ко(ц) вто(к). чти, срє(д).**

А коли оузритє, иже южь ѡблажєнь боудєть їєр(с)лим' вьйнами.
тогды вѣдайтє иже сѧ приближило разорєнїє єго. тогды тыи кото-
ры(и) бы били в' зєм'ли жидов'скои нєхаи оутєкають на горы. а ко-
торыи в сєрєдинѣ єго. нєхай выидоуть. а которыи на оукраина(х), нє-

---

[103] Срѣ(д), ві҃ нє(д), вь ѡ(н) (т), нѣкоторыи*.
[104] Соу(б) мѧ(с)поу(ст). рєк'ль г҃ь, стєрєжѣ(тс).
[105] Вто(к) ві҃ нє(д), рєк(л) г҃ь свои(м), пойма.
Сє (ж) и мч҃нко(м).

хаи до нє(г)[о] нє входа(т). тый то дн̃и соу(т) по(м)сты. абы сѧ всє выпол'нило, ш'то є(ст) написано. горє тыжь и тымь, которы(и) боудоу(т) мати в' тыи дн̃и въ я // троба(х). и тыи которыи боудоу(т) кормити пръсами. бо боудє(т) вєликаа бѣда на зємли. и гнѣвь на ты(х) то людє(х). и погыноу(т) ѿ ѡстрого мєча. а, и, поймани, и вєдєни боудоу(т), мєжи в'сѣ народы. а єр(с)ли(м) боудє(т) потоптань ѿ погановь. ажь сѧ выпол'нат' врємєна языковь. **Конєць, срєдѣ. чти, соубо(т).**

315

И боудоуть знамєнїа. на сл̃н'ци, и на м(с)ци. и на зв(ѣ)зда(х). и на зємли тоуга народомь. длѧ боурѣ. и шоумоу мор'ского и влънь. боудоу(т) из'дыхати чл̃ци, ѿ страха ѡжидающого. которыи маєть прїйти, на в'сю въсєлєн'ноую. бо и силы // нбсныи двигатисѧ боудоу(т) и в' то(т) часъ оуздрѧ(т) сн̃а чл̃чска(г)[о]. а ѡнь идє(т) на ѡблацѣхь, со силою и славою многою. **прє(ст), соуботѣ.**

315 зв.

за(ч) рз̃[106] А коли (с) тыи рѣчи начноу(т) дѣяти. по(д)нєсѣтє а подвигнѣтє головы ваши. бо сѧ южь приближоує вашє из'бавлєнїє. и рєк'ль до ни(х) в при(т)чи. позрѣтє на смоковничноє дрєво, и на всѣ дрєва. коли сѧ роз'виваю(т). ижє видѧчи и сами мовитє, ижє близко є(ст), лѣто. <u>*або вєсна*</u>. так' жє и вы коли ю(ж) оузритє, ано сѧ тыи рѣчи дѣють. вѣдайтє жь, ижє близ'ко єсть цр(с)тво бж̃їє. правдоу повѣдаю вамь, и(ж) нє має(т) прєйти то(т) то родь. // ажь сѧ тыи то рѣчи станоу(т). **чти соубо(т)ѣ.** нбо и зємлѧ мимо пєрєйдє(т). алє слова мои̃ нє маю(т) мимо ити. **конєць. чєтвєр'тькоу***. Стєрєжѣ(т)сѧ. абы николи нє были ѡб'тѧжєны ср(д)ца ваши, ѡбьядєнїємь и пїя(н)ство(м). и пєчал'ми того свѣта. абы наглє нє пришоль на вась ѡнонь то дн̃ь. бо прїйдє(т) яко сѣ(т) на всѣ которыи̃ живоу(т) на всєй зємли. а длѧ того боу(д)тє** чоулыми на каждыи часъ. и просѣтє абы вамь дано. ижє бы єстє могли оубѣжати. ты(х) то всѣ(х) рѣчїи которыи хотѧ(т) прїйти. и стати прє(д) сн̃омь чл̃чьскы(м). **ко(ц), соу(б).** //

316

316 зв.

за(ч) рн̃[107] Быль ї̃с въдн̃є въ цр̃кви, и наоучаль и(х). а в'ночи выхожова(л) и прєбываль на горѣ, названои ѡливнои. и вси людїє изь оутра прихожали к нємꙋ до цр̃квє, абы єго слоухали.

Єѵ(г)листа выписоуєть. якь июда слоушныи часъ ѡбыбравши зрадиль ис̃а. якь ты(ж) х̃с, изьидши вєликодєн'ного баран'ка. або агньца. роздаєть оученикомь своимь тѣло своє и кровь свою. и якь тыжь молит'сѧ на горѣ. кривавымь потомь. гдє то єго жидовє поимали. и якь тыжь пєтрь ѿтѧль слоужєбникови архиєрєѡвомоу ухо правоє. и якь тыжь ї̃са, ѡплюваного. посмѣваного. по лицоу битого. три разы сѧ запрѣль. гла(в). к̃в.

[106] Чє(к) в̃ї нє(д), рєк'ль г̃ь сво(им). по(д)нє.

[107] Пѧ(к) в̃ї нє(д), Въ ѡ(н) (т) ча(с), бы(л) ї̃с въ д'.

Приближовальса пакь, днь ѡпрѣсночныи, празника речен'ного пасхы. и искали ар'хїереє и книж'ници, якь бы его мѣли забити. бо са бояли людїи. тогды сотона в'шоль въ їюдоу назван'ного скариѻского. которы же то былъ з'межи дванадесати(х) един'. // и пошо(д)ши мовиль ар'хїереѡмь и воеводам. якь бы его имь продаль. а ѡни пакь са томоу оурадовали. а емоу шлюбили сре(б)рьники дати. а ѡнь так'же шлюбоваль и(м). и ѡбираль собѣ таковыи часъ. абы имь продаль его без народа. **чти, поне(д)локь, сырныи.** тогды жь пришоль и днь ѡпрѣсночныи. в ко(то)рыи то быль пригожыи часъ ясти пасхоу. и послаль пе(т)ра, ї иѡан'на. рекль имь. идѣте, а наготовайте и на(м) пас'хоу. абы есмо йли. **Коне(ц) па(тк). Се же нехаи боудеть вѣдомо. иже пне(д)локь, вто(к), среда, че(тк), и па(к). чти в ма(р)коу ѡбрьноув'шиса, в гла(в)у, й, а в зача(л). лг. пне(д) гі не(д), пришли фарисеє, и почали (с) с ни(м) спирати. а соу(б), и не(д), в лоу(ц). в гла(в)ѣ. дї. а в за(ч)лѣ бд. и не(д) гї. в лоу(ц) в лгав(ѣ). [!] иї, а в за(ч)л(ѣ). чá. чл̃кь нѣко(т)ры(и) // з'де чти, пне(д)локь, сы(р)ныи.** А ѡни рекли где хочешь абых'мо з'готовали. а ѡн' рекль имь, коли боудете в' м(ѣ)сто входити. с'трѣти(т) вась чл̃кь. которыи в' скоуделници водоу понесе(т). <u>*в збаноу. або в' глекоу*</u>. идѣте жь за нимь в домь. до которого ѡнь въйдеть. и рецѣте домовомоу господареви. такь мови(т) тобѣ оучитель. где таа сѣнь. где то пас'хоу съ оучн̃кы моими боу(д) [!]* ясти. а ѡнь вамь оукаже(т), грьницоу великоую. и оусланоую <u>*на горѣ, сѣдѣна*</u>. и та(м) наготоуйте. а ѡни пошо(д)ши наш'ли такь, якь же и(м) повидѣль. и наготовили пас'хоу. <u>*то есть,*</u> <u>*баран'ка.*</u> А коли ю(ж) // быль часъ, сѣль за столь. а дванадеса(т) ап(ст)ловь с нимь. и рекль имь. жадаль есми абы(х) тоую пасхоу яль с вами прьвѣи ниж'ли прїимоу м8коу. повѣдаю бо вамь. иже южь болше ей не боудоу йсти. ажь са доконають въ цр(с)твїи бж̃їи. а в'завьши чашоу. и даль хвалоу. и рекль. прїймѣте тоє и розделѣте собѣ. повѣдаю бо вамь. иже не боудоу пити ѿ плода вин'ного. ажь цр(с)тво бж̃іе прїйдеть. И прияль хлѣбь. хвалоу въз'даль. преломиль и даль и(м) и рек'ль. то есть тѣло моє, котороє за вась выдаю. тоє чинѣте, на мене, па // матаючи. а такь (ж) тыжь и чашоу по вечери. и рекль. сїа чаша, новый законь моей кръве. котораа за ва(с), проливае(т)са. але ѡто роука продающаго ма, съ мною есть на трапезѣ. <u>*або за столомь*</u>. и сн̃ь члч(с)кыи идеть, якь (ж) е(ст) речен'но. але бѣда чл̃кови томоу, которыи его продаеть. А ѡни почали искати межи собою. которыи бы то з'межи ни(х), хотѣль оучинити. Ста(л)са пакь и сварь межи ними. х'то бы з ни(х)

глава. кв.
ѡѕ
317
317 зв.
318
318 зв.
ѡз

мѣль быти бо(л)шіи. іс҃ пакь рекль имь. цр҃еве поган'скыи цр҃ъствꙋють
319 на(д) тыми то. а ѡбладающе и҃ми. добродѣими // называни бывають. Але вы не такь. але к'то жь є(ст) стар'шіи межи вами, неха(и) боуде(т) яко моло(д)шіи. а которыи єсть бол'шіи, нехаи боуде(т) яко и слоуга. кто (ж) єсть бол'шіи. то(т) ли, которыи седить. чи пакь которыи послоугоує. а ви(д) то(т), которыи седить. Але и я єсмь межи вами, яко и то(т) которыи же слоужить. А вы єсть єсте тый҃, которыи єсте в' напасте(х) мои(х) пребывали. где тыжь, и я оучиню вамь, якь же и ѡц҃ь мои мнѣ оучиниль ца(р)ство. абы єсте, и҃ли, и пили за
319 зв. столомь моимь, въ цр(с)твіи моємь. А абы // єсте сѣдѣли на стольцохь,
зри ѻ҃і соудѧчи дванадесѧтемь колѣномь іи҃левымь. Рек'ль пакь г҃ь симонови. симоне. симоне. ѡто сътона проси(т) вась. абы теребиль вась яко п'шеницоу. Але ѧ єсми просиль за тобою. абы не погиноула вѣра твоѧ. а ты нѣкогда навръноувшисѧ, потвер'ди братію твою. а ѡнь рекль. г҃и. готовь є(смь), с тобою, и в' темницоу, и на с'мр҃ть пойти. а ѡнь рекль ємоу. повѣдаю тобѣ петре. иже дне(с), єще коурь не запоє. а ты тры кро(т) запришьсѧ, иже мене, не знаєшь. тогды рекль
320 имь, коли єсми вась, по // сылаль без' мѣха и безь влагалища. <u>*без мѣшка, або безь калиты*</u>. и безь ѡбоуви. а чи пакь ва(м)*, чого недоставало. а ѡни рекли ємоу. ничого. тогды рекль имь. але нн҃ѣ кто має(т) мѣшокь въз'ми. так же тыжь и мошноу. а кто не має(т), нехаи (ж) продастасть [!] ѡд'ѣнѧ своє, и коупить собѣ ножь <u>*або кордь*</u>. повѣдаю бо вамь, иже сѧ єще моуси(т) выпол'нити то(то) што єсть речено ѡ мнѣ. и(ж) из'ь [!] злочинцами поличень єсть. бо тоє што є(ст) написано ѡ мнѣ моуси(т) сѧ кончати. а ѡни пакь рекли ємоу.
320 зв. г҃и. а се два но(жи). А ѡнь рекль. досыть и(х). //

за(ч) р҃ѳ[108] А вышо(д)ши пошоль по(д)лоу(г) ѡбычаю на гороу ѡлив'ноую. а за нимь ишли оученици єго. конець пне(д) сы(р)номꙋ. А коли пришли на мѣсце. рек'ль имь. молѣтесѧ, абы єсте не во(ш)ли в напа(ст)*. а самь ѿстоупиль ѿ нихь якобы могль камене(м) доверечи. и приклонив'ши колѣна молил'сѧ. и рек'ль. ѿ(ч)** если хочешь мимо мене пронеси тоую чашоу. ѡбаче же не моѧ вълѧ. але твоѧ нехаи боуде(т). **пре(ст) второкь, чти великыи четвер'токь.** изьявил'сѧ ємоу агг҃ль съ небесь оутвръждаючи єго. и быль въ по(д)визѣ. <u>*коли то прійти мѣ(л) на него,*</u>
321 <u>*часъ смрътел'ныи*</u>. и с пил'ностю молильсѧ. и сталсѧ поть єго // яко кроплѣ кроплѣ [!] крове каплющи на землю. и в'ста(л) ѿ молитвы. **пре(ст) че(тк), ве(л). в ма(о), в' гла(в)у, к҃ѕ. а в за(ч) р҃и, ѿ поло(в).**

[108] Вто(к) сыропоу(ст), Въ ѡ(н) (т) ча(с), пошо(л) іс҃.

прише(д), ко оу(ч)никомь. зде чти, в'то(р). Пришоль ко оучко(м) свои(м). и нашоль ихь. а ѡни зь ѡнои троскы засноули. и рєкль имь ш'то та(к) спитє. в'стан'тє. а млтєє(с). абы єстє нє въшли в' напа(ст). А коли ѡнь єщє тоє мови(л). а и наро(д). и то(т) которого з'вано їюда, єдинь з'мєжи дванадєсѧти(х), шо(л) прє(д) ними. и приближильсѧ къ ісви. абы єго поцѣловаль. бо быль таковыи знакь даль имь рєкоучи. которого я поцѣлоую, тоть єсть. // тогды рєкль ємоу іс, їюдо, цѣлованієм ли сна члчьска(г)[о] продаєшь. тогды видѣли тыи то, которыи при нє(м) были. рєкли ємоу. ги. боудємо ли бити мєчємь. И оудариль єдинь нѣкоторы(и) з'мєжи нихь, на слоугоу ар'хієрєѡвого. _владычого. або митрополитового_. и ѿтѧль ємоу оухо правоє ѿповидѣль пакь іс, и рєкль. поты пєрєстан'тє. а побѣг'ши к нємоу, и до(т)кноу(л)сѧ оуха єго. и исцѣлиль єго. и рєкль іс ко прише(д)ши(м), на нєго ар'хієрєѡмь. и воєводамь црков'нымь и къ стар'шимь. якобы на раз'бойника пришли єстє. изь ѡроужієвь и дрєкольми я // ти мѧ. а ви(д) на каж'дыи днь биваль єсми з вами въ цркви. а нє простирали єстє роукы на мѧ. алє таа то єсть година ваша, и ѡбласть тємнаа. а ѡни поймав'ши и вєли єго. и оувєлї єго до двора ар'хієрєѡво(г)[о]. А пєтрь пакь шоль за нимь здалєка. и наложили ѡгєнь посрєдѣ двора. и посполоу сѣли. сѣль ты(ж) и пєтрь мєжи ними. оуз(д)рѣв'ши пакь єго дєвица нѣякаа, а ѡнь сѣдить при ѡг'ни. и поглѧдѣв'ши на нєго рєкла. и то(т) тыжь с ни(м) быль. а ѡнь запрѣльсѧ рєкоучи. жєно. нє знаю я єго. и по мало(и) годинѣ // дроугыи оуздѣль [!] єго и рєкль. и ты змєжи ни(х) єси. А пєтрь повидѣль члчє нє єсмь. а потомь якобы по єдинои годинѣ, и трєтїи, тоє (ж) слово потвєрдиль рєкоучи. въистиноу и то(т) ты(ж) быль с нимь. бо и галилєянинь єсть. А пєтрь, рєкль, члчє нє вѣдаю што ты мовишь. а бор'зо коли єщє ѡнь того слова нє вымовиль. коурь запѣ(л). _або пѣвєнь_. а гь ѡбєрноув'ши(с) поз(д)рѣль на пєт'ра. и в'спамѧталь пєтрь, ѡноє слово гнє. котороє ємоу в'пєрє(д) повидѣль рєкоучи. ни(ж)ли коурь запоє. три разы сѧ мєнє запришь. И вышє(д) // ши пєтрь вънь, плакал'сѧ то(г)[о] гръко. а моужєвє тыи которыи дръжали іса. нас'мѣвалисѧ ємоу, біючи єго. и закрываючи оочи єго, били єго по лицоу. и пытали єго рєкоучи. прор'ци, к'то єсть, которыи тєбє оудари(л). и много инши(х) рѣчїи. оукарѣючисѧ мовили, проти(в) нєго. А коли южь быль днь. зышлисѧ старѣйшїи надь люд'ми. ар'хієрєѡвє, и закон'ници. и оувєли єго до рады своєи, и пытали єго рєкоучи. єсли жє єси ты хс пов'ѣжь намь. а ѡн' рєкль имь. єсли ва(м) повѣ(м). нє имєтє ми вѣры. а єсли бы(х) ты(ж) вась звѣдоваль. нє //

321 зв.

322

322 зв.

323

323 зв.

ѿповидѣли бы єстє мнѣ. ани ѿпоустите. ѿ того часоу. боудє сн҃ь чл҃чьскыи сѣдѣль на правоуй сторонѣ силы бж҃іа. а ѡни всѣ рєклї, тогды ты єси, сн҃ь бж҃їи. а ѡнь к нимь рєкль. вы мовитє, ижє я єсмь. а ѡни рєкли. ш'то жь єщє потрєбоуємо за свѣдоц'ства. бо и са(ми) єсмо слышали и(з) оусть єго.

> Єѵ(г)листа выписоує, якь жидовє на хр(с)та прєдь пилато(мь) жалоують. которыи жє то ѿ пилата до ирода поведен'. и ѡпать ѡдослань ѿ ирода. и посмѣянь. и пороуга(н). тыжь якь мєжи двѣма разбойниками роспать єсть. ѡцтомь и жєльчїю напоєнь єсть. и оумрътвєнь. як' тыжь єго иѡсифь, которыи быль пришоль. зь аримаѳєи в новѣмь гробѣ положиль єсть. гла(в). кг҃.

глава. кг҃. а за(ч) рї[109]

А в'став'ши в'сє множество ихь. и вєли єго къ пилатоу. **конє(ц), вто(рк), сы(р).** А привє(д)ши єго. почали на нєго нєсправєдливє мовити // (324) прє(д) пилато(м), рєкоучи. ѡто того єсмо нашли, а ѡнь розврътаєть люди наши. и заборонає(т), абы цєсарєви дани нє давали. а повѣдає(т) сєбє хр(с)та цр҃ємь быти. тогды пыталь єго пилать рєкоучи. ты ли єси цр҃ь жидовскыи. а ѡнь ѿповѣдаючи рєкль ємоу. ты мови(ш). Пила(т) пакь до ар'хїєрєѡвь, и до народа рєкль, ни єдинои вин'ности нє найдоую в' то(м) то чл҃цѣ. а ѡни болшє прємагали голосами рєкоучи, ижє роз'вращає(т) люди. и наоучаєть почав'ши ѿ галилєи ажь потола. тогды пилать оуслышаль ѡ галилєи. и пыталь єго, єсли бы га // (324 зв.) лилєянинь быль. и розоумѣль, ижє из дръжана иродового єсть. и послаль єго до ирода. которыи быль въ тыи дн҃и въ їєр(с)лимѣ. а иродь пакь оуздрѣвши іс҃а радовал'са вєлми. из' давьныхь бо часовь, хотѣь [!] абы єго видѣль. дла того, ижє много рѣчїи ѡ нє(м) слыхаль. и надѣвальса, нѣякоє знамєнїє видѣти ѿ нєго оучинєноє. и просиль єго прозбами многыми. алє ѡнь ємоу ничого нє ѿповѣдаль. (ѡ҃б) А ар'хїєрєє, и оучитєлєвє, стояли, вєльми єго виноуючи. а иродь оукорив'ши, и насмѣяв'шиса з нєго з войско(м) // (325) своимь. и ѡболокь єго въдѣна [!]* свѣтлоє. и ѡтосла(л) єго ѡпать до пилата. были бо мєжи собою, иродь с пилатомь в тыа дн҃и, въ прїатєльс'твѣ. а пєрєдь ты(м), вєликѹю нєнависть мѣли мєжи собою. Пила(т) пак' зобрав'ши ар'хїєрєє и кназѣ и люди и рєкль имь. привєли єстє ми того то чл҃ка. на которого мовитє, ижє бы ѡнь люди розворочаль. чого и а прєд вами пытал' єго. и ни єдиной вин'ності нє нашоль єсми в то(м) то чл҃цѣ, ис ты(х) рѣчїи, который вы жалоуючиса мовитє

[109] Чє(к) сы(рп) нє(д), Въ ѡ(н) (т) ча(с), привє(д)ши іс҃а.

на нє(г)[о]. так жє и иродь. бо єсми ва(с) посылаль к нємоу. алє // 325 зв.
ничого го(д)ного смр҃ти ємоу (с) нє стало. а дла того покарав'ши єго
выпоущоу єго. бо быль в ни(х) таковыи ѡбычаи. абы на всѣ праз(д)ни-
кы єдиного звазєна имь выпоустиль. тогды крык'ноули всѣ народовє
рєкоучи. въз'ми того то, а выпоусті намь варав'воу. которыи (ж) то
быль дла з'вады нѣя(к)и͡и [!]* в' мѣс'тѣ оучинєно͡и, и оубі͡иства оусажєнь
въ тєм'ницоу. повторє пакь пилать рєкль ик нимь. хочоу выпоусти(ти)
і҃са. а ѡни закрычали рєкоучи. рас'пни, рас'пни є(г)[о]. А ѡнь по-трєтєє
рєк'ль к' ні(м). што є(ст) такь з'лого то(т) то оучиниль. а я ни єдино͡и // 326
вины смр҃тно͡и в нємь нє на͡идоую. и того дла покарав'ші єго поущоу. а
ѡни па(к) вєликыми голосы закрычали, просачи єго, абы бы(л)
роспать. и оустали голосовє и(х), и ар'хієрєйстіи. пила(т) пакь ѡсоу-
диль, абы са такь стало, якь ѡни просили. и выпоустиль имь того,
которыи быль дла звады, и оубі͡ис'тва, в тєм'ницоу оуврьжєныи. ѡ
которого просили. А і҃са, выдаль по ихь воли. А коли єго вєли, поима-
ли нѣякого симона, киринєйского, которыи шоль изь сєла. и вложили
на нєго кр(с)ть, абы нєсль за і҃сомь.

И іш'ло // за нимь множєство народа, людіи, и жєнь. которыи п҃
(ж) то плакали и ридали. <u>або нарикали</u>. А і҃с пакь ѡбєр'ноув'шиса 326 зв.
к ни(м) рєкль. дъщєри ієр(с)лимьскыи нє плачьтє са надо мною.
алє плач'тє са сами на(д) собою, и на(д) сн҃ы вашими. идоу(т) бо
таковыи дн҃и, в которыхь то боудоу(т) мовити. бл(с)вни нєпло(д)ныи. и
животы которы͡и нє породили. и пръси, которы͡и нє кръмили. тогды
почноу(т) мовити горамь. па(д)нѣтє на нась. и хол'момь, покры(и)тє
нась. бо єсли то чинать на* зєлєнымь дєрєвомь. а што (ж) пакь боу-
дє(т) на(д) соухымь.

за(ч)

Вєдєны соу(т) з нимь и ины͡и два злодѣи, абы рос'па // ты(и) были. рѯ҃і [110]
А коли приш'лі на мѣсцє названоє лоб'ноє. <u>троупѣхь головь</u>. и тамь 327
роспали є(г)[о]. и ты͡и тыжь злодѣи єдино(г)[о] на правоуи. а дроугого
на лѣвоуи роуцѣ. тогды і҃с рєк'л ѿч҃є ѡпоусти имь. бо нє вѣдаю(т), ш'то
чина(т). прє(ст) чє(к) сыро(п). А роз'дѣлив'ши ѡдѣна є(г)[о]. мєтали
жрєбіа. и стояли тамь кнѧѕи и людіє с ними смотрачи. а пос'мѣваю-
чиса ємоу мовили. ины(м) помаговаль єсть. а нєхай жє поможєть
самь собѣ. єсли то єсть х҃с ѡнон' то бж҃іи из'бран'ныи. оукарали са
ємоу тамь воиновє приходачи. и ѡц'тоу подавали ємоу. рєкоучи.
єсли // ты єси цр҃ь іоудєйскыи. сп҃си сєбє самь. а тамь быль и напись, 327 зв.

[110] Єv(г) и҃ ст҃ы(х) стра(с), въ ѡ(н) (т) ча(с), вєдєны.
Сє жє и на ѕ҃ ча(с) в пято(к) вєликы(и)*.

на(д) нимь написаны(и) писмєны. грєц'кими *<u>або єлински(ми)</u>*. рымьскыми, *або латин'скими* и єврє(и)скыми. *<u>або жидовьскымї</u>*. то єсть цр҃ь жидов'скыи. **чти па(т) вєли(к), вєчєрь.**

Єдинь пакь с тыхь ѡбѣшєныхь злодѣювь. роугаючиса ємоу мовиль. єсли (ж) ты єси х҃с, помози собѣ, и намь. а дроугыи пакь, боудоучи товаришємь єго, ѿповидѣль ємоу грозне рєкоучи. чємоу са ты б҃а нє боишь. бо мы єсмо правдивє в томь ѡсоужєни. и за нашѣ оучин'кы годноую зап'латоу бєрємо. а сєи пакь, ничого злого, никомоу нє

328 оучиниль. // И рєк'ль і҃сови. помани ма г҃и, коли прїйдєшь въ цр(с)твїи

[т҃а] своємь. И рєкль ємоу і҃с. правдоу повѣдаю тобѣ. днє(с) боудєшь съ мною в раи. **прєи(ди). пато(к) вєли(к)и в' ма(т) в гла(в)у к҃з. а в за(ч), р҃гі, ѿ по(л), были па(к) та(м) и(ж), здє чти чє(тк) сыр'ныи.**

Было бо якобы шєстоѝ годины. оучинилоса тємно по всєи зємли, ажь до дєватои годины. замрък'ло с҃лнцє, а и завѣса ц҃рков'наа роздрълаcа наполы. И закрычаль і҃с, вєликы(м) голосо(м). И рєк'ль. ѿч҃е. в роукы твои даю д҃хь мои. а то рєк'ши выпоустиль д҃ха. И оувидѣвши

328 зв. то сътникь. *<u>которомоу то было има, цинтириѡнь</u>* Прослави(л). б҃а. // И рєкль. въистин'ноу ч҃лкь то(т) быль с'правєдливыи. и въсѣ народовє, которыи были посполоу на тото пришли смотрити. и видѣли ш'то (с) стало, и біючи в пръси с'воѝ, вратали(с). *<u>до домовь своихь</u>*. а всѣ знаємыѝ єго здалєка стояли. а и жєны которыи были за ни(м) пришли

т҃в ѿ галилєи, того смотрачи. ко(ц) ѕ҃ **ча(с) и ѝ стра(ст). А** и моужь которомоу то было има иѡсифь, съвѣт'нико(м) боудоучи. *<u>або паномь радныь</u>*. а бы(л) тоть ч҃лкь добрыи. а и справєдливыи, и нє присталь до и(х) рады и оучин'коу. а быль зь аримаѳєи мѣста жидовьско(г)[о],

329 которыи жє то ѡжидаль, ц҃рьства б҃жїєго. то(т) жє пристꙋ // пив'ши к' пилатови. проси(л) ѡ тѣло і҃сво. и из'нав'шї є, и оувиноуль є, в' чистоє, простирало. и положиль є, в гробѣ, который быль в' камєни вытєсаныи. в котором' жє то єщє нє было нѣкого положєно. а то(т) то д҃нь быль вєликыи патокь. а и соубота са южь починала. ѡныи пакь жоны шо(д)шїѝ в'слѣдь єго. которыи были с нимь пришли ѿ галилєи. шо(д)ши тамь, и ѡгладали гроба. якь єсть положєно тѣло єго. а връноув'шиса зготовали, ароматы, и миро *<u>пахоучїи рѣчи и масти</u>*. а в соуботоу.

329 зв. оумлъчали, по заповѣди. **конєць, чє(тк), сы(рп). // соубота, и нє(д) сы(р)поу(ст), в ма(т) глава. ѕ҃. а зачало, ѕ҃і и з҃і.**

Єѵ(г)листа выписоуєть. ѡ въстанїи х҃вѣмь из мрътвыхь. ты(ж) якь (с) єсть оуказаль оуч҃нкомь своимь, въ єлмаоусѣ. стаанїи шє(ст)дєса(т) ѿ їєр(с)лима. тыжь, и о славно(м) єго. на нєбо възнєсєнїи. глава. к҃д. а за(ч) р҃вї.

Въ єдиноу пакь ѿ соубо(т), вел'ми рано, пришли на гробь носачи ароматы, которыи были наготовили*. и нѣкоторыи дроугыи, посполоу с ними. и наш'ли та(м) каменъ, а ѡнь южь ѿваленъ быль ѿ гроба. и в'въше(д)ши тамь не нашли телесе г͠а і͠са. и не могли са томоу домыслити. а там' же и моужеве два стали близ'ко ни(х), въ ѡдѣяніахь блистаючих'са. и стали са якобы перестрашени. и пок'лонили ли // ца с'вои на зем'лю. и рек'ли к ни(м). ш'то г'ладаєте живаго съ м͠ртвыми, нѣ(т) єго зде, але в'сталь єсть. Вс'паматайте, якь єсть вамь повідѣль, коли єще быль въ галілеи. рекль. иже с͠нъ члч(с)кыи моусить продань быти в' роукы грѣшны(х) людіи. и роспа(т) быти. а в третіи д͠нь з' мрътвыхь въскр(с)ноути. а ѡні в'спомаяноули на слова єго. А врьноув'шиса ѿ гроба, повидѣли тыи всѣ рѣчи одинадесатемь ап(ст)ломь. и ины(м) многы(м). а то тыи были который͡ то пре(д) ап(ст)лы повѣдали. м͠рїа маг'далыни. и иѡан'на. и м͠рїа їаковова. и иный͡, которыи с ни(ми) были. // которыи повѣдали ап(ст)ломь тый то рѣчи. и яви(ли)са пре(д) ними якобы ѡмыл'ныи и(х) повѣсти. <u>*або лжывыи*</u>. и не вѣри(ли) имь.

глава. к͠д. а за(ч) р͠ві[111]

330

330 зв.

Петрь па(к) въстав'ши побѣгль ко гробоу. и прихиливьшиса до него оуз'дрѣль простирала самыи положеныи, и ѿишоль прочь. дивоуючи(с) томоу што са стало. ко(ц). четверьтомоу, въскр(с)номоу. Два пакь змежи нихь были идоучи того жь то д͠на до села. <u>*або до мѣстечка*</u>. которое єсть якобы стаяніи шестьдеса(т) ѿ їер(с)лима. <u>*або гоновь*</u>. кото(ро)мꙋ то има ємьмаоусь. И тыи два бесѣдовали роз'мовляючи межи собою ѡ ты(х) то, // всѣ(х) рѣчахь. которыи са были пригодили. и сталоса, коли ѡни розмовляли. и пытана межи собою мѣли. и са(м) і͠с приближил'са, и ишо(л) с ними. але оочи и(х) были задръжаны. абы єго не познали. И рекль к нимь. што то за мовы соу(т). который͡ идоучи межи собою мовите. и єсть єсте смоут'ни. ѿповидѣль єдинь которомоу то было има клеѡпась, рекоучи. ты ли єси єдинь пришлець до їер(с)лима. и не довѣдаль ли са єси ѡ тыхь рѣчахь. который͡ са в немь ты(х) то д͠нїи стали. а ѡнь рекль имь, который͡. <u>*рѣчи*</u>. А ѡни пакь повѣдали ємꙋ // рекоучи. тый͡, которыи сꙋ(т) ѡ і͠сѣ назареньскомь. иже быль моужь пр(о)ркь сил'ныи дѣломь и словомь. пре(д) б͠го(м). и пре(д) всѣми людьми. а якь выдали єго найвыш'шіи ар'хієрее, и к͠нзеве наши, и ѡсꙋдили єго на см͠рть, и роспали єго. а мы са єс'мо, надѣвали, иже ѡнь хотѣль выбавити люди їи͠льтескыа. але на(д) всѣми тыми

за(ч) р͠гі[112]

331

331 зв.

[111] Єѵ(г)лїє д͠, въскр(с)но, Въ є(ди)нꙋ па(к).

[112] Вто(к) свѣ(т) не(д), въ (в) [!] ѡ(н) (т), петрь па(к) в'ста.
Се (ж) и вс'кр'сно пя(т).

днь(с) єсть третїи дн͡ь, якь сѧ тыи рѣ(чи) стали. алє и жєны нѣкоторы͡и из' собоуроу нашєго, пєрєстрашили нась. который͡ прєдь свитанамь были, оу гроба. и нє нашли тѣла єго. пришли повѣдаючи, ижє явлєнїє

332 агг͡ловь видѣли. // который то повѣдаю(т), ижє єсть живь. и ходили нѣкоторы͡и з нашихь кь гробоу. и наш'ли такь якь жє и(м) и жєны повѣдали. алє само(г)[о] нє видѣли. тог'ды ѡнь рєкль к' нимь. ѡ нєсмльны(и) и лѣнивыи ср(д)цємь. кь оувѣрєнїю. вь всѣ(х) рѣчахь, который͡ пр(о)ркове повѣдали. а чи нє мѣль ты(х) рѣчїи х͡с тєр'пѣти. и такь войти до славы своє͡и. И почаль ѿ моvсєя, и ѿ всѣхь пр(о)рковь. росказоуючи имь ѿ всѣ(х) писанїи, который͡ ѡ нємь писаны. И приближилисѧ к' сєлоу до которого ш'ли. а ѡнь тоє по

332 зв. собѣ ѡказова(л). якобы мѣль далѣй поити. // И просили єго рєкоучи, стан тоу с нами господинє. бо южь коу вєчєроу єсть, и дн͡ь сѧ южь склониль. а ѡнь вшоль, абы ѡблєгь с ними. и было якь южь сѣль с ними за столомь. взѧль хлѣбь. бл(с)вивь, и зломив'ши подаваль имь. в то(т) пакь часъ, ѿворилисѧ и(м) оочи и познали єго. а ѡнь пакь нєвиди(м) имь быль. И мовили мєжи собою, а чи ср(д)цє нашє нє роз'горовалосѧ в' нась, коли мови(л) намь на поути. и якь повѣдаль намь писанна [!]. а в' то(т) часъ в'став'ши, врьноулисѧ, до їєр(с)лима. и нашли в'коупѣ єдинадєсѧти(х), и ты(х), которы(и) с ними были. а

333 ѡни мєжи // собою мовѧть. ижє вьистинноу всталь. и(з) мр͡твы(х). и оуказалсѧ симонови. а ѡни тыжь повѣдали имь тоє, што сѧ и(м) на поути пригодило, а якь дальсѧ имь поз'нати, вь прєломлєнїи хлѣба. **конє(ц), пѧ(к), вьскрєсномоу.**

за(ч) рд͡ї[113] А коли єщє ѡни тоє мовили. самь і͡с сталь посрє(д) ихь. и рєкль мирь вамь. А ѡни оубоялися, и пєрєстрашилисѧ. И надѣвали(с), ижє бы дх͡а видѣли. И рєк'ль имь. длѧ (ч)го єстє сѧ та(к) зас'моутили. и длѧ (ч)го помышлєнїа входѧть в ср(д)ца ваша. ви(д)тє. роукы мо͡и, и

333 зв. ногы мо͡и. ижє я самь єсмь. ѡсѧгнѣтє мєнє. // а ви(д)тє, ижє доухь тѣла, и кости нє маєть. якь видитє мєнє, ижє я маю. а тоє рєк'ши. оуказаль имь, роукы, и ногы. а ѡни єщє нє вѣрили, а в радости дивовали(с). И рєк'ль имь. маєтє ли тоу. што ѝствьного. а ѡнї подали ємоу часть рыбы пєчєно͡и. и ѿ пчєль соть *пластрь або стєлникь мєдоу*. и в'зѧв'ши, ѝль прє(д) ними. и в'зѧв'ши ѡстан'кы да имь и рєкль. ты(и) то соу(т) слова. который͡ колї єщє с вами боудоучи повѣдаль єсми вамь. ижє моусѧ(т) сѧ попол'нити всѣ рѣчи, которыи соу(т)

[113] Єѵ(г)є ѕ͞ вьскр(с)но, вьскрє(с) і͡с, и.
Сє (ж) и на (л)ѵ(т) вьзнє(с) хв͡а.

писаны в законѣ моvсεωвѣ, и в пр(о)рцкыхь, и в҆ псал҆мѣхь ѡ мнѣ. то // гды ѿвориль имь розоумь, абы розоумѣли писан҆наа. и рεк҆ль имь, иже такь єсть писано, и такь подобало х҃оу тръпѣти. и въскр(с)ноути из м҃ртвы(х) в҆ третїи д҃нь. абы было проповѣдано въ имѧ єго ѿпоущенїє грѣховь, въ всѣ(х) языцεхь. почав҆ши, ѿ їєр(с)лима. а вы єстε свѣдьковε тых҆ то рѣчїи. а и я пошлю ѡбѣтницоу ѿ҃ца моεго на вась. а вы сѣдѣтε в мѣстѣ їєр(с)лимьскомь. дон҆дεжε ѡблεчεтεсѧ силою, єжε съвыш҆шε. тогды вывεль и(х) вонь до вифанїи. И по(д)двиг҆ноув҆ши роукы свої бл(с)виль и(х). И сталосѧ коли и(х) бл(с)валь. и ѿстоупи(л) ѿ ни(х). // И възношовалсѧ на нбо. а ѡни сѧ ємоу пок҆лонили. и вε(р)ноулисѧ до їєр(с)лима, з радостїю великою. и были в҆сεгда в ц҃ркви. хвалѧчи, и б҃гословаючи б҃га. Амин҆ь [!].

334

334 зв.

За помочоу б҃жїєю, єсть доконана книга. с҃то и славнаго ап(ст)ла і єv(г)листа х҃ва лоуки. в которои книзε. замыкаεт҆сѧ главь к҃д. а зачаль. р҃ и д҃і. а стиховь. двѣ тисѧчи, и ѡсмьсоть. б҃гоу коу читаноу. а посполитымь людεмь коу добромоу вырозоумлεню. прεзь писара михаила василїєвича. зь санока. По б҃жїємь нарожεнїи лета, ҂а ф҃ѯа-го*.

335

Євангеліє від Йоана

Сїа ѹ̆казанїа противь чєр҆нопишємои ли(ч)бє. ко(т)рыи соу(т) писаны(и) в҆ настоящои сєи книѕє, сг҃о и всєхвал҆ного ап(ст)ла хв҃а ї єѵ(г)листа їωа(н)на бг҃ослова, и въ ины(х), гла(в), а҃. //

335

ω брацѣ быв҆шє(м) в кана галїлєи҃.	а҃
ω выгнаны(х) ис цр҃квє.	в҃
ω никодимѣ.	г҃
ω въпрошєнїи, ωчищєнїа.	д҃
ω самарѧныни.	є҃
ω цр҃євѣмь моужи.	ѕ҃
ω лєжащомь, л҃и лѣ(т) в нєдѹ̆ѕє.	з҃
ω пѧтихь хлѣбѣхь, в ма(ѳ), кѕ҃ а в ма(р), ѕ҃і.	и҃
а в лоуцѣ, к҃и.	ѳ҃
ω мор҆стємь хождєнїи, в҆ ма(ѳ), к҃з. а в мар҆коу. з҃і.	і҃
ω рождєн҆нѣмь слѣпѣмь.	аі҃
ω лазари.	ві҃
ω по(м)завшои г҃а миромь, в҆ ма(о) ҂в҃. а в҆ ма(р), м҃д.	
а в лоуцѣ, к҃а.	гі҃
ω ни(х) жє рєчє їюда.	ді҃
ω ослѧти, в҆ ма(ѳ) м҃є м(р) л҃в лу(к) ҂и҃.	єі҃
ω пришє(д)ши(х) єл҆линѣхь.	ѕі҃
ω оумыванїи.	зі҃
О оутѣ(ш)тєли.	иі҃
ω испрошєнїи тѣла гн҃ѧ. в ма(ѳ) ҂и҃.	
ма(р) м҃и. лу(к), п҃в.	ѳі҃ //

335 зв.*

Прє(д)мо(л)ва книзє ст҃го и громогласного ап(ст)ла.
і єѵ(г)листа хв҃а іѡан'на бг҃ослова.
сн҃а мт҃рє єствънои, са(л)міи бабы. и сн҃а прч(с)тыа
дв҃ы бц҃а маріина. по словєси гн҃ю.
гдє хс҃ оусты своими къ прч(с)тѣи рєк'ль. жєно. сє сн҃ь
твои. яко оуч҃нікоу рєкль. сє мати, твоѧ.

Ижє в' дх҃оу сила, в' нємочи выпол'нѧє(т)сѧ якь жє єсть написано, так жє и вѣримо. в нємочи жє, нє то(л)ко тєлєси. алє слова моудрыи на языцѣ лєжать. тоє бо ѡбьявлєн'но ѡ многы(х) ины(х). а наболєи ѡ

336* вєликомь бг҃ословѣ, братѣ, хв҃ѣ, добротою зримѣ(м). // Был' бо ѡ҃ць єго рыбитвомь. а ѡнь пакь до кон'ца рємєсла и ѡц҃єв'ского нє оумѣль. и нє наоучєнь быль, ани жидов'скои, ани грєцькои моудрости. Ани книж'ного писаніа, ѿиноу(д) нє розоумѣль. Якь жє и бж(с)твныи лоука в' дєяніи(х) пишєть высвєдьчаючи ѡ нє(м). ижє ѿчизна єго, оубога, и нєславна. ижє сєло было нєславноє, ѡкро(м) наоукы рыбарьскоѝ. сєго бо виѳ'саида вынєсла. Ѡбач' жє. якь ѡнь боудоучи нє к'ниж'ныи, и нє слав'ныи. и ничо(г)[о] нє вмѣль словѧчого. Ви(д) жє яко(во)го ѡдръжаль дх҃а. ижє ни єдинь зь ѡны(х) трє(х) єѵ(г)листовь, напєрєдь,

336 зв. нась // нє наоучили. сіа, сєѝ въз'гримѣль. Ѡни бо бавили(с), або писалї ѡ тєлєсны(х) хв҃ѣхь. а ничого жь ѡ прєвѣчномь єго бытіи, яс'нє, а явнє, нє повидѣли. Была бо того потрєба писати ѡ томь. абы нѣколи, нѣкоторыи. которыѝ живоу(т) на зємли. а нє розоумѣю(т) што бы было на нбси. абы нє розоумѣли хр҃а. ижє бы ѡнь тогды на самыи пєрєдь пришоль на зє(м)лю. коли сѧ ѿ маріи народиль. Алє прєждє вѣкь сѧ єсть ѿ ѡц҃а народиль*. длѧ которого и павєль самоса(т)скыи нємало притєр'пѣль. А длѧ того вєликыи іѡа(н)нь, ѡ гор'нємь рож-

337 дєствѣ починаєть. ани тыжь ѡ въплощєніи слова, в запамѧтал' // ство нє ѡставлѧє(т), рєкоучи. и слово плотю сталосѧ єсть. Якь жє нѣкоторыѝ мовѧ(т). ижє бы просили єго в' православіѝ мєш'каючіѝ. абы написаль имь ѡ горьнємь рождєніи. абы нѣколи пов'станоу(т) гєрєтикы въ ѡныѧ то дн҃и. которыѝ боудоуть повѣдати просты(м)

чл҃комь, бы́ти і҃са. Якь же ѡ то(м) повѣдає(т) ст҃ыи. иже ины(х) єѵ(г)листовь прочоль. и подивовальсѧ томоу. иже ѡ в'се(м) прав'дивыи повѣсти. посоудиль пакь и(х) в то(м). иже ѡни таковыи дарь маючи. боу(д)чи ап(ст)льми, а ничого ѡ бж(с)твѣ не написали, и ясно не повидѣли они. Але сей. // Роспростерль, и изьяснилъ. и преложиль, оу своє(м) бл҃говѣстіи. *або въ єѵ(г)ліи*. Которое написаль на пато(м)скомь ѡстровѣ, боудоучи в' заточеніи. по л҃, и двохь лѣтѣ(х), на нб҃о възнесенія хв҃а. Миловал' бо г҃ь, ішанна лѣпше ѿ всѣ(х) оучн҃ковь свои(х). длѧ того, иже ѡнь быль чл҃кь простыи, и кро(т)кыи, и добрыи ѡбычає(м), и чистыи ср(д)цемь, ал'бо такь речи дѣвестъв'никь. длѧ которого таковыи дарь ѡдер'жаль. и невидимы(х) многы(х) таинествь насытиль себе. И матѳеи ѡ таковы(х) пишеть. бл(с)вени бо рече, чистіи ср(д)цемь, бо тіи б҃а видѣти боудоуть. Был бо и природ'ны(м) г҃ви ішa(н)нь. // А якь. слышь. иже ішсифь прч(с)той быль ѡброучникомь. которыи то ма(л) с пер'шею жоною своєю дѣтеи семеро. ч'тыры сн҃ы. а тры доч'кы. мар'фоу. ес'фирь. и саломію. той бо быль саломіи, сей, ішан'нь сн҃омь. и такь з'найдоуе(т)сѧ, иже г҃ь оуєць ємоу єсть. прото, иже ѿц҃е(м) г҃ви иѡсифь бы(л). Которого жь то иѡсифа доч'ка саломіа. сес'трою бог҃ви таа называє(т)сѧ. длѧ того (ж) иже иѡан'нь сн҃омь єй. сестренець г҃ви єсть. не є(ст) бо намь речь пристойнаѧ, имене, мт҃ре єго. ани самомоу єѵ(г)листоу абы могль роз'славити. Мт҃и бо са // ломіа назван'наа. выкладаe(т)сѧ мир'наа. а и ѡнь пакь єй доброта. Абы вѣдала ѡ томь всѧкаа дш҃а. котораа мир'не захововає(т)сѧ противь чл҃ковь. и подш҃и ѿ преходѧчи(х) напастіи. бываеть матерію, бж(с)тв'ныѧ доброты. Смотрѣм' же, иже нѣшто чоуднѣйшее, пригодилосѧ, ѡ томь ст҃омь єѵ(г)листѣ. Єдинь бо тъй, три матери ѡзначаєтсѧ мѣти. прьваа саломіа, естествьнаа. дрꙋгаа громь, бо и сн҃омь громовымь. длѧ єѵ(г)льскаго велегласіа называет'сѧ. а третѧя бц҃а. того длѧ, иже рекль ємоу г҃ь, се мт҃и твоѧ. А коли южь тоє такь єсть. // А мы почнѣмо, што жь єсть в' писаніи речен'но. В'началѣ было слово. А затымь. нехаи боуде хвалено имѧ б҃а ѿц҃а. навѣкы црс҃оуючого. зь єдинороднымь' сн҃омь. и пр(с)ты(м) дх҃ом' Аминь. //

337 зв.

338

338 зв.

339

339 зв.

340*

Їѡаннъ же бг҃ословнѣйшїи
по л҃в лѣтѣ(х) хв҃а възнесенї҃а.
Был заточенъ в пато(м)скыи ѡстров.
И та(м) написал єѵ(г)лї҃є.
Которое замыкаєть в собѣ
глав, к҃а. а зачал, ҂з҃.
340 зв. а стиховъ, ҂в҃ и т҃.* //

Ѿ ї҇ѡан'на ст҃го єѵ(г)лї҇а чтение въ ст҃жа и великжа не(д) па(с)хы.

Въначалѣ было слово. а слово было ѿ бг҃а и б҃ъ быль то слово. то было на поча(т)коу оу бг҃а. и в'сѣ рѣчи через него сѧ ста // ли. а без' него ниш'то не могло быти еже и бысть. в томь живо(т) быль. а живо(т) быль свѣ(т) чл҃комь. и свѣ(т) въ т'мѣ свѣтит'сѧ. и т'ма его не ѡбыймаеть. Быль чл҃кь посланыи ѿ б҃а. которомоу то было имѧ иѡаннь. и то(т) пришоль на свѣдоцьство иже бы свѣ(д)чиль ѡ свѣтѣ. абы в'си вѣрили ємоу. не был' ти ѡвѹ(н) свѣ(т)лостю. але иже бы свѣ(д)чиль ѡ свѣтѣ. Быль свѣ(т) истин'ныи который то просвѣщаеть всѧкого чл҃ка идоущаго в' мирь. оу мироу быль. а мирь через него оучинень есть. // и мирь его не позналь. межи свои пришоль и свои его не прияли. А который є(г)[о] прияли, даль имь власть сн҃ы бж҃їими быти. тымь который вѣрили въ имѧ его. Который не ѿ кръве, ани ѿ похоти пло(т)скыѧ. ани ѿ похоти моужескыѧ. але ѿ бг҃а врожени соу(т). и слово плотю сталосѧ есть. и мешканѧ в на(с) собѣ оучинило. и видѣли есмо славоу его. славоу яко єдинороднаго ѿ ѡц҃а. наплънеНаго доброти и справедливости. ї иѡаннь свѣ(д)чить ѡ немь и киче(т) мовачи. то(т) то быль ѡ нем же я повѣдаль. кото // рыи по мнѣ идеть. и передо мною быль. и якь в'передь мене быль. а и сплъненї҇а его мы в'си прїали. милость за милость. бо законь черезь моѵсеа есть выдань. милость же и справедливость сталасѧ есть ї҇ѵ х҃омь. **Конець па(с)цѣ.**

Б҃а ник'то же видѣль нигде (ж) єдиноро(д)ныи сн҃ь съ(и) в лонѣ ѿц҃евскомь тъ(и) на(м) выповидѣль. а то есть свѣдоц'ство ї҇ѡанново. коли жидове послали, изь ї҇ероусалима. єѵреи и лев'виты. иже бы сѧ довѣдали рекоучи кто еси ты. А ѡнь повидѣль а не запрѣль. и вызналь, иже ѧ не есть єсми // х҃с. и звѣдовали его, што (ж) еси ты.

гла(в) а҃ / за(ч) а҃ / 341 / 341 зв. / 342 / за(ч) в҃[1] / 342 зв.

[1] В пне(д) свѣ(т) не(д). б҃а никто (ж) ви.

ци иліа єси ты. и рекль, нє єсмь. пр(о)ркь ли єси. и ѿповидѣль. нѣ(т). и рек'ли ємоу. кто жь єси пакь. абых'мо тымь в'мѣли ѿповидѣти который нась послали. ш'то повѣдаєшь самь ѡ собѣ. И рекль я єсмь глась крычаща(г)[о] на поустыни направѹ(и)тє поу(т) гн҃ь. якь же ї исаїа пр(о)ркь повидѣль. а тыи которыи были послан'ны(и) изь закон'никовь. звѣдовали и рекли ємоу. а дла чого жь кр(с)ти(ш)* коли ты нє єсть єси хс҃. ани иліа. ини пр(о)ркь. ѿповидѣль имь їѡан'нь

343 рекоучи. я кр(с)щаю ва(с) водою. // алє в серединѣ ва(с) стоить. которого вы нє вѣдаєтє. то(т) єсть которыи идеть за мною. а и передо м'ною быль. котомоу [!] то я нє годєнь єсмь иже быхь розвѣзаль ремєнь ботовь єго. тыи рѣчи дѣялиса оу виѳаварѣ за ирданомь. гдє то їѡаннь крєстиль. **конєць, пнє(д)л'кѹ.**

за(ч) г҃[2] Дроугого пакь дн҃є оуздрѣ(л) їѡаннь їс҃а а ѡнь идє(т) к нємоу. и рекль то єсть агнєць бж҃їи. которыи то възимаєть грехы всєго мира. то(т) то єсть ѡ нє(м) же я повѣдаль. иже за мною идє(т) моужь

343 зв. которыи передо мною быль. а и я єго нє зналь. алє иже бы быль // ѡбьявлєнь їил҃еви. прото и я пришоль кр(с)тити водою. И свѣ(д)чиль їѡан'нь рекоучи. видѣльємь дх҃а а ѡнь исходи(т) яко голоубь с нб҃есє. и прєбыль на нємь. а и я єго нє зналь. алє которыи ма послаль абы(х) кр(с)тиль водою то(т) ми повидѣль. на(д) ним' же оуздришь дх҃а съходаща(г)[о] и на нємь прєбывающаго. тъи єсть кр(с)таи дх҃омь ст҃ы(м) а и я ты(ж) видѣль и свѣдчиль. иже то(т) то єсть сн҃ь бж҃їи. **Конєць їѡан'ноу.**

за(ч) д҃[3] Дроугого пакь дн҃є. стояль їѡаннь и нѣкоторыи з' оучениковь єго два. и оуз'дрѣ(л) їс҃а а ѡнь идє(т). и рекль то єсть агнєць божїи. а тыи

344 два // зь оучениковь єго слышали тоє коли мовиль. и ш'ли за їс҃омь. тог'ды ѡбратив'шиса їс҃ оуз(д)рѣ(ль) ихь иже за нимь идоуть. и рекль имь. чого гладаєтє. а ѡни рекли ємоу рав'ви. єже бы рещи оучителю гдє живєшь. и рекль имь. придѣтє и ѡгладаитє. ш'ли и ѡгладали гдє бы мєшкаль. и оу нєго перемєшькали то(т) дн҃ь. была пакь якобы година десатаа. а с ты(х) то двохь єдинь которыи били ѿ їѡан'на оуслышали и за нимь пошли быль ан'дрєи бра(т) симона пєтра. то(т)

344 зв. пръвѣи нашоль симона брата // своєго. и рекль ємоу. нашли єсмо мєсїю, иже са выкладає хс҃ *помазанникь*. И привели єго до їс҃а. погла-

[2] На у(т)р'ни про(с), въ (в), оуз(д)рѣль їѡа(н).
Вто(к) свѣ(т)ло(и) нє(д) ищи в лоу(ц) в гла(в) к҃д а за(ч) р҃г҃ї.

[3] Срє(д) свѣ(т) нє(д), въ ѡ(н) (т) ча(с), стоя(л) їѡа(н).
Сє (ж) и ст҃моу ап҃(ст)лу андрєю.

дѣв' же на него іс҃, и рекль. ты єси симонь сн҃ь іѡнинь. ты наречешьсѧ кифа, єже выкладає(т)сѧ петрь.

Назав'трѧ пакь іс҃ хотѣль воити до галилеи. и нашоль филип'па. и рекль ємоу по(и)ди за мною. а то(т) то филип'пь быль з мѣста виѳ'саиды. с которого бы(л) андреи и петрь. так' же па(к) и филип'пь нашоль наѳанаилѧ и рекль ємоу. кото(ро)го написаль моѵси в' законѣ и пр(о)ркове. знаш'ли єс'мо // іс҃а сн҃а іѡсифова, з' назарета. и рекль ємоу наѳанаиль. з назарета може ли ш'то доброго быти. Рекль ємоу филиппь. по(и)ди и ѡбачишь. и оуз(д)рѣ(л) іс҃ наѳанаилѧ а ѡнь иде к немоу. и рекль ѡ немь. то єсть правдивыи ііл҃ьтанинь. в' нем' же не єсть лъсти. и рекль ємоу наѳанаиль. якь ты мене знаєшь. Ѿповидѣль іс҃ и рекль ємоу. впередь ниж'ли тѧ филип'пь зак'лика(л). коли єси быль по(д) с'моков'ницею. в' то(т) ча(с) ємь тебе видѣль. Ѿповидѣль наѳанаиль и рекль ємоу. рав'ви. ты єси сн҃ь бж҃іи, // ты єси цр҃ь іил҃евь. Ѿповидѣль іс҃ и рекль ємоу. иже єсми тоє тобѣ повидѣль. якь єсми видѣль тебе по(д) смоковницею. оувѣроуєши ли бол'ше и того оуз(д)ришь. И рекль ємꙋ заправды вамь повѣдаю. оуздрите нб҃са ѡтвореныи. и агг҃лы бж҃іи а ѡни в'стоупоую(т) и изъс'тоупоують на(д) сн҃а чл҃чьс'каго. **Конець. средѣ. и не(д), и филип'поу.**

за(ч) є҃[4]

345

345 зв.

Єѵ(г)листа выписоує, якь іс҃ на бракоу, то є(ст) на веселю, водоу, на вино переложиль. и якь тор'говникы вонь ис цр҃кве выгналь. и якь ты(ж) ѡ своихь страсте(х) и ѡ въскр(с)ніи напере(д) повѣдає(т). глава в҃.

гла(в). в҃. а за(ч) ѕ҃[5]

Третего пакь дн҃а. бы(л) бракь в' кана галилеи҃ <u>*веселѧ*</u> была тыжь та(м) и мт҃и іс҃ва. и іс҃ ты(ж) быль поз'вань, и оученици єго // на бракь. А коли имь не достало вина. рекла іс҃ва мт҃и к немоу, вина не мають. и рекль єи іс҃ ш'то (ж) мнѣ до того и тобѣ жено. єще не приш'ла година моа. Рек'ла мати єго тымь которыи тамь послоуговали што (ж) бы кол'ве рос'казаль ва(м) оучинѣте. а та(м) же то стояло шесть каме(н)ны(х) соудинь водны(х). подлоугь ѡчищенıа жидовьского. в которы(и) в'ходило по двѣ або по три вѣд'ра. и рекль имь іс҃, наплънѣте ты(и) соудины водою. а ѡни налили и(х) ажь доврьха. и рекль и(м) чръпайте а наливайте, и несѣте ар'хитриклино(ви). // <u>*то єсть справци веселѧ*</u>. А коли с'кош'товаль ар'хитриклинь вина. переложеного ѿ воды. и

346

[а҃]

346 зв.

[4] Не(д) а҃ по(ст), въ ѡ(н) (т) ча(с). хотѣль іс҃.
Се (ж) ст҃моу ап(ст)лоу филип'пꙋ.

[5] Пне(д) в҃ не(д), въ ѡ(н) (т) ча(с) бы(л) бракь.

нє вѣдаль ѿколє бы было. алє тыи слоугы вѣдали которїи водоу чєрьпали. И призʼваль жєниха арʼхитриклинь. и рєкль ємоу. кажʼдыи чл҃кь напєрєдь доброє вино даєть. и якь сѧ южь попьють. тогʼды горʼшєє даває(т). алє ты захональ єси вина доброго ажь до сєго часоу. то оучини(л) і҃с на поча(т)коу чоудо вʼ кана галилєи. и оуказаль сла(в)у свою. и оувѣрили в нєго ѹ҆ч҃нци єго. **Конєць пнє(д).**

347 А потомь шоль до капєрьнаоума, са(м) и м҃ти єго. // и братїа и

за(ч) з[6] оуч҃нци єго. и нємного дн҃и пєрємєшькали та(м). бо была близʼко пасʼха

в жидовʼскаа. и вошоль і҃с до їєр(с)лима. и нашоль вʼ ц҃ркʼви тыи҇ которыи҇ тамь продавали волы ѡвцѣ и голоубы а и пѣнѧѕи мѣнѧючи сєдѣли. и оучинивʼши бичь з вєрʼвїи всѣ(х) выгналь ис ц҃рквє. и волы и ѡвʼцѣ и торговцо(м) пѣнѧѕї росыпаль. и сʼтолʼцѣ попєрєвръталь. а тымь которыи голоубы продавали рєкль. възʼмѣтє тоє ѿтолє. а нє дѣлаитє домоу

347 зв. моєго ѿ҃ца домомь коупєцькы(м). а и оучєници єго вʼспомѧтали, // якь єсть написано. жалость домоу твоєго сонѣсть мѧ. тогды ѿповидѣли жидовє и рєкли ємоу. яковыи намь знакь ѡказоуєшь ижє то чинишь. Ѿповидѣль і҃с и рєкль и(м). разоритє ц҃рковь сїю. а я въ трєтїи дн҃ь възʼдвигʼноу єи҇. и рєкʼли жидовє, чотырьдєсѧ(т) и шєсть лѣ(т) є(ст) боудована тая то ц҃рковь. а ты за три дн҃и хочєшь възʼдвигʼноути єи. алє ѡнь повидѣ(л) ѡ ц҃ркви тѣла своєго. а коли вʼсталь изʼ м҃ртвы(х), вʼспомѧноули оучєници ижє имь то повидаль. и оувѣрили писанїю,

348 и ты(м) слова(м) которыи мови(л) и(м) і҃с. // **Конєць пѧ(т)коу.** А коли быль въ їєр(с)лимѣ. на празʼдникь вєликодєнʼныи. и много и(х) оувѣрило въ имѧ єго. видѧчи таковыи чоуда которыи ѡнь чиниль. алє і҃с нє зʼвѣриль имь самого сєбє. длѧ того ижє ѡнь вѣдаль всѣхь. ани ты(ж) была ємоу того потрєба. абы кто свѣ(д)чиль ѡ чл҃коу. бо ѡнь єсть вѣдаль шʼто бы было въ чловєцѣ.

> Єѵ(г)листа выписоує, ѡ розмовлѧню хв҃ѣмь изь никодимо(м). и ѡ кр(с)тоу и ѡ иныхь таиньствахь. И якь ты(ж) б҃ъ ѹ҆миловаль свѣть. якь тыжь иѡаннь кр(с)тиль єнонοу. и якь хв҃о кр(с)щєнїє надь своє быти выславоує. глава г҃.

глава. г҃. а за(ч) и҃[7]

Быль нѣякыи чл҃кь зь фарисєѡвь. которомоу то было имѧ // нико-

348 зв. ди(м). быль тыжь и кн҃ѕємь жидовьскымь. то(т) пришоль вночи ко і҃сови и рєкль ємоу, равʼви. *томоу выкла(д) оуч҃тлю* вѣдаю ижє ты ѿ

г б҃га пришоль єси оучитєлємь. бо никто нє можє(т) таковы(х) зʼнаковь

[6] Пѧ(к) свѣ(т) нє(д), въ ѡ(н) (т) ча(с) въшо(л) і҃с до.

[7] Чє(тк) свѣ(т) нє(д), въ ѡ(н) (т) ча(с) Нѣякы(и).

чинити яковыи ты чинишь, єсли бы б҃ъ нє быль з ни(м). Ѿповидѣль і҃с и рєкль є(мꙋ). заправ'ды заправ'ды повєдаю тобѣ. єс'ли жє кто нє народи(т)сѧ съвышє. нє можє(т) видѣти цр(с)тва бж҃їє(г)[о]. Рєкль к нємꙋ никодимь. и якь жє сѧ можє народи(ти) ч҃лкь боудоучи старымь. а чи можє(т) в' живо(т) матєрє своєи҃ ѡпа(т) внїити, и на // родитисѧ. 349
Ѿповидѣль ємоу і҃с рєкоучи. заправ'дꙋ заправ'доу повѣдаю тобѣ єсли бы сѧ кто нє народиль ѿ воды и д҃ха ст҃го. нє можє(т) войти до цр(с)тва бж҃їє(г)[о]. бо ш'то сѧ народило ѿ пло(ти) пло(т) єсть. а што сѧ народило ѿ д҃ха д҃хь єсть. нє дивоуйсѧ ижє єсми тоє тобѣ повидѣль. ижє сѧ моуситє съвыш'шє народи(ти). Вѣтръ г'дє хочє(т) вѣєть. и слышишь голось єго. алє нє вѣдаєшь ѿколє приходи(т), и гдє идє(т). так' жє и каждыи ч҃лкь который сѧ єсть народиль ѿ д҃ха. Ѿповидѣль никоди(м) и рєкль ємоу. якь жє то можє бы(ти). // Ѿповидѣль і҃с и 349 зв.
рєкль ємꙋ ты єси оучитєль людоу жидовьс'кого а того нє вѣдає(ш). Заправ'ды заправ'ды повѣдаю тобѣ. ижє тоє мовимо которое вѣдаємо. а ш'то єсмо видѣли тоє и свѣ(д)чимо. а свѣдоц'ства нашєго нє прїймоуєтє. єс'ли жє єс'мї вамь повидѣль зєм'скыи рєчи а нє вѣроуєтє. и якь (ж) єсли бы(х) нєбєскыи повидѣль оувѣроуєтє.

Никто жє в'зышоль на н҃бо єд'но то(т) которыи быль зышоль з' н҃ба. с҃нь члч(с)кы(и). которыи жє то є(ст) в' н҃бѣ. якь жє моѵсєи повѣсиль гадиноу в' поустыни. такъ* має(т) быти възнєсєнь с҃нь // члч(с)кыи. абы каж'дыи, которыи вѣроує(т) в' нєго нє загиноуль. алє абы мѣл' животь вѣчныи. **Кѡ(ц), чє(к).** за(ч) ѳ҃[8] 350

Такь бо єсть възлюбиль б҃ъ свѣ(т). ижє и с҃на своє(г)[о] єдинороднаго даль. абы кождыи которыи вѣроуєть в' нєго нє загиноуль. алє абы мѣль живо(т) вѣч'ны(и). Нє посылаль бо єсть б҃ъ с҃на своєго на свѣ(т) абы соуди(л) свѣ(т). алє того длѧ абы вє(с) свѣ(т) быль чєрєз' нєго из'бавлєнь. **Ко(ц) нє(д) прє(д) въ(з)двн(ж).** Кто вѣри(т) в' нєго нє боудє(т) ѡсоуждєнь. алє к'то бь нє вѣриль южь єсть ѡсоужєнь. того длѧ ижє нє оувѣроваль въ єдиного с҃на // бж҃їа. а то єсть соу(д) ижє пришоль єсть свѣ(т) въ мирь. и полюбили ч҃лци бо(л)шє тємность ниж'ли с'вѣтлость. бо были и(х) злыи дѣла *оучин'кы* бо каж'дыи которыи злє чинить, нєнавиди(т) свѣта. и нє прїходи(т) ко свѣтоу. абы нє были яв'ни оучин'ки є(г)[о]. алє кто дѣлаєть прав'доу. тоть идєть на свѣт'лость. абы были ѡбьявлєны ꙋчин'кы єго. ижє соуть въ б҃зѣ оудѣланы. **Ко(ц) вто(к).** за(ч) і҃[9] 350 зв.

---

[8] Нє(д) прє(д) въ(з), Рєкль г҃ь Ник'то (ж).

[9] Вто(к) в҃ нє(д) въ (в) рє(к)л' г҃ь та(к) бо є(ст) въ.

за(ч) аі[10] Потомь пришоль іс и оученици его до землѣ жидов'скои. и тамь
351 перебыва(ль) с ними и кр(с)тиль. а иωан'нь тыжь боудоучи въ // енонѣ кр(с)тиль близ'ко салима. бо было тамь воды м'ного. и прихожали, а
д кр(с)тилиса. бо еще не быль в'сажень в' тем'ницѹ іωан'нь. тогды повьстала есть га(д)ка межи оученикы іωан'новыми. из' жиды коло чистости. и пришо(д)ши къ іωан'нови и рекли ему. оучителю. тоть которыи быль с тобою за іωрьданомь. которомоу есь ты свѣд'чиль. то(т) кр(с)тить. и всѣ идоу(т) к немоу. Ѿповидѣл' іωаннь и рек'ль. не
351 зв. може(т) чл҃кь нѣчого в'зати. ес'ли не боуде дано ему съ нбсь. Вы сами // свѣ(д)чите я(к) ес'ми повидѣль иже а не есмь хс. але послань есмь перед ни(м). Кто жь мае невѣстоу жени(х) есть. а дроугь жениховь которыи стоить а слоухае(т) его. и радостію радоуют'са слышачи голо(с) жениховь. то радость моа есть выплънена. ωнь мѹси(т) рости а я мен'шити(с). Которыи то есть пришоль совыше, надь в'сѣми е(ст). А кто жь есть изь землѣ изь землѣ есть. и изь землѣ мовить. а к'то есть из' нба пришоль надь всѣми есть. А што е(ст) видѣль и слышаль
352 то свѣ(д)чить. а свѣдоцьс'тва е(г)[о] // них'то прияти не хочеть. але хто (ж) бы приналь его свѣдоцьс'тва. то(т) запечатоваль а того потвръди(л). иже бъ прав'дивыи есть. **Конець, соуботѣ.** Которого бо бъ послаль. то(т) слова бж҃іи мови(т). не в' мѣроу бо заправ'ды даеть бъ емоу дх҃а. ωтець бо любить сн҃а и в'се дае(т) в роуки его. кто вѣроуе(т) въ сн҃а имаеть животь вѣч'ныи. але к'то не вѣроуе(т) въ сн҃а живота не оуздрить. Але гнѣвь бж҃іи на немь пребывае(т).

> Єѵ(г)лис'та выписоуе якь іс сѣдачи при стоуден'ци съ женою самаританьскою розмоваеть. и поведаеть иже пр(о)ркь въ ѿчизне своеи не есть пріемныи. и я(к) ты(ж) сна цр(с)кого ѹздоровиль: глава. четверътаа. //

352 зв.

глава. д. А коли южь порозоуме(л) іс. иже оуслышали фарисеωве. иже іс бол'ше оучениковь чини(т) и кр(с)тигить [!] ниж'ли іωан'. іс бо самь не кр(с)тиль едно оученици его. ωставивши пакь иоудеискоую землю и пошоль заса до галилеи. где то моусѣль ити черезь самарію.

за(ч) ві[11] И пришоль до мѣста самаританьского. которое то зовоуть сихарь.
е близ'ко села которое даль іаковь іωсифови сн҃оу своемоу. Быль тыжь тамь и колодазь іаков'ль _стоу(д)на або криница_ а іс яко то з' дорогы

[10] Соу(б) свѣ(т) не(д), Въ ω(н) (т) ча(с) пришо(л) і(с).

[11] Не(д) е по па(ст) ω сама(ра) Во ω(н) ча(с) Пришол' іс.

з'мор'довал'(с) // и сѣль на(д) колодазємь. година южь была якобы шостаа. и приш'ла жєна съ самарїи̑ почръпьсти воды. и рєкль єи̑ і͞с. дай ми пити. а оученици єго на то(т) ча(с) ѿишли былї до мѣста. абы накоупили собѣ с'трав'ныхь рєчїи. и рєкла ємоу ѡная то жєна самарита(н)ка. якь жє ты жидовино(м) боудоучи ѿ мєнє жєны самаританьки просишь пити. бо жидовє к' самараномь нє приставаю(т). ѿповидѣль і͞с и рєк'ль єи̑. єс'ли бы єси вѣ(д)ла дарь б͞жїи. кто єсть, которыи мовить тобѣ // дай ми пити. ты бы єси просила а дал' бы ти водоу живоу. и рєк'ла ємоу жєна. г͞и. ани то(г)[о] нє маєшь чимь бы єси зачєрль. а стоуд'на єстъ глоубока. а ѿколє жь можєшь мѣти водоу живоу. або ты бол'шї(и) єси ѿ ѡ͞ца нашєго їакова которыи то намь даль то(т) колодазь. с кото(ро)го са(м) пиваль. и с͞нвє єго. и скоти єго. *товарь, або быдло*. ѿповидѣль і͞с и рєкль є(и). Каждыи которыи боудє пити тоую водоу. ѡпа(т) в'схочє(т) пити. алє к'то (с) напїєть той̑ воды котороую я да(м) ємоу. нє бꙋ // дє(т) хотѣти єи̑ нав'ѣки. таа вода котороую я да(м) ємоу боудє(т) в нємь колодазь живой̑ воды тєкоучой̑ в' живо(т) вѣчныи. Рєкла к нємоу жєна. г͞и. дай ми той̑ воды. абы(х) тоу нє ходила ани зачирала. Рєкль єи̑ і͞с иди (ж) и призови моужа твоєго. а приди тоу(т). ѿповидѣла жєна и рєк'ла ємоу. нє маю моужа. Рєкль пакъ єи̑ і͞с добрѣ єсь повидѣла нє маю моужа. бо па(т) моужєи имѣла єси. а и тоть которого тєпєрь маєшь нє єсть моужє(м) твоимь. то єси прав'доу повѣла. Рєкла ємоу // жєна. г͞и. вижоу ижє ты єси пр(о)ркь. ѿ͞цєвє бо наши на тои то горѣ кланалиса. А вы повѣдаєтє ижє въ иєр(с)лимѣ єсть таковоє мѣсто гдє (ж) то годи(т)са* кланати. Рєкль єи̑ і͞с. жєно вѣроу ми ими. ижє при(и)дєть година. в' ню жє ани на тои то горѣ. ани въ їєр(с)лимѣ боудєтє са кланати ѿ͞цоу. Вы кланаєтєса томоу которого нє вѣдаєтє. а мы са кланаємо томоу которого вѣдаємо. бо вѣдаємо ижє из' жидовь сп(с)нїє єсть. Алє идє(т) година а и н͞нѣ єсть. коли прав'дивыи пок'лон'ници поклона(т)са // ѿ͞цоу д͞хомь и ис'тин'ною. бо ѿ͞ць таковы(х) ищє(т) которыи бы са кланали ємоу. д͞хь єсть б͞гь. а тыи которыи са ємоу кланають. д͞хомь и правдою мают' са кланати. Рєк'ла ємоу жєна. вѣдаю ижє мєсїа має(т) прїйти наз'ваныи х͞с. а коли то(т) прїйдєть повѣсть на(м) в'сє. Рєк'ль є(и) і͞с. я єсмь. который жє мов'лю с тобою. тог(д)ы пакь приш'ли оуч͞нци є(г)[о], и дивовалиса ижє из' жєною мовиль. а вид' жє ємоу жадєнь нє рєкль. чо(г)[о] хочєшь. ал'бо ш'то з' нєю мовишь. тог'ды ѡнаа* то жєна ѡставив'ши // вѣдро своє. *або глєкь, або збань* и пошла до мѣс'та. и рєк'ла людємь. по(и)дѣтє а пог'ладѣтє на ч͞лка

353

353 зв.

354

354 зв.

355

355 зв.

который ми повидѣль в'сє ш'то єс'ми коли чинила. ал'бо ѡ(н) єсть х҃с. Выш'ли пакь з' мѣста а ш'ли к нємоу. А за ты(м) часомь просили є(г)[о] оуч҃нци єго рєкоучи, оучитєлю яж'дь. а ѡнь рєкль имь. я имаю покорьмлєна яс'ти которого жь вы нє вѣдаєтє. Мовилї пакь мєжи собою оучєници. ал'бо кто принєсль ємоу ясти. Рєкль и(м) і҃с. моє єсть

356 ядєнїє абых' оучиниль волю того которыи мѧ єсть пос'лаль. // а докональ дѣло єго. а вид вы повєдаєтє. ижє єщє є(ст) м(с)цїи чотыри жатва прїидєть. ѡто ж' ва(м) повєдаю [!]* повєдаю по(д)нєсѣтє (ж) оочи ваши а ѡгладайтє нивы ижє соу(т) южь плавы ко жнивоу. а к'то ж'нє(т) то(т) бєрє(т) заплатоу. а из'бираєть пло(д) в' живо(т) вѣчныи. абы и то(т) которыи росьсѣває(т) и которыи жнєть. абы сѧ сполоу радовали. бо в' то(м) прав'диваѧ мова єсть. и(ж) иныи є(ст) которыи рос'сѣваєть. а иный который ж'нєть. я вас послаль жати гдє єстє

356 зв. вы нє робили. иныи бо робили. а вы в роботиз'ны ихь вош'ли. //

Из' мѣс'та пакь того мноѕи оувѣрили в' нєго ись самаритановь. д'лѧ слова ѡной жєны котораа свѣ(д)чи(т) ижь єй в'сє повидѣль. ш'то жь єд'но оучинила. тогды коли пришли самаританє к нємоу. и просилї єго абы тоу в ни(х) пєрємєш'каль. и пєрємєш'каль тоу(т) за д'ва дн҃и. И вєл'ми мно(г)[о] ихь оувѣрило д'лѧ ѡны(х) словь єго. А жєнѣ мовили ижє южь нє д'лѧ твоєй повѣсти вѣримо. бо єс'мо и сами слышали. и вѣдаємо ижє то єсть правдивыи из'бавитєль свѣта х҃с. **Конєць,**

357 **нє(д).** По двохь пакь дн҃є(х), вы // шоль ѿтолє и пошоль до галилєи. сам' бо і҃с свѣ(д)чи(л), ижє пр(о)ркь въ ѿчиз'нє с'воєй оуч'тивости нє має(т). А коли пакь пришоль до галилєи. прияли єго галилєянє. бо вѣдали в'сѣ рѣчи которыи в'чиниль въ їєр(с)лимѣ на дн҃ь празьничныи. бо и ѡни были на тоє ст҃о приш'ли. пришоль пакь ѡпѧ(т) і҃с до каны галилєискои. гдє то оучиниль быль з' воды вино.

за(ч) г҃і[12] Быль пакь нѣякыи ц҃рє(въ) моужь. которого то сн҃ь быль вєл'ми

357 зв. нємоцєнь в' капєр'наоумѣ. тоть оус'лышав'ши, ижє і҃с // з'млѣ* жидов'-

ѕ скои идє до галилєи. пєрєшоль єго. и просиль єго абы в'стоупиль в' домь єго. и оуздоровиль сн҃а єго. бо южь починаль оумирати. тогды рєк'ль і҃с к нємоу. єсли быс'тє знамєнїи и чоудєсь нє видѣли. николи бы єстє нє оувѣрили. Рєк'ль к нємоу ц҃рвь моуж'. г҃и. в'стоупи поки єщє нє оумр҃ль єсть сн҃ь мои. Рєкль ємоу і҃с. иди сн҃ь твои живь єсть. и оув(ѣ)риль чл҃кь рѣчи. которꙋю жь мовиль к нємоу і҃с. и пошоль. а

358 коли южь ѡнь до домоу своєго шо(л). по(т)кали єго слоугы єго // и повидѣли ємоу рєкоу(чи). сн҃ь твои живь єсть. тогды ѡнь звѣдоваль

[12] Пнє(д) г҃ нє(д), Въ ѡ(н) (т) ча(с), бы(л) нѣя(к).

и(х) годины. в котороую полєгьчало ємоу. а ѡни повидѣли ємоу ижє в'чора сємои годины ѡс'тавиль єго ѡгнь. тогды порозоумѣ(л) ѿц҃ь. ижє той҃ годины было в' котороую жь рєкль ємоу і҃с. сн҃ь твои живь єсть. и оувѣриль самь. и в'сѣ которыи были в домоу єго. то ѡпать дроугоє чоудо оучиниль і҃с. пришо(д)ши зь землѣ жидов'с'кои до галилєй҃. **Конєць, понєдєл'коу.**

> Єѵ(г)листа выписоує, якь х҃с на ѡвчои коупєли оуздоровиль чл҃ка, лєжачого л҃и лѣ(т). тыжь якь жиды наоучає(т) ѡ своє(м) бо(ж)ствѣ. и ѡ въскр(с)нїи из' мр҃твы(х). а ѿсылаєть ихь. абы са в' писмѣ мойсєѡвѣ дочитовали. глава. пѧтаа. //

358 зв.

Потомь быль праз'ни(к) жидов'скыи. и в'шо(л) і҃с въ їєр(с)лимь. А там жє въ їєр(с)лимѣ єсть ѡв'чаа коупєль *сажавка, або рибникь* которую жидовскы(м) языкомь зовоу(т). витєз'да. пѧ(т) пєрєпєровь имѧщи. в' ни(х) жє то лєжало м'ножєство вєликоє нємоц'ныхь. слѣпыхь хромыхь и соухыхь ѡжидаючихь замоучєнѧ вод'ного. агг҃ль бо бж҃ї(и) на кож'доє лѣто сохожал' въ ѡноую то коупєль. и замоучоваль водоу. а к'то бы напєрє(д) по замоучєнїю воды вшоль. быль оуз'доровлєнь. якою бы кол'вєк' хоробою быль нємоцєнь. // быль ты(ж) тамь нѣякыи чл҃кь которыи то лєжаль тридєсѧ(т) и ѡсмь лѣть вънои [!]* то хоробѣ своєй. то(г)[о] коли оуздрѣль і҃с. и порозоумѣль ижє ѡнь южь много лѣть в хоробѣ лєжи(т). Рєкль ємоу чи хочєшь абы єси быль здоровь. Ѿповидѣль ємоу**, ѡнонь то хорыи рєкоучи. г҃и. нє маю таковаго чл҃ка. который бы мѧ в'садиль в' коупєль. коли сѧ замоути(т) вода. поколє я прїйдꙋ а иныи ю(ж) дав'но в'стоупил' в' коупєль. Рєкль ємоу і҃с. в'стань. а въз'ми постєлю твою. и бор'зо стал'сѧ єсть здоровь ѡныи то чл҃кь. а в'зав'ши по // стєлю свою и ходиль. а в то(т) дн҃ь была соубота. Мовили пакь жидовє оуздоровлєн'номоу. соубота єсть. нє годитсѧ тобѣ носити постєлѣ твоєй. а ѡнь ѿповидѣль имь. тоть который мѧ оучинї(л) здоровымь. ѡн' мнѣ рєкль. въз'ми постєлю твою и ходи. пытали єго. тогды. яковыи бы быль то(т) чл҃кь который мовиль тобѣ. въз'ми постєлю твою а ходи. алє то(т) которыи быль оуз'доровлєнь. нє вѣдаль кто бы быль. а і҃с быль ѿишоль ѿ народа бꙋдочого на ѡномь то мѣстѣ. а ѡпослѣ нашоль // єго і҃с въ цр҃кви. и рєк'ль ємоу. ѡто жь єси здоро(в) а к томоу нє съгрєшаи. абы сѧ

глава. є҃. а за(ч) д҃і[13]

359

[з҃]

359 зв.

360

[13] Нє(д) д҃ ѡ ра(с)ла, въ ѡ(н) (т) ча(с). вьшоль.

тобѣ чого гор'ше(г)[о] нє стало. пошо(д)ши па(к) ѡный то чл҃кь и ѡповидѣль жидомь. иже і҃с єст' который мѧ з'доровымь оучиниль. **Конець нє(д).** Прото жь роз'гнєвалисѧ жидовє на і҃са. ижь то оучиниль в дн҃ь соубот'ныи. а і҃с ѿповєдаль имь.

за(ч) єі[14] ѾЦ҃ь мой досєлѣ дѣлає(т). а и я дѣлаю. а длѧ того жь єщє болшє роз'гнѣвалисѧ и хотѣли єго забити жидовє. иже нє тол'ко прєстоупа-

360 зв. є(т) соуботоу алє и ѿц҃а своєго бг҃омь // быти повєдаєть. ров'ны(м) сѧ чини(т) бг҃оу. ѿповидѣ(л) і҃с и рєкль имь. заправ'ды заправ'ды повѣдаю вамь. нє можєть сн҃ь самь ѿ сєбє ничого в'чинити. єс'ли же нє оуви-ди(т) ѿц҃а дѣлаючого. а ш'то коли ѡ(н) чинить. тоє тыжь и сн҃ь так'же чини(т). заправды иже ѡц҃ь милоує(т) сн҃а. и в'сє оуказоує(т) ємоу ш'то самь чинить. и бол'шє єщє на(д) то оукаже(т) ємоу дѣла. абыстє сѧ вы дивовали. якь же бо ѿц҃ь въскр҃шаєть мр҃т'выи и ѡживлѧєт. такь

361 же и сн҃ь которыхь хочєть ѡживить. Ѿц҃ь бо нє соу // ди(т) никомоу. алє соу(д) вєсь даль сн҃ви. абы в'си мѣли в' поч'тивос'ти сн҃а, я(к) (ж) маю(т) в' поч'тивости ѿц҃а. который єго послаль.

за(ч) ѕі[15] Заправ'ды заправ'ды повѣдаю вамь. то(т) которыи слоухаєть словь мои(х). и вѣрить томоу которыи мѧ послаль. має(т) животь вѣч'ныи. и на соудь нє прїйдєть. алє пєрєидє(т) ѿ смр҃ти въ живо(т). **Конєць, срєдѣ.** Заправды заправ'ды повѣдаю вамь. иже идє(т) година а и нн҃ѣ єсть. коли то мр҃твїи оуслыша(т) голось сн҃а бж҃їа. а оуслышав'ши

361 зв. ѡживоу(т). Як' же бо // ѿц҃ь имає(т) живо(т) в' сєбѣ. такь тыжь даль и сн҃ови живо(т) мѣти в собѣ. и моць даль ємоу и соуды соудити. прото иже сн҃ь чл҃чскыи єсть. нє дивоуитєсѧ томоу иже идє(т) година в' котороую жь то всѣ и въ гробѣ(х) оуслышать голось сн҃а бж҃го. и выйдоу(т) тыи которыи добрє чинили на въскр(с)нїє животꙋ. а и тыи которыи злє чини(ли) на въскр(с)нїє соудоу. нє могоу ѧ самь ѿ сєбє ничого в'чинити. єдно якь слышꙋ. так' же и соужоу. а соу(д) мой правдивый єсть. нє ищꙋ бо абы было по моєй воли. алє абы

362 было по вол(и) // пославшаго мѧ ѿц҃а. **Конєць. чє(к). и мр҃твымь.**

за(ч) ѕі[16] Єс'ли же ѧ свѣдчоу самь ѡ собѣ. свѣдоц'ство моє нє є(ст) прав'-диво. ин'шїй которыи свѣдчи(т) ѡ мнѣ. а вѣдаю иже єсть правдивоє с'вѣдоцьство єго. которы(и) свѣ(д)чить ѡ мнѣ. Вы послали ко їѡанно-ви. и свѣд'чиль ѡнь с'правєд'ливє. алє ѧ нє прїимоую свѣдоцьс'тва ѿ

[14] Срє(д) в҃ нє(д). Рєкль г҃ь ко пришє(д) ѿц҃ь.
[15] Чє(к) в҃ нє(д). Рєкль г҃ь ко пришє(д) заправ'ды.
Сє же и мрътвы(м)ь.
[16] Пѧ(к) в҃ нє(д). Рєкль г҃ь къ пришє(д) єсли же я.

чл҃ка. дла того тоє мовлю абыстє вы были. сп҃сни. ѡн҄ быль яко свє(ч)а* котораа гори(т) а свѣтить. алє вы нє хотѣли абыстє (с) радовали в҄ ча(с) свѣчена є(г)[о]. А я пакь маю болшєє свѣдоцьство ниж҄ли їѡан҄ново. // с҄правы бо. который͡ мн(ѣ) даль ѡтєць абы(х) ихь с҄правиль. тый͡ оучин҄кы. которыи а чиню свѣ(д)чать ѡ мнѣ ижє ма ѡц҃ь посла(л). и самь тыжь ѡц҃ь которы(и) ма посланъ свѣдчить ѡ мнѣ. Єго жє то вы. голоса николи єстє нє слыхали. ани ѡсобы єстє нє видѣли. ани слова єго. нє маєтє въ вась пєрєбываючо(г)[о]. бо которого ѡнь посланъ томоу вы нє вѣритє. вы розоумѣйтє с҄ пис҄ма. в҄ ні(х) жє вы надѣєтєса. ѡдєр҄жати животь вѣчныи. а тыи соу(т) которыи ѡ мнѣ свѣд҄чать. а нє хочєтє прі(и)ти ко мнѣ. абыс҄тє жіво(т) // мѣли. Славы ѿ чл҃кь. нє пріймоую. алє поз҄на(л) єс҄ми ижє мл(с)ти бж҃їи нє маєтє. я єс҄ми пришо(л) въ има ѿц҃а моєго. и нє пріймоуєтє мєнє. Єс҄ли бы ин҄шїи пришоль въ имє своє. того вы приймєтє. а якь жє вы можєтє оувѣрити. славы дроугь ѿ дроуга пріймоующє. славы па(к) котораа єсть ѿ самого б҃а нє гладаєтє. нє боу(д)тє той͡ надѣи. абыхь са я на ва(с) мѣль жаловати прє(д) ѡц҃ємь. Єсть которыи на вась жалоуєть. мѵсєи в которомь вы надѣю свою покладаєтє. бо єсли быстє. вѣрили // мѵсєѡви. вѣрили быс҄тє и мнѣ. бо ѡнь єсть ѡ м҄нѣ писаль. а єсли єго писмєно(м) нє вѣритє. а якь (х) [!]* моимь слова(м) оувѣритє.

362 зв.

363

363 зв.

> Єѵ(г)листа выписоує, якь і҃с накор҄миль люди па(т)ма хлѣбы. и двѣма рыбами. ѿ которы(х) жє то мѣль на цр(с)тво поставєнь быти. и пошоль на гороу. якь тыжь по мороу ходил҄ якь тыжь наоучаєть. ѡ хлѣбѣ нєбєсномь. которыи жє то єсть. христось. глава, шєстаа.

Потомь пошоль і҃с за морє галилєйскоє. котороє прилєг҄ло по(д) мєс҄то рєчєн҄ноє тивєрїю. а за ни(м) шоль многыи народь бо видѣли знаки єго который͡ чиниль на(д) нємоц҄ны(ми). **Конєць. па(т)коу.** тог҄ды і҃с в҄шоль на гороу. и сидѣл҄ тамь съ оучн҃кы своими. а южь пас҄ха жидовскаа. близко была. //

Под҄нєс҄ши і҃с оочи с҄вой͡ и оувидѣль ижє множєс҄тво народа идє(т) к нємоу. рєкль филип҄пови. гдє маємо накоупити хлѣбовь. абы са тый͡ то наили. а тоє мовиль искоушаючї єго. вѣдал҄ бо ѡ(н)* ш҄то маль оучинити. ѿповидѣ(л) ємоу филип҄пь. за двѣстѣ пѣнєѕїи. <u>*грошїи*</u>.

глава. ѕ҃.

364

за(ч) ѯі[17]

[17] Срє(д) є҃ нє(д), въ ѡ(н) (т) ча(с). по(д)нє(с)ши і҃с.

коупивши хлѣба тогды имь нε станε. хо(т) бы з' нихь каж'дыи понεмного в'зѧль. Рεкль ємоу ѡдинь зь оучεниковь єго. ан'дрεи бра(т) симона пεтра. єсть тоу(т) ѿдинь [!] младεнεць. которыи то маєть пѧть хлѣбовь яч'мѣн'ныхь. и д'вѣ // рыбѣ. алε ш'то то єсть на такь вεликыи людь. тогды рεкль имь ї͠с. повεлѣтε людεмь сѣс'ти. была бо и трава на ѡном' то мѣс'ци. и сѣло моужεи лич'бою якобы пѧ(т) тысѧчїи. в'зав'ши ї͠с хлѣбь. хвалоу даль. и роздаваль оучн͠комь. а оучн͠ци давали тымь которыи сѣдѣли. так' жε и з' рыбь. поколε єд'но хотѣли. а якь сѧ южь наили. рос'казаль оучн͠комь своимь. абы собрали оукроухы которыи͡ зостали. абы и тоє. нε погиноуло. и зобрали плъны(х) двана-дεсѧть кошо(в). зь ѡны(х) пѧтε(х) хлѣбовь ячьмѣн'ны(х). которыи͡ зос'та // вали по ѡны(х) то которыи͡ ѣ͡ли.

[и] 364 зв. 365

за(ч) ѕі[18]

Ѡныи͡ пакь то людε оувидѣв'ши таковы(и) з'накы которыи͡ оучиниль ї͠с. и мовили ижε тото єсть правдивыи пр(о)ркь. которыи то мѣль прїйти на свѣ(т). **конεць. срε(д).** **И** порозоумѣль ї͠с ижε хотѣли прїити и в'зѧти єго. а оучинити царεмь. так'жε пошоль са(м) на гороу. а якь ю(ж) быль вεчεрь. зышли оучεници єго к мороу и в'сѣли в лодю. а єхали на дроугоую стороноу морѧ до капεрьнаоума. и южь сѧ тεмно было оучинило. бо ї͠с єщε к' нимь нε пришоль быль. а на мори ѿ вεлико(г)[о] // вѣтроу влъны были в'сталї. и грεблисѧ якобы стаянїи *або гоновь*. двадεсѧ(т) и пѧ(т). або тридεсѧть. и оувидѣли ї͠са а ѡнь ходи(т) по мороу. а приближоуєсѧ к лодѣ. и оустрашилисѧ. а ѡнь рεк'ль имь. я єсмь. нε бойтε(с). и хотѣли взѧти єго в' лодю. а лодѧ пакь того жь часоу пришла к' зεм'ли. до которои͡ то ѡни плыноули. дрꙋгого пакь дн͠ѧ народь которыи быль за морεмь. вѣдали ижε дроугои лодѣ та(м) нε было. єдно таа єдина в' котороую были в'сѣли оучн͠ци єго. а ї͠с нε в'сѣль быль в лодю сь оучεникы своими. єд'но сами оучε // ници єго ѣ͡хали. ин'шї(и) были лодѣ которыи были с тивεрїады прїєхали. нεдалεко ѡного то мѣс'та гдε то ѣ͡ли хлѣбы. и дали хвалоу б͠оу. а коли сѧ довѣдали народовε ижε ї͠са тамь нε было. ани оучεниковь єго. в'стоупили сами в лодю. и пεрεєхали до капεрьнаоума. глѧдаючи ї͠са. а коли наш'ли єго на дроугои сторонѣ морѧ. и рεкли ємоу. оучитεлю. коли єсь тоу приєхаль. ѿповидѣль и(м) ї͠с рεкоучи. заправьды заправ'ды вамь повѣдаю. глѧдаєтε мεнε нε того длѧ ижε єстε видѣ // ли знакы. алε ижε єстε ѣ͡ли хлѣбы. и насытилїстεсѧ.

ѕ 365 зв. 366 366 зв.

[18] Соу(б) в͠ по па(с), въ ѡ(н) (т) ча(с) видѣв'шї.

Дѣлаите не тоє* покор'млена которое гинеть. але тоє покор'млена которое перебываеть в' животѣ вѣчнѣмь. которое снъ чловеческыи дасть вамь. єго (ж) бо ѡтець наз'намена(л) бъ. **Конець. соуботѣ.** Тогды рек'ли к' немоу. ш'то жь маємо чинити. абыс'мо чинили оучин'кы бжіи. ѿповидѣль іс и рекль имь. то єсть оучінокь бжіи. абыс'те оувѣрили в того которого єсть ѡнь послаль. а ѡни рекли ємоу. якыи жь ты // знакы чинишь. нехаи бы(х)мо видѣли. и боудемо вѣрити тобѣ. што чинишь. ѿцеве наши или ман'ноу в' поус'тини. якь же єсть и написано. хлѣбь небесныи даль и(м) ис'ти. тогды рекль и(м) іс заправ'ды заправ'ды повѣдаю вамь. иже не мойсеи даль вамь хлѣбь. з' неба. але ѿць мои дал' вамь хлѣба з неба правьдивого. хлѣбь бо* бжіи єсть которыи з нба зышоль и дає(т) живо(т) вѣч'ныи. **Конець. в'тор'коу.** Тогды рек'ли к немоу. ги. в'сегда давай намь того хлѣба. и рекль имь іс. //

за(ч) к[19]

367

367 зв.

Я єсмь хлѣбь живыи. к'то бы пришоль ко мнѣ. не был' бы голодень. а кто оувѣри(т) в мене. не боудеть жадѣти навѣкы. але рекль єсми вамь. иже видѣли єсте мене а не вѣрили. в'се што ми даль ѿць. а того которыи ко мнѣ приде(т) не выженоу въ(н). зышол' бо єсми з' небесь. не того дла абыхь чини(л) волю мою. але абыхь чиниль волю того. которы(и) ма послаль. тото єсть вола пославшаго ма ѿца. абы(х) того всего ш'то ми даль не погоубиль. але иже бы(х) ихь въскрсиль въ послѣдніи днь. **ко(ц) сре(д) и ме(р).** //

за(ч) ка[20]

368

То єсть вола ѿца моєго которыи ма послаль. абы кож'дыи которыи види(т) сна а вѣрить в него ма(л) животь вѣчныи. а я въскр(с)шоу єго въ послѣд'ніи днь. и дла того роп'тали жидове ѡ немь. иже рек'ль. я єсмь хлѣбь съшеды(и) с нбесь. и мовили. а видь то(т) то є(ст) іс снь іѡсифовь. єго же мы и ѿца и мтрь знаємо. а якь же то мовить иже з' неба с'тоупиль. тог'ды. ѿповидѣль іс и рекль имь. не ропочѣте межи собою. ни(х)то бо не може(т) прійти ко мнѣ. єс'ли же не ѿць которыи и мене послаль приволоче(т) єго. а я // въскр(с)шоу єго въ послѣ(д)ніи днь. **Конець. че(т)коу.** Єсть написано въ пр(о)рцехь и боудоу(т) в'сѣ ѿ бга наоучени. а для того кажды(и) которыи слышаль ѿ ѡца и наоучи(л)са. пріиде(т) къ мнѣ. не иже бы кто видѣль ѿца. єд'но то(т) которыи єсть ѿ бга. то(т) єсть видѣль ѿца. Заправ'ды заправ'ды повѣдаю ва(м) то(т) которыи в мене вѣрить. має(т) живо(т) вѣч'ныи.

за(ч) кв[21]

368 зв.

[19] Вто(к) г не(д). Рекль гь ко при дѣлайте.

[20] Сре(д) г не(д) Рекль гь. азь єс'ми.

[21] Че(к) г не(д), Рек'ль гь ко (п). то є(ст) во(л).

за(ч) кг[22] Я єсмь хлѣбь живо(т)ныи. ѿцєвє наши ꙇ҆ли ман'ноу въ поустыни и помр҃ли соу(т). тото єсть хлѣбь сошєды(и) з нба. єсли кто ѿ нєго я(ст) 369 нє оумрєть. я єсмь хлѣбь животныи. сошєдыи // съ нбсь. а єс'ли х'то боудє(т) ясти хлѣба сєго живь боудє(т) навѣки. а хлѣбь которого ѧ да(м) пло(т) моѧ єсть. котороую я дамь за животь свѣта. тогды гадали (с) жидовє мєжи собою рєкоучї. якь жє можє(т) то(т) дати на(м) тѣло своє ясти. Рєк'ль имь ꙇ҃с заправ'ды заправ'ды повѣдаю вамь. єсли (жє)* нє боудєтє тѣла сн҃а чл҃чєс'ка(г)[о] ясти. ани кровє єго нє боудєтє пити. то и живота нє боудєтє в собѣ мѣти. Кто ꙇ҆сть тѣло моє. и пїє(т) кровь мою. имаєть живо(т) вочныи [!]**. и я въскр(с)шоу є(г)[о] в послѣднїи дн҃ь. **Ко(ц), пѧ(тк).** Тѣло бо моє 369 зв. прав'дивоє є(ст) // покор'млєнѧ. а кровь моа. правдивоє єсть пиво.

за(ч) кд[23] А кто ꙇ҆сть тѣло моє. и пїє(т) кровь мою. въ мнѣ прєбыває(т). а и я во нємь. якь жє мєнє посллаль живыи ѿц҃ь. такь тыжь и я живоу длѧ ѿц҃а. а кто и(ст) мєнє. то(т) и живь боудє(т) длѧ мєнє. тото є(ст) хлѣбь которыи з нба зышоль. нє яко ѿцєвє наши ꙇ҆ли ман'ноу въ поустыни и помєр'ли. А кто ꙇ҆сть то(т) хлѣбь. живь боудєть навѣкы. тыи то рѣчи мовиль на соборищоу оучачи в капєрнаоумѣ. тогды 370 многыи изь оучєниковь єго оуслышав'ши рєкли. жєс'токоє єсть // тоє слово. и к'то єго можєть слоухати. алє вѣдаль ꙇ҃с самь в' собѣ. ижє оучн҃ци єго коло того мовать. рєкль имь. тоє ва(с) блазнить. єс'ли пакь оузритє сн҃а чл҃чьскаго. а ѡн' идє(т) гдє то и пєрєдє(т) [!] тымь быль. дх҃ь єсть которы(и) ѡживаєть. а тѣло ничого нє помагає(т). слова которыи я вамь мовлю. дх҃ь соу(т). а живо(т) соу(т). алє соуть нѣкоторыи з' вась. которыꙇ҆ нє вѣроую(т). вѣдал' бо и спочатко(т)у ꙇ҃с. которыꙇ҆ то были што нє вѣрили. и кто быль тоть ш'то єго мѣль 370 зв. выдати. и повидѣль ижє длѧ то(г)[о] // єс'ми вамь такь рєкль. и(ж) никто нє можє(т) прийти ко мнѣ. єсли бы нє было ємȣ дано ѿ ѡц҃а моєго. ѿ того пакь часоу многыи изь оучн҃ковь єго ѿиш'ли назадь. а с нимь нє ходили. тогды рєкл ꙇ҃с дванадєсѧтємь. хочєтє ли ты(ж) и вы поити. ѿповидѣль пакь ємоу симонь пєтрь. г҃и. до кого бых'мо мѣли поити. а ты слова живота вѣч'наго має(ш). и мы єсмо оувѣрили и познали ижє ты єси х҃с сн҃ь б҃а живаго. **конєць пнє(д). Ѿ**повидѣль имь 371 ꙇ҃с рєкоучи. чи нє я вась дванадєсѧтє(х) выбраль. и єдинь є(ст) // з'мєжи вась дияволь. а тоє мовиль ѡ июдѣ скариѿскомь. которыꙇ҆ то хотѣль абы єго продаль. бȣдоучи єдинь змєжи в҃і-тє(х).

[22] Пѧ(к) г҃ нє(д). Рєкль г҃ь ко (п). азь.

[23] Пнє(д) д҃ нє(д), Рєкль г҃ь ко (п), к'то и(ст).

Є\(г)листа выписоує. якь і͞с при праз(д)никоу жидовско(м) наоучаєть люди жидовьскыа. то єсть при сѣдѣнію в коуч'кахь, в хамѣ [!]*. а в послѣд-ніи дн͞ь праздника. напередь поведаєть ѡ пришествіи дх͞а ст͞го. и якь ты(ж) закон'ници то є(ст) оучителеве люд8 з нико(ди)мо(м) сѧ гадаю(т).

Потомь пакь і͞с перемешковаль в галилеи. бо не хотѣль в оукраинахь жидовьскы(х) жити. прото. иже хотѣли его жидове забити. быль' бо близ'ко и празникь жидов'скыи. пос'тановена коучокь. тогды рек'ли к немоу братіа его. пойди ѿтоле. а иди до зем'лѣ жидов'ской. абы оуче // ници твои видѣли дѣла который ты чинишь. бо заправ'ды иже них'то в'тайнѣ ничого не чини(т). который хоче(т) са(м). абы быль ѡбьяв'лень. а если тое чинишь ѡповѣ(ж) себе свѣтови. ани братіа его не вѣрили в него. тогды рекль имь і͞с. еще ча(с) мои не пришоль. але вашь ча(с) в'сег'да готовь есть. не може(т) свѣ(т) абы мѣль в(с) [!]* ненавидѣти. бо и я ѡ не(м) свѣд'чоу. иже дѣла его. злыи соу(т). вы идѣте на тот' празникь. а я еще не пойдоу на то(т) то празникь. бо ча(с) мои еще не есть выпол'неныи. а тое рек'ши і͞с // ѡсталь въ галилеи. А коли пош'ли братіа его. тогды ты(ж) и ѡнь пошоль на праз'никь. не яв'не. але тайно. тогды жидове глѧдали его на дн͞ь праз'нич'ныи. и мовилі где есть ѡнонь. и многое роп'тана было ѡ не(м) межи люд'ми. бо нѣкоторыи были которыи мовили. иже есть добры(и). а иныи мовили нѣть. ед'но зводить люд'ми. а вид' же ни единого не было. которыи бы тое явне мѣль мовити. длѧ страхоу жидов'ского. **Конець. втор'коу.** //

гла(в). ӡ. а за(ч) к͞є[24]

371 зв.

372**

372 зв.

И якь южь было в' по(л)праз'ника. в'шоль і͞с в' цр͞квь и наоучаль. и дивовалисѧ жидове рекоучи. и як' же то(т) писмо в'мѣеть. коли (с) не оучиль. ѿповидѣль имь і͞с и рекль. моѧ наоука не є(ст) моѧ. але есть то(г)[о] который мене послаль. кто хоче(т) по его воли чинити. розоумѣе(т) ѡ наоуце которая есть ѿ бг͞а. ал'бо если бы(х) ѧ самь ѿ [!]* себѣ мовиль. бо к'то са(м) ѡ себе мовить. славы своеи ищеть. а кто гледае(т) славы того которыи его послаль. то есть прав'дивыи. а несправедливости не є(ст) в' немь. а чи не мои // сеи даль вамь законь. а жадныи з' вась не чинить подлоугь законоу. и длѧ чого жь хочете мене забити. ѿповидѣль емоу народь и рек'ли. чи бѣса. имаешь. кто жь тебе забити хоче(т). ѿповидѣль і͞с и рекль имь. едно ес'ми едино

за(ч) к͞ѕ[25]

373

[24] Вто(к) д͞ не(д). въ ѡ(н) (т) ча(с). перемеш'.

[25] Якь южь было в по(л)празь.

На препо(л) празника.

чоудо оучиниль. и в'си сѧ дивоуєте. Длѧ того моѵсєи дал' вамь ѡбрѣзанїє. нє иже бы то з нєго было. алє єщє из' ѿц҃евь. и в' соуботоу ѡбрѣзоуєтє ч҃лка. а єсли же ѡбрѣзанїє приймоуєть ч҃лкь в соуботоу.
373 зв. абы нє бы(л) роушєнь законь моѵсєѡвь. На мєнє сѧ гнѣваєтє. // иже я єсми того то ч҃лка здоровымь оучиниль в сѹботоу. нє на лицє зрѧчи соудѣтє. алє правдивы(м) соудомь соудѣтє. тог(д)ы мовили нѣкоторы҃и изь єроусалимлѧновь. а чи нє то(т) то єсть которого то хотѧ(т) забити. и явнє мовить. а ничого ємоу нє рєкоу(т). бо моусѣли правьдивє порозоумѣти кн҃жата. иже то єсть прав'дивы(и) х҃с. алє того знаємо ѿколє єсть. алє коли х҃с прийдє(т). нихто нє бѹдєть вѣдати ѿколє бы быль. тогды х҃с клика(л) оучачи в' цр҃кви. и мовил'. мєнє знаєтє
374 и вѣдаєтє // ѿколє єсми я. и я са(м) ѿ сєбє нє пришоль. алє є(с)ть то(т) правдивыи. которыи мєнє послаль. єго же вы нє вѣдаєтє. алє ѧ єго знаю. бо я ѿ нєго єсмь. а ѡнь мєнє послаль. тог(д)ы хотѣли єго поймати. а жадныи нє по(д)нєсль. роукы на нєго. бо єщє быль нє прїшоль часъ єго. **Конє(ц), срє(д).** Многыи пакь з народа оувѣрили в нєго. и мовили. коли х҃с прїйдє(т). чи єщє бол'шїи чоуда чинити боудє. на(д) тыи которыи то(т) то чинить. оуслышав'ши па(к) фарисєѡвє. коли тоє ѡ нє(м) народовє мовили. и посла(ли) фарисєѡвє и ар'хиє-
374 зв. рєѡвє // слоугы. абы єго поймали. Рєкль имь і҃с. єщє малыи ча(с) боудоу с вами. и пойдѹ к' томоу которыи мѧ послаль. боудєтє мєнє глѧдати. а нє найдєтє. а гдє я боудоу. вы тамь нє можєтє прїйти*. тогды рєкли жидовє мєжи собою. гдє (ж) то(т) то має(т) поити. иже бы(х)мо нє мо нє мѣли [!] найти єго. ал'бо в ро(с)сѣянїє грєко(в) має(т) пойти, и наоучати грєки. *еллины* што є(ст) за рєчь. которѹю промови(л). боудєтє мєнє глѧда(ти). а нє найдєтє. а гдє я боудоу вы та(м) нє можєтє прїйти.

за(ч) кз҃[26] Въ послѣ(д)нїй пакь дн҃ь вєликаго праз'ника. с'тав'ши і҃с. и закричаль рєкѹчи. єсли бы х'то жадѣль, нєхаи придєть ко мнѣ. а напїєт'сѧ. и х'то вѣроує(т) в' мєнє. якь же єсть и в' пис'мѣ повидѣно. ис' чрєва єго потєкоуть воды живыѧ. а то рєкль ѡ дх҃оу. которого жь мѣли
375 прїяти вѣроуючї҃и // в нєго. бо єщє нє дань быль дх҃ь ст҃ыи. и і҃с єщє нє быль прос'лав'лєнь. многыи пакь з народа. оуслышав'ши тоє слово повидѣли. то єсть заправьды пр(о)ркь. а иныи мовили иже то є(ст) прав'дивыи х҃с. а дроугы҃и пакь мовили рєкоучи. а чи з' галилєи має(т) прїйти х҃с. а чи в' пис'мѣ нє повидѣно є(ст). иже х҃с має(т) прїйти ис

[26] Нє(д) н҃-т'наѧ. В послѣ(д)нїи.
На сѡ(ш) ст҃го дх҃а.

племенє* дв̃два. а з' мѣс'та виѳлеѡмьского. где то бы(л) дв̃дь. прїйти имає(т) хс̃. И были розницѣ межи люд'ми дла него. а нѣкоторый з' ни(х) хотили его поймати. але ни єдинь // нє по(д)несль роукы на него. тогды приш'ли слоугы ко ар'хиєрєѡмь и фарисєѡ(м). и рек'ли и(м) ѡни. прош'то єстє єго нє привели. ѡповидѣли им' слоугы рекоучи. николи такь ни єдинь чл̃кь нє мовиль. я(к) то(т) чл̃кь мовить. тог'ды ѿповидѣли имь закон'ни(ци) и рекли. або и вы єсть єстє прел'щени. а чи оувѣриль в него которыи ис' кнажать. ал'бо з' фарисєѡвь. єд'но тыи народи вѣроую(т) в' него которыи то нє знаю(т) закона. проклати соу(т). Рекль до ни(х) то(т) никодимь. которыи быль в'ночи пришо(л) // к немоу. который же то быль єдинь змежи ни(х). а чи законь нашь сѹди(т) чл̃ка. ес'ли бы напере(д) нє слышаль ѿ него. и нє довѣдал'са ш'то ѡнь оучиниль. ѿповидѣлї и рекли ємоу. ал'бо и ты єси з' галилеи. прочита(и) в' пис'мѣ и боудеши вѣдати. иже пр(о)ркь з галилей нє приходить. и пошоль каждыи до домоу своєго. прє(ст) нє(д) н̃. в' за(ч). кѳ̃.

375 зв.

376

Єѵ(г)листа выписоуе. якь єсть привели фарисєє пре(д) ха̃ женѹ на прелюбодѣйствѣ поиманоую. якь са ты(ж) хс̃ поведаєть быти свѣтило(м) свѣта, и початкомь. и ты(ж) иже єсть пер'шїи нижли, авраамь. глава. н̃.

гла(в). и̃[27]

А іс̃ па(к) пошоль на гороу ѡлив'ноую. и потомь на свитаню заса пришоль до цр̃кве. // и вси людїє приходили к немоу. а ѡнь сѣдачи оучиль ихь.

376 зв.

за(ч) кı̃[28]

Тогды привели закон'ници и фарисеи к немоу. женоу на прелюбодѣйствѣ пойманоую. и поставили еи на серединѣ. и рекьли ємоу оучителю. таа то жена нн̃ѣ єсть поймана на прелюбодѣйствѣ. а в' законѣ написаль намь мойсеи таковы(х) каменїє(м) побивати. ты пакь на(м) якь кажешь. а тоє мовили покоушаючи єго. абы ѡб'винити єго могли. а іс̃ нахилив'ши(с) и писаль перьстомь на земли. *пал'цемь*. а ѡни єго // пере(д) са звѣдовали. а ѡ(н) по(д)нє(с)шиса рекль имь. которыи єсть межи вамї без' грѣха. тот нехай в'передь верже(т) на ней каменє(м). а ѡпа(т) нахилив'шиса писаль на зем'ли. а ѡни слышав'ши то. выш'ли єдинь за єд'нымь. почав'ши ѿ старшихь. ажь и до мен'ши(х). и ѡсталь тамь єдно самь іс̃. и жена которую то были привели. а по(д)несьшиса іс̃, нє оувидѣль ни єдиного. єд'но тол'ко женоу. и рекль єй. жено. где соу(т) тый то. который на тебе жаловали. а чи

377

[27] Сты̃(м) жена(м) и се(п) а̃ı*.
[28] Въ ѡный то ча(с), Привели ко.

377 зв. ни ѡдинь тебе не ѡсоуди(л). // И рек'ла. ни єдинь. г҃и. Рекль єй і҃с. и я тебе не соужоу. иди жь а бол'ше того не съгрешаи. **Конець. ст҃ы(м) женамь.**

за(ч) кѣ[29] А і҃с мовиль и(м) рекоучи. я єс'ми свѣ(т) мирови. кто ходи(т) за мною. не бѫде(т) в' тем'ности ходити. але боуде(т) имѣти живо(т) вѣч'ныи. **ко(ц) не(д) н҃-тнои.** Рек'ли пакь ємоу фарисеѡве. ты самь ѡ себѣ свѣ(д)чишь. а свѣдоцьство твоє не є(ст) прав'дивоє. ѿповидѣль і҃с и рек'ль и(м) хотаи я свѣ(д)чоу ѡ собѣ. свѣдоцьс'тво моє єсть прав-

378 дивоє. бо а вѣдаю ѿколе єсми пришоль. // ал'бо где идоу. але вы не вѣдаєте ѿколе прихожѫ а и где идоу. вы подлѫгь плоти соудите. а я никого не ѡсоужаю. а хо(т) бы(х) и соудиль. соу(д) мои прав'дивый єсть. бо не самь єс'ми я але и ѿц҃ь которыи мене пославь. а в' законѣ вашемь такь єсть написано. иже дво(х) ч҃лковь свѣдоцьство ест' прав'дивоє. я єс'ми то(т) который свѣ(д)чоу самь ѡ себѣ. и свѣдчи(т) ѡ мнѣ и ѿц҃ь который ма посла(л). и рекли ємоу где єсть ѿц҃ь твой.

378 зв. ѿповидѣль и(м) і҃с. ани мене знаєте. ани ѿц҃а моєго. єс'ли бы єсте // мене знали, то и ѿц҃а моєго бы єсте знали. тыи͡ то слова мовиль і҃с в газофилакїи. то є(ст) в' скар'бници ц҃рквней. наоучаючи в ц҃ркви. а ни ѡдинь єго не поймаль. бо єще была не приш'ла година єго. **Коне(ц), че(к).**

за(ч) л҃[30] Тогды пакь рекль имь і҃с. я идоу. а вы боудете мене гладати. и не найдете. а в' гресехь ваши(х) и помрете. а где а пойдоу. вы тамь прїйти не можете. и мовили то жидове рекоучи. або са са(м) забити хочеть. иже такь мови(т) где а пойдоу. вы та(м) прїйти не можете. и рекль

379 и(м) і҃с. вы єсте // ѿ ниж'ни(х). а я єс'ми ѿ выш'ни(х). вы єсте ѿ сего свѣта. а я не єсмь ѿ свѣта сего. и дла то(г)[о] такь єс'ми вамь рек'ль. иже померети маєте вь грессе(х) ваши(х). єсли не бѫдете вѣрити, иже я є(с)мь. то помрете в' грехохь вашихь. и мовили ємѫ ты кто єси. а і҃с ѿповидѣ(в)ши рекль имь. початокь. якь же єсми и поведаль вамь. много имаю с вами мовити, и соудитиса. але тоть которыи ма послаль правдивыи єсть. и я. который рѣчи єсми слыша(л) ѿ него. тыи͡ и пове-

379 зв. даю // на свѣтѣ. а ѡни са томоу не дорозоумѣли. иже ѿц҃а своєго поведаль быти б҃а. Рекль пакь имь і҃с. Коли по(д)несете с҃на ч҃лческаго. тогды поз'наєте иже я єсмь. и самь собою ничого не чиню. єд'но я(к) єсть мнѣ ѿц҃ь мои рос'казаль. тоє и вамь повѣдаю. и то(т) который ма

[29] Че(к) д҃ не(д). Рекл' г҃ь ко (п). я єс'мь.

[30] Па(тк) д҃ не(д) Рекль г҃ь ко (п). я идоу.
И соу(б) пре(д) воздви(ж).

послаль, со мною єсть. нє ѡставиль мєнє ѿц҃ь єдиного. бо я тоє всєгда дѣлаю ш'то сѧ ємоу подобає(т). а коли ѡнь тоє мовиль. многыи пакь оувѣрили в нєго. **Конє(ц), пѧ(к). и соу(б).**

за(ч) ла[31] Тогды мовиль і҃с к' жидомь ѡнымь. который҃ // то были оувѣрили в' нєго. єсли вы такь боудєтє прєбывати в повѣстѧ(х) моихь. заправды 380 иже мои оучєници боудєтє. и поз'наєтє прав'доу. а прав'да свободными оучинить вась. И ѿповидѣли ємоу ѡни. мы єсмо плємѧ авраамово. и николи смо в жа(д)но(г)[о] в нєволи нє были. якь же ты мовишь. вол'ными боудєтє. ѿповидѣль имь і҃с рєкоучи. заправ'ды. заправ'ды повѣдаю вамь. иже кождый҃ который҃ чинѧ(т) грєхы. пороблєнь єсть грєхомь. а нєвол'никь нє живєть в' домоу навѣкы. алє // с҃нь живє(т) 380 зв. навѣкы. а єсли с҃нь вась высвободи(т). заправ'ды свободными боудєтє. Вѣдаю иже єстє плємѧ ав'раамово. алє мєнє хочєтє забити. иже слово моє въ ва(с) мѣсьцѧ нє маєть. и я ш'то єс'ми видѣль оу ѿц҃а моєго тоє и мовлю. А вы ш'то єстє вид'ѣли оу ѿц҃а вашєго. тоє и чинитє. ѿповидѣли ємоу и рєк'ли. ѿц҃ь нашь авраа(мь) єсть. Рєк'ль пакь имь і҃с. коли бы єстє с҃нвє авраамови были. оучин'кы бы єстє авраамовы чинили. алє тєпєрєчє глѧдаєтє мєнє забити. // ч҃лка таковоrо, которыи єс'ми 381 вамь правдоу мови(л). котороую єс'ми ѿ б҃га слышаль. того авраамь нє чиниль. алє вы чинитє оучин'кы ѿца вашєго. И рєк'ли ємоу. мы єс'мо нарожєни нє ѿ любодѣянїа. мы єдиного ѿц҃а имамы б҃а.

за(ч) лв[32] Тог'ды рєкль имь і҃с. єс'ли бы б҃ь быль ѿц҃емь вашимь. заправ'ды и мєнє бы єстє любили. бо и я ѿ б҃а вышо(л) и пришоль єс'ми. **ко(ц), соу(б).** Нє самь бо єсми ѿ сєбє пришоль. алє ѡнь мєнє послаль. чого длѧ повѣстїй мои(х) нє розоумѣєтє. прото. иже словь моихь // слоу- 381 зв. хати нє хочєтє. Вы ѿца вашєго дїавола єстє. и оучин'кы ѿца вашєго хочєтє чинити. ѡн' бо быль споча(т)коу ч҃лкоу оубїйца. и ѡ прав'доу николи нє сто стояль [!]. бо и прав'ды в' нє(м) нє маєшь. и коли мови(т). л'жоу. з' наоукы ѿца своєго мовить. бо и ѡтєць єго ложь єсть. А я. который вамь прав'доу мовлю мн(ѣ) нє вѣроуєтє. к'то жь з'мєжи вась находи(т). мєнє* быти вин'ным' грєхоу. а єсли же правдоу мовлю. мов'лю [!]**. то длѧ чого мн(ѣ) нє вѣроуєтє. и кто жь ѿ б҃а єсть. тоть слоухає(т) словь б҃жїихь. а вы длѧ того нє слоухаєтє. иже из' б҃га, нє // єсть єс'тє. тогды ѿповидѣли жидовє и рєкли ємоу. а ви(д) же 382 мы добрѣ повѣдаємо. иже ты єси самаритѧнинь. и имаєши б҃ѣсовьс'тво. ѿповидѣль имь і҃с. рєкоучи. я б҃ѣса нє маю. алє в' поч'тивости маю

[31] Соу(б). д҃. Рєкль г҃ь к жидомь.

[32] Пнє(д) є҃ нє(д). Рєкль г҃ь къ пришє(д) єс'ли бы.

ѿца моє(г)[о]. а вы мене не оуч'тили. заправ'ды иже я не гладаю славы моєй. єсть тоть которыи гладає(т). и суди(т).

за(ч) лг[33] Заправ'ды заправ'ды повѣдаю вамь. боуде(т) ли к'то слова мои стеречи. тоть смрти не оузри(т) навѣкы. **конець. понедел'коу**. тогды

382 зв. рекли ємоу жидове. нн҃ѣ єс'мо познали. иже // ты бѣса при собѣ маєшь. авраамь єсть оумрълъ. и всѣ пр(о)ркове. а ты повѣдаєшь. боуде(т) ли к'то стеречи словь моихь. смрти не боудеть видѣти навѣкы. а чи пакь ты болшии єси ѿ ѿца нашего авраама. а пре(д)са и то(т) оумрль. и в'сѣ пророкове помрли соуть. ким' ты са єдначь чинишь. ѿповидѣль іс, и рек'ль им'. если бы(х) я самь себе выславоваль. то бы слава моа ні жа ш'то не была. єсть ѿць мой. которыи мене выс'лавоує. которого вы сами поведаєте. иже єсть бго(м) вашимь. а не поз'нали єсте єго. але я

383 єго з'наю. // А если бы(х) рекль. иже не з'наю єго. то быхь быль подобныи вамь л'гарь. але знаю єго. и словь єго стерегоу. авраамь ѿць вашь радоваль бы са быль с того, абы быль дочека(л). и видѣль днь мои. и пре(д)са видѣль и радовальса. тогды рекли к немоу жидове. тобѣ патидесати лѣть єще нѣ машь. авраама лі єси видѣль. Рекль имь іс. заправ'ды заправды. повѣдаю вамь. иже в'пере(д) нижли і авраамь быль, я єсмь. тогды похватили камѣна, и хотѣли на него

383 зв. веречи. але іс єсть речь закритаа. // и вышоль ис цркве. и прошоль помимо и(х). **ко(ц), вто(к).**

> Єѵ(г)листа выписоує. яко хс оуз(д)оровиль слѣпого з наро(ж)на [!]*. которого то з жидовь ись стилища выгнано, добротли(в) приналь. тыжь повѣдаєть, иже єсть дла соудоу, на тоть то свѣть пришоль. глава. ѳ. за(ч)ло лд.

глава. ѳ. а з(ч) лд[34] [і] И мимо ишоль іс. и оуздрѣль члка. которыи то быль слѣпь зродоу. и довѣдовалиса в' него оучніци єго рекоу(ч). оучителю. кто съгрешил' єсть. сєй ли. чи пакь родители єго. иже са такь слѣпо родиль. ѿповідѣль іс и рекль к нимь. ани то(т) не съгрешиль. ани родители єго. єд'но то(г)[о] дла слѣпь са народиль. абы са зьявили дѣла бій

384 на(д) нимь. бо я моушоу чинити оучин'кы того // которыи мене послаль. поки єще днь єсть. прідє(т) и ночь. тогды южь жадныи не боудеть мочі робити. поки бы(х) быль на свѣтѣ. то быхь был' свѣтомь мирови. тоє рекши плюноу(л) на землю. и оучиниль болото з' глины. _бреніє, або грѣзь_ и помазаль ѡнымь болото(м) оочи слѣпомоу. и рекль

---

[33] Вто(к) є не(д). Рекль гь ко при(шд) заправ'ды.

[34] Не(д) ѕ. Въ ѡ(н) (т) ча(с), мимо шѡ(л).

ємоу. иди. и оумыйса в коупели силоуам'скои. <u>*в сажавцѣ. або в риб'никоу*</u>. которая (с) выкладає. послань. а ѡнь пошоль, и оумыльса и пришоль видачи. Соусѣдє пакь. который єго и прє(д) тымь видали. // якь єщє слѣпь быль. и мовили. а видь то(т) то є(ст) которыи сѣжоваль и милостынѣ прошоваль. нѣкоторый мовили, и(ж) тоть єсть. а иный мовили, ижє подобныи ємꙋ єсть. алє ѡнь са(м) повєдаль рєкоучи. я єсмь. тогды пытали єго рєкоучи. якь єсть ѿтворєны оочи твои. ѿповидѣ(л) имь ѡнь и рєкль. чл҃кь. назван'ныи іс҃. оучини(л) болото. и помазаль оочи мои. и росказаль мн(ѣ) ити в' коупєль сєлоуамьс'коую. и оумытиса. а я пошо(д)ши и оумы(л)са єс'ми и проз(д)рѣль єс'ми. // и рєк'ли ємоу. гдє єсть тоть чл҃кь. а ѡнь ѿповидѣль имь рєкоучи. нє знаю. тогды привєли того которыи быль слѣпымь до закон'никовь. и была соубота коли іс҃ оучиниль болото. и ѿвориль оочи єго. тог(д)ы пакь фарисєѡвє пытали єго рєкоучи. я(к) єси ты проз'рѣль. а ѡнь ѿповидѣв'ши рєкль и(м). болото положиль на мои оочи и казаль ми са оумыти. и ѿ того вижоу. нѣкоторыи пакь ѿ фарисєѡвь рєкли ємоу. то(т) то чл҃кь нє моуси(т) быти ѿ б҃а. ижє соуботы нє ст҃ить. // а иный пакь мовили. и якь бы могль чл҃кь грєш'ныи таковый знакы чинити. и сталаса мєжи ними роз'ность. и єщє мовили к' слѣпомꙋ. ты пакь якь дръжишь ѡ ѡномь, которыи ѡтвориль оочи твои. а ѡнь рєкль. пр(о)ркь єсть. тогды жидовє нє вѣрили ємꙋ. ижє бы слѣпь быль и проз'рѣль. ажь призвали родичовь того который то прозрѣль. и пытали ихь рєкоучи. чи тоть то єсть сн҃ь вашь. ѡ котором вы повѣдаєтє ижє бы са слѣпь народиль. якь жє нн҃ѣ видить. ѿпови // дѣли имь родичовє єго и рєкли. вѣдаємо ижє то єсть сн҃ь нашь. и слѣ(п) са єсть народиль. алє того нє вѣдаємо якь ѡ(н) нн҃ѣ видить. и кто є(ст) то(т) которыи ѡтвориль ємоу оочи єго. мы нє вѣдаємо. Пытаитє єго самого. и ѡнь южь єсть лѣть дорось. и сам за сєбє боудє мовити. прото такь мовили родитєли єго. ижє са бояли жидовь. бо са южь были з'мовили жидовє. єс'ли бы к'то выз'наваль быті хр(с)та. таковыи выг'нан' боудє(т) ис' собороу. прото такь мовили родитєлі // єго. маϵ(т) лѣта пытаитєса єго. пов'торє пакь призвали чл҃ка ѡного то которыи быль слѣпь. и рєк'ли ємоу. дай х'валоу б҃оу. бо мы вѣдаємо ижє чл҃кь то(т) єсть грѣшныи. ѡнь пакь на тоє ѿповидѣв'ши рєкль имь. єс'ли грѣшєнь єсть я того нє знаю. єд'но тоє з'наю. ижє быль єс'ми слѣпь. а нн҃ѣ вижоу. ѡни ѡпа(т) рєк'ли ємоу. ш'то єсть оучиниль тобѣ. и якь єсть ѡтвориль оочи твои. ѿповидѣль имь ѡнь рєкоучи. южь єсми вамь повидѣль. або єстє нє слышали. ш'то жь в'дроугоє // хочєтє слышати.

384 зв. — 385 — 385 зв. — 386 — 386 зв. — 387

або и вы оучениками его хочете быти. а ѡни пакь исьоромотили его, и рек'ли ємоу. ты самь оучеником' его боудь. мы ес'мо оученици моvсеѡвы. мы вѣдаємо иже моvсеѡви мовиль бъ҃. а того мы не з'наємо ѿколе есть. ѿповидѣль имь ѡный то чл҃кь рекоучи. зарав'ды иже то див'но есть. иже вы не вѣдаете ѿколе есть, кто ѡтвориль есть оочи мои҃. Вѣдаємо иже бъ҃ грѣш'никовь не слоухае(т). але кто бы

387 зв. быль богобойныи а чиниль волю его того слоухаеть. ѿ вѣко(в) // не слыхано. абы кто ѿтвориль оочи слѣпонарожен'наго. Єс'ли бы не быль ѿ бг҃а то(т) чл҃кь. не могль бы ничого чинити. ѿповидѣли ѡни и рек'лї ємоу. ты сѧ еси в'весь въ гресехь народиль. чи ты нась оучити хочешь. И оуслышаль іс҃. иже его выг'нали вънь. и нашод'ши его рекль ємоу. вѣроуеш' ли ты в' сн҃а бж҃їего. ѿповидѣль ѡнь, и рек'л'. Кто есть. г҃и. абыхь оувѣриль в него. и рек'ль ємоу іс҃. и видѣль еси его.

388 и который мовит' с тобою. ѡнь есть. А ѡнь рек'ль вѣроую г҃и. // И поклонил'сѧ ємоу. **Конець. недели.**

за(ч) лє[35] А іс҃ рек'ль. на соу(д) ес'ми я пришоль на тоть свѣ(т). абы и тыи҃ который не видѧ(т) видѣли. а который видѧ(т). абы слѣпи были. оуслышав'ши то нѣкоторыи҃ з' фарисеѡ(в) которыи҃ близко него были. и рек'ли ємоу. або и мы слѣпи есмо. рекль имь іс҃. быс'те слѣпи были. грѣха бысте не мѣли. але нн҃ѣ мовите иже видимо. прото жь грѣхь вашь пребываеть.

Єv(г)листа выписоуе. иже хс҃, цр҃кве дверь ст҃аа, и добрыи пастырь. которого жь жидове, иже имь свое правдивое бж҃ество, вызнаваль. каменїємь оубити хотѣли. але имь зышоль. глава. десѧтаа. //

388 зв.

глава. ї. [за(ч)][36] Заправ'ды заправ'ды повѣдаю вамь. к'то не в'ходи(т) д'верьми в' загородоу ѡвечоую. але иноуды входи(т). то е(с)ть злодѣи и роз'бойникь. але к'то в'ходить двер'ми. то есть пастырь ѡвечый. томоу ї ѡдверный ѡтворѧеть. и ѡв'цѣ слоухаю(т) голоса его. а свои ѡвцѣ называеть по имени. и выганѧеть ихь. а коли влас'ныи свои ѡв'цѣ выженеть. и самь пре(д) ними идеть. и ѡв'цѣ его за ни(м) идоу(т). бо з'нають его по голосоу его. а за чоужимь не йдоуть. але еще и

389 оутекають ѿ него. бо не з'наю(т) // голосоу чоужого. тое и(м) по(д) притокою повидѣль іс҃. а ѡни того не мог'ли розоумѣти. ш'то бы то

[35] Че(к). е҃ не(д). Рекль г҃ь ко прише(д) на соу(д).

[36] Рекль г҃ь ко прише(д)шимь заправ'ды.

На у(т)р'ни з'ла(т)у [!]* и ст҃ителе(м) и ст҃моу ко(н) на лv(т)рьгїи.

была за повѣсть. котороую имь і҃с повидѣль. пов'торе пакь рекль имь і҃с. заправ'ды заправ'ды повѣдаю вамь. иже я есми дверами ѡвечими. в'си который жь коли передо мною приш'ли. злодѣе есть. и роз'бойници. але не с'лȣхали ихь ѡв'цѣ.

Я ес'мї дверами. а кто бы черезь мене в'шоль. то(т) боудеть из'бав'лень. а войде. и ѡпа(т) выйде. и пожїто(к)* найде(т). **Коне(ц) че(к), и с҃тмоу коста(н)ти(н). їерар'хомь. и оутрьни.** // Злодѣй не д'ла иного прїходить. едно абы оукраль. и забиль. и погоуби(л). а я того дла пришоль ес'мї абы животь имѣли и бол'ше имѣли. я есми пастырь добрыи. пасты(р) добрый. и д҃шоу свою покладаеть за ѡв'цѣ. але наемникь, который не есть влас'тнымь па(с)тыремь. которого жь то не є(ст) властный ѡв'цѣ. ес'ли бы оувидѣль вол'ка а ѡнь иде(т). то и ѡв'цѣ зоставив'ши оутѣкаеть. а волк' ихь оухватовае(т). и роз'ганаеть ѡв'цѣ. а наемни(к) оутѣкае(т). бо наемнико(м) есть. и не (д)бае(т) ѡ ѡв'ца(х). // я ес'ми пастырь добрый. и знаю ѡвцѣ мои. и з'наю(т) и мене мой. якь же ѿ(ц) мене знаеть. так' же и я ѡ҃ца з'наю. а и д҃шоу мою покладаю за ѡвцѣ. Маю еще и иный ѡв'цѣ. который не есть с той загороды. и тыи годи(т) ми (с) прив'ръноути [!]. и боудоуть слоухати голоса моего. и боудеть едино стадо. и единь пастырь. **ко(ц) с҃тле(м).**

за(ч) л҃в[37]

389 зв.

Того дла мене ѿ҃ць мой любить. иже а и д҃шȣ мою покладаю. абыхь ѡпа(т) прианль ей҃. иный пакь них'то не береть ей ѿ мене. але а покладаю ей самь ѿ себе. бо маю // моць положити ей҃. маю тыжь моць и ѡпа(т) взати ей. и тое росказана маю ѿ ѡ҃ца моего. и сталаса розность межи жиды, дла ѡныхь словь. и мноѕїи мовили з'межи них. иже б҃еса мае(т). и неплъного есть розоумоу. дла чого слоухаете его. а дроугыи пакь мовили. таковы(х) словь не можеть мовити. то(т), который бы мѣль б҃еса. або чи можеть б҃есь слѣпомоу оочи ѿтворити [!].

390

за(ч) л҃г[38]

390 зв.

Было пакь тогды поновьленїе ц҃ркве въ їер(с)лимѣ. зимѣ. и ходиль і҃с въ ц҃ркви, в' притворѣ соло // моновѣ. _в сѣнехь соломоновѣхь._ ѡстоупили пакь его жидове. и мовили емоу. поколе д҃ши наши дер'жи(ш). ес'ли ты еси х҃с. повѣж' намь явне. ѿповѣдѣль имь і҃с рекоучи. а видь есми вамь повидѣль. але не вѣроуете. оучин'кы который҃ я чиню въ има ѿ҃ца моего. тый҃ высве(д)чають ѡ мнѣ. але вы не вѣроуете. бо не есть есте зь ѡвець моихь. якь же есми вамь повидѣль.

за(ч)[39]

391

[37] Рекль г҃ь ко прише(д)ши(м) к не(мȣ) я есми две(р). Ѡб'щи(м) с҃теле(м).

[38] Па(к) є҃ не(д). Рекль г҃ь къ при того дла.

[39] На ѡсщ҃енїе ц҃ркве. было па(к).

за(ч) лн[40] Ѡв'цѣ мои҃ голоса моєго слоухаю(т). а и я ихь зьнаю. и за м'ною идоуть. А я да(м) имь живо(т) вѣч'ны(и). // **Конець па(тк). и сщ҃енїю. А** не погыноу(т) навѣкы. а тыжь них'то не вытръгне(т) ихь из роукь моихь. єд'но ѿц҃ь мои который мнѣ даль ихь. то(т) єсть бол'шїй на(д) в'сѣми. и не може тыжь ихь них'то вырвати з роукь и ѿ ѡц҃а моєго. бо я и ѿц҃ь. едино єсмо. тогды похватили жидове камѣна. и хотѣли єго забити. ѿповидѣль имь іс҃. много єсми ва(м) добры(х) оучиньковь показаль ѿ ѡц҃а моєго. дла которы(х) оучин'ковь и каменїємь мечете на ма. ѿповидѣли ємоу жи(до)ве // рекоучи. про добрыи҃ оучин'кы каменїємь не мечемо на тебе. але иже хꙋлишь. иже ты боудоучи чл҃комь а повѣдаеш'са быти бг҃омь. ѿповидѣль имь іс҃ рекоучи. а чи не написано в' законѣ вашемь. и я єсми рекл' иже богове єсте. а єсли же ѡныи҃ наз'валь богами. до которы(х) са слово бж҃їе стало. а не може(т) быти роушено пис'мо, написан'ное ѡ ѡно(м) то. кото(ро)го жь пос҃тиль ѿц҃ь. и на свѣ(т) послаль. а вы мовите иже хоулꙋ мовишь. иже ссми [!]* такь рекль. иже сп҃ь бп҃и є(с)м'. // Єсли же бы(х) не чиниль оучин'ковь ѿц҃а моєго. то быс'те могли не вѣрити мнѣ. а єс'ли чиню. и єс'ли быстє мнѣ не вѣрили. оучин'комь моимь вѣрьте. абы єсте поз'нали а вѣрили. иже въ мнѣ єсть а и я в' не(м). **Конець. соуботѣ.**

[391 зв.] [392] [392 зв.]

за(ч)[41] **И** хотѣли єго пойматї. а ѡнь вышоль з'межи нихь. и пошоль ѡпать за иѡр'дань. на ѡное м'Ьсце, где то пере(д) тымъ їѡан'нь людь кр(с)тиль. и тамь перемеш'каль. многыи҃ пакь приходи(ли) к немоу. и мовили рекꙋчи. заправ'ды и(ж) їѡаннь // ни єдиного з'накоу, не оучиниль. але всѣ рѣчи которыи҃ ѡ томь повѣдаль їѡан'нь, правда є(ст). и многыи҃ пакь вѣровали в него. **конець. ге(н), вї.**

[393]

Єv(г)листа повѣдає. якь хс҃ лазара въскресиль. и якь ты(ж) жидове радат'са якь бы ха҃ забити мо(г)лї.

гла(в). аї. а за(ч) лѳ[42] [аї] Быль пакь нѣякы(и) немоц'ный чл҃кь на има лазарь. из' мѣста вифанїи҃. котороє было мариино. и мар'фино, сестрь єго. а то таа марїа. котораа помазала га҃ миромь. <u>*дорогою мастю*</u>. и ѡтирала ноги єго волосами головы своєи҃. то єй жь то бра(т) лазарь. который быль не // моцень. тогды послали к немоу сестры єго рекоучи. гн҃и.

[393 зв.]

[40] Соу(б) є҃. Рекль гь҃ ко прише(д)ши(м) ѡв'цѣ мои҃.

[41] Ге(н) вї. Въ ѡ(н) (т) ча(с). хотѣли іс҃а.

[42] Въ ѡ(н) (т) ча(с). быль нѣякый.

Соу(б) ѕ҃ по(ст) ре(ч)нная ла(з)рева.

тоть которого ты любишь неможе(т). а і҃с оуслышав'ши то рекль. таа то немочь не є(ст) смр҃тел'наа. ед'но дла славы б҃жіей. абы с҃нь б҃жій быль прославлень дла ней. а и тоую мар'ѳѹ и сестроу ей и лазара любиль і҃с. а коли оуслышаль иже лазарь неможе. и перемеш'каль на томь мѣс'тѣ два д҃ни. а потомь рекль оуч҃нко(м) свои(м). пойдѣмо ѡпать до землѣ жидов'ской. Реклї ємоу оуч҃нци его. оучителю. недав'но хотѣли // тебе жидове каменїємъ забити. а ты ѡпать тамь же хочешь пойти. Ѿповидѣль і҃с. а ви(д) же дванадесать годинь въ д҃ни есть. если кто ходи(т) вд҃нь то(т) не по(т)кне(т)са. бо свѣтлость того свѣта видить. а если кто вночи ходить. то(т) потькне(т)са. бо не машь свѣтлости в ней. тое повидѣв'ши рекль имь. лазарь прїятель нашь оуснѹ(л). Але пойдоу абы(х) его зо снѹ збоудиль. Рек'ли пакь є(мѹ) оученици его. ес'ли ѹс'нѹ(л). то боудеть здоровь. Але і҃с мовиль ѡ смр҃тї его. а ѡни са надѣва(ли). // иже бы і҃с ѡ спаню с'на мовиль. пов'торе пакъ повидѣ(л) имь і҃с яв'не рекоучи. лазарь товариш' нашь оумр҃ль. и радь ес'мї томоу иже єсми тамь не быль. а то дла вась иже быс'те оувѣрили. а дла того пойдѣмо к немоу. тог'ды ѳома назван'ный близнець. <u>*дидимѹ(с)*</u>. рекль оуч҃нкомь. пойдѣмо. абы єсмо и мы з'нимь ѹмр҃ли. и пришоль і҃с. и нашоль его. а ѡнь южь чотыри д҃ни в' гробѣ лежи(т). бо была вифанїа близко ѿ їер(с)лима. яко бы падеса(т) стаянїи. <u>*або ровныхь гоновь*</u>. и много и(х) // изь жидовь тамь было приш'ло. к' марїй и мар'ѳѣ тѣшачи ихь ѡ братѣ. мар'ѳа пакь коли оуслышала. иже і҃с идеть. вышла против' него. а марїа дома зостала. и рекла марѳа къ ісви. г҃и. коли бы быль ты тоуть. бра(т) бы мой быль не оумр҃л'. Але и н҃нѣ вѣдаю. ѡ што бы еси єдно просиль ѿ б҃а. дасть тобѣ б҃ъ. Рек'ль ей і҃с. в'станеть из' мрътвы(х) бра(т) твой. и рекла ємоу мар'ѳа. вѣдаю иже въстанеть при воскр(с)нї(и) въ послѣднїй д҃нь. Рекль ей і҃с. я єсмь въскр(с)нїє и животь. и кто // вѣрить в' мене. хо(т) бы также оумр҃ль. живь боуде(т). и каждый который живе. и вѣрить в мене, не ѹмреть навѣкы. вѣриш ли ты томоу. Рекла ємоу. вѣроую г҃и. и я єсми оувѣрила. иже ты еси х҃с с҃нь б҃жїи. который же еси на тоть свѣ(т) пришоль. а тоє рек'ши пошла. и поз'вала м҃рїй сестры своей. тихо мовачи. оучитель пришѡ(л) есть и зоветь тебе. а ѡна коли оуслышала. борзо всхопившиса пошла к немоу. а і҃с еще быль не пришоль до мѣстеч'ка. але еще быль // на томь мѣс'ци. где то по(т)кала его марфа. тогды ѡный жидове который были при ней в' домоу и тѣшили ей. оуздрѣли м҃рїю иже вс'тала борзо и вышла. ш'ли за нею*. и мовили иже иде(т) плака(ти) на(д) гробь. але коли та(м) пришла

394

394 зв.

395

395 зв.

396

мр҇їа. где то стоя(л). і҇с. оузрѣвши его оупала на ногы его. и рекла емꙋ. г҇и. коли бы ты быль здє. не оумр҇ль бы быль бра(т) мой. а і҇с коли тоє оуздрѣль а вона плачеть. и жидове который҇ были с нею приш'ли
396 зв. тыжь плачоу(т) постогналь дх҇омь. и зас'моутиль самь себе. // и рекль. где есте положі҇ли его. и рек'ли емоу. г҇и. пойди. а поглади, и заплакаль і҇с. и ре(к)лї жидове. ви(д)те якь его миловаль. а нѣкоторы҇й рекли. а чи не могль есть то(т) то. который же ѿвориль оочи слѣпонарожен'ного оучинити. абы и то(т) не оумр҇ль. тогды ѡпа(т) і҇с постогна(л) самь в' собѣ. и пошоль ко гробоу. была пакь та(м) печера. а и камень было положено на ней. тогды рекль і҇с. подоймѣте камень.
397 Рекла пакь емоу марѳа сестра того который быль оумр҇ль. г҇и. ю(ж) // смерьдить. бо южь то четвер'тый дн҇ь в гробѣ лежить. Рекль ей і҇с. а чи не рекль есми тобѣ если вѣроуешь. оуз'дриш' славоу бж҇їю. тогды ѿвръноули камень ѿ гроба. в' которомь быль мер'твый положень. а і҇с. по(д)нес'ши к нбоу оочи свои҇. рекль. ѿч҇е. хвалю тебе иже еси мене выслоухаль. и вѣдаль есми я, иже ты мене всегда слоухаешь. але длѧ ты(х) людїй который҇ около стоять рекль ес'ми. абы оувѣрили,
397 зв. иже ты мене пос'лаль. И тоє рек'ши голосомь // великы(м) закрычаль. лазароу выйди вонь. и вышоль то(т) который бы(л) оумр҇ль. и быль ѡбьвѧза(н) по роукамь, и по ногамь, крайками. и лице его было ѡброусомь ѡбвѧзано. *або полотномь*. Рекль и(м) і҇с. роз'вѧжите его. и поустѣте его нехай идеть. тог'ды м'ногый которы(и) ѿ жидовь были приш'ли к' марѳѣ и мрї҇й. а видѣв'ши што ес'ть оучиниль і҇с. оувѣрили в' него. **конець. лазареви.** А нѣкоторы҇й з'межи нї(х) пош'ли
398 ко закон'никомь. и повидѣли. што есть оучиниль. і҇с. //

за(ч) м҇[43] Тогды зобралисѧ ар'хиерее и закон'ници в радоу. и мовили што маемо чинити. иже тот' чл҇кь много знаменїй чинить. а допоус'тимо ли емоу такь. то и в'сѣ боудоуть вѣрити в' него. а на ѡстатокь ш'тобы не пришод'ши рим'лѧне. и мѣс'та зо всѣмь народо(м) не взѧли. Единь пак' змежи ни(х) на имѧ каиафа. боу(д)чи того лѣта и(х) архїереѡмь. рекль. вы не вѣдаете ничого ани (с) на томь не розмышлѧете. иже лѣп'ше бы было намь. абы тоть единь оумр҇ль за люди. а не
398 зв. вве(с) // народь загиноуль. а то не самь ѿ себе повидѣль. але иже быль ар'хїереѡ(м), того лѣта. и пр(о)рковаль и(ж) і҇с хотѣль за люди в'мерети. и не тол'ко за люди. але и жебы тыжь сн҇ы бж҇їи розогнаны҇й зобраль въедино. ѿ оного пакь дн҇ѧ оурадили абы его забили. і҇с пакь южь не хоживаль яв'не межи жиды. але ѿишоль до ꙋкраиньного

[43] Пне(д) ѕ҇ не(д). Въ ѡ(н) (т) ча(с). зобрали(с).

мѣста. которое есть по(д)ле поустынѣ. названного ефраи(м). и тамь перемеш'коваль, зь оучн̃ками своими. бы(л) бо близ'ко жидов'скы(и) великьдн̃ь <u>*то есть, пасха*</u>: // и шли многый до їер(с)лима зь ωной то оукраины пере(д) великодн̃емь. абы (с) ωчистили. и глѧдали ї҃са. и роз'мовали въсполь в цр҃кви стоячи. и мовачи. ш'то сѧ вамь видить. чи не прїйде(т) ли ωнь на праз'дникь. ар'хїереє и закон'ници были рос- казали. если бы кто видѣль его. где бѹдеть. иже бы повѣль. абы его поймали. **Ко(ц) пне(д)***. 399

> Єѵ(г)листа поведаε. якь мр҃ їа помазала ногы їсв҃и миромь. и тыжь якь въеханїе его было на ωслятю въ їер(с)ли(м). я(к) ты(ж) народы оучи(т). ты(ж) ω зернати пло(д)номь в землю оусѣяно(м). якь ты(ж) к немоу ста(л)сѧ голо(с) з неба. якь ты(ж) многыи зъ закон'никовь, оувѣрили.

гла(в). в҃і. а за(ч) м҃а[44]

Пере(д) шестьми пакь дн̃ѧми пас'хы. Пришоль ї҃с. до ви // ѳанїи. где то быль лаза(р') оумр҃ль. которого жь то ї҃с въскр҃силь из' мр҃твыхь. тогды тамь вробили емѹ вечерѹ. а марѳа послѹговала. а и лаза(р) быль ωди(н) с тыхь который сѣдѣли с нимь за столомь. тогды марїа взѧвши ли(с)трѹ масти. <u>*то есть фоун'ть масти*</u>. Котораѧ то масть была вробле- на з на(р)дового корене. бар'зо коштовнаѧ. <u>*ни щимь, не з'мѣшеное, миро*</u>. Которою жь то мастю помазовала ногы ї҃свы. и ωтира(л) волоса- ми головы своей, ногы его. а и домь бы(л) напол'нил'сѧ ѿ вон'нос'ти ωноей добре запаш'ной, // мас'ти. тог'ды ωдинь изь ѹч҃нковь его июда сн̃ь симоновь ис'кариωта. который его хотѣль продати рекль. длѧ чого той то мас'ти не продано за трис'та грошїй а дано бы то было ѹбогымь. а тое рекл' не длѧ того абы мѣль мѣти мл'сть ко оубогы(м). але того длѧ иже быль са(м) злодѣемь. и скрин'коу завѣдаль. и тый рѣчи который ймь были даваны носиль. тог'ды рек'ль ї҃с. дайте ей покой. абы заховала тоую то масть ко дн̃ю погребенїа моего. ѹбогый бо*, // в'сегда в' себе маете. але мене не в'сегда мѣти боудете. Розоу- мѣль пакь многый народь жидов'скы(и), иже тоуть есть. и приш'ли не тол'ко длѧ ї҃са. але и жебы и лазара видѣли. которого жь въскр҃силь из' мр҃твыхь. такь были ар'хїереє врадили, абы и лазара забили. бо длѧ него многый приходѧчи ѿ жидовь, вѣровали въ ї҃са. А на зав'треш'нїй пакь дн̃ь. многый народь пришоль быль на праз'дникь. коли то оуслы- шали иже ї҃с идеть до їер(с)лма. набрав'шї роузочокь финиковых. //

399 зв. [в҃ї] 400 [г҃ї] 400 зв. 401

[44] В не(д) цве(т) на лѵ(т)р'гїй. пере(д) ше.

ал'бо пал'мовыхь. и выш'ли против' него, абы пот'кали єго. и крычали мовачї. ѡсан'на. *еже речи, спси нась.* бл(с)ве(н) который идешь вь ді има г(с)днє, црь їилвь. и нашоль їс ѡсла. и всѣль на нє. якь же было и написано. не бойсѧ дщеро сиѡньскаа. бо црь тво(и) идеть к тобѣ. который седи(т) на ѡслати ѡс'личїнѣ. а на поча(т)коу томоу то оучнци єго нє з'розоумѣли. але коли єсть прославлень їс. тогды в'спаматали. иже то было ѡ немь написано. и то оучинили ємоу. тоє пакь 401 зв. то(т) народь высвед'чо // валь. который при немь на тоть часъ были. коли то лазара позваль из' гроба. а въскрсиль єго из' мрътвыхь. и дла того. вышоль против' него народь. иже слышали иже ѡнь тоє знаменїє оучиниль. **конє(ц) не(д) цвѣ(т).**

за(ч) мв[45] Тогды фарисеѡве мовили межи собою. видите иже ничого собѣ помочи не можемо. бо мало не в'ве(с) свѣ(т) за ни(м) пошоль. были еі тыжь тамь межи ими грекове. *ел'линове,* который были приш'ли. абы сѧ млли [!] на днь сваточ'ный. *або хвалоу дали бгоу.* тый пристоу-402 п'ив'ши [!] к' филип'пови. который то // родомь быль з' виѳ'саиды мѣс'та оукраины галиле(и)ской. и просили єго рекоучи. гос'подине. *або пне.* хочемо абы(х)мо їса моглї видѣти. пошод'ши филип'пь и повидѣль тоє ан'дреѡви. то пакь сполоу ан'дрей ис' филип'помь. повидѣли тоє їсви. а їс имь на тоє ѿповидѣль рекоучи. ю(ж) пришоль єсть часъ. абы (с) рос'славиль снь чл(с)кый.

за(ч)[46] Заправ'ды заправ'ды повѣдаю вамь. єс'ли бы зер'но п'шеничное впа(д)ши в' зем'лю, а не замер'ло. то бы єдно само такь пребыло. а 402 зв. єсли оумреть. то // великый пло(д) з' себе выростить. **Конець, в'то(р)кꙋ.**

за(ч)[47] Кто милоуеть дшоу свою погоубить єй. але кто бы ненавидѣль дшѣ своєй на семь свѣтѣ. то(т) заховає(т) єй на живо(т) вѣчный. а єсли кто мн(ѣ) слоужить. нехай за мною идеть. бо где я боудоу. тамь тыжь и слоуга мой боудеть. а боуде(т) ли кто мнѣ слоужити. поч'ти(т) єго ѿць мой. который є(ст) на нбси. Нн̃ѣ дша моѧ зас'моучена єсть. а ш'то (ж) маю дѣлати. *або речи.* ѿче из'бави мене ѿ часа того але 403 того єс'ми дла пришоль к томоу часови. //

за(ч)[48] Ѿче. прос'лави имѧ твоє. тогды пришоль голось з нба мовачїй. и прос'лавиль єс'ми. а и єще рос'лавлю. Народи пакь который около

[45] Вто(к) ѕ не(д), въ ѡ(н) (т) ча(с). фарисеѡ(в).

[46] Ап(ст)лꙋ полика(р)пꙋ, запра(в)ды.

[47] Рекль гь свои(м) оу(ч). кто милꙋє(т).
В поклоненїє ч(с)тимꙋ древоу и в постри(ж)нїє мнихо(м).

[48] Рекль гь. ѿче прослави.
На у(т)р'ни на во(з)двї(ж)нїє ч(с)тна(г)[о] кр(с)та.

стояли, тоє слышали. и мовили. иже сѧ громь сталь. а иный͡ поведали. иже аг͞гль мовиль к нємоу. ѿповидѣль і͞с и рєкль. нє длѧ мєнє сѧ то(т) то голо(с) сталь. алє длѧ вась. Н͞нѣ юж ь єсть соу(д) свѣта того. н͞нѣ к͞нзь свѣта того вывръжєнь боудє(т) вонь. а и я єсли боудꙋ по(д)нєсєнь ѿ зємлѣ. то всѣ(х) приволокоу к' собѣ. а тоє повєдаючи. даваль // з'нати. якою см͞ртїю оумєрєти м͞ѣль. Ѿповидѣли ємоу народи рєкоучи. мы єсмо слышали изь закона. иже х͞с прєбыває(т) навѣкы. а ты якь мовишь. иже мꙋси(т) по(д)нєсєнь быти с͞нь ч͞лкый. к'то ж' бы то быль с͞нь чл(с)кый. ѿповидѣль и(м) і͞с рєкоучи. єщє на малый часъ свѣ(т)ло с вами єсть. ходѣтє ж' покы єщє свѣта маєтє. абы вась т'ма нє ѡбышла. бо к'то ходи(т) в' тємнос'ти. то(т) нє вѣдаєть, коуды идє(т)ть [!]. 403 зв.

Покы єщє свѣть маєтє. вѣроуйтє въ свѣть. // абыстє были с͞нвє св(ѣ)та. **Конєць, єv(г)л͞їю на възви(ж) [!] и на поклонєнїє ч(с)тна(г)[о] крє(ст).** тоє мовиль, і͞с. а ѿишо(д)ши с'крыльсѧ прє(д) ними. а хо(т) жє ѡнь такь вєликый͡ з'накы чинова(л) прє(д) ними. єдначь нє вѣровали в нєго. а то то(г)[о] длѧ. абы сѧ пр(о)рочьство исаїа пр(о)рока выпольнило. которої ѡнь пр(о)роковаль, рєкоучи. г͞и. кто оувѣриль слоухоу нашємоу. и мышца г͞на. *рама. або плєчѣ*. комоу єсть зьявлєна. длѧ того нє могли оувѣрїти. бо и пов'торє то(т) жє исаїа повидѣль. ѡслєпиль оочи ихь. и ср(д)ца и(х) // яко камєнь затвєр'диль. абы оочима нє видѣли, а ср(д)цємь нє розоумѣли. и нє навръноулисѧ. а и я ихь нє оуздоровиль. тоє повєдаль исаїа, коли видѣль славоу єго. и мовил' ѡ нємь. а ви(д) жє ис' кнѧжать много и(х) оувѣрило в нєго. алє про закон'нїкы выз'навати єго нє смѣли. а то длѧ того. абы изь собороу виг'нани нє были. бо бол'шє миловали хвалоу лю(д)скоую. иниж'ли славоу б͞ію. а і͞с пакь голосомь закрычаль и рєкль. кто вѣрꙋєть в' мєнє, нє в' мєнє вѣрꙋєть. алє в' того который мєнє послаль. и кто мєнє // видить. види(т) и того который мєнє послаль. а и я єсми свѣтлостю. и на свѣ(т) єсми пришоль. абы каж'дый который в' мєнє вѣроує(т) абы в' тєм'ности нє ѡсталь. а єсли бы кто мой͡ слова слышаль. а нє оувѣриль. я єго нє сꙋжꙋ. бо нє пришоль єсми я. абы(х) свѣ(т) соудити мѣль. алє абы(х) привєль вєсь свѣть на из'бавлєнїє. **ко(ц). срѣ(д).** Кто сѧ мєнє запри(т), а нє хочє(т) принѧти моихь словь. має(т) кто бы єго соудиль. Слова. который͡ я мови(л) тый͡ єго боудоу(т) соудити, в послѣ(д)нїй д͞нь. бо и я єс'ми ѿ сєбє самого нє мови(л). // алє который мєнє посла(л). ѿ͞ць самь ми даль росказанѧ, што быхь справова(л).

404 за(ч) м͞г[49] 404 зв. 405 405 зв.

[49] Срє(д) ѕ нє(д), Рє(к)ль г͞ь к при(д). покї.

и што бы(х) мовиль. а вѣдаю иже єго росказана животь вѣчный є(ст). ш'то єдно а мов'лю, та(к) якь ми росказаль ѿц҃ь тоє и чиню.

Єѵ(г)листа поведає(т), якь хс҃ оучн҃ко(м) ногы оумывае(т), и наоучає(т) и(х) новомоу приказаню. абы милова(л) єдинь дроу(г)[о]го. и июдинѹ зра(д)у. и петрово ѿвер'жена, напере(д) повѣдаєть.

гла(в).п҃і. а за(ч) мд҃[50]

Преж'де п'раз'дника пасхы. вѣдаль іс҃ иже пришоль є(г)[о] ча(с). абы перешоль с' того с'вѣта къ ѿц҃оу. оумиловав'ши* свои҃ ажь до кон'ца** который҃ были на свѣтѣ. И была вечера. а южь быль діаволь

406 вложиль в ср(д)це, июдѣ сн҃оу симоновоу, кото // рый быль скариωта.

[ѕі] абы єго продаль. ч'ти че(т)ве(р)то(к) великїй на ли(т)р'ги(и). Вѣдаль іс҃. иже в'сѣ рѣчи даль ємоу ѿц҃ь в роукы. иже ѿ б҃а вышоль. и ωпат' ко б҃гоу иде(т). в'став'ши ѿ в'ечерѣ [!]. и из'ложиль ωдѣна своє. и в'зав'ши лен'тиωнь. <u>*полотно, л'ннаноє*</u>. и ωпоясальса. а потомь налиль воды въ оумывальницоу. <u>*в мѣд'ницоу. або в' лоханю*</u>. и почаль оумывати ногы ѹчн҃комь своимь. и ωтирати полот'номь. которы(м) быль ωпоясань. пришоль пакь к' симонови петрови. и рекль ємоу петрь. г҃и. ты

406 зв. то хочешь ѹ // мыти мои҃ ногы. ѿповидѣль іс҃ и рекль ємоу. ш'то а чиню, ты того не вѣдаешь нн҃ѣ. але потом'ь [!] вѣдати боудешь. рек'ль ємоу петрь. г҃и. не боудеши ми мыти ногь моихь навѣкы. ѿповидѣль ємоу іс҃ рекоучи. єсли же тебе не оумыю. не маєшь части мѣти со мною. рекль ємоу симонь петрь. г҃и. не тол'ко ногы мои҃. але и роукы и главоу. іс҃. пакь рекрь [!] ємоу. кто єсть оумытый. то(т) не потребоуєть

407 єдно ногы оумыти. бо єсть весь чисть. и вы чис'ти єсте. але не в'си. // Вѣдал' бо, который з' ни(х) мѣль єго продати. и длє того такь рекль, иже не в'сї єсте чис'ти. ко(ц) пе(р)вомѹ єѵ(г)лїю. на оумывенїє.

за(ч) ме҃[51]

И якь южь оумыль ногы ихь. в'заль на себе ωдѣна своє и сѣль ωпа(т) за столь. и рекль имь. вѣдаєте ли. ш'то єсми вамь оучиниль. вы называєте мене оучителемь и г(с)пдиномь. тоє добре мовите. бо заправ'ды єсть єсми. а єсли же а боудоучи г(с)пдиномь, и оучителемь ваши(м). а оумыль єсми ногы вашї. то и вы єдинь дроугомоу так'же

407 зв. ногы оумывайте. // бо єс'ми вамь из' себе прикла(д) даль. абы єсте и вы чинили так' же. якь єс'ми и я оучиниль. Прав'доу. правдоу вамь повѣ-

[50] Въ ω(н) (т) ча(с). прежде праз'д'ни.
В че(к) ве(л) єѵ(г) а҃ на умы(в).

[51] Въ ω(н) (т) ча(с). Коли оумы(л) іс҃.
Єѵ(г)лїє в҃ по оумы(в).

даю. нє єсть слоуга болшїй надь господарємь своимь. анї посєль нє єсть бол'шїй ѿ того, который єго посла(л). Вѣдаєтє ли тый҃ рѣчи. бл(с)вєни єстє, єсли и(х) чини(ти) боудєтє. **Конєць ҃в єѵ(г)їю. по оумывєнїю. прєи(ди) в чє(к). вє(л), в ма(т)ѳєа в' гла(в), к҃ѕ. а в за(ч) р҃и. коли и҃ли рєкль и(м), і҃с.** нє ѡ всѣ(х) то вась мов'лю. бо я вѣдаю который҃ єс'ми выбраль. алє ижє бы са писмо выпол'нило. то(т) кото(ри)й* ясть хлѣбь со // мною. по(д)двигнєть на ма патоу свою. н҃нѣ повѣдаю вамь ѡ томь напєрє(д), ниж'ли са тоє стало. а коли тоє боудєть абыстє вѣрили. ижє я єсм'. прав'доу прав'доу повѣ(д)ю вамь. єс'ли к'то примѹєть того которого бы(х) а посланъ. то мєнє примѹєть. а кто мєнє примѹєть. прїймоуєть и того. который мєнє посланъ. а тоє рєк'ши і҃с засмоутил'са д҃хомь. и высвє(д)чаль а повидѣль имь рєкоучи. прав'доу прав'доу повѣдаю вамь. ижє єди(н) з'мєжи вась мєнє про(д)ти [!]* хочє(т). тог'ды оуч҃нци // погладовали ѡдинь на дроугого. мыш'лачи, ѡ комь бы то мовиль. быль пакь єдинь зь оучєнїковь і҃свыхь. который то възлєгь на пръсє(х) і҃свыхь. которого то миловаль і҃с. томоу жь то на памать даль симонь пєтрь. яко бы рєкль ємоу. проси єго. кто бы то быль, ѡ которо(м) то мовить. а ѡнь коли прихилил'са до пръсїй і҃свыхь. пыталь єго рєкоучи. г҃и. который то єсть. повидѣль ємоу і҃с рєкоучи. то(т) єсть которомоу а ѡмочив'ши хлѣба подамь. и ѡмочи(в)ши часть хлѣба. пода(л) иоудѣ, // симоновоу с'скариѡта. и бор'зо по хлѣбѣ в'шоль в нєго дїаволь. и рєк'ль ємоу і҃с. што чинишь. чини жь бор'зо. того пакь жаднии с ты(х) который҃ тамь сєдѣли нє розоумѣли. дла чого тоє рєкль ємоу. а нѣкоторый҃ з ни(х) так са надѣвали ижє їюда завѣдаль скрин'коу. *<u>або мѣшокь.</u>* ижє бы ємоу і҃с рєкль. абы накоупиль ты(х) рѣчїй. которы(х) намь потрєба ко д҃нєви ст҃моу. ал'бо. ижє бы што даль оубогымь. А ѡнь в'зав'ши ш'тоукоу хлѣба. бор'зо вышоль. и южь но(ч) была коли вышо(л). // і҃с па(к) рєкль коли їюда вышо(л).

408

408 зв.

409

409 зв.

Н҃нѣ прослависа с҃нь ч҃лчьскый. и б҃гь прослависа ѡ нємь. а єсли б҃гь прослави(т)са ѡ нємь. и б҃гь прослави(т) єго самь в' собѣ. а и бор'зо прослави(т) єго. дѣти єщє малыи ча(с) боудоу с вами*. и боудєтє мєнє гладати. якь єс'ми и жидомь повидѣль. гдє а идоу, тамь вы нє можєтє прїйти. так' жє и вамь н҃нѣ повѣдаю. приказана новоє даю ва(м). абыстє любили єдинь дрѹгого. якь (ж) и я вась любиль. так' жє абыстє любили, и вы єдинь дроугого. по томоу познають вась всѣ. ижє єс'тє мой҃ оуч҃ници. єс'ли любовь боудєтє мѣтї // мєжи

за(ч) м҃ѕ[52]

410

[52] Рєкль г҃ь свои(м) оу(ч)н', н҃нѣ про.
Єѵ(г)лїє пръвоє с҃тых' стр(с)тєи.

собою. Рекль ємоу симонь петрь. г҃и. где идешь. Ѿповидѣль ємꙋ і҃с рекоучи. где ꙗ идоу. ты не можешь пойти за мною н҃нѣ. але потомь за мною пойдешь. рекль ємоу петрь. г҃и. длꙗ чого быхь не могль н҃нѣ ити за тобою. н҃нѣ и д҃шоу мою за тебе положоу. Ѿповидѣль ємꙋ і҃с. д҃шоу ли твою за мене положишь. прав'доу правдоу, повѣдаю тобѣ. єще не въз'гласить алекторь. *не запоєть, когоуть. або пѣвень.* а ты сꙗ три разы мене запришь.

Є҃v(г)лис'та выписоуе. ꙗкь х҃с оучить, иже Ѿ҃ць в немь пребываєть. а ѡнь въ Ѿ҃ци. ты(ж) заповѣдає, абыхмо приказанꙗ єго попольнꙗли. ꙗкь тыжь ѡ зосланю д҃ха с҃тго напере(д) повѣдає. //

410 зв.

глава. д҃і. а за(ч) м҃з[53]

И рекль оуч҃нкомь свои(м). нехай сꙗ не зас'моучаю(т) ср(д)ца ваши. вѣроуйте в' б҃га. и в' мене вѣрꙋ(и)те. бо в' домоу Ѿ҃ца моєго ѡбители многыи҃ єсть. *меш'канꙗ.* а ес'ли бы иначей было, повидѣль бы(х) вамь. але идоу абыхь вамь з'готоваль мѣсце. а єсли (ж) ꙗ пойдоу вамь мѣс'це наготовити. и ѡпꙗ(т) прїйдоу. и поймоу вась к собѣ самомꙋ. абысте где ꙗ боудоу, и вы там' же были. а где я идоу и вы вѣдаєте. и дорогоу знаєте. рекль ємꙋ ѳома. г҃и. не вѣдаємо, где идешь. ꙗк же можемо дорогоу з'нати. Ре // кль ємоу і҃с. я єсмь дорога. и прав'да. и живо(т). никто же не прїйдеть, ко Ѿ҃цоу. єдно черезь мене. єсли быс'те мене з'нали. то и Ѿ҃ца моєго быс'те з'нали. и Ѿ того часа з'наєте єго. и видѣли єсте єго. Рекль ємоу филип'пь. г҃и. оукажи намь Ѿ҃ца. а то боудемо за досить мѣти. Рекль ємоу і҃с. черезь та(к) дол'гыи час з' вами єсмь. а не позналь єси мене. филип'пе. к'то видѣль мене. видѣль и Ѿ҃ца моє(г)[о]. а ты ꙗкь мовишь. оукажи намь Ѿ҃ца. ал'бо не вѣришь. иже ꙗ въ Ѿ҃ци. // а Ѿ҃ць въ мнѣ єсть.

411

411 зв.

за(ч) м҃и[54]

Слова которыи҃ я вамь повѣдаю. самь Ѿ себе ихь не мовлю. але Ѿ҃ць въ мнѣ пребываєть. и то(т) оучин'кы чинить. вѣроуйте мнѣ. иже я єсмь въ Ѿ҃ци. а Ѿ(ц) въ мнѣ є(ст). **Коне(ц) пꙗ(тк)*.** А єсли не такь. длꙗ ты(х) оучиньковь вѣроуйте мн(ѣ). Прав'доу правдоу вамь повѣдаю. кто вѣри(т) в' мене. оучин'кы которыи҃ я чиню. и ѡнь чинити боудеть. и бол'ше на(д) тыи҃ чинити боуде(т). бо я идоу до Ѿ(ц) моєго. а што коли боудете просити Ѿ҃ца въ имꙗ моє. то оучиню. абы быль прославлень Ѿ(ц) // въ с҃нѣ. а єсли боудете чого просити въ имꙗ моє. то и я оучиню. Єсли мене милоуєте. дръжѣте жь приказанꙗ мои҃. а я

412

[53] Пꙗ(к) ѕ҃ не(д). Рекль г҃ь свои(м). нехаи (с).

[54] Соу(б) ѕ҃ не(д). Рекль г҃ь свои(м). Слова.

оупрошоу ѿца. и да(ст) вамь ин'шого потѣшитєла. абы мєш'каль с вами навѣки дх҃ь истин'ный. которого свѣть нє можє(т) прияти. бо єго нє види(т), ани єго з'наєть. Алє вы єго знаєтє. бо оу вась мєш'каєть. и в' ва(с) мєшкати боудєть. и нє ѡстави(т) вась сиротами. придоу к вамь єщє мало. и свѣ(т) видѣти мєнє нє боудєть. алє вы мєнє видѣти боудєтє. бо єсли я // живоу. и вы живи боудєтє. и в то(т) дн҃ь порозоумѣєтє вы ижє ѧ въ ѿц҃и моє(м). а вы въ мнѣ, а и я в' вась. 412 зв.

Кто має(т) заповѣди мои҃ и ховає(т) ихь. то(т) мєнє любить. а кто мєнє любить. то(т) ѿ ѡц҃а моєго възлюблєнь боудєть. а и я боудоу єго любити. и оукажоусѧ ємоу самь. **Конєць. соуботѣ.** Рєкль ємоу їюда, нє ѡнонь который быль с'скариѡта. г҃и. ш'то має(т) быти. ижє ты намь хочєшь сѧ оуказати. а нє мирови. ѿповидѣль іс҃ и рєкль ємоу. єсли мєнє кто люби(т). слова мои҃ дєр'жати боудє(т). // а и ѡц҃ь мой миловати єго боудє(т). и до нєго прїидємо. и мєш'канѧ в нємь оучинимо. а кто мєнє нє милоуєть. и словь мои(х) нє дєр'жи(т). и рѣчь котороую слышитє, нє єсть моѧ. алє ѿц҃а моє(г)[о] къторый мєнє послаль. **Конєць, апостолоу.** Зри ѿ ст҃о(м)дс҃ѣ*. ты҃и єсми рѣчи вамь повидѣль оу ва(с) мєшькаючи. оутѣшитєль пакь дх҃ь ст҃ы(и). которого пошлєть ѿц҃ь въ имѧ моє. то(т) ва(с) наоучи(т) в'сємоу. и в'спомѧнєть ва(м) всѣ рѣчи. который҃ єс'ми вамь коли мовиль. мирь ѡставлѧю вамь. и смирєнїє моє даю вамь. нє и яко мирь даєть. и я // даю вамь. за(ч)[55] 413 413 зв.

Нєхай сѧ нє засмоучають ср(д)ца ваши. ани оустрашают'сѧ. слышали єстє якь єсми вамь повидѣль. ижє идоу. и ѡпѧ(т) к ва(м) придꙋ. єсли бистє любили мєнє. радовали бистє сѧ ѡ в'сємь, ижє єсми рєкль. идоу къ ѿц҃оу. бо ѿц҃ь мой бол'ш҃(и) єсть ѿ мєнє. и нн҃ѣ ва(м) повѣдаю. напєрєдь ни(ж)ли сѧ тоє стало. абыстє коли сѧ тоє станє оувѣрили. бо южь нє много боудоу мовити з' вами. бо южь пришоль того свѣта кн҃зь. а въ мнѣ нє має(т) ничого. алє ижє бы мирь позналь. и(ж) и я милоую ѿц҃а. и якь жє // мнѣ росказаль ѿц҃ь так' чиню. в'стан'тє. а пойдѣмо ѿтолє. за(ч) мѳ[56] 414

Єѵ(г)листа выписоує. ижє хс҃ повєдаєт сѧ быти виньною лозою. а оучн҃кы лѣторослѧми. ты(ж) приказоуєть. абыхмо сѧ всѣ посполоу миловали. гла(в). єі҃.

[55] Ст҃мꙋ ап(ст)лу їю(д), Рєк'ль г҃ь свои(м). кто.
Нє(д) з҃ напєрє(д) ищи. в гла(в). зі҃ а зачало н҃ѕ.

[56] Пнє(д) з҃ нє(д), Рєкль г҃ь свои(м), нєха(и) (с).

гла(в). єі. а за(ч) н҃[57] **Я** єсми лоза истин'наа. а ѡц҃ь мой дѣлатєль єсть. в'сакоую роз'тоу котораа ѡ мнѣ нє дѣлає(т) плода. ѿрѣзоуєть єй҃. и в'сакоую дѣлающоую плоды ѡтєрєблаєть єй҃. абы єщє бо(л)шїй пло(д) приносила. Вы єсть єстє чистыми длє слова моєго котороє єс'ми вамь повидѣль. боу(д)тє въ мнѣ. а и я в' вась. якь жє роз'ка нє можє зростити плодоу сама ѿ сєбє. // 414 зв. єс'ли нє боудє(т) на лозѣ. так жє и вы єсли въ мнѣ нє прєбоудєтє. я єсми лоза. а вы єстє лѣторосли. кто боудєть въ мнѣ. а и я в нємь. то(т) из'рости(т) плодь многыи. бо бєз мєнє ничого оучинити нє можєтє. єсли кто нє боудє мєш'кати въ мнѣ. вывєржєнь боудє(т) вънь. и якь роз'ка оус'хнє(т). и из'бираю(т). єй҃, и на ѡгнь оуврьгоу(т), и из'горыть. єсли бы єстє въ мнѣ мєш'кали. и слова мои҃ оу ва(с) прєбоудоу(т). што коли боудєтє хотѣти просити з'боудє(т)са вамь. **Конєць пнє(д), и ст҃моу ап(ст)лꙋ.** ѡ томь то прославит'са ѿц҃ь мой. ижє быстє мно // 415 гый пло(д) принєсли. и боудєтє мои҃ оуч҃ници.

за(ч) н҃а[58] **Я**кь жє въз'любил' ма ѿц҃ь а и я вась полюбиль. боу(д)тє жь в люб'ви моєй. єсли быстє приказана мои҃ дръжали. боудєтє прєбыва(ти) в люб'ви моєй. якь жє и я приказана ѿц҃а моєго дръжаль. и в' мл(с)ти єго пєрєбываю. тыи҃ то рѣчи мовиль єсми вамь. абы радо(ст) моа зоставала в' вась. а и ваша радость была бы выплънєна. то є(ст) приказана мои҃. абыстє єдинь дроугого миловали. якь (ж) и а вась оумиловаль. 415 зв. болшєго милована на(д) тоє никто нє маєть. ижє // бы дш҃оу свою положиль за товариши свои. вы с'тє мои҃ товариши. єсли то оучинитє што коли приказоую вамь. и южь вась нє бꙋдоу называти слоугами. бо слоуга нє вѣдаєть ш'то чинить господарь єго. алє єсми вась назваль товариш'ми. бо в'сѣ рѣчи которыи҃ єсми коли слышаль ѿ ѡц҃а моєго повидѣль єсми вамь. нє вы стє мєнє выбрали. алє я ва(с) выбраль. а поставиль єсми вась, абы єстє пош'ли и пло(д) принєсли. а пло(д) вашь прєбоудє(т). и чого быстє єдно просили ѿ ѡц҃а моєго въ има моє. да(ст) вамь. **Конєць, ст҃моу.** // 416

за(ч) н҃в[59] Тоє приказоую вамь. абыстє миловали ѡдинь дроугого. а єсли мирь ва(с) нєнавидить. видитє, ижє и мєнє пєр'шє ѿ на(с) възнєнавидѣль. єсли быстє ѿ мира были. мирь ш'то єсть єго любиль бы. алє ижє нє єсть єстє ѿ мира. выбраль бо єсьми вась з'мєжи мира. того дла ва(с) мирь нєнавидить. В'споматайтє на ѡныи҃ слова. которыи҃ єсми вамь повидѣль. ижє нє єсть слоуга бол'шїи ѿ господара своєго.

[57] Рєкль г҃ь свои(м) оу(ч). я єс'ми ло.
[58] Рєкль г҃ь свои(м) оу(ч), якь жє въз'.
[59] Соу(б) г҃ по па(с). Рєкль г҃ь свои(м) оучє тоє прика.

єсли жь сѧ мнѣ противили. то и вамь (с) противити боудоу(т). а єсли слова мои҃ дер'жали. то и ваши де(р)жати боудоу(т). але то в'се // вамь оучинѧть длѧ именѧ моєго. бо не з'нають того который мене пославь. бы(х) быль не пришоль и не мовиль имь. грѣха бы не мѣли. але нн҃ѣ вымовитисѧ не могоу(т). ѿ грехоу своєго. Кто мене ненавидить. и ѿц҃а моєго ненавиди(т). бы(х) быль не оучиниль межи ними ты(х) рѣчі҃и. которы(х) никто иный не оучиниль. грѣха бы не мѣли. але нн҃ѣ оувидѣли. и въз'ненавидѣли ѿц҃а моєго. але абы (с) напол'нило слово. которое в законѣ ихь написано є(ст). иже мене дар'мо въз'ненавидѣли. а коли оутѣ // шитель придеть. которого я вамь пошлю ѿ ѡц҃а. дх҃ь истин'ный. который ѿ ѡц҃а исходи(т). то(т) высве(д)чає(т) ѡ мнѣ. а и вы сведчити бꙋдете и(ж) споча(т)ка съ мною єсте.

416 зв.

ѕі

417

Єѵ(г)листа выписоуе, иже хс҃ оучн҃комь напередь повѣдаеть, ихь терьпливости. ты(ж) повѣдаеть и ѡ своємь на небеса възнесеніи, и дх҃а ст҃го сошествіи. гла(в). ѕі.

Тыи҃ то рѣчи повидѣ(л) єсми вамь. абысте (с) не съблаз'нили. ѿ соборовь выженоуть вась. але придеть часъ. в'сѧкый который оубієть вась. боуде(т) сѧ надѣвати. иже бы тымь слоуж'боу принесль б҃оу. **конець соу(б), и мч҃нко(м).** а тото вамь оучинѧть. бо не з'нають ѿц҃а, ани мене. а тый то рѣчи // мовиль єсми вамь. коли придеть часъ. в'спамѧтайте то. иже єсми вамь повидѣль. ты(х) пакь то рѣчі҃и не мовиль єсми ва(м), при поча(т)коу. бо быль єс'ми з' вами. але нн҃ѣ идоу к томоу который мене посла҃ль. ани єдинь з' вась мене не пытай где идешь. але иже єсми вамь тыи҃ то рѣчи повидѣль. жалости напол'ниль єсми ср(д)ца ваша. але ѧ вамь прав'дꙋ мовлю. лѣп'ше єсть вамь, абы(х) ѧ пошоль. бо єсли бы(х) не пошоль. потѣшитель не придеть. але єсли пойдоу. пош'лю єго к вамь. а ѡнь пришо(д)ши ѡбличи(т) // мира. ѡ грѣсѣ. и ѡ прав'дѣ. и ѡ соудѣ. Ѡ грѣсѣ бо, иже не вѣроуете в' мене. Ѡ правдѣ пакь, и(ж) идоу къ ѿц҃оу моємоу. и к томоу не боудете мене видѣти. Ѡ соудѣ пакь. иже кн҃зь сего свѣта ѡсоуждень єсть. єще многыи҃ рѣчи маю мовити вамь. але не можете з'носити нн҃ѣ. але коли приде(т) ѡнонь дх҃ь истин'ны(и). то(т) вась наоучить на в'сѧкоу прав'доу. **Коне(ц) в'то(р)коу.** не боуде(т) бо самь ѿ себе мовити. але ш'то бы коли оуслышаль тое боуде мовити. и рѣчи которыи҃ маю(т)

гла(в).ѕі.
а за(ч) нг҃[60]

417 зв.

418

[60] Вто(к) з҃ не(д). Рекль г҃ь свои(м). При.

418 зв. прїйти повѣсть вамь. // ѡнь мѧ рославить. бо ѿ моєго приметь. и повѣ(ст) вамь.

за(ч) нд[61] Все ш'то має(т) ѿц҃ь моє є(ст). прото єсми такь рекль. иже з моєго възметь. и повѣсть вамь. за малымь южь не оузрите мене. и в'малѣ пакь и оузрите мѧ. бо южь идоу къ ѿц҃оу. нѣкоторый пакь зь оучн҃иковь єго мовили межи собою. што то єсть. што намь повѣдає(т). в'малѣ не оувидите мене. и в'малѣ пакь оузрите мѧ. бо ѧ идоу ко ѿц҃оу. прото мовили што то єсть. што намь повѣдаєть, мало. не вѣдаємо

419 ш'то // мови(т). И поз'наль іс҃. иже хотѧ(т) єго пытати. и рекль имь. ѡ томь ли сѧ пытаєте межи собою. иже єсми рекль. в'малѣ не оузрите мене. и в'малѣ пакь оузрите мѧ. прав'доу. прав'доу повѣдаю вамь. иже вы боудете плакати и нарекати. а свѣ(т) сѧ боуде(т) радовати. и боудете сѧ троскати. але троска ваша ѡбер'нет'сѧ на радость. жона коли роди(т) смоутокь маε(т). бо пришла година єй. а коли сѧ дитѧ народить. южь не памѧтоує(т) ѡного смоу(т)коу за радость иже сѧ

419 зв. єсть чл҃кь на свѣть народиль. прото (ж) и вы // нн҃ѣ смоутокь маєте. але ѡпѧть оуз'дроу вась. и боуде(т) сѧ радовати ср(д)це ваше. и радости вашей никто ѿ вась не възметь. а в то(т) дн҃ь ни ѡ ш'то мене пытати не боудете.

за(ч) нє[62] Заправды заправды повѣдаю вамь. єсли быстє єдно чого просили ѿ ѡц҃а въ имѧ моє да(ст) вамь. **Конець. середѣ.** до того часоу. ничого єсте не просили въ имѧ моє. просѣте а възмете. абы радость ваша была напол'нена. тый єсми вамь рѣчи по(д) при(т)чами повидѣль.

420 але приде(т) година. коли южь не в' при(т)ча(х) боудоу мовити // вамь. але яв(н)е ѡ ѿц҃и моємь повѣмь вамь. в то(т) часъ боудете просити въ имѧ моє. а не мов'лю вамь иже я боудоу просити ѿц҃а за вами. самь бо ѿц҃ь оумиловаль вась. бо сте сѧ и вы мене роз'миловали. и оувѣрили єсте. иже єс'ми ѿ бг҃а вышоль. и вышоль єс'ми ѿ ѡц҃а. а пришо(л) єс'мї на свѣ(т). и засѧ ѡпоущаю свѣ(т). а до ѿц҃а идоу. рек'ли пакь ємоу оучн҃ци єго. ѡто (ж) теперь явне мовишь. а п'рї(т)чею никою не мовишь. нн҃ѣ єс'мо поз'нали, иже вѣдає(ш) всѣ рѣчи. и не потребоує(ш)

420 зв. абы тѧ кто пыталь. черезь тоє вѣримо иже єси ѿ бг҃а // пришоль. ѿповидѣль имь іс҃ рекоучи. нн҃ѣ ли вѣрите. ѡто жь иде(т) година, и южь єсть приш'ла. роз'бѣгнетесѧ каж'дый въсвоѧси. а мене самого ѡставите. А ви(д) же не самь єсми. бо є(ст) и ѿц҃ь со мною. тый то рѣчи мовиль єсми вамь. абысте въ мнѣ покой мѣли. **Конець. четвер'коу.**

---

[61] Сре(д) ѕ҃ не(д), Рекль г҃ь свои(м), в'се што.

[62] Че(к) ѕ҃ не(д). Рекль г҃ь свои(м). запра.

на свѣтѣ с'кор'бь мѣти боудєтє. алє боу(д)тє доброй надѣи҃. ижє єсми ѧ перемогль свѣта.

Єѵ(г)листа выписоуе, ижє хс҃, ѿ ѡц҃а своєго жадаєть ѡславєнѧ. и млт'сѧ за оучн҃ки. и за тыи которыи ѹвѣрѧ(т) в нєго презь и(х) повѣсти. и бг҃оу ѿц҃оу ихь пороучаєть. и просить рєкоучи. гдє єсми ѧ, абы и ѡни со мною были. глава, ѕі.

глава. ѕі. а за(ч) нѕ[63]

Тыи слова рєкши іс҃. по(д)нєсль оочи свои҃ на небо и рєкль. ѿч҃є // юж пришоль єсть часъ прослави сн҃а своєго. абы и* сн҃ь тво(и) тыжь рос'славиль тєбє. якь (ж) и даль єси ємоу моць надь каждымь чл҃комь. абы в'сѧко што даль єси ємоу. да(ст) и(м) животь вѣчный. ѡнонь то єсть животь вѣчный. абы тєбє познали самого правдивого бг҃а. и того которого єси посла̀ль іѵ҃ ха҃. я єсми тєбє рославиль на зємли. дѣло єсми совєрьшиль. котороє даль єси мн(ѣ) абы(х) є оучиниль. а нн҃ѣ прослави мєнє ты ѿч҃є, оу тєбє самого. тою славою. котороую єсми мѣль оу тєбє. пер'шє ниж'ли єщє свѣ(т) быль. ѡз'наими(л) єс'ми // имѧ твоє людємь. которыи҃ даль єси мнѣ, изь свѣта. твои҃ были, а мнѣ и(х) даль єси. а ѡни слово твоє заховали. а нн҃ѣ познали ижє всѣ рѣчи которыи єси мнѣ даль. ѿ тєбє соу(т). бо слово. котороє єси мнѣ даль. и я да(л) єсми имь. а ѡни єго прі(и)нѧли. и познали заправды, ижє єсми ѿ тєбє вышоль. и оувѣрили, ижє єси ты мєнє послаль. и я за ними прошоу. нє за вєсь свѣ(т) прошоу. алє за ты(х) которыи҃ єси мнѣ даль. бо вѣдаю ижє тво(и) соу(т). и мои всѣ рѣчи твои соу(т). а твои҃ мои҃ соу(т). а и я // рос'славлєнь єсми в' нихь. бо я нє єсмь южь на свѣтѣ. алє ѡни соу(т) на свѣтѣ. а я южь к тобѣ идоу. ѿч҃є ст҃ый заховаи жє и(х) вь имє твоє. котороє єси мнѣ да(л). абы были єдино. яко и мы єсмо єдно. доколє єсми с ними быль на свѣтѣ. и я єсми и(х) заховываль вь имєни твоємь. ты(х) которы(и) єси мнѣ даль. и я єсми и(х) ѡстєрєговаль. так. ижє ні҃ єдинь з' ни(х) нє загиноуль. єдно сн҃ь погыбєл'ныи. абы сѧ писмо выпол'нило. алє нн҃ѣ к тобѣ идоу. а тыи то рѣчи мовлю на свѣтѣ. абы мѣли радо(ст) мою наплънєноую в' собѣ. // **Конєць. нєдєли.**

421

421 зв.

422

422 зв.

И я єсми даль имь слово твоє. а свѣ(т) є в' нєнависть взяль. бо нє соу(т) ѿ свѣта. якь жє и я нє єсмь из свѣта. нє прошоу абы в'зяль єси и(х) ѿ свѣта. алє абы єси ихь заховаль ѿ злого. бо нє соу(т) ѿ

[63] Нє(д) з҃ сты҃(х) ѡ(ц), Вь ѡ(н) (т) ча(с). По(д)нєсль.

свѣта. якь же и я нє єсмь ѿ свѣта. ѡсти ихь. по прав'дѣ твоєй. и слово твоє правда єсть.

за(ч) н҃з[64] Якь (ж) ты менє послаль на свѣ(т). а и я єс'ми и(х) послаль на свѣ(т). и я посвѧчоую самого сєбє за нихь. абы и ѡни посвѧчени были въис'тин'ноу. а нє єдно за тыми прошоу. алє и за тыми прошоу. ко-

423 торыи чєрєзь слово и(х) // мають оувѣрити в' мєнє. абы в'сѣ єд'но были. якь (ж) ты ѿч҃е въ мнѣ. а я в' тобѣ. абы и ѡни в на(с) єдно были. абы оувѣриль свѣ(т). иже ты менє послаль. а и я славоу. котороую єси мнѣ даль. даль єсми и(м). абы были єдно. якь же и мы єдно єсмы. и я в' нихь. а ты въ мнѣ. абы были съвєр'шени въєдино. абы поз'наль свѣ(т) иже ты менє послаль. и оумиловаль єси и(х) якь же и менє єси оумиловаль. Ѿч҃е. который єси мнѣ даль. хочоу гдє ѧ єс'ми. абы и

423 зв. ѡни со мною были. абы видѣли славоу мою. ко // тороую єси мнѣ даль. иже єси менє оумиловаль прєждє сътворєнїа свѣта. ѿч҃е правдивый. иже свѣ(т) тєбє нє поз'наль. алє я єсмї тєбє позналь. а и тыи ты(ж) познали. иже ты менє послаль. и я знаємо єс'ми оучиниль имь имѧ твоє. и єще знаємо оучиню. абы таковаѧ милость которою єси менє оумиловаль, была в' нихь. якь же єсми и я в' ни(х). **Конєць. пѧ(т)коу.**

гла(в).и҃і. а за(ч) н҃и[65]

> Єѵ(г)листа выписоує(т), якь і҃с ѿ июды єсть продань. и якь ты(ж) жидовє, коли хотѣли єго поймати на землю ниць падали. ты(ж) якь сѧ єго пєтрь ѿврьгль. ты(ж) якь х҃с ѿ слоугы ар'хиєрєѡвого, вєликыи вытєр'пѣ(л) поличо(к). и якь ѡтослань к пилатови. глава, и҃і.

424 Тоє рєк'ши і҃с. вышо(л) съ оуч҃нки своими на ѡноую сторону // потока кидарьскаго. гдє то быль ѡгородь. до которого в'шоль самь. и оучєнїци єго. **Конєць, а҃ єѵ(г)лї(и) с҃тыхь страстєи.** Вѣдаль пакь їюда прєдатє(л) єго. ѡноє мѣсцє. бо часто сѧ і҃с тамь зь оуч҃нки своими схожоваль. в'зав'ши июда с'пироу. *войско* ѿ ар'хїєрєѡвь и фарїсєѡвь слоугы. пришоль та(м) с' походнями и съ свѣчами. и зь ѡроужиємь. алє і҃с вѣдаль всѣ рѣчи. который мѣли прїйти на нєго: вышоль против' ни(х), а рєкль имь. кого глѧдаєтє. ѿповидѣли ємоу. і҃са назаран'-

424 зв. ско(г)[о]. // ѿповидѣль имь і҃с рєкоучи. я єсмь. стояль пакь тамь з

---

[64] Пѧ(к) з҃ нє(д). Въ ѡ(н) (т) ча(с). по(д)нє(с)ши і҃с оочи свои на н҃бо и рє(к). якь (ж) ты.

[65] Въ ѡ(н) (т) ча(с). Вышоль і҃с съ оу(ч)ни.
Єѵ(г)лїє в҃ с҃ты(х) стр(ст).

ними їюда. который єго выдаваль. тогды якь рєкль имь. я єсмь. постоупили наза(д), а оупали на землю. и повторє пакь звѣдаль и(х) їс, рекоучи. кого гладаєтє. а ѡни рєкли. їса назара(н)ского. рєкль имь їс. а ви(д) же єсми вамь повидѣль. иже я єсмь. а єсли мєнє гладаєтє. нєхатє ты(х) абы ѡни ѿиш'лї. абы (с) слово выпол'нило. котороє рєкль. иже который єси мнѣ даль. не погоубиль єс'ми з ни(х) ни єдиного. Симонь пакь // пет'рь ималь ножь. або кор'дь. и вытагноуль єго. и оудариль на слоугоу архиєреѡвого. и ѿталь оухо єго правоє. а томоу слоуѕѣ было има мал'хь. тогды рєкль їс пєтрови. сховай ножь твой в' ножна. чашоу котороую ми(ѣ) дасть ѿць. не мам' ли єй пити. тогды спира. войско. и тисащ'никь ро(т)мистрь. и слоугы жидов'скыи поймали їса, и з'вазали єго. и привели єго найпръвоє. ко ан'нашеви. бо быль тестємь каияфѣ. который быль ѡного то лѣта ар'хїєреѡмь. а то(т) то быль каиафа. которыи // жидомь порадоу даль рекѹчи. иже лѣп'шє єсть. абы єдинь члкь оумрль за людї. А за їсомь шоль симонь пєтрь. и дроугый оучнкь. который то оучнкь быль знаємыи ар'хїєреѡви. и вшоль съ їсомь ажь оу дворь ар'хїєреѡвь. а пєтръ сталь оу двєрєй над'ворѣ. тогды вышоль ѡно(н) дроугый оучнкь. который быль знаємь ар'хїєреѡвї. и рєкль ѡдвєр'ной, оувєди пет'ра. тогды рєкла пєтрови дєвица. ѡнаа то ѡдвєр'ница. або и ты єси зь оучнковь ѡного то чловєка. а ѡнь рєкль. не єсмь. и стояла ты(ж) тамь // нєвол'наа чєлядь и слоужеб'ници роsклад'ши ѡгєнь бо было стоудено, и грѣлиса. а и симонь пєтрь, стояль там' же з' ними и грѣльса. а ар'хїєрєй пакь пытал'са єго ѡ оучєницє(х) єго. и ѡ наоуцє єго. ѿповидѣль ємоу їс. я яв'нє мовиль єс'ми свѣтѹ. и в'сѣгды єсми наоучаль в црькви и на собощихь [!]*, гдє то всѣ людїє з'бирают'са. а тайно ничого єсми не мовиль. дла чого ма пытає(ш). пытайса ты(х) который мєнє слоуховали. то ты(и) вѣдаю(т) што єсми имь мовлова(л). И якь ѡнь тоє рєкль. єди(н) з слоугь которыи та(м) стоя(л). // оудариль по лицоу їса. и рєкль. так ли ѿповѣдаєшь ар'хїєреѡви. ѿповидѣль ємоу їс. єсли же єсми злє повидѣль. а ты ѡ злости поста(в) свѣдоство. а єсли пакь добрє. чємоу ма бїєшь. и послаль єго ан'нашь звазанного ко каияфѣ. ар'хїєреѡви. и симонь пєтръ стоячи грѣл'са. тогды рєкли ємоу. албо и ты єси зь оучнковь єго. а ѡнь запрѣлса и рєкль. не єсмь. Рєк'ль пакь ємоу єдинь изь слоугь ар'хїєреѡвѣхь. который быль прироженыи то(г)[о], кото(ро)моу пєтрь ѿталь оухо. а ви(д) я тєбє видѣль. а ты бы(л) з нимь в огородѣ. в'трє(т)є* // пакь запрѣльса пєтрь. и борзо коурь запѣль є(с)ть.

425 | 425 зв. | а* | 426 | 426 зв. | в | 427 | г

за(ч) нѣ[66] Тогды ведено і҃са ѿ каияфы въ преторь. *до домоу соудового або до ратоуша* а еще рано было. а ѡни не въш'ли въ преторь. того дла абы сѧ не поскверьнили. але абы поживали пасхоу. **конець в҃ єѵ(г)лїю с҃тыхь с'трас'тей**. пилать пакь против' ни(х) вышоль на дворь, и рекль. котороую жалобоу ведете противь томоу чл҃кови. ѿповидѣли а рекли емꙋ. бы то не быль злодѣй. не дали быхмо его тобѣ. Рекль пакь и(м) пилать. възмѣте его. и ведлоугь законоу вашемоу соудѣте е(г)[о]. // ѿповидѣли емоу жидове рекоучи. не годитсѧ на(м) оубивати никого. абы (с) слово і҃сво выпол'нило. которое повидѣль. даючи знати, якою бы см҃ртїю оум҃рти мѣль. а пилать заса в'шоль въ преторь до домоу соудового. и позваль і҃са, и рекль емꙋ. ты ли еси цр҃ь жидов'скы(и). ѿповидѣль емоу і҃с рекꙋчи. сам ли ты ѿ себе тое мовишь. чи пакь ин'шїй тобѣ повидѣли о мнѣ. ѿповидѣль пилать, рекль емоу. чї и я есми жидовинь, народь твой. арьхїерей твой выдали мнѣ тебе. ш'то еси оучиниль. // ѿповидѣль і҃с и рекль. цр(с)тво мое не есть с того с'вѣта. если бы цр(с)тво мое было с того то свѣта. слоугы бы мой боронили мене. и не выдань бы(х) бы(л) жидомь. але н҃нѣ цр(с)тво мое не е(ст) ѿсоудоу. рекл' емоу пилать. тогды цр҃ь еси ты. ѿповидѣль емоу і҃с. ты повѣдаешь. иже есть есми цр҃емь. бо я есми сѧ на тое народиль, и пришоль ес'ми на свѣть. абы(х) прав'диве свѣ(д)чиль. бо каждый который есть с правды. слоухаеть голоса моего. Рекль емоу пилать. што есть правда. а тое // рек'ши. пов'торе вышоль вънь до жидовь. и рекль имь. я не найдоую ни единой вины на немь. але есть оу вась таковый ѡбычай. абы(х) вамь единого на пас'хоу выпоустиль. хочете ли я ва(м) выпоущоу цр҃ѧ жидовьского. и крик'ноули пакь всѣ рекоучи. не того. але варав'воу. который варав'ва быль раз'бойни(к).

427 зв. — 428 — 428 зв.

Єѵлиста [!] поведаеть. якь пилать і҃са оубичовал'. которыи же и посмѣвань. а якь ты(ж) межи двѣма разбойникома распѧть есть на кр(с)тѣ. якь ты(ж) м҃трь свою оучн҃кови пороучи(л). потомь якь ѡц'томь напоень. якь тыжь, и д҃ха с҃го испоустиль. и як' ты(ж) ѿ иѡсифа. и никодима. славно погребень.

гла(в). ѳі. Тогды пояль пилат' і҃са. и з'биль его. Воини пакь ис'пле(т)ши вѣнець трьновый. // и вложили на головоу его. и в одѣнѧ багранoе ѡболокли его. а пристоупоуючи к немоу мовили. радоуйсѧ цр҃оу жидовь-

429

[66] Въ ѡ(н) (т) часъ. ведено і҃са ѿ ка.
Єѵ(г)лїе д҃ с҃тыхь стр(с)тей.

скый. и по лицоу єго би(ли). И вышоль засѧ пилать на дворь. и рекль имь. выведоу єго вамь на дворь. абысте вѣдали. иже я в' немь ни єдиной вины не найдоую. Тогды вышоль і҃с вънь. носѧчи тръновый вѣне(ц). и багрѧноую ѡдежоу. Рекль имь пилать. ѡто чл҃кь. а коли єго оуз(д)рѣли ар'хіѥреє. и слоугы. крик'ноули рекоучи.

Възми възми рас'п'ни є(г)[о]. // рекль имь пилать. възьмѣте єго вы а рос'пнѣте бо ѧ в' немь ни єдиноѧ вины не найдоую. ѿповідѣли ємоу жидове рекоучи. мы законь маємо. а по законоу нашємоу, винень єсть оумерети. бо (с) сн҃омь бж҃іимь чини(т). а коли тый слова пила(т) оуслышаль. вел'ми сѧ оустрашиль. и в'шоль ѡпѧ(т) въ преторь <u>*до домоу соудового*</u>. и рекль і҃сви. ѿколе єси ты. а і҃с ємоу на тоє ничого не ѿповидѣль. Рекль пакь ємоу пилать. не мовишь съ мною. або не вѣдаєшь иже ѧ маю вольность распѧти тебе. и // маю вол'ность и пѹстити тебе. ѿповидѣль і҃с. не маєши ниякой вол'ности надо мною. єсли бы ти не дано было съвыше. **пре(ст)пи кр(с)тоу**. а длѧ того жь болшіи гре(х) маєть то(т). который мене тобѣ выдаль. ѿ того часоу хотѣль пила(т) выпоустити єго. але жидове кричали рекоучи. выпоустиш ли ты того. южь не боудешь пріятеле(м) цесареви. бо каж'дый который сѧ цр҃емь чинить. то(т) противит'сѧ цесареви. **ч'ти, крестоу**. пилать, коли оуслыша(л) тоє слово. вывель і҃са на дворь*, // а самь сѣль на мѣс'ци литостротонь. <u>*то єсть на мѣсци соудово(м)*</u> а по-жидов'скы гаваѳа. а был' то пѧтокь пре(д) пас'хою, яко шестой годины. и рекль жидомь. то єсть цр҃ь вашь. а ѡни закрычали възми възми а роспни єго. Рекль имь пилать. цр҃ѧ ли вашего роспѧти маю. ѿповидѣли ар'хіѥреи рекоучи. не маємо мы цр҃ѧ. єд'но цесарѧ. тогды выдаль є(г)[о] имь абы быль роспѧ(т). **Конець д҃ єѵ(г), ст҃ы(х) стра(с)теи**. А ѡни появ'ши і҃са и вели єго вънь, и нюсль кр(с)ть свои. вышоль на мѣс'це. наз'ваноє лобноє мѣс'то. // котороє зовоу(т) по-жидов'с'коу. голгофа. г'де то и пропѧли єго. а с ни(м) и ин'шихь два. по сюй. и по тоуй сторонѣ. а всерединѣ і҃са. пилать пакь тамь и титоуль написаль. и поставиль на крестѣ. а было написано. і҃с назаранинь цр҃ь жидов'скый. тот то пакь титѹль многый чита(ли) з' жидовь. прото иже ѡноє мѣсце близко мѣста было. где рос'пѧли і҃са. а было написано. по-жидов'ски. и по-гре(ц)коу. и по-латинѣ. **пре(ст). кр(с)тоу**. тогды ар'хіѥреє жидовьскый мовили пилатови. // не пиши цр҃ь жидов'скый. але ижь ѡнь по-

за(ч) з҃ [67]

429 зв.

430

430 зв.

431

431 зв.

[67] Во ѡ(н) (т) ча(с), оу(ч)нили архіѥреє, и стар'ци радоу на і҃са. абы оубили єго. и приведоша єго ко пилатоу мовѧчи. воз'ми, воз'ми рас'пни єго.

М(с)ца се(п) д҃і на во(з) кр(с)та, на лѵ(т)рь.

вѣдаль. иже єсми црємь жидов'скымь. ѿповидѣль пилать. што єс'ми написаль. то єсми написа(л). Воини пакь коли южь роспали іс҃а в'зали одѣна єго. и чинили чотыры части. каж'домоу воинови час'ть. и хитонь. бо быль хитонь нє (с)шіты(и). съвышє истканєнь вєсь. *хитонь соукна нє шитаа.* а того дла мовили мєжи собою. нє роздираймо єго. алє връз'мо жєрєбіи ѡ нєго, комꙋ (с) останє. абы са писмо выпол'нило.

432 которое мови(т). роздѣлили собѣ ѡдѣна // мой҃. и ѡ матизмѣ моєй мєтали ж'рєбіи. воини бо тоє оучинили. **ч'ти Кр(с)тоу.**

за(ч) ѯа҃[68] А тамь близ'ко кр(с)та іс҃ова стояла мт҃и є(г)[о]. и сєстра мт҃рє єго. мр҃іа клєѡпова. и мр҃іа маг'далини. И оуз(д)рѣль іс҃ мт҃рь. и оуч҃нка тоу близ'ко стоячого, кото(ро)го* жь то миловаль. Рєк'ль мт҃ри своєй. жєно. то сн҃ь твои: а потомь оуч҃нкови рєк'ль. то мт҃и твоа: а ѿ того часоу пріяль єй҃ оуч҃нкь к' собѣ. **прєстоупи бг҃ословоу напрєдь в' гла(в)у, ка҃. а в за(ч). ѯв҃. при кон'ци. сє(и) єсть оуч҃нкь.** Вѣдаль пакь іс҃ ижє южь

432 зв. в'сѣ рѣчі҃ // соуть доконаны. **прєстꙋ(п) крє(с)тоу.** Абы са писмо выпол'нило. Рєкль. жаждоу. *прагноу.* Быль пакь тамь съсоудь поставлєны(и) плъный ѡц'та. а ѡни наплънив'ши гоубоу ѡц'то(м). и оузнизали на тръстінꙋ и принєсли до оусть єго. и якь южь прияль іс҃ ѡцє(т). и рєкль. южь са єсть всє съвръшило. **чти. кр(с)тоу.** а и склонив'ши главоу выпоустиль дх҃а. **здє ч'ти патокь. вєликыи.** Прото жидовє, ижє быль вєлікы(и) патокь. абы нє ѡстали тѣла ихь на кр(с)тѣ в' соуботоу.

433 был' бо в ни(х) вєли(к)дн҃ь ѡнои то соуботы. проси(ли) // пилата. абы были поламаны голєни и(х). абы были знаты. *с крєстовь.* Пришо(д)ши пакь воини. и пръвомоу пєрєбили голєни. и дроугомоу з' нимь роспатомоу. приш'ли и до іс҃а. и оуздрѣли єго а ѡнь ю(ж) оумр҃ль. и нє ломили голєній҃ єго. алє єдинь змєжи воиновь копіє(м) рєбра єго пробиль. и бор'зо вытєкла кровь и вода. а то(т) который тоє видѣль, свѣдчиль. а свѣдоц'ство єго єсть прав'дивоє. **Конєць кр(с)тоу.** а ѡнь вѣдаєть. ижє

433 зв. прав'дивый рѣчи вѣдаєть. абы и вы мѣли вѣроу. // бо вѣдаю ижє са тоє стало. абы са пис'мо выплънило: кости в' нємь нє з'ламлєтє. а ин'шєє пакь пис'мо повѣдаєть. възра(т) на нєго. которого проболи. **Конєць, ѿ мꙋ єѵ(г)лію, ст҃ыхь стр(с)тій. и на дєвато(м) ча(с) конєць.**

за(ч) ѯв҃[69] Потомь пакь просиль пилата иѡсифь зь аримаѳєй҃. который жє бы(л) оуч҃нкомь іс҃овымь. алє потаємнє страха дла жидовского. абы

---

[68] Єѵ(г)є ѿ ст҃ы(х) стра(ст). въ ѡ(н) (т), бли(з)ко кр(с)та.
Сє (ж) сє(п) кѕ҃, и маа й҃ іѡаннꙋ бг҃осло(в) на л(т)урь.

[69] Въ ѡ(н) (т) ча(с). проси(л) пилата.
Єѵ(г)ліє аі҃ на (д)ь ст҃ыхъ стр(с)тє(и).

допоустиль ємоу з҆нати тѣло і҃сово. <u>*с кр(с)та.*</u> и допоусти(л) ємоу пилать. а ѡнь пріішо(д)ши з҆наль тѣло і҃сво. Пришоль пакь и никоди(м). // который быль пере(д) тым҆ пришоль вночи ко і҃сви. несоучи намѣшаной мир҆ры. і ал҆лой. якобы сто литрь. <u>*або фоун҆тоувь.*</u> и в҆залі тѣло і҃сово. а ѡб҆вилі є ѡдѣяніємь полотеньнымь. изь запаш҆ными речами. <u>*або ароматы.*</u> я(к) же єсть ѡбычай жидо(м) са ховати. а быль на то(м) то мѣсцю где єсть роспа(т). ѡгородь. а в҆ въномь то ѡгородѣ. быль новый гробь. в которомь єще ни єдинь не быль положе(н). Прото (ж) тоу про великый патокь жидовскый. иже близко быль гробь, положили, і҃са. // **Конець а҃і єѵ(г)лію с҃ты(х) стр(с)те(и).**

ӣ 434 434 зв.

> Єѵ(г)листа выписоує, иже х҃с по своємь въскр(с)ніи многымь са оуказаль. тыжь якь оуч҃нци с҃тго дх҃а пріналли. и якь тыжь ѳома оувѣрень єсть. гла(в). к҃.

Пер҆вого пакь д҃нꙗ по соуботѣ. мр҃іа маг(д)алыни приш҆ла рано ко гробоу. єще тем҆но было. и оуздрѣла камень. а ѡ(н) ѿвалень з҆ гроба. тог(д)ы побѣгла и пришла к҆ симонови петрови. и ко дроугомоу оуч҃нкоу которого жь миловаль і҃с. и рек҆ла и(м). взали г(с)пдина з҆ гробоу. а не вѣмь где положили єго. Тогды вышоль петрь. и то(т) дроугый оуч҃нкь и пош҆ли ко гробоу. и бѣгли ѡба пос҆полоу. ѡно(н) пакь оуч҃нкь шоль бор҆ше // ѿ петра. и прибѣгль пръвѣй ко гробоу. и нахилившиса оуз҆дрѣль ѡдѣна, а ѡно лежить. <u>*то єсть простирало полотенноє.*</u> але тамь не вошо(л). Пришоль пакь за нимь идоучи симонь петръ. и вшоль въ гробь. и оувидѣ(л) ѡдѣяніє а ѡно лежи(т). и соударь кьторый быль на головѣ єго. <u>*роуч҆ничокь, которы(м) было головоу єго стаг҆нено,*</u> не сполоу зь ѡдѣнамь лежечый. але з҆витый ѡсьбно положеный на єдиномь мѣс҆ци. потомь вшоль и то(т) дроугый оуч҃нкь. кьторый быль пер҆ше пришо(л) къ гробоу. и оувидѣль, и оувѣроваль. бо єще, до // статочне не з҆нали пис҆ма. иже ѡнь мѣль из҆ мр҃твы(х) въскр(с)ноути. а потомоу пакь заса пош҆ли где и пръвѣє были оуч҃нци. **Коне(ц). з҃ въскрьс҆номоу єѵ(г)лію.**

глава. к҃. а за(ч) ѯг[70] 435 435 зв.

Мр҃іа пакь стояла на(д) гробомь вънь плачоучи. а коли плакала, нахилиласа в҆ гробь. и оуз҆дрѣла два агг҃лы в҆ бѣлы(х) ѡдѣна(х) сѣдачихь. єдиного в головы, а дроугого оу ногь: тоу где было положено

за(ч) ѯд[71]

---

[70] Въ ѡ(н) (т) часъ. Прьвого д҃нꙗ по.
Єѵ(г)ліє з҃-моє въскре(с).

[71] Єѵ(г)є н҃ въ(с), Въ ѡ(н) (т) ча(с), мр҃іа сто.

тѣло і҃сово. Рєк'ли єй ѡни. жєно. длѧ чого плачєшь. а ѡна рєк'ла имь. ижє в'зѧли г(с)пдна моєго и нє вѣмь гдє положили єго. а то рєк'ши
436 ѡбєрь // ноуласѧ назадь. и оуз'дрѣла і҃са стоячого, алє нє вѣдала ижє бы і҃с быль. Рєкль єй і҃с. жєно. д'лѧ чого плачєшь. а кого ищєшь. а ѡна сѧ надѣвала ижє бы загород'ник' быль. рєкла ємоу. г(с)пднє єс'ли єси єго ты взяль. повѣжь ми гдє єси єго положиль. а я въз'моу є(г)[о]. Рєкль єй і҃с мрі҃є. а ѡна ѡбєрьнꙋвшисѧ. рєкла ємоу, рав'воуни. якобы рєкла оучитєлю. Рєкль єй і҃с, нє дотыкайсѧ мєнє. бо єщє єсми нє в'вошоль къ ѿц҃оу моємоу. алє иди къ братїамь моимь а повѣжь
436 зв. и(м). так: // Въсхож'доу къ ѿц҃оу моємоу. и ѿц҃оу вашємоу. къ бг҃оу моємоу, и бг҃оу вашємоу. пришод'ши мрі҃а магдальни. и повѣла оучн҃комь. ижє видѣла г҃а. и тоє юй повидѣль. **Конєць и҃. єѵ(г)ю въскр(с)но(мꙋ).**

за(ч) ѯѕ҃[72] Было пакь южь поз'но в' то(т) дн҃ь вь єдиноу ѿ соубо(т). и затворєны были двєрѣ. гдє то сѧ были събрали оучн҃ци єго длѧ бояз'ни жї- дов'скои. Пришоль і҃с. и сталь оупосрє(д)коу оучн҃иковь. и рєкль имь. покой вамь: а коли южь тоє рєкль. оуказаль и(м). роукы. и ногы. и
437 рєбра своя. и възрадовалисѧ оучн҃ци // оувидѣв'ши г҃а. И повторє пакь рєкль имь і҃с. покой вамь. якь жє мєнє послаль ѿц҃ь. так'жє и я посылаю вась. а тоє рєк'шї д'хноуль на нѣ. и рєкль и(м). прїймѣтє дх҃ь ст҃ый. которымь вы ѿпоуститє грєхы. боудоу(т) имь ѿпоущєни: а которымь вы задръжитє. задръжат'сѧ имь. **Ко(н), на у(т)р'ни н҃-ци.** Ѳома пакь єдинь з'мєжї дванадєсѧтєхь. которы(и) словє близнєць. <u>*дидимоусь*</u>. нє быль на тоть ча(с) з' ними коли то быль пришоль, і҃с. и повѣдали ємоу дрꙋгый оучн҃ци. видѣли єсмо г҃а. а ѡнь рєкль
437 зв. и(м). // єсли жє нє оуз'дроу в роука(х) єго пробитѧ гвоз'дєй. а нє в'ложоу ли роукы моє(и) в рєбра єго. нє имоу вѣры. **Конєць. вє(л) нє(д). вєчєрь.** По ѡсми пакь дн҃єхь. бы(ли) ѡпа(т) вноутрь оучєници є(г)[о]. и ѳома с' ними. пришоль і҃с. а двєрѣ были замк'нєны. и сталь посрєдѣ оучєниковь свои(х) и рєкль. покой вамь. а потомь рєкль ѳомѣ. вложи палєць тво(и) сѣмо. а виждь роукы мо(и). и протѧгни роукоу твою. а вложи в рєбра мой. и нє боуди нєвѣр'ны(м). алє вѣрьнымь. Ѿповидѣль
438 ѳома и рєкль ємоу. г҃ь мой, и бг҃ь мой. и рєкль // ємоу і҃с. ажь єси мєнє оувидѣль. <u>*ѳомо*</u> и оувѣри(л) єси. бл(с)вєни соу(т) тый. которыи нє видѣли а оувѣрили. многыи заправды иныи дивы чини(л) і҃с. прє(д) ѡбличѧмь оучн҃иковь своихь. который нє соу(т) писаны в ты(х) то книгахь. алє тый то рѣчи соу(т) написаны. абы єстє вѣрили. ижє і҃с

[72] Єѵ(г)лїє ѿ въскр(с)ноє. и ст҃моу ап(ст)лоу ѳомѣ, и в нє(д) а(н)типа(с), и в нє(д)лю вє(ч)рь, вєли(к) нє(д), и на у(т)рни н҃-ци. Было пакь южь.

єсть х҃с сн҃ь б҃жїй. абы єстє вѣроуючи. животь вѣчьный мѣли въ има єго. **Ко(н) антипа(с) ѿ въскр(с)но и ап(ст)лоу***.

> Єѵ(г)лис'та выписоує(т), якь х҃с явил'сѧ оуч҃нкомь свои(м) оу мора тиверіядьского, и якь тыжь, петрови, стадо своє, пороучиль, глава, к҃а, а зачало ѕ҃ѕ.

глава. к҃а. а за(ч) ѕ҃ѕ[73]

Потомь пакь зьяви(л)сѧ і҃с оуч҃нкомь своимь, въстав'ши ѿ // мр҃твы(х). оу мора тиверїадьского. и так то зьявил'сѧ. были посполоу симонь петрь. и ѳома речен'ный. близнець. и наѳанаиль. который быль ѿ каны галилейскои. и с҃нове зеведеѡвы. и ины(х) два зь оучениковь єго. Рекль имь симонь петрь. я идоу ры(б) ловити. а ѡни рекли ємоу, поиде(м) и мы с тобою. и якь южь выш'ли и бо(р)зо в'стоупили в' лодю. и тои то ночи ничого не поймали. а коли южь д҃нь быль. сталь і҃с на берегоу. и не поз'нали єго оуч҃ци. иже бы быль і҃с. Рекль имь і҃с. дѣти. маєте ли // ш'то къ зьеденю. Ѿповидѣли ємоу рекоуч҃ї. не маємо. а ѡнь рекль имь. замечѣте по правой сторонѣ сѣть. и поймаєте. тог'ды заметали сѣть. и не могли єи҃ дале тѧг'ноути. пре(д) множествомь рыбь. Тогды то(т) оученикь кото(ро)го* то миловаль і҃с. рекль петрови. г҃ь єсть. Симонь пакь петрь. коли оуслышаль. иже г҃ь, єсть. єпен'дито(м) ѡпоясальсѧ. <u>*соукномь нешитымь ѡгор'ноул'сѧ*</u> бо быль нагь и оускочи(л) в море. а дроугы(и) оучен҃ц҃ї лодѧю переєхали. бо были далеко ѿ берега. // якобы двѣс'тѣ локоть. тѧгноучи сѣть з' рибами а коли южь выстоуповали на берегь. и оуздрѣли* ажно оуглѧ роспаленоє лежить. и рыбоу на нем' лежачоую. и хлѣбь. Рекль имь і҃с. принесѣте ты(х) рыбь. который҃ єсте н҃нѣ оуловили. Вс'тоупиль симонь петрь. и вытѧг'ноуль сѣть на землю. плъноую великыхь рыбь. с'то. и пѧ(т)десѧ(т) и три. а хо(т) и(х) такь много, сѣ(т) сѧ не прорьвала. Рекль и(м) і҃с. пойдѣте а ѡбѣдайте. ни єдинь пакь зь оучениковь єго не смѣль пытати, ты кто єси. вѣда // ючи иже г҃ь єсть. Пришо(д)ши пакь і҃с. и в'зав'ш҃ї ѡнонь хлѣбь. и даваль имь. и рыбоу так'же. <u>*котораа на оуглехь лежала.*</u> то южь втретеє явил'сѧ і҃с оуч҃нко(м) своимь в'став'ши ѿ мрътвы(х). **Коне(ц) ї въскр(с)но(мѹ) єѵ(г).**

438 зв.

439

439 зв.

440

А коли сѧ южь наѡбѣдали. Рекль і҃с симонови петрови. симоне иѡнинь. милоуєш' ли мене бол'ше, ниж'ли тый то. <u>*а то рекль і҃с ѡ*</u>

за(ч) ѕ҃ѕ[74]

---

[73] Єѵ(г) ї въ(с), Въ ѡ(н) (т) ча(с). яви(л)сѧ і҃с.

[74] Въ ѡ(н) (т) часъ. Рекль і҃с симо.

Єѵ(г)є во(с) а҃ї. и в соубо(т) н҃. и на у(т)рни на пра(з). б҃гословѹ.

оучн͠кохь. а ѡнь рек'ль. ты вѣдаєшь г͠и. якь мі͠лоую тебє. Рекль ємоу паси аг'ньцѣ мой. *баранкы.* Пов'торе пакь рекль ємоу. симонє иѡнинь

440 зв. милоуєш' ли ты мене: а ѡнь // повидѣль ємоу. мил͠ю г͠и. ты вѣдаєшь иже милоую тебе: рек'ль ем͠ паси ѡв'цѣ мо͠й. Рек'ль ємоу и втретєє. симонє иѡнинь. милоуєш' ли ты мене. и зас'м͠тил'сѧ петрь. прото, иже ємоу и по-третєє рекль. милоуєш' ли мѧ. и ѿповидѣль ємоу. г͠и. ты вѣдаєшь в'сѣ рѣчи. и з'нає(ш), иже тебе милоую. Рек'ль ємоу, і͠с. паси жь ѡв'цѣ мо͠й. Прав'доу, прав'доу, мов'лю тобѣ. доколе єси быль моло(д)шимь. ѡпоясоваль єси себе самь. и ходиль єси где єси хотѣ(л).

441 а коли сѧ с'старѣєшь. // и поднесєшь роукы свои. и иныи тебе ѡпояшеть. и поведе(т) тебе где бы єси не хотѣль. а тоє повідѣль. наз'наменоуючи. якою бы смр͠тїю мѣль прославити б͠га. а тоє вымовив'ши рекль ємоу. пои(ди) за мною. *симонє.* а ѡбер'ноув'шисѧ петрь оуздрѣль того оучн͠ка. которого (ж) миловаль і͠с. а ѡнь идє за нимь. которыи же то ѡпочиваль за вечереєю. на пръсе(х) єго. и рек'ль бы(л) г͠и. кто є(ст) то(т) который тебе продаєть. того оуз'дрѣв'ши петрь. рекль і͠сви.

441 зв. г͠и. а сєй па(к) ш'то. ѿповидѣль ємоу, і͠с, // рекоучи. єсли бы(х) хотѣль иже бы тоть перебываль ажь прїидоу. а тобѣ што до того ты пойди за м'ною. и донеслосѧ тоє слово межї братїю. иже бы ѡнонь то оучн͠кь не мѣль оумр͠ти. але не рек'ль быль і͠с, иже бы не мѣль оумр͠ти. але быль такь рек'ль. єс'ли бы(х) хотѣль. иже бы тоть перебыль ажь прїйдоу. тобѣ ш'то до того. **чти б͠гос' на (лт)р'**. То(т) то оучн͠кь єсть. который же то высвѣ(д)чаєть. ѡ ты(х) то реча(х). а и написа(л) єсть ты͠й то рѣчи. а вѣдаємо иже єсть прав'дивоє свѣдоство єго. Єсть тыжь

442 бол'ше и ины(х) // речїй их же оучиниль і͠с. которы͠й коли бы были писаны. ни єдино͠й не ѡпоущаючи. дов'нѣмаю иже бы в'весь свѣ(т) не могль в'мѣстити написан'ны(х). Книгь. Аминь.

За помочоу божою, єсть съвръшена четвертаа книга, нового закона. с͠тои єѵ(г)лии. з д͠ха с͠то выложенои пре(з) с͠то а славна(г)[о] и всехь възлюблен'наго ап(ст)ла ї єѵ(г)листа, їѡанна б͠гословца, и наперьсника г͠пѧ. при ц͠ркви. рождества б͠дародичина [!] монастыра пръвосоп'никого [!]. рокоу по бо(ж)ємь нарожєнїи, ҂а͠фѯа, роукою михаила василїєвича протопопы саноцко(г)[о], для читаня ц͠ркви б͠жїи(х). а для наоуки людоу хр(с)тїан'ско(г)[о]*. //

442 зв.

Сказанїє ѡ главахь и зачалє(х) ѡ поча(т)ко(х), и коньцєхь.чтомымь єѵ(г)лїамь. оутрънимь. и литор'гїинымь

зри

Ѿц҃и, и братїа, сщ҃н'ници, и дїакони, и всѣ причєтници цр҃ковнїи. Видьтє, а внимайтє собѣ. Абы єстє на(м) пишоучи(м), сїє єѵ(г)лїє прє нєдозорь свои, нє злє рєчили. Што єсмо мєли, в прєдьписа(н)но(м) ключи. а постановлєн'но(м) в сєи книзє, прє(д) сты(м) єѵ(г)лїсто(м) ма(т)ѹєємь, по(д) дъщ'кою връхнєю. На ко(то)рой то єсть выѡбражєн'но, распѧтїє, г҃а, б҃а, сп(с)тлѧ нашєго Ї҃V, х҃а. Вамь, коу вырозоумлєню, ѡзначити, и выписати. главы зачала, поча(т)ки, и кон'цѣ. Всѣмь єѵ(г)лїамь. соуботны(м). и нє(д)л'ны(м). стр(с)тны(м), и въскр(с)нымь. и повсадн҃євнымь. Ѿколє котороє починає(т)сѧ. и гдє ты(ж) кончаєт'сѧ. Почавши Ѿ ст҃ои вєликои нє(д)лѣ пас'хы. ажь до нєдєлѣ сыропоустьнои. Которы(х) єсмо за нєдозорь нашь в прє(д)писан'номь ключи, поча(т)ковь, и кон'цовь, нє ѡзначили.

Здє пакь братїа. и Ѿц҃и. сщ҃єн'ници, и дїакони. Прочитаючи тоє писанїє розоумѣйтє. ѡ чомь даємы вамы [!] наоукоу. котораа єсть моудрѣи, и досконалєи положєна. В тръжєствїахь вл(д)чнихь. и бг҃ородичины(х). ап(ст)лъскы(х). и ст҃итєльскы(х). и мч҃нчьскы(х). и прп(до)бничьскы(х). сирєчь, оу свѧ(т)цєхь. Тамь соу(т) положєны главы. зачала. поча(т)кы, и кон'цѣ. чтомы(м) єѵ(г)лїамь въ цр҃кви, на оутрънѧ(х), и на лито(р)гїахь.

зри

Прошоу тєбє, видь. абы єси нє зоупыниль сєбє, на прєпиcко(х), дробнаго писанїа. Которыи сєдѧть въ ѡчєрьта(х). гдє взываєт'сѧ, глава. А єсли бы на(д) ѡною ѡчєрьтою, краснымь а вєликымь писмєнємь нє быль написань конє(ц), ни(д)єли. любо пнє(д)л'коу. любо вто(р)коу. либо срє(д). либо чє(т)р'кѹ. либо пѧ(т)коу. либо соуботѣ. нє ставаи. Алє дотолє чти гдє ти боудєть написань, краснымь писмєнємь конєць.

зри

Розоумѣи жє и ѡ то(м) братє. ижє тыи писмєна дробныи. въ ѡчєръта(х) положєныи, гдє то взываєтсѧ глава. Нє бєзь причины

зри

соу(т) написаны. Алє абы єси зналь, иже єдина глава, замыкаєть в' собѣ кол'ко зачаль. и што єсть, в нєи написано. Ты(ж) для людїи законоу рим'ского, сирє(ч), латинань. иже в нихь нє взываю(т)сѧ

443*[1] зачала. єдно ка // питоулы. А по нашємоу языкоу главы. боудє ли ѡнь тебє ѡ што просити. абы єси ємоу нємєдло, сирєчь, бо(р)ьзо нашєдьши оуказаль.

зри Здє пакь починаємь, събор'никь. дванадєсѧтємь м(с)цємь. в которо(м). вамь оуказоуємо. главы, зачала. поча(т)кы, и кон'цѣ. Каждомоу. єван'гєлїю. чтомомоу. либо на оутрънѧ(х) либо на ли(т)р'гїахь. на праз(д)никы, владычнаѧ. и богородичины. и вы(б)ранымь с҃ты(м)ь в' мѣсѧци сєп'тє(в)рїи. рєкомѣмь, юрьїмь. которыи дръжить, тридєсѧ(т)

443 зв.*[2] дн҃їи. а дєнь маєть в собѣ, годинь. дванадєсѧть. а и ночь. в҃і. //

---

[1] Єѵ(г)лис'та.

[2] Мѣсѧць.

Последованїа чинꙋ цр҃кнаго собрано

Собрано на ві҃ м(с)цїй. почав'ши ѿ сє(п) м(с)ца. ажь до авгоу(ст) м(с)ца, оуказоуючєє, главы и зачала. поча(т)кы, и кон'цѣ кождомоу єѵ(г)лїю. праз(д)никомь вл(д)чни(м). и бг҃ородїчинымь. и ап(ст)льскы(м), и пр(о)рчьскї(м), и ст҃льскы(м). и мч҃ничьски(м). и прпо(до)бны(м) ст҃ы(м) ѿц҃ємь:

М(с)ць сє(п)тєврїй, имає(т) дн҃вь л҃.

дн҃ь має(т) годинь, ві҃. а ночь, ві҃-дєса(т). зри

Начатокь иньдик'тоу, єжє рєчи новомоу лѣтоу. и памати прп(до)бнаго ѿц҃а нашєго симєѡна* стольпника, ї ар'хїман'дрита. и събо(р) пр(с)тєи бц҃и. въ миасинєхь. На ли(т)р'гїи, єѵ(г)лїє, ѿ лу(к) гла(в). д҃. а за(ч). гі҃. прїйдє іс҃ в назарєть. // а конє(ц) бл҃города(ти), исходащи изь оу(ст). и ст҃омоу єѵ(г)лїє, ѿ ма(ѳ), г(л), аі҃. а за(ч), мг҃. вса мнѣ прєдана ѿ ѡц҃а моє(г)[о], а ко(ц), и брєма моє лє(г)ко є(ст). а҃ 444**[1]

Ст҃го мч҃ника мамон'та. и прп(до)бьна(г)[о] їѡан'на по(ст)ника. на лѵр(г)їи єѵ(г)є, ѿ їѡа(н) г(л) єі҃. а за(ч), й҃. азь єсмь лоза истин'наа. а ко(ц), просѣтє, и боудє(т) ва(м). в҃

Ст҃го сщ҃єн'номч҃нка ан'ѳима. на лѵр'(г) єѵ(г)лїє ѿ їѡ(н) г(л), ї҃. а зачало, лѕ҃. азь єсмь двєрь. а ко(н). и боудє(т) єдинь [!] стадо, и єди(н) пастырь. г҃

Ст҃го сщ҃єн'номч҃ни(к) вавилы. на лѵ(т), єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л), ві҃ а за(ч) ҂з, нє боиса малоє ста(до), а конє(ц), сн҃ь чл҃чьскыи прїидєть. д҃

Ст҃го пр(о)рка захарїи, ѿц҃а пр(ди)тчє(в). на лѵ(т), єѵ(г)лїє ѿ ма(ѳ) г(л), кг҃. а за(ч), ч҃ѕ. горє ва(м) книж'ници, и фарисєє а ко(ц), бл(с)вєнь грѣдыи въ и(м) гн҃є. // є҃ 444 зв.

Въспоминанїє быв'шаго чоудєси в каласає(х), єжє в хонє(х), ѿ ар'хаагг҃ла михайла. на лѵ(т) єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) ї҃, а за(ч), на҃. кто ѕ҃

[1] Сєп'тєв'рїи.

ва(с) слоухаєть мєнє слоухає(т). а ко(ц), єи ѿч҃є. яко тако бы(ст) бл҃говолєнїє прє(д) тобою.

з҃ Прє(д) праздє(н)ство рождєства пр(с)тои бц҃и. и ст҃го мч҃нка, созон'та. на лѵ(т)р' єѵ(г)лїє ѿ їωа(н), г(л) єї. а за(ч), н҃а. яко (ж) възлюби(л) мѧ ѿць. а ко(ц), єсли проситє ѿ ωц҃а въ имѧ моє. дасть вамь.

и҃ **Рождєство пр(с)тои вла(д)чицѣ нашєи бц҃и.** На у(т)рни єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л), а҃. а за(ч) д҃. Вставʼши марїамь. а ко(ц), Възврати(с) в' домь. а на (л)ѵр' єѵ(г)лїє ѿ лу(к) г(л) ї. а за(ч). н҃д. Вънїйдє ї҃с въ вєсь нѣкоую. а ко(ц), бл(с)вєни слышащєи слово бж҃їє, и хранѧщєй є.

445[2] ѳ҃ Стыхь // правєдны(х) бг҃оѿц҃ь. їакима, ї ан'ны. и ст҃го м(ч)н'ка сєвєрїана. на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л), и҃. а зачало. л҃ѕ. Рє(ч) г҃ь, никто нє зажигає(т) свѣтїлника. а конєць. Си(и) соу(т) слышащєи слово бж҃їє и творѧщє є. **Соубо(т), прє(д) въз(д)вижєнїє(м), ч(с)тна(г)[о] кр(с)та.** на лѵ(т)р' єѵ(г)є, ѿ ма(ѳ) г(л), ї, а за(ч), л҃ѳ. Рєкль г҃ь. кто люби(т) ѿц҃а. ал'бо мт҃рь. а ко(ц), оучити, и проповѣдати в градє(х) ихь. **Нє(д) прє(д) въз(д)вижєнїє(м) ч(с)тна(г)[о] кр(с)та.** На лѵ(т)р єѵ(г)є ѿ їωа(н), г(л), г҃, а за(ч)ло. ѻ҃. Рє(к) г҃ь, никто (ж) възыдє на нб҃о. а ко(ц), нж да сп(с)ть имь мирь.

ї Сты(х) м(ч)нць. минодоры, митродоры. и нимьфодоры. на лѵ(т)р'гїи єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), к҃є. а за(ч), р҃д. тогда оупо(до)билосѧ цр(с)тво

445 зв. нбєсноє дєсѧтє(м) дв҃амь, а конє(ц). // Сн҃ь чл҃чьскыи прїйдє(т).

аі Памѧ(т) прп(до)бныѧ мт҃рє нашєѧ ѳєωдоры, ижє въ алєѯан'дрїи. на лѵ(т)рь. єѵ(г)є ѿ їωа(н) г(л), и҃, а зача(л), к҃и. привєли къ ї҃сви, кни(ж)ници жєноу поиманою в прєлюбодѣянїи. а конєць. иди ѿсєлѣ. а к томꙋ нє съгрєшаи.

ві Ст҃го мч҃нка, автонома. на лѵ(т)р' єѵ(г)лїє, ѿ лу(к), г(л), ѕ҃, а за(ч). к҃д, сталь ї҃с на мѣстѣ равномь. а ко(ц), сє бо мъзда ваша многа на нбсєхь. Тоє жь можєшь читати. и многымь прп(до)бны(м).

гі Об'нов'лєнїє ст҃ого въскр(с)нїа х҃а бг҃а нашєго. и ст҃го сщєн'ном(ч)нка корнилїа съ(т)ника. на лѵ(т)ргїи єѵ(г)лїє ѿ ма(ѳ), г(л), ѕї. а за(ч), ѯ҃з. пришоль ї҃с в' страны цєсар'ства, филиповаго. а ко(ц). и врата адова нє

446[3] ωдолѣю(т) єй. //

ді **Въз(д)вижєнїє ч(с)тнаго и животворѧщаго кр(с)та. на у(т)рни,** проки(м) гла(с). д҃. видѣша в'си концы зємлѧ сп(с)єнїє бг҃а нашєго. с(х). въспойтє г҃ви пѣ(с) новоу. то(ж) гла(с) всѧко ды(х). єѵ(г)є ѿ їωа(н)н'на [!], г(л), ві. а за(ч). м҃в. ѿ половины. Рєк'ль г҃ь ѿч҃є прослави сн҃а твоєго,

[2] Сє(п)тєврїи.

[3] Сєпьтєв'рїи.

ко(ц), да с̃нове свѣта боудете. на лv(тр) єv(г)є ѿ ї҆ѡа(н), г(л), ѳ̃і. а за(ч), ѯ̃, съвѣ(т) сътвориша ар'хї҆єреє, и старци на ї҆̃са. а ко(ц), и ис'тин'но є(ст) свѣ(ди)те(л).

С̃тго великом(ч)нка никыты. на лv(т)р', єv(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), ї̃, а за(ч), л̃ѕ. Рε(к) г̃ь свои(м) оучн̃ко(м). ѡто я вась по(с). а ко(ц), то(т) сп̃сень боуде(т). є̃і

С̃тыа великом(ч)нци єvѳимї́и. на лv(т)р', єv(г)лїє, ѿ лу(к), г(л), ѯ̃. а за(ч), л̃г. проси(л) нѣкоторыи ч̃лкь з фарї҆сεѡвь ї҆̃са. абы с ни(м) яль. а конεць. // Вѣра твоа сп̃сεть та, иди собѣ с миромь. ѕ̃і 446 зв.

Соу(б), по въз(д)вижε(н). На лv(т)р єv(г)є, ѿ ї҆ѡа(н). г(л), й̃. а за(ч), л̃. Рε(к) г̃ь къ пришε(д)ши(м) к нεмоу ї҆оудεѡмь. я идоу. а ко(ц), мноѕї҆и пакь оувѣрили в нεго. **Нε(д)ла. по въз(д)вижεнї҆и.** На лv(т)р' єv(г)лїє. ѿ ма(р), г(л), й̃. а за(ч), л̃з. Рε(к) г̃ь, кто хочε(т) за мною пойти. а конεць. дондεжε оуздра(т) цр(с)тво б̃жїє пришε(д)шεε въ силѣ.

С̃тго м(ч)ника, єв'стафї҆а. и дроужины єго. на лv(т)рї҆и єv(г)є ѿ лу(к), г(л), к̃а а за(ч). р̃ѕ. Рε(к) г̃ь свои(м) оу(ч)нико(м), вънεмлѣтε. а ко(ц). въ тръпεнї҆и вашεмь ста(ж). к̃

С̃тго сщ̃εн'номоучεника, фокы. на лv(т)р, єv(г)є ѿ ї҆ѡа(н). гла(в). ї̃. а за(ч)ло, л̃ѕ. Рε(к) г̃ь. азь є(см) двεрь. а ко(ц). боудε(т) єдино стадо, и єдинь пастырь. к̃в

За(ч)тїє, с̃тго // пр(о)рка, и пр(д)тча и кр(с)тла г̃на ї҆ѡан'на на лv(т)р єv(г)є ѿ лу(к) г(л), а̃, а за(ч), в̃. было за д̃новь ирода цра ї҆оудεи, а ко(нц), ѿяти поношεнї҆є моє, въ ч̃лцε(х). 447[4] к̃г

С̃тыа пръвомч̃нца, и равноап(ст)льнои фεклы, на ли(т) єv(г). ѿ ма(т) г(л), к̃є. а за(ч). р̃д. оуподобилоса цр(с)тво нб(с)ноє ї̃-тε(м) д̃вцамь. а ко(ц), нε вѣдаεтε часа ани д̃на в которыи то с̃нь ч̃лчьскыи прї̃. к̃д

Прεставлεнї҆є, с̃тго ап(ст)ла, и є(г)листа ї҆ѡанна б̃гослова, на у(т)р', про(к) гла(с). д̃. въ в'сю зεмлю изыдε вεщанї҆є и(х), с(х), н̃бса повѣдають. то (ж) гла(с), въсако ды(х), на у(т)р, єv(г)лїє, ѿ ї҆ѡан'на, г(л), к̃а. а за(ч). ѯ̃з. а коли ю(ж) ѿповида(л) ї҆̃с рεкль симонови пεтрови. а ко(ц). ни са(м)моу [!] мню вмѣстити написан'ны(х) книгь аминь. а на (л)v(т)р' єv(г)лїє. // ѿ ї҆ѡан'на, г(л) ѳ̃і, а зача(л), ѯ̃а. стояли при кр(с)тѣ ї҆̃свѣ м̃ти єго. а ко(ц), то(т) жε што и на оутръни. к̃ѕ 447 зв.

Прп(до)бнаго ѿ̃ца нашεго исповѣдника харитона. на у(т)р'ни про(к) гла(с), д̃. чс(т)на прε(д) г̃мь см̃рть с̃то, с(х), что въздамь г̃ви. то (ж) к̃и

[4] Сεпьтεв'рї҆и.

гла(с) въсакко дыха(н)є, єѵ(г)лїє ѿ лу(к) г(л), ѕ҃, а за(ч), к҃д. сталь і҃с на мѣстѣ. а ко(ц), сє бо мъзда ваша мно(г), на нбсє(х). а на у(т)р҃, єѵ(г)є ѿ ма(т), г(л), а҃і. а зачало. м҃г. вса мнѣ прєда(н), а ко(ц), и брємѧ моє лє(г)ко єсть.

л҃ Ст҃го сщ҃єн'ном(ч)ника григорїа, вєликои армєнїи, на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ ма(т) г(л), к҃д, а за(ч), р҃г. Рєкль, г҃ь, чоуйтє, бо нє вѣдаєтє в которыи час господарь ва(ш) прїйдє(т). а ко(ц), на(д) всѣ(м) имѣ(н)є(м) поста-

448[5] вить, єго. //

М(с)ць ѡктабрь имаєть дн҃їи л҃а.

а дн҃ь имає(т) в собѣ. годинъ, а҃і. а но(ч), г҃і.

а҃ Ст҃го ап(ст)ла ананїи, и прп(до)бнаго ѿц҃а нашєго романа пѣвца. на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л), і҃, а за(ч)ло, н҃а. кто ва(с) слоухає(т), мєнє слоухає(т). а конєц'. яко тако бы(ст) бл҃говълєнїє прє(д) то(б)ю.

в҃ Ст҃го сщ҃єн'ном҃чника кипрїана. и ст҃ыа м҃чнца оустины д҃вцѣ. на лѵ(т)р' єѵ(г)лїє ѿ їѡан'на г(л), і҃. а за(ч), л҃ѕ. Рєкль г҃ь. азь єсмь двєрь. а ко(ц), боудє(т) єдино стадо, и єди(н) пастырь.

г҃ Ст҃го сщ҃єн'ном҃чника дєѡнисїа арєѡпагита. на лѵ(т)р'г҃їи єѵ(г)лїє, ѿ ма(ѳ). г(л), г҃і. а за(ч), н҃є. по(до)бно єсть цр(с)тво нб(с)ноє съкровищоу. а ко(ц). и наоучоваль ихь на соборищє(х) и(х).

ѕ҃ Ст҃го ап(ст)ла ѳомы. на лѵр(г), єѵ(г)є, ѿ їѡан'на, г(л), к҃. // а за(ч),

448 зв. ҂ѯє. Соущоу поздѣ въ тъи дн҃ь въ єдиноу ѿ соуботь. а ко(ц). Да вѣроующєи живота маєтє въ имѧ єго.

з҃ Ст҃ыхь м(ч)никь, сєргїа и вак'ха. на (л)ѵр' єѵ(г)є ѿ лоу(к), г(л), к҃а. а за(ч) р҃ѕ. Рєкль г҃ь, вънємлѣтє ѿ ч҃лкь. а конє(ц), Въ тръпєнїи вашє(м) стѧжитє дш҃а ваша.

ѳ҃ Ст҃го ап(ст)ла їакова алоєѡва. а [!]* ѵ(г) [!]**, єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л), і҃, а за(ч), н҃а. кто ва(с) слоухає(т), мєнє слоухає(т), а конє(ц), яко тако бы(ст) бл҃говолєнїє прє(д) тобою.

а҃і Ст҃го ап(ст)ла филип'па, єдинаго ѿ сє(д)ми дияконь. и прп(до)бнаго ѿц҃а нашєго ѳєѡфана исповѣдника єп(с)па никєиского, и твор'ца каноном. на (л)ѵр єѵ(г)є ѿ лу(к). г(л), і҃, а за(ч), н҃. яви(л) г҃ь инѣ(х)

449[6] сє(дм)дєсѧ(т). а конєць, До а(д) низвєдєшисѧ. В' прихо(д)шѡю нє(д), // памѧть ст҃ыхь ѿц҃ь. на у(т)рии єѵ(г) въскр(с)ноє, котороє пригоди(т)сѧ. про(к) и всѧ(к) ды(х). на ѵр(г) [!]* єѵ(г)є, ѿ ма(ѳ). г(л), є҃, а за(ч), а҃і. вы єстє свѣ(т) мироу. а ко(ц), съ(и) вєликь нарєчє(т)сѧ въ цр(с)твїи нб(с)нѣмь.

---

[5] Сєп'тєв'рїи.
[6] Ѡк'таб'рь.

Стыхь м(ч)н'кь прова. тар'ха, і ан'дроника. на лѵ(т)р', єѵ(г)є, ѿ лоу(к). г(л), ка, а за(ч), ҏѕ, вънемлѣте ѿ чл҃кь. а ко(н) Въ трьпеніи вашемь стажи(т) дш҃а ваша. — ві

Стыхь м(ч)никь. назаріа, гер'васіа, протасіа. и келесіа. и прп(до)бныа мт҃ре нашеа параскев'гїи. на лѵ(г), єѵ(г)є, ѿ їѡа(н), г(л), и. а за(ч), ки. привели к'ниж'ни(ци) къ іс҃ви женоу. а ко(ц), иди ѿселѣ а к томоу не съгрешаи. — ді

Стго м(ч)ника, логина сът'ника. и(ж) при кр(с)тѣ гн҃и. на лѵ(г), єѵ(г)є, ѿ ма(ѳ), г(л), кз. а за(ч), ргі. пришо(д)ши войни // на мѣсто наз'ва(н)ноє, глъгоѳа. а ко(ц). въистинноу сн҃ь бж҃ии бы(л). — ѕі — 449 зв.

Стго пр(о)рка їѡсіа. и стго препо(до)бном(ч)ника ан'дреа иже в' критѣ. на лѵ(т)р' єѵ(г)є, ѿ ма(ѳ), г(л), і, а за(ч), лѳ. Кто любить ѿц҃а ал'бо мт҃рь, лѣп'ше мене. а ко(ц), прав'доу гл҃ю вамь, не погоуби(т) мъз'(д)ы своеи. — зі

Стго ап(ст)ла і ѵ(г)листа [!]* лоукы, г(л), і. а за(ч). на. кто ва(с) слоухає(т), мене слоухає(т). а ко(ц). яко тако бысть бл҃говоленіє пре(д) тобою. — иі

Стго вели(к)м(ч)ника ар'темїа. на лѵр'(г), єѵ(г)лїє, ѿ лу(к), г(л), ка. а за(ч), ҏѕ. Рекль гь вънемлѣте ѿ чл҃кь. а ко(ц), въ трьпе(н)и вашемь стажите дш҃а ваша. — к

Прп(до)бнаго ѿц҃а нашего лариѡна великого. на лѵ(т)р' єѵ(г)є, ѿ лу(к), г(л), ѕ, а зача(л), кд, Ста(л) іс҃ на ровно(м) мѣ(с)ци. а ко(н), Се бо мъз'да ваша многа. // — ка — 450[7]

Стго и равноап(ст)лъного ѿц҃а нашего авръкіа. еп(с)па, ерапольского, и чоудотвор'ца. и стыхь се(д)ми ѡтрокь, иже въ єфесѣ. на лѵ(т)р єѵ(г)є, ѿ їѡан'на, г(л), і, а за(ч)ло. лѕ, Рекль гь. я єсмь дверь. а ко(ц). боуде(т) єдино стадо, и єдинь пастырь. — кв

Стго ап(ст)ла їакова бра(т) гн҃а по плоти. на лѵ(т)р' єѵ(г)є, ѿ ма(ѳ), г(л), гі. а за(ч), нѕ. въ ѡ(н) (т) ча(с), пришо(л) іс҃, въ ѿчиз'ноу свою. а ко(ц), не сътвориль тамь силы многы за невѣ(р)ство и(х). — кг

Стго мч҃ника арефы и дроужыны его, на лѵр(г), єѵ(г)є, ѿ м(ѳ), г(л), і, а за(ч), ли. всакь и(ж) исповѣ(ст) ма пре(д) чл҃кы. то па(к) престоу(п), а въз'ми коне(ц), в гла(в), ѳі. а в за(ч), ѻѳ, ѿ по(л), тогды ѿповидѣль петрь, а конець. боуде(т) пръвыи послѣ(д) а послѣ(д)ніи пръвыи. // — кд — 450 зв.

Стго и славнаго ве(л)ком(ч)ника хв҃а димитріа. и в'споминаніє великаго троуса. на у(т)р'ни проки(м), гла(с) д, въз'веселиса праведникь, — кѕ

[7] Ѡк'таб'рь.

с(х), оуслыши бѣ млтвоу. всѧ(к) ды(х). єѵ(г)є, ѿ лоу(к), г(л), ка, а за(ч), рѕ. Рє(к)ль гъ вънемлѣтє ѿ члкь, а ко(ц), в тръпенїи вашє(м) стѧжитє дша ваша. а на лѵр(г), єѵ(г)є, троусоу, ѿ ма(ѳ), г(л), и. а за(ч), кз. въ ѡ(н) (т) ча(с), в'стоупиль їс в лодю, а конєць. ижє вѣтровє и морє слоухають єго. а дроугоє стмоу димитрїю, ѿ їѡа(н)н', глава, єі, а зачало, нв, Рєк'ль гъ, ото ѧ вамь заповѣдаю. да любитє дроугь. дроуга,

451[8] а конє(ц), надѣєт'сѧ ижє бы ты(м) слоу(ж)бѹ принє(с) бгоу //

М(с)ць ноємврїи имає(т) в собѣ дни. л. а днь має(т) годинь, і, а ночь. ді.

а Сты(х) чоудотворєць и бєзьсрєбръникь коз'мы и дємїана, на лѵ(г) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), і, ѿ по(л), въ ѡ(н) часъ призваль їс ѡбанадєсатє оучнкы свои. а ко(ц). тоунє приястє, тоунє и дадитє.

г Сты(х) м(ч)ни(к) акєп'сима. и иѡсифа, ї аиѳала. и ѡбнов'лєнїє храмоу, сто(г)[о] великом(ч)ника гєѡр'гїа, ижє в ли(д). гдє (ж) то єсть положєно стоє тєло єго. на лѵр(г) єѵ(г)є ѿ їѡа(н), г(л), єі. а за(ч), нв. Рєкль гъ, сє ва(м) заповѣдаю ва(м) [!], да любитє дроугь дроуга. а конєць, мни(т)сѧ слоужбоу приносити бгоу.

д Прп(до)бнаго ѿца нашєго, їѡникыѧ вєликого. на лѵр'(г) єѵ(г)є ѿ

451 зв. ма(р), г(л), и, а за(ч)ло, лз. // Рєкль гъ, кто хочє(т) за мною пойти. а ко(ц), додє жє оувидѣть цр(с)тво бжїє пришє(д)шєє в силѣ.

ѕ Ижє въ стыхь ѿца нашєго павла исповѣдника. на ли(т)р єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л), ві. а за(ч)ло, ѯд. Рєкль гъ, въсѧкь ижє ащє исповѣсть мѧ прє(д) члкы. а конє(ц), наоучи(т) вась яжє подобає(т) рєчи.

и **Съборь стго ар'хистратига михайла, и прочихь бєзьплът'ны(х).** на у(т)рни, єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), иі. а за(ч), оє. Рєкль гъ, стєрєжѣтє, абы єстє нє пєрєзьдрѣли єдиного ѿ малы(х) сихь. а ко(ц), тоу єсми я посрєдѣ ихь. а на лѵ(т)р єѵ(г)є ѿ лоу(к), г(л), і, а за(ч), на. Рєкль гъ свои(м) оу(ч). кто ва(с) слоухає(т), мєнє слоухає(т). а ко(ц), єй ѡ(ч), яко тако бы(ст) блговолєнїє прє(д) тобою.

452[9] Сты(х) м(ч)ни(к) мины, и вик'тора. // и викєн'тїа. и прєпо(до)бнаго

аі ѿца нашєго ѳєѡдора стоудита. на лѵ(г) єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л), ка, а за(ч), рѕ, Рєкль гъ, Вънємлѣтє ѿ члкь. а конєць. Въ тръпєнїи вашємь стѧжитє дша ваша. и прп(до)бномоу, єѵ(г)є, г(л), ѕ, а за(ч), кд. въ ѡ(н) (т) ча(с), сталь їс на мѣс'ци ровномь. а ко(ц), сє бо м'зда ваша многа на нбсєхь.

ві Ижє въ сты(х) ѿца нашєго їѡа(н) мл(с)твого. ар'хїєп(с)па алєѯан'-

[8] Ѡк'тѧбрь.

[9] Ноємьврїи.

дрійского. и прп(до)бнаго нила. на ли(т), єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), д҃. а за(ч), ї҃. и ш'ли за і҃сомь народовє многыи. а ко(ц), сє бо мъзда ваша многа на нєбєси.

Иже въ с҃ты(х) ѿц҃а нашє(г)[о] іѡан'на златооустаго. Патріар'ха костан'тинагра(д). на у(т)р'ни прокимєнь гла(с), д҃, оуста моа въз'г҃лють прм(д)сть, с(х), оуслышє(н) // вса(к) ды(х), єѵ(г)є ѿ іѡанна, г(л), ї҃. Рє(к) г҃ь, ко пришє(д)шимь к нє(м) іоудєѡ(м)ь. прав'доу прав'доу повѣдаю вамь, кто нє входи(т) двєр'ми. а ко(ц), и пожитокь найдє. а на лѵ(г) єѵ(г)є ѿ іѡ(н)на. тая (ж) гла(в) а за(ч), л҃ѕ, я єсмь дверь. а ко(ц), боудє єдино стадо и єдинь пастырь. — г҃і; 452 зв.

С҃то, и всєхвал'наго, ап(ст)ла филип'па. на ли(т) єѵ(г)є ѿ іѡа(н), г(л), а҃, а за(ч), є҃, въ ѡ(н) (т) ча(с), хотѣль і҃с пойти до галіє. а конє(ц), исходащаа на(д) с҃на ч҃лчьскаго. — д҃і

С҃тыхь исповѣдникь гоуріа. самоны, и авива. на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л), в҃і, а за(ч). ѕ҃г. Рєкль г҃ь, нич'то же нє є(ст) скрытого. а ко(ц), наоучит' ва(с) єжє подобає(т) рєчи. — є҃і

С҃го ап(ст)ла ї єѵ(г)листа ма(ѳ)а. на лѵр(г) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ)а, г(л), ѳ҃. а за(ч), л҃. въ ѡ(н) (т) ча(с). прєхода і҃с ѿтоудоу, а конє(ц). нж грѣш'ники // на покааніє. — ѕ҃і; 453[10]

С҃го григоріа чюдотворца. на ли(т)р' єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), ѳ҃ а за(ч), л҃д. въ ѡ(н) (т) ча(с), видѣль і҃с народы, и з'милова(л)са на(д) ними. а конєць, тоунє пріастє, тоунє и дадитє. — з҃і

С҃ты(х) ѡц҃ь наши(х) прокла патріар'ха костан'тинаграда. слоуж'ба рого [!]* (ж) м(с)ца, назадѣ, г҃і. — к҃

Въвєдєніє въ ц҃рквь пр(с)тыа вл(д)чца наша б҃ца. на оу(т)р' про(к) гла(с), д҃. слыши д'щи и виждь, и приклони оухо твоє. с(х). приг'ноу ср(д)цє моє. вса(к) дыханіє на у(т)рни єѵ(г)є ѿ лоу(к), г(л), а҃. а за(ч), д҃, въ ѡ(н) (т) часъ, вставши м҃ріамь. а ко(ц). Възвратиса въ до(м) свои. а і на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ лу(ц), г(л), ї҃. а за(ч), н҃д. Вънидє і҃с, въ вє(с) нѣкою. а ко(ц), б҃лжєніи слышащєи слово б҃іє, и хранащє є. — к҃а

С҃то ап(ст)ла филимона. на ли(т)р'г', єѵ(г)є ѿ лоукы, г(л), ї҃, а зачало, н҃. // Явиль г҃ь и ины(х) сє(д)мьдєса(т). а ко(ц) тако бысть б҃лговолєніє прєдь тобою. — к҃в; 453 зв.

Иже въ с҃ты(х) ѿц҃ь нашихь ам'филохіа єп(с)па иконіиского. и григоріа єп(с)па акраган'ского. на лѵ(г), єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), к҃д. а за(ч), р҃г. Рєкль г҃ь. бдитє бо нє вѣдаєтє в которы(и) часъ господарь вашь пріидє(т). а ко(ц), на(д) всѣ(м) имѣніємь постави(т) єго. — к҃г

[10] Ноємьвріи.

кд Стыа великом(ч)ница єкатерины. и стго великомчника меркоуріа. на лv(т)р' єv(г)є, ѿ лукы, г(л), ка. а за(ч)ло, ps. Рекль гь своимь оучнкомь. а ко(ц), Вь трьпеніи вашемь стажите дша ваша.

кє Иже вь сты(х) ѿць нашихь. климета [!] римьского. и петра алеѯан'дрыиского. на лv(т)р' єv(г)є ѿ ма(ѳ). за(ч)ло, ї. а гла(в), є. вь ѡ(н) (т) часъ,
454[11] шли за ісомь народове многыи. а ко(ц), яко мъз(д)а ваша мно(г) н [!]* нбси. //

кз Стго м(ч)ника іакова прьсанина. на лv(т)р' єv(г)є ѿ ма(ѳ). за(ч), мѳ. а гла(в) гі. вь ѡ(н) (т) ча(с). мовиль іс к народо(м). а ко(ц), и мовиль и(м) притчами много.

ки Стго и прп(до)ного [!] м(ч)ни(к) стефана новаго. на лvр(г) єv(г)ліє ѿ ма(ѳ), г(л), ї. а за(ч). лз. Ре(к) гь свои(м) оу(ч). Коли ва(с) боудоу(т) выганати з гра(д). а ко(ц), пре(д) ѿцемь мои(м), которыи єсть [!] на нбсехь.

л Стго ап(ст)ла ан'дреа прьвозван'наго. на ли(т)рь єv(г)є. ѿ іѡан'на. глава. а. а за(ч), д. Вь оутрѣи пакь стоя(л). іѡан'нь. И оученикове его два. И ѹз(д)рель іса а ѡнь иде(т). А конець. и ан'гелы бга, вьсходаща и
454 зв. исходаща, надь сна члческаго. //

М(с)ць декев'ріи имає(т) днии ла
а днь имаеть в собѣ годинь. ѳ. а но(ч). єі.

д Стыа великомчници вар'вары. И прп(до)бнаго ѿца нашего іѡан'на дамаскина. на лv(т)р' єv(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), кє. а за(ч), рд. Ре(к) гь при(тч) сію. оуподобиса цртво [!] нб(с)ное десатемь девица(м). а ко(н), вь нь [!]* (ж) снь члчьскыи пріиде(т).

є Прп(до)бна(г)[о] и бгонос'наго ѿца нашего савы. на у(т)рни про(к) гла(с) д. ч(с)тна пре(д) гмь. с(х). что въз(д)амь гви. вса(к) ды(х)ніє. єv(г)є ѿ лу(к) гла(в), s. а за(ч). кд. вь ѡ(н) (т) ч' [!], сталь іс на мѣсци. а ко(ц), се бо мзда ваша многа на нбеси. а на лv(т)ргіи єv(г)ліє ѿ ма(т), г(л), аі. а за(ч), мг. Рекль гь в'са мнѣ пре(д), а ко(ц), и брема мое ле(г)ко єсть.

455[12] Иже вь сты(х) ѿца нашего, нико(л), // ар'хиеп(с)па мир'ликійскаго.
s на у(т), про(к), гла(с) д. ч(с)тна пре(д) гмь смрть. с(х), что възда(м) гви вса(к) ды(х)ніє. єv(г)ліє ѿ іѡа(н), г(л), ї, а за(ч), лs. Ре(к) гь ко пришє(д)ши(м), я єсмь дверь, а ко(ц), боуде(т) єдино стадо и єдинь пастырь. а на лv(т)р' єv(г)є ѿ лоукы г(л), s, а за(ч), кд. вь ѡ(н) ча(с), сталь іс на мѣстѣ ровномь. а коне(ц), се бо м'зда ва многа на нбсе(х).

[11] Ноєм'вріи.

[12] Декев'ріи.

Зачатїє сӏ҃ыа ан҆ны. коли почала сӏ҃оую бц҃ю. на лѵ(т)р єѵ(г)є ѿ лоу(к). г(л), ӣ, а за(ч)ло, лӏ҃ѕ. Рєкль гӏ҃ь, ни(к)то (ж) светил҆ника въжєгь. а конєць, си(и) соу(т) слышащєи слово бж҃їє и творащїи҃ є. ѳ҃

Сӏ҃го вєликом(ч)ника євстратїа, и дроужины єго, на у(т)р҆ни єѵ(г)лїє ѿ ма(т), г(л), ӏ҃. а за(ч) лӏ҃ѕ. Рєкль гӏ҃ь свои(м) оу(ч). сє азь посылаю ва(с) я(к) ѡ(в)ца посрѣ(д). а конє(ц). // тьи сп(с)нь боудєть. а на ли(т)р҆ги(и) єѵ(г)лїє ѿ лоуки, г(л), кӓ. а за(ч)ло. рӏ҃ѕ. Рєкль гӏ҃ь, вънємлѣтє ѿ чл҃кь а ко(ц) Вь трьпєнїи вашє(м) стажитє дш҃а ваша. гӏ҃і 455 зв.

Сӏ҃ы(х) трє(х) ѡтрокь. и сӏ҃го пр(о)рка данїила. на лѵ(т)р єѵ(г)є ѿ лоу(к). г(л), аӏ҃. а за(ч)ло. ѯ҃в. Рєкль гӏ҃ь кь пришє(д)ши(м) к нємоу їѹдєѡ(м). горє вамь. яко боудоуєтє гробы пр(о)ркїж[!]. а ко(ц). ижє єсть лицємѣрїє. Нє(д) сӏ҃ыхь праѿц҃ь. На у(т)р҆, єѵ(г)лїє въскр(с)ноє, которое (с) прилоучить. а на лѵ(т) єѵ(г)є ѿ лоу(к), г(л), дӏ҃. а за(ч)ло, ѻ҃ѕ. Рєкль гӏ҃ь при(т)чоу сїю. чл҃кь нѣкоторыи оучини(л) вєчєроу вєликоую. а ко(ц), мало жє из҆бран҆ны(х). ѕӏ҃і

Сӏ҃го сщ҃єн҆ном(ч)ника игнатїа бг҃оносца. на лѵ(т)р҆ єѵ(г)є ѿ ма(р), г(л), ѳ҃. а за(ч). мӓ. вь ѡ(н) (т) ча(с), прїйдє іс҃ ї оучн҃ци є(г)[о] вь капєр҆наоу(м), а ко(ц). Нє погоуби(т). // **Соубота прє(д) рож(д)єство(м) хв҃ымь.** На лѵ(т)р єѵ(г)є ѿ лоу(к). г(л), гӏ҃, а за(ч), ѻ҃в-є. Рєкль гӏ҃ь при(т)чоу сїю. по(до)бно єсть цр(с)тво нб(с)ноє зєр҆ноу горчичноу. а ко(ц). и възлагоу(т) вь цр(с)твїи бж҃їи. **Нє(д) прє(д) рож(д)єствомь хв҃ѣмь. сӏ҃ы(х) ѿц҃ь.** На у(т)р҆ни єѵ(г)є въскр(с)ноє, котороє са прилоучи(т). а на ли(т)р҆ги(и) єѵ(г)є ѿ ма(т), г(л), а҃, а за(ч). а҃. Книги родьства іс҃ь хв҃а. а конєць. и нарєчє има ємоу іс҃. Вь навє(ч)рїє рождєства хв҃а на лѵ(т)р҆ єѵ(г)є ѿ лоукы, г(л), в҃, а за(ч). є҃. вь ѡ(н)а дн҃и. Вышло повєлєнїє ѿ цєсара а(в)гѹ(ст). А ко(ц), якь жє єсть рєчєн҆но к ни(м). к҃ 456[13]

Єжє по плоти рождєс҆тво, гӓ бӓ сп(с)тла нашєго ІѴ хӓ. На у(т)р҆нї про(к) гла(с). д҃. ис чрєва прєждє дєн҆ница роди(х) та. с(х). Рєчє гӏ҃ь гв҃и моємоу. єѵ(г)є ѿ ма(т), г(л), а҃, а за(ч)ло, в҃. // Іс҃ хв҃о рождєство такь было. а конє(ц) и нарєчє има ємоу іс҃. а на ли(т) єѵ(г)є ѿ ма(р). г(л), в҃. а зача(л), г҃. Іс҃оу рож(д)ьшоуса вь виѳлєѡмѣ їоудєйстємь. а конєць, ин҆ши(м) поутє(м) ѿишли вь страноу свою. кє 456 зв.

Сьборь пр(с)тыа бц҃а. и сӏ҃го їѡсифа ѡброуч҆ника. на лѵ(т)р҆ єѵ(г)є ѿ м(ѳ). г(л), в҃. а за(ч), д҃. ѿшє(д)ши(м) влъхвомь. а ко(ц), яко назарєи нарєчє(т)са. **Соубо(т) по рож(д)єствѣ хв҃ѣ.** На ли(т)р҆ єѵ(г)є ѿ ма(т), г(л). вӏ҃. а за(ч). мӏ҃ѕ. вь ѡ(н) (т) ча(с) шли за іс҃омь народовє мнози а ко(ц), а на има єго языци оуповаю(т). **Нє(д) по ро(ж)ствѣ хв҃ѣ.** На лѵ(т)р҆ кѕ҃

[13] Дєкєв҆рїи.

єѵ(г)ліє тоє (ж), што и на соборь бц҃ѣ. почато(к) и конє(ц). Ст҃го пръвом(ч)ника ар'хидїакона стєфана. на лѵ(т) єѵ(г)ліє ѿ ма(т), г(л), ка҃. а за(ч), пз҃. Рєкль г҃ь при(т)чоую, чл҃кь нѣкоторыи быль домови(т) а

457[14] ко(ц), // и єсть див'на въ оочїю вашєю.

ки Сты(х) мч҃никь двѣ т'мѣ. ижє в' никомидїи по(ж)жєны(х). на лѵ(т) єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) ка҃. а за(ч), рѕ҃. Рєкль г҃ь свои(м) оучє(км). вънємлѣтє ѿ чл҃кь. а ко(ц), въ тръпєнїи вашємь стажитє дш҃а ва(ш).

кѳ Ст҃ы(х) младєнєць. ижє въ виѳлєѡмѣ х҃а ради из'бїєны(х) ѿ рода [!]*. д҃і, тисащїи. на лѵ(т)ргїи єѵ(г)лїє тоє (ж). што и на соборь пр(с)тыѧ бц҃а. початокь. а конєць сє(г)[о] (ж) м(с)ца, кѕ҃.

л Стыѧ м(ч)ница анисїи и пр(до)бнаго зотика. на лѵ(т)р'гїи. єѵ(г)є ѿ лу(к). г(л), г҃і а за(ч)л' о҃а въ ѡ(н) (т) ча(с), науча(л) і҃с на єдиномь ѿ

457 зв. градовь а ко(ц), ѡ в'сѣхь. слав'ныхь бывающихь ѿ нєго. //

М(с)ць гєньварь имає(т) дн҃и л҃а
а дн҃ь имаєть в' собѣ годинь і҃. а ночь. д҃і.

а҃ **Єжє по плоти ѡбрѣзанїє г҃а б҃а сп(с)тлѧ нашєго і҃с х҃а. И** пама(т) ижє въ ст҃ы(х) ѿц҃а нашєго архиєп(с)па кєсарїа кападокїйского василїа вєликого. на у(т)р' про(к) гла(с) д҃. оуста моа въгл҃ю(т) прмоу(д)рость. с(х). оуслышитє сїа. вса(к) ды(х) єѵ(г)є ѿ їѡ(н), г(л), і҃. а за(ч). лѕ҃, Рєкль г҃ь, я єсми двє(р), а конєць, боудє(т) єдино стадо и єдинь пастырь. а на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ лу(к). гла(в), в҃, а за(ч), ѕ҃. въ ѡ(н) то часъ възвратилиса пастырїє. а конєць бла(г)да(т) б҃іа была на нємь.

в҃ Прє(д) праз(д)ньс'тво просвѣщєнїа. и ст҃го силивєстра папы рымского, на лѵ(т)р'гїи, єѵ(г)є, ѿ їѡа(н), г(л), г҃. а зачало, и҃. бы(л) нѣкото-

458[15] рыи чл҃кь з' фарисєѡвь. // которомоу то было имѧ никоди(м). а конєць но да сп҃сєть имь ми(р).

г҃ Ст҃го пр(о)рка малахїа. и ст҃го м(ч)ника гордѣѧ. на лѵ(т)р' єѵ(г)лїє ѿ ма(т), г(л), є҃. а за(ч), є҃і. Рєкль г҃ь просащомȣ оу тєбє даи, а ко(ц), якь жє ѿц҃ь ва(ш) нб(с)ныи съвръшєнь єсть. **Соубота прє(д) просвѣщєнїєм',** На (л)ѵр'гїи єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), г҃, а за(ч), є҃. въ ѡ(н) ча(с), прїйдє їѡаннь кр(с)тль. а ко(ц), въ(и) [!]* ва(с) кр(с)тить дх҃омь ст҃ы(м). **Нє(д)лѧ прє(д) просвѣщєнїємь.** єѵ(г)є оу(т)р'нєє въскр(с)ноє котороє сѧ прилоучить. а на лѵ(т)р' єѵ(г) ѿ м(р), г(л), а҃. а за(ч). а҃. Зачало єѵ(г)лїа і҃ѵ хв҃а сн҃а бж҃їа, а ко(ц), то(т) ва(с) кр(с)тить дх҃омь ст҃ымь.

д҃ Събор ст҃ы(х) ап(ст)ль сє(д)мидєсѧ(т). на лѵ(т)р єѵ(г)є ѿ їѡ(н),

[14] Дєкєврїи.

[15] Гєньварь.

г(л), а҃, а зачало, в҃. б҃а никто (ж) видѣ, нигдє (ж). а ко(ц), идє (ж) бы(л) ӏ҆ѡа(н) кр(с)тѧи. // 458 зв.

Въ навєчерїє, просвѣщенїа. на лѵ(т) єѵ(г)є ѿ лоуки. г(л), г҃. а зачало. ѳ҃. въ пѧтоєнадєсѧ(т) лѣто. а конє(ц), бл҃говѣствоваше людємь. є҃

Ст҃оє бг҃оявлєнїє г҃а б҃а сп҃сителѧ нашєго ӏ҆ѵ х҃а. На у(т)р' проки(м), гла(с). д҃. морє видѣ и побѣжє, с(х), что ти є(ст) морє да побѣжє, всѧ(к) ды(х). єѵ(г)є ѿ* мар(к), гла(в), а҃. а за(ч)ло, в҃. въ ѡ(н) (т) ча(с), прїйдє ӏ҃с ѿ назарєта. а ко(ц), о нєм' жє бл҃говолихь. а на лѵ(т) єѵ(г)є. ѿ ма(ѳ), г(л), г҃, а зача(л), ѕ҃, прїйдє ӏ҃с ѿ галилєа на ӏ҆ѡр'да(н). а ко(ц) ѡ нєм жє бл҃говолихь. ѕ҃

Съборь ч(с)тнаго и слав'наго пр(о)рка и пр(д)тча и кртлѧ г҃нѧ иѡан'на. на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ ӏ҆ѡан'. г(л), а҃, а зача(л). г҃. въ ѡ(н) (т) (т) ча(с). Видѣ ӏ҆ѡань ӏ҃са. а ѡнь идє(т) к нємоу. а ко(ц). яко сє є(ст) с҃нь бж҃їи. // **Соубота по просвѣщенїи.** На ли(т). єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), д҃, а за(ч), з҃. въ ѡ(н) (т) часъ Вєдєнь быль ӏ҃с доухо(м) в поустыню. а ко(ц) агг҃ли па(к) пристоупив'ши. **Нєдєлѧ по просвѣщенїи.** єѵ(г)є, оу(т)рь, въскр(с)но, рѧдовоє. а на лѵ(т)р єѵ(г)є ѿ ма(ѳ). г(л), д҃, а за(ч), и҃. Слыша(л) ӏ҃с ижє ӏ҆ѡа(н) прєдань бы(ст). а ко(ц). приближи бо сѧ цр(с)тво нб(с)ноє. з҃ 459[16]

Ст҃го мч҃нка полиєкта. на ли(т), єѵ(г)є, ѿ лу(к), г(л), г҃, а за(ч), ӏ҃. иро(д) чєтвєровластникь. а ко(ц), ѡ тєбѣ бл҃говоли(х). ѳ҃

Ст҃го и прп(до)бнаго ѿц҃а нашєго, ѳєѡдосїа ѡб'щєжитєлѧ, слоу(ж) всѧ, сє(п)тєврїа, к҃и. аӏ҃

Ст҃ы(х) мч҃никь єрмила, и стратон'ника. на лѵ(т)р', єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л). к҃а. а за(ч). р҃ѕ. Рєкль г҃ь, вънємлѣтє ѿ ч҃лкь. а ко(ц) въ тръпєнїи вашє(м), стѧжитє д҃ша ваша. гӏ҃

Прп(до)бны(х), // ѿц҃ь наши(х). въ синаи и в раифє избїєны(х). и в то(т) жє д҃нь прп(до)бна(г)[о] ѿц҃а нашєго савы пръваго ар'хиєп(с)па сръбскаго. слоу(ж), ноє(м), г҃ӏ. 459 зв. дӏ҃

Прп(до)бныхь ѿц҃ь нашихь пав'ла фивєнского, ӏ иѡан'на колѣб'ника. на лѵ(г), єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л), д҃ӏ. а за(ч), о҃з. въ ѡ(н) (т) ча(с). шли съ ӏ҃сомь народовє. а ко(ц). кто має(т) оуши коу слышаню, нєхаи слышить. єӏ҃

Положєнїє ч(с)тны(м) вєригамь ст҃о(г)[о] връховного ап(ст)ла пєт-ра. на лѵ(т) єѵ(г), ѿ ӏ҆ѡан'на, г(л), к҃а. а за(ч), ҂з҃. а коли южь ѡбѣдаль, и мовиль симоноу пєтроу ӏ҃с. а ко(ц), пишємы(х) книгь аминь. ѕӏ҃

Прп(д)бнаго и бг҃оноснаго ѿц҃а нашєго ан'тонїа вєликого. на у(т)р про(к), гла(с), д҃. ч(с)тьна прє(д) г҃мь см҃р'ть. с(х), что възда(м) зӏ҃

[16] Гєньварь.

460[17] гв҃и. всѧ(к) ды(х), єѵ(г)є ѿ ма(ѳ)ѧ. // гла(в), а҃і. а за(ч), м҃г. Рекль г҃ь своимь оученикомь всѧ мнѣ предана соу(т). и бремѧ моє лег'ко є(ст). а на лѵ(т)р єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л), ѕ҃. а за(ч), к҃д. ста і҃с на мѣстѣ ровно(м), а ко(н). се бо мъз'да ваша многа на небеси.

и҃і Иже въ с҃ты(х) ѿц҃ь наши(х) аріеп(с)повь [!] алекса(н)дры(и)скы(х). аѳанасїа великого, и кирила. на лѵр(г) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), є҃, а за(ч). а҃і, Рекль г҃ь свои(м) оу(ч), Вы єсте свѣ(т) мироу. а конець съ(и) великь нарече(т)сѧ въ цр(с)твїи нб(с)немь.

к҃ Прп(до)бнаго и б҃гоноснаго ѿц҃а нашего єѵѳимїа великого. на у(т)рни про(к) гла(с), д҃. ч(с)тна пре(д) г҃мь. с(х) то възда(м) г҃ви. Всѧ(к) ды(х). єѵ(г)є ѿ лу(к). г(л), ѕ҃. а за(ч), к҃д. въ ѡ(н) (т) ча(с), сталь і҃с на мѣстѣ ровнѣ(м). а ко(ц), се бо мз'да ваша многа на н҃боси. а на лѵ(т)р'гїи,

460 зв. єѵ(г)є ѿ ма(т) гла(в), а҃і, а зачало, м҃г. // Рекль г҃ь свои(м) оуч҃нко(м), в'сѧ мнѣ предана ѿц҃емь мои(м). а ко(ц), и бремѧ моє легко є(ст).

к҃а Прп(до)б'наго ѿц҃а нашего максима испове(д)ника. на ли(т)р' єѵ(г)є ѿ лоу(к). г(л), в҃і. а з(ч). ѯ҃д. Рекль г҃ь, всѧ(к) иже исповѣсть мѧ пре(д) ч҃лкы. а ко(ц), с҃тыи бо д҃хь наоучи(т) ва(с) што подобаєть мовити.

к҃в С҃го ап(ст)ла тимоѳеѧ, и с҃го прп(д)бном(ч)ника, анастасїа пръсанина. на лѵ(г) єѵ(г)є, ѿ ма(ѳ), г(л), і҃ а за(ч), л҃и. Рекль г҃ь свои(м), всакь иже исповѣсть мѧ пре(д) ч҃лкы. а конець. а послѣднїи пръвїи.

к҃г С҃го сщ҃ен'ном(ч)ника климен'та. ан'кгирьского. и с҃то(г)[о] агаѳогел'ла. на лѵ(т)р єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), в҃і. а за(ч), м҃д. въ ѡ(н) (т) ча(с), шоль і҃с в соу(бт) черезь сѣянїа. а ко(ц), г҃ь єсть соуботѣ с҃нь ч҃лчьскыи.

461[18] Иже въ с(х) [!]* // ѿц҃а нашего григорїа б҃гослова архїеп(с)па костан-

к҃є тинаграда. на у(т)рни єѵ(г)є, ѿ їѡа(н), г(л), и҃, а за(ч), л҃. Ре(к) г҃ь къ прише(д)ши(м) к немоу иоудео(м). азь идоу. а ко(ц), многыи вѣрова(ли) в него. а на лѵ(т)р єѵ(г)є ѿ їѡа(н), г(л), і҃: а за(ч), л҃ѕ. Рекль г҃ь къ прише(д)ши(м) к немоу иудеѡ(м). я єсмь дверь. а ко(ц), боудеть єдино стадо, и єдинь пастырь.

к҃з Възвращенїє мощемь їѡа(н) зла(т)устаго, слоу(ж). ноє(м), г҃і.

к҃ѳ Възвращенїє моще(м) с҃го сщ҃ен'ном҃чнка игнатїа б҃гонос'ца. слоу(ж). деке(в). к҃.

л҃ С҃го сщ҃н'ном(ч)ника ип'полита папы ры(м)ского. и в то(т) же д҃нь праздноуе(м) иже въ с҃ты(х) ѿц҃ь нашихь и оучителеи въселен'скы(х). тре(х) с҃тлеи. василїа, великого. григорїа, б҃гослова. їѡан'на, златооустаго. на у(т)р'ни. // про(к) гла(с), д҃. въ всю землю изы(и)де вещанїє

461 зв.

[17] Геньварь.

[18] Геньварь.

и(х), с(х), нбса повѣдають славоу бж҃їю. вса(к) ды(х) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ). гла(в). и҃ї. а за(ч), о҃ѕ. Рєкль г҃ь свои(м) оуч҃нкомь. правдоу повѣдаю ва(м). а ко(н), тоу єсмь посрѣдѣ ихь. а на лѵ(т) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), глава. є҃, а за(ч), а҃ї. Рєкль г҃ь свои(м) оуч҃нко(м) вы єстє свѣ(т) мироу. а ко(ц), сєи вєликь нарєчє(т)са вь цр(с)твїи нб(с)нѣмь.

С҃тыхь чоудотворєць, и бєсрєбрьникь. кира, їѡан'на. на лѵ(т)р' єѵ(г)лїє ѿ ма(т)ѳєа. зачало, л҃д. а глава. дєсатаа. вь ѡный то чась, призваль і҃с ѡбанадєсать оуч҃нкї своа, а конєць. тоунє прїастє, тоунє и да(ди)тє. // — л҃а; 462[19]

М(с)ць фєвра(л) имає(т) дн҃їи к҃и
а дн҃ь маєт в собѣ годинь. в҃ї. а нощь. г҃ї.

С҃го м(ч)ника трифона. и прє(д)праз'дньство оустрѣтєнїа г҃а бг҃а, сп(с)тєла нашєго і҃ѵ х҃а. на лѵ(т)р', єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л), ї҃. а за(ч). н҃а. Рє(к) г҃ь свои(м) оучн҃и(м) [!]. Кто ва(с) слоухає(т), мє(н) слоухаєть. а ко(н), яко тако бы(с) бл҃говолєнїє п(д). — а҃

Стрѣтєнїє г҃а б҃а сп҃са нашєго і҃ѵ х҃а. На у(т)рни про(к)к' [!], гла(с), д҃. поманоу има твоє. с(х), слыши дьщи. вса(к) ды(х), єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л), в҃, а за(ч), и҃. вь ѡ(н) (т) ча(с) бы(л) чл҃кь вь їєр(с)лимѣ. а ко(ц) и славоу людїи твои(х) ї҃ила. а и на (лт) [!]* тая жь глава. а за(ч), з҃. вь ѡны(и) ча(с), внєсли родитєлєвє ѡтроча і҃са. а ко(ц), блг(д)ть бж҃їа была на нємь. — в҃

С҃го, и правєднаго симиѡна б҃гопрїєм'ца. на лѵ(г) єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л), в҃ // а за(ч)ло, и҃, вь ѡ(н) (т) ча(с), бы(л) чл҃кь вь їєр(с)лимѣ. а ко(ц) и славоу людїи тво(их) ї҃ила: — г҃; 462 зв.

С҃го вєликом(ч)ника ѳєѡдора стратилата, на ли(г) єѵ(г)лїє, ѿ ма(ѳ), г(л), ї҃, а за(ч)ло, л҃ѕ. Рє(к) г҃ь свои(м), оу(ч), сє я посылаю ва(с). а ко(ц). прєтрьпѣвыи до кон'ца ть(и) сп҃сєнь боудєть. — и҃

Прп(до)бнаго ѿц҃а нашєго мар'тїана. и в то(т) жє дн҃ь пама(т) с҃тго, и прп(до)бнаго ѿц҃а нашєго, симєѡна сєрбьскаго новаго мироточьца. а [!]* у(т)рни єѵ(г)є, ѿ ма(то), г(л), а҃ї, а за(ч)ло м҃г. Рє(к) г҃ь вса мнѣ прєдана быша. а ко(ц), и брєма моє лєг'ко єсть. а и на лѵ(т)р єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), ї҃, а за(ч)ло, л҃и. Рє(к) гь свои(м) оуч҃нкомь. конєць. нє по(г)оубить мьз'ды своєи. — г҃ї

Обрѣтєнїє ч(с)тныа главы с҃тго а славного пр(о)рка и пр(д)тчѣ и кр(с)тла г҃на їѡан'на. на у(т)р'ни, про(к), гла(с), д҃. // тоу вьз'вращоу, рогь д҃вдви. и оуготова(х) свѣтил'никь помазан'номоу моємоу. стихь, — к҃д; 463[20]

---

[19] Гєн'варь.

[20] Фєвраль.

помани г҃и дв҃да, и в'сю кротость. его. того жь гласа вса(к) дыханіє да хвалить г҃а, стихь, хвалитε г҃а съ нεбεсь. и єѵ(г)лїє ѿ лу(к) глава. з҃. за(ч)ло л҃а въ ѡныи то часъ, изыш'ло слово ѡ і҃сѣ, а конε(ц). съвѣть бж҃їи ѿвръгоша во сεбѣ, нε крεстив'шиса ѿ нεго. А на ли(т)р' єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), а҃і а за(ч), м҃. въ ѡ(н) (т), слышаль їѡан'нь оу вазεню, а ко(ц), 463 зв. имѣя(и) оуши слыша(ти) нεхаи слыши(т). //

М(с)ць маро(т) имаε(т) дн҃їи л҃а
а дн҃ь маεть в собѣ годинь в҃і. а нощь, в҃і.

ѳ҃ Ст҃ы(х) вεликом(ч)никь, м҃, ижε въ сεвастїи м(ч)н'ны(х). на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), к҃, а за(ч). п҃. Рεкль г҃ь при(тч) сїю, подобно є(ст) цр(с)тво нб(с)ноε чл҃коу домовитоу. а ко(ц). мноѕи бо соу(т) званїи. мало (ж) из'бран'ны(х).

кε҃ **Бл҃говεщεнїє пр(с)тои вл(д)чцѣ нашεи бг҃ородицѣ и пр(с)нодв҃ы мр҃їи.** На у(т)р' про(к), гла(с), д҃, бл҃говεститε дн҃ь, ѿ дн҃е сп҃сεнїа бг҃а на(ш)(г)[о]. с(х), въспоитε гв҃и пѣ(с) новоу. и вса(к) ды(х), єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л), а҃. а за(ч)ло, д҃. въ ѡ(н) (т) часъ. встав'ши мр҃їа, идε в' гор'ная съ тъ [!]*, а ко(ц), възвратиса въ домь свои а и на лѵ(т)р', в то жε главѣ, за(ч)ло, г҃. въ ѡ(н) (т) ча(с). почала иεлисавε(т) жεна захариина. а ко(ц), ѿидε ѿ нεи агг҃ль.

464[21] Съборь ст҃го ар'хистратига гаврїи(ла). // На ли(т)р' єѵ(г)є ѿ лу(к). кѕ҃ гла(в), і҃, а за(ч), н҃а, Рε(к) г҃ь свои(м) оуч҃нкомь, кто ва(с) слоухаε(т), мεнε слоухаεть, а ко(ц), яко та(к) бы(ст) бл҃говолεнїє прε(д) тобою.

М(с)ць априль имаε(т) дн҃їи л҃.
а дн҃ь маε(т) в собѣ годин. г҃і, а нощь, а҃і.

а҃ Ст҃ыа и прп(д)бныа мт҃рε нашεа мр҃їа єгиптанины. на лѵ(т)р' єѵ(г)лїє, ѿ лу(к), г(л), з҃. а за(ч). л҃г. Въ ѡ(н) (т) ча(с), проси(л) ис҃а, нѣкоторыи з' фарисεѡвь абы и(л) с нимь. а ко(ц), Вѣра твоя спасε(т) тεбε, иди собѣ с миромь.

кв҃ Прп(до)бнаго ѿц҃а нашεго ѳεѡдора сикїѡта. на лѵр(г) єѵ(г)є ѿ їѡан'на г(л), і҃, а за(ч), л҃ѕ. Рε(к) г҃ь къ пришε(д)шимь к нεмоу иоудεѡ(м), я єсмь дверь. а ко(ц), боудε(т) єдино стадо, и єди(н) пастырь.

464 зв. Ст҃го и слав'ного вεликом(ч)ника и побѣдоносца // хв҃а гεѡргїа. на кг҃ у(т)р' про(к). гла(с), д҃, въ(з)вεсεли(т) праведникь ѡ г҃и и оуповаε(т), с(х), оуслыши бж҃ε мл҃твоу мою, вса(к) ды(х) єѵ(г)є ѿ ма(р) гла(в), г҃і. а за(ч)ло, н҃ѳ. Рεк'ль г҃ь своимь свои(м) [!] оу(ч)никомь*, блю(д)тε(с)

[21] Мароть.

вы сами. а ко(ц) притєрпѣвыи до ко(н)ца тъ(и), а на лѵр(г) єѵ(г)є ѿ їωа(н), г(л), єі҃. а за(ч), нв҃. рєклъ гь҃ свои(м) оучн҃комъ, сє (ж) заповѣдаю вамъ. а ко(н), мнитсѧ ты(м) слоуж'боу принєсти бг҃оу.

Ст҃о ап(ст)ла ї ѵ(г)листа [!]** хв҃а мар'ка. а [!]*** лѵ(т)р єѵ(г)є ѿ ма(р), г(л), ѕ҃. а за(ч), кг҃, въ ω(н) (т) ча(с), призвалъ іс҃ ωбанадєсатє оучн҃кы своѧ. а ко(ц), помазовали масломъ многыи нємоцныи и оуздоровлѧ(ли). кє҃

Ст҃о сщ҃н'но [!]**** симиωна соро(д)ника гн҃ѧ на (л)ѵ [!] єѵ(г)є ѿ м(ѳ), г(л), гі҃, а за(ч) нѕ҃. пришо(л) іс҃ въ ω(ч)зноу. а ко(ц) нє оу(ч)ни(л) та(м) си(л) многы(х) длѧ нєвє(р)ства и(х). кз҃

Ст҃о ап(ст)ла їакова, сн҃а зєвєдєωва, на (л)ѵ [!] єѵ(г) ѿ лу(к) г(л), ѳ҃, а за(ч)ло, м҃. Въ ω(н) (т) ча(с), приз'ва(л) іс҃ ωбанадєсатє оучн҃кы своѧ. а конєць, бл҃говѣствѫщє [!], и исцѣлѧѫщє въсоудоу. // л҃ 465[22]

М(с)ць маи имає(т) дн҃и л҃а
а дн҃ь має(т) в собѣ годины, ді҃. а нощь. і҃.

Ст҃о и славнаго пр(о)рка їєрємєѧ. на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л), д҃, а за(ч), ді҃. вь ω(н) (т) ча(с). дивовалисѧ народовє ω словєсє(х), а ко(ц), ωн' жє прошолъ посрєдѣ и(х), идѧшє. сє (ж) єѵ(г) и многы(м) пр(о)ркомъ. а҃

Ижє въ ст҃ыхъ ѿц҃а нашєго аѳанасїа вєликого. ар'хїєп(с)па алєѯан'дрыиского. на лѵ(т)р єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), є҃, а за(ч) аі҃. Рєклъ гь҃ свои(м) оучн҃ко(м), Вы єстє свѣ(т) мироу. а ко(ц). сєи вєли(к) нарєчє(т)сѧ въ цр(с)твїи нб(с)нємъ. в҃

Въспоминанїє, ижє на нб҃си явє(л)шаго кр(с)та при костѧн'тинѣ. слоу(ж) сє(п)тєврїа, ді҃. з҃

Ст҃о и всєхвална(г)[о], ап(ст)ла ї єѵ(г)листа хв҃а їωан'на бг҃ослова. и прп(д)бнаго ѿц҃а нашєго арьсєнїа вєликого. на у(т)р'ни, про(к) гла(с), д҃. // Въ всю зємлю изыйдє вєщанїє и(х), сти(х), нб҃са повѣдають славоу бж҃їю всѧ(к) дыханїє, єѵ(г)є ѿ їωан'на, г(л) ка҃, а зачало, ѯз҃. коли ωбѣдалъ іс҃, и мовилъ симоноу пєтроу. а ко(ц), пишємы(х) книгъ аминь. и на лѵ(г) єѵ(г)є ѿ їωан'на, г(л), ѳі҃, а за(ч), ѯа҃, въ ω(н) (т) стояли при кр(с)тѣ їсв҃ѣ мт҃и єго. а ко(ц), пишємы(х) книгъ аминь. и прп(до)бн(м)оу ар'сєнїю, на лѵр(г) єѵ(г)є ѿ ма(р), г(л), аі҃, а за(ч), мг҃. Рєклъ гь҃ свои(м) оучн҃ко(м) всѧ мнѣ прєдана єсть. а конєць, и брємѧ моє лєгко єсть. и҃ 465 зв.

Ст҃ого пр(о)рка исаїа. и прєнєсєнїє мощєи ижє въ ст҃ы(х) ѿц҃а нашєго ар'хиєрар'ха николы. Слоуж'ба дєкє(в)рїа. ѕ҃. ѳ҃

Прп(до)бнаго и бг҃оноснаго ѿц҃а нашєго пахомїа вєликого. слу(ж) гє(н), к҃. єі҃

[22] Априль.

ка Сты(х), и равноап(ст)льны(х) цр̃еи коста(н)тина и єлены. на

466[23] лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ ї̈ωа(н)на. // за(ч)ло, л̃є. а гла(в), ї. Рєк'ль г̃ъ къ пришє(д)ши(м) к нємоу ї̈оудєω(м). кто нє въходи(т) д'вєр'ми. а ко(ц). и пожитокь найдє(т).

кд Прп(д)бнаго ѿц̃а нашєго симиωна иже на дивнєи горѣ. слу(ж) гє(н), к̃.

кє Трєтєє ωбрѣтєнїє ч(с)тныѧ главы пр(д)тєчєвы. фєвралѧ, к̃д.

кѕ Ст̃го ап(ст)ла кар'па, єдинаго ѿ сє(д)мидєсѧ(т). на лѵ(т)р', єѵ(г)є ѿ иωа(н), г(л), д̃ї, а за(ч), м̃и. Рєкль г̃ъ свои(м) оуч̃нкомь. повѣсти которыи я повѣдаю вамь, ω собѣ ихь нє повєдаю. а конєць. слово котороє

466 зв. єстє слышали, нє моє єсть. алє по(с)лав'шаго мѧ ѿц̃а. //

М(с)ць июнь имає(т) дн̃їи л̃

а дн̃ь маєть в' собѣ годинь, є̃ї. а нощь, ѳ̃.

и Ст̃го вєликом(ч)нка ѳєωдора стратилата. на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), ї, а за(ч)ло л̃ѕ. Ото ѧ ва(с) посылаю яко ωв'цѣ посрѣ(д) волковь. а ко(ц), притръпѣвыи до кон'ца, тъи сп(с)нь боудєть.

ѳ Ижє въ ст̃ы(х) ѿц̃а нашєго кирила. папы алєѯан'дрыйского, на лѵ(т)р'г̃ии, єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), є̃, а за(ч)ло, а̃ї, Рєкль г̃ъ свои(м) оуч̃нко(м), вы єстє свѣ(т) мирови. а конєць, сє вєликь нарєчєтсѧ въ цр(с)твїи нб(с)нє(м).

аї Ст̃ы(х) ап(ст)ль, вал'ѳоромєѧ и вар'навы. на лѵр'(г) єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л), ї. а зача(л), н̃а. Рєкль г̃ъ свои(м) оучн̃ко(м), кто ва(с) слоухає(т), мєнє слоухаєть. а ко(ц) яко тако бысть бл̃говолїє прє(д) тобою.

467[24] Прп(д)бны(х) и бг̃оно(с)ны(х), ѿц̃ь наши(х) ωнофрїа, и пєтра, а //

ві ѳоньского. на лѵ(т)р єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), а̃ї. а за(ч)ло, м̃г. Рєкль г̃ъ своимь оу(ч). всѧ мнѣ прєдана соу(т). а ко(ц), и брємѧ моє лєгко єсть.

дї Ст̃го пр(о)рка ї̈єлисєѧ. и ст̃го мєѳєдїа патрїар'ха костан'тинаграда. на лѵ(т)р'г̃ии єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л), д̃. а за(ч). д̃ї. въ ω(н) (т) ча(с). дивовалисѧ народовє ω словєсєхь. а ко(ц). он' жє прошє(д) посрѣдѣ ихь идашє.

ѳї Ст̃го ап(ст)ла июды брата г̃ни по плоти. на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ ї̈ω(н) г(л), д̃ї, а за(ч), м̃и. повѣсти которыи ѧ повѣдаю вамь, ω сєбѣ и(х) нє повѣдаю. а ко(ц), Слово котороє єстє слышали нє є(ст) моє. алє пославшаго мѧ.

кд Рождєство ч(с)тнаго и славнаго пр(о)рка и прє(д)тєчѧ, и кр(с)тє-

[23] Маи.

[24] Июнь.

ла г҃на іѡанна. На у(т)р' про(к) гла(с) д҃. ты ѡтроча пр(о)рк' вышнєго нарєчєшиса, стихь. // бл(с)вєнь г҃ь б҃ъ і҃илєвь. вса(к) ды(х) єѵ(г)ліє ѡ҃ лу(к), г(л), а҃, а за(ч) г҃, въ ѡ(н) (т) дн҃и почала ієлисавєта жєна захарііна, а ко(ц). и бы(л) в поустына(х) ажь до дн҃а явлєнїа своєго коли (с) явиль і҃илю. а и на лѵ(т)р єѵ(г)є ѡ҃ лу(к). г(л), а҃. а за(ч), а҃. понє(ж) многый҃ почали повєдати, повєсти. а ко(ц). ѡ҃яти поношєнїє моє въ ч҃лцє(х).

Прп(до)бна(г)[о] ѡ҃ц҃а нашє(г)[о] са(м)сона стран'нопрїє(м)ца. на лѵ(т)р єѵ(г), ѡ҃ лу(к), г(л), в҃і, а за(ч), ҂з҃. Рє(к) г҃ь, нє бойса малоє моє стадо. а ко(ц), вь дн҃ь в' который са нє надѣєтє с҃нь ч҃лчьскы(и) прїйдє(т). к҃з

Възващєнїє [!] мощємь с҃ты(х) чюдотворєць и бєзьсрєбрьни(к) кира, і иѡан'на, на лѵ(т)р єѵ(г)є ѡ҃ ма(ѳ), за(ч)ло, л҃д, а гла(в), і҃. Въ ѡ(н) (т) ча(с), призваль і҃с ѡбанадєса(т) оуч҃нкы своа, а ко(ц), тоунє єстє прїали, тоунє и даваи(тє). к҃и

С҃ты(х) и връховны(х) ап(ст)ль пєтра и // пав'ла на у(т)р'ни про(к) гла(с), д҃, въ в'сю зємлю изыдє вѣщанїє ихь. сти(х). н҃бса повѣдаю(т), вса(к) ды(х) єѵ(г)є ѡ҃ іѡа(н). г(л) к҃а а за(ч), ҂з҃. мовиль і҃с симонѹ пєтрови. симонє іѡнинь люби(ш) ли ты мєнє. а ко(ц), написан'ны(х) книгь аминь. и на лѵ(т)р єѵ(г)є ѡ҃ ма(ѳ), г(л), ѕ҃і, а зача(л), ҂з҃, въ ѡн то ча(с) пришоль і҃с въ страны цєсара филип'па. а конєць, боудє(т) роз(д)рєшєно на н҃бсєхь. к҃ѳ

Съборь с҃ты(х) и всєхва(л)ны(х) и връховны(х) ап(ст)львь [!] в҃і. на у(т)р єѵ(г) ѡ҃ лу(к), г(л), є҃, а за(ч), з҃і. въ ѡ(н) (т) ча(с). стояль і҃с при ѡзєрѣ гєнисарє(т)ско(м). а ко(ц), и ѡстави(в)ши всє, и за ни(м) пошли. и на лѵ(т) єѵ(г)є, ѡ҃ мар'ка, глава, г҃, а зачало, в҃і. Въ ѡный то ча(с), взышо(л) і҃с на гороу. и призваль и(х) жє хотѣль самь. а конєць, июдоу скариѡского, который то, и продаль єго. // л҃

467 зв. — 468[25] — 468 зв.

М(с)ць июль имає(т) дн҃и л҃а
а дн҃ь маєть в собѣ годинь д҃і. а в ночи, і҃.

С҃ты(х) бєзсрєбникь и чоудотворє(ц) козмы и дємїана, ижє в римѣ м(ч)н'ны(х). на лѵ(т)ргїи єѵ(г)ліє ѡ҃ ма(ѳ) за(ч) л҃д. а гла(в), і҃, въ ѡныи то ча(с), призва(л) і҃с ѡбанадєсатє оуч҃нкы своа. а ко(ц). тоунє єстє прияли, тоунє и даваитє. а҃

Положєнїє ч(с)тныа рызы и пояса пр(с)тыа вл(д)чца нашєа* б҃городица въ влахєрьнахь. на лѵ(т) єѵ(г)є ѡ҃ лу(к), г(л), а҃, а за(ч), д҃, въ ѡ(н) (т) часъ. встав'ши мр҃іа, а конєць, възвратиса въ до(м) свои. в҃

[25] Июнь.

д҃ Иже въ сты(х) ѿца нашего ан'дрєа кри(т)ского. на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л), ѕ҃, а за(ч), к҃д. въ ω(н) (т), стояль і҃с на мѣстѣ ровномь, а ко(ц), се бо мъз(д)а ваша многа на нбсехь.

469[26] Прп(до)бнаго ѿца наше(г)[о] // аѳоньскаго аѳанасіа. на у(т)р' є҃ про(к) гла(с), д҃. ч(с)тна пре(д) гмь смрть стого с(х), что въздамь гви, вса(к) ды(х)ніє, єѵ(г)є ѿ лу(к) вчорашнее. а на лѵ(т)р' єѵ(г)є. ѿ ма(ѳ), г(л), аі҃. а за(ч). мг҃. Рекль гь свои(м), все мнѣ предано єсть, а конець. и бремa моє легко єсть.

и҃ Стго великом(ч)нка прокопіа. на (л)ѵ [!] єѵ(г)є в ма(ѳ), г(л), і҃, а за(ч)ло, лѳ҃, Рекль гь свои(м) оучнко(м). кто люби(т) ѿца ал'бо мтрь. а ко(ц), оучити и проповѣдати въ граде(х) ихь.

аі҃ Стыа великом(ч)ницѣ євоиміи. на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ лу(к) гла(в), з҃. а за(ч). лг҃. въ ω(н) (т) часъ. просиль іса нѣкоторыи з' фарисеωвь абы иль с ни(м). а ко(ц), вѣра тво(а) спсе(т) тебе иди собѣ с миромь.

гі҃ Съборь стго ар'хаггла гаврила. на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л),
469 зв. і҃. а за(ч), на҃. ре(к)ль гь свои(м) оучнко(м), кто ва(с) слухаєть. // и мене слоухаε(т). а ко(ц), яко тако бы(ст) блговоленіє пре(д) тобою.

єі҃ Стого м(ч)ника кирика, и оулиты мтре є(г)[о] на лѵ(т) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л), иі҃, а за(ч), оѕ҃, въ ω(н), пристоупили оучнци къ ісви, а ко(ц), възыскати и сп(с)ти заблоу(ж)дьша(г)[о].

ѕі҃ Стго сщен'ном(ч)ника анфиногена. и пама(т) сты(х) шести(х) вселеньскы(х) соборовь. на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), є҃, а за(ч), аі҃. Рекль гь своимь оучнко(м). вы єсте свѣ(т) мироу. а ко(ц), сеи вели(к) нарече(т)са въ цр(с)твіи нб(с)немь. ал'бо пакь съборомь схочеш' ли въ іωа(н), г(л), зі҃. а за(ч), нѕ҃. въ ω(н) (т) ча(с), по(д)несль і҃с оочи свои на нбо и рекль. а коне(ц). имаю(т) радость мою наплъненоую в собѣ.

зі҃ Стыа великом(ч)нца марины на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ м(ѳ), г(л), кє҃. а
470[27] за(ч). рд҃. Рекль гь, оуподобиса ца(р)ство нб(с)ноє, і҃-мь дѣвицамь. // а ко(ц), не вѣдаєте дне ани часа въ (он) снь члчьскыи пріиде(т).

к҃ Стго и славного пр(о)рка иліи. на лѵ(т)р єѵ(г)є ѿ лу(к). г(л), д҃. а за(ч). ді҃. въ ωныи (т) ча(с). дивовали(с) народове ω словесехь. а коне(ц), он же прошедь посрѣ(д) и(х) идѣше.

кв҃ Стыа мрїи магдалыни. и стго сщн'номчнка фоки. на лѵ(т)р єѵ(г) ѿ лу(к). г(л), и҃, а за(ч), лд҃. Въ ω(н) (т) часъ. прохо(ж)валь і҃с скрозѣ грады и села. а ко(ц), иже слоуговали ємоу ѿ имѣніи своихь.

кд҃ Стыа мчнца крьстины. на лѵ(т)р', ищи слоуж'боу, се(г)[о] мѣ(с), аі҃.

[26] Июль.
[27] Июль.

ѠУсп'ніє стыѧ анны мт҃рє стыа бц҃а. на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л), и҃. а за(ч), л҃ѕ. Рєк'ль г҃ь, никто жє свѣтилника въжє(г), а ко(ц), слышащєи сло(в) бж҃іє, и творѧщєи є. кє

Ст҃ого вєликомч҃нка пантєлєимона. на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ їѡа(н), гла(в), єі҃. а за(ч)ло, н҃в, // Рєкль г҃ь свои(м) оучн҃ко(м), сє заповѣдаю вамь. а ко(ц), надѣє(т)сѧ ижє бы ты(м) принєсль слоу(ж)боу бг҃оу. кз 470 зв.

Ст҃ого и правєднаго єв'докима, на лѵ(т)р єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), аі҃, а за(ч)ло. м҃г. Рєкль г҃ь своимь оучн҃омь. всѧ мнѣ прєдана соуть, а конє(ц). и брємѧ моє лєгько єсть. ла҃

М(с)ць авгꙋсть имає(т) дн҃іи л҃а а дн҃ь має(т) в собѣ годинь, г҃і, а нощь, аі҃.

Сты(х) сє(д)мь мачєникь [!] маккавє(и). и мт҃рє и(х) соломонїи, и оучитєлѧ и(х) єлєазара. и происхождєнієніє [!] ч(с)тнаго и животворѧща(г)[о] кр(с)та. на лѵ(т)р', єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), і҃, а за(ч)ло, л҃ѕ. Рєк'ль г҃ь сє азь посылаю ва(с) яко ѡв'ца посрє(д) влъковь. а ко(ц), тъи сп҃сєнь боудє(т). а҃

Прєнєсєніє мощєи ст҃го пръвомч҃ника, // ар'хидіакона стєфана. на лѵр'(г) єѵ(г) в ма(ѳ), г(л), к҃а, а за(ч), п҃з. Рєкль г҃ь при(тч) сїю, чл҃кь нѣкоторыи быль домовитыи. а ко(ц), и є(ст) див'на въ оочїю вашєю. 471[28] в҃

Ст҃оє прєѡбражєніє г҃а б҃а сп҃са нашєго і҃ѵ х҃а. На у(т)р'ни, про(к) гла(с), д҃. ѳаворь їєр'монь, ѡи с(х), твоѧ соу(т) н҃бса и твоѧ є(ст) зєм'лѧ. всѧко дыханїє єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л), ѳ҃. а за(ч), м҃є. въ ѡ(н) (т) ча(с), пояль і҃с, пєтра, іакова, їѡан'на. а конєць В тыѧ дн҃и ничого (ж) ѿ ты(х) кото(р)и видѣли. а на лѵ(т)р єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), ѕі҃. а за(ч) о҃. пояль і҃с пєтра іакова їѡан'. а ко(ц), сн҃ь чл҃чьскыи из мр҃твыхь въскр(с)нє(т). ѕ҃

ѠУспєніє пр(с)тыѧ вл(д)чи(ц) нашєѧ бц҃а и пр(с)нодв҃ы мр҃іа. На у(т)р' про(к), гла(с), д҃. помѧноу имѧ твоє с(х) слыши дъщи и виж(д)ь, всѧ(к) ды(х). єѵ(г)є ѿ лу(к), гла(в), а҃, а за(ч), д҃. въ ѡ (т) дн҃и. // вставши мр҃іа(м) идє(т). а ко(ц), възвʼрати(с) в до(м) свои. а и на лѵ(т)р'. єѵ(г)є, ѿ лу(к). г(л), і҃ а за(ч), н҃д. въ ѡ(н) (т) ча(с), ишоль і҃с въ вє(с) нѣкоую. а ко(ц), в гла(в), аі҃. а в за(ч)лѣ н҃и ѿ по(л), блж҃ни слышащє(и) сло(в) бж҃іє, и хранѧщє є. єі҃ 471 зв.

Ст҃о м(ч)нка, дєѡмида. и прєнєсєніє нєроукотворєного ѡбраза, г҃а б҃а сп҃са нашєго і҃с х҃а, ѿєдє са въ царигра(д). на лѵ(т)р єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л), ѳ҃. а за(ч), м҃и, въ ѡныи то ча(с), было коли скон'чавалисѧ дн҃овє ѕі҃

[28] Ав'гоусть.

въсʼхожденїа его, а ко(ц) в лу(ц) в гла(в) ї. а в за(ч), нв҃-мь. и слышати яже вы слышите, и не слышали.

иі Сты(х) мчникь, фрола, и лавʼра. на лѵ(т)рʼ єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л), ві а за(ч), ѕг. Рекль гь, ничʼто же покровено есть. а ко(ц), стыи бо дхь в то(т) ча(с) наоучи(т) вась, яже подобаеть рещи.

472[29] Пренесенїе мощеи // стго ап(ст)ла варʼѳо(л)меа. И пама(т) стго кє ап(ст)ла тита, на (л)ѵргїи [!] єѵ(г) ѿ м(ѳ), г(л), є. а за(ч). аі. Рекль гь свои(м) оучнко(м), Вы есте свѣ(т) мироу. а ко(ц), се вели(к) нарече(т)са вь цр(с)твїи нб(с)нѣмь.

кѳ Оусѣкʼновенїе ч(с)тныа главы, стго и славного пр(о)рка и пр(ди)тча, и кр(с)ла гпа ӏѡанʼна. На у(т)р, ро(к) [!]* гла(с) д. ч(с)тна пре(д) гмь смрть стго, с(х), что въз(д)амь гви, вса(к) ды(х) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), дї. а за(ч), нз. вь ѡ(н) (т) часъ. слышаль иро(д) четверовласʼтни(к) слу(х) їсвь. а ко(ц) за ни(м) пошʼли пѣши ѿ градовь. а на лѵ(т)р єѵ(г)є ѿ ма(р). г(л), ѕ. а за(ч), кд. вь ѡ(н) (т) ча(с) лыша(л) [!]** иро(д) црь слоу(х). а ко(ц) елїка сотворїша и на нау(ч).

ла Поло(ж)нїе ч(с)тнаго пояса пр(с)тыа вл(д)чца. на лѵ(т), єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л), а. а за(ч), д. вь ѡ(н) (т) дни. въставʼши мрїамь, иде вь горʼ-

472 зв. нжа. а ко(ц), възвратиса вь домь сʼвои. //

Зде пакь починае(т)са вка(з) ѡ стои [!] великои м-ци. котораа поимоуе(т)са ѿ не(д) възванои мытара и фарисеа.

В слоу(ж)бе стыа м-ца. єѵ(г)лїа въскр(с)на дръжи радо(м). а на лѵ(т)рʼ починаютса читати єѵ(г)є ѿ лу(ц), гла(в), иї. а за(ч). пѳ. Ре(к) гь при(т)чоу сїю. два члка въшли в црьковь помолитиса. а ко(ц), соу(б). ѕї. на лѵ(т)рʼ єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л), к. а за(ч)ло, рг. Недела ѡ блоунѣмь [!] споу. на лѵ(т)рʼ єѵ(г)є. ѿ лу(к), г(л), еї, а за(ч), ѻѳ. Ре(к) гь при(т)чоу сїю, члкь нѣкоторыи имал два сны. соубота ма(с)поу(ст)наа. На у(т)р єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л), ка а за(ч). ре. Недела ма(с)поу(ст)наа. На у(т)р єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), ке. а за(ч). рѕ. Рекль гь коли придеть снь

473 члчьскыи вь славѣ своеи. //

пне(д)	сы(р)	єѵ(г)	ѿ	лу(к)	гла(в),	ѳї.	а за(ч),	чѕ.
втѡ(к)	сы(р)	єѵ(г)	ѿ	лу(к)	гла(в),	кв.	а за(ч).	рѳ.
в че(к)	сы(р)	єѵ(г)	ѿ	лу(к)	гла(в).	кг.	а за(ч).	рї.
в сѹ(б)	сы(р)	єѵ(г)	ѿ	м(ѳ)	гла(в).	ѕ.	а за(ч),	ѕї.
в не(д)	сы(р)	єѵ(г)	ѿ	м(ѳ)	гла(в).	ѕ.	а за(ч),	зї.

Среда же, и патокь, єѵ(г)лїа не маю(т).

---

[29] Авʼгоусть.

А з'дє оуказоуємо вамь єѵ(г)лїа соу(б), и нє(д)ла(м), сг҃о вєликого по(с)та

Соу(б). а҃. И сг҃о вєликом(ч)ника ѳєωдора тирона. на у(т)р' єѵ(г)є ѿ мар'ка, г(л), в҃. а за(ч), і҃. и ст҃моу єѵ(г)є ѿ їω(н), г(л), єі҃. а з(ч), нв҃.

Нє(д) а҃ по(ст). На лѵ(т)р' ѿ їωа(н). г(л). а҃. а за(ч). є҃. вь оутрѣ вьсхотѣ изыити вь галилєю. А схочєш' ли чти в ма(ѳ), г(л), д҃. а за(ч)ло, з҃. Вєдєнь бы(л) іс҃ дх҃о(м), в поустыню. а ко(ц). агг҃лвє пристѹпив'ши послоуговали ємоу. соу(б)та, в҃, по(ст), На лѵ(т)р'гїи. єѵ(г)лїє ѿ мар'ка. глава. а҃. а зачало, ѕ҃. // — а — 473 зв.*[30]

Нє(д) в҃, по(ст), г(л), в҃. а за(ч), з҃. соу(б) г҃, по(ст). в тои (ж) гла(в). за(ч), и҃. — в

Нє(д), г҃, поста. на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ ма(р), г(л), и҃. а зачало, лз҃. — г

Соу(б). д҃ поста. На лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ ма(р), г(л), з҃. а за(ч), ла҃.

Нє(д). д҃ поста. на лѵ(т)р' єѵ(г) ѿ ма(р), г(л), ѳ҃. а зача(л), м҃. — д

Соубота є҃ поста. На лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ мар'ка, г(л), и҃ а за(ч). лє҃.

Нє(д), є҃ поста. на лѵ(т)р єѵ(г)лїє ѿ мар'ка, г(л), і҃. а за(ч), мз҃. — є

Соу(б)та ѕ҃ поста сг҃о и правєднаго лаза [!]* на лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ иωан'на, г(л), аі҃. а з(ч). лѳ҃.

Нє(д)дєла, ѕ҃, цвѣтоноснаа. на у(т)р'ни про(к) гла(с), д҃. изь оусть младєнєць нєзлобивы(х) и сьсоущихь. с(х), г҃и г҃ь нашь яко чоудно има твоє. вса(к) ды(х) єѵ(г)лїє ѿ ма(т), г(л), ка҃ а за(ч), пг҃. вь ωн' то ча(с), коли пришоль іс҃ до їєр(с)лима, а ко(ц) изыи(д) вонь из' града вь виѳанїю, и вьдвориса тоу. а на лѵ(т)р, єѵ(г)є ѿ їωа(н). // г(л) ві҃. а зача(л), ма҃ прєж'дє шєстыи па(с), а ко(ц), сь(и) сьтвориль знамєнїє. — ѕ — 474[31]

Вь ст҃ыи вєликыи пнє(д). На лѵ(т)р'ги(и) єѵ(г)лїє ѿ м(ѳ) г(л) кд҃ а за(ч) чи҃. — п*

Вь ст҃ыи вєликыи втω(к). На лѵ(т)рги(и). єѵ(г)лїє ѿ м(ѳ) г(л) кд҃ а за(ч). рв҃. — в

Вь ст҃оую вє(л)коую срєдоу. На лѵ(т)рги(и) єѵ(г)лїє ѿ м(ѳ) г(л) кѕ҃ а за(ч) ри҃. — с

Вь ст҃ыи вєликыи чє(к). На лѵ(т)р'ги єѵ(г)лїє ѿ м(ѳ) г(л) кѕ҃ а за(ч) рз҃. Слоуж'ба, на оумовєнїє ногам(м) [!] єѵ(г)лїє ѿ їω(н) г(л) гі҃ а за(ч) мд҃. — ч

---

[30] Чоты(р)дєса(т)ница.

[31] Чотыридєса(т)ница.

ѸУказь ѡ слоу(ж)бѣ стр(с)теи сты(х) га нашего ісь ха. на неи же бываѥ(т) читано вı єѵ(г)лıи. клеплє(т) в часа нощи. по ч҄тенıи ѕ п҄сал҄мовь. и по тропарєхь

а Єѵ(г)лıє, а сты(х) стр(с)теи. ѿ ıѡа(н) г(л), гı. а за(ч), мѕ. Рекль гь

474 зв.*[32] своим(м) ѻ(ч) нн҃ѣ прослави(с) снь чл҃чьскыи. а ко(н). // Вън же в҄нıйде са(м) и оучн҃ици, его.

в Єѵ(г)лıє, в, сты(х) стр(с)теи. ѿ ıѡ(н). г(л), иı. а за(ч), нн, вышо(л) ıс съ оучн҃кы своимı. а ко(ц), нж да ядать пасхоу.

г Єѵ(г)лıє, г. сты(х) стр(с)теи, ѿ ма(ѳ), г(л), кѕ, а за(ч)ло, рѳ, воини поймали ıса, и вели его къ ан҄нѣ и каиафѣ а ко(ц), вышо(л) вънь, и плакал҄ сѧ го(р)ко.

д Єѵ(г)лıє д сты(х) страстеи, ѿ ıѡ(н) (л) [!]*, иı, а за(ч). нѳ, вели ıса ѿ каиафы въ преторь. а ко(ц), абы пропали є(г)[о].

є Єѵ(г)лıє, є, сты(х) страстеи. ѿ ма(ѳ), г(л), кз. а за(ч), раı. видѣвь ıса продавы(и) є(г)[о]. а конець, понести кр(с)ть его.

ѕ Єѵ(г)лıє, ѕ, сты(х) стр(с)теи, ѿ ма(р) (л) [!]**, єı. а за(ч)ло, ҂з воини пакь вели его вноудрь двора яже сказоуєт҄сѧ преторь. а ко(ц) вѣроу имемь ємоу.

з Єѵ(г)лıє, з. сты(х) стр(с)теи, ѿ м(ѳ), г(л) кз. а за(ч), рнı. пришо(д)-

475[33] ши воини на // а ко(ц), въистиноу снь бıи бы(л) сеи.

и Єѵ(г)лıє, и, сты(х) стр(с)теи, ѿ лу(к), г(л). кг, а за(ч), раı. вели съ ıсо(м) иныи. два злодѣи с҄ ним҄ же оубити. а ко(ц), ѿ галилеи зращє сихь.

ѳ Єѵ(г)лıє, ѳ, стыхь стр(с)теи, ѿ ıѡ(н) г(л), ѳı. а за(ч), ҂а. Стояли при крѣ(ст) ıсвѣ мти его, и сестра. а ко(ц), възрѧ(т) на нь его же прободоша.

ı Єѵ(г)лıє, ı, сты(х) стр(ст)еи, ѿ ма(р), г(л) єı, а за(ч). ҂ѳ. пришо(л) ıѡсифь ѿ а(ри) а к(ц), и мрıа ıѡ(с)ева смотрѣли где є(г)[о] по(л).

аı Єѵ(г)лıє, аı, сты(х) стр(с)теи, ѿ ıѡа(н) г(л), ѳı. а за(ч), ҂в. просиль пилата ıѡсифь, иже ѿ аримаѳеа. а ко(ц), бы(л) бо бли(з)ко гробь где положили ıса.

вı Єѵ(г)лıє, вı, сты(х) стрс҄теи, ѿ ма(ѳ), г(л), кз. а за(ч), рı, на зав҄трѣшнıи па(к) днь. иже є(ст), по пѧ(т)цѣ. а ко(ц), знаменавше камень

475 зв.[34] съ коустодıєю. // та (ж) блго є(ст) исповѣ(д)ти(с) гви. и трестоє [!], тро(п), октенıа, и ѿпоусть.

---

[32] Не(д) с(т)ты(х) [!] стр(с)теи.

[33] Єѵ(г)лıа сты(х) стр(с)теи.

[34] Єѵ(г)лıа сты(х) стр(с)теи.

После(до)ваніє часо(м), сто, и велико(г)[о] па(т)ка

На а̃ ча(с) єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), кз. а за(ч) рі. въ ѡ(н) (т) ча(с), оучинили радоу ар'хієреє и старци лю(д)стіи на іса. а конє(ц), и мти сновь, зеведеѡвѣхь. ча(с) а̃

На третє(м) часѣ. Єѵ(г)є ѡ ма(р), г(л), єі. а за(ч)ло, ѯз. воини поимав'ши іса и вєли є(г)[о] до (д)вора каіафина. а ко(ц), которыи пришли с нимь въ ієр(с)лимь. ча(с) г̃

На шесто(м) часѣ. Єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л), кг. а за(ч), раі. въ ѡ(н) (т) ча(с). Вели съ ісоу [!]*, и ины(х) два злодѣєвь. а ко(ц), и жены идоущіи з галилеи зраще сихь. ча(с) ѕ̃

На деватомь ча(с). Єѵ(г)є ѿ іѡа(н), г(л), иі. а за(ч), нѳ, въ ѡ(н) (т) ча(с) вели іса ѿ каияфы, въ преторь. а конець. възра(т) на нь єго (ж) прободоша. // ча(с) ѳ̃ 476[35]

Въ сты пато(к) ве(ч)рь. Єѵ(г)є ѿ м(ѳ), г(л), кз, а за(ч). рі. въ ѡ(н) (т) ча(с), оучинили раду архієреє и ста(р)ци на іса. чти я(к) ти тамь боудє оуказовати. а ко(нц), была тамь мріа магдалыни и дрѹгаа маріа сидѣли напроти(в) гроба. п*

Въ стоую великоую соуботоу. На у(т)р'. Єѵ(г)ліє, ѿ ма(ѳ), г(л), кз. а за(ч), рді. въ оутрѣи же дінь, яже єсть по па(тц). а ко(ц). знамє(н)вшє камє(н) с коусто(ди)єю.Въ вє(ч)рь стыа великыа соуботы. На лѵ(т)р' єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), ки. а за(ч), реі. Въ вечер' же соуботныи, свитающі въ єдиноу ѿ соубо(т). а ко(ц), се я съ вами єсмь. до скон'чаніа вѣка а(ми)н. с с

⁘ ⁘ ⁘ ⁘ ⁘ ⁘ ⁘ ⁘ ⁘ ⁘ ⁘ ⁘ ⁘ ⁘ ⁘ ⁘ ⁘

Здє пакь, скончалиса єѵ(г)ліа всего годища. А на день, пас'хы, сто и славнаго въскрьсєніа, га ба спстела нашего іѵ ха. воз'ми в клоучи. которыи ти єсть напере(д) єѵ(г)листа сто матьѳеа поставлено. И ѿтолє дръжи радь на в'весь годь*. // 476 зв.[36]

Початокь и найдена єѵ(г)ліамь въскресны(м)

Которы(х) маєш(ш) всѣ(х), аі. и ко(л)ко в которо(м) єѵ(г)листє. в ма(ѳ), а̃. в м(р), в̃. а в' лоуцѣ, три, а въ іѡаннѣ, є̃-ро.

Єѵ(г)ліє въскр(с)ноє, пръвоє, ѿ ма(ѳ), г(л), ки. а за(ч), рѕі. въ ѡ(н) (т) ча(с), єдини (ж), на десать, оученици. а конець, до скон'чаніа вѣка, аминь. а̃

Єѵ(г)ліє въскр(с)ноє, в̃. ѿ м(р), г(л), ѕі, а за(ч) о̃, въ ѡ(н) (т) ча(с) миноув'ши соуботѣ, а ко(ц), никомоу (ж) нѣчо(г)[о] не рек'ли бо (с) бояли. в̃

---

[35] ѡ часѣ(х) вели(к) па(тк).

[36] ѡ ве(л) па(тк) и ѡ соу(б).

г Єѵ(г)ліє въскр(с)ное, г҃, ѿ м(р), за(ч), ѳ҃а, а гла(в), ѕ҃і, въскр҃сь і҃с зау(т)ра въ пръвѡю соуботоу. а конєць, послѣ(д)ствоующими, знамєн'ми, аминь.

д Єѵ(г)є въскр(с)ное, д҃, ѿ лу(к), г(л), к҃д. а за(ч). р҃ві, въ єдиноу ѿ соубо(т) вє(л)ми рано, а ко(ц), и ѿи(д) в сєбѣ дивоую(ч)сѧ бывшємоу.

477*[37] Єѵ(г)є въскр(с)ное. є҃. в тои жє главѣ // за(ч) р҃гі. пєтръ вставши

є побѣгль. а ко(ц) позна(л)сѧ и(м) въ прєломлє(н)и хлѣ(б).

ѕ Єѵ(г)є въскр(с)ное ѕ҃. а за(ч) р҃ді. въскрє(с) і҃с и сталь посрѣ(д) и(х) и рєкль мирь ва(м). а ко(ц), хвалѧщє и бл(с)вѧщє б҃а ами(н).

з Єѵ(г)є въскр(с)ное, з҃. ѿ їѡа(н), г(л). к҃. за(ч), ҂з҃г. въ єдиноу ѿ соубо(т) м҃рїа магдальни прїйдє зау(т)ра, а конє(ц) и доста паки къ сєбѣ оучн҃ка.

и Єѵ(г)є въскр(с)ное и҃. ѿ їѡа(н) за(ч), ҂з҃д. въ ѡ(н) (т) ча(с), м҃рїа стояла оу гроба. а ко(ц), якь видѣла г҃а, и тоє рєкль єи.

ѳ Єѵ(г)є въскр(с)ное, ѳ҃, было южь позно в то(т) дн҃ь въ єдиноу ѿ соуботь. а ко(ц) да в(ѣ)роующє живо(т) має(т) въ имѧ є(г)[о].

і Єѵ(г)є въскр(с)ное, і҃. ѿ їѡа(н), г(л), к҃а а за(ч) ҂з҃ѕ, въ ѡ(н) (т) часъ, явил'сѧ і҃с оучн҃ко(м) своимь в'ставши ѿ мр҃твы(х). а конєць. то южь

477 зв.[38] в'трєтєє яви(л)сѧ і҃с оучн҃ко(м) свои(м) в'став'ши ѿ мр҃твы(х). //

аі Єѵ(г)ліє въскр(с)ное а҃і. за(ч), ҂з҃з. мови(л) і҃с симонови пєтрови. а конєць. въмѣстити написа(н)ны(х) кни(г) ами(н).

Єѵ(г)лїа различныи на всѧкоую потрєбоу

На ѡсщ҃нїє маслоу. сє(д)мь

по по(в), и єѵ(г)лїи, з҃. и ап(ст)ловь, сє(д)мь

єѵ(г)лїє	а҃	ѿ їѡ(н)	г(л)	є҃	а за(ч)	д҃і	а҃
єѵ(г)лїє	в҃	ѿ лу(к)	г(л)	ѳ҃і.	а за(ч)	ч҃д	в҃
єѵ(г)лїє	г҃	ѿ м(ѳ)	г(л)	і҃	а за(ч)	л҃д	г҃
єѵ(г)лїє	д҃	ѿ м(ѳ)	г(л)	з҃	а за(ч)	к҃г	д҃
єѵ(г)лїє	є҃	ѿ їѡ(н)	г(л)	д҃і	а за(ч)	м҃ѳ	є҃
єѵ(г)лїє	ѕ҃	ѿ лу(к)	г(л)	и҃	а за(ч)	л҃ѕ	ѕ҃
єѵ(г)лїє	з҃	ѿ м(ѳ)	г(л)	ѕ҃	а за(ч)	з҃і	з҃

А сє жєнамь, на ѡсщ҃єнїє маслоу.

єѵ(г)лїє	а҃	ѿ м(ѳ)	г(л)	і҃	а за(ч)	л҃д	а҃
єѵ(г)лїє	в҃	ѿ м(р)	г(л)	ѕ҃	а за(ч)	к҃г	в҃

[37] Єѵ(г)лїа въ(с)крє(с).

[38] Єѵ(г)лїа въ(с)крє(с).

єѵ(г)лїє	г҃	ѿ лу(к)	г(л)	ѳ҃	а за(ч)	м	г҃	
єѵ(г)лїє	д҃	ѿ м(ѳ)	г(л)	ѳ҃	а за(ч)	л҃в	д҃	
єѵ(г)лїє	є҃	ѿ м(р)	г(л)	є҃	а за(ч)	к҃а	є҃	
єѵ(г)лїє	ѕ҃	ѿ лу(к)	г(л)	и҃	а за(ч)	л҃ѳ	ѕ҃ //	478*[39]
єѵ(г)лїє	з҃	ѿ м(ѳ)	г(л)	и҃	а за(ч)	к҃ѕ	з҃	

Єѵ(г)лїа розличнаа на памать с҃ты(м).

Слу(ж)ба ѡбщаа безъплът'ны(м). на (л)ѵ(т)р єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л), ї҃, а за(ч), н҃а. или дроугоє, ѿ м(ѳ), г(л), г҃ї а за(ч) н҃в.

Ап(ст)ломь єѵ(г)лїа двѣ. а҃ єѵ(г)є ѿ м(ѳ) г(л) ї҃ а за(ч) л҃д, ѿ по(л), в҃ єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) ї҃ а за(ч) н҃, и н҃а.

Пр(о)рко(м) єѵ(г)лїи двѣ. а҃ єѵ(г)є на (л)ѵр ѿ м(ѳ) г(л) к҃г. а за(ч) ч҃ѕ. в҃ єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) д҃ а за(ч), д҃ї.

Ѡб'щем(ч)нико(м) єѵ(г)лїи двѣ. а҃-є, єѵ(г)лїє на лѵ(т) ѿ м(ѳ) г(л) ї҃ а за(ч) л҃ѕ. в҃-є, єѵ(г)лїє, ѿ лу(к) гла(в) к҃а а за(ч), р҃ѕ.

С҃ты(м) моученица(м) єѵ(г)лїи двѣ. а҃ єѵ(г)лїє на лѵ(т)р' ѿ м(ѳ), г(л), є҃ї. а за(ч) ѯ҃в, в҃-є єѵ(г)лїє ѿ м(р) г(л) є҃, а за(ч) к҃а.

Їєрар'хо(м) єѵ(г)лїи три: а҃ єѵ(г)є на лѵ(т)р' ѿ ма(ѳ). г(л) є҃, а за(ч) а҃ї. в҃ єѵ(г)є ѿ їѡа(н), г(л), ѳ҃, а за(ч) л҃є. г҃ єѵ(г)лїє ѿ їѡ(н) г(л), ї҃, а за(ч), л҃ѕ.

Прп(до)бны(м) єѵ(г)лїє на лѵ(т)ргїи, ѿ ма(ѳ). глава, є҃. а за(ч)ло, ї҃. а хочєш ли чти (ж) в ма(ѳ) в гла(в) а҃ї а за(ч) м҃г. // 478 зв.[40]

Сщ҃н'ном(ч)нико(м) єѵ(г)лїи чтыры. а҃, єѵ(г)є на лѵ(т)р ѿ лу(к), г(л), ѕ҃, а за(ч), к҃д. в҃-є єѵ(г)лє ѿ лу(к), г(л), ї҃. а за(ч), н҃в. г҃ єѵ(г)лїє ѿ лу(к), г(л) в҃ї, а за(ч) ѯ҃з. д҃ єѵ(г)лє ѿ лу(к), г(л), д҃ї, а з(ч), ѻ҃з.

Прп(до)б'ны(м) м҃чнко(м), єѵ(г)лїи двѣ. а҃ єѵ(г)лїє на лѵ(т) ѿ м(ѳ) гла(в), ї҃. а за(ч)ло, л҃и. в҃ єѵ(г)лїє ѿ лукы, гла(в), в҃ї. а за(ч)ло ѯ҃д.

На постры(ж)нїє ски(м)никоу двѣ єѵ(г)и. а҃ єѵ(г)лїє ѿ ма(ѳ) г(л) ї҃ а за(ч), л҃ѳ: в҃, єѵ(г)є ѿ м(ѳ) г(л) в҃ї а за(ч) м҃ѳ.

Пр(до)бны(м) жєна(м) єѵ(г)лїи двѣ. а҃ єѵ(г)є на лѵ(т)р' ѿ м(ѳ), гла(в) к҃є а за(ч), р҃д. в҃ єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) з҃. а за(ч), л҃г.

На(д) имащи(м) доуха нєдоужного, г҃ єѵ(г)лїа. а҃ єѵ(г)є ѿ м(ѳ) г(л) и҃. а за(ч), к҃и. в҃, єѵ(г)лїє ѿ м(ѳ) г(л) з҃ї. а зачало, ѻ҃в. г҃, єѵ(г)лїє ѿ ма(р) г(л) є҃, а зачало. ѳ҃ї.

За болащи(х) г҃, єѵ(г)лїа. а҃ єѵ(г)лїє ѿ м(ѳ) г(л), и҃, а за(ч). к҃и. в҃ єѵ(г)є ѿ ма(р), гла(в), є҃. а за(ч) к҃а: г҃ єѵ(г)є ѿ їѡ(н) г(л) ѕ҃, а за(ч), к҃г.

[39] На вса(к)ю по(тр) єѵ(г)а.
[40] На в'сакѹю по(тр) єѵ(г)а.

479[41] На ѡсщ҃еніє цр҃кве єѵ(г)лїи двѣ. // а҃ єѵ(г)є ѿ їѡ(н), г(л), і҃. а за(ч), лз҃. ѿ по(л) быша, ѡб҆новлє(н)ѧ. в҃ єѵ(г)є ѿ м(ѳ) г(л) ѕі҃ а за(ч) ҂з.

ѿ трасенїа земна(г)[о], єѵ(г)є ѿ ма(ѳ) г(л), и҃. а за(ч), кз҃.

За бє(з)дождіє. єѵ(г)є ѿ м(р) г(л) гі҃ а за(ч) ни҃*.

ѡ нашествїи ины(х) племе(н). єѵ(г)лїє ѿ м(р) г(л) аі҃ а за(ч), на҃.

ѡ побѣ(д) црвѣ҃. тоє жь єѵ(г)лїє.

ѡ запаленїи ѡгнєно(м). єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л) ві҃ а за(ч) ҂ѳ.

За всѧкоє прошеніє. єжє къ бо҃у. двѣ єѵ(г)лїа. а҃, єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) иі҃ а за(ч), пи҃. в҃ єѵ(г)є ѿ ма(ѳ), г(л), з҃. а за(ч) к҃, ѿ по(л).

На исповѣданіє чл҃коу. єѵ(г)є ѿ лу(к), г(л), єі҃ а за(ч) ои҃, и оѳ҃.

И жєна(м) на исповѣ(д). єѵ(г)є ѿ їѡ(н), г(л), и҃. а за(ч), ки҃.

Єѵ(г)лїа двѣ коли (с) чл҃кь перестраши(т). єѵ(г)лїє а҃ ѿ м(ѳ) г(л) и҃. а з(ч), кз҃. в҃, єѵ(г)є ѿ лу(к) г(л) и҃ а за(ч), лз҃.

Єѵ(г)лїа, г҃. за умръши(х). єѵ(г)є а҃, ѿ їѡ(н) г(л) є҃, а з(ч). єі҃.

479 зв.[42] єѵ(г)є, в҃. ѿ їѡ(н) г(л) є҃ а за(ч) ѕі҃. єѵ(г)лїє г҃ ѿ їѡ(н) г(л) ѕ҃ а за(ч) ка҃. //

Из҆вѣстноє роздѣлєніє оуказꙋємо ва(м).
Ижє въ ѡхтаикоу гласы и якь маю(т) быти читаны оутрънїи єѵ(г)лїа въскр(с)ныи, и ап(ст)лы. и лѵ(т)р҆гїиныи єѵ(г)лїа. которыи починаю(т)сѧ читати ѿ нє(д) всѣ(х) сты(х). в тоую бо бо [!] нє(д)лю въ ѡ(х)таи по(ч)наю(т) пѣ(т) гла(с), и҃.

Въ в҆торокь пакь по ст҃ои тр(о)ци. поч҆ни на лѵ(т)р҆ єѵ(г)лїє ѿ ма(ѳ) г(л) є҃ а за(ч)ло і҃.

гла(с)	и҃	єѵ(г)є	а҃	апо(л)	а҃	єѵ(г)	а҃
гла(с)	а҃	єѵ(г)є	в҃	апо(л)	в҃	єѵ(г)	в҃
гла(с)	в҃	єѵ(г)є	г҃	апо(л)	г҃	єѵ(г)	г҃
гла(с)	г҃	єѵ(г)є	д҃	апо(л)	д҃	єѵ(г)	д҃
гла(с)	д҃	єѵ(г)є	є҃	апо(л)	є҃	єѵ(г)	є҃
гла(с)	є҃	єѵ(г)є	ѕ҃	апо(л)	ѕ҃	єѵ(г)	ѕ҃
гла(с)	ѕ҃	єѵ(г)є	з҃	апо(л)	з҃	єѵ(г)	з҃
гла(с)	з҃	єѵ(г)є	и҃	апо(л)	и҃	єѵ(г)	и҃
гла(с)	и҃	єѵ(г)є	ѳ҃	апо(л)	ѳ҃	єѵ(г)	ѳ҃
480*[43] гла(с)	а҃	єѵ(г)є	і҃	апо(л)	і҃	єѵ(г)	і҃ //
гла(с)	в҃	єѵ(г)є	аі҃	апо(л)	аі҃	єѵ(г)	аі҃.

[41] На в҆сѧкоую по(тр) єѵ(г)лїа.
[42] На в҆сѧкоую по(тр) єѵ(г)лїа.
[43] ѡбхож(д)єнїє всє(г)[о] лѣта.

Поч'ни в' ма(р) г(л) а̃.
а за(ч), в̃, на лѵ(т)р єѵ(г)лїє.

гла(с)	г̃	єѵ(г)є	а̃	апо(ст)	вї	єѵ(г)	вї
гла(с)	д̃	єѵ(г)є	в̃	апо(л)	гї	єѵ(г)	гї
гла(с)	є̃	єѵ(г)є	г̃	апо(л)	дї	єѵ(г)	дї
гла(с)	ѕ̃	єѵ(г)є	д̃	апо(л)	єї	єѵ(г)	єї
гла(с)	з̃	єѵ(г)є	є̃	апо(л)	ѕї	єѵ(г)	ѕї
гла(с)	и̃	єѵ(г)є	ѕ̃	апо(л)	зї	єѵ(г)	зї

Поч'ни в лу(ц) гла(в), г̃,
а за(ч) ї̃ на лѵ(т)р' єѵ(г)лїє.

гла(с)	а̃	єѵ(г)є	з̃	апо(л)	иї	єѵ(г)	а̃
гла(с)	в̃	єѵ(г)є	и̃	апо(л)	ѳї	єѵ(г)	в̃
гла(с)	г̃	єѵ(г)є	ѳ̃	апо(л)	к̃	єѵ(г)	г̃
гла(с)	д̃	єѵ(г)є	ї̃	апо(л)	ка̃	єѵ(г)	д̃
гла(с)	є̃	єѵ(г)є	аї	апо(л)	кв̃	єѵ(г)	є̃
гла(с)	ѕ̃	єѵ(г)є	а̃	апо(л)	кг̃	єѵ(г)	ѕ̃
гла(с)	з̃	єѵ(г)є	в̃	апо(л)	кд̃	єѵ(г)	з̃
гла(с)	и̃	єѵ(г)є	г̃	апо(л)	кє̃	єѵ(г)	и̃
гла(с)	а̃	єѵ(г)є	д̃	апо(ст)	кѕ̃	єѵ(г)	ѳ̃
гла(с)	в̃	єѵ(г)є	є̃	апо(л)	кз̃	єѵ(г)	ї̃
гла(с)	г̃	єѵ(г)є	ѕ̃	апо(л)	ки̃	єѵ(г)	аї // 480 зв.[44]
гла(с)	д̃	єѵ(г)є	з̃	апо(л)	кѳ̃	єѵ(г)	вї
гла(с)	є̃	єѵ(г)є	и̃	апо(л)	л̃	єѵ(г)	гї
гла(с)	ѕ̃	єѵ(г)є	ѳ̃	апо(л)	ла̃	єѵ(г)	дї
гла(с)	з̃	єѵ(г)є	ї̃	апо(л)	лв̃	єѵ(г)	єї
гла(с)	и̃	єѵ(г)є	аї	апо(л)	лг̃	єѵ(г)	ѕї
гла(с)	а̃	єѵ(г)є	а̃	апо(л)	лд̃	єѵ(г)	зї
гла(с)	в̃	єѵ(г)є	в̃	апо(л)	лє̃	єѵ(г)	иї

Здє пакь скон'чали(с) ап(ст)лвє ї єѵ(г)лїа,
чтомыи на литєрьгїахь. и гласовє ижє въ ѡхтаикоу.

Оутрънаа па(к) єѵ(г)лїа въскр(с)ныи дръжи радомь, до є̃ нє(д) великого поста. а єсли нєдостанє(т) ти оутръни(х) єѵ(г)лїи. ли гласовь въ ѡхтаикоу. до па(т)и̑ нєдєлѣ поста. ты па(к) заиди. и такь обьходи всє годовоє число а(ж) до нє(д) цв(ѣ)тоносно̑и. // 481[45]

[44] Ѡб'хож(д)єнїє всє(г)[о] лѣта.
[45] Ѡб'хож(д)єнїє всє(г)[о] лѣта.

ѸУказь. якь чтоу(т)сѧ тет'роєѵ(г)лїа оу великоую нє(д) на часѣхь.

В ма(ѳ) на дво(х) часѣ(х). на г҃, и на ѕ҃-м'. и в' ма(р) так'жє, на г҃-мь, и на ѳ҃-мь. и в' лоуцѣ на три часы. на г҃-мь, и на ѕ҃-мь и на ѳ҃-мь. нє ввє(с) єѵ(г)сть. єдно до а҃ стр(с)тно(г)[о] єѵ(г)лїа. до за(ч) м҃ѕ.

∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴

Ю(ж) за помочоу Бж҃їєю маєшь всѣ зоуплъна выписаныи книгы четырє(х) єѵ(г)листовь, выложеныи изь языка блъгарского на мовꙋ роускоую читачоу милыи. Которыє соу(т) доконаны, в лето тисѧ(ч)ноє. ф҃,ѯ҃а. на памѧ(т) ѹсѣкновенїа, Ст҃го и славнаго пр(о)рка и прєдитечѣ и кр(с)титєлѧ Гн҃ѧ Їѡан'на. м(с)ца ав'гоуста, к҃ѳ-го дн҃ѧ.

При дръжавѣ, Жик'гимон'товичоу Авгоустє кроли пол'скомь. великомь кн҃зи литовскомь, роускомь, проускомь, жомои(т)скомь, мазовецкомь, пн҃оу и дедичоу на то(т) часъ боудоучомь. Накладомь, бл҃говер'нои, и хр(с)толюбивои, кнг҃нѣ Козминои Ивановича Жєсла(в)скои. кнг҃нѣ Параскевгїи възван'нои Настасѣ Юрєвны Голша(н)ско(г)[о]. И при бл҃говерномь, и хр(с)толюбивомь кн҃зю Їѡан'нє, Федоровича Чрьторыйскомь. зятю єи мл(с)ти. И при бл҃говернои и хр(с)толюбивои кнг҃нѣ его Євдокїи. Тыи книги чтыры єѵ(г)листове соу(т) оустроєны кро(т)кымь смирен'нымь и бг҃олюбивымь єр'монахо(м) Григорыє(м) архиман'дритомь Пересопницкимь. силою Бж҃їєю и поспѣшенїємь Ст҃го Дх҃а. и моленїємь Ст҃ыѧ вл(д)ча нашеѧ Бг҃ороди(ц) занє нє любиль злата и срєбра тлеющихь. але имель любовь, и прилєжанїє къ бж(с)твномоу писанїю. ѡ котороє проси(л) Га҃ Ба҃, // въдн҃е и вночи (481 зв.) такь мовачи. Ги҃ сподоби мєнє видѣти дела сего конєць, и почитати в немь начерьтан'наа писмєна. ст҃ыми четыр'ми єѵ(г)листы. Ма(т)ѳеємь, Мар'комь, Лоукою, ї Иѡан'номь. В которы(х) же то. лежать таємницѣ цр(с)тва нб(с)ного. бл҃говѣщенїа, рожества, крєщенїа, и оу(ч)нїа, чоу(до)творенїа. прєѡбраженїа. и стр(с)ти(и). погребенїа, и въскр(с)нїа ѡ҃ мр҃твыхь. възнесенїа єжє на нб҃са, и посланѧ Дх҃а Ст҃го, на Ст҃ыѧ своѧ оучн҃кы а ап(ст)лы. И сѣденїа ѡдесноую Ба҃ ѡц҃а. И пакы втораго слав'наго и страшна(г)[о] пришествїа єго. Коли прийдеть соудити живы(х) а мр҃твы(х), ал'бо такь рєчи, праведны(х) и грєшны(х). И заплатоу давати каждомоу противь слоу(ж)бы є(г)[о]. А ижє єсть такь изведен* таѧ то книга Ст҃аа Єѵ(г)лїа, ис прєписками дробнаго писанїа. въ ѡчер'тахь положеного. гдє знамєноує(т)сѧ г'лава. То длѧ людїи законоу рым'ского, сирєчь латинѧнь. А иже єсть прєкладана изь языка блъгар'ского на мовоу роускоую. то длѧ леп'шо(г)[о] вырозоумленѧ людоу хр(с)тїан'ского посполитого. Ѡ томь товаришꙋ милыи нє скръби. але дръжи такь, якь єсмо ти в перє(д)нємь оуказанїи, а постановлен'номь по кон'ци бл҃говестїа стлъпа Їѡан'нова ѡзначили. тоє всє радою пил'ностю и прилежанїємь, выш'ше рєчен'ного, монаха Григорїа, архиман'дрита пересопницкого, постановлен'но є(ст). Прото иже єсми єще недооумель, прє несталость розоума моєго. Был' бо мои разоумь в тыѧ дн҃и моутєнь яко воды в рекоу приходащїи из' горь. и яко плъныи былины ѡ҃ вѣтровь колєблємы. длѧ троски сего мимо

идоучого света. Прото жь вышеречен'ныи смирен'ныи ар'химан'дрить Григоріє, имєль пил'ность и любовь к писанію сеи книгы. котораа для пил'ности и любвє єго съвръшиласа. Якь же ї ап(ст)ль Павєль, в ри(м)ско(м) посла(н)и, ѡ таковы(х) пишєть мовачи. Братіє любащи(м) Ба҃ все доброє єсть поспѣшно. а наболєи кто єго ѡ то с пил'ностю просить. Як же ї Иѡан'нь єѵ(г)листа ѡ то(м) посведчаючи пишєть. в главє ді҃, а в за(ч)лє, м҃ѳ. Всакомоу просащомоу боудєть дано. — в за(ч) ч҃ѳ

Я тыжь многогрешныи, слоуга, або рабь бж҃іи Михаило Василієвичь сн҃ь протопопы саноцкого. того тыжь, и оучень. // Надєючиса я, на тоє слово тєбє вл(д)кы и Ха҃ моєго. а нє по моєи оумєєтности. алє по доброти дан'нои мнє ѿ тєбє истин'наго Ба҃. похотєль єсми написати сїю книгоу Ст҃оую Єѵ(г)лїю. наоукоу людоу мєшкаючомоу в ново(м) тастамен'тє, або в ново(м) законѣ вѣры хр(с)твы. котороую єсми за помочоу Бж҃ією и исписаль. Накладомь вышеѡписанои бл҃говер'нои и хр(с)толюбивои кн҃гни Козминои Ивановича Жеславскои. кн҃гнѣ Парасковгїи възван'нои Настасѣ Юрьєвны Гольшан'ского. Прото (ж) прошоу ва(с) сщ҃ен'ници ѿц҃и и дїакони, и в'си которыи єстє в клиросє(х) причтен'ныи, слоугы цр҃квныи. єсли в ко(т)рои главє, любо зачалє либо поча(т)коу либо кон'ци изгроубихь. с товаришємь мовачи, ал'бо в помыслє(х) сєгосветни(х) мыслачи, исправлайтє, а нє злє рєчѣтє писав'шемоу. Алє просѣтє Ба҃ та(к) мовачи. Все нєхаи боудєть бл҃гооугодно и подобно твоємоу чл҃колюбномоу мл(с)рдїю. Тыжь и мє(н) Сп҃сє сп҃си по милости твоєи. и по многым' щєдробливостамь твоимь. И даи мнѣ абыхь тєбє єдиного истин'наго, Бг҃а. хвалиль, ѡн҃ѣ, ажь и до смр҃ти моєи. А затымь нєхаи боудєть хва(л) и чєсть, Бг҃оу Ѿц҃оу. съ сп҃о(м) и дх҃омь, ст҃ымь на вѣкы вѣчныи, славнє, триваючємоу. Аминь.* //

482

482 зв.

Примітки

Наука читання

Арк. 2. * На арк. 2–7 на нижньому полі запис 1701 р. староукраїнською мовою, зроблений півуставом: *Сїє Єv(г)лїє прислано и дано є(ст) ѿ ясневел'можного єгѡ мл(с)ти п. пана // Іѡанна Мазєпы. войскъ єго цр(с)кого прєсвѣтлого вєличєства Запорозки(х) // обоихъ сторонъ Днѣпра гєтмана, и славного чина С҃тго ап(ст)ла Андрєа кавалєра, // до пр(с)тла Пєрєаславскогѡ єп(с)пскогѡ; который ѿ єго жъ ктиторской мл(с)ти // созданъ, ѿновлєнъ, и драгоцѣнными ѹтвари црк҃овнимы оукрашєнъ, при // прєосщ҃є(н)но(м) єп(с)пѣ Захарїи҃ Корниловичѣ. Рокѹ ҂аѱа, априла ѕ҃ї дна.*

Ще нижче на цих же аркушах по одному слову скорописом запис латинською мовою: *Ex libris bibliotheca seminariy parvo rutheni Pereiaslaviensis* (Із книг бібліотеки семінарії малоруської Переяславської).

Арк. 3. * Це запис писця Михайла Василієвича, зроблений у кінці аркуша півуставом.

Арк. 4. * На верхньому полі арк. 4–12 зв. міститься покажчик читань: арк. 4, 4 зв. – *пат'дєсат'ница*, арк. 5 – *пат'дєса(т)ница*, арк. 5 зв. – *пат'дєсат'ница*; арк. 5 зв. – *нє(д)ла пєрваа*; арк. 6 зв. – *нє(д)ли чєтвє(р)тоа*; арк. 6 зв. – *нє(д)ли шєстоа*; арк. 7 зв. – *нє(д) дєватоа*; арк. 8 – *нє(д)ла в҃ї*; арк. 8 зв. – *нє(д)ла д҃ї*; арк. 9 – *нє(д)ла ѕ҃ї*; арк. 9 зв. – *нє(д)ла ѳ҃ї*; арк. 10 – *нє(д)ла к҃в*; арк. 10 зв. – *нє(д)ла к҃д*; арк. 11 – *нє(д)ла к҃ѕ*; арк. 11 зв. – *нє(д)ла к҃ѳ*; арк. 12 – *нє(д) л҃в зак'хєѡва*; арк. 12 зв. – *нє(д) л҃д блоу(д)наго.*

Арк. 10. * Літеру *ѥ* виправлено з *и*.

Євангеліє від Матвія

Арк. 15. * Потрібно *їѡан'нь*.

Арк. 17 зв. * У слові *євреи* першу літеру дописано над рядком.

Арк. 19 зв. * Аркуш чистий.

Арк. 20. * Аркуш чистий. На ньому є запис XIX ст. літерами, стилізованими під друковані: *Сїє рѹкописноє чєтвєро-Евангєлїє писано 1556 года въ монастырѣ Жєславскомъ при цєркви Св. Живоначальныа Троицы, а написано многогрѣшнымъ слѹгою, рабомъ бж҃їимъ, Михаиломъ Василїєвичємъ сыномъ протопопы саноцкаго.* На верхньому і нижньому полях іншим почерком зазначено: *Евангєлїє.*

Арк. 20 зв. * Текст виконано золотом у рамці під мініатюрою із зображенням євангеліста Матвія.

Арк. 21 зв. * Починаючи з арк. 21 зв., на кожному зворотному аркуші аж до арк. 123 зв. на верхньому полі маємо напис: *ма(т)ѳеи*.

Арк. 22. * На кожному прямому аркуші, починаючи від арк. 22 до арк. 123, на верхньому полі маємо напис: *єѵ(г)листа.*

Арк. 23 зв. * Це – сумарій, тобто виклад змісту наступної глави.

** Це нумерація т. зв. чорнописаних глав, тобто нумерація притч.

Арк. 24. * У слові *посылючі,* очевидно, пропущено було склад *-ла-*, потім дописано літеру *л*.

Виправлення в тексті пам'ятки, відзначені тут та далі в примітках, є переважно редакторськими правками, в окремих випадках правив сам писець, а іноді зустрічаються й правки пізнішого часу.

Арк. 24 зв. * Глосу *лива(н)* дописано на лівому полі.

** У слові *жие* спочатку після *ж* було виписано літеру *и*, потім другу паличку виправлено на *є*, а першу залишено.

*** Редактором було виправлено паєрок на ъ.

Арк. 25. * На правому полі посилання на джерело, звідки взято слова пророка Єремії: *Єре(м)ѧ, л҃а,* тобто: Книга пророка Єремії, гл. 31.

Арк. 27 зв. * Потрібно *чотыр'десать.*

Арк. 28 зв. * У вказі після слова *просвѣ(щ)* стоїть вертикальна риска.

Арк. 29 зв. * У слові *галилею* останню літеру дописано над рядком.

Арк. 31. * У слові *стоѧчи* склад *-чи* дописано над рядком.

** У слові *поставлѧє(т)сѧ -сѧ* дописано над рядком.

Арк. 35. * Спочатку було написане слово *даваєшь,* потім склад *-ва-* закреслено кіновар'ю.

Арк. 36 зв. * Слово *втайнѣ* дописано на лівому полі.

Арк. 38 зв. * Мабуть, потрібно *я(к).*

Арк. 40 зв. * Вказ написано на лівому полі.

Арк. 47 зв. * У слові *прєходѧщо* останній склад дописано над рядком.

Арк. 48 зв. * Тобто *над доухы.*

** Вираз *фили(п)пь, и вал'ѳоромеи* займає один рядок, проти нього зліва на полі тоненьким пером кіновар'ю поставлено цифру в҃; проти рядка, що нижче, – цифру а҃. Отже, вираз *іаковь зєвєдєωвь. іωань бра(т) єго* має бути після слів: *и ан'дрєѧ бра(т) єго.*

Арк. 49. * У слові *маломощ'ныѧ* склад *-мо-* дописано над рядком.

Арк. 49 зв. * Додатковий вказ уміщено поряд з основним.

Арк. 50 зв. * У слові *господарѧ* останній склад дописано над рядком.

Арк. 51. * Глосу *ассарій пѣнєзь* дописано на правому полі.

** Додатковий вказ уміщено поряд з основним.

Арк. 52. * Словосполучення *дш҃оу свою* дописано на правому полі.

** Прийменник *въ* дописано над рядком.

Арк. 52 зв. * У слові *чого* склад *-го* дописано над рядком.

Арк. 53. * Слово *твои(м)* дописано над рядком.

Арк. 57 зв. * Слово *є(ст)* дописано над крапкою.

Арк. 62 зв. * Вираз *а ѡ(н) рекль и(м) ни* дописано на лівому полі.
Арк. 64. * Між словами *в'се* і *ш'то* вільне місце, на якому проглядають витравлені літери.
** Вказ міститься на правому полі.
Арк. 64 зв. * Слово *злыа* дописано на лівому полі.
** У слові *розумѣе(м)* склад *-мѣ* - дописано над рядком.
Арк. 65. * У слові *їѡси(ф)* літеру *ф* дописано над рядком.
** У слові *оучинил'* склад *-ни-* дописано над рядком.
Арк. 66. * У слові *кр(с)тителa* склад *-ла* дописано над рядком.
Арк. 67. * У слові *повелѣль* склад *-ве* - дописано над рядком.
Арк. 69. * Словосполучення *ѿ мене* дописано на правому полі.
Арк. 70. * Між словами *в'се* і *ш'то* вільне місце, на якому проглядають витравлені літери.
Арк. 71 зв. * У слові *призва(в)ши* літеру *а* дописано у верхній частині рядка між *в* і *ш*.
Арк. 72 зв. * Потрібно *знаменїю.*
Арк. 73. * Вказівку на кінець читання *ко(н) пн(д)* дописано на правому полі.
Арк. 74. * Глосу *якобы речи камень або ѡпока* дописано на правому полі.
Арк. 75. * У слові *повѣдаю* закінчення *-ю* дописано над рядком.
Арк. 77. * Цей вказ уміщено на лівому полі.
Арк. 78. * Глосу *якобы ре(к) не дасть* дописано на правому полі.
** На правому полі уточнення: *по два грошни(и).*
Арк. 81. * Перед *але* стоїть вертикальна риска, ніби недописане *і* десятиричне.
Арк. 82 зв. * Проти цього рядка на лівому полі написано *чти, вто(к).*
Арк. 83. * Після слова *рекли* було написано слово *пакь* і закреслене кіновар'ю, оскільки є в цьому рядку далі.
Арк. 84. * У слові *є(стм)ь* елемент *стм* дописано над рядком скорописом.
Арк. 88. * Слово *єму* дописано над рядком.
Арк. 91 зв. * У слові *которою* склад *-ро-* дописано над рядком.
Арк. 94. * У слові *з'ванны(м)* елемент *-нны(м)* дописано над рядком.
Арк. 103 зв. * Вказ уміщено на лівому полі.
Арк. 110. * У слові *ѹбогы(х)* перші два склади *-ѹбо-* дописано над рядком.
Арк. 112. * У слові *тебѣ* склад *-бѣ* дописано над рядком.
Арк. 119 зв. * Слово *рекоу(чи)* дописано на лівому полі.
Арк. 120 зв. * У слові *трасна* між літерами *с* і *н* вільне місце.
** У слові *з'далека* другу літеру *а* дописано над рядком.
Арк. 123. * Вираз *кр(с)таще и(х) въ има ѡ(т)ца и сн҃а и ст҃го дх҃а* дописано на правому полі.
Арк. 123 зв. * Текст у рамці є записом, виконаним півуставом.

Євангеліє від Марка

Арк. 124. * У слові *їоан'нѣ* літеру *а* дописано над рядком.
Арк. 124 зв. * Відсутнє конкретне посилання на читання в Євангелії від Луки.
Арк. 125 зв. * Починаючи з арк. 125 зв. і закінчуючи арк. 197 зв., на кожному зворотному аркуші на верхньому полі є напис *мар'ко.*

Арк. 126. * Починаючи з арк. 126 і закінчуючи арк. 198, на кожному прямому аркуші на верхньому полі є напис *єv(г)лис'та.*

Арк. 128. * Аркуш чистий.

Арк. 128 зв. *Текст виконано золотом у рамці під мініатюрою із зображенням євангеліста Марка.

Арк. 130. * Тобто *из' звѣраты.*

Арк. 131 зв. * Слово *нєчистым* спочатку було написане у формі *нєчисть*, пізніше до *ь* додано вертикальну лінію, щоб вийшло *ы*, а *м* написане над рядком.

Арк. 136. * Слово *соубо(т)* дописано над рядком.

Арк. 140. * Потрібно *пріи(д)єт'.*

Арк. 141. * Потрібно *за(ч) ѯі.*

Арк. 142 зв. * *Ко(ц) срѣ(д)* дописано на лівому полі.

** У слові *бывали* останній склад дописано над рядком.

Арк. 143. * У слові *оукротити* останній склад дописано над рядком.

Арк. 143 зв. * Тобто *въ ѡдєжоу.*

Арк. 151. * У слові *страхом* літеру *р* вставлено у верхній частині рядка.

Арк. 153 зв. * У слові *чл҃ка* літеру *л* дописано маленьким розміром.

Арк. 155. * Потрібно *ѿворилиса.*

Арк. 158 зв. * У слові *сп(с)ти* дописано *п(с).*

Арк. 159 зв. * Потрібно, мабуть, *бы.*

Арк. 161. * Потрібно *кѯ.*

** У слові *доколѣ* склад *-ко-* дописано над рядком.

Арк. 163. * Вираз *и заборонали єсмо ємоу, ижє нє ходи(т) за нами* дописано на нижньому полі.

Арк. 167. * Тобто *дє(б)єлу.*

Арк. 169. * Тобто *слоугою.*

Арк. 174. * У слові *нѣкоторыи* склад *-то-* дописано над рядком.

** Глосу дописано на правому полі.

Арк. 174 зв. * У слові *которого* склад *-то-* дописано над рядком.

** Слово *єдины* спочатку було написано у формі *єдинь*, потім у верхній частині рядка виписано маленьку вертикальну лінію – *єдины.*

Арк. 175. * У слові *которого* склад *-ро-* дописано над рядком.

Арк. 176 зв. * У слові *въскр(с)ноуть* двічі написано склад *-ноу-*, потім один закреслено кіновар'ю.

Арк. 179. * У слові *кондран(т)* літеру *н*, перед *т*, вставлено у верхній частині рядка між *р* та *а.*

Арк. 180 зв. * У слові *кон'ца* склад *ко-* дописано над рядком.

Арк. 181 зв. * У слові *своим* склад *-им* дописано над рядком.

Арк. 183. * У слові *зражєнь* літеру *з* виправлено із *ж.*

** У слові *вєчєрѣ* літеру *ѣ* виправлено з *ы.*

Арк. 183 зв. * У слові *нємоу* літеру *є* дописано над рядком.

Арк. 185 зв. * Слово недописане – *мовити.*

** Тобто *идєтъ.*

Арк. 188. * Глосу *Июда* дописано на правому полі.

** Потрібно *слоу(г)оу.*

Арк. 189. * Тобто *исъ слоу(г)ми.*

Арк. 189 зв. * У слові *боуде(т)* дописано букву *т.*

Арк. 190. * У слові *поиде(т)* букву *т* дописано скорописом.

** У слові *погладѣв'ши* останні два склади дописано на нижньому полі.

Арк. 193. * У слові *приневолили* останній склад дописано над рядком.

Арк. 196. * Фразу *ко(ц) ї єv(г)лїю стра(ст)номѹ* дописано на правому полі.

** У слові *слн҃це* літеру *л* дописано маленьким розміром між *с* і *н* у нижній частині рядка, тому й титла стоїть над *н҃.*

*** У слові *мовили* склад *-ли* дописано над рядком.

Арк. 197. * У слові *которои* склад *-то-* дописано над рядком.

Арк. 198 зв. * Текст у рамці є записом, виконаним півуставом.

Євангеліє від Луки

Арк. 201 зв. * Починаючи з арк. 201 зв. і закінчуючи арк. 248 зв., на верхньому полі кожного зворотного аркуша написано: *лоука.* Починаючи від арк. 249 зв. і закінчуючи арк. 334 зв., на верхньому полі кожного зворотного аркуша: *ст҃ыи лоука.*

Арк. 202. * Починаючи з арк. 202 і кінчаючи арк. 335, на верхньому полі кожного прямого аркуша написано: *єv(г)лис'та.*

Арк. 203. * Аркуш чистий.

Арк. 203 зв. * Текст виконано золотом у рамці під мініатюрою із зображенням євангеліста Луки.

Арк. 207 зв. * Сполучник *и* має такий вигляд: спочатку було написане *і* десятиричне, потім приставлено першу вертикальну лінію і з'єднано з другою.

Арк. 208. * Слово *бѹде(т)* дописано над великою крапкою над рядком.

** У слові *поз'доровленѧ* літеру *ѧ* було дописано пізніше.

Арк. 209 зв. * Вираз *и породила є(ст)* дописано в кінці рядка в два поверхи.

Арк. 210 зв. * Слово *была* дописане в кінці рядка.

** Прийменник *в* дописано між словами у верхній частині рядка.

Арк. 211 зв. * Сполучник *и* дописано між словами у верхній частині рядка.

Арк. 212. * У слові *мр҃їєю* літеру *є* втиснуто в рядок, а *ю* написано над рядком.

Арк. 212 зв. * У слові *великоую* склад *-ли-* дописано над рядком.

Арк. 214 зв. * У слові *потѣхы* другу вертикальну лінію літери *ы* дописано.

Арк. 215 зв. * У слові *ѡнымь* літеру *ы* писано на місці якоїсь витертої.

Арк. 218. * У слові *скривленый҃* після *ы* зверху дописано літеру *й҃*, таким же чорнилом виділено комами наступне слово *речи.*

Арк. 219. * У слові *боуд'те* паєрок стоїть на місці витравленого *є.* Форму майбутнього часу правлено на імператив, як і вимагає зміст тексту.

Арк. 219 зв. * У слові *немь н* написано на місці якоїсь витертої літери.

** У слові *иѡан'нѣ ѡ* виписане на місці не до кінця витертої літери *а.*

Арк. 221 зв. * Слово *дх҃о(м)* дописано над рядком.

Арк. 222. * У слові *ѹказаль* літеру *ѹ* дописано над рядком.

** Слово *свѣта* дописано на правому полі.

*** Слово *тобѣ* дописано на початку рядка у два поверхи.

Арк. 223. * У слові *иже* літеру *и* дописано на початку рядка.

** У слові *скон'чаль* літеру *с* дописано над рядком.

*** Вираз *и Фишо(л) до ча[сꙋ] ѿ нєго* дописано на правому полі. При обрізуванні аркушів відрізано кінець слова *часꙋ*, залишилось лише *ча-*.

Арк. 225 зв. * Після слова *коли* на початку наступного рядка було написане слово *єго*, яке потім витравлене, залишилося вільне місце.

** Потрібно *з соборища.*

Арк. 226. * У слові *нєдопоущаль* склад *-до-* дописано над рядком.

Арк. 226 зв. * У слові *народовє* склад *-до-* дописано над рядком.

** Після слова *приш'ли* у кінці рядка було написане слово *ажь*, яке ретельно витравлене, бо є в наступному рядку.

*** У слові *лована* останній склад написано на місці якихось витертих літер, можна прочитати лише останню *а*.

**** Потрібно *робот'никомь.*

Арк. 227. * Потрібно аі҃.

** У слові *ни(х)* надрядкову *х* дописано, а прийменник *ѿ* виправлено з *ѡ.*

*** У слові *єдинꙋ* літеру *ꙋ* дописано між словами в рядку.

**** Слово *ѿстꙋпиль* дописано в кінці рядка у два поверхи.

Арк. 227 зв. * Спочатку було *троудилиса*, потім *-са* закреслене.

Арк. 229. * У слові *исхожовали(с)* останню букву *с* дописано.

** Слова *слышали и* дописано на правому полі.

Арк. 231. * Слово *нє(д)* у вказі дописано над рядком.

Арк. 232 зв. * Потрібно *имь.*

Арк. 234 зв. * Покажчик читання на нижньому полі *Па(к) в҃ нє(д) во (в) ѡ(н) сталь ꙁ҃ на мѣсци ров'но(м) поз'рѣ(в)* закреслено, бо це повтор покажчика на арк. 234 (№ 22).

Арк. 236. * У слові *якь* літеру *я* дописано над рядком.

** У слові *ихь* перші дві літери написано на місці якихось ретельно витертих.

Арк. 238. * Слово *бо* дописано над рядком.

Арк. 239. * Слово *въск҃рсив'* дописано над рядком.

Арк. 239 зв. * У слові *приятєлѣ* літеру *ѣ* перероблено з *ь.*

Арк. 241. * Потрібно *оустрашилиса.*

** Потрібно *оучєниковь.*

Арк. 244. * Глосу дописано на правому полі.

** Слово *ѡни* дописано над рядком.

Арк. 246 зв. * У слові *ижє* літеру *и* дописано над рядком.

Арк. 249 зв. * Тобто *въ ѡзєро.*

Арк. 252. * У слові *собою* склад *со-* дописано над рядком.

Арк. 252 зв. * У кінці слова *в'ста(нь)* літеру *ь* дописано біля надрядкового *н.*

** Слово *якы* написане помилково замість *якь.*

Арк. 254 зв. * У слові *хлѣбьвь* букву *ь* було витравлено, але не повністю, *о* на ії місці так і не виписано.

Арк. 255. * У слові *кимь* літеру *к* написано на місці якоїсь витравленої.

Арк. 258. * Слово *г҃ь* у вказі дописано над рядком.

Арк. 259 зв. * У слові *г'нѣз'да* останні три літери дописано над рядком.

Арк. 263. * У слові *комоу* першої частини позначення звука *у* (*-о-*) немає, проте є вільне місце, ймовірно, її зішкрябано або з якоїсь причини не виписано.

Арк. 267. * Початок зачала *А и я ва(м) мовлю* дописано на правому полі.

** Вираз *пода(ст) ємоу* дописано на правому полі.

Арк. 269. * Слово *бы(л)* дописано за рядком на полі.
Арк. 272. * Глосу *або ѡ(б)жаловали* дописано на правому полі.
Арк. 274. * Слово *вє(л)мї* дописано над рядком.
Арк. 274 зв. * У слові *ѡпочиваи* склад *-чи-* дописано над рядком.
Арк. 275. * Потрібно *приличити.*
Арк. 280 зв. * Словосполучення *ѿ яслїи* дописано на лівому полі.
Арк. 285. * У слові *чл҃къ* літеру *к* перероблено з *н*, але невдало.
Арк. 286–286 зв. * Потрібно *оучєникомь.*
Арк. 288 зв. * У слові *повѣдю* букву *д* дописано над рядком.
Арк. 289 зв. * У слові *ѡболоцѣтє* літеру *ѡ* дописано над рядком.
Арк. 293. * Слово *который* дописано на правому полі.
Арк. 293 зв. * Тобто *ис стола.*
Арк. 294–294 зв. * У слові *потѣшає(т)сѧ* склад *-ша-* дописано в кінці рядка арк. 294 у два поверхи.
Арк. 297 зв. * Тобто *до того дн҃ѧ.*
Арк. 298 зв. * Слова *и ѡрьловє* втиснуто в кінці рядка у два поверхи.
Арк. 299. * Потрібно *прошова(л)а.*
Арк. 303 зв. * Повторено редактором номер зачала, яке вказано на арк. 303.
Арк. 304 зв. * Слово *па(к)* дописано над рядком.
Арк. 305. * Тобто *въ ѡброу(с).*
Арк. 306 зв. * Перше *ѡнь* взяте в кіноварні крапки, однак не закреслене.
Арк. 308. * Цей вказ написано на правому полі.
** У слові *книж'ници* друге *и* дописано над рядком.
Арк. 308 зв. * Тобто *ис старшими.*
Арк. 310 зв. * Сполучник *а* перед словом *длѧ* дописано над рядком.
Арк. 312 зв. * Потрібно *г(с)пдємь.*
** Прийменник *в* дописано над рядком.
Арк. 313 зв. * Вказ уміщено на лівому полі.
Арк. 316 зв. * Перед цим рядком на лівому полі помітка: *смо(тр) ѡ ѡ(б) и ѡ (п)а(н).* Тобто *смо(тр) ѡ ѡ(б)ѧдєнїи и ѡ пїа(н)ствѣ.*
** У слові *боу(д)тє* склад *-тє* дописано над рядком над першою літерою наступного слова.
Арк. 318. * Тобто *боу(д)оу.*
Арк. 320 зв. * Слово *ва(м)* дописано в кінці рядка у верхній його частині.
Арк. 321. * Вираз *нє во(ш)ли в напа(ст)* дописано на правому полі.
** Слово *ѿ(ч)* дописано в кінці рядка.
Арк. 325 зв. * Тобто *въ ѡдѣнѧ.*
Арк. 326. * Тобто *нѣя(к)ой҃,* для пропущеної літери *о* залишено місце.
Арк. 327. * Потрібно *на(д).*
** Додатковий вказ міститься поряд з основним.
Арк. 330. * У слові *наготовили* склад *-то-* дописано над рядком.
Арк. 335. * Текст у рамці є записом, виконаним півуставом.

Євангеліє від Йоана

Арк. 335 зв. * Починаючи з арк. 335 зв. і кінчаючи арк. 442 зв., на верхньому полі кожного зворотного аркуша написано: *їѡан'нь.*

Арк. 336. * Починаючи з арк. 336 і кінчаючи арк. 443, на верхньому полі кожного прямого аркуша написано: *єѵ(г)лис'та.*

Арк. 337. * Вираз *Алє прєждє вѣкь сѧ єсть ѿ ѡц҃а народиль* дописано на нижньому полі.

Арк. 340. * Аркуш чистий.

Арк. 340 зв. * Текст виконано золотом у рамці під мініатюрою із зображенням євангеліста Йоана.

Арк. 343. * Слово *кр(с)ти(ш)* дописано на правому полі.

Арк. 350. * У слові *такъ* літеру *ъ* дописано над рядком.

Арк. 355. * Після слова *годи(т)сѧ* випадково написано вертикальну риску.

Арк. 355 зв. * У слові *ѡнаа* другу літеру *а* дописано над рядком.

Арк. 356 зв. * Перше *повєдаю* закреслено кіновар'ю.

Арк. 358. * Тобто *з' зємлѣ.*

Арк. 359 зв. * Тобто *въ ѡной.*

** Вираз *Ѿповидѣль ємоу* дописано в кінці попереднього рядка півуставом у два поверхи.

Арк. 362 зв. * У слові *свє(ч)а* літеру *а* дописано над рядком.

Арк. 364. * Потрібно *(ж).*

Арк. 364 зв. * Слово *ѡ(н)* дописано над рядком.

Арк. 367. * Слово *тоє* дописано над рядком.

Арк. 367 зв. * Слово *бо* дописано над рядком.

Арк. 369 зв. * У слові *жє* літеру *є* дописано.

** У слові *вочныи* між *о* і *ч* велика відстань, де б помістилася літера.

Арк. 371 зв. * Тобто *храмѣ.*

Арк. 372. * Тобто *ва(с).*

** На нижньому полі скорописом написано *Іѡаннъ.*

Арк. 373. * Потрібно *ѡ.*

Арк. 375. * Наступний текст до кінця зачала дописано на нижньому полі.

Арк. 375 зв. * У слові *племєнє* першу літеру *є* дописано над рядком.

Арк. 376 зв. * Цей вказ уміщено на лівому полі.

Арк. 382. * Слово *мєнє* дописано на правому полі.

** Друге *мовлю* виділено кіноварними крапками, але не закреслено.

Арк. 384. * Тобто *з наро(ж)єнѧ.*

Арк. 389. * Потрібно, мабуть, *златооустоу.*

Арк. 389 зв. * У слові *пожїто(к)* усі літери, крім *п*, написані на місці витравлених.

Арк. 392 зв. * Потрібно *єсми,* у першій літері цього слова не виписано язичка.

Арк. 396 зв. * У слові *нєю* літеру *ю* дописано над рядком.

Арк. 399 зв. * Вказівку на кінець читання *Ко(ц) пнє(д)* дописано на лівому полі.

Арк. 400 зв. * Слово *бо* дописано над рядком.

Арк. 406. * У слові *оумиловав'ши* склад *-ва-* дописано над рядком.

** У слові *кон'ца* склад *ко-* дописано над рядком.

Арк. 408. * У слові *кото(ри)й* склад *-ри-* дописано над рядком.

Арк. 408 зв. * Потрібно *про(д)ати.*

Арк. 410. * Вираз *дѣти єщє малыи ча(с) боудоу с вами* дописано на правому полі.

Арк. 412. * Вказівку на кінець читання *Конє(ц) пѧ(тк)* дописано на правому полі.

Арк. 413 зв. * *Зри ѡ с҃то(м) д҃сѣ.* дописано на лівому полі.

Арк. 421 зв. * Сполучник *и* дописано над рядком.

Арк. 426. * Цифрові позначення на цьому аркуші а҃, в҃ та г҃ на арк. 427 вказують на те, що Петро тричі відрікся від Христа.

Арк. 426 зв. * Потрібно *соборищихь.*

Арк. 427. * У слові *в'тре(т)є* три останні літери написано на місці витравлених літер.

Арк. 430 зв. * Вираз *на дворь* дописано під рядком.

Арк. 432 зв. * У слові *кото(ро)го* склад *-ро-* дописано над рядком.

Арк. 438 зв. * Вказівку на кінець читання винесено на ліве поле.

Арк. 439 зв. * У слові *которого* склад *-ро-* дописано над рядком.

Арк. 440. * У слові *оуздрѣли* літеру *з* дописано над рядком.

Арк. 442 зв. * Текст у рамці є записом, виконаним півуставом.

Місяцеслов

Арк. 443. * На верхньому полі написано *єѵ(г)лис'та.*

Арк. 443 зв. * Починаючи з арк. 443 зв. і закінчаючи арк. 472 зв., на кожному зворотному аркуші на верхньому полі написано: *мѣсаць.*

Арк. 444. * Слово *симєѡна* дописано над рядком.

** Починаючи з арк. 444 і закінчуючи арк. 472, на кожному прямому аркуші на верхньому полі написано назву місяця. На верхньому полі арк. 444 – *сєп'тєв'ріи*, арк. 445 – *сє(п)тєвріи*, арк. 446 – *сєпьтєв'ріи*, арк. 447 – *сєпьтєв'ріи*, арк. 448 – *сєп'тєв'ріи*; арк. 449, 450 – *ѡк'тaб'рь*, 451 – *ѡк'тaбрь*; арк. 452, 453 – *ноємьвріи*, арк. 454 – *ноєм'вріи*; арк. 455, 456 – *дєкєв'ріи*, арк. 457 – *дєкєвріи*; арк. 458, 459, 460, 461 – *гєньварь*, 462 – *гєн'варь*; арк. 463 – *февраль*; арк. 464 – *мароть*; арк. 465 – *априль*; арк. 466 – *маи*; арк. 467, 468 – *июнь*; арк. 469, 470 – *июль*; арк. 471, 472 – *ав'гоусть.*

Арк. 449. * Потрібно *на.* Для літери *н*, яка повинна була писана кіновар'ю, залишено місце.

** Потрібно *лѵтр(г).*

Арк. 449 зв. * Тобто *лѵтоур'гіи.*

Арк. 450. * Потрібно *єѵ(г)листа.*

Арк. 453 зв. * Потрібно *того.*

Арк. 454. * Тобто *на.*

Арк. 455. * Потрібно *въ ѡнь.*

Арк. 457 зв. * *Потрібно ирода.*

Арк. 458 зв. * Потрібно *тъ(и).*

Арк. 459. * *Ѡ* перероблено з *м.*

Арк. 461. * Тобто *сваты(х).*

Арк. 462 зв. * Тобто *лѵтоур'гіи.*

Арк. 463. * Тобто *на.*

Арк. 464. * Тобто *съ тъщаніємь.*

Арк. 465. * Далі текст від слова *блю(д)тє(с)*, закінчуючи словами *свои(м) оуч҃нкомь*, дописано на нижньому полі.

** Потрібно *єѵ(г)листа.*

*** Потрібно *на.*

**** Тобто *сщ҃н'номоучєника.*

Арк. 469. * У слові *нашєѧ* літеру *ѧ* дописано над рядком.

Арк. 472 зв. * Потрібно *про(к).*

** Тобто *оуслыша(л).*

Арк. 473 зв. * На верхньому полі арк. 473 зв. – *чоты(р)дєсѧ(т)ница,* арк. 474 – *чотыридєсѧ(т)ница*; арк. 474 зв. – *нє(д) с(т)т҃ы(х) [!] стр(с)тєи;* арк. 475, 475 зв. – *єѵ(г)лїа ст҃ы(х) стр(с)тєи*; арк. 476 – *ѡ часѣ(х) вєли(к) пѧ(тк),* 476 зв. – *ѡ вє(л) пѧ(тк) и ѡ соу(б).*

Арк. 474. * Тобто *лазара.*

Арк. 474 зв. * На правому полі вміщено додаткову інформацію про час читання окремих Євангелій в останній тиждень перед Пасхою за днями, проти кожного читання стоять перші букви назв днів тижня: *п* - понеділок, *в* – вівторок, *с* – середа, *ч* – четвер. Помилково над початковими літерами назв днів проставлено титлу.

Така ж інформація на арк. 276 зв. про час читання Євангелій на утренях у п'ятницю й суботу: *п* – п'ятниця, *с* – субота.

Арк. 475. * Тобто *г(л).*

** Тобто *г(л).*

Арк. 476. * Тобто *їсоусомь.*

Арк. 476 зв. * Це запис писця, зроблений півуставом.

Арк. 477. * На верхньому полі арк. 477 та на 477 зв. – *єѵ(г)лїа въ(с)крє(с).*

Арк. 478. * На верхньому полі арк. 478 – *на всѧ(к)ю по(тр) єѵ(г)а*; арк. 478 зв. – *на в'сѧкꙋю по(тр) єѵ(г)а*; арк. 479, 479 зв. – *на в'сѧкоую по(тр) єѵ(г)лїа.*

Арк. 479 зв. * Це цифрове позначення написане на місці витравлених літер.

Арк. 480. * На верхньому полі арк. 480 – *ѡбхож(д)єнїє всє(г)[о] лѣта*; арк. 480 зв., 481 також – *ѡб'хож(д)єнїє всє(г)[о] лѣта.*

Арк. 482. * Потрібно *изведєна.* Останню літеру витерто, варію залишено.

Арк. 482 зв. * Це запис писця Михайла Василієвича, зроблений півуставом.

СЛОВОПОКАЖЧИК

Вступні зауваження

Покажчик слів і форм містить усі графічні, орфографічні, фонетичні, граматичні і змішані варіанти слів, що фіксуються в пам'ятці, а саме: всі слова і форми євангельського тексту, заголовних читань, сумаріїв, записів на полях, записів перед та після окремих Євангеліїв та в кінці рукопису, Післямови писця, слова та скорочення Місяцеслова, тобто це – весь лексичний матеріал пам'ятки, певним чином організований, з точною локалізацією. Записи пізніших століть, наявні в пам'ятці, до уваги не беруться.

Послідовність статей у словопокажчику визначається алфавітом. Слова, що починаються літерою **оу**, подаються на тому місці алфавіта, де має бути **у**. Літери на позначення цифр вміщуються на відповідну букву алфавіта.

При розподілі матеріалу в окремі статті враховувалися лексичні та граматичні ознаки лексем. В окремі статті словопокажчика виділено лексеми, що розрізняються семантично і графіко-фонетично. Окремими статтями оформлено граматичні омоніми: **або** – сполучник, **або** – частка; **близько** – прислівник, **близько** – прийменник. Протиставляються між собою, тобто становлять окремі статті, форми прикметників вищого та найвищого ступенів, дієслова з часткою **ся** і без неї, числівники, передані словами і в буквеному позначенні. Складені числівники типу **двадєсѧть и а҃, тридєсѧть и пѧть** умовно вважаються одним словом.

Окремими статтями виступають особові займенники 1 та 2 особи однини, з одного боку, і множини – з іншого. Енклітичні форми займенників (**мя, тя, ся, ми, ти, си**) не оформлено в окремі статті, вони кваліфікуються як варіанти до відповідних повних форм.

Короткі й повні прикметники подано в одній статті. Не виділяються в окремі статті дієприкметники та дієприслівники. При наявності в тексті відповідних дієслів ці категорії розглядаються у статтях на відповідне дієслово. У тексті є давньоєврейські лексичні вкраплення. Вони включені до реєстру слів з позначкою *гебр.* (гебраїзм).

Заголовне слово супроводжується повною граматичною характеристикою, тобто вказівкою на приналежність його до певного лексико-граматичного розряду слів і форму словозміни. Наприклад: **мєщанє** *ім. мн. ч. наз.,* тобто слово **мєщанє** є іменником чол. р., що в даному випадку вжите в наз. відм. множини. В іменниках, що означають власні назви, є вказівка на ономастичну категорію (топонім, гідронім, антропонім, оронім). Наприклад: **лаза(р)** *ім. антроп. од. ч. наз.*

Для іменника та прикметника заголовною формою статті є форма наз. відм. од. ч. роду, для особових займенників – форма відповідної особи од. наз. відм., для неособових займенників – форма ч. роду од. наз. відм., для дієслів – інфінітив.

Роль заголовного слова в кожній конкретній статті покажчика виконує реально зафіксована в тексті пам'ятки форма слова, що виявилась першою згідно з прийнятою схемою розміщення форм у межах однієї статті. Наприклад, іменник **квас** у пам'ятці фіксується лише в род., дав. і місц. відмінках. Роль заголовного слова у цій статті виконує форма род. відм.: **квасу** *ім. од. ч. род.*

У тих випадках, коли перша зафіксована форма слова, що має виконувати роль заголовного, порушує алфавітний порядок розміщення слів, подаємо її в квадратних дужках з деякою попередньою трансформацією. Це стосується дієслів з часткою **сѧ** у препозиції, форм перфекта та плюсквамперфекта з допоміжними словами, а також іменних частин мови в місцевому відмінку. Наприклад, якщо зворотне дієслово **боѧтисѧ** засвідчено з часткою **сѧ** у препозиції, і ця форма має виступати заголовною, то подаємо її на відповідному місці серед слів на літеру Б у такий спосіб: **[боѧтисѧ]: сѧ боѧти**. Якщо іменник **пла(х)та** засвідчений тільки у місц. відм. од., подаємо його серед слів на літеру П таким чином: **[пла(х)тѣ]: в' пла(х)тѣ** *ім. од. ж. місц.*

При укладанні статті покажчика прийнято певну послідовність форм. Для іменних частин мови – всі відмінкові форми у загальноприйнятому порядку в однині, множині, двоїні. Позначається граматичний рід. Рід прикметників і деяких розрядів займенників (присвійних, означальних, неозначених, вказівних) у множині зазначається лише тоді, коли фіксуються старі форми. Місцевий відмінок іменників, прикметників, числівників, займенників цитується з прийменником для протиставлення давальному відмінкові.

Іменники pluralia tantum подаються без вказівки на рід і число. Дієслівні форми подаються в такому порядку: інфінітив, форми дійсного способу: теперішнього часу (усі особи однини, множини і двоїни), майбутнього, минулого (аорист, імперфект, минулий час, що утворився з перфекта, давноминулий), форми наказового способу, умовного, дієприкметник, дієприслівник, присудкові форми на **-но**, **-то**. У дієслівних статтях словопокажчика визначається категорія виду. При формах дієслів майбутнього часу типу **боудоу ходиль** ставиться позначка *майб. II.*

У межах статті розрізняються морфологічні варіанти однієї форми, наприклад: **аґґли**, **аґґловє**. Усередині одного морфологічного варіанта форми наводяться всі написання, які є відбиттям фонетичних – різночасових чи різнодіалектних (**нєсль, нюсль**) – або графіко-орфографічних різновидів; написання під титлами і без титлів, з виносними літерами і без них. На останньому місці подаються скорочені написання, а також помилкові зі знаком оклику у квадратних дужках.

На перше місце ставиться варіант, найближчий до сучасного літературного. Наприклад, сполучник **що** фіксується в пам'ятці в таких формах: **що**, **што**, **ш(ь)то**. Заголовною є форма **що**, хоч вона найменш частотна порівняно з останніми.

Слова того самого граматичного роду, які належать до різних іменних основ, але вступали у взаємодію в процесі розвитку мови, подаються в такій послідовності: всередині відмінка новіша форма (**нєба** *род.)* в усіх її написаннях, потім стара форма (**нбєсє**, **нбсє**).

У системі позначок кожна наступна не повторює попередньої. Наприклад: **любити** *дієсл. недок. інф.* 200 зв.; люби(ш) *теп. од. 2 ос.* 468 зв.; любить *3 ос.* 239 зв., 245.

Для кожної зафіксованої форми подається вказівка на аркуш. Якщо форма слова фіксується на аркуші більше одного разу, то після вказівки на аркуш у дужках ставиться цифра, що означає кількість випадків уживання даної форми на цьому аркуші.

Між морфологічними й фонетичними варіантами форм слів ставиться кома. Форми словозміни (іменна парадигматика, словозмінні дієслівні категорії) відділяються між собою крапкою з комою.

Список умовних скорочень

акт. – активний стан
антроп. – антропонім
аор. – аорист
безос. – безособовий
виг. – вигук
вищ. – вищий ступінь
гебр. – гебраїзм
гідр. – гідронім
дав. – давальний відмінок
дв. – двоїна
дієприкм. – дієприкметник
дієприсл. – дієприслівник
дієсл. – дієслово
дмин. – давноминулий час
ж. – жіночий рід
займ. – займенник
зб. – збірний іменник
зн. – знахідний відмінок
ім. – іменник
імп. – імперфект
інф. – інфінітив
кл. – кличний відмінок
майб. – майбутній час
мин. – минулий час
місц. – місцевий відмінок
мн. – множина

наз.	– називний відмінок		*прис. ф.*	– присудкова форма на **-но, -то**
наказ.	– наказовий спосіб		*род.*	– родовий відмінок
невідм.	– невідмінюване		*с.*	– середній рід
од.	– однина		*спол.*	– сполучник
ор.	– орудний відмінок		*субст.*	– субстантивований прикметник
орон.	– оронім		*теп.*	– теперішній час
ос.	– особа		*топ.*	– топонім
пас.	– пасивний стан		*ум.*	– умовний спосіб
перф.	– перфект		*ч.*	– чоловічий рід
прийм.	– прийменник		*част.*	– частка
прикм.	– прикметник		*числ.*	– числівник
присл.	– прислівник			
прис. сл.	– присудкове слово			

АЛФАВІТ

А а	Б б	В в	Г г	Кг кг
Д д	Е е	Є є	Ж ж	Ѕ ѕ
З з	И и	Ї ї	К к	Л л
М м	Н н	О о	П п	Р р
С с	Т т	Ѹ ѹ, Ꙋ ꙋ, У у	Ф ф	Х х
Ѡ ѡ	Ц ц	Ч ч	Ш ш	Щ щ
ъ	ы	ь	Ѣ ѣ	Ю ю
Я я	Ѧ ѧ	Ѫ ѫ	Ѩ ѩ	Ѭ ѭ
Ѯ ѯ	Ѱ ѱ	Ѳ ѳ	Ѵ ѵ	

А

аримаѳєй *ім. антроп. од. ж. род.* 434, аримаѳеи 121, 195 зв., 324, 329, аримаѳеа 475 зв.; а(ри) 475 зв.
армєніи *ім. антроп. од. ж. род.* 448, армє(н)ѧ 105
армє(н)ѧ див. **армєніи**
ароматы *ім. мн. ч. зн.* 329 зв., 330; ароматы *ор.* 434 зв.
ароновѣхь *прикм. мн. род.* 204 зв.
ар'тєміа *ім. антроп. од. ч. род.* 450
ар'хаагг͠ла див. **ар'хагг͠ла**
ар'хагг͠ла *ім. од. ч. род.* 469 зв., ар'хаагг͠ла 445
ар'хєлає *ім. антроп. од. ч. наз.* 25 зв.
ар'хидіакона *ім. од. ч. род.* 457, 471 зв.
ар'хиєп(с)кпа див. **архієп(с)па**
ар'хиєп(с)па див. **архієп(с)па**
ар'хиєрар'ха *ім. од. ч. род.* 466
ар'хиєреи див. **ар'хієреи**
ар'хиєрєѡвого див. **архієрєѡвого**
ар'химан'дрить *ім. од. ч. наз.* 482; ар'химан'дрита *род.* 444, архиман'дрита 482; архиман'дритомь *ор.* 481 зв.
архисинагога *ім. од. ч. род.* 144, ар'хисинагога 145 зв., 252
ар'хисинагога див. **архисинагога**
ар'хисинагогѡ(в) *прикм. од. ч. зн.* 146; о... ар'хисинагоговѣ *ж. місц.* 13 зв., 124, ѡ... архисинагоговѣ 199 зв.
ар'хистратига *ім. од. ч. род.* 452, 464
ар'хитриклинь *ім. од. ч. наз.* 347 (2); ар'хитриклино(ви) *дав.* 346
архієп(с)па *ім. од. ч. род.* 461 зв., ар'хієп(с)па 452 зв., 465 зв., ар'хиєп(с)кпа 15 зв., архиєп(с)па 458, ар'хиєп(с)па 455 зв., 460; аріеп(с)повь [!] *мн. род.* 460 зв.
ар'хієп(с)па див. **архієп(с)па**
ар'хієреи *ім. од. ч. наз.* 114 зв., 189 зв., ар'хієрєй 426 зв., ар'хиєреи 114 зв.–115, 115, 190; ар'хієрєѧ *род.* 114, ар'хиєрєѧ 135 зв.; ар'хієрєѡви *дав.* 189, 426, 427 (2), ар'хієрєѡві 426; архієрєѡмь *ор.* 398 зв., ар'хієрєѡ(м) 399, ар'хієрєѡмь 425 зв.; при ар'хиєрєй *місц.* 217 зв.; ар'хієрєй *мн. наз.* 428, ар'хієреи 431, архієрєє 173, 476 зв., ар'хієрєє 91, 109 зв., 117 зв., 121 зв., 183, 189 (2), 189 зв., 191, 191 зв., 192 (2), 194, 308, 310, 317, 325, 332, 399 зв., 401, 429 зв. (2), 431 зв., 446 зв., 476, архиєрєє 303, ар'хієрєє 90 зв., 93 зв., 114 зв., 116, 116 зв., 117, 119 зв., 172, 398 зв., ар'хієрєѡвє 323 зв., ар'хиєрєѡвє 374 зв.; а(р) 310; ар'хієрєѡвь *род.* 184 зв., 188, 324 зв., 424 зв., ар'хієрєѡвь 255 зв., ар'хієреи 158, ар'хієреи 113; ар'хієрєѡ(м) *дав.* 110, ар'хієрєѡмь 317 зв., 322, ар'хієрєємь 168, ар'хиєрєѡ(м) 116 зв., 122 зв., ар'хиєрєомь 87, ар'хиєрєѡмь 376; ар'хієрєє *зн.* 325 зв., ар'хієрєа 23 зв.; о... ар'хієрєєхь *місц.* 124 зв., 221, о... ар'хиєрєѡхь 14 зв.
ар'хієрєй див. **ар'хієреи**
ар'хієрєйстіи *прикм. мн. наз.* 326 зв.
ар'хієрєѡво(г)[о] див. **архієрєѡвого**
архієрєѡвого *прикм. од. ч. род.* 189, ар'хієрєѡво(г)[о] 322 зв., ар'хиєрєѡвого 424, арьхієрєова 114 зв.; архиєрєѡвомоу *дав.* 317; ар'хієрєѡвого *зн.* 322, архієрєѡво(г)[о] 188, архиєрєѡвого 425 зв., ар'хиєрєова 113 зв., ар'хієрєовь 109 зв., 426; ар'хієрєѡва *ж. наз.* 190; ар'хієрєѡвѣхь *мн. род.* 427; ар'хиєрєовѣми *ор.* 114 зв.
арьсєніа *ім. антроп. од. ч. род.* 465 зв.; ар'сєнію *дав.* 466
арьфак'садовь *прикм. од. ч. наз.* 221 зв.
арьхієрєова див. **архієрєѡвого**
асирова *прикм. од. с. род.* 215 зв.
ас'са *ім. антроп. од. ч. наз.* 21 зв.; ас'са *зн.* 21 зв.
ас'сарію *ім. од. ч. дав.* 51
атоуреи *ім. топ. од. ч. наз.* 217 зв.
афєдроно(м) *ім. од. ч. ор.* 153 зв.
≠**аф͠ѯа** *числ.* 442 зв.
≠**аф͠нѕ-го** *числ. од. ч. род.* 3
афоньского *прикм. од. ч. род.* 467–467 зв., 469 зв.
≠**а͠х** *числ.* 128 зв., 198 зв.
ахаз' *ім. антроп. од. ч. наз.* 22; ахаза *зн.* 22
ахє(л)дама(х) *гебр.* 116 зв.

Б

242 зв., 263 зв., 307, 312, 328 зв., 338, 380, 381 зв., 458 зв., 477 зв., 481 зв., 482, 482 зв.; бого(м) *ор.* 143, 332, 383, бг҃омь 96, 115, 204 зв., 205, 205 зв., 206, 214, 293, 360 зв., 392 зв.; въ б҃ѕѣ *місц.* 351, в' б҃ѕѣ 208 зв.; бж҃є *кл.* 120 (2), 194 зв., 300, 465, б҃є 194 зв., 299 зв., 451; боговє *мн. наз.* 392 зв.; богами *ор.* 392 зв.

б'дѣти *дієсл. недок. інф.* 112 зв.; бдитє *теп. мн. 2 ос.* 454

бєдра *ім. мн. с. наз.* 276; на бєдра(х) *місц.* 26, по бєд'рѡ(х) 129 зв.

бєз *прийм.* 141 зв., 317 зв., 320 зв., 415, 443, бє(з) 51, бєз' 55 зв., 70, 125 зв., 205, 320 зв., 341 зв., 377 зв., бєзь 146 зв., 205, 238 зв., 320 зв. (3), бєс' 63

бє(з) див. **бєз**

бєз' див. **бєз**

бєзаконїа *ім. од. с. род.* 99 зв.; бєзаконїа *мн. зн.* 63 зв.

бєзаконными *прикм. мн. ор.* 193 зв.

бєзводнаа див. **бєз'вод'ны(и)**

бєз'вод'ны(и) *прикм. мн. с. зн.* 59, бєзводнаа 268 зв.

бє(з)дождїє *ім. од. с. зн.* 479 зв.

бєзсрєбник *ім. мн. ч. род.* 469, бєзьсрєбръникь 451 зв., бєзьсрєбрьни(к) 468, бєсрєбрьникь 462

бєзоумїа *ім. од. с. род.* 233 зв.

бєзоу(м)нїи *прикм. мн. наз.* 270 зв.

бєзоум'нє [!] *ім. од. ч. кл.* 274 зв.

бєзѹ҆мьс'тво *ім. од. с. наз.* 154

бєзь див. **бєз**

бєзьпєчал'ныхь *прикм. мн. зн.* 123

бєзьпло(д)ноую *прикм. од. ж. зн.* 170

бєзьплът'ны(х) *прикм. мн. род.* 452; бєзьплът'ны(м) *дав.* 478 зв.

бєзьсрєбръникь див. **бєзсрєбник**

бєзьсрєбрьни(к) див. **бєзсрєбник**

бєзьчєстїи: [в' бєзьчєстїи] *ім. од. с. місц.* 65

бєрєга *ім. од. ч. род.* 439 зв.; бєрєгоу *дав.* 228; бєрєгь *зн.* 64 зв., 440; по бєрєгоу *місц.* 44 зв., 143 зв., на бєрєгоу 60, 439, при бєрєзѣ 130 зв., на бєрєзѣ 249 зв.

бєрємєнє *ім. од. с. род.* 271; бєрємєна *мн. зн.* 97, 271

бєрьв'на *ім. од. с. род.* 237 зв. (2), бєр'вєно *зн.* 38 зв., бєрьв'но 237 зв.

бєс' див. **бєз**

бєс'плодно *прикм. од. с. наз.* 61 зв., бєс'пло(д)но 140 зв.

бєс'пло(д)но див. **бєс'плодно**

бєсрєбрьникь див. **бєзсрєбник**

бєсѣдоує(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 18; бєсѣдова *аор. од. 3 ос.* 16; бєсѣдовали *мин. мн. 3 ос.* 331; бєсѣдоужщоу *дієприкм. акт. теп. од. ч. дав.* 15 зв.

бж҃їй див. **божїи**

бж҃їи див. **божїи**

бж҃ї(и) див. **божїи**

бж(ст)ва *ім. од. с. род.* 18, бж(с)тва 5 зв.; бжєство *зн.* 388 зв.; ѡ бо(ж)ствѣ *місц.* 358 зв., ѡ бж(с)твѣ 126 зв., 337 зв.

бж(с)тва див. **бж(ст)ва**

бж(с)твныи *прикм. од. ч. наз.* 336 зв., бж(с)тв'ныи 201 зв., 203 зв.; бж(с)тв'ныѧ *род.* 339; бж(с)твномоу *дав.* 481 зв., бж(с)твнїи *мн. наз.* 15 зв.

бж(с)тв'ныи див. **бж(с)твныи**

бил'сѧ *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 300

битвы *ім. мн. ж. зн.* 314, би(т)вы 179 зв., бит'вы 101; ѡ битвахь *місц.* 180, ѡ бит'ва(х) 101

бит'вы див. **битвы**

би(т)вы див. **битвы**

бити *дієсл. недок. інф.* 104 зв., 277; бїєш *теп. од. 2 ос.* 427; бить боудєть *майб. од. 3 ос.* 277 зв.; боудємо... бити *мн. 1 ос.* 322; бити боудєтє *2 ос.* 100; боудоу(т) бити *3 ос.* 50, 180; би(л) *мин. од. ч. 3 ос.* 143; били *мн. 3 ос.* 115, 118 зв., 172, 174, 190, 191, 192 зв.–193, 323 зв., би(ли) 429 зв.; битого *дієприкм. пас. мин. од. ч. род.* 317, бїєного 109; бїючи *дієприсл. теп.* 323 зв., 329; бивши *мин.* 174 зв., 192 зв., 309 зв., бив'ши 118 зв., бив'шї 302

бичь *ім. од. ч. зн.* 347 зв.

бїєнїє *ім. од. с. зн.* 87

б҃їи див. **божїи**

219 зв., 229 зв., 231 зв., 233 зв., 235 зв. (2), 241 зв., 242, 242 зв., 244 (3), 246 зв., 247 зв., 253, 253 зв. (3), 255 зв., 256, 258 зв. (2), 260, 261 зв., 262, 263 (2), 266 зв., 267, 267 зв., 272, 272 зв., 273 зв. (2), 275 зв. (2), 276 зв. (3), 277 (2), 279, 279 зв., 286 зв. (7), 287 (2), 287 зв., 288 (2), 289, 294 зв. (2), 295 (3), 295 зв. (3), 297, 301 зв., 304 (2), 304 зв., 306 зв., 307 (2), 307 зв., 312, 313 зв., 314 зв., 315, 316 зв., 317, 317 зв., 319 (2), 324, 324 зв., 325 зв., 333 зв., 337 (2), 337 зв., 341 зв. (2), 342 зв., 343 зв., 344 зв. (2), 346, 347, 348, 349, 349 зв., 352 зв., 353 зв., 354 (3), 355 зв., 358, 359 (2), 359 зв., 360 (2), 363 зв., 364 зв., 368 (2), 369, 371, 372 зв., 373 зв., 374, 375, 376 зв., 378 зв., 379, 381 (2), 381 зв.3, 383, 383 зв., 386.3, 386 зв., 387 зв., 388 (2), 389 зв. (2), 390, 391, 393 зв., 395, 395 зв. (3), 396, 396 зв. (2), 398 зв. (3), 399 зв. (2), 400 зв., 402 зв. (2), 403, 404, 405 зв. (2), 408, 409 (2), 409 зв. (2), 411, 414, 415, 415 зв., 416, 416 зв., 417 (2), 417 зв., 418 зв., 427 зв., 428, 428 зв. (2), 430 зв., 436 зв. (2), 439, 441 зв. (2), 442 (3), 442 зв. (2), 443, 451, 471, бы(х) 51 зв., 107, 112, 113, 186 зв., 266 зв., 278, 304, 305 зв., 323 зв., 350, 368, 373, 378 зв., 383, 383 зв., 384 зв., 393, 406, 408 зв., 411, 418, 428 зв., 442 (2), быхь 166, 206, 274, 343 зв., 383 зв., 384 зв., 406, 410 зв., быстε 55 зв. (2), 77 зв., 82, 91 (2), 236, 273, 273 зв. (2), 281 зв., 295 зв., 363 зв., 388 зв., 393, 414 (2), 415, 415 зв., 416, 416 зв., 420, быс҅тε 358, 364, 388 зв., 393, 395, 411 зв. (2)

бывати *дієсл. недок. інф.* 178 зв.; бываε(т) *теп. од. 3 ос.* 26 зв., 59 зв., 61 зв., 63, 72 зв., 102 зв., 140 зв., 141 зв. (2), 275 зв., 474 зв., бываεть 38, 172 зв., 245, 267, 278 зв. (2), 339; бывають *мн. 3 ос.* 242, 247, 319 зв., бываю(т) 140, 146 зв., 268 зв.; бываль єсми *мин. од. ч. 1 ос.* 188 зв., 322 зв.; быва(л) *3 ос.* 293 зв., бываль 249 зв.; бывали *мн. 3 ос.* 102, 142 зв., 197, 234 зв.; быва(и)тε *наказ. мн. 2 ос.* 36 зв.; ѡ... бывающихь *дієприкм. акт. теп. мн. місц.* 281, 457 зв.

быдло *ім. од. с. наз.* 354

былина *ім. од. ж. наз.* 62; былиноу *зн.* 141 зв.; былины *мн. наз.* 482

быстε див. бы

быс҅тε див. бы

быти *дієсл. недок. інф.* 17 зв., 18, 30, 69, 73 зв., 74, 74 зв., 75 зв., 79 зв., 84 зв., 85, 88 (2), 93, 97 (2), 97 зв., 99 зв., 101 зв., 102, 109 зв., 114, 126 зв., 127, 135 зв., 148 зв., 158 (3), 159, 159 зв., 162, 162 зв., 164 (2), 167, 169 (2), 176, 180 (2), 183 зв., 187, 190, 190 зв., 202 (2), 217, 217 зв., 220 зв., 221 зв., 234, 247 зв., 251, 255 (2), 256 зв., 258, 265, 272 зв., 286 (2), 287, 295, 301 зв., 303 зв., 310 зв., 311 зв., 313 зв., 319, 324 зв., 330 зв. (2), 337 зв., 341 зв., 342, 345 зв., 348 зв., 350, 361, 364, 376 зв., 380, 382, 385 зв., 387 зв., 392 зв. (2), 404, 413, 414, 480, бы(ти) 136, 349 зв., бытї 79, 386 зв.; є(см) *теп. од. 1 ос.* 87, 151, єсм҅ 408 зв., єсмь 55, 67 зв., 70 зв., 80 зв., 96, 101, 111, 119 зв., 123 зв., 177, 179 зв., 189 зв., 206, 299 зв., 314, 319 зв., 323, 324, 333 зв., 343 (2), 343 зв., 352 (2), 355 зв., 366, 368, 368 зв., 369, 374 зв., 379 зв., 380, 383 зв., 385, 395 зв., 411 зв. (2), 412, 422 зв., 423, 425 (3), 426, 427, 444 зв. (2), 448 зв., 450 зв., 453, 461 зв., 462, 464 зв., 476 зв., є(с)мь 379 зв., 392 зв., є(смь) 320, єс҅мь 111 (2), 206, 378, єсмь 27, 226 зв., 369, єсми 206, 240, 374 зв., 389 зв. (2), 390, 405 зв., 414 зв., 415, 421 (2), 422 зв., 424, 428, 432, 452, 458, єс҅ми 289 зв., 368, 378, 378 зв. (2), 379 зв., 390 зв., 414 зв., 423 зв., єс҅мї 395, є(м) 118, ємь 455 зв., є(ст)є(м) 42, є(ст)ємь 42, єсть єсми 228, 289 зв., 305 зв., 342 зв., 407 зв., 428 зв., є(ст) єсми 219 зв., 239 зв., є(см) *(у скл. мин. ч.)* 82, єсмь 130, 132, єс҅мь 148, є(м) 42 зв., 108, 108 зв., ємь 107 (2), 108, 345 зв., єсми 25, 59 (2), 100 зв.,

361 зв., 362, 362 зв., 363 зв. (2), 364, 364 зв., 365, 365 зв.,367, 367 зв. (2), 368, 368 зв., 369 (3), 369 зв., 370 (2), 370 зв., 372 (2), 372 зв. (2), 373 (3), 374 (3), 375, 375 зв., 376, 376 зв., 377, 377 зв., 378, 378 зв. (3), 379 зв., 380, 380 зв., 381, 382 (2), 382 зв. (2), 383 (2), 383 зв., 384 зв., 385 (3), 385 зв., 386 (2), 386 зв., 387 (2), 387 зв. (3), 388 (2), 389, 389 зв., 390 (2), 390 зв., 391, 391 зв., 392, 393, 394 зв., 399, 401, 401 зв., 403, 403 зв., 404, 407 (2), 407 зв., 408 (2), 409 (2), 411, 412, 413 зв., 414, 414 зв. (2), 416 зв. (2), 418, 418 зв., 419 (2), 423 (2), 424, 426, 428 зв. (4), 429 (2), 430, 431, 432 зв., 433 зв., 434 зв. (2), 435, 438 зв., 439 зв. (2), 440 зв., 442 (3), 442 зв., 443 (3), 448, 448 зв., 451 зв., 454 зв., 455, 456, 456 зв. (2), 457 зв., 458 зв., 461, 463, 466 (2), 466 зв., 467 зв., 469 зв. (2), 471, 472, 476 зв. (2), 482 (3), є(с)ть 374 зв., 389, є(сть) 270 зв., єс'ть 28 зв., єст' 360 зв., єсть' [!] 378 зв., є(ст) 2 (2), 5 зв., 14, 22 зв., 23 (2), 24, 25 (2), 26, 27 (2), 27 зв., 28 (2), 28 зв., 29, 30, 30 зв., 31 зв., 32 зв. (2), 33 (3), 33 зв. (5), 34 зв. (2), 35, 36, 36 зв., 37 (2), 37 зв., 38 зв., 39 зв. (3), 40, 40 зв., 41, 42 зв., 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 49 зв., 50 зв. (2), 51, 51 зв. (4), 52 зв., 53, 53 зв. (2), 54 зв., 55 (2), 55 зв. (3), 56, 56 зв., 57, 57 зв. (2), 59 зв. (2), 60 зв. (2), 61 зв. (3), 62 (2), 62 зв., 63 (2), 63 зв. (3), 64 (4), 65, 65 зв., 66 (2), 66 зв. (2), 67 зв., 68 зв., 69, 71 (2), 74, 75 (2), 75 зв., 76, 77, 78, 78 зв. (2), 79, 79 зв., 80, 80 зв., 83 зв. (4), 84 зв. (2), 85 (2), 85 зв. (2), 87, 88, 89, 90 (3), 93 (2), 94, 94 зв., 95 (2), 96 (2), 96 зв. (4), 97, 97 зв. (2), 98 зв. (7), 99 (2), 99 зв. (2), 100, 102 зв., 103 зв. (2), 104 (2), 105, 111, 111 зв., 112, 115, 116, 116 зв., 117, 119 (3), 121зв., 122, 123, 123 зв., 124 зв.,126 зв., 127, 129, 130 зв., 131 зв., 133, 133 зв., 135, 136 (2), 138 зв. (2), 139 (2), 139 зв., 140 зв., 141, 141 зв. (2), 142 зв., 143, 144 зв., 145, 146, 146 зв. (3), 150, 152, 152 зв., 153 (2), 154 зв. (2), 155, 164, 173, 174 зв., 177, 186, 187, 188, 193 зв., 194 зв., 196 зв., 199 зв., 212 зв., 213 (2), 214 (2), 215, 219 зв., 225 зв., 229 зв., 230, 231, 231 зв., 232 зв., 234 зв., 235, 236 (2), 236 зв. (3), 237, 237 зв. (2), 238, 238 зв. (3), 239 зв. (2), 242, 242 зв. (4), 243 зв., 244 (2), 245, 246 зв., 247 зв., 248 зв. (2), 249, 253 зв., 255 зв., 256 зв., 257, 258 зв., 259 (2), 260, 266 зв., 268 зв., 270 зв., 272 зв., 277, 281 (2), 285 зв., 287, 288, 290 зв., 300 зв., 308, 315, 316, 319, 319 зв., 320 зв., 338 зв., 348, 350, 350 зв., 352, 356 зв. (2), 362 зв., 368 зв. (2), 369 зв., 370, 371, 373.2, 375, 375 зв. (2), 378, 385, 386 зв., 390, 393 зв., 394, 403, 406, 412, 417, 419, 421, 428 зв., 441 зв., 444 зв., 446 зв., 447, 453, 458 зв., 459, 460 зв., 461, 464, 467 зв., 471 зв. (2), 475 зв., 476, 482, єс(т) 55 зв., 115 зв., є(ст) 31, 32, 55, є(т) [!] 132 зв., єсть 354; єсть *(у скл. мин.)* 3, 82 зв., 94 зв., 114, 118, 122, 130 зв., 141 зв.,158 зв, 160 зв., 162, 164 зв., 165 (3), 175, 181 зв., 184 (2), 196 зв. (2), 207 зв., 210, 210 зв. (2), 211 зв., 217, 219, 220, 221 зв. (2), 247, 251 зв., 252 зв. (2), 266 (2), 270 зв. (2), 271 зв., 283, 290, 293 зв., 304 зв., 306, 308, 310, 313, 324, 327 зв., 330, 330 зв. (2), 337, 337 зв., 342, 342 зв., 348, 349 зв., 350 зв. (2), 351, 351 зв., 352 (2), 356, 358, 359 зв., 364, 367, 369, 376 зв., 380, 383, 384 (2), 386 зв. (2), 387 (2), 387 зв., 396, 397, 398, 401 зв., 402 зв., 404 зв., 419 зв., 421 зв., 433, 442, є(с)ть 427 зв., єс'ть 398, є(ст) 16 зв., 23 зв., 24, 25, 25 зв., 27, 32 зв., 41, 43, 47, 57, 62 зв. (2), 66 зв., 69, 71, 83, 89, 91 (2), 93, 94, 110 зв., 114 зв., 115 зв., 121 зв., 122, 125 зв., 127 зв., 132 зв., 142 зв., 146, 148, 173 зв., 179, 181, 192 зв., 209 (3), 210 зв., 211 зв. (3), 239, 245, 251, 252, 255 (2), 258 зв., 310 зв., 326, 352, єсть *(у скд. ум.)* 416 зв.; єсмо *мн. 1 ос.* 254 зв., 296, 328, 380 зв.,

350 зв., 354 зв., 369 зв., 370, 386 зв., 396, 403 зв., 415 (2), 444 зв. (2), 446 зв., 447, 448 зв., 450 зв. (2), 455 зв., 458, 464 зв., 468 зв., 471, бѫдє(т) 2 зв., 27 зв., 31 зв., 32 (4), 37 (4), 38, 39, 42, 42 зв., 49 зв. (3), 54, 54 зв., 58, 60 зв., 64 зв. (2), 121 зв., боудєть 46 зв, 59 зв., 64, 69 зв., 95 зв., 101, 101 зв. (2), 160 зв., 164 зв., 174 зв., 179 зв., 182 зв., 185 зв., 197 зв., 205 зв. (3), 207, 207 зв., 208 зв., 210, 210 зв., 218, 218 зв., 231, 237 (2), 240, 247 зв., 252, 255 зв., 261 зв., 270 (2), 272 зв. (2), 273 зв., 274 зв., 278, 284, 298, 305 зв., 306, 315, 370, 389 зв., 390 зв., 394 зв., 403, 408 зв., 413, 415, 443, 456, 461 зв., 463, 467, 482, бѹдєть 280, 399 зв., бѫдєть 2 зв., 37, 39, 40 зв., 42 зв., 63 зв., бѫ(д) 31 зв.; боудє *(у скл. майб. I)* 56 зв., 74 зв., 80, 85 зв., 101 зв., 138 зв., 172 зв., 198, 219 зв. (2), 268, 354, 374 зв., 386 зв., 415, 418 зв., 443 зв., 476 зв., бѫдє 31 зв., 38 зв., боудє(т) 138, 155 зв., 169, 189 зв., 197 зв., 256 (2), 266 зв., 267, 284, 286 зв., 295 зв., 305 зв., 369 зв., 378, 378 зв., 382 зв., 383, 403, 412, 413, 413 зв., 417 зв., 418 зв., 419 зв., 420, бѹдє(т) 354, боудєть 169, 205 зв., 207 зв., 262 зв., 276 зв., 277 зв., 292, 292 зв., 368, 383, 384 зв., 412, 412 зв. (2), бѹдєть 374, бодєть 202 зв., бѫдє(т) 54 зв.; боудє *(у скл. майб. II)* 324, боудє *(у скл. наказ.)* 98, боудє(т) 33 зв., 36, 88 (2), 118, 162 зв., 169, 171 зв., 266, 310, 319, 319 зв., 321, боудєть 118, 317 зв., 482 зв. (2); бѫдє(м) *мн. 1 ос.* 16; боудємо *(у скл. майб.)* 93, 218 зв., 219, 322, 367 зв., 411 зв.; боудєтє *2 ос.* 50 (3), 78 зв., 101 зв., 180 зв., 219, 234 зв., 236 зв., 314 зв. (2), 380 зв. (2), 381, 413, 415 зв., 446 зв., бѫдєтє 35; боудєтє *(у скл. майб.)* 34 зв., 38 зв., 61, 91, 100 (2), 168 зв., 180 зв., 184, 234 зв., 235 (2), 236 (2), 236 зв., 295 зв., 297, 318, 355, 369 зв. (3), 375 (2), 379, 380 зв., 401, 408, 410 (2), 412 (2), 412 зв., 415, 415 зв., 418 зв., 419 зв. (2), 420, 420 зв., 421, бѹдєтє 379 зв., 417 зв., бѫдєтє 36, 61 (2); боудоуть *3 ос.* 167 зв., 176 зв., 179 зв., 218, 222, 313 зв., 314, 315 зв., боудоу(т) 35 зв., 51 зв., 82 зв., 85 зв., 87 зв., 96 (2), 100 зв., 101 зв., 102, 102 зв., 103, 104, 107 зв. (2), 108 зв., 138 зв., 140, 165, 180, 181 (2), 198, 218, 268, 270 зв., 275 зв., 276, 278, 281 зв., 298 зв., 312, 314 (2), 315 зв., 369, 437 зв., бѫдоу(т) 30 зв., бѫдѫ(т) 27 зв., 30 зв. (2), 31 зв., 37, 57 зв., 42 зв.; боудоуть *(у скл.майб. I)* 176 зв., 179, 181 зв., 182, 197, 197 зв., 198, 209, 231 зв., 234 зв., 235 зв., 337 зв., 338, 390 зв., 398 зв., боудоут' 205 зв., боудоу(т) 46, 50 (2), 93 (2), 102 зв., 103, 121 зв., 135, 168, 174 зв., 180 (3), 182, 197 зв., 198 (2), 235, 271 зв., 273 зв., 281 зв. (2), 282, 298 зв., 314, 314 зв., 315, 315 зв. (2), 316, 327, 405, 416 зв. (2), 454 зв., боудѹт 314 зв., бѫдоуть 56 зв., бѫдѫ(т) 30 зв., 58; боудоу(т) *(у скл. майб. II)* 314 зв.; бѣ *аор. од. 3 ос.* 15 зв., бысть 341 зв., 450, 454, 467, бы(ст) 23, 45 зв., 54 зв., 65, 125, 445, 448 зв., 449, 452, 459 зв., 464 зв., 470, бы(с) 201 зв., 462 зв.; быша *мн. 3 ос.* 19, 463, 479 зв.; бѧхоу *імп. мн. 3 ос.* 200; былъ *мин. од. ч. 1 ос.* 108 (3), 108 зв., 306, былъє(м) 108 (2), 108 зв., былъє(х) 108, єсми былъ 395, єсми... былъ 422 зв., былъ єс'ми 387, 418; бы(л) *2 ос.* 190 зв., 427, єси былъ 278 зв., 345 зв., 359 зв., 441, єси... былъ 204 зв., былъ єси 305, был'... єси 106 зв. (2), є(ст) бы(л) [!] 115 зв.; бывь *3 ос.* 162, был 338, бы(л) 27 зв. (2), 131, 133, 139 зв., 144 зв., 196, 214 зв., 222, 269, 298 зв., 301, 317, 326 зв., 329, 338 зв., 345, 346 (2), 357 зв., 373 зв., 375 зв., 399, 434, 450, 458, 458 зв., 462 зв., 463, 468, 473 зв., 475 зв. (2), был' 67 зв., 122, 125 зв., 185, 244, 317, 336 зв., 341 зв., 371 зв., 431, 433, 482, былъ 17, 25 (2), 27 зв., 41, 43, 47, 50 зв., 55 зв. (2), 58 зв., 67 зв., 79 (2), 81,

292 зв., 293 зв., 297 зв., 304, 306 зв., 312 зв., 316 зв., 322, 325 зв., 327 зв., 330 зв. (2), 331, 331 зв., 332, 333, 335, 343, 351 (3), 358 зв., 366 зв., 370 зв., 372 зв., 375 зв., 388 зв. (2), 396 зв., 400 зв., 402 (2), 405, 406, 421, 422, 422 зв., 423, 423 зв. (5), 433 зв. (2), 436, 437, 438, 439, 439 зв., бы(ли) 438; были *(у скл. дмин.) 3 ос.* 86 зв., 114 зв., 120 зв., 137 зв., 146, 151, 192, 195, 205, 212 зв., 228, 229, 234, 256 зв., 329 (2), 329 зв., 330, 331 зв., 357 зв., 366 (2), 366 зв., 377 зв., 380 зв., 386 зв., 396 зв., 398, 399 зв., 401, 402, 437, былї 353 зв., били 344 зв.; боудь *наказ. од. 2 ос.* 30 (2), 169 зв., 251 зв., 387 зв., боу(д) 132 зв., 145 зв., боуди 24 зв., 71, 113, 113 зв., 213, 228 зв., 300, 438, бѫди 18 зв., 47 зв.; боудьтє *мн. 2 ос.* 236 зв., 276, боуд'тє 151, 276 зв., боу(д)тє 104, 316 зв., 363 зв., 414 зв., 415 зв., 421, бѫд'тє 34 зв., бѫдѣтє 16 зв., 35 зв., 50; бы(х) бы(л) *ум. од. ч. 1 ос.* 428 зв., бы(х) был' 384 зв., быхь был' 384 зв., быхь быль 383 зв.; бы быль *2 ос.* 395 зв., бы... быль 396 зв.; бы быль *3 ос.* 27 зв., 102, 138, 147 зв., 151 зв., 181, 216 зв., 242, 244, 289, 295, 343 зв., 360 (2), 374, 387 зв., 439, бы... быль 101, 133, 148, 197, 219 зв., 258 зв., 304, 312, 325, 349, 381 зв., 386, 388, 404, 409, 427 зв., 436 зв. (2), 443, был' бы 102 зв., 181 зв., 368; бы... была *ж. 3 ос.* 383, 389 зв., была бы 415 зв.; бы было *с. 3 ос.* 33 (2), 109 зв., 337, 347, 348, бы... было 138, 151, 160, 373 зв., 400 зв., 428 зв.; бы было *безос.* 111, 398 зв., бы... было 295, 411, 430 зв., было бы 79, 163 зв., 185 зв.; бы(х) быль *(у скл. мин. ум. ч.) 1 ос.* 417 (2), бы(х)... быль 305 зв.; бы быль *3 ос.* 396 зв., бы... быль 383 зв., 395 зв.; бы(х)мо были *мн. 1 ос.* 99 зв., бы(х)мо... были 99 зв.; быстє... были *2 ос.* 416 зв., быс'тє... были 388 зв., бы єстє... были 381; бы были *3 ос.* 54, 315, 442 зв., бы... были 54 (2), 101 зв., 102 зв., 261 зв.; бꙋдочого *дієприкм. акт. теп. од. ч. род.* 360, боу(д)щаго 26 зв.; при... боудоучомь *місц.* 481 зв., на боудꙋщоу(м) 58, в'... боу(д)щомь 302; боудоучєє *с. зн.* 164 зв., боудоучїи *мн. зн.* 313; бѫдѫщими *ор.* 16 зв.; бывшємоу *мин. од. ч. дав.* 477, бывшоу 202, бы(в)шоу 110 зв.; ѡ бывшємь *місц.* 198 зв., ѡ... быв'шє(м) 335 зв.; быв'шаго *с. род.* 445; быв'шїи *мн. наз.* 55 зв.; быв'шим' *дав.* 13; боудоучи *дієприсл. теп.* 58, 251, 267, 293 зв., 295, 312, 328, 329, 334, 336 зв., 337 зв., 349, 351, 353 зв., 392 зв., 407 зв., бꙋдоучи 371 зв., бѫдѫчи 121 зв., боу(д)чи [!] 337 зв., 398 зв.

бы(ти) див. **быти**

бытї див. **быти**

бытїє *ім. од. с. зн.* 18, 85; ѡ... бытїи *місц.*, 337, ѡ... бытїй 18

бы(х) див. **бы**

быхь див. **бы**

бѣгаитє *дієсл. недок. наказ. мн. 2 ос.* 50 зв., бѣгаючи *дієприсл. теп.* 151 зв.

бѣгли *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 435, бѣг'ли 122 зв.; бѣгши *дієприсл. мин.* 303 зв., бѣг'ши 120, 194 зв.

бѣг'ли див. **бѣгли**

бѣда *ім. од. ж. наз.* 181, 315 зв.; бѣды *мн. наз.* 102

бѣда *виг.* 79, 102, 235 (4), 270 зв. (2), 271, 295, 319

бѣдномоу *прикм. од. ч. дав.* 79; бѣд'ныи *мн. наз.* 285 зв.

бѣжати *дієсл. недок. інф.* 26 зв.; бѣжаль *мин. од. ч. 3 ос.* 143; бѣжало *с. 3 ос.* 44 зв., 143 зв., бѣжи *наказ. од. 2 ос.* 24 зв.

бѣлил'никь *ім. од. ч. зн.* 159 зв.

бѣлого *прикм. од. ч. род.* 33 зв.; бѣло *с. наз.* 122, 159 зв.; бѣлоє *зн.* 196 зв.; бѣлыи *мн. зн.* 313; в' бѣлы(х) *місц.* 436

бѣсноує(т)сѧ *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 77; бѣснꙋющїисѧ *дієприкм. акт. теп. од. ч. наз.* 144; бѣсноуѥющагосѧ *зн.* 57; о бѣсноуѫщи(м)сѧ *місц.* 13, 13 зв., 123 зв., о бѣсноуѫщим'сѧ 13 зв., 14

В

460 (2), 460 зв. (3), 461 (2), 461 зв., 462 (3), 462 зв. (3), 463 (2), 463 зв. (2), 464 (4), 464 зв., 465 (4), 465 зв. (3), 466 (3), 467 (2), 467 зв., 468 (4), 468 зв. (5), 469 (6), 469 зв. (2), 470 (4), 470 зв. (3), 471 зв. (3), 472 (4), 472 зв. (6), 473, 473 зв., 474 (2), 474 зв. (4), 475, 476 (5), 476 зв. (7), 477 (5), 477 зв. (6), 480 (3), 481 (2), 482, оу 25, 33 (2), 39 зв., 44 зв., 54, 60, 77, 85 (2), 85 зв., 88, 91, 95 зв., 97, 109 зв. (2), 110 зв., 117, 123, 130 зв., 137 зв., 138, 141 зв., 143 зв., 148 зв., 151, 160 (2), 161, 167, 167 зв., 168, 170 зв., 174, 184 зв., 194, 208, 217, 221 зв. (2), 236, 239, 250, 250 зв., 262, 273, 292 (3), 293 зв., 294, 301 зв. (2), 332, 338, 341, 341 зв., 343 зв., 344 зв., 381 (2), 412 зв., 413 зв., 415, 421 зв. (2), 426 (2), 429, 436, 437, 438 зв. (2), 443, 463 зв., 477 зв., 481 зв., ȣ 119 зв., оув 31 зв., 237 зв.

вꙊ див. **в**

(в) див. **в**

вавилон'ского *прикм. од. с. род.* 22 зв.; вавилон'скоє *зн.* 22; по... вавилон'стѣ(м) *місц.* 22

вавилы *ім. антроп. од. ч. род.* 444

вадити: боудє сѧ вадити *дієсл. недок. майб. од. 3 ос.* 56 зв.

вак'ха *ім. антроп. од. ч. род.* 449

валилисѧ *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 137

валомь *ім. од. ч. ор.* 307 зв.

валал'сѧ *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 161 зв.

вал'ѳоромеи *ім. антроп. од. ч. наз.* 48 зв.; вал'ѳоромєѧ *род.* 467, вар'ѳо(л)мєѧ 472 зв., вал'форомєѧ *зн.* 137 зв., вальѳоромєѧ 234

варав'ва *ім. антроп. од. ч. наз.* 191 зв., 429; варав'воу *зн.* 116, 117 зв. (2), 118, 118 зв., 192, 192 зв., 326, 429, варав'вȣ 117 зв.

варахіина *прикм. од. ч. род.* 100

вар'вары *ім. антроп. од. ж. род.* 455

вар'навѣ *ім. антроп. од. ч. дав.* 125 зв.

варьтимеи *ім. антроп. од. ч. наз.* 169 зв.; о вар'тимеи *місц.* 124 зв.

василїа *ім. антроп. од. ч. род.* 458, 461 зв.

василїєвичь *ім. антроп. од. ч. наз.* 482; василиєвича *род.* 123 зв., василїєвича 442

ва(ш) *займ. од. ч. наз.* 448, 458 зв., вашь 31, 34 зв., 35 зв., 36, 36 зв., 37 зв., 38, 39 зв., 46, 49 зв. (2), 78, 97 зв. (2), 98, 100 зв., 104, 134 зв., 169, 173 (2), 177 зв., 236 зв., 261, 267 зв., 275 зв. (2), 283, 372, 383 зв., 386, 388 зв., 416, 431, 454; вашєго *род.* 34 зв., 35, 50, 51, 381, 381 зв., 382 (2); вашємоу *дав.* 427 зв., 437 (2); вашєго *зн.* 31, 431; ваши(м) *ор.* 80, 98, 271, 407 зв., вашимь 381 зв., 383; вꙊ... вашємь *місц.* 378 зв., 392 зв., ѡ вашє(м) 37 зв., ваша *ж. наз.* 30 зв., 31 зв., 235, 236, 236 зв., 248 зв., 322 зв., 415 зв., 419 зв., 420, 446, 448, 450, 452 зв. (2), 454, 455, 460 зв. (2), 469; вашеи *род.* 35 зв., 273, 315, вашєй 420; вашоу *зн.* 227 зв., 274 зв.; по... вашєи *місц.* 47 зв., въ... вашєи 315; въ... вашєю *дв. місц.* 457 зв., 471 зв.; вашє *с. наз.* 33, 37, 102, 181, 234 зв., 270 зв., 276 (2), 292 зв., 316, 420; вашєго *род.* 69, 77 зв., 83, 105, 165, 235, вашє(г)[о] 261 зв.; вашє *зн.* 153, 157, 235 (2); ваши(м) *ор.* 37 зв., вашимь 275; въ... вашє(м) *місц.* 449, 451, 456, 459 зв., въ... вашємь 447, 449 зв., 450, 452 зв., 454, 457 зв.; ваши *мн. наз.* 51, 57 зв., 61.2, 262 зв., 268, 271 зв., 276, 316 зв., 411, 414, ваша 37; ваши(х) *род.* 36 зв., 49 зв. (2), 68 зв., 82, 100, 253, 258, 271 зв., вашихь 39, 173; ваши(м) *дав.* 39, 55, вашимь 267; вашї *зн.* 407 зв., ваши 31, 236 зв., 316, 356 зв., 416 зв., ваша 34 (2), 34 зв., 173, 235 зв., 276, 293, 333 зв., 418, 449, 449 зв., 450, 451, 452 зв., 454, 456, 459 зв., ваша 35, 83, ва(ш) 457 зв.; вашими *ор.* 147 зв., 219, 268, 315, 326 зв.; въ... ваши(х) *місц.* 45, 133 зв., 230, 276, 379, 379 зв., вꙊ... вашихь 233 зв.,

194 зв., 195, 212 зв., 249, 296 зв., 307; въ вєлико(мь) *місц.* 248, при... вєликомь 481 зв., ѡ... вєликомь 336; ѡ... вєли(к) 476; вєлика *ж. наз.* 71, вєликаѧ 43 зв., вєликаа 43 зв., 142, 228 зв., 235, 294 зв., 315 зв.; вєликои *род.* 42 зв., 123 зв., 443, 448, вєликыѧ 2, 3 зв., 476 зв., вєли(к) 437, вє(л) 104, 110, 437 зв.; велікоу *зн.* 185, вєликоую 212 зв., 285, 318, 456, 476 зв., 481 зв., вєликȣю 325 зв., вєликѫѧ 3 зв., вє(л)коую 474 зв., вєли(к) 109 зв., вє(л) 121, 122; вєликою *ор.* 44 зв., 122 зв., 142 зв., 143 зв., 182, 335, вєликож 24 зв.; ѡ вєликой *місц.* 258, 283, 473, оу вєликои 292; вєликоє *с. наз.* 122, 136 зв., 143, 234, 239, 249 зв., 359; вєликоє *зн.* 179 зв., 209, 227 зв., 230 зв., 250 зв.; вєликымь *ор.* 146, 281, 443; вєликыи *мн. наз.* 102, 102 зв., 314, вєликы(и) 314; вєлиціи 169, вєлици 88; вєликыхь *род.* 440; вєлики *зн.* 97 зв., вєликыи 141 зв., вєликый 404 зв.; вєликыми *ор.* 326 зв.

вєликь див. **вєликыи**

вєликьдн҃ь *ім. од. ч. наз.* 399, вєли(к)дн҃ь 433, вєликьдн҃ь *зн.* 216; вєликодн҃ємь *ор.* 399 зв.

вєлит див. **вєлить**

вєли(т) див. **вєлить**

вєлит' див. **вєлить**

вєлить *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 38, 225 зв., вєлит' 133, вєлит 155 зв., вєли(т) 308

вєличить *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 208 зв.; вєличили *мин. мн. 3 ос.* 242 зв.

вєліки(и) див. **вєликыи**

вє(л)ком(ч)ника див. **вєликом(ч)ника**

вєлми див. **вєльми**

вєл'ми див. **вєльми**

вє(л)ми див. **вєльми**

вє(л)мі див. **вєльми**

вєл'мож'ны(и) див. **вєльможныи**

вєльбоудоу *ім. од. ч. дав.* 301, вєл'боудоу 84 зв., вєлбоудоу 167; вєл'боуда *зн.* 99

вєльзаоула *ім. од. ч. зн.* 138; вєл'заоуломь *ор.* 268, вєл'заоуло(м) 50 зв.; ѡ вєльзаоулѣ *місц.* 267 зв., 268, ѡ вєл'завоулѣ 57 зв., ѡ вєл'завоулє 57

вєльми *присл.* 77 зв., 239, 239 зв., 325, вєл'ми 23 зв., 24 зв., 25, 28, 40 (2), 42, 44, 76, 82, 85, 111, 117 зв., 120 зв., 132, 143, 144 зв., 155 зв. (2), 177, 196 зв., 222, 239, 250, 257 зв., 291, 301, 312 зв., 330, 357 зв., 430, вєлми 172, 272, 301, 303 зв., 325, вє(л)ми 196, 293 зв., 477, вє(л)мі 274

вєльможныи *прикм. од. ч. наз.* 202 зв., вєл'мож'ны(и) 204 зв.

вєр'віи *ім. мн. ж. род.* 347 зв.

вєр'гль *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 258; вєрзь *наказ. од. 2 ос.* 33; нєхай вєржє(т) *3 ос.* 377 зв.

вєрєтищи: оу вєрєтищи *ім. од. с. місц.* 54

вєрєчи *дієсл. недок. інф.* 383 зв.

вєригамь *ім. мн. ж. дав.* 460

вєр'ноусѧ *дієсл. док. майб. од. 1 ос.* 268 зв.; вєр'ноул'сѧ *мин. од. ч. 3 ос.* 221 зв., вєрьноульсѧ 250, връноул'сѧ 90 зв., сѧ... вєрноуль 23 зв., връноул'сѧ 90 зв., вє(р)ноулисѧ *мн. 3 ос.* 335, вєр'ноулисѧ 215 зв., 216 зв., вєрноули(с) 213 зв., сѧ вєр'ноули 240; вєр'нисѧ *наказ. од. 2 ос.* 250 зв.; вєр'нȣв'шисѧ *дієприсл. мин.* 254, връноув'шисѧ 285 зв., 330 зв.

вєр'хь *ім. од. ч. зн.* 224 зв.; вєр'хомь *ор.* 237, на вєр'хоу *місц.* 28

вєр'шіє *ім. од. с. наз.* 26

вє(с) див. **вєсь**

вєсєлити: сѧ вєсєлити див. **вєсєлитисѧ**

вєсєлитисѧ *дієсл. недок. інф.* 290 зв.; сѧ вєсєлити 290; вєсєлисѧ *наказ. од. 2 ос.* 274 зв.; вєсєлѣ(м)сѧ *мн. 1 ос.* 290; вєсєлѣтєсѧ *2 ос.* 30 зв., 235, 287 зв.

вєсєліє див. **вєсѣлa**

вєсєло *присл.* 206

вєсєль *прикм. од. ч. наз.* 293 зв.

вєси *ім. од. ж. род.* 157 зв.; вєсь *зн.* 445, вє(с) 453 зв., 472; вєсь *мн. род.* 49 зв.; вєси *зн.* 48

вєсна *ім. од. ж. наз.* 316

29, 38 зв., по в'сѣ(х) 233 зв., по в'сѣхь 241, ѡ всѣ(х) 331 зв., 408, ѡ всѣхь 281, ѡ в'сѣ(х) 241, ѡ в'сѣхь 220, 457 зв.

вєсѣлѧ *ім. од. с. наз.* 346, вєсєліє 205 зв.; вєсєлѧ *род.* 135, 276, 346, вєсєліа 231; вєсєлѧ *зн.* 284; на вєсєлю *місц.* 346, ѡ вєсєлю 93 зв.

вєтъхомоу *прикм. од. ч. дав.* 231 зв.; вє(т)сѣ *ж. дав.* 46 зв.; вє(т)хы *мн. зн.* 46 зв., 135, вє(т)хаѧ 64 зв.

вєчєра *ім. од. ж. наз.* 406; вєчєрѣ *род.* 285, 286, в'єчєрѣ 406 зв., вєчєри 319; вєчєроу *зн.* 148 зв., 200 зв., 284 зв., 285, 456, вєчєрꙋ 400; вєчєрєю *ор.* 441 зв.; на... вєчєрѣ *місц.* 109, 183, 283, на вєчєры 183, ѡ... вєчєри 283; вєчєрѣ *мн. зн.* 312 зв.; на вєчєрѧхь *місц.* 97 зв., 178 зв.

вєчєр'нѧа *прикм. од. ж. наз.* 171 зв.

вєчєрь [1] *ім. од. ч. наз.* 43, 67 зв., 72 зв., 86, 121, 131 зв., 142, 151, 172 зв., 185, 195 зв., 365 зв.; вєчєрови *дав.* 254, вєчєроу 66, 110 зв., 333; вєчєр *зн.* 122, вєчєр' 122, 476 зв., вє(ч)рь 476 зв.

вєчєрь [2] *присл.* 121, 238, 437 зв., вє(ч)рь 437, 476 зв.

вєчєрѧль: боудоу вєчєрѧль *дієсл. недок. майб. од. 1 ос.* 296

вє(ч)р: на вє(ч)р див. **вє(ч)рни: на вє(ч)рни**

вє(ч)рни: на вє(ч)рни *ім. од. ж. місц.* 3 зв., на вє(ч)р 116

вє(ч)рь див. **вєчєрь** [2]

вєщаніє *ім. од. с. наз.* 447 зв., 462, 466

вєщи *ім. мн. ж. зн.* 16 зв.; ѡ... вєщєхь *місц.* 204

вза(д) *присл.* 2 зв.

в'заємь *присл.*. 236, 236 зв.

в'з'бѣг'ло *дієсл. док. мин. од. с. 3 ос.* 139 зв.

вз'головю: на вз'головю *ім. од. с. місц.* 142

в'з'гороу *присл.* 280

в'здаль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 185

в'зложиль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 194 зв.; взложивъши *дієприсл. мин.* 188

в'зростє *дієсл. недок. майб. од. 3 ос.* 141; в'зростє(т) 142, в'ростєт[!] 63; в'зросла *мин. од. ж. 3 ос.* 62; в'зросло *с. 3 ос.* 60 зв., 281, в'з'росло 246, вьз'росло 246

в'зростє(т) див. **в'зростє**

взывает'сѧ див. **взываєтсѧ**

взываєтсѧ *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 443; взывает'сѧ 443; взываю(т)сѧ *мн. 3 ос.* 443

в'зыидє *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 141; взышо(л) *мин. од. ч. 3 ос.* 468 зв., в'зышоль 30, 256, 350; в'зышло *с. 3 ос.* 60, 196, в'зыш'ло 139 зв.; в'зышо(д)ши *дієприсл. мин.* 246

[в'зѧль... сѧ]: сѧ... є(ст) в'зѧль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 62 зв.

взѧти *дієсл. док. інф.* 133, 138, 298, 366, 391, в'зѧти 34, 73, 156 зв., 236, 236 зв., 351 зв., 365 зв.; възмоу *майб. од. 1 ос.* 436 зв.; въз'мє *3 ос.* 85 зв., возмєть 82 зв., въз'мє(т) 46 зв., 51 зв., въз'мєть 419, 420, възмє(т) 75; воз'мєтє *мн. 2 ос.* 86, въз'мєтє 420, воз'моу(т) *3 ос.* 28; взяль *мин. од. ч. 1 ос.* 423; в'зяль єси *2 ос.* 423, єси... взяль 436 зв.; взѧль *3 ос.* 45 зв., 63, 167 зв., 185 зв., 333, взяль 181, в'зя(л) 106, в'зяль 181, в'зѧль 25, 25 зв., 43, 101 зв., 106 (2), 134, 174, 214 зв., 230 зв., 302, 407 зв.; єсмо... взѧли *мн. 1 ос.* 73, стє... в'зѧли *2 ос.* 73, єстє взѧли 272, єс'тє в'зѧли 157, взѧли *3 ос.* 66, 398 зв., 435, в'зѧли 24 зв., 86 зв. (2), 92 зв., 105 (3), 117, 149, 432, 436, в'зѧли 105, в'зѧлї 434 зв.; быль... в'зѧ(л) *дмин. од. ч. 3 ос.* 106 зв., быль в'зѧль 106, 107; воз'ми *наказ. од. 2 ос.* 429 зв., 476 зв., въз'ми 25 зв., 45 зв., 78, 87, 133 зв., 134, 291 зв., 292, 320 зв., 326, 359 зв., 360 (2), 429 зв. (3), 431 (2), 450 зв.; нєхай... въз'мєть *3 ос.* 158 зв., 255 зв.; възмѣтє *мн. 2 ос.* 427 зв., 430, въз'мѣтє 305 зв., 347 зв.; в'зѧ(л) бы(х) *ум. од. ч. 1 ос.* 105; бы... в'зѧль *3 ос.* 364 зв.; бых'мо... взѧли *мн. 1 ос.* 71 зв.; бы оузѧли *3 ос.* 86 зв.; бы(х)... быль... взѧль *мин. ум. од. ч. 1 ос.* 305 зв.; в'зя(т) *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 298 зв., в'зѧ(т) 104; взѧта *ж.*

наз. 298 зв., в'зѧта 104; в'зѧто *с. наз.* 93, 141, 247 зв., 277 зв., в'зявши *дієприсл. мин.* 281 зв., в'зяв'ши 365, взѧвши 72 зв., 400, взѧв'ши 25 зв., 67, в'зѧвши 185 зв., 283 зв., в'зѧвьши 318 зв., в'зѧв'ши 71, 78, 86 зв., 111–111 зв., 116 зв., 118, 118 зв., 120, 121, 123, 150 зв., 156, 166 зв., 254 зв., 264 зв., 281, 334.2, 359 зв., 406 зв., 409 зв., 424 зв.; в'зяв'ші 440 зв., взєм'ши 63, в'зѧв' 72; в'зѧто *прис. ф.* 60 зв., 107 зв.

в'зѧти див. **взѧти**

видєніє *ім. од. с. зн.* 206 зв.

вид див. **видь**

ви(д) див. **видь**

вид' див. **видь**

видит'сѧ *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 265, сѧ... видить 115, 190, 399 зв., сѧ... види(т) 78, 91 зв., 95, 96 зв., сѧ видѧ(т) *мн. 3 ос.* 99 зв.; видѣлосѧ *мин. од. с. 3 ос.* 204 зв.; сѧ... видѣли *мн. 3 ос.* 248

видь *част.* 210, 368 зв., 385, 391 зв., 443, вид' 115, 146 зв., 187, 355 зв., 372 зв., вид 356 зв., ви(д) 34 зв., 41 зв., 62 зв., 65, 71, 112 зв., 135 зв., 270 зв., 275, 282, 319 зв., 322 зв., 336 зв., 382 зв., 394 зв., 405, 421, 425

видѣти *дієсл. недок. інф.* 53 (3), 58 зв., 61, 100 зв., 214 зв., 242 (2), 242 зв., 363 зв., 303 зв., 325, 349, 402 зв., 482; вижоу *теп. од. 1 ос.* 157 зв., 355, 385 зв., 387; видиш' *2 ос.* 179 зв., 244 зв., видишь 145, 191 зв., 237 зв. (2), видиши 18, 38 зв.; видить *3 ос.* 386, 386 зв., 394 зв., 405 зв., види(т) 127, 368 зв., 405 зв., 412 зв.; видимо *мн. 1 ос.* 388 зв.; видитє *2 ос.* 52 зв., 61 зв., 101, 157, 263 зв. (2), 313 зв., 402, 416 зв., видитє 334; видѧть *3 ос.* 71 зв., 79 зв., 263 зв., видѧ(т) 61 (2), 388 зв. (2); боудєшь видѣти *майб. од. 2 ос.* 237 зв., боудєть видѣти *3 ос.* 383, видѣти... боудєть 412 зв.; боудєтє... видѣти *мн. 2 ос.* 418 зв., боудєтє ви(ди)ти 61, видѣти боудєтє 412 зв.; видѣти боудоуть *3 ос.* 338, видѣти бѫдѫ(т) 30 зв.; видѣ *аор. од. 3 ос.* 47, 66 зв. (2), 458 зв., 459 (2), видѣша *мн. 3 ос.* 446 зв.; видѣль *мин. од. ч. 1 ос.* 170, 344, 427, видѣльємь 344, ємь... видѣль 345 зв., єсми видѣль 346, єс'ми видѣль 381, видѣль єсми 262 зв., видѣль єс'ми 163; єси видѣль *2 ос.* 383 зв., видѣль єси 388; видѣл' *3 ос.* 48, видѣль 27 зв., 43, 57, 68, 94 зв., 114 зв., 116 зв., 157 зв., 161, 177, 178, 206 зв., 254, 303 зв., 325, 342 зв., 383 зв. (2), 405, 411 зв. (2), 433 зв., 453 зв., видєль 145, є(ст) видѣль 352, єсть видѣль 369, ви(д)ль 48, ви 342 зв.; видѣла *ж. 3 ос.* 437, 477 зв.; видѣли *мн. 1 ос.* 194, видѣли єсмо 258 зв., 342, 437 зв., видѣли... єсмо 23 зв., єсмо видѣли 108, 350, єс'мо видѣли 108, єс'мо... видали 134, є(х)мо... видѣли 108, видѣли єх'мо 230 зв.; видѣли *2 ос.* 297, єстє видѣли 76, 241 зв., 366 зв.–367, 381, єстє... видѣли 363, видѣли єстє 368, 411 зв.; видѣли *3 ос.* 24, 31, 61 зв., 76, 134 зв., 137, 140, 143 зв. (2), 160, 197 зв., 213, 215, 247 зв., 250 (2), 257, 263 зв., 269 зв., 307, 322, 329, 332, 332 зв., 364, 372, 388 зв., 401, 405, 423 зв., 438 зв., 471 зв., видєли 122, видѣлі 61, видали 384 зв., соуть... видѣли 204 зв., вижль *наказ. од. 2 ос.* 18 зв., 172 зв., 438, виж(д)ь 471 зв., ввиждь 453 зв.; да види(т) *3 ос.* 17 зв.; видьтє *мн. 2 ос.* 443, вид'тє 122, ви(д)тє 333 зв., 334, 397; видѣль... бы *ум. од. ч. 3 ос.* 157 зв., бы видѣль 399 зв., бы... видѣль 369; бы(х)мо видѣли *мн. 1 ос.* 367 зв.; быс'тє видѣли *2 ос.* 358, бы видѣли 286 зв., бы... видѣли 333 зв.; видѧи *дієприкм. акт. теп. од. ч. наз.* 35; видѣнь *пас. мин. од. ч. наз.* 197, вѣдѣнь 217 зв.; видѣни *мн. наз.* 35 зв., 97 зв., видєни 256 зв.; видѧчи *дієприсл. теп.* 35 зв., 45 зв., 61 (2), 71 зв., 91, 140, 145 зв., 316, 348, 385, видѧ 36 зв.; видѧй 35; видѣвши *мин.* 194 зв., 300 зв., видѣв'ши 55, 81 зв., 109 зв., 149 зв.,

40 зв. (2), внійдеть 165 зв., в'нійдеть 300 зв.; внійдетє *мн. 2 ос.* 49 зв., в'ніидетє 31 зв., в'нійдетє 78 зв.; в'ніидоу(т) *3 ос.* 167; в'нійдоша *аор. мн. 3 ос.* 105 зв.; в'нійди *наказ. од. 2 ос.* 106 зв., в'ниди 35 зв., 106 зв.; вніидѣтє *мн. 2 ос.* 39 зв.

в'нііти див. **внійти**

вніити див. **внійти**

в'нійти див. **внійти**

вночи *присл.* 141, 349, 394 зв., 434, 469, 482; в'ночи 25, 123, 143, 299 зв., 317, 376

в'ночи див. **вночи**

вноудрь див. **вноутрь** [2]

в'ноу(т)р' див. **вноутрь** [2]

вноутрь [1] *присл.* 438, в'ноутрь 40, 99, 99 зв., в'ноу(т)рь 114 зв., внѫтрь 2 зв.

вноутрь [2] *прийм.* 192 зв., 195, 297, в'ноутрь 99, в'ноу(т)р' 153, вноудрь 475

в'ноутрь див. **вноутрь** [1, 2]

в'ноу(т)рь див. **вноутрь** [1]

вноутрьнєи *прикм. од. ж. род.* 201 зв.; в'ноут'рьнєє *с. наз.* 270 зв.

внѣ *присл.* 2 зв., в'нѣ 140, 143 зв.

в'нѣ див. **внѣ**

внѣшнєє *прикм. од. с. зн.* 270 зв.

внѫтрь див. **вноутрь** [1]

во див. **в**

вода *ім. од. ж. наз.* 103 зв., 354 зв., 359 зв., 433 зв.; воды *род.* 27, 52, 130, 244 зв., 347, 349 зв., 351 зв., 353 зв., 354, 354 зв. (2), 357 зв., 359, 406 зв., вѡды 163 зв.; водѣ *дав.* 248 зв.; водоу *зн.* 77, 118, 184 зв., 248, 318, 346, 347, 354 (3), 359; водою *ор.* 26 зв., 130, 219 зв., 283, 343, 344 (2), 346; по водѣ *місц.* 67 зв. (2), 294; воды *мн. наз.* 375, 482; водамь *дав.* 124; воды *зн.* 161 зв.; оу водахь *місц.* 44 зв.

водить *дієсл. недок. інф.* 237; водиль *мин. од. ч. 3 ос.* 69 зв.

воднотроудови: ѡ воднотроудови *ім. од. ч. місц.* 200 зв.

во(д)ныи *прикм. од. ч. зн.* 283; вод'ного *с. род.* 359; водны(х) *мн. род.* 346; водьны(мь) *дав.* 248 зв.

воєвати *дієсл. недок. інф.* 283, 286 зв.

воєводамь *ім. мн. ч. дав.* 322; воєводы *зн.* 180

вожєвє *ім. мн. ж. наз.* 69 зв., 98 зв., въжєвє 99

вож(д)ь *ім. од. ч. наз.* 24; ѡ... вождоу *місц.* 232

во(з) див. **въз(д)вижєніє**

возал'ка *дієсл. недок. аор. од. 3 ос.* 27 зв., 135 зв., възал'каль *мин. од. ч. 3 ос.* 171 зв., 221 зв., възалькаль 221 зв.; възал'кавь *дієприсл. мин.* 90 зв.

во(з)дві(ж)ніє див. **въз(д)вижєніє**

воинови *ім. од. ч. дав.* 432; воини *мн. наз.* 114, 118 зв. (2), 119, 192 зв., 193, 219, 429, 432, 432 зв., 433 зв., 449 зв., 475 (3), 476, въини 114, вои(н) 192 зв., воинове 327 зв.; воиновь *род.* 118 зв., 433 зв.; воины *зн.* 42, 240; въйнами *ор.* 315

войско *ім. од. с. наз.* 425 зв.; войско *зн.* 424 зв.; войско(м) *ор.* 325 зв.; въиска *мн. зн.* 94

войти *дієсл. док. інф.* 98, 272, 281 зв., 290 зв., 332 зв., 349 зв., воити 216 зв., 248, 249 зв., 252, 272, 345, воидє *майб. од. 3 ос.* 389 зв., войдеть 184 зв.; въидеть 318; войдетє *мн. 2 ос.* 253, 261 зв., въидетє 147 зв., єсми в'шоль *мин. од. ч. 1 ос.* 244 зв., єсми... в'вошоль 436 зв., в'шо(л) єсми 244 зв.; єси в'шоль *2 ос.* 42, 239 зв., єси... в'шоль 94 зв.; вошо(л) *3 ос.* 435 зв., вошоль 347 зв., въшо(л) 347, въшоль 359, вшо(л) 41 зв., 63 зв., 283, 284 зв., 303, вшоль 90 (2), 284 зв., 303, 333, 426, 435 зв. (2), в'шо(л) 90, 94 зв., 135 зв., 154 (2), 225 зв., 239, 359, в'шоль 67, 103 зв., 131, 133, 136, 137 зв., 153 зв., 162 зв., 171, 171 зв., 223, 225 зв., 232 зв., 239, 283, 297 зв., 303 зв., 317, 364, 373, 409 зв., 424, 430, в'шє(л) 70, в'шєль 78, 133; вош'ло *безос.* 249 зв.; абыс'мо въш'ли *мн. 1 ос.* 143 зв.; вош'ли *2 ос.* 356 зв., єстє во(ш)ли 321, єстє... въшли 187, єстє... въшли 321 зв.; вош'ли *3 ос.* 249 зв.,

вонь див. **во(н)**
вопрашажщи(х): о вопрашажщи(х) див. **въпрашающи(х): ѡ въпрашающи(х)**
ворогъ *ім. од. ч. наз.* 62, 62 зв., 63 зв.; ворога *зн.* 34; врағовь *мн. род.* 211; ворогы *зн.* 34, 97, 178, 235 зв., 312
ворота *ім. мн. наз.* 39 зв., 74, врата 39 зв., 446; вороть *род.* 293 зв.; воротомь *дав.* 240 зв., ворото(м) 115 зв.; върота *зн.* 281 зв.; вороты *ор.* 39 зв.
воротномоу *прикм. од. ч. дав.* 182 зв.
во(с) див. **въскр(с)ноє**
воѡзь *ім. антроп. од. ч. наз.* 21 зв.; воѡза *зн.* 21 зв.
воѡзовь *прикм. од. ч. наз.* 221
в'падає(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 77
в'падоуть *дієсл. док. майб. мн. 3 ос.* 237; єсть... в'пало *мин. с. 3 ос.* 247; бы в'пала *ум. од. ж. 3 ос.* 56; бы...в'пали *мн. 3 ос.* 69 зв.
в'пєрє(д) див. **впєрє(д)**
впєрє(д) *присл.* 109, 150 зв., 196 зв., 237 зв., 286 зв., впєрєдь 345 зв., в'пєрє(д) 102 зв., 205 зв., 232, 383 зв., в'пєрєдь 111 зв., 122 зв., 138, 160 зв., 260, 342 зв., 377 зв., оупєрє(д) 186, впрєдь 443
впєрєдь див. **впєрє(д)**
в'пєрєдь див. **впєрє(д)**
в'плъночи див. **в'поульночи**
впрєдь див. **впєрє(д)**
в'поульночи *присл.* 183, в'плъночи 105
впоущєнои: ѡ... впоущєнои *прикм. од. ж. місц.* 60
врадили *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 401
вражїю *прикм. од. ж. зн.* 262 зв.
враж'ды *ім. од. ж. род.* 30
врата див. **ворота**
врача *ім. од. ч. зн.* 46; врачоу *кл.* 224; врачє(м) *мн. дав.* 48 зв. (2); вра(ч) 48 зв., 49
врє(м) див. **врємѧ**
(в)рє(м) див. **врємѧ**
врємѧ *ім. од. с. зн.* 55, врє(м) 154, (в)рє(м) 27, 27 зв., 28 зв., 29, 30, (в) 45 зв., 46, 46 зв., 48 зв., 52 зв., 54, 55, 55 зв., 56 зв., 58 зв., 59 зв., 60 зв., 63 зв., 66 зв., 67, 68, 69 зв., 71, 72 зв., 73 зв., 74 зв., 75, 76 зв., 77 зв., 82 зв., 84, 87, 90 зв., 91, 95, 95 зв., 96, 97, 100 зв., 101, 156 зв., 172, 175 зв., 178 зв., 183 зв., 187 зв., 191, 193, 195 зв., 197, 208, 212, 331, 343 зв., 350 зв., 351; врємєна *мн. наз.* 315 зв.
вробили *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 400, вроблєна *дієприкм. пас. мин. од. ж. наз.* 400
вроды *ім. мн. ч. зн.* 293 зв.
врожєни *дієприкм. док. пас. мин. мн. наз.* 342
в'ростє(т) [!] див. **в'зростє**
връзи *дієсл. недок. наказ. од. 2 ос.* 32 зв.; връз'мо *мн. 1 ос.* 432
връзисѧ *дієсл. недок. наказ. од. 2 ос.* 172 зв., връз'сѧ 91
връз'сѧ див. **връзисѧ**
[врънєть сѧ]: сѧ врънєть *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 276; врьноульсѧ *мин. од. ч. 3 ос.* 296 зв.; връноулисѧ *мн. 3 ос.* 213, 333; връноувшисѧ *дієприсл. мин.* 187 зв., връноув'шисѧ 329 зв.
връноу *дієсл. док. майб. од. 1 ос.* 304; връноуль *мин. од. ч. 3 ос.* 116 зв.
врътали(с) *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 329, нєхаи... врътає(т)сѧ *наказ. од. 3 ос.* 298, нєхаи сѧ... врътаєть 181, нєхаи сѧ... врътає(т) 101 зв.
връха див. **връхоу**
връхнєю *прикм. од. ж. ор.* 443
връховного *прикм. од. ч. род.* 460; връховны(х) *мн. род.* 468, 468 зв.; връховны(м) *дав.* 16
връхоу *ім. од. ч. род.* 195, връха 182, 346; на връхоу *місц.* 31, 222 зв.
врѧд'ника *ім. од. ч. род.* 245 зв.
врѧдови *ім. од. ч. дав.* 310 зв.; оурѧды *мн. зн.* 273 зв.
в'садити *дієсл. док. інф.* 220, всади(т) *майб. од. 3 ос.* 279; всадиль *мин. од. ч. 3 ос.* 65 зв., 81 зв., 148, в'садиль 359 зв.; в'садили *мн. 3 ос.* 306 зв.; в'сажє(н) *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 28 зв., 191 зв., 351 зв., оусажєнь 32 зв., 326

всхопившиса *дієприсл. док. мин.* 396

в'схочоу *дієсл. док. майб. од. 1 ос.* 222, в'схоче(т) *3 ос.* 354; въсхотѣ *аор. од. 3 ос.* 473 зв.; въсхотѣли єсте *мин. мн. 2 ос.* 100 зв.

в'сѣгды див. **всегда**

всѣгъды див. **всєгда**

всѣль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 401 зв.

в'сѣс'ти *дієсл. док. інф.* 150 зв.; в'сѣли *мин. мн. 3 ос.* 365 зв.; в'сѣль быль *дмин. од. ч. 3 ос.* 366; были в'сѣли *мн. 3 ос.* 366

всѣян'ноє *дієприкм. док. пас. мин. од. с. наз.* 140, всѣяно 61 зв., 141 зв.

всѣяно див. **всѣянноє**

в'сады *присл.* 307 зв.

вса(к) див. **всакыи**

всакый *займ. од. ч. наз.* 51, 417 зв., всакыи 39, 40 зв., 41, 69 зв., в'сакыи 57 зв., 214, в'сакы(и) 40 зв., вса(к) 32 зв., 51, 273, 461, всакь 450 зв., 461, в'сакь 85, 164, въсакь 452; в'сакого *род.* 64, 260 зв.; всакомоу *дав.* 482, в'сакомоу 107, 266 зв.; всакого *зн.* 341 зв., всакыи 48, всакїи 29 зв., в'сакыи 117 зв., всакь 48 зв., в'сакь 2 зв.; в'сака *ж. наз.* 164, в'сакаа 80, 91, 100, 218 (2), всакаа 339, в'сакаа 208; в'сакоа *род.* 99 зв.; всакои *дав.* 38 зв., 197 зв.; всакоу *зн.* 27, всакȣ 48 зв., в'сакоу 418 зв., всакоую 29 зв., 48, 262 зв., всакȣю 478, в'сакоую 414 зв. (2), 478 зв., 479, 479 зв., вса(к)ю 477; о в'сакои *місц.* 80 зв.; всако *с. наз.* 446 зв., 471 зв., в'сако 224, 421 зв., 448, въсако 447 зв., всак 449 зв., 451, 453, 453 зв., 455, 455 зв., 458, 459, 460, 460 зв., 462, 462 зв., 463 зв., 464, 465, 466, 468, 468 зв., 469 зв., 471 зв., 472 зв., 474, всакоє 26 зв., 40 (2), 267, в'сакоє 218 зв., 238; всакого *род.* 274, в'сакого 270 зв.; всакомоу *дав.* 3 зв.; всакоє *зн.* 479 зв., в'сакоє 30 зв., в'сѣкоє 225 зв., вса(к) 39; ω всако(м) *місц.* 28, ω в'сакомь 222; в'сакыи *мн. наз.* 138 зв.

всакыи див. **всакый**

в'сакы(и) див. **всакый**

в'сакыи див. **всакый**

в'сакь див. **всакый**

всакь див. **всакый**

втайнѣ *присл.* 36 зв., в'тайнѣ 35 зв. (3), 36 зв., 372, в'та(и)нѣ 35

в'тайнѣ див. **втайнѣ**

в'та(и)нѣ див. **втайнѣ**

вто див. **вто(к)**

вто(к) *ім. од. ч. наз.* 30, 40, 53 зв., 56, 62, 65 зв., 73, 91, 99, 130 зв., 137, 146 зв., 152, 157, 164 зв., 171, 176, 184, 228, 236 зв., 255 зв., 286, 245 зв., 266, 269 зв., 314, 317 зв., 321, 331, 343, 350 зв., 367, 371 зв., 382 зв., 402, 417 зв., вто(рк) 141, 277, 297 зв., 308, в'то(к) 49, 220 зв., вто 80 зв.; вторкоу *дав.* 31, втор'коу 277 зв., 372 зв., в'то(р)коу 73 зв., 165 зв., 418 зв., вто(р)коу 267, 443, в'тор'коу 137 зв., 245 зв., 367 зв., вторькȣ 153 зв., втор'кȣ 54, в'то(р)кȣ 403, в'тор'кȣ 229, вторь(к) 40 зв., в'торь(к) 181 зв., в'то(рк) 91 зв., 287, в'то(к) 99 зв., 221 зв., 238, втрь(к) 270 зв., вто(к) 57 зв., 62 зв., 66 зв., 84, 109, 131, 142, 147, 157 зв., 172 зв., 177, 187 зв., 256, 315, 324, 351, 384, вто 49 зв.; второкь *зн.* 321, в'торокь 480, вто(р) 82 зв., в'то(р) 321 зв., вто(к) 57, 81, 83 зв., 180 зв., 473 зв., в'то(к) 103 зв., вторω(к) 56 зв., втω(к) 4 (3), 4 зв. (2), 5 (2), 5 зв. (2), 6, 6 зв. (3), 7 зв. (2), 8 (2), 8 зв. (3), 9 (2), 9 зв. (3), 10 (2), 10 зв. (3), 11 (2), 11 зв. (3), 12 (2), 12 зв., 474 зв.

в'то(к) див. **вто(к)**

втораанадєса(т) *числ. од. ж. наз.* 174

в'торопръ: в'... в'торопръ див. **второпръвоую: в' второпръвоую**

второпръвоую: в' второпръвоую *числ. од. ж. місц.* 232, в'... в'торопръ 232

в'торыи *числ. од. ч. наз.* 95 зв.; втораа *ж. наз.* 6, 177 зв., в'тораа 96 зв.; в'тороую *зн.* 276 зв.; второє *с. наз.* 128 зв.

втретєє див. **в'трє(т)є**

в'трєтєє див. **в'трє(т)є**

въздаю *дієсл. недок. теп. од. 1 ос.* 229 зв.; възда(м) *майб. од. 1 ос.* 455 зв., 460, 460 зв., въздамь 448, 469 зв., въз(д)амь 455, 472 зв.; въз(д)асть *3 ос.* 30 зв., 35 зв., въз'даль *мин. од. ч. 3 ос.* 318 зв.; въз'давь *дієприсл. мин.* 156

въз'двиг'ноути *дієсл. док. інф.* 218 зв., 384; въз'двиг'ноу *майб. од. 1 ос.* 348; въз(д)вигль *мин. од. ч. 3 ос.* 210 зв.; въз'двигши *дієприсл. мин.* 269

въз(д)виженіє *ім. од. с. наз.* 446 зв., во(з)дві(ж)ніє *зн.* 403 зв., възви(ж) [!] 404 зв., во(з) 429 зв.; въз(д)виженіє(м) *ор.* 445 зв., воздви(ж) 379 (2), въ(з)дви(ж) 350 зв.; по въз(д)виженіи *місц.* 2, 3, 447, по въз(д)виже(н) 447

въз'дъх'ноуль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 155; въз'дъх'новыши *дієприсл. мин.* 156 зв.

възимаєть *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 343 зв.

възлюбить *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 37; възлюби(л) *мин. од. ч. 3 ос.* 445, въз'любил' 415 зв., єсть възлюбиль 350 зв., възь 415 зв.; възлюбиши *наказ. од. 2 ос.* 34, 96 зв., 177 зв. (2), въз'любиши 96 зв., въз'любибиши [!] 263 зв.; възлюблєн'ныи *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 27 зв., 76, въз'люблєнныи 56 зв., въз'люблєн'ныи 160, 220 зв., 257, въз'люб'лєн'ныи 130, възлюблєнь 413; възлюблєн'наго *род.* 442 зв.

възлагоу(т) *дієсл. док. майб. мн. 3 ос.* 456 зв.; възлєгь *мин. од. ч. 3 ос.* 409

въз'мє(т) *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 193 зв.; воз'мєтє *мн. 2 ос.* 98, въз'мєтє 91; въз'моу(т) *3 ос.* 222 зв.; въз'ми *наказ. од. 2 ос.* 230; въз'мѣтє *мн. 2 ос.* 55, 107

въз'мнит'ся: да... въз'мнит'ся *дієсл. док. наказ. од. 3 ос.* 18; въз'мнѣлося бы *ум. од. 3 ос.* 19

въз'мож'но див. **възмо(ж)но**

възмо(ж)но *прикм. од. с. наз.* 301 зв., въз'мож'но 85; въз'мож'на *ж. наз.* 167

въз'нєнавидить *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 37, 286; възнєнавидѣль *мин. од. ч. 3 ос.* 416 зв.; въз'нєнавидѣли *мн. 3 ос.* 417 (2)

възнє(с) див. **възнєсєніа**

въз'нєсєніа див. **възнєсєніа**

възнєсєніа *ім. од. с. род.* 5, 17 зв. (2), 20 зв., 128 зв., 202, 203 зв., 340 зв., 482, въз'нєсєніа 125 зв., 338, възнє(с)ніа 197, възнє(с) 333 зв.; въ(з) *ор.* 350; о... възнєсєніи *місц.* 330; ѡ... възнєсєніи 417 зв., по възнє(с)ніи 125

възнє(с)ніа див. **възнєсєніа**

въз'носи(т)ся *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 98

въз'нєшоу... ся *дієсл. док. майб. од. 1 ос.* 202; **възнєсє(т)ся** *3 ос.* 98, възнєсєся [!] 198; въз'носѣтєся *наказ. мн. 2 ос.* 275 зв.; въз'нєсєнь *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 350

възношовался *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 335

възопила *дієсл. док. мин. од. ж. 3 ос.* 208 зв.; ѡ възопившои *дієприкм. акт. мин. од. ж. місц.* 200

възрадовалься *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 262 зв.; въз'радовалися *мн. 3 ос.* 437, възрадовали(с) 184 зв.

възрастоу *ім. од. ч. дав.* 275, въз'растоу 37 зв.

въз'растоу див. **възрастоу**

възря див. **възря(т)**

възря(т) *дієсл. док. майб. мн. 3 ос.* 434, 475 зв., възря 476; възрѣль *мин. од. ч. 3 ос.* 208 зв.; възрѣтє *наказ. мн. 2 ос.* 37 зв.; въз'рѣвыи *дієприкм. акт. мин. од. ч. наз.* 16 зв.; възрѣв'ши *дієприсл. мин.* 150 зв., 155, възрѣвыши 67

възыдє *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 445 зв.

възыскати *дієсл. док. інф.* 470; възыскав'шоу *дієприкм. акт. мин. од. ч. дав.* 17 зв.

въйдєтє *дієсл. док. майб. мн. 2 ос.* 261 зв.

въиньства *ім. од. с. род.* 213

въистиноу див. **въистинноу**

въистинноу *присл.* 271 зв., 273 зв., 333 зв., 450; въистиноу 323, 475 зв., въис-

нилисѧ *дмин. мн. 3 ос.* 212; бы... сѧ... выпол‘нило *ум. од. с. 3 ос.* 408

[выпол‘нити... сѧ]: сѧ... выпол‘нити див. **[выполнити сѧ]: сѧ выпол‘нити**

выполовє(м) *дієсл. док. майб. мн. 1 ос.* 62 зв.

выполоковалї *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 227

выпол‘новає(т)сѧ *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 61

выпол‘нѧє(т)сѧ *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 336, сѧ выпол‘нѧли *мин. мн. 3 ос.* 259

выпот‘варѧл‘: бы(х)... выпот‘варѧл‘ *дієсл. недок. ум. од. ч. 1 ос.* 304

выпоустити *дієсл. док. інф.* 223 зв., 430 зв., выпоусти(ти) 326; выпоущоу *майб. од. 1 ос.* 118, 326, 429; выпоустишь *2 ос.* 430 зв.; выпоустиль *мин. од. ч. 1 ос.* 429; выпоусти(л) *3 ос.* 118 зв., выпоустиль 195, 326, 326 зв., 328 зв., 433; выпоустї *наказ. од. 2 ос.* 326; бы... выпоустиль *ум. од. ч. 3 ос.* 192; выпоустивши *дієприсл. мин.* 116, выпоустив‘ши 194 зв.

выпоусти(ти) див. **выпоустити**

выпоущаєтьсѧ *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 182

выпоущати *дієсл. недок. інф.* 117 зв.; выпоущаю(т) *теп. мн. 3 ос.* 103; выпоущаль *мин. од. ч. 3 ос.* 191 зв.

вырвати *дієсл. док. інф.* 392

вырєчєнѧ *ім. од. с. наз.* 211 зв.

вырозоумлєнѧ *ім. од. с. род.* 482; вырозоумлєню *дав.* 443

выростить *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 403

выражають *дієсл. недок. теп. мн. 3 ос.* 235 зв.

высвєдчає(т) див. **высвѣ(д)чаєть**

высвє(д)чає(т) див. **высвѣ(д)чаєть**

высвєд‘човаль *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 401 зв.–402

высвободити *дієсл. док. інф.* 120, 142 зв.; высвобожоує *теп. од. 3 ос.* 245 зв.; высвободи(т) *майб. од. 3 ос.* 381; высвободиль *мин. од. ч. 3 ос.* 68 зв.; высвобожєни *дієприкм. пас. мин. мн. наз.* 211

высвѣ(д)чаєть *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 442, высвєдчає(т) 202, высвє(д)чає(т) 417 зв.; высвє(д)чають *мн. 3 ос.* 391 зв., высвѣ(д)чаю(т) 114 зв., 117, высвѣд‘чають 189 зв.; высвє(д)чаль *мин. од. ч. 3 ос.* 408 зв.; на... высвє(д)чєнои *дієприкм. пас. мин. од. ж. місц.* 72 зв.; высвєдьчаючи *дієприсл. теп.* 336 зв.

выславлѧє(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 52; выславлѧли *мин. мн. 3 ос.* 56 зв.

выславоує *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 348 зв., выс‘лавоує 383, выславоуєть 313, выславоує(т) 239, 260 зв.; выславоую(т) *мн. 3 ос.* 221 зв., бы(х)... выславоваль *ум. од. ч. 1 ос.* 383

выс‘лавоує див. **выславоує**

выславоує(т) див. **выславоує**

выславоуєть див. **выславоує**

выслоухаль: єси выслоухаль *дієсл. док. мин. од. ч. 2 ос.* 397 зв.

высокостѧ(х): на высокостѧ(х) *ім. мн. ж. місц.* 171, на высокостахь 213

высокостахь: на высокостахь див. **высокостѧ(х): на высокостѧ(х)**

высокоу *прикм. од. ж. зн.* 75 зв., высокоую 28, 159 зв., 222; высоко *с. наз.* 293

высокоую див. **высокоу**

[выстєрєгати... сѧ]: сѧ... выстєрєгати *дієсл. недок. інф.* 155 зв.; выстєрѣгалисѧ *мин. мн. 3 ос.* 78 зв.; выстєрѣгайтєсѧ *наказ. мн. 2 ос.* 35, 50, 73, 73 зв., выстєрѣгайтє(с) 274, выстєрєгайтєсѧ 156 зв., выстєрѣга(и) 35, выстє 73

выстоупиль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 248 зв., выстоупиль є(ст) 27, выс‘тоупиль 130; выстоупив‘ши *дієприсл. мин.* 67 зв.

выс‘тоупиль див. **выстоупиль**

выстоуповали *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 440

высыпана *дієприкм. док. пас. мин. од. ж. наз.* 31, 287

вѣдаль 348; вѣдала *ж. 3 ос.* 339, 436 зв.; вѣдали *мн. 2 ос.* 429 зв., єстє вѣдали 45, 217, 230, вѣдали *3 ос.* 140, 246 зв., 347, 357 зв., 366, соуть вѣдали 226; вѣдайтє *наказ. мн. 2 ос.* 101, 103, 103 зв., 118, 169, 261 зв., 315, 316, вѣда(и)тє 182; вѣдаль бы *ум. од. ч. 3 ос.* 244, бы вѣдаль 104, 263, бы... вѣдаль 276 зв.; бы єси вѣ(д)ала *ж. 2 ос.* 353 зв.; быстє вѣдали *мн. 2 ос.* 55 зв.; вѣдаючи *дієприсл. теп.* 92, 175 зв., 246 зв., 252 зв., 258 зв., 277 зв. (2), 440–440 зв.

вѣдомо *присл.* 2, 317 зв.

вѣдро *ім. од. с. зн.* 356; вѣд'ра *мн. наз.* 346; вѣдєрь *род.* 152 зв.

вѣє *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 278 зв.; вѣєть 349 зв.

вѣєть див. **вѣє**

вѣка див. **вѣкоу**

вѣкоу *ім. од. ч. род.* 292, вѣка 61 зв., 123 зв., 210 зв., 476 зв., 477; вѣкь *зн.* 167 зв., 311 зв., 337; в'... вѣкоу *місц.* 302; вѣко(в) *мн. род.* 387 зв., вѣкы *зн.* 482 зв.

вѣм' *дієсл. недок. теп. од. 1 ос.* 122, 131, вѣмь 2 зв., 105 зв., 435, 436; вѣмы *мн. 1 ос.* 95, 174

вѣмь див. **вѣм'**

вѣнє(ц) див. **вѣнєць**

вѣнєць *ім. од. ч. наз.* 118 зв., 192 зв., 429, вѣнє(ц) 429 зв.

вѣра *ім. од. ж. наз.* 47, 71, 75 зв., 145 зв., 170, 245, 248 зв., 251 зв., 297, 303, 320, 447, 464 зв., 469 зв.; вѣры *род.* 42 зв., 102 зв., 142 зв., 181 зв., 197 (2), 197 зв., 240, 295, 295 зв., 323 зв., 437 зв., 482 зв., вѣ(ри) 102 зв.; вѣроу *зн.* 45, 91, 99, 133 зв., 155 зв., 172 зв., 229 зв., 252 зв., 295 зв., 299 зв., 355, 433 зв., 475, вѣрȣ 77 зв.; на вѣрѣ *місц.* 72 зв., по вѣрѣ 47 зв.

вѣрєнь *прикм. од. ч. наз.* 106 зв.

вѣрити *дієсл. недок. інф.* 161 зв., 393; вѣриш *теп. од. 2 ос.* 396, вѣришь 411 зв.; вѣрить *3 ос.* 361 зв., 368 зв., 369, 396 (2), вѣри(т) 350 зв., 412, вѣримо *мн. 1 ос.* 336, 357, 420 зв.; вѣритє *2 ос.* 363, 364, 421; боудє вѣрити *майб. од. 3 ос.* 172 зв., боудє(т) вѣрити 197 зв.; боудємо вѣрити *мн. 1 ос.* 367 зв.; бȣдєтє вѣрити *2 ос.* 379 зв.; боудоуть вѣрити *3 ос.* 197 зв., 398 зв.; єсь... вѣриль *мин. од. ч. 2 ос.* 206; вѣрили *мн. 2 ос.* 368, 393, 408 зв., єстє вѣрили 308 зв., 438 зв.; вѣрили *3 ос.* 197 зв., 334, 341 зв., 342, 370 зв., 372, 386, вѣри(ли) 331; вѣрьтє *наказ. мн. 2 ос.* 393; бь... вѣриль *ум. од. ч. 3 ос.* 350 зв., быстє вѣрили *мн. 2 ос.* 363 зв., быстє... вѣрили 393, вѣрили быс'тє 364

вѣ(р)ны(и) *прикм. од. ч. наз.* 292, вѣр'ныи 104, 106 зв. (3), 305; вѣр'нымь *ор.* 292 (2), вѣрьнымь 277, 438; о... вѣрно(м) *місц.* 100 зв.; вѣрни *мн. наз.* 292 зв., вѣр'ни 292 зв., 295, вѣр'нїи 125 зв.; вѣр'ными *ор.* 272

вѣр'ныи див. **вѣ(р)ны(и)**

вѣровати *дієсл. недок. інф.* 126; вѣроую *теп. од. 1 ос.* 161 зв., 388, 396; вѣроуєшь *2 ос.* 397 зв., вѣрȣєш' 388; вѣроує(т) *3 ос.* 350 зв., 352 зв. (2), 375, вѣрȣєть 405 (2), вѣроуєть 350 зв., 405 зв.; вѣроуємо *мн. 1 ос.* 47 зв.; вѣроуєтє *2 ос.* 47 зв., 350, 382 (2), 391 зв. (2), 418 зв.; вѣроують *3 ос.* 247, вѣроую(т) 370 зв., 376; єси вѣроваль *мин. од. ч. 2 ос.* 42 зв.; вѣровалистє *мн. 2 ос.* 92, єстє... вѣровали 91 зв.; вѣровали *3 ос.* 393 зв., 401, 404 зв., вѣрова(ли) 461 зв.; вѣроуи *наказ. од. 2 ос.* 145 зв., 252; вѣроуйтє *мн. 2 ос.* 130 зв., 173, 404, 411, 412 (2), вѣрȣ(и)тє 411; вѣроучїй *дієприкм. акт. теп. мн. наз.* 375, вѣроующєи 449, в(ѣ)роующє 477 зв.; вѣроующихь *род.* 78, 163 зв.; вѣроучимь *мн. дав.* 161 зв.; вѣровавшоу *мин. од. ч. дав.* 202; вѣровав'ши(м) *ор.* 16 зв., вѣровав'шимь *мн. род.* 17 зв.; вѣроуючи *дієприсл. теп.* 438 зв.

вѣсны(х) *прикм. мн. зн.* 43

вѣсти(т) див. **вѣстит'**

Г

глю҃щи(м) *ор.* 25, гла҃щи(м) 26, глю҃щимь 23, гла҃щимь 28 зв., гл҃щи(м) 25, 56 зв., 63, гл҃щимь 43; гл҃щей *мн. наз.* 50, гл҃щєи 57; гл҃щаа *зн.* 90 зв.; о глю҃щи(х) *місц.* 14; глю҃щє *дієприсл. теп.* 23 зв., 58 зв., гл҃щє 43 зв., 44, 44 зв., 49, 56, 58 зв., 63, 68, 68 зв., гл҃щи 70 зв., гла҃ 24 зв., 25 зв., 26, 26 зв., 27 зв., 41 зв. (2), 42, 46 зв., 47 зв. (2), 49, 62, 62 зв., 68 зв., 69, 202

глт҄са *дієсл. теп. од. 3 ос.* 16 зв.

гл҃оу: по гл҃оу *ім. од. ч. місц.* 215, ѡ.. гл҃ѣ 198 зв.

глоубиноу *ім. од. ж. зн.* 79, 227

глоубока *прикм. од. ж. наз.* 354

глоубоко *присл.* 238 зв.

глоубокости *ім. од. ж. род.* 60, 139

глоупє *присл.* 291

глоупыи *прикм. од. ч. наз.* 237 зв., 280 зв.; глоупомоу *дав.* 41; г҄лоупыи҃ *мн. наз.* 105 (2), г҄лоупіи 98 зв. (2); г҄лоупы(х) *род.* 105

глоухыи *прикм. од. ч. наз.* 162; глоуха *род.* 200; глѹхого *зн.* 155; о... глоусѣмь *місц.* 124, о... глоухоу 13 зв., о... глоусѣ 13 зв.; глоухыи *мн. наз.* 52 зв., глоусіи 242; г҄лоухы(м) *дав.* 155; глоухыи *зн.* 152

глъгоѳа див. **гол҄гофа**

гл҃ѣ: ѡ гл҃ѣ див. **гл҃оу: по гл҃оу**

гладаю *дієсл. недок. теп. од. 1 ос.* 280, 382 зв.; гладає(т) *3 ос.* 382 зв., гладаєть 288, глєдає(т) 373; гладаєтє *мн. 2 ос.* 344 зв., 363 зв., 366 зв., 381, 424 зв., 425 (2), г҄ладаєтє 330 зв.; г҄ладаю(т) *3 ос.* 132; боудєтє... гладати *майб. мн. 2 ос.* 375.2, 379, 410; боудоу(т) гладати *3 ос.* 281 зв.; гладаль *мин. од. ч. 3 ос.* 184 зв.; гладали *мн. 3 ос.* 183, 216 зв., 217 (2), 226 зв., 308, 372 зв., 399 зв.; гладаюціи *дієприкм. акт. теп. од. ч. наз.* 39; гладаючємоу *дав.* 64; гладана *пас. мин. од. ж. наз.* 271 зв., 272; гладаючи *дієприсл. теп.* 156 зв., 216 зв., 268 зв., 279 зв., 366 зв.

гладишь *дієсл. недок. теп. од. 2 ос.* 95; гладѣль *мин. од. ч. 3 ос.* 260, глєдєль 145; гладѣчи *дієприсл. теп.* 172

г҃-мь: на г҃-мь *числ. од. ч. місц.* 481 зв. (2)

гнє(т) *присл.* 130 зв., 131 зв., 139, 140

гнои *ім. од. ч. зн.* 287; гноємь *ор.* 280; гнои *мн. зн.* 293 зв.

гн҃ь *прикм. од. ч. наз.* 20 зв., 23 (2), 24 зв., 25 зв., 122, 128 зв., 205, 212 зв., 223; гн҃а *род.* 442 зв., 447 зв., 450 зв., 459, 463, 465, 467 зв. (2), 472 зв., 481 зв.; гн҃а *зн.* 214 зв., гн҃ь 26, 129 зв., 218, 343; в҄... гн҃и *місц.* 214 зв., при... гн҃и 449 зв.; гн҃а *ж. наз.* 208, 210 зв., 229, 404 зв.; гн҃ю *зн.* 205; гн҃а *с. род.* 15, 17 зв., 125, 201 зв., 335 зв.; господ҄нє *зн.* 89 зв., г(с)днє 27, 401 зв., гн҃є 100 зв., 126, 171 (2), 214, 223 зв., 283, 307, 323, 445, гн҃ю 336; гн҃имь *ор.* 211; о... гн҃и *місц.* 14 зв., 125 (2), ѡ гн҃и 199 зв., ѡ... гн҃ємь 221, по... гн҃є(м) 125; въ... гн҃ихь *мн. місц.* 204 зв.

[гнѣвати са]: са гнѣвати *дієсл. недок. інф.* 168 зв., 272 (2); гнѣває(т)са *теп. од. 3 ос.* 32; са гнѣваєтє *мн. 2 ос.* 373 зв.; гнѣваласа *мин. од. ж. 3 ос.* 148; са гнѣвали *мн. 3 ос.* 183 зв.; гнѣваючиса *дієприсл. теп.* 90 зв., 280 зв.

г҄нѣв҄ливыи *прикм. од. ч. наз.* 107

гнѣвь *ім. од. ч. наз.* 315 зв., 352 зв.; гнѣвоу *род.* 30, 224 зв., гнѣва 26 зв.; гнѣво(м) *ор.* 136, гнѣвомь 218 зв.

гнѣз҄да *ім. мн. с. зн.* 43, 281, г҄нѣз҄да 259 зв.

г҄нѣз҄да див. **гнѣз҄да**

г҄нѣз(д)итиса *дієсл. недок. інф.* 141 зв., гнѣзда(т)са *теп. мн. 3 ос.* 63

говорити *дієсл. недок. інф.* 155 зв.

годє(н) *прикм. од. ч. наз.* 49, 129 зв., годєнь 27, 32 (2), 42, 115, 202 зв., 219 зв., 239 зв. (2), 261, 289 зв. (2), 343 зв.

годєнь див. **годє(н)**

година *ім. од. ж. наз.* 66 зв., 113, 171 зв., 187, 187 зв., 193 зв., 194, 322 зв., 344 зв., 346 зв., 353 зв., 355 (2), 361 зв., 362, 379, 419 зв., 420, 421; годины *род.* 104, 105 зв., 112 зв., 120, 142, 187, 194,

гора *ім. од. ж. наз.* 218; горы *род.* 31, 41 зв., 76, 160, 170, 224 зв., 234, 257 зв., 306, 307; горѣ *дав.* 77 зв., 89, 91, 139 зв. (2), 172 зв.; гороу *зн.* 28, 30, 67, 71, 75 зв., 111 зв., 123, 137, 150 зв., 159 зв., 186, 222, 233 зв. (2), 256, 321, 364 (2), 365 зв., 376 зв., 468 зв.; на горѣ *місц.* 101, 179 зв., 252 зв., 317 (2), 318, 355 (2), 466 зв.; горь *мн. род.* 482; горамь *дав.* 327; горы *зн.* 101 зв., 181, 208, 315; на гора(х) *місц.* 80, 143 (2)

гораздь *част.* 263

гор'дыѧ *прикм. мн. зн.* 209

гордѣѧ *ім. антроп. од. ч. род.* 458 зв.

горє *виг.* 54 (2), 79, 98 (3), 98 зв., 99 (2), 99 зв. (2), 111, 185 зв., 261 зв. (2), 270 зв., 271, 271 зв. (2), 272, 315, 445, 456

гори(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 362 зв.

го(р)ко *присл.* 475, гор'ко 109, гръко 116, 191, 323 зв.

гор'ко див. **го(р)ко**

гор'личокь *ім. мн. ж. род.* 214

гор'нємь: ѡ гор'нємь *прикм. од. с. місц.* 337, ѡ горьнємь 337 зв.; гор'нѧя *мн. зн.* 464, гор'нѫѧ 472 зв.

гор'чич'но див. **горчичноє**

горчичноє *прикм. од. с. наз.* 295 зв., гръчи(ч)ноє 141 зв., гор'чич'но 77 зв.; го(р)чичномꙋ *дав.* 279, гор'чичномоу 63, гор'чич'номоу 281, горчичноу 456 зв.; ѡ... гор'чично(м) *місц.* 60; ѡ... горьчично(м)ь 139

гор'шє *присл.* 59 зв., 121 зв., гръшє 268 зв.

горшить *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 163 зв.; горшили *мин. мн. 3 ос.* 159

горѡ(д) *ім. од. ч. наз.* 31; города *род.* 260 зв., града 90 зв., 474; градоу *дав.* 49 зв.; градь *зн.* 45, гра(д) 28; вь городѣ *місц.* 109, в' градѣ 25 зв., 50 зв.; градовь *мн. род.* 66, 151 зв., 457 зв., 472 зв., гра(д) 49 зв.; 454 зв.; градо(м) *дав.* 226 зв.; грады *зн.* 48, 49, 50 зв., 470 зв.; в градє(х) *місц.* 445 зв., въ градє(х) 469 зв., в' градѣ(х) 52 зв.

горьнємь: ѡ горьнємь див. **гор'нємь: ѡ гор'нємь**

горѧчєє *прикм. од. с. наз.* 298; горѧчїи *мн. наз.* 276

горѧчєсть *ім. од. ж. зн.* 86 зв.

господар'ны(и) *прикм. од. ч. наз.* 92 зв.; господарномоу *дав.* 64 зв., господарьномꙋ 85 зв.

господарь *ім. од. ч. наз.* 50 зв., 82, 86, 93, 104, 104 зв. (2), 106, 106 зв., 107, 175, 183, 276, 276 зв., 277 (4), 291 зв., 416, 448, 454, гос'подарь 104 (2), 106 зв., г(с)пдарь 292, г(с)дрь 309 зв.; господарѧ *род.* 106, 277 зв., 291 зв., 416 зв.; господарєви *дав.* 62–62 зв., 184 зв.–185, 264 зв., 285 зв. (2), 318, гос'подарєви 86 зв., г(с)пдарєви 291 зв., г(с)дрєви 82, г(с)пдроу 304 зв.; господарѧ *зн.* 50 зв.; господарємь *ор.* 232 зв., 408, госпо(д)рє(м) 50 зв., господарѡ(м) 136; господароу *кл.* 121 зв., г(с)пдроу 305, г(с)дроу 81 зв., 305; господарєвє *мн. наз.* 306 зв.; господарєи *род.* 71; господарємь *дав.* 35, г(с)пдарємь 292 зв., г(с)пдрє(м) 291

гос'подарь див. **господарь**

господинь *ім. од. ч. наз.* 104, г(с)пднь 285 зв., г(с)пнь 81, 81 зв., 82; господина *род.* 106 зв., гос'подина 106 зв.; господиноу *дав.* 48; г(с)пдина *зн.* 435, г(с)пдна 276, 436, г(с)дна 260 зв.; г(с)пдиномь *ор.* 407 зв. (2); господинє *кл.* 106 зв., 333, гос'подинє 107, 402 зв., г(с)пднє 436 зв., гн҃є 154 зв.; господинома *дв. ор.* 37

госпо(д)ствоую(т) *дієсл. недок. теп. мн. 3 ос.* 88

господоу *ім. од. ж. наз.* 259

гостє(м) *ім. од. ч. ор.* 108 зв., 109, гостємь 260 зв., гос'тє(м) 108, гос'тємь 108

гос'тє(м) див. **гостє(м)**

гостємь див. **гостє(м)**

гос'тємь див. **гостє(м)**

гостин'ницѣ *ім. од. ж. род.* 264 зв.

гостин'ныи *прикм. од. ч. наз.* 185; в'... гостин'ном *місц.* 212 зв.

готовати *дієсл. недок. інф.* 211; готоваитє *наказ. мн. 2 ос.* 218

Д

318 (2), 336, 344 зв., 364 зв., 375, 377 зв., 378 зв., 397, 410 зв. (2), 443

дебєломоу *прикм. од. ч. дав.* 301 зв., де(б)лу 167

дебрь *ім. од. ж. наз.* 218

девица див. **дѣвица**

дєва(т)дєса(т) и дєва(т) *числ. зн.* 79 зв., 287 зв.; дєва(т)дєсати(х) и девате(х) *род.* 80; ѡ дєватьдєса(т) и ѡ девати(х) *місц.* 288

дєвато(м): на дєвато(м) *числ. од. ч. місц.* 434, на дєватомь 476; дєватоа *ж. наз.* 44 зв.; дєватои *род.* 120, 194, 328 зв., дєватоа 7 зв.; дєватоую *зн.* 120, 194; о... дєватои *місц.* 86

дєватомь: на дєватомь див. **дєвато(м): на дєвато(м)**

дєвать *числ. наз.* 297

дедичоу: при... дедичоу *ім. од. ч. місц.* 481 зв.

декаполитьскыи *прикм. мн. ж. зн.* 154 зв.–155

декєб'рїи *ім. од. ч. наз.* 455 (2), 456, 457; декє(б)рїа *род.* 466, декє(в) 461 зв., декє(бр) 24 зв.

дела *ім. од. с. род.* 482; по дело(х) *мн. місц.* 40

демїана *ім. антроп. од. ч. род.* 451 зв., 469

де(н) див. **день**

ден'ница *ім. од. ж. наз.* 456 зв.

день *ім. од. ч. наз.* 233 зв., 443 зв., дн҃ь 38 зв., 116, 226, 254, 307 зв., 316 зв., 317, 317 зв., 323 зв., 332, 333, 384 зв., 439, 444, 448 зв., 451 зв., 455, 458, 462 зв., 464, 464 зв., 465 зв., 467, 469, 471, 476 зв., де(н) 148 зв.; дн҃а *род.* 47, 97, 103 зв., 111 зв., 123, 181, 186, 206, 211 зв., 229, 257, 264 зв., 282 зв., 298, 331, 346, 366, 399, 435.2, 447 зв., 468, 481 зв., дн҃є 54 зв., 86 зв., 105 зв., 116 зв., 121 зв., 211 зв., 343 зв., 344, 464, 470 зв., н҃а 297 зв.; дн҃єви *дав.* 38 зв., 409 зв., дн҃ю 400 зв.; день *зн.* 3, 85 зв., 223, 295 зв., 476 зв., ден' 65 зв., дн҃ь 2 зв., 38, 40 зв., 42 зв., 49 зв., 54, 54 зв., 56, 58, 60, 74 зв., 77 зв., 86, 87, 95 зв., 104 зв., 109 зв., 110 зв., 114, 121, 131, 136, 147 зв., 168, 184 зв., 188 зв., 209, 215 зв., 216 зв., 232, 235, 248, 255 зв., 261 зв., 277 зв., 280 зв., 281, 282 зв., 283, 283 зв., 284 зв., 293 зв., 297, 297 зв., 298.2, 302, 307 зв., 308, 322 зв., 329 зв., 330 зв., 334 зв., 344 зв., 348, 357 зв., 360, 360 зв., 368, 368 зв., 369, 369 зв., 371 зв., 372 зв., 375, 383 зв., 395 зв., 397 зв., 401, 402, 405 зв., 413, 420, 437, 449, 460, 461 зв., 463, 464, 468, 475 зв., 477 зв., д' 317, (д)ь 434, 470; в дн҃и *місц.* 394 зв., о дн҃и 15, 100 зв., 104 зв., 125, ѡ... дн҃и 103 зв. (2), 179, 182 зв., 295; дн҃и *мн. наз.* 181, 216 зв., 315, 327, дн҃ове 46, 102 зв. (2), 135, 206 зв., 212, 231, 259, 297, 307 зв., 472, дн҃иє 221 зв., дн҃їє 214; дн҃овь *род.* 2, 99 зв., 204 зв., 447 зв., дн҃ов' 23 зв., дн҃вь 444, дн҃їй 27 зв., 53, дн҃їи 2 зв., 3, 27 зв., 103, 130, 181 зв. (2), 213, 216, 221 зв. (2), 280 зв., 331 зв., 347 зв., 443 зв., 448 зв., 451 зв., 455, 458, 462 зв., 464, 464 зв., 465 зв., 467, 469, 471, дн҃євь 100 зв.; дн҃ѡ(м) *дав.* 3 зв.; дн҃и *зн.* 41 зв., 42 зв., 43 зв., 44, 45, 47 зв., 48, 58 зв. (2), 71 зв., 102, 103 зв. (2), 123 зв., 130 (2), 155 зв. (2), 181, 181 зв., 189 зв., 206 зв., 208, 211 зв., 221 зв., 297 зв. (2), 298, 308, 315, 325, 325 зв., 337 зв., 348, 357, 394, 395, 456 зв., 468, 471 зв. (2), 472 зв., 482, д'н҃и 211, д'не 220 зв.; дн҃ами *ор.* 399 зв., дн҃ы 114 зв., 119 зв., д'ны 194; в... дн҃є(х) *місц.* 26, в... дн҃єхь 26, в д'н҃є(х) 215 зв., в'... дн҃єхь 2 зв., 135, 225, 231, въ дн҃єхь 205, 206 зв., 224, по... дн҃єхь 75 зв., 109, 158, 159 зв., 183, 206 зв., 256, 288 зв., 438, по... дн҃є(х) 121 зв., 133, 162 зв., 357, в' дн҃охь 233 зв.

дєрєво *ім. од. с. наз.* 40 (3), 91, дрєво 26 зв., 40 (2), 58, 63, 218 зв., 237 зв., 238 (2); дерева *род.* 171, древа 26 зв., 218 зв.; дрєвоу *дав.* 403, дрєвȣ 118 зв.; дрєво *зн.* 58 (2), 316; дєрєвомь *ор.* 327, дрєвомь 281; на... дрєвѣ *місц.* 280; дре-

є(ст)... дот'кноуль 251; до(т)кноуласѧ *ж. 3 ос.* 46 зв., 145, до(т)к'ноуласѧ 251, дотнȣласѧ 251 зв.; сѧ... дот'кноуло *безос.* 151 зв.; дот'кноулисѧ *мн. 3 ос.* 68 зв., сѧ... дот'кноули 68 зв., 137; сѧ... дотькноули 234 зв.; бы сѧ... до(т)к'ноули *ум. мн. 3 ос.* 151 зв.

дотолє *присл.* 443

[дотыкаєть... сѧ]: **сѧ... дотыкаєть** *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 244; сѧ... дотыкаль *мин. од. ч. 3 ос.* 165 зв., 300 зв.; дотыкайсѧ *наказ. од. 2 ос.* 436 зв.

доходѣть *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 276

дочасєнь *прикм. од. ч. наз.* 61 зв.; дочасни *мн. наз.* 140

дочєка(л): **быль дочєка(л)** *дієсл. док. дмин. од. ч. 3 ос.* 383 зв.

[дочитовали... сѧ]: **сѧ... дочитовали** *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 358 зв.

доч'ка *ім. од. ж. наз.* 252, 338 зв.; доч'коу *зн.* 251; доч'ко *кл.* 251 зв., дъч'ко 145 зв.; доч'кы *мн. наз.* 338 зв.

дощицоу *ім. од. ж. зн.* 210

драг'моу *ім. од. ж. зн.* 288, 288 зв.; ѡ дра(г)мѣ *місц.* 287; драг'мь *мн. род.* 288

драпѣжци *ім. мн. ч. наз.* 300

дрєво див. **дєрєво**

дрєкол'ми див. **дрєкольми**

дрєкольми *ім. мн. с. ор.* 322, дрєкол'ми 113, 114

дробнаго *прикм. од. с. род.* 443, 482, дробныи *мн. наз.* 443

дроугыи див. **дроугый**

дроугый *числ.-займ. од. ч. наз.* 260, 303, 426 (2), 435, 435 зв., дроугыи 87 зв., 104, 168, 176 зв., 244, 285 (2), 298 зв., 299 зв., 305, 311 зв., 323, 328, д'роугыи 106, 106 зв.; дроугого *род.* 92, 257, 264 зв., 343 зв., 344, дрȣгого 366, 410; дроугомоу *дав.* 42, 106, 142 зв., 156 зв., 162 зв., 213, 233 зв., 240, 248 зв., 260, 407 зв., 433 зв., 435; дроугого *зн.* 119 зв., 174 зв., 193 зв., 272 зв., 291 зв., 292 зв., 309, 327 зв., 409, 410 (2), 415 зв., 416 зв., 436, дроу(г)[о]го 406, дроугаго 37, дроугыи 19, 50 зв.; ѡ дроугомь *місц.* 292 зв., ѡ дроузѣм' 37 зв.; дроугаѧ *ж. наз.* 56, 115 зв., 122, дрȣгаѧ 104, 121, 136 зв., дроугаа 233 зв., 298 зв., дрȣгаа 339, 476 зв.; дроугой *род.* 248 зв., дроугои 366; дроугоую *зн.* 73, 142 зв., 144, 232 зв., 365 зв., дроу(г)ю 142; дроугою *ор.* 83; на дроугои *місц.* 366 зв.; дроугоє *с. зн.* 34, 85, 235 зв., 358 зв.; дроугыи *мн. наз.* 60, 94, 120, 148, 158, 267 зв., 330, 375 зв., 391, дроугы(и) 255, 439 зв., дрȣгыи 437 зв., дрȣѕіи 18, дроуѕіи 171; дроугы(х) *род.* 140 зв., 253 зв.; дроугымь *дав.* 226 зв., дроугїмь 174 зв.; дроугы(х) *зн.* 106, дроугыхь 172, д'роугы(х) 106, 106 зв., дроугыи 86

дроугыи див. **дроугый**

д'роугыи див. **дроугый**

дроугь *ім. од. ч. наз.* 18 зв., 19, 53 зв., 101 зв., 243, 352, 363 зв., 451, 451 зв., д'роугь 107 зв.; дроуга *род.* 363 зв., д'роуга 107 зв.; дроуга *зн.* 101 зв., 243, 451, 451 зв.; дроугѡ(м) *ор.* 18 зв., 19; дроужє *кл.* 86 зв., 94 зв., д'роужє 113 зв.; дроуго(м) *мн. дав.* 272 зв., дроугѡ(м) 53 зв.; дроугы *зн.* 34 зв., 239 зв.

д'роугь див. **дроугь**

дроужыны *ім. мн. ж. род.* 447, 450 зв., 455 зв.

дръжавныи *прикм. од. ч. наз.* 202 зв. (2), дръжав'ны(и) 204 зв.

дръжав'ны(и) див. **дръжавныи**

дръжавоу *ім. од. ж. зн.* 202 зв., 209; при дръжавѣ *місц.* 481 зв.

дръжанѧ *ім. од. с. род.* 325

дръжати *дієсл. недок. інф.* 152; дръжишь *теп. од. 2 ос.* 386; дръжить *3 ос.* 443 зв.; дръжимо *мн. 1 ос.* 126 зв.; дръжитє *2 ос.* 152 зв.; дръжа(т) *3 ос.* 152 зв.; дръжаль *мин. од. ч. 1 ос.* 415 зв.; дръжали *мн. 3 ос.* 152, 323 зв.; дръжи *наказ. од. 2 ос.* 84, 473, 476 зв., 481, 482; дръжѣтє *мн. 2 ос.* 412; быстє... дръжали *ум. мн. 2 ос.* 415 зв.

дѣдичь *ім. од. ч. наз.* 93, 174 зв.
дѣєть *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 33
дѣкоую див. **дакоую**
дѣла *ім. од. с. род.* 35; дѣло *зн.* 110, 356, 421 зв.; ѣломь *ор.* 332; дѣла *мн. наз.* 351, 372, 384; дѣла *зн.* 31, 52 зв., 361, 372; по дѣломь *місц.* 75
дѣланіє(м) *ім. мн. с. дав.* 40 зв.
дѣлатєль *ім. од. ч. наз.* 49, 411 зв.; дѣлатєліє *мн. наз.* 92; дѣлатєлій *род.* 48, дѣлатєль 14; дѣлатєлємь *дав.* 92 зв.; дѣлатєлѣ *зн.* 48 зв., 310; о... дѣлатєлєхь *місц.* 85 зв., 89
дѣлати *дієсл. недок. інф.* 403; дѣлаю *теп. од. 1 ос.* 360 зв., 380; дѣлаєт *3 ос.* 62, дѣлає(т) 41, 83, 238 зв., 360 зв., 414, дѣлаєть 165 зв., 293 (2), 351, дѣлає(т) 35; дѣлаєтє *мн. 2 ос.* 34 зв., 110, 153, 238; дѣлають *3 ос.* 135 зв., дѣлаю(т) 34 зв., 97 зв.; дѣлаль *мин. од. ч. 3 ос.* 148 зв.; єстє... дѣлали *мн. 2 ос.* 35; дѣлаи *наказ. од. 2 ос.* 32 зв., 84, 301; дѣлай 166, дѣлайтє *мн. 2 ос.* 26, 34, 97, 129 зв., 304 зв., 367, дѣлаитє 218, 218 зв., 276, 347 зв., 367 зв.; дєлающоу *дієприкм. акт. теп. од. ч. дав.* 35; дѣлаючого *зн.* 361; дѣлающоую *ж. зн.* 414 зв.; дѣлаѫщіи *мн. наз.* 40 зв., дѣлающи(и) 282, дѣлающаа *зн.* 63 зв.; дѣлаючи(ми) *ор.* 198
дѣлаю(т)са *дієсл. недок. теп. мн. 3 ос.* 65 зв.
дѣлити *дієсл. недок. інф.* 272
дѣлоу *ім. од. ч. род.* 217 зв., 220; дѣль *зн.* 104 зв.
дѣлчимь *прикм. од. ч. ор.* 274
дѣла див. **для**
дѣла того див. **дла того**
дѣтин'ства *ім. од. с. род.* 161 зв.
дѣта див. **дита**
[дѣють... са]: са... дѣють *дієсл. недок. теп. мн. 3 ос.* 148, 182, 316; начноу(т) (с)... дѣяти *майб. мн. 3 ос.* 316; (с) дѣяло *мин. од. с. 3 ос.* 82; дѣялиса *мн. 3 ос.* 343 зв., (с) дѣяли 253 зв.
дѣянію *ім. од. с. дав.* 135
дюра див. **дира**
дакоую *дієсл. недок. теп. од. 1 ос.* 106 зв., дѣкоую 305, дакоує(т) *3 ос.* 296; даковаль *мин. од. ч. 3 ос.* 296 зв.

Є

є̃ *числ.* 4, 4 зв. (2), 5, 5 зв., 6 зв. (2), 7, 8 (2), 8 зв., 9 (3), 9 зв., 10 (2), 11 зв., 13 (2), 26, 29, 30 (2), 36 зв., 44, 45 зв., 55 зв., 56, 58 зв., 59 зв., 60, 119, 123 зв., 131 зв., 133, 142 зв., 154, 157 зв., 167 зв., 198 зв., 199 (2), 211 зв., 217 зв., 227, 236, 239, 255, 258, 258 зв., 260 зв., 335 зв., 345, 353 (2), 359, 364 зв., 372, 378 зв. (2), 381 зв., 382 зв., 388 зв., 390 зв., 391 зв., 444 зв. (2), 449 зв., 453, 454, 455, 456 зв., 458 зв. (2), 459, 460 зв., 462, 465 зв., 467, 468 зв., 469, 470, 472 зв., 473 зв., 474 (3), 475 (2), 477 (2), 478 (6), 478 зв., 479 (2), 479 зв. (2), 480 (5), 480 зв. (5), 481 (2)
єва(н)гєлис'та див. **єѵ(г)лість**
єван'гєлиста див. **єѵ(г)лість**
єван'гєлис'та див. **єѵ(г)лість**
єваньгєлиста див. **єѵ(г)лість**
єв'докима *ім. антроп. од. ч. род.* 471
євдокіи: при... євдокіи *ім. антроп. од. ж. місц.* 481 зв.
євреи *ім. мн. ч. род.* 17 зв.; єврєѡ(м) *дав.* 18; єѵреи *зн.* 342 зв.
єврєиска *прикм. од. ч. род.* 17 зв., єврє(и)ски(м) *ор.* 20 зв.; єврєискы(х) [!] 17; єврє(и)скыми *мн. ор.* 328
єв'стафіа *ім. антроп. од. ч. род.* 447
євстратіа *ім. антроп. од. ч. род.* 455 зв.
євѳиміи *ім. антроп. од. ж. род.* 469 зв., єѵѳимій 446 зв.; євьѳиміи *дав.* 243 зв.
єгда *спол.* 16 зв. (3), 18 (2), 30 зв., 35 зв. (2), 36 зв., 41 зв., 46, 50, 50 зв. (2), 52, 52 зв.,

єс'ли див. **єсли**
єслимовь *прикм. од. ч. наз.* 220 зв.
єслї див. **єсли**
єс'лї див. **єсли**
єсми(р)исмєно *прикм. од. с. зн.* 193–193 зв.
єс'ро(м) *ім.антроп. од. ч. наз.* 21 зв.; єс'рома *зн.* 21 зв.
єстєствъная *прикм. од. ж. наз.* 339; єствъноu *род.* 336
єс'фирь *ім.антроп. од. ж. зн.* 338 зв.
єфаѳа *гебр.* 155
єфєсѣ: въ єфєсѣ *ім. топ. од. ч. місц.* 450 зв.
єфраи(м) *ім. антроп. од. ч. наз.* 399
єхати *дієсл. недок. інф.* 24 зв., 150 зв.; єхаль *мин. од. ч. 3 ос.* 306 зв.; єхала *ж. 3 ос.* 59; ӥхали *мн. 3 ос.* 366 зв., єхали 67, 365; єхав'ши *дієприсл. мин.* 24
єщє *присл.* 59 зв., 62, 73, 76, 80 зв., 84, 84 зв., 88 зв., 90 зв., 101 зв., 113, 115, 118, 121 зв., 134, 142, 144 зв., 145 зв., 157 (2), 166 зв., 167, 169 зв., 171 зв., 172, 180, 181, 186 зв., 187, 187 зв., 192 зв., 195, 205 зв., 252, 257, 258, 280, 285 зв., 286, 287, 289 зв., 294 зв. (2), 298 зв., 301, 302 зв., 306 зв., 309 зв., 320, 320 зв., 321 зв., 323, 324, 329 зв., 330 зв., 333 зв., 334 (2), 346 зв., 351 зв., 356 зв., 358, 360 зв., 361, 365 зв., 372 (3), 373 зв., 374 зв. (2), 375, 375 зв. (2), 379, 383 зв., 384 зв., 385, 389, 390 зв., 396 (2), 403 зв., 404 (3), 410, 410 зв., 412 зв., 414 зв., 418 зв., 421 зв., 424, 427 зв., 434 зв., 435, 435 зв., 436 зв., 482
єѵ(г) див. **єѵ(г)лїє**
єѵ(г)є див. **єѵ(г)лїє**
єѵ(г)листа див. **єѵ(г)лїсть**
єѵ(г)лис'та див. **єѵ(г)лїсть**
є(г)листь див. **єѵ(г)лїсть**
єѵ(г)лис'ть див. **єѵ(г)лїсть**
єѵ(г)лїа див. **єѵ(г)лїє**
єѵ(г)лїє *ім. од. с. наз.* 2 зв., 3, 3 зв., 4, 4 зв. (2), 5 (2), 5 зв. (2), 12 зв., 23 зв., 110, 114, 116 зв., 119 (2), 123, 125 зв., 126 зв. (2), 196, 330, 407 зв., 410, 424, 427 зв., 434, 435, 437, 444, 444 зв. (3), 445 (2), 446 (2), 446 зв., 447, 447 зв. (2), 448, 448 зв. (2), 450, 454 зв., 455, 455 зв., 456 (2), 456 зв., 457 (2), 457 зв., 458 зв., 462, 463, 463 зв., 464 зв., 468, 469, 473 зв., 474 (2), 474 зв. (6), 475 (6), 475 зв. (5), 476 зв., 477 (3), 478 (14), 478 зв. (7), 479 (7), 479 зв. (5), 480, 480 зв. (2), єѵ(г)їє 2 зв., 5 зв., 10, єѵ(г)є 4 (18), 4 зв. (16), 5 (14), 5 зв. (11), 6 (17), 6 зв. (18), 7 (3), 7 зв. (11), 8 (17), 8 зв. (18), 9 (17), 9 зв. (18), 10 (16), 10 зв. (18), 11 (17), 11 зв. (18), 12 (17), 12 зв. (8), 121, 192 зв., 195 зв., 197, 333 зв., 432 зв., 436, 440, 444 зв. (2), 445 (2), 445 зв. (4), 446, 446 зв. (3), 447 (3), 447 зв., 448 (2), 448 зв. (2), 449 (3), 449 зв. (4), 450 (2), 450 зв. (3), 451 (2), 451 зв. (3), 452 (3), 452 зв. (3), 453 (5), 453 зв. (4), 454 (3), 454 зв. (2), 455 (2), 455 зв. (3), 456 (3), 456 зв. (4), 457 (3), 457 зв. (2), 458 (3), 458 зв. (3), 459 (4), 459 зв. (5), 460 (2), 460 зв. (4), 461 (3), 461 зв. (2), 462 (2), 462 зв. (3), 463 (2), 463 зв., 464 (3), 464 зв., 465 (3), 465 зв. (2), 466 (4), 466 зв., 467 (3), 467 зв. (3), 468 (2), 468 зв. (2), 469 (2), 469 зв. (5), 470 (3), 470 зв. (3), 471 (2), 471 зв. (3), 472 (3), 472 зв. (3), 473 (4), 473 зв. (2), 474 (5), 476 (4), 476 зв. (2), 477 (2), 477 зв. (5), 478 зв. (7), 479 (9), 479 зв. (11), 480 (10), 480 зв. (18), 481 (7), єѵ(г) 3 зв., 9, 12 зв. (4), 327, 406, 438 зв., 447 зв., 449 зв., 458 зв., 460, 465 (2), 465 зв., 468, 468 зв. (2), 470 зв., 471 зв., 472 зв., 473 зв. (5), 474, 480 (7), 480 зв. (18), 481 (10); єѵ(г)лїа *ж. наз.* 482; єѵ(г)лїа *род.* 3, 12 зв., 15 зв., 126, 127 зв., 129, 158 зв., 167 зв., 202 зв., 458 зв., 473 зв., 481 зв., єѵ(г)лїи 125, єѵ(г)лии 442 зв., єѵ(г)лїи 123 зв.; єван'гєлїю *дав.* 443 зв., єѵ(г)лїю 3 зв., 24 зв., 27 зв., 119, 120 зв., 121 зв., 194, 404 зв., 407 зв., 408, 427 зв., 434, 435, 436, 444, єѵ(г)ю 437, єѵ(г)лї 424 зв., єѵ(г) 431, 440 зв.; єван'гєлїє *зн.* 253 зв., єѵ(г)лїє 3, 17, 20 зв., 29 зв., 48, 52 зв., 101 зв., 127,

єѵ(г)сть див. **єѵ(г)лїсть**
єѵ(г)льскои *прикм. од. ж. род.* 126 зв.; єѵ(г)льского *с. род.* 339, єѵ(г)льско 2
єѵ(г)сть див. **єѵ(г)лїсть**
єѵлиста див. **єѵ(г)лїсть**
єѵѳимїа *ім. антроп. од. ч. род.* 460 зв.

Ж

ж див. **жє**
(ж) див. **жє**
ж' див. **жє**
жа див. **за**
жадаєть *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 421; боудєть жадѣти *майб. од. 3 ос.* 368; жадаль єсми *мин. од. ч. 1 ос.* 318 зв.; бы... жадѣль *ум. од. ч. 3 ос.* 375
жадєнь див. **жадныи**
жадныи *займ. од. ч. наз.* 143, 167, 170 зв., 291, 306 зв., 373 зв., 374 зв., 384 зв., 409 зв., жа(д)ныи 135, жадьныи 224, жад'ныи 44, жадєнь 146, 166, 181 зв., 224 зв., 355 зв.; жадного *род.* 171 зв., 251, жа(д)ного 147, 242 зв., жа(д)но-(г)[о] 380 зв., жад'ного 163, 210; жад'номоу *дав.* 117, 160; жа(д)ного *зн.* 35, жад'ного 219; жадны(м) *ор.* 35; жаднои *ж. род.* 270
жа(д)ныи див. **жадныи**
жад'ныи див. **жадныи**
жадости: в жадости *ім. од. ж. місц.* 272
жадоущїи *дієприкм. недок. акт. теп. мн. наз.* 30 зв.
жадьныи див. **жадныи**
жаждоу *дієсл. недок. теп. од. 1 ос.* 433; жаж'доущого *дієприкм. акт. теп. од. ч. зн.* 108 зв.–109, жаж'доуща 108; жаж'дєнь *пас. мин. од. ч. наз.* 108
жалобоу *ім. од. ж. зн.* 427 зв.
[жаловати... сѧ]: сѧ... жаловати *дієсл. недок. інф.* 363; жалоуючисѧ *дієприсл. теп.* 325 зв.
жалость *ім. од. ж. наз.* 348; жалости *род.* 418, жалос'ти 166 зв.
жалоуєть *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 363 зв.; жалоують *мн. 3 ос.* 324, жалоую(т) 152; жаловаль *мин. од. ч. 3 ос.* 116 зв., 136 зв.; жаловали *мн. 3 ос.* 191 зв., 377 зв.; жалуючи *дієприсл. теп.* 217
жатва *ім. од. ж. наз.* 48, 63 зв., 260 зв., 356 зв., жа(т)ва 141 зв.; жатвы *род.* 62 зв., жат'вы 62 зв.; жатвѣ *дав.* 48; жа(т)воу *зн.* 48 зв.
жа(т)ва див. **жатва**
жати *дієсл. недок. інф.* 356 зв.; ж'ноу *теп. од. 1 ос.* 107; ж'нєшь *2 ос.* 107; жнєть *3 ос.* 356 зв., ж'нє(т) 356 зв., ж'нєть 356 зв.; ж'ноуть *мн. 3 ос.* 37 зв., 275
ж'гама див. **жєгома**
ждє(м) *дієсл. недок. теп. мн. 1 ос.* 52 зв.; ж'даль *мин. од. ч. 3 ос.* 214 зв.; ж'дали *мн. 3 ос.* 206 зв., 250 зв.
жє[1] *спол.* 74, 83, 145, 152, 192, 226, 468 зв.
жє[2] *част.* 2, 2 зв. (4), 3 (3), 3 зв., 16, 16 зв. (9), 17 (5), 17 зв. (6), 18, 18 зв. (3), 19 (2), 21 зв. (16), 22 (15), 22 зв. (5), 23 (2), 23 зв. (2), 24 (3), 24 зв., 25, 25 зв., 26 (2), 26 зв., 27 (3), 27 зв. (3), 28 (2), 30 зв., 31 (2), 31 зв., 32 (2), 32 зв., 33 (3), 33 зв. (2), 34 зв. (5), 35 (3), 35 зв., 36 (2), 36 зв. (2), 37 (4), 37 зв., 38, 41 зв. (5), 42, 42 зв., 43 зв., 44, 44 зв., 45 зв., 46, 46 зв., 47, 47 зв. (2), 48, 48 зв., 49 зв. (4), 50 (4), 50 зв. (2), 51 (2), 52 зв. (2), 53 (3), 54 (2), 54 зв., 55 (2), 55 зв., 56, 56 зв. (2), 57 (3), 57 зв. (2), 58 (2), 58 зв. (4), 60 (4), 60 зв., 61 зв., 62, 62 зв. (2), 63 (4), 63 зв. (3), 64 (2), 64 зв., 65, 65 зв., 66 зв. (3), 67 зв., 68 зв., 70, 70 зв., 71 (3), 71 зв. (2), 73, 73 зв., 75 зв., 76, 76 зв., 77 зв. (2), 78 зв., 79, 80 (4), 81 (2), 81 зв., 82, 82 зв., 83 зв. (2), 84, 84 зв., 85 (2), 86, 87 зв., 88 (2), 88 зв. (2), 89, 89 зв., 90 зв., 91 зв., 92, 92 зв., 95 зв. (2), 96 зв., 97 (2), 97 зв., 99 зв.,

S

З

закритаа *дієприкм. док. пас. мин. од. ж. наз.* 383 зв.; закрито *с. наз.* 258–258 зв.; закрываючи *дієприсл. теп.* 323 зв.

закричаль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 225, 249, 257 зв., 375, закрычаль 131 (2), 195, 328 зв., 398, 405, закрычал' 302 зв.; закрычали *мн. 3 ос.* 67 зв., 326, 326 зв., 431; закричавши *дієприсл. мин.* 192, закрычав'ши 192, 294, 296 зв.

закрыва(н) *дієприкм. недок. пас. мин. од. ч. наз.* 183

закрычал' див. **закричаль**

закрычаль див. **закричаль**

зак'хеи *ім. антроп. од. с. наз.* 304, закьхеи 303 зв.; ѡ закхею *місц.* 303, ѡ закхеи 200 зв.; зак'хею *кл.* 303 зв.

зак'хеѡва *прикм. од. ж. наз.* 12; зак'хеѡвы *род.* 3

закьхеи див. **зак'хеи**

залата див. **заплата**

залежи(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 96 зв.

замер'ло: бы... замер'ло *дієсл. док. ум. од. с. 3 ос.* 402 зв.

заметали *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 439 зв.; замечѣте *наказ. мн. 2 ос.* 439 зв.

замеш'каеть *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 277; замеш'кав'шоу *дієприкм. акт. мин. од. ч. дав.* 105

зам'кнѹ(л) *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 96; зам'к'нено *дієприкм. пас. од. с. наз.* 224 зв.; зам'кнены *мн. наз.* 105 зв., замк'нены 438; замьк'ноув'ши *дієприсл. мин.* 223 зв.

замордоую(т) *дієсл. док. майб. мн. 3 ос.* 314 зв.

зам'рък'не(т) *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 103; замрък'ло *мин. од. с. 3 ос.* 328 зв.

замоужь *присл.* 96, 103 зв., 176 зв., 297 зв., 311 зв., 312

[замоути(т) сѧ]: сѧ замоути(т) *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 359 зв., замоутилисѧ *мин. мн. 3 ос.* 90

замоученѧ *ім. од. с. род.* 359; по замоученїю *місц.* 359

замоучоваль *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 359

замыкае(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 20 зв., 128, замыкаеть 203 зв., 340 зв., 443

замыкае(т)сѧ *дієсл. недок. теп. од. безос.* 123 зв., замыкает'сѧ 198 зв.

замыкает'сѧ див. **замыкае(т)сѧ**

замыкаеть див. **замыкае(т)**

замышленѧ(м) *ім. од. с. ор.* 178 зв.

замѣтажщих *дієприкм. недок. акт. теп. мн. зн.* 29

замѣшанѧ *ім. од. с. род.* 183

заматенѧ *ім. мн. с. наз.* 180

зане *спол.* 16, 17, 18 зв., 54, 481 зв.

занеже *спол.* 54

запада див. **западоу**

западоу *ім. од. ч. род.* 278 зв., запада 42 зв., 102 зв., 282

запаленїи: ѡ запаленїи *ім. од. с. місц.* 479 зв.

запалиль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 94

запаматал'ство *ім. од. с. зн.* 337–337 зв.

запаш'ной *прикм. од. ж. род.* 400; запаш'ными *мн. ор.* 434 зв.

запечатань *дієприкм. док. пас. мин. од. ч. наз.* 116; запечатав'ши *дієприсл. мин.* 121 зв.

запечатоваль *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 352 зв.

запись *ім. од. ч. зн.* 291 зв.

заплакаль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 397

заплата *ім. од. ж. наз.* 235, 236 зв., залата 231 зв.; заплаты *род.* 261, зап'латы 135; заплатоу *зн.* 356 зв., 328, зап'латоу 328

заплатї *дієсл. док. наказ. од. 2 ос.* 86 зв.; бы заплатиль *ум. од. ч. 3 ос.* 82

заповѣ(д) див. **заповѣдь**

заповѣдаю *дієсл. недок. теп. од. 1 ос.* 451, 451 зв., 465, 471; заповѣдае *3 ос.* 410 зв., заповѣдаеть 313, заповедаеть 38 зв., е(м) заповедаль *мин. од. ч. 1 ос.* 123 зв., заповѣдаль *3 ос.* 68 зв., 88 зв., 226, заповедаль 49; заповѣдали *мн. 3 ос.* 183 зв.; заповедаючи *дієприсл. теп.* 295, заповедаа 52

заповѣдь *ім. од. ч. наз.* 96 зв., 177 зв., заповѣ(д) 96 зв.; заповѣди *род.* 290 зв.,

63 зв., 64 (2), 65, 65 зв., 66 зв., 67, 68, 69 зв., 70, 71, 71 зв. (2), 72 зв., 73, 73 зв., 74 зв., 75, 75 зв., 76 зв. (2), 77 зв., 79 зв., 80 зв., 81, 82 зв., 84, 85 зв., 87, 88 зв., 89, 90, 90 зв., 91 (2), 91 зв. (2), 92 зв., 93, 93 зв., 94 зв., 95 зв., 96, 97, 98, 99, 99 зв., 100 зв., 101, 101 зв., 102 зв., 103 зв. (2), 105, 105 зв., 107 зв., 109, 109 зв., 110 зв., 112 зв., 116, 116 зв., 118 зв., 119, 119 зв., 120 зв., 121, 122, 123, 130, 130 зв., 131, 131 зв., 132, 133, 134, 134 зв., 135 зв., 136 зв., 137, 137 зв., 138, 139, 139 зв., 141, 142, 142 зв., 144, 144 зв., 146 зв., 147, 147 зв., 149 зв., 150 зв., 151 зв., 152, 153, 154, 154 зв., 155 зв., 156 зв., 157, 157 зв., 158, 158 зв., 159 зв., 160, 161, 162 зв., 163 зв., 164 зв., 165 зв., 166, 166 зв., 167 зв., 169, 170, 171, 172 зв., 173, 174, 175 зв., 176, 177, 178 зв., 179, 180, 180 зв., 181 зв., 182 зв., 183 зв., 184, 187, 191, 192 зв., 193, 195 зв., 196, 197, 204 зв., 211 зв., 213 зв., 214, 214 зв., 217 зв., 220, 220 зв., 221 зв., 223, 224, 225, 225 зв., 227, 228, 229, 230 зв., 231, 232, 233 зв., 234, 235, 236, 236 зв., 238, 239, 240 зв., 241, 243, 243 зв., 245 зв., 246, 247, 248, 248 зв., 250 зв., 253, 253 зв., 254, 255, 255 зв., 256, 257, 258, 258 зв., 259, 259 зв. (2), 260 зв., 262, 262 зв., 263, 263 зв., 265, 266, 267, 267 зв., 268 зв., 269, 269 зв., 270 зв., 271 зв., 272 зв., 273, 273 зв., 274, 275 зв., 277, 277 зв., 279, 280, 281, 282 зв., 283, 283 зв., 284 зв., 285, 286, 287, 288 зв., 291, 292, 293, 293 зв., 295, 296 зв., 297, 297 зв., 298 зв., 299 зв., 300, 300 зв., 302, 302 зв., 303, 304, 306, 307 (2), 308, 309, 310, 311, 312 зв., 313 зв. (2), 314, 317, 321, 321 зв., 327, 330, 331, 333 зв., 342 зв., 343, 343 зв. (2), 344, 345, 346, 347, 350, 350 зв., 351, 353, 357 зв., 359, 360 зв., 361 зв., 362 зв., 364 зв., 365 зв., 367, 368, 368 зв., 369, 370, 371 зв., 373, 375, 376 зв., 377, 378, 379, 380, 381 зв., 382 зв., 388 зв., 389 зв., 390 зв., 391, 391 зв., 393, 393 зв., 398 зв., 399 зв., 402, 402 зв., 403, 403 зв., 404, 406, 407 зв., 408, 410, 411, 412, 413, 414, 414 зв., 415 зв., 416 зв., 417 зв., 419, 420, 421, 424, 425, 427 зв., 429 зв., 432 зв. (2), 434, 435, 436, 437, 438 зв., 440 зв., 444, 444 зв. (4), 445 (4), 445 зв. (2), 446 (2), 446 зв. (4), 447 (3), 447 зв. (3), 448 (2), 448 зв. (2), 449 (4), 449 зв. (4), 450 (3), 450 зв. (3), 451 (2), 451 зв., 452 (2), 452 зв. (3), 453 (4), 453 зв. (3), 454, 454 зв. (3), 455 (3), 455 зв. (3), 456, 456 зв. (3), 457 (3), 457 зв., 458 (2), 458 зв. (3), 459 зв. (4), 460 (2), 460 зв. (4), 461 (2), 461 зв. (2), 462 (2), 462 зв. (2), 463 зв., 464, 464 зв. (3), 465 (3), 465 зв. (2), 466 (2), 466 зв., 467 зв. (2), 468 (3), 468 зв. (2), 469 (3), 469 зв. (3), 470 (4), 470 зв. (3), 471 зв. (4), 472 (4), 472 зв. (4), 473 (4), 473 зв. (7), 474 (6), 474 зв. (6), 475 (4), 475 зв. (5), 476 (3), 476 зв. (3), 477 (4), 477 зв. (5), 478 (14), 478 зв. (15), 479 (11), 479 зв. (13), 480 зв. (2), 481 зв., 482, з(ч) 7 зв., 384, 461, 473 зв., 474, 479, 479 зв. (2), за [!] 4; в... зачалє *місц.* 482 зв., в зача(л) 317 зв., в за(ч)л(ѣ) 317 зв., в за(ч)лѣ 472, в за(ч)лє 482, в за(ч)л 317 зв.; зачала *мн. наз.* 443 (2); зача(л) *род.* 198 зв., зачаль 20 зв., 123 зв., 128 зв., 203 зв., 340 зв., 443; зачала *зн.* 443, 443 зв., 444; ω... зачалє(х) *місц.* 443

зачаль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 126 зв.

зачатіє *ім. од. с. наз.* 455 зв., за(ч)тіє 447

зачєрль: бы єси зачєрль *дієсл. док. ум. од. ч. 2 ос.* 354

зачирала *дієсл. недок. мин. од. ж. 1 ос.* 354 зв.

за(ч)л' див. зачало

за(ч)ло див. зачало

за(ч)тіє див. зачатіє

зачало *ім. од. с. наз.* 129

заш'кодиль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 225 зв.

заш'ло *дієсл. док. мин. од. с. 3 ос.* 226

з'бав'лєни *дієприкм. док. пас. мин. мн. наз.* 246 зв., 281

збань *ім. од. ч. зн.* 356; в збаноу *місц.* 318, в з'баноу 184 зв.

з'бєроу *дієсл. док. майб. од. 1 ос.* 274 зв.; з'бєрѣтє *наказ. мн. 2 ос.* 62 зв.; зобрав'шоу *дієприкм. акт. мин. од. ч. дав.* 64 зв.

[збєрꙋ҇т сѧ]: сѧ збєрꙋ҇т *дієсл. док. майб. мн. 3 ос.* 298 зв.

з'биль: єси... з'биль *дієсл. док. мин. од. ч. 2 ос.* 222 зв., из'биль *3 ос.* 429; з'били *мн. 3 ос.* 92 зв.; избієны(х) *дієприкм. пас. мин. мн. род.* 460, из'бієны(х) 457 зв.; о из'бієныхь *місц.* 13; избив'ши *дієприсл. мин.* 309

з'бираю *дієсл. недок. теп. од. 1 ос.* 107; з'бираєшь *2 ос.* 107; збирає(т) *3 ос.* 57 зв., з'бираєть 356 зв.; з'бирають *мн. 3 ос.* 238, з'бираю(т) 37 зв.

з'бирают'сѧ *дієсл. недок. теп. мн. 3 ос.* 426 зв.

[з'блаж'ню... сѧ]: сѧ... з'блаж'ню *дієсл. док. майб. од. 1 ос.* 112, 186 зв.; сѧ... з'блаз'нить *3 ос.* 242; з'блаз'нитєсѧ *мн. 2 ос.* 111 зв., з'блаж'нитєсѧ 186; з'блаж'нѧ(т)сѧ *3 ос.* 112

з'блажнѧє(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 79 (2), з'блаж'нѧє(т) 33, зьблажнѧєть 163 зв., зьб'лаж'нѧєть 164; з'блажнѧю(т) *мн. 3 ос.* 79; бы... з'блажнѧла *ум. од. ж. 3 ос.* 164; з'блажнѧючи *дієприсл. теп.* 82 зв.

з'блаж'нѧє(т) див. з'блажнѧє(т)

[з'блаж'нѧю(тс)]: (с) з'блаж'нѧю(т) *дієсл. недок. теп. мн. 3 ос.* 140 зв.

з'ближильсѧ *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 187 зв., сѧ з'ближиль 314

[з'ближиль сѧ]: сѧ з'ближиль див. з'ближильсѧ

збожа див. з'божѧ

з'божѧ *ім. од. с. зн.* 232, збожа 135 зв.

з'борь *ім. од. ч. наз.* 114 зв.

з'боудє(т)сѧ *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 415; из'былосѧ *мин. од. с. 3 ос.* 117

збоудиль *дієсл. док. мин. од. ч. 1 ос.* 394 зв.; з'боудили *мн. 3 ос.* 43 зв., з'бꙋ҇дили 248 зв.; з'боудив'ши *дієприсл. мин.* 142

з'боудованю *ім. од. с. дав.* 286 зв.

з'боудовати *дієсл. док. інф.* 114 зв.; збоудоую *майб. од. 1 ос.* 74; збоудоуєшь *2 ос.* 194; з'боудоваль *мин. од. 3 ос.* 238 зв. (2), зьбоудоваль 92 зв.; з'боудовано *дієприкм. пас. мин. од. с. наз.* 225

збоурєньє *ім. од. с. зн.* 100 зв.

звады *ім. од. ж. род.* 326 зв., з'вады 326

з'вады див. звады

з'валь *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 233 зв.; з'вано *дієприкм. пас. мин. од. с. наз.* 211; звани *мн. наз.* 87; зва'нїи 286; зван'ны(х) *род.* 286; зьван'ны(м) *дав.* 285; з'вано *прис. ф.* 321 зв.

званїа *ім. мн. с. зн.* 97 зв.

з'вєли *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 93

[з'вєр'ноуль... сѧ]: сѧ є(ст) з'вєр'ноуль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 239

з'вєр'ха див. звєр'хоу

звєр'хоу *присл.* 99 зв., з'вєр'хоу 99 (2), з'вєр'ха 99 зв.

з'вєр'хоу див. звєр'хоу

звивали *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 281

з'витый *дієприкм. док. пас. мин. од. ч. зн.* 435 зв.

з'вноутрь *присл.* 248, 270 зв., з'вноу(т)рь 266 зв., з'ноутрь 153 зв., з'вноу(т)рѧ 270 зв., из'вноу(т)рь 154

з'вноу(т)рь див. з'вноутрь

з'вноу(т)рѧ див. з'вноу(т)рь

з'внѣ *присл.* 153 зв.

зводить *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 372 зв.

зволилї: бы сѧ... зволилї *дієсл. док. ум. мн. 2 ос.* 80 зв.

зволокли *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 264, зволок'ли 193, з'волок'ли 118 зв.

зволок'ли див. зволокли

з'волок'ли див. зволокли

з'выкль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 201 зв.

звѣда(л) *дієсл. док. мин. од. 3 ос.* 291 зв., звѣдаль 191 зв., 303, 425, з'вѣдаль 155 зв., 249 зв., извѣдаль 195

И

из'бавитєль *ім. од. ч. наз.* 212 зв., 357
из'бавлєніє *ім. од. с. наз.* 316; из'бав'лєніа *род.* 215 зв.; из'бавлєніє *зн.* 88 зв., 210 зв., 405 зв., из'бав'лєніє 169
избав'лаєть *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 245
из'бєрє(т) *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 27, из'бєрєть 219 зв., из'бєроуть *мн. 3 ос.* 103; из'бран'ныи *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 327 зв.; из'бран'ныи *мн. наз.* 103; из'бран'ны(х) род. 87, 94 зв., 102 зв., 456, 464; из'бран'ны(х) *зн.* 102 зв.
из'бєрєть див. **из'бєрє(т)**
из'биль див. **з'биль**
из'бирає(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 100 зв.; из'бираю(т) *мн. 3 ос.* 40, 238, 415
из'бираєт'са *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 161 зв.
из'боді *дієсл. док. наказ. од. 2 ос.* 164
из'борищє *ім. од. с. зн.* 239 зв.; на з'борища(х) *мн. місц.* 50, *на* з'борищахь 97 зв., на з'борищє(х) 65, 100, 146 зв., 312 зв.
из'браніи: о **из'браніи** *ім. од. с. місц.* 124, ω из'браніи 199
из'бысть *дієсл. док. аор. од. 3 ос.* 19
из'бы(т)ка *ім. од. ч. род.* 274, из'быт'ка 58, 313; из'бы(т)ковь *мн. род.* 72, из'быть-ковь 156, 238; из'быт'ки *зн.* 67
из'быт'ка див. **из'бы(т)ка**
из'бѣглиса *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 149 зв.
извєдє(т) *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 56 зв., из'вєль *мин. од. ч. 3 ос.* 130; да из'вєдє(т) *наказ. од. 3 ос.* 48, извєдєна *дієприкм. пас. мин. од. ж. наз.* 482
из'вноу(т)рь див. **з'вноутрь**
изволи(х) *дієсл. недок. аор. од. 1 ос.* 76, из'воли(х) 56 зв.
из'воли(х) див. **изволи(х)**
извѣдаль див. **звѣда(л)**
из'вѣдовати див. **звѣдовати**
из'вѣствоваль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 125 зв.–126, ω из'вѣствован'ныхь *дієприкм. пас. мин. мн. місц.* 204
из'вѣстноє *прикм. од. с. зн.* 480
из'ваноули *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 60–60 зв.
из'ганаю(т) *дієсл. недок. теп. мн. 3 ос.* 48 зв.; из'гонихω(м) *аор. мн. 1 ос.* 40 зв.; из'ганайтє *наказ. мн. 2 ос.* 49
из'гнаніи: по **из'гнаніи** *ім. од. с. місц.* 167 зв.
из'горыть *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 415
из'готовити *дієсл. док. інф.* 206; з'готовимо *майб. мн. 1 ос.* 110 зв., 184; з'готовиль *мин. од. ч. 1 ос.* 411; з'готовиль єси *2 ос.* 215; з'готовиль *3 ос.* 277 зв.; з'готовали *мн. 1 ос.* 318; и(з)готовили *3 ос.* 110 зв., зготовали 329 зв., зьготовали 185; зготовай *наказ. од. 2 ос.* 296; з'готованы *дієприкм. пас. мин. од. ч. зн.* 108 зв.; з'готованоу *ж. зн.* 185; зготовано *с. наз.* 285; зготовано *прис. ф.* 88, 168 зв.
изгроубихь *дієсл. док. аор. од. 1 ос.* 482 зв.
из'гоубиль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 25, из'гоубили *мн. 3 ос.* 117 зв.; была єсми з'гоубила *дмин. од. ж. 1 ос.* 288 зв.
издалєка див. **здалєка**
из(д)алєка див. **здалєка**
из'дыхати: **боудоу(т) из'дыхати** *дієсл. недок. майб. мн. 3 ос.* 315 зв.
изьєднали *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 137
из'жираєт *дієсл. недок. теп. мн. 2 ос.* 98; ж'жираюτь *3 ос.* 178 зв.
и(з)задоу див. **з'задоу**
изливаєма див. **из'ливаємаа**
из'ливаємаа *дієприкм. недок. акт. теп. од. ж. наз.* 111 зв.; изливаєма 186
и(з)личєны(и) див. **изьличєни**
из'ложити *дієсл. док. інф.* 125 зв.; из'ложиль *мин. од. ч. 3 ос.* 406 зв.
из'лоучиль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 83, из'лоучиль єсть 165
из'лѣзь *дієсл. док. наказ. од. 2 ос.* 303 зв.
из'мовиль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 85 зв.
из'мол'чаль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 94 зв.
изнємогоша *дієсл. недок. аор. мн. 3 ос.* 15 зв.
из'носи(т) див. **з'носити**
из'нав'ші див. **з'нати**

416, 420 (2), 420 зв., 422, 424, 438 зв., 445, 449, 456 зв., 457 (2), 462 зв., 471 зв., 477 зв., имє 363 зв., 422 зв., и(м)ѧ 445; имєнє(м) *ор.* 40 зв., 45 зв., 119, 230 зв., имєнємь 40 зв., 121, 123 зв., 144 зв., 163, 197 зв., 209 (2), 210, 258 зв., 265, 303 зв., 314; въ имєни *місц.* 422 зв., по имєни 389, ѡ имєни 163, 262 зв.; имєна *мн. наз.* 48 зв., 262 зв.; имєна *зн.* 137 зв., 232

инако див. **инакь**

инакь *присл.* 46 зв., инако 16 зв.

иначєи *присл.* 135, 135 зв., 231 зв., 144, иначєй 411, иначыи 231 зв.

иначєй див. **иначєи**

иначыи див. **иначєи**

индє *присл.* 18 зв., 282 зв.

ин'дик'тоу *ім. од. ч. род.* 444

иноплємєньникь *ім. од. ч. наз.* 297

иноуды *присл.* 389

ин'шїи див. **ин'шїй**

ин'шїй *займ. од. ч. наз.* 362 зв., ин'шїи 43 зв., 363 зв.; ин'шого *род.* 177 зв., ин'шого *зн.* 412, ин'шо(г)[о] 174 зв.; ин'ши(м) *ор.* 24 зв., 457; иньшимь 197; иншоую *ж. зн.* 189 зв., ин'шоую 93 зв., 165 зв.; ин'шєє *с. наз.* 139 зв. (2), 434; ин'шїи *мн. наз.* 3, 60 зв., 73 зв., 148, ин'шїй 299 зв., ин'шї(и) 73 зв., 366 зв., ин'шїй 94, 428; ин'ши(х) *род.* 152, 323 зв.; ин'шихь 177 зв., 431 зв., ин'ши(мь) *дав.* 175, 310; ин'шї(х) *зн.* 29 зв., иньшїи 86, ин'шїи 94, ин'шїй 275

иныи див. **иный**

иный *займ. од. ч. наз.* 356 зв. (2), 390 зв., 417, иныи 359 зв., 441; иного *род.* 286 зв., 390; иного *зн.* 18 зв., 52 зв., 92 зв. (3), 165 зв., 241 зв. (2); иноую *ж. зн.* 62, 62 зв., 63, 92 зв., 293; на инои *місц.* 227 зв.; иноє *с. наз.* 60 зв., 62, 139 зв., 140 зв. (3), 256 зв.; иного *род.* 259 зв.; иный *мн. наз.* 255, 327, 330 зв., 386, 403 зв., иныи 60 зв., 89 зв., 142, 356 зв., 372 зв., 375 зв., 385, инїи 115; ины(х) *род.* 152 зв., 172, 195, 253, 299 зв., 479, 442, 479 зв., иныхь 127, 230 зв., 245 зв.; ины(м) *дав.* 93, 246 зв., 327 зв., 330 зв., инѣм' 60 зв., инымь 197 зв., ины(х) *зн.* 31 зв., 260 зв., 268 зв., 337 зв., 454, 476, иныхь 219 зв.–220, 260 зв., инны(х) 31 зв., инѣ(х) 449, иныи 92 зв., 155 зв., 194, 221 зв., 390 зв., 438 зв., 475 зв., ины(и) 71, 119 зв., 126; въ ины(х) *місц.* 335, ѡ… ины(х) 336, ѡ иныхь 41 зв., 348 зв.

ип'полита *ім. антроп. од. ч. наз.* 461 зв.

ир'жа *ім. од. ж. наз.* 37, р'жа 36 зв.

ировь *прикм. од. ч. наз.* 221

иро(д) *ім. антроп. од. ч. наз.* 23 зв., 25, 25 зв., 65 зв., 147 зв., 148 (2), 148 зв. (2), 217 зв., 220, 282 зв., 459 зв., 472 зв. (2), иродь 253 зв. (2), 325 (2), 325 зв. (2), їрѡ(д) 220, ирѡ(д) 23 зв., 24, 24 зв., 65 зв., 147 зв., 220; їрода *род.* 204 зв., ирода 23 зв., 25 зв., 65 зв., 200 зв., 324 (2), 325, 447 зв.; иродови *дав.* 66, 148, 148 зв., иродоу 24 зв.; ирода *зн.* 279; о… їродѣ… *місц.* 13 зв., о… иродѣ 124

иродиядина *прикм. од. ж. наз.* 65 зв.

иродияноув *ім. мн. ч. род.* 175 зв.

иродїада *ім. антроп. од. ж. наз.* 148, иродїады *род.* 148, иродияды 65 зв., родияды 148 зв.; ѡ иродиядѣ *місц.* 220

иродова див. **иродового**

иродового *прикм. од. ч. род.* 325, иродова 65 зв., 156 зв., 245 зв.; иродовы *ж. род.* 25; иродовыми *мн. ор.* 95, 136 зв.

иродь див. **иро(д)**

ирѡ(д) див. **иро(д)**

ис див. **из**

ис' див. **из**

исааковь див. **їсааковь**

исаакь див. **їсаа(к)**

исаїа див. **їсаїа**

исказили *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 83 зв.

искати *дієсл. недок. інф.* 24 зв., 319; ищꙋ *теп. од. 1 ос.* 362; ищєшь *2 ос.* 436 зв.; ищє(т) *3 ос.* 80, 267, 269, 355 зв., ищєть 156 зв., 373; ищєтє *мн. 2 ос.* 58 зв., 72 зв., 122, 196 зв.; ищоуть *3 ос.* 155 зв.,

232, 255, 297 зв., 298, 365 зв., 366 зв., 367 зв., 369, 370, 408; ӥжь *наказ. од. 2 ос.* 274 зв., яж' 356; ядѣтє *мн. 2 ос.* 261 (2), ядитє 111, 185 зв., ядѣть 154 зв.; бы єстє или *ум. мн. 2 ос.* 275 зв.; ядаюч(и) *дієприкм. акт. теп. од. ч. наз.* 243, ядыи 53 зв. (2), ядоущи(м) *мн. дав.* 110 зв., 111; яд'ших' *мин. мн. зн.* 155 зв.; яд'ши *дієприсл. теп.* 290

ӥсти див. **ис'ти**

истин'на *ім. од. ж. наз.* 18; истин'нѣ *дав.* 16, 18 зв.; ис'тин'ною *ор.* 355 зв.

истин'но *присл.* 126, ис'тин'но 446 зв.

ис'тин'но див. **истин'но**

истин'ный *прикм. од. ч. наз.* 412 зв., 417 зв., истин'ныи 341 зв., истин'ны(и) 418 зв.; истин'наго *род.* 482 зв.; истин'наго *зн.* 482 зв., истин'на(г)[о] 132; истин'наа *ж. наз.* 414 зв., истин'наа 444 зв.

истин'ныи див. **истин'ный**

истин'ны(и) див. **истин'ный**

истин'нѣиших: в'... **истин'нѣиши(х)** *прикм. мн. місц.* 18 зв. (2)

истин'ствоуж(т) *дієсл. недок. теп. мн. 3 ос.* 18 зв.

истканєнь *дієприкм. док. пас. мин. од. ч. наз.* 432

исходи(т) див. **исходить**

исходить *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 70, исходи(т) 70, 153 зв., 344, 417 зв.; исхода(т) *мн. 3 ос.* 70, 173 зв., 154; , исходили *мин. мн. 3 ос.* 76, 160; исходѣтє *наказ. мн. 2 ос.* 102 зв.; исходащоу *дієприкм. акт. теп. од. ч. дав.* 88 зв., исхода(щ) 88 зв.; ис'ходащого *зн.* 130; ѡ... исходащѡ(м) *с. місц.* 28; исходащи *мн. наз.* 444 зв., исходащая 70, исходащаа 453, исходаща 454 зв., исходащи(м) *дав.* 47 зв.; исходища зн. 94; исходащє *дієприсл. теп.* 49 зв.

исхожовали(с) *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 288 зв.

исцѣлити *дієсл. док. інф.* 48 зв., 56; исцѣлить *майб. од. 3 ос.* 233, исцѣли(т) 136; исцѣли *аор. од. 3 ос.* 66 зв.; исцѣлиль *мин. од. ч. 3 ос.* 30, 90, 136, 147, 322; исцѣлайтє *наказ. мн. 2 ос.* 49; о исцѣлѣвши(х) *дієприкм. акт. мин. мн. місц.* 13, 199, о исцѣлѣв'ших 14, 123 зв.; исцѣлєна *пас. мин. од. ж. наз.* 145

[исцѣлити... са]: **са... исцѣлити** *дієсл. док. інф.* 283

исцѣлаль *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 48, исцѣлайтє *наказ. мн. 2 ос.* 49; исцѣлажщє *дієприкм. акт. теп. мн. ч. наз.* 465

ись див. **из**

исьоромотили *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 387 зв.

исьсохшои: **о исьсохшои** *дієприкм. док. акт. мин. од. ж. місц.* 89, о иссохои [!] 14 зв.

ити *дієсл. недок. інф.* 13, 25 зв., 34, 41 зв., 43, 43 зв., 44 зв., 74 зв., 75, 113, 132 зв., 135 зв., 259 (2), 260, 282 зв., 316 зв., 353, 385, 410 зв.; идоу *теп. од. 1 ос.* 379.2, 410, 410 зв., 411.2, 412, 414.2, 418, 418 зв., 419 (2), 420 зв., 422 зв. (2), 439, 447, 461 зв.; идєшь *2 ос.* 27, 171, 278 зв., 401 зв., 410 зв., 411, 418, идєши 43; идє *3 ос.* 142 зв., 345 зв., 358, 441 зв., 464, 472 зв., идє(т) 26 зв., 36 зв., 51 зв., 64, 89 зв., 100 зв., 103, 105, 111, 129 зв., 205 зв., 286 зв., 316, 343 зв. (2), 344, 349 зв., 355, 361 зв., 362, 364 зв., 370 зв., 390, 396 зв., 406 зв., 421, 454 зв., 459, 472, идєтъ 398, идєть 42, 75, 88 зв., 89 зв., 158 зв., 169 зв., 219 зв., 240, 286, 287 зв., 302 зв., 319, 342 зв., 343 зв., 351, 389, 395 зв., 401, 401 зв., 403, идє(т)ть [!] 404, и(д)' [!] 185 зв.; идємо *мн. 1 ос.* 85; идоуть *3 ос.* 344 зв., 391 зв., ӥдоуть 389, идоу(т) 327, 351 зв., 389, идоу(т) 312; идоста *аор. дв. 2 ос.* 477 зв.; идащє *імп. од. 3 ос.* 465 зв., 467 зв., 470 зв.; ишо(л) *мин. од. ч. 3 ос.* 331 зв., ишоль 67 зв., 114 зв., 232, 296, 472, шо(л) 240 зв., 265, 321 зв., 358, шол' 240 зв., шоль 88 зв., 113, 167 зв., 169 (2), 171 зв. (2),

Ї

іехоніа *ім. антроп. од. ч. наз.* 22; єхонію *зн.* 22

іил҃вь див. **іил҃євь**

іил҃євь *прикм. од. ч. наз.* 346 зв., 468, іил҃вь 401 зв.; іил҃єва *род.* 49; іил҃єва *зн.* 71 зв.; іил҃євы *ж. род.* 25 зв.; іил҃євымь *мн. дав.* 320; іил҃євы *зн.* 50 зв.; іил҃євома *дв. с. ор.* 85

іил҃ьтєскыи див. **із҄р҃льтєскыи**

іил҃ьтанинь *ім. од. ч. наз.* 345 зв.

іил҃а див. **іиз҄р҃ла**

іжь див. **иже** [2]

із҄р҃льтєскыи *прикм. од. ч. наз.* 210 зв., іил҃ьтєскыи 119 зв., иил҃ьтєскыи 194; іил҃ьтєского *род.* 70 зв., 214 зв.; іиз҄р҃льтєскы(м) *ор.* 224 зв.; в... из҄раильтєскѡ(м) *місц.* 42 зв.; іил҃ьт҄скоую *ж. зн.* 25 зв.; из҄раил҄тєскыхь *мн. род.* 205 зв., іил҃ьтєскы(х) 117; із҄рльтєскымь *дав.* 211 зв.; іил҃ьтєскыа *зн.* 332; из҄р҃льтєскыми *ор.* 224; в... іил҃ьтєскы(х) *місц.* 48

із҄р҃ла *ім. топ. од. ч. род.* 209, 215, іил҃а 24, 462 зв., 463; іил҃єви *дав.* 344, іил҃ю 468; въ іиз҄р҃ли *місц.* 215; іил҃ю *кл.* 177

іліа див. **ілі҃а**

ілі҃а *ім. антроп. од. ч. наз.* 259 зв., іліа 194 зв., 256 зв., илия 224 зв., илиа 253 зв., иліа 53 зв., 75 зв., 76 зв. (3), 120, 148, 159 зв., 160, 160 зв. (2), 343 (2); илі҃и *род.* 224, 470 зв.; іліи *дав.* 257, илій 159 зв., илі҃и 223, іилі҃и 75 зв.; и(л)ю *зн.* 48 зв., илію 120, 194; илією *ор.* 73 зв., илиєю 158, 255

і҃-мь *числ. дав.* 470

іакима *ім. антроп. од. ч. род.* 445 зв.

іосифь *ім. антроп. од. ч. наз.* 475 зв., іѡси(ф) 65, іѡсиф҄ 25, іѡсифь 22 зв., 23, 207, 212, 216, 338 зв., 475 зв., иѡсифь 23 зв., 121 (2), 191, 195 зв. (2), 324, 329, 338 зв., 434; іѡсифа *род.* 457, иѡсифа 338 зв., 429, 451 зв., иѡсиѳа 217 зв.; іѡсифови *дав.* 22 зв., 195 зв., 353, іѡсифоу 24 зв., іѡсифꙋ 25 зв.; іѡсифа *зн.* 22 зв., 213 зв., иѡсифє *кл.* 23

ірѡ(д) див. **иро(д)**

іс҃ [1] *ім. антроп. невідм.* (у сполученні з хс҃) 457, 458, 472, іс҃ь 456 зв., 474 зв., іѵ҃ 5, 19, 20 зв., 21 зв., 22 зв. (2), 121 зв., 127, 127 зв., 129, 211 зв., 342 зв., 421 зв., 443, 456 зв., 458 зв., 459, 462 зв. (2), 476 зв.

іс҃ [2] див. **ісоусь**

і(с) див. **ісоусь**

ісаа(к) *ім. антроп. од. ч. наз.* 15 зв., исаакь 21 зв.; исаака *зн.* 21 зв., исака 282; исаако(м) *ор.* 42 зв.

ісааковь *прикм. од. ч. наз.* 221, исааковь 96, 177; исаакова *зн.* 312

ісаино *прикм. од. с. наз.* 61

ісаіа *ім. антроп. од. ч. наз.* 69, 152 зв., исаіа 343, 404 зв., 405; ісаіа *род.* 218, 223, ісая 109, исаіа 404 зв., 466; исаіємь *ор.* 28 зв., 56 зв., исаиє(м) 43, исаиємь 26

іс҃ова *прикм. од. ч. род.* 432 зв.; іс҃вь *зн.* 472 зв.; іс҃овы(м) *ор.* 121, іс҃овымь 434; іс҃ва *ж. наз.* 346, 346 зв.; іс҃воу *зн.* 65 зв.; ісово *с. наз.* 436, іс҃во 428; іс҃ва *род.* 121; іс҃ово *зн.* 434, 434 зв., іс҃во 116, 329 зв., 434, ис҃во 195 зв.; о... ісовѣ *місц.* 13, 15, 124 зв.; іс҃выхь *мн. род.* 250, 250 зв., 409 (2); іс҃овымь *дав.* 228; іс҃вы *зн.* 239, 400, іс҃ви 399 зв.; іс҃овыми *ор.* 71; на... іс҃выхь *місц.* 409, при... іс҃овы(х) 265 зв.

ісоусь *ім. антроп. од. ч. наз.* 67 зв., іс҃ 22 зв., 23, 23 зв., 27 (4), 27 зв. (2), 28, 28 зв. (3), 29 (3), 29 зв., 30, 41, 41 зв. (3), 42 (2), 42 зв. (2), 43 (2), 43 зв. (2), 45 (4), 45 зв. (2), 46 (2), 46 зв., 47 (2), 47 зв. (2), 48 (3), 48 зв., 49, 52, 52 зв. (2), 54 (2), 54 зв., 55 (2), 55 зв., 56, 57, 60, 63 (2), 63 зв., 64 зв., 65 (3), 66, 66 зв. (3), 67 (2), 67 зв., 68, 70 (3), 71 (3), 71 зв. (3), 73 (2), 73 зв. (2), 74 (2), 74 зв. (2), 75 (2), 75 зв. (2), 76 (2), 76 зв., 77 (2), 77 зв. (2), 78 (2), 78 зв., 81, 82 зв. (2), 83, 83 зв., 84, 84 зв. (2), 85 (2), 87 (2), 87 зв., 88 (2), 88 зв. (3), 89, 89 зв., 90 (3), 90 зв., 91, 91 зв. (2), 92, 93,

401, 402 зв., 424 зв., 425, 425 зв., 427, 427 зв. (2), 428, 429 (2), 430 зв., 431, 431 зв. (2), 432, 434 зв., 436 зв., 446 зв. (2), 454 зв., 459, 462 зв., 469 зв., 475 (2), 475 зв., 476 (3), 476 зв., и҃са 118 зв., 317, 464 зв.; і҃со(м) *ор.* 144 зв., 286, 475 зв., і҃сомь 30 (2), 45 зв., 56 зв., 115 зв. (2), 155 зв., 159 зв., 170, 190 зв., 303, 326 зв., 344 зв., 426 (2), 452 зв., 454, 457, 460, і҃сѡ(м) 120 зв., 134 зв., и҃сомь 113 зв., і҃соу [!] 476; при… і҃свѣ *місц.* 448, 466, 475 зв., ѡ і҃сѣ 239, 241, 463 зв., ѡ и҃сѣ 332; і҃сє *кл.* 44, 131, 143, 169 зв., 225, 249, 296 зв., 302 зв.

і҃сь [1] див. **і҃с** [1]

і҃сь [2] див. **ісоусь**

і҃-тє(м) *числ. дав.* 447 зв.

іоуда *ім. антроп. од. ч. наз.* 48 зв., иоуда 21 зв., 65, іюда 184, 321 зв., 335 зв., 409 зв., 410, 413, 424 зв., 425, июда 109, 110, 111, 113, 116, 116 зв. (2), 184, 187 зв., 317, 400 зв., 424 зв.; июды *род.* 424, 467 зв.; июдѣ *дав.* 146 зв., 406, 409, їю(д) 413; іоудоу *зн.* 21 зв., 234, иоудоу 234, іюдоу 317, июдоу 109, 137 зв., 468 зв.; ѡ июдѣ *місц.* 371 зв.; іюдо *кл.* 322

іоудеи *ім. од. ч. наз.* 18; іоудеи *мн. наз.* 447 зв., іоудеє 120 зв., 152; іоудеѡ(м) *дав.* 453, 466 зв., ї҄дєѡ(м) 456, іоудеѡмь 447, иоудео(м) 461 зв., иоудеѡ(м) 461 зв., 464 зв.

іоудеӣ *ім. топ. од. ж. род.* 26, іоудеи 30, 136 зв., іюдєѧ 234; во иоудеи *місц.* 25 зв., по… іоудеи 241

іоудє(и)скыи див. **іоудеискыи**

іоудєӣскыи *прикм. од. ч. наз.* 328, іоудеискыи 23 зв., 119, іоудє(и)скыи 191, иоудеискыи 117, иоудейскыи 118 зв.; іоудеиского *зн.* 204 зв., іоудеиска 192; въ… іоудеистѣмь *місц.* 24, въ іоудейстємь 457; іоудейскои *ж. род.* 129 зв.; иоудискоую *зн.* 353; в'… іоудеистѣи *місц.* 26, въ іоудеистѣи 210; іюдеискых *мн. род.* 229, иоудейскыхь 164 зв.; иоудєйскыѧ *зн.* 82 зв.

іоудеискыи див. **іоудейскыи**

іоудова *прикм. од. ж. наз.* 24; иоудова *с. род.* 208; о… іоудинѣ *місц.* 15; въ… іоудовы(х) *мн. місц.* 24

іѡа(н) *ім. антроп. од. ч. наз.* 13 (2), 13 зв., 15, 52 зв., 199, 243, 258 зв., 343, 344, 458 зв., 459 зв., іѡан' 48 зв., 168, 353, іѡань 92, 179 зв., 219 зв., 459, іѡаннь 27, 52, 65 зв., 340 зв., 343 зв. (2), 344, 349 зв., 351 зв., 393, 394 зв., 398 зв., 458 зв., іѡан'нь 15, 17, 17 зв. (2), 26, 28 зв., 52 зв., 53 зв., 65 зв., 129 зв. (2), 130, 146 зв., 147 зв., 148, 163, 205 зв., 210, 217 зв., 218, 243, 253 зв., 258 зв., 266, 335 зв., 336 зв., 337 зв., 338 зв. (2), 339 зв., 341 зв., 342 зв., 343, 343 зв., 344, 344 зв., 345 зв., 346 зв., 347 зв., 348 зв., 350 зв., 351 зв. (2), 352 зв., 353 зв., 354 зв., 355 зв., 356 зв., 357 зв., 358 зв., 359 зв., 360 зв., 361 зв., 362 зв., 363 зв., 364 зв., 365 зв., 366 зв., 367 зв., 368 зв., 369 зв., 370 зв., 371 зв., 372 зв., 373 зв., 374 зв., 376 зв., 377 зв., 378 зв., 379 зв., 380 зв., 381 зв., 382 зв., 383 зв., 384 зв., 385 зв., 386 зв., 387 зв., 388 зв., 389 зв., 390 зв., 391 зв., 392 зв., 393, 393 зв., 395 зв., 396 зв., 397 зв., 399 зв., 400 зв., 401 зв., 402 зв., 403 зв., 404 зв., 405 зв., 406 зв., 407 зв., 408 зв., 409 зв., 410 зв., 411 зв., 412 зв., 413 зв., 414 зв., 415 зв., 416 зв., 417 зв., 418 зв., 419 зв., 420 зв., 421 зв., 422 зв., 423 зв., 424 зв., 425 зв., 426 зв., 427 зв., 428 зв., 429 зв., 430 зв., 431 зв., 432 зв., 433 зв., 434 зв., 435 зв., 436 зв., 437 зв., 438 зв., 439 зв., 440 зв., 441 зв., 442 зв., 454 зв., 463 зв., іѡаньн' 338 зв., іѡа(н)нь 337, 338, іѡа(н)н' 241 зв., иѡаннь 341 зв., 342, 348 зв., иѡан'нь 26, 125 зв., 126 зв., 241, 351, 482, іѡ(н) 13 зв. (2), 123 зв., 125, 199, 199 зв., ѡ(н) 199, 201 зв.; іѡанна *род.* 26, 442 зв., 447 зв., 453, 467 зв., іѡа(н)на 4, 149, 335, 466, іѡан'на 2, 3 зв., 5, 13 зв., 53 (2), 53 зв., 66, 126, 126 зв., 130, 148 зв., 149, 199, 242 зв., 336, 341, 344 зв., 375 зв., 444 зв.,

К

375, которꙋ 358; которою *ор.* 38 зв., 91, 91 зв., 141, 173, 173 зв., 174, 229 зв., 237, 308 зв., 309, 400, 424, кото(ро)ю 91 зв.; в ко(т)рои *місц.* 482 зв., в которои 123 зв., 198 зв., в꙽ которои 170, на которои 224 зв.–225, 230, на ко(то)рой 443, котороє *с. наз.* 38 зв., 40, 60 зв., 61 зв., 89, 141 зв., 170, 193, 193 зв., 203 зв., 213, 218 зв., 237 зв., 238, 270, 306, 331, 340 зв., 364, 367 зв. (2), 393 зв., 399, 432, 443, 449 зв., 456, 456 зв., 458 зв., котороє 60 зв., 63, 128 зв., 214, 237 зв., 249 зв., 417, кото(ро)є 140 зв.; которого *род.* 261, 261 зв., 345; котороmoу *дав.* 207, кото(ро)мꙋ 331; котороє *зн.* 58, 84, 116, 191, 212, 215, 268 зв., 281, 306, 318 зв., 323, 338, 350, 353 (2), 367 зв., 404 зв., 414 зв., 421 зв., 422, 422 зв., 425, 428, 431 зв., 467 зв., 481 зв., котороє 217, 254, 466 зв.; которы(м) *ор.* 87 зв., 93 зв., 138 зв., 406, которымь 168 зв. (2); на котороmь *місц.* 170, на ко(то)рѡ(м) 133 зв.; кото(р)и *мн. наз.* 189, 471 зв., ко(т)рыи 159 зв., которіи 347, которыи҃ 105, 105 зв., 143 зв., 149 зв., 175, 180 зв., 194 зв., 213 зв., 224 зв., 226, 232 зв., 235 зв., 247, 248, 250, 254, 256, 262, 263, 264, 269 зв., 276, 281 зв., 282 зв., 285, 286 зв., 301 зв., 305 зв., 306, 311 зв., 312 зв., 316 зв., 323 зв., 327, 330 зв., 331 зв., 332, 332 зв., 337, 337 зв., 342 (3), 343, 347 зв., 365 (2), 365 зв., 370 зв. (2), 377 зв., 380, 380 зв., 384 зв., 388 зв. (3), 396 зв. (2), 397 зв., 400, 400 зв., 402 (2), 403 зв., 406, 409 зв., 418 зв., 424 зв., 438 зв., 442 зв., которыи 26 зв., 30, 31 (2), 39 зв., 40 (2), 42, 44, 44 зв., 51, 53, 54, 54 зв., 55, 55 зв., 67, 68, 68 зв., 72, 77 зв., 79, 83 зв., 85, 86 зв., 89 зв. (2), 90, 93 (2), 94, 95 зв., 98 (2), 98 зв., 99 зв., 100, 100 зв. (2), 101 зв., 107 зв., 108 зв., 113 зв., 115 зв. (2), 120, 120 зв., 125 зв., 126, 132 (2), 134 зв., 135 зв., 136 (3), 136 зв., 137, 137 зв. (2), 139 зв. (2), 140, 140 зв. (3), 141, 141 зв., 144, 146, 147 зв., 148 зв., 149, 150 зв., 153 (2), 153 зв. (2), 156, 157 зв., 163, 165 зв., 167, 169, 170 зв., 171, 172 (2), 175 зв., 176, 178 зв. (3), 179, 182 зв., 183 зв., 190 зв. (2), 193 зв. (2), 194, 195 (2), 197, 197 зв., 204 зв., 206, 215 зв., 216 зв., 223 зв., 227, 227 зв., 228 (3), 229, 234, 234–234 зв., 236 (3), 240, 241, 242, 242 зв., 243, 245, 245 зв. (3), 246 зв., 247, 247 зв., 249, 251 зв., 253 зв., 256 зв. (2), 259, 260, 261 зв., 267 зв., 269, 272, 273, 279, 279 зв., 282 зв. (2), 284, 288, 292 зв., 293, 293 зв., 294 зв., 296, 296 зв., 298 зв., 299, 299 зв., 302, 302 зв., 303, 306 зв., 307 зв., 308, 310 зв., 313 зв., 315 (2), 315 зв., 316 зв., 319 зв., 322, 326 зв., 327 (2), 329 (2), 329 зв., 330, 330 зв., 331, 334, 343, 344 зв., 346 зв., 355 зв. (2), 358 зв., 362 (2), 363 (2), 365 (3), 365 зв., 366 зв., 370 зв. (2), 365 (2), 365 зв., 370 зв. (2), 372 зв., 376, 389 зв., 390 зв., 421, 423, 426 зв., 438 зв. (1), 443, 476, 480, 482 зв., которы(и) 48, 98, 120 зв., 188, 210 зв., 230 зв., 232 зв., 235 зв. (2), 311, 315 (2), 333, 398, которыє 481 зв., ко(т)рыи 335, которыи҃ 313; которы(х) *род.* 55 зв., 73 (2), 78, 136, 271, 279, 289 зв., 364, 392, 392 зв., 409 зв., 443, 447, которыхь 232 зв., 236 зв.; которы(м) *дав.* 83 зв., 88, 304 зв., которымь 168 зв., 437 зв.; которы(х) *зн.* 94 зв., 137, 279 зв., 296 зв., 417, которыхь 94, 233 зв., 361, которыи 25 зв., 152, 177, 181 зв., 257, 269, 280 зв., 289, 307, 307 зв., 313 зв., 319, 348 (2), 365 зв., 370 зв., 374 зв., 391 зв., 422, 466 зв., 467 зв., 476 зв., которыи҃ 181, 224, 325 зв., 331 зв., 332 зв., 334, 363, 364, 372, 379 зв., 393 зв., 405 зв., 408, 412 (2), 413 зв., 416, 416 зв., 422 (2), 423 зв., 425, 440, которы(и) 346, 422 зв., которыє 220; которыми *ор.* 133; в которы(х) *місц.* 482, в которыхь 327, в꙽ которы(х) 18 зв., в꙽ которыхь 236

ко(ц) див. **конєць**

кротокь див. **кро(т)кыи**
кротость *ім. од. ж. зн.* 463 зв.,
крохо(т) *ім. мн. ж. род.* 293 зв., крохоть 154 зв.
крохоть див. **крохо(т)**
кр(п)стїж див. **крѣпостїю**
кр(с)титаса [!] див. **крєститиса**
кр(с)титєль див. **крєститєль**
кр(с)тити *дієсл. недок. інф.* 344; кр҃щоу *теп. од. 1 ос.* 219 зв., кр(с)щоу 26 зв.; кр(с)ти(ш) *2 ос.* 343; кр(с)тить *3 ос.* 27, 130, 351 зв., 353, 458 зв. (2); боудє кр(с)тити *майб. од. 3 ос.* 219 зв.; кр(с)тиль *мин. од. ч. 1 ос.* 344, єсмь... кр(с)тиль 130; крєстиль *3 ос.* 343 зв., кр(с)тиль 129 зв., 348 зв., 351, 351 зв., 353, 393, кр(с)тль 458 зв.; крєстили *мн. 3 ос.* 121 зв.; кр(с)тαи *дієприкм. акт. теп. од. ч. наз.* 344, 458 зв.; крєсщєнь *пас. мин. од. ч. наз.* 26; кр(с)тαщє *дієприсл. теп.* 123
кр(с)тити(с) див. **крєститиса**
кр(с)титиса див. **крєститиса**
кр(с)щаєтєса *дієсл. недок. теп. мн. 2 ос.* 176 зв.
кр(с)щаю *дієсл. недок. теп. од. 1 ос.* 343
кр(с)щєнїє *ім. од. с. наз.* 308 зв., кр(с)щнїє 91 зв., 173 зв.; крєщєнїа *род.* 482, кр(с)щїа 27 зв.; кр҃щєнїє *зн.* 218, кр(с)щєнїє 26 зв., 129 зв., 348 зв., кр(с)щнїє 27, 278, крщєнїє(м) *ор.* 242 зв., кр(с)щнїє(мь) 168 зв., кр(с)щєнїємь 88, 126, кр(с)щнїємь 87 зв., 168 зв.; ѡ кръщєнїи *місц.* 308
кр(с)щнїє див. **кр(с)щєнїє**
кроу(м) див. **кромѣ**
кроупиць *ім. мн. ж. род.* 71
кръдь див. **кордь**
кръмить див. **кор'ми(т)**
кръмлѣ *ім. од. ж. род.* 49
кръстины *ім. антроп. од. ж. род.* 470 зв.
крычанїє див. **крычанα**
крычанα *ім. од. с. зн.* 146, крычанїє 25
крычати *дієсл. недок. інф.* 56 зв., 169 зв.; кричить *теп. од. 3 ос.* 257 зв., крычи(т) 70 зв.; крычать *мн. 3 ос.* 299; крычаль *мин. од. ч. 3 ос.* 143 (2), 162, 169, 302 зв.; крычала *ж. 3 ос.* 70 зв.; кричали *мн. 3 ос.* 88 зв., 252, 430 зв., крычали 44, 88 зв., 89 зв., 118, 137, 171, 192 зв., 401 зв.; бы крычало *ум. од. с. 3 ос.* 307; крычаща(г)[о] *дієприкм. акт. теп. од. ч. род.* 343; о... крычащємь *місц.* 89; крычащє *мн. наз.* 47 зв.; кричачи *дієприсл. теп.* 226
крѣп'кыи *прикм. од. ч. наз.* 268; крѣп'каго *род.* 57 зв., 138, к'рѣп'каго 138; крѣп'каго *зн.* 57 зв.
крѣплшїи *прикм. од. ч. наз.* 26 зв.–27
крѣпостїю *ім. од. ж. ор.* 177 зв., 264, крѣпстїж 177 зв.
крѣпстїж див. **крѣпостїю**
кто див. **хто**
к'то див. **хто**
кȣ див. **к**
коу див. **к**
коуды *присл.* 43, 404
коуколь *ім. од. ч. наз.* 62, 63 зв.; коуколю *род.* 62; коуколь *зн.* 62 зв.; о коуколю *місц.* 63, ѡ кȣколи 60
коупєль *ім. од. ж. наз.* 359; коупєль *зн.* 359, 359 зв. (2), 385; в коупєли *місц.* 384 зв., на... коупєли 358 зв.
коупєцькы(м) *прикм. од. ч. ор.* 347 зв.
коупєць'тво *ім. од. с. зн.* 304 зв.
коупины *ім. од. ж. род.* 238; в коупинѣ *місц.* 177, при коупинѣ 312
коупити *дієсл. док. інф.* 105 зв.; коупоує(т) *теп. од. 3 ос.* 64; коупить *майб. од. 3 ос.* 320 зв., коупи(т) 64; коупимо *мн. 1 ос.* 150; коупα(т) *3 ос.* 66 зв.; коупиль єсми *мин. од. ч. 1 ос.* 285, 285 зв.; коупиль *3 ос.* 195 зв.; коупили *мн. 3 ос.* 116 зв.; коупѣтє *наказ. мн. 2 ос.* 105 зв.; коупоующаа *дієприкм. акт. теп. мн. зн.* 90; коупивши *дієприсл. мин.* 364 зв.
коуп'лα *ім. од. ж. наз.* 125 зв., 126 зв.; коуплю *зн.* 94; на... коуп'ли *місц.* 304 зв.
коуповали *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 172, 298, 308

Л

лицє *ім. од. с. наз.* 75 зв., 256 зв., 259, 398; лицє *зн.* 34, 36 зв., 79 зв., 115, 126 зв. (2), 190, 235 зв., 259, 374; лицє(м) *ор.* 53, 129, 215, лицємь 211, 242 зв., 259, 260 зв.; на лици *місц.* 112 зв., 228 зв., 296 зв., по лицю 109, 115, по лицоу 190, 317, 323 зв., 427, 429 зв.; лица *мн. зн.* 36 зв., 76, 95, 310, 330

лицємѣрє *ім. од. ч. кл.* 280 зв.; лицємѣри *мн. наз.* 98 (2), лицємѣры 35 зв., 72 зв., 98, 99 зв. (2), лѣцємѣры 36 зв.; о... лицємѣрєхь *місц.* 152 зв.

лицємѣріє *ім. од. с. наз.* 456

лицємѣрʻничє *ім. од. ч. кл.* 237 зв; лицємѣрници *мн. наз.* 69, 278 зв., лицємѣрʻници 35, 95, 99 (2), 271

лицємѣрьство *ім. од. с. наз.* 272 зв.

личбє *ім. од. ж. дав.* 198 зв., ли(ч)бє 335, личʻбє 123 зв.; личʻбоу *зн.* 106, 291; личʻбою *ор.* 365

ли(ч)бє див. **личбє**

личʻбє див. **личбє**

личити *дієсл. недок. інф.* 81

лишє *част.* 34 зв., лишь 155

лишь див. **лишє**

лї див. **ли**

лʻноу *ім. од. ч. род.* 56 зв.

лʻнаноє *прикм. од. с. зн.* 406 зв.

ло див. **лоза**

лобноє *прикм. од. с. зн.* 193, 431, лобʻноє 327 зв.

лобʻноє див. **лобноє**

ловити *дієсл. недок. інф.* 439; боудєшь... ловити *майб. од. 2 ос.* 228

ловитвѣ: ѡ ловитʻвѣ *ім. од. ж. місц.* 199, ѡ... ловитʻвє 228

ловитʻвє: ѡ... ловитʻвє див. **ловитвѣ: ѡ ловитвѣ**

ловʻцами *ім. мн. ч. ор.* 130 зв., ловʻца 29

ловʻца див. **ловʻцами**

лована *ім. од. с. род.* 226 зв.

логина *ім. антроп. од. ч. род.* 449 зв.

лода *ім. од. ж. наз.* 43 зв., 67 зв., 151, 366; лодѣ *род.* 142, 142 зв., 151 зв., 248 зв., 366; лодѣ *дав.* 366; лодю *зн.* 29 зв., 43 зв., 60, 67, 68, 72, 137, 139, 142 (2), 144, 149 зв., 150 зв., 151, 156, 156 зв., 248 (2), 250, 365 зв., 366 (2), 366 зв., 439, 451, лодаю *ор.* 439 зв.; в лодѣ *місц.* 29 зв., 60, 68, 142, 156 зв., 226 зв., вʻ лодѣ 131, на лодѣ 130 зв., 139, на... лоудѣ 227 зв., лодѣ *мн. наз.* 142, 366 зв.; лодѣ *зн.* 227 зв., 228, лоудѣ 227

ло(ж) див. **ложє**

ложє *ім. од. с. зн.* 133 зв., 134 (2), ло(ж) 133 зв.; ложємь *ор.* 229 зв; на ложи *місц.* 266 зв., на... ложоу 298 зв.

ложєсна *ім. мн. с. зн.* 214

ложь *ім. од. ж. наз.* 382; лʻжоу *зн.* 382

лоза *ім. од. ж. наз.* 414 зв., 415, 444 зв., ло 414 зв.; лозою *ор.* 414 зв.; на лозѣ *місц.* 415

лозна(г)[о] *прикм. од. ч. род.* 186, лозʻна(г)[о] 111 зв.

лозʻна(г)[о] див. **лозна(г)[о]**

локоть *ім. од. ч. зн.* 37 зв., 275; локоть *мн. род.* 440

ломили *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 433 зв.

лоно *ім. од. ж. наз.* 237; в лонѣ *місц.* 342 зв.; лона *мн. зн.* 294; на лонѣ(х) *місц.* 294

лопата *ім. од. ж. наз.* 27, 291 зв.

лотовꙋ *прикм. од. ж. зн.* 298; лотовы *мн. зн.* 298

лоть *ім. антроп. од. ч. наз.* 298

лоханю *ім. од. ж. зн.* 406 зв.

(л)рʻ: на (л)рʻ див. **ли(т)рʻїи: на ли(т)рʻгїи**

лу(к) див. **лоука**

лоука *ім. антроп. од. ч. наз.* 17 (2), 17 зв., 198 зв., 199 зв., 200 зв., 201 зв. (2), 202 зв., 203 зв., 204 зв., 205 зв., 206 зв., 207 зв., 208 зв., 209 зв., 210 зв., 211 зв., 212 зв., 213 зв., 214 зв., 215 зв., 216 зв., 218 зв., 219 зв., 221 зв., 222 зв., 223 зв., 224 зв., 225 зв., 226 зв., 227 зв., 228 зв., 229 зв., 230 зв., 231 зв., 232 зв., 233 зв., 234 зв., 235 зв., 236 зв., 237 зв., 238 зв., 239 зв., 240 зв., 241 зв., 243 зв., 244 зв., 246 зв., 247 зв., 248 зв., 249 зв., 250 зв., 251 зв., 252 зв., 253 зв., 254 зв., 255 зв., 256 зв., 257 зв., 259 зв., 303 зв., 336 зв., лу(к) 13, 13 зв. (3), 14, 14 зв. (2), 235 зв.

398 зв., 399 (2), лю(ди) 308, люді 426, людіи 241; людьми *ор.* 216, 308, 332, люд'ми 35, 51 (2), 169, 183, 206 зв., 224, 251 зв., 293, 323 зв., 372 зв. (2), 375 зв., людми 311; в людє(х) *місц.* 48, в' людє(х) 109 зв., в людєхь 29 зв., въ людєхь 48, на... людє(х) 315 зв.

лю(д)є див. **людє**

людіє див. **людє**

лю(д)скоую *прикм. од. ж. зн.* 175 зв., 405; люд'ско(г)[о] *с. род.* 152 зв., людьского 158 зв.; люд'скіи *мн. наз.* 116, людьскіи 109 зв., лю(д)стіи 476, лю(д)скіа 36 зв.; лю(д)скы(х) *род.* 113; лю(д)скыи *зн.* 77 зв., лю(д)ска 69

людь *ім. од. ч. наз.* 160 зв., 219 зв., людоу *род.* 42 зв., 155 зв., 214 зв., 252, 350, 442 зв., 482; людȣ 371 зв., людоу *дав.* 123 зв., 198 зв., 482 зв.; лю(д) *зн.* 117 зв., людь 254 зв., 365, 393; людо(м) *ор.* 213, людомь 224 зв.

людѣйца [!] див. **любодѣйци**

лютыи *прикм. мн. наз.* 44

лѣвоуи: **на лѣвоуи** *прикм. од. ж. місц.* 193 зв., 327 зв., по лѣвоуи 87 зв., 107 зв., 108 зв., 168 зв.

лѣкарь *ім. од. ч. наз.* 201 зв.; лѣкарѧ *род.* 133, 134 зв; ликарю *кл.* 224; лѣкарє(в) *мн. род.* 144; лѣкарѣ *зн.* 231

лѣкарьства *ім мн. с. зн.* 251, 254

лѣкованіємь *ім. од. с. ор.* 322

лѣнивыи *прикм. мн. наз.* 332 зв.

лѣпшє *присл.* 68 зв., 79 зв., 295, 338, лѣп'шє 32 зв., 33, 45, 79 (2), 83 зв., 111, 163 зв., 164, 185 зв., 230, 300, 398 зв., 418, 426, 450, лѣпьшє 163 зв., лѣп'шєи 133 зв., 232

лѣп'шє див. **лѣпшє**

лѣп'шєи див. **лѣпшє**

лѣп'шіи *прикм. од. ч. наз.* 56, 284; лєп'шо(г)[о] *с. род.* 482; лѣпшіи *мн. наз.* 37 зв., лѣп'шіи 275, лѣп'шии 273

лѣпьшє див. **лѣпшє**

лѣто [1] *ім. од. с. наз.* 279 зв.; лѣта *род.* 2, 120, 398 зв., 399, 425 зв., 480, 481; лѣтоу *дав.* 9, 444; лѣто *зн.* 217 зв. (2), 223 зв., 280, 259, 459, 481 зв.; лѣ(т) *мн. род.* 146, 279, 290 зв., 335 зв., 348, 358 зв., лѣть 25, 46 зв., 144 зв., 161 зв., 215 зв. (2), 216, 249 (2), 251, 274 зв., 280, 281, 359 зв. (2), 383 зв., 386 зв.; лѣта *зн.* 224 зв., 309, 387; в лѣтє(х) *місц.* 206, въ лѣтєхь 251, по лѣтє(х) 17 зв., по лѣтѣ(х) 17 зв., 20 зв., 125 зв., 128 зв., 203 зв., 338, 340 зв., по... лѣтѣхь 17 зв., 202, в'... лѣтѣхь 220 зв., въ... лѣтѣхь 211 зв.

лѣто [2] *ім. од. с. наз.* 103 зв., 182, 316

лѣторосли *ім. мн. ж. наз.* 182, 415, лѣторос'ли 103; лѣторосли *зн.* 141 зв.; лѣторослѧми *ор.* 414 зв.

лѣторос'ли див. **лѣторосли**

лѳ҃ *числ.* 7, 10 зв., 11 зв., 13 зв., 14, 14 зв., 51 зв., 71 зв., 81, 125, 160, 177, 202 (2), 250 зв., 267 зв., 393 зв., 445 зв., 450, 469 зв., 474, 478, 479

лѵ: на лѵ див. **ли(т)р'гіи: на ли(т)р'гіи**

лѵ(г): на лѵ(г) див. **ли(т)р'гіи: на ли(т)р'гіи**

лѵ(г)р': на лѵ(г)р' див. **ли(т)р'гіи: на ли(т)р'гіи**

(л)ѵр: на (л)ѵр див. **ли(т)р'гіи: на ли(т)р'гіи**

лѵр': на лѵр' див. **ли(т)р'гіи: на ли(т)р'гіи**

лѵр(г): на лѵр(г) див. **ли(т)р'гіи: на ли(т)р'гіи**

лѵр'(г): на лѵр'(г) див. **ли(т)р'гіи: ли(т)р'гіи**

лѵр(г)іи: на лѵр(г)іи див. **ли(т)р'гіи: на ли(т)р'гіи**

(л)ѵргіи: на (л)ѵргіи див. **ли(т)р'гіи: на ли(т)р'гіи**

лѵ(тр): на лѵ(тр) див. **ли(т)р'гіи: на ли(т)р'гіи**

лѵ(т)р': на лѵ(т)р' див. **ли(т)р'гіи: на ли(т)р'гіи**

лѵ(т)р(г): на лѵ(т)р(г) див. **ли(т)р'гіи: на ли(т)р'гіи**

лѵ(т)рги(и): на лѵ(т)рги(и) див. **ли(т)р'гіи: на ли(т)р'гіи**

лѵ(т)р(г)ии: на лѵ(т)р(г)ии див. **ли(т)р'гіи: на ли(т)р'гіи**

лѵ(т)р'гі: на лѵ(т)р'гі див. **ли(т)р'гіи: на ли(т)р'гіи**

М

матизʼмѣ: о матизʼмѣ див. **матизмѣ: ѡ матизмѣ**

ма(т)ка *ім. од. ж. наз.* 55, 59 зв., матʼка 136; ма(т)коу *зн.* 65, матʼкоу 166

матʼка див. **ма(т)ка**

матьтановь *прикм. од. ч. наз.* 220 зв.

матьтаѳиєвь *прикм. од. ч. наз.* 220, 221 зв.

матьѳатовь *прикм. од. ч. наз.* 221

ма(т)ѳанʼ *ім. антроп. од. ч. наз.* 22 зв.; ма(т)ѳана *зн.* 22 зв

матѳєи *ім. антроп. од. ч. наз.* 338, ма(т)ѳєи 17. 2, 18, 20 зв., 21 зв., 22 зв., 23 зв., 24 зв., 25 зв., 26 зв., 27 зв., 28 зв., 29 зв., 30 зв., 31 зв., 32 зв., 33 зв., 34 зв., 35 зв., 36 зв., 37 зв., 38 зв., 39 зв., 40 зв., 41 зв., 42 зв., 43 зв., 44 зв., 45 зв., 46 зв., 47 зв., 48 зв. (2), 49 зв., 50 зв., 51 зв., 52 зв., 53 зв., 54 зв., 55 зв., 56 зв., 57 зв., 58 зв., 59 зв., 60 зв., 61 зв., 62 зв., 63 зв., 64 зв., 65 зв., 66 зв., 67 зв., 68 зв., 69 зв., 70 зв., 71 зв., 72 зв., 73 зв., 74 зв., 75 зв., 76 зв., 77 зв., 78 зв., 79 зв., 80 зв., 81 зв., 82 зв., 83 зв., 84 зв., 85 зв., 86 зв., 87 зв., 88 зв., 89 зв., 90 зв., 91 зв., 92 зв., 93 зв., 94 зв., 95 зв., 96 зв., 97 зв., 98 зв., 99 зв., 100 зв., 102 зв., 103 зв., 104 зв., 105 зв., 106 зв., 107 зв., 108 зв., 109 зв., 110 зв., 111 зв., 112 зв., 113 зв., 114 зв., 115 зв., 116 зв., 117 зв., 118 зв., 119 зв., 120 зв., 121 зв., 122 зв., 123 зв., 126, ма(т)ѳє(и) 126, м(ѳ) 123 зв., 199 (2), 199 зв., 200 (2), 201 зв.; ма(т)ѳєя *род.* 2, 13, матѳєѧ 15 зв., ма(т)ѳєѧ 3, 127, 408, 462, матьѳєѧ 476 зв., ма(т)ѳєи 2 зв., ма(ѳ)ѧ 453, 460, ма(ѳ)а 453, ма(т) 12 зв., 447 зв., 448 (2), 455, 455 зв., 456 зв. (2), 457 (2), 458 зв., 460 зв., 474, ма(ѳ) 5 зв. (9), 6 (15), 6 зв. (18), 7 (3), 7 зв. (8), 8 (4), 8 зв. (5), 9 (2), 12 зв. (2), 444 зв. (2), 445 зв. (2), 446, 446 зв., 448 зв., 449 зв. (2), 450, 450 зв., 451, 451 зв., 452, 452 зв., 453 зв., 454 (2), 454 зв. (2), 455, 458 зв., 459, 459 зв. (2), 460 зв., 461 (2), 462 (2), 463 (3), 463 зв., 464, 465 зв., 467 (2), 467 зв., 468, 468 зв., 469, 469 зв., 470 (2), 471 (2), 471 зв. (2), 472 зв., 473, 475 (2), 475 зв., 476, 476 зв. (2), 477, 478 зв. (2), 479, 479 зв. (2), 480, 481 зв., м(ѳ) 450 зв., 457, 465, 470, 472 зв., 473 зв. (2), 474 зв. (3), 475, 476 зв., 478 (5), 478 зв. (6), 479 (6), 479 зв. (2); ма(т)ѳєѧ *зн.* 137 зв., матьѳєѧ 234, ма(т)ѳєа 45 зв.; ма(т)ѳєємь *ор.* 443, 482, ма(т)ѳєѡ(м) 20 зв., 123 зв.; по… ма(т)ѳєѡви *місц.* 126, в матѳєи 198 зв., в ма(т)ѳєи 2 зв., 221 (3), вʼ ма(т)ѳєи 200 (2), вʼ маѳєи 124 зв., о ма(т)ѳєи 13 зв., в ма(т) 330, вʼ ма(т) 124 (3), 329 зв., в маѳ 321 зв., в ма(ѳ) 123 зв., 124, 124 зв., 199 (6), 199 зв. (3), 200 зв., 201, 221 (3), 335 зв. (2), 469 зв., 473 зв., 477, 478 зв., вʼ ма(ѳ) 6 (2), 123 зв. (2), 124 (10), 124 зв. (11), 125 (10), 199 (2), 199 зв. (4), 200, 200 зв. (2), 221, 335 зв. (3), в(в) [!] ма(ѳ) 123 зв., в м(ѳ) 199 (2), 199 зв., вʼ м(ѳ) 125, 199

ма(т)ѳєи див. **матѳєи**

ма(т)ѳє(и) див. **матѳєи**

ма(т)ѳєѡва *прикм. од. ж. наз.* 3; ма(т)ѳєѡвѣмь *мн. дав.* 2 зв.

маю *дієсл. недок. теп. од. 1 ос.* 84, 149, 240, 244, 257 зв., 263 зв., 266 зв., 274 (2), 282 зв., 291, 294 зв., 300, 300 зв., 303 зв., 334, 354 зв. (2), 359 зв., 362 зв., 382 зв. (2), 390 зв. (2), 391 (2), 403, 418 зв., 430, 430 зв., 431, мамʼ 425 зв., имаю 278, 356, 379 зв., има(м) 42, 87 зв., 143, имамь 111 зв.; має(ш) *2 ос.* 371, 477, маєшь 107, 241 зв., 301, 307 зв., 354, 354 зв., 382, 383, 407, 481 зв., маєши 430 зв., машь 383 зв., 394 зв., имаєшь 166 зв., 274 зв., 373 зв., имаєши 382 зв.; має *3 ос.* 352, маѥ 138, ма 30, має(т) 30, 43, 45, 76 зв., 78 зв., 93 зв., 114, 134, 135 зв., 138, 138 зв., 139 зв., 141 (3), 260, 273, 282 зв., 313 зв., 316, 320 зв. (2), 350, 355 зв., 357 зв., 361 зв., 369, 375 (2), 375 зв. (2), 387, 391, 405 зв., 413 (2), 414, 419, 419 зв., 444, 451 зв., 460, 464 зв., 465 зв., 471, 477 зв., маєть 107, 121 зв., 146 зв., 158, 179 зв., 230, 246, 247, 247 зв. (2), 258,

299, 305 зв., 306 (2), 315 зв., 334, 364 зв., 369 зв., 381, 415 зв., 430 зв., 443 зв., 462 зв., 464, 467, 469, маєть 32, имає(т) 53 зв., 60 зв. (4), 61 зв., 64 (2), 74 зв., 107 зв., 126 зв., 138 зв., 141, 153 зв., 287, 305 зв., 362, 375 зв., 444, 448 зв., 451 зв., 455, 458, 462 зв., 464, 464 зв., 465 зв., 467, 469, 471, имаєть 53 зв., 64, 75, 160 зв., 161, 219, 243, 352 зв., 448 зв., 455, 458, имаєть 219 (2); маємо *мн. 1 ос.* 225, 254 зв., 364 зв., 367, 398 зв., 430, 431, 439 зв., имаємь 157, имамы 66 зв., 381 зв.; маєтє *2 ос.* 100 зв., 157, 334, 363, 363 зв., 379 зв., 401, 404 (2), 420, 439, 449, имаєтє 35, 50 зв., 71 зв., 110, 121 зв., 142 зв., 150, 155 зв., 157, 173, 184 (2); мають *3 ос.* 35, 58, 97, 159, 247, 256, 259 зв., 289, 313 зв., 346 зв., 423 зв., мают' 355 зв., маю(т) 48, 75, 140, 150 (2), 284 зв., 294 зв., 316 зв., 361 зв., 418 зв., 473 зв., 480, имають 46, 102, 155 зв., имаю(т) 43, 71 зв., 135, 470; боудємо мати *майб. мн. 1 ос.* 93; боудєтє мати *2 ос.* 34 зв., боудоу(т) мати *3 ос.* 315; маль *мин. од. ч. 1 ос.* 84; ма(л) *3 ос.* 55 зв., 303, 338 зв., 368 зв., маль 2 зв., 81, 131, 142 зв., 149 зв., 249, 279 зв., 283, 288 зв., 291, 364 зв., имал 473, има(л) 56, ималь 81 (2), 84 зв., 91 зв., 117 зв., 425 зв.; мала *ж. 3 ос.* 183 зв., 265; имало *с. 3 ос.* 246; мали *мн. 3 ос.* 44, 65 зв., 93 зв., имали 60 (2), 60 зв.; ималь єси быль *дмин. од. ч. 2 ос.* 107; май *наказ. од. 2 ос.* 80; быстє мали *ум. мн. 2 ос.* 273 зв. (2); бы имали *3 ос.* 56; имащємоу *дієприкм. акт. теп. од. ч. дав.* 107; имащи(м) *ор.* 479; о имащомь *місц.* 124, о имащи(м) 13 зв., ѡ имащи(м) 198 зв., 199, 200, ѡ имащимь 200; имащи *ж. наз.* 359; маючи(м) *мн. ч. дав.* 301 зв., имащимь 166 зв.; имоуща *ж. зн.* 17; маючи *дієприсл. теп.* 79, 79 зв., 94 зв., 95 зв., 126, 157 (2), 163 зв., 164, 270, 287 зв., 288, 295 зв., 311 (2), 311 зв., 337 зв., маючї 95 зв., имаючи 22 зв., 71, 164; имавши *дієприсл. мин.* 15 зв.

маѳоусалєвь *прикм. од. ч. наз.* 221 зв.

м҃в *числ.* 5, 6, 9 зв., 11 зв., 13 зв., 14, 15, 54, 85 зв., 125, 163 зв., 200, 221, 254, 270, 402, 446 зв.

м҃г *числ.* 5, 6, 9 зв., 11 зв., 14 зв., 15 (2), 54 зв., 87 зв., 125, 164 зв., 182 зв., 200, 255, 271, 404, 444 зв., 448, 455, 460 зв. (2), 463, 466, 467 зв., 469 зв., 471, 478 зв.

м҃д *числ.* 9 зв., 11 зв., 14, 14 зв., 15, 55, 110 зв., 124 зв. (3), 125, 165 зв., 183 зв., 199, 200, 200 зв., 255 зв., 272 зв., 335 зв., 406, 461, 474 зв.

м҃є *числ.* 6 зв., 11 зв., 14 зв., 15, 55 зв., 124 зв., 125, 166, 184 зв., 200, 201, 221, 256, 274, 335 зв., 407 зв., 471 зв.

мє(д) *ім. од. ч. наз.* 26; мєдоу *род.* 334; мє(д) *зн.* 129 зв.

мєдвєдька *ім. од. ч. зн.* 267

мєжи *прийм.* 57 зв., 62, 78 зв., 80 (2), 88 (2), 93, 100, 114, 120 зв., 121 зв., 131 зв., 139 зв., 145, 154 зв., 157 (2), 157 зв., 160, 162 зв., 164 зв., 167, 169 (2), 177, 183, 194, 195, 196, 206 зв., 211 зв., 213, 216 зв. (4), 218 зв., 224, 224 зв., 225 зв., 240, 241, 246, 247, 258 зв., 265, 271 зв., 272, 286, 294 зв., 308, 315 зв., 319 (2), 319 зв. (2), 322 зв., 324, 325 зв. (2), 331, 331 зв. (2), 333 (2), 342, 351 зв., 356, 368 зв., 369 зв., 372 зв., 375, 375 зв., 377 зв., 385 зв., 391, 399, 402 (2), 410 зв., 417, 419, 419 зв., 429, 432, 442

мєлєаинєвь *прикм. од. ч. наз.* 221

мєл'хиєвь *прикм. од. ч. наз.* 221

мєльхиинь *прикм. од. ч. наз.* 220 зв.

мєн'шє *присл.* 245

мєн'шити(с) *дієсл. недок. інф.* 352

мєншïи *прикм. од. ч. наз.* 163, 288 зв., мєн'шïй 53, мєн'шïи 242 зв.; мєн'ша *ж. наз.* 24; мєн'шєє *с. наз.* 63, мєнши [!] 141 зв.; мєн'ши(х) *мн. род.* 377 зв.; в' мєн'ши(х) *місц.* 18 зв.

мєн'шïи див. **мєншïи**

мєн'шïй див. **мєншïи**

мєркоурïа *ім. антроп. од. ч. род.* 454

400 зв.; вʼ милости *місц.* 217, 415 зв., по милости 482 зв.

милыи *прикм. од. ч. наз.* 481 зв., 482; милого *зн.* 309 зв.

мимо [1] *присл.* 112 зв., 113, 134 (2), 187, 264 зв., 302 зв., 316 зв. (2), 384 (2)

мимо [2] *прийм.* 88 зв., 193, 193 зв., ми(мо) 321

ми(мо) див. **мимо** [2]

мимоидоучого *дієприкм. недок. акт. теп. од. ч. род.* 482

мимоходащїи *дієприкм. недок. акт. теп. мн. наз.* 119 зв.

минодоры *ім. антроп. од. ж. род.* 445 зв.

миноути *дієсл. док. інф.* 44, мин(ȣ)ти 151; миноуль *мин. од. ч. 3 ос.* 150; є(ст) миноула *ж. 3 ос.* 66 зв.; миноу(в)ши *дієприсл. акт. мин.* 196, миноувʼши 196, 477

мин(ȣ)ти див. **миноути**

мины *ім. антроп. од. ч. род.* 452

ми(р) *ім. од. ч. наз.* 49 зв., мирь 49 зв., 213, 261, 307, 341 зв., 342, 413 зв., 414, 416 зв. (3); мира *род.* 261, 278, 343 зв., 416 зв. (3), мирови *дав.* 378, 384 зв., 413, 467, мироу 63, 449 зв., 460 зв., 462, 465 зв., 470, 472 зв., мирȣ 31; ми(р) *зн.* 49 зв., 458 зв., мирь 51 зв., 164 зв., 261, 333 зв., 341 зв., 351, 413 зв., 445 зв., 477 зв., мира 418 зв.; миромь *ор.* 145 зв., 215, 252, 447, 464 зв., 469 зв., миро(мь) 245; вь … мирѣ *місц.* 110, в мироу 287, оу мироу 341 зв.

мирʼликїйскаго *прикм. од. ч. род.* 455 зв.

мирʼнаа *прикм. од. ж. наз.* 339

мирʼнє *присл.* 339

миро *ім. од. с. наз.* 109 зв., 400; мира *род.* 109 зв., 183 зв.; миро *зн.* 109, 110, 329 зв.; миромь *ор.* 125, 199, 243 зв., 245, 335 зв., 393 зв., 399 зв., мирѡ(м) 15

мироносиць *ім. мн. ж. род.* 4

мироточьца *ім. од. ч. род.* 463

мирʼры *ім. од. ж. род.* 434; мирʼроу *зн.* 24 зв.

мирь див. **ми(р)**

мистрь *ім. од. ч. наз.* 78, мисʼтрь 134

мисʼтрь див. **мистрь**

мисы *ім. од. ж. род.* 99, 185 зв., 270 зв.; на мисѣ *місц.* 66 (2), 149 (2); мисы *мн. зн.* 99

митродоры *ім. антроп. од. ж. род.* 445 зв.

митрополитового *прикм. од. ч. зн.* 322

михаило *ім. антроп. од. ч. наз.* 482; михайла *род.* 123 зв., 335, 445, 452, михаила 198 зв., 442 зв.

младєнєць *ім. од. ч. наз.* 188 зв., 208, 214, 364 зв., мʼладєнєць 258; младєньца *зн.* 213, мʼладєнʼца 188 зв.; мʼлодєнʼчє *кл.* 241; младєнєць *мн. род.* 90 зв., 457 зв., 474; младєнʼцє(м) *дав.* 263, младєньцє(м) 54 зв., мла(д)нцє(м) 26; младєнʼцѣ *зн.* 23 зв.

мʼладєнєць див. **младєнєць**

младєнʼчики *ім. мн. ч. зн.* 298 зв.

мл҃боу *ім. од. ж. зн.* 451

мл҃итиса див. **молитиса**

мл(с)вь див. **мл(с)тивь**

мл(с)рдїа *ім. од. с. род.* 211; мл(с)рдїю *дав.* 482 зв.; мл(с)рда *зн.* 265, мл(с)рдїє 99, мл(с)рʼдїє 209, 209 зв., 210 зв.

мл(с)рдоуа див. **милосръдоую**

мл(с)тивь *прикм. од. ч. наз.* 74 зв., мл(ст)вь 300; мл(с)твого *род.* 452 зв.

мл(с)тына *ім. од. ж. наз.* 35; милостынѣ *род.* 164 зв., 302 зв., 385; мл(с)тыню *зн.* 35 (2), 270 зв., 276; мл(с)тынѣ *мн. зн.* 35

мл(с)ть див. **милость**

мл҃тва *ім. од. ж. наз.* 205; молитвы *род.* 321 зв., мл҃твы 90, 178 зв., мл҃твѣ [!] 172; мл҃твѣ *дав.* 266; мл҃твоу *зн.* 465; молитвою *ор.* 77 зв., мл҃твою 159, 162; вь мл҃твѣ *місц.* 298 зв., оу молитʼвѣ 91, на молитʼвѣ 233 зв., по… мл҃твѣ 266, ѡ молитвѣ 200; мл҃тʼвами *мн. ор.* 215 зв.; в мл҃твахь *місц.* 312 зв.

мл҃твныи *прикм. од. ч. наз.* 308

млоутомь *ім. од. ч. ор.* 289

млъніа *ім. од. ж. наз.* 262 зв., 297 зв., млъніи 102 зв., 122

млъніи див. **млъніа**

млыи *прикм. мн. зн.* 71 зв., мʼлыи 71

мʼлыи див. **млыи**

мо див. **мои**

мова *ім. од. ж. наз.* 118, 356 зв.; мовы *род.* 166 зв.; мовоу *зн.* 146, 482, мовȣ 481 зв.; в' мовѣ *місц.* 175 зв; мовы *мн. наз.* 331 зв.

мови див. **мовити**

мовити *дієсл. недок. інф.* 26 зв., 58, 59 зв. (2), 111, 132, 167, 169 зв., 174, 179 зв., 180 зв., 190 зв., 192 зв., 206 зв., 223 зв., 241, 242, 269, 272 зв., 282, 309, 324, 372 зв., 379 зв., 391, 418 зв., 461, мовитї 273 зв., мови 185 зв.; мовлю *теп. од. 1 ос.* 32 зв., 81, 83, 173, 183, 218 зв., 230, 267, 272 зв., 273, 362 зв., 370 зв., 381, 382 (2), 412, 418, 422 зв., мов'лю 134, 146, 183, 235 зв., 241, 355 зв., 382, 406, 408, 420 зв., 441; мови(ш) *2 ос.* 251 зв., 324 зв., мовишь 60 зв., 115 зв., 145, 190 зв., 265 зв., 271, 310 зв., 323, 355 зв., 380 зв., 392 зв., 404, 411 зв., 420 зв. (2), 428, 430; мовить *3 ос.* 193 зв., 229 зв., 232, 272, 299, 312, 352, 353 зв., 368 зв., 373, 374, 376, 382, 409, мовит' 388, мови(т) 40 зв., 96, 115, 133 зв., 268 зв., 318, 352 зв., 379, 382, 419 зв., 432; мовимо *мн. 1 ос.* 350; мовитє *2 ос.* 69, 98 зв., 99 зв., 243 (2), 268, 278 зв. (2), 316, 324, 325 зв. (2), 331 зв., 388 зв., 392 зв., 407 зв.; мовѧть *3 ос.* 90 зв., 160, 238, 333 зв., 370 зв., мовѧ(т) 71 зв., 146 зв., 178, 202, 337 зв.; боудоу мовити *майб. од. 1 ос.* 414, 420; боудєшь ... мовити *2 ос.* 206; боудє мовити *3 ос.* 386 зв., 418 зв., боудє(т) мовити 418 зв.; боудєтє мовити *мн. 2 ос.* 180 зв.; боудоу(т) мовити *3 ос.* 327, бѫдѫ(т) мовитї 58, мовити боудоуть 198; почноу(т) мовити 327; мови(л) *мин. од. ч. 1 ос.* 405 зв., мовиль 206, мовильємь 161, мовиль єсми 418 (2), мовиль єс'ми 426 зв., єс'ми… мови(л) 381 зв., 405 зв., єсми… мовиль 426 зв., єс'ми… мовиль 413 зв.; мови(л) *3 ос.* 321 зв., 333, 348, 478, мовил' 65 зв., 93 зв., 143, 148, 274, 374, 405, мовиль 57, 76, 81 зв., 93 зв., 97 (2), 112 зв., 113, 123, 132 зв., 133, 138, 138 зв., 139, 140 зв., 141 (2), 141 зв. (2), 145 зв., 146 зв., 147, 147 зв., 152 зв., 153, 155, 159, 159 зв., 162 зв., 178, 178 зв. (2), 187, 187 зв. (2), 189, 194 зв., 218, 246, 247, 252, 255 зв., 257, 260 зв., 269, 270, 272, 274, 278 зв., 280 зв., 281, 283 зв., 298 зв., 317 зв., 328, 344 зв., 355 зв., 358, 360, 364 зв., 370, 371 зв., 376, 378, 379, 380 (2), 387 зв., 394 зв., 403 зв., 404 зв., 454 зв. (2), 460, 466, 468 зв., є(ст) мовиль 209, єсть мовиль 210 зв., 217, єсть… мовиль 158 зв., мовиль єсть 210; мовила *ж. 3 ос.* 215 зв., 265 зв; єстє мовили *мн. 2 ос.* 272 зв. (2), мовили *3 ос.* 48, 90 105 зв., 109 зв., 117, 119 зв., 120, 137 зв., 142 зв., 148, 159 зв., 162, 173, 183, 183 зв., 184 зв., 186 зв., 190, 192, 194 (2), 194 зв., 213 (2), 224, 225 зв., 230, 230 зв., 232, 233 зв., 248 зв., 256 зв. (3), 265 зв., 267 зв., 272 зв. (2), 298 зв., 302 зв., 308 зв., 313 зв., 323 зв., 327 зв., 333, 333 зв., 357, 360, 365 зв., 368 зв., 372 зв. (2), 374, 374 зв. (2), 375 зв. (2), 377, 379, 379 зв., 385 (3), 386 (2), 386 зв. (2), 391 (2), 391 зв., 393, 396 зв., 398 зв., 402, 403 зв., 419 (2), 429 зв., 431 зв., 432, мовили 196, мовилї 356, 372 зв.; мовтє *наказ. мн. 2 ос.* 261 зв., 296, мов'тє 35 зв., 180 зв., 218 зв., 261, 266; бы(х)… мовиль *ум. од. ч. 1 ос.* 373, 406, 417; бы … мови(л) *3 ос.* 68 зв., 153, бы… мовиль 395, 409; мовѧчїи *дієприкм. акт. теп. од. ч. наз.* 47, мовѧчїй 403 зв.; мовѧчимь *ор.* 119; мовѧчи(м) *мн. дав.* 243; мовѧчи *дієприсл. теп.* 30, 74 зв., 75 зв., 78 зв., 89 зв., 113, 119 зв., 123, 137, 167, 172, 189, 192, 218 зв., 226, 229 зв., 239 зв., 241 зв., 285, 287 зв., 342, 396, 399 зв., 401 зв., 429 зв., 482 (2), 482 зв. (2)

мовитї див. **мовити**

мовлова(л): **єсми… мовлова(л)** *дієсл. недок. мин. од. ч. 1 ос.* 426 зв.

могоу *дієсл. недок. теп. од. 1 ос.* 47зв., 114, 114 зв., 266 зв., 285 зв., 291 зв.,

62 зв., 74, 88, 206 зв., 274, 287 зв., 368, 369 зв., 370, 390 зв. (2), 410 зв., 422 зв., 423 зв., 465, 470; в… моєй *місц.* 415 зв. (2), по… моєй 362, 482 зв., о… моєй 119, ω… моєй 432 зв.; моє *с. наз.* 55 (2), 88, 111, 168 зв., 182 зв., 185 зв., 290 зв., 318 зв., 356, 362 зв., 369 зв., 378, 381, 419, 428 зв. (3), 444 зв., 448, 455, 460 зв., 461, 463, 466, 466 зв., 467 зв. (2), 468, 469 зв., 471; моєго *род.* 50 (2), 85 зв., 101 зв., 145, 149, 180 зв., 304, 314 зв., 315, 400 зв., 414 зв., 417, 428 зв.; моємоу *дав.* 161 зв.; моє *зн.* 55, 78 зв., 80 зв., 101, 107, 110, 163, 163 зв., 179 зв., 184, 258 зв., 274 зв., 369 зв., 370, 412 (2), 413 зв. (2), 416, 420 (2), 420 зв., 445, 447 зв., 453 зв., 468; моимь *ор.* 197 зв., 314; въ… моємь *місц.* 319 зв., по… моє(м) 111 зв., ω… моємь 163; мой *мн. наз.* 248, 266 зв., 316 зв., 391 зв., 415 зв. (2), 416, 422, 428, мои 87 зв., 94, 103 зв., 215, 306, 380 зв., 390 зв., 410, 415, 422, 428 зв., моа 452 зв., 458; мои(х) *род.* 289 зв., 361 зв., 381 зв., 413 зв., моихь 159, 256, 381 зв., 383, 391 зв., 392, 405 зв., 406 зв.; моимь *дав.* 206, 272 зв., 364, 393, 436 зв., мой *зн.* 238 зв., 244 зв. (3), 245, 248, 333 зв. (2), 385, 385 зв., 387 зв., 405 зв., 407, 412, 413 (2), 415 зв., 416 зв., 432 (2), 438, 440 зв., 441 (2), мои 40 зв., 41, 119, 274, 274 зв., 305 зв., 382, 390 зв., 406 зв., мо(и) 438, моа 24, 63; моими *ор.* 110 зв., 185, 290 зв., 318; в'… мои(х) *місц.* 319 зв., в… моихь 380 зв., въ… моихь 208 зв.

мол'бы *ім. мн. ж. зн.* 98

мол'ва *ім. од. ж. наз.* 109зв.

молєнїємь *ім. од. с. ор.* 481 зв.

молитиса *дієсл. недок. інф.* 113, 150 зв., 233зв., 266, 298 зв., млтиса 35 зв., 256–256 зв., са… молити 35; млиши-са *теп. од. 2 ос.* 35 зв.; молит'са *3 ос.* 232, 317, млит'са 109, млт'са 421; молитєса *мн. 2 ос.* 48, 181, 235 зв., млитєса 35 зв., са млитє 266; млат'са *3 ос.* 231; бждєтє са млити *майб. мн. 2 ос.* 36; молил'са *мин. од. ч. 3 ос.* 83 зв., 112 зв., 299 зв., 321, молильса 187, 187 зв., 229, 321, млил'са 132, молальса 226 зв., са молиль 256 зв., са… молиль 255, 266; са мли [!] *мн. 3 ос.* 402; молѣтєса *наказ. мн. 2 ос.* 34, 102, 112 зв., 187, 321, млѣтє(с) 321 зв., млтєса 182 зв.; бы смо са… молили *ум. мн. 1 ос.* 170; молащоуса *дієприкм. акт. теп. од. ч. дав.* 220; млащє… (с) *мн. ч. наз.* 35 зв.; молащи(х)са *зн.* 313, молащих'са 205; молачиса *дієприсл. теп.* 112 зв., 173 (2)

[молити… са]: са… молити див. **молитиса**

молодоє *прикм. од. с. наз.* 135 зв., 231 зв.; молоды(и) *мн. наз.* 103

молодости *ім. од. ж. род.* 84–84 зв., 166 зв., моло(до)сти 301

моло(до)сти див. **молодости**

моло(д)шїи *прикм. од. ч. наз.* 288 зв., 319 зв.; моло(д)шимь *ор.* 441

молоти: боудоу(т) молоти *дієсл. недок. майб. мн. 3 ос.* 298 зв.; мєлющє *дієприкм. акт.теп. мн. ж. зн.* 104

мол'чати: боудєши мол'чати *дієсл. недок. майб. од. 2 ос.* 206; мол'чаль *мин. од. ч. 3 ос.* 169 зв., 189 зв., мол'ча(л) 302 зв., млъчаль 114 зв.; мол'чали *мн. 3 ос.* 88 зв., 257, млъчали 136 зв., 162 зв.; бы… мол'чали *ум. мн. 3 ос.* 307

моль *ім. од. ж. наз.* 276

монастыра *ім. од. ч. род.* 442 зв.

монаха *ім. од. ч. зн.* 482

морє *ім. од. с. наз.* 44, 142 зв., 451, 458 зв., 459; мора *род.* 28 зв., 43, 44, 60 (2), 67 зв., 78, 91, 130 зв., 139, 143 зв., 151, 365 зв., 366 зв., 438 зв. (2); морю *дав.* 142, мороу 41 зв., 71, 134, 136 зв., 154 зв., 199, 365 зв., морȣ 44; морє *зн.* 29, 44 зв., 64, 98, 130 зв., 156 зв., 163 зв., 172 зв., 295, 295зв., 364, 439 зв.; морємь *ор.* 28 зв., 366; на мори *місц.* 365 зв., по морю 146 зв., при мори 29, в' моры 143 зв., на моры 43 зв., 139, по

303 зв., 411, 431, мѣсто 66, 149 зв., 193, 226 зв., 450, мєсто 119; на мѣ(с)цї *місц.* 234, на… мѣсци 234, 234 зв., 254 зв., 284, 431, 455, на... мѣ(с)ци 450, на мѣс'ци 25 зв., 117 зв., 431, 452 зв., на… мѣс'ци 142, 178 зв., 266, 284 (2), 365, 396 зв., 435 зв., на мѣсцю 101 зв., на… мѣсцю 434, на м(с)цѣ 124 зв., на мѣстѣ 446, 448, 455 зв., 460 зв. (2), 469, на… мѣстѣ 162, 360, на… мѣс'тѣ 394; мѣ(ст) *мн. род.* 133, мѣсть 111 зв., 161 зв., 278 зв.; мѣсца *зн.* 283 зв., мѣс'ца 271, м(с)цѧ 14, м(с)ца 199 зв., мѣста 59, 268 зв., мѣ(с)цами *ор.* 314; на… мѣсцє(х) *місц.* 133, на мѣс'цє(х) 140

мѣс'цє див. **мѣсцє**

мѣсцьскымь *прикм. мн. дав.* 240 зв.; мѣст'цькыи *зн.* 285 зв.

мѣсѧць *ім. од. ч. наз.* 103, м(с)ць 181 зв.; м(с)ць *зн.* 77; в' мѣсѧци *місц.* 443 зв., на м(с)ци 315 зв.; м(с)цємь *мн. дав.* 443 зв.

мѣсѧчникоу: **на мѣсѧчникоу** *ім. од. ч. місц.* 75 зв.; мѣсѧч'никы *мн. зн.* 30

мѣти *дієсл. недок. інф.* 68 зв., 247 зв., 304 зв., 339, 354, 362, 400 зв., 407, мѣтї 107 зв., имѣти 65 зв., 148; боудєшь мѣти *майб. од. 2 ос.* 305, боудєши мѣти 166 зв., боудєши имѣти 301, имѣти боудєшь 84 зв.; мѣти боудє *3 ос.* 85 зв., боудє(т) мѣти 266 зв., 305 зв., бодєть [!] мѣти 202 зв., боудє(т) имѣти 286 зв., 378; боудємо… мѣти *мн. 1 ос.* 411 зв.; боудєтє мѣти *2 ос.* 236, 295 зв., боудєтє мѣти 91, 369 зв., мѣти боудєтє 401, 421, боудєтє мѣтї 410; мѣль *мин. од. ч. 1 ос.* 363 зв., 405 зв., єсми мѣль 421 зв., єс'ми мѣль 305; мѣ(л) *3 ос.* 321, мѣл' 350, мѣль 143 зв., 144, 164 зв., 166 зв., 191 зв., 210 зв., 219 зв., 225, 233, 251, 256 зв., 260 зв., 283, 307, 332 зв. (2), 350 зв., 364, 365 зв., 370 зв., 372, 400 зв., 404, 407 зв., 436, 442, мєль 142 зв., имѣль 26, 135 зв., 136 (2), 172, имєль 481 зв., 482; имѣла єси *ж. 2 ос.* 354 зв., мѣла *3 ос.* 109 зв., 154, 171 зв., 313, имѣла 179; мѣло *с. 3 ос.* 139 (2), 295; єсмо мєли *мн. 1 ос.* 443; мѣли *2 ос.* 386 зв., 421, 433 зв., 438 зв., мѣли єстє 99, 270 зв.; мѣли *3 ос.* 30, 44 зв., 132, 137, 155 зв., 156 зв., 226, 244, 258 зв., 299 зв., 325 зв., 331 зв., 361 зв., 375, 422 зв., 424 зв., имѣли 91 зв., 95 зв., 156, 173 зв., 176 зв., 311 зв., 390 (2); мѣи *наказ. од. 2 ос.* 117 зв., имѣи 285, 285 зв.; мѣйтє *мн. 2 ос.* 164 зв., 314 зв., имѣйтє 164 зв., имѣитє 172 зв.; бы(х)… мѣль *ум. од. ч. 1 ос.* 112, быхь мѣль 166; бы мѣль *3 ос.* 295, 391, бы… мѣль 69, 160, 241 зв., 297, 313 зв., 319, 372 зв., 428, 441 зв., 442; бы… мѣла *ж. 3 ос.* 180 зв.; бы… мѣло *с. 3 ос.* 167 зв., 247 зв., 272 зв., 304; бы(х)мо мѣли *мн. 1 ос.* 375, бых'мо мѣли 371; бистє мѣли *2 ос.* 77 зв., 273, 388 зв., бы єстє… мѣли 180 зв., 314 зв.; бы мѣли *3 ос.* 172, 233 зв., бы… мѣли 317, 417 (2); имѣя(и) *дієприкм. акт. теп. од. ч. наз.* 463 зв., имыи 131; имѣѧ *дієприсл. теп.* 41

мѣха *ім. од. ч. род.* 320 зв; мѣси *мн. наз.* 46 зв., мѣховє 46 зв., 135 зв.; мѣхи *зн.* 46 зв. (2), 135, 135 зв. (2)

мѣшка *ім. од. ч. род.* 320 зв., мѣш'ка 49; мѣшо(к) *зн.* 320 зв., мѣшокь 409 зв.; мѣш'ковь *мн. род.* 261

мѣш'ка див. **мѣшка**

мѧкоє *прикм. од. с. зн.* 53; мѧки(м) *ор.* 53

мѧ(с) *прикм. од. ч. наз.* 193; мѧ(с) *род.* 192 зв., мѧ(с)по(ст) *дав.* 195; мѧ(с)поу(ст)наа *ж. наз.* 12 зв., 473 (2), мѧ(с)поу(ст) 107 зв., мѧ(с)поу(ст) 313 зв., мѧ(с) 187; мѧ(с)поу(ст) *род.* 191, мѧ(с) 184, м(ст) 109

мѧты *ім. од. ж. род.* 99, 270 зв.

мждрьцєвє див. **моудрьцєвє**

мжжєствоу *ім. од. с. дав.* 16, мжж'ствоу 16

мжж'ствоу див. **мжжєствоу**

м҃ѳ *числ.* 5, 6 зв., 10 зв., 12 зв., 14 зв., 59 зв., 91 зв., 170, 200, 259 зв., 281, 414, 454 зв., 474 зв., 478, 479, 482

м(ѳ) див. **матѳєи**

Н

313 зв., 314 зв. (2), 315 (2), 315 зв. (7), 316 (3), 316 зв. (4), 317 (2), 318, 318 зв., 319, 320.2 321 (3), 321 зв., 322 (3), 322 зв. (3), 323, 323 зв., 324 (2), 325 зв. (2), 326, 326 зв., 327 (2), 327 зв. (3), 329, 330 (2), 330 зв. (2), 332, 333, 333 зв. (2), 334 зв., 335, 336, 337 (4), 338 (2), 341, 341 зв., 343 (2), 344 (2), 345, 346 (3), 346 зв., 347, 348, 350, 350 зв., 351, 352 зв., 353 зв., 355 (2), 356, 357 зв. (2), 358 зв., 359, 360, 360 зв., 361 зв., 362 (2), 363 зв. (2), 364 (3), 365 (2), 365 зв. (4), 366 зв., 370, 372 (2), 372 зв. (2), 373 зв., 374, 374 зв., 375, 376, 376 зв. (3), 377 (4), 377 зв. (3), 380, 383 зв., 384, 384 зв. (2), 385 зв., 387, 388 зв. (3), 389 (2), 391, 392, 392 зв. (2), 393, 393 зв., 394, 396, 396 зв. (2), 397, 398 зв. (3), 399 зв. (3), 401 (2), 401 зв. (3), 402 (2), 402 зв., 403 (3), 403 зв. (2), 404, 404 зв. (2), 405 зв. (2), 406 (2), 406 зв., 407 зв. (3), 408 зв., 409 (3), 415 (2), 416 зв., 417 зв., 418 зв., 419 зв. (2), 420 зв., 421 (2), 421 зв., 422 зв. (4), 423 (3), 424 (2), 424 зв., 425, 425 зв., 426 зв., 427 зв., 428 зв. (2), 429 (3), 429 зв. (5), 430, 430 зв., 431 (3), 431 зв., 432 зв., 433 (2), 434 (3), 434 зв., 435 зв. (2), 437, 437 зв. (3), 439, 440 (3), 440 зв. (3), 441 зв., 442, 443 (4), 443 зв. (3), 444 (2), 444 зв. (4), 445 (3), 445 зв. (5), 446 (5), 446 зв. (5), 447 (4), 447 зв. (5), 448 (6), 448 зв. (5), 449 (3), 449 зв. (5), 450 (5), 450 зв. (3), 451 (2), 451 зв. (3), 452 (3), 452 зв. (6), 453 (4), 453 зв. (6), 454 (4), 454 зв. (4), 455 (5), 455 зв. (6), 456 (5), 456 зв. (6), 457 (7), 457 зв. (5), 458 (4), 458 зв. (4), 459 (5), 459 зв. (4), 460 (3), 460 зв. (8), 461 (3), 461 зв. (3), 462 (2), 462 зв. (4), 463 (4), 463 зв., 464 (3), 464 зв. (3), 465 (5), 465 зв. (4), 466 (3), 466 зв. (2), 467 (3), 467 зв. (4), 468 (3), 468 зв. (6), 469 (5), 469 зв. (5), 470 (4), 470 зв. (5), 471 (2), 471 зв. (4), 472 (3), 472 зв. (4), 473 (5), 473 зв. (3), 474 (8), 474 зв. (6), 475 (3), 476 (6), 476 зв. (5), 477, 478 (3), 478 зв. (8), 479 (6), 479 зв. (3), 480, 480 зв. (2), 481, 481 зв. (13), 482 (3), 482 зв. (3)

на^{2} **див. на(д)**

наасьсоновь *прикм. од. ч. наз.* 221

наболєи *присл.* 336, 482

набрали: єстє… набрали *дієсл. док. мин. мн. 2 ос.* 73 (2), набрали *3 ос.* 150 зв., 156; набрав'ші *дієприсл. мин.* 401

наведиль: єсть наведиль *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 210 зв.

навели *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 117 зв.

навєчєріє *ім. од. с. зн.* 459, навє(ч)ріє 217 зв., 456, в' навє(ч)рію *місц.* 220

навє(ч)ріє див. навєчєріє

наврати(т)сѧ *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 49 зв.; навратил'сѧ *мин. од. ч. 3 ос.* 25 зв., 223, навратильсѧ 221 зв.; сѧ навратили *мн. 3 ос.* 216

наврънєть *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 205 зв.

наврънoусѧ *дієсл. док. майб. од. 1 ос.* 59; сѧ наврънє(т) *3 ос.* 261; навє(р)нєтє(с) *мн. 2 ос.* 78 зв.; навєр'ноулсѧ *мин. од. ч. 3 ос.* 252 зв., навєрьноульсѧ 250 зв., сѧ… наврънoуль 290, 304 зв.; навєр'ноуласѧ *ж. 3 ос.* 209; наврънoулисѧ *мн. 3 ос.* 262, 405, соу(т) сѧ наврънoули 297; наврънoувши(с) *дієприсл. мин.* 304 зв., наврънoувшисѧ 320, наврънв'шисѧ 265

наврънхoу *присл.* 89 зв.

навышого [!] див. наивышьшого

навык'нѫти *дієсл. док. інф.* 18

наивышьшого *прикм. од. ч. род.* 211, навышого [!] 249, найвыш'шіи *мн. наз.* 332

навѣжаю(т) *дієсл. недок. теп. мн. 3 ос.* 211 зв.; навѣжали єс'тє *мин. мн. 2 ос.* 108, 108 зв.

навѣки *присл.* 369 зв., 404, 412, навѣкы 91, 138 зв., 171 зв., 207 зв., 209 зв., 339 зв., 354 зв., 368, 370, 380 зв., 381, 382 зв., 383, 391 зв., 396, 406 зв.

навѣкы див. навѣки

навѣщ'кы *присл.* 206 зв.

навѧзoую(т) *дієсл. недок. теп. мн. 3 ос.* 97

назаранинь *ім. од. ч. наз.* 169 зв., 302 зв., назаранинь 431 зв.; назаранина *зн.* 196 зв.; назараниномь *ор.* 190 зв., назаранинѡ(м) 26; назаранинє *кл.* 225

наз'вати *дієсл. док. інф.* 210; єсми… називаль *мин. од. ч. 1 ос.* 416; наз'валь *3 ос.* 233 зв., 392 зв.; наз'ваныи *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 355 зв., назван'ный 385, 395, наз'вань 209 зв.–210; назван'ного *зн.* 317; наз'ванаа *ж. наз.* 245 зв., назван'наа 339; наз'ван'ной *род.* 306; наз'ван'нои *дав.* 207 зв.; на… названои *місц.* 317; наз'вано *с. наз.* 116 зв., 214, назьвано 193; названного *род.* 399, наз'ван'ного 112; названоє *зн.* 327 зв., наз'ваноє 119, 431, наз'ва(н)ноє 450, на 119; наз'ваны *мн. наз.* 30 зв.

назватиса *дієсл. док. інф.* 289 зв., наз'ватиса 289 зв.

наз'ватиса див. **назватиса**

назираитє *дієсл. недок. наказ. мн. 2 ос.* 297; назираючи *дієприсл. теп.* 283

наз'намєна(л) *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 367 зв., наз'намєноуючи *дієприсл. теп.* 441 зв.

называє(т)са див. **называєт'са**

называєт'са *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 192 зв., 339, называє(т)са 48 зв., 338 зв.; назовєт'са *майб. од. 3 ос.* 207 зв.; называйтєса *наказ. мн. 2 ос.* 97 зв.

называєши див. **называєшь**

называєшь *дієсл. недок. теп. од. 2 ос.* 84, называєши 166, 300 зв.; называє(т) *3 ос.* 96 зв., 97, 232, 279, называєть 178, 245 зв., 312 (2), 389; называєтє *мн. 2 ос.* 238, 407 зв.; боудоу называти *майб. од. 1 ос.* 416; назовєшь *2 ос.* 205 зв.; боудоуть… называти *мн. 3 ос.* 209; называль *мин. од. 3 ос.* 125 зв.; называли *мн. 3 ос.* 209; называйтє *наказ. мн. 2 ос.* 97 зв.; называємо *дієприкм. пас. теп. од. с. наз.* 123 зв.; називано *мин. од. с. наз.* 210; называни *мн. наз.* 97 зв., 319 зв.

наиана *ім. топ. од. ж. наз.* 240 зв.

наибол'шє *присл.* 174

на(и)бол'шимь: о… **на(и)бол'шимь** *прикм. од. с. місц.* 93 зв.

наигоршємоу *прикм. од. ч. дав.* 59 зв.

наидєна *ім. од. с. наз.* 477; наидєна *род.* 3 зв.

наидоую *дієсл. недок. теп. од. 1 ос.* 280, 324 зв., 326 зв., 429, 429 зв., 430; наидоує(т) *3 ос.* 267, наидоуєть 268 зв., на(и)доуєть 39; бы наидовали *ум. мн. 3 ос.* 40, на(и)довали 189

на(и)мєньшіи *прикм. од. ч. наз.* 258 зв.; наимєн'шимь *ор.* 31 зв.; наимєн'шєй *ж. род.* 275; наимєн'ши(х) *мн. род.* 109, наимєн'шихь 108 зв.

наимитовь *ім. од. ч. род.* 289

[**наимь… са**]: **са… наимь** *дієсл. док. майб. од. 1 ос.* 296; са наило *мин. од. с. безос.* 73 зв., са… наило 73; наилиса *мн. 3 ос.* 255, са… наили 364 зв., 365

наипєр'шє *присл.* 212, наипрьшє 197, наипрьвѣи 78, напєрьвѣй 261, напрьвѣи 180, 272 зв., наипрьвоє 425 зв.

наипослѣ *присл.* 95 зв.

наипрьвоє див. **наипєр'шє**

наипрьвѣи див. **наипєр'шє**

на(и)прьшаа *прикм. од. ж. наз.* 177 зв., наипрьшꙋю *зн.* 289 зв.; наипєршєє *с. наз.* 177

наипрьшє див. **наипєр'шє**

наировоу *прикм. од. ж. зн.* 245 зв.

наити *дієсл. док. інф.* 79, 375; наидєшь *майб. од. 2 ос.* 78; наидє *3 ос.* 59, 64, 453, наидє(т) 52, 59, 75, 104, 268 зв., 276, 277, 287 зв. (2), 299 зв., 389 зв., 466 зв., наидєть 78, 207 зв., на(и)дєть 276 зв.; наидєтє *мн. 2 ос.* 24, 39, 55, 89, 94 зв., 170, 213, 267, 306, 375, 379, наидєтє 375; нашоль єсми *мин. од. ч. 1 ос.* 325 зв., єсми… нашоль 240, єс'ми нашоль 287 зв., є(м)… нашоль 41 зв.; наишоль *3 ос.* 205, нашоль 81 зв., 86, 90 зв., 112 зв., 113, 171 зв., 183, 187, 187 зв., 223, 279 зв., 304, 321 зв., 344 зв., 345 (2), 347 зв., 360, 395, 401 зв., нашєль 171 зв.; нашла єсми *ж. 1 ос.*

наполниль *мин. од. ч. 3 ос.* 286, напол'нил'сѧ єсть 94 зв.; напол'ниласѧ *ж. 3 ос.* 208 зв.; наплънилосѧ *с. 3 ос.* 223 зв., сѧ напол'нило 25 зв., 43, (с) напол'нило 28 зв., 417, сѧ наплънило 56 зв., 119; наплънилисѧ *мн. 3 ос.* 230, наплънили(с) 224 зв., сѧ наплънили 188 зв.; бы(л) напол'нил'сѧ *дмин. од. с. 3 ос.* 400; наплънив'шисѧ *дієприсл. мин.* 233 зв.

наплънає(т) *дієсл. недок. теп. од. 1 ос.* 141 зв.

наплънѧлосѧ *дієсл. недок. мин. од. с. 3 ос.* 216

напои(т) див. **напоить**

напоить *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 280 зв., напои(т) 52; напоили *мин. мн. 1 ос.* 108, напоили єстє *2 ос.* 108, напоили єс'тє 108 зв.; бы… напоиль *ум. од. ч. 3 ос.* 163 зв.; напоєнь *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 324, 429

напол'нити *дієсл. док. інф.* 31 зв., наплънити 27; напол'ниль єсми *мин. од. ч. 1 ос.* 418; наплъниль *3 ос.* 120, 194 зв., 209, наплънѣтє *наказ. мн. 2 ос.* 346; наплънєныи *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 221 зв., 228 зв., наплънєнь 210 зв., 221 зв., наплъню(н) 205 зв.; наплънєнаго *род.* 342; наплънєна *ж. наз.* 218, напол'нєна 420; наплънєноую *зн.* 422 зв., 470; наплънив'ши *дієприсл. мин.* 433

наполы *присл.* 328 зв.

наполымр҃твого *прикм. од. ч. зн.* 264

напоминає(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 252 зв., 266, напоминаєть 155 зв., 159, 164 зв., 279; напоминаючи *дієприсл. теп.* 220

напоминаєть див. **напоминає(т)**

напою *ім. од. ч. род.* 205 зв.

направити *дієсл. док. інф.* 211 зв., направили *мин. мн. 3 ос.* 192

направоуе *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 155 зв.; направȣ(и)тє *наказ. мн. 2 ос.* 343

напрє(д) див. **напєрє(д)** [1]

напроти(в) *прийм.* 121, 476 зв., напротивь 189 зв., 248 зв., 268 зв., 314 зв., напротивко 179 зв., напротив'ко 178 зв., нап'ротив'ко 105

напротивко див. **напроти(в)**

напротив'ко див. **напроти(в)**

нап'ротив'ко див. **напроти(в)**

напротивь [1] *присл.* 195

напротивь [2] див. **напроти(в)**

напрьвѣи див. **наипєр'шє**

нар'да *ім. од. с. род.* 183 зв.

на(р)дового *прикм. од. ч. род.* 400, нарьдового 183 зв.

нарєкати *дієсл. недок. інф.* 74 зв., 419 зв.; нарѣкали єсмо *мин. мн. 1 ос.* 243; нарикали *3 ос.* 327

нарєчеш *дієсл. док. майб. од. 2 ос.* 23, 207 зв.; нарєчє *3 ос.* 23 зв., 456 зв., 457; нарєкоу(т) *мн. 3 ос.* 23; нарєкоша *аор. мн. 3 ос.* 90 зв.; нарєчєн'ныи *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 48 зв.; нарєчєно *прис. ф.* 214

нарєчєшисѧ див. **нарєчєшьсѧ**

нарєчєшьсѧ *дієсл. док. майб. од. 2 ос.* 345, нарєчєшисѧ 467 зв.; нарєчєтьсѧ *3 ос.* 214, нарєчєт'сѧ 207 зв., нарєчєтсѧ 467, нарєчє(т)сѧ 26, 31 зв. (2), 172, 449 зв., 457, 460 зв., 462, 465 зв., 470, 472 зв.

наро(д) *ім. од. ч. наз.* 88 зв. (2), 113, 136 зв., 137 зв., 138 зв., 139, 145, 234, 234 зв., 239 зв., 240 зв. (2), 250, 321 зв., нарѡ(д) 47, 60, 134, 155 зв., народь 47, 146 зв., 169, 172, 178 зв. (2), 180, 188, 192, 245 зв., 250 зв., 257 зв., 269, 302 зв., 312 зв., 314, 364, 366, 373 зв., 399, 401 (2), 401 зв., 402, 428, нарѡдь 161 зв.; народоу *род.* 29, 230 зв., народа 65 зв., 91 зв., 133, 137, 139, 153 зв., 155, 161, 175, 200, 257 зв., 269, 272 зв., 273 зв.–274, 297 зв., 307, 317 зв., 324 зв., 327, 360, 364 зв., 374 зв., 375 зв.; народови *дав.* 117 зв., 145, 280 зв., 314, народоу 180, 229 зв., 240; наро(д) *зн.* 71 зв., 153, нарѡ(д) 69, народь 66 зв., 149 зв., 160 зв., 303 зв.; народо(м) *ор.* 118, 255, 398 зв., народѡ(м) 145, на-

О

126 зв., 130, 131, 131 зв., 138, 144, 146, 146 зв., 151, 151 зв., 152 зв., 153 зв., 154 (2), 291, 330, 335 зв., 459, 470 зв., ѡ 5 зв., 14 зв., 18, 18 зв., 20 зв., 26 (2), 27 зв., 28 (3), 30 (3), 33 зв., 37 зв. (2), 38 зв., 41, 41 зв. (2), 48, 52 зв. (2), 57, 57 зв. (3), 60 (7), 69, 75 зв., 77, 82 зв., 85 зв., 93 зв., 95, 101, 103 зв. (2), 121 зв., 122 зв., 126 зв., 136, 136 зв., 139 (3), 139 зв., 155 зв., 158, 159 (2), 160 зв. (2), 161, 162, 163, 165, 173 зв., 174 (2), 179 (4), 180, 182 зв., 183, 185 зв., 186, 192, 193 зв., 195 зв., 198 зв. (8), 199 (15), 199 зв. (11), 200 (15), 200 зв. (17), 201 (12), 201 зв. (5), 204, 211 зв., 213, 214 зв., 215, 215 зв., 216 зв. (2), 217 зв., 219 зв., 220 (2), 220 зв., 221 зв., 222 (2), 222 зв. (2), 223, 225, 225 зв., 226 зв., 228, 228 зв., 232 (2), 232 зв., 235 зв., 239, 241 (3), 242 (2), 242 зв., 245 зв. (2), 252 зв., 253 зв., 254, 256 зв., 258, 258 зв., 260 зв., 262 зв., 264 зв., 265 зв. (3), 267 зв., 268, 272 (2), 274 зв., 275, 278 зв., 279 (2), 281, 283 (3), 287 (6), 288 (2), 288 зв. (3), 291 (2), 292 зв., 295 (3), 298 зв. (3), 299 зв. (3), 302, 303 (4), 308 (3), 308 зв., 309, 310, 311, 312, 313 (2), 313 зв., 320 зв. (2), 324 зв., 325, 326 зв., 329 зв., 330, 331, 331 зв., 332, 332 зв., 334, 335 зв. (17), 336 (2), 336 зв., 337 (5), 337 зв. (4), 338, 339 (2), 341 зв. (2), 342 (2), 343, 343 зв., 345 зв., 346 (2), 348 (2), 348 зв. (3), 353, 358 зв. (2), 359, 362 зв. (3), 363 (3), 364 (2), 368 зв., 371 зв. (2), 372, 372 зв., 373 (2), 374 зв., 375, 378 (2), 378 зв. (2), 382, 386 (2), 390, 391 зв., 392 зв., 393 зв., 394 зв., 395, 395 зв. (2), 399 зв., 401 зв., 405, 408, 408 зв., 409 (2), 410 (2), 410 зв., 414, 414 зв., 415, 417 зв. (2), 418 зв. (6), 419 зв. (2), 420, 420 зв., 426 зв. (2), 427, 428, 432, 432 зв., 442, 443 (4), 443 зв., 457 зв., 459, 459 зв., 463 зв., 465, 465 зв., 466 зв., 467зв. (2), 470 зв., 473 (2), 474 зв., 476, 476 зв. (2), 479, 479 зв. (3), 481 зв., 482 (4)

ѻ҃ *числ.* 10 зв., 14 зв., 75 зв., 124 зв., 196 (2), 199 зв., 221, 279, 309, 471 зв., 477

ѻ҃а *числ.* 11, 14 зв., 76 зв., 125, 197 (2), 198 зв., 221, 280, 310 зв., 457 зв., 477

обадва *числ. наз.* 69 зв.

обанадесать *числ. зн.* 147, ѡбанадеса(т) 468, ѡбанадесать 462, ѡбанадесатє 451 зв., 465 (2), 469, ѡбохьнадеса(т) 162 зв.; ѡбоманадесать *ор.* 171 зв., обѣманадесатє 85. Див. ще: **дванадесать**

об'вивь *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 121; ѡб'вилї *мн. 3 ос.* 434 зв.

обецали *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 184 зв.; ѡбѣцано *прис. ф.* 214 зв.

обиды *ім. мн. ж. наз.* 154

обладаю(т) *дієсл. недок. теп. мн. 3 ос.* 88; ѡбладающе *дієприкм. акт. теп. мн. наз.* 319

облакь див. **ѡболокь**

облечет'са *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 38; ѡболочетєса *мн. 2 ос.* 37 зв., 375, ѡблечетєса 334 зв.

[обличити са]: **са обличити** *дієсл. недок. інф.* 81

об'нов'лєніє *ім. од. с. наз.* 446, ѡбнов'лєніє 451 зв.; ѡб'новлє(н)а *мн. наз.* 479 зв.

обоє *числ. наз.* 46, 82 зв., ѡбоє 165, 204 зв., 205, 231 зв.; обоє *зн.* 62 зв.

[оболокали … са]: **са… оболокали** *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 147

образь *ім. од. ч. наз.* 95, 310; ѡбраза *род.* 472; ѡбразо(м) *ор.* 220, ѡбразомь 197; о ѡбразѣ *місц.* 15

обрѣзовати *дієсл. недок. інф.* 209; ѡбрѣзоуєтє *теп. мн. 2 ос.* 373 зв.; обрѣзовань *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 211 зв.; обрѣзано *с. наз.* 213

обрѣтєніє *ім. од. с. наз.* 463, ѡбрѣтєніє 466 зв.

об'тег'чени див. **ѡб'таг'чєны**

обоуви *ім. од. ж. род.* 27, 49, ѡбоуви 219 зв., 261, 320 зв.; ѡбоувы *мн. зн.* 290

обоуты *дієсл. док. інф.* 147

об'ходити *дієсл. недок. інф.* 50 зв.; ѡб'ходитє *теп. мн. 2 ос.* 98; ѡб'ходиль *мин.*

олѣвоую [1] *присл.* 119 зв.
олѣвоую [2] *прийм.* 88
олѣю *ім. од. ч. род.* 183 зв., олѣѧ 105; ѡлѣєви *дав.* 183 зв., олѣи *зн.* 105; ѡлѣє(мь) *ор.* 244 зв., 264 зв.
олѣѧ див. олѣю
он *займ. од. ч. наз.* 470 зв., онь 63 зв., 66 зв., 74 зв. (2), 76, 81, 81 зв., 86 зв., 90, 92 (2), 103, 104, 104 зв., 105 зв., 113, 115 зв., 116 зв., 117, 117 зв., 130, 138, 138 зв., 142 зв., 143 зв., 144 зв., 146 (2), 146 зв., 150 (2), 151, 156 зв., он҆ 68 зв., 84, 87 зв., 467 зв., ѡ(н) 43 зв., 62 зв., 137, 142, 174 зв., 226, 262 зв., 268 зв., 282, 289, 292 зв., 306, 308, 356, 361, 377 зв., 386 зв., 435, ѡн҆ 17 зв., 58 зв., 70 зв., 71, 190, 263 зв., 304 зв., 318, 323 зв., 360, 362 зв., 370 зв., 382, 465 зв., ѡнь 25 зв., 43 (2), 45 зв., 55, 56, 59, 59 зв., 60 зв., 62 зв., 64 зв., 67, 67 зв., 69 зв., 70 зв., 71, 72 зв., 74 зв., 83 зв., 88, 93 зв., 94, 94 зв., 110 зв., 111, 131 зв., 133, 134 (3), 137, 141, 142, 145 зв., 151, 152 зв., 155 зв., 157 зв., 158 зв., 160, 161, 161 зв., 163, 164 зв., 165 зв., 166, 166 зв., 168, 169, 169 зв. (2), 173, 175 зв., 179, 179 зв., 183 зв., 185 (2), 185 зв., 186 зв., 187 зв., 188 зв., 189, 189 зв. (2), 190 зв. (3), 191, 193 зв., 195 зв., 196 зв. (2), 206, 206 зв., 208 зв., 210, 214 зв., 216 зв., 217, 218 зв., 219, 219 зв., 223, 225, 225 зв., 226 (2), 226 зв., 227, 228 зв., 229 (2), 230 зв. (2), 231, 232 зв., 233 (3), 234 зв., 239 (2), 240 (2), 244, 244 зв., 245 зв., 246 зв., 248, 248 зв., 249 зв., 250 (2), 250 зв., 251, 252 (2), 252 зв. (2), 255 (2), 255 зв., 257, 257 зв., 258, 259, 260, 262 зв., 263 зв., 264, 265, 266, 266 зв., 267 зв., 269 (2), 270, 271, 272, 274, 277, 280, 281, 281 зв., 282, 282 зв., 283, 287 зв., 288 зв., 289 зв., 290, 290 зв. (2), 291, 291 зв., 292, 294, 294 зв., 295, 295 зв., 296 зв., 298 зв., 299, 301 (2), 301 зв. (2), 302 зв. (4), 303 (2), 304, 305, 306 зв. (2), 307 (2), 308, 308 зв., 309, 310 (2), 311, 312, 316, 317 зв., 318 (2), 320 (2), 320 зв., 321 зв., 322 зв. (2), 323, 324, 324 зв. (2), 325, 325 зв., 326, 330, 331 зв., 332, 332 зв. (2), 333 (2), 336 зв. (2), 337, 338, 339, 342 зв., 343 зв., 344 (2), 345 зв., 348 (4), 352, 356, 358, 358 зв., 359 зв., 360, 362 зв., 363, 364, 366 (2), 367, 372 зв., 374 зв., 376 зв., 377, 380, 381 зв., 384 зв., 385 (2), 385 зв. (2), 386, 386 зв., 387 (2), 388 (3), 390, 393, 395, 399 зв., 402, 404 зв. (2), 409, 409 зв., 410 зв., 412, 418, 419, 426, 426 зв., 427, 432, 433 зв., 434, 436, 437 зв., 439 зв., 440 зв. (2), 441 зв., 443 зв., 454 зв., 459, ѡн҆ь [!] 254 зв; єго *род.* 53, 65 зв., 77, 107 зв., 113 зв., 122, 132 зв., 137, 148 зв., 157 зв., 159, 188, 196 зв., 209, 210, 228 зв., 234 зв., 244, 251 зв., 329 зв., 330 зв., 374 зв., 376, 383 зв., 405, 405 зв., 412 зв. (2), 426 зв., 427 зв., є(г)[о] 76 зв., 108 зв., нєго 26, 26 зв., 27, 39 зв., 56 зв., 58, 60 зв., 77, 87 зв., 95 зв., 107, 107 зв. (2), 117 зв., 118 зв., 129 зв., 131, 131 зв., 132 зв., 137 зв., 138 зв., 139 зв., 141, 143, 146, 156 зв., 162 (3), 165 зв., 177 зв., 183, 187, 193, 193 зв., 218, 219 (2), 220, 223, 225 зв. (2), 226 зв., 228 зв., 234 зв., 239 зв. (2), 242 зв., 243, 247 зв., 252 зв., 253 зв., 257 зв., 258, 264 зв., 266 зв., 267 зв., 268, 270, 277 зв. (2), 278 зв., 281, 286 зв. (2), 292 зв., 300 зв., 305 зв., 306, 323 зв., 325 (2), 331, 341 зв., 344 зв., 369, 372, 373 зв., 374 зв., 375 зв., 376 зв., 379 зв., 384, 388 зв., 389, 395 зв., 401, 401 зв., 402, 413 зв., 457 зв., 463 зв., нє(г)[о] 132 зв., 242 зв., 291, 315; ємоу *дав.* 17 зв., 23 (4), 23 зв., 24 (2), 24 зв. (2), 27 (4), 28 (3), 28 зв. (2), 34, 39 зв. (2), 41 зв. (6), 42 (2), 43 (3), 43 зв. (3), 45, 45 зв. (2), 46 зв. (2), 47 зв., 52 зв., 55, 55 зв., 56, 58 (2), 58 зв., 59 зв. (3), 60, 60 зв. (3), 62 зв. (2), 64 зв., 65 зв., 66 зв., 67 зв., 68 (2), 69 зв., 70, 70 зв., 71 зв. (2), 74 (2), 74 зв., 76 зв., 77 (3), 78, 79, 81 (5), 81 зв. (3), 82, 82 зв., 83 зв., 84 (5), 84 зв., 85, 86, 87 зв. (2),

167, 178 зв., 184, 198, 237, 252 зв., 254 зв. (2), 258 зв., 259 зв., 261, 276 зв., 279 зв., 281 зв., 282 зв., 287 зв., 288 зв., 298 зв., 300 зв., 304 зв., 306 зв., 307, 313 зв., 317 зв., 318, 318 зв., 332 зв., 333, 333 зв., 346, 348.2, 356, 366 зв., 367 зв. (2), 376, 378 (2), 378 зв., 379, 385 зв., 389 зв., 398, 404, 408, 421 зв., 423 зв., 427 зв., 435, 436 зв., 437, 437 (2), 440, 454 зв., 477 зв., им' 18, 88, 376, 383, и(м') 248 зв., имь 26 зв., 29, 35 зв., 44 зв., 46, 47, 59 зв., 61, 66 зв., 67, 69 зв., 70, 70 зв., 71 зв. (2), 72 зв., 73 зв., 76, 77 зв., 80 зв., 83 зв., 85, 86, 86 зв., 88 зв., 89, 90, 91 зв. (2), 93, 94, 95 (2), 96 зв., 110, 110 зв. (2), 111, 111 зв. (2), 113, 117 зв., 118, 118 зв., 121 зв., 122 зв. (3), 123, 131 зв., 132, 132 зв., 133, 133 зв., 135, 136, 139 зв., 140 (2), 142, 143 зв., 144, 146, 147 зв., 149 зв., 150 (2), 150 зв., 152 зв. (2), 153, 153 зв., 155 (2), 155 зв., 156 зв., 157 (2), 158 (2), 158 зв., 159, 160, 160 зв., 162, 162 зв., 163, 165, 167 зв., 168, 168 зв. (2), 170, 170 зв. (4), 172, 172 зв., 173 зв., 174 (2), 175 зв. (2), 176, 176 зв., 177, 178 зв., 179, 180, 183 зв., 184 зв. (3), 185 (2), 185 зв. (2), 186 (2), 187, 187 зв., 188, 188 зв., 191 зв., 192 (4), 192 зв. (2), 196 зв., 197 зв., 198, 206 зв., 212 зв. (2), 213 (3), 216, 217 (2), 219 (2), 226 (2), 227 зв., 228 зв., 230, 231, 232, 232 зв., 236, 241 зв., 246, 246 зв., 248, 249 зв. (3), 250, 252 зв., 253, 254, 254 зв., 255, 255 зв., 262 зв., 266, 267 зв., 272, 277, 279, 286, 287 зв., 288, 292 зв., 294 зв., 296 зв., 297, 300 зв., 301 зв. (2), 302, 304 зв., 306, 308, 308 зв., 309, 309 зв., 310, 311, 311 зв., 314, 317 зв. (3), 318, 318 зв., 319, 320, 320 зв., 321, 321 зв. (2), 323 зв., 325 зв., 326, 326 зв., 327 зв., 331, 331 зв., 332 зв., 333 (2), 333 зв. (3), 334 (3), 334 зв. (2), 337 зв., 342, 343, 344 (2), 346, 346 зв., 348 (2), 356, 360, 360 зв., 361, 364 зв., 365, 366, 367, 367 зв., 368 зв., 369 зв., 370 зв., 371, 372, 373, 373 зв., 375, 377 зв., 379, 379 зв., 380, 380 зв., 381, 381 зв., 382 зв., 383 зв., 385, 385 зв., 386 зв., 387 (2), 387 зв., 388 зв. (3), 389 зв. (2), 391 зв. (2), 392, 392 зв., 394 зв., 395, 400 зв., 402 зв., 407 зв., 408 зв., 417, 419 зв., 421, 422, 423, 424, 424 зв., 425 (3), 426 зв., 429, 429 зв. (2), 430, 431 (2), 436, 437, 437 зв. (3), 439 (2), 439 зв., 440, 440 зв., 445 зв., 458 зв., и(мь) 165 зв., 167, 168 зв., 253, ни(м) 67 зв. (2), 151, 206 зв., 224, 231 зв., 274, 298 зв., 310 зв., 327, 330 зв., 456 зв., нимь 46 зв., 151, 174 зв., 175, 187, 198, 217, 219, 223 зв., 226 зв., 231 (2), 248, 283 зв., 306 зв., 312, 324, 326, 331 зв., 332, 365 зв., 384, нї(м) 326; их *зн.* 41, 165, 442 зв., и(х) 23 зв., 29 зв. (2), 30 (2), 39, 40, 40 зв. (2), 41, 50, 56 зв., 59, 62 зв. (2), 64 зв., 65, 67, 71 (2), 71 зв., 72 зв., 75 зв., 76, 82 зв. (2), 85 зв., 86 зв., 88, 88 зв., 90, 94, 96 зв., 97, 97 зв., 107 зв., 112 зв., 113 (2), 116 зв., 122 зв., 123 (2), 130 зв., 131 (2), 132, 137 (2), 138, 139, 143 зв., 146 зв., 147 (2), 149 зв., 150 (2), 150 зв., 151, 159 зв., 162 зв., 164 зв., 165, 165 зв., 166, 168 зв., 187 зв., 254, 271 зв. (2), 279, 279 зв., 285 зв., 294 зв., 317, 334 зв. (3), 337 зв., 346, 358 зв., 406, 408, 422, 422 зв. (3), 423 (2), 423 зв., 425, 467 зв., 468 зв., ихь 24 (2), 37 зв., 38 зв., 48, 48 зв., 60, 60 зв., 61, 62 зв., 63 зв., 66 зв., 90 зв., 117, 121 зв., 134, 151, 155 зв. (2), 156, 156 зв., 158, 160, 160 зв., 166, 172, 180 зв., 187, 215, 216 зв. (2), 226 (2), 227, 229, 236, 238 зв., 241, 248, 253, 254, 254 зв., 255, 257, 259 зв., 260 зв. (2), 269 зв., 275, 276, 276 (2), 285 зв., 286, 298, 305 зв., 306 (2), 321 зв., 344 зв., 358 зв., 363, 368, 377, 386, 389, 389 зв., 390, 391 зв., 392 (3), 395 зв., 405, 413, 421, 423 (2), 448 зв., 466 зв., ни(х) 83 зв., 136, 167, нихь 166, 249 зв., 310, 423, нѣ 116 зв., 196 зв., 437 зв.; ними *ор.* 24, 46, 62 зв., 75 зв., 78 зв., 88 зв., 106, 112, 120 зв.,

осоуж'деніє *ім. од. с зн.* 98, ѡсоуж'деніє 313, ѡсожденіє 178 зв.

ото *част.* 38 зв., 87, 89 зв., 113, 139, 451, 467, ѡто 133 зв., 167, 168, 187 зв., 260 зв., 279 зв., 301 зв., 302, 319, 320, 324 зв., 429 зв., 446 зв.

отожь *част.* 262 зв., ѡто(ж) 262 зв., 283, 304, 420 зв., ѡтож' 356 зв., ѡтожь 156 зв., 207, 207 зв., 294, 360 зв., 421, ѡ(т)то(ж) 106 зв.

отрокь *ім. од. ч. наз.* 56 зв.; отрока *зн.* 209; ѡтрокь *мн. род.* 450 зв., 456; ѡтроки *зн.* 90 зв.

оць див. **ѡтєць**

очищаєтє *дієсл. недок. теп. мн. 2 ос.* 99; очищайтє *наказ. мн. 2 ос.* 49

очищаю(т)сѧ *дієсл. недок. теп. мн. 3 ос.* 52 зв.

ѿѳ *числ.* 8, 12 зв., 84, 201 зв., 288 зв., 325, 450 зв., 473, 479 зв.

П

п҃ *числ.* 85 зв., 201 зв., 291, 292, 326 зв., 474 зв., 476 зв.

п҃а *числ.* 11 зв., 87, 201 зв., 292

павєль *ім. антроп. од. ч. наз.* 202, 337, 482; павла *род.* 452, пав'ла 460, 468 зв.; павлоу *дав.* 202 (2); пав'лѡ(м) *ор.* 125 зв.

павловь *прикм. од. ч. наз.* 17

пагорокь *ім. од. ч. наз.* 218

падати: **падати боудоу(т)** *дієсл. недок. майб. мн. 3 ос.* 182; падали *мин. мн. 3 ос.* 137, 424; падающи(х) *дієприкм. акт. теп. мн. род.* 71

падєніє див. **падєнѧ**

падєнѧ *ім. од. с. наз.* 239, падєніє 41; падєнѧ *зн.* 215, падєніє 109

падє(т)сѧ *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 267 зв.

паднєшь *дієсл. док. майб. од. 2 ос.* 28; пал' *мин. од. ч. 3 ос.* 228 зв., паль 112 зв., 187, 249, 250 зв., 289 зв., 296 зв., 298; пала *ж. 3 ос.* 145 зв.; пало *с. 3 ос.* 139 (2), 139 зв. (2), 246 (4); пали *мн. 3 ос.* 60 (2), 60 зв., 76; па(д)нѣтє *наказ. мн. 2 ос.* 327; падши *дієприсл. мин.* 81, 81 зв.; па(д)шє 24 зв.

пак *част.* 27 зв., па(к) 39, 66 зв., 82 зв., 90 зв., 94, 96 зв., 106, 133 зв., 139 зв., 166 зв., 194 зв., 197 зв., 206 зв., 213 зв., 240 зв., 275, 278 зв., 280, 280 зв., 283 зв., 291, 302 зв., 304 зв., 309, 326 зв., 330, 331 (2), 345, 360 зв., 363 зв., 374 зв., 391, 410, 441 зв., 450 зв., 459 зв., 475 зв., 481 (2), пакь 25, 25 зв., 26, 27 (2), 28 зв. (3), 29 (2), 32 (2), 37 (2), 37 зв. (2), 38 зв., 39 зв. (3), 42 зв., 43, 43 зв. (2), 44, 44 зв. (2), 47 зв. (2), 50 зв., 51, 56 (3), 57 (2), 57 зв., 59, 60 зв., 62, 62 зв., 64 зв., 65 зв., 73 зв., 74, 75, 75 зв., 76 зв., 78, 78 зв., 79, 80 (2), 81 зв. (2), 83 (2), 83 зв., 85, 85 зв., 86 (2), 88, 89 зв., 90 зв., 91 зв., 92, 92 зв. (4), 95 зв. (2), 96, 96 зв., 98, 102, 103 зв. (2), 104, 105, 105 зв. (3), 106 (2), 111, 112, 114, 114 зв. (2), 115, 115 зв., 118 (2), 120, 120 зв. (2), 121, 122, 126, 134 зв., 135, 140, 140 зв., 142, 143, 143 зв., 144 (2), 145, 146, 148 (2), 156, 157 зв., 158, 159 зв., 161 зв., 164, 166 зв. (2), 167 (2), 168, 168 зв., 171 (2), 171 зв., 173 зв. (2), 175, 176, 176 зв. (2), 177, 179 зв., 181 зв., 182, 183, 183 зв., 186 зв. (2), 188 (2), 189, 191 зв., 192 зв., 193 зв., 197 (2), 198 (2), 204 зв. (2), 206, 207, 207 зв. (2), 209 (2), 210, 210 зв., 211 зв., 212, 213 (2), 215, 217 зв., 219, 220 (2), 221 зв., 227, 231, 231 зв., 232, 233 зв., 237 зв., 238 зв., 239, 240 зв., 243 зв., 244, 246, 248, 249 зв., 250, 250 зв., 252 зв. (2), 253 зв., 254, 255 (3), 256 зв., 257, 260 зв., 261, 261 зв., 262, 262 зв., 264, 264 зв. (2), 267 зв. (2), 268, 270 (2), 275, 276 зв. (2), 277, 277 зв. (2), 278 зв., 279 (2), 279 зв., 280 (2), 281, 281 зв., 282, 283 зв.,

пато(м)скыи *прикм. од. ч. зн.* 340 зв.; на пато(м)скомь *місц.* 388

патріар'ха *ім. од. ч. род.* 452 зв., 453 зв., 467 зв.

пахоміа *ім. антроп. од. ч. род.* 466

пахоучи(х) *прикм. мн. род.* 196; пахоучїи *зн.* 329 зв.

пачє *присл.* 18, 18 зв.

паш'ню *ім. од. ж. зн.* 232, 274

пв҃ *числ.* 8, 10 зв., 15, 88 зв., 125, 201 зв., 293, 329, 335 зв.

пг҃ *числ.* 10, 90, 89, 201 зв., 293 зв., 474

пд҃ *числ.* 7 зв., 12, 90 зв., 295

пєкєл'ного *прикм. од. ч. род.* 100, 164; пєкєл'ныи *зн.* 273

пєк'ла *ім. од. с. род.* 163 зв., 164, 262; в' пєклѣ *місц.* 294

пєлєнами *ім. мн. ж. ор.* 213

пєлєнькы *ім. мн. ж. зн.* 212 зв.

пер'веи див. **пер'шє**

пер'выи див. **пръшїи**

перєбили *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 433 зв.

перєбываю *дієсл. недок. теп. од. 1 ос.* 415 зв.; перєбываєть *3 ос.* 367 зв.; перєбыва(ль) *мин. од. ч. 3 ос.* 351; перєбывайтє *наказ. мн. 2 ос.* 253; бы... перєбываль *ум. од. ч. 3 ос.* 442; перєбываючо(г)[о] *дієприкм. акт. теп. од. ч. род.* 363; перєбываючомоу *дав.* 260 зв.

перєбыль: бы перєбыль *дієсл. док. ум. од. ч. 3 ос.* 442; перєбыли бы *мн. 3 ос.* 54 зв.

перєвєзѣ(м)сѧ *дієсл. док. наказ. мн. 1 ос.* 142, перє 142

перєворот'ныи *прикм. од. ч. наз.* 77, перєворотьный 257 зв.

перєворотьный див. **перєворот'ныи**

перед *прийм.* 89 зв., 171, 193, 352, перє(д) 24, 32, 35 (2), 51 (2), 75 зв., 118 зв., 132, 137, 145 зв., 150 зв., 156, 180, 195 зв., 204 зв., 214, 215, 230 зв., 239, 242 зв. (2), 243, 249, 305 зв., 377 зв., 393, 399 зв. (3), 434, перед' 205 зв., 211, передь 89, 180, 205, 205 зв., 206, 218 зв., 261, 306, 311, 325 зв., 337, передо 222, 306, 342 зв., 343 зв. (2), 389 зв., прє(до) 263, пред 211, прє(д) 26, 31, 39, 44, 50, 51, 51 зв. (2), 52, 53 (2), 54 зв., 66, 67, 71, 80, 93, 98, 100, 107 зв., 115 зв., 117, 118, 129, 129 зв., 130, 134, 159 зв., 167 зв., 175, 190 зв., 229 зв. (2), 230 зв., 251 зв., 255, 259, 260 зв., 263, 266 зв., 270, 273, 273 зв. (4), 281, 282, 283 зв., 284, 289 зв. (2), 293 (2), 302, 303 зв., 314, 316 зв., 321 зв., 324 зв., 325 зв., 330 зв., 331, 332 (2), 334, 350, 350 зв., 363 зв., 376 зв., 379, 384 зв., 389, 404 зв. (2), 431, 438 зв., 439 зв., 443, 445 (2), 445 зв. (2), 448 зв., 449, 450, 450 зв., 452 (2), 454 зв., 455 (2), 455 зв., 456 зв. (2), 458, 458 зв. (2), 460, 460 зв., 461 (2), 464 зв., 467, 469 зв., 470, 472 зв., предь 117, 170, 324, 332, 454, прѣ(д) 156, прѣдь 156, пд 462 зв., передє(т) [!] 370 зв.

перє(д) див. **перед**

перед' див. **перед**

перє(д)нємь: в перє(д)нємь *прикм. од. с. місц.* 482, на передьнємь 178 зв.; прє(д)нѧя *мн. зн.* 97 зв.; перє(д)ними *ор.* 282 зв.

перед'нѣишєє *прикм. од. с. зн.* 312 зв.; на передьнѣйшомь *місц.* 284; прє(д)нѣйшїи *мн. наз.* 169; передьнєйшимь *дав.* 148 зв.; перє(д)нѣйшїй *зн.* 271, прє(д)нѣишїи 283 зв.

передо див. **перед**

передраласѧ *дієсл. док. мин. од. ж. 3 ос.* 194 зв.

передь див. **перед**

передьнємь див. **перє(д)нємь: в перє(д)нємь**

перєєха(л) *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 142 зв., 144, перєєхаль 144, 248 зв.; перєєхали *мн. 3 ос.* 142 зв., 248 зв., 366 зв., 439 зв.; прєєхав'ши *дієприсл. мин.* 68, прєєхав'шї 73

перєєхаль див. **перєєха(л)**

перєз'валь *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 137 зв. (2)

перєзрѣли: єстє... перєзрѣли *дієсл. док. мин. мн. 2 ос.* 79 зв., єстє перєзьдрѣли 452

180 зв.; пов'ста *аор. од. 3 ос.* 53; пов'сталь *мин.од. ч. 3 ос.* 138, повьсталь 241; повьстала єсть *ж. 3 ос.* 351 зв.; повстали *мн. 3 ос.* 41, пов'стали 41

пов'стане(т) див. **повстане(т)**

повстанеть див. **повстане(т)**

повсаднѣвнымь *прикм. мн. дав.* 443

повтєкали *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 183, пов'текали 188 зв.

пов'тєкали див. **повтєкали**

пов'торє див. **повторє**

повторє *присл.* 191 зв., 326, 425, 437 зв., пов'торє 191, 251 зв., 281 зв., 387, 389 зв., 395, 404 зв., 429, 440 зв.

повьстанеть див. **повстане(т)**

повѣдаєш'сѧ *дієсл. недок. теп. од. 2 ос.* 392 зв.; поведаєтсѧ *3 ос.* 414 зв., сѧ... поведаєть 376 зв.; сѧ боудоу(т) повѣдати *майб. мн. 3 ос.* 313 зв.–314; сѧ поведаль *мин. од. ч. 3 ос.* 119 зв.

повѣдати *дієсл. недок. інф.* 266, поведати 52 зв., 74 зв., 121 зв., 122 зв. (2), 133, 167 зв., 223 зв., 468; повѣдаю *теп. од. 1 ос.* 42 зв., 58, 76 зв., 77 зв., 78 зв., 79 зв., 80, 80 зв. (2), 84 зв. (2), 85, 91, 92, 93, 100, 100 зв., 101, 103 зв., 104 зв., 105 зв., 108 зв., 109, 110 зв., 111 зв., 138, 147 зв., 156 зв., 159, 160 зв., 165 зв., 167, 172 зв., 179, 182, 184, 185, 186, 186 зв., 224 (2), 240, 242 зв. (2), 245, 256, 263 зв., 266 зв., 271 зв., 273, 274 зв., 275, 276 зв., 277, 278, 279, 279 зв. (2), 281 зв., 282, 283, 286, 288, 292, 298 зв., 299 зв., 300, 300 зв., 301 зв., 305 зв., 307, 313, 316, 318 зв. (2), 320, 320 зв., 328 зв., 346, 349 зв., 350, 361, 361 зв. (2), 366 зв., 367 зв., 369, 369 зв., 380, 380 зв., 382 зв., 383 зв., 389, 389 зв., 402 зв., 408, 408 зв. (2), 410, 410 зв., 412 (2), 414, 419 зв., 420, 453, 462, 466 зв., 467 зв. (2), повѣда(ю) 75, поведаю 110, 115, 349, 356 зв., 379 зв., 466 зв., повѣ(д)ю 93, 288 зв., 408 зв., повѣ 103 зв., 138; повѣдаєшь *2 ос.* 276 зв., 343, 383, 428 зв.; повѣдає *3 ос.* 164 зв., 393 зв., 410 зв., повѣдає(т) 35, 85 зв., 97, 239, 252 зв., 303, 324 зв., 337 зв., 346, 419, повѣдаєть 109, 279, 295, 298 зв., 313, 406, 417 зв. (2), 419, 434, повѣдаєть 35, 55, 97, 155 зв., 159, 217 зв. (2), 260 зв., 384, поведає 399 зв., поведає(т) 26, 27 зв., 30, 60, 68 зв., 72 зв., 116, 406, поведаєть 23 зв., 41 зв., 44 зв., 133, 352 зв., 361, 371 зв., 429; повѣдаємо *мн. 1 ос.* 382 зв., повѣдає(м) 261 зв.; повѣдаєтє *2 ос.* 153, 158, 191, 255, 355, 386, поведаєтє 74, 356 зв., 384; повѣдають *3 ос.* 158, 176, 255, 311, 447 зв., 466, повѣдаю(т) 95 зв., 97, 312, 332 зв., 468 зв., поведають 462, поведаю(т) 73 зв., 76 зв., 127; боудоуть повѣдати *майб. мн. 3 ос.* 337 зв., боудоу(т) повѣдати 121 зв.; повѣдаль *мин. од. ч. 1 ос.* 342, 343 зв., повѣдаль єсми 334, єсми... поведаль 379 зв.; єси... повѣдаль *2 ос.* 132 зв.; повѣда(л) *3 ос.* 186 зв., повѣда(ль) 246, повѣдаль 250 зв., 308, 333, 393 зв., 432, повидаль 348, поведа(л) 136, поведаль 254, 380, 385, 405, єсть повѣдаль 196 зв.; повѣдали *мн. 3 ос.* 155, 158, 197, 252 зв., 255 зв., 279, 302 зв., 330 зв., 331, 331 зв., 332 зв. (2), 333 зв., 437 зв., поведали 74 зв., 138, 148, 403 зв., повѣдѣли 241; повѣдаи *наказ. од. 2 ос.* 157 зв., 228 зв., 250 зв.; повѣдаитє *мн. 2 ос.* 76 зв., 241 зв., поведайтє 123; повѣдано *дієприкм. пас. мин. од. с. наз.* 184; повѣдани *мн. наз.* 210; повѣдєнаа *зн.* 180 зв.; повѣдаючи *дієприсл. теп.* 23, 63 зв., 332, поведаючи 145 зв., 403 зв.; повидѣв'ши *мин.* 247, 306, 394 зв., повѣдѣвыши 246; повѣдано *прис. ф.* 215, повѣдєно 213 (2), 222 зв.

повѣ(м) *дієсл. док. майб. од. 1 ос.* 24 зв., 91 зв., 323 зв., повѣмь 91 зв., 173 зв., 174, 212 зв., 238 зв., 309, 420 зв.; повѣсть *3 ос.* 287 зв., 288, 355 зв., 418 зв., 419, повѣ(ст) 419; повѣс'тє *мн. 2 ос.* 91 зв.; повєль *мин. од. ч. 3 ос.* 41 зв.; єси... повѣла *ж. 2 ос.* 354 зв.; повѣла

подавлає(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 61 зв.; подавлєны *дієприкм. пас. мин. мн. наз.* 247

подати *дієсл. док. інф.* 293; подамь *майб. од. 1 ос.* 409; подасть *3 ос.* 39 зв., 267 (2), пода(ст) 35 зв., 39 зв., 267; пода(л) *мин. од. ч. 3 ос.* 409; подали *мн. 3 ос.* 334

по(д)вигнєть *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 408 зв.; подвигнѣтє *наказ. мн. 2 ос.* 316; по(д)двиг'ноув'ши *дієприсл. мин.* 334 зв.

под'виг'ноу(т)сѧ *дієсл. док. майб. мн. 3 ос.* 103

по(д)виг'ши *дієприсл. док. мин.* 76

по(д)визѣ: въ по(д)визѣ *ім. од. ж. місц.* 321

подворникови *ім. од. ч. дав.* 185

по(д)ворѧ *ім. од. с. зн.* 259

по(д)вышаєть *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 284

подивовал'сѧ *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 42, подивовальсѧ 117, 337 зв., сѧ... подиваль 191 зв.; подивовали(с) *мн. 3 ос.* 160 зв.

подивовальсѧ див. **подивовал'сѧ**

[подиваль ... сѧ]: **сѧ... подиваль** див. **подивовал'сѧ**

по(д)копати *дієсл. док. інф.* 104, 276 зв.

по(д)коповаю(т) *дієсл. недок. теп. мн. 3 ос.* 36 зв., по(д)коповаж(т) 37

по(д)коповаж(т) див. **по(д)коповаю(т)**

подлє *прийм.* 60, 243 зв., по(д)лє 139, 399, по(д)лєи 227

по(д)лє див. **подлє**

по(д)лєи див. **подлє**

по(д)лоу(г) *прийм.* 321, подлоугь 208, 214, 346, 373 зв., подлꙋ̆гь 378 зв., по(д)лоугь 87, под'лоугь 215 зв.

подлоугь див. **по(д)лоу(г)**

по(д)лоугь див. **по(д)лоу(г)**

подлꙋ̆гь див. **по(д)лоу(г)**

под'лоугь див. **по(д)лоу(г)**

подлѣишєє *прикм. од. с. зн.* 283

по(д)нєбєсныя *прикм. од. ж. род.* 297 зв.

по(д)нєсє(т)сѧ *дієсл. док. майб. од. 1 ос.* 300; єсь... под'нєсльсѧ *мин. од. ч. 2 ос.* 262; по(д)нєсыйсѧ *дієприкм. акт. мин. од. ч. наз.* 54; по(д)нє(с)шисѧ *дієприсл. мин.* 377 зв., по(д)нєсьшисѧ 377 зв.

по(д)нєсти *дієсл. док. інф.* 300; поднєсєшь *майб. од. 2 ос.* 441; по(д)нєсєтє *мн. 2 ос.* 380; по(д)нєсль *мин. од. ч. 3 ос.* 209, 294, 374 зв., 376, 421 (2), 470; по(д)нєсѣтє *наказ. мн. 2 ос.* 316 (2), 356 зв.; по(д)нєсєнь *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 403 зв., 404; по(д)нє(с)ши *дієприсл. мин.* 364 зв., 423, по(д)нєс'ши 397 зв., под'нєс'ши 364 зв.

по(д)ножіє *ім. од. с. наз.* 33 зв.; по(д)ножіє *зн.* 178

по(д)нож'ко(м) *ім. мн. ч. ор.* 97

[по(д)носи(т) сѧ]: **сѧ по(д)носи(т)** *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 300

подобає(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 452, 453, подобаєть 461, 472; подобало *безос.* 334 зв.

[подобає(т)... сѧ]: **сѧ... подобає(т)** *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 380; подобаласѧ *мин. од. ж. 3 ос.* 66; (с)... подобало *с. 3 ос.* 263

подобаєть див. **подобає(т)**

подобєнь див. **подобныи**

по(до)бєнь див. **подобныи**

подобєньство *ім. од. с. наз.* 85 зв., 89, 104 зв., 283; подобєн'ство *зн.* 174, подобєньство 299 зв., подобєньствомь *ор.* 308; в подобєньствѣ *місц.* 217 зв., ѡ подобєн'ствѣ 139; подобєньствы *мн. ор.* 60, 237, подобєн'ствы 60

подобныи *прикм. од. ч. наз.* 383 зв., 385, подобєнь 40 зв., 41, 64 зв., 238 зв. (3), по(до)бєнь 53 зв.; подоб'ного *род.* 110; подобна *ж. наз.* 177 зв., подоб'на 96 зв., 190 зв.; подобно *с. наз.* 64, 85 зв., 281 (2), 462 зв., 464, по(до)бно 62, 63, 64, 281, 281 зв., 448 зв., 456 зв., подоб'но 62, 64, 105, 126 зв., 127, по(до)б'но 62 зв., 64, 85 зв., 105, подно [!] 62 зв.; подоб'ни *мн. наз.* 243, подобни 276,

з'дрѣвыши 234 зв., позрѣв' 85, позрѣ(в) 234 зв.

позывати *дієсл. недок. інф.* 283

позычати: боудєтє... позычати *дієсл. недок. майб. мн. 2 ос.* 236 зв.; позычаитє *наказ. мн. 2 ос.* 236 зв.

позыч' *дієсл. док. наказ. од. 2 ос.* 266 зв.

поймати *дієсл. док. інф.* 93 зв., 374 зв., 424, поимати 114, 137 зв., 175, 188 зв., 375 зв., пойматї 393; поймоу *майб. од. 1 ос.* 411; поймє *3 ос.* 95 зв., поймєть 33, 268 зв.; поймаєтє *мн. 2 ос.* 439 зв.; поймають *3 ос.* 314, пойма 314; поймаль *мин. од. ч. 3 ос.* 148, 379; поимали *мн. 1 ос.* 227 зв.; поймалистє *2 ос.* 114, поймали єстє 188 зв.; поимали *3 ос.* 113 зв., 176 зв., 188, 310, 326 зв., 375, 399 зв., 425 зв., 439, поимали 188 зв., 317, 475; были поимали *дмин. мн. 3 ос.* 228; пойми *наказ. од. 2 ос.* 24 зв., 25 зв., 80, 112 зв.; поймаитє *мн. 2 ос.* 188, поймань *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 130 зв., 183; поймана *ж. наз.* 377; поиманоую *зн.* 376 зв., поймахоую 377; пойманою [!] 446; поймани *мн. наз.* 315 зв.; поимавши *дієприсл. мин.* 174, пойма(в)ши 114, поймав'ши 65 зв., 92 зв., 93, 94, 175, 322 зв., 476

поимоуе(т)сѧ *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 473

поимоуєть *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 293; поимують *мн. 3 ос.* 311 зв., поимовали *мин. мн. 3 ос.* 297 зв.

пойти *дієсл. док. інф.* 285 зв. (2), 303 зв., 320, 375 (2), 394 зв., 410 зв., 447, 452, 453, поити 145 зв., 158 зв., 249 зв., 252 зв., 255 зв., 260 зв., 286 зв., 332 зв., 371 (2), пойдоу *майб. од. 1 ос.* 92, 260, 289, 372, 379 (2), 394 зв., 411, 418; поидоу 43, 259 зв., поидȣ 375; поидєшь *2 ос.* 211, 259 зв., пойдєшь 410 зв.; поидє(т) *3 ос.* 59, 266 зв., поидє(т) 190, 255 зв.; поидєть 165 зв., 268 зв.; поидємо *мн. 1 ос.* 302, поидє(м) 439; пойдоу(т) *3 ос.* 109; пойдоша *аор. мн. 3 ос.* 24; пошоль *мин. од. ч. 1 ос.* 418; пошо(л) *3 ос.* 132, 321, пошѡ(л) 132, пошоль 45 зв., 46 зв., 56 зв., 92 (2), 116 зв., 134–134 зв., 136 зв., 144, 144 зв., 154, 166 зв., 170, 184 зв., 206 зв., 208, 217, 226 зв., 230, 230 зв., 288 зв., 289 зв., 300, 306, 353, 357 зв., 358, 364 (2), 365 зв., 372, 376 зв. (2), 384 зв., 393, 397, 402, пошє(л) 65, пошєль 28 зв., 52 зв., 321; пошла *ж. 3 ос.* 356, 396 (2), пош'ла 29 зв.; пошли єсмо *мн. 1 ос.* 301 зв.; єстє пошли *2 ос.* 85, єстє пош'ли 416; пошли *3 ос.* 86, 344 зв., 468 зв., пош'ли 43 зв., 56 зв., 88 зв., 123, 130 зв., 131, 167, 213, 228, 254, 372 зв., 398, 435, 436, 472 зв.; пойди *наказ. од. 2 ос.* 43 зв., 144 зв., 260 (2), 284, 297, 371 зв., 397, 442, поиди 134, 166 зв., 273 зв., 301, пои(ди) 441 зв., по(и)ди 345, 345 зв.; пойдѣмо *мн. 1 ос.* 113, 187 зв., 309 зв., 394, 395 (2), 414 зв., по(д)мо 93, 132, 213; поидѣтє *2 ос.* 130 зв., 184 зв., 241 зв., пойдѣтє 296 зв., 440, по(и)дѣтє 356, под'тє 174 зв.; бы(х)... пошоль *ум. од. ч. 1 ос.* 418; пошо(д)ши *дієприсл. мин.* 62 зв., 89 зв., 94 зв., 121 зв., 170 зв., 186 зв., 197, 228 зв., 306 зв., 317 зв., 318, 360 зв., 385, пошод'ши 402 зв., пошє(д)шє 94 зв.

покааніа *ім. од. с. род.* 129 зв., 218, 288; покаанїю *дав.* 26 зв., 218 зв.; покаанїє *зн.* 26 зв., 46, 54, 58 зв., 92, 134 зв., 231, 262, 279, 453 зв.; ѡ покаанїи *місц.* 217 зв.

[покаєтє... (с)]: (с)... покаєтє див. **[покаєтє... сѧ]: сѧ... покаєтє**

[покаєтє... сѧ]: сѧ... покаєтє *дієсл. док. майб. мн. 2 ос.* 279 зв., (с)... покаєтє 279 зв.; покаялисѧ *мин. мн. 3 ос.* 54, сѧ... покаали 269 зв., (с) покаали 147 зв.; покайтєсѧ *наказ. мн. 2 ос.* 26, 29, покайтє(с) 130 зв.; ѡ покаавшим'сѧ *дієприкм. акт. мин. од. ч. місц.* 201 зв.

покаж'дєніа *ім. од. с. род.* 205

покажє(т)сѧ *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 18; покажисѧ *наказ. од. 2 ос.* 41 зв.; по-

попали(т) *дієсл док. майб. од. 3 ос.* 27; попалиль *мин. од. ч. 3 ос.* 259 зв.

попєлѣ: оу... попєлѣ *ім. од. ч. місц.* 54, на попєлѣ 262

попєрєврътає(т) *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 288; попєрєвєрьта(л) *мин. од. ч. 3 ос.* 172, попєрєвєрьталь 90, попєрєвръталь 347 зв.

попєченіє *ім. од. с. наз.* 35

пописань *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 211 зв., 212

поплыли *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 248

[**попол'нити сѧ**]: **сѧ попол'нити** *дієсл. док. інф.* 334; (с) попол'нило *мин. од. с. 3 ос.* 63

попольнали *дієсл. недок. мин. мн. 1 ос.* 410 зв.

попрацоуйсѧ *дієсл. док. наказ. од. 2 ос.* 278 зв.

поприщє *ім. од. с. зн.* 34

попросись [!] *дієсл. док. майб. од. 2 ос.* 149; попроси(т) *3 ос.* 66; попросиль *мин. од. ч. 3 ос.* 210

попь *ім. од. ч. наз.* 30; попо(в) *мн. род.* 478; попы *зн.* 126

[**попьють... сѧ**]: **сѧ... попьють** *дієсл. док. майб. мн. 3 ос.* 347

попѫстишасѧ *дієсл. док. аор. мн. 3 ос.* 18

[**поради(л) сѧ**]: **сѧ поради(л)** *дієсл. док. мин. од. ч. 1 ос.* 260

порадоу *ім. од. ж. зн.* 426

поражоу *дієсл. док. майб. од. 1 ос.* 111 зв., 186; поражєныи *дієприкм. пас. мин. мн. зн.* 30

пороблєнь *дієприкм. док. пас. мин. од. ч. наз.* 380 зв.

породишь *дієсл. док. майб. од. 2 ос.* 207 зв; породить *3 ос.* 23, породи(т) 23; породила *мин. од. ж. 3 ос.* 23 зв., 209, 211 зв., 212 зв., породила є(ст) 209; породили *мн. 3 ос.* 327; порож'дєнь *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 59

породѣ: в' породѣ *ім. од. ж. місц.* 213

порож'дєніє *ім. од. с. наз.* 58, порожєніє 100; порождєніа *мн. наз.* 26 зв.

порожєніє див. **порож'дєніє**

порож'нє *присл.* 152 зв.

порож'нєго *прикм. од. ч. зн.* 174 зв., порож'нє(г)[о] 309 зв.; порожьнєго *с. род.* 58

порож'нє(г)[о] див. **порож'нєго**

порож'нюючи *дієприсл. недок. теп.* 86 (3)

порозоумѣти *дієсл. док. інф.* 302, 374; порозѻмѣєтє *майб. мн. 2 ос.* 140, 413; порозоумѣ(л) *мин. од. ч. 3 ос.* 310, 358 зв., порозоумѣль 359 зв., 365 зв., порозоумє(л) 353; порозоумѣла *ж. 3 ос.* 145; порозоумѣли *мн. 3 ос.* 73 зв., 76 зв., 93 зв., 151, 175; порозоумѣв'ши *дієприсл. мин.* 229 зв., порозоумѣв' 73

порока *ім. од. ч. род.* 205

поро(х) *ім. од. ч. зн.* 147 зв., 253, 261 зв., порѡ(х) 49 зв.

пороугали *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 120; пороуга(н) *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 324

пороучаєть *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 421

пороучи(л) *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.*, 429, пороучиль 436 зв., пороучєно *прис. ф.* 277 зв.

пороучиль див. **пороучи(л)**

пороушити *дієсл. недок. інф.* 238 зв.

порѡ(х) див. **поро(х)**

по(с) див. **поста**

посадил'сѧ *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 270; посадисѧ *наказ. од. 2 ос.* 284

посадить *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 276 зв.; посадили *мин. мн. 3 ос.* 89 зв., 254 зв.; посадѣтє *наказ. мн. 2 ос.* 150

посвє(д)чаєтє *дієсл. недок. теп. мн. 2 ос.* 271 зв.

посвѣдьчили *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 223 зв.

посвѧчоую *дієсл. недок. теп. од. 1 ос.* 423; посщ҃ає(т) *3 ос.* 98 зв., пост҃иль *мин. од. ч. 3 ос.* 392 зв.; посв҃щающаа *дієприкм. акт. теп. од. ж. наз.* 98 зв.; посвѧчєни *пас. мин. мн. наз.* 423; посвѧчєныи *зн.* 232 зв., посщ҃єныи 55 зв., посщ҃єн'ныи 232

посєль *ім. од. ч. наз.* 408; послы *мн. зн.* 287, пос'ли 304 зв.

поста *ім. од. ч. род.* 474 (6), 481 (2), по(с)та 473 зв., по(ст) 132, 133, 134, 135 зв., 154 зв., 157 зв., 158 зв., 161, 167 зв., 345, 393 зв., 473 зв. (2), 474 (2), постоу *дав.* 3 зв.; посто(м) *ор.* 159, постомь 77 зв., 162, 215 зв.

по(с)та див. **поста**

поставленїи: ѡ поставленїи *ім. од. с. місц.* 179

поставлю *дієсл. док. майб. од. 1 ос.* 189 зв., пос'тав'лю 106 зв., поставить *3 ос.* 277 (2), 448, постави(т) 107 зв., 454; поставиль єсми *мин. од. ч. 1 ос.* 416; поста(в)и(л) *3 ос.* 163, поставиль 28, 41, 78 зв., 126, 222 зв., 258 зв., 274, 311 зв., 431 зв.; поставиль є(ст) 41; поставили *мн. 3 ос.* 214, 377, пос'тавили 110; поста(в) *наказ. од. 2 ос.* 427, постави 32; поставлєны(и) *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 433, поставєнь 364; поставлєна *ж. наз.* 140 зв.; ѡ ... поставєнои *місц.* 245 зв.; поставлєн'ноє *с. зн.* 261; поставлєно *прис. ф.* 476 зв.

пос'тав'лю див. **поставлю**

поставлѧє(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 269 зв., поставлѧєть 247 зв.; поставлѧю(т) *мн. 3 ос.* 31

поставлѧє(т)сѧ *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 31

поставлѧєть див. **поставлѧє(т)**

поставоу *ім. од. ж. зн.* 72 зв.

пос'тановєнѧ *ім. од. с. наз.* 371 зв.

пос'танов'лю *дієсл. док. майб. од. 1 ос.* 106 зв.; постанови(т) *3 ос.* 104 зв.; пос'тановиль *мин. од. ч. 3 ос.* 104; в... постановлєн'но(м) *дієприкм. пас. мин. од. ч. місц.* 443, в... постановлєн'номь 482; постанов'лєно *с. наз.* 219, постановлєн'но 482

[постарѣли были сѧ]: сѧ были постарѣли *дієсл. док. дмин. мн. 3 ос.* 205

постєлѣ *ім. од. ж. род.* 360; постѣль *зн.* 133, 140 зв.; постєлю 230 (2), 359 зв., 359 зв.–360, 360 (2), постѣлю *ор.* 247 зв., на постєли *місц.* 154 зв., 229; на постєлѧ(х) *мн. місц.* 151 зв.

постигло *дієсл. док. мин. мн. с. 3 ос.* 268

постилали *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 89 зв., 171, 306 зв.–307

постинайтє *дієсл. док. наказ. мн. 2 ос.* 306

поститисѧ *дієсл. недок. інф.* 135 (2), сѧ... постити 231; пощоусѧ *теп. од. 1 ос.* 300; постиш'сѧ *2 ос.* 36 зв.; пости(м)сѧ *мн. 1 ос.* 46; поститєсѧ *2 ос.* 36 зв.; постѧтьсѧ *3 ос.* 231, постѧ(т)сѧ 46, 135 (2); боудоу(т) сѧ постити *майб. мн. 3 ос.* 46, 135; сѧ боудоуть постити 231 зв.; постил'сѧ *мин. од. ч. 3 ос.* 27 зв., 221 зв., пос'тил'сѧ 27 зв.; постили(с) *мн. 3 ос.* 134 зв.; постѧ́йсѧ *дієприкм. акт. теп. од. ч. наз.* 36 зв.; постѧщєсѧ [!] *мн. дав.* 36 зв.

по(ст)ника *ім. од. ч. род.* 444 зв.

постогна(л) *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 397, постогналь 396 зв.

постогналь див. **постогна(л)**

постои *дієсл. док. наказ. од. 2 ос.* 38 зв.; постоу(и)тє *мн. 2 ос.* 194 зв.

[пострашили сѧ]: сѧ пострашили *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 257

постри(ж)нїє *ім. од. с. зн.* 479; постры(ж)нїє 403

постры(ж)нїє див. **постри(ж)нїє**

постоупи *дієсл. док. наказ. од. 2 ос.* 227, 284; постоупили *мин. мн. 3 ос.* 425

пос'тоуп'кы *ім. мн. ч. зн.* 278 зв.

постыдит'сѧ *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 159

по(ст)ѧ(т) *дієсл. недок. теп. мн. 3 ос.* 133

посоудиль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 337 зв.

посоужоваль *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 298 зв.

пос'хло *дієсл. док. мин. од. с. 3 ос.* 246; пос'хли *мн. 3 ос.* 60 зв.

посылати *дієсл. недок. інф.* 147; посылаю *теп. од. 1 ос.* 49 зв., 53, 100, 242 зв., 260 зв., 437 зв., 455 зв., 463, 467, 471, посылаѫ 129, по(с) 446 зв., по 49 зв.; єсми... посылаль *мин. од. ч. 1 ос.* 320–320 зв., 325 зв.; посылаль *3 ос.* 239; посы(л)ючї [!] *дієприсл. теп.* 24

посѣдати *дієсл. недок. інф.* 283; посѣдаю(т) *теп. мн. 3 ос.* 283 зв.

107 зв., 168, 189 зв.; по правоуй 324; правоє *с. наз.* 32 зв.; правоє *зн.* 34, 317, 322, 425 зв.; права *мн. наз.* 393 зв.; правы *зн.* 26, 129 зв., 218

правьдивє див. **правдивє**

правьдивыи див. **правдивый**

прагноу *дієсл. недок. теп. од. 1 ос.* 433

праздноує(м) *дієсл. недок. теп. од. 1 ос.* 461 зв., праз(д)нжє(м) 5 зв.

праз(д)нжє(м) див. **праздноує(м)**

празникь *ім. од. ч. наз.* 371 зв., праз'ни(к) 359; празника *род.* 317, праз'ника 216, 375, праздника 371 зв., п'раз'дника 406, праз'д'ни 406; празникь *зн.* 183, 372 (2), праз'никь 117 зв., 216, 372 зв., праз(д)никь 191 зв. праз'дникь 348, 399 зв., 401, пра(з) 440 зв.; при праз(д)никоу *місц.* 371 зв.; пра(з)никω(м) *мн. дав.* 3 зв., праз(д)никомь 444; праз(д)никы *зн.* 326, 443 зв., пра(з)ни(к) 265, пра(з) 208

праз'ни(к) див. **празникь**

праз'нич'ныи див. **празьничныи**

празьничныи *прикм. од. ч. зн.* 357 зв., праз'нич'ныи 372 зв.

праѿць *ім. мн. ч. род.* 456

працӱются *дієсл. недок. теп. мн. 3 ос.* 275

пр(ди)тчє(в) *прикм. од. ч. род.* 444 зв.; прє(д)тєчєва *с. род.* 127–127 зв.; пр(д)тєчєвы *ж. род.* 466 зв.

пр(ди)тчѧ див. **предитєчѣ**

пр(до)бнаго див. **прєпо(до)бнаго**

пр(д)тча див. **предитєчѣ**

пр(д)тчи див. **предитєчѣ**

пр(д)тчѣ див. **предитєчѣ**

прє [1] див. **прєз**

прє [2] див. **прєтръпи(т)**

прєбоудє(т) *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 416; прєбоудєтє *мн. 2 ос.* 415; прєбоудѣта [!] 49 зв.; прєбоудоу(т) *3 ос.* 415; прєбыль *мин. од. ч. 3 ос.* 344; прєбыло *с. 3 ос.* 402 зв.

прєбыває(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 352 зв., 370, 404, прєбываєть 388 зв., 410 зв., 412; боудєтє прєбывати *майб. мн. 2 ос.* 380 зв., боудєтє прєбыва(ти) 415 зв.; прєбываль *мин. од. ч. 3 ос.* 125 зв., 206 зв., 317; єстє прєбывали *мн. 2 ос.* 319 зв.; прєбывайтє *наказ. мн. 2 ос.* 147 зв., 261; прєбывающаго *дієприкм. акт. теп. од. ч. зн.* 344

прєбываєть див. **прєбыває(т)**

прєбываніа *ім. од. с. род.* 127 зв.

прєвѣч'ноє *прикм. од. с. зн.* 18; ω прєвѣчномь *місц.* 337

прєгрєшеніа *ім. мн. с. зн.* 82

пред див. **перед**

прє(д) див. **перед**

предавати *дієсл. недок. інф.* 180

прєданіи: о **прєданіи** *ім. од. с. місц.* 15, 125; прєданіа *мн. наз.* 16 зв.; прєданіємь *дав.* 16 зв.

прєда(ст) див. **прєдасть**

прєдасть *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 110 зв., 111, 180 зв., прєда(ст) 50; п'рєдаль *мин. од. ч. 3 ос.* 110; прєда(н) *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 448, прєдань 162 зв., 459 зв.; прєдано *с. наз.* 469 зв.; прєдана *мн. наз.* 54 зв., 444 зв., 460 зв., 461, 463, 466, 467 зв., 471

прєдатє(л) *ім. од. ч. наз.* 424 зв.

предитєчѣ *ім. од. ч. род.* 481 зв., пр(д)тчѣ 463, пр(д)тчи 253 зв., прє(д)тєчѧ 467 зв., пр(ди)тчѧ 472 зв., пр(д)тча 447 зв., 459

прє(д)ложєн'ныи *прикм. мн. зн.* 135 зв.–136

прє(д)молва *ім. од. ж. наз.* 201 зв., прє(д)мо(л)ва 336, прє(д)мол'ва 125

прє(д)мо(л)ва див. **прє(д)молва**

прє(д)мол'ва див. **прє(д)молва**

прєдо див. **перед**

прє(до) див. **перед**

прє(д)рє(ч)ню: в **прє(д)рє(ч)ню** *ім. од. с. місц.* 15 зв.

прє(д)писан'номь: в **прє(д)писан'номь** *дієприкм. пас. мин. од. ч. місц.* 443, в прєдыписа(н)но(м) 443

прє(д)праздє(н)ство *ім. од. с. наз.* 445, прє(д)праз(д)ньс'тво 458, прє(д)праз'дньство 462 зв.

прє(д)праз'дньство див. **прє(д)праздє(н)ство**

н(м)оу 466; прп(до)бныѧ *ж. род.* 446, 449 зв., 464 зв.; прп(до)бны(х) *мн. род.* 459 зв., 467, прп(до)бныхь 460; прпо-(до)бны(м) *мн. дав.* 444, прп(до)б-ны(м) 446, 478 зв., прп(до)б'ны(м) 40 зв., пр(до)бны(м) 479, прп(до)б'нымь 55, прп(д)бны(м) 30 зв., прп(д)б'ны(м) 39 зв., прб(до)ны(м) 479, прп(до)бь(н) 235, прп(до)бн(мь) 30

прєпоясани *дієприкм. док. пас. мин. мн. наз.* 276

прєпрѣдоу: в' прєпрѣдоу *ім. од. ж. місц.* 192 зв.

прє(с) див. **прєстоупи**

п'рє(с) див. **прєстоупи**

прєсєлєнїа *ім. од. с. род.* 22 зв.; прєсє-лєнїє *зн.* 22; по прєсєлєнїй *місц.* 22

прє(с)пи див. **прєстоупи**

прє(ст) див. **прєстоупи**

прєставлєнїє *ім. од. с. наз.* 447 зв.

прєстго *прикм. од. ч. род.* 442 зв.; пр(с)ты(м) *ор.* 339 зв.; пр(с)тои *ж. од. род.* 445 (2), 464, пр(с)тєи 444, пр(с)тыѧ 3, 198 зв., 453 зв., 457, 457 зв., 469, 471 зв., 472 зв.; трєстоє [!] *с. наз.* 476

прєстоль *ім. мн. ч. род.* 209

прє(ст)пи див. **прєстоупи**

прєстоу(п) див. **прєстоупи**

прєстоупає(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 360 зв.; прєстоупаєтє *мн. 2 ос.* 68 зв.; прєстоупаю(т) *3 ос.* 68 зв.

прєстоупи *дієсл. док. наказ. од. 2 ос.* 38 зв., 293 зв., 307, 314, 432 зв., прєстȣ(п) 48 зв., 433, прєстоу(п) 51 зв., 81, 144 зв., 450 зв., прє(д)стоу(п) 300 зв., прє-(ст)пи 62 зв., 193, 265 зв., 430 зв., прє(ст) 51 зв., 56 зв., 82 зв., 90 (2), 103 зв., 193 зв., 210 зв., 259 зв., 274, 313 зв., 314, 316, 321, 321 зв., 327 зв., 376 зв., 431 зв., прєпи 430 зв., прѣ(ст) 209, 214

прєстоуплєнїи: о прєстоуплєнїи *ім. од. с. місц.* 13 зв., 124

прєти(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 16 зв., 52

прєторь *ім. од. ч. наз.* 192 зв., 475; прєторь *зн.* 427 зв. (2), 428, 430, 475, 476

прєтръпи(т) *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 101 зв., прє 101 зв.; **прєтръпѣвый** *дієприкм. акт. теп. од. ч. наз.* 50, прє-тръпѣвыи 463

прєоуказа *дієсл. док. аор. од. 3 ос.* 17 зв.

прєходить див. **пєрєходи(т)**

прєѡбражєнїє *ім. од. с. наз.* 471 зв.; прє-ѡбражєнїа *род.* 482; прєѡбражєнїю *дав.* 75 зв., прєѡбра(ж')нїю 257, прє-ѡ(б) 165 зв.; прєображєнїє *зн.* 75 зв., прєѡ(б)ра(ж)нїє 159 зв., прєѡбра(ж) 256, прєѡ(б) 75 зв.; ѡ прєображєнїи *місц.* 124 зв., о прєѡбражєнїи 14, ѡ прєѡбражєнїи 199 зв., ѡ... прєѡбра-жєнїи 159

прєѡбрази(л)сѧ див. **прєобразильсѧ**

[прєѡбразиль... сѧ]: сѧ... прєѡбразиль див. **прєобразильсѧ**

прєчь *присл.* 115 зв., 132 зв., 133, 172 зв., 264

прєшє(д)ши *дієприсл. док. мин.* 55 зв.

прєщєнїа *ім. од. с. род.* 16 зв.

при [1] див. **приподоб'ни**

при [2] *прийм.* 3, 26 зв., 29, 49, 60, 61 зв., 71 зв., 80, 88 зв., 90 зв., 103 зв., 116, 130 зв., 138, 139, 142, 143, 143 зв., 144 зв., 155 зв., 169 зв., 182, 188 зв., 217 зв., 224 зв., 227, 242, 246, 246 зв., 250 зв., 265 зв., 284 зв., 311 зв., 312, 322, 322 зв., 352 зв., 371 зв. (2), 383, 395 зв., 396 зв., 402, 418, 432 зв., 442 зв., 448, 449 зв., 465 зв., 466, 468 зв., 475 зв., 481 зв. (3)

приближаю(т)сѧ *дієсл. недок. теп. мн. 3 ос.* 69; приближал'сѧ *мин. од. ч. 3 ос.* 290; приближалисѧ *мн. 3 ос.* 287

приб'лижитисѧ *дієсл. док. інф.* 133 (2); приблизил'сѧ *мин. од. ч. 3 ос.* 170, 331 зв., приближильсѧ 321 зв., при-б'лижил'сѧ 113, сѧ приближиль 92 зв., сѧ... приближиль 303, сѧ... приб'ли-жиль 240 зв., (с) приб'лижиль 307 зв.; приб'лижиласѧ *ж. 3 ос.* 113; прибли-жилосѧ *с. 3 ос.* 26, 130 зв., 261 зв., приб'лижилосѧ 49, приблїжилосѧ 29,

[приз'навали сѧ]: сѧ приз'навали *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 212

прикажєшь *дієсл. док. майб. од. 2 ос.*; приказа(л) *мин. од. ч. 3 ос.* 158, приказал' 248 зв., приказаль 41 зв., 43 зв., 56 зв., 76, 146, 155, 158, 160, 182 зв., 225 зв., 226, 249, 252 зв., 255 зв., єсть... приказаль 164 зв.; приказаны *дієприкм. пас. мин. мн. наз.* 296

приказаніє *ім. од. с. наз.* 177; приказанѧ *род.* 152 зв.; приказаню *дав.* 406; приказанѧ *зн.* 410, приказаніє 68 зв., 69, 152 зв., 165; приказанѧ *мн. наз.* 415 зв., приказанїа 69; приказанїи *род.* 177 зв., приказанѧ *зн.* 84, 153, 410 зв., 412, 415 зв. (2); о... приказаню *дв. місц.* 93 зв.

приказовати *дієсл. недок. інф.* 158 зв.; приказоую *теп. од. 1 ос.* 416, 416 зв., прика 416 зв.; приказоує *3 ос.* 174, 248 зв., приказоуєть 414 зв.; приказова(л) *мин. од. ч. 3 ос.* 155, приказоваль 156 зв.

прикла(д) *ім. од. ч. зн.* 408, приклад' 60; прикладо(м) *ор.* 78 зв.

приклад' див. **прикла(д)**

приклад'но *присл.* 16

прикликаючи(м) *дієприкм. недок. акт. теп. мн. дав.* 243

приклони *дієсл. док. наказ. од. 2 ос.* 453 зв.; приклонив'ши *дієприсл. мин.* 321

прикосноул'сѧ *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 42 зв., 47 зв.

прилег'ло *дієсл. док. мин. од. с.3 ос.* 364

прилєжаніє *ім. од. с. зн.* 481 зв.; прилєжаніємь *ор.* 482

прил'ноуль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 261 зв.

приложи(м) *дієсл. док. майб. мн. 1 ос.* 141 зв.; приложиль *мин. од. ч. 3 ос.* 220; приложи *наказ. од. 2 ос.* 295 зв.; приложив'ши *дієприсл. мин.* 304; приложєно *прис. ф.* 127

[прилоучи(т) сѧ]: сѧ прилоучи(т) див. **[прилоучить сѧ]: сѧ прилоучить**

прилоучить див. **[прилоучить сѧ]: сѧ прилоучить**

[прилоучить сѧ]: сѧ прилоучить *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 458 зв., сѧ прилоучи(т) 456 зв., прилоучить 456

прилѣпи(т)сѧ див. **прилѣпит'сѧ**

прилѣпит'сѧ *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 165, прилѣпи(т)сѧ 82 зв.

прилѣтаю(т) *дієсл. недок. теп. мн. 3 ос.* 63; прилєтѣв'ши *дієприсл. мин.* 60, 139

примовиль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 158 зв.

примовляє(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 279, примовлѧєть 97; примовлѧють *мн. 3 ос.* 164 зв.

примовлѧєть див. **примовляє(т)**

примыш'лѧйтє *дієсл. недок. наказ. мн. 2 ос.* 180 зв.

примѫсѣли *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 119

принєволи(ли) *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 193

принєсти *дієсл. док. інф.* 229 зв., 465, принєс'ти 149; принєсєш' *майб. од. 2 ос.* 32; принєсоша *аор. мн. 3 ос.* 45; принєсль *мин. од. ч. 3 ос.* 356, п'ринєсль 106; принєсла *ж. 3 ос.* 243 зв.; єстє принєсли *мн. 2 ос.* 416; принєсли *3 ос.* 23 зв., 24 зв., 30, 68, 95, 131 зв., 175 зв., 214 (2), 433; принєси *наказ. од. 2 ос.* 32, 41 зв., 132 зв., 228 зв.; принєсѣтє *мн. 2 ос.* 67, 175 зв., 289 зв., 440; бы... принє(с) *ум. од. ч. 3 ос.* 451, бы... принєсль 417 зв., 471, бystє принєсли *мн. 2 ос.* 415 зв.; принєсєна *дієприкм. пас. мин. од. ж. наз.* 17 зв., 66

принєс'ти див. **принєсти**

приносити *дієсл. недок. інф.* 451 зв.; приноси(т) *теп. од. 3 ос.* 62; приносѧть *мн. 3 ос.* 247, приносѧ(т) 140 зв.; приносила *мин. од. ж. 3 ос.* 414 зв.; приносили *мн. 3 ос.* 165 зв., 300 (2)

приношали *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 165 зв.

приношовали *дієсл. недок. мин. мн. безос.* 127

46 зв., 60 зв., 62, 69 зв., 70 зв. (2), 76, 84, 113 зв., 115 зв., 121, 122, 123, 131 зв., 161, 164 зв., 177, 240 зв., 248 зв., 254, 282 зв., 329–329 зв., 459 зв., пристȣпив'ши 77, 113, 122 зв., 329–329 зв., 473 зв., прис'тоупив'ши 92, п'рис'тоупив'ши 106 зв., пристоупів'ши 91 зв., пристоуп'ив'ши 402, пристоупи(в) 69 зв., пристоупив' 60 зв., прис'тоупи(в) 282 зв., пристоупи 177, пристоу 164 зв., пристȣ 254

пристоупоуючи *дієприсл. недок. теп.* 429 зв.

[**присѧгали... сѧ**]: **сѧ... присѧгали** *дієсл. недок. мин. мн. 2 ос.* 33 зв.

присѧгати *дієсл. недок. інф.* 116, 190 зв.; присѧгаи *наказ. од. 2 ос.* 33–33 зв.

присѧгы *ім. мн. ж. зн.* 33 зв.

притворѣ: **в' притворѣ** *ім. од. ч. місц.* 391

притєр'пѣль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 337; притєрпѣвыи *дієприкм. акт. мин. од. ч. наз.* 465, притръпѣвыи 467

прити див. **прійти**

прит'кнєши *дієсл. док. майб. од. 2 ос.* 28

притокою *ім. од. ж. ор.* 389 зв.

приточив'ши *дієприсл. док. мин.* 196

притча *ім. од. ж. наз.* 200 зв. (2), 221, при(т)ча 124, 124 зв., 283, при(т)чѧ 14 зв., прит'чѧ 14, 14 зв.; при(т)чѣ *род.* 63, при(т)чи 140, 141 зв. (2); при(т)чѣ *дав.* 182, при(т)чи 103; притчоу *зн.* 287, 304, 309, при(т)чоу 175, 245 зв., 247, 279 зв., 283 зв., 287 зв., 288 зв., 298 зв. (2), 299 зв., 456, 456 зв., 457, 473 (2), при(т)чȣ 291, при(т)ч(ȣ) 285, при(т)чȣ 304, прит'чоу 61 зв., 93 зв., 246, 276 зв., притъчоу 224, 231 зв., 310 зв., при(т)чоую 457, притчю 272, при(т)чю 62 зв., 63 (2), 65, 70, 92 зв., 93 зв. (2), 104, 105 зв., прит'чю 62, при(т)чѫ 37, при(т)чѧ[!] 40, при(т) 62, 62 зв., 64, 81, 85 зв., 91 зв., 92 зв., 105, 274, 281, 309, при(тч) 174, 293 зв., 464, при(т)ч 60, притч 455, 471 зв.; прит'чєю *ор.* 308, п'рі(т)чєю 420 зв.; в при(т)чи *місц.* 316, в прит'чи 279, о при(т)чи 153 зв., ѡ при(т)чи 139 зв., 199; при(т)чѣ *мн. зн.* 140; притчами *ор.* 454 зв., при(т)чами 60, 60 зв., 139, 141 зв., 260 зв., 274, 420; в' при(т)ча(х) *місц.* 61, 140, 420, в' при(т)чѧ(х) 63 (2), оу притчахь 174, оу при(т)ча(х) 138, о при(т)чѧ(х) 13 зв., ѡ при(т)ча(х) 200

при(т)ча див. **притча**

при(т)чѧ див. **притча**

прит'чѧ див. **притча**

притѧгноуль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 279

прихилил'сѧ *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 409; прихилив'шисѧ *дієприсл. мин.* 129 зв., прихиливышисѧ 331

приходити *дієсл. недок. інф.* 165 зв., 300 зв.; прихожоу *теп. од. 1 ос.* 280, прихожȣ 378 зв.; приходить *3 ос.* 79, 246 зв., 376 зв., приходи(т) 61 зв., 140, 238, 295, 349 зв., пріходить 390, пріходи(т) 351; приходѧ(т) *мн. 3 ос.* 40, 294 зв.; приходила *мин. од. ж. 3 ос.* 183; приходили *мн. 3 ос.* 149 зв., 245 зв.–246, 377, приходи(ли) 393; прихо(д)щȣ *дієприкм. акт. теп. од. ч. дав.* 47 зв.; приходѧщаго *зн.* 27 зв., приходѧщіи 167 зв.; в' прихо(д)шȣ *ж. місц.* 449; приходѧщєє *с. наз.* 171; приходѧщєє *зн.* 280; приходѧщіи *мн. наз.* 482; приходѧщимь *дав.* 218; приходѧчи *дієприсл. теп.* 160 зв., 280 зв., 293 зв., 299, 327 зв., 401

прихожаль *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 134 зв.; прихожали *мн. 3 ос.* 317, 351 зв.

прихожоваль *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 279 зв.; прихожовала *ж. 3 ос.* 299; прихожовали єс'мо *мн. 1 ос.* 108; прихожовали *3 ос.* 133, прихожєвали 129 зв.

приѡдєжє(м)сѧ *дієсл. док. майб. мн. 1 ос.* 38

причєтници *ім. мн. ч. наз.* 443; причєт'никы *зн.* 126

причина *ім. од. ж. наз.* 246 зв. (2); причины *род.* 443; причиноу *зн.* 233, 251 зв.; причинь *мн. род.* 78 зв.; причины *зн.* 246 зв.

259 зв., 290 зв., 303 зв., 351, 450 зв., 465, 475 зв., пришол' 304, 353, пришоль 41 зв., 47, 48 зв., 55 зв., 82 зв., 88, 90 зв., 92, 112, 113, 126, 130, 130 зв., 131 зв., 132 зв., 144 зв., 151, 157, 159 зв., 160 зв., 162 зв., 164 зв., 169 зв., 185, 187, 187 зв. (2), 195 зв., 201 зв., 210, 214 зв., 217, 223, 225 зв., 250 зв., 252, 256, 264 зв., 266 зв., 289, 290, 290 зв., 305, 316 зв., 317 зв., 321 зв., 341 зв., 342, 349, 351, 353, 357 зв., 372, 384 зв., 395, 396, 399 зв., 403 зв., 406, 406 зв., 414, 424 зв., 434, 435 зв., 437, 438, 446, 468 зв., 474, п'ришоль 106, 121, прише(л) 26, 53 зв., 55 зв., 71 (2), 73 зв., 146 зв., пришєль 25 зв., 26, 47 зв., 53 зв., 65, 72, 73 зв., 76 зв., 79 зв., 86, 130, 146 зв., 171 зв., 243 (2), 257 зв., 406; пришо(л) єсть 396, 421 зв., пришол єсть 160 зв., 351, 402 зв., пришєль є(ст) 27, єсть пришоль 352 (2), єсть... пришоль 384; пришла *ж. 3 ос.* 138 зв., 187 зв., 366, 396 зв., 419 зв., 435, приш'ла 100, 103 зв., 122, 144 зв., 145, 154 зв., 183 зв., 208 зв., 215 зв., 218, 346 зв., 353 зв., єсть приш'ла 421; пришло *с.* 57 зв.; приш'лис'мо *мн. 1 ос.* 23 зв., пришли єстє *2 ос.* 188 зв., 322, приш'ли єстє 53 (2), п'риш'ли єс'тє 108, стє... приш'лі 112 зв., пришли *3 ос.* 78 зв., 173, 186 зв., 285, 294 зв., 317 зв., 321, 329, 330, 332, 357, 476, приш'ли 23 зв., 41 (2), 45 зв., 68, 89, 105 зв., 114 зв., 131 зв., 133, 137 (2), 143 зв., 145 зв., 149, 149 (2), 151 зв., 155 зв., 169, 171 зв., 176 (2), 185, 196, 209, 213 зв., 219, 226 зв., 227 зв., 247 зв., 250, 279 (2), 355 зв., 376, 389 зв., 401, 433 зв., п'риш'ли 120 зв., пришли 308 зв., приш'лі 327 зв., быль пришо(л) *дмин. од. ч. 3 ос.* 376, 435 зв., быль пришоль 196 зв., 264, 324, 396, 434, 437 зв., быль... прішоль 374 зв., пришоль быль 365 зв., 401; была... приш'ла *ж. 3 ос.* 379; было приш'ло *с. 3 ос.* 395 зв.; были... пришли *мн. 3 ос.* 329, 329 зв., были... приш'ли 86 зв., 137 зв., 195, 229, 357 зв., 396 зв., 398, 402, были п'риш'ли 120 зв.; прийди *наказ. од. 2 ос.* 67 зв., при(и)ди 42, приіди 240, приди 354 зв.; прійдѣтє *мн. 2 ос.* 94, 107 зв., придѣтє 122, 344 зв., придѣтє 54 зв.; бы(х)... пришоль *ум. од. ч. 1 ос.* 278, бы(х) пришєль 51; бы... пришоль *3 ос.* 296, 337, 363 зв., 368; бы... пришло *с. 3 ос.* 141; бы(х) быль пришоль *мин. ум.од. ч. 3 ос.* 417; пришєдыи *дієприкм. акт. мин. од. ч. наз.* 52; прише(д)шоу *дав.* 91, пришєд'шоу 91; прише(д)шаго *зн.* 75; прише(д)шеє *с. зн.* 447, 452, пришєд'шєє 159; прише(д)ши(х) *мн. род.* 152; прише(д)ши(м) *дав.* 76 зв., 77 зв., 98, 99, 99 зв., 235, 322, 389 зв., 391 зв., 447, 455 зв., 456, 461 зв. (2), 466 зв., прише(д)шимь 77 зв., 389, 453, 464 зв., прише(д) 93, 360 зв., 361 зв., 362 зв., 381 зв., 388 зв., при(шд) 293, 382 зв., при(д) 404, при 271 зв., 367, 390 зв., (п) 368 зв., 369, 370, 378, 379; ѡ прише(д)ши(х) *місц.* 335 зв.; пришо(д)ши *дієприсл. мин.* 68, 123, 135, 154, 179, 183, 188, 190, 196, 196 зв., 239 зв., 241 зв., 269, 277, 297 зв., 301, 304 зв., 305, 351 зв., 358 зв., 418, 433 зв., 440 зв., 449 зв., 475, пришод'ши 166 зв., 175 зв., 205, 268 зв., 287 зв., 398 зв., 437, прішо(д)ши 434, прише(д)ши 24, 25 зв., 28 зв., 32, 42, 42 зв., 44 зв., 46 зв. (2), 59, 66 (2), 82, 86 зв. (2), 107, 112 зв., 113, 119 (2), 121 зв., 152, прише(д) 321 зв.

пріятєль див. **приятєль**

пріяти див. **прияти**

прм(д)сть див. **прмоу(д)рость**

прмоу(д)рость *ім. од. ж. зн.* 458, прм(д)сть 452 зв.

про *прийм.* 35, 83, 136, 153, 251 зв., 304, 392 зв., 405, 434 зв.

пробиль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 433 зв.; пробили *мн. 3 ос.* 174 зв.

пробитѧ *ім. од. с. род.* 437 зв.

пролѣє(т)сѧ *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 46 зв., 135 зв.; пролѣан'наа *дієприкм. пас. мин. од. ж. наз.* 271 зв.

промєжи *прийм.* 296

промови(л) *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 151, 375, промовиль 48, 67 зв., 69 зв., 75 зв., 194 зв., 267 зв.

промовиль див. **промови(л)**

пронєси *дієсл. док. наказ. од. 2 ос.* 321

пропасть *ім. од. ж. наз.* 294 зв.; пропасть *зн.* 249 зв.

проповєдати див. **проповѣдати**

проповѣдати *дієсл. недок. інф.* 29, 52 зв., 196, 223 зв., 226 зв., 445 зв., 469 зв., проповєдати 125 зв., 137, 144; проповѣдає(т) *теп. од. 3 ос.* 100 зв.; проповѣда *аор. од. 3 ос.* 13; проповѣдаль *мин. од. ч. 3 ос.* 29 зв., 220, 223 зв., 226 зв., 308 зв., проповєда(л) 129 зв., проповєдаль 129 зв., 130 зв., проподаль [!] 48; проповѣдали *мн. 3 ос.* 147 зв., 155, 198, 253; проповѣда(и) *наказ. од. 2 ос.* 260; проповѣдайтє *мн. 2 ос.* 49, 50 зв., 197 зв.; проповѣдано *дієприкм. пас. мин. од. с. наз.* 180, 184, 272 зв., 293, 334 зв., проповѣдан'но 101 зв., п'роповѣдан'но 110; проповѣдоуючи *дієприсл. теп.* 245 зв., проповѣдаючи 218, 253 зв., проповєдаѧ 26

проповѣди *ім. од. ж. род.* 58 зв.; проповєди *дав.* 126 зв.

пропоускати *дієсл. недок. інф.* 164 зв.; пропоущає(т) *теп. од. 3 ос.* 293

пропали *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 192 зв., 193, 193 зв., 431 зв., 475; пропа(т) *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 118; пропатого *зн.* 196 зв.; пропатыи *мн. наз.* 194

пропатїє *ім. од. с. зн.* 87, 109, 118 зв.

прорєк'ни *дієсл. док. наказ. од. 2 ос.* 190, прор'ци 115 зв., 323 зв.

пр(о)рк' див. **пр(о)р(о)кь**

пр(о)ркь див. **пр(о)р(о)кь**

пророкоуеть *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 211 зв.; пр(о)р(о)коша *аор. мн. 3 ос.* 53 зв.; пр(о)роковаль є(ст) *мин. од. ч. 3 ос.* 210 зв., 399, 404 зв.

пр(о)р(о)кь *ім. од. ч. наз.* 224, 241, 244, пр(о)рк' 467 зв., пр(о)ркь 60, 65, 90, 146 зв., 221 зв., 253 зв., 255, 282 зв., 332, 343 (3), 352 зв., 355, 357 зв., 365 зв., 375 зв., 376 зв., 386; пр(о)рока *род.* 242 зв., 404 зв., пр(о)р(о)ка 218, 223, 224, пр(о)рка 53, 58 зв., 72 зв., 73, 126, 180 зв., 269, 444 зв., 447 зв., 450, 456, 458 зв., 459, 463, 465 зв., 466, 467 зв. (2), 470 зв., 472 зв., 481 зв.; пр(о)ркȣ *дав.* 221 зв.; пр(о)рка *зн.* 52, 53, 65 зв., 89 зв., 91 зв., 93 зв., 242; прор(о)ко(м) *ор.* 309, пр(о)р(о)комь 211, пророкѡ(м) 23, пр(о)рко(м) 26, 56 зв., 63 пр(о)ркомь 24, 25, 28 зв., 43, 102, 117, 148, 173 зв., пр(о)ркѡм 24; при... пр(о)р(о)цѣ *місц.* 224 зв., пр(о)р(о)ки *мн. наз.* 102 зв., пр(о)ркы 31, пророковє 383, пр(о)р(о)ковє 293, пр(о)рковє 332 зв., 345, 383, пророци 39 зв., пр(о)р(о)ци 53 зв., 96 зв., 263 зв.; пр(о)(р)ци 61, 101 зв., 181 зв.; пр(о)р(о)ковь *род.* 210 зв., 271 зв., пр(о)рко(в) 148, пр(о)рковь 40, 74, 158, 242 зв., 295, 302, 332 зв., пр(о)р(о)кь 100; пр(о)р(о)комь *дав.* 235, пр(о)рко(м) 478 зв., пр(о)ркомь 465; пр(о)р(о)кы *зн.* 100 (2), 100 зв., 282, 282 зв., 294 зв., пр(о)ркы 38 зв., 271 зв.; пр(о)ркы *ор.* 26; въ пр(о)рцєхь *місц.* 369, въ пр(о)рцѣ(х) 129, о... пророкохь 100 зв.

пророчєствоваль *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 152, є(ст) пр(о)р(о)чьствоваль 69; пр(о)рчьствовахѡ(м) *аор. 1 ос.* 40 зв.

пр(о)р(о)чица *ім. од. ч. наз.* 215 зв.; ѡ ... пр(о)рчици *місц.* 198 зв.

пр(о)р(о)чьскаа *прикм. од. ж. наз.* 127; пр(о)р(о)ч'скіи *мн. наз.* 114; пр(о)рчьскі(м) *дав.* 444; пр(о)рчьскыи *зн.* 99 зв., пр(о)рчьскыи 221 зв., пр(о)р(о)чьскыѧ 271 зв., пр(о)ркія [!] 456

пр(о)рочьство *ім. од. с. наз.* 404 зв., пр(о)рчєство 61; пр(о)р(о)чьства *род.*

простиль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 221 зв.
простирали: **простирали єстє** *дієсл. недок. мин. мн. 2 ос.* 322 зв.
простирало *ім. од. с. наз.* 435 зв.; простирало *зн.* 188 зв., 329 зв., п'ростирало 188; простирала *мн. зн.* 331
простороныи *прикм. мн. наз.* 39 зв.
прострълъ див. **простєрь**
прос'тръль див. **прпостєрь**
прострь див. **простєрь**
простыи *прикм. од. ч. наз.* 338, прость 18; просты(м) *ор.* 337 зв.; прос'та *ж. наз.* 280 зв.; просто *с. наз.* 37, 270
прость див. **простыи**
протасіа *ім. антроп. од. ч. род.* 449 зв.
протєрєби(т) *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 27
против *прийм.* 286 зв., 335, проти(в) 51 зв., 278, 323 зв., против' 57, 180, 295 зв., 314 (2), 395 зв., 401 зв., 402, 424 зв., 427 зв., противь 32, 57, 70 зв., 86 зв., 114 зв., 123 зв., 136 зв., 138 (2), 180, 180 зв., 191 зв., 198 зв., 232, 239 зв., 272, 273 зв., 278 (5), 295 зв., 306, 339, 427 зв., 482, против'ъ [!] 51 зв., противоу 13, против'коу 50, 58, 80, против'ко 56, 57 зв., 81, 127, 138, 253 зв.
проти(в) див. **против**
против' див. **против**
противит'сѧ *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 430 зв.; противитисѧ... боудоу(т) *майб. мн. 3 ос.* 314 зв., (с) противити боудоу(т) 416 зв.; сѧ... противили *мин. мн. 2 ос.* 33 зв., 416 зв.; противѧщіи(с) *дієприкм. акт. теп. мн. наз.* 314 зв.
против'ко див. **против**
против'коу див. **против**
против'никь *ім. од. ч. наз.* 32 зв.; против'ници *мн. наз.* 281; против'никы *зн.* 34
противности *ім. мн. ж. зн.* 313
против'ны див. **против'ныи**
против'ныи *прикм. од. ч. наз.* 67 зв., 151, против'ны 163 зв.; против'ны(м) *ор.* 259; против'ныхь *мн. зн.* 206
противоу див. **против**
противь див. **против**
против'ъ [!] див. **против**
прото *спол.* 60, 100 зв., 139 зв., 148, 163 зв., 205, 206, 212, 238 зв., 259, 269 зв., 270, 307 зв., 338 зв., 344, 362, 371 зв., 381 зв., 386 зв. (2), 419 (2), 431 зв., 433, 441, 482
прото(ж) див. **протожє**
протожє *спол.* 159 зв., прото(ж) 17 зв., 30, 64 зв., 123, 275 зв., 419 зв., 434 зв., 482 зв., протожь 34 зв., 35 зв., 36, 38, 39 зв., 40 зв., 50 зв., 51, 57 зв. (2), 61 зв., 62, 93, 94, 98, 98 зв., 101 зв., 105 зв., 116 зв., 126, 136, 177, 181, 181 зв., 182 зв., 207 зв., 218 зв., 236 зв. (2), 239 зв., 247 зв., 260 зв., 271 зв., 273, 274 зв., 304, 312, 313 зв., 360 зв., 388 зв., 382
протожь див. **протожє**
протопопы *ім. од. ч. род.* 123 зв., 442 зв., 482
протѧгни *дієсл. док. наказ. од. 2 ос.* 438
прохо(ж)валь *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 470 зв.
прохожовальсѧ *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 281 зв.
процѣжаєтє *дієсл. недок. теп. мн. 2 ос.* 99
прочита(и) *дієсл. док. наказ. од. 2 ос.* 376 зв.; прочитаючи *дієприсл. теп.* 443
прочихь *прикм. мн. род.* 452; прочи(м) *дав.* 3 зв.
прочоль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 337 зв.
прочь *присл.* 116 зв., 121, 166 зв., 175 зв., 331, п'рочь 105 зв.
п'рочь див. **прочь**
про(ш) див. **прошєніє**
прошєніє *ім. од. с. зн.* 479 зв., про(ш) 39; о прошєніи *місц.* 15
прошоваль *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 385, прошова(л) [!] *ж. 3 ос.* 299
прошто *присл.* 135, 232, прош'то 83, 91 зв., 110, 133 зв. (2), 134 зв., 162, 216 зв., 231, 275, 376
прош'то див. **прошто**
прощєнь *дієприкм. док. пас. мин. од. ч. наз.* 278 зв.
прп(до)бнаго див. **прєпо(до)бнаго**
прп(до)бна(г)[о] див. **прєпо(до)бнаго**

наказ. мн. 2 ос. 398; бы поустиль *ум. од. ч. 3 ос.* 33, 83
пꙋстити див. **поустити**
поустынѣ *ім. од. ж. род.* 399; поустыню *зн.* 27 зв., 221 зв. (2), 229, 249 зв., 459 зв., 473 зв.; в поустыни *місц.* 217 зв., 287 зв., в' поустыни 26 (2), 350, 367 зв., въ поустыни 129 зв., 218, 369, 370, на поустыни 71 зв., 102 зв., 129 зв., 130 (2), 226 зв., 242, 252 зв., 343; в поустына(х) *мн. місц.* 468, в' поустынахь 211 зв.
поусть *прикм. од. ч. наз.* 100 зв., 283; поусто *с. наз.* 66 зв., поустоє 150; поустоє *зн.* 66–66 зв., 132, 149 зв. (2), 226 зв., 254; на поусто(м) *місц.* 254 зв.; на поусты(х) *мн. місц.* 133
поу(т) *ім. од. ч. наз.* 28 зв., 39 зв., 40; поутю *дав.* 175 зв., поути 310; поуть *зн.* 211 зв., 242 зв., поу(т) 26, 49, 53, 129, 129 зв., 147, 166, 218, 343; поутє(м) *ор.* 24 зв., 44, 92, 457, поутємь 170, 259 зв., 264 зв.; на поути *місц.* 32 зв., 35 зв., 49, 71 зв., 139, 140, 162 зв., 278 зв., 302 зв., 333, 333 зв., по поути 89 зв. (2), 171, при поути 60, 61 зв., 88 зв., 169 зв., 246, при пꙋти 90 зв.; поутїи *мн. род.* 94
поута *ім. мн. с. наз.* 143; поута *зн.* 249 зв.; поуты *ор.* 249
поута(н) *дієприкм. недок. пас. мин. од. ч. наз.* 142 зв.
поутоваль *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 249
поущєницю *ім. од. ж. зн.* 33; поущєницєю *ор.* 83
поущєнїи: о **поущєнїи** *ім. од. с. місц.* 124 зв.
поущєн'ною *дієприкм. док. пас. мин. од. ж. ор.* 293 зв.
пѡ(д) див. **по(д)**
пѡнєжє див. **понєжє**
пчєль *ім. мн. ж. род.* 334
п'шєницѣ *ім. од. ж. род.* 292; п'шєницю *зн.* 62, п'шєницоу 62 зв. (2), 141 зв., 219 зв., 320, п'шєницꙋ 62 зв., п'шєницѫ 27
п'шєничноє *прикм. од. с. наз.* 402 зв.
пытана *ім. мн. с. зн.* 331 зв.
[**пытаєтє сѧ**]: **сѧ пытаєтє** *дієсл. недок. теп. мн. 2 ос.* 419 зв.; пытал'сѧ *мин. од. ч. 3 ос.* 426 зв., пытальсѧ 302 зв.; пытали(с) *мн. 3 ос.* 131 зв.; пытайсѧ *наказ. од. 2 ос.* 426 зв.; пытайтєсѧ *мн. 2 ос.* 24, 387; пытаючисѧ *дієприсл. теп.* 160
пытати *дієсл. недок. інф.* 162 зв., 258 зв., 272, 419 зв., 440; пытаю *теп. од. 1 ос.* 308 зв.; пытає(т) *3 ос.* 426 зв., пытаєть 216; пытають *мн. 3 ос.* 308; пытати... боудєтє *майб. мн. 2 ос.* 420; пытал' *мин. од. ч. 1 ос.* 325 зв., пыталь *3 ос.* 24, 73 зв., 96 зв., 117, 143, 157 зв., 162 зв., 166, 189 зв., 255, 300 зв. (2), 324 зв. (2), 409, 420 зв.; пытали *мн. 3 ос.* 95 зв., 139 зв., 152, 153 зв., 162, 164 зв., 165, 176, 219, 246 зв., 297 (2), 310 зв., 323 зв. (2), 360, 385, 385 зв., 386; пытай *наказ. од. 2 ос.* 418; пытайтє *мн. 2 ос.* 386 зв.; бы... пыталь *ум. од. ч. 3 ос.* 306 зв.
пыха *ім. од. ж. наз.* 154
пѣвєнь *ім. од.ч. наз.* 323, 410 зв.
пѣвца *ім. од. ч. род.* 448 зв.
пѣнєжно(м): о... **пѣнєжно(м)** *прикм. од. ч. місц.* 104 зв.
пѣнєѕь див. **пѣнѧѕь**
пѣнєзь див. **пѣнѧѕь**
пѣны *ім. мн. ж. зн.* 161, 161 зв., 257 зв.
пѣнѧѕь *ім. од. ч. зн.* 95, пѣнєзь 175 зв., 279, 310, пѣнєѕь 32 зв.; по пѣнєзю *місц.* 86 зв., 87, по пѣнєѕю 85 зв.; пѣнєзїи *мн. род.* 183 зв., пѣнєѕїи 49, 81 зв., 364 зв.; пѣнязѣ *зн.* 89, пѣнѧѕї 347 зв., пѣнѧѕи 347 зв., пѣнєзѣ 178 зв., 179, 221, 273, пѣнєѕѣ 313
пѣ(с) див. **пѣснь**
пѣскоу: на **пѣскоу** *ім. од. ч. місц.* 41
пѣ(с)н див. **пѣснь**
пѣснь *ім. од. ж. зн.* 111 зв., 186, пѣ(с)н 464, пѣ(с) 446 зв.; пѣсни *мн. зн.* 290
пѣ(т) *дієсл. недок. інф.* 480
пѣ(ч) *ім. од. ж. зн.* 64 зв., пєчь 275 зв., пєщь 64

Р

ра(д)нѣй *присл.* 270 зв.
рад'нѣйше *присл.* 105 зв.
радоватиса *дієсл. недок. інф.* 291; радоує(т)са *теп. од. 3 ос.* 287 зв.; радоуют'са *мн. 3 ос.* 252; боуде(т) са радовати *майб. од. 3 ос.* 420; са боуде(т) радовати 419 зв.; са радовати боуде 80; боудоут' са радовати *мн. 3 ос.* 205 зв.; радовал'са *мин. од. ч. 3 ос.* 325, радовальса 303 зв., 383 зв.; (с) радовали *мн. 2 ос.* 362 зв.; радовалиса *3 ос.* 24 зв., 209, 281, са... радовали 356 зв.; радоуиса *наказ. од. 2 ос.* 192 зв., 207, радоуйса, 429 зв., радоу(и)са 118 зв.; радоуитеса *мн. 2 ос.* 30 зв., 235, радоуйтеса 288, ра(д)уитеса 122 зв., радоуйте(с) 262 зв., са радоуите 262 зв.; радовали быстε са *ум. мн. 2 ос.* 414; радоваль бы са быль *мин. ум. од. ч. 3 ос.* 383 зв.
радо(ст) див. **радость**
радость *ім. од. ж. наз.* 205 зв., 288, 288 зв., 352, 425 зв., 420, радо(ст) 415 зв.; радости *род.* 64, 106 зв., 164 зв., 420; радость *зн.* 419 зв. (2), 470, радо(ст) 212 зв., 422 зв., радос'ть 106 зв.; радостю *ор.* 61 зв., 208 зв., радостїю 122 зв., 140, 246 зв., 335, 352, радос'тїю 262–262 зв., ра(до)стїж 24 зв.; в радости *місц.* 334, ѡ радости 287
рады *ім. од. ж. род.* 323 зв., 329; радоу *зн.* 56, 95, 109 зв., 116 зв., 191 (2), 251, 398 зв., 429 зв., раду 476 зв.; ра(д)у 116, 136 зв., радȣ 122 зв., 476; радою *ор.* 482
радь див. **ра(д)**
радат'са *дієсл. недок. теп. мн. 3 ос.* 393 зв., са радать 109
[радать са]: са радать див. **радат'са**
раждаε(т)са *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 24
разараεшь *дієсл. недок. теп. од. 2 ос.* 194; разараа *дієприсл. теп.* 119 зв.
раз'бойни(к) *ім. од. ч. наз.* 429, раз'бойникь 389; раз'бойника *род.* 114, 322; раз'боиника 188 зв.; раз'бойника *зн.* 119 зв., ѡ... разбойницѣ *місц.* 201 зв.; роз'бойници *мн. наз.* 389 зв., раз'боиниковε 119 зв., разбойниковь *род.* 260 зв.; разбойникомь *дав.* 172, 308, раз'бойнико(м) 90; разбоиникы *зн.* 200, 264, раз'бойникы 193 зв., 265; разбойниками *ор.* 324; раз'боиника *дв. наз.* 119 зв.; разбойникома *ор.* 429
раз'бойникь див. **раз'бойни(к)**
разликовати *дієсл. док. інф.* 18 зв., 19; разликоуж(т) *майб. мн. 3 ос.* 18 зв., раз'ликоуж(т) 18 зв.
разоренїε *ім. од. с. наз.* 315; ѡ разореню *місц.* 303, ѡ разоренїи 313
разорити *дієсл. док. інф.* 114 зв.; разороу *майб. од. 1 ос.* 189; разоритε *мн. 2 ос.* 348; разорεнь *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 313 зв.
разоумны(х) див. **розоумны(х)**
разоумь *ім. од. ч. наз.* 482; розоумоу *род.* 137 зв., 391, розоума 70, 482; розоумь *зн.* 211, 334 зв.; розоумомь *ор.* 177 зв.; при... розоумѣ *місц.* 143 зв., оу... розоумѣ 250, ѡ розоумѣ 216 зв.
разы *ім. мн. ч. наз.* 186 зв., 191, 300, 317, 323, 410 зв.; разь *род.* 295 зв. (2)
раи: в раи *ім. од. ч. місц.* 328 зв.
раифε: в раифε *ім. топ. од. ч. місц.* 460
раї *числ.* 116 зв., 119 зв., 327, 475, 475 зв., 476
рало *ім. од. с. зн.* 260
рама *ім. од. с. наз.* 404 зв.; рамεна *мн. зн.* 287 зв.
рамѣ: в рамѣ *ім. од. ж. місц.* 25
ранεномоу *дієприкм. док. пас. мин. мн. ч. дав.* 260 зв.
рано *присл.* 72 зв., 85 зв., 90 зв. (2), 132, 172 зв., 196, 330, 427 зв., 435, 477
рань *ім. мн. ж. род.* 241 зв.; ранамь *дав.* 277 зв.; раны *зн.* 264 зв.; ранами *ор.* 277 зв.
раскааніи: о раскааніи *ім. од. с. місц.* 15
раслаблεн'ныи див. **рослаблεнь**
[распадовало са]: са распадовало *дієсл. недок. мин. од. с. 3 ос.* 120 зв.
распати див. **роспати**
распатїε *ім. од. с. наз.* 443

роздѣлени *мн. наз.* 278; роз'дѣлив'ши *дієприсл. мин.* 327 зв.

роздираймо *дієсл. недок. наказ. мн. 1 ос.* 432

роз(д)рєшєно *дієсл. недок. прис. ф.* 468 зв.

роздрълаcа див. **розодралаcа**

роздѣлєніє *ім. од. с. зн.* 278, 480

[**роздѣлиль... сА**]: **сА... роздѣлиль** див. **розьдѣлив'сА**

роздѣлАючисА *дієприсл. недок. теп.* 267 зв.

роз'жаловалисА *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 82

роз'ка *ім. од. ж. наз.* 414 зв., 415

роз'ламаль: **єс'ми... роз'ламаль** *дієсл. док. мин. од. ч. 1 ос.* 157; роз'ламаль *3 ос.* 254 зв.

розличи(т) *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 286 зв.

розли(ч)нє *присл.* 217 зв.

розличного *прикм. од. с. род.* 266; розличныи *мн. наз.* 478, розличнаа 478 зв.; розличны(х) *род.* 221 зв., розличны(х) 199, раз'лич'ны(х) 13, 123 зв.; роз'лич'ными *ор.* 30

розлоучає(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 83, 107 зв., роз'лоучає(т) 165

роз'лоучає(т) див. **розлоучає(т)**

[**розлоучали... сА**]: **сА... розлоучали** *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 256 зв.

роз'лоучити *дієсл. док. інф.* 51 зв.; роз'лоучать *майб. мн. 3 ос.* 235

роз'лѣєт'сА *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 231 зв.

роз'маитыи *прикм. мн. зн.* 132

роз'мєчоу *дієсл. док. майб. од. 1 ос.* 274

роз'миловальсА *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 289 зв.; стє сА... роз'миловали *мн. 2 ос.* 420 зв.

роз'множєнА *ім. од. с. зн.* 101 зв.

розмовланю: **ѡ розмовланю** *ім. од. с. місц.* 348 зв.

розмоваєть *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 352 зв.; єс'тє... роз'мовлали *мин. мн. 2 ос.* 162 зв., розмовлали *3 ос.* 162 зв., 331 зв., роз'мовали 399 зв.; роз'мовлаючи *дієприсл. теп.* 331

розмыслить *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 172 зв.

розмышлаєтє *дієсл. недок. теп. мн. 2 ос.* 298 зв.; розмышлаючи *дієприсл. теп.* 213

рознєсласА *дієсл. док. мин. од. ж. 3 ос.* 47, роз'нєсласА 131 зв.

роз'нєсласА див. **рознєсласА**

[**роз'ниль бы**]: **бы роз'ниль** *дієсл. недок. ум. од. ч. 3 ос.* 126

розницѣ *ім. мн. ж. наз.* 375 зв.

розность *ім. од. ж. наз.* 391, роз'ность 385 зв.

роз'ность див. **розность**

роз'ными *прикм. мн. ор.* 226

розобьє(т)сА *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 93 зв.

розогнаный *дієприкм. док. пас. мин. мн. зн.* 399

розодраласА *дієсл. док. мин. од. ж. 3 ос.* 120, роздрълаcА 328 зв.

розорьвав'ши *дієприсл. док. мин.* 190

розо(с)ла(л) *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 196, розосламь 252 зв.; розослали *мн. 3 ос.* 68

розосламь див. **розо(с)ла(л)**

розосланіи: **о розосланіи** *ім. од. с. місц.* 48 зв.

розотнєть *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 277 зв.

роз'рываль *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 249–249 зв.

роз'садилисА *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 150 зв.

роз'са(ди)ть *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 135 зв., росьсадить 231 зв.

роз'славити *дієсл. док. інф.* 338 зв.; рос'славлю *майб. од. 1 ос.* 403 зв.; рославить *3 ос.* 419; єсми... рославиль *мин. од. ч. 1 ос.* 421 зв.; рос'славиль *3 ос.* 421 зв.; рославили *мн. 3 ос.* 213; рос'лавлєнь *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 422 зв.

роз'сылає(т) див. **розсылаєть**

розсылаєть *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 121 зв., роз'сылає(т) 146 зв.

роз'сѣває(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 140, росьсѣває(т) 356 зв., рос'сѣваєть 356 зв.; ємь... росѣваль *мин. од. ч. 1 ос.* 107, єсми... рос'сѣва(л) 305 зв.; єси...

роспоустныи *прикм. од. ч. зн.* 83, рос'поустныи 33, роспоустьныи 165

рос'поустныи див. **роспоустныи**

роспоустьныи див. **роспоустныи**

роспоута *ім. од. с. зн.* 94 зв.; на роспоутю *місц.* 170 зв.

роспати *дієсл. док. інф.* 431, распати 430; роспнєтє *майб. мн. 2 ос.* 100; роспали *мин. мн. 3 ос.* 116, 119, 193 зв. (2), 327 зв., 332, 432, рос'пали 118 зв., 119, 431 зв.; роспни *наказ. од. 2 ос.* 192 зв., 431, расп(н)и 192, рас'пни 326 (2), 429 зв., рас'п'ни 429 зв.; рос'пнѣтє *мн. 2 ос.* 430; роспа(т) *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 330 зв., 431, 434 зв., рос'па(т) 118, роспать 324, 326 зв., распать 429; роспатомоу *дав.* 433 зв.; распатаго *зн.* 122; рос'паты *мн. наз.* 327–327 зв., распатыи 120

[рос'славиль (с)]: (с) **рос'славиль** *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 402 зв.; роз'славиласа *ж. 3 ос.* 123, рославиласа 228 зв.

ро(с)соудити *дієсл. док. інф.* 72 зв.; єси рос'соудиль *мин. од. ч. 2 ос.* 244 зв.

рос'сѣваєть див. **роз'сѣває(т)**

рос'сѣваню: ѡ **рос'сѣваню** *ім. од. с. місц.* 245 зв.

ро(с)сѣвачь див. **роз'сѣвачь**

ро(с)сѣяніє *ім. од. с. зн.* 375

ростачає(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 57 зв., растачає(т) 268 зв.; расточи *наказ. од. 2 ос.* 209

ростворилиса *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 27 зв.

рости *дієсл. недок. інф.* 62 зв., 352; ростоу(т) *теп. мн. 3 ос.* 37 зв., 275; росль *мин. од. ч. 3 ос.* 217; росло *с. 3 ос.* 211 зв., 216; ростоучи *дієприсл. теп.* 139 зв.

росторгноу(т) *дієсл. док. майб. мн. 3 ос.* 39

рос'тръг'ноуль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 115

росхожоваласа *дієсл. недок. мин. од. ж. 3 ос.* 225 зв.

росыпаль: **ємь... росыпаль** *дієсл. недок. мин. од. ч. 1 ос.* 107; єси... росыпаль *2 ос.* 107

росыпаль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 347 зв.

росьсадить див. **роз'са(ди)ть**

росьсѣває(т) див. **роз'сѣває(т)**

ро(т)мистрь *ім. од. ч. наз.* 425 зв.

роугалиса *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 119 зв.; роугаючиса *дієприсл. теп.* 328

роуганіє *ім. од. с. наз.* 154; роуганіє *зн.* 115; роуганіє *мн. зн.* 138 зв.

роуз'кі *ім. мн. ж. зн.* 171

роузочокъ *ім. мн. ж. род.* 401

роука *ім. од. ж. наз.* 33, 79, 136 зв., 163 зв., 210 зв., 232 зв., 233 зв., 319; роуки *род.* 42 зв., роукы 210 зв., 211, 374 зв., 376; роукоу *зн.* 13 зв., 41 зв., 46 зв., 47, 55, 56 (2), 59 зв., 68, 111, 113 зв., 118 зв., 124, 131 зв., 132 зв., 136 (2), 136 зв., 144 зв., 146, 157 зв., 162 зв., 199, 228 зв., 233 (3), 252 зв., 290, 438, роукꙋ 136, 155; роукою *ор.* 123 зв., 185 зв., 198 зв., 442 зв.; в' роуцѣ *місц.* 27, 219 зв., на... роуцѣ 327 зв., по... роуцѣ 87 зв., 107 зв.; роукь *мн. род.* 68 зв., 392 (2); роуки *зн.* 82 зв., 94 зв., 260, 352 зв., роукы 77 зв., 83 зв., 84, 113, 113 зв., 118, 147, 152, 162 зв., 166, 187 зв., 198, 214 зв., 258, 280 зв., 310, 322 зв., 328 зв., 330 зв., 333 зв., 334, 334 зв., 406 зв., 407, 437, 437 зв., 438, 441; роуками *ор.* 152 (2), 189, 189 зв., 232 (2), рꙋками 70; в роука(х) *місц.* 276, 437 зв., на роука(х) 28, 222 зв., по роукамь 398; роуцѣ *дв. зн.* 68 зв., 79, 157 зв. (2), 163 зв., 188, 226; роукама *ор.* 146 зв., 152 зв.

роускомь: **при роускомь** *прикм. од. ч. місц.* 481 зв.; роускоую *ж. зн.* 481 зв., 482

роуты *ім. од. ж. род.* 270 зв.

роуфового *прикм. од. с. род.* 193

роуфы *ім. антроп. од. ж. род.* 21 зв.

роуч'ничокь *ім. од. ч. наз.* 435 зв.

роушити *дієсл. док. інф.* 31 зв. (2); роушєнь *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 373 зв.; роушєно *с. наз.* 392 зв.

С

са(д)доукєйска *прикм. од. ч. род.* 73, 73 зв.; са(д)доукєиски *ж. род.* 73 зв.; са(д)доукєйскоє *с. зн.* 308
са(д)доукєовє див. **са(д)доукєє**
са(д)доукєѡвє див. **са(д)доукєє**
садиль *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 69 зв.; садили *мн. 3 ос.* 298; сажєноую *дієприкм. пас. мин. од. ж. зн.* 279 зв.
садок' *ім. антроп. од. ч. наз.* 22; садока *зн.* 22
садь *ім. од. ч. наз.* 69 зв.; сады *мн. зн.* 298
садѣтєсѧ *дієсл. недок. наказ. мн. 2 ос.* 284
сажавка *ім. од. ж. наз.* 359; в сажавцѣ *місц.* 384 зв.
салановь *прикм. од. ч. наз.* 221
салаѳиил' *ім. антроп. од. ч. наз.* 22; салаѳиилѧ *зн.* 22
салаѳиилє(в) *прикм. од. ч. наз.* 220 зв.
салима *ім. топ. од. ч. род.* 351 зв.
саломи див. **саломіа**
саломіа *ім. антроп. од. ж. наз.* 196, 338 зв. (2), 339, саломи 195; саломій *род.* 338 зв., са(л)міи 336; саломію *зн.* 338 зв.
сал'мон' *ім. антроп. од. ч. наз.* 21 зв.; са(л)мона *зн.* 21 зв.
сальмоновь *прикм. од. ч. наз.* 221
сам *займ. од. ч. наз.* 428, са(м) 26, 38 зв., 67 зв., 84, 96 зв., 133 зв., 135 зв., 137, 139, 139 зв., 143, 150 зв., 151, 166, 182 зв., 194, 255, 299, 299 зв., 331 зв., 347, 354, 365 зв., 372, 373, 374 зв., 375, 379, 385, 400 зв., сам' 178, 357 зв., самь 27, 55 зв., 75, 119 зв., 145, 177 зв., 178 (2), 224, 232 зв., 237 зв., 244, 255 зв., 256, 257, 260 зв., 268, 274, 291, 295, 309, 312, 321, 327 зв., 328, 333 зв., 343, 353, 358 зв., 361 (2), 362, 362 зв., 363, 370 зв., 373, 377 зв., 378, 378 зв. (2), 380, 381 зв., 383, 386 зв., 387 зв., 389, 390 зв., 396 зв., 397, 399, 406, 410, 412, 413, 418 зв., 420 зв., 421, 424 зв., 431, 441, 468 зв., самыи 202, самы(и) 226; самого *род.* 363 зв., 405 зв., 421 зв.; самомоу *дав.* 15 зв., 338 зв., самомꙋ 411; са(м)моу [!] 447 зв.; самого *зн.* 44 зв., 76, 264, 348, 386 зв., 421, 421 зв., 423, само(г)[о] 332 зв., самыи 337, самымь *ор.* 80, самѣмь 20 зв.; сама *ж. наз.* 47, 145, 414 зв.; самои *дав.* 215; самоую *зн.* 265 зв.; само *с. наз.* 231 зв., 267, 402 зв.; сами *мн. наз.* 45, 58, 73, 83 зв., 91 зв., 98 (2), 99, 133 зв., 149 зв., 151, 173 зв., 180, 183 зв., 204 зв., 218, 245, 271, 272, 278, 293, 308 зв., 316, 324, 327, 351 зв., 357, 366, 366 зв., 383, 465; самыи *зн.* 331
са(м) див. **сам**
сам' див. **сам**
самариньскыи *прикм. мн. зн.* 49
самарита(н)ка *ім. од. ж. наз.* 353 зв.; самаританьки *род.* 353 зв.; ѡ сама(ри) *місц.* 353
самаританьскою *прикм. од. ж. ор.* 352 зв.; самаританьского *с. род.* 259, 353
самаританинь *ім. од. ч. наз.* 264 зв., 382 зв.; самаританє *мн. наз.* 357; самаритановь *род.* 357
самаріи *ім. топ. од. ж. род.* 353 зв.; самарію *зн.* 353; самарією *ор.* 296
самарани(н) *ім. од. ч. наз.* 296 зв.; ѡ самараныни *місц.* 335 зв.; самараномь *мн. дав.* 353 зв.
самараныни *ім. од. ж. род.* 4 зв.
самоличнѣ *присл.* 16
самоны *ім. антроп. од. ч. род.* 453
самоса(т)скыи *прикм. од. ч. наз.* 337
са(м)сона *ім. антроп. од. ч. род.* 468
самы(и) див. **сам**
самыи див. **сам**
самь див. **сам**
сан'даліа *ім. мн. ч. зн.* 147
саноцкого *прикм. од. ч. род.* 482, саноцко(г)[о] 123 зв., 442 зв.
саноцко(г)[о] див. **саноцкого**
саноу *ім. од. ч. род.* 126 зв.
саныни: о **саныни** *прикм. од. ч. місц.* 124
саранчю *ім. од. ж. зн.* 129 зв.
сарєѳы *ім. антроп. од. ж. род.* 224 зв.
сатанинѣ: ѡ... **сатанинѣ** *прикм. од. с. місц.* 201
с҃в *числ.* 8 зв., 11
свадьбы *ім. од. ж. род.* 276

54 зв., 65 зв., 72, 73, 74 зв., 75, 84 зв., 94, 97, 101 зв., 102 зв., 103 зв. (2), 107 зв., 109, 141, 142 (2), 150 зв., 172 зв., 180, 254 зв., 258 (2), 262, 262 зв., 263, 267, 272 зв., 274 зв., 291, 298 зв., 314, 316, 321 зв., 394, 403, 410, 411 (2), 412, 413, 414, 414 зв., 415 зв., 416 зв., 417 зв., 419, 420, 438 зв., 446 зв., 447, 452, 454 зв., 455 зв., 457 зв., 460 зв., 461 (2), 462 (2), 462 зв., 463 (2), 464 зв., 465 (2), 465 зв., 466, 466 зв., 467 (2), 469 зв. (3), 471, 472 зв., 474 зв., 477 зв., сво(им) 181 зв., своимь 43, 74 зв., 111, 113, 137, 148 зв., 156, 160 зв., 166 зв., 182 зв., 186 зв., 210 зв., 220, 222 зв., 263, 285 зв., 297, 317, 330, 365, 406, 438 зв., 440 зв., 454, 460 зв., 465, 467 зв., 470, 471, 477 зв., с‘вои(м) 109, 112 зв., с‘воимь 112, сво 180 зв., 182 зв.; свои(х) *зн.* 25 зв., , 38 зв., 48 зв., 73 зв., 87, 284 зв., 304 зв., своихь 158, 227 зв., 241, 284 зв., с‘вой 105 (2), 105 зв., 214 зв., 226, 239, 252 зв., 260, 266, 283, 287 зв., 329, 334 зв., 364 зв., 397 зв., 406, 421, свои 25, 30, 61, 76 (2), 89 зв. (2), 92 зв., 94 (2), 95, 97 зв., 100 зв., 104 зв., 130 зв. (2), 157 зв., 162 зв., 179, 182, 182 зв., 188, 239, 252 зв., 266, 283, 286 зв., 287 зв., 288, 291 зв., 294, 300, 306 зв., 307, 313, 342, 389 (2), 416, 423, 441, 451 зв., 470, свой 36 зв., с‘вои 329, 330 зв., с‘во(и) 285, своя 437, своѧ 23, 24 зв., 26 зв., 43 зв., 52, 52 зв., 59 зв., 63 зв., 71 зв., 93 зв., 94, 97 зв., 103, 105, 150 зв., 155 зв. (2), 158 зв., 171 (2), 182, 233 зв., 234 зв., 260, 462, 465 (2), 468, 469, 482, с‘воѧ 115, 129 зв., своа 67, 169 зв.; своими *ор.* 39, 69, 75, 81, 87 зв., 88, 105, 119 зв., 136 зв., 156, 158 зв., 159, 161, 191 зв., 194, 232, 336, 364, 366, 399, 424, 424 зв., своимї 475, своима 110 зв., 234 зв.; в... свои(х) *місц.* 133 зв., на... свои(х) 26, в... своихь 206, в‘... своихь 219 зв., въ... своихь 205, на... своихь 222 зв., ѡ своихь 272, 346

с‘воєго див. **своєго**

свѣ(ди)тє(л) *ім. од. ч. наз.* 446 зв.

свѣдитєльствоую(т) *дієсл. недок. теп. мн. 3 ос.* 191 зв.

свѣ(д)ковє *ім. мн. ч. наз.* 114 зв., свѣдьковє 334 зв.; свѣдковь *род.* 189 зв., свѣ(д)ковь 80, 114 зв., с‘вѣд‘ковь 115; свѣ(д)ками *ор.* 183

свѣдоство див. **свѣдоц‘ство**

свѣдоц‘ство *ім. од. с. наз.* 342 зв., 362 зв., 433 зв., свѣдоцьство 189 зв., 378, свѣдоцьс‘тво 378, с‘вѣдоцьство 362 зв., свѣдоство 442; свѣдоц‘ства *род.* 41 зв., 350, свѣдоцьства 189, свѣдоцьс‘тва 189, 362 зв., с‘вѣдоцьс‘тва 114 зв.; свѣдоц‘ство *зн.* 50, 314 зв., свѣдоцьство 101 зв., 180, 211, 228 зв., 341 зв., 362 зв., 378 зв., свѣдоцьс‘тво 132 зв., 147 зв., с‘вѣдоцьс‘тво 253–253 зв., свѣдоство 427; свѣдоцьства *мн. наз.* 70; свѣдоц‘ства *зн.* 324, свѣдоцьс‘тва 352, 352 зв.

свѣдоцьство див. **свѣдоц‘ство**

свѣдоцьс‘тво див. **свѣдоц‘ство**

с‘вѣдоцьство див. **свѣдоц‘ство**

свѣдчоу *дієсл. недок. теп. од. 1 ос.* 362 зв., свѣ(д)чоу 378, 378 зв., свѣд‘чоу 372; свѣ(д)чишь *2 ос.* 378; свѣдчить *3 ос.* 363, свѣ(д)чить 342, 352, 362 зв., свѣдчи(т) 362 зв., 378 зв., свѣ(д)чи(т) 357; свѣ(д)чимо *мн. 1 ос.* 350; свѣ(д)читє *2 ос.* 100, 352; свѣ(д)чать *3 ос.* 363, свѣ(д)чѧть 363; свєдчити боудєтє *майб. мн. 2 ос.* 417 зв.; свѣдчиль *мин. од. ч. 1 ос.* 294 зв., 344, свѣ(д)чиль 428 зв.; єсь... свѣд‘чиль *2 ос.* 351 зв.; свѣ(д)чи(л) *3 ос.* 357 зв., свѣдчиль 433 зв., свѣ(д)чиль 344, 348, свѣд‘чиль 362 зв.; свѣдчили *мн. 3 ос.* 189, свѣ(д)чили 189; свѣ(д)чи *наказ. од. 2 ос.* 301, свѣд‘чи 84, свѣдьчи 166; бы свѣ(д)чиль *ум. од. ч. 3 ос.* 341 зв. (2)

свѣ(д)чоу див. **свѣдчоу**

свѣд‘чоу див. **свѣдчоу**

свѣдьковє див. **свѣ(д)ковє**

свѣ(т) *ім. од. ч. наз.* 29, 31 (2), 37, 63 зв., 341 зв. (3), 350 зв., 351, 372, 378, 402, 412 зв., 419 зв., 421 зв., 423, 423 зв. (2),

311 зв., 317 зв., 318 зв., 320 зв., 327 зв., 328, 342, 353 зв., 402, 403 зв., 411, 432, 432 зв., 443, 447, 464 зв., 469 зв., сєбѣ 105 зв., 119, 170, 200 зв., 477 зв.; сєбє *зн.* 36 зв., 55, 75, 75 зв., 78, 83 зв., 84, 96 зв., 98, 119 зв., 143,158 зв., 177 зв., 178, 180, 194, 217 зв., 239 зв., 255 зв., 256, 264 (2), 284, 293, 310 зв., 311 зв., 324 зв., 328, 338, 348, 372, 383, 386 зв., 396 зв., 407 зв., 423, 441, 443; собою *ор.* 71, 80 (2), 87, 93, 105, 110, 112, 142, 145 зв., 156 зв. (2), 160 (2), 162 зв., 164 зв., 167, 184, 186 зв., 194, 196, 218 зв., 225 зв., 240, 261, 268 зв., 319, 325 зв. (2), 327, 331, 331 зв. (2), 333, 333 зв., 356, 368 зв., 369 зв., 375, 380, 402, 410 зв., 419, 419 зв., 432, (со)бою 252, собѫ 35, 42, 131 зв., 135, 177; в собѣ *місц.* 20 зв., 26 зв., 61 зв., 128 зв., 140, 141, 145, 203 зв., 260 зв., 268, 274, 291, 299 зв., 340 зв., 362, 369 зв., 443 зв., 448 зв., 451 зв., 455, 462 зв., 464, 464 зв., 465 зв., 469, 470, 471, в' собѣ 45, 47, 57, 73, 91 зв., 133 зв., 145, 151, 164 зв., 173 зв., 183 зв., 244, 245, 258 зв., 267 зв., 299, 299 зв., 308 зв., 309 зв., 370 зв., 397, 410, 422 зв., 443, 458, 467, на собѣ 171 зв., по собѣ 176, 176 зв., 332 зв., при собѣ 138, 383, ѡ собѣ 221 зв., 278 зв., 343, 362 зв., 378, 466 зв., в сєбѣ 477, в' сєбѣ 362, во сєбѣ 463 зв., ѡ сєбѣ 38 зв., 373, 378, 378 зв., 467 зв., ѡ сєбє 373

сєвастіи: въ сєвастіи *ім. топ. од. ж. місц.* 464

сєвєріа(н)на *ім. антроп. од. ч. род.* 445 зв.

сєгосвѣт'ними *прикм. мн. ор.* 247; в... сєгосвєтни(х) *місц.* 482 зв.

сє(д)маанадєса(т) див. сєманадєса(т)

сє(д)мєрицєю *ім. од. ж. ор.* 81

сє(д)мица *ім. од. ж. наз.* 2 зв. (2); сє(д)мица *род.* 3, сє(д)мица 2 зв.; сє(д)миць *мн. род.* 2 зв.; сє(д)мица(м) *дав.* 2 зв.; в сє(д)мица(х) *місц.* 2 зв., 3

сєдмь див. сє(м)

сє(д)мь див. сє(м)

сєд'мь див. сє(м)

сє(д)мьдєсать *числ. наз.* 262; сє(д)мидєса(т) *род.* 458 зв., 466 зв., сє(д)мьдєса(т) 81, сє(д)мидєсати(х) 17, сєдмьдєсатихь 202; сє(дм)дєса(т) *зн.* 449, сє(д)мьдєса(т) 454, сє(д)мьдєсать 260 зв.

сєд'мьдєсать и два *числ. зн.* 260 зв.

сє(д)мьнадєсять *числ. зн.* 2 зв., сє(д)мьнадєса(т) 2 зв.

сєє див. сє

сєи див. сєй

сє(и) див. сєй

сєй *займ. од. ч. наз.* 93, 120, 337, 337 зв., 338 зв., 384, 441 зв., сєи 195, 215, 243, 257, 328, 462, 465 зв., 470, 475 зв., сє(и) 45 (2), 57, 106 зв., 467, 472 зв., съи 17 зв., 93, 202, съ(и) 53 зв., 342 зв., 449 зв., 460 зв., 474 зв.; сєго *род.* 18, 19, 28, 61 зв., 63 зв., 111 зв., 123, 140 зв., 181, 243, 271 зв., 347, 379 зв. (2), 418 зв., 482, сє(г)[о] 457 зв., 470 зв.; сємоу *дав.* 19, 42, 49 зв., 284, сємȣ 65; сєго *зн.* 369 зв., съи 19, съ(и) 53 зв.; си(м) *ор.* 269 зв., симь 59 (2); в'... сємь *місц.* 50 зв., 159, на сємь 403, о... сє(м) 71 зв.; сїа *ж. наз.* 3, 112 зв., сїа 2 зв., 65, 113, 319; сєи *род.* 482; сїю *зн.* 65, 70, 104, 111 зв., 186, 187, 189, 222, 224, 247, 288 зв., 298 зв., 299 зв., 348, 455, 456, 456 зв., 464, 471 зв., 473 (2), 482 зв.; в сєи *місц.* 443, в'... сєи 335, по сюй 431 зв.; сє *с. наз.* 110, сєє 23, 78 зв., 208 зв., сїє 3, 63, 109 зв.; сєго *род.* 26 зв., 218 зв., 336 зв., 482; сїє *зн.* 17 зв., 46 зв., 107 зв., 110, 443; сїи *мн. наз.* 69, 152 зв., си(и) 445 зв., 455 зв., сїа 48 зв., 65, сїа 19, 31 зв., 123 зв., 198 зв., 335; си(х) *род.* 16.2, 17, 31 зв., 52, 61, сих' 17, сихь 78, 79 зв., 163 зв., 452, си(х) *зн.* 18, сихь 475 зв., 476, сїа 109, сїа 16 зв., 17 (2), 17 зв., 18, 41, 54 зв., 337, 458; по си(х) *місц.* 16, ѡ... си(х) 241

сєкира див. сокира

(3), 342, 370 зв., 381, 392 зв., 417, 423, 425, 428, 442, 463 зв., 466 зв., 467 зв.; слова *род.* 58, 61 зв., 70 зв., 83, 83 зв., 140 зв. (2), 258, 311, 323, 337, 357, 363, 414 зв., с'лова 141 зв., словєсє 33, словоу [!] 217; словоу *дав.* 127, 293, с'ловȣ 117; слово *зн.* 30 зв., 32, 42, 57 зв., 58, 61 зв. (4), 62, 69 зв., 113, 116, 126 зв., 136, 140 (3), 140 зв. (2), 141 зв., 145 зв., 154 зв., 158 зв., 160, 173 зв., 187 зв., 191, 198, 213, 227, 227 зв., 246 зв., 247, 252, 269, 308 зв., 323 (2), 375 зв., 422 (2), 423 (2), 430 зв., 445, 445 зв., 453 зв., 455 зв., 482 зв., с'лово 125 зв., 133, сло(в) 470 зв., 472; слово(м) *ор.* 239 зв., словомь 43, 223 зв., 332; в' словѣ *місц.* 95, 310 зв., ѡ... словѣ 222, 258 зв., по словєси 336; слова *мн. наз.* 103 зв., 316 зв., 334, 336, 370 зв., 405 зв., 415; словь *род.* 58 зв., 159, 166 зв., 204 зв., 239, 265 зв., 357, 361 зв., 381 зв., 382, 383, 383 зв., 391 (2), 405 зв., 413 зв., слоувь 58 зв., словєсь 49 зв.; слова(м) *дав.* 348, 364; слова *зн.* 40 зв., 41, 68 зв., 84 зв., 153, 214, 238 зв., 248, 258, 330 зв., 352 зв., 371, 379, 382 зв., 405 зв., 412 (2), 413, 416 зв. (2), 421, 430, словєса 41, с'ловєса 109; по... словє(х) *місц.* 256, ѡ словєсє(х) 465 зв., ѡ словєсєхь 467 зв., 470 зв.

словѧчого *дієприкм. недок. акт. теп. од. с. род.* 336 зв.

слоуга *ім. од. ч. наз.* 41 зв., 42 (2), 42 зв., 50 зв., 81, 81 зв., 88, 104 (2), 104 зв., 169, 239, 240, 277 (2), 277 зв., 279, 292 зв., 319 зв., 403, 408, 416, 416 зв., 482, слȣга 50 зв.; слоугы *род.* 104 зв., 210 зв., 277, 424; слоузѣ *дав.* 42, 223 зв., 296, слоуѕѣ 32 зв., 279, 425 зв.; слоугоу *зн.* 107 зв., 174, 174 зв. (2), 215, 239, 240 зв., 295 зв., 309 (2), 322, 425 зв., слоугȣ 290, слоу(г) 188; слоугою *ор.* 81 зв., 98, 163, слȣ(г)ю 169; о слоуѕѣ *місц.* 100 зв.; слоуго *кл.* 82, 305, 305 зв., с'лоуго 106 зв. (2); слоугы *мн. наз.* 62 зв., 94 зв., 190, 276, 276 зв., 285 зв. (2), 296, 347, 358, 376 (2), 425 зв., 428 зв., 429 зв., 482 зв.; слоугь *род.* 289 зв., 304 зв., 426 зв., 427, с'лоугь 106; слоуга(м) *дав.* 94, 94 зв., 285 зв., слоугамь 65 зв., 182 зв., 286, 303; слоугь *зн.* 304 зв., слоугы 25, 92 зв. (3), 93 зв., 94 (2), 105 зв., 277, 285, 375, 424 зв.; слоугами *ор.* 81, 114 зв., 136 зв., 416, слоу(г)ми 189

слȣга див. **слоуга**

слоуговали *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 470 зв.

слоу(ж) див. **слоуж'ба**

слоуж'ба *ім. од. ж. наз.* 453 зв., 466, 474 зв., слу(ж)ба 478 зв., слоу(ж) 459 зв., 460, 461 зв. (2), 465 зв., 466, 466 зв.; слоу(ж)бы *род.* 482, слоуж'бы 206 зв.; слоужбоу *зн.* 451 зв., слоу(ж)бȣ 451, 471, слоуж'боу 417 зв., 465, 470 зв.; в слоу(ж)бѣ *місц.* 473, ѡ... слоу(ж)бѣ 265 зв., 474 зв.

слу(ж)ба див. **слоуж'ба**

слоужєбникови *ім. од. ч. дав.* 240, 317; слоужєбьника *зн.* 239, с'лоужєб'ника 113 зв.; слоужєб'ници *мн. наз.* 62, 204 зв., 426 зв.; слоужєб'ницѣ *зн.* 277; слоужєб'никы *ор.* 95

слоужєбница *ім. од. ж. наз.* 190, слоужєб'ница 208; слоужєб'ницѣ *род.* 208 зв.

слоужєб'ница див. **слоужєбница**

слоужити *дієсл. недок. інф.* 37, 291, 292 зв. (2); слоужить *теп. од. 3 ос.* 319 зв., 403; боудє(т)... слоужити *майб. од. 3 ос.* 403, боудєть... слоужити 276 зв.; слоужиль *мин. од. ч. 3 ос.* 88 зв.; слоужила *ж. 3 ос.* 215 зв.; слоужили *мн. 1 ос.* 295; слоужили *3 ос.* 28 зв., 169, 245 зв., с'лоужили 130; бы єсмо... слоужили *ум. мн. 1 ос.* 211; слоужачємоу *дієприкм. акт. теп. од. ч. дав.* 205; слоужєно *прис. ф.* 88

слоу(х) *ім. од. ч. зн.* 472 зв. (2); слоухоу *дав.* 404 зв.; слȣха *мн. наз.* 155

слоухати *дієсл. недок. інф.* 269 зв., 370 зв., 382; слоухаєшь *теп. од. 2 ос.* 397 зв.;

слѣпаго 55, 57, 69 зв.; слѣпымь *ор.* 385 зв.; ѡ... слѣпѣмь *місц.* 335 зв., ѡ слѣпомь 232; слѣпіи *мн. наз.* 52 зв., 85 зв., 90, 98 зв., слѣпыи 88 зв., 99, слѣпый 99, 241 зв., с'лѣпіи 98 зв. (2), слєпіи 69 зв., слѣпи 388 зв. (3); слѣпыхь *род.* 359, слєпыхь 69 зв.; слѣпы(м) *дав.* 241 зв., 285 зв., слѣпымь 223 зв.; слѣпыи *зн.* 68 зв., слѣпы(и) 44 зв., 71 зв., слєпыи 71, 284 зв.; о слѣпыхь *місц.* 14 зв., о слѣпоу *дв. місц.* 13 зв.

слѣпь див. **слѣпыи**

смакь *ім. од. ч. зн.* 287

смєрьдить *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 397 зв.

смирєн'ныи *прикм. од. ч. наз.* 482; смирєн'нымь *ор.* 481 зв.; смирєныѧ *мн. зн.* 209

[**смирити... (с)**]: (с)... **смирити** *дієсл. док. інф.* 307 зв.; смирит'сѧ *майб. од. 3 ос.* 218, 284 зв., смири(т)сѧ 78 зв.

смоква(м) *ім. мн. ж. дав.* 171 зв.; смоквы *зн.* 238, смок'вы 40

с'моков'ница *ім. од. ж. наз.* 91; смоковницѣ *род.* 182, с'моков'ницѣ 103; смоков'ницю *зн.* 90 зв., смоковницоу 170, 279, смоков'ницоу 171 зв., 172 зв., 279 зв., с'моковницоу 172 зв.; смоков'ницєю *ор.* 91, с'моков'ницєю 345 зв.; о... смоковници *місц.* 89, о... смоков'ници 14 зв., о... с'моков'ници 124 зв.

с'моков'нич'но *прикм. од. с. наз.* 91, смоковничноє *зн.* 316; на... смоков'нич'но(м) *місц.* 280

смотрити *дієсл. недок. інф.* 329, с'мотрыти 127; смотришь *теп. од. 2 ос.* 310, смот'ришь 175 зв.; смотриль *мин. од. ч. 3 ос.* 178 зв.; смотрѣли *мн. 3 ос.* 475 зв., смотрили 195, 196; смотрѣм' *наказ. мн. 1 ос.* 339; смотрѣтє *2 ос.* 275 (2); смотрѧчи *дієприсл. теп.* 327 зв., 329, с'мотрѧчи 120 зв.

с'мотрыти див. **смотрити**

см҃ртной *прикм. од. ж. род.* 326 зв.; в... съм҃ртнѣи *місц.* 29, въ... съм҃рт'нѣи 211 зв.; см҃ртного *с. род.* 198

см҃рть *ім. од. ж. наз.* 448, 455 зв., 469 зв., 472 зв., см҃р'ть 460; см҃рти *род.* 25, 159, 214 зв., 256, 326, 361 зв., 382 зв., 383, 482 зв., с'м҃рти 115, съм҃рти 75; см҃рти *дав.* 112, съм҃рти 187, с҃рти 190; см҃рть *зн.* 168, 180 зв., 332, с'м҃рть 320, съм҃рть 50, 87, 189; см҃ртїю *ор.* 68 зв., 153, 404, 441 зв., см҃рьтїю 428; ѡ см҃ртї 394 зв., ѡ см҃рти 256 зв., по см҃рти 17 зв., при... см҃рти 116

см҃р'ть див. **см҃рть**

смрътє(л)ныи *прикм. од. ч. наз.* 321; см҃ртєл'наѧ *ж. наз.* 394

смоутна *прикм. од. ж. наз.* 187, с'моут'на 112; смоут'ни *мн. наз.* 331 зв.

с'моут'на див. **смоутна**

смоутокь *ім. од. ч. наз.* 419 зв., 420; ѡ... смоут'коу *місц.* 419 зв.

смысль *ім. од. ч. зн.* 15 зв.

[**смѣати сѧ боудєтє**]: **сѧ смѣати боудєтє** *дієсл. недок. майб. мн. 2 ос.* 234 зв.; смѣалисѧ *мин. мн. 3 ос.* 252 зв., с'мѣялисѧ 152, сѧ с'мѣяли 146; смѣяли бы (с) *ум. мн. 3 ос.* 286 зв., смѣющим'сѧ 235

смѣлє *присл.* 195 зв., с'мѣлє 131 зв.

с'мѣлє див. **смѣлє**

смѣ(л)ства *ім. од. с. род.* 30

смѣль *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 97, 178, 300, 440; смѣли *мн. 3 ос.* 162 зв., 405, с'мѣли 312

смѣрєнь *прикм. од. ч. наз.* 55

[**смѣрѧє(т) сѧ**]: **сѧ смѣрѧє(т)** *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 300; смѣри(т)сѧ *майб. од. 3 ос.* 98, 300

смѣрѧѧи *дієприкм. недок. акт. теп. од. ч. наз.* 98

смѧтєни *дієприкм. док. пас. мин. мн. наз.* 48

сна *ім. од. ч. род.* 23, с'на 256 зв., 395, сноу 394 зв.; во снѣ *місц.* 25 зв., в' снѣ 24 зв., въ снѣ 23, 25 зв., въ с'нѣ 117 зв.; в' снѣхь *мн. місц.* 24 зв.

с'на див. **сна**

снаднѣи *присл.* 167

собралиса *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 60, 152; са были събрали *дмин. мн. 3 ос.* 437

соверьшиль: есми соверьшиль *дієсл. док. мин. од. ч. 1 ос.* 421 зв.; сьвръшиль еси *2 ос.* 90 зв.

соврьшень *прикм. од. ч. наз.* 34 зв., съвръшень 458 зв.; съвръшен'ны(м) *ор.* 84 зв.; съвръшена *ж. наз.* 208 зв., 442 зв.; совер'шени *мн. наз.* 34 зв., съвер'шени 423 зв.; съвръшены *зн.* 206

совыше *присл.* 352, съвыше 211 зв., 349, 430 зв., 432, съвыш'ше 334 зв., 349 зв.

совѣтникь *ім. од. ч. наз.* 195 зв.; съвѣт'нико(м) *ор.* 329

совѣть *ім. од. ч. зн.* 243, съвѣ(т) 446 зв., 463 зв.

согреши(т) *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 295 зв.; съгрешиль есми *мин. од. ч. 1 ос.* 289 зв. (2); съгрешиль *3 ос.* 384, съгрешил' есть 384; бы... согреши(л) *ум. од. ч. 3 ос.* 295 зв.

содома *ім. топ. од. ч. род.* 298; в' содомѣ *місц.* 54; содомомь *мн. дав.* 147 зв.

содо(м)стѣи *прикм. од. ж. дав.* 49 зв., содом'стѣи 54 зв.

содом'стѣи див. **содо(м)стѣи**

соз'вав'ши *дієприсл. док. мин.* 253, съз'ва 253

созон'та *ім. антроп. од. ч. род.* 445

сокира *ім. од. ж. наз.* 26 зв., секира 218 зв.

сокровен'наа *прикм. мн. зн.* 63

сокроушен'нои *прикм. од. ж. род.* 56 зв.

солило *ім. од. с. зн.* 111

со(л)нечнѣ(м): ѡ... со(л)нечнѣ(м) *прикм. од. с. місц.* 5 зв.

соложеніа *ім. од. с. род.* 63

соломон' *ім. антроп. од. ч. наз.* 21 зв., соломонь 38, 269 зв., 275 зв., соломона *род.* 59; соломона *зн.* 21 зв.

соломоніи *ім. антроп. од. ж. род.* 471

соломоновѣ: в'... соломоновѣ *прикм. од. ч. місц.* 391 зв.; соломоновоу *ж. зн.* 59; соломоновы *мн. зн.* 269 зв.; в... соломоновѣхь *місц.* 391 зв.

соломонь див. **соломон'**

солона *прикм. од. ж. наз.* 164 зв.

соль *ім. од. ж. наз.* 31 зв. (2), 164 зв. (2), 287 (2); соль *зн.* 164 зв.; солїю *ор.* 164–164 зв.; ѡ соли *місц.* 159

сон'мища(х): на сон'мища(х) *ім. мн. с. місц.* 180

сон'мы *ім. мн. ч. зн.* 50

сонѣсть *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 348

сопротив'никомь *ім. од. ч. ор.* 299

соро(д)ника *ім. од. ч. род.* 465

соромотити *дієсл. недок. інф.* 82 зв.

соромотоу *ім. од. ж. зн.* 206 зв., 271; соромотою *ор.* 284

соромоу *ім. од. ч. род.* 267; соромоу *дав.* 38 зв.

[соромѣю... са]: са... соромѣю *дієсл. недок. теп. од. 1 ос.* 299, сьромѣю(с) 291 зв.; са... боуде(т)... соромѣти *майб. од. 3 ос.* 256, са... соромѣти боуде(т) 256; са боудоу(т) соромѣти *мн. 3 ос.* 174 зв.; са... соромѣл' *мин. од. ч. 3 ос.* 299, са... соромѣль 298 зв.

сопреню *ім. од. с. дав.* 14 зв.

сопротив'нико(м) *ім. од. ч. ор.* 32 зв.

сорочьки *ім. од. ж. род.* 235 зв.

сотвореніа *ім. од. с. род.* 165, сътвореніа 424; ѡ сотвореніи *місц.* 283

сот'никовь *прикм. од. ч. наз.* 41 зв.; сот'никово(г)[о] *зн.* 239

сот'никь див. **сотникь**

сотникь *ім. од. ч. наз.* 42, 194 зв., сот'никь 42, сотьникь 239 зв., сътникь 328 зв., сът'ник' 120 зв.; съ(т)ника *род.* 446, сът'ника 449 зв.; сотникови *дав.* 42 зв., сѡт'никови 239; сотника *зн.* 195 зв.; на сотникоу *місц.* 195 зв., о сот'ницѣ 13, ѡ сотници 199

сотона *ім. од. ч. наз.* 138 (2), 221 зв., 268, 281, 317, сътона 57, 320; сотоноу *зн.* 138, сътоноу 57; сотоно *кл.* 74 зв., 158 зв., 222 зв.

сотонаиаила [!] *ім. антроп. од. ч. зн.* 262 зв.

сотреть *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 310

соть *ім. мн. ж. род.* 334

сотьникь див. **сотникь**

сохожал' *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 359

(2); ста(л) *мин. од. ч. 3 ос.* 234, 450, сталь 117, 169 зв., 212 зв., 223, 234, 234 зв., 302 зв., 333 зв., 426, 437, 438, 439, 446, 448, 452 зв., 455, 455 зв., 460 зв., 477 зв.; стала *ж. 3 ос.* 80, 233, стала є(ст) 24; стало *с. 3 ос.* 213, 251, стали *мн. 3 ос.* 189 зв., 241, 330; стань *наказ. од. 2 ос.* 233, стан' 136, с'тани 112 зв., стан 33; ставши *дієприсл. мин.* 299 зв., став'ши 226, 230 зв., 243 зв., 304, с'тав'ши 375

статирь *ім. од. ч. зн.* 78

[стати... (с)]: (с)... стати *дієсл. док. інф.* 313 зв.

статьки *ім. мн. ч. наз.* 298

стаяніи *ім. мн. ч. род.* 331, 366, 395, стаанїи 330

стєж'кы *ім. мн. ж. наз.* 218; стє(ж)кы *зн.* 286, стєж'ки 26, стєж'кы 218, с'тєж'кы 129 зв.

стєлникь *ім. од. ч. зн.* 334

[стєрєгли сѧ]: сѧ стєрєгли *дієсл. недок. мин. мн. 1 ос.* 313; сѧ стєрєгли *3 ос.* 73 зв.; стєрєжѣтєсѧ *наказ. мн. 2 ос.* 178 зв., 179 зв., 181, 313, стєрєжитєсѧ 272 зв., стєрєжѣ(т)сѧ 316 зв., сѧ стєрєжѣтє 312 зв.; сѧ стєрєзѣтє 40, стєрєжѣ 313 зв.

стерeговали *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 249

стерeговал'сѧ *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 148 зв.

стерєчи *дієсл. недок. інф.* 272, с'тєрєчи 121 зв.; стєрєгоу *теп. од. 1 ос.* 383 зв.; стєрєжєть *3 ос.* 268; стєрєгоу(т) *мн. 3 ос.* 269; боудє(т) стєрєчи *майб. од. 3 ос.* 382 зв., 383; стєрєгль *мин. од. ч. 1 ос.* 84, стєрєгль єс'ми 166; стєрєгль *3 ос.* 182 зв.; єстє стєрєгли *мн. 2 ос.* 97; стєрєг'ли *3 ос.* 120 зв., 136, 222 зв., с'тєрєг'ли 119, с'тєрєг'ли 123; были... стєрєг'ли *дмин. мн. 3 ос.* 212 зв.; стєрєжи *наказ. од. 2 ос.* 270, с'тєрєжи 132 зв., стєрєжѣтє *мн. 2 ос.* 47 зв., 79 зв., 97, 101, 141, 452, стрє(ж)тє [!] 141, стєрєжѣ 79 зв., стєрєзѣтє 180, с'тєрє 180

с'тєрєчи див. **стєрєчи**

стєрнѧ *ім. од. с. зн.* 192 зв.

стєфана *ім. антроп. од. ч. род.* 454 зв., 457, 471 зв., стєфанꙋ *дав.* 92 зв.

ст҃илища *ім. од. с. род.* 384

стискалисѧ *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 144 зв.

стискають *дієсл. недок. теп. мн. 3 ос.* 251 зв.; бы... сти(с)кали *ум. мн. 3 ос.* 137

ст҃итсѧ *дієсл. недок. майб. од. 3 ос.* 36, ст҃и(т)сѧ 266

ст҃и(т)сѧ див. **ст҃итсѧ**

ст҃ить *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 385 зв.

сти(х) *ім. од. ч. наз.* 466, 468 зв., стихь 463 (2), 467 зв., с(х) 451, 452 зв., 453 зв., 455, 455 зв., 456 зв., 458, 458 зв., 460, 460 зв., 461, 462, 462 зв., 464, 465, 469 зв., 471 зв. (2), 472 зв., 474, с(т) 448; стихо(в) *мн. род.* 20 зв., 198 зв., стиховь 123 зв., 128 зв., 203 зв., 430 зв., стиховъ 341

стихь див. **сти(х)**

ст҃лєи *ім. мн. ч. род.* 461 зв.; ст҃итєлє(м) *дав.* 389, ст҃итєлємь 31 зв. (2), ст҃лє(м) 390 зв.

ст҃льскы(м) *прикм. мн. дав.* 44; в... ст҃итєльскы(х) *місц.* 443

с'тланицѣ *ім. од. ж. род.* 99; с'кланицю *зн.* 109 зв., скланицꙋ 243 зв.; с'кланиць *мн. род.* 152 зв., с'клѣниць 152; с'тланицѣ *зн.* 99

сто *числ. наз.* 79 зв.; сто *зн.* 60 зв., 62, 81 зв., 140 зв., 287 зв., 291 зв., 292, 434, с'то 139 зв., стоу 150 зв.; о сто *місц.* 14, ω сто 287, ω с'то 200 зв.

ст҃о [1] *ім. од. с. зн.* 357 зв.

ст҃о [2] *присл.* 207 зв., 214

стодолоу *ім. од. ж. зн.* 274 зв.

с'то и па(т)дєсѧ(т) и три *числ. зн.* 440

стокроть *присл.* 82 зв., 85 зв., 167 зв., 246

стола *ім. од. ч. род.* 71, 109 зв., 293 зв.; столови *дав.* 243 зв.; сто(л) *зн.* 296, столь 243 зв., 270, 318 зв., 407 зв.;

(3), 9 зв. (2), 10 (3), 10 зв. (2), 11 (3), 11 зв. (2), 12 (3), 12 зв. (2), сѫ 122; соуботою *ор.* 195 зв.; по соуботѣ *місц.* 435; ѡ соу(б) 476 зв.; сѫботы *мн. наз.* 2 зв.; соуботъ *род.* 196, 449, 477 зв., соубо(т) 330, 437, 476 зв., 477, 477 зв., сѫбо(т) 122, сѫбѡ(т) 3; соубота(м) *дав.* 282, сѫбота(м) 3 зв., соу(б) 473 зв.; соуботы *зн.* 55 (2), 55 зв., 56 (2), 102, 135 зв. (2), 136 (2), 232, 233, сѫботы 2 зв., 3 (2); в' соуботахъ *місц.* 225

соуботныи *прикм. од. ч. зн.* 131, 136, 232, 280 зв., 281, 476 зв., соубот'ныи 56, 283 зв., 284 зв., 360 зв., соуботъныи 223, сѫботны(и) 122, сѫбо 122; соуботны(м) *мн. дав.* 443

соубот'ныи див. **соуботныи**

соуботъныи див. **соуботныи**

соу(б)та див. **соубота**

соу(д) *ім. од. ч. наз.* 56 зв., 351, 362, 378 зв., 403 зв.; соуда *род.* 232, соудоу 384, 428 зв.; соудоу *дав.* 32, 38 зв., 138 зв., 362, сѫдоу 32 (2); соу(д) *зн.* 56 зв., 58 зв., 59, 99, 269 зв., 270 зв., 361 зв., 388 зв. (2), соудъ 361 зв.; соудомъ *ор.* 374, соудѡ(м) 38 зв., 100; въ соудоу *місц.* 465, на соудѣ 262, о... соудѣ 104 зв., ѡ соудѣ 418 зв. (2); соуды *мн. зн.* 362

соударъ *ім. од. ч. зн.* 435 зв.

соудины *ім. од. ж. род.* 231 зв.; соудиною *ор.* 247; соудинъ *мн. род.* 346; соудины *зн.* 231 зв., 346

соудити *дієсл. недок. інф.* 85, 278 зв., 362, 405 зв., 482; соужоу *теп. од. 1 ос.* 305 зв., 362, 378, сȣжȣ 405 зв.; соуди(т) *3 ос.* 361–361 зв., 382 зв., сȣди(т) 376 зв., сѫди(т) 17 зв.; соудитє *мн. 2 ос.* 38 зв., 378 зв., сȣдитє 278 зв.; соудѧть *3 ос.* 38 зв., 237; боудоу(т) соудити *майб. мн. 3 ос.* 405 зв.; соуди(л) *мин. од. ч. 3 ос.* 250 зв.; соудѣтє *наказ. мн. 2 ос.* 237, 374 (2), 427 зв., соудитє 38 зв., соу(д)тє 38 зв.; бы(х) соудилъ *ум. од. ч. 1 ос.* 378 зв.; бы... соудилъ *3 ос.* 405 зв.; соужєни *дієприкм. пас. мин. мн. наз.* 38 зв.; соудѧчи *дієприсл. теп.* 320

соудитисѧ *дієсл. недок. інф.* 379 зв.; сѧ... соудіти 34

соудищи *ім. мн. с. зн.* 118 зв.

соудіа див. **соудѧ**

[соудіти... сѧ]: сѧ соудіти див. **соудитисѧ**

соуд'ныи *прикм. од. ч. зн.* 49 зв., 54, 54 зв., 58; о... соу(д)но(м) *місц.* 100 зв., о... соу(д)номъ 104 зв., ѡ соудномъ 179, ѡ соу(д)номъ 295

соудового *прикм. од. ч. род.* 427 зв., 428, 430; соудовыи *зн.* 147 зв.; на... соудово(м) 117 зв., 431

соудѧ *ім. од. ч. наз.* 279, соудіа 32 зв., 298 зв., 299; соудѣ *дав.* 32 зв., сȣдѣ 279; соудією *ор.* 274; ѡ соудіи *місц.* 200 зв., 298 зв.; соудіи *мн. наз.* 57 зв.; соудіи *зн.* 273 зв.; соудѧми *ор.* 268

соук'манъ *ім. од. ч. зн.* 231 зв.

соук'на *ім. од. с. род.* 135, 231 зв.; соукномъ *ор.* 439 зв.

соукнѧ *ім. од. ж. наз.* 432; соук'нѣ *дв. зн.* 147, соук'ни 219

соукъманоу *ім. од. ж. зн.* 235 зв.

соупєр'никомъ *ім. од. ч. ор.* 278 зв.

соусан'на *ім. антроп. од. ж. наз.* 245 зв.

соусѣдє *ім. мн. ч. наз.* 384 зв., соусѣдовє 209; соусѣдовъ *род.* 284 зв., соусѣды *зн.* 287 зв.

соусѣдніи *прикм. мн. зн.* 288

соусѣдовє див. **соусѣдє**

соутѧжцєю *ім. од. ж. ор.* 278 зв.

соухоу *прикм. од. ж. зн.* 13 зв., 124, соухоую 55, 55 зв., 136 (2), 199, соую [!] 233; соухымъ *с. ор.* 327; соухыхъ *мн. род.* 359

соухоую див. **соухоу**

соучєцъ *ім. од. ч. зн.* 38 зв. (3), 237 зв. (2), сȣчєцъ 237 зв.

сȣчєцъ див. **соучєцъ**

соую [!] див. **соухоу**

соущихъ див. **съсоущихъ**

с(х) див. **сти(х)**

схова(ла) *дієсл. док. мин. од. ж. 3 ос.* 281 зв.; сховаи *наказ. од. 2 ос.* 425 зв.;

сънизитиса *дієсл. док. інф.* 3
съпѣл'ника *ім. од. ч. зн.* 47
съсоудь *ім. од. ч. наз.* 433; сосоу(д) *зн.* 140 зв., 269 зв.; сосоудѡ(м) *ор.* 31; сосоудовє *мн. наз.* 231 зв.; сосѹды *зн.* 64 зв., 172, 231 зв., съсоуды 57 зв., 138; в' сосоудѣ(х) *місц.* 105
съсоущихь *дієприкм. недок. акт. теп. мн. род.* 474, соущихь 90 зв.
сътвореніа див. **сотвореніа**
сътвороу *дієсл. док. майб. од. 1 ос.* 110 зв.; сътвориша *аор. мн. 3 ос.* 446 зв., сотворіша 472 зв.; створиль *мин. од. ч. 3 ос.* 82 зв., сътвориль 450 зв., 474 зв., сотвориль... єсть 165, сътвориль... єсть 82 зв., сътвориль є(ст) 181; сътвори *наказ. од. 2 ос.* 90 зв., 209
сът'ник' див. **сотникь**
сътникь див. **сотникь**
сътона див. **сотона**
съхранити *дієсл. док. інф.* 28
съходаща(г)[о] *дієприкм. недок. акт. теп. од. ч. зн.* 344
съх'шіи: о **съх'шіи** *дієприкм. недок. акт. мин. од. ж. місц.* 124 зв.
съшєды(и) див. **сошєдыи**
съшєствіє *ім. од. с. наз.* 5 зв.; сѡ(ш) *зн.* 375; ѡ... сошєствіи *місц.* 417 зв.
сы(р) див. **сыропоу(ст)**
сы(р)номѹ *прикм. од. ч. дав.* 321; сы(р) 329 зв.; сырныи *зн.* 317, сы(р)ныи 307, 318 зв., сыр'ныи 283 зв., 328 зв.; сы(р) *ж. род.* 306
сыропоу(ст) *прикм. од. ч. наз.* 321, сы(рп) 324, сы(р) 473 зв. (2); сы(р) *дав.* 324; сы(р)поу(ст) *зн.* 12 зв. (3), сыро(п) 327 зв., сы(р) 473 зв.; сы(р)поу(ст)наа *ж. наз.* 12 зв., сыропоу(ст) 35, 36; сыропоустьнои *род.* 443, сыропоустныа 37, сы(р)поу(ст)ныа 12 зв.; сыропоу(ст)нои *дав.* 36; сы(р)поу(ст) 12 зв., сы(р) 473 зв. (2), сы(р)поу(ст) *мн. наз.* 330, сы(рп) 329 зв.
сы(рп) див. **сыропоу(ст)**
сь див. **з**
сѣвєра *ім. од. ч. род.* 282
сѣдають *дієсл. недок. теп. мн. 3 ос.* 243
сѣдовальєм *дієсл. недок. мин. од. ч. 1 ос.* 114
сѣдѣна *ім. од. с. род.* 178 зв., 318; сѣдѣна *зн.* 312 зв.; при сѣдѣню *місц.* 371 зв.; сѣдѣна *мн. зн.* 172, сѣдєніа 482, сѣданіа 97 зв.
сѣдѣти *дієсл. недок. інф.* 88; сѣдить *теп. од. 3 ос.* 196 зв., 211 зв., 216 зв., 230 зв., 250, 322 зв., сѣди(т) 134, сєдить 319 зв. (2), сєди(т) 143 зв., 401 зв.; сѣдать *мн. 3 ос.* 155 зв., сѣда(т) 71 зв., сєдать 443; боудєшь сѣдѣти *майб. од. 2 ос.* 284; сѣдѣти боудє(т) *3 ос.* 189 зв., боудє... сѣдѣль 324; боудоу(т) сѣдѣти *мн. 3 ос.* 282; сидѣл' *мин. од. ч. 3 ос.* 364, сѣдѣль 114 зв., 115 зв., 117 зв., 134 зв., 138 зв., 139, 169 зв., 170 зв., 178 зв., 179 зв., 183 зв., 189, 302 зв., 306 зв.; сѣдѣла *ж. 3 ос.* 121, 265; єсмо... сѣдѣли *мн. 1 ос.* 168; єстє сѣдѣли *2 ос.* 320; сидѣли *3 ос.* 476 зв., сѣдѣли 88 зв., 134 зв., 148 зв., 149, 185, 197 зв., 229, 230 зв., 284, 285, 320, 365, 400, 476 зв., сєдѣли 245, 347 зв., 409 зв., сѣ(д) 229; сѣди *наказ. од. 2 ос.* 96 зв., 178, 312; сѣдѣтє *мн. 2 ос.* 112, 186 зв., 334 зв.; нєхаи бы... сѣдѣли *3 ос.* 87 зв.; сѣдаи *дієприкм. акт. теп. од. ч. наз.* 126 зв.; сѣдащомоу *дав.* 109 зв., сѣдащоу 45 зв., 101, сѣ(д) 101; сѣдачого *зн.* 115, сѣдащаго 45 зв.; сѣдащимь *ор.* 99; сѣдащій *мн. наз.* 29, сѣдащєи 29; сѣдащи(х) *род.* 66, 94 зв.; сѣдащи(м) *дав.* 53 зв.; сѣдачихь *зн.* 436, сѣдащи(х) 94 зв., 138 зв., сѣдащаа 211 зв.; сѣдачи *дієприсл. теп.* 60, 64 зв., 119, 227, 262, 286 зв., 352 зв., 377, сѣда 89 зв.
сѣє(т)са *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 140
сѣжоваль *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 385
сѣмо *присл.* 438
сѣма *ім. од. с. наз.* 63 зв., 141, 246 зв.; сѣмьни *род.* 246, сѣмєнє 176 зв., 176 зв. (2), 311 зв., сѣма 62; сѣмєню *дав.* 209–209 зв.; сѣма *зн.* 62 зв., 63 зв.,

Т

тєло див. **тѣло**
тєл'цоу див. **тєл'цю**
тєл'цю *ім. од. ч. дав.* 127, тєл'цоу 126 зв., тє(л)ца *зн.* 127, 290, 290 зв.
тєлѧ *ім. од. с. зн.* 290
тємнаа *прикм. од. ж. наз.* 322 зв.; тємно *с. наз.* 270 (2)
тємницѣ *ім. од. ж. род.* 52, тєм'ницѣ 28 зв., 65 зв., 148, 220; тємницю *зн.* 32 зв., 81 зв., тємницоу 320, тєм'ницоу 279, 326, 326 зв., тєм'ницꙋ 351 зв.; въ тєм'ници *місц.* 66, в' тєм'ници 108, 108 зв., 109; въ тємницѣ *мн. зн.* 314 зв.
тєм'ницѣ див. **тємницѣ**
тєм'но див. **тємно**
тємно *присл.* 328 зв., 365 зв., тєм'но 435
тємности *ім. од. ж. род.* 270; тємность *зн.* 107 зв., 351; в' тєм'ности *місц.* 378, 405 зв., в' тємнос'ти 404; тє(м)ностїи *мн. род.* 94 зв., в тємностѧ(х) *місц.* 272 зв.
тєпєрєчє *присл.* 381
тєпєрь *присл.* 119 зв., 294, 354 зв., 420 зв.
тєпло *присл.* 278 зв.
тєрєбиль *дієсл. недок. мин. од. ч.* 320
тєр'нѧ *ім. од. с. наз.* 246, трънѧ 60 зв., 139 зв.; тєрнѧ *род.* 192 зв., трънѧ 238, трънїа 40; тєрнѧ *зн.* 139 зв., тєр'нѧ 246, 247; в' трънию *місц.* 61 зв., 140 зв.; тєр'нїи *мн. зн.* 60 зв.
тєрпливости *ім. од. ж. дав.* 417 зв.; въ тєр'пливости *місц.* 315, ѡ трънпливости 30
тєр'пѣти *дієсл. недок. інф.* 332 зв., тєрьпѣти 255 зв., 256 зв., трънпѣти 76 зв., 158, 160 зв., 289, 297 зв., 334 зв.; трънплю *теп. од. 1 ос.* 77, 294; трънпи(ш) *2 ос.* 294 зв.; трънпи(т) *3 ос.* 299 зв.; трънпѣти боудоу *майб. од. 1 ос.* 161, 257 зв.; боудє трънпѣти *3 ос.* 74 зв.; єс'ми трънпѣла *мин. од. ж. 1 ос.* 117 зв., 144 зв.; трънпѣли *мн. 3 ос.* 279 зв.
тєрьпѣти див. **тєр'пѣти**
тєслинь *прикм. од. ч. наз.* 65, 146 зв.
тєслѧ *ім. од. ч. наз.* 146 зв.
тєстємь *ім. од. ч. ор.* 425 зв.
тєт'роєѵ(г)лїа *ім. мн. с. наз.* 481 зв.
тєчє(н)є *ім. од. с. наз.* 145, тєчєнїє 251; тєчєнїє *зн.* 14 зв.; в... тєчєнїю *місц.* 251
тєчєнїє див. **тєчє(н)є**
тєща *ім. од. ж. наз.* 131 зв., 225 зв.; тєщоу *зн.* 42 зв., 221 зв.; о тєщи *місц.* 13, 123 зв., 199, ѡ тєщѣ 41 зв.
тивєриядьского див. **тивєрїадьского**
тивєрїады *ім. топ. од. ж. род.* 366 зв.
тивєрїадьского *прикм. од. с. род.* 438 зв., тивєриядьского 438 зв.
тивєрїю *ім. топ. од. ж. зн.* 364
тивєрїѧ *ім. антроп. од. ч. род.* 217 зв.
тимєѡвь *прикм. од. ч. наз.* 169–169 зв.
тимоѳєѧ *ім. антроп. од. ч. род.* 461
тироу *ім. топ. од. ч. род.* 136 зв.; тирови *дав.* 262, тироу 54; в' тироу *місц.* 54, 261 зв.
тирона *ім. антроп. од. ч. род.* 473 зв.
тирьскаа *прикм. од. с. род.* 234; тирьски(х) *мн. род.* 70 зв., 154 зв., тирьскы(х) 154
[тисноули... сѧ]: сѧ... тисноули *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 227
тисѧчи *ім. мн. ж. наз.* 73 зв., 156, тисѧщи 72; тисѧчь *род.* 150 зв., тысѧчь 65 зв., тисѧчїи 67, 73, 154 зв., тысѧчїи 365, тисѧщїи 457 зв., тисѧчоув 157; тисѧчи *зн.*, 155 зв., 157, тисѧ(щи) 203 зв.; тисѧчами *ор.* 287, тисѧч'ми 286 зв.; тисѧчи *дв. наз.* 143 зв.
тисѧ(ч)ноє *прикм. од. с. зн.* 481 зв.
тисѧщи див. **тисѧчи**
тисѧщ'никь *ім. од. ч. наз.* 425 зв.
тита *ім. антроп. од. ч. род.* 472 зв.
титоуль *ім. од. ч. зн.* 431 зв., титꙋль 431 зв.
титꙋль див. **титоуль**
тихо *присл.* 142 зв., 248 зв., 396
тишина *ім. од. ж. наз.* 43 зв.
тлєющихь *дієприкм. недок. акт. теп. мн. род.* 481 зв.
тлько див. **тол'ко**
тльчєть див. **тол'чє(т)**
тма див. **т'ма**

169, 170, 171, 172 зв., 173, 175 зв., 176, 177, 178 зв., 179, 220, 234, 248 зв., 260 зв., 263 зв., 265, 266, 267, 269, 274, 279, 280, 282 зв., 283, 284 зв., 286, 287 зв., 300, 300 зв., 302 зв., 303, 306, 307, 308, 310, 311, 313 зв., 317, 321, 324, 327, 331, 345, 346, 347 зв., 348 зв 357 зв., 359, 364 зв., 365 зв., 384, 393, 393 зв., 398 зв., 402, 406, 407 зв., 421, 423, 424 зв., 427 зв., 430, 432 зв., 434, 435, 436, 438 зв., 440 зв., 450 зв., 451, 453, 453 зв., 454, 454 зв., 455, 456, 457, 457 зв., 459 (2), 459 зв., 460, 460 зв., 461, 462 зв., 463, 463 зв., 464 (2), 464 зв., 465(2), 465 зв., 466, 467 зв., 468 (2), 469, 469 зв., 470, 476 зв., 477 (2), 477 зв., ты [!] 221 зв.

то[2] *спол. сл.* 31, 32, 35, 36 зв., 37 (3), 46 зв., 78 зв., 80 (2), 83 зв., 135 зв., 155 зв., 164 зв., 168, 268, 270 (2), 270 зв., 279 зв., 280, 284, 286, 286 зв., 287, 295, 308 зв., 369 зв., 379, 379 зв., 382, 383, 383 зв., 390, 393, 394 зв., 398 зв., 402 зв. (2), 403 зв., 407 зв., 408 зв., 411 зв., 412, 416 зв. (2)

товариш‘ *ім. од. ч. наз.* 395, товаришь 243–243 зв.; товариша *зн.* 81 зв.; товаришємь *ор.* 328, 482 зв., товаришѡ(м) 82; товаришȣ *кл.* 482; товариши *мн. наз.* 228, 416, товаришє 81 зв.–82; товаришовь *зн.* 227 зв., товаришѣ 104 зв., товариши 416; товариш‘ми *ор.* 291 зв., 416

товаришь див. **товариш‘**

товарь *ім. од. ч. наз.* 354

тогда див. **тогды**

тог‘да див. **тогды**

тогды *присл.* 25, 25 зв., 27, 28, 28 зв. (2), 30 (2), 38 зв., 40 зв., 43 зв., 45, 47 зв. (2), 56, 57 (2), 57 зв., 58 зв., 59 (2), 62, 64, 68 зв., 69 зв., 71, 73 зв., 74 зв., 75 (2), 76, 76 зв., 77, 78, 80 зв., 82, 83 зв., 85 (2), 87 зв., 89, 94, 94 зв. (2), 95, 97, 101 зв. (3), 102 зв. (2), 104, 112 (2), 119, 120, 121, 122 зв., 127, 133, 138 зв., 149 зв., 158, 160, 160 зв., 170 зв., 171 зв., 177, 178, 180 зв., 182 (2), 186, 189 зв., 192 зв., 195 зв., 237 зв., 239 зв., 242 зв., 251, 268 зв., 278 зв., 280 зв., 282, 284, 289, 290 зв., 309 зв., 312, 314 (2), 315 (2), 317, 317 зв., 320, 320 зв., 322 (2), 324, 324 зв. (2), 326, 327, 327 зв., 334, 334 зв., 337, 348, 351 зв., 357, 358, 358 зв. (2), 360, 364 зв., 365, 367, 367 зв. (2), 369 зв., 370, 371, 371 зв., 372, 372 зв. (2), 374, 375, 376, 377, 379, 380 (2), 382 зв. (2), 383 зв. (2), 384 зв., 385, 385 зв., 386, 391, 392, 394, 396 зв., 397 (2), 397 зв., 398 зв., 400 (2), 401 зв., 402, 403 зв., 425, 425 зв. (2), 426 (2), 427, 427 зв., 428 зв., 429, 429 зв., 431, 431 зв., 435, 439 зв., 450 зв., тог(д)ы 27, 51, 52, 103, 122 зв., 231 зв., 284, 355 зв., 374, 374 зв., 385 зв., 435, тог‘ды 26, 29 зв., 41 зв., 43 зв., 46, 48, 94 зв., 101 зв., 102, 103, 105, 107 (2), 107 зв. (2), 108, 108 зв., 109, 109 зв., 110, 113, 113 зв. (2), 114, 115 (2), 115 зв., 116, 116 зв., 117 (2), 118 зв., 130 зв., 132 зв., 135, 138, 142, 149, 157 зв., 173 зв., 176, 181 зв., 190, 209, 212, 218, 218 зв., 223, 224 зв., 226, 229 зв., 231, 247 зв., 248 зв., 249 зв. (2), 254, 285 зв., 332 зв., 344 зв., 347, 355 зв., 364, 368 зв., 376, 381 зв., 395, 398, 400 зв. (2), 408 зв., 439 зв., тѡгды 173 зв., 174, тѡг‘ды 208, тъгды 160 зв., тъг‘ды 111 зв., 118 зв., тогда 24, 25, 27, 27 зв., 28, 46, 54, 63, 168, 307, 445 зв., тог‘да 228 зв.

тог(д)ы див. **тогды**

тог‘ды див. **тогды**

того длѧ див. **длѧ того**

того… длѧ див. **длѧ того**

то(г)[о] длѧ див. **длѧ того**

того д‘лѧ див. **длѧ того**

то є(ст) див. **то єсть**

то єсть *спол.* 116 зв., 120, 308, 318, 346, 399, 400, 431, 435 зв., 371 зв., то є(ст) 126 зв., 137 зв., 152, 153, 346, 371 зв., 379

тожь *част.* 216 зв., тѡ(ж) 32

тои див. **той**

400 зв., 480; тою *ор.* 141, 237, 421 зв., 477 зв.; в то(и) *місц.* 343 зв., 464, 474, 477, вꙿ то(и) 212 зв., вꙿ… тьи 35 зв., на тои 355 (2), по… тои 47, 47 зв., 68, по тоуй 431 зв., по… тъ(и) 151 зв.; то *с. наз.* 18 зв., 99 (2), 141, 161 зв., 247, 341, тоє 27 зв., 38, 74 зв., 101, 103 зв., 116 зв., 138, 143 зв., 180, 183 зв., 207, 207 зв., 241, 223 зв., 225 зв., 247, 258, 272 зв. (2), 274 зв., 283, 293, 295, 302, 306, 310, 314 зв., 320, 339, 365, 370 зв. (2), 408 зв. (2), 414 (2), 418 зв., 434, 442, 482; того *род.* 16, 49 зв., 68, 70 зв., 83 зв., 175, 213, 238, 252 зв., 257, 258, 281, 323, 357, 368, 385 зв., 389 зв., 398 зв., 399, 406 зв.; томоу *дав.* 147 зв., 155 зв.; тє *зн.* 24 зв., то 23 зв., 25, 28 зв., 42, 43, 44 зв., 45 зв. (2), 46, 47 зв., 56 зв. (2), 57, 62 зв., 66 (2), 69, 76, 88, 91, 92, 94, 95 зв., 97, 109 зв., 110 (2), 117 зв., 118, 123, 126 зв., 143 зв., 145, 148, 149, 157 зв., 168, 168 зв., 172, 172 зв., 194 зв., 195, 213 (2), 219 (2), 242 зв., 244, 245 зв., 246, 246 зв., 249 зв., 251 зв., 257 зв., 259, 263, 264, 265 зв., 285 зв., 290, 296, 300 зв., 301 зв., 303 зв., 304, 305 зв., 327, 328 зв. (2), 347, 348 (2), 352, 360 зв., 361, 368 зв., 375, 377 зв., 379, 388 зв., 394, 401 зв., 412, 416, 416 зв., 418, 432, 436, 440 зв., 442, 460 зв., 482, тъ 472, тоє 23, 28, 34 зв., 43 зв., 69 зв. (2), 82, 91 зв. (2), 99, 103 зв., 113 (2), 118, 120 зв., 132, 132 зв., 134 зв., 139 зв., 144 зв., 145 зв., 146 зв., 154 зв., 160, 165, 171 зв., 173 (2), 173 зв. (2), 174, 180 зв., 184 (2), 184 зв., 187 (2), 187 зв. (2), 192, 206, 213, 220, 224 зв., 227 зв., 232, 239 зв., 240, 247, 252, 258 зв., 263, 263 зв. (2), 264 зв., 265 (2), 269, 270, 270 зв., 271, 272, 273, 276 зв., 281 (2), 283 зв., 285, 287, 291 зв., 292, 292 зв., 294 зв., 299 зв., 301 (3), 303, 303 зв., 304, 309, 310, 311, 312, 312 зв., 313 зв., 314 зв., 318 зв. (2), 321 зв., 323, 332 зв., 333 зв. (2), 334, 336, 344 зв., 346, 347 зв., 349 зв., 350 (2), 357 зв., 361, 362 зв., 364 зв., 367 зв. (2), 371 зв., 372 (2), 372 зв., 374 зв., 375 зв., 377, 380 (3), 381 (2), 384 зв., 387 (2), 389 зв., 391, 394 зв., 396, 396 зв., 397 зв., 400 зв., 401 зв., 402, 402 зв. (3), 403 зв. (2), 404 зв., 405, 406, 407 зв., 408 зв., 409 зв., 415 зв., 416 зв. (2), 420 зв., 424, 426 зв., 428, 428 зв. (2), 430, 430 зв., 432 зв., 433 зв., 437 (2), 437 зв., 441 зв. (2), 443, 446, 457, 457 зв., 463, 465 зв., 477 зв., 479 зв., 482 зв., тъє 76; в то(м) *місц.* 229, в томꙿ 294, в томь 328, на том 280, на то(м) 434 зв., на томь 394, 396 зв., ѡ то(м) 258 зв., ѡ томь 213, [о]… тѡ(м) 24; того *ч.-с. род.* 84, 116 зв., 144, 156, 157, 166, 189 зв., 246 зв. (2), 255 зв., 263, 275 зв., 295 зв. (2), 337, 346 зв., 348, 350, 352 зв., 370 зв., 378, 381 зв., 386 зв., 387, 387 зв., 409 зв., 442 (2), то(г)[о] 323 зв., 354; томоу *дав.* 31 зв., 64 зв., 73, 96 зв., 117, 191 зв., 202, 210, 215, 262 зв. (2), 298, 317 зв., 330, 331, 337 зв., 360 зв., 361 зв., 362, 395, 396, 410, 418 зв., 446, 449 зв., томꙋ 258; в то(м) *місц.* 337 зв., в томь 341 зв., вꙿ то(м) 356 зв., на томь 398 зв., о то(м) 146, о тѡ(м) 102 зв., ѡ то(м) 122 зв., 291, 312, 337 зв., 443, 482, ѡ томꙿ 165, ѡ томь 232 зв., 337, 339, 339 зв., 408 зв., 415 зв., 419 зв., 482; ти *мн. наз.* 86 зв., тїи 30, тїй 90 зв., тїи 120 зв., 338, тыи 44, 83 зв., 94, 100 зв., 102 зв., 114 зв., 115, 125 зв., 132, 133, 135 зв., 136, 136 зв., 137 зв., 139 зв., 140 (2), 140 зв. (2), 144, 146, 153 зв. (2), 154, 169, 171, 175, 179, 181, 182, 182 зв., 190 зв., 193 зв. (2), 194, 204 зв., 247, 251 зв., 256 зв., 275 зв., 279 зв., 283, 294 зв., 301 зв., 302 зв., 306 зв., 307, 313 зв., 314, 315 (2), 315 зв., 316 (2), 316 зв., 323 зв., 330 зв., 331, 343, 343 зв., 344, 355 зв., 362 (2), 363 (2), 376, 424, 443, 481 зв., тый 105, 109, 143 зв., 232 зв., 234, 246 зв., 247, 247 зв., 248, 249, 250, 269, 269 зв., 311 зв, 313, 319 зв., 322, 332, 347, 364 зв., 377 зв., 388 зв., 391 зв.,

126 зв., 246, 279 зв., 466 зв.; третїи *мн. наз.* 158

три *числ. наз.* 23 зв., 216 зв., триє 278, тріє 80 зв.; трѡ(х) *род.* 2, трε(х) 80, 336 зв., 456, 461 зв., трεхь 265, три *зн.* 5 зв., 17 зв., 58 зв. (4), 71 зв., 75 зв., 109, 112, 155 зв., 183, 186 зв., 189 зв., 191, 209, 224 зв., 257, 278, 281 зв., 317, 323, 339, 346, 348, 410 зв., 477, 478 зв., 481 зв., т'ри 116, тры 320, 338 зв.; трома *ор.* 114 зв., 119 зв., 194; в' тро(х) *місц.* 63, по трε(х) 158, 162 зв., по трεхь 121 зв.

триваючємоу *дієприкм. недок. акт. теп. од. ч. дав.* 482 зв.

тридεса(т) *числ. зн.* 60 зв., 62, 110, 117, 140 зв., 443 зв., тридεсать 366, тръдεса(т) 116 зв., т'ридεса(т) 139 зв.; в' тридεсатихь *місц.* 220 зв.

т'ридεса(т) див. **тридεса(т)**

тридεса(т) и ѡсмь *числ. зн.* 359 зв.

тридεсати(х) и двоу: по тридεсати(х) и двоу *числ. місц.* 17 зв., по л̃ и двохь 338

тридεсать див. **тридεса(т)**

триє див. **три**

трис'та *числ. зн.* 183 зв., 400 зв.

трифона *ім. антроп. од. ч. род.* 462 зв.

тріє див. **три**

троє *числ. зн.* 266 зв., трои 159 зв.

трои див. **троє**

тро(п) *ім. од. ч. наз.* 476; по тропарεхь *місц.* 474 зв.

троска *ім. од. ж. наз.* 419 зв.; троски *род.* 247, 482, троскы 321 зв.

троскана *ім. од. с. зн.* 140 зв.

[троскати са]: са троскати *дієсл. недок. інф.* 185 зв.; боудεтε са троскати *майб. мн. 2 ос.* 419 зв.

тростиноу *ім. од. ж. зн.* 242, тръстїнȣ 433

тростї *ім. од. ж. род.* 56 зв.; трость *зн.* 120, 194 зв., тръсть 118 зв. (2); тростїю *ор.* 193; трости *мн. зн.* 53

тр(о)ца [!] *ім. од. ж. род.* 3, 5 зв., в' троици *місц.* 123 зв.; по... тр(о)ци [!] 480

трощεтεса *дієсл. недок. теп. мн. 2 ос.* 146; трощиса *наказ. од. 2 ос.* 252; трощѣтεса *мн. 2 ос.* 273 зв.

троубами *ім. мн. ж. ор.* 103

троуби *дієсл. недок. наказ. од. 2 ос.* 35

троу(д) [1] *ім. од. ч. зн.* 110

троу(д) [2] *ім. од. ч. наз.* 132, троудь 228 зв.; троу(д) *зн.* 283

троуди *дієсл. недок. наказ. од. 2 ос.* 252

троудно *присл.* 84 зв., троуд'но 301

троуд'но див. **троудно**

троуд'ность *ім. од. ж. зн.* 184; троудностью *ор.* 167, трȣдностю 166 зв.

троудоватыи *прикм. од. ч. наз.* 293 зв., троудоваты(и) 132 зв.; троудоватого *род.* 109 зв., 183 зв., троудоватого *зн.* 226 зв.; троудоватыи *мн. наз.* 242; троудоватыхь *род.* 224 зв., 296 зв.

троудоваты(и) див. **троудоватыи**

троудоватьства *ім. од. с. род.* 228 зв.

троудь див. **троу(д)** [2]

троуда(т)...са *дієсл. недок. теп. мн. 3 ос.* 37 зв., троудили єсмо са *мин. мн. 1 ос.* 227 зв.; троудихѡ(м)са *аор. мн. 1 ос.* 17; троудиса *наказ. од. 2 ос.* 227 зв.

троуж'дающіи(с) *дієприкм. недок. акт. теп. мн. наз.* 54 зв.

трȣпь *ім. од. ч. наз.* 102 зв.; троупѣхь *мн. род.* 327 зв.

троуса *ім. антроп. од. ч. род.* 451; троусоу *дав.* 451

троучали *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 115

тръгати *дієсл. недок. інф.* 55

тръговищи: на тръговищи *ім. од. с. місц.* 86

тръгов'цε(м) див. **торговцо(м)**

тръгов'цо(м) див. **торговцо(м)**

тръговцомь див. **торговцо(м)**

тръгов'цомь див. **торговцо(м)**

тръгȣ *ім. од. ч. род.* 152; на тръгоу *місц.* 178 зв., 271; на тръго(х) *мн. місц.* 243

тръдεса(т) див. **тридεса(т)**

тръжεствіахь: в тръжεствіахь *ім. мн. с. місц.* 443

тръжищахь: на тръжищахь *ім. мн. с. місц.* 97 зв., на тръжищε(х) 53 зв., 312 зв.

тръжищε(х): на тръжищε(х) див. **тръжищахь: на тръжищахь**

тръновыи див. **тръновый**

205 зв., тєбѣ 112, ти 45, 110 зв., 164, 170, 303, 354, 430 зв., 443, 458 зв., 476 зв. (2), 481, 482; тєбє *зн.* 32 зв., 34 (2), 35 зв., 47, 54 зв., 80 (2), 106 зв., 108 (2), 108 зв., 114 зв., 115, 115 зв., 132, 138 зв., 143, 145 зв., 170, 189 зв., 225 зв., 235 зв. (2), 245, 249, 251 зв. (2), 257 зв., 262 зв., 269, 270, 279, 282 зв., 284, 284 зв., 285, 285 зв., 294 зв., 303, 307 зв. (2), 323 зв., 345 зв., 346, 373 зв., 377 зв. (2), 378, 392 зв., 394 зв., 396, 397 зв., 407, 410 зв., 421 зв. (3), 424 (2), 427, 428, 430, 430 зв., 440 зв., 441 (3), 441 зв. (2), 443, 458 зв., 464 зв., 469 зв., 482 зв., тѧ 28 (2), 32 зв. (2), 33, 33 зв., 35, 36 зв., 79 (2), 106 зв., 108 (3), 115 зв., 117, 131, 145, 163 зв. (2), 164 (2), 169 зв., 207 зв. (2), 222 зв. (2), 278 зв., 279, 297, 307 зв. (3), 345 зв., 420 зв., 447, 456 зв.; тобою *ор.* 43, 54 зв., 59 зв., 82, 112, 129 зв., 131, 143, 144, 167, 186 зв., 207, 225, 242 зв., 248, 249, 250 зв., 259 зв., 260, 282, 284, 289 зв. (2), 301 зв., 320 (2), 351 зв., 355 зв., 388, 410 зв., 439, 445, 449, 450, 452, 454, 464 зв., 467, 470, тобож 34, 53, то(б)ю 448 зв.; в тобѣ *місц.* 307 зв. (2), вˁ тобѣ 37, 54 зв., 270, 423 зв., на тобѣ 74, о тобѣ 291, о тєбѣ 112, ѡ тобѣ 28, ѡ тєбѣ 222 зв., 459 зв.

ты [!] див. **то** [1]

ты(ж) див. **тєжь, тыж**

тыж *спол.* 35, ты(ж) 30, 35, 44 зв., 55, 60 (2), 68 зв., 75 зв. (2), 78 зв., 82 зв. (2), 85 зв. (2), 93 зв., 100 зв., 109 (6), 116, 121 зв., 133, 136 (2), 142 зв., 146 зв., 159, 164 зв., 217 зв., 245 зв. (2), 252 зв. (5), 260 зв. (2), 266, 279 (2), 283, 287, 291, 295, 298 зв. (2), 303 (3), 308 (2), 313 (2), 317, 330, 346, 348 зв., 352 зв., 371 зв., 376 зв. (2), 393 зв., 399 зв. (4), 410 зв., 414 зв., 417 зв., 424 (3), 429 (3), тыжь 26, 27 зв. (2), 38 зв., 41 зв. (3), 44 зв. (2), 52 (2), 55, 65 зв. (2), 78 зв., 82 зв., 85 зв., 97, 121 зв., 133, 139, 146 зв., 155 зв., 159, 164 зв. (3), 170, 174 (2), 211 зв., 226 зв. (2), 245 зв. (2), 260 зв., 266 (3), 272 (4), 279, 283, 295 (3), 298 зв. (2), 303, 308, 313, 317 (3), 324 (2), 330, 348 зв., 358 зв., 364 (2), 384, 396 зв., 399 зв., 410 зв., 429, 435 (2), 438 зв.

ты(ж)дєнˁ *ім. од. ч. зн.* 300

тыжь див. **тыж**

ты(м) [1] *спол.* 127, тѣмь 16

ты(м) [2] *спол. сл.* 155

ты(м) [3] *част.* 151

тысащи див. **тисачи**

ть *ім. од. с. ор.* 464

тѣло *ім. од. с. наз.* 33 (2), 37 (2), 37 зв., 82 зв., 111, 185 зв., 270 (3), 298 зв., 318 зв., 329 зв., 369 зв., 370 зв., 436, тєло 275, 451 зв.; тѣла *род.* 37, 121, 269 зв., 272, 332, 334, 335 зв., 348, 369 зв., 433, тєлєсє 15, 125, 330, тєсє(с) [!] 201 зв.; тѣло *зн.* 16 зв., 51 (2), 66, 74, 109, 110, 121 (2), 149, 165, 183, 184, 195 зв. (2), 273, 317, 329 зв., 369 зв. (2), 370, 434 (2), 434 зв.; тѣломь *ор.* 37 зв., 133, 145, 274 зв., 303, 303 зв.; по… тѣлѣ *місц.* 188 зв.; тєлєса *мн. наз.* 120 зв., тєлєси 336

тѣмь див. **ты(м)** [1]

тѣнь *ім. од. ж. зн.* 269 зв.; **тѣню** *ор.* 141 зв.

тѣсныи *прикм. од. ч. наз.* 40; **тѣсˁныи** *мн. зн.* 281 зв.

тѣшили *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 396 зв.; **тѣшачи** *дієприкм. теп.* 395 зв.

тѣщить *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 161, 257 зв.; **тѣщачи** *дієприсл. теп.* 161 зв.

тагˁноути *дієсл. недок. інф.* 439 зв.; **таг-ноучи** *дієприсл. теп.* 440

таготоу *ім. од. ж. зн.* 86 зв.

тажˁко *присл.* 61

тажˁкостю *ім. од. ж. ор.* 164 зв.

тажˁкоую *прикм. од. ж. зн.* 294; **тажˁкаа** *мн. зн.* 97

оу

оуводи(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 39 зв.; оуводили *мин. мн. 3 ос.* 214 зв.; оуводи *наказ. од. 2 ос.* 36

оувѣдаємо *дієсл. док. майб. мн. 1 ос.* 213; оувѣдал' *мин. од. ч. 3 ос.* 125 зв., оувѣдаль 25, 229 зв., єстє оувѣдали *мн. 2 ос.* 134, оувѣдали *3 ос.* 103 зв., 151 зв.; да оувѣдає(т) *наказ. од. 3 ос.* 47 зв.; оувѣдано *дієприкм. пас. мин. од. с. наз.* 50 зв.; оувѣдани *мн. наз.* 35

оувѣрєнїю *ім. од. с. дав.* 332 зв.

оувѣрити *дієсл. док. інф.* 363 зв., 423 зв., оувѣрїти 404 зв., оувѣри(т) *майб. од. 3 ос.* 368; оувѣримо *мн. 1 ос.* 119 зв.; оувѣритє *2 ос.* 364; ȣвѣрѧ(т) *3 ос.* 321; оувѣри(л) єси *мин. од. ч. 2 ос.*; оувѣриль *3 ос.* 358 зв., 376, 404 зв., 423 зв., оув(ѣ)риль 358, ȣвѣриль 388; єсми оувѣрила *ж. 1 ос.* 396; єси оувѣрила *2 ос.* 208 зв.; оувѣрило *с. 3 ос.* 348, 357, 405; оувѣрили *мн. 1 ос.* 194, єсмо оувѣрили 371; оувѣрили *2 ос.* 367, оувѣрили єстє 420 зв., єстє оувѣрили 92, єстє… оувѣрили 173 зв.; оувѣрили *3 ос.* 347, 348, 357, 374 зв., 380, 397 зв., 398, 399 зв., 414, 422, 438 зв., 447; были оувѣрили *дмин. мн. 3 ос.* 380 зв.; бы… оувѣриль *ум. од. 3 ос.* 405 зв.; бы єстє… оувѣрили *мн. 2 ос.* 358, быс'тє оувѣрили 395; оувѣрєнь *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 435; оувѣрив'ьши [!] *дієприсл. мин.* 246 зв.

оувѣрїти див. **оувѣрити**

оувѣроуєтє *дієсл. док. майб. мн. 2 ос.* 350; оувѣроваль *мин. од. ч. 3 ос.* 350 зв., 345 зв.; оувѣровали *мн. 3 ос.* 92

оувѧза(н) *дієприкм. док. пас. мин. од. ч. наз.* 295

оувѧзєню: **въ оувѧзєню** *ім. од. с. місц.* 52 зв.

оуванoуло *дієсл. док. мин. од. с. 3 ос.* 139 зв.

оугасає(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 164, оугасаєть 164 (2)

оугасаєть див. **оугасає(т)**

оугаси(т) *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 56 зв.

оуглєхь: **на оуглєхь** *ім. мн. ч. місц.* 440 зв.

оуглови *ім. од. ч. дав.* 175, 310, оуглоу 93

оуглоу див. **оуглови**

оуглѧ *ім. зб. с. наз.* 440

оуг'нани *дієприкм. док. пас. мин. мн. наз.* 42 зв.

оугнѣтає(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 145; оугнѣтаю(т) *мн. 3 ос.* 251 зв.; оугнѣталї *мин. мн. 3 ос.* 251

оугобзисѧ *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 200

оуготоваи: **о оуготоваи** *ім. од. с. місц.* 15

оуготови(т) див. **оуготовить**

оуготовить *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 129, оуготови(т) 53; оуготова(х) *аор. од. 1 ос.* 463 зв.; оуготовайтє *наказ. мн. 2 ос.* 26, 129 зв.; оуготова(н)'ноє *дієприкм. пас. мин. од. с. зн.* 108

оудари(т) див. **оударить**

оударить *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 235 зв., оудари(т) 34; оудари(л) *мин. од. ч. 3 ос.* 323 зв., оудариль 188, 322, 425 зв., 427; оударивыи *дієприкм. акт. мин. од. 3 ос.* 116; оударивь *дієприсл. мин.* 113 зв.

оудивиши(с) *дієприсл. док. мин.* 18 зв.

оудицю *ім. од. ж. зн.* 78

оуд'роугоє *присл.* 115 зв.

оудръжа(т)сѧ *дієсл. док. майб. мн. 3 ос.* 278

оудоушило *дієсл. док. мин. од. с. 3 ос.* 139 зв.

оудѣлати *дієсл. док. інф.* 26 зв.; оудѣлає(т) *майб. од. 3 ос.* 33; оудѣлає(м) *мн. 1 ос.* 76; оудѣлають *3 ос.* 311 зв.; оудѣлаль *мин. од. ч. 3 ос.* 92 зв., 106; оудѣлайтє *наказ. мн. 2 ос.* 26 зв., оудѣланоую *дієприкм. пас. мин. од. ж. зн.* 189 зв.; оудѣланы(и) *мн. наз.* 351

оудѣлѣтє *дієсл. док. наказ. мн. 2 ос.* 105

оуєха(л) *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 171

оуєць *ім. од. ч. наз.* 338 зв.

оужасайтєсѧ *дієсл. недок. наказ. мн. 2 ос.* 101

оужє *присл.* 16 зв., 19, 66 зв.

оужиль: **єси оужиль** *дієсл. док. мин. од. ч. 2 ос.* 294

мн. 3 ос. 100 зв.; оукажи *наказ. од. 2 ос.* 411 зв. (2); оукажѣтє *мн. 2 ос.* 310

[оуказанїи]: в… **оуказанїи** *ім. од. с. місц.* 482; ȣказанїа *мн. наз.* 335, ȣказанїа 123 зв., 198 зв.

[оуказати сѧ]: **сѧ оуказати** *дієсл. док. інф.* 413; оукажоусѧ *майб. од. 1 ос.* 413; оуказалсѧ *мин. од. ч. 3 ос.* 333 зв., оуказа(л)сѧ 197, оуказальсѧ 75 зв., 197, сѧ оуказа(л) 196, сѧ оуказаль 62, 435, сѧ…оуказаль 121 зв., (с) єсть оуказаль 330; оуказалисѧ *мн. 3 ос.* 120 зв.; оукажисѧ *наказ. од. 2 ос.* 228 зв., ȣкажисѧ 132 зв.; оукажѣтєсѧ *мн. 2 ос.* 296 зв.

оуказоує(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 361; оуказоуємо *мн. 1 ос.* 443 зв., 473 зв., оуказȣ̈ємо 480; боудє оуказовати *майб. од. 3 ос.* 476 зв.; оуказовали *мин. мн. 3 ос.* 310 зв.; оуказоуючєє *дієприкм. акт. теп. од. ч. наз.* 444

оуказоує(т)ся *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 102 зв.

оуказь *ім. од. ч. наз.* 474 зв., 481 зв.

оукаралисѧ *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 327 зв.; оукарѣючисѧ *дієприсл. теп.* 323 зв.

оуклакали *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 193; оук'лакаючи *дієприсл. теп.* 118 зв.

оукорив'ши *дієприсл. док. мин.* 325

оукоротиль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 181 зв.; бы… оукоротиль *ум. од. ч. 3 ос.* 181 зв.; оукорочєни *дієприкм. пас. мин. мн. наз.* 100 зв., 102 зв. (2)

оукраины *ім. од. ж. род.* 129 зв., 248 зв., 399 зв., 402 зв., оук'раины 143; по… оукраинѣ *місц.* 131 зв., 151 зв., 217 зв., 223; оукраинь *мн. род.* 44, 44 зв., 70, 70 зв., 72, 73 зв., 142 зв., 144, 154, 154 зв., 156, 164 зв., ȣ 154; оукраины *зн.* 82 зв., 154 зв.; в оукраинахь *місц.* 371 зв., на оукраина(х) 28 зв., 315, по… оукраина(х) 25, 241

оук'раины див. **оукраины**

ȣкраиньного *прикм. од. с. род.* 399

оукраль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 390; оукрали *мн. 3 ос.* 123; оукрадь *наказ. од. 2 ос.* 301, оукра(д) 84; бы… оукрали *ум. мн. 3 ос.* 121 зв.

оукрасиль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 126; оукрасили *мн. 3 ос.* 105; оукрашєнь *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 59, 268 зв.; оукрашєна *ж. наз.* 313 зв.

оукрашаєтє *дієсл. недок. теп. мн. 2 ос.* 99 зв.

оукротити *дієсл. док. інф.* 143; оукроти(л) *мин. од. ч. 3 ос.* 245 зв.

оукроуховь див. **окроуховь**

[оукрыти… сѧ]: **сѧ… оукрыти** *дієсл. док. інф.* 31

оукрѣплалосѧ *дієсл. недок. мин. од. с. 3 ос.* 211 зв., 216

оулиты *ім. антроп. од. ж. род.* 470

оулицѣ *ім. мн. ж. зн.* 261 зв.; на оулица(х) *місц.* 56 зв., 151 зв., на… оулица(х) 282

оулич'нѡ(м): **на … оулич'нѡ(м)** *прикм. од. ч. місц.* 35 зв.

оуловити *дієсл. док. інф.* 272; єстє… оуловили *мин. мн. 2 ос.* 440; бы… оуловили *ум. мн. 3 ос.* 95

оуловлєна *ім. од. с. зн.* 227 зв.

оумєєтности: **по… оумєєтности** *ім. од. ж. місц.* 482 зв.

оумєрєти *дієсл. док. інф.* 112, 186 зв., 239, 404, 430, оумр̃ти 312, 428, 442 (2); оумрєть *майб. од. 3 ос.* 311 (2), 369, 402 зв., ȣмрєть 396; оумєр'ль *мин. од. ч. 3 ос.* 25 зв., 95 зв., оумр̃ь 294, оумр̃ль 293 зв., 311 зв. (2), 383, 395, 397, 398 зв., 426, 433 зв., оумрьль 176 зв. (2), 195 зв., оумєрль є(ст) 25 зв., єсть оумєр'ль 162, оумр̃ь єсть 358, єсть оумрьль 383; оумєрла *ж. 3 ос.* 176 зв., оумєр'ла 95 зв., оумр̃ла 311 зв., оумрьла 46 зв., 145 зв., оумєр'ла є(ст) 252, оумєр'ла єсть 252, оумрьла є(ст) 146, є(ст) оумрьла 47; єсмо… ȣмр̃ли *мн. 1 ос.* 395; оумр̃ль бы(л) *дмин. од. ч. 3 ос.* 290, оумр̃ль быль 291, быль оумр̃ль 397, был' оумр̃ль 398, быль… ȣмр̃ль 400; была оумєрьла *ж. 3 ос.* 252 зв.; нєхаи

оуплєт'ши *дієприсл. док. мин.* 192 зв.
оуповає(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 465; оуповаю(т) *мн. 3 ос.* 457
оупо(до) див. **оуподоблю**
оуподобиласѧ *дієсл. док. мин. од. ж. 3 ос.* 148 зв.; оуподобилосѧ *с. 3 ос.* 81, 447 зв., оупо(до)билосѧ 445 зв., оупо(до)би(с)[!] 81; оуподобисѧ *наказ. од. 2 ос.* 93 зв. (2), 455, 470
оуподоблю *дієсл. док. майб. од. 1 ос.* 53 зв., 281, оупо(до) 53 зв.; оупо(до)бимо *мн. 1 ос.* 281 зв.
оупокою [1] *ім. од. ч. род.* 35 зв.
оупокою [2] *ім. од. ч. род.* 212 зв., 268 зв.; оупокои *зн.* 55
оупокою [3] *дієсл. док. майб. од. 1 ос.* 55
оупосрє(д)коу *прийм.* 437
оупросити *дієсл. док. інф.* 114; оупрошоу *майб. од. 1 ос.* 412
оурадили *дієсл. док. мин. мн. безос.* 399
[**оурадовали... сѧ**]: **сѧ... оурадовали** *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 317 зв.
оурієва *прикм. од. ж. наз.* 21 зв.
оуродє *ім. од. ч. кл.* 32
оуроди(т) див. **оуродить**
оуродить *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 205 зв., оуроди(т) 280
оурѣзовали *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 171
оускочи(л) *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 439 зв.; оускочило *с. 3 ос.* 249 зв.
оусланоу *дієприкм. док. пас. мин. од. ж. зн.* 185, оусланоую 318
оусланоую див. **оусланоу**
оуслыши(т) див. **оус'лышить**
оус'лышить *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 123, оуслыши(т) 56 зв.; оуслышитє *мн. 2 ос.* 101, 179 зв., 180 зв., 314, 459, оуслышать *3 ос.* 140 (2), 362, оуслыша(т) 140 зв., 361 зв.; оуслыша(л) *мин. од. ч. 3 ос.* 28 зв., 84 зв., 430 зв., оуслышаль 25 зв., 147 зв. (2), 169 зв., 239, 285, 290, 302 зв., 312 зв., 324 зв., 388, 394, 430, 439 зв.; оуслышала *ж. 3 ос.* 145, 208, 395 зв., 396; оуслышали *мн. 3 ос.* 88 зв., 209, 353, 401; били... оуслышали *дмин. мн. 3 ос.* 344 зв.; оуслыши *наказ. од. 2 ос.* 451, 465; бы... оуслышаль *ум. од. ч. 3 ос.* 418 зв.; оуслышє(н) *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 452 зв.; оуслышана *ж. наз.* 205; оуслышани *мн. наз.* 35 зв.; оуслышавши *дієприсл. мин.* 172, 184 зв., 310, оуслышав'ши 23 зв., 42, 46, 57, 69 зв., 76, 84 зв., 88, 93 зв., 94, 96 (2), 134 зв., 136 зв., 137 зв., 145 зв., 148, 154, 168 зв., 240, 247, 252, 253 зв., 290, 301.2, 361 зв., 370, 374 зв., 375 зв., 388 зв., 394, оус'лышав'ши 357 зв., оус'лыша(в)ши 149, оуслышав'ші 95 зв., оуслышав' 65 зв., ȣслыша(в) 253 зв.; оуслышано *прис. ф.* 133
ȣс'нȣ(л) див. **оусноу(л)**
оуснȣ(л) *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 394 зв., ȣс'нȣ(л) 394 зв.; быль оусноуль *дмин. од. ч. 3 ос.* 248
оусоп'ши(х) *дієприкм. док. акт. мин. мн. род.* 120 зв.
оуспєніє *ім. од. с. наз.* 471 зв., оусп'ніє 470 зв.; оуспєнія *род.* 3
оусп'ніє див. **оуспєніє**
оусправє(д)ливєнь *дієприкм. док. пас. мин. од. ч. наз.* 58 зв.; оусправєдливєна *ж. наз.* 243 зв.
оуста *ім. мн. наз.* 58, 210, 238, 452 зв., 458; оу(ст) *род.* 444 зв., оусть 18 зв., 28, 69 зв., 70, 90 зв., 152, 224, 272, 305 зв., 324, 433, 474; оустомь *дав.* 15 зв.; оуста *зн.* 30, 63, 69 зв., 70, 78, 96, 210 зв., 314 зв.; оустнами *ор.* 69, оусты 15 зв., 69, 152 зв., 336; при оустѣ(х) *місц.* 80
оуставиль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 44 зв., ȣставиль 44 зв.
оуставичности *ім. од. с. дав.* 266
оуставлѧєть *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 231 зв.
оуставовь *ім. мн. ч. род.* 68 зв.; оуставы *зн.* 68 зв., 152, 152 зв. (2)
оустановєнѧ *ім. од. с. род.* 69; оустановєніє *зн.* 153.2
оустанови(л) *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 137; єстє установили *мн. 2 ос.* 153
оустєрєчи *дієсл. док. інф.* 297
оустины *ім. антроп. од. ж. род.* 448 зв.

оутѣшити(с) *дієсл. док. інф.* 25 зв.; оутѣша(т)с *майб. мн. 3 ос.* 30

оуха *ім. од. с. род.* 322; оухо *зн.* 113 зв., 167, 188 зв., 317, 322, 425 зв., 427, 453 зв., оуши *дв. наз.* 61; оушєй *род.* 258; оуши *зн.* 50 зв., 53 зв., 60 зв., 64, 84 зв., 107 зв., 139 зв., 141, 153 зв., 155, 157, 246, 247, 272 зв., 287, 301 зв., 460, 463 зв.; оушима *ор.* 61., ȣшима 61, (ȣ)шима 61; въ оушох *місц.* 208 зв., въ оушє(х) 223 зв.

оухватоває(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 390

оухватоує(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 61 зв.

оухопиль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 81 зв.

оучастници *ім. мн. ч. наз.* 99 зв.

оучєни(к) *ім. од. ч. наз.* 125 зв., оучєникь 50 зв., 128 зв., 237, 439 зв., оучн҃кь 426 (3), 432 зв. (2), 435 (2), 435 зв., 442; оучєника *род.* 52; оучн҃кови *дав.* 429, 432 зв., оучєникоу 41 зв., 50 зв., ȣчєникоу 252 зв., оучн҃ікоу 336, оучн҃коу 435; оучн҃ка *зн.* 432 зв., 441 зв., 477 зв.; оучєнико(м) *ор.* 121, оучєнико [!] 286–286 зв., оучєником' 387 зв., оучн҃ко(м) 287, оучн҃комь 434, ȣчн҃комь 286; оучєници *мн. наз.* 30, 43 зв. (2), 46 (2), 46 зв., 55 (3), 60 зв., 63, 66, 66 зв., 67, 67 зв., 68 зв., 69 зв., 70 зв., 71 зв., 72, 73, 76, 76 зв. (2), 77, 78 зв., 83 зв. (2), 85, 89 зв., 91, 100 зв., 101, 109 зв., 110 зв. (2), 112, 121 зв., 123 (2), 134 зв. (2), 135, 135 зв., 145, 149, 150, 152 зв., 155 зв., 157 зв., 162, 165 зв. (2), 166 зв., 169, 171 зв., 172 зв., 184 зв., 185, 188 зв., 232 (2), 240 зв., 241, 242, 246 зв., 248, 255, 259, 321, 346, 347 зв., 348, 351, 353, 353 зв., 356, 365 зв., 366–366 зв., 371 зв.–372, 380 зв., 387 зв., 394 зв., 438, 477, оучєніци 424 зв., оучєніці 439 зв., оучн҃ици 410, 475, оучн҃ци 114, 133, 146 зв., 152, 153 зв., 300 зв., 347, 355 зв., 356, 365, 366, 370 зв., 384, 394, 401 зв., 408 зв., 415 зв., 420 зв., 435, 436, 437 (2), 437 зв., 439, 456, 470, ȣчн҃ци 347, оучєникове 454 зв.; оучєниковь *род.* 179, оучєникѡ(в) 43 зв., оучєниковь 48 зв., 77, 87, 89, 152, 170, 184 зв., 234, 344, 344 зв., 353, 364 зв., 366 зв., 370, 438, 439, 440, оучєніковь 409, оучєникоувь 45 зв., оучєникьвь 241, оучн҃иковь 427, 437, 438 зв., оучн҃ковь 266, 295, 306, 312 зв. (2), 338, 371, 419, 426, ȣчн҃ковь 400 зв., оучн҃кь 307; оучєнико(м) *дав.* 74 зв., 84 зв., 109 (2), 111, 112, 113, 122, 122 зв., 254 зв., 258, оучєникѡ(м) 43, 52, 122 зв., 137, 150 зв., оучєникомь 48, 67, 72, 74 зв., 75, 97, 134 зв., 156, 160 зв., 161, 166 зв., 186 зв., 196 зв., 230 зв., 263, 298 зв., 307, 317, 460 зв., оучєнико(мь) 254 зв., оучн҃ко(м) 254 зв., оу(ч)нико(м) 447, ȣчн҃ком 406, оучн҃икомь 263, 274 зв., оу(ч)никомь 321 зв., 465, оучн҃ко(м) 112 зв., 142, 291, 321 зв., 394, 406, 440 зв., 446 зв., 461, 462, 465 зв., 466, 467 (2), 469 зв. (2), 470, 471, 472 зв., 477 зв. (2), ȣчн҃ко(м) 158, оу(ч)нкѡ(м) 31, оучн҃комь 272 зв., 279, 330, 365 (2), 395, 411, 417 зв., 437, 438 зв. (2), 454, 462, 464 зв., 465, 466 зв., ȣчн҃комь 406 зв., оу(ч)ни(км) 295, оу(ч)н' 410, оучє(км) 457 зв., оучн҃и(м) 462 зв., оучн҃омь 471, оучє 416 зв., оу(ч) 31 зв., 75, 80 зв., 101 зв., 109, 141, 142, 262, 403, 414 зв., 415 зв., 452 зв., 454 зв., 455 зв., 460 зв., 463, 467 зв., ȣ(ч) 258, 474 зв., оучєникы [!] 159; оучєниковь *зн.* 73 зв., 158, 257 зв., 260 зв., оучєникы 52, 52 зв., 59 зв., 67, 71 зв., 95, 121 зв., 150 зв., 155 зв., 158 зв., 162 зв., 179, 234 зв., 239, оучн҃икы 233 зв., 414 зв., 451 зв., 465 (2), 468, 469, 482, оучн҃кы 252 зв., 266 (2), оучн҃ки 421, оучн҃кі 462; оучєниками *ор.* 136 зв., 387 зв., оучн҃ками 399, оучєникы 45 зв., 134 зв., 156, 185, 351 зв., 366, ȣчєникы 110 зв., оучєникі 158 зв., оучн҃кы 318, 364, 475, оучн҃ки 424, 424 зв., оу(ч)ни 424; ѡ оучн҃кохь *місц.* 440 зв., ѡ оучє-

97, 98, 114, 137 зв., оучи(т)ли 58 зв., оучителє 160, оучителїє 109 зв., 114 зв., 131, 134 зв., 229 зв., оучителєвє 68 зв., 97, 189, 229, 308, 325, 371 зв.; оучителєи *род.* 74 зв., 158, 178 зв., 255 зв., 312 зв., ȣчителєи 308, оучителєв 58 зв., оучителєвь 45, 133 зв., 177; оучителємь *дав.* 97; оучители *зн.* 23 зв., 100; оучител'ми *ор.* 97 зв., 211 зв., 216 зв., оув оучителєи *місц.* 31 зв., въ… оучителєи 461 зв.

оучити *дієсл. недок. інф.* 52 зв., 139, 146 зв., 150, 158, 388, 445 зв., 469 зв., оу(чит) 139; оучить *теп. од. 3 ос.* 35, 60, 78 зв., 121 зв., 146 зв., 164 зв., 174, 266, 410 зв., оучи(т) 16 зв., 399 зв.; оуча(т) *мн. 3 ос.* 152 зв., оучѧ(т) 69; бѫдє… оучити *майб. од. 3 ос.* 31 зв.; оучиль *мин. од. ч. 3 ос.* 41, 65, 91, 131, 139, 162 зв., 164 зв., 226 зв., 232 зв., 377, оучили *мн. 3 ос.* 121 зв., оучими *дієприкм. пас. мин. мн. наз.* 16 (2); оучачи *дієприсл. теп.* 178, 370, 374, оуча 48

оучити(с) *дієсл. недок. інф.* 16; (с)… оучиль *мин. од. ч. 3 ос.* 373

оучїнокь *ім. од. ч. наз.* 367; оучин'коу *род.* 329; оучин'ки *мн. наз.* 351, оучин'кы 351, 363, 391 зв., ȣчин'кы 351; оучин'ковь *род.* 97, 392, 393, оучиньковь 392, 412; оучин'комь *дав.* 393; оучин'ки *зн.* 97 зв., оучин'кы 271 зв., 328, 367, 381, 381 зв., 382, 384, 392 зв., 412 (2); о оучин'кахь *місц.* 104 зв.

оу(ч)нїа див. **оучєнїа**

оучн҃кь див. **оучєни(к)**

оучовальємь *дієсл. недок. мин. од. ч. 1 ос.* 188 зв.; оучоваль єси *2 ос.* 282

оучрѣж'денїє *ім. од. с. зн.* 230 зв.

оучти *ім. од. ж. дав.* 198 зв., оуч'ти 123 зв.; на оучта(х) *мн. місц.* 283

оуч'ти див. **оучти**

оучтивости *ім. од. ж. род.* 146 зв.–147, оуч'тивости 357 зв.

оуч'тивости див. **оучтивости**

оуч'тили *дієсл. недок. мин. мн. 2 ос.* 382 зв.

оуш'ли *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 216 зв.; оушо(д)ши *дієприсл. мин.* 252

Ф

фа(д)дєѧ *ім. антроп. од. ч. зн.* 137 зв.

факоум *гебр.* 146

фалєко(в) *прикм. од. ч. наз.* 221

фал'шивыи *прикм. мн. зн.* 21 зв.

фаноуилєва *прикм. од. ж. наз.* 215 зв.

фарєс' *ім. антроп. од. ч. наз.* 21 зв.; фарєса *зн.* 21 зв.

фарєсовь *прикм. од. ч. наз.* 221

фарисєй *ім. од. ч. наз.* 270, 299 зв. (2); фарисєѧ *род.* 473; ѡ фарисєи *місц.* 200, 200 зв.; фарисєи *мн. наз.* 26 зв., 41 зв., 45 зв., 46, 56 (2), 68 зв., 97, 135, 244, 377, фарисє(и) 58 зв., 137 зв., фарисєє 55, 82 зв., 93 зв., 94 зв. (2), 96, 98 (3), 99 (2), 99 зв. (2), 119 зв., 121 зв., 133, 134 зв., 152 (3), 164 зв., 229, 230 зв., 233, 242 зв., 271, 317 зв. (2), 376 зв., 445, фарисєовє 96 зв., фарисєѡвє 272, 287 зв., 292 зв., 297, 353, 374 зв. (2), 378, 385 зв., 402, фарисєєвє 135 зв., ѳарисєовє 136 зв., фарисєѡ(в) 402, фари(с) 231; фарисєѡ(в) *род.* 338 зв., фарисєѡвь 58 зв., 232, 243 зв., 270, 282 зв., 348 зв., 376, 385 зв., 458, 464 зв., 469 зв., фарїсєѡвь 424 зв., 446 зв., фарисєоувь 175 зв., фарисєи 14 зв.–15, 31 зв.; фарисєѡ(м) *дав.* 14 зв., 270 зв., 376, фарисєѡмь 221, 270 зв., 383 зв.; о… фарисєѡхь *місц.* 124 зв., ѡ фа(р) 299 зв.

фарисєиска див. **фарисєиского**

фарисєискаго див. **фарисєиского**

фарисєиского *прикм. од. ч. род.* 284 зв., фарисєискаго 156 зв., 272 зв., фарисєйска 73, 73 зв.; ѡ… фарисєйстѣмь

Х

лєно *пас. мин. од. с. наз.* 339 зв.; хвалачи *дієприсл. теп.* 213, 230, 296 зв., 303, 335, х'валачи 210, хвалаще 477 зв.
хєровимо(м) *ім. мн. ч. дав.* 126 зв.; на хєровимѣ(х) *місц.* 126 зв.
хитонь *ім. од. ч. наз.* 432 (2); хитон *зн.* 432
хищ'ници *ім. мн. ч. наз.* 40, 300
хлѣ(б) *ім. од. ч. наз.* 477 зв., хлѣбь 367 зв., 368, 368 зв., 369 (3), 369 зв., 370; хлѣба *род.* 39 зв., 67, 71 зв., 73 (2), 137 зв., 147, 150, 150 зв., 152 зв., 154 зв., 157 (3), 243, 253, 266 зв., 267, 283, 284 зв., 289, 333 зв., 364 зв., 367 зв. (2), 369 зв., 409 (2), 409 зв.; хлѣбь *зн.* 36, 71, 111, 152, 156 зв., 185 зв., 266, 318 зв., 333, 365, 367 зв. (2), 370, 408, 440, 440 зв.; хлѣбомь *ор.* 155 зв., 222; ѡ… хлѣбѣ *місц.* 27 зв., 73 зв., 222, 364, 409 зв.; хлѣбы *мн. наз.* 27 зв.; хлѣбовь *род.* 66 зв., 71 зв., 72, 73 (2), 150, 151 зв., 155 зв., 156, 156 зв., 254 зв. (2), 364 зв. (2), 365, хлѣбо(в) 150; хлѣбы *зн.* 55 зв., 67, 68 зв., 73, 135 зв., 150 зв., 152, 232, 232 зв., 366 зв., 367 зв.; хлѣбы *ор.* 65 зв., 68 зв., 146 зв., 155 зв., 252 зв., 364; о… хлѣбѣхь *місц.* 13 зв., 14, 124, о… х'лѣбѣ(х) 124, ѡ… хлѣбѣхь 199 зв., 335 зв.
хлѣбного *прикм. од. ч. род.* 73 зв.
хо див. **ходити**
ховає(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 413
[ховати сꙗ]: сꙗ ховати *дієсл. недок. інф.* 434 зв.; ховайтєсꙗ *наказ. мн. 2 ос.* 274
ходити *дієсл. недок. інф.* 178 зв., 312 зв.; ходить *теп. од. 3 ос.* 163, 259, 394 зв., ходи(т) 151, 163, 286, 366, 378, 394 зв., 404; ходꙗ(т) *мн. 3 ос.* 39 зв., 52 зв., 71 зв., 157 зв., 241 зв., 271; бꙋдє(т)… ходити *майб. од. 3 ос.* 378; ходиль єси *мин. од. ч. 2 ос.* 441; ходи(л) *3 ос.* 29, 230 зв., 245 зв.; ходил' 173, 364, ходиль 29, 65 зв., 130 зв., 146 зв., 217 зв., 245 зв., 250 зв., 360, 391, 441, хо 173; ходила *ж. 1 ос.* 354 зв.; ходила *3 ос.* 146; ходили *мн. 3 ос.* 204 зв., 253 зв., 332 зв., 371; ходи *наказ. од. 2 ос.* 45, 134, 157 зв., 230, 360 (2), ходѣ 314; ходѣтє *мн. 2 ос.* 297, 404; ходꙗи *дієприкм. акт. теп. од. ч. наз.* 151, ходꙗ 67 зв.; ходꙗща *зн.* 67 зв.; ходячи *дієприсл. теп.* 70 зв., 130 зв., ходꙗщє 49
хождєнїи: ѡ… хождєнїи *ім. од. с. місц.* 124, 335 зв., о… хож(д)єнїи 13 зв.
хож(д)єнїи: о… хож(д)єнїи див. **хождєнїи: ѡ…хождєнїи**
хожоваль *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 125 зв., 399; хожовали *мн. 3 ос.* 195, 216
хол'мь *ім. од. ч. наз.* 218; хол'момь *ор.* 327
холод'ники *ім. мн. ч. зн.* 159 зв., 257
хонє(х): в хонє(х) *ім. топ. мн. місц.* 445
хопилисꙗ *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 122 зв.
хоразинь *ім. од. ч. наз.* 54, 261 зв.
хоробою *ім. од. ж. ор.* 359; в хоробѣ *місц.* 239 зв., въ… хоробѣ 359 зв.; хоробы *мн. зн.* 137
хороминахь: в хороминахь *ім. мн. ж. місц.* 272 зв.
хоромы *ім. мн. зн.* 288
хорыи *прикм. од. ч. наз.* 359 зв.
хо(т) *спол.* 278 зв., 396, 404 зв., 440, хотꙗ 295, 378
хотєнїа *ім. од. с. род.* 16; хотєнїа *мн. зн.* 15 зв.
хоть *част.* 256
хотꙗ див. **хо(т)**
хочꙋ *дієсл. недок. теп. од. 1 ос.* 71 зв., 87, 112 зв., 132 зв., 149, 187, 228 зв., 278, 326, 423 зв., хочю 87, 92, хощꙋ 41 зв., 46, хощꙋ 55 зв.; хочєш *2 ос.* 84 зв., 478 зв., хочєшь 41 зв., 76, 84, 87 зв., 110 зв., 148 зв., 169 зв., 184 зв., 228 зв., 303, 318, 321, 348, 355 зв., 359 зв., 388, 394 зв., 406, 413, хочєши 259 зв., хощєшь 71, хощєши 62 зв.; хочє(т) *3 ос.* 24 зв., 34, 88, 119 зв., 255 зв., 275 зв., 282 зв., 293, 298, 349 зв., 372, 373, 373 зв., 405 зв., 408 зв., 447, 452, хочєть 75, 158 зв., 162 зв., 232, 352 зв., 361, 379, хощє(т) 2 зв., 236; хочємо *мн. 1 ос.* 58, 304 зв., 402 зв., хочємы 168; хочєтє *2 ос.* 88 зв., 110, 117 зв.,

375 (2), кто 14, 26 зв., 31 зв., 32 (2), 33 (3), 33 зв., 34 (4), 37 зв., 39, 40 зв., 44, 49 зв., 51 зв. (2), 52 (5), 54 зв., 55, 57 зв., 58, 59 зв. (3), 60 зв., 64, 68 зв., 69 (2), 75 (3), 78 зв. (3), 82 зв., 83, 83 зв., 85, 88, 90, 91, 93 зв., 97, 98, 98 зв., 99, 101 зв., 102 (2), 124 зв., 131, 142 зв., 145, 153, 153 зв., 155 зв., 159, 162, 162 зв., 163, 165 зв. (3), 169 (2), 170 зв., 172 зв., 173 зв., 181 (2), 201, 218 зв., 219 (2), 225 зв., 229 зв., 232, 238 зв., 244, 245, 246, 247 зв., 251, 251 зв., 253, 253 зв., 255 зв. (3), 256, 258 зв. (3), 260, 262 (2), 263 (2), 264, 265, 266 зв., 267 (3), 268 зв. (3), 273 зв. (2), 274, 275, 277 (2), 284 (2), 286, 286 зв., 287, 292 (3), 292 зв. (2), 294 зв., 295 зв., 297, 298 (2), 300, 300 зв., 301 зв., 302 зв., 303 зв., 306 зв., 308 зв. (2), 319 зв., 320 зв., 342 зв., 343, 348, 349, 349 зв., 350 зв., 351, 352 (2), 352 зв., 353 зв., 356, 360, 368, 369 (2), 369 зв., 370 (3), 370 зв., 373 (2), 373 зв., 378, 379 зв., 382, 384, 386 зв., 387 зв. (2), 388 (2), 389 зв., 394 зв. (2), 395 зв., 403 (5), 404 зв., 405 (2), 405 зв. (3), 407, 408 зв., 409, 412, 413 (4), 413 зв., 415 (2), 417, 420 зв., 440, 441 зв., 445, 445 зв., 447, 448 зв., 449, 450 (2), 452 (2), 453, 460, 462 зв., 464 зв., 466 зв., 467, 469 зв. (2), 482, к'то 53 зв., 57 зв., 89, 95 зв., 98, 98 зв.5, 102, 102 зв. (2), 107 зв., 111, 115 зв., 133 зв., 138 зв. (2), 139 зв., 141 (3), 145, 158 зв., 162 зв., 163, 163 зв., 167 (2), 172, 179 зв., 180 зв. (2), 181 зв., 193 зв., 196, 199 зв., 229 зв., 235 зв. (2), 247, 247 зв., 248 зв., 258 зв., 259, 262 (2), 286, 293, 295, 298, 319 зв., 323 зв., 350 зв., 352, 352 зв., 354, 356 зв., 359, 368, 370, 370 зв., 373, 382, 382 зв., 383, 386 зв., 389 (2), 404 (2), 408 зв., 411 зв.; кого *род.* 95, 273, 304, 371; комоу *дав.* 53 зв., 54 зв., 222, 243, 263, 274, 274 зв.., 277 зв., 281, 311, 404 зв., ко(мꙋ) 53 зв., комꙋ 243, 432; кого *зн.* 80 зв. (2), 93 зв., 173, 175 зв., 268, 295, 424 зв., 425, 436 зв., ко(г)[о] 310; кы(м) *ор.* 74, ким' 383, кимь 73 зв., 158 (2), 255 (2); ѡ кѡ(м) *місц.* 57 зв., ѡ комь 409

х(т)о див. **хто**

х'то див. **хто**

хоула *ім. од. ж. наз.* 57 зв. (2); хоулоу *зн.* 115, 190, 229 зв., хоулꙋ 392 зв.; хоулы *мн. наз.* 70; хоулы *зн.* 133 зв.

хꙋлишь *дієсл. недок. теп. од. 2 ос.* 392 зв.; хоули(т) *3 ос.* 45; бы… хоулиль *ум. од. 3 ос.* 273 зв.

х'ламидою *ім. од. ж. ор.* 118 зв.

ѡ

ѡ [1] див. о

ѡ [2] *виг.* 38, 71, 161, 185 зв., 235, 237 зв., 257 зв., 275 зв., 280 зв., 282 зв., 289 (2), 289 зв., 294, 307, 332 зв.

ѿ *числ.* 203 зв.

ѡба *числ. ч. наз.* 237, 435; обѣ [!] *род.* 119 зв.; ѡбѣма *дав.* 244; оба *зн.* 112; ѡбѣ *ж. наз.* 28 зв.; обѣ *зн.* 150 зв., ѡбѣ 227 зв.; обѣ *с. зн.* 79 зв.

ѡбанадесѧ(т) див. **обанадесѧть**

ѡбанадесѧте див. **обанадесѧть**

ѡбанадесѧть див. **обанадесѧть**

ѡбаче *спол.* 54, 282 зв., 321

ѡбачив'шисѧ *дієприсл. недок. мин.* 160

ѡбачишь *дієсл. док. майб. од. 2 ос.* 345 зв.; ѡбачиль *мин. од. ч. 3 ос.* 216; обачили *мн. 3 ос.* 196 зв.; ѡбач' *наказ. од. 2 ос.* 336 зв.

ѡбвиль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 195 зв.

ѡб'винити *дієсл. док. інф.* 377; ѡбьвинили *мин. мн. 3 ос.* 136

ѡб'дръжа(т) *дієсл. док. майб. мн. 3 ос.* 16 зв.

ѡбєр'нєт'сѧ *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 419 зв.; ѡбєрьноуласѧ *мин. од. ж. 3 ос.* 436–436 зв.; ѡбєр'ноув'шисѧ *дієприсл. мин.* 263, 327, 441 зв., ѡбєр'ноувьшисѧ 240, ѡбєрьноув'шисѧ 244 зв., 259 зв.; ѡбєр'нѹ́в'шисѧ 263, ѡбєрьн(ѹ)вшисѧ 436 зв., ѡбєр'нѫв'шисѧ 2 зв., ѡбєрноув'ши(с) 286, 323, обрьноув'шисѧ 39, обрьноув'ши(с) 145, ѡбрьноув'ши(с) 158 зв., ѡбрьноув'шисѧ 317 зв.

ѡ(б)жаловали *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 272

ѡбираль *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 317 зв.

ѡбитєли *ім. мн. ж. наз.* 411

ѡблакь див. **ѡболокь**

ѡбласть *ім. од. ж. наз.* 322 зв.

ѡблєгь *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 333

ѡблизовали *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 293 зв.

ѡбличає(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 136

ѡбличити *дієсл. док. інф.* 23; ѡбличи(т) *майб. од. 3 ос.* 418; ѡбличи *наказ. од. 2 ос.* 80

ѡбличамь *ім. од. с. ор.* 438 зв.

ѡбложєнь *дієприкм. док. пас. мин. од. ч. наз.* 277 зв.

ѡблокь *мин. од. ч. 3 ос.* 325 зв.; облокли *мн. 3 ос.* 192 зв., облок'ли 118 зв., ѡблокли 193, 429 зв.; ѡболоцѣтє *наказ. мн. 2 ос.* 289 зв.; ѡболочєнь *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 242, 250, ѡболочєныи 188 зв., оболочєн'ныи 143 зв.; ѡболочєна *зн.* 53; ѡболочєныи *мн. наз.* 196 зв.

ѡблоу(д)но *присл.* 288 зв.

ѡблагоу(т) *дієсл. док. майб. мн. 3 ос.* 307 зв.; ѡблажєнь *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 315

ѡбнов'лєніє див. **об'нов'лєніє**

ѡбоє див. **обоє**

ѡболоковальсѧ див. **ѡболочовальсѧ**

ѡболокь *ім. од. ч. наз.* 257, облакь 76, ѡблакь 159 зв.; облака *род.* 76, ѡблака 160, 257; ѡболокь *зн.* 257; ѡболокы *мн. зн.* 278 зв.; по ѡб'лако(х) *місц.* 103, вь ѡблацѣхь 182, на ѡблацѣхь 316, по ѡблацѣхь 190, по ѡб'лацѣхь 115

ѡболочєтєсѧ див. **облєчєт'сѧ**

ѡболочовальсѧ *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 293 зв., ѡболоковальсѧ 249

ѡбохьнадєсѧ(т) див. **обанадєсѧть**

ѡбрадован'на *дієприкм. док. пас. мин. од. ж. наз.* 207

ѡбраза див. **образь**

ѡбратити *дієсл. док. інф.* 205 зв.; об'рати *наказ. од. 2 ос.* 113 зв.

ѡбратѧ(т)сѧ *дієсл. док. майб. мн. 3 ос.* 140; ѡбратилисѧ *мин. мн. 3 ос.* 61; обратив'шисѧ *дієприсл. мин.* 74 зв., ѡбратив'шисѧ 344 зв., ѡбратив'ши(с) 295 зв., ѡбратив'сѧ 47

ѡброкы *ім. мн. ч. зн.* 277; ѡброкы *ор.* 219

ѡброусоу *ім. од. ч. дав.* 263, 263 зв.; ѡброу(с) *зн.* 259 зв., броу(с) [!] 305; ѡброусомь *ор.* 398

ѡброучєна *дієприкм. док. пас. мин. од. ж. наз.* 22 зв.; ѡбрѹ́чєн'ною *ор.* 212

ѡброуч'ника *ім. од. ч. род.* 457; ѡброучникомь *ор.* 338 зв.

ѡбрѣзаніє *ім. од. с. наз.* 458; ѡбрѣза(ни) *дав.* 217; ѡбрѣзаніє *зн.* 373 зв.*2*, ѡбр(ѣ)заніє 213 зв.

ѡбрѣмєнєніи *дієприкм. недок. пас. мин. мн. наз.* 55

ѡбрѣтєніє див. **обрѣтєніє**

ѡбрѣтыи *дієприкм. док. пас. мин. од. ч. наз.* 52

ѡб'тѧг'чєны *дієприкм. док. пас. мин. мн. наз.* 187 зв., об'тєг'чєни 113

ѡб'тѧжєны *дієприкм. недок. пас. мин. мн. наз.* 316 зв.

ѡб'ходитє див. **об'ходити**

ѡб'ходи(т)... сѧ *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 2 зв.

ѡб'хождаль *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 48

ѡбхож(д)єніє *ім. од. с. наз.* 480, ѡб'хож(д)єніє 480 зв., 481; ѡбьхож(д)єніє *зн.* 2

ѡб'хож(д)еніє див. **ѡбхож(д)еніє**
ѡбоуви див. **обоуви**
ѡбщаа *прикм. од. ж. наз.* 478 зв.; ѡбщой *дав.* 266
ѡб'ще *присл.* 262
ѡб'щежителѧ *ім. од. ч. род.* 459 зв.
ѡб'щем(ч)нико(м) *ім. мн. ч. дав.* 478 зв.
ѡбъяв'лень див. **ѡбьявлень**
ѡбыбрала *дієсл. док. мин. од. ж. 3 ос.* 264 зв.; ѡбыбрали *мн. 3 ос.* 265; обыбравши *дієприсл. мин.* 317
ѡбыймаєть *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 341 зв.; ѡбыймоу(т) *майб. мн. 3 ос.* 307 зв.
ѡбыздрѣв'шисѧ *дієприсл. док. мин.* 196 зв.
ѡбычаи див. **ѡбычай**
ѡбычай *ім. од. ч. наз.* 429, 434 зв., ѡбычаи 117 зв., 164 зв., 326; ѡбычаю *род.* 321; ѡбычаи *зн.* 191 зв.; ѡбычає(м) *ор.* 338; ѡбыча(и) *мн. наз.* 16; ѡбычаи *зн.* 16; по ѡбычаю *місц.* 205, 214 зв., 216, 223
ѡбышла *дієсл. док. мин. од. ж. 3 ос.* 404
ѡбьвѧза(н) *дієприкм. док. пас. мин. од. ч. наз.* 398; ѡбвѧзано *с. наз.* 398
ѡбьявлень *дієприкм. док. пас. мин. од. ч. наз.* 344, ѡбъяв'лень 372; обьявлен'но *с. наз.* 336
ѡбьяв'ши *дієприсл. док. мин.* 166, ѡбьявьши 163
ѡбьявьши див. **ѡбьяв'ши**
ѡбьяденїа *ім. од. с. род.* 313; ѡбьяденїємь *ор.* 316 зв.
ѡбѣдаль *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 270, 460, 466; ѡбѣдайте *наказ. мн. 2 ос.* 440
ѡбѣдь див. **обѣ(д)**
[ѡбѣсиль сѧ]: **сѧ ѡбѣсиль** див. **обѣсильсѧ**
ѡбѣтницоу *ім. од. ж. зн.* 334 зв., ѡбѣт'ницоу 214
ѡбѣт'ницоу див. **ѡбѣтницоу**
ѡбѣшеных *дієприкм. пас. мин. мн. род.* 328
ѡбѣщаважще *дієприкм. недок. акт. теп. мн. ч. наз.* 16 зв.
ѡв'де *присл.* 358
ѡвечый *прикм. од. ч. наз.* 389; ѡв'чаа *ж. наз.* 359; ѡвечоую *зн.* 389; на ѡвчои *місц.* 358 зв.; ѡвечими *мн. ор.* 389 зв.; въ... ѡв'чихь *місц.* 40
ѡвидовь *прикм. од. ч. наз.* 220 зв.
ѡво див. **ово**
ѡвӧ(н) *ім. од. ч. наз.* 341 зв.
ѡв'ца *ім. од. ж. наз.* 56; ов'цю *зн.* 56, ѡв'цю 287 зв.; ов'цѣ *мн. наз.* 149 зв., ѡв'цѣ 48, 186, 260 зв., 389 (2), 389 зв., 390, 391 зв. (2), 467, ѡвцѧ 50, ѡ(в)ца 455 зв., ов'ца 111 зв., ѡв'ца 471; ѡвець *род.* 14, 79 зв., 200 зв., 287, 287 зв., 391 зв.; ов'ца(м) *дав.* 49, ѡв'ца(м) 70 зв.; ов'цѣ *зн.* 107 зв. (2), ѡвцѣ 389, 390 зв. (2), ѡв'цѣ 347 зв., 389, 390 (3), 390 зв., 441 (2), ѡвьцѣ 347 зв.; ѡ ѡв'ца(х) *місц.* 390
ѡгень *ім. од. ч. наз.* 259 зв., оге(н) 298, огнь 43, 131 зв., ѡгнь 164 (3), 358 зв.; огнѧ *род.* 189, ог'нѧ 100, ѡгнѧ 164, 278; ѡгневи *дав.* 226, ѡгню 32; ѡгень *зн.* 273, 218 зв., 322 зв., 426 зв., ог'нь 79, 108 зв., ѡг'нь 161 зв., ѡг'нъ 163 зв., огнь 40, 79 зв., ѡгнь 26 зв., 77, 164, 415; огне(м) *ор.* 131 зв., ѡгне(м) 27, 42 зв., 51, 63 зв., ѡгнемь 164, ѡг'немь 219 зв. (2), 226; при ѡг'ни *місц.* 322 зв.
ѡглѧдати *дієсл. недок. інф.* 285; ѡглѧдаю *теп. од. 1 ос.* 175 зв.; ѡглѧдаль *мин. од. ч. 3 ос.* 171; ѡглѧдали *мн. 3 ос.* 329 зв., 344 зв.; оглѧдайте *наказ. мн. 2 ос.* 150; ѡглѧдаите 344 зв., ѡглѧдайте 356 зв.
ѡглѧдѣти *дієсл. док. інф.* 285 зв.
ѡгн'ноую див. **огньноую**
ѡгнь див. **ѡгень**
ѡгородь *ім. од. ч. наз.* 424 зв., 434 зв.; ѡгоро(д) *зн.* 281; в огородѣ *місц.* 427, в'... ѡгородѣ 434 зв.
ѡгор'ноул'сѧ *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 439 зв.
ѡдвер'ница *ім. од. ж. наз.* 426
ѡдверный *прикм. од. ч. наз.* 389; ѡдвер'ной *ж. дав.* 426

251; одѣна *зн.* 26, 53, 429 зв., ѡдѣна 190, 242, 293 зв., 320 зв., 327 зв., 406 зв., 407 зв., 435 зв., дѣна [!] 325 зв.; одѣна(м) *ор.* 53, ѡдѣнамь 435 зв.; в'… ѡдѣню *місц.* 242; одѣна *мн. зн.* 89 зв., 115, 119, 432, ѡдѣна 171, 193 зв., 253, 306 зв., 307, 432; в' ѡдѣна(х) *місц.* 436

ѡдѣяли: **ѡдѣяли єс'мо** *дієсл. док. мин. мн. 1 ос.* 108; ѡдѣяли єстє *2 ос.* 108, 108 зв., одѣянь *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 129 зв.

ѡдѣяніє *ім. од. с. наз.* 122, 159 зв., 275; одѣяніа *род.* 68 зв., 97 зв., 101 зв., ѡдѣяніа 181; одѣяніє *зн.* 94 зв., 118 зв., ѡдѣяніє 34, 435 зв., ѡдѣаніє 196 зв., 249; ѡдѣяніємь *ор.* 434 зв.; въ ѡдѣяніи *місц.* 178 зв., в'… ѡдѣяніи 312 зв.; ѡдѣяніа *мн. зн.* 193, ѡдѣяніа 170 зв.–171, одѣяніа 119, ѡдѣаніа 169 зв.; вь ѡдѣяніахь *місц.* 330

ѡжєни(т)сѧ *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 83

ѡживєть *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 46 зв.; ѡживоу(т) *мн. 3 ос.* 361 зв.; ѡжиль *мин. од. ч. 3 ос.* 291, єсть ѡжиль 290

ѡживи(т) *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 298, ѡживить 361

ѡживить див. **ѡживи(т)**

ѡживлѧєт *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 361, ѡживаєть 370 зв.

ѡживаєть див. **ѡживлѧєт**

ѡжидаємь *дієсл. недок. теп. мн. 1 ос.* 241 зв. (2); ѡжидаль *мин. од. ч. 3 ос.* 195 зв., 329; ѡжидающого *дієприкм. акт. теп. од. ч. род.* 315 зв.; ѡжидаючихь *мн. род.* 359

ѡзєра *ім. од. с. род.* 248, єзєра 227.*2*; ѡзєро *зн.* 248, зєро 249 зв.; при ѡзєрѣ *місц.* 468 зв., при ѡ 227

ѡзіа *ім. антроп. од. ч. наз.* 22; ѡзію *зн.* 21 зв.

[**ѡзнаимоує сѧ**]: **сѧ ѡзнаимоує** *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 159

ѡзнаимоуєть див. **ознаимоуєть**

ѡзначаєтсѧ *дієсл. недок. безос.* 339

ѡзначити *дієсл. док. інф.* 443; ѡзначили *мин. мн. 1 ос.* 443, єсмо… ѡзначили 482

ѡкааніи: **ѡ ѡкааніи** див. **окааніи**: **ѡ окааніи**

[**ѡказало… сѧ**]: **сѧ… ѡказало** *дієсл. док. мин. од. с. 3 ос.* 247 зв.

ѡказоуєшь *дієсл. недок. теп. од. 2 ос.* 348; ѡказоує(т) *3 ос.* 260 зв.; ѡказова(л) *мин. од. ч. 3 ос.* 332 зв.

ѡкамєнє(нн)и: **ѡ ѡкамєнє(нн)и** *ім. од. с. місц.* 136 зв.

ѡкамєнєно *дієприкм. док. пас. мин. од. с. зн.* 157

ѡколич'ны(х) див. **околич'ны(х)**

ѡколо див. **около** [1, 2]

ѡкопаю *дієсл. док. майб. од. 1 ос.* 280; ѡкопають *мн. 3 ос.* 307 зв.

ѡкровєніє *ім. од. с. зн.* 215

ѡкро(м) *прийм.* 177 зв., 336 зв., ѡкромь 282 зв.

ѡкромь див. **ѡкро(м)**

ѡкроуховь див. **окроуховь**

ѡктѧбрь *ім. од. ч. наз.* 448 зв., ѡк'тѧб'рь 449, 450, 451

ѡк'тѧб'рь див. **ѡктѧбрь**

ѡкоупоуючи *дієприсл. недок. теп.* 159

ѡливнои *прикм. од. ж. род.* 170, ѡлив'нои 306, ѡлив'нои 307; олив'нои *дав.* 89; ѡливноую *зн.* 186, олив'ноую 111 зв., ѡлив'ноую 321, 376 зв.; на… ѡливнои *місц.* 179 зв., 317, на… олив'нои 101

ѡлив'нои див. **ѡливнои**

ѡлив'нои див. **ѡливнои**

ѡл'тарѧ див. **ол'тарь**

ѡлѣєви див. **олѣю**

ѡмочи(т) *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 111; омочиль *мин. од. ч. 3 ос.* 294; ѡмочи(в)ши *дієприсл. мин.* 409, ѡмочив'ши 409

ѡмыванѧ *ім. мн. с. зн.* 152 зв.

ѡмывати *дієсл. недок. інф.* 243 зв.; ѡмываєть *теп. од. 3 ос.* 239

ѡмыла *дієсл. док. мин. од. ж.* 244 зв.

ѡмыл'ныи *прикм. мн. наз.* 331

ѡ(н) див. **он, іѡа(н)**

оны 94 зв.; оны(х) *род.* 80, 95 зв., 151 зв., ѡны(х) 70 зв., 166 зв., 336 зв., 357, 365, ѡныхь 210 зв., 257, 391, ѡнѣ(х) 17 зв.; ѡны(м) *дав.* 139 зв., ѡнымь 215 зв., 283 зв., 380; ѡны(х) *зн.* 304 зв., оны 94, ѡ(ни) 471 зв., ѡный 392 зв., 416 зв., ѡныи 307, ѡные 208, оныя 102, ѡныѧ 130, 211 зв., 308, 337 зв., ѡ(н)я 41 зв., 42 зв., 43 зв., 44, 45, 47 зв., 48, ѡна 456 зв., ѡ(н) 130, 468, 470, 472 зв.; по ѡны(х) *місц.* 365 зв., оу… ѡныхь 170 зв., по ѡных' 256

ѡнь див. **он**

ѡн'ъ [!] див. **он**

ѡнѣ див. **они**

ѡпатреню: на ѡпатреню *ім. од. с. місц.* 272

ѡпатрьне *присл.* 291

ѡпер'ласѧ *дієсл. док. мин. од. ж. 3 ос.* 238 зв.; ѡпер'лисѧ *мн. 3 ос.* 41, ѡпръли(с) 41

ѡпловитымь *прикм. од. ч. ор.* 237

ѡплюю(т) див. **ѡплюють**

ѡплюють *дієсл. док. майб. мн. 3 ос.* 302, ѡплюю(т) 168; ѡплюва(н) *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 183; ѡплюваного *род.* 317

ѡповидѣль *дієсл. док. мин. од. 3 ос.* 360 зв.; ѡповѣ(ж) *наказ. од. 2 ос.* 372, ѡповѣжь 80; ѡповѣдаючи *дієприсл. теп.* 93 зв., 280; ѡповидѣв'ши *мин.* 166–166 зв.

ѡпоиного *прикм. од. ч. род.* 205 зв.

ѡпол'ночи *присл.* 266 зв.

ѡпосли [1] див. **опослѣ**

ѡпосли [2] *прийм.* 311 зв.

ѡпослѣ див. **опослѣ**

ѡпочиваль див. **опочивает**

ѡпочие(т) *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 261; опочин'те *наказ. мн. 2 ос.* 149 зв.

ѡпоясальсѧ *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 406 зв., 439 зв.; ѡпоясавшисѧ *дієприсл. мин.* 296, ѡпоясав'шисѧ 274 зв.

ѡпоясоваль: ѡпоясоваль еси *дієсл. недок. мин. од. ч. 2 ос.* 441

ѡпояшеть *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 441; ѡпоясань *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 406

ѡправ'дань *дієприкм. док. пас. мин. од. ч. наз.* 300

ѡпрѣсночныи *прикм. од. ч. наз.* 317, 317 зв., ѡпрѣс'ночьныи 307 зв.; опрѣсноч'ны(и) *зн.* 110 зв., ѡпрѣсночныи 184 зв.

ѡпрѣс'ночьныи див. **ѡпрѣсночныи**

ѡпоустить див. **опоустить**

ѡпоуховаль *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 283 зв.

ѡпоущати *дієсл. недок. інф.* 99, 270 зв.; ѡпоущаю *теп. од. 1 ос.* 420 зв.; ѡпȣщаеть *3 ос.* 165; ѡпоущаете *мн. 2 ос.* 270 зв.; ѡпоущаючи *дієприсл. теп.* 442 зв.

ѡпа(т) див. **опать**

ѡпат' див. **опать**

ѡпать див. **опать**

ѡрель див. **орель**

ѡреть *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 295 зв.

ѡроужїе *ім. од. с. наз.* 215; ѡроужїе *зн.* 268; ороужїемь *ор.* 114, 188, орȣжїемь 113, ѡроужїемь 188 зв., 322, ѡроужиемь 424 зв.

ѡсажень *дієприкм. док. пас. мин. од. ч. наз.* 116

ѡсан'на див. **осан'на**

ѡсвѣти(т) *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 270; ѡсвѣтила *мин. од. ж. 3 ос.* 212 зв.

ѡсель *ім. од. ч. наз.* 283 зв.; ѡсла *зн.* 280 зв.; на… осли *місц.* 89 зв.

ѡсїи *ім. антроп. од. ч. дав.* 146 зв.

ѡскаржили *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 56, ѡс'ка(р)жили 272; ѡскаржено *прис. ф.* 291

ѡс'ка(р)жили див. **ѡскаржили**

ѡскоудно *присл.* 3 зв.

ѡславенѧ *ім. од. с. род.* 421

ѡславала *дієсл. недок. мин. од. ж. 3 ос.* 299

ѡслепиль *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 404 зв.

ѡслици: о ѡслици див. **ослицѣ**

74 зв. (3), 75, 76 зв., 77, 78 (4), 79 (2), 79 зв. (3), 80, 80 зв., 82, 83 зв., 86 зв., 87 зв., 88, 89 зв., 90 зв., 91 зв. (2), 93 (2), 95 зв., 96 (2), 97 (2), 97 зв. (2), 100, 100 зв., 102, 102 зв., 103 (3), 105 (2), 107 (2), 107 зв. (3), 108, 108 зв., 110 зв., 111 зв. (3), 112 зв., 113 (2), 115 зв., 119 зв., 120 (2), 121, 122 (3), 123 зв., 124, 125 зв. (2), 126, 126 зв. (2), 127 (7), 129 зв., 130 (2), 132 зв., 135 (2), 136 зв. (3), 137 зв. (2), 141, 141 зв. (2), 142, 142 зв. (3), 143, 143 зв., 144 зв. (2), 145, 145 зв. (2), 149 зв., 150 зв., 152 (2), 152 зв., 153, 153 зв., 154 зв., 155, 156, 158, 162 зв., 163 зв., 165, 167, 171 зв., 173 зв. (2), 174, 175, 177 (2), 178, 178 зв., 180 зв., 181, 182 (3), 183 (3), 184, 186, 187 (2), 188 (3), 188 зв., 194 зв., 196 (2), 197 (2), 199 (2), 200, 202 (2), 203 зв., 204 зв., 205 зв., 207 (2), 208 (2), 208 зв., 210 зв. (2), 211 зв. (2), 212 (2), 213, 214, 215 зв. (2), 217 (2), 217 зв., 218, 218 зв., 219, 220, 221 зв. (4), 223 (2), 226, 226 зв. (2), 227 (2), 228 (2), 228 зв., 229, 231, 234 (2), 234 зв. (2), 235 зв., 236 зв., 238 (5), 239 зв., 241 зв., 242, 242 зв. (3), 243 (2), 243 зв., 245 зв. (3), 247 зв., 249, 249 зв., 250, 250 зв., 251 (2), 251 зв., 252 (2), 253 зв. (4), 255 зв., 256 зв., 257 зв., 258, 260 зв., 263, 263 зв., 265 зв. (2), 266, 266 зв., 267 зв., 268, 271 зв. (3), 272, 272 зв., 274 (3), 274 зв., 275, 277 зв. (2), 278, 278 зв. (2), 280 (2), 280 зв. (2), 281 (2), 282 (2), 283 зв. (2), 284, 289, 291 зв. (2), 293 (3), 293 зв., 294 зв. (2), 295, 296 зв., 297 зв. (2), 301, 302, 305 зв. (2), 306 зв., 307 зв., 308 зв. (2), 309, 312, 312 зв., 313 (2), 314 зв. (3), 315 зв. (3), 318 зв., 321, 321 зв. (2), 324 (3), 324 зв., 325, 329, 329 зв., 330 (3), 330 зв., 331, 332 зв. (3), 334, 334 зв. (2), 337 (2), 338, 339, 341, 341 зв., 342 (5), 344 зв., 347, 349, 349 зв. (4), 353 зв., 354, 360, 361, 361 зв., 362, 362 зв., 363 зв. (3), 364, 365 зв., 369 (4), 371 (2), 373 (2), 374 зв. (2), 376 зв., 377 зв., 379 зв. (5), 381 зв. (4), 382, 383, 385 зв. (3), 387 зв., 388, 389, 390 зв. (2), 391, 392 (2), 395, 395 зв., 397 зв., 398, 399 (2), 400, 401, 403, 403 зв., 405 зв., 406 зв. (2), 408, 411 зв., 412, 413, 414, 414 зв., 416 (2), 416 зв. (4), 417, 417 зв. (3), 418 зв., 419, 420 (2), 420 зв. (3), 421, 422 (2), 423 (5), 424 (2), 424 зв., 427 зв. (2), 428, 428 зв., 429, 430 зв., 432 зв., 435, 437, 438 зв., 439, 439 зв., 440 зв., 443, 444 (2), 444 зв. (6), 445 (6), 445 зв. (4), 446 (3), 446 зв. (5), 447 (4), 447 зв. (3), 448 (4), 448 зв. (4), 449 (6), 449 зв. (5), 450 (4), 450 зв. (4), 451 зв. (4), 452 (4), 452 зв. (3), 453 (5), 453 зв. (4), 454 (3), 454 зв. (3), 455 (3), 455 зв. (4), 456 (5), 456 зв. (5), 457 (4), 457 зв. (6), 458 (3), 458 зв. (4), 459 (6), 459 зв. (5), 460 (3), 460 зв. (4), 461 (3), 461 зв. (2), 462 (3), 462 зв. (3), 463 (3), 463 зв. (3), 464 (4), 464 зв. (3), 465 (5), 465 зв. (2), 466 (4), 466 зв. (2), 467 (3), 467 зв. (3), 468 (4), 468 зв. (4), 469 (3), 469 зв. (4), 470 (3), 470 зв. (5), 471 (2), 471 зв. (4), 472 (5), 472 зв. (5), 473 (6), 473 зв. (9), 474 (8), 474 зв. (6), 475 (7), 475 зв. (8), 476 (5), 476 зв. (4), 477 (5), 477 зв. (7), 478 (13), 478 зв. (16), 479 (16), 479 зв. (18), 480 (2), 482 (2), 482 зв.

ωта *ім. од. ж. наз.* 31 зв.

Ѿбѣтованїа [!] *ім. мн. с. зн.* 16 зв.

Ѿвали(т) *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 196; Ѿвалиль *мин. од. ч. 3 ос.* 122; Ѿвалєнь *дієприкм. пас. мин. од. ч. наз.* 196 зв., 330, 435

Ѿвє(д)ши *дієприсл. док. мин.* 74 зв.

Ѿвєр'жєнѧ *ім. од. с. зн.* 406, о Ѿвръжєнїи *місц.* 125

Ѿводими *дієприкм. недок. пас. мин. мн. наз.* 16

Ѿвожоуєть *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 272

ωтворилосѧ *дієсл. док. мин. од. с. 3 ос.* 220; ωтворилисѧ *мн. 3 ос.* 47 зв., 210, Ѿворилисѧ 333, сѧ Ѿворили 88 зв., 120 зв., 130; ωтворисѧ *наказ. од. 2 ос.* 155, Ѿворисѧ 155

ѿпоущати *дієсл. недок. інф.* 45, 83, 133 зв., 134, 229 зв., 230; ѿпоущаєть *теп. од. 3 ос.* 245; ѿпоущаємо *мн. 1 ос.* 36, 266 зв.; ѿпоущаєтє *2 ос.* 36, 36 зв., 173, ѿпоу 36; ѿпоущайтє *наказ. мн. 2 ос.* 173, ѿпоущаитє 237; бы смо... ѿпоущали *ум. мн. 1 ос.* 170; ѿпоущени *дієприкм. пас. мин. мн. наз.* 138 зв., 140, 437 зв., ѿпоущєны 245; ѿпоущєно *прис. ф.* 58, 237, 245, 237 зв. (2)

ѿпоущаютьсѧ *дієсл. недок. теп. мн. 3 ос.* 230, ѿпоущают'сѧ 245, ѿпоуща-ю(т)сѧ 45, 133 зв. (2), 229 зв.; ѿпоуща-ю(т)... сѧ 45

ѿпоущєніє *ім. од. с. наз.* 334 зв.; ѿпоущєніє *зн.* 111 зв., 129 зв., 138 зв., 211, 218, 223 зв.

ѿпѣли *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 111 зв., 186

ѿраднѣє *присл.* 49 зв., 54, 54 зв.; ѿраднѣи 147 зв.

ѿраднѣи див. **ѿраднѣє**

ѿрєчисѧ *дієсл. док. інф.* 149

ѿриг(н)оу *дієсл. док. майб. од. 1 ос.* 63

ѿричєть *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 16 зв.; ѿрєчєн'на *дієприкм. пас. мин. од. ч. зн.* 285 зв.; ѿрєчєн'нымь *ор.* 285

ѡтрокь див. **отрокь**

ѡтроча *ім. од. с. наз.* 208 зв., 211, 211 зв., 467 зв., ѡтрочѧ 24 зв., ѿрочѧ 78 зв.; ѡтрочати *род.* 24, ѡтрочатє 25 зв.; ѡтроча *зн.* 24 зв., 163, 462 зв., ѡтрочѧ 24 зв. (2), 25, 25 зв. (2), 78 зв. (2); ѡтрочатє(м) *ор.* 23 зв.

ѡтрочищє(х): о... ѡтрочищє(х) *ім. мн. с. місц.* 13

ѡтрочѧ див. **ѡтроча**

ѿрочѧ див. **ѡтроча**

ѡтроубѧми *ім. мн. ор.* 289

ѿрѣзоуєть *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 414 зв.

ѡтрѧсаємо *дієсл. недок. теп. мн. 1 ос.* 261 зв.; ѡтрѧсаитє *наказ. мн. 2 ос.* 253

ѡтрѧсѣтє *дієсл. док. наказ. мн. 2 ос.* 49 зв., 147 зв.

ѿсєлє див. **ѡ(т)сєлѧ**

ѿсєлѣ див. **ѿсєлѧ**

ѿсєлѧ *присл.* 273 зв., ѿсєлѣ 115, 294 зв., 446, 449 зв., ѿсєлє 44 зв.

ѿслѧ див. **ослѧ**

ѿстои(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 152 зв.; ѿстоитє *мн. 2 ос.* 235

ѿстоупи(л) *дієсл. док. мин. од. ч. 3 ос.* 334 зв., ѿстоупиль 321, ѿстȣпиль 227; ѿс'тȣпив'ши *дієприсл. мин.* 112 зв.

ѿстоупиль див. **ѿстоупи(л)**

ѿстȣпиль див. **ѿстоупи(л)**

ѿсылає(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 72 зв., ѿсылаєть 358 зв.

ѿсылаєть див. **ѿсылає(т)**

ѿсѣци *дієсл. док. наказ. од. 2 ос.* 79, 163 зв., 164, ѿсѣці 33

ѿсѣці див. **ѿсѣци**

ѿта(мь)толє *присл.* 253

ѿтодоу див. **ѿтоудоу**

ѿто(ж) див. **отожь**

ѿтолє див. **ѿтолѧ**

ѿтолѣ див. **ѿтолѧ**

ѿтолѧ *присл.* 77 зв., 236 зв., 279, ѿтоулѧ 294 зв., ѿтолѣ 29, 110, 130 зв., 154, 162, 222 зв., ѿтолє 259 зв., 347 зв., 357 зв., 371 зв., 414 зв., 476 зв.

ѿтръгнє(т)сѧ *дієсл. док. майб. од. 3 ос.* 135

ѿтоу(д) див. **ѿтоудоу**

ѿтоудоу *присл.* 29 зв., 32 зв., 45 зв., 52 зв., 55 зв., 56 зв., 65, 66, 70, 71, 84, 146 зв., 164 зв., 453, ѿтодоу 47 зв., ѿтоу(д) 147 зв.

ѿтоулѧ див. **ѿтолѧ**

ѿтѧль *дієсл. док. мин. мн. 3 ос.* 113 зв., 188 зв., 317, 322, 425 зв., 427

ѿходи(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 257 зв.; ѿходили *мин. мн. 3 ос.* 149 зв.; ѿшє(д)ши(м) *дієприкм. акт. мин. мн. дав.* 24 зв.; ѿходѧчи *дієприсл. теп.* 105 зв.

ѿхожаль *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 226 зв.

ѿхожоваль *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 229; ѿхожовала *ж. 3 ос.* 215 зв.

ѿч҃ество *ім. од. с. зн.* 65; въ ѿчєствѣ *місц.* 224, ѿч҃ествіи 65

Ц

цвѣ(т)нои *прикм. од. ж. род.* 90 зв.; цвѣ(т) 402; ц'вѣт'ноую *зн.* 90, цвє(т) 399 зв.
цвѣтоноснаѧ *прикм. од. ж. наз.* 474; цв(ѣ)тоносной *род.* 481
ц'вѣты *ім. мн. ч. зн.* 37 зв.
цєсара див. **цєсарѧ**
цєсарєвь *прикм. од. ч. наз.* 95, 176, 311; ѡ… цєсарєвои *ж. місц.* 174; цєсарєво *с. наз.* 95, 176, 311
цєсаріа *ім. топ. од. ч. род.* 73 зв., цєсарыѧ 157 зв.–158
цєсар'ства *ім. од. с. род.* 446
цєсарыѧ див. **цєсаріа**
цєсарѧ *ім. од. ч. род.* 198 зв., 211 зв., 217 зв., 431, 468 зв., цєсара 456 зв.; цєсарєви *дав.* 93 зв., 95, 176, 310, 311, 324 зв., 430 зв. (2), цєсарови 95
ци див. **чи** [2]
цинтириѡн *ім. антроп. од. ч. наз.* 328 зв.
цр҃вь див. **цр҃є(вь)**
цр҃є(вь) *прикм. од. ч. наз.* 357 зв., цр҃вь 358; ѡ цр҃євѣмь *місц.* 335 зв.
цр҃квь див. **цр҃ковь**
цр҃кнаго *прикм. од. ч. род.* 444; на… цр҃ков'нѣмь *місц.* 222 зв., на… цр҃кв'нѣмь 28; цр҃ков'наа *ж. наз.* 328 зв., цр҃кв'наѧ 120, цр҃кв'наа 194 зв.; цр҃ковнои *род.* 313, цр҃кв'нои 178 зв.; цр҃кв'ноую *зн.* 116 зв.; в'… цр҃квнєй *місц.* 379; цр҃квноє *с. зн.* 100 зв.; цр҃квны(м) *ор.* 98 зв.; ѡ… цр҃к'внѣмь *місц.* 179; цр҃ковніи *мн. наз.* 443, цр҃квныи 482 зв.; цр҃ков'нымь *дав.* 322; цр҃кв'наѧ *зн.* 101
цр҃ковь *ім. од. ж. наз.* 348, цр҃квь 98 зв.; цр҃квє *род.* 55 зв., 100 зв., 170, 179, 303, 317, 335 зв., 346, 347 зв., 383 зв., 388 зв., 391 (2), цр҃квє 214 зв., 215 зв., цр҃ьквє 313, цр҃квє 479; цр҃кви *дав.* 149, 179 зв.; цер'ковь *зн.* 74, цр҃ковь 72 зв., 171 зв., 172, 189, 194, 205, 299 зв., 348, цр҃ьковь 171, 473, цр҃квь 91, 114 зв., 119 зв., 373, 453 зв., цр҃кь 308; цр҃квію *ор.* 98 зв. (2), 100; в цр҃кви *місц.* 90, 90 зв., 172, 173, 178, 335, 379, 399 зв., 426 зв., в цр҃к'ви 188 зв., въ цр҃кви 3 зв., 114, 317, 322 зв., 360 зв., 391, 443, въ цр҃к'ви 206 зв. (2), 216 зв., в' цр҃кви 90, 116 зв., 308 зв., 374, в' цр҃к'ви 347 зв., в' цр҃кві 308, при цр҃кви 3, 442 зв., ѡ цр҃вѣ 479 зв., ѡ цр҃кви 313 зв., 348; цр҃квєи *мн. род.* 442 зв.; цр҃квы *зн.* 126
цр(с)каго *прикм. од. ч. род.* 126 зв.; цр(с)кого *зн.* 352 зв.; при… цр҃ско(м) *місц.* 242; цр(с)ко *с. наз.* 126 зв.; в… цр(с)ки(х) *мн. місц.* 53
цр(с)твіє див. **ца(р)ство**
цр(с)тво див. **ца(р)ство**
цр(с)твоує(т) *дієсл. недок. теп. од. 3 ос.* 25 зв.; цр҃ствоують *мн. 3 ос.* 319; цр(с)твовати боудєть *майб. од. 3 ос.*; цр҃твоваль *мин. од. 3 ос.* 304 зв.
цр҃оуючого *дієприкм. недок. акт. теп. од. ч. род.* 339 зв.
цр҃ца *ім. од. ж. наз.* 59, 269
цр҃ь *ім. од. ч. наз.* 21 зв., 23 зв. (2), 66, 89 зв., 94, 94 зв. (2), 107 зв., 108 зв., 117, 119, 119 зв., 147 зв., 148 зв., 149, 191, 193 зв., 194, 286 зв., 307, 324 зв., 328 (2), 345 зв., 401 зв. (2), 428, 428 зв., 431, 431 зв. (2), 472 зв.; цр҃ѧ *род.* 23 зв., 33 зв., 204 зв., 286 зв., 431, 447 зв.; цр҃ю *дав.* 93 зв., цр҃оу 81; цр҃ѧ *зн.* 21 зв., 24, 50, 192, 429, 431; царє(м) 308, 365 зв., цр҃ємь 192, 306, 324 зв., 428 зв., 430 зв., 432; ѡ цр҃и *місц.* 283; цр҃ю *кл.* 192 зв., цр҃оу 118 зв., 429 зв.; цр҃іє *мн. наз.* 78, цр҃євє 263 зв., 319; цр҃єи *род.* 466; цр҃є(м) *дав.* 314 зв.; цр҃ѣ *зн.* 180
цр҃ьство див. **ца(р)ство**
цѣлованіє *ім. од. с. наз.* 207; цѣлованіа *мн. зн.* 97 зв.
цѣломѫдрію *ім. од. с. дав.* 16, 16 зв.
цѣлоуєтє *дієсл. недок. теп. мн. 2 ос.* 34 зв.; цѣловаль *мин. од. ч. 3 ос.* 289 зв.; цѣловала *ж. 3 ос.* 244 зв.; цѣловали *мн. 3 ос.* 160 зв.; цѣлоуйтє *наказ. мн. 2 ос.* 49 зв., 261; цѣловав'ши *дієприсл. мин.* 243 зв.
цѣна *ім. од. ж. наз.* 116 зв.; цѣноу *зн.* 117

Ч

чл̃й див. **чии**

чл̃к *ім. од. ч. наз.* 141, чл̃кь 18, 28, 39, 42, 53 зв., 55 зв., 56 (2), 58 (2), 62 зв., 63, 64, 75, 77, 82 зв., 83, 91 зв. (2), 92 зв. (2), 102 зв., 105 зв. (2), 107, 111, 121, 131, 136 (2), 142 зв., 153, 159, 161, 164, 165 (2), 170 зв., 174 (2), 181 зв., 182 зв., 184 зв., 185 зв., 195, 202 зв., 214 зв. (3), 222, 225, 228, 228 зв., 232 зв., 238 (2), 240, 243, 249, 263 зв. (2), 264, 279 зв., 281, 283, 285 (2), 286 зв., 287 зв., 288 зв. (2), 291 (2), 293 зв. (2), 304 (2), 305, 305 зв., 309 (2), 317 зв., 318, 329 (2), 338, 341 зв., 347, 348 зв., 349, 349 зв., 351 зв., 358, 359 зв. (2), 360, 360 зв., 373 зв., 376 (2), 385, 385 зв. (2), 386, 387, 387 зв., 388, 393 зв., 398 зв., 419 зв., 426, 429 зв., 446 зв., 456, 457, 458, 462 зв., 463, 471 зв., 473, 479 зв.; человека *род.* 153 зв., 426; чл̃ка 43, 59, 79 зв., 110 зв., 115 зв., 116, 136, 143, 153 зв. (2), 159, 191, 249, 249 зв., 268 зв., 359 зв., 362 зв.; чл̃кови *дав.* 56, 64 зв., 85 зв., 136, 136 зв., 185 зв., 233 (2), 238 зв. (2), 319, 427 зв., чл̃коу 51 зв., 59 зв., 62, 64, 75, 79, 81, 82 зв., 83 зв., 93 зв., 111, 126 зв., 136, 244, 268 зв., 274 (2), 289, 264, 279 зв., чл̃кȣ 255 зв., чл̃ка *зн.* 41 зв., 45 зв., 47 зв., 51 зв., 53, 55, 68 зв., 69 зв. (2), 70 (3), 94 зв., 119, 134, 142 зв., 152, 153 зв. (3), 154, 226 зв., 229, 242, 245 зв., 250, 252 зв., 283, 303 зв., 325 зв., 341 зв., 356, 358 зв., 373 зв., 374, 376 зв., 381 зв., 384, 387; чл̃комь *ор.* 337 зв., 392 зв., 421 зв.; в… чл̃цѣ *місц.* 325 зв., въ человецѣ 348 зв., в'… чл̃цѣ 324 зв., ω чл̃коу 260 зв., 348; чл̃че *кл.* 229 зв., 237 зв., 274, 280 зв., 323 (2); чл̃кы *мн. наз.* 44, 299 зв., чл̃ци 15 зв., 16 зв., 39 зв., 158, 271, 299 зв., 300, 315 зв., 351; чл̃ковь *род.* 339, 378 зв., чл̃кь 35, 83 зв., 152 зв., 173 зв., 217, 363 зв., 449, 449 зв., 450, 451, 452 зв., 456, 457 зв., 459 зв.; чл̃ко(м) *дав.* 45 зв., 57 зв. (2), 276, чл̃комь 29, 36, 36 зв. (2), 62, 95, 130 зв., 258, 341 зв.; чл̃кы *зн.* 31, 31 зв., 228, 271; чл̃кы *ор.* 31, 98, 273, 273 зв., 450 зв., 452, 461 (2); въ чл̃це(х) *місц.* 447 зв., 468; чл̃ка *дв. наз.* 473

чл̃колич'но *прикм. од. с. наз.* 127

чл̃колюбець *ім. од. ч. наз.* 16

чл̃колюбієм *ім. од. с. ор.* 17

чл̃колюбномоу *прикм. од. с. дав.* 482 зв.

чл̃коуоубійца *ім. од. ч. наз.* 382

чл̃кыи див. **человеческыи**

чл̃кый див. **человеческыи**

чл̃кь див. **чл̃к**

человеческыи *прикм. од. ч. наз.* 367, чл̃ческыи 362, чл̃ческы(и) 298, члч(с)кыи 162 зв., 169, 185 зв., 319, 330 зв., 350 зв., члч(с)кы(и) 136, 350, чл̃чьскыи 45, 50 зв., 53 зв., 55 зв., 58 зв., 63 зв. (2), 75, 76, 76 зв., 79 зв., 87, 88, 104, 105 зв., 109, 111, 134, 158, 160, 185 зв., 232 зв., 255 зв., 256, 258, 259 зв., 273, 276 зв., 297 зв., 299 зв., 304, 324, 444 зв., 446, 447 зв., 455, 461, 470 зв., 471 зв., 473, 474 зв., члчьскый 259–260, 410, чл̃чьскы(и) 230, 243, 468, чл̃чьс'кыи 107 зв., 111, 113, 269, чл̃чьскі(и) 187 зв., чл(с)кыи 168, чл(с)кый 402 зв., 404, чл̃кыи 159, чл̃кый 404, чл̃чьскь 77 зв.; чл̃чко(г)[о] *род.* 103 зв., чл̃чес'ка(г)[о] 369 зв., чл̃чьскаго 102 зв., 153 зв., 297 зв., чл̃чьска(г)[о] 103 зв., 235, чл̃чьс'каго 103; чл̃чьскоу *дав.* 273 зв.; человеческаго *зн.* 75зв., чл̃ческаго 380, 454 зв., чл̃чскаго 182, чл̃чска(г)[о] 316, чл̃чьскаго 57 зв., 73 зв., 189 зв., 297 зв., 370 зв., 453, чл̃чьска(г)[о] 322, чл̃чьс'каго 103, 115, 346; ω чл̃ч(с)комь *місц.* 302, ω… чл̃чьскомь 160 зв.; чл̃ч(с)каѧ *мн. наз.* 75; чл̃чьскы(м) *дав.* 138 зв.; чл(с)кыи *зн.* 97 зв., 162 зв., чл̃чьскыи 259 зв.; чл̃чьскы(м) *ор.* 316 зв.

члонковь *ім. мн. ч. род.* 33, члоньковь 32 зв.

члоньковь див. **члонковь**

чл̃чскыи див. **человеческыи**

чоу(до)творєнїа *ім. од. с. род.* 482

чоудотворʻца *ім. од. ч. род.* 450 зв., чюдотворца 453 зв.; чоудотворєць *мн. род.* 451 зв., 462, чоудотворє(ц) 469, чюдотворєць 468

чоуєши див. **чоуєшь**

чоуєшь *дієсл. недок. теп. од. 2 ос.* 237 зв., чоуєши 38 зв.; чоують *мн. 3 ос.* 276; чоулʻ бы *ум. од. ч. 3 ос.* 276 зв., чюлʻ бы 104; чоуйтє *наказ. мн. 2 ос.* 104, 105 зв., 112 зв. (2), 182 зв. (2), 183, 187 (2), 448

чоужого *прикм. од. ч. род.* 389 зв., чюжєго 29; чоужимь *ор.* 389; чюжєго *с. род.* 166; в чоужє(м) *місц.* 292 зв.; чоужи(х) *мн. род.* 78, чюжихь 78

чоулыми *прикм. мн. ор.* 316 зв.

чюдотворца див. **чоудотворʻца**

чюжєго див. **чоужого**

ч҃о *числ.* 101 зв., 308, 482

Ш

ша див. **за**

шарлать *ім. од. ч. зн.* 293 зв., шарʻлать 192 зв., 193

шарʻлать див. **шарлать**

шатанє *ім. од. ч. кл.* 28 зв.

шафарьства *ім. од. с. род.* 291

шафарѧ *ім. од. ч. зн.* 291; ѡ шафари *місц.* 291

шафовати *дієсл. недок. інф.* 291

шє(ст)дєса(т) *числ. зн.* 62, 139 зв., 140 зв., 330, шє(ст)дєсѧть 60 зв., шєстьдєсѧ(т) 331

шє(ст)дєсѧть див. **шє(ст)дєсѧ(т)**

шєстыи *числ. од. ч. наз.* 207 зв., 474 зв.; шєстыи *зн.* 207; на шєсто(м) *місц.* 476; шостаѧ *ж. наз.* 353 зв., шєстаѧ 194, шєстаа 364; шєстой *род.* 120, 328 зв., 431, шєстоа 6 зв., 7; о шєстои *місц.* 86

шєсть *числ. наз.* 280 зв., 346; **шєсти(х)** *род.* 470, шєсть *зн.* 224 зв.; шєстьми *ор.* 399 зв., шє 399 зв.; по шєсти *місц.* 75 зв., 159 зв., по шє 159 зв.

шєстьдєсѧ(т) див. **шє(ст)дєсѧ(т)**

ширєи *присл.* 126

широкыи *прикм. од. ч. наз.* 39 зв.

шитаа *дієприкм. недок. пас. мин. од. ж. наз.* 432

шїю *ім. од. ж. зн.* 115, 163 зв., 295, 289 зв.; на шїи *місц.* 79

шкодити: боудє... шкодити *дієсл. недок. майб. од. 3 ос.* 198

шкодовати: боудєть... шкодовати *дієсл. недок. майб. од. 3 ос.* 262 зв.

шлюбили *дієсл. недок. мин. мн. 3 ос.* 317 зв.

шлюбоваль *дієсл. недок. мин. од. ч. 3 ос.* 317 зв.

што [1] *займ. наз.* 44, 79 зв., 85, 219, 230, 247 зв., 255 зв., 265, 270 зв., 272 зв. (3), 278 зв., 292 зв., 301 зв., 310, 311 (2), 320 зв. (2), 327, 331, 331 зв., 337, 339 зв., 343, 349 зв., 375, 419 (2), 428 зв., 442, 443, шʻто 25, 28 зв., 43, 56 зв., 61 зв., 69 зв. (2), 70, 74 зв., 75 (2), 78, 82 (2), 86 (2), 89, 91, 95, 96, 98 зв. (3), 99 (2), 99 зв., 101, 115, 116, 116 зв., 117, 119, 120 зв., 122 зв., 131, 131 зв. (2), 133 зв., 135 зв., 143 зв., 145 зв., 146 зв., 151, 152, 153 зв., 158 зв. (2), 159, 160, 170 зв., 173, 176, 210 зв., 213, 215, 216, 236 (2), 236 зв., 246 зв., 247, 249, 249 зв., 250, 252 зв., 255, 261, 290, 293, 302 зв., 315, 329, 345 зв., 346 зв., 348, 349 зв., 365, 380, 413, 441 зв., 442, что 45, 458 зв.; чого *род.* 35 зв., 43 зв., 53 (2), 66, 71 зв., 81 (2), 84, 87 зв. (2), 141, 148 зв., 149, 150, 155 зв. (2), 168 зв., 232, 242 (3), 267, 305 зв., 320 зв., 325 зв., 344 зв., 360 зв., 412, 416, 420, чо(го) 52 зв., чо(г)[о] 355 зв.; чомоу *дав.* 242, чємоу 141 зв., 238 зв., 281 зв., чємꙋ 181; що *зн.* 35, 81 зв., 304, што 37 зв.,

Щ

Ю

267 зв., 268, 272 зв., 278, 279 зв., 280 зв., 285, 287 зв., 288, 288 зв., 289, 291 зв. (2), 293 зв., 294, 302, 309, 312, 314 (2), 315, 316, 318 зв., 328 зв., 329 зв., 330, 333.3, 339, 347, 350 зв., 353, 353 зв., 356 зв., 357, 358.3, 359 зв., 364, 365, 365 зв., 373 (2), 384 зв., 386 зв. (2), 387, 395, 397 зв., 399, 403 зв., 406, 407 зв., 409 зв., 414 (2), 416, 419 (2), 419 зв., 420, 421, 421 зв., 422 зв. (2), 430 зв., 432, 432 зв., 433 (2), 437 (4), 439 (2), 440, 440 зв. (2), 460, 477

юж' див. **ю(ж)**

южь див. **ю(ж)**

юноша *ім. од. ч. наз.* 84 (2), 84 зв., 166; юношоу *зн.* 196 зв.

юрєвны *ім. антроп. од. ж. род.* 481 зв., юрьєвны 482 зв.

юръімь *прикм. од. ч. ор.* 443 зв.

юрьєвны див. **юрєвны**

Я

я *займ. од. наз.* 26 зв., 27, 32, 32 зв., 33, 33 зв. (2), 34, 40 зв., 42 (2), 55, 57 зв. (2), 67 зв., 74, 80 зв., 82, 82 зв., 87, 87 зв., 88, 91 зв. (3), 92, 100, 107, 110, 111 (3), 111 зв., 112, 123 зв., 130, 130 зв., 134 зв., 143, 148, 151, 162, 168 зв. (3), 173 зв. (2), 174, 177, 179 зв., 185 зв. (2), 186 зв., 189, 189 зв., 206 (2), 219 зв., 240, 242 зв., 251 зв., 260 зв., 265, 267, 268, 273, 275, 289, 290 зв., 292, 296, 304 зв., 305 зв., 308 зв., 309, 314, 314 зв., 319 зв. (2), 321 зв., 322 зв., 324, 326, 333 зв., 334, 334 зв., 342, 343 (2), 343 зв. (3), 344 (3), 348, 352, 354, 354 зв., 355 зв., 356, 356 зв., 359 зв., 360 зв., 362 зв. (2), 363 зв. (2), 366, 368, 368 зв. (3), 369 (2), 369 зв. (2), 370 (2), 370 зв., 371, 372 (2), 374 зв. (3), 375 (2), 378 (4), 378 зв. (3), 379 (2), 379 зв. (4), 380 (2), 381, 381 зв., 382, 382 зв., 383 (2), 383 зв., 384, 385 (2), 387, 388 зв., 389 зв. (3), 390 (2), 390 зв. (2), 391 зв. (3), 392, 392 зв., 393, 395 зв., 396, 397 зв., 403, 403 зв., 405, 405 зв. (5), 408 (2), 408 зв., 410, 411, 411 зв., 412 (6), 412 зв., 413 (2), 413 зв., 414, 414 зв. (2), 415 (2), 415 зв. (3), 416, 417 зв., 420 зв., 421 зв., 422 (3), 422 зв. (4), 423 (5), 423 зв. (3), 424 (3), 425 (3), 426 зв., 427, 428, 428 зв., 429 (2), 429 зв., 436 зв., 437 зв., 439, 446 зв., 447, 450 зв., 452, 453, 455 зв., 458, 461 зв., 463, 464 зв., 466 зв., 476 зв., 482, ѧ 24, 24 зв., 27, 38 зв., 87 зв., 112 зв., 113 зв., 129 зв., 168 зв., 186, 186 зв., 187, 188, 207 зв., 208, 212 зв., 217 (2), 219 зв., 231, 238, 253 зв. (2), 268 (2), 291, 320, 325 зв., 342 зв., 352, 362, 362 зв. (2), 363, 369 зв., 373, 374 зв., 378, 379 (2), 390 зв. (2), 406, 406 зв., 407 зв., 408 зв., 409, 410, 410 зв., 411 (2), 411 зв., 413, 415 зв., 418 (2), 419, 420 зв., 421 (2), 423 зв., 430 (2), 451, 467, 467 зв., азь 49 зв. (2), 51, 51 зв., 53, 96, 101, 129, 368, 369, 444 зв. (2), 447, 448 зв., 455 зв., 461 зв., 471; мєнє *род.* 27, 30 зв., 40 зв., 51, 51 зв. (4), 52, 55, 69 (2), 75, 83 зв., 88 (2), 96 зв., 108 зв., 112, 112 зв., 113, 116, 143, 145, 148 зв., 152 зв., 153, 158 зв., 167 зв., 168 зв. (2), 178, 180, 186 зв., 187, 191, 208 зв., 228, 244 зв., 251, 251 зв. (3), 255 зв., 262 (2), 266 зв., 268 зв., 273 зв., 282, 286, 291 зв., 299, 312, 321, 323, 342 зв., 353 зв., 370, 378 зв., 390 зв., 401, 403 зв., 405 зв., 410 зв., 414, 415, 417 зв., 436 зв., 450; мнѣ *дав.* 24, 27, 28, 40 зв., 54 зв. (3), 57 зв., 67 зв., 69, 81, 87, 89, 91 зв., 110, 117, 130, 143, 165 зв., 170 зв., 204 зв., 208, 208 зв., 209, 263 (2), 290 зв., 300, 300 зв., 303, 306 зв., 308 зв., 319 зв., 324, 346 зв., 360, 363, 364, 368 (2), 368 зв., 369, 371, 375, 380, 392, 393 (2),

Ѧ

ѯ

Ѱ

Ѳ

Ѵ

Список ілюстрацій

Наукове видання

ПЕРЕСОПНИЦЬКЕ ЄВАНГЕЛІЄ 1556-1561

Дослідження. Транслітерований текст. Словопокажчик

Затверджено до друку Вченими радами Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Інституту української мови НАН України, Інституту мовознавства імені О. О. Потебні НАН України

Оправа художника *А. Д. Шубіна*
Технічний редактор *М. А. Притикіна*
Верстка *С. Г. Даневича, І. В. Остапової*

Ілюстрації виконано видавництвом "Літтон" з слайдів, виготовлених ТОВ "Гайдай-студія"

В оформленні видання використано елементи оздоблення Пересопницького Євангелія

Оправу оформлено за зразками тиснення українських кодексів XVI ст., наданих *О. М. Гальченко*

**Підп. до друку 12.07.01. Формат 70x100/16. Папір офс. № 1. Офс. друк.
Ум. друк. арк. 62,4. Ум. фарбо-відб. 68,59. Обл.-вид. арк. 66,38. Тираж 500 пр. Зам. 12.**

**Друкарня Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.
03039, Київ-39, просп. 40-річчя Жовтня, 3.**

Про авторів

ОНИЩЕНКО Олексій Семенович – доктор філософських наук, професор, академік Національної академії наук України, заслужений діяч науки Української РСР, академік-секретар Відділення історії, філософії та права Національної академії наук України, генеральний директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Автор понад 200 праць, зокрема, 11 монографій. Працює в галузі філософії та історії культури, інформатики, книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства, соціології.

ЧЕПІГА Інна Петрівна – кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник Інституту української мови Національної академії наук України. Автор понад 90 праць, зокрема, трьох монографій. Працює в галузі історії української мови та історії давньої української літератури.

ДУБРОВІНА Любов Андріївна – доктор історичних наук, професор, директор Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Автор понад 100 праць, зокрема, 6 монографій. Працює в галузі історії України, спеціальних історичних дисциплін: української історіографії, джерелознавства, археографії, кодикології, книгознавства, бібліографознавства; інформатизації архівної та бібліотечної справи.

ГНАТЕНКО Людмила Анатоліївна – кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Автор понад 30 праць, зокрема, однієї монографії. Працює в галузі історії українського правопису та спеціальних історичних дисциплін: палеографії, джерелознавства, кодикології, кодикографії.